

Marie Bláhová

# HISTORICKÁ chronologie

NAKLADATELSTVÍ LIBRI  
PRAHA 2001

*Tuto knihu připisuji památce svého učitele  
Prof. PhDr. Zdeňka Fialy, DrSc., který byl jejím inspirátorem,  
nemohl se však již podílet na jejím konečném zpracování.*

© Marie Bláhová, Pavel R. Pokorný,

Miloslav Martinek, 2001

© LIBRI, 2001

Odborní recenzenti: Ivan Hlaváček, Jiří Bouška

ISBN 80-7277-024-1

*„Historia rerum praeteritorum est narratio:  
Chronologia vero rerum earundem certis ex  
indiciis ad sua tempora temporumque partes  
accomodatio.“*

(HISTORIE JE VYPRÁVĚNÍ O MINULÝCH  
UDÁLOSTECH. CHRONOLOGIE PAK JE USPOŘÁDÁNÍ  
TÝCHŽ UDÁLOSTÍ PODLE SPOLEHLIVÝCH ÚDAJŮ  
DO PŘÍSLUŠNÝCH DOB A OBDOBÍ.)

*Denis Pétau,  
Rationarium temporum II, c. I.*

# Obsah



7

OBSAH

Předmluva .....	17
<b>1. Nauka o měření času .....</b>	<b>21</b>
1.1 Čas jako historická kategorie .....	21
1.2 Historická chronologie .....	24
<b>2. Vývoj studia historické chronologie v Evropě latinského kulturního okruhu .....</b>	<b>29</b>
2.1 Středověká komputistika .....	29
2.2 Vědecké základy studia chronologie .....	34
2.3 Chronologie jako pomocná věda historická .....	38
2.4 Vývoj studia chronologie v českých zemích .....	46
2.4.1 Středověká komputistika .....	46
2.4.2 Počátky vědeckého studia chronologie .....	49
2.4.3 Chronologie jako pomocná věda historická v českých zemích .....	52
<b>3. Vývoj kalendáře v Evropě .....</b>	<b>70</b>
3.1 Uspořádání času .....	70
3.1.1 Kalendář .....	71
3.2 Základní předpoklady měření času a sestavení kalendáře .....	71
3.2.1 Den .....	72
3.2.2 Měsíc .....	72
3.2.3 Rok .....	74
3.3 Základní typy kalendářů .....	77
3.3.1 Lunární kalendář .....	77
3.3.2 Lunisolární kalendář .....	79
3.3.3 Sluneční kalendář .....	80
3.4 Vznik a vývoj současného evropského kalendáře .....	82
3.4.1 Římský předjuliánský kalendář .....	83
3.4.2 Juliánský kalendář .....	85
3.4.3 Přeměna juliánského kalendáře v křesťanský juliánský kalendář .....	88
3.4.3.1. Církevní svátky .....	89
3.4.3.1.1 Svátky stálé .....	89
3.4.3.1.2 Svátky pohyblivé .....	90
3.4.3.1.3 Církevní liturgický rok .....	90
3.4.3.1.4 Nástin vývoje církevních svátků .....	96





3.4.3.2 Křesťanský kalendář pokračováním kalendáře juliánského .....	104
3.4.4 Kritika křesťanského juliánského kalendáře a pokusy o jeho opravu .....	105
3.4.5 Gregoriánská reforma kalendáře .....	112
3.4.6 Vyhlášení a provedení gregoriánské opravy kalendáře .....	118
3.4.7 Přijetí gregoriánské reformy a prosazení nového kalendáře .....	119
3.4.7.1 Převídění juliánských dat na data gregoriánská .....	130
3.4.8 Francouzský revoluční kalendář .....	131
3.4.9 Recepce gregoriánského kalendáře v ortodoxních zemích ..	136
3.4.9.1 Rusko .....	136
3.4.9.2 Srbsko, Rumunsko, Bulharsko, Albánie .....	139
3.4.9.3 Litva .....	140
3.4.9.4 Novojuliánský kalendář .....	140
3.4.10. Přijetí gregoriánského kalendáře mimo Evropu .....	141
3.4.11 Reformované kalendáře 20. století .....	142
3.4.11.1 Sovětský svaz .....	142
3.4.11.2 Itálie .....	143
3.4.11.3 Německo .....	144
3.4.12 Návrhy na změnu gregoriánského kalendáře .....	144
3.5 Grafické znázornění kalendáře .....	158
3.5.1. Grafické znázornění kalendáře v českých zemích .....	175
<b>4. Velikonoce a pomůcky k určování data Velikonoc .....</b>	<b>222</b>
4.1 Velikonoce .....	222
4.2 Určování data Velikonoc .....	226
4.2.1 Určování data Velikonoc v juliánském kalendáři a velikonoční tabulky .....	226
4.2.2 Určování data Velikonoc v gregoriánském kalendáři .....	231
4.3 Pomůcky k určování data Velikonoc .....	232
4.3.1 Pomůcky k zjištění dat velikonočních nedělí .....	233
4.3.1.1 Sluneční kruh .....	233
4.3.1.2 Nedělní písmena .....	234
4.3.1.3 Konkurenty .....	236
4.3.1.4 Sluneční reguláry .....	238
4.3.2 Pomůcky ke zjištění data velikonočního úplňku .....	238
4.3.2.1 Devatenáctiletý kruh .....	239
4.3.2.2 Zlaté číslo .....	240
4.3.2.3 Stáří Měsíce .....	241
4.3.2.4 Epakty .....	241
4.3.2.4.1 Epakty juliánského kalendáře .....	241
4.3.2.4.2 Epakty gregoriánské (Liliovy) .....	243
4.3.2.5 Měsíční reguláry .....	245
4.3.2.6 Písmena martyrologia .....	246

4.3.2.7	Měsíční písmena	247
4.3.2.8	Věčný kalendář	248
4.3.2.8.1	Věčný kalendář juliánský	248
4.3.2.8.2	Věčný kalendář gregoriánský	250
4.3.2.8.3	35 kalendářových tabulek	250
4.3.2.9	Rok velikonoční	250
4.3.2.9.1	Rok velikonoční v juliánském kalendáři	250
4.3.2.9.2	Rok velikonoční v gregoriánském kalendáři	251
4.3.2.10	Reguláry Velikonoc	252
4.3.2.11	Klíče roků	252
4.3.2.12	Mnemotechnické komputistické pomůcky	253
4.3.2.13	Matematická pravidla pro výpočet data Velikonoc	254
5.	Části roku; dělení dne	266
5.1	Roční období a části roku	266
5.1.1	Přírodní roční období	266
5.1.2	Kvartály a suché dny	268
5.1.3	<i>Dies caniculares</i>	269
5.1.4	Měsíc	270
5.1.5	Týden	273
5.2	Den	278
5.2.1	Části dne a zařízení k jejich měření	279
5.2.1.1	Sluneční hodiny	281
5.2.1.1.1	Časová rovnice	281
5.2.1.1.2	Sluneční hodiny ve starém Římě	283
5.2.1.2	Hodiny jako časový údaj ve středověku	283
5.2.1.2.1	Kanonické hodinky	283
5.2.1.2.2	Jiné způsoby obecného označení denní doby	285
5.2.1.2.3	<i>Horae temporales</i>	286
5.2.1.2.4	Přístroje měřící čas ve středověku a v novověku	286
5.2.1.2.5	Stejně dlouhé hodiny	287
5.2.1.2.6	Zařízení k měření stejně dlouhých hodin	288
5.2.1.2.6.1	Vodní hodiny	288
5.2.1.2.6.2	Ohňové hodiny	289
5.2.1.2.6.3	Přesýpací hodiny	290
5.2.1.2.6.4	Astroláb	290
5.2.1.2.6.5	Mechanické hodiny	291
5.2.1.2.7	<i>Horae aequinoctiales</i> v pozdním středověku a v novověku	294
5.2.1.2.8	Světový a pásmový čas	296
5.2.1.2.9	Další definice času	299
5.2.1.2.10	Datová hranice	300
5.2.1.2.11	Letní a zimní čas	300
5.3	Části hodiny	302



6. Způsoby datování .....	315
6.1 Označování let .....	315
6.1.1 Označování jednotlivých let a omezených časových úseků ..	315
6.1.1.1 Primitivní způsoby označování let .....	315
6.1.1.2 Léta konzulská .....	316
6.1.1.3 Léta panování a církevního úřadu .....	316
6.1.2 Éry .....	318
6.1.2.1 Olympiády .....	319
6.1.2.2 Léta od založení Říma .....	320
6.1.2.3 Diokleciánova éra .....	321
6.1.2.4 Španělská éra .....	321
6.1.2.5 Letopočty od stvoření světa .....	322
6.1.2.5.1 Letopočet Sexta Julia Afrikana .....	322
6.1.2.5.2 Alexandrijská éra .....	323
6.1.2.5.3 Byzantská éra .....	323
6.1.2.5.4 Židovský letopočet .....	324
6.1.2.5.5 Převádění letopočtů od stvoření světa na náš letopočet .....	324
6.1.2.6 Jiné středověké letopočty .....	325
6.1.2.7 Křesťanský letopočet .....	325
6.1.2.7.1 <i>Anni evangelici</i> .....	328
6.1.2.7.2 Retrospektivní křesťanská éra .....	328
6.1.2.7.3 Začátky a konce století křesťanského letopočtu .....	331
6.1.2.8 Éra hidžry .....	331
6.1.2.9 Novověké éry .....	331
6.1.3 Začátky roků .....	332
6.1.3.1 Začátek roku 1. ledna .....	333
6.1.3.2 Začátek roku 1. března .....	334
6.1.3.3 Začátek roku 25. března .....	335
6.1.3.4 Začátek roku o Velikonocích .....	336
6.1.3.5 Začátek roku 1. září .....	337
6.1.3.6 Začátek roku 25. prosince .....	338
6.1.4 <i>Anni gratiae</i> .....	339
6.1.5 Indikce .....	339
6.1.5.1 Indikce řecká .....	340
6.1.5.2 Indikce Bedova .....	340
6.1.5.3 Indikce římská .....	341
6.1.5.4 Méně obvyklé indikce .....	341
6.1.5.4.1 Indikce sienská .....	341
6.1.5.4.2 Indikce kolínská .....	341
6.1.5.4.3 Indikce inkarnační .....	342
6.1.5.4.4 Indikce velikonoční .....	342
6.1.5.5 Indikce v Čechách .....	342



6.1.5.6	Datování pomocí indikce	342
6.1.6	Doplňkové údaje k označování let	343
6.2	Označování dní	343
6.2.1	Vyjádření denního data	343
6.2.1.1	Rímské datování	343
6.2.1.2	Průběžné počítání dnů v měsíci	346
6.2.1.3	Bononské datování	347
6.2.1.4	Datování podle křesťanského kalendáře	348
6.2.1.4.1	Datování pomocí týdenního dne a svátku	349
6.2.1.4.2	Intervalové datování	352
6.2.1.4.3	Datování pomocí cisiojánu	352
6.2.1.5	Označování dne pomocí zvěrokruhu	355
6.2.1.6	Současné užívání více způsobů datování	355
6.2.2	<i>Dies aegyptiaci</i>	355
6.2.3	Meteorologická chronologie	356
7.	Mimoevropské kalendáře	381
7.1.	Izraelský státní kalendář	381
7.1.1	Vývoj židovského kalendáře	381
7.1.2	Označování let	385
7.2	Arabský kalendář lunární hidžry	386
7.3	Turecké kalendáře	387
7.4	Kalendáře dalších maloasijských zemí	388
7.4.1	Írán	388
7.4.2	Afgánistán	388
7.5	Koptský kalendář	389
7.6	Čínský kalendář	389
7.6.1	Čínský astronomický kalendář	389
7.6.2	Čínský šedesátiletý cyklický kalendář	390
7.6.3	Počítání let podle dynastií	393
7.6.4	Čínský sezónní kalendář	393
7.7.	Tibetský kalendář	394
7.7.1	Základní chronologické jednotky	394
7.7.2	Označování let v tibetském kalendáři	395
7.7.2.1	Počítání let od nebo do stanovené události	395
7.7.2.2	Počítání let podle dvanáctiletého „Jupiterova“ cyklu	395
7.7.2.3	Šedesátiletý cyklus	396
7.7.2.4	Novodobý tibetský letopočet	397
7.7.2.5	Počítání podle cyklu 252 let	397
7.7.2.6	„Královský“ letopočet	397
7.8.	Indické kalendáře	397
7.8.1	Chronologie védského období	398
7.8.2	Chronologie povédského období	398
7.8.3.	Chronologie textů Siddhánty	399



7.8.3.1 Sluneční kalendáře	400
7.8.3.2 Lunisolární kalendáře	400
7.8.3.3 Označování let	401
7.8.3.3.1 Jupiterovy cykly	401
7.8.3.3.2 Indické letopočty	401
7.8.4 Reforma indického kalendáře	402
7.9. Kalendáře středoamerických předkolumbovských civilizací	403
7.9.1 Kalendář Mayů	403
7.9.2 Aztécký kalendář	407
<b>8. Seznam pramenů a literatury</b>	<b>415</b>
8.1 Soupis použitých zkratek	415
8.2 Archivní prameny, rukopisy a staré tisky	416
8.3. Tiskem vydané prameny a odborná literatura	419
<b>9. Chronologické tabulky; pokyny k převádění dat</b>	<b>469</b>
9.1 Sluneční kruh	477
9.2 Nedělní písmena	478
9.3 Týdenní dny kteréhokoli data	479
9.4 Konkurenty juliánského kalendáře	480
9.5 Zlaté číslo	481
9.6 Epakty juliánského kalendáře	482
9.7 Gregoriánské epakty	483
9.8 Věčný kalendář juliánský	484
9.9 Věčný kalendář gregoriánský	486
9.10. Měsíční písmena: novoluní	488
9.11 Měsíční písmena: rozmístění	489
9.12 Stáří Měsíce v prvních dnech měsíců devatenáctiletého cyklu	490
9.13 Epakty juliánského a gregoriánského kalendáře, tzv. juliánské epakty, klíče roků, velikonoční reguláry, velikonoční úplňky juliánského kalendáře	491
9.14 Velikonoční neděle juliánského kalendáře	492
9.15 Velikonoční neděle gregoriánského kalendáře	493
9.16 Přehled pohyblivých svátků	494
9.17 Přijetí gregoriánského kalendáře ve vybraných zemích a územích	496
9.18 Poměr nestejných hodin k současným hodinám SEČ	498
9.18.1 Denní hodiny	498
9.18.2 Noční hodiny	499
9.19 Stejně dlouhé hodiny italské („české“) – průměrný začátek první hodiny	499
9.20 Změny časů	500
9.21 Indikce	501
9.22 Římský kalendář	502



9.23 Bononské datování .....	503
9.24 Datování podle zvěrokruhu .....	504
9.24.1 Datování podle zvěrokruhu na základě středověkých a raně novověkých kalendářů .....	504
9.24.2 Datování podle zvěrokruhu na základě moderních astronomických výpočtů .....	504
9.25 35 kalendářů .....	505
9.26 Čísla kalendářů .....	576
9.26.1 Čísla kalendářů pro roky 700–999 .....	576
9.26.2 Čísla kalendářů a data Velikonoc pro roky 1000–1583 .....	577
9.26.3 Čísla kalendářů a data Velikonoc podle juliánského i gregoriánského kalendáře pro roky 1583–1699 .....	593
9.26.4 Čísla kalendářů gregoriánského kalendáře pro roky 1700–2203 .....	596
9.27 Cisiojány .....	604
9.27.1 Latinský cisioján .....	605
9.27.1.1 Abecední soupis slabik latinského cisiojánu .....	606
9.27.2 České cisiojány .....	612
9.27.2.1 Oktáva rodstva .....	612
9.27.2.2 Ochtáb dal prvý křest .....	612
9.27.2.3 Nové léto .....	613
9.28 Francouzský revoluční kalendář .....	614
9.28.1 Přehled let .....	614
9.28.2 Dny v měsíci .....	615
9.29 Juliánské datování .....	616
<b>10. Soupisy světských a církevních představitelů ve střední Evropě ..</b>	<b>617</b>
10.1 Panovníci a představitelé státu a katolické církve v České republice a v jejích historických zemích .....	620
10.1.1 Panovníci a představitelé státu .....	620
10.1.1.1 Panovníci Staré Moravy .....	620
10.1.1.2 Knížata a králové čeští .....	621
10.1.1.3 Prezidenti Československé republiky .....	628
10.1.1.4 Státní prezident Protektorátu Čechy a Morava .....	629
10.1.1.5 Prezident Slovenského státu .....	629
10.1.1.6 Prezident České republiky .....	630
10.1.1.7 České kněžny a královny .....	630
10.1.1.8 Údělná knížata a markrabí moravští .....	636
10.1.2. Vlády a jejich představitelé 1848–2000 ( <i>sestavil Miloslav       Martínek</i> ) .....	639
10.1.2.1 Kabinety rakouského císařství 1848–1918 .....	639
10.1.2.2 Společná ministerstva rakousko-uherské monarchie .....	643
10.1.2.3 Vlády pro království a země na říšské radě zastoupené ..	644
10.1.2.4 Vlády Československé republiky 1918–1938 .....	654



10.1.2.5	Vlády tzv. druhé republiky 1938–1939 .....	663
10.1.2.6	Slovenské autonomní vlády 1938–1939 .....	664
10.1.2.7	Autonomní vlády Podkarpaty Rusi 1938–1939 .....	665
10.1.2.8	Vlády Protektorátu Čechy a Morava .....	666
10.1.2.9	Vlády Slovenského státu 1939–1945 .....	667
10.1.2.10	Československé vlády v emigraci 1939–1945 .....	668
10.1.2.11	Vlády Československé republiky 1945–1960 .....	669
10.1.2.12	Vlády Československé socialistické republiky 1960–1968 .....	676
10.1.2.13	Pověřenci SRN (1944–1968) .....	679
10.1.2.14	Vlády Československé socialistické republiky (po přijetí zákona o federálním uspořádání ČSSR) a České a Slovenské federativní republiky (1968–1991) .....	687
10.1.2.15	Vlády České socialistické republiky a České republiky ..	697
10.1.2.16	Vlády Slovenské socialistické republiky a Slovenské republiky .....	704
10.1.2.17	Vlády České republiky (1993–2000) .....	710
10.1.3	Představitelé katolické a kališnické církve v českých zemích .....	713
10.1.3.1	Arcibiskupové a biskupové Staré Moravy .....	713
10.1.3.2	Biskupové, arcibiskupové a administrátoři pražské diecéze ( <i>sestavili Marie Bláhová a Pavel R. Pokorný</i> ) ...	714
10.1.3.2.1	Praha .....	714
10.1.3.2.2	Litomyšl .....	726
10.1.3.2.3	Litoměřice .....	728
10.1.3.2.4	Hradec Králové .....	730
10.1.3.2.5	České Budějovice .....	732
10.1.3.2.6	Plzeň .....	733
10.1.3.3	Biskupové a arcibiskupové olomoucké arcidiecéze ( <i>sestavili Marie Bláhová a Pavel R. Pokorný</i> ) .....	733
10.1.3.3.1	Olomouc .....	733
10.1.3.3.2	Brno .....	740
10.1.3.3.3	Ostrava – Opava .....	741
10.2	Panovníci a představitelé států a katolické církve s působností ve středoevropských zemích .....	742
10.2.1	Soupisy panovníků a představitelů států .....	742
10.2.1.1	Franská říše .....	742
10.2.1.2	Italské království .....	746
10.2.1.3	Římskoněmecká říše .....	747
10.2.1.4	Německo .....	753
10.2.1.4.1	Německá říše .....	753
10.2.1.4.2	Spolková republika Německo .....	753
10.2.1.4.3	Německá demokratická republika .....	754



10.2.1.5 Polsko .....	755
10.2.1.5.1. Knížata a králové polští .....	755
10.2.1.5.2 Hlavy státu Polské republiky a Polské lidové republiky .....	759
10.2.1.6 Rakousko .....	760
10.2.1.6.1 Markrabí, vévodové, arcivévodové a císaři rakouští .....	760
10.2.1.6.2 Spolkoví prezidenti .....	764
10.2.1.7 Slovenská republika .....	765
10.2.1.8 Uhry; Maďarsko .....	765
10.2.1.8.1 Uherští králové .....	765
10.2.1.8.2 Maďarsko .....	768
10.2.2 Představitelé katolické církve .....	769
10.2.2.1 Papežové .....	769
10.2.2.2 Arcibiskupové a biskupové .....	783
10.2.2.2.1 Mohuč .....	783
10.2.2.2.2 Salcburk .....	786
10.2.2.2.3 Řezno .....	789
10.2.2.2.4 Pasov .....	793
10.2.2.2.5 Vídeň .....	798
10.2.2.2.6 Linec .....	801
10.2.2.2.7 Svatý Hippolyt .....	802
10.2.2.2.8 Míšeň .....	804
10.2.2.2.9 Naumburg .....	806
10.2.2.2.10 Hnězdno .....	808
10.2.2.2.11 Vratislav .....	813
10.2.2.2.12 Krakov .....	818
10.2.2.2.13 Ostřihom .....	822
10.2.2.2.14 Jager .....	826
10.2.2.2.15 Nitra .....	831
10.2.2.2.16 Banská Bystrica .....	835
10.2.2.2.17 Rožňava .....	835
10.2.2.2.18 Spiš .....	836
10.2.2.2.19 Košice .....	837
10.2.2.2.20 Trnava .....	838
<b>11. Soupis svátků a odborných chronologických termínů .....</b>	<b>839</b>





V prvním roce třetího tisíciletí křesťanského letopočtu dostává český čtenář do rukou „knihu o počítání času“ – encyklopedii a příručku historické chronologie. Jak jinak ani není možné, navazuje Historická chronologie na podobné starší publikace. Studium historické chronologie musí v českém prostředí nutně vycházet z Rukověti chronologie křesťanské, zvláště české Josefa Emlera z roku 1876, především však z Rukověti křesťanské chronologie Gustava Friedricha z roku 1934.

Když jsme před lety s profesorem Zdeňkem Fialou s vědomím blížící se hranice, k níž sahá většina Friedrichových tabulek, uvažovali o novém vydání příručky chronologie, měli jsme také na mysli pouhé doplnění Friedrichova textu a prodloužení tabulek k převádění dat. Opakovala se však obdobná situace, jakou zažívali předchozí autoři podobných prací, včetně Gustava Friedricha.<sup>1)</sup> Již po zpracování několika prvních kapitol bylo zřejmé, že pouhá „inovace“ Friedrichovy „Rukověti“ nebude možná. Za dobu, která uplynula od jejího vydání, jak obecné bádání, tak studium chronologických zvyklostí v historickém vývoji českých zemí výrazně pokročilo a pouhé doplnění těchto výsledků do Friedrichovy příručky by její text příliš narušilo, nehledě k tomu, že některé části by bylo nutno zcela přepracovat. Když jsem se po letech vrátila ke kdysi započaté práci, rozhodla jsem se proto pro napsání nové příručky. Snažila jsem se přitom zprostředkovat českému čtenáři současně výsledky domácího i zahraničního bádání. Při zpracování některých dosud opomíjených problémů bylo nutno vycházet i z pramenů do té doby nevyužitých. Na druhé straně výklad některých pojmů, především definice všech pomůcek užívaných pro zjišťování data Velikonoc, které poprvé zaznamenali raně středověcí komputisté a ani v pozdější době nebyl důvod na nich cokoli měnit, opakuje formulace starších příruček, stejně jako je museli opakovat všichni předchozí autoři zabývající se historickou chronologií. Pokud to bylo možné, byly s nutnými úpravami využity tabulky Friedrichovy Rukověti, již proto, že je na ně český uživatel zvyklý, především však z důvodu minimalizace rizika písařských a tiskových chyb, jimž se lze při přepisu takovýchto materiálů jen stěží zcela vyvarovat.

Kromě základních tabulek umožňujících převádění všech způsobů datování užívaných v českých zemích v historické době na dnešní způ-



sob. jsou v příručce zařazeny soupisy světských hodnostářů a představitelů katolické církve v českých zemích, včetně členů rakousko-uherských kabinetů a vlád Československé a České republiky, resp. Slovenské republiky. Mimo české prostředí jsou připojeny soupisy panovníků a hodnostářů katolické církve, s nimiž se český historik častěji setkává v historických pramenech. Jde především o představitele institucí a území, která byla alespoň po určitou dobu součástí českého státu, nebo s nimiž byly české země v jednom státním útvaru, dále těch, jejichž pravomoc alespoň jistou dobu zasahovala na české území, nebo měli nějaký vztah k českým dějinám, případně jejichž znalost patří k obecnému kulturnímu rozhledu. Proto jsou uvedeni vedle franských a římskoněmeckých králů a císařů také představitelé zemí sousedících během historického vývoje s českým státem. Z církevních hodnostářů byli vedle papežů zařazeni arcibiskupové mohučští a salcburští. Z ostatních především představitelé diecézí sousedících s českými zeměmi. Časově byly podrobné soupisy církevních hodnostářů, pokud i v moderní době neměli vztah alespoň k některým územím v českých zemích, zpracovány většinou do období sekularizace. Soupisy představitelů státu a církve českých zemí byly sestaveny na základě současných výsledků historického bádání. Soupisy zahraničních představitelů byly podle možnosti rovněž revidovány. V této souvislosti ovšem již nebylo možno korigovat údaje na základě pramenů, nehledě k tomu, že i jejich informace se někdy rozcházejí, a to nejen ve vzdálené minulosti. Zde bylo možno vycházet pouze z dostupných seznamů, z nichž byly vybírány novější revidované soupisy odrážející současné výsledky historického zkoumání, pokud možno také ty, které odkazují na historické prameny (při sestavování soupisu byla ovšem zjištěna rozdílná data dokonce i v oficiálních pramenech). Dostupným podkladům pochopitelně odpovídá také úprava soupisů. Najde-li tedy uživatel příručky odlišné údaje oproti datům tradovaným v historické literatuře, nemělo by to být způsobeno přehlédnutím sestavovatelů soupisů ani tiskovou chybou, ale právě snahou reflektovat soudobý stav vědeckého výzkumu (i když chyba mohla pochopitelně nastat i v solidní moderní příručce). Pomůcky, z nichž sestavovatelé soupisů čerpali, jsou uvedeny v úvodu soupisů. Na významnější problémy nebo nesrovnalosti je upozorněno v poznámkách. Seznam rakousko-uherských kabinetů, československých a českých vlád, resp. slovenských vlád a státních představitelů pro 20. století sestavil PhDr. Miloslav Martinek, CSc. Seznamy představitelů katolické církve pro období novověku zpracoval PhDr. Pavel R. Pokorný.

Soupis svátků byl rovněž revidován a doplněn, přičemž bylo využito vedle základních klasických příruček také moderních výsledků bá-



dání i autorčiných poznatků z práce s historickými prameny. Z praktických důvodů, především kvůli přehlednosti soupisu, nebylo možno u jednotlivých svátků uvádět prameny či odkazovat na příslušnou literaturu. Je tak činěno zcela výjimečně u některých problematičtějších dat. Podrobnosti nalezne uživatel v použité literatuře uvedené v úvodu seznamu.

Na rozdíl od příručky Emlerovy a Friedrichovy nenalezne uživatel v Historické chronologii seznamy zatmění Slunce a Měsíce. Od původního záměru uvést je včetně přesných časových údajů bylo upuštěno vzhledem k nárokům na jeho realizaci a z obav před obdobnými nepřesnostmi, k jakým došlo v předchozích příručkách. Na omluvu snad může být připomenuto, že ani moderní zahraniční příručky informace o zatměních, nejspíše ze stejných důvodů, neposkytují, nehledě k tomu, že se historik jen opravdu výjimečně setká s dosud nevyužitým pramenem, jehož datování vyplývá pouze z údaje o zatmění Slunce nebo Měsíce.

Konečně je mi milou povinností poděkovat všem kolegům, kteří přispěli radou a pomocí k dokončení této práce, Prof. PhDr. Ivanu Hlaváčkoví, CSc., za prostudování textu, užitečná upozornění a podněty k jeho doplnění a za ochotné poskytování potřebné literatury, Doc. RNDr. Jiřímu Bouškovi, CSc., rovněž za pozorné pročtení textu, užitečné rady z oblasti astronomie, náměty k doplnění tabulek a poskytnutí literatury včetně vlastních prací. Za pomoc s problémy souvisejícími s astronomií děkuji také RNDr. Zdislavu Šimovi, CSc. Z řady dalších kolegů, kteří mi pomohli svými náměty a poznámkami, musím jmenovat alespoň PhDr. Jaroslava Pánka, Dr.Sc. a PhDr. Františka Hoffmanna, CSc. Archivářům a knihovníkům jsem vděčná za ochotné půjčování potřebných pramenů a literatury i za upozornění na některé chronologické zvláštnosti a zajímavosti, s nimiž se setkali v praxi. Kolegům z katedry pomocných věd historických a archivního studia děkuji navíc za kladení otázek a spolupráci při hledání odpovědí na ně. Zvláště jsem zavázána díky zahraničním kolegům, Prof. Dr. Herwigu Wolframovi, Prof. Dr. Alexandrovi Patschovskému, Prof. Dr. Raineru-Maria Schwingesovi, Prof. Dr. Winfriedu Eberhardovi a Prof. Dr. Walteru Kochovi, kteří mi zprostředkováním studijních pobytů umožnili prostudovat potřebnou literaturu a prameny v zahraničních knihovnách, a zvládnout tak problematiku na současné odborné úrovni a v potřebné šíři. V neposlední řadě samozřejmě patří mé díky nakladatelství Libri, které se ujal náročné práce spojené s vydáním knihy, a všem jeho pracovníkům, kteří se na realizaci Historické chronologie podíleli. Stejně tak děkuji všem lektorům za obětavé prostudování příslušných částí rukopisu a za užitečná upozornění a rady pro jeho konečnou úpravu.



Práce mohla být na odpovídající úrovni dokončena také díky finanční podpoře grantu UK č. 3000/96, za jehož udělení Grantové agentuře Univerzity Karlovy rovněž upřímně děkuji.

Úvod k předkládané knize si dovolím uzavřít citátem z předmluv ke knize Heinze Zemanka o kalendáři a chronologii – v českém překladu: *Autor přečetl četná díla o vědě o kalendáři a nenalezl ani jediné, v němž by neobjevil chybu... úplná správnost prostě v této oblasti není možná.*<sup>2)</sup> Totéž bez výjimky platí i pro Historickou chronologii. Snažila jsem se, aby chyb bylo co nejméně. Přesto budu pozorným čtenářům zavázána za upozornění na nepřesnosti a omyly, pro případ, že by se naskytla někdy příležitost k jejich opravě.

V Praze, srpen 2000

Marie Bláhová

#### POZNÁMKA:

<sup>1)</sup> Srv. G. Friedrich, *Rukověť křesťanské chronologie*, Praha 1934, s. III. Z podobných důvodů musel například F. K. Ginzel upustit od záměru „renovovat“ starší příručku matematické a technické chronologie L. Idelera. Srv. F. K. Ginzel, *Handbuch der mathematischen und technischen Chronologie. Das Zeitrechnungswesen der Völker*, I, Leipzig 1906 (přetisk 1958), s. III.

<sup>2)</sup> H. Zemanek, *Kalender und Chronologie. Bekanntes und Unbekanntes aus der Kalenderwissenschaft*, 4. verbesserte Auflage, München–Wien 1987, s. 10 a 7.

## 1.1 Čas jako historická kategorie

Vývoj lidské společnosti se odehrává v prostoru a času, a stejnými kategoriemi jsou podmíněny její dějiny. Od nejstarších dob se také lidé snažili tyto základní formy jakékoli existence pochopit a vysvětlit. Obě kategorie se však od sebe zásadně liší. Zatímco prostor je více-rozměrný, čas ubíhá v nenávratných liniích, je univerzální, nepetržitý a zcela nezávislý na jakýchkoli přírodních pravidelnostech.<sup>1)</sup>

Lidé se od pradávna pokoušejí čas pochopit a filozofové, fyzikové a přírodovědci od nejstarších dob podat jeho definici. Definice zahrnují široké spektrum formulací od pokusů řeckých myslitelů vysvětlit neomezenost a nekonečnost času přes Augustinovo (354–430) „vím, co je to čas, ale když se mne někdo zeptá, nedovedu mu to říci“<sup>2)</sup>, Bedovo určení času jako jeho jednotlivých měřitelných prvků, jimiž je určen běh smrtelného života, které bylo přijímáno po celý raný středověk,<sup>3)</sup> vymezení času jako jisté a racionální míry přestávek a pohybu proměnlivých věcí, jak je formuloval Johannes Scottus Eriugena,<sup>4)</sup> Newtonovo pojetí času jako jednotné a jednotvárné nepetržitosti veškerého fyzického vesmíru, Einsteinovo zjištění proměnlivosti času, až po definice vysvětlující čas jako formu lidského vědomí,<sup>5)</sup> formu existence hmoty nebo symbol pro vztah, který staví skupina živých bytostí s biologicky danou schopností ke vzpomínání a k syntéze mezi dva uplynulé děje. Tak se čas vztahuje k určitým aspektům nepetržitého toku událostí, uprostřed nichž lidé žijí a jehož jsou sami součástí, aspektům, které lze charakterizovat otázkou „kdy“.<sup>6)</sup>

Zájem o studium času nápadně vzrostl po vydání knihy Geralda J. Whitrowa *The Natural Philosophy of Time* v roce 1961.<sup>7)</sup> Jednou z reakcí na tuto knihu bylo zřízení Mezinárodní společnosti pro studium času, která v roce 1969 uspořádala první konferenci a pravidelně publikuje práce věnované studiu času.<sup>8)</sup>

Čas je pojednáván jako problém přírodovědný, sociální, psychologický, filozofický, náboženský i historický.<sup>9)</sup> Historický čas má při své závislosti na přírodních a biologických časových rytmech svá specifika. Je to čas transformace reálných předmětů, čas jevů, událostí, které sice proběhly, ale jejichž stopy se zachovaly.<sup>10)</sup> Jistý zájem o studii



um času mezi historiky se datuje asi od třicátých let 20. století. Tehdy byly publikovány studie na toto téma především v časopisu *Annales*.<sup>11)</sup> Ve větší míře však byly otázky pojetí a vědomí času v minulosti studovány v poválečném období, především pak od šedesátých let 20. století, kdy i historikové přispěli svým dílem k obecnému studiu této problematiky, hlavně svým zájmem o představy času v minulosti. Toto téma sledovali v rámci obecných kulturně historických prací i ve specializovaných studiích a monografiích.<sup>12)</sup>

Výsledky bádání o problematice času shrnuli na počátku osmdesátých let 20. století z hlediska filozofie a přírodních věd Milič Čapek, z hlediska historie a měření času Gerald J. Whitrow.<sup>13)</sup> Jistým završením této etapy studia je sociologická práce Norberta Eliase *Über die Zeit* z roku 1984,<sup>14)</sup> v níž autor pojednává problematiku pojetí času a kalendářů v různém sociálním prostředí, a historicky orientovaná kniha Geralda J. Whitrowa o „času v dějinách“, zaměřená k otázkám vědomí a popisování času, jeho chápání a měření v jednotlivých historických epochách od starověku do současnosti, vydaná v roce 1988.<sup>15)</sup> Problematika je průběžně studována z hlediska fyzikálního, filozofického, psychologického, sociologického, historického i náboženského. Jen soupis prací, které byly o tomto tématu publikovány v posledních dvaceti letech by vydal na samostatnou publikaci.<sup>16)</sup> Shrnutí dosažených výsledků posledních let představuje sympozium uspořádané v červnu 1995 v Karlsruhe.<sup>17)</sup>

Na základě dosažených výsledků lze konstatovat, že pro historika<sup>18)</sup> je čas základem všeho, co se událo. Je to základní kategorie historického poznání a podmínka historického vědomí.<sup>19)</sup> Vědomí času<sup>20)</sup> je neoddělitelné od vědomí změny a od události, které se v čase odehrávají.

Přes toto vědomí se však abstraktní pojem „čas“ vyvíjel se značným zpožděním. Pojem času se ve všech světových kulturách utvářel v sakrální oblasti. V tomto prostředí bylo záhy využíváno rozdělení denního času na kratší úseky, zde také vznikaly první kalendáře.<sup>21)</sup> Představy o čase se ovšem v různých kulturách, obdobích i společenských vrstvách liší.<sup>22)</sup> Jinak vnímala čas agrární společnost, jinak městské prostředí s rozvinutým řemeslem, obchodem a právem, jinak námezdni dělník nebo horník, jiná byla církevní pojetí času.

Evropské pojetí času se utvářelo na základě antických teorií, ale také židovských představ, které převzala křesťanská církev. Podle antických představ byl čas cyklický. Zlatý věk se měl opět vracet... Časové údaje, stejně jako udání doby trvání, byly ovšem, vzhledem k nemožnosti přesně měřit čas, obecně velmi neurčité. Naprostá přibližnost časových údajů je charakteristická v evropské kultuře pro celé období starověku a velkou část středověku.



Židovská kultura vytvořila představu o absolutní omezenosti, neopakovatelnosti, jedinečnosti a nenávratnosti průběhu dějin. Tuto představu převzalo také křesťanství. Učením o Ukřižování jako jedinečné a neopakovatelné události evokovalo představu o lineárním čase, který začíná a končí. Na počátku stojí Srvoření světa s rájem, na konci nebeský Jeruzalém se společenstvím světců a Boha. Vznikl tak historický pohled na čas se zvláštním důrazem na neopakovatelnost událostí.

Opakující se přírodní cykly naopak podporovaly představy o „cyklickém čase“, v němž po zániku nastává návrat, stejně jako se neustále vrací den a rok. Představy o cyklickém čase, jimž odpovídal také přírodní cyklus zemědělské společnosti, dávaly člověku naději, že po smrti se obnoví také jeho život. Ačkoli tyto představy byly vlastní především prostému myšlení, přikláněli se k cyklické koncepci i středověcí učenci, ovlivnění antickým učením, a také astronomii a astrologií. Po celý středověk tak lze sledovat spor mezi cyklickou a lineární koncepcí času. Vlastníci půdy a rolníci spojovali čas s neměnným slunečním cyklem. Lineární chápání času bylo naopak blízké obchodníkům a rodícím se finančníkům, a podporovalo jejich snahy o ekonomické využití času. Jak se rozšiřoval oběh peněz, kladli obchodníci, podnikatelé a finančníci stále větší důraz na ekonomické využití času, neboť „čas jsou peníze“. Čas se stal mírou práce. S rozvojem kapitalismu získalo tedy lineární chápání času naprostou převahu. Od tohoto pojetí již nebylo daleko ke spojení času s myšlenkou o lineárním pokroku. Rozvoj přírodních věd od počátku novověku teoriemi o kontinuálním plynutí času toto pojetí ještě prohloubil.

Chápání času nebylo ovlivněno pouze náboženskými teoriemi, vědeckými poznatky a technickými možnostmi jeho měření, ale také praktickou zkušeností jednotlivých společenských vrstev a skupin. Ačkoli byl čas všech společenských vrstev ve středověku určován časem přírodním, chápal ho jinak zemědělec, jehož činnost byla závislá na přírodních rytmech, a feudální pán, jehož moc byla založena na vlastnictví půdy a jejím výnosu, ovlivněném týmiž přírodními cykly, jinak duchovní, jehož čas byl uspořádán pravidelnými každodenními modlitbami a svátky liturgického roku, a jemuž jeho vzdělání, znalost kalendáře a základů astronomie i přístup k pomůckám odměřujícím čas umožňovaly, na rozdíl od většiny současníků, čas také konkrétně vnímat. Jinak chápal čas voják, jehož činnost se pravidelně soustřeďovala na letní období, jinak řemeslník a obchodník, který své zaměstnání provozoval po celý rok. Až od pozdního středověku, kdy mimo jiné již bylo možno zásluhou technického pokroku čas i poměrně přesně měřit, se začínají rozdíly v pojetí času stírat.

Člověk uvědomující si souvislost minulosti, přítomnosti a budouc-



nosti se snažil umístit sebe a svou generaci do neopakující se časové stupnice. Tak byla představa o čase konkretizována a vznikaly první „míry“ času a kategorie časového určení.<sup>23)</sup> Míry času byly podmíněny ekonomickým a sociálním prostředím příslušného kulturního společenství, ale také úrovní přírodovědných, hlavně astronomických znalostí a techniky.

Zkoumáním kategorií časového určení a způsobů, jakými byl měřen čas v historickém vývoji, se zabývá disciplína, která tvoří součást komplexu tzv. pomocných věd historických, chronologie.

## 1.2 Historická chronologie

Označení **chronologie** – česky časomíra – je odvozeno z řeckých slov χρόνος, což znamená čas, a λόγος, což v přeneseném smyslu znamená nauka nebo věda. Jednoduše tedy lze chronologii označit jako nauku o čase. Přesněji: **Chronologie je nauka o měření času, jeho způsobech a prostředcích k tomu používaných.**<sup>24)</sup>

Samotné označení chronologie bylo vytvořeno uměle. Ačkoli problematikou měření času se lidstvo zabývalo odedávna, objevil se tento výraz poprvé v 16. století. Jeho původcem je zakladatel vědecké chronologie Joseph Justus Scaliger (1540–1609).<sup>25)</sup> Označení disciplíny vešlo v této podobě do všech evropských jazyků, jen v některých byl vedle něho vytvořen vlastní výraz, jako například v němčině, kde označení *Zeitrechnung* nebo *Zeitrechnungslehre* vystihuje zároveň obsah disciplíny.

Čas, který nemá začátek ani konec a nepřetržitě plyne z minulosti do přítomnosti a budoucnosti, může být měřen pouze událostmi, které se v něm odehrávají, či lépe pohybem, který v něm probíhá. Nejspolehlivějším a přitom obecně srozumitelným měřítkem času jsou pohyby Země a nebeských těles. Na těch je založeno měření času všech kulturních společenství. Proto musí chronologie obsáhnout jak tyto objektivní předpoklady, které studuje astronomie, tak i jejich konkrétní využití v tom kterém chronologickém systému. Z tohoto důvodu se chronologie dělí na dvě oblasti, na chronologii matematickou neboli astronomickou, a chronologii technickou neboli historickou.<sup>26)</sup>

**Matematická (astronomická) chronologie** využívá poznatků astronomie a jiných příbuzných věd, sleduje pohyby nebeských těles, zkoumá, do jaké míry přicházejí v úvahu pro stanovení časových jednotek, a stanoví na jejich základě objektivní jednotky měření času.

**Technická (historická) chronologie** studuje způsoby měření času a jejich vývoj u různých národů, respektive v jednotlivých kulturních okruzích. Přitom se zaměřuje na konkrétní chronologické kategorie





a jejich užívání v každodenním životě společnosti. Historická chronologie umožňuje historikovi umístit události v čase, a objektivně tak sledovat historický vývoj.

**Historická chronologie** má dvě základní funkce. První, ryze **praktická**, spočívá v převádění dat historických pramenů na současný způsob datování. Druhá, **teoretická**, má za úkol sledovat jednotlivé chronologické kategorie v jejich historickém vývoji jako instituce kulturních dějin. Protože chronologické zvyklosti závisejí na přírodovědných znalostech a potřebách společnosti, navíc podléhají ideologickým systémům a kultovním potřebám té které společnosti a doby, nepřispívá důsledné studium kalendářů, způsobů datování i jednotlivých chronologických pojmů pouze ke spolehlivějšímu převádění dat, ale jeho výsledky jsou důležitým přínosem také pro studium ideologie a myšlení společnosti, i psychiky jednotlivců v konkrétním prostředí a době, a kulturních dějin v nejširším kontextu. K tomu patří i sledování vývoje kategorie času v jednotlivých historických epochách.

Vzhledem k tomu, že chronologické zvyklosti jsou v podstatě jednotné v rámci jednotlivých kulturních okruhů, lze historickou chronologii členit podle kulturních okruhů, v jejichž rámci ovšem dochází k další konkrétní specifikaci ať už v jednotlivých zemích či správních obvodech, nebo v nejrůznějších institucích. Tato příručka je věnována chronologii křesťanské, přesněji chronologii latinského křesťanství, na níž je založen současný kalendář užívaný v Evropě a ve velké části světa vůbec. Křesťanská chronologie studuje chronologické systémy, které se pod vlivem západní křesťanské ideologie vyvinuly z tradic římské antické chronologie a jejich předchůdců a rozšířily se v Evropě latinského kulturního okruhu, odkud v novověku, a zvláště v posledních dvou stoletích, pronikaly i do dalších oblastí i světadílů.

## 1. KAPITOLA – POZNÁMKY

- <sup>1)</sup> Srv. D. J. Wilcox, *The Measure of Time Past. Pre-Newtonian Chronologies and the Rhetoric of Relative Time*, Chicago and London 1987, s. 16n. K problematice času a jeho chápání existuje rozsáhlá literatura, kterou není možno zde v úplnosti registrovat. V následujících poznámkách proto uvádím jen nejdůležitější práce nebo ty, které přinášejí konkrétní informace k určitému problému. O čase jako historické kategorii a podmínce historického vědomí pojednává zejména F. Seibt, *Die Zeit als Kategorie der Geschichte und als Kondition des historischen Sinns*, in: F. Seibt, *Mittelalter und Gegenwart. Ausgewählte Aufsätze. Festsgabe zu seinem 60. Geburtstag*, hg. v. W. Eberhard und H.-D. Heimann, Sigmaringen 1987, s. 3–46. K představám středověkého člověka o čase, případně též o prostoru, srv. A. J. Gurevič, *Kategorie středověkové kultury*, Moskva 1972, cituji podle českého překladu J. Kolára, *Kategorie středověké kultury*, Praha 1978, s. 74–118; B. Geremek, *Czł-*



wiek i czas: jedność kultury średniowiecznej. in: *Kultura Polski średniowiecznej X–XIII w.* Pod red. J. Dowiaty, Warszawa 1985, s. 432–483; *Czas i przestrzeń w kulturze średniowiecza*, Poznań 1994; G. Myśliwski, *Człowiek średniowiecza wobec czasu i przestrzeni (Mazowsze od XII do poł. XVI wieku)*, Warszawa 1999, zvl. s. 205–431. Ke vzniku pojmu „čas” srv. např. M. Čapek, *Time*, in: *Dictionary of the History of Ideas. Studies of Selected Pivotal Ideas*, ed. Ph. P. Wiener, IV, New York 1973, s. 389.

- 2) Augustinus Aurelius. *Confessiones* XI 14 (17): ... *quid est enim ergo tempus? si nemo ex me quaerat. scio: si quaerenti explicare velim, nescio...* *Augustine Confessions* I, Introduction and Text, ed. James O’Donnell, Oxford 1992, s. 278. Podobně začíná pojednání o čase již řecký filozof Plótinus (204/205–270). Srv. *Augustine Confessions* III, *Commentary of Books 8–13*. Indexes, s. 278.
- 3) *Tempora igitur a temperamento nomen accipiunt, sive quod unumquodque illorum spatium separatim temperatum sit, seu quod momentis, horis, diebus, mensibus, annis, saeculisque et aetatibus omnia mortalis vitae curricula temperentur.* Beda Venerabilis. *De temporum ratione* 2, ed. Ch. W. Jones, Bedae Opera de temporibus, Cambridge, Massachusetts 1943, s. 182. Srv. též například Hrabanus Maurus. *De computo* 10, *Corpus Christianorum. Continuatio mediaevalis* 44, Turnhout 1979, s. 216n. K tomu B. Englisch, *Zeitbewußtsein und systematische Zeitordnung in den Kalendern des frühen und hohen Mittelalters*, in: *Hochmittelalterliches Geschichtsbewußtsein im Spiegel nichthistoriographischer Quellen*, hg. v. H.-W. Goetz, Berlin 1998, s. 126.
- 4) Srv. E.-M. Engelen, *Zeit als Prozeß und Abbild. Der Zeitbegriff bei Johannes Scotus Eriugena*, AKuG 76, 1994, s. 49.
- 5) Engelen, *Zeit*, s. 49; N. Elias, *Über die Zeit*. Arbeiten zur Wissenssociologie II, hg. v. M. Schröter, Frankfurt am Main 1988, s. 4n.
- 6) Tak Elias, *Über die Zeit*, s. 11n. a 40n. Vývoj představ jednotlivých civilizací o čase od starověku do současnosti podává G. J. Whitrow, *Time in History. The Evolution of our General Awareness of Time and Temporal Perspective*, Oxford–New York 1988; rovněž G. Dux, *Die Zeit in der Geschichte. Ihre Entwicklungslogik vom Mythos zur Weltzeit*, Frankfurt am Main 1989; A. Borst, *Computus. Zeit und Zahl in der Geschichte Europas*, Berlin 1990, passim (neudržitelnost Borstovy teze o vztahu mezi církevní hudbou a počítáním času – *Computus*, s. 43 – dokládá M. Walter, *Kirchenmusik und Zeitrechnung im Mittelalter*, *Mediaevistik* 5, 1992, s. 169–179). Srv. rovněž J. Le Goff, *Kultura středověké Evropy*, Praha 1991, s. 182–190. Stručný přehled vývoje názorů na pojem „čas” od starověku do současnosti podává např. Čapek, *Time*, s. 389–398. Pojem času u jednotlivých autorů sleduje G. Bodmann, *Jahreszahlen und Weltalter. Zeit- und Raumvorstellungen im Mittelalter*, Frankfurt–New York 1992; Engelen, *Zeit*, s. 35–49.
- 7) London 1961, <sup>2</sup>New York 1963.
- 8) Srv. Whitrow, *Time in History*, s. VII.
- 9) Problematikou fyzikálního a sociálního času se zabývá především Elias, *Über die Zeit*, passim. Z českých badatelů se otázkou času především z hlediska filozofie zabývá zejména J. Sokol, *Čas a rytmus*, Praha 1996.
- 10) Srv. G. Kočíš, *Systémy datovania pravekých a starovekých dejín*, Bratislava 1976, s. 5.



- <sup>111</sup> M. Bloch, *L'heure et l'horloge*, Annales 9, 1937, s. 217n. Na absenci teorie času mezi historiky si tehdy stěžoval W. Gent, *Das Problem der Zeit*, 1934.
- <sup>112</sup> Srv. např. J. Le Goff, *La Civilisation de l'Occident médiéval*, Paris 1964, 21982, česky: *Kultura středověké Evropy*, přel. J. Čermák, Praha 1991; týž, *Histoire et mémoire*, Paris 1988; Gurevič, *Kategorie*, s. 74–118; R. F. Berkhofer, *A Behavioral Approach to Historical Analysis*, 1971; N. Luhmann, *Weltzeit und Systemgeschichte*, Kölner Zeitschrift für Soziologie, Sonderheft 16, hg. v. P. Ludz, 1972, s. 81–115; K. Kluxen, *Vorlesungen zur Geschichtstheorie I*, 1974; J. Leclercq, *Zeiterfahrung und Zeitbegriff im Spätmittelalter*, in: *Antiqui et moderni. Traditionsbewußtsein und Fortschrittsbewußtsein im späten Mittelalter*, hg. v. A. Zimmermann, bes. v. G. Vuillemin-Diem, *Miscellanea mediaevalia* 9, Berlin-New York 1974, s. 1–20; R. Koselleck, *Vergangene Zukunft. Zur Semantik geschichtlicher Zeiten*, Frankfurt am Main 1979; H. J. Leuschner, *Geschichte in Vergangenheit und Gegenwart*, Stuttgart 1980; Seibt, *Die Zeit*, s. 3–46; Ph. Ariès, *Le temps de l'histoire*, Paris 1986. Přehled problematiky pro širší publikum podává R. Wendorff, *Zeit und Kultur. Geschichte des Zeitbewußtseins in Europa*, 3Opladen–Wiesbaden 1985.
- <sup>113</sup> M. Čapek v hesle *Time in*: *Dictionary* (srv. pozn. 1), s. 389–398; Whitrow, *Time and Measurement*, tamtéž, s. 398–406.
- <sup>114</sup> N. Elias, *Über die Zeit*. Z dalších sociologických prací věnovaných problematice času vzbudila obecnou pozornost především pojednání o „zkáze“ času. Srv. zejména H.-W. Hohn, *Die Zerstörung der Zeit. Wie aus einem göttlichen Gut eine Handelsware wurde*, Frankfurt am Main 1984; *Zerstörung und Wiedereignung von Zeit*, hg. v. R. Zoll, Frankfurt am Main 1988.
- <sup>115</sup> Whitrow, *Time in History*, passim.
- <sup>116</sup> Srv. T. Ehlert, *Einleitung*, in: *Zeitkonzeptionen – Zeiterfahrung – Zeitmessung*. Stationen ihres Wandels vom Mittelalter bis zur Moderne, hg. v. T. Ehlert, Paderborn–München–Wien–Zürich 1997, VII.
- <sup>117</sup> Příspěvky byly publikovány ve sborníku *Zeitkonzeptionen – Zeiterfahrung – Zeitmessung* (srv. předchozí poznámka).
- <sup>118</sup> Srv. Seibt, *Die Zeit*, zvl. s. 7.
- <sup>119</sup> Srv. tamtéž, s. 6, 13.
- <sup>120</sup> K vědomí a vnímání času srv. R. Wendorff, *Zeit und Kultur*; A. F. Aveni, *Empire of Time. Calendars, Clocks and Cultures*, London 1990; německý překlad *Rhythmen des Lebens. Eine Kulturgeschichte der Zeit*, New York 1989; Gurevič, *Kategorie*, s. 74–118.
- <sup>121</sup> Srv. Seibt, *Die Zeit*, s. 158.
- <sup>122</sup> Pojetím času v historickém vývoji se zabývají zejména J. Le Goff, *Au Moyen Âge: Temps de l'Église et temps du marchand*, Annales 15, 1960, s. 414–473, přetisk in: *Pour un autre Moyen Âge*, Paris 1991, s. 46–65; týž, *Le temps dans le travail dans „la crise“ du XIV<sup>e</sup> siècle. Du temps médiéval au temps moderne*, tamtéž, s. 66–79; týž, *Kultura*, s. 173–190; H.-U. Grimm, *Zeit' als Beziehungssymbol: Die soziale Genese des bürgerlichen Zeitbewußtsein im Mittelalter*, *Geschichte in Wissenschaft und Unterricht* 37, 1986, s. 199–221; Seibt, *Die Zeit*; Leclercq, *Zeiterfahrung*; Whitrow, *Time in History*; týž, *Time and Measurement*; M.-Th. Lorcin, *Le temps chez les humbles: passé, présent et futur dans les testaments foréziens (1300–1450)*, RH 279, 1988, s. 313–336; Dux, *Die Zeit*; H.-W. Goetz, *Historiographisches Zeitbewußtsein*



im frühen Mittelalter. Zum Umfang mit der Zeit in der karolingischen Geschichtsschreibung, in: *Historiographie im frühen Mittelalter*, hg. v. A. Scharrer u. G. Schejbelreiter, Wien-München 1994, s. 159–178; W. Sulzgruber, *Zeiterfahrung vom frühen bis ins 16. Jahrhundert*, Hamburg 1995; M. Hervé, *Mentalités médiévales, XI<sup>e</sup>-XV<sup>e</sup> siècle*, s. l., 1996, s. 155–174; A. Angenendt, *Die liturgische Zeit: zyklisch und linear*, in: *Hochmittelalterliches Geschichtsbewußtsein im Spiegel nichthistoriographischer Quellen*, hg. v. H.-W. Goetz, Berlin 1998, s. 101–115; F. Graus, *Lebendige Vergangenheit. Überlieferung im Mittelalter und in den Vorstellungen vom Mittelalter*, Köln-Wien 1975; J. Attali, *Histoire du temps*, Paris 1982. Z různých hledisek tuto problematiku sledují autoři příspěvků ve sborníku *Zeitkonzeptionen – Zeiterfahrung – Zeitmessung, nebo Chronotypes. The Construction of Time*, ed. by J. Bendler and D. E. Wellberg, Stanford 1991. Na uvedených pracích je také založen následující výklad. Srv. též B. Geremek, *Wyobraźnia czasowa polskiego dziejopisarstwa średniowiecznego*, *SŻ* 22, 1977, s. 1–17. Pojem času v pozdně středověkých Čechách sleduje J. Macek, *Pojem času v jagellonském věku*, in: *Pocta Josefu Petráňovi. Sborník prací z českých dějin k 60. narozeninám prof. dr. Josefa Petráně, uspoř. J. Beneš, E. Maur, J. Pánek*, Praha 1991, s. 140–141. Otázkou vnímání času na českém venkově v pozdním středověku se zabývá M. Nodl, *Čas a minulost ve vnímání vesničanů pozdně středověkých Čech*, *Listy filologické* 121, 1998, s. 255–275 (s některými výhradami vůči Mackovi).

- <sup>23)</sup> Srv. Elias, *Über die Zeit*, s. 23–28. K měření času srv. např. F. A. Ward, *Time Measurement*, 1–2, London 1937; V. A. Barinov, *Vremja i jeho izmerenije*, Moskva 1949; Ph. Wolff, *Le temps et sa mesure au Moyen Age*, *Annales* 17, 1962, s. 1141–1145; S. A. Goudsmit, R. Clairborne, *La mesure du temps*, Paris 1970; K. F. Welch, *Time Measurement. An Introductory History*, Newton Abbot 1972; F. S. Zavielskij, *Czas i jeho pomiary*, Warszawa 1981.
- <sup>24)</sup> Srv. zejména F. Rühl, *Chronologie des Mittelalters und der Neuzeit*, Berlin 1897, s. 1; F. K. Ginzel, *Handbuch I*, s. 3n.; I. Hlaváček, *Chronologie*, in: I. Hlaváček, J. Kašpar, R. Nový, *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 1993, s. 99.
- <sup>25)</sup> Srv. Iosephi Scaligeri, Jul. Caesaris F., *Opus novum de emendatione temporum in octo libros tributum*, Lutetiae 1583, *passim*.
- <sup>26)</sup> Tyto základní oblasti chronologie rozlišuje již zakladatel vědecké chronologie Joseph Justus Scaliger v díle *Opus novum de emendatione temporum in octo libros tributum*, *passim*. Základní dělení chronologie uvádějí v obdobném pojetí všechny příručky chronologie a pomocných věd historických. Srv. např. Rühl, *Chronologie*, s. 1n.; Ginzel, *Handbuch I*, s. 3n.; G. Friedrich, *Rukověť*, s. 1n.; B. Włodarski a kol., *Chronologia polska*, Warszawa 1957, s. 15n.; J. Szymański, *Chronologia*, in: *týž, Nauki pomocnicze historii*, Warszawa 1983, s. 112n.; Hlaváček, *Chronologie*, s. 99n., aj.

## 2. VÝVOJ STUDIA HISTORICKÉ CHRONOLOGIE V EVROPĚ LATINSKÉHO KULTURNÍHO OKRUHU



Historická chronologie<sup>1)</sup> jako pomocná věda historická se po předchozích nábězích<sup>2)</sup> konstituovala v polovině 18. století zásluhou francouzských maurinů Maura d'Antina, Charlese Clémenceta a Ursina Duranda, kteří v návaznosti na Mabillonovo studium diplomatiky zpracovali příručku, která měla sloužit k převádění a ověřování dat historických pramenů.<sup>3)</sup> Maurini však již tehdy mohli vycházet z více než jeden a půl tisíciletého studia pozdně starověkých, středověkých a raně novověkých učenců, kteří se z ryze praktických důvodů, zprvu proto, aby mohli přesně stanovit data pohyblivých křesťanských svátků, později také v souvislosti se zjištěnými nedostatky užívaného kalendáře a s přípravou jeho opravy, zabývali studiem křesťanského kalendáře a jeho astronomických východisek, včetně již téměř dvou století jejich vědeckého zkoumání.<sup>4)</sup>

### 2.1 Středověká komputistika

Stanovení „správného“ data hlavního křesťanského svátku, Velikonoce, jeho včasné sdělení církevním obcím a spory, k nimž při určování tohoto data docházelo, vyvolaly záhy potřebu hlubšího teoretického studia, které by vytvořilo předpoklady pro pokud možno přesné stanovení data jarního úplňku na několik let dopředu, aby na jeho základě mohly být zpracovány velikonoční tabulky, jimiž by se křesťané řídili. Tak byly postupně pokládány základy církevní komputistiky (*computus ecclesiasticus*, *computus paschalis*), která se na rozdíl od pouhého počítání dat velikonočních svátků (*calculatio*, *ratio*, *computatio*, *computus*) zabývala teoretickými výklady podstaty tohoto výpočtu, především pohybem astronomických těles, a jednotlivých chronologických kategorií. Sami středověcí komputisté, tedy lidé, kteří se církevní komputistikou zabývali,<sup>5)</sup> definovali tuto disciplínu jako „vědu, která rozděluje čas podle určitého systému“.<sup>6)</sup>

Podle svědectví Eusebia Pamphili napsal zřejmě jeden z prvních spisů věnovaných výpočtu Velikonoce římský kněz, od roku 217 protipapež, Hippolytos (\* okolo 170, † 235/236). Prý v něm navrhl jakýsi kánon šestnáctiletého velikonočního cyklu.<sup>7)</sup> Teoretická pojednání



o Velikonocích skládali také někteří autoři velikonočních tabulek, jako **Dionysios Alexandrijský**, působící ve 3. století, jenž prý napsal několik promluv na téma velikonoční slavnosti. V jedné z nich vložil osmiletý velikonoční kánon a dokazoval, že Velikonoce nemají být slaveny jindy než po jarní rovnodennosti.<sup>6)</sup> Podrobný teoretický výklad o zásadách výpočtu velikonočních svátků podal též laodicejský biskup **Anatolios**.<sup>9)</sup> Různé velikonoční cykly jsou popsány ve spisech biskupa **Q. Iulia Hilariana** (397) a měšťana **Agriustia** i v předmluvách některých velikonočních tabulek.<sup>10)</sup> Například **Victorius Akvitánský** vložil v prologu svých tabulek (457) nový způsob výpočtu Velikonoce.<sup>11)</sup> **Victorius z Capuy** napsal okolo roku 550 knihu *De Pascha* (*O Velikonocích*). Teoretické zdůvodnění devatenáctiletého cyklu podal v předmluvě svých tabulek také skytský mnich působící v Římě **Dionysius Exiguus** (525), původce křesťanského letopočtu.<sup>12)</sup>

Astronomické a komputistické poznatky své doby shromáždil v encyklopedických spisech *Erymologiae* a *De natura rerum* rovněž sevillský arcibiskup **Isidor** (snad 561–636).<sup>13)</sup>

Vlastním zakladatelem středověké komputistiky však byl jeden z nejvýznamnějších raně středověkých učenců, mnich anglosaského dvojklášteřa Wearmouth–Jarrow, **Beda Ctěhodný** (672/3–735). Ve svých spisech *De temporibus* a *De temporum ratione* shromáždil, kriticky zhodnotil a zdářílou formou interpretoval poznatky o základních komputistických kategoriích, o velikonočním cyklu i o astronomických pojmech souvisejících s církevní komputistikou. Přitom upozornil i na některé chyby ve výpočtu křesťanského kalendáře. Bedův spis, častěji ovšem jeho fragmenty, neboť celý byl pro současníky příliš obsáhlý a málo srozumitelný, rozšířili anglosaští misionáři brzy také po evropském kontinentě. Odborníci používali spis *De temporum ratione* téměř půl tisíciletí jako základní příručku středověké komputistiky. Byl překonán teprve ve třicátých letech 13. století.<sup>14)</sup>

Bedovy spisy kladly na uživatele poměrně vysoké nároky, takže je mohli studovat pouze pokročilí. Pro školní potřebu – komputus patřil k předmětům, jimž se učili budoucí duchovní v církevních školách<sup>15)</sup> – byly skládány jednodušší a srozumitelnější pomůcky, většinou přepracování nebo výtahy z *De temporum ratione*. Mezi ně patří třeba *Computus* opata fuldského klášteřa, později mohučského arcibiskupa, **Hrabana Maura** (asi 780–856), působícího nějaký čas také na dvoře Karla Velikého. Autor v tomto spisu, dokončeném v roce 820, omezil Bedovy historické zprávy, doplnil komputistické údaje o některé informace z díla **Isidora Sevillského** a celý text přepsal formou dialogu. Částečně veršovaný komputistický spis současníka **Hrabana Maura**, **Ira Dicula**, jenž rovněž působil, pravděpodobně jako učitel gramatiky, na císařském dvoře, je sice na rozdíl od *Computu* **Hrabanova**



původnější, zato podstatně méně hodnotný a značně chaotický.<sup>16)</sup> Po-  
třebný soubor základních komputistických vědomostí v populární for-  
mě poskytovaly duchovním i některým laikům také komputistické en-  
cyklopedie sestavované od počátku 9. století v celé latinské Evropě.  
Tuto řadu zahajovala astronomická a komputistická učebnice z roku  
809 s mnoha tabulkami, diagramy a kresbami, která se velice rychle  
rozšířila po všech tehdejších kulturních střediscích. Následovaly *Sen-  
tentiae sancti Augustini et Isidori de laude compoti* a *Computus Gra-  
ecorum sive Latinorum* z doby vlády Ludvíka Zbožného.<sup>17)</sup>

Komputistické spisy podle Bedova díla sepsal v první polovině  
9. století také **Pacificus z Verony** († 844), na konci téhož století svato-  
havelský mnich **Wichram**. Nejúspěšnější asi byla učebnice, kterou na  
konci 9. století sestavil pro své žáky **Helperich z Auxerre**. Vybrané in-  
formace z Bedova *De temporum ratione* doplnil Helperich o další ma-  
teriál, včetně vlastního výkladu založeného mimo jiné i na očitém po-  
zorování Slunce.<sup>18)</sup> Výtah z Bedova spisu byl na konci 10. století  
zpracován také v anglosaské učebnici **Aelfricově**. Čerpali z něho rov-  
něž autoři dalších anglosaských komputistických spisů. Po roce 1000  
složil **Filip z Taunu** podle Bedova a některých dalších komputistic-  
kých spisů *komputus* v anglonormanských verších (*Li cumpoz*).<sup>19)</sup>

O Bedův spis *De temporum ratione* se opíral také **Gerland z Besan-  
çonu** (před 1100–po 1148), když na konci 11. století psal svou rovněž  
velmi úspěšnou učebnici komputistiky (*Computus*).<sup>20)</sup> Kritičtější sta-  
novisko k Bedovi zaujal jeden z největších učenců první poloviny  
11. století, **Herimann z Reichenau** (1013/14–1054). Když se tento  
znalec arabské matematiky snažil pochopit, proč skutečné stáří Měsí-  
ce neodpovídá vypočítanému termínu, dospěl k závěru, že k tomu,  
aby se člověk přiblížil pravdě, musí důkladněji pozorovat a přesněji  
počítat nežli Beda. Komputus byl Herimannovi ovšem především vý-  
chodiskem pro práci na martyrologii a na univerzální kronice.<sup>21)</sup>

Podnět ke vzniku řady komputistických studií dalo zjištění nesrov-  
nalosti ve spojení inkarnačních let s velikonočními cykly, jak je vypo-  
čítal Dionysius Exiguus. Povšiml si jich sice již Beda Ctihodný, ale ne-  
věnoval jim kromě jedné poznámky větší pozornost. Od 10. století  
však již někteří komputisté nejen pochybovali o správnosti roku ukři-  
žování Krista, jak ho vypočetl Dionysius Exiguus, o správnosti Diony-  
siových cyklů, a konečně i o správnosti jím zavedeného letopočtu, ale  
pokoušeli se tyto chyby také napravit.<sup>22)</sup>

Prvním, kdo zřetelně ukázal rozpor mezi chronologií umučení Kris-  
tova a Dionysiovými cykly, byl školený komputista **Abbo**, opat klášte-  
ra ve Fleury-sur-Loire (asi 945–1004).<sup>23)</sup> Po podrobném studiu toho-  
to problému viděl jeho řešení v posunutí inkarnační éry o 21 rok.  
Opat klášteřa v Lobbes **Heriger** (1033–1053), také vzdělaný matema-



rik a komputista, se pokusil vyřešit nesrovnalosti mezi údaji evangelii a Dionysiovými cykly stanovením nové světové éry. Historik **Marianus Scottus** (1028–1082/83), ve snaze napravit chyby Dionysiových výpočtů, vytvořil dokonce ucelený časový systém od stvoření světa přes inkarnaci a ukřižování až po svou dobu. K novému výpočtu inkarnační éry dospěl také již zmíněný **Gerland z Besançonu** v komputu z roku 1081.<sup>24)</sup> O komputistickou problematiku se stále více zajímali historikové, kteří se v 11. století, v době, kdy se v myšlení lidí stále výrazněji prosazovalo rozumové chápání, snažili dát také dějepiscectví hlubší vědecko-kritický základ.<sup>25)</sup> Zvláštní pozornost Dionysiovu letopočtu a dalším komputistickým otázkám věnoval v té době **Sigebert z Gembloux** (asi 1030–1112) ve spisu *Liber decennalis*, jenž měl být jakousi přípravou k univerzálním dějinám („*Kronika*“), v nichž Sigebert dokonce uspořádal světové dějiny podle velikonočních cyklů.<sup>26)</sup> Rovněž **Heimo z Bamberka** (?–1139) se kriticky zabýval Dionysiovým letopočtem v souvislosti s dalšími komputistickými problémy.<sup>27)</sup>

Asi okolo poloviny 12. století začali komputisté ve svých dílech používat arabsko-indické číslice, „výhodné pro psaní a počítání“, s nimiž se latinská Evropa teprve seznamovala. Dlouho jim tyto nové a nevyzkoušené znaky – dvě jedničky již nevyjadřovaly číslo „dvě“ jako v systému římských číslic, ale „jedenáct“ – i užívání do té doby neznámé nuly působily potíže, jejichž důsledkem byly četné chyby ve výpočtech. Ty silně poznamenaly nejen *Salcburský komputus* z roku 1143, v němž byly asi použity poprvé, ale také mnohé jiné matematické texty. Ještě ve 14. století, kdy byly arabské číslice používány v matematických textech již běžně, se některým autorům římské číslice zdály být spolehlivější. První, kdo bezchybně počítal pomocí arabských číslic, byl pravděpodobně **Reinher z Paderbornu** v později v podstatě zapomenutém díle *Computus emendatus* z roku 1171.<sup>28)</sup>

Srozumitelnou veršovanou formou a v tradičním duchu podal vědomosti související s komputistikou a s kalendářem **Alexander z Ville-dieu** († 1202) v *Massa compoti*. **Mistr Konrád** (okolo 1200) se ve spisu *Computus ecclesiasticus* naopak soustředil na chyby kalendáře.<sup>29)</sup>

Nejproslulejším komputistou po Bedovi byl **Jan z Holywoodu** (Johannes de Sacrobosco; 1200–1256), astronom a matematik anglického původu, člověk, který prý „rozdělil čas“.<sup>30)</sup> V první polovině 13. století působil na pařížské univerzitě. Podle jeho názoru bylo úkolem komputisty zabývat se dělením času, zatímco astronom měl sledovat pohyb hvězd.<sup>31)</sup> V *Libellus de anni ratione, seu ut vocatur vulgo computus ecclesiasticus* z roku 1244 také věnoval zvláštní pozornost přesnému dělení času. Ve svých výpočtech například užíval staré babylonské dělení jednotek na šedesát částí, minut, sekund a ještě menších dílků. *Libellus de anni ratione* se stal základní komputistickou





příručkou pozdního středověku. Dodnes se nachází snad ve všech evropských středověkých knihovnách a ještě v 16. století několikrát vyšel tiskem. Na rozdíl od komputistů 10.–12. století přikládal Jan z Hollywoodu menší význam problematice křesťanské éry, více se zato věnoval chybám v určení jarní rovnodennosti a v cyklickém výpočtu měsíčních fází – jejich příčinu viděl v nesprávném položení Zlatého čísla. Řešení těchto chyb však nepovažoval za reálné.<sup>32)</sup>

Zatímco se středověcí encyklopedisté, jakými byli **Vincent z Beauvais** († okolo 1264) ve *Speculum doctrinale* nebo **Guillaume Durand** (?–1296) v *Rationale divinorum officium*, omezovali pouze na základní informace o kalendáři a komputistice, autoři jako lincolnský biskup **Robert z Grosseteste** (okolo 1175–1253), **Roger Bacon** († okolo 1292), **Guillaume de Saint Cloud** († okolo 1300) či **Petr z Dacie** († okolo 1305) studovali na základě Ptolemaiovy *Matematické soustavy*, známé ve středověku pod názvem jejího arabského překladu *Almagest*, rovněž arabské matematické a astronomické poznatky, s nimiž stále častěji přicházeli do styku, pohyby astronomických těles, chyby kalendáře a možnosti jeho přesných výpočtů. V pozdním středověku byly rozšířeny i další komputy rozličné úrovně a různého zaměření, zvláště **Gordianův Computus ecclesiasticus** či komputus **Mistra Jakuba**. Do vývoje komputistiky ve druhé polovině 15. století rovněž zasáhl krakovský učenec **Petr Gąszowiec**. Ve středověkých rukopisných knihovnách jsou dochovány ještě četné komputistické sborníky, které byly sestavovány z děl známých i neznámých komputistů a systematicky postihovaly celou šíři komputistických vědomostí. Řada takovýchto sborníků pochází ze 13. století.<sup>33)</sup>

Od 13. století však bylo studium komputistiky stále více spojováno se snahami o opravu kalendáře. Učenci matematikové, astronomové i teologové – jako **Roger Bacon**, **Richard z Wallingfordu** († 1336), **Geoffrey z Meaux** († okolo 1350), **Johannes de Lineriis** († okolo 1350), **Johannes de Muris** (\* okolo 1300, † po 16. červnu 1357), **Johannes de Saxonia** († okolo 1350), **Firminus de Bellavalle** († okolo 1350), **Pierre d' Ailly** († 1420), **Hermann Zoest** († okolo 1445), **Mikuláš Kusánský** (1400/1401–1464), **Georg Peuerbach** (1423–1461), **Jan Müller z Královce** (1436–1476), **Pavel z Middelburku** (1445–1504), **Mikuláš Koperník** (1471–1543) a mnozí další – podrobovali přísné kritice způsob počítání data Velikonoc a pomůcky, které k tomu byly používány. Někteří usilovali o zdokonalení astronomických výpočtů, na nichž určení křesťanských pohyblivých svátků a uspořádání kalendáře záviselo, v čemž jim značně pomáhaly astronomické tabulky sestavené v Toledo ve třetí čtvrtině 13. století z podnětu kastílského krále Alfonse Moudrého. Někteří podávali i návrhy na opravu kalendáře.<sup>34)</sup>

V souvislosti s přípravou gregoriánské reformy kalendáře se studi-



em měření času a chronologických kategorií zabývali přední astronomové, matematikové i teologové té doby. Ze spisů, které zdůvodňovaly nutnost provedení reformy, lze zmínit zejména knihu španělského františkána **Juana Salóna** *De romani calendarii nova emendatione, ac paschalis solemnitatis reductione*, vydanou ve Florencii v roce 1576. Vlastní návrh reformy kalendáře zpracoval **Aloigio Giglio** pod názvem *Compendium novae rationis restituendi kalendarium*. Konečně nelze opomenout vysvětlující komentář římského jezuitu německého původu, matematika **Christopha Clavia**, *Explicatio Romani Calendarii a Gregorio XIII P. M. restituti* z roku 1603.<sup>35)</sup>

## 2.2 Vědecké základy studia chronologie

Vědecké základy chronologie však položil odpůrce gregoriánské reformy, francouzský klasický filolog, protestant **Joseph de la Scala**, který ve svých dílech používal latinského jména **Joseph Justus Scaliger** (1540–1609).<sup>36)</sup> Narodil se roku 1540 jako desáté z patnácti dětí proslulého filozofa a přírodovědce italského původu působícího ve Francii **Julia Caesara de la Scala** (1484–1558). Tento muž se sebevědomě vydával za potomka italského šlechtického rodu Della Scala narozeného na zámku La Rocca u Gardského jezera, ačkoli byl synem veronského učitele Bordona, což se podařilo zjistit v pramenech univerzity v Padově, kde studoval medicínu.<sup>37)</sup> Po studiích v Bordeaux a v Paříži absolvoval **Joseph Scaliger** práva ve Valencii. V letech 1572–74 byl profesorem v Ženevě, od roku 1593 do své smrti v roce 1609 působil v Leydenu. Již v roce 1562 přestoupil k reformaci a obětavě se zasazoval o prosazení reformačního vyznání, přičemž nutně vystupoval proti jezuitům. Vedle své pedagogické činnosti působil jako kritický vydavatel a překladatel děl antických autorů.

Tento odchovanec francouzské scholastiky, jeden z největších jazykovědců 16. století, se rozhodl vytvořit chronologický systém, který by obstál i před náročnými měřítky uplatňovanými na klasické texty. Scaliger seřadil veškerý materiál profánních i církevních pramenů do nového systematického pořádku, což mu umožnilo postihnout se značnou přesností chronologické vztahy mezi různými kulturami, přesně zařadit události do časové posloupnosti, a vytvořit tak „absolutní chronologii“ (*chronicon absolutissimum*). Scaliger obsáhl celý komplex chronologie, její astronomickou i historickou („technickou“) podobu. Učinil z ní čistě numerickou disciplínu, zcela pominul její morální a náboženské funkce. Čísla vyplývající z tohoto systému uka-



zuji, kdy se určitá událost nebo řada událostí přihodila, nikoli co znamenala nebo jaký byl její morální význam. Ve své práci využíval stejně bible jako profánních pramenů a kladl důraz především na technické obtíže své disciplíny. – Toto „zrovnoprávnění“ profánních pramenů s biblí, k němuž se jako první dopracovali němečtí protestantští vědci, bylo obecně příčinou napětí mezi vážnými badateli a teology. – Zatímco dřívější chronologové chápali svou disciplínu jako průvodce pro studenty ke čtení bible, Scaliger se obracel pouze k pokročilým, kteří byli schopni pochopit složitost jeho argumentů a výpočtů. Svůj systém přitom založil na dokonalé přesnosti.

Výsledkem Scaligerova studia a aplikace jeho metod bylo uměle utvořené období, které mělo zahrnout celé lidské dějiny a mělo sloužit k převádění dat různých chronologických systémů. Vzniklo násobením slunečního a lunárního kruhu (28 x 19), tedy velkého cyklu Dionysiova o 532 letech, cyklem indikačním (tj. patnácti). Začínalo 1. ledna 4713 př. n. l., končilo rokem 3267 n. l. Zahrnovalo tedy 7980 juliánských let. Protože bylo celé toto období přizpůsobeno juliánskému roku, nazval je Joseph Scaliger *juliánskou periodou*.<sup>38)</sup> Tato pomůcka je dodnes používána v chronologii, kde slouží k přesnějšímu časovému zařazení a orientaci a k převádění dat mezi různými kalendáři. Zásady počítání a převádění dat podle juliánské periody vytvořil Scaliger ve svém hlavním chronologickém díle *Opus novum de emendatione temporum*, publikovaném v roce 1583,<sup>39)</sup> v němž také podal základní informace o dělení času u různých národů.

Joseph Scaliger pracoval na tomto díle v době vrcholících příprav a vyhlášení gregoriánské reformy kalendáře. Svým spisem, v němž se vyjádřil proti gregoriánskému kalendáři, poskytoval významné argumenty jeho odpůrcům. – Scaliger ovšem nebyl proti reformě jako takové, ale měl výhrady ke způsobu, jakým byla provedena. – Kritické stanovisko Scaliger ještě vyostřil ve své další práci věnované chronologii, *Thesaurus temporum*. Vyšla v Leydenu roku 1606 a byla namířena proti konkrétním ustanovením gregoriánské reformy.<sup>40)</sup> V této práci je zvláště cenný Scaligerův výklad o antických letopočtech.

Na Scaligerovy spisy navázal hudebník, od roku 1594 kantor svato-tomášské školy v Lipsku, **Seth Kallwitz** (Sethus Calvisius; 1556–1615) svým rozsáhlým *Opus chronologicum* (Lipsiae 1605), které sice nevynikalo původností – Jan Kepler označil autora za „imitátora“ Scaligera – ale dosáhlo značné popularity. Do konce 17. století bylo celkem pětkrát vydáno.<sup>41)</sup>

Činnost Josepha Scaligera i oba jeho chronologické spisy provokovaly nutně jezuity. Mezi prvními reagoval na Scaligerovu kritiku reformy jeden z jejích původců, **Christoph Clavius** (vlastně Christoph Schlüssel; 1537–1612). V dílku *Iosephi Scaligeri elenchus* (Romae



## 2.3 Chronologie jako pomocná věda historická

Přes stále užší spojení chronologie s historií a její těsnou vazbu na diplomatiku neměla tato disciplína samostatné místo v díle, které položilo základy většiny pomocných věd historických, v knize *De re diplomatica libri VI* **Jeana Mabillona** (Lutetiae Parisiorum 1681). „Chronologické poznámky“ uvádějící základní chronologické pojmy a informace o způsobech datování jsou pouze součástí druhé knihy Mabillonovy práce, pojednávající o stylu listin, podpisech a pečeti.<sup>52)</sup>

V první polovině 18. století se objevily některé pomůcky k převádění dat. V německém prostředí a v sousedních slovanských zemích byla používána hlavně příručka lipského právníka a medievisty **Christiana Gottloba Haltause** (1702–1758) *Calendarium medii aevi precipue germanicum in quo obscuriora mensium, dierum, festorum ac temporum nomina ex antiquis monumentis eruuntur atque illustrantur, multi etiam errores modeste corriguntur, in usum historiae ac rei diplomaticae* (Lipsiae 1729).<sup>53)</sup> Neznámý nebyl ani tabelárně zpracovaný věčný kalendář k převádění dat *Calendarium festorum dierumque mobilium atque immobilium perpetuum, in usum chronologiae historicae et rei diplomaticae ita adornatum, ut dati quilibet mensium dies medii aevi more prefati sine mora cum nostro computandi modo componi possint praemissa praefatione usque eius edocente* od ansbašského teologa a judaisty **Jana Jakuba Rabeho** (1710–1798) vydaný v Ansbachu v roce 1735. Autor v něm vycházel z předchozích studií ansbašského knížecího archiváře B. J. Ph. Schneidera.

Tyto pomůcky však zcela zastínilo dílo pokračovatelů maurinské tradice založené Jeanem Mabillonem. Maurin **Maur d'Antine** a jeho kolegové, rovněž členové kongregace sv. Maura v Paříži, **Charles Clément** a **Ursine Durand**, kteří práci zahájenou d'Antinem dokončili, představili v díle *L'art de vérifier les dates des faites historiques, des chartes, des chroniques et autres anciens monuments depuis la Naisance de notre Seigneur*, které vyšlo v Paříži v roce 1750, chronologii jako skutečnou pomocnou vědu historickou. Podali v něm informace o matematické a historické chronologii, výklad pojmů a seznamy církevních a světských hodnostářů především pro období středověku. Další člen řádu, **François Clément**, knihu opravil a doplnil pro druhé (1770; jeden svazek in folio) a třetí vydání (1783/1787; tři svazky in folio), rozšířené především o další soupisy. Ačkoliv kongregace sv. Maura za Francouzské revoluce zanikla, zájem o toto dílo přetrvával i v 19. století. **Nicolas Viton de Saint-Allais** podstatně doplnil úda-



je pro období před Kristovou érou, k čemuž většinou použil materiály, které shromáždil ještě Clément pro připravované další vydání, a v letech 1818–44 vydal příručku znovu. Tento rozsáhlý spis, obsahující nejen matematickou a historickou chronologii v celém rozsahu soudobých poznatků, ale také seznamy panovníků a duchovních a světských hodnostářů většiny států od starověku do vydavatelovy současnosti, včetně tabulek zatmění Slunce a Měsíce, vycházel souběžně ve dvoji úpravě, ve 44 oktávových svazcích a v 11 svazcích kvarťových. Údaje uvedené v této příručce dosahují, snad až na tabulky zatmění, které zpracovali Nicolas Louis Lacleille a Alexandre Guy Pingré, a starší části některých seznamů, vysoké spolehlivosti.<sup>54)</sup>

Francouzští maurini a jejich pokračovatelé nenalezli ve snaze obsáhnout historickou chronologii v celém jejím rozsahu následovníky. Vývoj chronologie směřoval ke zpracování praktických přehledných pomůcek a ke studiu chronologických zvyklostí na menším území, omezeném zpravidla také časově. V tomto duchu byly sestavovány více či méně kvalitní příručky chronologie jednotlivých států a též jejich historických předchůdců. V 18. století se autoři těchto příruček vesměs soustředovali na vytvoření pomůcek, které by sloužily hlavně studiu středověkých listin.

Z přehledných pomůcek je možno zmínit dnes již zastaralý *Abriss der Chronologie* Johanna Christoha Gatterera (1724–1799) z roku 1777 (Göttingen). Ve své době byla ceněna příručka Johanna Heinricha Wasera *Historisch-diplomatisches Jahrzeitbuch*, která vyšla o dva roky později (Zürich 1779).

Další vývoj praktických příruček chronologie ovlivnil zejména císařský astronom, jezuita Anton Pilgram (1730–1798). Ve svém *Calendarium chronologicum medii potissimum aevi monumentis accommodatum*, publikovaném ve Vídni v roce 1781, mimo jiné poprvé otiskl 35 kalendářových tabulek upravených pro všechny varianty roku v souvislosti s datem Velikonoc. – Ve starších příručkách, například v *L'art de vérifier les dates*, byly kalendáře sestaveny podle písmen nedělních. – Pilgramovy kalendáře se staly běžnou součástí většiny příruček chronologie a jsou dodnes nejjednodušší pomůckou k převádění časových určení uvedených podle svátků křesťanského kalendáře, užívaných převážně v pozdním středověku a v raném novověku, na současný způsob datování. Kromě toho Pilgram zřejmě rovněž jako první upozornil na nutnost respektovat při převádění dat podle křesťanských svátků rozdíly mezi kalendáři jednotlivých diecézí a dobu, kdy byly konkrétní svátky užívány.<sup>55)</sup> Z německých příruček 18. století je třeba zmínit ještě *Zeitrechnung zur Erörterung der Daten in Urkunden für Deutschland* Josefa Helwiga (mit einer Vorrede von Michel Ignaz Schmidt, Wien 1787).



Samostatnou kapitolu ve vývoji historické chronologie tvoří díla kritiků církevního kalendáře z řad francouzských osvícenců. Z nich se zvláště **François-Marie Arouet – Voltaire** pokusil o nové rozdělení světových dějin a místo křesťanské linie od stvoření světa postavil vedle sebe „lidské“ civilizace. V jeho pojetí vystupují do popředí Babylóňané, Indové, Číňané, Egypťani a Arabové, zatímco židovsko-křesťanské dějiny jsou relativizovány. Podrobil ostré kritice křesťanský letopočet, který pohrdlivě nazval *notre ère vulgaire*, a označil ho za vynález epigonů a ignorantů, což podložil Newtonovými objevy nebeské mechaniky.

Velmi kriticky na základě vědeckých argumentů hodnotili církevní („římský“) kalendář a způsob jeho počítání také francouzští encyklopedisté. Tato kritika nakonec vyústila v odmítnutí jakékoli náboženské chronologie, v naprostém odpoutání revoluční Francie od církevního kalendáře a ve vytvoření vlastního chronologického systému.<sup>56)</sup>

Anglické chronologické zvyklosti začlenil na počátku druhého desetiletí 19. století do obecné problematiky **John Brady** († 1814) ve svém dvousvazkovém *Clavis calendaria* (London 1812–1813; další vydání London 1814 a 1815).

Francouzský orientalista, matematik a astronom **Louis Pierre Eugen Amélie Sédillot** vyšel při zpracování své příručky *Manuel de chronologie universelle comprenant des notions préliminaires sur la chronologie mathématique et technique, un tableau synchronique de l'histoire universelle, des tables chronologiques et généalogiques pour les états anciens et modernes*, Paris 1837 (6. vydání 1865), z *L'art de vérifier les dates* francouzských maurinů. Jeho příručka obsahuje po velmi stručném úvodním výkladu matematické a historické chronologie především nejrůznější soupisy a tabulky.

Mezníkem ve vývoji chronologie a vrcholným dílem tohoto oboru v první polovině 19. století se stalo dvousvazkové dílo **Ludwiga Ideleera** (1766–1846), *Handbuch der mathematischen und technischen Chronologie*, které vyšlo v Berlíně v letech 1825–26.<sup>57)</sup> Autor v něm jasně a srozumitelně podal úplný a podrobný výklad matematické a historické chronologie na základě soudobých odborných znalostí. Tento výklad byl překonán až v prvních desetiletích 20. století. Jako astronom ovšem Ideler pominul většinu informací zasahujících do diplomatiky. O něco později pořídil stručnější výtah z této obsáhlé práce pod názvem *Lehrbuch der Chronologie* (Berlin 1829).

V Anglii se v té době zabýval chronologií zejména **Harris Nicolas**, který vydal v Londýně v roce 1833 spis *The Chronology of History*.<sup>58)</sup> O něco později vydal **Robert Thomas Hampson** (1793–1858) práci *Medii aevi calendarium or Dates, Charters and Customs of the Middle Ages* (dva svazky, v Londýně 1841; reprint New York 1978), v níž



sledoval chronologické kategorie také z hlediska kulturních dějin.

Chronologie byla zařazena rovněž do francouzské paleografické příručky **Natalise de Waillyho** (1805–1886) *Élément de paléographie* (Paris 1838). Jeho zpracování však nepokročilo dále oproti příručce francouzských maurinů. Dosti neuspokojivě byla zpracována i německá příručka **Eduarda Brinckmeiera** *Praktisches Handbuch der historischen Chronologie aller Zeiten und Völker, besonders des Mittelalters*, Leipzig 1843, v druhém vydání, Berlin 1882, opravená,<sup>59)</sup> z níž čerpaly i některé pomůcky další.

Do historické chronologie zasáhli rovněž matematikové. Na přelomu 18. a 19. století sledoval německý matematik, astronom a fyzik **Karl Friedrich Gauss** (1777–1855) především otázky výpočtu data Velikonoc,<sup>60)</sup> které inspirovaly k zájmu o historickou chronologii i některé další matematiky. Z nich především **Wilhelm Matzka** (1798–1891) vydal v roce 1844 pro historiky svou učeností a duchaplností snad až příliš náročný spis věnovaný opět chronologii v celém rozsahu. Významný anglický matematik **August de Morgan** vydal na počátku padesátých let 19. století rovněž více matematicky a astronomicky orientované dílo včetně podkladů sloužících k vypočítání fázi Měsíce a tabulek, které dodnes budí obdiv odborníků. Ve Francii zpracoval o několik let později přehled matematické chronologie a nauky o kalendářích **François Arago** (1786–1853).<sup>61)</sup>

Speciálně historikům byla určena práce **Antona Josepha Weidenbacha**, *Calendarium historico-christianum medii et novi aevi. Chronologische und historische Tabellen zur Berechnung der Urkunden-daten so wie zur Bestimmung der christlichen Feste mittler und neuer Zeit*, která vyšla v Řezně v roce 1855.<sup>62)</sup> Vedle informací čisté chronologických obsahuje také množství historických a statistických údajů hlavně pro západoevropské dějiny. Je vybavena celkem kvalitními tabulkami, text však není zcela bezchybný.

V průběhu 19. století získávala historická chronologie výrazně vědecký charakter a poskytovala stále přesnější informace o chronologických systémech i o způsobech datování užívaných v minulosti. Byl to výsledek vědeckého pokroku v hlavních oborech, které vytvářely předpoklady pro studium chronologie. Rozvoj astronomie vytvořil objektivní kritéria pro měření času a sestavování kalendářů. Rozmach archeologie umožnil mimo jiné dokonalejší poznání starověkých chronologických systémů, z nichž vycházely středověké a novověké způsoby měření času. Postupné zpřístupňování archivů a knihoven a kritické vydávání písemných pramenů umožnilo zase badatelům podrobně studovat způsoby datování užívané v minulosti, a přispět tak k lepšímu poznání praktických stránek historické chronologie. Řada odborných studií z oboru historické chronologie vznikla přímo



v souvislosti s přípravou kritických edic, další vycházely a dodnes vycházejí z vydaných pramenů. Bohatost poznatků, získaných v průběhu druhé poloviny 19. a ve 20. století jak na základě kritických edic, tak i originálních pramenů uložených v archivech a knihovnách, včetně příslušných bibliografických údajů, dokumentují na příslušných místech jednotlivé kapitoly této práce.

Konečně měl pro rozvoj historické chronologie, stejně jako ostatních disciplín pomocných věd historických, velký význam rozvoj odborného školství. Chronologie byla zpravidla přednášena na základě obecných příruček, ale mnozí přednášející doplňovali obecný výklad o výsledky vlastního studia pramenů, případně vedli své posluchače k tomu, aby se věnovali studiu praktického uplatňování chronologických systémů a sledování chronologických kategorií v konkrétním prostředí jednotlivých zemí, kanceláří i v jednotlivých pramenech. Z profesorů odborných škol, kteří se tímto způsobem zasloužili o vývoj chronologie, lze jmenovat především ředitele vídeňského Institutu pro rakouský dějepis **Theodora von Sickela** (1826–1908), který přednášel chronologii na tomto předním evropském učilišti pomocných věd historických v letech 1857–89.<sup>63)</sup> Z jeho iniciativy bylo zahájeno především studium problematiky přijetí gregoriánské reformy kalendáře v Rakousku.<sup>64)</sup> Práci z oboru chronologie věnovala pozornost i další historická učiliště. Na konci 19. a v prvních desetiletích 20. století na sebe v tomto směru upozornil například historický seminář univerzity v Innsbrucku a univerzita v Greifswaldu, kde bylo vypracováno několik studií věnovaných problematice některých chronologických kategorií a datování v historických pramenech.<sup>65)</sup>

Praktickým potřebám historiků vyhovovaly především práce schweirnského archiváře a historika **Hermannu Grotefenda** (1845–1931), zvláště jeho *Handbuch der historischen Chronologie des deutschen Mittelalters und der Neuzeit* vydaný v Hannoveru roku 1872 a jeho pozdější dvousvazkové přepracování s názvem *Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit*.<sup>66)</sup> Grotefendova práce sestavená s vynikající znalostí problematiky a na základě rozsáhlé heuristiky obsahovala základní výklad historické chronologie a příslušných pojmů především z hlediska chronologie německého středověku a přehledně a snadno použitelné tabulky. Praktické každodenní potřebě historiků dodnes slouží stručný výtah z této Grotefendovy práce, který vyšel v řadě vydání doplněných Grotefendovými pokračovateli pod názvem *Taschenbuch der Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit*,<sup>67)</sup> a *Abriß der Chronologie des deutschen Mittelalters und der Neuzeit*.<sup>68)</sup>

Z Grotefendových vesměs solidních prací vycházeli také někteří původci národních chronologických příruček, jako autoři prvních příru-



ček pro české a polské historiky, Josef Emler a později Teodor Wierzbowski.<sup>69)</sup>

Potřebám anglických historiků a archivářů a povaze pramenů uložených v britských archivech byla přizpůsobena příručka pracovníka londýnského Record Office **Johna Jamese Bonda** *Handy-book for Rules and Tables for Verifying Dates with the Christian Era*, vydaná v Londýně 1869 a vybavená rovněž četnými tabulkami.<sup>70)</sup> V téže roce vyšla ve Florencii italská příručka chronologie **C. Carraresiho** *Cronografia generale dell'anno P' all'anno 2000*. **Louis de Mas Latrie** (1815–1897) připravil v obsáhrném díle *Trésor de chronologie, d'histoire et de géographie, pour l'étude et l'emploi des documents du Moyen Âge*, vydaném v Paříži 1889, pro francouzské odborníky snad až příliš rozsáhlou pomůcku s četnými seznamy a tabulkami, převzatými sice většinou ze starších prací, ale doplněnými a rozšířenými, nikoli však zcela spolehlivými. Stručný, zato výstižný přehled historické chronologie ve vztahu k francouzským dějinám zpracoval ve svém *Manuel de diplomatique* (Paris 1894; reprint Genève 1975) **Jean Marie Joseph Arthur Giry** (1848–1899). Základy astronomické chronologie a praktický návod, jak s pomocí různých pomůcek, které byly tehdy k dispozici, počítat čas, podal **Walter F. Wislizenus**, *Astronomische Chronologie. Ein Hülfsbuch für Historikern, Archäologen und Astronomen* (Leipzig 1895).

Vedle těchto prací by bylo možno jmenovat i další, spíše populárně zaměřené pomůcky, jako byl třeba *System der Chronologie* **Franze Josepha Brockmanna** (Stuttgart 1883) a jeho *Tabellen zur christlichen und jüdischen Chronologie* (1887) nebo práce **Bernharda Maxe Lersche** *Einleitung in die Chronologie oder Zeitrechnung verschiedener Völker und Zeiten nebst christlichem und jüdischem Festkalender* (Aachen 1889) a její přepracované a rozšířené druhé vydání, které vyšlo pod názvem *Einleitung in die Chronologie* (Freiburg im Br. 1899).

První příručkou určenou polským historikům bylo *Vademecum Teodora Wierzbowskiho* (Warszawa 1908). Autor vyšel ze stručné verze příručky Grotefendovy a pokusil se ji, ne příliš úspěšně, upravit pro polské poměry.<sup>71)</sup> V roce 1912 vydal **Imré Szentpétery** v Budapešti příručku chronologie pro maďarské historiky, *Oklevéltani naptár*.

Historické bádání, a hlavně rozvoj archeologie v 19. století, přispěly k důkladnějšímu poznání zvláště starověkých dějin, včetně užívání kalendářů, chronologických systémů a kategorií. Tím bylo nejvyšší dílo 19. století, *Handbuch der mathematischen und technischen Chronologie* Ludwiga Idelera, z něhož vycházeli autoři většiny ostatních příruček, do značné míry antikvováno. Tento stav se na konci minulého století pokusil napravit **Franz Rühl**, když připravil pro „historiky, astronomy, právníky, filology a teology, a vůbec pro





každého ve vědě vzdělaného člověka", současnému stavu vědy odpovídající přehled o chronologii středověku a novověku, který by nebyl omezen na chronologii jednotlivých zemí. Těžiště jeho příručky *Chronologie des Mittelalters und der Neuzeit*, vydané v Berlíně v roce 1897, je sice v chronologii západoevropského a středoevropského středověku a novověku, kniha však přináší i základní poučení o chronologii antické, byzantské, islámské, židovské, a stručně pojednává také o chronologii některých dalších oblastí Přední Asie i Afriky.

V roce 1906 vydal **Adriano Cappelli** novou příručku chronologie se základními informacemi, potřebnými tabulkami a rozsáhlými seznamy evropských panovníků a církevních a světských hodnostářů od antického starověku pro italské badatele a archiváře (*Cronologia e Calendario Perpetuo*, Milano 1906).<sup>72)</sup>

Praktickou pomůckou pro převádění dat různých chronologických systémů na křesťanský kalendář vytvořil **Robert Schramm** ve svých *Kalendariographische und chronologische Tafeln* (Leipzig 1908).<sup>73)</sup>

Souhrnné zpracování nejrůznějších chronologických systémů na základě výzkumů a objevů 19. století připravil profesor astronomie **Friedrich Karl Ginzel** (1850–1926). Název jeho práce, *Handbuch der mathematischen und technischen Chronologie* s podtitulem *Das Zeitrechnungswesen der Völker* (Leipzig 1906–1914),<sup>74)</sup> naznačuje souvislost s tehdy již osmdesát let starou prací Idelerovou. Ginzel také původně zamýšlel pouze přepracovat Idelerovo dílo na základě nových poznatků. Avšak množství objeveného archeologického materiálu, které bylo nutno vzít přitom v úvahu, ho od původního záměru odradilo a Ginzel se rozhodl pro nové zpracování tématu. Na rozdíl od Idelera se také neomezoval na chronologii klasického starověku a křesťanského středověku, ale zpracoval chronologii všech národů, pro niž byly tehdy k dispozici dostačující informace. Výsledkem jeho čtrnáctiletého úsilí bylo důkladné třísvazkové dílo odpovídající tehdy nejnovějším poznatkům astronomickým, historickým, a hlavně archeologickým, které je dodnes základní pomůckou pro studium matematické i historické chronologie a chronologických systémů různých národů a kulturních společenství. Z této práce čerpala poučení většina pozdějších autorů specializovaných příruček chronologie.

Poznátky matematické neboli astronomické chronologie ve druhém a třetím desetiletí 20. století zájemcům zprostředkoval také **Paul Viktor Neugebauer** svými tabulkami k astronomické chronologii, podle nichž je možno ověřovat astronomická data, a svou prací k problematice astronomické chronologie.<sup>75)</sup>

Dvacáté století přineslo řadu analytických i syntetických prací o chronologii a chronologických kategoriích různých období i rozličných oblastí,<sup>76)</sup> určených specialistům i široké veřejnosti, včetně pů-



vodních i doplněných reedic základních příruček předchozího období. Mezi nimi jsou především příručky postihující chronologické zvyklosti jednotlivých zemí a přizpůsobené pro práci archivářů, historiků a dalších zájemců příslušných zemí. – Příručky věnované chronologii starověkých národů a států ponechávám v této souvislosti stranou, stejně jako různá pojednání o kalendářích a pomůcky k převádění dat jiných kulturních oblastí.

Vedle nových vydání nejběžnější příručky německé, *Grotefendova Taschenbuch der Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit*, průběžně v dalších vydáních doplňované německými odborníky, a nové stručné příručky *Hanse Lietzmann*a, vyšla další vydání italské příručky *Adrianna Cappelliho*, polské příručky *Teodora Wierzowskiho* a francouzské příručky diplomatiky *Arthura Girya* zahrnující v prvním svazku i chronologii.<sup>77)</sup> Vedle toho však byla publikována řada příruček nových. Ve Velké Británii vydal *Reginald Lane Poole* „malého průvodce chronologií“, *Medieval Reckonings of Time* (London 1921), který obsahuje stručný výklad chronologických kategorií a návod k výpočtu rýdenních dnů a Velikonoc (bez tabulek). V téže řadě „Helps for Students of History“ vyšla i méně spolehlivá pomůcka *Johna Eyre Winstanleye Wallise*, *English Regnal Years and Titles, Hand-lists, Easter Dates etc.* (London 1921). V roce 1933 vydal archivář *A. E. Stamps* praktickou pomůcku pro historiky *Methods of Chronology*. V roce 1939 uveřejnil *Frederic Maurice Powicke* podrobný soupis panovníků, úředníků, světských a církevních hodnostářů, ovšem bez obvyklých tabulek k převádění dat, pod názvem *Handbook of British Chronology*. O tuto praktickou pomůcku byl mezi odborníky velký zájem. Byla postupně doplňována a znovu vydávána. Pro druhé vydání ji zpracoval *E. B. Fryde*, na třetím vydání spolupracovali též *D. E. Greenway*, *S. Porter* a *I. Roy*.<sup>78)</sup>

Nové příručky chronologie upravené pro poměry příslušné země vycházely v první polovině 20. století také ve střední a východní Evropě. V roce 1923 vyšla v rámci *Příručky maďarské historie* nová verze maďarské příručky *Imré Szentpéteryho*.<sup>79)</sup> V roce 1934 vydal *Gustav Friedrich* českou příručku chronologie.<sup>80)</sup> Moderní příručku a zároveň učebnici chronologie ruské publikoval v roce 1944 *Lev Vladimirovič Čerepnin* (1905–1977).<sup>81)</sup>

Několik dalších nových příruček vyšlo po druhé světové válce. Španělská příručka z roku 1952, kterou připravili *Jacinto Agustí y Casanovas*, *Pedro Voltes Bon* a *José Vives*, je vybavena poměrně informativním úvodním pojednáním, potřebnými tabulkami a rozsáhlými soupisy panovníků a hodnostářů, které mohou uspokojit široké zájmy španělských historiků.<sup>82)</sup> V roce 1955 nahradil *Christopher R. Cheney* starší, dávno již rozebrané, britské příručky novou praktickou příruč-



kou *Handbook of Dates for Students of English History* (London). Polská příručka z roku 1957 redigovaná **Bronislavem Włodarskim**<sup>83)</sup> se hlásí ke klasickým pracím F. K. Ginzela, A. Giryho, H. Grotfenda a F. Rühla, z nichž autoři čerpali obecné údaje, které doplnili speciálními informacemi z polského prostředí získanými rozsáhlým výzkumem pramenů i využitím starší polské literatury. Příručka chronologie pro nizozemské odborníky, kterou v roce 1960 vydali profesor univerzity v Gentu **Egied I. Strubbe** a konzervátor Muzea Plantin-Moretus v Antverpách **Leon Voet**,<sup>84)</sup> přináší výklad obecných pojmů, pojednání o vývoji kalendáře vzhledem k Nizozemí a základní informace o způsobech datování, především však opět četné tabulky a soupisy, včetně kalendáře církevních svátků pro nizozemské diecéze a remešskou a trevírskou arcidiecézi. Z dalších publikací možno zmínit ještě například italskou příručku chronologie z roku 1969, jejímž autorem je **Marcello Del Piazzo**, nebo praktickou pomůcku k převádění dat 11.–21. století, kterou pro německé historiky zpracoval **Lothar Franke**.<sup>85)</sup> Astronomické základy chronologie shrnul **Paul Ahnert** v praktické stručné příručce, která se dočkala řady vydání.<sup>86)</sup>

Speciální příručky chronologie se dočkali také byzantologové. Zpracoval ji **Venance Grummel** s názvem *La chronologie. Traité d'études byzantines I.* (Paris 1958). Přináší důležité údaje také pro východoslovanské oblasti a pro Blízký východ. Řada příruček německých, italských, anglických a dalších vyšla v nových vydáních. Potřebné informace o vývoji měření času a základních chronologických kategoriích obsahují také vysokoškolské učebnice chronologie, které bývají rovněž vybaveny základními tabulkami a mohou sloužit jako pomůcky k převádění dat.<sup>87)</sup>

## 2.4 Vývoj studia chronologie v českých zemích

### 2.4.1 Středověká komputistika

Hlavní zásady počítání času a uspořádání kalendáře přijaly české země spolu s křesťanstvím v 9. a 10. století.<sup>88)</sup> Komputistické práce, vesměs převzaté, jsou také součástí nejstarších rukopisů české provenience, například v úvodu *Opatovického rukopisu* z poloviny 12. století. V českých rukopisech byly zachyceny také nejstarší známé opisy tabulek **mnicha Jindřicha**, nejstaršího prozaického intervalového textu, jehož pomocí bylo určováno datum Velikonoc. Byl to asi první inter-



valový text založený na počítání písmen ve slovech a určený ke škol-  
skému memorování. Tato skutečnost vedla i k domněnce, že mnich  
Jindřich působil v některém z českých klášterů.<sup>89)</sup> Dodnes jsou v čes-  
kých a moravských knihovnách uloženy středověké rukopisy s kom-  
putistickými díly Helericha z Auxerre, Jana z Holywoodu, Jana z Er-  
furtu, Jana Poláka a dalších komputistů.<sup>90)</sup> Znalosti komputistiky  
v Čechách brzy zdomácněly a byly dále rozvíjeny.

Mimořádným svědectvím o studiu a používání komputistických děl  
v českých zemích je sborník matematických a komputistických textů,  
který vznikl ve druhé polovině 13. století v Čechách, nejspíše ve Stra-  
hovském klášteře. Byla do něho mimo jiné přepsána díla Jana z Holy-  
woodu (*Algorismus a Sphera mundi*), tabulky „konjunkcí a opozicí  
Slunce a Měsíce“, tedy novů a úplňků Měsíce, srovnání arabské a křes-  
ťanské chronologie od Campana da Novara, který byl asi i autorem  
spisu o dělení času obsaženého v rukopisu, Gordianův *Computus ecc-  
lesiasticus* a *Computus čili nauka o počítání a dělení času odvozená  
z pohybu Slunce a Měsíce* od Roberta Grosseteste, běžně používaný  
k sestavení kalendáře a zjištění dat pohyblivých svátků. V rukopisu je  
rovněž uvedena zmíněná komputistická tabulka mnicha Jindřicha.  
Dále rukopis obsahuje tabulku Zlatých čísel a různé texty k počítání  
a určování času, včetně několika cisiojánů. Některé z těchto textů pat-  
řily k nejmodernějším, které byly v Evropě pro počítání času a sesta-  
vování kalendářů v té době používány. Takovýto rukopis nebyl oje-  
dnělý. Dodnes je dochován o něco mladší příbuzný rukopis, rovněž  
českého původu. Oba rukopisy jsou odvozeny ze společné předlohy,  
navíc mladší text ještě zprostředkovaně. Není tedy pochyb, že podob-  
ných kodexů pro praktickou potřebu bylo mnohem více.<sup>91)</sup>

Živý zájem o komputistiku a její praktické využívání byl nejspíše  
příčinou poměrně časného výskytu cisiojánů v českých zemích, včet-  
ně textů složených v českém jazyce, i jiných veršů souvisejících s mě-  
řením času. Všechny tyto texty dokládají vysokou úroveň znalostí cír-  
kevního kalendáře a problematiky jeho sestavování v českých  
zemích.<sup>92)</sup>

Studium kalendářů a chronologie vůbec bylo úzce spojeno s astro-  
nomickými znalostmi.<sup>93)</sup> České odborné prostředí se s moderními as-  
tronomickými poznatky seznámilo nejpozději za vlády Václava II.,  
u jehož dvora mezi jinými odborníky působili také astrologové a as-  
tronomové. Nejspíše pro ně opatřil Václav II. opisy astronomických  
a astrologických textů pocházejících z tehdy nejvýznamnějšího stře-  
diska této vědy, od kastilského královského dvora v Toledu. Tyto ru-  
kopisy později studovali i odborníci působící na pražské univerzitě.

Teprve zřízením univerzity v Praze v roce 1348 byly však vytvořeny  
podmínky pro rozvoj samostatného vědeckého studia také v českých



zemích. V jeho rámci byla věnována pozornost rovněž astronomii a s ní související problematice měření času. Dochovaná torza spisů univerzitních mistrů 14. a počátku 15. století svědčí o znalosti toledské astronomie, včetně Alfonsinských tabulek, tehdy nejdokonalejší pomůcky pro výpočet pohybu planet, používané až do 16. století.

Okolo poloviny 14. století se astronomii zabýval osobní lékař Karla IV. **Havel ze Strahova**. Základní astronomické poznatky, včetně terminů týkajících se měření času, podal ve veršované formě **Bartoloměj Klaret z Chlunce** († okolo 1379) v jednom ze svých didaktických spisů, sepsaném okolo roku 1360 a nazvaném *Astronomiarium*.<sup>94)</sup> Prvním známým spisem českého původu týkajícím se speciálně měření času je spis **Jana z Březnice** z roku 1393, v němž autor mimo jiné podává výklad o epaktách a pohyblivých svátcích.<sup>95)</sup> Velkou pozornost komputistickým problémům a kalendáři věnoval významný pražský přírodopisec, a také příznivec Husův, profesor matematiky a snad také lékařství na pražské univerzitě, **Křišťan z Prachatic** († 1439). K této problematice se dochovaly Křišťanovy spisy *Novum cirometrale sive Computus cyrometralis*, v němž autor podává návod, jak na kloubech a prstech ruky vypočítat nedělní písmena, data Velikonoc a dalších pohyblivých svátků, dále *Rudimenta artis computistica e Kalendarium*. S chronologickou problematikou částečně souvisejí také jeho spisy o astrolábu, přístroji používaném hlavně pro měření času, konkrétně *De utilitatibus astrolabii*, *De astrolabio eiusque usu*, *De compositione astrolabii*. Astronomických a astrologických znalostí využil Křišťan z Prachatic také při sestavování kalendářů a pranostik. Křišťanův současník **Jan ze Zderazu** složil roku 1412 komputus a sestavil rovněž tabulky konjunkcí Slunce a Měsíce (novů a úplňků), Zlatých čísel a nedělních písmen, které Křišťan z Prachatic korigoval.<sup>96)</sup>

Hlavním představitelem přírodovědných oborů v Praze byl po Křišťanovi z Prachatic profesor pražské univerzity **Jan Ondřejův**, zvaný **Šindel** (asi 1375–1449/1456), od roku 1395 bakalář, 1399 mistr svobodných umění, mimo jiné osobní lékař Václava IV. Za husitství pobýval v Norimberku, po návratu působil ve vyšehradské kapitule. Zajímal se o medicínu a astronomii, ale hlavně o astronomické přístroje. Současný vědecký výzkum mu připisuje řadu astronomických pojednání a spisů věnovaných právě astronomickým přístrojům. Jeho zájem ho zřejmě přivedl ke konstrukci pražského orloje. Značného věhlasu nabyl ve své době také znalostmi astrologickými a pranostikami, které, ač Šindela osobně neznal, vychvaloval Eneáš Silvius Piccolomini.<sup>97)</sup>

Další vývoj univerzity i vědeckého studia v Čechách přerušila husitská revoluce. V následující době se studium chronologie, přesněji



komputistiky, soustředilo převážně na sestavování kalendářů a praxistik pro jednotlivá léta. Někteří univerzitní představitelé se však věnovali i teoretickým pojednáním. Někdy před polovinou 15. století vznikla na pražské univerzitě funkce „veřejného astronoma“ (*astronomus publicus*), jehož úkolem bylo sestavit na každý rok kalendář „z pražské univerzity“ a vybavit ho potřebnými astronomickými, a hlavně astrologickými údaji. Prvním známým veřejným astronomem byl matematik, lékař a astronom působící na pražské univerzitě, Polák **Martin z Lenčice** († po roce 1464), který shromáždil pro své žáky několik komputistických spisů.<sup>98)</sup>

Poučení o astronomických předpokladech dělení času a sestavení kalendáře uvádí také český učenec **Pavel Židek** (1413–asi 1471) v oddílu *Astronomia* své obsáhlé encyklopedie *Liber viginti artium*.<sup>99)</sup>

Z českého prostředí vzešli i v době jistého úpadku univerzitního vzdělání známí astronomové (a astrologové), studující v Praze i v zahraničí. Například v roce 1529 publikoval **Matyáš Čech z Jindřichova Hradce** spisy o astrolábu a o jeho využití při měření a určování času. Úvod k nim napsal Filip Melanchton. Jedním z nejproslulejších českých astronomů této doby však byl **Cyprian Lvovický ze Lvovic** (1514–1574), dvorní matematik bavorského falckrabího a profesor v koleji v Lauingen, autor řady astronomických a astrologických spisů, známý především svými astronomickými tabulkami, ale také kalendáři.<sup>100)</sup>

## 2.4.2 Počátky vědeckého studia chronologie

Počáteční západoevropské pokusy o vědecký přístup ke studiu chronologie neměly zřejmě v českých zemích bezprostřední ohlas, i když i zde měli vzdělanci možnost se seznámit se základním dílem Scaligerovým, spisy Claviovými i některými spisy Pétauovými poměrně záhy.<sup>101)</sup> První náznaky vědeckého studia astronomie, které souvisely i s otázkami měření času, lze, stále ještě v těsné souvislosti s astrologií, sledovat ve druhé polovině 16. a na počátku 17. století.

Hranice českého kulturního prostředí překročil tehdy především astronom a lékař **Tadeáš Hájek z Hájku** (1525–1600).<sup>102)</sup> Syn českého přírodovědce Šimona Hájka, asi jednoho z prvních znalců Koperníkova díla v Čechách, studoval lékařství a astronomii v Praze a ve Vídni, hodností bakaláře i mistra dosáhl na pražské univerzitě, kde po kratším pobytu na univerzitách v Bologni a v Miláně po tři roky působil jako profesor matematiky a astronomie. Záhy však dal přednost založení rodiny a lékařské praxi, která mu poskytovala lepší hmotné za-



bezpečení, zvláště když se stal protomedikem českého království a osobním lékařem Maxmiliána II. a Rudolfa II. Zároveň se ovšem věnoval astronomii. Ve svých astronomických spisech významně přispěl k poznání pohybu a polohy nebeských těles. Rovněž sestavoval a vydával kalendáře.

České prostředí velmi ovlivnila také přítomnost předních evropských astronomů **Tychona Brahe** a **Jana Keplera** u dvora Rudolfa II. Oba přišli do Prahy právě zásluhou Tadeáše Hájka z Hájku. Zejména Kepler dosáhl v Praze vrcholu své vědecké činnosti. Právě zde objevil první dva zákony o pohybu nebeských těles. Značného věhlasu mezi současníky dosáhl ovšem tvorbou kalendářů a pranostik, jimiž si zlepšoval finanční situaci, když císařská pokladna nechávala císařského matematika na holičkách a slíbený velkorosý plat 500 zlatých ročně mu byl vyplácen, pokud vůbec, se značným zpožděním. Tehdy si musela „matka astronomie vyprosit podporu od své dcery, služby astrologie“.<sup>103)</sup>

Základy chronologie, spočívající tehdy v praktickém sestavování kalendářů a minucí, byly také součástí výuky na jediné fakultě pražské univerzity v předbělohorské době. Znalost astronomických základů a zásad, z nichž vycházel kalendář, byla také předpokladem zajišťování správného chodu a zdokonalování pražského orloje. Orlojníci ovládali kromě funkcí mechanické části orloje také jeho astronomické základy, opatrovali si a upravovali potřebné tabulky, někteří psali i pojednání o astronomických základech a chodu orloje. V tomto směru zvláště vynikl pražský pisář rukopisů („krasopisec“) a správce orloje ve třetí čtvrtině 16. století **Jan Táborský z Klukotské Hory**. V letech 1553–70 zpracoval pro městskou radu podrobný výklad o chodu a údržbě, i o svých vlastních úpravách orloje. V této souvislosti podal také zasvěcené informace o astronomických východiscích a základech kalendáře. Znalost a pěstování praktické chronologie v českých zemích v první polovině 17. století dokládá i rovněž česky psaný výklad o kalendáři a jeho základech (včetně příslušných tabulek), pravidel pro určování úplňku a novu Měsíce, stejně jako podrobný návod na sestrojení astrolábu doplněný jeho – funkčním – modelem. Pražský orlojník, který nejspíše byl kompilátorem těchto textů, čerpal informace také z německé a francouzské literatury.<sup>104)</sup>

Pochopitelný zájem vzbudily otázky měření času a kalendáře v souvislosti s gregoriánskou reformou. České prostředí se však na její přípravě nepodílelo. K účasti na reformě nebyl vyzván žádný z astronomů Rudolfova dvora, ani nikdo z českých odborníků. Z pochopitelných důvodů nebyl také návrh předložen k posouzení utrakvistické pražské univerzitě. Odborníci v českých zemích reagovali na reformu až dodatečně, při zavádění gregoriánského kalendáře.





ře v českých zemích (1584), kdy bylo třeba srozumitelně seznámit příslušné úřady i širokou veřejnost s důvody provedení reformy a s jejím obsahem.<sup>105)</sup> Z tehdejší produkce jsou ovšem zachovány pouze zlomky, navíc různých kvalit.

První ucelená informace o podstatě reformy kalendáře i s výkladem, jak budou nadále počítána data pohyblivých svátků, byla zřejmě podána na pražské jezuitské akademii koncem roku 1583. Z této doby alespoň s největší pravděpodobností pocházejí čtyři dochované latinské přednášky na toto téma.<sup>106)</sup>

Pro širší veřejnost i pro zemské úředníky bylo však třeba vyložit problematiku v češtině. Nej kvalitnějším z dosud známých pojednání o reformě kalendáře v českém jazyce je expertiza, kterou vypracoval **Tadeáš Hájek z Hájku** pro moravské stavy, jimž měla sloužit jako podklad pro jednání o reformě. Hájek v podstatě objektivně posoudil klady a zápory reformy. Podíval se především nad tím, že papežská komise vztáhla reformu k době nicejského koncilu, nikoli k době Kristově, a také nad skutečností, že reformu připravovali Italové a Španělé, když třeba v Německu bylo více a učenějších astronomů. Doslova se ptá: „... zda sme Vlachům hřibové a špalci, čili se domnívají, že vlci husím káží, abychom, co se z Říma podává, všecko bez našeho soudu a uvážení vzíti musili?“ Vyslovil se rovněž proti vypouštění deseti dnů z kalendáře, které považoval za zbytečné vyvolání zmatků a znehodnocení astronomických tabulek, kompasů, slunečních hodin a některých jiných přístrojů. Za lepší způsob považoval přeložení jarní rovnodennosti ke dni, kdy skutečně nastávala. Vážné výhrady měl proti cyklickému způsobu počítání data Velikonoc, když bylo možno určit datum exaktně astronomicky. Přes vyslovené námitky však provedení reformy moravským stavům doporučil.<sup>107)</sup>

Vedle Hájkova dobrozdání je dochován ještě spis málo známého **Petra Konstantina** *O novém napraveném kalendáři zpráva jistá a gruntovná* z roku 1584, v němž však výklad podstaty reformy nemá valnou úroveň, stejně jako ve *Zprávě opravdové o starém kalendáři římském*, publikované zřejmě v roce 1585, kterou z němčiny přeložil jinak neznámý **Šťastný Opatovský**. Srozumitelně a s poměrnou přesností informuje o reformě spis *Pravidlo neb zpráva strany nového kalendáře léta 1584 v Čechách, a v Moravě 85 přijatého*. České prostředí se s reformou kalendáře zřejmě obtížně vyrovnávalo. Diskuse o ní probíhaly řadu let. Ještě v roce 1607 konal Mistr **Václav Rokycanský** na pražské univerzitě o reformě disputaci, v níž dokazoval její oprávněnost. Text disputace se však nedochoval.<sup>108)</sup>



### 2.4.3 Chronologie jako pomocná věda historická v českých zemích

Další stopy zájmu o chronologii, tentokrát již o chronologii historickou, lze postihnout až s rozvojem kritické historiografie v 18. století. Zájem o chronologii byl ovšem ryze praktický. Byl vyvolán potřebou převádět starší časové údaje, které v té době již nebyly běžné, na tehdy obvyklý moderní způsob datování. Zájemci o historii i profesionální historikové se sháněli po klíích k převádění dat a vzájemně si je půjčovali.<sup>109)</sup> Potřeba pomůcky, která by převádění dat usnadňovala, byla velmi naléhavá. Cizí příručky, zejména příručka francouzských maurinů, o něco později i příručky německé, sice poskytovaly základní informace, nemohly však postihnout specifika českého prostředí. K tomu bylo zapotřebí speciálních pomůcek, zhotovených na základě pramenů české proveniencce. Prvním, kdo začal připravovat příručku historické chronologie pro české prostředí, byl asi archivář guberniálního archivu **Josef Klauser** (1705–1771), který takovouto pomůcku potřeboval především pro svou vlastní práci. Materiál pro ni shromáždňoval téměř po celé období svého působení v archivu, kam nastoupil roku 1754. Z Klauserových přípravných prací pro tuto potřebnou pomůcku se dochoval obsáhlý seznam svátků, zpracovaný podle příručky J. J. Rabeho a podle starších kalendářů, četné doklady o jejich užití v datování úředních písemností, shromážděné převážně z materiálu guberniálního archivu, a seznamy českých panovníků, arcibiskupů a biskupů i dalších církevních hodnostářů. Vlastní příručku se mu zřejmě zpracovat nepodařilo, alespoň v jeho dochovaných písemnostech není. O chronologii se zajímali i Klauserovi přátelé. **Theodor Antonín Taulow z Rosenthalu**, na něhož se Klauser dávno před svým nástupem do archivu obracel s žádostí o seznam českých knížat a králů s udáním doby vlády a o klíč ke starému českému kalendáři, aby mohl převádět data v listinách, nebo litoměřický biskup **Emanuel Arnošt z Valdštejna**, jehož Gelasius Dobner považoval mimo jiné také za vynikajícího znalce chronologie.<sup>110)</sup> Nic z jejich eventuálních prací na toto téma však nebylo publikováno.

Pouze v souvislosti s vlastní historií podávali historikové občas došti skrovné informace také o chronologii, jako třeba **František Pu-  
bitschka** v *Chronologische Geschichte Böhmens unter den Slaven*. Snad byla tato problematika alespoň okrajově zmiňována také v univerzitních přednáškách a v pracích dalších autorů, které však nebyly publikovány a nejsou dochovány. Chronologie nebyla dlouho pěstována ani na samostatné stolici pomocných věd historických, zřízené na pražské univerzitě v roce 1784.<sup>111)</sup>

První publikovanou, byť ne právě původní, prací v českých zemích,

kteřá pojednávala o způsobech datování a o chronologické problematice v Čechách, je stař **Mikuláše Adaukta Voigta** (1733–1787) *Über die Kalender der Slaven, besonders der Böhmen*. Autor zpracoval problematiku z hlediska soudobého stavu obecných znalostí a se zaměřením na poměry v západoslovanských oblastech. Později se chronologické problematiky na nepřilíživě vysoké úrovni dotkl, tentokrát v souvislosti s diplomatikou, **Franz Carl Alter** v knize *Beitrag zur praktischen Diplomatie für Slaven, vorzüglich für Böhmen* (Wien 1801).<sup>112)</sup>

Jednoduchou praktickou pomůckou k převádění dat se českým badatelům pokusil předložit **František Palacký** svým *Staročeským všeobecným kalendářem* z roku 1829, který měl být „pomůckou k diplomatice české“, jak je uvedeno v podtitulu.<sup>113)</sup> Podal v něm stručný, leč výstižný výklad potřebných chronologických termínů a základní informaci o způsobech datování v Čechách, především však dal „vlastencům svým“ k dispozici tabulky sestavené podle jeho vlastního systému, který, alespoň podle názoru jejich tvůrce, byl „jednoduchý a ovšem neomylný“.<sup>114)</sup> Pomůcka, kterou si sám kdysi pro svoji potřebu upravil, byla určena především pro práci s českými prameny 15. a 16. století. Problematikou kalendářů se Palacký zabýval vícekrát. Nedlouho před vydáním této pomůcky vyšlo jeho pojednání o sestavování a vydávání kalendářů v Čechách, *O pranostikách a kalendářích českých zvláště v XVI. století*.<sup>115)</sup> Průběžně publikoval také řadu drobných článků na toto téma.<sup>116)</sup>

Palacký si byl vědom toho, že jeho pomůcka nemůže knihy, jaké „cizozemci mají v jazycích svých k tomu cíli“, tj. „kterak taková chronologická data na nynější způsob přejinačiti“,<sup>117)</sup> nahradit, a že čeští historikové potřebují skutečnou příručku chronologie. Vybídl proto **Josefa Emlera**, adjunkta pražského městského archivu, aby buď jeho kalendář doplnil, nebo nahradil obšírnější prací. Emler zvolil druhou variantu a zpracoval první českou příručku historické chronologie. Nazval ji *Rukověť chronologie křesťanské, zvláště české* (Praha 1876). Emler byl pro tuto práci dobře odborně připraven. Základní vzdělání v matematické a historické chronologii získal na vídeňském Institutu pro rakouský dějepis, kde poslouchal přednášky a navštěvoval praktická cvičení Theodora von Sickela.<sup>118)</sup> Se specifiky českého prostředí se průběžně seznamoval při své editorské a badatelské práci s archivními prameny. Pro rozvržení své práce a pro výklad obecných chronologických pojmů využil Emler Grafendův *Handbuch* jako tehdy nejmodernější pomůcku. Českou problematiku zpracoval částečně podle starší české literatury, především však na základě bohatého materiálu z českého prostředí, který získal vlastním systematickým studiem archivních pramenů i středověkých rukopisů v českých knihovnách. Při zpracování tabulek se inspiroval některými





dalšími příručkami používanými v jeho době. Na rozdíl od Palackého v ni využil 35 kalendářů, které pro převádění dat v příručce chronologie poprvé použil Anton Pilgram v roce 1781. Podle vzoru příručky francouzských maurinů doplnil *Rukověť* seznamy církevních a světských hodnostářů a seznamy zatmění Slunce a Měsíce.

V následujících desetiletích se bádání v oblasti chronologie omezilo na celkem vzácné drobné články ke konkrétním dílčím problémům chronologické praxe období středověku.<sup>119)</sup> Z tohoto časového vymezení se vymyká snad pouze práce **Čeňka Zírta** o staročeském kalendářů a poměrně rozsáhlá studie **Františka Vladimíra Vykoukala** o vývoji českých kalendářů, jejíž téžiště leží právě v období novověku.<sup>120)</sup> Z přehledných prací lze zmínit heslo *Chronologie*, které **Gustav Friedrich** v roce 1897 zpracoval pro Ottův slovník naučný.

Záhy po první světové válce zaujalo měření času a kalendář i nejširší veřejnost, především zásluhou probíhajících jednání o reformě gregoriánského kalendáře na půdě Společnosti národů, o nichž pravidelně informoval tisk. Odborné studium této problematiky se však omezilo na půdu několika institucí, hlavně České akademie věd a některých vysokých škol, a na iniciativu několika soukromníků, kteří zpracovávali vlastní návrhy reformy a více nebo méně vědecky je zdůvodňovali.<sup>121)</sup> Tyto práce se až na výjimky nedostaly na veřejnost.

Zájem o historickou chronologii se obracel stále především k datování praxi, a ta byla sledována hlavně v souvislosti s diplomatikou.<sup>122)</sup>

Až na počátku třicátých let 20. století se objevila další práce, která věnovala pozornost chronologii alespoň do té míry, že přinášela základní praktické informace o chronologických kategoriích a způsobech datování, potřebné tabulky k převádění dat a soupisy panovníků a církevních hodnostářů vztahující se k území Československé republiky, *Úvod do archivní teorie i praxe Václava Hrubého* (Praha 1930). Praktické použití této pomůcky bylo ovšem trochu ztíženo, protože autor nezařadil obvyklé kalendářové tabulky a nahradil je tabulkami měsíčními, jejichž užívání je poněkud komplikovanější.<sup>123)</sup>

Praktičtější se ukázala být samostatná příručka chronologie, dodnes českými archiváři a historiky nejpoužívanější pomůcka tohoto druhu, *Rukověť křesťanské chronologie Gustava Friedricha* (Praha 1934). Profesor pomocných věd historických na Karlově univerzitě Gustav Friedrich (1871–1943), stejně jako jeho předchůdce v této funkci Josef Emler absolvent vídeňského Institutu, již titulem své práce záměrně navázal na dílo svého učitele, které, podle vlastního přiznání, chtěl původně pouze znovu vydat. Od záměru však upustil, protože by musel „jeho theoretické výklady v mnohých částech doplniti a pozměnití“.<sup>124)</sup> V theoretické části své příručky vycházel Friedrich z nejkvalitnějších pomůcek, které byly v jeho době – a z velké části do-



dnes jsou – k dispozici, z *Chronologie des Mittelalters und der Neuzeit* F. Rühla, z *Handbuch der mathematischen und technischen Chronologie* F. Ginzela a z prací Grotefendových. Přihlížel přitom k bohaté speciální literatuře a využíval svých znalostí a zkušeností z práce s bohemikálními prameny, zejména z práce ediční, i z některých starších chronologických studií vlastních. Ačkoli recenzenti vytýkali Friedrichovi některé drobné nedostatky, jichž se ostatně podobná práce nemůže nikdy zcela vyvarovat, jako jsou přehlédnutí či nedostatky v soupisech hodnotářů, a ačkoli lze k *Rukověti* jistě vznést i připomínky další,<sup>125)</sup> vznikla bezpochyby kvalitní praktická pomůcka, kterou mohli bez větších problémů užívat pracovníci všech historických oborů i ostatní zájemci o historii.

Gustav Friedrich nebyl jediný, kdo v první polovině třicátých let považoval za nutné připravit novou příručku chronologie. Ve stejné době pracoval na podobném tématu také profesor pomocných věd historických na bratislavské univerzitě **Vladimír Klecanda** (1888–1946). Ačkoli některé části (seznam svátků a tabulky) byly již vysázeny, po vydání Friedrichovy příručky Klecanda práci na nedokončeném díle přerušil.<sup>126)</sup>

Mnohem více pozornosti než v předchozích dobách bylo chronologii věnováno po druhé světové válce, kdy byly – odhlédneme-li od úředních dobrozdání i vývoji a současné situaci gregoriánského kalendáře, zpracovaných Akademií věd jako podklad pro jednání o zamýšlené reformě gregoriánského kalendáře, které však nebyly publikovány, a od případných návrhů na jeho opravu<sup>127)</sup> – zkoumány především konkrétní projevy chronologické praxe. Zvýšená pozornost byla však zaměřena i na prameny chronologie. Ať už v samostatných pracích nebo v souvislosti se studiem diplomatiky, dějin umění a občas i dalších historických disciplín,<sup>128)</sup> byly zkoumány způsoby datování, užívané v českých zemích v různých dobách a v různých prostředích.<sup>129)</sup> Důkladnému rozboru byly podrobeny české i latinské cisiojány.<sup>130)</sup> Podrobně byly zkoumány některé chronologické aspekty v přemyslovských listinách a chronologické zvyklosti přemyslovské kanceláře (hlavně pokud jde o užívané indikce a začátky roku).<sup>131)</sup> Systematicky byla studována a vydávána středověká kalendária, případně též nekrologia české proveniencce i novověké tištěné kalendáře, a sledovány v nich uvedené svátky.<sup>132)</sup> Několik studií bylo věnováno pramenům chronologie, hlavně komputistickým textům i celým rukopisům. V poslední době jsou připravovány také jejich edice.<sup>133)</sup> Literární historiky zaujaly i novověké tištěné kalendáře.<sup>134)</sup> Do značné míry se podařilo objasnit problematiku přijetí gregoriánského kalendáře v českých zemích.<sup>135)</sup> Drobné studie byly věnovány dnům v týdnu, resp. jejich pojmenování,<sup>136)</sup> jménům církevního kalendáře a církev-



nimu roku,<sup>137)</sup> i pražskému orloji, hodinám a jejich vývoji vůbec.<sup>138)</sup> Podrobně byl postížen vývoj studia chronologie v Čechách od jejího počátku až do nedávné minulosti.<sup>139)</sup> Naprostá nedostupnost Friedrichovy příručky vedla před časem k vydání alespoň hlavních tabulek s návodem na jejich aplikaci, čehož se ujal Vladimír Jan Sedlák.<sup>140)</sup> Pojednání o chronologii nemohlo chybět ani v učebnicích a přehledech pomocných věd historických.<sup>141)</sup> Zájem laické veřejnosti o měření času a vývoj kalendáře byl uspokojován populárními publikacemi, ať již původními nebo překlady ze zahraniční literatury.<sup>142)</sup> V roce 1997 byl vydán přetisk Friedrichovy příručky.<sup>143)</sup>

## 2. KAPITOLA – POZNÁMKY

- <sup>1)</sup> Následující výklad nemůže komplexně postihnout dějiny chronologie. Zahrnuje se pouze na momenty a osobnosti důležité pro vývoj disciplíny. V moderní době, v 19. a 20. století, registruje již převážně jen příručky chronologie, které pochopitelně reflektují soudobé badatelské výsledky. I pokud jde o příručky, mohly být vzaty v úvahu pouze základní tituly. Důsledněji jsou zachyceny ty, které mají vztah ke středoevropskému prostředí. Bohatá literatura věnovaná vývoji kalendářů a jednotlivým chronologickým kategoriím je uvedena v příslušných souvislostech v následujících kapitolách. Podrobněji je pojednán pouze vývoj chronologie v českých zemích.
- <sup>2)</sup> Např. v díle Ch. G. Haltause *Calendarium medii aevi precipue germanicum* z roku 1729. Srv. též níže.
- <sup>3)</sup> *Art de vérifier les dates des faits historiques, des chartes, des chroniques et autres anciens monuments depuis la Naissance de notre Seigneur*, Paris 1750. Podrobněji o ní srv. níže. Přehled vývoje chronologie od jejich počátků do své doby podává např. Friedrich, *Rukověť*, s. 3–9. K. J. Mabillonovi srv. kap. 2.3.
- <sup>4)</sup> O problematice výpočtu Velikonoc a s tím souvisejících pojmech je pojednáno v kapitole 4.2, o opravě juliánského kalendáře v kapitole 3.4.4.
- <sup>5)</sup> *Computist* však mohl být také papežský finanční úředník. Srv. A. Borst, *Computus – Zeit und Zahl im Mittelalter*, DA 44, 1988, s. 52 a 73.
- <sup>6)</sup> Srv. Alexander de Villedieu: *Computus est scientia distinguendi tempus certa ratione*. Robert Grosseteste: *Computus est scientia numerationis et divisionis temporum*. Podle definice Rogera Bacona je *computus scientia distinctionis et numerationis temporum, exteriorum corporum motibus et ex humanis legibus nascencium*. Srv. *Compotus fratris Rogeri. Accedunt compotus Roberti Grossecapitis Lincolnienis episcopi, Massa compoti Alexandri de Villa Dei*, ed. Robert Steele, 1926, s. 2, 24n., 213, 6. Guillaume Durand definoval ve druhé polovině 13. století *computus* jako *scientia certificandi tempus secundum solis et lunae progressum*. Srv. *Rationale divinatorum officiorum*, VIII, c. 1, Lugduni 1539, s. 11. K definicím komputu zejména J. Wiesenbach, *Einleitung*, in: Sigebert von Gembloux, *Liber Decennalis*, MGH, Quellen zur Geistesgeschichte des Mittelalters 12, Weimar 1986, s. 62. Dějiny středověké komputistiky nebyly dosud zpracovány. Základní informace



podává většina běžných příruček. Podrobněji srv. např. G. Meier, *Die sieben freien Künste im Mittelalter*. Jahresbericht über die Lehr- und Erziehungs-Anstalt des Benediktiner-Stiftes Maria-Einsiedeln 1886/87; F. Piper, *Karls des Grossen Kalendarium und Ostertafel*. Aus der Pariser Handschrift hg. und erläutert. Nebst einer Abhandlung über die lateinischen und griechischen Osterzyklen (!) des Mittelalters, Berlin 1858; unveränderter Nachdruck Walluf bei Wiesbaden 1974, zvl. s. Xn.; A. Cordoliani, *Les traités du comput du haut Moyen Âge (523–1003)*, Archivum Latinitatis Medii Aevi 17, 1943, s. 51–72; H. Henel, *Studien zum altenglischen Computus*, Leipzig 1934, reprint London 1967, s. 2nn. Základní informací o komputistice podává rovněž A. Borst, *Computus* (1988), a týž, *Computus. Zeit und Zahl*. Přehled vývoje raně středověké komputistiky podává též A. Borst, *Die karolingische Kalenderreform*, MGH, Schriften 46, Hannover 1998, s. 177–189.

- <sup>7)</sup> Srv. *Eusebii Pamphili Ecclesiasticae historiae libri decem*, VI,22, ed. J.-P. Migne, *Eusebii Pamphili Caesareae Palaestinae episcopi Opera omnia quae extant II*, PG 120, Paris 1857, sl. 574n. Základní informací o Hippolytovi a jeho literární činnosti podává V. Vavřínek in: *Slovník spisovatelů. Řecko*, Praha 1975, s. 284n. Zprávy o něm jsou však velmi neurčité, na základě informací z *Chronicon paschale* bývá považován za biskupa „portského“ (snad Ostia). Srv. rovněž Ginzel, *Handbuch III*, s. 236. O způsobu počítání Velikonoce a jeho vývoji je pojednáno v kapitole 4.
- <sup>8)</sup> Zprávy uvádí Eusebius Pamphili, *Ecclesiasticae historiae libri decem*, VII,20, sl. 682. Protože většina pozdně antických a raně středověkých komputistů skládala také velikonoční tabulky, je o nich většinou pojednáno také v kapitole 4.2.
- <sup>9)</sup> Informuje o něm rovněž Eusebius v díle *Ecclesiasticae historiae libri decem*, VII,33, sl. 726n. a 730.
- <sup>10)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 242n.
- <sup>11)</sup> Srv. tamtéž, s. 245.
- <sup>12)</sup> Srv. tamtéž, s. 247n.; Wiesenbach, *Einleitung*, s. 48. Podrobněji srv. kapitola 4.2.
- <sup>13)</sup> Isidorus Hispalensis, *Erymologiae III*,24–71, V,29–39, ed. W. M. Lindsay, Oxford 1911; týž, *De natura rerum*, passim, ed. J. Fontaine, Bordeaux 1960.
- <sup>14)</sup> Vydal Charles W. Jones, *Beda's Opera de temporibus*, Cambridge, Massachusetts 1943. O chybách ve výpočtu kalendáře pojednává Beda v kap. XLIII, s. 412nn. K Bedovým zásluhám o rozvoj středověké komputistiky srv. zejména předmluvu C. W. Jonese k uvedené edici; rovněž Wiesenbach, *Einleitung*, s. 52–54; Whitrow, *Time in History*, 71/72; A. Borst, *Computus* (1990), s. 33–37; týž, *Karl der Große und die Zeit*, in: Beiträge zur Zeit. Vorträge gehalten am 8. November 1991 aus Anlaß des 65. Geburtstages von August Nitschke, hg. v. Herwarth Rötgen, Stuttgart 1992, s. 9–21, zde s. 11. aj. K rozšíření Bedova spisu na kontinentě srv. též D. Ganz, *Temptabat et scribere: Vom Schreiben in der Karolingerzeit*, in: Schriftkultur und Reichsverwaltung unter den Karolingern. Referate des Kolloquiums der Nordrhein-Westfälischen Akademie der Wissenschaften am 17./18. Februar 1994 in Bonn, Opladen 1996, s. 26.
- <sup>15)</sup> Výslovně uvádí *computus* mezi předměty, které měly být vyučovány ve školách, *Admonitio generalis* z roku 789. Srv. *Capitularia regum Francorum*,



- ed. A. Boretius, MGH LL II. Capit. 1, Hannoverae 1883, č. 72, s. 60. Jako první začaly s výukou komputu zřejmě irské kláštery. Srv. Wiesenbach, *Einleitung*, s. 61.
- 16) K oběma computům srv. Wiesenbach, *Einleitung*, s. 55; A. Cordoliani, *Le comput de Dicuil*, CCM III. 1960, s. 325–337. Zejména dílem Bedovým a Hrabanovým se zabývá B. Englisch, *Die Artes liberales im fruhen Mittelalter (5.–9. Jh.)*. *Das Quadrivium und der Computus als Indikatoren für Kontinuität und Erneuerung der exakten Wissenschaften zwischen Antike und Mittelalter*, Stuttgart 1994, s. 280–469. K tomu srv. kritickou recenzi W. M. Stevense in: *Early Medieval Europe* 6, 1997, s. 118n.
- 17) Srv. A. Cordoliani, *Une encyclopédie carolingienne de comput. Les Sententiae in laude compoti*, BEC 104, 1943, s. 237–244; týž, *Un manuscrit de comput et d'astronomie des XII<sup>e</sup>–XIV<sup>e</sup> siècles*, Le Ms. 467 de l'Université de Glasgow, *Scriptorium* 3, 1949, 69–79, zde s. 73n.
- 18) Srv. Wiesenbach, *Einleitung*, s. 56n. Helperichův komputus byl používán až do pozdního středověku a je dochován v mnoha rukopisech v řadě redakcí, rozptýlených v různých evropských knihovnách (včetně knihoven českých – srv. níže). Srv. Ludwig Traube, *Computus Helperici*, NA 18, 1892, s. 71–105; nověji Cordoliani, *Un manuscrit*, s. 71–73, sleduje také rukopisy francouzských a britských knihoven.
- 19) K Aelfricově *De temporibus anni* srv. Wiesenbach, *Einleitung*, s. 58; podrobněji Henel, *Studien*, passim; k ostatním Wiesenbach, *Einleitung*, s. 58n.
- 20) Srv. Wiesenbach, *Einleitung*, s. 60.
- 21) Srv. A. Borst, *Computus*, s. 51–55; týž, *Ein Forschungsbericht Hermanns des Lahmen*, DA 40, 1984, s. 379–477. K astronomickým základem Herimannova komputu srv. W. Bergmann, *Chronographie und Komputistik bei Hermann von Reichenau*, in: *Historiographia mediaevalis. Festschrift für Franz-Josef Schmale zum 65. Geburtstag*, hg. v. D. Berg u. H.-W. Goetz, Darmstadt 1988, s. 103–117.
- 22) Srv. Wiesenbach, *Einleitung*, s. 64n. O Dionysiově letopočtu je pojednáno v kap. 6.1.2.7.
- 23) Srv. Wiesenbach, *Einleitung*, s. 86–91; A. Cordoliani, *Les manuscrits de la Bibliothèque de Berne provenant de l'abbaye de Fleury au XI<sup>e</sup> s.: Le comput d'Abbon*, ZKG 52, 1958, s. 135–150; E.-M. Engelen, *Zeit, Zahl und Bild. Studien zur Verbindung von Philosophie und Wissenschaft bei Abbo von Fleury*, Berlin–New York 1993, zvl. s. 113–115, 151.
- 24) Srv. Wiesenbach, *Einleitung*, s. 91–103.
- 25) Srv. T. Struve, *Die Wende des 11. Jahrhunderts. Symptome eines Epochenwandels im Spiegel der Geschichtsschreibung*, HJb 112, 1992, s. 362.
- 26) Srv. Sigebert von Gembloux, *Liber decennalis*, passim; k tomu Wiesenbach, *Einleitung*, s. 113–151; Struve, *Die Wende*, s. 362n.
- 27) Ve spisu *Chronographia seu de decursu temporum*. K tomu Wiesenbach, *Einleitung*, s. 104–112.
- 28) Srv. Ch. Gack-Scheidung, *Einleitung*, in: *Johannes de Muris epistola super reformatione antiqui kalendarii. Ein Beitrag zur Kalenderreform im 14. Jahrhundert*, MGH, *Studien und Texte* 11, Hannover 1995, s. 8–11. Reinher z Paderbornu dával přednost „jiným než latinským“ (*aliis quam latinis*) číslicím *propter scribendi et computandi compendium*. Srv. tamtéž, s. 9, pozn. 47.





- <sup>291</sup> Srv. Gack-Scheiding, *Einleitung*, s. 12n.
- <sup>301</sup> ... *discrevit tempora...* Srv. Johannes de Sacrobosco, *De anni ratione*, ed. Philip Melancthon, Wittenburg 1538 (fol. 55<sup>v</sup>). O jeho komputistickém dile pojednává např. O. Pedersen, *In Quest of Sacrobosco*, *Journal of History of Astronomy* 16, 1985, s. 175–221; J. Moreton, *John of Sacrobosco and the Calendar*, *Viator* 25, 1994, s. 229–239. Na pařížské univerzitě je doložen od roku 1221 a působil tam do doby okolo roku 1250. Srv. též J. Krása, *Dva rukopisy pozdního 13. století*, *Umění* 32, 1984, s. 206.
- <sup>311</sup> Srv. Moreton, *John of Sacrobosco*, s. 239.
- <sup>321</sup> Srv. Johannes de Sacrobosco, *De anni ratione*, (fol. 38<sup>v</sup>): *Sed quia in Concilio generali aliquid de Calendario transmutare prohibitum est, oportet modernos adhuc sustinere huiusmodi errores*. Srv. rovněž Moreton, *John of Sacrobosco*, s. 233.
- <sup>331</sup> K tomu srv. např. Gack-Scheiding, *Einleitung*, s. 12–26; Marijke Gumpert-Hepp, *Computus Magistri Jacobi. Een schoolboek voor tijdrekenkunde uit 1436*, *Verloren* 1987; Cordoliani, *Un manuscrit*, s. 69–79, zvl. s. 77n.; Krása, *Dva rukopisy*, s. 206 a 214, pozn. 11; M. Markowski, *Piotr Gąszowiec, twórca krakowskiej komputystyki o zasięgu międzynarodowym*, Warszawa 1988.
- <sup>341</sup> Srv. zejména V. Stegemann, in: Nikolaus von Cues, *Die Kalenderverbesserung. De correctione Kalendarii*, deutsch von V. Stegemann, unter Mitwirkung von B. Bischoff, Heidelberg 1955; Gack-Scheiding, *Einleitung*, s. 1–101; G. Hamann, *Die Astronomie im mittelalterlichen Österreich*, in: *Die Kuenringer. Das Werden des Landes Niederösterreich*, <sup>2</sup>Wien 1981, s. 668–680. Podrobněji je o této problematice pojednáno v kapitolách 3.4.4 a 3.4.5.
- <sup>351</sup> Srv. zejména A. Ziggelaar, *The Papal Bull of 1582 Promulgating a Reform of the Calendar*, in: *The Gregorian Reform of the Calendar. Proceedings of the Vatican Conference to commemorate its 400<sup>th</sup> Anniversary 1582–1982*, ed. by G. V. Coyne, S. J., M. A. Hoskin and O. Pedersen. Pontificia Academia scientiarum, Specola Vaticana 1983, zvl. s. 205n., kde jsou zmíněny i další spisy zdůvodňující potřebu reformy. G. Moyer, *Aloisius Lilius and the „Compendium novae rationis restituendi kalendarium“*, tamtéž, s. 171–188; U. Baldini, *Christoph Clavius and the Scientific Scene in Rome*, tamtéž, s. 137–169. Podrobněji je o reformě kalendáře pojednáno zde v kapitole 3.4.5.
- <sup>361</sup> Vývoj chronologie od Scaligera do své současnosti podává, kromě již citovaného Friedricha, *Rukověť*, s. 4–9, mj. Rühl, *Chronologie*, s. 2–6. O Josephu Scaligerovi pojednává rovněž D. J. Wilcox, *The Measure of Times Past*, s. 196–203; jeho spisy z oblasti chronologie se zabývá A. Grafton, *Joseph Scaliger and Historical Chronology. The Rise and Fall of a Discipline*, *History and Theory* 14, 1975, s. 156–185; týž, *From De die natali to De emendatione temporum. The Origins and Setting of Scaligers Chronology*, *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 48, 1985, s. 100–143; týž, *Joseph Scaliger. A Study in the History of Classical Scholarship, II. Historical Chronology*, Oxford 1993. Bibliografii Scaligerových spisů podávají A. T. Grafton, H. J. de Jonge, *Joseph Scaliger. A Bibliography 1850–1993*, in: R. Smit-skamp, *The Scaliger Collection*, Leiden 1993. K J. Scaligerovi srv. též W. Kubitschek, *Grundriß der antiken Zeitrechnung*, München 1928, s. 8–14.



- <sup>37)</sup> Srv. Zemanek, *Kalender*, s. 61. Julius Caesar de la Scala proslul mimo jiné jako autor učebnice gramatiky a jako filozof, který veřejně disputoval s Erasmem Rotterdamským.
- <sup>38)</sup> ... *Julianam vocavimus: quia ad annum Julianum duntaxat accomodata est.* (I. Scaligeri, *Opus novum de emendatione temporum*, Lutetiae 1583, s. 198). V literatuře občas tradované mínění, že Joseph Justus Scaliger nazval svou periodu juliánskou podle svého otce Julia Caesara de la Scala, nemá zjevně opodstatnění. Srv. rovněž Zemanek, *Kalender*, s. 63. O juliánské periodě pojednává Grafton, *Joseph Scaliger*, s. 162–164. Stručné poučení uvádějí rovněž J. Brož, V. Roskovec, M. Valouch, *Fyzikální a matematické tabulky*, Praha 1980, s. 194n. a 216. Ke slunečnímu a měsíčnímu kruhu a indikcím srv. níže, v kapitolách 4.3.1.1, 4.3.2.3 a 6.1.5.
- <sup>39)</sup> Iosephi Scaligeri, Jul. Caesaris F., *Opus novum de emendatione temporum in octo libros tributum*, Lutetiae 1583; druhé, pozměněné a opravené vydání vyšlo v roce 1598, třetí, opět opravené, již po Scaligerově smrti v Ženevě 1629. Tabulka „Juliánské periody“ je v prvním vydání mezi stranami 290 a 291 a na s. 291. K hodnocení tohoto díla srv. Grafton, *Joseph Scaliger*, s. 160.
- <sup>40)</sup> Druhé vydání vyšlo roku 1658. Scaligerův vztah k reformě kalendáře charakterizuje Christoph Clavius: [*Scaliger*] ... *laudat quippe Calendarii emendarii curam: sed nequaquam satis esse emendatum contendit.* Srv. *Iosephi Scaligeri elenchus a Christophoro Clavio Bambergensi*, Romae M.D.XCV, s. 4.
- <sup>41)</sup> Druhé vydání Francofurti an Oderam 1620. Srv. F. Hammer in: Johannes Kepler, *Gesammelte Werke*, Band V, *Chronologische Schriften*, hg. v. F. Hammer, München 1953, s. 415.
- <sup>42)</sup> Ke Keplerově stanovisku k reformě kalendáře, o níž v Praze sepsal samostatný spis ve formě rozhovoru, srv. K. Maurice, *Rudolf – alter quidam Salomon. Marginalie zur Wissenschaft am Hof in Prag*, in: *Renaissance in Böhmen. Geschichte, Wissenschaft, Architektur, Plastik, Malerei, Kunsthandwerk*, hg. v. F. Seibt, München 1985, s. 311–313. Problematikou roku narození Kristova se Kepler zabýval zejména v dílech *De anno natali Christi* a *Bericht vom Geburtstage Christi*. Keplerovy spisy a korespondenci týkající se této problematiky vydal Hammer in: Johannes Kepler, *Gesammelte Werke* V, München 1953. Srv. též E. Zinner, *Geschichte und Bibliographie der astronomischen Literatur in Deutschland zur Zeit der Renaissance*, Leipzig 1941; unveränderter Neudruck Stuttgart 1964, s. 28. Ke Keplerově stanovisku k reformě kalendáře a jeho kalendářům srv. zde níže, kapitoly 3.4.7 a 3.5.
- <sup>43)</sup> ... *Historiae oculum esse chronologiam. Opus de doctrina temporum*, Lutetiae Parisiorum 1627, pars 2, Prolegomena (nestránkováno). Srv. rovněž *Rationarium temporum* II, s. 1. K tomu též Wilcox, *The Measure*, s. 204n.
- <sup>44)</sup> *Opus de doctrina temporum* vyšel v Paříži v roce 1627, *Uranologium* 1629. Druhé vydání obou spisů vyšlo v roce 1703 v Antverpách a 1734 ve Veroně.
- <sup>45)</sup> Takto výstižně charakterizuje vztah Denise Pétaua k Josephovi de la Scala Rühl, *Chronologie*, s. 2.
- <sup>46)</sup> K datování podle juliánské periody, ... *anno Periodi Juliane...*, srv. např. *Dionysii Petavii Rationarium temporum* II, Colonia 1720, s. 68nn. „Léta před Kristem“ např. tamtéž, s. 88: ... *ita ut inierit anno ante Christi 809... Arbaces*

anno mundi 3257, ante aeram Christi 747, conjuratione... inita... Srv. též Wilcox, *The Measure*, s. 207.



- <sup>47)</sup> G. J. Vossius, *De theologia gentili et physiologia Christiana...*, <sup>3</sup>Frankfurt 1675, s. 28. Srv. též Grafton, *Joseph Scaliger*, s. 175n.; Wilcox, *The Measure*, s. 208n.
- <sup>48)</sup> Novou chronologii vložil I. Newton v díle *The Chronology of Ancient Kingdoms Amended*, které vydal v roce 1728 (moderní edici připravil S. Horsley, in: *Isaac Newton Opera* 5, London 1785). Srv. Wilcox, *The Measure*, s. 208–214.
- <sup>49)</sup> Srv. Wilcox, *The Measure*, s. 215.
- <sup>50)</sup> G. B. Vico, *Principi di una scienza nuova*, ed. F. Nicolini, in: *Opere di Giambattista Vico* 4, Milano 1953. Srv. Wilcox, *The Measure*, s. 216–220.
- <sup>51)</sup> Srv. Wilcox, *The Measure*, s. 215.
- <sup>52)</sup> Srv. J. Mabillon, *De re diplomatica libri VI, editio secunda, ab ipso auctore recognita, emendata et aucta*, Lutetiae Parisiorum 1709, liber II, caput XXIII–XXVIII, s. 171–216. Stručný vývoj historické chronologie od Mabillona podává rovněž P. Rück, *Zur Verbreitung der Festdatierungen im 13. Jahrhundert in Urkunden aus dem Gebiet der Schweiz*, *AfD* 38, 1992, s. 145–149.
- <sup>53)</sup> Na konci 18. století přeložil W. F. L. Scheffer Halthausovu příručku do němčiny a vydal pod názvem *Jahrzeitbuch der Teutschen des Mittelalters*, Erlangen 1797.
- <sup>54)</sup> K vysokému hodnocení díla francouzských maurinů, které „nade všechny vyniká“, srv. F. Palacký, *Staročeský všeobecný kalendář (Pomůcka k diplomacii české)*, *Časopis společnosti vlastenského museum v Čechách* III, 2, 1829, s. 105–125, tabulka na s. 136. Přetiskl A. Dolenský in: F. Palacký, *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*, sv. XIV, *Výběr článků a příspěvků o českých dějinách, část druhá*, Praha 1929, s. 265–297, zde s. 268. Stručný přehled základních prací o chronologii od vydání příručky francouzských maurinů do konce 19. století, vedle prací citovaných v pozn. 3 a 36, podávám rovněž ve studii *Emlerova Rukověť chronologie v kontextu své doby*, in: *Josef Emler (1836–1899). Příspěvky k jeho vědecké a organizační činnosti*, věd. red. I. Hlaváček, Praha 1989, s. 277–295.
- <sup>55)</sup> Na výhody a způsob užívání kalendářových tabulek i na další zmíněné skutečnosti upozorňuje Pilgram v předmluvě své knihy. Srv. A. Pilgram, *Calendarium chronologicum medii potissimum aevi accomodatum*, Viennae 1781, s. 4–8 (nečíslováno).
- <sup>56)</sup> Srv. Voltaire, *Essai sur les moeurs et l'esprit des nations*, c. 1, ed. R. Pomeau, I, 1963, s. 203–209; *Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers*, ed. D. Diderot et J. d'Alembert, <sup>3</sup>Livourne 1771, zejména Tom II, s. 532–535. Srv. rovněž A. Borst, *Computus*, s. 96 a 125, pozn. 93. O přípravě a zavedení francouzského revolučního kalendáře je pojednáno v kapitole 3.4.8.
- <sup>57)</sup> Nezměněný otisk byl pořízen ve Vratislavi v roce 1883.
- <sup>58)</sup> Druhé vydání London 1838; pak ještě následovaly reprinty (např. 1867).
- <sup>59)</sup> Rühl, *Chronologie*, s. 5, před touto příručkou výslovně varuje. Reprint druhého, přepracovaného a rozšířeného vydání, nazvaný *Praktisches Handbuch der historischen Chronologie aller Zeiten und Völker besonders des Mittelalters*, vyšel ve Štýrském Hradci v roce 1973.



- <sup>60)</sup> K. F. Gauss, *Monatliche Korrespondenz für Erd- und Himmelskunde* II, 1800, s. 121–130 (= Gauss Werke VI, s. 73–79).
- <sup>61)</sup> W. Matzka, *Die Chronologie in ihrem ganzen Umfange, mit vorzüglicher Rücksicht auf ihre Anwendung in der Astronomie, Weltgeschichte und Urkundenlehre nebst einem Vorschlage zu einer streng wissenschaftlich geregelten Zeitrechnung: durch höhere Arithmetik begründet und erläutert*, Wien 1844; A. de Morgan, *The Book of Almanacs*, London 1851, <sup>3</sup>1907; F. Aragó, *Astronomie populaire* 4, Paris 1857, s. 647nn.
- <sup>62)</sup> S podtitulem *Chronologische Tabellen zur Berechnung der Urkundendaten, so wie zur Bestimmung der christlichen Feste mittler und neuer Zeit*.
- <sup>63)</sup> Srv. A. Lhotsky, *Geschichte des Instituts für Oesterreichische Geschichtsforschung 1854–1954*, MIOG Erg. Bd. XVII, Graz–Köln 1954, zvl. s. 67n. a 204. Chronologii jsou věnovány rovněž přednášky Josepha Kopallika, *Vorlesungen über die Chronologie des Mittelalters*, Wien 1885.
- <sup>64)</sup> Věnoval se jí F. Kaltenbrunner. Srv. A. Lhotsky, *Geschichte*, s. 68, pozn. 19. Kaltenbrunnerovy práce k této problematice jsou citovány v kap. 3.4 a v seznamu literatury.
- <sup>65)</sup> H. Hinrichs, *Datierung (!) in der Geschichtsschreibung des 11. Jahrhunderts. Ein Beitrag zur Chronologie des Mittelalters*, Innsbruck 1907; F. Lehner, *Die mittelalterliche Tageseinteilung in den österreichischen Ländern*, Innsbruck 1911; H. Aicher, *Beiträge zur Geschichte der Tagesbezeichnung im Mittelalter*, Innsbruck 1912; E. Moll, *Die Datierung der Geschichtsschreibung des 12. Jahrhunderts*, Greifswald 1899; P. Hildebrand, *Die Datierung in der Geschichtsschreibung des 10. Jahrhunderts*, Greifswald 1908; Th. Eichmann, *Die Datierung in der Geschichtsschreibung des Deutschen Reiches während der ersten Hälfte des 13. Jahrhunderts (1200–1254)*, Greifswald 1908; P. Molkensteller, *Die Datierung in der Geschichtsschreibung der Karolingerzeit*, Greifswald 1916.
- <sup>66)</sup> Přepřacované vydání („*Zeitrechnung*“) vyšlo v Hannoveru v letech 1891–98 (přetisk Aalen 1984), ale bez obecného úvodu prvního vydání. Jeho obsah byl rozepsán do glosáfe.
- <sup>67)</sup> První vydání vyšlo v Hannoveru v roce 1898, druhé 1905, třetí 1910, páté 1922. 7. opravené vydání připravil O. Grotefend, Hannover 1935, 8. vyšlo 1941, 10. vydání připravil Th. Ulrich, Hannover 1960, 11., opravené, rovněž Th. Ulrich, Hannover 1971, 12. vydání přehlédl J. Asch, Hannover 1982.
- <sup>68)</sup> Druhé vydání vyšlo v Berlíně roku 1912.
- <sup>69)</sup> Srv. zde níže.
- <sup>70)</sup> Čtvrté vydání vyšlo rovněž v Londýně v roce 1889. Reprint vydání z roku 1869 vydal Llanerch Publishers 1991.
- <sup>71)</sup> Srv. Włodarski, *Chronologia polska*, s. 21.
- <sup>72)</sup> Druhé vydání vyšlo v Miláně 1930, třetí tamtéž 1969, čtvrté 1978, šesté 1988.
- <sup>73)</sup> Původně pod názvem *Hilfstafeln für Chronologie* vyšlo v Denkschriften der kaiserlichen Akademie, mathemat. Kl. 45.
- <sup>74)</sup> Fototypický přetisk všech tří svazků Zwickau 1958.
- <sup>75)</sup> P. V. Neugebauer, *Tafeln zur astronomischen Chronologie*, 1–3, Berlin 1912–1922; týž, *Astronomische Chronologie*, Berlin 1929.
- <sup>76)</sup> Analytické práce týkající se chronologických kategorií a specifík vývoje mě-

ření času v jednotlivých zemích nemohou být v této souvislosti evidovány. Pokud mají obecný význam pro vývoj chronologie, jsou citovány na příslušném místě v následujících kapitolách.

- <sup>77)</sup> Srv. výše, pozn. 67, 72. H. Lietzmann, *Zeitrechnung der römischen Kaiserzeit, des deutschen Mittelalters und der Neuzeit*, <sup>1</sup>Leipzig 1934, <sup>2</sup>Berlin 1956 (připravil K. Aland); Wierzbowskiého *Vademecum. Podręcznik dla studiów archiwalnych* z roku 1908 pro druhé vydání přepracovali a doplnili K. Tyszkowski a B. Włodarski, Lwów-Warszawa 1926. Poslední přetisk práce A. Giry, *Manuel de diplomatique* 1, vyšel v roce 1972.
- <sup>78)</sup> Na prvním vydání příručky spolupracovali Charles Johnson a Walter James Harte, vyšla v Londýně. Druhé vydání vyšlo tamtéž 1961, třetí 1986.
- <sup>79)</sup> I. Szentpétery, *Chronologia. A közép, és újkori időszámítás vázlatja*, Budapest 1923 (= A Magyar történettudomány kézikönyve II.5). Nové, rozšířené a doplněné vydání této příručky připravil I. Gazda ve spolupráci s G. Erseggim, T. Rajem a L. Szögim: *A Kronológia Kézikönyve. A Chronologia és az Oklevéltani naptár összevont, javított és bővített kiadása*, Budapest 1985.
- <sup>80)</sup> O českých příručkách pojednávám níže v této kapitole.
- <sup>81)</sup> L. V. Čerepnin, *Russkaja chronologija*, Moskva 1944.
- <sup>82)</sup> *Manuel de cronologia Española y universal*. Redactado por D. J. Agustí y Casanovas y P. Voltes Bon con la colaboración y bajo la dirección del J. Vives, Madrid 1952 (= Consejo superior de investigaciones científicas. Escuela de estudios medievales. Estudios XXV).
- <sup>83)</sup> Włodarski, *Chronologia polska*.
- <sup>84)</sup> Eg. I. Stubbe, L. Voet, *De chronologie van de middeleeuwen en de moderna tijden in de Nederlanden*, Antwerpen-Amsterdam 1960; 2. vydání Bruxelles 1991.
- <sup>85)</sup> M. del Piazzo, *Manuale di cronologia*, Roma 1969; znovu 1981; L. Franke, *Kalender der Jahre 1000-2100 zur Zeitrechnung im deutschen Sprachraum*, Wiedemar 1996.
- <sup>86)</sup> P. Ahnert, *Astronomisch-chronologische Tafeln für Sonne, Mond und Planeten*, Leipzig 1960, <sup>5</sup>1971.
- <sup>87)</sup> Příručky a učebnice chronologie jsou uvedeny v seznamu literatury. Pouze chronologické tabulky použitelné pro německé prostředí bez teoretického pojednání vydal v poslední době Franke, *Kalender der Jahre 1000-2100*. K převádění dat slouží také speciální pomůcky, jakou je třeba posuvná tabulka, kterou sestavil W. Schloegl, *Kalenderrechner. Mittelalter und Neuzeit*, München 1971; W. Holter, *Das unendliche Sonnen-Kalender. Ein immerwährender Kalender. Einstellen und Ablesen der Wochentage für jedes beliebige Datum aus Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft, seit Beginn unserer Zeitrechnung*, Weikersheim 1988.
- <sup>88)</sup> Přehled studia chronologie v českých zemích od středověku do současnosti podává I. Hlaváček, *Chronologia i studia nad niá na zemiach českich*, in: *Problemy nauk pomocniczych historii*, Materiały z IV konferencji poświęconej naukam pomocniczym historii, Katowice-Wisła 20-22 V 1975, Katowice 1976, s. 119-134; rozšířené znění: *Chronologie a její studium v českých zemích (Retrospektiva i perspektivy)*, SAP 28, 1978, s. 410-423. Tato práce poskytlá základní informace pro následující výklad. Ty jsou rozšířeny o údaje pramenů i dalších publikovaných prací. Dílčí informace přinášejí rovněž prá-





ce Z. Horského, především příslušné stati v kolektivní práci *Dějiny exaktních věd v českých zemích do konce 19. století*, Praha 1961, s. 26n., 69n., 102n., 161n., 265n.

- <sup>90)</sup> Opatovický rukopis je uložen v Národní knihovně ve Vidni, cod. 395, fol. 1<sup>a</sup>-6<sup>a</sup>: *Computus sive de diebus, mensibus, annis etc.* O mistru Jindřichovi a jeho intervalových textech pojednává především B. Bischoff, *Ostertagexte und Intervalltafeln*, in: *Mittelalterliche Studien II*, Stuttgart 1967, s. 192-227 (klade ovšem vznik do dolnoněmeckého Werdenu); stručně též Krása, *Dva rukopisy*, s. 206 a 214, pozn. 11. Srv. rovněž J. Zinner, *Verzeichnis der astronomischen Handschriften des deutschen Kulturgebietes*, München 1925, č. 4724, s. 153.
- <sup>91)</sup> Srv. Národní knihovna ČR, rkp. XIII F 8, XIII H 3.h., XIII E 32, XIV F 1, atd.; Knihovna Pražské metropolitní kapituly M 25, M 102.2, M 103, M 104, M 105; aj. Kdy se dostal do Čech Vyšebrodský rukopis č. XXVIII obsahující mj. komputus Helperichův (fol. 104<sup>v</sup>-150), není známo.
- <sup>92)</sup> Starší rukopis je uložen v Bavorské státní knihovně v Mnichově, Clm. 17703. Popis je uveden in: *Catalogus codicum manu scriptorum Bibliothecae regiae Monacensis*, Tomi IV, pars III. Codices latinos (Clm.) 15121-21313 complectens, Monachii A. MDCCCLXXVIII; Unveränderter Nachdruck Wiesbaden 1969, s. 117; rovněž Krása, *Dva rukopisy*, s. 206. K místu vzniku a datování rukopisu srv. Krása, *tamtéž*, s. 208. Mladší rukopis byl před lety v majetku Muzea hlavního města Prahy, inv. č. 12.060. Je to zřejmě týž rukopis, který je dnes uložen v Rakouské národní knihovně ve Vidni, Cod. Ser. nov. 20268. O něm, ještě jako o pražském, srv. též J. Nováková, *Počátky českého cisiojānu*, Sbh 15, 1967, s. 15.
- <sup>93)</sup> Srv. např. verše v rukopisu Bavorské státní knihovny v Mnichově Clm. 17 703, citované v následujících kapitolách této práce.
- <sup>94)</sup> K úrovni studia astronomie v Čechách ve druhé polovině 13. a ve 14. století srv. V. Herold, Z. Horský, M. Mráz, *Filozofie a přírodní vědy v době Karlové*, in: Karolus Quartus, Praha 1984, s. 257 a 264n. K astronomickým rukopisům Václava II. srv. A. Krchňák, *Die Herkunft der astronomischen Handschriften und Instrumente des Nicolaus von Kues*, in: *Mitteilungen und Forschungsbeiträge der Cusanus-Gesellschaft* 3, 1963, s. 109-180 (rukopisy se později dostaly do vlastnictví Mikuláše Kusánského).
- <sup>95)</sup> Srv. J. Spěváček, *Karel IV. Život a dílo*, Praha 1979, s. 376n., 393; Z. Horský, *Astronomie*, in: *Dějiny exaktních věd*, s. 25, 27n. Dílo Bartoloměje z Chlumuce vydal V. Flajšhans, *Klaret a jeho družina*, 2, Praha 1928, s. 93-152. Srv. též P. Spunar, *Repertorium auctorum Bohemorum provecum idearum post Universitatem Pragensem conditam illustrans I*, Wratislaviae-Varsaviae-Cracoviae etc. 1985, č. 401, s. 148.
- <sup>96)</sup> Srv. Z. Horský in: *Dějiny exaktních věd*, s. 26n., 69n., 102n., 161n., 256n.; Hlaváček, *Chronologie*, s. 411. O jednotlivých chronologických pojmech je pojednáno zde níže.
- <sup>97)</sup> Soupis Křišťanových astronomických a chronologických prací uvádí P. Spunar, *Repertorium*, s. 124-128. Srv. též G. Gellner, *Jan Černý a jiní naši lékaři do konce doby jagellovské*, VKČSN 1934, Tř. fil.-hist., III, s. 149; Hlaváček, *Chronologie*, s. 411. Edici Křišťanova traktátu o astrolábu připravili k vydání A. Hadravová a P. Hadrava, *Křišťan z Prachatic. Stavba a užití astrolábu*,



v tisku. Křišťanův matematický spis *Algorismus prosaycus* vydala Z. Silagiová (Cristanus de Prachaticz, *Algorismus prosaycus*, Praha 1999), lékařský spis o pouštění žilou H. Floriánová-Miškovská (Cristanus de Prachaticz, *De sanguinis mucione*, Praha 1999). Připravuje se edice Křišťanova spisu *Computus chirometralis* (Z. Silagiová). Ke spisu Jana ze Zderazu srv. P. Spunar, *Repertorium*, č. 355, s. 132; popis uvádí J. Pražák, *Středověká bohemika Budyšínské kapitulní knihovny*, StR 11, 1972, s. 117.

- <sup>97)</sup> „... Neboť za hlavní ozdabu věku našeho jmin jsi, an i běhy hvězd i budoucí počasí, mory a neourody sám jediné předpovídari umíš, ...“ Srv. F. Palacký, *O pranostikách a kalendářích českých, zvláště v XVI. století*. Přetiskl A. Dolenský, in: F. Palacký, *Dějiny*, sv. XIV, s. 303. O Janu Šindelovi pojednává Gellner, *Jan Černý*, s. 155–159; Z. Horský, *Pražský orloj*, Praha 1988, s. 18–24. Srv. rovněž Hlaváček, *Chronologie*, s. 411.
- <sup>98)</sup> *Compoti philosophici generalis summa* z roku 1429 (Národní knihovna v Praze, rukopis V G 14, fol. 141<sup>v</sup>), *Compotus Philosophicus*, 1432, *Compotus est sciencia* (oboje NK v Praze X E 19, fol. 1<sup>v</sup>–74<sup>v</sup>, 75<sup>v</sup>–132<sup>v</sup>). Srv. J. Tříška, *Literární činnost předhusitské university*, Praha 1967, s. 167; Horský, *Astronomie*, s. 29. O funkci „veřejného astronoma“ je pojednáno rovněž níže, v kapitole 3.5.1, kde jsou jmenovány i některé další osobnosti, které tento úřad zastávaly.
- <sup>99)</sup> Srv. rukopis Jagellonské knihovny v Krakově nr. 257, fol. 131<sup>v</sup>–152<sup>v</sup>; vlastní dělení času od s. 138<sup>v</sup>.
- <sup>100)</sup> K výuce základů chronologie srv. J. Petráň, *Nástin dějin filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (do roku 1948)*, Praha 1983, s. 50. K Matyáši Čechovi z Jindřichova Hradce srv. Zinner, *Geschichte*, s. 45, 48, 169 (č. 1375). K Cypriánu Lvovickému ze Lvovic Horský, *Astronomie*, s. 33–37.
- <sup>101)</sup> Například pražská jezuitská kolej si Scaligerův *Opus novum de emendatione temporum* opatřila již v prvním vydání. Tento exemplář je uložen v Národní knihovně v Praze, sign. 19 A 46. Stejně tak byly v českých zemích, rovněž v prvním vydání, spisy Claviova (*Novi calendarii apologia*, Romae 1588, např. NK ČR 14 G 30, *Scaligeri elenchus etc.*, Romae 1595, NK ČR H 6) i první vydání Pétauova *De doctrina temporum* (dnes Strahovská knihovna). Většina Pétauových spisů však je v českých knihovnách dochována až v pozdějších vydáních.
- <sup>102)</sup> Srv. Horský, *Astronomie*, s. 37–39; *Dějiny Univerzity Karlovy I.*, s. 235.
- <sup>103)</sup> Například plat za zimní pololetí 1601–02 vyplatil dvorní pokladník Keplerovi v listopadu 1607. Srv. Bialas, *Nachbericht*, s. 449. Ke Keplerově pobytu v Praze např. Horský, *Astronomie*, s. 41–45. Srv. rovněž Bialas, *Nachbericht*, s. 449nn. Uvedený citát pochází z Keplerova dopisu Matyáši Berneggovi ze 7. února 1604, tamtéž, s. 451. O Keplerových kalendářích a pranostikách je pojednáno níže v kapitole 3.5.
- <sup>104)</sup> Ke *Zprávě Jana Táborského* a dalším textům vztahujícím se k pražskému orloji srv. Horský, *Pražský orloj*, s. 26–30 (opis *Zprávy* je uveden v pracovní knize pražských orlojníků, AHMP, rkp. 7916, fol. 2–28; texty z první poloviny 17. století tamtéž, fol. 35–41, 46–51). Za upozornění na tyto prameny děkuji dr. M. Dvořákovi (AHMP). O mechanických hodinách („orlojích“) je stručně pojednáno zde v kapitole 5.2.1.2.6.5.
- <sup>105)</sup> Pojednává o nich J. Kollmann, *Zavedení gregoriánského kalendáře v Čes-*



- kych zemích, SAP XXIV, 1974, s. 35–38. Srv. též Z. Horský, *Príspevek k poznání průběhu gregoriánské kalendářní reformy v českých zemích*, Z dějin geodézie a kartografie 4, Praha 1985, s. 17–31.
- <sup>1096</sup>) Jsou dochovány v rukopisu Knihovny Pražské metropolitní kapituly (uložena v Archivu Pražského hradu), M 58. Srv. Kollmann, *Zavedení*, s. 13; Hlaváček, *Chronologie*, s. 412.
- <sup>1097</sup>) Vydal F. Dvorský, *Dobré zvěsti Tadeáše Hájka z Hájku o opravě a zavedení nového kalendáře papežem Řehořem*, ČČM 76, 1902, s. 300–306 a 473–484; citované výhrady jsou zvl. na s. 479–482. Srv. též Horský, *Príspevek*, s. 21–27; Kollmann, *Zavedení*, s. 35–38.
- <sup>1098</sup>) Kollmann, *Zavedení*, s. 36n. Z. Winter, *O životě na vysokých školách pražských*, Praha 1879, s. 422.
- <sup>1099</sup>) Srv. např. J. Kollmann, *Dějiny ústředního archivu českého státu*, Praha 1992, s. 208.
- <sup>1100</sup>) Srv. SÚA, Archivní registratura. Stará registratura archivu, Klauser, inv. č. 95 (21. sv.), 96 (22. sv.), 98 (24. sv.) K tomu Kollmann, *Dějiny*, s. 276n. a 208n. Sv. 3, Prag 1773, s. 106–116. Srv. Hlaváček, *Chronologie*, s. 413.
- <sup>1101</sup>) Dílo Voigtovo vyšlo v *Abhandlungen einer Privatsellschaft in Bohmen III*, 1777, s. 99–130. Předlohou mu bylo dílo Chr. G. Haltause, *Calendarium medii aevi precipue germanicum*, Lipsiae 1729. Srv. Hlaváček, *Chronologie*, s. 413n.
- <sup>1102</sup>) ČČM III.2, s. 105–125, tabulka na s. 136. Cituji podle vydání A. Dolenského, in: *Dějiny*, sv. XIV, s. 265–297.
- <sup>1103</sup>) Srv. Palacký, *Staročeský všeobecný kalendář*, s. 269.
- <sup>1104</sup>) ČČM III.1, 1829, s. 33–64; Radhost I, 82–114. Cituji podle vydání A. Dolenského, in: *Dějiny*, sv. XIV, s. 299–327, pozn. s. 335n.
- <sup>1105</sup>) Soupis uvádí Č. Zibrť, *Bibliografie české historie I*, Praha 1900, s. 236–241.
- <sup>1106</sup>) Palacký, *Staročeský všeobecný kalendář*, s. 268.
- <sup>1107</sup>) Srv. zápisy J. Emlera ze Sichelových přednášek v Emlerově pozůstalosti, ÚA AV ČR, Josef Emler, I b, inv. č. 17 (dříve Historický ústav AV ČR EM 11a). Podrobněji o tom srv. Bláhová, *Emlerova Rukověť*, s. 281–284. Emlerův životopis a zhodnocení jeho osobnosti podává I. Hlaváček, *Josef Emler a jeho postavení v české historické vědě 2. poloviny 19. století*, in: *Josef Emler (1836–1899)*, s. 9–129.
- <sup>1108</sup>) Především G. Friedrich, *Datování Bononské v Čechách*, ČČH 12, 1906, s. 60–61 (srv. k tomu Hlaváček, *Chronologie*, s. 415, pozn. 20), a některé práce o církevním kalendáři, většinou v souvislosti se svátkem M. Jana Husa. Srv. Hlaváček, *Chronologie*, s. 415n., rovněž týž, *Badania z zakresu dysplomaryki prowadzone na ziemiach czeskich w latach 1960–1970*, SŻ 18, 1973, s. 135–147. V této práci jsou uvedeny v souvislosti s konkrétní problematikou, již se zabývají.
- <sup>1109</sup>) Č. Zibrť, *O staročeském kalendáři*, Velký slovanský kalendář XVII, 1888; F. V. Vykoukal, *Z historie našich kalendářů*, Světozor 26, 1892, s. 550n., 559, 562, 567, 570, 582n., 594n., 603–605, 614n.
- <sup>1121</sup>) Podrobněji o návrzích oprav pojednávám v kapitole 3.4.7.
- <sup>1122</sup>) Srv. Hlaváček, *Chronologie*, s. 415n.
- <sup>1123</sup>) Stručný výklad chronologie je na s. 52–63, tabulky v příloze II. K tabulkám srv. Kristen (jako pozn. 125), s. 140. Přilíš ostře, alespoň pokud jde o chronologii, posuzoval tuto práci V. Vojtíšek, ČAS 8, 1930, s. 176 a 182n.





- <sup>124)</sup> Srv. Friedrich, *Rukověť*, s. III. Reprint Friedrichovy příručky vyšel v Praze/Litomyšli v roce 1997.
- <sup>125)</sup> Jak činí např. Hlaváček, *Chronologie*, s. 416. Hlavní recenze Friedrichovy příručky uveřejnili Kristen, ČCH 41, 1935, s. 140n., a B. Rynešová, ČMM 58, 1934, s. 321–325, nedlouho po jejím vydání. Recenzenti oceňovali mj. soupisy panovníků a církevních hodnostářů, z nichž některé jsou zcela původní, některé byly založeny na soupisech J. Emlera a V. Hrubého (zvláště nápadná je totožná chyba v datu přijetí Maxmiliána za českého krále u Hrubého a Friedricha, zatímco Emler má datum v podstatě správné).
- <sup>126)</sup> Torzo Klecandovy příručky, sloupcový obsah soupisu svátků, rukopis a korektury tabulek a opisy pramenů k zavedení gregoriánské reformy v Chebu, je uloženo v Klecandově pozůstalosti v Ústředním archivu Akademie věd ČR, sign. III a. (dříve Historický ústav ČSAV, sign. B I 19). Text příručky v pozůstalosti chybí, ačkoli v paginaci je s ním počítáno. Srv. rovněž Hlaváček, *Chronologie*, s. 416n.
- <sup>127)</sup> Podklady pro jednání československé delegace zpracovala Komise pro reformu kalendáře matematicko-fyzikální sekce ČSAV vedená akademikem B. Bydžovským. Srv. AMZV OMO, čj. 219.299/54 –MO/1, karton č. 53; ÚA AV ČR, fond I. sekce ČSAV, sign. I. sekce všeobecně, 1954–55 (vyjádření z 27. ledna 1955). Srv. též níže, kapitola 3.4.12.
- <sup>128)</sup> Zde uvádím jen výběr z příslušných prací. Podrobněji jsou citovány v konkrétních souvislostech v následujících kapitolách.
- <sup>129)</sup> Srv. např. P. Zaoral, *O datování v Kosmové kronice*, Brněnský archivní věstník 1958, č. 2, s. 38–44; I. Hlaváček, *Církevní kalendář a čeští světcí v datovací praxi diplomatického a vyprávěcího materiálu přemyslovských Čech*, AUC 1971, Phil. et hist. 3–4, *Studia historica* 6–7, Z PVH (2), Sborník k 100. výročí narození G. Friedricha, s. 39–63; četné práce diplomatické, které věnují pozornost také způsobům datování v českých pramenech jsou citovány v 6. kapitole.
- <sup>130)</sup> Jde především o práce K. Doskočila a J. Novákové (k nim srv. Hlaváček, *Chronologie*, s. 417), a studie o datování pomocí cisiojānu citované zde v kapitole 6.2.1.4.3.
- <sup>131)</sup> J. Šebánek, *Indykcia w dokumentach Przemysła Ottokara II*, in: *Problemy nauk pomocniczych historii*, s. 135–138; S. Dušková, *Problema początku roku w Czechach za panowania Przemysła Ottokara II*, tamtéž, s. 139–143; M. Šindlerová, *Indykce v českých listinách do poloviny 14. století*, FD 10, 1961–62, s. 36–45.
- <sup>132)</sup> Především Z. Hledíková, *Kalendáře rukopisů kláštera sv. Jiří*, Z pomocných věd historických VIII, AUC Phil. et hist. 2, 1988, s. 35–78, táž, *Svarojišské kalendáře doby abatyše Kunhuty*, Z pomocných věd historických IX, AUC Phil. et hist. 2, 1991, s. 61–81; F. Graus, *Necrologium Bohemicum, Martyrologium Pragense a stopy nekosmovského pojetí českých dějin*, ČsCH 15, 1967, s. 789–810; I. Hlaváček, *Neznámý český klášter doby lucemburské (Duchcovské dominikánky ve světle klášterního nekrologia)*, SAP 22, 1972, s. 163–182; D. Řezanina, *Nástěnné církevní kalendáře olomoucké z let 1716–1827*, s. I., s. d. (Praha 1970). Studiu středověkých kalendářů je věnována pozornost především na katedře pomocných věd historických UK FF v Praze, kde byly zpracovány všechny dostupné středověké kalendáře české



- provenience. Srv. především M. Dragoun, *Česká středověká kalendária*, dipl. práce UK FF, Praha 2000; rovněž týž, *Cirkevní kalendář přemyslovských Čech a některé aspekty jeho vlivu na život soudobé společnosti*, in: Celostátní studentská vědecká konference, *Historie 1995*, s. 27–43; týž, *Zlomek kalendáře premonstrátského kláštera v Hradišti u Olomouce z 3. čtvrtiny 12. století*, in: *Sredniowiecze polskie i powszechnie 1*, pod red. I. Panica, Katowice 1999, s. 75–85; a některé níže citované práce).
- <sup>131)</sup> Např. M. Boháček, *Komputistický text rukopisu M 1 115 Státní vědecké knihovny v Olomouci*, StR 1966, s. 171–179; J. Pražák, *Komputistická skladba hymnografa Domaslava*, SNM 1966, C 11, s. 57–64; V. J. Sedláč, *Tabella intervalli carnisprivalis v rukopise č. 3454 Národní knihovny ve Vídni*, StR 6, 1967, s. 81–91; J. Krása, *Dva rukopisy*, s. 206–218. V poslední době se úspěšně rozvíjí vydávání matematických, komputistických a astronomických spisů v Ústavu pro klasická studia AV ČR. Prozatím byly publikovány především spisy Křišťana z Prachatic. Srv. výše, pozn. 96.
- <sup>134)</sup> Např. Z. Urban, *K dějinám českých kalendářů 16.–18. století*, *Práce z dějin slavistiky* 14, Praha 1990, s. 173–191; týž, *Století českého kalendáře*, Praha 1987.
- <sup>135)</sup> Zejména je nutno jmenovat práci J. Kollmanna, *Zavedení*, v níž autor pojednává toto téma v širokých souvislostech politických a církevních dějin a v obdivuhodně komplexnosti. Přijetím gregoriánského kalendáře na Moravě se zabývá Š. Zmrzliková-Brettschneiderová, *Příspěvek k dějinám přijetí gregoriánského kalendáře na Moravě*. Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci, č. 111, 1963, s. 14–18; Horský, *Příspěvek*, s. 17–34.
- <sup>136)</sup> Srv. J. Macek, *Týden*, AR 43, 1991, s. 595–597.
- <sup>137)</sup> Např. M. Nováková-Šlaisová, *Nový církevní kalendář*, Zpravodaj mistopisné komise ČSAV XII/1–2, 1971, s. 186–188; M. Knapová, *Jména a kalendář*, tamtéž, s. 138–145; V. Šmilauer, *O našich kalendářích*, tamtéž, s. 260–264; M. Salajka, *Liturgický rok církve*, in: *Církev a čas*, Praha, s. d.; týž, *Kalendář, osobní jména a křesťanské svátky*, Praha 1994; M. Dragoun, *Neznámé články synodálních statut pražské arcidiecéze?*, in: *Facta probant homines*. Sborník příspěvků k životnímu jubileu Prof. Dr. Zdeňky Hledíkové. K vydání připravili I. Hlaváček a Jan Hrdina za spolupráce J. Kahudy a E. Doležalové, Praha 1998, s. 149–164; V. Rameš, *Po kom se jmenujeme? Encyklopedie křesťanských jmen*, Praha 2000; apod.
- <sup>138)</sup> S. Macháček, *Nález zprávy o vytvoření orloje Starého Města r. 1410*, Zprávy Komise pro dějiny přírodních, lékařských a technických věd ČSAV 10, 1962, s. 21–26; Z. Horský, E. Procházka, *Pražský orloj*, *Acta rerum naturalium nec non technicarum*, Praha 1964, s. 83–146; Z. Horský, *Pražský orloj*, Praha 1988; J. Lenfeld, *Sluneční hodiny ze sbírek UPM v Praze*, *Acta UPM XVI*, řada D. 4 Supplementa, Praha 1984; S. Michal, *Hodiny. Od gnómonu k atomovým hodinám*, Praha 1987; týž, *Vývoj hodinářství v českých zemích*, Praha 1976; B. Polák, *Přenosné sluneční hodiny*, Praha 1990.
- <sup>139)</sup> Především Hlaváček, *Chronologie*; týž, *Josef Emler*; týž, *Současný stav a perspektivy pomocných věd historických*, in: 200 let pomocných věd historických na filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, Praha 1988, s. 13–134. K vývoji chronologie ve středověku srv. rovněž V. Herold, Z. Horský, M. Mráz, *Filozofie a přírodní vědy v době 19. století*, Praha 1961, apod.

- <sup>140)</sup> V. J. Sedlák, *Tabulky k převádění dat historických pramenů*, Praha 1960, přetisk Praha 1970.
- <sup>141)</sup> Především I. Hlaváček, J. Kašpar, R. Nový, *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 1988, 2. doplněné vydání Jinočany 1994, 3. vydání Jinočany 1997.
- <sup>142)</sup> Např. I. F. Polak, *Čas a kalendář*, přel. J. Šanda, Praha 1951; S. I. Selešnikov, *Člověk a čas. Dějiny kalendáře a chronologie*, přel. a doplnil J. Maršálek, Praha 1974; E. Kotulová, *Kalendář aneb kniha o věčnosti a času*, Praha 1978; J. Tomsa, *Počítání času. Základy teorie kalendáře*, Praha 1996; V. Klíma, *Kalendář mění tvář*, Olomouc 1998.
- <sup>143)</sup> G. Friedrich, *Rukověť křesťanské chronologie*, Praha–Litomyšl 1997.





## 3. VÝVOJ KALENDÁŘE V EVROPĚ

70

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

### 3.1 Uspořádání času

Pojetí času vždy úzce souviselo s chápáním světa, s jednáním lidí, s jejich myšlením, životním rytmem a vztahem k věcem, především však s jejich způsobem obživy.<sup>1)</sup> Pravěký lovec, rybář, zvláště však pastevec a rolník, se neobešli bez měření času, které odráželo roční období a určovalo dobu zemědělských prací. Čas agrární společnosti byl vymezován především přírodními rytmy, neboť zemědělství i chov dobytka byly těsně svázané se sezonními jevy v přírodě. Proto také označení chronologických jednotek často souvisela se zemědělskými pracemi, které byly vykonávány v příslušném období.<sup>2)</sup> Uspořádání času bylo v nejstarších dobách závislé rovněž na přírodních a klimatických podmínkách jednotlivých oblastí, ale také na úrovni astronomických znalostí společenství, přesněji tvůrců jejich kalendářů. Jinak se vyvíjelo v Egyptě, kde byl cyklus zemědělských prací závislý na každoročních nilských záplavách. Jinak v Mezopotámii s nevyzpytatelně proměnlivým podnebím s vysoušejícími větry, prudkými dešti a pustošivými záplavami, ničivými živly, které rozhodně neposkytovaly základ pro víru, že by toto jejich působení mohlo být překonáno rituálním kultem, jakým byl třeba Osidin kult v Egyptě. Jinak se vyvíjelo v extrémních klimatických podmínkách iránské planiny.<sup>3)</sup> Pevný řád daly počítání času vedle ryze praktických potřeb také potřeby politické a kultovní. Ty byly zpravidla rovněž úzce spojeny s přírodními cykly.<sup>4)</sup> Obdobné formy hospodářského života a shodná východiska měření času vedly v zásadě k vytvoření obdobných chronologických systémů.

Potřeba vytvořit chronologické systémy, které by odrážely periodičnost přírodních jevů a náboženské představy, nastala nejpozději v raném neolitu, kdy se začalo rozvíjet zemědělství, a vedla ke vzniku nejstarších kalendářů. Nutnost uspořádat činnost společnosti podle kalendáře pocítili pravděpodobně nejdříve starověcí Egypťané a Babiloňané.<sup>5)</sup>



### 3.1.1 Kalendář

Termín kalendář, latinsky *calendarium*, je odvozen od latinského slova *calendae*, což byl název prvního dne v měsíci. Původní význam slova *calendarium* je „dlužní kniha“, přesněji „kniha pohledávek“ římských bankéřů. Do ní byla zapisována jména dlužníků a výše částky vypůjčených peněz. Uroky z dluhů se ve starém Římě platily právě prvního dne v měsíci, o *kalendách*.<sup>6)</sup> **Kalendář pak je ucelená soustava dělení času do úseků (dnů, měsíců a roků) na základě pravidelnosti a periodicity přirodních jevů na Zemi i v kosmu (rotace Země, oběh Země kolem Slunce, oběh Měsíce kolem Země). Zároveň je to systém pravidel, pomocí nichž lze uvést do souladu občanský rok s astronomickými jednotkami času.<sup>7)</sup> – Přeneseně je označení kalendář používáno také pro pomůcky znázorňující uspořádání příslušné soustavy dělení času a sloužící k orientaci v ní. S mírnou nadsázkou lze konstatovat, že kalendář v tomto smyslu je zviditelněním pojmu „čas“.** Takovýto kalendář má v současné době zpravidla podobu tabulky nebo knížky, existovaly však i jiné jeho formy. Bývají v něm zaznamenávány svátky a památné dny, někdy také astronomická pozorování a údaje, které s nimi souvisejí, ale také hospodářské, právní a politické skutečnosti. – Kalendáře jako soustavy dělení času se vytvářely velmi záhy, často nezávisle na sobě, v různých kulturách a společenstvích.

Tvůrci kalendářů se vždy střetávali s problémy, které vyplývají z povahy objektivních jednotek sloužících za základ měření času. Uspořádání kalendáře a jeho přizpůsobení astronomickým poměrům bylo podmíněno astronomickými znalostmi příslušných oblastí. Během staletí se také úroveň kalendářů zdokonalovala tak, jak se zdokonalovalo poznání objektivních astronomických jevů. Uspořádání kalendářů všech kulturních společenství od nejstarších civilizací bylo založeno na vzájemném vztahu společenských a přírodních jevů.<sup>8)</sup> Odráželo vždy kulturní úroveň společenství, které kalendář vytvořilo a užívalo.

## 3.2 Základní předpoklady měření času a sestavení kalendáře

Základní jednotky měření času byly ve všech historicky známých společenstvích odvozeny od pohybů astronomických těles.<sup>9)</sup> Ty se člověku jeví jako periodické opakování přírodních jevů.



### 3.2.1 Den

Prvotní jednotkou času u všech národů a společenství byl **den**. Je to doba, za kterou se Země jedenkrát otočí okolo své osy. Země se otáčí od západu k východu. Pozorovateli na Zemi se tento pohyb jeví jako pohyb Slunce a hvězd po obloze okolo Země od východu k západu. Zdánlivá dráha, kterou Slunce takto po obloze vykonává, se nazývá *ekliptika*. Otáčivý pohyb Země okolo své osy se na Zemi projevuje pravidelným střídáním světla a tmy. Z tohoto hlediska může *den* znamenat jednak dobu mezi východem a západem Slunce, tedy *přirozený* nebo *světelný den*, jednak časový úsek mezi dvěma průchody Slunce tímž poledníkem. To je *občanský* nebo *kalendářní den*, astronomové ho nazývají *sluneční den* – *dies solaris*. (Římané mu říkali *dies naturalis* nebo *dies civilis*.) Pro astronomy je výhodnější počítat s tzv. *hvězdným dnem*, který definují jako časový interval mezi dvěma po sobě následujícími kulminacemi jarního bodu, tj. mezi dvěma svrchními průchody pravého (skutečného) jarního bodu poledníkem. Hvězdný den je o necelé čtyři minuty kratší než den sluneční. Život v přírodě se však neřídí pohybem hvězd, ale střídáním denního a nočního cyklu. Proto je hvězdný den, ačkoli je oproti dni slunečnímu v podstatě stálý, pro občanský život nevhodný a kalendáře s ním nepočítají.

Sklon zemské osy, to znamená osy, okolo níž se Země otáčí, působí, že rovina ekliptiky svírá s rovinou nebeského rovníku úhel  $23^{\circ}26'$ . Tento úhel spolu s eliptickou dráhou Země kolem Slunce, po níž se navíc Země pohybuje nerovnoměrně, způsobuje, že Země neobíhá okolo Slunce stejně rychle. V blízkosti Slunce se Země pohybuje po své dráze rychleji, než když je od Slunce vzdálena. Proto nejsou sluneční dny na rozdíl od dnů hvězdných ve všech ročních obdobích stejně dlouhé. Nejdelším je 23. prosinec (asi 24h 0min 30s), nejkratším 16. září (23h 59min 39s); rozdíl činí asi 51 sekundu. Tato skutečnost byla ovšem zjištěna až s rozvojem astronomie. V moderní době se tedy čas počítá podle tak zvaných *středních slunečních dnů*, které jsou aritmetickým průměrem skutečných slunečních dnů během roku.<sup>10)</sup> Střední sluneční dny jsou tedy nejjednodušší jednotkou měření času.

### 3.2.2 Měsíc

Delší časovou jednotkou, která byla používána ve všech starověkých kalendářích, byl *měsíc*. Jeho délka byla odvozena od pohybu Měsíce okolo Země.<sup>11)</sup> Měsíc se pohybuje okolo Země po mírně výstředné dráze. Tento systém těles je osvětlován Sluncem, přičemž Slunce mů-



že osvětlit Měsíc vždy jen na té straně, která je k němu obrácena. Druhá zůstává temná. Pohyb Měsíce okolo Země působí, že ze Země je vidět pouze větší nebo menší část osvětlené strany Měsíce, případně není vidět vůbec. Během každého oběhu Měsíce okolo Země může proto pozorovatel sledovat určité světelné útvary, *měsíční fáze*. Když Měsíc stojí ve směru Slunce, to znamená, když je se Sluncem v *konjunkci*, obrací k Zemi svou neosvětlenou polovinu, a není proto ze Země viditelný. Vychází ráno a zapadá večer. Toto postavení Měsíce se nazývá *nový měsíc* neboli *nov*, *novoluní* (☾). Měsíc se potom pohybuje po obloze od západu k východu, mění své postavení ke Slunci a asi po jednom a půl dni se za soumraku na západní straně objeví sotva viditelný nepatrný srpek jeho osvětlené poloviny (*accensio lunae*). – Toto postavení Měsíce je velmi důležité pro národy, které počítají roky podle let měsíčních (srv. níže), neboť tento okamžik považují za začátek nového měsíce. – Srpek v následujících dnech narůstá, takže asi po sedmi dnech od novu je osvětlena západní polovina viditelné strany Měsíce, která vypadá jako poloviční kotouč. To je *první čtvrt* Měsíce (☾). V tu dobu Měsíc vychází okolo poledne a zapadá kolem půlnoci. Měsíc oproti novu, kdy zapadal současně se Sluncem, ustupuje proti Slunci a je lépe viditelný. Osvětlená část stále narůstá, až se po dalších asi sedmi dnech Měsíc dostane do největší úhlové vzdálenosti od Slunce, do *opozice* se Sluncem, a je vidět celý kotouč. Měsíc v této době vychází při západu Slunce, je viditelný celou noc a zapadá ráno při východu Slunce. Tato fáze se nazývá *úplněk* (☽). Ve druhé polovině své dráhy Měsíc postupuje opět ke Slunci, jeho osvětlená část leží nyní na východní straně a denně jí ubývá, až asi po sedmi dnech dosáhne *poslední čtvrti* (☾), kdy je osvětlená pouze východní polovina kotouče. Tehdy Měsíc vychází okolo půlnoci a zapadá okolo poledne. Osvětlená část se dále zmenšuje, až zmizí i úzký srpek Měsíce pozorovatelný za ranního svítání, a Měsíc se znovu dostává do fáze novu.

Za jistých podmínek se však může stát, že se Slunce, Měsíc a Země dostanou zhruba do jedné přímky. Pokud se Měsíc postaví před Slunce, nastane *zatmění Slunce*, protože je Slunce pro pozorovatele na Zemi buď zčásti, nebo zcela zakryto Měsícem. Je-li Země mezi Sluncem a Měsícem, dostane se Měsíc do jejího stínu a nastane *zatmění Měsíce*.

Doba mezi dvěma po sobě následujícími konjunkcemi Měsíce se Sluncem, tedy mezi dvěma novoluními, za níž proběhnou všechny měsíční fáze, se nazývá *synodický měsíc*. Tato doba představuje 29d 12h 44min a 2,98s středního slunečního času.<sup>12)</sup> Z tohoto časového úseku také vycházeli tvůrci většiny kalendářů při stanovení délky měsíce. Od tohoto údaje se liší doba úplného oběhu Měsíce, to je doba, za kterou se Měsíc na své dráze po obloze dostane opět do blízkosti té-



že hvězdy, tak zvaný *siderický měsíc*. Jeden úplný oběh Měsíce trvá 27d 7h 43min a 11,4s. Siderický měsíc byl pro kalendář využíván v menší míře. Maloasijské ani evropské kalendáře s ním nepočítaly.

### 3.2.3 Rok

Nejdelší časovou jednotkou, s níž počítají kalendáře, je rok. Neolitickému zemědělci se rok jevil jako střídání ročních dob s odlišným typem počasí a s odlišným charakterem přírody. Tyto změny závisejí na oběhu Země okolo Slunce.

Dráha Země okolo Slunce má tvar elipsy. Slunce je v jednom z ohnisek této elipsy. Proto se vzdálenost Země od Slunce během roku mění. Přibližně 3. července prochází Země nejvzdálenějším bodem od Slunce (152 000 000 km), zvaným *afélium* (odsluní), 2. nebo 3. ledna nejbližším bodem (147 000 000 km), zvaným *perihélium* (přisluní). V té části oběžné dráhy, která je Slunci blíže, se Země pohybuje rychleji, v části vzdálenější se pohybuje pomaleji. Rozdíl vzdálenosti Země od Slunce během roku, 5 000 000 km, což představuje asi 3,3 procenta střední vzdálenosti Země od Slunce, by sám o sobě nevyvolal příliš výrazné změny. Spolu s ním však působí sklon zemské osy k ekliptice, tedy k rovině, ve které obíhá Země okolo Slunce. Úhel, který svírá zemská osa s ekliptikou, je 66° 34'. Ten má vliv na osvětlení a zahřívání zemského povrchu a mění výšku Slunce nad obzorem. Nad severní polokoulí je Slunce nejvýše okolo 21. června, nejnižší okolo 21. prosince. Tato změna působí změnu délky světlého dne (v Praze trvá nejdelší světlý den 16 hodin 22 minuty, nejkratší 8 hodin 4 minuty). Výška Slunce a délka dne ovlivňují množství slunečního záření, které dopadá na jednotlivé části Země, a tudíž i počasí jednotlivých ročních období.

Člověk však sleduje oběh Země okolo Slunce ze Země. Pozorovateli na Zemi se tento pohyb jeví jako oběh Slunce po ekliptice okolo Země. Slunce na své zdánlivé dráze přechází pravidelně ze severní rovníkové polokoule do jižní a zpět. Při tomto pohybu protíná ekliptika nebeský rovník ve dvou protilehlých bodech, v bodu *jarní* a *podzimní rovnodennosti*, v jarním a podzimním bodu. (Bodem jarní rovnodennosti prochází Slunce při přechodu z jižní světové polokoule na severní, bodem podzimní rovnodennosti při přechodu ze severní na jižní polokouli.) Tehdy, na počátku jara a na počátku podzimu, mají den a noc stejnou délku. V současné době prochází Slunce jarním bodem rovnodennosti 20. či 21. března, podzimním bodem rovnodennosti okolo 23. září. Body rovnodennosti však nejsou stálé, ale v důsledku pozvolného kuželovitého kroužení zemské osy kolem osy ekliptiky se





pomalu pohybují po ekliptice. Tento pohyb, který zřejmě jako první objevili starověcí Řekové, se nazývá *precese* a činí 50,2" za rok. Perioda tohoto oběhu, tzv. Platónský rok, je necelých 25 800 let. Za tu dobu se tedy jarní bod vrátí do výchozího místa.

Pohyb Země okolo Slunce způsobuje, že Slunce prochází na své zdánlivé dráze po ekliptice mezi hvězdami od západu k východu. Starověcí hvězdáři rozdělili ekliptiku na dvanáct stejných částí po 30° a souhvězdí, která viděli v jednotlivých částech sluneční dráhy, pojmenovali většinou podle zvířat. Tato souhvězdí dala jména také jednotlivým částem ekliptiky. Tak vzniklo dvanáct znamení *zvěrokruhu* (*zvířetníku*) neboli *zodiaku* (název pochází od řeckého slova ζῴδιον = zvířátko). – Znamení ovšem nesouhlasí zcela se souhvězdími, protože souhvězdí mají na obloze různou rozlohu, zatímco znamení zaujmají přesně 30° v délce elipsy. – Znamení zvířetníku dostala rovněž své symboly.<sup>13)</sup> Zvířetník je pravděpodobně babylonského původu. V babylonské chronologii měl také významnou úlohu.

Znamení zvěrokruhu následovala po sobě od jarní rovnodennosti v následujícím pořadí:

0 – 30° délky:	♈	Beran (rovněž Skopec; lat. <i>Aries</i> )
30 – 60° délky:	♉	Býk ( <i>Taurus</i> )
60 – 90° délky:	♊	Bliženci ( <i>Gemini</i> )
90 – 120° délky:	♋	Rak ( <i>Cancer</i> )
120 – 150° délky:	♌	Lev ( <i>Leo</i> )
150 – 180° délky:	♍	Panna ( <i>Virgo</i> )
180 – 210° délky:	♎	Váhy ( <i>Libra</i> )
210 – 240° délky:	♏	Štír ( <i>Scorpius</i> )
240 – 270° délky:	♐	Střelec ( <i>Sagittarius</i> )
270 – 300° délky:	♑	Kozoroh ( <i>Capricornus</i> )
300 – 330° délky:	♒	Vodnář ( <i>Aquarius</i> )
330 – 360° délky:	♓	Ryby ( <i>Pisces</i> ) <sup>14)</sup>

Starší označení pro Střelce bylo *Arcitenens*, pro Vodnáře *Amphora*. K zapamatování znamení zvěrokruhu sloužilo dvojverší:

*Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo  
Libraque, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Pisces.*<sup>15)</sup>

V každém ze znamení se Slunce zdržuje asi měsíc. Proto již ve starověku dostal každý měsíc příslušný znak zvířetníku. Postavení Slunce vzhledem k uvedeným souhvězdím však není konstantní. Precese způsobuje, že jednotlivá souhvězdí se proti znamení zvěrokruhu posunují od západu na východ, takže zhruba za 2000 let se souhvězdí posunou o 30°. Byl-li tedy ještě okolo počátku našeho letopočtu jarní bod v souhvězdí Berana, v současné době je v jižní části souhvězdí Ryb; v jarním bodě však začíná znamení Berana.



Na své dráze tedy prochází Slunce 20. nebo 21. března jarním bodem,<sup>16)</sup> jímž začíná znamení Berana. Dále prochází Slunce znamením Býka (začátek okolo 21. dubna), Bliženců (začátek 22. května), a takto tedy asi po třech měsících dospěje 21. či 22. června k nejsevernějšímu bodu ekliptiky, kde začíná znamení Raka, odkud se sluneční dráha vrací zpět k rovníku. Proto se tento bod nazývá *obratník Raka*. V době, kdy Slunce prochází obratníkem Raka, je na severní polokouli den nejdelší, sluneční paprsky dopadají na zemský povrch nejdele, teplota vzduchu stoupá a nastává „astronomické“ léto. Potom se denní oblouk, který opisuje Slunce na obloze, zase zmenšuje, Slunce po asi třech měsících, kdy projde znamením Lva (začátek 23. července) a Panny (začátek 23. srpna), dospěje do znamení Váhy a projde bodem podzimní rovnodennosti (22. či 23. září). Jeho dráha se potom sklání pod rovník a po dalších třech měsících, kdy projde znamením Štíra (začátek 24. října) a Střelce (začátek 23. listopadu), dospěje 23. prosince do znamení Kozoroha, čímž dosáhne svého nejnižšího postavení. Dny na severní polokouli jsou v této době nejkratší a noci nejdelší, teplota klesá, začíná „astronomická“ zima. Odtud se Slunce opět vrací na sever zpět k jarnímu bodu. Proto se tento bod nazývá *obratník Kozoroha*. Dne 21. ledna dosáhne Slunce znamení Vodnáře, 20. února znamení Ryb a 21. března opět znamení Berana a bodu jarní rovnodennosti.

Jednotlivá roční období nejsou stejně dlouhá. Jaro trvá 93 dny, léto rovněž 93 dny, podzim 91 den, zima 88 dnů. Slunce tedy pobývá v severní části ekliptiky o šest dnů déle než v části jižní. To je způsobeno nestejnou rychlostí pohybu Země kolem Slunce, tedy elipticitou dráhy Země.

Většina kalendářů založených na slunečním roce počítá s tak zvaným *slunečním rokem tropickým*, zvaným také *astronomický rok*.<sup>17)</sup> Je to doba, za níž Země dokončí svou cestu okolo Slunce, přesněji **tropický rok je doba, která uběhne mezi dvěma průchody Slunce bodem jarní rovnodennosti**. V důsledku změn polohy Slunce reguluje tropický rok rozdělení teploty na povrch Země, atmosférická proudění a množství srážek, tedy průběh ročních období. Precese však způsobuje, že sluneční roky tropické nemají stálou délku. V současné době slouží jako základ pro výpočet kalendářů délka tropického roku pro rok 2000, což je **365d 5h 48min 45,5s** (starší příručky počítají s délkou tropického roku pro rok 1900, což bylo 365d 5h 48min a 46,0s, případně pro rok 1800, kdy délka tropického roku představovala 365d 5h 48min 46,4s). Kolísání bodu rovnodennosti bylo jednou z příčin, proč bylo stanovení délky tropického roku ve starších dobách velice obtížné. Druhým důvodem byla skutečnost, že v primitivních

podmínkách nebylo snadné určit okamžik, kdy střed Slunce prochází rovníkem, a kdy tedy tropický rok začíná.<sup>18)</sup>

Doba úplného oběhu Země okolo Slunce vztažená ke hvězdám se nazývá *siderický* neboli *hvězdný* rok sluneční. **Siderický rok je doba, za kterou se Slunce při svém zdánlivém pohybu mezi hvězdami po obloze vrátí k téže hvězdě.** Siderický rok je delší než rok tropický, trvá 365d 6h 9min 34s. Astronomové počítají ještě s dalšími typy roku, jako anomalistickým, drakonickým nebo Besselovým rokem.<sup>19)</sup> Tyto jednotky však nejsou pro potřeby kalendáře využívány.



## 3.3 Základní typy kalendářů

Ze srovnání časových jednotek, které měly význam pro sestavení kalendářů, tedy slunečního dne, synodického měsíce (29d 12h 44min 2,98s) a slunečního roku tropického (v současné době 365d 5h 48min 45,5s), je na první pohled zřejmé, že jsou to jednotky vzájemně nesouměřitelné. Měsíc ani rok nejsou násobky **celých dnů**, rok není násobkem **celých** měsíců. Občanský kalendář však může počítat pouze s celými jednotkami. S tímto problémem se museli vyrovnat tvůrci všech kalendářů. Řešili ho na úrovni astronomických znalostí své doby a svého kulturního prostředí. Často museli respektovat i další požadavky, především kultovní zvyklosti a předpisy. Ačkoli tedy všechny kalendáře vycházejí ze stejných předpokladů, vznikly tři základní systémy počítání času a tři základní typy kalendářů s četnými konkrétními variantami. V podstatě všechny tři systémy nějakým způsobem zasáhly do vývoje evropského kalendáře.

### 3.3.1 Lunární kalendář

Zřejmě nejstarším chronologickým systémem je systém lunární.<sup>20)</sup> Používala ho pravděpodobně pravěká společenství, v nichž ještě nebylo rozvinuté zemědělství a chov dobytka, a tak jejich kalendář ještě nemusel být důsledně vázán na roční období, na nichž závisely zemědělské práce. S rozvojem zemědělské produkce lunární kalendáře ustupovaly kalendářům, které respektovaly střídání ročních dob. Lunárním kalendářem asi byl nejstarší kalendář babylonský, možná i nejstarší kalendář egyptský. Postupně se však v těchto oblastech vyvinuly jiné, dokonalejší formy kalendáře.<sup>21)</sup> Lunární systémy však bývají používány i v historické době. Ještě ve dvacátém století se lunárním kalendářem řídili někteří nomádští obyvatelé Arabské pouště.<sup>22)</sup> Na lunárním roce je dodnes založen muslimský kalendář, platný, ved-



le jiných kalendářů, v arabských zemích a v Turecku.<sup>231</sup> – Předislámské turkofonní národy se však od pozdního starověku vesměs řídily lunisolárními kalendáři.<sup>241</sup>

Základem měření času podle lunárního kalendáře je synodický měsíc (29d 12h 44min 2,98s). Dvanáct synodických měsíců tvoří *lunární (měsíční) rok*. Protože kalendáře nemohou počítat se zlomky dnů, je délka měsíců upravena tak, aby zlomek byl za určitou dobu převeden na celý den. Zpravidla se proto střídají měsíce o 29 (*mensis cavus*, česky *dutý* nebo *nerovný měsíc*) a 30 dnech (*mensis plenus*, *plný* nebo *rovný měsíc*), zbytek bývá vyrovnáván vkladným (*přestupným*, staročesky *hrudným*) dnem (*dies intercalaris* nebo *embolismalis*). Lunární kalendáře primitivních společenství byly závislé na empirické interkalaci (vkládání přestupného dne), kdy délka měsíců nebyla stanovena dopředu, ale byla založena na očitém pozorování Měsíce. Nebylo předem známo, zda měsíc bude mít 29 nebo 30 dnů, to záleželo na tom, kdy skutečně nastalo novoluní. Rok měl dvanáct měsíců, jeho délka kolísala mezi 354 a 355 dny. Ještě ve 20. století vycházeli obyvatelé Arabské pouště koncem měsíce při západu Slunce ze stanů, hleděli na západní oblohu a čekali, zda se objeví srpek Měsíce. Pokud ano, začal nový měsíc, pokud ne, začal následujícího dne.<sup>251</sup>

Rovněž muslimský kalendář zavedený Muhammadem v roce 632 interkalaci zprvu nijak nereguloval. Měsíc začínal vždy v okamžiku, kdy se na obloze po novoluní objevil první srpek Měsíce, a trval až do chvíle, kdy se objevil nejbližší další srpek, tedy 29 až 30 dnů. Třicátý den byl zároveň rezervován pro případ, že by měsíční světlo pro mraky nebylo vidět. (Více než třicet dnů měsíc mít nemohl.) Při tomto způsobu úpravy kalendáře tedy mohly následovat dva měsíce o třiceti dnech bezprostředně po sobě. Arabští astronomové však záhy kalendář upravili tak, že se pravidelně střídaly měsíce o 29 a 30 dnech, takže jejich průměrná délka byla 29 1/2 dne. Zbývající minuty a sekundy (44min a asi 3,0s) však způsobují, že začátek měsíce se po nějaké době nekryje s novoluním, na něž byl v kalendáři kladen. Aby byl tento nedostatek odstraněn, byl do kalendáře občas vkládán jeden den.

V praxi jsou známy dva způsoby vkládání přestupného dne. Turecký způsob počítá s osmiletým cyklem, během něhož jsou přestupné dny vkládány ve 2., 5. a 7. roce. Přesnější je způsob arabský, který počítá s třicetiletými cykly a přestupný den je vkládán ve 2., 5., 7., 10., 13., 16., 18., 21., 24., 26., 29. roce. Lunární rok má podle tohoto systému 354, popřípadě 355 dnů. Je tedy asi o jedenáct dnů kratší než rok sluneční. Rozdíl činí za 32 sluneční roky téměř celý lunární rok, takže za 32 sluneční roky uplynou téměř 33 roky lunární.

Rozdíl mezi délkou lunárního a slunečního roku působí, že lunární



rok nemá pevný začátek, ale každý následující rok začíná ve srovnání s rokem slunečním o jedenáct dnů dříve. Postupně tak začátek lunárního roku (a všechny jeho měsíce) projde všemi ročními obdobími. Takovýto rok neodpovídal potřebám prvních zemědělců, jejichž činnost byla vázána na roční období, a jejichž kalendář s tím musel počítat. Nevyhovoval však příliš ani kultovním požadavkům, protože i tam, kde byly svátky vázány na měsíční fáze, měly zpravidla zároveň připadat do určité roční doby.

### 3.3.2 Lunisolární kalendář

Požadavek udržet začátek roku a jednotlivé měsíce v pevném ročním období, který se objevil v neolitu právě s rozvojem zemědělství, stejně tak požadavky některých kultů vázaných na měsíční fáze i na roční období, vedly k vytvoření *vázaného roku měsíčního* neboli *roku lunisolárního*.<sup>26)</sup> Do tohoto roku se promítají jak změny měsíčních fází, tak roční pohyb Slunce. **Základem lunisolárního roku je také synodický měsíc, ale délka roku je upravena tak, aby jednotlivá období kalendářního roku nastávala vždy ve stejné roční době.** Průměrná délka lunisolárního roku tedy přibližně odpovídala délce roku slunečního. Lunisolární rok je tvořen, podobně jako rok lunární, dvanácti měsíci, které mají střídavě 29 a 30 dnů, celkem tedy 354 dny, ale vkládáním přestupného, „vkladného“, třináctého měsíce (*mensis embolismalis*, staročesky *hrudný měsíc*, *hruden*) je jeho délka přizpůsobena délce roku slunečního. Systém vkládání přestupných měsíců se u různých národů lišil. Jako první vytvořili lunisolární rok zřejmě Babyloňané ve 4. tisíciletí př. n. l.<sup>27)</sup> Základem tohoto systému byl synodický měsíc, který začínal, když se po západu Slunce po novoluní poprvé objevil srpek Měsíce (proto babylonský den začínal zřejmě večer). Protože se měsíc musel skládat z celých dnů, střídaly se v praxi měsíce o 29 a 30 dnech. Dvanáct takovýchto měsíců tvořilo lunární rok, který sestával ze 354 dnů. K vyrovnání kalendářního roku s rokem slunečním vkládali Babyloňané přestupný měsíc zprvu nepravidelně podle astronomické potřeby, když, jak uvádí v jednom ze svých listů Chammurabi (1792–1750 př. n. l.), „rok má odchylku“.<sup>28)</sup> Přestupný měsíc byl zafazován na návrh babylonských kněží, kteří pozorovali hvězdy a na základě svých pozorování pravidelně předkládali králi astrologické informace. Později přijala Babylonie pravidelné cykly, v nichž byly určité roky přestupné. Tyto cykly se asi časem měnily podle úrovně astronomických znalostí babylonských kněží.<sup>29)</sup> Začátek roku byl v Babylonii ve 4. století př. n. l. stanoven na první novoluní po jarní rovnodennosti.<sup>30)</sup>



Po dobytí Jeruzaléma babylonským králem Nebukadnezarem II. (586 př. n. l.) přijali babylonský kalendář také Židé. Ti do té doby používali primitivního lunárního kalendáře založeného na očitém pozorování Měsíce.

Lunisolární kalendář používali také, alespoň v náboženském a politickém životě a ve finančních záležitostech, starověcí Řekové.<sup>32)</sup> V zemědělství a v mořeplavbě se však řídili raději podle hvězd.<sup>33)</sup> Řecký rok začínal při prvním novoluní po letním slunovratu, skládal se z dvanácti lunárních měsíců, které měly někdy 30 dnů (πληρεις, „rovné měsíce“), někdy 29 dnů (κοιλοι, „nerovné měsíce“). Rovné a nerovné měsíce se však nestřídaly vždy pravidelně, ale byly různě rozloženy v rámci několikaletých cyklů.<sup>34)</sup> Přestupný, třináctý měsíc byl přy vkládán na základě rozhodnutí vládců jednotlivých měst. Časem však vznikaly i různé způsoby cyklického vkládání přestupného měsíce.<sup>35)</sup> Kalendáře jednotlivých městských republik, včetně názvů měsíců,<sup>36)</sup> se v Řecku vzájemně odlišovaly. Nejlépe je znám kalendář athénský.<sup>37)</sup> K vyrovnání slunečního a měsíčního roku zavedl athénský vládce Solón v roce 593 př. n. l. osmileté období podle babylonského vzoru, v němž tři roky měly třináct, ostatní dvanáct měsíců. V roce 432 př. n. l. vytvořil athénský matematik Metón na základě podrobných astronomických pozorování dokonalejší devatenáctiletý cyklus, v němž bylo poměrně přesně vyrovnáno devatenáct tropických let s 235 synodickými měsíci (nepřesnost činila pouze 2h 5min za 19 let). Cyklus tvořilo dvanáct let obyčejných a sedm let přestupných, celkem 235 měsíců. Tento cyklus zdokonalil roku 330 př. n. l. astronom Kallippos vytvořením sedmdesátišestiletého cyklu (čtyř devatenáctiletých cyklů). Hipparchos z Nikaie (190–125 př. n. l.) v roce 145 př. n. l. vyšel z šestnáctinásobku devatenáctiletého cyklu (304 roky), čímž tento cyklus ještě zpřesnil.

Lunisolární kalendář používali také Keltové,<sup>38)</sup> rovněž Římané, od nichž ho převzali například Sasové na Britských ostrovech.

### 3.3.3 Sluneční kalendář

Třetím typem kalendáře, používaným také již ve starověku, je *kalendář solární (sluneční)*.<sup>39)</sup> U slunečních kalendářů jsou uvedeny do souladu pouze dny s tropickým slunečním rokem, na oběh Měsíce okolo Země není brán ohled. Vznik slunečního kalendáře pravděpodobně souvisí s pozorováním Slunce v oblastech, kde byl ve starověku pěstován kult Slunce. Nejznámějším starověkým slunečním kalendářem je kalendář staroegyptský.<sup>40)</sup> Doba jeho vzniku není známa. Někteří badatelé se domnívají, že existoval již v 5. tisíciletí př. n. l.,<sup>41)</sup> ji-



ní kladou jeho vznik do 4. tisíciletí př. n. l.,<sup>42)</sup> další uvažují o roku 2773 př. n. l.<sup>43)</sup> Staroegyptský kalendář se vyvinul ze sezonního kalendáře, jehož původ souvisel s přírodními a hospodářskými podmínkami v Egyptě, kde nejdůležitějším činitelem v celoročním zemědělském cyklu byly pravidelné záplavy Nilu. S nimi byl v Egyptě spojen začátek hospodářského roku. Egypťané záhy zjistili, že záplavy začínají v době, kdy se na obloze objeví hvězda Sirius, egyptsky *Sopder*, řecky *Sóthis* (pod tímto jménem byl Sirius považován za „bohyni přinášející Nil“), latinsky *Canicula*, „Psi hvězda“. Tato nejjasnější hvězda severní oblohy kulminovala asi v polovině prosince okolo půlnoci, kdy byla vidět po celou noc. Potom se její východ posouval do stále časnějších hodin, takže okolo jarní rovnodennosti vycházela v poledne a zapadala v prvních večerních hodinách, v květnu ji bylo možno zahlédnout okolo západu Slunce (*heliakický západ*). V červnu z oblohy zcela zmizela, protože vycházela i zapadala ve dne. Okolo letního slunovratu (podle našeho počítání 21.–22. června) se však objevila na ranní obloze a bylo možno ji na několik minut spatřit na východním obzoru před východem Slunce (tak zvaný *heliakický východ*). Tehdy zapadala odpoledne. V září vycházela okolo půlnoci a zapadala okolo poledne, v listopadu, v době setby, bylo možno spatřit její západ v ranních červácích.

Pro obyvatele Egypta byl důležitý heliakický východ Siria, protože právě ten ohlašoval záplavy. Netrpělivé očekávání záplav, na nichž závisela celoroční úroda, přivedlo obyvatele Egypta k tomu, že počítali dny od jednoho heliakického východu Siria k dalšímu – a současně od jednoho letního slunovratu k následujícímu, tedy délku tropického roku. – V době vzniku staroegyptského kalendáře všechny tři jevy, východ Siria, letní slunovrat a počátek záplav Nilu, nastávaly současně; později se Sirius začal objevovat na obloze až po slunovratu.<sup>44)</sup>

Egyptští kněží, v jejichž pravomoci byla úprava kalendáře, zavedli sluneční kalendář, jehož základní jednotkou byl rok o 365 dnech. Ne celou čtvrtinu dne, o níž je tropický rok delší než 365 dnů, nebrali v úvahu. Rok se dělil na tři roční období, období záplav, setby a sklizně, každé o čtyřech měsících. Celkem tedy měl rok dvanáct měsíců. Každý měsíc měl třicet dnů. Po dvanáctém měsíci následovalo pět přestupných dnů (*Epagomenen*), které byly věnovány památce zesnulých a pokání z hříchů. Měsíce se dělily na tři velké týdny o deseti dnech nebo šest malých týdnů o pěti dnech. Protože byl egyptský rok téměř o čtvrtinu dne kratší než rok tropický, posouval se začátek egyptského roku (1. thóvt, původně první východ Siria) každý rok asi o čtvrtinu dne, každé čtyři roky o celý den, za sto let o 25 dnů od letního slunovratu do jara a postupně procházel všemi ročními dobami.<sup>45)</sup> Proto Egypťané později nazývali svůj kalendářní rok „*rokem*



*bloudivým*“, „vágním“. Moderní chronologie nazývá takovýto rok *po-  
hyblivým rokem slunečním*. Začátek pohyblivého roku slunečního se  
vrátí k témuž bodu za 1460 tropických let, která odpovídají 1461 po-  
hyblivému (bloudivému) roku. V Egyptě bylo období 1461 bloudivých  
let později nazýváno *Velký rok* nebo *Sóthidina perioda*, protože po  
uplynutí této doby se kalendářní roky opět shodovaly s lety počítaný-  
mi podle Siria. Po uplynutí 1461 egyptského roku připadl první den  
prvního měsíce egyptského roku (1. thóvt) opět na den, kdy poprvé  
vyšel Sirius před východem Slunce, tedy den letního slunovratu, a na  
začátek nilských záplav. V dějinách starověkého Egypta proběhly  
pravděpodobně čtyři tyto periody (od 4241 př. n. l.).

Egyptané časem poznali nedostatek svého kalendářního roku i je-  
ho příčiny, a vytvořili vedle něho také jiný kalendář, který byl vkláda-  
ním přestupného dne úzce vázán na astronomické jevy, konkrétně na  
slunovrat. Byl to tak zvaný Sóthidin kalendář.<sup>46)</sup> Začátky roků se po-  
dle obou kalendářů shodovaly po 1460 Sóthidiných letech, respektive  
po 1461 roce bloudivém. Sóthidin kalendář sice udržoval soulad s roč-  
ními dobami, nebyl však v občanském životě používán, protože egypt-  
ská náboženská tradice požadovala, aby svátky prošly všemi ročními  
dobami. Cyklus o 365 dnech byl v Egyptě posvátný. Egyptští kněží  
změny v kalendáři odmítali a faraonové museli přisahat, že nezmění  
délku roku. Přesto se Ptolemaios III. Euergetes (247–222 př. n. l.) tak  
zvaným Kánobským dekretem ze 7. března 238 př. n. l. pokusil zavést  
přestupné roky tak, že každý čtvrtý rok měl mít 366 dnů.<sup>47)</sup> Tento po-  
jem byl však starověké egyptské chronologii naprosto cizí. Reforma  
kalendáře tehdy neuspěla. Egyptský kalendář s bloudivými roky pla-  
til do roku 26 př. n. l., kdy byl v Egyptě zaveden kalendář koptský.  
Teprve v roce 25 n. l. byla v Alexandrii provedena reforma kalendáře,  
a to tak, že jednou za čtyři roky byl ke kalendářnímu roku přidán je-  
den den.

### 3.4 Vznik a vývoj současného evropského kalendáře

Základem kalendáře, který byl od pozdního starověku používán v Ev-  
ropě a v současné době platí ve velké části světa, byl kalendář, který  
v roce 46 př. n. l. zavedl Gaius Iulius Caesar v Římě.



### 3.4.1 Římský předjuliánský kalendář



Nejstarší římský kalendář užívaný v době počátků Věčného města<sup>48)</sup> není spolehlivě znám. Původně to byl pravděpodobně kalendář lunární. Podle některých dochovaných informací, se prý římský rok v nejstarších dobách skládal z deseti měsíců a měl údajně 304 dny.<sup>49)</sup> Rok začínal, podobně jako ve většině agrárních společenství, v měsíci, kdy ožívá příroda a začíná zemědělský rok, což je v jižní Evropě březen. První měsíc roku *Martius* (březen) byl pojmenován podle boha války a ochránce zemědělských prací Marta. Následující měsíc se nazýval *Aprilis* (duben) od slova *aperire*, otvírat, protože v tomto měsíci se otvírají pupeny stromů. Třetí byl *Maius* (květen), pojmenovaný podle bohyně krásy Maji, matky boha Merkura. Čtvrtý byl *Iunius* (červen) pojmenovaný na počest Jupiterovy sestry, bohyně úrody Junony. Následujících šest měsíců bylo označováno pouze řadovými číslovkami: *Quintilis* = pátý měsíc (červenec), *Sextilis* = šestý (srpen), *September* = sedmý (září), *October* = osmý (říjen), *November* = devátý (listopad), *December* = desátý (prosinec). *Martius*, *Maius*, *Quintilis* a *October* měly po jedenatřiceti, ostatní měsíce po třiceti dnech. Původ tohoto chronologického útvaru není znám. Není ani jasné, jak takovýto rok fungoval. Protože začínal na jaře a končil v prosinci, kdy končily veškeré polní práce i kultovní cyklus, domnívají se někteří historikové, že bylo do roku započítáno pouze „činné“ období, zatímco doba od konce prosince do začátku března nebyla pojmenována, ani počítána.<sup>50)</sup>

Takovýto rok nemohl dlouho vyhovovat úrovni římské civilizace s rozvíjejícím se obchodem, právem i řemeslem. V 7. století př. n. l., podle většiny pramenů za vlády druhého legendárního krále Numy Pompilia,<sup>51)</sup> byla prý provedena reforma kalendáře. Rok byl prodloužen o 51 den na 355 dnů. (Rozdíl délky římského lunárního kalendáře o jeden den oproti ostatním starověkým kalendářům tohoto typu, které mají zpravidla 354 dny, což odpovídá dvanácti lunárním měsícům, vysvětlovali antičtí autoři pověrčivostí Římanů, kteří považovali lichá čísla za šťastnější než čísla sudá. Proto prý „upravili“ počet dnů občanského roku na „šťastnější“ liché číslo. Někteří moderní badatelé se však s touto hypotézou neztotožňují.<sup>52)</sup>) Protože přidaných dnů bylo mnoho na to, aby mohly utvořit jeden, a málo na to, aby tvořily dva nové lunární měsíce, byly měsíce o třiceti dnech o jeden den zkráceny a „ušetřených“ šest dnů bylo připojeno k přidaným 51. Z takto vzniklých 57 dnů byly vytvořeny dva nové měsíce, *Januarius* (leden), pojmenovaný podle boha dvou tváří, zvaného Janus, o 29 dnech a *Februarius* (únor), pojmenovaný podle boha podzemní říše Febua, o 28 dnech. (Latinské slovo *Februarius* znamená také „očista“, což byl



obřad, který se pořádal každoročně 15. února.) Oba měsíce byly zařazeny na konec roku. Od té doby měl římský rok 12 měsíců, z nichž čtyři měly 31 den, jeden 28, ostatní 29 dnů. Celkem tedy měl římský rok královské doby 355 dnů, což v podstatě odpovídalo délce lunárního roku. Byl tedy asi o deset dnů kratší než sluneční rok tropický. Prvním měsícem roku zůstal březen.<sup>53)</sup>

Abyste začátek roku a jednotlivé svátky udržely ve stejné roční době, začali Římané, kteří se příliš nevěnovali astronomickým studiím, pravděpodobně vyrovnávat rozdíl mezi svým občanským rokem a rokem slunečním občasným vkládáním přestupného měsíce – *mensis intercalaris* nebo *intercalarius*,<sup>54)</sup> nejspíše podle aktuální potřeby. Tak byl římský kalendářní rok v podstatě uveden do souladu s rokem slunečním, čímž byl také završen vývoj od římského lunárního kalendáře ke kalendáři lunisolárnímu. Přestupný měsíc asi neměl oficiální název. Většinou je uváděn pouze jako *mensis intercalaris*, přestupný měsíc. V pramenech je ojediněle zachyceno označení *Mercedonius*, „platební měsíc“ (údajně se v tomto měsíci odváděly platy), což však bylo nejspíše pouze lidové pojmenování.<sup>55)</sup> Přestupný měsíc byl asi zpočátku vkládán libovolně, v podstatě tehdy, když se na základě astronomické situace jevila potřeba upravit vztah kalendářního roku k roku slunečnímu. Až za vlády decemvirů v polovině 5. století př. m. př. měl římský kalendář dostat jistý řád zavedením pevného pravidla pro vkládání přestupného měsíce. Byl vytvořen pevnější systém, v němž měl být přestupný měsíc vkládán jednou za dva roky a měl mít střídavě 23 a 22 dny.<sup>56)</sup> Tak vzniklo čtyřleté období, v němž první a třetí rok měl 355 dnů, druhý 378 (355 + 23), čtvrtý 377 (355 + 22) dnů.<sup>57)</sup> Celý cyklus měl 1465 dnů. Průměrná délka kalendářního roku byla  $1465 : 4 = 366,25$  dnů, což je 366d 6h. Kalendářní rok byl tedy o více než celý den delší než sluneční rok tropický. Přestupný měsíc byl vkládán obdobně jako v mnoha jiných starověkých chronologických systémech na konec roku, ale tak, aby nenarušil důležité svátky. Přestupný den římského kalendáře byl proto vkládán do posledního měsíce, února, mezi staré svátky Terminálii (slavnost konaná na počest boha mezi a hranic Termina) 23. února a Regifugia (24.–28. února), jehož poslední den měl být vzpomínkou na vyhnání Tarquiniovců. Únor měl potom pouze 23 dny. Zbývajících pět dnů bylo připojeno k přestupnému měsíci, takže ten měl 28 a 27 dnů. Nesrovnalost mezi kalendářním rokem a přírodou byla čas od času odstraňována zkracováním nebo prodlužováním přestupného měsíce.<sup>58)</sup>

Po vydání *Aciliova zákona (Lex Acilia)* v roce 191 př. n. l.<sup>59)</sup> přestal platit jakýkoli cyklus, který by upravoval systém obyčejných a přestupných let. Úprava roku závisela na rozhodnutí pontifiků, případně senátu. Pontifikové zacházeli s rokem zcela libovolně. Přizpůsobovali



ho různým pověrám, eventuálně zneužívali své moci a svévolně ho prodlužovali, nebo zase zkracovali, údajně proto, aby svým přátelům ve veřejných úřadech, nebo jiným úředníkům za úplatek, prodloužili funkční období, nebo je naopak svým nepřátelům zkrátili. Navíc vázla i komunikace, takže se lidé ani nemuseli včas dozvědět, kdy byl zařazen přestupný měsíc. V kalendáři tak nastával zmatek, svátky ani zemědělské práce nepřipadaly na roční dobu, do níž by měly připadnout.<sup>60)</sup>

*Lex Acilia* z roku 191 př. n. l. nejspíše také změnila začátek římského úředního (konzulského) roku, tedy dne, kdy nastupovali do úřadu římscí konzulové, a přeložila ho z března na leden. Prvním úředním rokem, který začínal 1. lednem, byl rok 190 př. n. l. Protože podle tohoto roku byly datovány úřední písemnosti, a navíc byl občanský rok v téže době v podstatě ponechán libovůli pontifiků, získával úřední rok se začátkem 1. ledna stále větší význam v počítání času a zatlačoval občanský rok počítaný od 1. března.<sup>61)</sup>

### 3.4.2 Juliánský kalendář

Zásadní reformu římského kalendáře, která zamezila libovůli pontifiků v úpravě římského roku, provedl Gaius Iulius Caesar ediktem, vydaným po návratu z afrického tažení v roce třetího Caesarova konzulátu, což byl rok 46 př. n. l.<sup>62)</sup> Caesar jako *pontifex maximus* (nejvyšší kněz), jímž zároveň byl, byl oprávněn zasahovat též do římského kalendáře. Reformou sledoval zjevně návrat ke starému uspořádání vztahu kalendáře a ročních dob a návrat římských svátků na jejich pokud možno původní místo v kalendáři. Uspořádání kalendáře ovšem svěřil odborníkům. V této souvislosti bývá antickými prameny jmenován především matematik Sosigenes a pisář M. Flavius. Není však vyloučeno, že na reformě spolupracovali i další učenci. Nový římský kalendář byl založen na slunečním roce. Rok měl mít 365 dnů, každé čtyři roky měl být vkládán jeden přestupný den. Tak vznikl čtyřletý cyklus o 1461 dnu. Průměrná délka roku tedy byla 365 1/4 dne. Antičtí autoři v této souvislosti tvrdí, že Caesar poznal tento cyklus v Egyptě. Tato domněnka není vyloučena, i když není ani bezpečně potvrzena.<sup>63)</sup> V Egyptě byla poměrně přesně známa délka slunečního roku, o čemž svědčí například zmíněný Ptolemaiovův pokus o reformu egyptského kalendáře známý z Kánobského dekretu. Egyptští astronomové mohli Caesara za jeho pobytu v Egyptě o svých výpočtech informovat. Délku slunečního roku však s poměrně značnou přesností znali i řečtí astronomové. Roku 380 př. n. l. se Eudoxos z Knidu (asi 400–347 př. n. l.) při návštěvě Egypta dozvěděl, že rok je ve skuteč-



nosti dlouhý okolo 365 1/4 dne, o dvě století později spočítal Hipparchos z Nikaie na základě svých pozorování v letech 146–126 délku slunečního roku na 365d 5h 55min 12s.<sup>64)</sup> Caesarův rok se tedy blížil slunečnímu roku tropickému, jeho délka však nebyla stanovena zcela přesně. Roky Caesarova kalendáře byly asi o 11min delší než tropický rok. Rozdil naroste na celý den přibližně za 130 let.<sup>65)</sup>

Caesar rozdělil rok na dvanáct měsíců. Byly to však umělé útvary, které s dobou oběhu Měsíce okolo Země nesouvisely.<sup>66)</sup> Přidaných deset dnů rozdělil mezi sedm měsíců (k měsícům Ianuarius, Sextilis a December přidal po dvou dnech, k měsícům Aprilis, Iunius, September a November po jednom dni), takže Ianuarius měl 31 den, Februarius 28 dní, Martius 31, Aprilis 30, Maius 31, Iunius 30, Quintilis 31, Sextilis 31, September 30, October 31, November 30 a December 31 den. Přidané dny byly s výjimkou dubna zařazeny mezi poslední dva dny v měsíci tak, aby se dny *pridie Kalendas*, tedy poslední dny jednotlivých měsíců, neměnily: Vložené dny měly tedy v lednu, srpnu a v prosinci označení *ante diem IV* a *ante diem III* následujících kalend (tedy 29. a 30. den nových měsíců), v červnu, září a listopadu *a. d. III* následujících kalend (29. den měsíce). V dubnu byl přidán den vložen jako *a. d. VI Kal. Mai*, to znamená mezi 25. a 26. den původního měsíce, aby nebyl posunut svátek Floralií (28. dubna – 1. května).<sup>67)</sup>

Přestupný den (*dies intercalaris*)<sup>68)</sup> byl vkládán do měsíce února (Februarius) po svátku Terminálii, na místo, kam se v římském lunisolárním kalendáři vkládal přestupný měsíc, tedy po dni *a. d. VII Kal. Martias* (23. únor). Aby se nemuselo měnit označení dnů následujících po přestupném dni, označil Caesar přestupný den jako *a. d. bis sextum Kal. Martias* („podruhé šestý den před březnovými kalendami“). Z pramenů však jednoznačně nevyplývá, zda označení „bis sextum“ měl den bezprostředně následující po Termináliích, 24. únor podle našeho počítání, nebo až další den, 25. únor, tedy zda byl dříve den *a. d. VI Kal.* nebo *a. d. bis VI Kalendas Martias*. V pramenech lze postihnout obě možnosti. Protože Římané počítali dny od kalend zpětně, je pravděpodobné, že *a. d. bis VI Kal. Martii* stál před *a. d. VI Kal. Martii*, a náleží tedy 24. únoru, kam ho také později jednoznačně kladla západní křesťanská církev.<sup>69)</sup> Podle označení přestupného dne býval ve středověku také celý přestupný rok nazýván *annus bissextilis*, event. *bissextus*.<sup>70)</sup> V antickém Římě toto označení užíváno nebylo.

Začátek občanského roku sjednotil Caesar se začátkem roku konzulského, který od roku 190 př. n. l. měl začínat 1. ledna.<sup>71)</sup> Na uspořádání měsíců a označování dnů v měsíci Caesar nic neměnil.<sup>72)</sup> Při stanovení bodů, které vymezují roční doby (body, v nichž Slunce na



své dráze překračuje rovník nebo se od něho nejvíce vzdaluje),<sup>73)</sup> se Caesar snažil respektovat staré římské tradice a navázat na italský zemědělský rok. Začátek jara položil na 25. březen (*VIII Kal. April.*), začátek léta na 24. červen (*VIII Kal. Quint.*), začátek podzimu na 24. září (*VIII Kal. Oct.*), začátek zimy na 25. prosinec (*VIII Kal. Ian.*). – Astronomicky připadaly na 23. březen, 25. červen, 25. září a 23. prosinec.

Přechod od starého kalendáře na nový nebyl jednoduchou záležitostí.<sup>74)</sup> V ediktu, jímž byl nový kalendář zaveden, určil Caesar za rok, kdy měla být provedena oprava, rok *Caesare III M. Aemilio Lepido Cos.*, což byl rok 708 od založení Říma podle Varonovy éry,<sup>75)</sup> tedy rok 46 př. n. l. Tento rok byl antickými autory označen za *annus confusionis ultimus*, poslední rok zmatků. Na jeho konci mělo být dosaženo souladu mezi občanským a astronomickým kalendářem. V tomto roce se data římského občanského kalendáře předcházela oproti astronomickým datům o 90 dnů. Tato *antecessa* (stav, kdy se občanský kalendář předchází oproti astronomickému, tedy oproti ročním dobám) byla odstraněna tak, že k opravnému roku byl vložen v měsíci Februariu normální přestupný měsíc o 23 dnech a mezi měsíce November a December byly přidány dva přestupné měsíce celkem o 67 dnech. Tak se opravný rok prodloužil na 445 dnů v patnácti měsících. Podle našeho způsobu počítání trval od 13. října 47 př. n. l. do 31. prosince 46 př. n. l. Teprve následující rok, 45 př. n. l., byl prvním „normálním“ rokem juliánského kalendáře.

Nedlouho po zavedení kalendáře, roku 710 od založení Říma (44 př. n. l.), došlo ještě k jedné změně. Tehdy byl na návrh Marka Antonia vydán zákon, *Lex Antonia*, aby byl měsíc Quintilis, v němž se narodil Gaius Iulius Caesar, k Caesarově počtě přejmenován na *Iulius*.

Dne 15. března 44 př. n. l. byl Gaius Iulius Caesar zavražděn a záhy po jeho smrti bylo porušeno i nařízení ediktu, jímž byl upraven kalendář, o vkládání přestupného dne. Podle Caesarova záměru měl zřejmě být přestupný den vkládán v prvním roce každého čtyřletého cyklu, tedy jedenkrát za čtyři roky. Znění ediktu však pravděpodobně nebylo zcela jednoznačné,<sup>76)</sup> a je také možné, že pontifikové, kteří měli pečovat o kalendář, Caesarovu reformu správně nepochopili. Nelze vyloučit ani úmyslné porušení ediktu, i když důvod k němu není zřejmý. V každém případě vložili pontifikové nejbližší přestupný den po Caesarově smrti nikoli v pátém (to znamená v prvním roce nové čtyřleté periody<sup>77)</sup>), ale již ve čtvrtém juliánském roce, a nadále vkládali, i přes asi ne právě obratné námítky Sosigenovy,<sup>78)</sup> přestupný den nikoli každý čtvrtý, ale již každý třetí rok.<sup>79)</sup> Tak bylo během 36 let vloženo místo devíti dvanáct přestupných dnů. Tento omyl odstranil až Augustus v roce 746 od založení Říma (8 př. n. l.), když na-



řídil, aby příštím přestupným rokem byl až rok 761 od založení Říma (8 n. l.) a nadále každý čtvrtý rok. Tak byly tři navíc vložené přestupné dny zase vypuštěny. Zároveň byl přestupný rok přeložen z prvního roku čtyřletého cyklu na poslední rok. Toto ustanovení již bylo dodržováno. Od roku 8 n. l. byl pravidelně každý čtvrtý rok juliánského kalendáře přestupný.<sup>80)</sup>

Po vyhlášení tohoto nového uspořádání juliánského roku byl výnosem senátu a následujícím plebiscitem měsíc Sextilis, v němž Augustus nastoupil svůj první konzulát a dobyl svého největšího vítězství, přejmenován na *Augustus*.

Po Augustově úpravě juliánský kalendář již nezaznamenal podstatnější změny. Pokusy některých císařů o přejmenování měsíců po vzoru Caesara nebo Augusta neměly trvalou platnost.

### 3.4.3 Přeměna juliánského kalendáře v křesťanský juliánský kalendář

Juliánský kalendář včetně dělení roku na měsíce, a také na týdny, které zdomácněly v Římě od prvního století před našim letopočtem, převzali i římsí křesťané a křesťanská církev vůbec.<sup>81)</sup> Křesťané ho však přizpůsobili svým potřebám. Především některé dny roku označili za dny sváteční.<sup>82)</sup> V tom navázali na starší vzory, zvláště na římský kalendář s jeho systémem svátků.<sup>83)</sup> Křesťanské svátky měly být zprvu připomínkou hlavních událostí dějin vykoupení a měly vyzdvihovat specifika křesťanské víry. Slavnostní bohoslužby, které se konaly v neděli a ve sváteční dny, byly zároveň stabilizujícím prvkem křesťanské církve.<sup>84)</sup>

Základ křesťanského kalendáře byl položen v pozdní antice. Tehdy se stala svátkem každá neděle. Ustanovení o neděli jako svátečním dnu bylo zakotveno již v Novém zákoně, určité náznaky svěcení neděle jako svátku se vztahují asi k polovině 2. století. Oficiálního významu jako dne pracovního klidu a svátečního dne však nabyla neděle – přesněji „Den Slunce“, neboť tehdy nešlo konkrétně o křesťanskou neděli – ve starověké Římské říši až za Konstantina Velikého, jenž roku 321 zakázal konání soudů a provozování řemesel v tento den, omezil vojenská cvičení, a naopak přeložil na neděli trhy. Dovoloval ovšem nutně polní práce.<sup>85)</sup>

Postupně křesťané zaváděli další svátky. Ve snaze odstranit vžitě pohanské svátky byly křesťanské svátky nezřídka stanoveny na dny svátků pohanských, které tak dostaly křesťanský obsah. Tato skutečnost vyniká zvláště u svátku Narození Páně (tj. Vánoc). Východní



křesťané ho slavili většinou 6. ledna. Avšak třeba syrští křesťané oslavovali narození Páně společně se syrským Novým rokem 18. listopadu. Římský kněz, později protipapež, Hippolytos (217–235) ho však ve své křesťanské obci položil na 25. prosinec. Byla to reakce na šířící se Mithrův kult Slunce a jeho svátek Zrození Neporazitelného Slunce (*Natalis Solis invicti*), který zavedl císař Heliogabalus (218–222) a měl být v celé říši slaven 25. prosince. – Kult Neporazitelného Slunce přesto působil i na křesťany. Ještě papež Lev I. (440–461) zatracoval ve svých kázáních křesťany, kteří šli o Vánocích slavit Narození Páně do chrámu sv. Petra, ale když vystoupili po schodech, před chrámem se otočili a hluboce se uklonili, aby pozdravili vycházející Slunce.<sup>86)</sup> – Svátek Narození Páně 25. prosince postupně převzala celá křesťanská církev. Východní křesťané ho přijali asi ve 4. století, po koncilu nicejském. Záměr zakrýt pohanský svátek křesťanským, když již nebylo možno pohanské slavnosti odstranit, vedl k tomu, že byl od 6. století slaven jako křesťanský svátek také první den římského občanského roku 1. leden, na který připadaly římské Saturnálie. Zprvu byl v Římě slaven jako oktáv Vánoc nebo jako svátek Narození Panny Marie, v Galii od roku 567 jako svátek Obřezání Páně. S tímto označením byl v 9. století převzat římskou liturgií. Svátek Zjevení Páně připadající na 6. leden, měl zase ve 2. století nahradit východním křesťanům pohanský svátek zrození panny Éos, „zbožnělého času“, slavený tehdy v Egyptě. Podobně byl na den jarní rovnodennosti, podle juliánského kalendáře 25. března, položen na konci 7. století svátek Zvěstování Panně Marii (byl zaveden papežem Sergiem I. v roce 692), na den letního slunovratu, podle juliánského kalendáře 24. června, byl v 5. století položen svátek Narození Jana Křtitele.<sup>87)</sup>

### 3.4.3.1 Církevní svátky

Církevní svátky, které jsou předmětem studia *heortologie*, byly od počátku dvojího druhu. Jednak to jsou svátky vztahující se k určitému pevnému datu, tzv. svátky stálé – *fešta immobilia*, jednak svátky pohyblivé – *fešta mobilia*, připadající na různá data.

#### 3.4.3.1.1 Svátky stálé

připomínaly především narození a některé další události ze života Kristova, jako Obřezání nebo Zjevení, a osobnost a úlohu Marie v křesťanské ideologii (především Početí, Narození, Zvěstování, Očišťování, Nanebevzetí, Obětování, Zasnoubení). Ke stálým svátkům patří vůbec všechny svátky světců, za něž byly vedle Marie považová-



ny některé starozákonní osobnosti, apoštolové, křesťanští mučedníci, panny, vyznavači a andělé. Většina těchto svátků připomínala významné události ze života světců. Často svátky připadaly na výroční dny události skutečných. Takto byla nejčastěji slavena skutečná či fiktivní výročí většinou mučednické smrti – *obitus*, někdy narození – *nativitas*, *Dies natalis genuinus*, *Nativitas secundum carnem*. – Jako *nativitas* nebo *dies natalis* však bývá často označen i úmrtní den ve smyslu „zrození“ k blahoslavenému životu, tedy „narozenin pro nebe“, jindy den, kdy jáhen, kněz či biskup přijal svěcení, nebo kdy jeptiška oblékla řeholní šat.<sup>86)</sup> – U svatých biskupů bývá svátkem vzpomenu jejich biskupského svěcení – *ordinatio*. Mohly to být také výroční dny pohřbu – *depositio*, přenesení tělesných pozůstatků na jiné místo – *translatio*, nebo vyzdvižení ostatků – *elevatio*, případně mohly připomínat i jiné události. Proto bývá v kalendáři i několik různých svátků téhož světce. V kalendářích i v datování jsou tyto svátky zpravidla uvedeny jako *festum*, *dies* nebo *missa*, česky nejčastěji *den*, *svátek*, *slavnost*.

#### 3.4.3.1.2 Svátky pohyblivé,

*fasta mobilia*, se vážaly k určitému dni v týdnu, nejčastěji k neděli, případně též k jiným svátkům, někdy i k dalším okolnostem. Připadaly proto na různá data. Pohyblivé svátky měly své názvy, kromě toho bývaly též označovány podle *introitů* (tj. prvních slov) mešních oficií připadajících na příslušný svátek.

Stálé i pohyblivé svátky vztahující se k osobnosti Krista a ke křesťanskému mysteriu vykoupení jsou součástí církevního liturgického roku.

#### 3.4.3.1.3 Církevní liturgický rok<sup>89)</sup>

je symbolickým naznačením hlavních událostí ze života a působení Kristova.

Církevní liturgický rok – v církevním prostředí nazývaný pouze „církevní rok“ – začíná první nedělí adventní, což je čtvrtá neděle před Vánocemi. Může být nejdříve 27. listopadu, nejpozději 3. prosince. Následují další tři adventní neděle (druhá, třetí a čtvrtá). Na 25. prosinec připadá stálý svátek Narození Páně, *Nativitas*, *Natalis Domini*, Vánoce. Pokud mezi Vánoce a první leden připadne neděle, nazývá se *dominica infra octavam natalis Domini* a má introit *Dum medium silentium*; tímto introitem může být označen i 25. prosinec, pokud připadá na neděli. 1. ledna je opět stálý svátek Obřezání Páně, *Circumcisio Domini*. 6. ledna je svátek Tří králů neboli Zjevení Páně,





*Epiphania Domini*. Připadne-li mezi 1. a 6. leden neděle, nazývá se *Dominica infra octavam Circumcisionis* nebo *Dominica post novum annum* nebo, v románském prostředí, *Dominica post strenas*.

Po svátku Tří králů následuje jedna, nejvýše šest nedělí, které jsou označovány, vlastně počítány, jako *dominica I.–VI. post Epiphaniam*, česky *neděle masopustní*. Jejich počet závisí na datu Velikonoc.<sup>90)</sup> Velikonocím pak předchází nejpozději od dob papeže Řehoře Velikého (590–604) devět nedělí, z nichž první je nazývána *Devitník* (devátá neděle před Velikonocemi), latinsky *Septuagesima*. Vzhledem k pohyblivému datu Velikonoc může Devitník připadnout nejdříve na 18. leden, nejpozději na 22. únor. Druhá z těchto předvelikonocních nedělí, osmá před Velikonocemi, se nazývá *Sexagesima*, třetí, sedmá před Velikonocemi, *Quinquagesima*, česky *Masopustní neděle* (termíny *Sexagesima* a *Quinquagesima* jsou doloženy již k roku 541).

Čtvrtá neděle, tj. šestá před Velikonocemi, se nazývá *Quadragesima*. Je to *první neděle postní*. Po ní následují *dominica II., III., IV., V., VI. Quadragesimae*, tj. *druhá až šestá neděle postní*. Třetí neděle postní, tedy čtvrtá před Velikonocemi, se nazývá také *dominica ante mediam quadragesimam* (neděle před středem postu). Za střed postu byla považována čtvrtá neděle postní, tedy třetí před Velikonocemi. Pátá neděle postní, tj. druhá před Velikonocemi, je nazývána také *pašijová*, neboť touto nedělí začíná dvoutýdenní pašijové období, rovněž *černá*, neboť tento den jsou na znamení smutku zahalovány kříže a svíce v kostelích. Touto nedělí začíná doba bezprostřední přípravy na Velikonoce, do níž ve 3. století spadal tehdy ještě dvanáctidenní půst. Šestá neděle postní, poslední před Velikonocemi, má též název *Květná neděle, dominica Palmarum*. Název souvisí s tím, že se v tento den jako připomenutí slavnostního vjezdu Kristova do Jeruzaléma konala procesí s ratolestmi (v Jeruzalémě nejpozději ve 4. století, v Galii jsou doložena na přelomu 7. a 8. století). – Všech devět nedělí před Velikonocemi může být také, stejně jako ostatní pohyblivé svátky, označeno podle mešních introitů.

Čtyřicetidenní půst, podle něhož jsou tyto neděle nazývány, byl zaveden asi v době koncilu nicejského, kdy začínal skutečně čtyřicátý den před Velikonocemi. V nejstarší době se křesťané postili v posledních dvou dnech před Velikonocemi, okolo roku 250 byl půst rozšířen na celý předvelikonocní týden. Tyto zvyklosti však neplatily obecně. V některých křesťanských obcích zřejmě trval půst dva týdny, tedy dvanáct postních dnů. Protože však neděle ani v rámci postu nebyly postními dny, přidal papež Řehoř Veliký (590–604) ke čtyřiceti postním dnům ještě jeden týden. Čtyřicetidenní půst tedy začíná ve středu před šestou nedělí předvelikonocní (*Invocavit*, první neděle postní). Tato středa se nazývá *caput ieiunii, dies cinerum, Popeleční*

**I** *středa, Popelec.* Předcházející úterý, tj., úterý po neděli Quinquagesima, je *noc postní* neboli *konec masopustu*. Půst končí *Bilou sobotou*. Ve středověku byl kromě čtvrté neděle postní někdy považován za střed postu také celý týden před touto nedělí. Od 16. století byla středa v tomto týdnu nazývána *středopostí*.

Období od Tří králů do Popeleční středy se nazývalo *masopust* nebo *karneval*. Končilo nejdříve 4. února, nejpozději 10. března, a mohlo mít 28 až 62 dny. Pro zjištění délky tohoto intervalu byly sestavovány různé tzv. intervalové tabulky a skládány mnemotechnické intervalové texty. K vývoji těchto textů mimořádně přispělo české prostředí.<sup>91)</sup>

Týden před Velikonocemi se nazývá *svatý* nebo také *pašijový týden*, *hebdomada sancta, sacra*. Začíná Květnou nedělí. Jeho poslední tři dny jsou *dies lamentationis* nebo *dies temerarum*. Jsou to *Zelený čtvrtek*, též *Večeře Páně*, latinsky *Coena Domini* nebo *feria quinta viridum* nebo také *feria quinta magna*.<sup>92)</sup> V tento den si křesťané asi od 4. století připomínají Poslední večeři Páně. Následuje *Velký pátek*, latinsky *Parasceve, dies adoratus, dies passionis lugubris*, den ukřižování Kristova (uctívání kříže v tento den je v Jeruzalémě doloženo ve 4. století), po něm byla *Bílá sobota*, latinsky *sabbatum sanctum magnum, luminum*.

Střed církevního liturgického roku tvoří Velikonoce. Připadají po různých úpravách<sup>93)</sup> na neděli následující po cyklicky vypočítaném úplňku, připadajícím na dny od 21. března. Nazývají se latinsky *Pascha, Resurrectio* nebo *Pascha resurrectionis*.

Po Velikonocích následuje šest nedělí. Označují se čísly, *dominica I. post Pascha* až *dominica VI. post Pascha*. První z nich, oktáv Velikonoc, má též název *provod* nebo *neděle průvodní*, latinsky *Antipascha, conductus* nebo *clausum Paschae*, také *Bílá neděle, Dominica in albis*. Poslední označení souvisí s tím, že v rané křesťanské době v tento den dospěli, kteří byli o Velikonocích pokřtěni, odkládali bílý křestní šat. Rovněž celý týden po Velikonocích, oktáv Velikonoc, se nazývá *bílý týden, hebdomada alba*. Kromě číslování mohou být neděle po Velikonocích označovány opět podle mešních introitů. V pátek po Bílé neděli je od roku 1353 slaven *den Svátostí, festum armorum Christi* nebo *festum lanceae Domini*. Pátá neděle po Velikonocích se nazývá *dominica Rogationum*, česky *Křížová neděle*, následující pondělí až středa byly *dny křížové, rogationes*.

Na čtvrtek po Křížové neděli, tj. čtyřicátý den po Velikonocích, připadá od 4. století svátek *Vstoupení (Nanebevstoupení) Páně, Ascensio Domini* (poprvé je doložen 325). Šestá neděle po Velikonocích se nazývá též *dominica post Ascensionem* nebo *dominica infra octavam Ascensionis*. Následující neděli jsou *Letnice, Boží hod svatodušní, la-*



tinsky *Pentecoste*. Mohou připadnout nejdříve na 10. květen, nejpозději na 13. červen. Křesťané si tímto svátkem připomínají seslání sv. Ducha a slaví je jako druhý největší svátek církevního roku a zároveň zakončení velikonočního období. Letnice také patří mezi nejstarší křesťanské svátky. Ve středověku měly, podle ustanovení koncilu v Ingelheimu roku 948, čtyři sváteční dny.

První neděli po Letnicích, *dominica I. post Pentecosten*, je svátek sv. Trojice, *festum sanctae Trinitatis*. Tento svátek byl zaveden na počátku 10. století v Lutychu, odkud se během 11. a 12. století šířil dále, až ho v roce 1334 papež Jan XXII. předepsal pro celou církev. Ve čtvrtek po tomto svátku je svátek *Božího Těla, festum Corporis Christi*. Tento svátek, slavený původně rovněž v Lutychu (od 1246), zavedl pro celou církev papež Urban IV. roku 1264. Jeho předčasná smrt však dodržování svátku zdržela. Obecně ho prosadil až Kliment V. roku 1314.<sup>94)</sup>

Následující neděle až do adventu jsou *dominicae aestatis* nebo *aestivales*, tedy neděle letní, též *neděle po sv. Trojici*. Mohou být nejméně dvacet tři, nejvíce jich může být dvacet osm. Tyto neděle nemají vlastní názvy, jsou označovány podle mešních introitů. Protože text liturgických knih, brevifů a misálů vystačí pouze na dvacet čtyři neděle, používá se pro zbývající, bylo-li toho zapotřebí, znovu introit posledních dvou, *Si iniquitates* a *Dicit Dominus*.<sup>95)</sup> Neděle přesahující počet dvaceti čtyř bývají také nazývány *dominicae vacantes*.<sup>96)</sup> Při označování letních nedělí introity docházelo v různých oblastech k odlišnostem. Podle římského misálu se letní neděle počítaly již od svátku sv. Ducha (= Letnice, 7. neděle po Velikonocích), ve střední Evropě, v Německu, v českých zemích a v Uhrách, až od svátku sv. Trojice (neděle po Letnicích).<sup>97)</sup> Proto byla u nás mešní officia oproti Itálii o týden posunuta. Tento stav trval až asi do poloviny 17. století, kdy se i ve střední Evropě prosadil římský způsob označení letních nedělí zavedený všeobecně tridentským koncilem.

Církevní liturgický rok byl přizpůsoben zemědělské společnosti, v níž vznikl. Naprostá většina svátků církevního roku spadá do období odpočinku venkovských lidí a jeho hlavní období končí před dobou hlavní zemědělské aktivity.<sup>98)</sup> Také čtyřicetidenní předvelikonoční půst spadl do doby, kdy se zásoby potravin v zemědělských domácnostech značně ztenčily.<sup>99)</sup>

## PŘEHLED SVÁTKŮ CÍRKEVNÍHO LITURGICKÉHO ROKU

Adventus Domini, Dominica adventus Domini I, II, III, IV; advent, 1., 2., 3., 4. neděle adventní	čtyři neděle před Vánoce
Nativitas Domini, Narození Páně, Vánoce	25. prosinec
Epiphania Domini, Zjevení Páně, Tři králů	6. leden
období masopustu, 1., 2. atd. neděle masopustní	1–6 nedělí po Třech králích a před Popeleční středou
Septuagesima, Devítník	9. neděle před Velikonocemi
Sexagesima, neděle po Devítniku	8. neděle před Velikonocemi
Quinquagesima, Dominica quadragesime (Estomihi), Masopustní neděle, též pokladná	7. neděle před Velikonocemi
Dies cinerum, Cineres, caput Quadragesimae, caput ieiunii, Popeleční středa	46. den před Velikonocemi; středa před šestou nedělí před Velikonocemi
Quadragesima (Invocavit), liščí, pražná neděle, 1. neděle postní	6. neděle před Velikonocemi
Dominica II. Quadragesime (Reminiscere), 2. neděle postní	5. neděle před Velikonocemi
Dominica III. Quadragesime (Oculi), kýchavá, kýchavná neděle, 3. neděle postní	4. neděle před Velikonocemi
Dominica IV. Quadragesime (Laetare), družebná, středopostní, veselá neděle, 4. neděle postní	3. neděle před Velikonocemi
Dominica V. Quadragesime (Judica), černá, smrtná neděle, 5. neděle postní	2. neděle před Velikonocemi
Dominica VI. Quadragesime, Dominica palmarum, Květná neděle, 6. neděle postní	1. neděle před Velikonocemi



Coena Domini, feria quinta viridum, feria quinta magna, Zelený čtvrtek	čtvrtek před Velikonoce
Parasceve, Velký pátek	pátek před Velikonoce
Sabbatum sanctum, magnum, luminum, Bílá sobota	sobota před Velikonoce
Pascha, Resurrectio, Veliká neděle, Velikonoce	neděle po „prvním jarním úplňku“
Dominica I. post Pascha (Quasimodo geniti), dominica in albis, Bílá neděle, též průvodní, provodní	1. neděle po Velikonocích
Festum armorum Christi, den Svátostí	pátek po neděli průvodní
Dominica II. post Pascha (Misericordia)	2. neděle po Velikonocích
Dominica III. post Pascha (Jubilate)	3. neděle po Velikonocích
Dominica IV. post Pascha (Cantate)	4. neděle po Velikonocích
Dominica V. post Pascha, Rogationum, Křížová neděle, též prosebná (Vocem iocunditatis)	5. neděle po Velikonocích
Rogationes, dny křížové	pondělí až středa po Křížové neděli
Ascensio Domini, Nanebevstoupení Páně	čtvrtek po Křížové neděli, čtyřicátý den po Velikonocích
Dominica VI. post Pascha, Dominica post Ascensionem (Exaudi)	6. neděle po Velikonocích
Pentecoste, Boží hod svatodušní, Letnice	7. neděle (padesátý den) po Velikonocích
Dominica I. post Pentecosten, festum sancte Trinitatis, svátek sv. Trojice	8. neděle po Velikonocích
festum Corporis Christi, Božího Těla	čtvrtek po svátku sv. Trojice
dominicæ aestatis, aestivales	neděle letní; 22–27 nedělí mezi svátkem sv. Trojice a adventem



### 3.4.3.1.4 *Nástin vývoje církevních svátků*

Církevní liturgický rok i křesťanský kalendář se vyvíjely po celou dobu existence křesťanství. Základní svátky církevního roku vznikaly v prvních staletích křesťanství, ale výše uvedená podoba církevního roku byla završena až na počátku novověku. Samotné označení „církevní rok“ vzniklo asi v 16. století, poprvé je doloženo k roku 1585.<sup>100)</sup> Ani tím však nebyl vývoj církevního liturgického roku uzavřen. Od raného středověku byly k některým svátkům zaváděny také vigilie (předvečer, předchozí den svátku), případně oktávy (osm dní, většínou však jen osmý den po svátku; nejdříve je oktáv připomínán u Velikonoc a u Letnic, v raném středověku se slavily vigilie, případně oktávy, především u svátku Zjevení Páně a Nanebevstoupení Páně). V nejstarších dobách slavili křesťané po velkých svátcích, zvláště po Velikonocích, celý oktáv. Ve střední a severní Evropě však nebylo možné v jarním období přerušit zemědělské práce na celé dva týdny, týden před Velikonocemi a týden po Velikonocích. Proto byl oktáv zkracován, až z něho zbylo pouze pondělí po Velikonocích.

I ostatní církevní svátky<sup>101)</sup> vznikaly v průběhu historického vývoje v úzké závislosti na vývoji křesťanské církve a jejího učení a postupně zaplňovaly křesťanské kalendáře.

Z raně křesťanských dob jsou o církevních svátcích v pramenech jen vzácné zmínky. Církevní spisovatelé 2. století jmenují pouze Velikonoce a Letnice. Oficiálně měly být Velikonoce jako hlavní křesťanský svátek připomínající utrpení a vzkříšení Kristovo slaveny od roku 389. Vánoce a Zjevení Páně (Tři králů), jimiž si křesťané, rovněž od raných dob, připomínali Kristovo narození a křest, jsou v oficiálním dokumentu uvedeny mezi velkými křesťanskými svátky roku poprvé v roce 400, Letnice, památka zvěstování víry, roku 425. Tyto tři velké svátky, z nichž nejdůležitější byly Velikonoce, tvořily vrcholy ročního rytmu. Kodifikací těchto svátků byl položen základ církevního roku.

Od 4. století církevních svátků výrazně přibývalo. Panovnickými nařízeními a zákony se také křesťanské svátky staly závaznými a oficiálními. Vedle svátků souvisejících s událostmi ze života Kristova jsou od druhé poloviny 5. století uváděny jako sváteční dny také výroční dny narození a smrti světců a mučedníků, které si měla každá křesťanská obec v určenou dobu připomínat bohoslužbou. Za svůj vznik vděčí tyto svátky kultu mučedníků. Ten je doložen již ve 2. století, jeho rozkvět však nastal až po vydání ediktu Konstantina Velikého z roku 313. První písemný záznam připomínající křesťanské mučedníky je v chronografu z roku 354. Ten uvádí pamětní dny dvanácti římských biskupů. V 5. století se objevuje první svátek mariánský. V 6. a 7. století přibývají svátky sv. Kříže a další tři hlavní svátky marián-



ské. Když v Římě skončilo pronásledování křesťanů, narůstal počet světců – a příslušných svátků – především o vyznavače, tedy ty, kteří poznali svou víru, ale nezeměli mučednickou smrtí. Jako první byl takto uctíván tourský biskup Martin († 397).

Šíření kultu světců a s ním související narůstání počtu svátků odrážejí některé písemné prameny, jako třeba opatření tourského biskupa Perpetua ze druhé poloviny 5. století, zachycené Řehořem Tourským. Tehdy bylo v tourské diecézi slaveno deset svátků společných celému křesťanskému světu a šest svátků místních.<sup>102)</sup> Kartaginský kalendář z počátku 6. století uvádí již přes šedesát svátků.<sup>103)</sup>

Právo zavádět nové svátky příslušelo v křesťanské církvi biskupům. Proto také uctívání světců a mučedníků mělo zpočátku jen lokální charakter. Ještě v pozdní antice se však úcta ke světcům šířila i do vzdálených oblastí, kam byly přenášeny ostatky mučedníků a rozšiřovány římské liturgické knihy, martyrologia a kalendária. K rozšíření úcty k některým světcům i mimo oblast jejich působení přispěly také liturgické předpisy franských synod a kapitulárií,<sup>104)</sup> které byly závazné pro celou říši, neboť tak, jak pronikalo křesťanství do státní ideologie i správy franského státu, a zároveň se „postátňovala“ církev,<sup>105)</sup> usilovala i královská moc o odstranění roztržičnosti a o sjednocení liturgie. Franská říše přitom s římskou liturgií přijímala i římský církevní kalendář s jeho světcí, do něhož začlenila také světece franské. Při šíření kultu jednotlivých světců spolupůsobily rovněž písemné seznamy mučedníků, které byly používány a opisovány v různých oblastech křesťanského světa, včetně prostředí značně vzdáleného od místa jejich vzniku.<sup>106)</sup> Přesto zůstávaly mezi jednotlivými diecézemi někdy dosti významné rozdíly jak v počtu slavených svátků, tak v jejich datech.<sup>107)</sup> Všeobecně byly slaveny velké svátky, Velikonoce, Nanebevstoupení, Letnice a Vánoce, ale také svátek Jana Křtitele, oktáv Vánoc (tj. 1. leden), Zjevení Páně, velmi často také Očišťování a Nanebevzetí Panny Marie, svátek Petra a Pavla, Ondřeje, Jana Evangelisty a apoštolů vůbec, Michaela, Martina, někdy také Štěpána, Neviňátek, příležitostně též oktáv Zjevení, svátek Marka (*Litania maior*), křížové dny (*Dies rogationum*), svátek Vavřince, Narození Panny Marie a posvicení (výroční slavnost na památku zasvěcení místního chrámu; podle ustanovení chartreského biskupa Ivona – 1090–1116 – se mělo slavit osm dní). K těmto svátkům přistupovaly ještě svátky lokální. Datum některých svátků se také mohlo v průběhu doby v téže diecézi změnit.<sup>108)</sup> Alkuinova recenze franského kalendáře vytvořená z podnětu Karla Velikého („franský říšský kalendář“), která se stala základem kalendářů vrcholného a pozdního středověku v Evropě latinského kulturního okruhu, spojovala římskou a franskou tradici a obsahovala již poměrně hojný počet svátků.<sup>109)</sup> Rovněž církevní řá-



dy si upravovaly kalendáře a stanovovaly svátky podle své potřeby.<sup>110)</sup> Náboženské svátky ve všech dobách spojovaly aspekt „posvátného“ s profánním. Proto mohly nejen přispívat k upevnění křesťanské ideologie, ale také k posílení společenských vztahů, k reprezentaci a upevnění panovnické moci. Vedle ideologické funkce plnily tedy také funkci antropologickou, sociální a politickou. Ve sváteční dny měli věřící povinnost zúčastnit se mše v kostele. Z toho se v 6. století vyvinula nejprve tendence ponechávat neděle a sváteční dny volné pro návštěvu kostela a pro zbožné rozjímání. Původní uvolnění od práce se však brzy změnilo v zákaz práce. Od první poloviny 6. století zakazovaly církevní synody pod přísnými tresty polní práce, „*opera servilia*“, o nedělích a svátcích. Zákazy byly v následujících staletích opakovány a zpřesňovány nejen na synodách, ale i v zákonících a kapitulářiích, přičemž za porušení tohoto ustanovení hrozily až drastické tresty. Od poloviny 9. století k zákazu polních prací přibyl i zákaz řemeslnických činností, rovněž provozování obchodu a soudnictví, případně i povoznictví, veřejných darování, shromáždění, sporů a válek, jakož i veškerých „pozemských jednání“. Církevní svátky se přesto staly příležitostí k nejrůznějším slavnostem, k demonstraci panovnické moci, k politickým jednáním, a byly vždy také záležitostí společenskou.<sup>111)</sup>

Seznamy svátků se značně rozrostly, když od konce 8., hlavně však v 9. a 10. století, nastala vlna přenášení ostatků v souvislosti s neklidnými časy za normanských a maďarských vpádů. Translační svátky se objevují hlavně v kalendářiích 10. století, kdy byly ostatky ukryté před nepřítelem znovu uloženy na původním místě.<sup>112)</sup> Někdy přenesení „světce“, zpravidla do hlavního kostela, nahrazovalo pozdější oficiální kanonizaci. Na přelomu prvního a druhého tisíciletí začínají oficiální církevní kanonizace (první známá kanonizace, provedená roku 993, se týkala augšpurského biskupa Oldřicha, † 973). Křížácká tažení obohatila západní křesťanský kalendář o četné další světce uctívané ve východní církvi, v Byzanci a v Malé Asii, pokud již nebyli do tohoto kalendáře zahrnuti v dřívějších dobách.

Využitím martyrologií se jmény mnoha vyznavačů a mučedníků byly některé kalendáře zcela zaplněny, takže uvádějí pro každý den v roce nějaké jméno. Někdy bývají k určitým dnům uvedena jména dvě i tři.<sup>113)</sup>

Ne všechny dny, na něž připadaly křesťanské svátky, byly ovšem dny nepracovními, svátečními. Přesto do 13. století vzrostl počet dnů příkazaného pracovního klidu (včetně nedělí) asi na 85 za rok, kromě svátků slavených jen v některých diecézích. Protože biskupové využívali svého práva a zaváděli ve svých diecézích další svátky, dosahoval počet svátků v některých církevních provinciích stovky i více.<sup>114)</sup> Na-



příklad kalendář norimberského měšťana Endrese Tuchera pro rok 1470, který registruje všechny svátky užívané v Norimberku v předreformační době, uvádí 44 sváteční dny kromě nedělí, celkem tedy 96 nepracovních dnů.<sup>115)</sup>

Protože počet svátků neúměrně narůstal, navíc důvody, proč měly být jednotlivé svátky slaveny, byly různé, vytvořila se postupně i jakási kategorizace svátků.<sup>116)</sup> Jednak byly rozlišovány svátky, které byly slaveny pouze v kostele, tzv. *fešta chori*, a takové, které přešly i do občanského života, tzv. *fešta fori*, kdy byla i laikům přikázána povinná účast na bohoslužbách a s nečetnými výjimkami zakázána fyzická práce. V liturgii byly rozlišovány „úplné“ a „menší“ svátky, *fešta duplicia* a *simplicia*. Mezi nimi stály „střední“ svátky, *fešta semiduplicia*. Později byla tato klasifikace ještě rozšířena o další stupně významu jednotlivých svátků. V roce 1960 byly však svátky opět rozděleny pouze do tří tříd, *solemnitas*, *festum* a *memoria*.

České země přijaly obecný křesťanský kalendář asi z jihoněmecké oblasti, nejspíše z Řezna. Na jeho vývoj však pravděpodobně působily i přímé vlivy italské, zprostředkované kontakty církevních činitelů a institucí.<sup>117)</sup> Klášterní kalendáře zase vycházely z kalendářů řádových a podle nich také byly doplňovány. Jistou představu o českém církevním kalendáři si lze učinit pro 12. století, odkud pocházejí první konkrétní doklady. V té době byly již v kalendáři zahrnuty také svátky českých světců Václava, Ludmily, Vojtěcha, i Pěti bratří, jejichž ostatky byly přineseny do Prahy spolu s Vojtěchovými. Záhy byl doplněn svátek Prokopův a dalších světců uctívaných ve střední Evropě, jakými byli Štěpán, Alžběta, Stanislav. Průběžně byly české kalendáře doplňovány rovněž o nové římskokatolickou církví obecně přijaté svátky, o svátky podmíněné politickými kontakty či některé „módní“ svétce.<sup>118)</sup>

První oficiální kodifikace svátků, které měly být v Čechách dodržovány, pochází od Jana IV. z Dražic z roku 1336. V synodálních statutech tehdy pražský biskup uložil slavit vigilie Zjevení Páně a sv. Víta, dále svátky Narození, Obřezání a Zjevení Páně, Vzkříšení, Nanebevstoupení, Letnice, Boží Tělo, Očišťování, Zvěstování, Nanebevzetí a Narození Panny Marie, rovněž svátky Michala, Víta, Václava a Vojtěcha, Štěpána, Vavřince, Jiřího, Pěti bratří, Jana Křtitele, Jana a Pavla, všech apoštolů a evangelistů, Mikuláše, Martina, Prokopa, Marie Magdalény, Markéty, Kateřiny, Anežky, umučení a přenesení sv. Ludmily a svátky patronů pražského kostela. Arnošt z Pardubic k nim přidal svátky Povýšení a Nalezení sv. Kříže (1349) a svátek Kopí a hřebů kříže („Svátosti“, 1355). V roce 1365 byl zaveden svátek Zikmundův. Jan z Jenštejna připojil svátky Panny Marie Sněžné (1385), Cyrila a Metoděje (okolo 1385) a Navštívení Panny Marie (1386). Na konci





14. a na počátku 15. století přibýly ještě další svátky, jako svátek Karla Velikého, Ignáce, Longina a Sába. Všechny však nebylo nutno slavit jako nepracovní dny. U některých bylo přikázáno zúčastnit se pouze ranní bohoslužby, a potom se lidé mohli věnovat své práci.<sup>119)</sup>

Kostnické události roku 1415 vyvolaly v Čechách hlubokou úctu k novým mučedníkům M. Janu Husovi a M. Jeronýmovi Pražskému. Hus i Jeroným byli v husitských Čechách uctíváni jako světcí, jejich jména byla zařazena do kalendáře a od roku 1416 byla 6. července každoročně slavena jejich památka. Husův svátek byl přes odpor katolické církve, a později také vládnoucích Habsburků, okázale slaven až do roku 1621, v některých venkovských místech přežíval i déle. V moderní době byl obnoven s oživením úcty k Husovi ve druhé polovině 19. století.<sup>120)</sup>

Církevní svátky zasahovaly výrazně do života společnosti. Ve středověku byl veškerý soukromý i veřejný život podřízen církevnímu roku a církevnímu kalendáři vůbec. Píslné zákazy prací o četných svátcích, povinná účast na bohoslužbách i o svátcích menších, svazovaly hospodářský život společnosti a často skutečně bránily zlepšení sociálních podmínek nižších společenských vrstev. Nelze se proto divit, že nové svátky nebyly přijímány s nadšením, a že i duchovní museli být, často opakovaně, důrazně vyzýváni k dodržování nových svátků.<sup>121)</sup> Proto byly již od pozdního středověku činěny pokusy o omezení jejich počtu.

Bez ohledu na tyto tendence odmítala okázalé svěcení svátků náboženská hnutí usilující o reformu církve a o její návrat k prvotní prostotě. Spolu s odmítnutím všeho, co nemá základ v Písmu, odmítla vnější projevy svěcení svátků radikální tábořská husitská církev. Zákazem práce světili její příslušníci pouze neděle, o biblických a apoštolských svátcích se zúčastnili bohoslužby, ale neomezovali práci. Svátek Božího Těla zcela odstranili.<sup>122)</sup>

Omezení počtu církevních svátků, který byl protestantskými ideology považován za jednu z hlavních příčin hospodářské stagnace a bídy,<sup>123)</sup> bylo jedním z hlavních požadavků reformace vůbec a jedním z bodů stížností říšských stavů, „gravamin“, z roku 1522. Počet svátků v protestantských oblastech byl také značně omezen. Například v Norimberku bylo roku 1525 místo 44 svátečních dnů (kromě nedělí) slaveno pouze osm: Vánoce (25. prosince), sv. Štěpán (26. prosince), Hromnice (2. února), Zvěstování (25. března), Nanebevstoupení (čtvrtek po páté neděli po Velikonocích), sv. Jan (24. června), Roze-slání apoštolů (15. července), Nanebevzetí (15. srpna), k tomu ještě Velikonoce a Letnice, které ale připadají na neděle. Do souboru luteránských svátků, který se utvořil v 16. století, patřily kromě hlavních svátků církevního roku svátky Obřezání Páně (1. ledna), Zjevení Páně

(6. ledna), Očišťování (2. února), Zvěstování (25. března), Navštívení (2. července), svátky apoštolů, o nichž se však pouze konala bohoslužba, ale byly to pracovní dny, a svátky evangelistů.

Protestanté rovněž slavili svátek Jana Křtitele (24. června), Michala (29. září) a Všech svatých (1. listopadu), regionálně také svátek Marie Magdalény (2. července). Dále zůstaly v protestantském kalendáři některé menší svátky, byly však překládány na následující neděli. Zpočátku se udržoval ještě svátek Božího Těla a Nanebevzetí, ale ty již v 16. století zmizely, stejně jako množství svátků nejrůznějších světců. V některých oblastech bylo omezení svátků ještě radikálnější. Byly zachovány pouze neděle a velké svátky připomínající Krista, tedy Vánoce, Velikonoce a Letnice, kromě nich pouze Nový rok, jehož slavení se v katolických zemích prosazovalo po zavedení gregoriánského kalendáře. V římskoněmecké říši byl tento svátek definitivně zaveden za Ferdinanda II. (1619–1637). Tím byl vlastně s konečnou platností oddělen občanský rok od roku církevního.<sup>124)</sup>

Vyrovnaní stavů podobojí království českého a markrabství moravského v otázkách křesťanské víry z 29. ledna 1524 ustanovovalo, že v těchto zemích mají být slaveny neděle, o nichž se zakazovaly veškeré pošetilosti, tance, hry a světské zábavy, dále roční svátky jako Vánoce, Nový rok, Tři králů, Hromnice, Zvěstování Panně Marii, Velikonoce, Nanebevstoupení Páně, Letnice, Trojice, Božího Těla, Nanebevzetí Panny Marie, svatých andělů, Všech svatých, svátky apoštolů, Jana Křtitele, Marie Magdalény, Vavřince, M. Jana Husa a jeho českých předchůdců, kterých mohlo být vzpomenu v neděli. Ostatní svátky měly být oznámeny v neděli.<sup>125)</sup> Členové jednoty bratrské uznávali svátků ještě méně. Odlišné systémy v dodržování církevních svátků používané v nábožensky smíšených Čechách působily obtíže hospodářské i společenské. Docházelo i k ostrým konfliktům pro „nedodržování“ církevních svátků mezi katolickými faráři, případně i vrchnostmi, a kališnickým obyvatelstvem.<sup>126)</sup>

Tendence k omezení svátků se na počátku novověku projevovaly i v katolické církvi.<sup>127)</sup> Výrazně k nim přispěl tridentský koncil. Pius V. omezil v roce 1568 počet svátečních bohoslužeb na 87. – Přesto vykazuje kalendář stoupence reformace Pavla Olivetského v Čechách z roku 1526 poloviční počet svátků proti katolickému kalendáři z roku 1616.<sup>128)</sup> – Ostatně nedlouho po tridentském koncilu byl kodifikován nový svátek: Svátek růžencové slavnosti (*festum rosarii S. Mariae Virginis*), který vznikl po bitvě u Lepanta 1571. V roce 1573 ho Řehoř XIII. přeložil na první neděli v říjnu. V celé římskokatolické církvi ho rozšířil Kliment XI. Další omezení počtu svátků byla sice učiněna během 17. století, kdy Urban VIII. (1642) ponechal jen 34 přikázané svátky, ale již roku 1667 předepsal Kliment IX. pro první neděli v září svátek





Andělů strážných, slavený dříve rovněž v různých termínech; v roce 1670 byl tento svátek přeložen na 2. říjen. Roku 1684 byl na památku porážky Turků u Vídně (1683) na neděli po Narození Panny Marie (8. září) stanoven svátek nejsvětějšího jména Panny Marie. (Roku 1911 ho Pius X. s „konečnou platností“ stanovil na 12. září. V roce 1969 byl zrušen.) Roku 1721 zavedl papež Inocenc XIII. na přání císaře Karla VI. na druhou neděli po Zjevení Páně svátek jména Ježíš, který ve středověku slavili, ale v jiném termínu, především františkáni. (V roce 1913 byl přeložen na neděli mezi Obřezáním a Zjevením Páně, případně na 2. leden – pokud mezi oběma svátky není neděle.) Roku 1727 byl na druhou neděli po Velikonocích stanoven svátek Marie Sedmibolestné, dříve slavený v různých termínech.

Od konce dvacátých let 18. století lze opět pozorovat omezování počtu svátků, které vyvrcholilo za osvicenství. Již Benedikt XIII. (1724–1730) dovolil španělským katolíkům slavit sedmáct svátků jako poloviční, se mší, ale bez pracovního klidu. Podobné úlevy dostala 1748 Neapol a Sicílie, a v roce 1753 Rakousy, kde zůstalo pouze patnáct úplných svátků. Kliment IV. zrušil na přání Marie Terezie i poloviční svátky. Podobné úpravy následovaly ve druhé polovině 18. století pro Bavorsko, Prusko, Španělsko a další země.

Změny přineslo opět protiosvicenské hnutí od dvacátých let 19. století, a zvláště pontifikát Pia IX. (1846–1878) a Lva XIII. (1878–1903). V roce 1849 rozšířil Pius IX. na památku znovudobytí Říma po revoluci 1848–1849 svátek krve Kristovy, jehož vznik souvisí s křížovými výpravami, na celou římskokatolickou církev. V roce 1854 potvrdil starší svátek Početí Panny Marie jako svátek Neposkvrněného početí Panny Marie. Původní svátek byl již ve 12. století slaven v některých opatstvích v Anglii a v Německu (ve východní církvi byl slaven již od 7. století 9. prosince), v roce 1476 byl zapsán do římského kalendáře na 8. prosinec a roku 1708 ho Kliment XI. rozšířil na celou církev. (Pius XII. ho v roce 1955 zrušil.) Roku 1856 předepsal Pius IX. pro celou církev svátek Srdce Ježíšova, slavený v 18. století pouze v některých diecích. K obyvatelům českých zemí byl, již za pontifikátu Lva XIII., směřován svátek Cyrila a Metoděje, zavedený roku 1880, v době významného oživení Husova kultu. Tehdy byl svátek Cyrila a Metoděje stanoven na zcela nehistorické datum 5. července. V roce 1897 byl přeložen na 7. červenec, v českých zemích byl však nadále slaven 5. července. V roce 1892 zavedl Lev XIII. na třetí neděli po Zjevení Páně svátek Svaté rodiny jako vzoru křesťanské rodiny. (Benedikt XV. ho roku 1921 předepsal pro celou církev na neděli po Zjevení Páně.)

Pius X. omezil v roce 1911 počet přikázaných svátků s ohledem na moderní pracovní poměry v celé církvi na deset. Roku 1925 však Pius XI.



zavedl svátek Krista krále na poslední neděli v říjnu, aby čelil „herézím“ 19. a 20. století, liberalismu, laicismu a zbožštění státu, „kteréžto omyly popírají vládu Boha a církve nad občanskou společností a státy“. Z dalších svátků zaváděných ve 20. století lze zmínit svátek Památky Kristova křtu, zavedený v roce 1956 na místo oktávu Zjevení Páně. Průběžně jsou doplňovány svátky nově kanonizovaných světců.<sup>129)</sup>

Prozatím poslední úprava tzv. římského kalendáře – *Calendarium Romanum* – a soupisu světců byla zaváděna v katolické církvi od 1. ledna 1970 na základě papežského listu *Mysterii paschalis* ze 14. února 1969. Počet svátků jednotlivých světců byl ve všeobecném katolickém kalendáři výrazně omezen. Tyto svátky byly, stejně jako v rané křesťanských dobách, opět svázány s místními kostely a přešly do vlastních kalendářů biskupství a arcibiskupství. Aby byla zaručena univerzálnost tohoto kalendáře, měli v něm být podle možnosti zastoupeni světcí všech křesťanských oblastí, všech dob, stavů a výrazových forem křesťanské zbožnosti. Vedle všeobecného kalendáře vzrostl význam „regionálních“ kalendářů národů a větších územních celků. Při výběru svátků byl brán ohled také na jejich historické opodstatnění. Světcí, kteří nejsou historicky doloženi, nebyli do nového všeobecného kalendáře pojeti. Svátky historických osobností byly pokud možno přeloženy na historicky doložená data. – Tak byl svátek Cyrila a Metoděje z historicky neodůvodnitelného data 7. (v českých zemích 5.) července přeložen na 14. únor, historické datum úmrtí Konstantina/Cyrila. – Vlastní kalendáře neměly být přetíženy, každý světec měl být oslavován jednou ročně. Zároveň byla zavedena nová, jednodušší, kategorizace svátků, a to na nejvýznamnější liturgické dny, slavnosti, dále svátky a památky, které jsou závazné, nebo nezávazné.<sup>130)</sup>

V novověku začaly do kalendáře pronikat také profánní svátky. Obyvatelé monarchií většinou oslavovali (a oslavují) narozeniny panovníků, výročí jejich nástupu na trůn, případně i výročí jiných významných událostí ze života panovnických rodin. Další svátky se vztahují k historickým událostem důležitým pro existenci státu nebo oslovující velkou část jeho obyvatel. K nim přistupují i svátky mezinárodní, jako je třeba 1. máj, slavený v průmyslově vyspělých zemích od roku 1889 (v českých zemích od roku 1890).

V českých zemích byly za trvání habsburské monarchie slaveny především narozeniny, nastoupení na trůn, někdy i jiná výročí panovníka, případně i dalších členů panovnického rodu. Po vzniku Československé republiky byl za státní svátek prohlášen především 28. říjen. Zákonem z roku 1925 byly stanoveny svátky, většinou recipované svátky církevní, a památné dny Československé republiky. K prvním



patřily 1. leden, 6. leden, 15. srpen, 1. listopad, 8. prosinec a 25. prosinec. K památným dnům se vedle 28. října počítal 1. máj, dále svátky českých světců 5. a 6. červenec (svátky Cyrila a Metoděje a M. Jana Husa) a 28. září (svátek sv. Václava). Všechny byly dny pracovního klidu. Počet a termíny svátků byly nadále upravovány s politickými změnami.<sup>131)</sup>

### 3.4.3.2 Křesťanský kalendář pokračováním kalendáře juliánského

Za dovršení „přeměny“ juliánského kalendáře v kalendář křesťanský bývá považován koncil nicejský roku 325, hlavně pro údajné stanovení zásad pro výpočet data Velikonoc. Tento koncil učinil především zásadní rozhodnutí dogmatická, problematika data Velikonoc se mohla dostat na pořad jednání pouze v souvislosti s potlačením protopachatismu. Ve skutečnosti má zásluhu na prosazení alexandrijského způsobu určování velikonočního data jako nejbližší neděli následující po prvním cyklicky vypočítaném jarním úplňku, to znamená úplňku připadajícím na dny od 21. března, římský mnich Dionysius Exiguus a jeho velikonoční tabulky z roku 525. Dionysiovy tabulky se však prosazovaly postupně. O jejich rozšíření se zasloužil především Beda Ctihodný. „Recepce“ juliánského kalendáře křesťany a úprava křesťanského kalendáře byla tedy dlouhodobou záležitostí, v níž nelze postihnout žádné přesné datum. Středověký křesťanský kalendář byl vlastně kombinací tří rozdílných součástí: teologické, astronomicko-fyzikální a heortologicko-historické.<sup>132)</sup>

Křesťanský kalendář byl tedy jako pokračování kalendáře juliánského kalendářem slunečním, datum hlavního svátku se však vedle pohybu Země okolo Slunce řídilo také pohybem Měsíce okolo Země. Ten musel být navíc koordinován se sedmidenním týdnem a novozákonní historií.

Délku roku, včetně úpravy přestupných dnů, ponechali křesťané beze změny. Rovněž přestupný den vkládali na totéž místo, kde byl v římském juliánském kalendáři, tedy po 23. únoru. Svátky, které připadaly na následující dny do konce měsíce (tj. od 24. do 28. února obyčejného roku), se v přestupném roce o jeden den posouvaly (například svátek sv. Matěje připadající v obyčejném roce na 24. únor, je v církevním kalendáři v přestupném roce 25. února, Přenesení sv. Valpurgy v obyčejném roce 25. února, v přestupném roce 26. února). Rovněž začátek roku se původně shodoval se začátkem římského juliánského roku, časem se však vyvinuly i jiné začátky.<sup>133)</sup>

### 3.4.4 Kritika křesťanského juliánského kalendáře a pokusy o jeho opravu



Délka juliánského roku  $365 \frac{1}{4}$  dne se sice blížila délce roku tropického (střední délka  $365d \ 5h \ 48min \ 46,43s$ ), nebyla s ním však zcela vyrovnána.<sup>134)</sup> Juliánský kalendářní rok byl o 11 minut a asi 13 sekund delší než rok tropický. Tento zdanlivě nevelký rozdíl naroste přibližně za 128 let na jeden den. Po zhruba 128 letech se tedy všechna roční data závislá na Slunci posunou o jeden den zpět oproti astronomické situaci. Astronomický začátek ročních dob potom nastává o den dříve, než by měl nastat podle kalendáře. Ve starověku nebyl tento posun, který činí přibližně tři dny za 400 let, takový, aby působil rušivě v praktickém životě. Výrazněji se projevil až ve středověku.

Druhá chyba křesťanského juliánského kalendáře spočívala v cyklickém počítání novoluní. Alexandrijský způsob, který se zásahem nicejského koncilu prosadil pro výpočet data Velikonoc, vycházel z devatenáctiletého cyklu, v němž bylo devatenáct juliánských let, tedy let o délce  $365 \frac{1}{4}$  dne, vyrovnáno s 235 synodickými měsíci střídavě o délce 29 a 30 dnů, k nimž byly připočítány ještě přestupné dny.<sup>135)</sup> Devatenáct juliánských let mělo však 6939,75 dne, zatímco 235 synodických měsíců pouze 6939,6884 dne. Po jednom cyklu docházelo tedy k rozdílu 0,0616 dne, což je 1h 28min 42s, o něž je 235 synodických měsíců kratších než 19 juliánských let. Tak po každých devatenácti letech nastávala skutečná novoluní (a pochopitelně i ostatní fáze Měsíce včetně úplňků) o téměř jednu a půl hodiny dříve, než měla nastat podle kalendáře. Tato chyba naroste na celý den asi za 308 let.<sup>136)</sup> – Počítáme-li ovšem skutečnou délku tropického roku a synodických měsíců, pak je naopak 235 synodických měsíců asi o dvě hodiny a pět minut delších než devatenáct tropických slunečních let.<sup>137)</sup>

Rozdíly mezi skutečnými a cyklicky vypočítanými měsíčními fázemi byly pozorovány již v raném středověku.<sup>138)</sup> Snažil se je vysvětlit **Beda Ctěhodný** v 8. století,<sup>139)</sup> stejně i **Alkuin** v době Karla Velikého. Na nesrovnalosti v cyklicky vypočtených a skutečných fázích Měsíce občas upozornili i středověcí kronikáři, zejména v souvislosti se změnami Slunce a Měsíce, kdy byly rozdíly zvláště nápadné. Na různé úrovni si komputistických nesrovnalostí povšimli **Abbo z Fleury** (cca 945–1004), **Heriger z Lobbes** (opatem v Lobbes 1033–1053), **Marianus Scottus** (1076), **Gerland z Besançonu** (1081), **Sigebert z Gembloux** (cca 1030–1112), **Heimo z Bamberka** († 1139), **Reinher z Paderbornu** v roce 1171, stejně jako **Mistr Konrád** v roce 1200, a další komputisté.<sup>140)</sup>

Ačkoli byly již v raném středověku známy chyby juliánského kalen-



dáře, omezovali se jeho kritikové pouze na jejich konstatování. Uroveň astronomických znalostí, jak pokud šlo o délku slunečního roku, tak o oběh Měsíce, také nic jiného neumožňovala. Situaci nevyřešilo ani poznání řecko-arabské vědecké astronomie po roce 1200.<sup>141)</sup> Diskuse o otázce kalendáře byla ostatně v této době ještě více záležitostí víry než vědeckého poznání. Studium arabské astronomie však již postupně vytvářelo předpoklady pro další vývoj sledování této problematiky.

Ve 13. století byly chyby ve výpočtu měsíčních fází zjevné i laikům. Rovněž již byla známa chyba v délce juliánských let, která posouvala kalendářem udanou jarní rovnodennost od rovnodennosti skutečné (kalendář se tehdy opožďoval oproti Slunci o sedm dní), a ohrožovala základní astronomické i symbolické požadavky na termín Velikonoce, totiž aby se tento největší křesťanský svátek slavil **po** jarní rovnodennosti a co nejbližší po úplňku.<sup>142)</sup> Komputisté se již začínali zabývat otázkou, kolik dnů by bylo nutno v kalendáři vynechat, aby byla chyba odstraněna.

První, kdo zřetelně upozornil na obě diference, aniž by ještě navrhl řešení, byl **Mistr Konrád** okolo roku 1200. Odchylku cyklicky vypočítaných novoluní od skutečných odhadoval na dva až tři dny, posun ročních bodů od počátku křesťanského letopočtu na deset dní. **Robert Grosseteste** navrhl pravděpodobně někdy před rokem 1220 úpravu cyklu, na jejímž základě mohlo být správněji počítáno datum Velikonoce.<sup>143)</sup> Využil přitom i poznatků arabských astronomů, k nimž choval značný obdiv, a zdůrazňoval potřebu přesného změření délky tropického roku. Spíše tradičním způsobem, ale s větší přesností než Grosseteste, přistoupil asi roku 1232 k problematice lunárních cyklů **Jan z Holywoodu**. Zároveň se značnou přesností určil, že juliánský kalendář se v jeho době odchyloval od Slunce o sedm dní.<sup>144)</sup> Úvahami o posunu dnů lunárního kalendáře a o odstranění chyby slunečního roku vynecháním přestupných dnů připravoval již půdu pro pozdější reformu kalendáře. Spíše praktickými výpočty přispěl ke kritice kalendáře přední matematik své doby **Campanus z Novary** (okolo 1210–1296).

V roce 1249 pozval dokonce budoucí kastilský a leonský král **Alfons X.** (1252–1284) arabské, židovské a křesťanské učence do Toleda, aby spolupracovali na zpřesnění základů astronomických výpočtů. – Toledo, ležící v oblasti, kde se setkávala antická věda zprostředkovaná Araby s křesťanstvím a kde byly k dispozici výsledky astronomických pozorování za více než čtyři století, bylo pro takovéto setkání zvláště vhodným místem. – Výsledkem práce učenců byly astronomické, tzv. Alfonsinské tabulky, které až do 16. století byly nejdokonalejší pomůckou pro výpočet pohybu planet. Využívaly evrop-





ských i islámských astronomických znalostí a spojovaly Ptolemaiovu teorii o pohybu planet s novějšími poznatky. V této souvislosti byla také s poměrně značnou přesností vypočítána délka roku na 365d 5h 49min 24s. Nepodařilo se však vytvořit systém přestupných let, který by této délce roku vyhovoval.<sup>145)</sup>

Zvláště ostře kritizoval způsob počítání data Velikonoc **Roger Bacon** (1214–1294), jenž ve svém spisu *Opus maius* vyzval papeže Klimenta IV., aby s pomocí astronomů zavedl místo alexandrijského devatenáctiletého cyklu, který považoval za zastaralý a zcela nedostatečný, přesnější arabský třicetiletý cyklus. Ještě bez znalosti Alfonsinských tabulek, která se v oblastech severně od Španělska šířila až od sedmdesátých a osmdesátých let 13. století,<sup>146)</sup> poměrně přesně určil dobu, za kterou je nutno vypustit jeden přestupný den, aby se jarní rovnodennost udržela u stanoveného data, zprvu na 130, později na 125 let.<sup>147)</sup> Příležitostně se v komputech objevovaly i další doklady o nesrovnalostech v určení rovnodennosti. Upozorňoval na ně například bratr **Jan z S.** okolo roku 1273, **William Durand** okolo roku 1280, v devadesátých letech **Petr Nightingale**, **William ze St. Cloud**, v první polovině 14. století **Richard z Wallingfordu**, **Geoffrey z Meaux**, **Johannes de Liguriis**. Další návrhy na úpravu slunečního roku i měsíčního cyklu uvedli ve svých komputistických spisech například **Gordianus** nebo **Johannes de Saxonia**. Jejich návrhy vesměs vycházely z poznatků arabských astronomů.<sup>148)</sup>

Otázky nesrovnalostí mezi kalendářem a astronomickou situací znepokojovaly i byzantské komputisty. **Nikeforos Gregoras** předložil v roce 1324 císaři Andronikovi II. Palaiologovi (1282–1328) nový komputus, který měl udržet jarní rovnodennost při 21. březnu. Císař návrh odmítl, protože nemohl počítat s tím, že by se podařilo získat pro něj obecný souhlas. Jistý vliv na vývoj diskuse o křesťanském kalendáři měly zřejmě i velmi rozšířené hebrejské tabulky **Leviho ben Gersona** (1288–1344), které byly přeloženy také do byzantské řečtiny. V roce 1372 vyložil chybu v počítání Velikonoc rovněž řecký mnich **Izák Argyros**.

Mezitím zaujaly problémy spojené s kalendářem i papeže a jeho okolí.<sup>149)</sup> Dne 25. září, asi roku 1344, pověřil Kliment VI. francouzské matematiky, profesora pařížské Sorbonny **Jana z Murs** (Johannes de Muris; okolo 1300– asi 1357) a **Firmina z Bellavalle** († okolo 1350) z diecéze Amiens, aby se zabývali přípravou opravy kalendáře. Jejich *Tractatus* či *Epistola de correctione kalendarii* nastolil především problém slunečního roku a měsíčního cyklu. Obsahoval též návrh na změnu Zlatého čísla.<sup>150)</sup> V návaznosti na tento spis vznikla i pravidla, která umožňovala správné určení data Velikonoc. Autoři spisu také požadovali navrácení jarní rovnodennosti k 21. březnu a navrhovali



papeži, aby v předem určeném roce vypustil příslušný počet dnů, o něž se kalendář zpožďoval za astronomickou skutečností, nebo aby po určitou dobu, dokud by se kalendář s astronomickou situací nevyrovnal, nebyly vkládány přestupné dny. Počítali přitom s délkou slunečního roku uvedenou v latinské verzi Alfonsinských tabulek. Autoři předpokládali, že oprava kalendáře vejde v platnost v roce 1349. Morová epidemie a politické konflikty v Evropě však dalšímu jednání o ní zabránily. Po smrti Klimenta VI. v roce 1354 dokončil **Jan z Thermis** († okolo 1356) další návrh, ale Inocenc VI., jemuž byl věnován, nepovažoval opravu kalendáře za naléhavou.<sup>151)</sup>

V první polovině 15. století se o reformu kalendáře intenzivně zajímali mniši evropských klášterů, profesori univerzit i církevní koncily. V pojednání o reformě kalendáře, *De correctione kalendarii*, sepsaném pro koncil v Římě v roce 1412, navrhoval kardinál **Pierre d'Ailly** (asi 1350–asi 1420), kdysi, v letech 1389–1393, kancléř pařížské univerzity, upustit od cyklického počítání novoluní a předkládal zároveň několik možností, jak zlepšit kalendář. Mimo jiné doporučoval vynechávat každých 128 let přestupný den, čímž by byla mnohem přesněji vyrovnána délka kalendářního roku s délkou roku tropického než v pozdějším gregoriánském kalendáři.<sup>152)</sup> Jeho v podstatě kompilativní návrhy, čerpající hlavně ze spisů Baconových, však byly příliš všeobecné, než aby mohly být realizovány. Jejich autor navíc silně podléhal astrologii. V roce 1417 předložil Pierre d'Ailly záležitost kostnickému koncilu (1414–1418). Ten však byl příliš zaměstnán otázkami potírání hereze, než aby mohlo být v záležitosti kalendáře dosaženo nějakého pokroku.<sup>153)</sup>

Více pozornosti věnoval otázce reformy kalendáře koncil v Basileji (1431–1449).<sup>154)</sup> Podnět k jednání koncilu o tomto tématu dal zřejmě cisterciácký mnich **Hermann Zoest** z Münsteru v roce 1432.<sup>155)</sup> Na program oficiálního jednání se otázka kalendáře dostala poprvé 18. června 1434, kdy byl před shromážděným koncilem přečten list upozorňující na skandální stav v této záležitosti s návrhem na ustavení komise odborníků, která by uvedla věc do pořádku. Speciální komise, ustavená k projednání reformy kalendáře na dva roky (1434–1435), posuzovala navrhované možnosti opravy kalendáře. Oba hlavní činitelé komise, Hermann Zoest a Mikuláš Kusánský, se zaměřili na dva cíle opravy: uvést kalendář do souladu s astronomickou situací buď zrušením existujícího Zlatého čísla, jedné z nejdůležitějších pomůcek pro výpočet data Velikonoc, a zavedením nového, nebo vynecháním jednoho týdne.<sup>156)</sup> Na první možnost se zaměřil Hermann Zoest, jenž zpracovával tabulky, které měly být podkladem nového Zlatého čísla. Problém se mu však nepodařilo vyřešit.

Úspěšnější byl **Mikuláš Kusánský** s druhou variantou, v níž využil



mimo jiné i byzantské chronologie a řeckých (tzv. perských) velikonocních tabulek.<sup>157)</sup> Pravděpodobně v létě 1436 seznámil koncil s návrhy na opravu kalendáře, které shrnul ve spisu *Correctio Calendarii*. Podle něho bylo zpracováváno rovněž znění dekretu, jímž měla být reforma kalendáře vyhlášena. Definitivní znění závěrů bylo dokončeno v září 1437. Dekret zdůrazňoval nutnost respektovat při stanovení data Velikonoc ustanovení církevních otců, čímž byla zároveň zdůvodněna potřeba opravy kalendáře a jeho uvedení do souladu s astronomickou situací. To znamenalo především navrátit jarní rovnodennost k datu, s nímž počítali komputisté od nicejského koncilu, tedy k 21. březnu. Proto mělo být v říjnu 1440 vynecháno v kalendáři sedm dní, o které se kalendářní rok tehdy opožďoval proti roku slunečnímu (po 21. říjnu měl následovat 28. říjen). Zároveň měl být měsíční cyklus zmenšen o tři, neboť kalendářní údaje o novoluní byly opožďeny o tři dny. Aby se zabránilo vzniku nové chyby, měl být v každých 300 letech vynechán jeden přestupný den (to přibližně odpovídalo tehdejší znalostem délky slunečního roku). Dekret rovněž pamatoval na právní důsledky posunu kalendáře. Vzhledem k politickým obtížím, do nichž se basilejský koncil dostal, i ke vztahu Mikuláše Kusánského ke koncilu, však dekret nebyl publikován. 12. prosince 1440 se od něho koncil definitivně distancoval, protože prý obecná situace byla příliš napjatá.<sup>158)</sup> Zároveň s reformou ztroskotal i návrh na „éru basilejského koncilu“, která měla být zavedena spolu s reformou a měla se stát pomníkem koncilu. Mikuláš Kusánský se zlepšováním návrhu na opravu kalendáře a úpravami spisu o jeho opravě zabýval až do své smrti, aniž však mohla být tehdy oprava skutečně provedena. Předložené návrhy i závěry basilejského koncilu k reformě kalendáře sloužily jen jako studijní materiál soudobým vzdělavcům.<sup>159)</sup>

Svérázný pokus o nápravu kalendáře představují tabulky mnicha **Richarda z Oxfordu** z roku 1434, jejichž základem byl egyptský rok o 365 dnech.<sup>160)</sup>

Mezitím ovšem vzrůstal tlak na úpravu kalendáře také v laických kruzích. Ty požadovaly od občanského kalendáře, šířeného již tiskem a v národních jazycích, skutečné informace, nikoli cyklicky počítané údaje. Astronomové se zabývali nejen otázkou přesného dne stvoření světa, ale také tím, který poledník má být směrodatný pro určení rovnodennosti k výpočtu data Velikonoc. Přední astronomové, jako například vídeňský **Jan z Gmundenu**, se pokoušeli sestavit kalendáře, které by měly dlouhodobou platnost a uváděly jak cyklicky určené, tak i astronomické údaje.<sup>161)</sup> Vydavatelé kalendářů upouštěli od cyklicky počítaných dat měsíčních fází a začali v kalendářích uvádět přesná astronomická data. V tomto směru znamenal významný mezník



proslulý kalendář **Jana Müllera z Královce** ve Frankách (Johannes Reiomontanus; 1436–1476) z roku 1474. Kalendář uváděl novoluní pro léta 1439–1515 a upozornil na třicet chyb v církevním výpočtu Velikonoc.<sup>162)</sup> Jeho autora pozval v roce 1475 papež Sixtus IV. do Říma a pověřil ho vypracováním plánu na reformu kalendáře. Proslulý astronom však zemřel dříve, než mohl úkol splnit (6. července 1476).

V devadesátých letech 15. století se problematikou správnosti určování dat Velikonoc začal zabývat nizozemský matematik a astronom, biskup ve Fossombrone v Itálii (nedaleko Urbina), **Pavel z Middelburgu** (nar. 1445 v Middelburgu on Walcheren v Zeelandu, † 1534 v Římě, biskupem ve Fossombrone od roku 1494).<sup>163)</sup> Ve 33 knihách svého spisu *Paulina sive de recta Pasche celebratione et de die passionis domini nostri Jesu Christi* s udivující erudicí shrnul veškeré vědomosti týkající se reformy kalendáře. Spis byl určen papeži Lvů X. a V. latezánskému koncilu, který zasedal od roku 1512 v Římě.<sup>164)</sup> Na základě důvodů uvedených ve spisu byl Pavel z Middelburgu pozván do Říma, kde měl na desátém zasedání koncilu 1. prosince 1584 informovat o potřebě reformy. Zároveň byl postaven do čela komise pro reformu církevního kalendáře utvořené na témž zasedání.

Ještě předtím, 21. července 1514, se papež zvláštním breve obrátil na císaře Maxmiliána, na panovníky křesťanského světa, na univerzity a na profesory teologie a astronomie a vyzval je k podání návrhů na opravu kalendáře. Výzva neměla velký ohlas, reagovalo na ni tehdy jen několik učenců. Účinnější byla až druhá výzva z 1. června 1515.<sup>165)</sup> Přední učenci, jako **Mikuláš Koperník**, profesori vídeňské univerzity **Ondřej Štibor** a **Jiří Tannstetter**, heidelbergský **Jan Virdung**, **Jan Stöffler** z Tübingenu, **Řehoř Reisch** z Kostnice a císařský lékař **Mikuláš Pol**, tehdy vyjádřili své názory na zamýšlenou reformu.<sup>166)</sup> Ostře námitky přišly také od jakéhosi pařížského učenice.<sup>167)</sup>

Pokus o opravu kalendáře tedy v této fázi opět ztroskotal, mimo jiné na požadavku astronomů, aby byla novoluní určována podle astronomických tabulek, zatímco církevní představitelé prosazovali nadále cyklický výpočet. Pro provedení reformy kalendáře také ještě nebyly vytvořeny základní předpoklady. Především nebyla přesně známa délka tropického roku – „... *quod annorum et mensium magnitudines, atque Solis et Lunae motus nondum satis dimens haberentur...*“, jak konstatoval o astronomických vědomostech této doby Mikuláš Koperník.<sup>168)</sup> Proto zejména **Mikuláš Koperník** na osobní výzvu Pavla z Middelburgu, jenž s ním navázal kontakty zřejmě již při své práci na Paulině,<sup>169)</sup> zaměřil své studium především na sledování Slunce.<sup>170)</sup> Pokračující zájem o reformu kalendáře pak dokládají spisy řady autorů sepsané v první polovině 16. století:<sup>171)</sup> Patří k nim **Albert Pighius** (1518), **Johannes Lucidus** (1525) nebo **Lucas Gauricus**



(1548). **Petrus Pitatus** v *Compendium ... super annua solaris, atque lunaris anni quantitate...* z roku 1539 (tiskem vyšlo ve Veroně 1564), navrhoval mimo jiné způsob úpravy délky roku vynecháním tří přestupných dnů v centenárních letech během čtyř století (roky 1600, 1700, 1800 měly být obyčejné, až rok 1900 opět přestupný), tedy podobný způsob, jaký byl později zaveden gregoriánskou reformou.

Další návrhy byly zpracovány pro jednání koncilu v Tridentu, který po dlouhém váhání zahájil jednání v prosinci 1545 (svolán byl k 1. listopadu 1542, s přerušením jednal do prosince 1563). V první fázi jednání koncilu předložili své návrhy zejména **Fracastor** a **Caligarius** (1548), po jeho obnovení **Juan Salón**, jenž se této problematice věnoval i po skončení koncilu.<sup>172)</sup> Oprava kalendáře se však omezila pouze na posun Zlatého čísla v breviáři a v misálu, k němuž došlo na posledním zasedání koncilu. Ten také uložil papeži obě pomůcky reformovat, k čemuž došlo v letech 1568 a 1570. O samotném kalendáři se však závěrečná akta koncilu nezmiňují.<sup>173)</sup>

O opravu kalendáře se výrazněji zasazoval až papež Řehoř XIII. (1572–1585), povzbuzován v tom i dalšími církevními činiteli.<sup>174)</sup> Španělský františkán **Juan Salón** v předmluvě svého spisu o opravě kalendáře z roku 1576 přímo nabádal papeže a kardinály k jejímu provedení. V letech 1576 a 1577 publikoval spisy na téma reformy a komputu **Giovanni Padovani**.<sup>175)</sup> Tyto spisy však do vlastního provedení reformy nezasáhly. Na okraji zájmu současníků zůstal i návrh matematika **Karla Oktaviána Laura** z roku 1575.<sup>176)</sup>

Mezitím se z podnětu církevních kruhů začal otázkou kalendáře zabývat italský lékař a astronom **Aloigi Giglio** (též Luigi Giglio, latinsky Aloysius Lilius; asi 1510–1576).<sup>177)</sup> Návrh, *Compendium novae rationis restituendi kalendarium*,<sup>178)</sup> který vypracoval zřejmě s pomocí svého bratra **Antonia**, rovněž lékaře a astronoma, byl v roce 1575 předložen papeži. Řehoř XIII. dal návrh zkoumat zvláštní komisi (*congregatio*), kterou ustavil pravděpodobně v roce 1575.<sup>179)</sup> Komise, v jejímž čele stál papežský komorník **Tommaso Gigli**, konzultovala na pokyn papeže návrh s odborníky. Juan Solón a arcibiskup z Patrasu **Alessandro Piccolomini Gigliův** návrh nedoporučili, římský vědec **Giovanni Carlo Ottavio Lauro** se na jeho základě pokusil připravit vlastní návrh, jezuita **Christoph Clavius**, profesor matematiky v římské koleji, měl výhrady k navrhovaným epaktám, profesor řečtiny na pontifikální univerzitě **La Sapienza Giovanni Battista Gabio** spis pochválil, ocenil ovšem i návrh **Laurův**. **Aloigi Giglio** však zatím v roce 1576 zemřel. Až po výměně předsedy komise, jímž se stal v témž roce kardinál **Guilelmo Sirleto** (1514–1585), pokračovala práce komise rychleji. Jejími členy<sup>180)</sup> v závěrečné fázi jednání za **Sirletova** předsednictví byli **Vicenzo Lauri**, biskup v **Mondově**, a antiošský patriar-



cha Ignatius, jako odborníci na církevní chronologii a liturgii, a zároveň znalci historie předchozích úvah o reformě kalendáře, dále pak Leonardo Abel z Malty, znalec arabštiny, který v komisi nejspíše působil jako svědek patriarchových podpisů, Francouz Serafin Olivarius, jenž zřejmě zastupoval laické právníky, a Španěl Pedro Chacón, vzdělaný v patristické scholastice a v církevní historii. Skupinu vědců v tomto shromáždění tvořili Ital Antonio Giglio zastupující původce návrhu reformy, matematik německého původu jezuita Christoph Clavius a Ignazio Danti. Hlavní slovo zřejmě v komisi měli Antonio Giglio a Christoph Clavius.<sup>181)</sup>

Konečně byly překonány všechny námitky odpůrců návrhu a člen komise, toledský teolog **Pedro Chacón** (1526/27–1581; v Itálii nazýván Pietro Ciaconio), mohl zpracovat výtah určený „znalcům matematiky“ (*peritis mathematicis*), který papež 5. ledna 1578 rozeslal křesťanským panovníkům, arcibiskupům a předním evropským univerzitám k posouzení. Došla řada odpovědí, většinou souhlasných, některé s návrhy na úpravy, jiné s vlastními návrhy na reformu. Dne 14. září 1580 mohla komise předložit výsledky své práce papeži s návrhem, aby oprava byla provedena v roce 1581.

K provedení opravy kalendáře však ještě nedošlo. Komise čekala na alternativní návrh lovaňského matematika **Adriaana van Zeelsta** (Adrianus Zeelstius), jenž sice pochválil Gigliův nápad, ale návrh se mu zdál nepraktický a přístupný pouze odborníkům. Slíbil proto podat návrh vlastní. Ten došel po urgenci až v roce 1581. Zeelstův návrh sice nakonec přijat nebyl, provedení opravy se tím však zdrželo, a bylo nutno je odložit na následující rok.

Vypracováním textu papežské buly, která měla veřejnosti oznámit hlavní zásady nového kalendáře, byl pověřen Pedro Chacón. Jím připravený text (Chacón zemřel 26. října 1581) poslal Guilelmo Sirleto prostřednictvím Antonia Giglia do papežova venkovského sídla Mondragone, kde Řehoř XIII. bulu *Inter gravissimas* 24. února 1582 aproboval.<sup>182)</sup>

### 3.4.5 Gregoriánská reforma kalendáře

Protože opravy kalendáře vyhlásil papež Řehoř XIII., latinsky *Gregorius*, je opravený kalendář běžně označován jako kalendář **gregoriánský**. Ve své době byl však nazýván **novým stylem** (*stilus novus*) na rozdíl od **stylu starého** (*stilus antiquus*), tj. juliánského kalendáře.

Nový kalendář vycházel z Gigliova návrhu obsaženého v *Compendiu*, v němž byly provedeny pouze některé úpravy týkající se zejména epakt a úpravy přestupných měsíců.<sup>183)</sup> Autoři reformy sledovali dva



cile. Především usilovali o to, aby Velikonoce následovaly co nejbližší po skutečné jarní rovnodennosti. Jarní rovnodennost byla pevně stanovena na 21. březen, na který připadala – alespoň podle tehdejších nepřesných pozorování – v době nicejského koncilu (325). Vrátit jarní rovnodennost k tomuto dni a trvale ji při něm udržet, bylo prvním cílem reformy. Velikonoce měly být nadále určovány podle tradičního alexandrijského způsobu, který prosadil nicejský koncil.<sup>184)</sup> Datum bylo stanoveno na neděli následující po staří Měsíce 14, tedy po úplňku, prvního synodického měsíce po jarní rovnodennosti.

Protože jarní rovnodennost v době konečných příprav reformy nastávala již 11. března, tedy o deset dnů dříve – tento údaj již dříve zjistil Ignazio Danti pomocí velkého gnómonu v jednom boloňském kostele –, bylo nutno deset dnů v kalendáři vypustit. To bylo možno buď provést najednou, nebo vynechané dny rozložit v průběhu roku 1582, který byl prohlášen za *annus correctionis*, opravný rok. – Později se objevily i úvahy, že rozdíl deseti dnů měl být vyrovnán vynecháním příslušného počtu přestupných dnů během následujících čtyřiceti let.<sup>185)</sup> Komise se rozhodla pro první možnost, tedy vynechat deset dnů najednou. Termín byl zvolen tak, aby se toto opatření dotklo co nejmenšího počtu církevních svátků a aby nebyl narušen liturgický rok. Z těchto důvodů se jako nevhodnější pro vynechání deseti dnů jevil měsíc říjen, na který připadá menší počet křesťanských svátků (únor, březen a duben, kdy je rovněž méně svátků nežli v ostatních měsících, nepřicházely v úvahu, protože do těchto měsíců spadá devět předvelikonočních nedělí, půst a Velikonoce, tedy hlavní období církevního liturgického roku). Svátek sv. Františka z Assisi 4. října měl být zachován, posun dnů měl být proveden hned po něm. Bula proto nařizovala, aby bezprostředně po 4. říjnu roku 1582 následoval 15. říjen. Pořadí týdenních dnů přitom nesmělo být přerušeno. 4. října byl čtvrtek, následujícího dne 15. října musel být pátek. Tímto posunem se změnilo písmeno nedělní, jedna z hlavních pomůcek používaných pro výpočet data Velikonoc, která sloužila ke zjištění Neděle velikonoční. Vynecháním deseti dnů v kalendáři při nepřerušném pořadí týdenních dnů se nedělní písmeno o tři místa posunulo. Zatímco rok 1582 juliánského kalendáře měl nedělní písmeno G, pro zbytek tohoto opravného roku po vynechání deseti dnů, tedy od 15. října do 31. prosince, platilo písmeno C.<sup>186)</sup>

Aby se jarní rovnodennost udržela při 21. březnu, bylo nutno způsobit délku kalendářního roku co nejpřesněji délcí slunečního roku tropického. Proto bylo nutno upravit systém přestupných dnů. Délka tropického roku nebyla tehdy ještě přesně spočítána a údaje, které byly k dispozici, se mírně lišily. V *Compendiu* přesný údaj o délcí tropického roku, s nímž Giglio pracoval, uveden není. Podle Chacónova



svědectví měl Giglio pracovat s délkou roku Alfonsinských tabulek, Clavius v *Explicatio* tvrdí, že prý Giglio a ostatní tvůrci reformy vycházeli z tehdy asi běžně přijímané délky slunečního roku 365d 5h 49min 16s.<sup>187)</sup> Tuto délku roku uváděly Pruské planetární tabulky Erasma Reinholda z roku 1551, jimiž byly zpřesněny údaje do té doby platných toledských tabulek Alfonsinských.<sup>188)</sup> Clavius však výpočet této délky tropického roku připisuje Kopernikovi, jenž ovšem spočítal délku tropického roku ještě o něco přesněji (na 365d 5h 49min 12s).<sup>189)</sup> Giglio tedy vycházel z předpokladu, že juliánský rok je asi o 10 minut 44 sekundy delší než rok tropický. Tento rozdíl naroste za 134 roky na celý den. Bylo by tedy třeba vynechat během 402 let v kalendáři tři přestupné dny. Giglio tento výsledek zaokrouhlil, možná s ohledem na to, že délka tropického roku nebyla přesně známa, a doporučil vynechat tři přestupné dny za 400 let.<sup>190)</sup>

Aby byl systém vynechávání přestupných dnů obecně srozumitelný, navrhl Giglio vynechávat přestupné dny v centenárních (někdy označovaných též jako sekulární) letech, tedy v posledních letech století (se dvěma nulami na konci), která nejsou beze zbytku dělitelná 400 (nebo jejichž základ, tedy číslo století bez nul, není beze zbytku dělitelný čtyřmi). To znamená, že z centenárních let následujících po provedení opravy kalendáře měly roky 1600, 2000 a 2400 zůstat roky přestupnými, roky 1700, 1800, 1900, 2100, 2200, 2300, 2500 měly být roky obyčejnými (pro ostatní roky platí nadále pravidlo o přestupných letech podle juliánského kalendáře, takže každý čtvrtý rok je stále přestupný). Toto opatření, které vyrovnává délku kalendářního roku se slunečním rokem tropickým, se nazývá **sluneční vyrovnání** (*aequatio solaris*).

Vynecháním tří přestupných dnů během 400 let vznikne čtyřsetleté období, v němž jsou 303 roky obyčejné a 97 let přestupných. Celkem tedy 146 097 dnů. Průměrná délka kalendářního roku po opravě tedy vychází na 365,2425 dne, tj. 365d 5h 49min 12s. Rozdíl oproti délce roku, kterou uvádí Clavius (365d 5h 49m 16s = 365,2425463 dne), činí tedy pouhé čtyři sekundy, a Kopernikovým výpočtům zcela odpovídá. Neodpovídá ovšem přesnějším moderním astronomickým výpočtům, podle nichž délka tropického roku v době, kdy byla prováděna oprava kalendáře, byla 365d 5h 48min 47,6s.<sup>191)</sup> Rok opraveného kalendáře byl tedy o 24,4s delší než skutečný tropický rok. Tento rozdíl by narostl na celý den asi za 3540 let od roku 1582.<sup>192)</sup> Vzhledem k nepatrnému zkracování délky tropického roku v důsledku precese byla však v roce 1900 délka tropického roku již 365,242199d,<sup>193)</sup> tj. 365d 5h 48min 46d. Rozdíl oproti roku juliánskému byl již 11min 14s, což naroste na celý den asi za 128 let. Oproti gregoriánskému kalendářnímu roku je tento rok kratší asi o 26s. Tento rozdíl by narostl





na celý den přibližně za 3323 roky.<sup>194)</sup> Do roku 2000 se rozdíl zvýšil o ještě asi 0,5s. – Komise si byla vědoma skutečnosti, že délka tropického roku není ještě přesně známa, i toho, že k jisté chybě ve stanovení délky roku mohlo proto dojít. Nepovažovala ji však za podstatnou, navíc se snažila vyhovět požadavku, aby pravidlo, jímž se měla úprava přestupných let řídit, bylo jednoduché a obecně srozumitelné. Chyba, k níž skutečně dochází, tedy rozdíl jednoho dne za více než tři tisíciletí, se z hlediska vývoje lidské společnosti nezdá být podstatná a kalendář příliš neohrožuje. Výstižně tuto situaci ostatně komentoval Jan Kepler, podle něhož kalendář „je pro nejbližší století postačující, o vzdálenější se nebudeme starat“. Vzniklý rozdíl, pokud by se nenašlo jiné řešení, by bylo možno nakonec vyrovnat jednorázovým opatřením.

Každým slunečním vyrovnáním, tj. vynecháním přestupného dne v centenárním roce, narůstá rozdíl mezi starým (juliánským) a novým (gregoriánským) kalendářem o jeden den. Od 5. října 1582 byl tedy rozdíl mezi oběma způsoby počítání času 10 dnů. Tento rozdíl se udržel až do 28. února roku 1700, kdy byl poprvé vynechán jeden přestupný den. Od 1. března 1700 do 28. února 1800 činil rozdíl 11 dnů, od 1. března 1800 do 28. února 1900 12 dnů, od 1. března 1900 do 28. února 2100 je rozdíl 13 dnů. Proto ortodoxní země, které přijaly gregoriánský kalendář až ve dvacátém století,<sup>195)</sup> musely při jeho zavedení vynechat již 13 dnů. – Protože rok 2000 jako centenární rok, který je beze zbytku dělitelný čtyřmi sty, byl přestupný, na vztahu mezi juliánským a gregoriánským kalendářem se v tomto roce nic nezměnilo a třináctidenní rozdíl bude trvat až do konce února posledního roku 21. století. – Pokud by i nadále platil gregoriánský kalendář, byl by rozdíl mezi ním a kalendářem juliánským od 1. března 2100 do 28. února 2200 14 dnů, od 1. března 2200 do 28. února 2300 15 dnů, od 1. března 2300 do 28. února 2500 16 dnů (v roce 2400 by nedošlo ke změně, protože by to byl normálně přestupný rok), od 1. března 2500 do 28. února 2600 17 dnů atd.

Druhým cílem opravy byl přesnější výpočet měsíčních fází, jejichž znalost je jedním z hlavních předpokladů zjištění data Velikonoc. Hlavní pomůckou pro zjištění stáří Měsíce a s ním souvisejícího data Velikonoc byl v juliánském kalendáři asi od 11. století tzv. věčný kalendář,<sup>196)</sup> který uváděl potřebné údaje, jimiž byla Zlatá čísla (ta udávala postavení roku v rámci devatenáctiletého měsíčního cyklu, po jehož uplynutí se stejné měsíční fáze opakovaly při stejných dnech), a denní písmena dat novoluní, takže z něho bylo možno pouze pomocí zlatých čísel snadno zjistit stáří Měsíce kteréhokoli dne roku.

Měsíční fáze měly být i v gregoriánském kalendáři počítány cyklicky. Tehdejší astronomické tabulky, které by teoreticky měly uvádět



přesná data měsíčních fází, byly ještě nespolehlivé a v údajích se lišily. Navíc mělo určení dat měsíčních fází zůstat obecně snadno srozumitelné, tak, aby je zvládlo nejen vyšší, ale i nižší duchovenstvo. Tento záměr astronomické výpočty nesplňovaly. Jistou roli zde sehrála i tradice. Datum Velikonoc bylo od raně křesťanských dob počítáno cyklicky, církevní činitelé také od prvních snah o opravu kalendáře na zachování cyklického způsobu počítání velikonočních dat trvali. Proto ani Řehoř XIII. nechtěl tento způsob opustit. Není také vyloučeno, že se obával, že by se radikální změna v církevním prostředí tradičně zvyklém na cyklický výpočet obtížně prosazovala a mohla by na tom ztroskotat celá reforma. Cyklicky vypočítaná data ovšem nemohou přesně souhlasit s daty astronomickými. Toho si byli vědomi představitelé křesťanské církve již ve starověku, a počítala s tím i komise připravující opravu kalendáře. Jejím cílem tedy bylo dosáhnout alespoň toho, aby se cyklicky vypočítané velikonoční úplňky, a tím pochopitelně i ostatní měsíční fáze, i v budoucnosti odchylovaly od skutečných co nejméně. Data novoluní a úplňku byla odvozena z tehdy moderních Pruských planetárních tabulek (*Tabulae Prutenicae*) Erasma Reinholda, vydaných v roce 1551. Ty byly vlastně revidovanou a rozšířenou verzí tabulek z Koperníkových *De revolutionibus*, vycházejících z jeho tehdy nejmodernějších výpočtů, a během druhé poloviny 16. století nahradily v astronomické praxi toledské Alfonsínské tabulky.<sup>197)</sup> Autoři reformy se snažili vyvarovat toho, aby se Velikonoce slavily příliš brzy, což se při cyklickém výpočtu, který nemohl důsledně respektovat skutečný pohyb Slunce a Měsíce, mohlo stát, nebo dokonce aby křesťanské Velikonoce nepřipadly na týž den jako židovský Pesach, což se však zcela vyloučit nepodařilo.<sup>198)</sup>

Ke zjištění dat měsíčních fází bylo třeba změnit věčný kalendář. Novoluní neměla být nadále určována pomocí Zlatého čísla, ale pomocí epakt. Epakty však používali středověcí komputisté rovněž v juliánském kalendáři, kde epakty čísla 0–XXVIII uváděly stáří Měsíce určitého dne v roce. Sloužily zde ke zjištění dalších pomůcek, regulár Velikonoc, které zase s pomocí konkurent udávaly týdenní den velikonočního úplňku. Avšak v gregoriánském kalendáři měly epakty odlišnou funkci než epakty užívané v juliánském kalendáři. Tyto nové, „Liliové“ nebo „gregoriánské“ epakty, byly snad nejdiskutovanějším článkem opravy.<sup>199)</sup> Nakonec komise usoudila, že Gigliem navrhovaný způsob určování stáří Měsíce pomocí epakt přináší relativně malé riziko chyb ve výpočtech, a jim navrhouané epakty s určitými úpravami zachovala. Gregoriánské epakty jsou sestupná řada čísel od XXX, zastoupené 0, místo níž však komise oproti Gigliovu návrhu zavedla hvězdičku, (\*), opět k nule, resp. \*. Na rozdíl od juliánských epakt udávají stáří Měsíce 1. ledna příslušného roku a ukazují ve věč-



ném gregoriánském kalendáři dny, kdy v jednotlivých letech devatenáctiletého cyklu nastává novoluní. Slouží tak k vyhledání data velikončního novoluní a zastupují vlastně Zlaté číslo,<sup>200)</sup> které se v gregoriánském kalendáři nadále používá pouze k vyhledání epakty.

Novoluní počítaná podle starého devatenáctiletého cyklu se v době, kdy byla prováděna oprava kalendáře, odchylovala od skutečných novoluní o tři až čtyři dny. Komise posunula v prvním roce cyklu datum novoluní pouze o tři dny zpět (z 23. na 20. leden juliánského nebo na 30. leden gregoriánského kalendáře), protože chtěla, aby cyklicky vypočítané novoluní nastávalo oproti skutečnému raději o něco později než dříve. Předchozí novoluní připadlo na 0. leden (30–30), tj. na 31. prosinec. Do 1. ledna uplyne jeden den, proto první leden prvního roku devatenáctiletého cyklu má gregoriánskou epaktu I.

Podle Pruských planetárních tabulek byla střední délka synodického měsíce 29d 12h 44min 18,3s, 235 měsíců devatenáctiletého cyklu mělo tedy 6939d 16h 32min 27,3s. Devatenáct juliánských let o délce 365d 6h mělo však 6939d 18h, tedy o 1h 27m 32,7s více. Tento přebytek naroste na celý den asi za 312 1/2 roku. Tehdy nastane skutečné novoluní oproti cyklickému výpočtu o jeden den dříve. Aby se cyklický výpočet přizpůsobil skutečnému stavu, bylo by tedy třeba po 312 1/2 roce epaktu o jednu zvýšit. Protože by však úprava epakt po období 312 1/2 roku byla nepraktická, vycházela komise z potřebného násobku, který by dosáhl zaokrouhleného čísla, s nímž se lépe počítalo. To byl osminásobek tohoto období, tj. 2500 let, během nichž se osmkrát zvýší epakta o jednu, a to sedmkrát po 300 letech a jednou po 400 letech. Toto zlepšení epakty se nazývá **měsíční vyrovnání** (*aequatio lunaris*). První měsíční vyrovnání po zavedení gregoriánského kalendáře položila komise na rok 1800, pak by měly být podle uvedeného pravidla epakta o jednu zvýšeny v letech 2100, 2400, 2700, 3000, 3300, 3600, 3900 a 4300. Protože se však v letech slunečního vyrovnání jeden den vynechává a epakta by se měla zase o jednu snížit, obě pravidla se vzájemně ruší a epakta se nemění. To znamená, že se ve skutečnosti v roce 1700 epakta o jednu snížila (sluneční vyrovnání), v roce 1800 se obě vyrovnání vzájemně ruší, proto se epakta nemění, 1900 se epakta snížila (sluneční vyrovnání), 2000 nedochází k žádné změně, neboť nenastává ani sluneční, ani měsíční vyrovnání, 2100 se obě vyrovnání ruší, 2200 by se epakta měla o jednu snížit (sluneční vyrovnání), 2300 rovněž, 2400 by mělo dojít k měsíčnímu vyrovnání, epakta by se tedy o jednu zvýšila, 2500 by se měla opět o jednu snížit (sluneční vyrovnání), atd.<sup>201)</sup>

Protože jarní rovnodennost ani měsíční fáze nejsou ani v opraveném kalendáři určovány astronomicky, ale datum jarní rovnodennosti je pevně určeno a měsíční fáze jsou počítány cyklicky, neodpovídají



vždy data, na nichž je závislé datum Velikonoc, tedy jarní rovnodennost 21. března a cyklicky vypočítaný úplněk Měsíce, datům astronomickým. Při gregoriánském způsobu výpočtu připadají navíc křesťanské Velikonoce někdy na týž den jako židovský Pesach, což je v rozporu se starou křesťanskou tradicí.<sup>202)</sup>

V souvislosti s opravou kalendáře bylo třeba provést také opravu římského martyrologia a uvést je do souladu se systémem gregoriánských epakt, protože čtení jmen svatých při mši začínalo vždy oznámením stáří Měsíce příslušného dne. Úkol reformovat martyrologium byl svěřen **Juanu Salónovi**. Ten v roce 1578 vypracoval jako vzor martyrologium pro měsíce leden a únor, práci však nedokončil, především proto, že ještě nebyla uzavřena oprava kalendáře (zejména šlo o nejasnosti ohledně epakt). Koncem roku 1580 byl úkolem provést reformu martyrologia pověřen církevní historik **Cesare Baronio** (1538–1607). Nové martyrologium pro zbytek roku od 15. října, kdy byla provedena oprava kalendáře, bylo publikováno současně s kalendářem. V roce 1583 pak vyšlo celé martyrologium se všemi potřebnými údaji.<sup>203)</sup>

### 3.4.6 Vyhlášení a provedení gregoriánské opravy kalendáře

Text buly *Inter gravissimas* byl zveřejněn 1. března 1582 u vrat baziliky sv. Petra v Římě, v budově cancellaria v Římě a na Campo dei Fiori. Bula byla spolu s novým věčným kalendářem vytištěna a rozeslána panovníkům a církevním hodnostářům do všech římskokatolických zemí. Jako odměnu Antoniu Gigliovi, a také proto, aby zabránil nekontrolovanému přetisku, vydal Řehoř XIII. 3. dubna 1582 breve, v němž zakázal veškeré publikování kalendáře bez Gigliova souhlasu. Giglio s tiskaři se zároveň zavázal, že v přiměřeném čase vydá dostatečně množství exemplářů nového kalendáře. Vydání se však zdrželo tak, že ohrožovalo provedení reformy. Proto papež privilegium 20. listopadu 1582 odvolal.

Ačkoli se komise snažila co nejvíce držet tradičního způsobu výpočtu Velikonoc, došlo v něm přesto k podstatným změnám. Proto obsahovaly publikované kalendáře nejen bulu *Inter gravissimas* a věčný kalendář se seznamem epakt a s tabulkou pro jejich úpravu, což byla podstata nového kalendáře, ale i krátký vysvětlující výklad (*canones in calendarium perpetuum*). Na podrobnější vysvětlení a zdůvodnění reformy si však veřejnost musela počkat delší čas.<sup>204)</sup> Knižka, kterou někdy v roce 1585 dokončil **Antonio Giglio**, *Liber novi restituendi Ca-*



*lendarii Romani*, nikdy nevyšla, spisy osvětlující, případně kritizující, nový kalendář byly známy jen odborníkům. Až na počátku 17. století byl **Christoph Clavius**, tehdy již poslední žijící člen komise, pověřen papežem Klimentem VIII. (1592–1605; Řehoř XIII. zemřel 10. dubna 1585, v krátké době se pak vystřídal několik papežů), aby podal podrobné zdůvodnění a obhajobu reformy. Jeho *Explicatio Romani Calendarii a Gregorio XIII P. M. restituti* bylo publikováno v roce 1603 a stalo se základním dílem (a také základním pramenem) o gregoriánském kalendáři.

### 3.4.7 Přijetí gregoriánské reformy a prosazení nového kalendáře

Jako uskutečnění ustanovení tridentského koncilu, jak alespoň chápal bulu *Inter gravissimas* Řehoř XIII., a tudíž i součást protireformace,<sup>205)</sup> byla oprava kalendáře adresována katolíkům. V jiném prostředí ji také mohl katolický papež těžko prosazovat. V souvislosti s opravou kalendáře se sice objevil názor, že kalendář by měl být opraven tak, aby byl přijatelný i pro protestanty, nebyla mu však věnována větší pozornost. – Šlo o stanovení jarní rovnodennosti na 21. březen. Biskup **Hugolino Martelli** z Glandève navrhol datum rovnodennosti „podle evangelia“, tj. na 25. březen, kdy rovnodennost nastávala na počátku křesťanské éry, tedy v době Ježíšově, což by podle názoru Martelliho bylo pro protestanty přijatelnější než datum stanovené nicejským koncilem.<sup>206)</sup> – Otázka opravy kalendáře byla sice ještě před jejím provedením konzultována také s představiteli východní církve, jednání se však protahovala, nehledě k tomu, že užším kontaktům se západní církví nebyla příznivá ani politická situace v ortodoxních zemích. Komise proto volila, mimo jiné s ohledem na věk papeže, který chtěl dlouho připravovanou reformu provést (Řehořovi XIII. se tehdy blížila osmdesátka), raději cestu rychlého uskutečnění reformy.<sup>207)</sup>

Opravu kalendáře v termínu určeném bulou *Inter gravissimas*, ze 4. na 15. říjen 1582, přijaly pouze některé evropské římskokatolické země a jejich kolonie.<sup>208)</sup> Pro vzdálené oblasti v Indii a Americe, kam by informace o opravě kalendáře mohly přijít pozdě, přinášel Věčný gregoriánský kalendář z roku 1582 také návod, jak provést opravu o rok později, v říjnu 1583.<sup>209)</sup> V říjnu 1582 byla tedy reforma provedena pouze na území Itálie, a to ještě s některými výjimkami, dále ve Španělsku a v Portugalsku. Rovněž polský král Štěpán Báthory vyzval zvláštním ediktem ze 17. srpna 1582 k přijetí nového kalendáře v termínu určeném papežem. Polské ústřední státní instituce a katolická



území a města přijaly kalendář skutečně v uvedeném termínu, případně jen s nevelkými místními odchylkami (potřebné prameny jsou k dispozici především v Gdaňsku, kde byl nový kalendář užíván skutečně od 15. října 1582, byl tam vydán i kalendář na poslední tři měsíce roku). Ve východních, litevsko-ruských oblastech tehdejšího Polska a v polské části Lotyšska však narazila oprava kalendáře na silný odpor. V Livonsku, Tartu a Pärnu došlo k nepokojům, v Rize dokonce ke vzpouře. – Řižané se podřídili královskému ediktu až v roce 1589.<sup>210)</sup> – V roce 1584 bylo proto v institucích pravoslavné církve povoleno užívat juliánský kalendář. Po připojení ukrajinských a běloruských území k Rusku v roce 1654 tam byl znovu používán juliánský kalendář. Stejně tak v oblastech, které se pod ruskou vládou dostaly po rozdělení Polska.<sup>211)</sup> To se říká například Kuronska, kde byl juliánský kalendář znovu zaveden 28. ledna 1796 starého stylu, nebo Litvy, kde byl znovu používán od 1./13. ledna 1800. V oblastech, které byly připojeny k Prusku, platil do roku 1700 gregoriánský kalendář vedle juliánského, oficiálně byla uváděna obě data a katolíci slavili Velikonoce v jiném termínu než protestanté.

Z 9. na 20. prosinec 1582 přijala nový kalendář na základě ediktu Jindřicha III. Francie a Lotrinsko. Na samém konci roku 1582 zavedly gregoriánský kalendář katolické jižní provincie v Nizozemí, a to tak, že posun o deset dnů byl proveden z 21. prosince 1582 na 1. leden 1583, čímž toho roku na tomto území zcela odpadly Vánoce.<sup>212)</sup>

Komplikovaná situace byla v nábožensky rozštěpené římskoněmecké říši.<sup>213)</sup> Protestanté viděli v papežově záměru „vnutit“ jim nový kalendář první krok k jejich připojení k římskokatolické církvi, nový kalendář považovali za útok na evangelickou svobodu. V dobrozdání ke kalendáři byl papež označen přímo za Antikrista, s nímž nesmějí uzavírat žádné spolky.<sup>214)</sup> Výrok o „Antikristovi, který chce měnit čas“ se ozýval i později.<sup>215)</sup>

Svou roli ve stanovisku protestantů k novému kalendáři jistě sehra-la i skutečnost, že Řehoř XIII. vyhlásil reformu z moci papeže jako představitel římskokatolické církve, navíc ještě s odvoláním na protireformační tridentský koncil. Otázka reformy se pro protestanty stala prestižní záležitostí. Protestantští astronomové i teologové proti ní vystupovali vědeckými i polemickými a politickopropagačními spisy. Z početné řady osobností, které vystoupily proti gregoriánskému kalendáři, vyniká zejména **Joseph Justus Scaliger** se svým *Opus novum de emendatione temporum*, v němž podal vědecké argumenty proti novému kalendáři. Profesor astronomie v Tübingenu **Michael Maestlin** (1550–1631) viděl základní nedostatky nového kalendáře v cyklickém počítání, které je stejně nedokonalé jako staré, kalendář není astronomicky správný a nejsou známy astronomické tabulky, které



byly jeho základem. Mnohem ostřeji jsou formulována stanoviska protestantských teologů. **Lucas Osiander** bouřil proti papeži v Římě, který si ve své pýše Antikrista dovoluje předepisovat i hvězdám, aby šly podle jeho kalendáře. Jeho spis *Bedenken* hýří i dalšími invektivami proti hlavě římskokatolické církve. Pozadu nezůstali ani Osiandеровi kolegové, především **J. Heerbrand**.

Argumenty katolické strany shrnul v roce 1588 **Christoph Clavius** v reakci na Maestlinovu kritiku. Mimo jiné v ní obhajoval cyklický výpočet potřebou obecné srozumitelnosti a přístupnosti počítání času, a také církevní tradici. Nerespektování skutečných pohybů těles a ignorování astronomických tabulek zdůvodnil jejich současnou nedokonalostí. V roce 1595 reagoval rovněž na výhrady Scaligerovy.

K reformě kalendáře však bylo zdrženlivé i katolické obyvatelstvo říše. Řehoř XIII. poslal bulu *Inter gravissimas* císaři Rudolfovi II. Ten podle svého zvyku s jejím zavedením váhal. Snad se pokusil předložit otázku opravy kalendáře k projednání augšpurskému sněmu, který zasedal od 3. července 1582, kde ji však prý protestantská knížata odmítla, protože ji papež provedl bez porady s císařem, pod jehož úřad záležitost spadá, a bez souhlasu knížat a stavů v říši.<sup>216)</sup> Původně ohlášený termín opravy nepřicházel již v úvahu. V prosinci 1582 se císař písemně obrátil na kurfiřty. Duchovní kurfiřti s opravou souhlasili, saský a braniborský kurfiřt nikoli, rýnský neodpověděl. Celá záležitost se takto protahovala. Naprostý nedostatek tištěných nových kalendářů, které mnozí obyvatelé říše marně sháněli, prosazení reformy také neuspíšil.<sup>217)</sup> Během roku 1583 začala některá katolická území v říši přecházet na nový kalendář bez ohledu na oficiální ustanovení. Lutyšské biskupství začalo datovat podle nového stylu od 10./21. února, Augšpurk 13./24. února.<sup>218)</sup> Až na nátlak kardinála legáta Mandruzza a arcivévodů Karla a Ferdinanda se císař konečně rozhodl vyhlásit ke 4. (podle nového počtu 14.) říjnu 1583 reformu pro říši. V příslušném mandátu vydaném 1. října 1583, znovu pak 22. ledna 1584, zřejmě z ohledu k protestantům zcela pominul papeže, zato se odvolával na doporučení matematiků.<sup>219)</sup> Ani potom však nový kalendář nebyl obecně užíván. V říjnu 1583 ho přijal Trevír (4./15. 10.) a bavorská biskupství (5./16. 10.), z 2. na 13. listopad Jülich, z 3. na 14. listopad Kolín a Cáchy, o den později Würzburg, 11./22. listopadu Mohuč a Štrasburk, dále ještě v roce 1583 Bádensko a Münster. Sám císař a dvorská komora začali datovat podle nového stylu až od 6./17. ledna 1584.

Jednotný názor na provedení opravy kalendáře nebyl ani v habsburských dědičných zemích. Někteří katoličtí preláti usilovali o provedení reformy v původně stanoveném termínu, na většině území však byly s jejím provedením obtíže. Habsburské země vesměs přijaly



nový kalendář se značnými obřížemi v posledních měsících roku 1583 a na počátku roku 1584: Tyroly 5./16. října, Korutany a Štýrsko 14./25. prosince 1583, Horní a Dolní Rakousy 6./17. ledna.

Komplikovaná situace byla i v českých zemích.<sup>220)</sup> Pražský arcibiskup Martin Medek (1581–1590) oznámil zavedení nového kalendáře a nařídil jeho užívání ve své arcidiecézi 22. října 1582. Příčinou zdržení byla zřejmě morová epidemie, která tehdy zachvátila Čechy, a hlavně Prahu. Proto také arcibiskup vydal mandát *Publicatio novi calendarii romani correcti* v tepelském klášteře, kam se před epidemií uchýlil.<sup>221)</sup> Vzhledem k pozdnímu oznámení nemohl být původní termín provedení opravy již dodržen. I když přesný termín nevedl, předpokládal však arcibiskup, že nový kalendář bude zaveden v co nejbližší době. Přitom však zjevně přecenil své možnosti. Stěží se mohl domnívat, že obyvatelé země, kde byla většina nekatolíků, budou respektovat opatření představitel římskokatolické církve bez podpory panovníka, a především stavů, byť pražskému arcibiskupovi formálně v duchovních záležitostech podléhalo veškeré obyvatelstvo.

Avšak ani mezi katolíky se nesečkala oprava kalendáře s velkým nadšením. Nový kalendář přijali a vyhlásili jen někteří katoličtí duchovní, mnozí se pro mandát ani nedostavili. Protestanté, jichž byla v Čechách většina, ho zcela ignorovali. Pomoc při provádění reformy kalendáře odmítli i astronomové pražské univerzity, když odmítli nový způsob a vydali na rok 1583 kalendář podle starého způsobu.<sup>222)</sup> Pouze doktor Václav Zelorýn z Krásné Hory, lékař a profesor matematiky na pražské univerzitě, vydal již pro rok 1583 kalendář, v němž uvedl vedle starého kalendáře pro srovnání také „*nové skorigovaný a vyhlášený*“.<sup>223)</sup> Na největší odpor narazil mandát ve městech, zvláště ve městech pražských. Obyvatelstvo bylo značně pobouřeno ještě před publikováním mandátu, neboť prý konzistoř, která měla mandát vyhlásit, „*chce dělat ze středy neděli*“. Pražská města odmítla i návrh konzistoře na změnu termínu i s příslušným vysvětlením a oznámila, že k této novotě nemohou přistoupit bez souhlasu vyšších stavů a ostatních měst. Konzistoř prozatím ustoupila. Podobně jako pražská města reagovala i ostatní města v Čechách, kromě Plzně. Přes veškerou snahu se arcibiskupovi nepodařilo nový kalendář prosadit, takže i on sám se musel vrátit ke starému způsobu.

Po tomto nezdaru se kurie a církevní kruhy soustředily na panovníka, který jedině mohl nový kalendář prosadit. Pod nátlakem papežského nuncia Bonhominiho předložil Rudolf II. otázku nejvyšším úředníkům, kteří zavedení nového kalendáře nedoporučili, neboť by způsobilo nedorozumění a zmatky ve stycích s říši, kde nový kalendář přijali jen někteří. Doporučili však projednání záležitosti na sněmu.





Zemský sněm na svém zasedání 13.–27. května 1583 císařův návrh zamítl, dokud se císař nedohodne s kurfiřty a říšskými stavy.

Nadále již Rudolf II. o orázce, zda přijmout kalendář, nediskutoval. Jednal pouze o způsobu, jakým by měl být zaveden. V tomto smyslu se 25. července 1583 obrátil na královskou radu. Dne 4. září oznámil arcibiskupu Meškovi, že hodlá zavést kalendář v říjnovém termínu stejným způsobem, jak to minulého roku určil papež. K vyhlášení reformy však stále ještě nedošlo. V říjnu jednal Rudolf II. znovu s nejvyššími úředníky, od nichž ještě nedostal odpověď. Do dalšího vývoje však zasáhl nuncius Bonhomini, který v té době přijel do Prahy. Konečně 3. prosince 1583 vydal Rudolf II. mandát, jímž nařídil přijetí nového kalendáře, a to tak, aby se vypustilo deset dnů po 6. lednu 1584.<sup>224)</sup> Zároveň byla učiněna opatření, která měla zabránit zmatkům (soudy, které se měly konat v lednu, byly přeloženy na duben), a tiskařům a vydavatelům kalendářů bylo nařízeno, aby na rok 1584 vyhotovili kalendáře a pranostiky podle nového způsobu. Obdobné patenty byly vydány i pro ostatní země.

Nový kalendář byl v Čechách přijat, i když někde přes protesty a se zpožděním: V Českých Budějovicích došlo k rozkolu, část obyvatelstva, hlavně horníci a minciři, odmítala nový kalendář, část ho přijala. Svátky tedy drželi v různých termínech, takže někteří pracovali, jiní měli volno. V Kadani se řídili starým kalendářem až do roku 1587. Rovněž někteří vesničané odmítali nový kalendář a vyjadřovali se neuctivě o papeži, od něhož si prý nedají nic poroučet. Nový kalendář odmítali hlavně protestanté, zvláště čeští bratři. Ti se nějaký čas zdráhali slavit podle něho Velikonoce.<sup>225)</sup>

Jan Stráňenský a Václav Zelotýn z Krásné Hory vydali ještě v prosinci 1584 kalendáře podle starého způsobu. Ty však byly zkonfiskovány a tiskaři, kteří je vyhotovili, byli prý uvězněni.<sup>226)</sup> Výlučným vydavatelem nových kalendářů se v roce 1585 stal rektor pražské univerzity, astronom M. Petr Kodycil z Tulechova, ovšem s povinností předkládat kalendáře arcibiskupovi k cenзуře.<sup>227)</sup>

Pokud jde o zavedení nového kalendáře, vzdoroval nejdéle Cheb, který tehdy ještě nebyl součástí českého státu, pouze s ním byl spojen personální unií. Chebští měšťané a obyvatelé chebského kraje využívali svého státoprávního postavení a skutečnosti, že v Rudolfově mandátu nebyli výslovně jmenováni, a odmítali veškeré pokusy o zavedení nového kalendáře. Starý způsob přitom důsledně používali i v písemném styku s císařem a dvorskými úřady. Gregoriánský kalendář přijali po dlouhých jednáních a řadě – nerespektovaných – císařských nařízeních a hrozeb až v roce 1604 (z 29. července na 9. srpen). V některých kruzích však nový kalendář stále budil značný odpor.

Na Moravě byla situace ještě složitější než v Čechách.<sup>228)</sup> Mandát



pro Moravu byl vydán někdy okolo 10. prosince 1583. Jeho rozesílání a publikování však narazilo na odpor moravských stavů, jejichž příslušníci v panovníkově nařízení viděli porušení svých práv. Ostře se ohradili proti tomu, že Rudolf II. dal bez předchozího usnesení sněmu veřejné přibíjet mandát o zavedení nového kalendáře, a požádali císaře, aby je napříště podobnými mandáty, pokud budou vydány bez sněmovního usnesení, neobtěžoval.<sup>229)</sup> Uposlechli až druhého Rudolfova nařízení z července 1584. Nový kalendář byl na Moravě zaveden ze 4. na 15. říjen 1584. V roce 1584 byly tedy slaveny Velikonoce v Čechách v jiném termínu než na Moravě.

Ve Slezsku<sup>230)</sup> měl být gregoriánský kalendář zaveden ve stejném termínu jako v Čechách. – Pokusy vratislavského biskupa o provedení opravy v původně stanoveném termínu byly v převážně protestantském Slezsku neúspěšné. – Mandát pro Horní a Dolní Slezsko vydal Rudolf II. 10. prosince 1583. Hlasy o nutnosti projednat toto opatření na sněmu se neprosadily. Kalendář byl sice přijímán s rozpaky a s nechtí, ale bez většího odporu. Většina slezských měst přijala nový kalendář v určeném termínu (12./23. leden 1584). Ke zdržení došlo ve Vratislavi, v Lehnici a v některých dalších místech. Po krátkém váhání publikovala Vratislav nový kalendář 13. ledna s tím, že namísto 19. ledna se bude psát 29. leden. Příkladu Vratislavi následovali i ostatní.

Rovněž pro obojí Lužici<sup>231)</sup> vydal Rudolf II. mandát 10. prosince 1583. V Horní Lužici byl publikován začátkem ledna. Ve Zhořelci byl 5. ledna publikován a v určeném termínu (6./17. 1.) zaveden. Žitavští váhali, ale po konzultaci se Zhořelcem zavedli kalendář z 20. na 31. leden 1584. V Budyšině byl přijat 22. ledna. Postupně pak v dalších místech. V některých kruzích však nový kalendář budil nadále značný odpor. Farář Albín Moller šel tak daleko, že označil Řehořovu reformu za bludnou a nepravou a o své vůli uvedl ve svém kalendáři Velikonoce a s nimi související svátky o týden později.<sup>232)</sup>

Z katolických zemí se začaly gregoriánským kalendářem nejpозději řídit Uhry.<sup>233)</sup> Katolická církevní hierarchie sice prosazovala zavedení nového kalendáře od února 1583, jak dokládá kalendář titulárního pětikostelského biskupa a trnavského faráře Mikuláše Telegdiho na tento rok, podle něhož se měl po 10. únoru psát 21. únor, ale tyto snahy narazily na odpor protestantských stavů a měst. Rudolf II. předložil návrh na zavedení reformovaného kalendáře uherskému sněmu, který zasedal v Bratislavě od 1. března do 28. dubna 1583. Když uherští stavové návrh odmítli, podnikl Rudolf II. dosti neobratný pokus zvést nový kalendář prostřednictvím katolických církevních úřadů. Ve městech s převažujícím protestantským obyvatelstvem nemohlo mít toto opatření úspěch. Jen po dlouhém váhání, složitých jednáních



a opakované intervenci královské kanceláře uposlechla královská města Rudolfova mandátu ze 4. února 1584, jímž přikazoval komitářům i královským městům provést reformu. Během let 1584 a 1585 přijala nový kalendář většina uherských měst a hodnověrných míst. Na panstvích protestantské šlechty byl však nadále používán starý kalendář. Důležité události celozemského významu proto musely být datovány oběma způsoby. Uherské stavy přijaly gregoriánský kalendář, „pouze s ohledem na královu autoritu a jeho osobní přání“, až na sněmu zasedajícím v Bratislavě od 1. listopadu (podle starého kalendáře od 22. října) 1587 do 28. února 1588.<sup>234)</sup>

Na základě usnesení tohoto sněmu zavedla během roku 1588 gregoriánský kalendář na svých panstvích také většina uherské šlechty. Nadále ho odmítala nepočtená skupina kalvínského obyvatelstva a kazatelů, kteří ustoupili až represivním opatřením sněmu z roku 1599. Spory o kalendář, vedené především na konfesioním základě, však přetrvávaly ještě v 17. století. Pravoslavné, a později řeckokatolické obyvatelstvo východních oblastí Uher používalo juliánský kalendář v církevním životě až do 20. století. V oblastech obsazených v době provádění reformy Turky, stejně jako v těch, které byly Turky později dobyty, byl ovšem zaváděn jako oficiální kalendář kalendář muslimský, hidžra. Křesťanský kalendář mohl podrobené obyvatelstvo používat pouze v běžném životě, nikoli ve styku s úřady.

Pokud jde o ostatní evropské země, byl gregoriánský kalendář v lednu 1584 (z 11. na 22. 1.) zaveden ještě v katolické části Švýcarska.

Protestantské oblasti v Evropě, pro něž se reforma kalendáře stala otázkou konfesioní a politickou, nadále gregoriánský kalendář odmítaly. V říši platil na územích katolických vrchností nový kalendář, v evangelickém prostředí starý. Církevní svátky byly slaveny v různých termínech, což se zvláště silně dotýkalo nábožensky smíšených oblastí.<sup>235)</sup> Pokusy katolíků o sjednocení kalendáře v říši, k nimž docházelo na říšských sněmech v letech 1613 a 1654 a na westfálském mírovém kongresu 1648, se nesetkaly s úspěchem hlavně proto, že evangeličtí stavové považovali přijetí papežova kalendáře za omezení svých práv.<sup>236)</sup> Podle slov Voltairových dali přednost tomu, „nebýt v souladu se Sluncem, než souhlasit s Římem“.<sup>237)</sup> Drželi se starého způsobu i přesto, že užívání dvou různých kalendářů působilo značné problémy v každodenním životě, hlavně však v hospodářské oblasti.

Zvláště problematická byla koexistence dvou kalendářů v prostředích, kde spolu sousedila katolická a protestantská území, či dokonce území jednoho vyznání bylo obklopeno územím druhého, jako třeba panství Rothenburg v Horní Falcí, nebo kde spolu žili katolíci a protestanti v jednom městě (zvláště tzv. paritní města podle westfálského míru). Řada dokladů z Frank, ze Švábska nebo z Horní Falce uka-



zuje, jaké těžkosti působila existence dvou kalendářů v každodenním životě jejich obyvatel, ať už šlo o odvádění daní a splácení dluhů (evangelici s posměchem poukazovali na to, že desátky mají katolíci platit v době, kdy je úroda ještě na polích), nemožnost prodat obilí na trzích, které se podle nového kalendáře konaly příliš brzy, až po pronásledování a trestání poddaných evangelických vrchností pracujících na svých polích na katolickém území v dobách katolických svátků, či poddaných katolických vrchností v evangelických městech o svátcích evangelických.<sup>236)</sup> – Nebylo neobvyklé, že část poddaných téže vrchnosti v nábožensky smíšených oblastech se řídila jedním kalendářem a druhá část druhým, a většina svátků pak byla slavena dvakrát.<sup>239)</sup> – Ekonomické důvody vedly k tomu, že některá evangelická města s katolickým zázemím (například Augšpurk, jehož hlavním obchodním partnerem bylo katolické bavorské vévodství), nebo i celá území zaváděla nový kalendář z čistě hospodářských důvodů, případně se přiklonila k novému kalendáři celá paritní města včetně evangeliků.<sup>240)</sup> Zavedení nového kalendáře v části říšských měst také narušilo celý systém trhů, který se vytvořil ve středověku. Města, kde se konaly významné trhy, měla problémy s počítáním dnů. Pro obchodníky byly vydávány speciální kalendáře s oběma způsoby datování.<sup>241)</sup> Užití dvou kalendářů se odráží i v korespondenci té doby, když odpověď může být datována dříve než žádost.<sup>242)</sup> Aby vyloučili nedorozumění, uváděli někteří pisatelé výslovně, zda datují podle nového, opraveného způsobu (*stilo novo, correcto, reformato, calendarii correcti, calendarii novi, des neuen calendarii*), nebo podle způsobu starého (*stilo nebo more antiquo* nebo *vetere, calendarii veteris, des alten calendarii*). V tištěných kalendářích bývala obě data uváděna v podobě zlomku, zpravidla tak, že v evangelických kalendářích byl starý způsob uveden jako čitatel, nový jako jmenovatel, v katolických naopak.

Osobitě stanovisko k reformě Řehoře XIII. zaujali astronomové.<sup>243)</sup> Bez ohledu na konfesní příslušnost vyslovovali někteří námítky proti úpravě gregoriánského kalendáře, kritizovali jeho nedostatky a vznášeli připomínky, na druhé straně uznávali jeho přednosti. Až na výjimky však nebyli zásadně proti opravě. Rozhodný nesouhlas s reformou vyslovovali především protestanté. Již zmíněný **Michael Maestlin** se ostře postavil proti novému kalendáři. Jeho žák a přítel **Jan Kepler** proti němu však neměl podstatné námítky, naopak uznával jeho výhody. Jako císařský matematik obhajoval nový kalendář a doporučoval jeho přijetí i protestanty. Ze stejných vědeckých i praktických důvodů se pro provedení reformy kalendáře vyslovil i druhý nejvýznamnější astronom té doby, rovněž protestant, **Tycho Brahe**.

Situace se vyhroutil na konci 17. století, kdy po uzavření míru zá-



padoevropských a středoevropských zemí s Francií v Rijswijku 1697 hrozily v některých severoněmeckých oblastech kvůli kalendáři nepokoje. Tehdy se o zásadní změnu ve vztahu ke kalendáři v protestantských oblastech začali zasazovat i přední učenci: proslulý německý matematik a osvícenský filozof **Gottfried Wilhelm Leibniz** (1646–1716), jeho žák astronom **Erhard Weigel** († 1699) z Jeny, dánský astronom **Olaf Roemer** (1644–1710). Roemerovi se podařilo dánského krále Christiana V. o přednostech nového kalendáře přesvědčit. Zdůrazňoval přitom především skutečnost, že kalendář užívají jiné národy a že by menšina měla následovat většinu, zvláště když většina má pravdu. Za výhodu nového kalendáře považoval to, že se – alespoň podle jeho tvrzení – chyby v novém kalendáři projeví až po dvacetitřiceti letech, a jsou navíc sporné, zatímco chyby starého stylu jsou nesporné po jednom či dvou stoletích, a že i protestantská území dříve či později musí nový kalendář přijmout. Za nejvhodnější dobu, kdy by se tak mělo stát, považoval rok 1700.<sup>244)</sup>

Weigel záhy pochopil, že gregoriánský kalendář je ve své původní podobě pro představitele protestantských církví nepřijatelný. Proto navrhoval odstranit alespoň rozdíl mezi oběma kalendáři, který měl v roce 1700 vzrůst na jedenáct dní, a zavést gregoriánskou úpravu přestupných dnů. Pro určení velikonočního úplňku však navrhoval místo gregoriánského cyklického výpočtu používání astronomických tabulek.

Dne 23. září 1699 podle starého počtu, 3. října podle nového, se evangeličtí stavové usnesli na vynechání jedenácti dnů v únoru 1700 tak, že po 18. únoru má následovat 1. březen. Tím bylo sjednoceno datování v katolických a protestantských oblastech Německa. Protestanté však tehdy ještě nepřijali katolický způsob výpočtu Velikonoc. Pro rok 1700 stanovili sice jako datum Neděle velikonoční 11. duben, na nějž připadly Velikonoce i podle gregoriánského kalendáře (velikonoční úplňk nastal podle věčného gregoriánského kalendáře v neděli 4. dubna, Velikonoce tedy připadaly na 11. duben, astronomicky však úplňk nastal již v sobotu 3. dubna, takže „astronomické“ Velikonoce měly být 4. dubna), zároveň však bylo rozhodnuto, že nadále budou jak velikonoční úplňky, tak termíny jarní rovnodennosti určovány astronomicky – *Calculo Astronomico*, a to na základě Keplerových astronomických tabulek („Rudolfinských“) s poledníkem procházejícím hvězdárnou Tychona Brahe v Oranienburgu. Tento nový kalendář byl nazván *verbesserter Kalender* („opravený“, „zdokonalený kalendář“).<sup>245)</sup>

Protože se v období od roku 1583 do února 1700 v říši užívaly vedle sebe dva způsoby datování, je třeba značné opatrnosti při práci s říšskými prameny. Datum podle starého počtu lze pro období od ro-



ku 1582 do února 1700 převést na nový počet přičtením deseti dnů. Pokud součet přesahuje počet dnů měsíce uvedeného v datování, tento počet se odečte a datum náleží měsíci následujícímu. Například datum 23. září 1699 starého počtu, kdy bylo rozhodnuto zavést v říši nový způsob v uspořádání kalendářního roku, lze převést na gregoriánské datování takto: k číslu 23 přičteme 10, od součtu 33 odečteme počet dnů měsíce září, tj. 30; výsledek 3 udává, že k udání došlo 3. října 1699 podle nového počtu. U data mandátu Rudolfa II. z 3. prosince 1583 postačí pouze přičíst k číslu dne (3) číslo 10, abychom zjistili, že mandát byl vydán 13. prosince podle gregoriánského kalendáře.

Opravený kalendář přijaly o něco později také nizozemské provincie Gelderland, Zutphen (z 30. června na 12. červenec 1700), Utrecht, Overijssel (z 30. listopadu na 12. prosinec 1700), Frísko a Groningen (z 31. prosince 1700 na 12. leden 1701) a švýcarské kantony Curych, Bern, Basilej, Schaffhausen, Ženeva, Mülhausen a Biel (z 31. prosince na 12. leden 1701). Opravený kalendář v této podobě přijalo v roce 1700 také Dánsko,<sup>246)</sup> ačkoli se Olaf Roemer přimlouval za cyklické počítání Velikonoc. Oprava kalendáře byla provedena reskriptem z 28. listopadu 1699, jedenáct dnů bylo vynecháno mezi 18. únorem a 1. březnem 1700.

Se zavedením nového kalendáře ještě váhalo Švédsko,<sup>247)</sup> jehož obyvatelé silněji než ostatní lpěli na starých zvyklostech. Změnu kalendáře v okolních zemích však nemohli zcela ignorovat. Aby se rozdíl mezi švédským kalendářem a kalendářem ostatních evropských zemí v roce 1700 nezvýšil o další den, vynechali Švédové v tomto roce přestupný den, ale nadále počítali podle starého způsobu. Oproti juliánskému kalendáři byla ovšem švédská data o jeden den posunuta, rovněž datum Velikonoc se v některých letech (1705, 1709 a 1711) odchylovalo od data Velikonoc juliánského kalendáře. Tento rozdíl byl vyrovnán v roce 1712, kdy byl přidán další přestupný den (30. únor) za den vynechaný v roce 1700. Tento rok měl tedy dva přestupné dny a celkem 367 dnů. Od 1. března 1712 tedy ve Švédsku opět platil juliánský kalendář. Velikonoční datum však působilo nadále problémy. Otázka jeho výpočtu byla předmětem četných pojednání. V roce 1739 bylo rozhodnuto, že Velikonoce budou určovány astronomicky. Tehdy došlo ve Švédsku k poněkud paradoxní situaci, kdy opravený kalendář platil pro výpočet data Velikonoc, zatímco úprava roku se řídila kalendářem juliánským. Až v roce 1753 bylo i ve Švédsku vynecháno v kalendáři jedenáct dnů, a Švédové se nadále řídili gregoriánským kalendářem. Pouze Velikonoce byly, stejně jako v ostatních protestantských zemích, počítány astronomicky.

Jako poslední ze západoevropských zemí zavedla gregoriánský ka-

lendář Velké Británie.<sup>248)</sup> Ačkoli první jednání o reformě byla zahájena již na počátku osmdesátých let 16. století a odborníci ji doporučovali, nebyla tehdy provedena především pro nesouhlas církevních hodnostářů odmítajících autoritu papeže. Rozdíly v datování mezi Velkou Británií a evropským kontinentem ztěžovaly komunikaci a dodnes působí problémy britským historikům. Když například Vilém Oranžský opustil 11. listopadu 1688 Holandsko, kde byl užíván gregoriánský kalendář, přijel do Anglie 5. listopadu (podle juliánského kalendáře platného ve Velké Británii). Také v korespondenci s evropským kontinentem se často stávalo, že odpověď odeslaná z Británie byla datována dříve nežli předchozí dopis z kontinentu. V oficiální korespondenci s kontinentálními vládami uváděly britské úřady raději obě data ve formě zlomku (William Boswell psal z Haagu Johnovi Cokeovi: 12/22 Dec. 1635). Někteří pisatelé datovali dopisy určené na kontinent podle gregoriánského kalendáře, nebo uváděli, zda je dopis datován podle starého způsobu, juliánského (*O. S.* = *Old Style*), nebo podle nového, gregoriánského (*N. S.* = *New Style*). Často však údaj o užitém kalendáři uveden není a historik se musí orientovat podle příslušnosti pisatele, případně též dalších okolností.

K úpravě kalendáře a kalendářního roku podle západoevropského vzoru se Velká Británie odhodlala až v roce 1751. Dne 25. února 1751 (podle tehdejšího anglického kalendáře se začátkem roku 25. března to byl rok 1750) přečetl lord Chesterfield ve Sněmovně lordů návrh na úpravu začátku roku a opravu tehdy užívaného kalendáře. Po posouzení astronomy byl tento „Chesterfieldův akt“ přijat, mimo jiné proto, že reformovaný kalendář přijali okamžitě všichni katolíci, postupně pak všichni protestantští panovníci v Evropě, s výjimkou Ruska, Švédska a Anglie. Pro Anglii by prý nebyla příliš velká pocta setrvávat ve zjevném omylu, navíc v takové společnosti. Jedenáct dnů bylo v anglickém kalendáři vynecháno na základě nařízení parlamentu z 2. na 14. září 1752. Současně s návrhem na zavedení „kalendáře nového stylu“ bylo rozhodnuto, že následující 1. leden má být prvním dnem roku 1752. Tím byl začátek roku přesunut z 25. března na 1. leden. Tato opatření značně vzrušila tradiционаlistické Angličany. Mezi lidmi se rozšířila představa, že vynecháním jedenácti dnů v kalendáři přijdou o jedenáct dnů života – s přesunem začátku roku z 25. března na 1. leden dokonce o více než tři měsíce.<sup>249)</sup> – Ne právě pečlivě formulovaný parlamentní výnos nezabránil tomu, aby někteří dělníci uvěřili, že přijdou o mzdu za jedenáct dnů. Docházelo k výtržnostem, lidé se shromažďovali v ulicích pod heslem *Give us back our Eleven Days!* (Vraťte nám našich jedenáct dnů!)<sup>250)</sup> Ke zvláště prudkým bouřím došlo v tehdy druhém největším anglickém městě Bristolu, kde při nich bylo i několik lidí zabito. Spolu s Anglií přijaly nový kalendář také Ir-



sko, Wales a britské zámořské kolonie. V následujícím roce byl ve Velké Británii a v jejích koloniích zaveden také gregoriánský způsob výpočtu Velikonoc.

Velikonoce počítané ve většině protestantských zemí podle opraveného kalendáře působily jistě problémy, protože pochopitelně nepřipadaly vždy na stejný den jako Velikonoce počítané cyklicky podle kalendáře gregoriánského.<sup>251)</sup> Poprvé k této situaci došlo v roce 1704, pak 1724 a 1744. Odlišné termíny Velikonoc působily nepřijemnosti a ještě více vyhrcovaly spory mezi katolíky a protestanty v říši. – Například v roce 1724 došlo mimo jiné k ostrému konfliktu mezi katolickými a evangelickými přisedíci říšského komorního soudu o termín velikonočních prázdnin.<sup>252)</sup>

Aby zabránil dalším rozporům, prosadil pruský král Fridrich II. Veliký (1740–1786) v prosinci 1775, aby i protestanté přešli na cyklický způsob výpočtu velikonočního data, a všichni němečtí křesťané tak slavili Velikonoce týž den. Dne 29. ledna 1776 bylo sepsáno říšské dobrozdání, podle něhož se stavové „ze svobodné vůle“ rozhodly slavit nadále Velikonoce na obou náboženských stranách současně. Dne 7. června 1776 potvrdil dobrozdání císař Josef II. Tento nový kalendář, jímž byl dokončen přechod na gregoriánský kalendář, byl nazýván *verbesserte Reichskalender*, „opravený říšský kalendář“.

Rozhodnutí bylo zároveň sděleno ostatním evangelickým zemím, Anglii, Dánsku, Švédsku, Nizozemí a Švýcarsku. Švýcarsko s opravou souhlasilo okamžitě. Dánsko,<sup>253)</sup> které v roce 1724 slavilo Velikonoce podle gregoriánského kalendáře 16. dubna, v roce 1744 však pravděpodobně podle „opraveného kalendáře“, přijalo „opravený říšský kalendář“ na základě královského reskriptu z 11. prosince 1776. Švédsko ovšem počítalo Velikonoce podle „opraveného kalendáře“, tedy astronomicky, až do roku 1844, kdy byl na doporučení Švédské akademie listem švédského krále z 2. února zaveden cyklický výpočet Velikonoc.<sup>254)</sup>

### 3.4.7.1 Převádění juliánských dat na data gregoriánská

Juliánská data z období před zavedením gregoriánského kalendáře roku 1582 nejsou v historických pracích dodatečně přepočítávána na gregoriánský kalendář. Historikové je uvádějí v té podobě, jak je našli v pramenech nebo převedli na dnešní způsob datování, bez ohledu na to, že současné datování je založeno na kalendáři gregoriánském. Pouze juliánská data po roce 1582 bývají převáděna na



gregoriánský kalendář, případně jsou uváděny oba způsoby. Přísně vzato, nejsou tedy výročí událostí před říjnem 1582 připomínána v přesném termínu, ale s příslušným posunem, podle toho, do které doby spadají.

Při převádění juliánských dat z doby po gregoriánské reformě kalendáře na data gregoriánská je nutno k dennímu datu přičíst počet vynechaných dnů při reformě (10) a příslušná sluneční vyrovnání (po 1 dni v roce 1700, 1800 a 1900). Pokud bychom chtěli převést juliánská data z doby před reformou na data gregoriánská, bylo by třeba prodloužit gregoriánský kalendář zpět k době nicejského koncilu. Pak by bylo nutno rozdělit deset dnů vynechaných v roce 1582 do let 1500, 1400, 1300, 1100, 1000, 900, 700, 600, 500, 300. V těchto letech by tedy bylo třeba vynechat přestupný den.<sup>255</sup> „Přesné“ výročí juliánských dat v gregoriánském kalendáři lze tedy spočítat podle následující tabulky:



Období	počet dnů, které je nutno přičíst k juliánskému datu
1. 3. 300 – 29. 2. 500	1
1. 3. 500 – 29. 2. 600	2
1. 3. 600 – 29. 2. 700	3
1. 3. 700 – 29. 2. 900	4
1. 3. 900 – 29. 2. 1000	5
1. 3. 1000 – 29. 2. 1100	6
1. 3. 1100 – 29. 2. 1300	7
1. 3. 1300 – 29. 2. 1400	8
1. 3. 1400 – 29. 2. 1500	9
1. 3. 1500 – 29. 2. 1700	10
1. 3. 1700 – 29. 2. 1800	11
1. 3. 1800 – 29. 2. 1900	12
1. 3. 1900 – 29. 2. 2100	13

### 3.4.8 Francouzský revoluční kalendář

Přijetí gregoriánského kalendáře v protestantských německých zemích v roce 1700 a v Anglii 1752 jeho prestiž nesporně zvýšilo. Během 18. století kalendář také přestával být výlučně církevní záležitostí. Rozvoj přírodních věd a techniky umožňoval stále přesnější měření a pozorování, která byla užitečná i pro výpočty kalendáře a otázky konstrukce kalendáře stále více sledovala odborná veřejnost i vzdělání laikové.



Zájem učenců na jedné straně a potřeby rodící se průmyslové společnosti s nutností kontroly a plánování v pevných časových obdobích na straně druhé, byly příčinou úvah o změně kalendáře a zavedení desetinného systému do měření času, podobně, jako se tento systém prosazoval v mirách a vahách a byl navrhován i pro administrativní uspořádání států. Tyto tendence se projeví ve Francii v osmdesátých letech 18. století.<sup>256)</sup> Zabývali se jimi encyklopedisté i publicisté. Na počátku osmdesátých let vystoupil ateistický publicista **Silvain Maréchal** s požadavkem zavést jednotný kalendář založený na desetinném systému pro všechny osvícené národy.<sup>257)</sup> Konkrétní návrh podal v roce 1788 v *Almanach des Honnêtes Gens*,<sup>258)</sup> kde rozdělil měsíce do dekad s pěti dodatkovými dny na konci roku. Jednoznačně proticirkevně laděná publikace způsobila autorovi řadu potíží, včetně tříměsíčního vězení – o místo přišel již po vydání svých předchozích publikací –, o to více však získala na popularitě.<sup>259)</sup>

Po vypuknutí Francouzské revoluce nabyla kritika kalendáře konkrétní podoby. Revoluční a proticirkevně naladěné Francii, usilující o změny ve všech oblastech společenského života, byla blížká i myšlenka změny kalendáře. Poprvé se objevila v *Moniteur* ze 17. května 1790.<sup>260)</sup> Politická situace však nebyla v té době příznivá pro změnu, která vyžadovala důkladnou odbornou přípravu. Odpoutání od starého kalendáře přesto nastávalo zcela spontánně. Asi od poloviny roku 1790 se bez jakéhokoli legislativního rozhodnutí začíná v úředních písemnostech objevovat datování podle *let Svobody*.<sup>261)</sup> Jejich počítání ovšem nebylo jednotné. Někteří uživatelé tohoto datování považovali za epochu nové éry 14. červenec 1789, a počítali léta od tohoto data, jiní sice počítali léta Svobody, ale se začátkem roku 1. ledna, takže od 1. ledna 1790 počítali druhý rok Svobody, třetí rok od 1. ledna 1791. Záležitost musela být nakonec předložena Zákonomárnému shromáždění. To rozhodlo 2. ledna 1792, že veškeré úřední písemnosti ponесou údaj o éře Svobody (*l'ère de la Liberté*) a že čtvrtý rok Svobody má začít prvním lednem 1792.<sup>262)</sup> Tak zůstal zatím zachován 1. leden jako začátek roku. Od 10. srpna téhož roku bylo datování rozšířeno ještě o *léta Rovnosti* (*ans de l'Égalité*).<sup>263)</sup>

Dne 21. září 1792 byla vyhlášena republika. Již na svém druhém zasedání následujícího dne rozhodl Konvent na návrh poslance Billaud-Varena, že tímto dnem začíná **éra Republiky**, a že *tous les actes seraient désormais datés de l'an 1<sup>er</sup> de la République française* (všechny písemnosti mají být napříště datovány od 1. roku Francouzské republiky). Aby byly roky nové éry uvedeny do souladu s jinde běžným kalendářem, měl druhý rok Republiky, *l'an II. de la République*, začít v roce 1793. Politická situace v jakobínské Francii po porážce



„vnitřního nepřítele“ a po prvních vojenských úspěších v zahraničí byla příznivá výraznějším změnám. Nermalou roli v nich hrály dechristianizační tendence jakobínů. V prosinci 1792 začala speciálně ustavená komise připravovat návrh nového kalendáře.<sup>264)</sup> Jejími členy byli vedle poslanců nejvýznamnější vědci té doby, členové francouzské Akademie věd, astronomové **Alexandre Guy Pilgré**, **Joseph Jerome Lalande**, matematikové **Joseph Louis Lagrange**, **Gaspar Monge** a **Gilbert Romme**, jenž byl též předsedou komise.<sup>265)</sup> Zároveň probíhala ve výchovném výboru Konventu a v dalších revolučních orgánech široká diskuse, v níž byly zvažovány otázky ideologického zdůvodnění i politické funkce reformy. 20. září 1793 předložil G. Romme, poslanec za Puy-de-Dôme v Auvergni a člen výchovného výboru Konventu, který je považován za vlastního „otce“ kalendáře, návrh nového kalendáře, podle něhož byl 5. října II. roku (1793) vydán příslušný zákon.<sup>266)</sup> Za počátek nové éry byl určen den 22. září 1792 jako první den Republiky a zároveň jako datum podzimní rovnodennosti. Rok měl mít dvanáct stejně dlouhých měsíců po třiceti dnech, každý měsíc se měl dělit do tří dekád. Zbývajících pět dnů bylo vloženo na konec roku jako dny doplňkové (*jours complémentaires*). Pro vyrovnání rozdílu mezi tímto slunečním rokem o 365 dnech a rokem tropickým se měl, když to astronomické výpočty vyžadovaly, tedy zpravidla jednou za čtyři roky, na konec roku vkládat přestupný den. Romme navrhoval též pro měsíce, dny dekád i doplňkové dny názvy vztahující se k nové éře.<sup>267)</sup> Tyto názvy však Konvent nepřijal a měsíce, dekády i dny se měly pouze číslovat. Takovéto označování bylo však nepraktické. – Básník Philippe-François-Nazaire Fabre d'Églantine (narozen 1755 jako syn obchodníka se sukem v Carcassonne, působil jako učitel a novinář, později jako Dantonův tajemník, popraven s dantonisty 1794) zesměšnil tento systém formulí „*le premier jour de la première décade du premier mois de la première année de la République*“ („první den první dekády prvního měsíce prvního roku Republiky“). – Proto bylo rozhodnuto vytvořit komisi, v níž kromě Rommeho měli být občané **Marie-Joseph Chénier** (spisovatel a bratr známého básníka André Chéniera), malíř **Jacques-Louis David** a **Fabre d'Églantine**. Ten byl autorem návrhu názvů měsíců, předloženého *3 du second mois de la seconde année de la République française*, tj. 24. října 1793, Konventu.<sup>268)</sup>

Na základě tohoto návrhu byl 4. *Frimaire l'an II* (tj. 24. listopadu 1793) vydán změněný zákon včetně *Instruction sur l'emploi du nouveau calendrier*. Podle něho měl každý rok začínat o půlnoci dne, kdy na pařížském poledníku nastane podzimní rovnodennost.<sup>269)</sup> První rok začínal 22. září 1792. Každý měsíc měl třicet dnů. Inspirací pro názvy měsíců bylo počasí v určitém ročním období a zemědělský cy-



klus. Názvy byly tvořeny tak, aby měsíce každého čtvrtletí měly stejnou koncovku:

1. <i>Vendémiaire</i> (měsíc vinobraní)	přibližně	22. září – 21. října
2. <i>Brumaire</i> (měsíc mlhy)	přibližně	22. října – 20. listopadu
3. <i>Frimaire</i> (měsíc jinovatky)	přibližně	21. listopadu – 20. prosince
4. <i>Nivôse</i> (měsíc sněhu)	přibližně	21. prosince – 19. ledna
5. <i>Pluviôse</i> (měsíc deště)	přibližně	20. ledna – 18. února
6. <i>Ventôse</i> (měsíc větru)	přibližně	19. února – 20. března
7. <i>Germinal</i> (měsíc klíčení)	přibližně	21. března – 19. dubna
8. <i>Floréal</i> (měsíc květů)	přibližně	20. dubna – 19. května
9. <i>Prairial</i> (měsíc luk)	přibližně	20. května – 18. června
10. <i>Messidor</i> (měsíc žni)	přibližně	19. června – 18. července
11. <i>Thermidor</i> <sup>270)</sup> (měsíc horka)	přibližně	19. července – 17. srpna
12. <i>Fructidor</i> (měsíc plodů)	přibližně	18. srpna – 16. září

Vložených pět, v přestupném roce šest, dnů se mělo nazývat *les Sans-cullotides*, přestupný den *jour de la Révolution*. Čtyřleté období s přestupným dnem se nazývalo *la Franciade*,<sup>271)</sup> přestupný rok *année sextile* (podle šesti doplňkových dnů). K vyrovnání roční chyby asi 11 minut a 14 sekund, kterou tento systém nebral v úvahu, měli astronomové určit dobu, kdy bude třeba přestupný den odsunout (*sextile retardée*). Pravidlo pro pravidelné vynechávání přestupného dne stanoveno nebylo.<sup>272)</sup> Každý měsíc se dělil na tři dekády (*décade*). Poslední dny dekády se již podle zákona ze 16. *du 1<sup>er</sup> mois* (7. října) nazývaly *décadi*. Podle tohoto vzoru vytvořil Fabre d'Églantine analogické názvy i pro ostatní dny dekad: 1. *primidi*, 2. *duodi*, 3. *tridi*, 4. *quadridi*, 5. *quintidi*, 6. *sextidi*, 7. *septidi*, 8. *octidi* (též *octodi*), 9. *nonidi* (též *nonodi*).<sup>273)</sup> Kromě toho byly jednotlivé dny ještě pojmenovány zvláštními názvy.<sup>274)</sup> 1. *Vendémiaire* (= *La fondation de la République*), *jours complémentaires* a všechny *décadi* byly dny svátečními.<sup>275)</sup> Každé čtyři roky měla být slavena památka Revoluce, a to posledních pět dnů.<sup>276)</sup> Desetinná soustava měla být zavedena i do dělení dne. Den počítaný od půlnoci do půlnoci se měl dělit na deset hodin, hodina rovněž na deset částí. Stá část hodiny se nazývala *minute décimale*, stá část minuty *seconde décimale*. To tvořilo nejslabší článek celé reformy. Desetinné dělení dne se vůbec neujalo, mimo jiné i proto, že hodiny přizpůsobené této soustavě nebyly běžně k dispozici.<sup>277)</sup>

Republikánský kalendář byl pravidelně užíván<sup>278)</sup> v úředních písemnostech až od *Frimaire II.* (prosinec 1793). Do té doby je v datech zmatek, často se u data podle nového způsobu objevuje v závorkách datum gregoriánské. Široká propaganda využívající novinových článků i soudobých písní,<sup>279)</sup> vyzdvihujících a opěvujících přednosti nové-



ho kalendáře, uváděla republikánský kalendář jako symbol společenského zlomu a odtržení od starého systému<sup>280)</sup> do povědomí širokých společenských vrstev. Kromě Francie se republikáni pokoušeli zavést nový kalendář také na dobytých územích, v Porýní a ve Falci, avšak s nevalným výsledkem.

Změna kalendáře, která navazovala na změnu systému měr a vah, byla obecně považována za potřebnou. Navíc byl starý kalendář chápán jako nástroj pověr a nevědomosti, za nímž stála církev a monarchie. Právě vliv církve při vzniku starého kalendáře způsobil, že kalendář měl vědecky velmi pochybné základy. – Výtky pocházející z arzenálu osvícenské kritiky náboženství ho prohlašovaly za absurdní a zlovolný nástroj kléru a církve.<sup>281)</sup> Přes jistou racionalitu měl však i republikánský kalendář řadu nevýhod. Doplnkové dny na konci roku, který měl být přizpůsoben potřebám rodícího se nového systému, nakonec působily v denním životě kapitalistické společnosti rušivě, vkládání přestupného dne nemělo žádný systém, přestupné roky byly někdy po čtyřech, jindy po pěti letech, podle toho, na který den připadl začátek roku, který bylo nutno pokaždé určit přesnými astronomickými výpočty. Zvláštní popularitu nezískala ani nová pojmenování. Nejprve muselo být označení *sans-culottides* nahrazeno opět termínem *jours complémentaires*. Hlavním důvodem, proč kalendář nezdomácněl, byly však dekády, které prodlužovaly šestidenní pracovní období na devítidenní. Instrukce dekretu z 5. října, podle níž měl být dnem pracovního klidu vždy 10., 20. a 30. den v měsíci, nebyla dodržována.<sup>282)</sup> Nemalou úlohu tu hrály i důvody náboženské. Množily se petice za odstranění dekad. Po zřízení konzulátu se dalo očekávat také zrušení republikánského kalendáře. V roce 1801 uzavřel Napoleon konkordát s papežskou kurií a znovu bylo dovoleno slavít neděle a církevní svátky. Dne 18. *Germinal X* (2. září 1805) ustavil senát komisi, která měla připravit přechod na gregoriánský kalendář. V Laplaceově zprávě z 22. *Fructidor* (9. září) byly vyjmenovány chyby republikánského kalendáře.<sup>283)</sup> Za největší byla považována skutečnost, že Francie zůstala se svým kalendářem v Evropě sama.<sup>284)</sup> Toho dne rozhodl Napoleon, že *à compte du Nivôse prochain* (od 1. ledna 1806) *le calendrier Grégorien sera mis en usage dans tout l'empire français*.<sup>285)</sup> Od 1. ledna 1806 přešla tedy Francie zpět ke gregoriánskému kalendáři.

Republikánský kalendář byl znovu zaveden za Pařížské komuny roku 1871, ale trval pouze po *Germinal* a *Floréal LXXIX* (březen a duben 1871).

Vzhledem k odlišnému uspořádání kalendářního roku, především k odlišnému vkládání přestupných dnů a k odlišnému začátku a délce kalendářních měsíců ve francouzském revolučním kalendáři, je pře-



vádění dat podle tohoto kalendáře na náš způsob datování poněkud komplikované. Proto je vhodné použít některé z tabulek, které byly k tomuto účelu sestaveny.<sup>286)</sup>

### 3.4.9 Recepce gregoriánského kalendáře v ortodoxních zemích

Podle představ Řehoře XIII. měli nový kalendář přijmout všichni křesťané. Řehoř XIII. měl také od počátku zájem na tom, aby se na reformě kalendáře podíleli i představitelé východní církve, kteří ostře reagovali již na první zprávy o přípravě reformy.<sup>287)</sup> Výzvu zúčastnit se přípravy kalendáře v odborné komisi, adresovanou patriarchům v Cařihradě, Antiochii a Alexandrii, přijal však pouze antiošský patriarcha Ignatius. Zájem o reformu projevoval rovněž řecký biskup v Benátkách. S ohledem na východní církve vypracoval profesor astronomie v Bologni Giovanni Battista di Zanti pravidla pro aplikaci reformy na kalendář řeckých církví, pro syrské křesťany vydal v roce 1583 tabulky také v arabštině, tištěné syrským písmem. Rovněž bylo zhotoveno několik kopií chaldejské a arménské verze kalendáře.<sup>288)</sup> Poměry na Východě, kde byla řada autonomních a poloautonomních církví, kde neexistovala žádná ústřední moc obdobná papežské moci na Západě, která by mohla nový kalendář prosadit, a kde i politické poměry vylučovaly jakékoli užší kontakty ortodoxních křesťanů žijících pod tureckou nadvládou se západními křesťany, brzdily vážnější jednání mezi západní a východní církví o případném sjednocení kalendáře v nové podobě. Tajné jednání s cařihradským patriarchou Jeremiášem, zahájené bezprostředně po vydání buly *Inter gravissimas*, které shodou okolností vpadlo do politických nepokojů v Turecku, ztroskotalo v únoru 1584 v důsledku tvrdého zákroku Turků proti patriarchovi a východní církvi. Z tohoto důvodu bylo zcela bezvýznamné, že Jeremiáš byl novému kalendáři nakloněn. Pokusy o jednání s koptskými patriarchy v Antiochii a Alexandrii byly rovněž neúspěšné. Antiošský patriarcha odmítl přijmout kalendář, pokud ho nepřijmou všechny ostatní národy, údajně z obav před Turky. Pouze maronité v Sýrii gregoriánský kalendář v roce 1606 přijali.

#### 3.4.9.1 Rusko

Gregoriánská reforma se však ve své době neprosadila ani v Rusku,<sup>289)</sup> kde byla považována za porušení ustanovení nicejského konci-



lu a za útok vůči pravověrným křesťanům. K tomuto povědomí přispěla ještě bezohledná propaganda prováděná některými římskokatolickými kněžími v Litvě a v Polsku. Přes veškeré snahy o přiblížení západní Evropě ji nezavedl ani Petr Veliký, ačkoli se mu naskýjala k tomuto opatření příležitost, když od roku 1700 zaváděl v Rusku křesťanský letopočet se začátkem roku 1. ledna, který byl pro Rusy zcela nový.

V 19. století ovšem začalo Rusko pociťovat izolovanost kalendáře ve vztahu k západní Evropě. Ta se prohlubovala především s rozvojem komunikace, zejména se zavedením telegrafu. Gregoriánský kalendář vstupoval stále výrazněji do povědomí ruské společnosti. Začínaly ho alespoň částečně používat některé instituce jako válečné a obchodní loďstvo, resorty zahraničí, financí, dopravy i vnitra. Rovněž byl používán při astronomických a meteorologických pozorováních. Od třicátých let 19. století byly vypracovávány návrhy úplného přechodu na gregoriánský kalendář. Vesměs však ztroskotaly na zdrženlivosti vlády, neochotné překonávat těžkosti spojené s přechodem na nový kalendář. Potiže narůstaly hlavně s rozvojem soukromého kapitálu a bankovníctví (otázka úroků). Stanovisko vlády bylo podporováno pravoslavnou církví. Ta se obávala, že by její souhlas s reformou mohl být interpretován jako ústupek vůči církvi římskokatolické. Postoj vlády byl do značné míry podmíněn i nevzdělaností většiny obyvatelstva, které by těžko pochopilo pohnutky, jež k reformě kalendáře vedly, nehledě na nebezpečí značných nedorozumění, k nimž v této situaci mohlo při zavádění nového kalendáře dojít.

Přesto v prosinci 1829 podal úředník N. Otrješkov konkrétní návrh na zavedení nového kalendáře. Dvanáct dnů, které tehdy tvořily rozdíl mezi juliánským a gregoriánským kalendářem, mělo být vynecháno z 19. srpna na 1. září. Přes kladné dobrozdání Petrohradské akademie věd byl však návrh zamítnut, údajně pro obavy z náboženských nepokojů. – Tehdejší ministr lidové osvěty, kníže K. A. Liven, označil reformu ve zprávě pro cara Mikuláše za „nevhodnou, nepotřebnou, která může mít za následek nežádoucí zneklidnění a rozbouření hlav“.<sup>290</sup> – Neuspěl ani návrh generálporučíka Bartholomeje z roku 1837, podle něhož mělo být dvanáct dnů vynecháno postupně. Když se v padesátých letech 19. století otázka nového kalendáře dostala na stránky novin, vyvolala značný neklid, takže musela být diskuse „na vyšší pokyn“ zastavena. V šedesátých letech publikoval astronom **Johann Heinrich Mädler** (1794–1874) návrh, podle něhož měl být v juliánském kalendáři k vyrovnání rozdílu mezi kalendářním a tropickým rokem vynecháván jeden den nikoli v centenárních letech, jak ukládala gregoriánská reforma, ale vždy, když rozdíl mezi kalendářním a tropickým rokem narostl na celý den, k čemuž dochází asi po



128 letech<sup>291)</sup> (navrhovány byly roky 1900, 2028, 2156 atd.). Zároveň Mädler navrhoval, aby Velikonoce byly stanoveny na první neděli v dubnu. Pozměněný návrh s odlišnou úpravou přestupných dnů předložil v roce 1899 **Sergej Pavlovič Glazenapp** (1848–1937). Komise složená ze zástupců ministerstva, církve i vědeckých společností (mj. jejím členem byl i D. I. Mendělejev) se vyslovila pro Mädlerův návrh. Období, za které měl být vynechán přestupný rok, však navrhovala počítat nikoli od nicejského koncilu, ale od doby narození Kristova, tedy do roku 1920 čtrnáct dnů, po něm patnáct (1920 = 15 x 128). Tím by ruský kalendář do roku 1920 předcházel kalendář gregoriánský o jeden den, po roce 1920 o dva dny. Určení data Velikonoc rozhodla komise přenechat pravoslavné církvi. Provedení reformy kalendáře zamýšlela komise pro rok 1920. Na konci roku 1901 měla návrh ještě posoudit nová komise, tentokrát komise Carské akademie věd. Z nejvyšších míst jí bylo doporučeno, aby věnovala pozornost sdělení bývalého ministra lidové osvěty knižete Livena. Rovněž Nejsvětější synod jako nejvyšší církevní orgán v Rusku tlumočil své stanovisko, podle něhož bylo zavedení nového kalendáře nežádoucí. Stanovisko komise nemohlo být za těchto okolností jiné než zamítavé. Zamítnutí bylo zdůvodněno tím, že navrhovaný kalendář neodstraňoval rozdíl mezi gregoriánským a ruským kalendářem (čímž ovšem také reforma kalendáře, která měla sjednotit počítání času v Rusku se západní Evropou, ztrácela smysl). – Komise nesdílela iluze tvůrců návrhu, že národy řídící se gregoriánským kalendářem upraví svůj kalendář podle ruského vzoru.

Reforma kalendáře byla provedena až po nástupu sovětské vlády v Rusku. Jednou z hlavních pohnutek ke změně kalendáře byla snaha sovětských orgánů slavit v Rusku První máj rýž den jako v ostatních zemích světa. Poprvé tomu tak bylo již 1. května 1917. Od téhož dne také datoval podle gregoriánského kalendáře bolševický tisk.<sup>292)</sup> Následovaly ho i některé nové místní správní orgány. Oficiálním kalendářem však prozatím zůstával kalendář juliánský.

Záhy po vítězství revoluce, 16. listopadu 1917, přednesl lidový komisař zahraničních věcí na zasedání Rady lidových komisařů návrh posoudit otázku změny kalendáře. Za tímto účelem byla utvořena zvláštní komise. Bylo rozhodnuto, že reforma bude provedena v lednu 1918 za takových opatření, která by vyloučila možnost nedorozumění. Otázka zavedení nového kalendáře byla posuzována z hlediska církevního, astronomického, právního a hospodářského. Návrh zavést zcela nový „kalendář socialistické éry“<sup>293)</sup> byl zamítnut, neboť bylo považováno za nezbytné, aby Rusko přešlo na „styl přijatý kulturními národy“ a aby počítání času bylo s téměř všemi kulturními národy jednotné. „Dekret o zavedení západoevropského kalendáře v Ruské re-





publice“ byl podepsán V. I. Leninem jako předsedou Rady lidových komisařů a dalšími členy Rady 24. ledna 1918. Příštího dne byl zveřejněn. Obsahoval v deseti bodech ustanovení o zavedení nového kalendáře a o přechodu na nový způsob datování. Reforma měla být provedena tak, že po 31. lednu měl následovat nikoli 1., ale 14. únor (ve 20. století byl již rozdíl mezi juliánským a gregoriánským kalendářem třináct dnů). Zároveň byly upraveny termíny splatnosti všech závazků, výše úroků, výplaty služného a důchodů obyvatelstvu. Dekret rovněž ukládal, aby v následujících měsících po zavedení nového kalendáře až do 1. července bylo v datování vedle nového způsobu v závorkách uváděno i datum podle způsobu starého.

Nový kalendář vyhlášený sovětskou vládou mohl být po 31. lednu 1918 pochopitelně zaveden pouze na území ovládaném bolševiky. V ostatních oblastech byl používán starý kalendář vesměs do doby, než se i na nich prosadila sovětská moc.<sup>294)</sup>

Ačkoli církevní stránka reformy byla při její přípravě rovněž posuzována,<sup>295)</sup> bylo zdůrazněno, že jde o zavedení nového stylu do občanského života. Pokud jde o vztah církve k novému kalendáři, byla si komise vědoma toho, že hlavními problémy jsou data pohyblivých svátků a vztahy mezi pravoslavnou a římskokatolickou církví, hlavně obavy pravoslavných ze zasahování římskokatolické církve do práv církve pravoslavné. Řešení otázky kalendáře v církevním životě bylo proto nakonec přenecháno církvi, což ostatně bylo v souladu s odluhou církve od státu. Ruská pravoslavná církev také nový kalendář nepřijala. Řídí se juliánským kalendářem a nadále počítá svátky tradičním způsobem.<sup>296)</sup>

### 3.4.9.2 Srbsko, Rumunsko, Bulharsko, Albánie

V jihovýchodní Evropě ovládané Turky, kde oficiálně platil muslimský kalendář a křesťanským kalendářem se řídily pouze křesťanské církve v náboženském životě, nebyly dlouho podmětky pro konkrétní úvahy o zavedení gregoriánského kalendáře užívaného tehdy v západní, severní a střední Evropě, v Americe a v některých dalších oblastech.

V posledním desetiletí 19. století se objevily první pokusy o změnu kalendáře v Srbsku, Rumunsku a Bulharsku. Gregoriánský kalendář se však obecně prosadil v ortodoxních, a částečně též v muslimských zemích až ve dvacátém století. Tehdy bylo nutno již v juliánském kalendáři vynechávat třináct dnů, neboť se původní desetidenní rozdíl mezi oběma způsoby zvýšil vždy o jeden den slunečním vyrovnáním v letech 1700, 1800 a 1900. V roce 1908 přijala gregoriánský kalendář



evropská část, z 18. prosince 1925 na 1. leden 1926 asijská část Turecka. Vedle gregoriánského kalendáře jsou však v Turecku užívány ještě jiné kalendářní systémy.<sup>297)</sup> Albánie přijala gregoriánský kalendář v roce 1912.

### 3.4.9.3 Litva

Litva, kde byl gregoriánský kalendář užíván již v letech 1582–1800, ho znovu zavedla v letech 1915–1918. Mezi lety 1915–1918 přijalo gregoriánský kalendář také Lotyšsko (Riga 1917). Bulharsko ho, alespoň zčásti, zavedlo z 19. března na 1. duben 1916, Estonsko z 31. prosince 1917 na 14. leden 1918, katolické Rumunsko a Srbsko z 18. ledna na 1. únor 1919.

### 3.4.9.4 Novojuliánský kalendář

V květnu 1923 se na opravě juliánského kalendáře usnesl i Kongres východních ortodoxních církví, „Všepravoslavný kongres“, za předsednictví cařihradského patriarchy Meletina IV. Odmítl však pro kalendář název „gregoriánský“ a přijal poněkud odlišnou, dokonalejší variantu tohoto kalendáře, kterou navrhl jugoslávský astronom, profesor univerzity v Bělehradě, **Milutin Milankovič** (1879–1956). V tomto, tzv. *novojuliánském kalendáři*, byla posunem vynechaných přestupných dnů z let 2800 a 3200 na léta 2900 a 3300 téměř odstraněna chyba gregoriánského kalendáře a byla přesněji vyrovnána délka kalendářního roku s délkou roku tropického. Centenární roky jsou v novojuliánském kalendáři přestupné pouze tehdy, je-li při dělení základu letopočtu (bez nul) devíti zbytek dvě nebo šest. V „nejbližším“ období to jsou roky 2000, 2400, 2900, 3300, ostatní centenární roky jsou obyčejné. Novojuliánský kalendářní rok je oproti tropickému delší pouze o necelé dvě sekundy; tento rozdíl naroste na celý den asi za 43 500 let. Je to tedy dosud nejpřesnější kalendář všech dob. – K první odchylce od gregoriánského kalendáře by ovšem mělo dojít až v roce 2800, který by podle gregoriánského kalendáře měl být přestupný, podle novojuliánského nikoli. – Datum Velikonoc bylo rovněž přizpůsobeno gregoriánskému datu, ale na rozdíl od západních křesťanských církví, které se při výpočtu Velikonoc řídí úplňkem v Římě („eklesiastickým“), navíc určovaným cyklicky podle ne zcela přesných tabulek, se novojuliánský kalendář řídí skutečným, astronomicky určeným úplňkem s ohledem na jeruzalémský poledník.

Usnesení cařihradského kongresu však bylo realizováno pouze částečně. V následujícím roce, z 9. na 23. března 1924, přijalo novojuliánský kalendář Řecko. Srbsko a Rumunsko zůstaly při gregoriánském kalendáři, který přijaly v roce 1919. Ruská pravoslavná církev používá stále kalendář juliánský.<sup>298)</sup>



### 3.4.10 Přijetí gregoriánského kalendáře mimo Evropu

Zámořské kolonie evropských zemí přijímaly gregoriánský kalendář vesměs se svými mateřskými zeměmi. Na Aljašce byl zaveden v roce 1867, kdy ji ruská vláda prodala Spojeným státům.

Gregoriánský kalendář postupně zaváděly i některé další mimoevropské země. Japonsko jím nahradilo starý lunisolární kalendář odvozený od kalendáře čínského v roce 1872 s platností od 1. ledna 1873 v rámci četných reforem společenského života. Vedle něho tam však platí i tradiční kalendář. Gregoriánský kalendář nazývají Japonci „sluneční“ (*Tai-jo-reki*), na rozdíl od tradičního „měsíčního“ (*Tai-in-reki*). V nových tištěných kalendářích, vydávaných od roku 1874, byla uváděna data podle obou systémů vedle sebe.<sup>299)</sup>

V Číně,<sup>300)</sup> kde byl rovněž od nejstarších dob užíván lunisolární kalendář, byl gregoriánský kalendář zaveden nedlouho po vyhlášení republiky 11. října 1911. Měl platit od 12. února 1912, ale prosazoval se až po roce 1929. Ve třicátých letech byla revoluční Čína ochotna přijmout světový kalendář, o němž tehdy jednala Společnost národů, ale jednání bylo v roce 1937 přerušeno.<sup>301)</sup> Konečně v roce 1949 se oficiálním kalendářem v Číně stal kalendář gregoriánský. V soukromém životě však stále přetrvává tradiční čínský cyklický (lunární) kalendář, podle něhož Číňané také slaví narozeniny. Noviny a časopisy mají dosud dvojitá datování, podle gregoriánského a podle cyklického kalendáře.<sup>302)</sup>

Japonsko a Čína si také po přijetí gregoriánského kalendáře ponechaly své národní éry včetně jejich začátků („Nového roku“).<sup>303)</sup>

Ze 17. září na 1. října 1928 přijal gregoriánský kalendář rovněž Egypt. Obyvatelé řady zemí však, především v náboženském a soukromém životě, používají vedle oficiálního kalendáře gregoriánského také kalendáře tradiční (kromě již jmenovaných například v Turecku, Izraeli, Indii, Afghánistánu, Etiopii, Vietnamu).



## 3.4.11 Reformované kalendáře 20. století

### 3.4.11.1 Sovětský svaz

Kromě revoluční Francie byl pokus o zavedení nového kalendáře, který by vyhovoval astronomickým podmínkám a splňoval by i požadavky jisté pravidelnosti, včetně využití desetinného systému, učiněn v Sovětském svazu.<sup>304)</sup> První návrhy na provedení zásadní reformy kalendáře se objevily v Rusku záhy po Říjnové revoluci. Pokus rozšířit počet pracovních dnů na úkor svátků však narazil na odpor petrohradských dělníků, kteří ho považovali za ohrožení svého postavení. Rozhodující představitelé sovětské moci ostatně tehdy sledovali především cíl sjednocení kalendáře s kulturním světem.

Již ve dvacátých letech se však v tisku začaly objevovat požadavky na zásadní reformu kalendáře a na vytvoření zcela nového systému počítání času. V roce 1929 byla vytvořena vládní komise, která projednávala více než 150 návrhů na nové uspořádání času a připravovala reformu kalendáře. Kalendář měl být především přizpůsoben potřebám sovětské ekonomiky. Dne 26. srpna 1929 přijala Rada lidových komisařů SSSR usnesení O přechodu k nepřetržitému provozu v závodech a úřadech SSSR. „Nepřetržitý provoz“ (*něprereryvka*) byl zaváděn od podzimu 1929 do jara 1930, kdy byl zvláštním nařízením zaveden i jednorý státní kalendář. Kalendářní rok měl podle tohoto kalendáře 360 dnů rozdělených do 72 pětidenních týdnů. Zbývajících pět dnů byly sváteční dny. Sedmidenní týdny byly z oficiálního kalendáře odstraněny, zůstaly pouze dny pondělí až pátek. V tištěných kalendářích byly označovány čísla 1–5. Otázka pojmenování měsíců a týdnů nebyla dořešena. Svátečními dny byly sovětské památné dny a svátky 22. leden, 1. a 2. květen a 7. a 8. listopad. Jisté potíže působilo vyrovnání týdnů s měsíci v únoru a v měsících o 31 dni. V některých kancelářích byl 31. den prohlášen za den sváteční, v jiných za mimořádný den pracovní. První den měsíce se pak stal i prvním dnem týdne. – Tak byly také upraveny tištěné kalendáře. – Pracující všech závodů a úřadů byli rozděleni do pěti profesních skupin, a každá skupina měla po celý rok stanovený svůj den odpočinku v rámci pětidenního týdne. Výroba probíhala po celý týden s tím, že jedna pětina pracujících byla denně mimo provoz.

Tento kalendář se neudržel v platnosti ani dva roky. Jeho výsledkem byla naprostá nezodpovědnost a anonymita v práci. Již na počátku roku 1930 bylo konstatováno zpomalení výroby a zhoršení služeb. Právě nezodpovědnost označil Stalin v červnu 1931 za nejnaléhavější problém sovětské ekonomiky. Přesto se nesmířil s představou, že by nepřetržitý týden byl omyl, a slíbil zavést „skutečně nepřetržitý týden



bez nezodpovědnosti“. Dne 21. listopadu 1931 přijala rada lidových komisařů usnesení O přerušovaném provozním týdnu, které znamenalo přechod na přerušovaný šestidenní provozní týden se společným volným dnem (*šestidněvka*). Dny v týdnu byly opět číslovány. Každý šestý, dvanáctý, osmnáctý, dvacátý čtvrtý a třicátý den v měsíci byl dnem odpočinku. Na konci února připadlo volno buď na poslední únor, nebo na první březen, v měsících o třiceti jedním dni byl poslední den považován za nadpočetný a byl placen navíc. Aby byl pracujícím kompenzován menší počet odpočinkových dnů, byl odpovídajícím způsobem redukován počet pracovních hodin. Toto usnesení vstoupilo v platnost 1. prosince 1931.

Zrušení sedmidenního týdne se ovšem netýkalo zemědělství – na venkově přetrvával mezi jinými starými zvyky i sedmidenní týden –, a také resortu ministerstva zahraničí, kde by odlišné uspořádání týdne oproti zahraničí působilo problémy v korespondenci a v mezinárodních kontaktech vůbec. Údaje o tradičních týdenních dnech byly uváděny i v ústředním tisku.

Takovéto uspořádání kalendáře platilo necelých devět let. Dne 26. června 1940 vydalo prezidium Nejvyššího sovětu SSSR nařízení O přechodu na osmihodinový pracovní den a na sedmidenní týden a o zákazu svévolného odchodu dělníků a úředníků ze závodů a úřadů. Tímto opatřením se Sovětský svaz vrátil k tradičnímu sedmidennímu týdnu s nedělí jako dnem odpočinku a byl opět obnoven gregoriánský kalendář. Následujícího dne bylo ještě přijato usnesení, že kromě nedělí jsou nepracovními dny také 22. leden, 1. a 2. květen, 7. a 8. listopad a 5. prosinec.

### 3.4.11.2 Itálie

Některé autoritativní režimy první poloviny 20. století sice v rámci veškerých změn uvažovaly i o zásadní změně kalendáře,<sup>305)</sup> ale zpravidla se tato změna omezila pouze na částečnou demonstraci. K hlubším změnám, ani ke konkrétním pokusům o ně nedošlo především proto, že vlády a jejich ideologové byli dostatečně zaměstnáni jinými problémy a k zásadním změnám kalendáře neměli dostatek času.

Nejvýrazněji demonstrovala „novou éru“ fašistická Itálie ve dvacátých letech 20. století. Dva dny po Mussoliniho pochodu na Řím, 28. října 1922, se ve fašistických novinách *Il Popolo d'Italia* vedle obvyklého datování podle gregoriánského kalendáře objevil další časový údaj, *anno primo* (prvního roku). Od tohoto okamžiku byl ve fašistických tiskovinách v Itálii uváděn vedle data podle gregoriánského kalendáře rok fašistické éry počítané od zmíněného dne uchopení moci



fašisty, například: 15. května 1923 – a. I.; 3. března 1924 – a. II. – Slovo *anno*, event. zkrácené *a.*, je často vynecháno a uvádí se pouze číslovka: 27. 10. 1926 – IV. Rok fašistické éry bývá uveden i v nápisech. Údaj o fašistické éře nebyl užíván okamžitě ve všech tiskovinách. Například v německých novinách v jižních Tyrolích se poprvé objevil 2. listopadu 1927 (*anno VI*), v následujících letech byl používán nesoustavně a nejednotně. Datování podle fašistické éry nebylo v Itálii úředně zakotveno, žádný oficiální výnos o jeho zavedení vydán nebyl. Používalo se do roku 1943, pouze však společně s gregoriánskými daty.

### 3.4.11.3 Německo

Německá „tisíciletá“ Třetí říše se v souvislosti s kalendářem spokojila s potlačením křesťanských rysů kalendáře, jeho cenzurou a se sny o budoucím „germánském kalendáři“ a novém počítání času.

Všechny snahy o změnu kalendáře od dob Francouzské revoluce měly společné rysy. Vesměs byly spojeny s hlubokými společenskými změnami, které byly kalendářem rovněž vyjádřeny. Zároveň se pokoušely postavit kalendář na vědecký základ. Mohly být realizovány pouze v prostředí a v době, kdy se nemohl prosadit nesouhlas církvi, pokud nebyly přímo výrazem odporu proti církvi. Přes pozitivní stránky některých z těchto kalendářů se žádný z nich trvale neprosadil. Nové kalendáře byly totiž do běžného života, kde narážely na tradiční zvyklosti a stereotypy v myšlení lidí, zaváděny jen s velkými obtížemi. Hlavně však mohly být uplatněny pouze na omezeném teritoriu, které se užíváním nového kalendáře izolovalo od svého okolí, případně od ostatního světa.

### 3.4.12 Návrhy na změnu gregoriánského kalendáře

Přestože je v gregoriánském kalendáři s poměrně velkou přesností vyrovnána délka kalendářního roku s délkou roku tropického, má tento kalendář z hlediska potřeb moderní společnosti značné nedostatky. Měsíce nejsou stejně dlouhé, jsou rozloženy nepravidelně, první pololetí je kratší než druhé, rovněž jednotlivá čtvrtletí mají různou délku. Týdenní dny se neváží na stejná data, týdny přecházejí z jednoho měsíce do druhého, stejně tak z jednoho roku do následujícího. Jednotlivé měsíce ani čtvrtletí a pololetí nemají stejný počet týdnů, po-



stavení týdnů se v rámci delších období mění. Počet pracovních dnů v jednotlivých měsících, čtvrtletích i pololetích je různý. Začátek roku se navíc neváže k žádnému astronomickému ani přírodnímu jevu a nepřipadá na určitý týdenní den (začátek roku se u obyčejných let posouvá pravidelně o jeden týdenní den dopředu, při přestupném roce o dva; byla-li tedy prvního ledna v jednom roce neděle, v následujícím roce, pokud první rok nebyl přestupný, to bude pondělí, pokud by byl první rok přestupný, pak to bude úterý). Problémy jsou rovněž s pohyblivými svátky, které připadají na různá data. To vše působí od dob průmyslové revoluce a počátků kapitalismu potíže v organizaci ekonomiky, v plánování, v obchodních operacích, v účetnictví, ve vedení statistiky a v dopravě, ve výpočtu mezd, pojištění, důchodů, cen a rent, ale i v určení dat periodicky se opakujících jevů a událostí, stejně i při stanovení společensky významných termínů jako zahájení soudů, otevírání parlamentů, termínů slavností, trhů, shromáždění, začátku a konce letního času.<sup>306)</sup> Navíc je nutno pro každý rok vydávat nepředstavitelné množství nových tištěných kalendářů. Sedmidenní týdný i nestejně dlouhé měsíce konečně nelze vtěsnat do desetinného systému, který se prosadil a prokázal praktičnost a užitečnost ve všech mírách kromě měření času. Rovněž náboženský charakter gregoriánského kalendáře, jehož uspořádání je podřízeno systému svátků, je do značné míry anachronismem, nehledě k tomu, že tento kalendář je právě svou vazbou na křesťanství vhodný pouze pro část světové populace. Konečně používání různých kalendářů ve světovém měřítku ztěžuje komunikaci i hospodářské kontakty.

Od dob osvícenství se proto ve vzdělaných kruzích objevovaly úvahy o potřebě zásadní reformy kalendáře, který by měl být postaven na ryze vědeckých základech, a mohl tak být přijatelný pro celý svět. Pokus o racionální kalendář za Francouzské revoluce sice ztroskotal, úvahy o nezbytnosti změny kalendáře jeho zrušením však neskončily. Od třicátých let 19. století naopak nabývaly na konkrétnosti. Návrhy na reformu kalendáře ovšem vycházely vesměs z evropských tradic, nebraly v úvahu zvyklosti jiných kalendářů. Proto většinou počítaly s délkou a uspořádáním roku podle gregoriánského kalendáře, jen výjimečně se někteří tvůrci návrhů, jako například v Rusku působící astronom **Johann Heinrich Mädler**,<sup>307)</sup> pokoušeli délku kalendářního roku lépe vyrovnat s délkou slunečního roku tropického. Tvůrci těchto návrhů také zpravidla neuvažovali o odstranění sedmidenních týdnů podle židovsko-křesťanské tradice, ačkoli rozdělení roku do týdnů působilo jistě obtíže.

Návrhy se vesměs zaměřovaly na takové uspořádání a úpravu délky roku, aby kalendář mohl počítat pouze s celými týdny. Zároveň se snažily vyhovět požadavku průmyslu, obchodu a dopravy na úpravu



délky měsíců tak, aby měsíce a části roku, s nimiž počítá ekonomika, měly stejnou délku. Tvůrci některých návrhů se pokoušeli také pokud možno fixovat týdenní dny při určitých měsíčních datech. Dalším cílem byla stabilizace křesťanských církevních svátků, o níž uvažovali reformátoři od 19. století.

První návrh nového kalendáře<sup>3081</sup> publikoval v roce 1834 v Římě Ital **Marco Mastrofini** (1763–1843). Navrhoval radikální reformu, která by umožnila stabilizaci kalendáře ve smyslu pevného postavení týdenních dnů v rámci roku i měsíců. Podle jeho návrhu měl rok začínat pravidelně nedělí a měl mít 354 dny, tedy 52 úplné týdny. Každé datum v roce by připadalo pravidelně na týž týdenní den. K vyrovnání délky kalendářního roku s rokem slunečním měl být na konec prosince vložen jeden mimokalendářní den, který by nebyl počítán do kalendáře a neměl by ani označení týdenního dne. (Mastrofini navrhoval název *feria octava*; v pozdějších návrzích je označován též „bílý“, „prázdný“, „zvláštní“ nebo „mimotýdenní“ den.) V přestupných letech měl být vložen další mimokalendářní den (podle návrhu prostě „přestupný den“) mezi poslední den června a první den července, nebo za první mimokalendářní den na konec roku.

V roce 1849 navrhl francouzský filozof **Auguste Comte** (1798–1851) jiný systém. Jeho kalendář (*Calendrier positiviste*) měl odrážet vývoj lidstva. K přizpůsobení délky roku celým týdnům využíval rovněž „prázdných“ dnů. Na rozdíl od Mastrofiniho se však pokusil přizpůsobit celým týdnům i délku měsíců. Proto měl být rok rozdělen do třinácti měsíců po dvaceti osmi dnech, rozdělených do čtyř sedmidenních týdnů. Zbývající den, v přestupném roce dva dny, měl být jako mimokalendářní vyrovnávací den zařazen na konec roku. Tak by měly nejen všechny roky, ale i všechny měsíce, stejný počet celých týdnů, určité datum by v každém měsíci připadalo na týž týdenní den. Rok, a také každý měsíc roku, měl začínat pondělím. Na pondělí by připadl také každý osmý, patnáctý a dvacátý druhý den v měsíci. Druhý, ale také devátý, šestnáctý a dvacátý třetí den v měsíci by bylo úterý; třetí, desátý, sedmnáctý a dvacátý čtvrtý den v každém měsíci by byla středa; čtvrtý, jedenáctý, osmnáctý a dvacátý pátý den by byl čtvrtek; pátý, dvanáctý, devatenáctý a dvacátý šestý pátek; šestý, třináctý, dvacátý a dvacátý sedmý sobota; sedmý, čtrnáctý, dvacátý první a dvacátý osmý den v každém měsíci by podle tohoto návrhu byla neděle. Nové názvy měsíců, týdnů i dnů byly inspirovány jmény učenců, spisovatelů, zakladatelů náboženských učení i legendárních postav. Pro měsíce navrhoval Comte jména Mojžíšův, Homérův, Aristotelův, Archimedův, Caesarův, svatého Pavla, Karla Velikého, Dantův, Gutenbergův, Shakespeareův, Descartův, Fridricha II. a Bichatův. Týdny navrhoval označit podle Numy Pompilia, Buddy, Sokrata, Confucia, Muhammada,





Galilea, Bacona, Watta, Newtona a dalších osobností. Podobně měly být označeny i všechny 364 kalendářní dny. Celkem bylo tedy zapotřebí 429 jmen významných osob. Stejná délka měsíců, navíc vyrovnaná s celými týdny, byla značnou předností Comtova návrhu, nevýhodou však bylo jeho třináct měsíců, které v rámci tradičních zvyklostí působí násilně, především však je nelze rozdělit do pololetí a čtvrtletí.

Oba návrhy v různých úpravách byly ještě v 19. století diskutovány na stránkách odborných časopisů. Vyslovovali se k nim astronomové i představitelé křesťanských církví.<sup>309)</sup>

Z Mastrofiniho návrhu vyšel francouzský astronom **Nicolas Camille Flammarion** (1842–1925).<sup>310)</sup> když v roce 1884 ve svém časopisu *L'Astronomie* znovu otevřel otázku reformy kalendáře. Místo tradičních, nestejně dlouhých a nepravidelně rozmístěných měsíců, s nimiž počítal Mastrofini, však navrhoval zavést čtyři trimestry, v nichž měl mít první měsíc vždy 31 den, druhý a třetí po 30 dnech, celkem 91 den, tedy 13 celých týdnů. Tak by nejen každý rok, ale i každý trimestr začínal týž týdenním dnem. Za nejhodnější počáteční den považoval, stejně jako Mastrofini, neděli jako první den židovsko-křesťanského týdne. Každý trimestr měl končit sobotou, tedy dnem, kdy se přerušuje práce a vyplácí mzda. Zbývající 365. den a den přestupný měly následovat po posledním dni roku. Pro měsíce měly být používány nové názvy – „pravda“, „věda“, „moudrost“, „spravedlnost“, „čest“, „vládnost“, „lásky“, „krása“, „lidskost“, „šťěstí“, „pokrok“ a „nesmrtelnost“. Rok měl začínat zimním slunovratem. V takovémto kalendáři by všechny trimestry měly stejný počet pracovních dnů, každý by začínal stejným týdenním dnem, všechna čtvrtletí i obě pololetí by měla stejnou délku. Byla by to tedy jakási „věčná“ verze gregoriánského kalendáře.

Myšlenku dvanáctiměsíčního kalendáře rozděleného na tři čtvrtletí po 91 dni, ovšem bez Flammarionových názvů, použil v roce 1888 další francouzský astronom, **Gustave Armelin**,<sup>311)</sup> vítěz soutěže na zlepšení gregoriánského kalendáře, kterou vypsal Francouzská astronomická společnost v roce 1884.

V roce 1895 vypracoval úředník Severovýchodní železniční dráhy v Anglii **Moses B. Cotsworth** upravený návrh na třináctiměsíční kalendář, který měl odstranit problémy s nestejným počtem pracovních dnů v jednotlivých měsících, s nimiž se vedení dráhy tehdy potýkalo.<sup>312)</sup> Rok měl podle tohoto návrhu začínat v neděli prvního ledna, měsíce o 28 dnech a čtyřech týdnech měly být označovány římskými číslicemi, a neměly tedy mít jména. – Varianta, podle níž měly být měsíce označeny podle dvanácti znamení zvěrokruhu, třináctý se měl nazývat *sol*, se nesetkala s pochopením. – Diskuse o tomto návrhu se pak zaměřily hlavně na to, kam má být zařazen třináctý měsíc. Cotsworth



worth později prosazoval svůj návrh jako předseda Mezinárodní společnosti pro trvalý kalendář.

Jinou variantu třináctiměsíčního roku navrhl Švýcar **Fritz Reininghaus**.<sup>313)</sup> Doporučil, aby rok měl dvanáct celých měsíců o dvaceti osmi dnech a dva měsíce poloviční o čtrnácti dnech, z nichž jeden měl být zařazen doprostřed a druhý na konec roku. Tak by bylo možno dělit rok na pololetí o stejném počtu týdnů a měsíců. Měsíce měly mít názvy odvozené z latinských číslovek: *prim, sekund, terc, kvart* a tak dále. Mimokalendářní vyrovnávací den a den přestupný měly být umístěny na konec roku.

Francouz **Paul Delaporte**<sup>314)</sup>, ve snaze odstranit z třináctiměsíčního kalendáře často kritizované mimokalendářní dny, v roce 1913 navrhl, aby byly tyto dny zařazeny do kalendáře až tehdy, když jejich počet naroste na celý týden. – S podobnou myšlenkou ostatně přišel již o rok dříve **Searle**, který navrhoval, aby rok měl 364 dny, tedy přesně 52 týdnů, které bylo možno libovolně rozdělit do měsíců. Každých pět let by pak byl mimořádný rok, který by měl 53 týdnů.<sup>315)</sup>

Od konce 19. století se otázka nové úpravy kalendáře stávala v rozvinutých zemích stále naléhavější. Čas zde přestal být „božským výtvorem“ a symbolem věčnosti, změnil se v materiální hodnotu. V čase bylo nutno vydělavat peníze. Heslo „Čas jsou peníze“ nabylo na aktuálnosti. Představitelé průmyslu a obchodu v těchto zemích prosadili zařazení problematiky nového uspořádání kalendáře na pořad jednání mezinárodních organizací.<sup>316)</sup> V roce 1884 se ve Washingtonu konala Mezinárodní konference o Světovém čase. V roce 1907 se otázkou kalendáře zabývala Benediktinská konference v Římě. Hlavní jednání však probíhala na půdě ekonomických organizací. Zjednodušení a zavedení trvalého a univerzálního kalendáře požadoval především Stálý mezinárodní výbor obchodních komor a pravidelné kongresy obchodních komor (v Londýně 1910, v Bostonu 1912, v Paříži 1914), rovněž Mezinárodní sdružení akademii na zasedání v Petrohradě 1913 a kongres Mezinárodní astronomické unie v Lutychu 1914.<sup>317)</sup> Kongres v Bostonu vznesl také dotaz na stanovisko Vatikánu. Představitelé katolické církve neměli námitek, pouze vyzývali vlády, aby se dohodly na reformě civilního kalendáře, a potom by prý katolická církev ochotně přistoupila ke spolupráci při určování církevních svátků.<sup>318)</sup>

Krátce před první světovou válkou, v červnu 1914, se sice VI. kongres Obchodní komory jednoznačně vyslovil pro dvanáct měsíců, a to nejen z důvodů tradice, ale i proto, že číslo dvanáct lze bez problémů dělit třemi i čtyřmi, což má pro běžný život značné výhody, návrh na třináctiměsíční kalendář měl však i nadále své přívržence, především v průmyslových a obchodních kruzích Spojených států. Byl tam nazýván *trvalý kalendář*, zatímco kalendář o dvanácti měsících byl později ozna-



čován jako *kalendář univerzální*.<sup>319)</sup> Jedním z nejvýznamnějších propagátorů trvalého kalendáře byl americký průmyslník **George Eastman** (1854–1932),<sup>320)</sup> který třináctiměsíční kalendář využil při organizaci výroby v podniku Eastman Kodak Co. Podobně se tento kalendář prakticky osvědčil v dalších podnicích (ve dvacátých letech vycházela ze čtyřtýdenního období i organizace práce ve Škodových závodech v Plzni) a v některých amerických obchodních organizacích. Jinde byla naopak dávana přednost kalendáři s dvanácti měsíci, především proto, že kalendářní rok třináctiměsíčního kalendáře nelze dělit na pololetí a čtvrtletí o stejném počtu celých měsíců, což bylo považováno za vážný nedostatek. Navíc by takováto úprava způsobila mnoho zmatků při přepočítávání historických dat dvanáctiměsíčního roku na rok třináctiměsíční.

Nevýhody stávajícího kalendáře, především různorodost užívaných kalendářů, nepravidelné uspořádání a různá data pohyblivých svátků křesťanského kalendáře, byly zvláště citelné v hospodářském životě, v průmyslu a dopravě vyspělých států po první světové válce. Mimo jiné bylo poukazováno na jinak nevýznamnou chybu gregoriánského kalendáře (propagátoři reformy zdůrazňovali, že rozdíl mezi kalendářním a tropickým rokem způsobí, že za deset tisíc let bude mít gregoriánský kalendář o tři dny více a jarní rovnodennost bude 18. března).<sup>321)</sup> Mezinárodní organizace, jichž se problém kalendáře nejvíce dotýkal, obnovily válkou přerušená jednání. Mezinárodní obchodní komora ustavila 18. února 1921 na své schůzi v Paříži zvláštní komisi, do níž vedle ekonomů přizvala též astronomy. Komise měla za úkol „vytknout zásady úpravy kalendáře“.<sup>322)</sup> Na návrh Předběžné komise pro reformu kalendáře podpořil kongres návrh na svolání zvláštního kongresu zástupců církví a vědeckého a podnikatelského světa, který by byl pověřen přijmout neměnný a trvalý kalendář.<sup>323)</sup>

Rovněž Mezinárodní astronomická unie navázala na svá předválečná jednání a pokračovala v nedokončené práci na přípravě „zjednodušeného, věčného a univerzálního“ kalendáře. Komise pro reformu kalendáře při Mezinárodní astronomické unii vypracovala na zasedání v Římě v květnu 1922 projekt reformy, v němž doporučila ponechat stávající éru i délku roku a úpravu přestupných let podle gregoriánského kalendáře – návrh odstranit stávající chybu vymečáním přestupného dne každých 128 let byl odmítnut –, zachovat sedmidenní týdny i dvanáct měsíců, ale zavést stálý kalendář, v němž by rok měl 52 týdny s jedním, případně dvěma doplňkovými dny, a dvanáct měsíců rozdělených do čtyř trimestrů, v nichž by první a poslední měsíc měl 30 dnů, prostřední 31 den. – Nebyl však zcela odmítnut ani návrh na dělení roku po 14 a 28 dnech.<sup>324)</sup> Začátek roku měl být položen na zimní slunovrat, tj. 22. prosinec podle stávajícího kalendáře.<sup>325)</sup> Zároveň bylo vysloveno přání stabilizovat Velikonoce.<sup>326)</sup>



Zavedení nového kalendáře by mělo ovšem smysl pouze tehdy, pokud by ho přijaly všechny státy. Proto byla problematika racionálnějšího uspořádání měsíců a jejich délky, které by přineslo užitek veřejnému životu, hospodářství a mezinárodním vztahům, zařazena na program jednání Společnosti národů, která vznikla v roce 1922. Dne 1. listopadu následujícího roku byl v Ženevě na pátém zasedání Poradní a technické komise pro otázky dopravy a tranzitu Společnosti národů ustaven zvláštní Výbor pro studium reformy kalendáře, složený ze zástupců církví, Mezinárodní astronomické unie a Mezinárodní obchodní komory.<sup>327)</sup> Výbor měl za úkol rozvinout návrhy Mezinárodní astronomické unie a připravit světový stabilní kalendář. S tímto ustanovením seznámil generální sekretář Společnosti národů vlády členských států a vyzval je, aby do příští schůze výboru vyjádřily své stanovisko k návrhu, případně vyzvaly odborné instituce i jednotlivce k podávání návrhů dalších. – Za celé období své existence od roku 1923 do roku 1937 posoudil Výbor pro studium reformy kalendáře více než 250 návrhů institucí i jednotlivců z různých zemí.

Na zasedání Výboru pro studium reformy kalendáře v Paříži 19. a 20. května 1924 bylo zdůrazněno, že účelem reformy musí být co největší jednotnost, přičemž však bude nutno respektovat tradice, zvláště náboženské. Přes optimistické konstatování, že nejdůležitější náboženské celky nemají proti reformě zásadní námítky,<sup>328)</sup> bylo zřejmé, že původní záměr zavést jednoduchý kalendář založený na čistě vědeckém základě nebude možno realizovat. Zcela nereálným se ukázal být návrh na přeložení začátku roku z 1. ledna na 22. prosinec. Problematická byla také otázka zavedení mimokalendářních, tzv. bílých dnů (*jour blanc*), s nimiž nesouhlasily především židovské obce, dále otázky délky jednotlivých měsíců, způsobu přechodu na nový kalendář a ustálení Velikonoc.<sup>329)</sup>

Ze třetího zasedání Zvláštního studijního výboru pro studium reformy kalendáře 23. a 24. června 1926, na němž byly posuzovány návrhy docházející Společnosti národů,<sup>330)</sup> vzešel návrh tří variant uspořádání roku: Podle první varianty měl být rok rozdělen do stejné dlouhých trimestrů (30 – 31 – 30 dnů), z nichž k jednomu by byl připojen doplňkový den, který by byl normálním týdenním dnem. (Tato varianta nepočítala s mimotýdenními dny.) Tento systém měl být výhodný pro čtvrtletní statistiky, burzovní operace, bankovní účty i meteorologické statistiky. Oba zbývající systémy, rok o třinácti měsících po 28 dnech a rok o dvanácti měsících po 30 a 31 dnech rozdělených do trimestrů, počítaly s mimokalendářními dny. Přesto musel výbor konstatovat, že veřejné mínění ve většině zemí není na změnu kalendáře prozatím připraveno. Hlavní zájem se nakonec soustředil na otázku fixace pohyblivých církevních svátků.



K iniciativě Společnosti národů se připojila i Mezinárodní společnost pro trvalý kalendář (*International Fixed Calendar League*), která vznikla v polovině dvacátých let. Ta rozeslala řadu publikací obsahujících třináctiměsíční kalendář širokou škálou argumentů od hledisek ekonomických a církevních až po kontrolu porodnosti. Provedení reformy navrhovala na rok 1933, kdy byl nejbližší vhodný termín, tedy nejbližší rok, který začínal nedělí.<sup>331)</sup>

V roce 1928 přistoupila britská vláda jako první ke konkrétním opatřením a zvláštním zákonem (*Easter Act*) uzákonila pevné datum Velikonoc. Zákon však měl vejít v platnost až nařízením, které by bylo vydáno po konzultacích s náboženskými společenstvími a s vládami evropského kontinentu, což ovšem narazilo na odpor katolické církve, některých zemí i jednotlivců.<sup>332)</sup>

Americký kontinent nezůstával v propagaci reformy kalendáře pozadu za Evropou. V roce 1928 vyzvala Panamerická konference v Havaně všechny státy Nového světa, aby vyvíjely iniciativu v propagaci úpravy kalendáře a stabilizace Velikonoc. Současně se pro reformu kalendáře vyslovila také Národní akademie věd ve Washingtonu. V téže době založil George Eastman, aktivní činitel Mezinárodní společnosti pro trvalý kalendář, v Rochesteru ve státě New York Americký výbor pro podporu třináctiměsíčního kalendáře.<sup>333)</sup>

Projednání otázky reformy kalendáře mělo být zařazeno na jednání kongresu pro dopravu a tranzit připravované na rok 1931. Pro propagaci myšlenky reformy kalendáře organizovala Společnost národů od roku 1930 zřízení národních komitétů v jednotlivých zemích.<sup>334)</sup> Národní komitét pro studium otázky reformy kalendáře Spojených států amerických okamžitě zahájil propagandu ve prospěch třináctiměsíčního kalendáře. Ten tehdy vedle dalších evropských zemí podporovala i Československá republika.<sup>335)</sup>

### NÁVRH TŘINÁCTIMĚSÍČNÍHO („TRVALÉHO“) KALENDÁŘE:

Měsíce I. – XIII.						
neděle	pondělí	úterý	středa	čtvrtek	pátek	sobota
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28

*Na konci VI. měsíce je zařazen den přestupného roku, na konci XIII. měsíce mimo-kalendářní den.*



Odlíšné stanovisko zastávalo Sdružení pro světový kalendář (*World Calendar Association*), založené v New Yorku rovněž v roce 1930, v čele se svou předsedkyní **Elisabeth Achelis**. Na stránkách časopisu věnovaného reformě kalendáře, *Journal of Calendar Reform*, i v různých propagačních materiálech a publikacích, zdůvodňovala Elisabeth Achelis potřebu zavedení dvanáctiměsíčního kalendáře se stejně dlouhými čtvrtletími, tzv. světového kalendáře.<sup>336)</sup>

S přibližující se dobou kongresu přibývalo dotazníků s žádostmi o stanovisko k jednotlivým bodům reformy a propagačním materiálům, které Společnost národů, Mezinárodní společnost pro trvalý kalendář i Sdružení pro světový kalendář posílaly vládám členských států Společnosti národů. Nezaháleli však ani odpůrci reformy a stejným způsobem žádali její odmítnutí.<sup>337)</sup>

Hnutí za reformu kalendáře bylo podporováno kromě Společnosti národů také Mezinárodním úřadem práce, Mezinárodní obchodní komorou, Mezinárodní železniční unií a řadou dalších ústředních světových organizací. Do konce května 1931 se jedenáct států vyslovilo pro trvalý kalendář, 58 procent odpovědí vyznělo pro třináctiměsíční kalendář. Přes 26 procent vlád zatím vyjádření neposlalo.<sup>338)</sup>

Čtvrtá generální konference pro dopravu a tranzit, od níž bylo očekáváno rozhodnutí v záležitosti reformy kalendáře, zahájila jednání 12. října 1931. Výsledky jednání byly však pro organizátory zklamáním. Vatikán se omluvil, židovská církev, adventisté, baptisté, ekumenická rada praktického křesťanství a ortodoxní církevní korporace podaly protesty proti návrhům reformy kalendáře. Ostře vystupovaly především proti mimokalendářním dnům, protože by přerušily kontinuitu týdne. Komise pro reformu kalendáře při Mezinárodní astronomické unií se vyslovila proti třináctiměsíčnímu kalendáři. Když ještě došlo k roztržce mezi přívrženci dvou hlavních navrhovaných typů kalendáře, byl osud reformy zpečetěn. Konference musela konstatovat, že „dnešní doba ještě není vhodnou k uplatnění nějaké reformy kalendáře“.<sup>339)</sup>

Ani jednání o posledním bodu, jediném, na němž se konference shodla, o zavedení pevného data Velikonoc, nemělo naději na úspěch, především pro nesouhlas některých církví.<sup>340)</sup>

Přes neúspěch konference aktivita organizací připravujících reformu kalendáře neochabovala. Nadále rozesílaly dotazníky a shromažďovaly odpovědi na otázky související s reformou. Na dotazník Sdružení pro světový kalendář z roku 1935 odpověděl v podstatě kladně i Vatikán. Dával pouze přednost dvanáctiměsíčnímu kalendáři, odmítal kalendář třináctiměsíční.<sup>341)</sup>

V roce 1936 se pro kalendář o dvanácti měsících a stejně dlouhých čtvrtletích (světový kalendář) vyslovila také Konference práce ame-

# NÁVRH SVĚTOVÉHO (UNIVERZÁLNÍHO) KALENDÁŘE:



První čtvrtletí								Třetí čtvrtletí							
	Po	Út	St	Čt	Pá	So	Ne		Po	Út	St	Čt	Pá	So	Ne
Leden	1	2	3	4	5	6	7	Červenec	1	2	3	4	5	6	7
	8	9	10	11	12	13	14		8	9	10	11	12	13	14
	15	16	17	18	19	20	21		15	16	17	18	19	20	21
	22	23	24	25	26	27	28		22	23	24	25	26	27	28
	29	30	31						29	30	31				
Únor				1	2	3	4	Srpen				1	2	3	4
	5	6	7	8	9	10	11		5	6	7	8	9	10	11
	12	13	14	15	16	17	18		12	13	14	15	16	17	18
	19	20	21	22	23	24	25		19	20	21	22	23	24	25
	26	27	28	29	30				26	27	28	29	30		
Březen						1	2	Září						1	2
	3	4	5	6	7	8	9		3	4	5	6	7	8	9
	10	11	12	13	14	15	16		10	11	12	13	14	15	16
	17	18	19	20	21	22	23		17	18	19	20	21	22	23
	24	25	26	27	28	29	30		24	25	26	27	28	29	30
Druhé čtvrtletí								Čtvrté čtvrtletí							
	Po	Út	St	Čt	Pá	So	Ne		Po	Út	St	Čt	Pá	So	Ne
Duben	1	2	3	4	5	6	7	Říjen	1	2	3	4	5	6	7
	8	9	10	11	12	13	14		8	9	10	11	12	13	14
	15	16	17	18	19	20	21		15	16	17	18	19	20	21
	22	23	24	25	26	27	28		22	23	24	25	26	27	28
	29	30	31						29	30	31				
Květen				1	2	3	4	Listopad				1	2	3	4
	5	6	7	8	9	10	11		5	6	7	8	9	10	11
	12	13	14	15	16	17	18		12	13	14	15	16	17	18
	19	20	21	22	23	24	25		19	20	21	22	23	24	25
	26	27	28	29	30				26	27	28	29	30		
Červen						1	2	Prosinec						1	2
	3	4	5	6	7	8	9		3	4	5	6	7	8	9
	10	11	12	13	14	15	16		10	11	12	13	14	15	16
	17	18	19	20	21	22	23		17	18	19	20	21	22	23
	24	25	26	27	28	29	30		24	25	26	27	28	29	30
							**								

\* Mimokalendářní den; následuje každý rok po 30. prosinci

\*\* Mimokalendářní přestupný den; následuje v přestupných letech po 30. červnu  
Všechna čtvrtletí jsou stejně dlouhá, každé má 91 den. Každý měsíc má 26 pracovních dnů, plus neděle. Každý rok začíná nedělí 1. ledna, prvním pracovním dnem je v každém roce pondělí 2. ledna. Každé čtvrtletí začíná nedělí, končí sobotou.



rických států, na zasedání v Santiagu de Chile, a Mezinárodní konference práce na svém dvanáctém zasedání 24. června 1936. Návrh podporovala rovněž chilská vláda a nejrůznější organizace včetně církevních.<sup>342)</sup>

Zásluhou těchto organizací a chilské vlády se návrh na reformu kalendáře znovu dostal na program oficiálního jednání Společnosti národů. Dne 12. března 1937 rozeslal generální tajemník Společnosti národů vládám jednotlivých zemí návrh úmluvy o reformě kalendáře předložený chilským delegátem, včetně jeho grafického znázornění, s žádostí o vyjádření pokud možno do srpna téhož roku.<sup>343)</sup> Stanoviska vlád docházela do Ženevy opožděně a byla většinou zdrženlivá. Současně vyvíjeli aktivitu i odpůrci reformy. Rozhodující pro její osud však bylo opět stanovisko Vatikánu. Dne 2. července 1937 vydal Svätý stolec memorandum, které rozeslal jednotlivým vládám. Prohlašoval v něm, že uspořádání kalendáře a svátků bylo vždy záležitostí náboženství a v kompetenci kněžstva, úpravy kalendáře byly po všechna staletí existence křesťanství prováděny církevní autoritou. Pokud chce civilní autorita zavádět nový kalendář, vstoupí tím otevřeně na náboženskou půdu. Svätý stolec uznává, že zavedení přestupných dnů nebo týdnů není v rozporu s žádným dogmatem, nemůže však připustit, aby týdenní cyklus byl porušován bez velmi jasného a krajně vážného důvodu. Otázku by bylo nutno řešit na novém ekumenickém koncilu. Dále Vatikán připomněl svůj úkol vést k víře všechny národy, ať už se hlásí ke křesťanství nebo k jiným náboženstvím. Závěrem vyslovil přání, aby příslušná vláda hlasovala proti návrhu konvence týkající se reformy kalendáře, protože přijetí takové reformy za dnešního stavu věci nemohlo nenarazit na jeho odpor. Pisemné memorandum bylo ještě umocněno osobním doporučením papežských nunciů.<sup>344)</sup>

Za těchto okolností nezbylo než návrh na provedení reformy kalendáře stáhnout z programu zasedání Rady Společnosti národů a odložit její projednání na vhodnější dobu.<sup>345)</sup> Stalo se tak na návrh sovětského delegáta 16. září 1937. Toto rozhodnutí sice představovalo marnost patnácti let intenzivní práce, bylo však asi jediným možným východiskem. Následující iniciativa Společnosti pro trvalý kalendář, pokus **Johanna Baptisty Achatze** o obnovení jednání na základě návrhu publikovaného krátce před ukončením jednání, který autor považoval za přijatelný i pro Vatikán, ani další snahy Sdružení pro světový kalendář již nemohly na výsledku nic změnit.<sup>346)</sup>

Jednání o reformě gregoriánského kalendáře ve Společnosti národů vzbudilo živý zájem také v Československu. Úřady, tisk i veřejnost se zajímaly o možnost provedení reformy, a hlavně o její konkrétní dopad na každodenní život. Spolupráci nabídla ministerstvu zahraničních věcí také Česká akademie věd a umění. Rovněž při Masarykově





akademii práce byla 8. března 1930 zřízena komise pro reformu kalendáře sestavená z kvalifikovaných odborníků. Ministerstvo zahraničních věcí a Československý národní komitét pro studium otázky reformy kalendáře, ustavený v roce 1931, projednávaly a konzultovaly s příslušnými úřady a institucemi předlohy pro ženevská jednání. Československý národní komitét pro reformu kalendáře se, byť podmínečně, vyslovoval pro třináctiměsíční kalendář.<sup>347)</sup>

Mezi návrhy odeslanými do Ženevy bylo i několik návrhů československých občanů. Již 26. listopadu 1922 publikoval Jan Lehár v *Národní politice* první verzi svého návrhu na reformu kalendáře, který později ještě propracoval.<sup>348)</sup> Dne 19. prosince 1926 se československý občan Sija Bindiger z Bardějova obrátil na ministerstvo zahraničních věcí s žádostí o informace ohledně reformy kalendáře zamýšlené Společností národů, neboť prý měl „*ein guten Plan*“. Bylo mu však odpovězeno, že jednání již tak pokročilo, že „*novými návrhy nemůže se S. N. již zabývat*“.<sup>349)</sup> V roce 1928, znovu pak roku 1937, předložil Friedrich Fussgänger z Trenčína Společnosti národů v Ženevě návrh dvanáctiměsíčního kalendáře o čtyřech trimestrech (měsíce o 31 – 30 – 30 dnech), v němž by rok a také všechny týdny a kvartály začínaly nedělí. Dodatečným, 365. dnem, by byl 31. prosinec („Silvestr“), přístupným 31. červem.<sup>350)</sup> Dne 19. října 1931 zaslal Klub poslanců Československé národní demokracie ministerstvu zahraničních věcí propracovaný návrh knihovníka pražské obchodní a živnostenské komory Jana Lehára na opravu kalendáře. Lehár, který na svém návrhu pracoval od roku 1922, navrhoval rok o 360 dnech. Ty by byly rozděleny do deseti měsíců o 36 dnech, každý měsíc by se dělil na šest šestidenních týdnů. Zbývajících pět dnů by mělo být přidáno jako doplňkové sváteční dny bez data na konec každého druhého měsíce, přestupný den měl být přidáván po neděli velikonoční. Rok měl začínat o zimním slunovratu, tj. 22. prosince. Podle navrhovatele měl tento kalendář přinést početní výhody a měl být výhodný také pro „*dělníky tělesně i duševně pracující*“.<sup>351)</sup> V srpnu 1937 poslal Josef Jonszta z České téžiny Společnosti národů, vládě Republiky československé a ministerstvu zahraničních věcí návrh na třináctiměsíční kalendář s novými názvy měsíců a týdenních dnů, se stálými svátky a s poletím uprostřed sedmého měsíce.<sup>352)</sup>

Otázka zavedení nového kalendáře, o níž se z různých důvodů zajímá správa, statistika, hospodářství, meteorologie, geofyzika, astronomie i některá náboženská společenství, se dostala na pořad jednání Organizace spojených národů znovu po druhé světové válce. V červnu 1947 navrhl zástupce Peru Hospodářské a sociální radě OSN provedení reformy světového kalendáře, a to podle možností od



1. ledna 1950. Hospodářská a sociální rada se tímto návrhem zabývala na své 29. schůzi dne 24. března 1947, jednání o otázce reformy kalendáře však bylo odloženo na pozdější dobu.<sup>353)</sup> V roce 1949 navrhovala jednání o otázce reformy kalendáře Panama, ale v hlasování o jeho zařazení na program IV. Valného shromáždění OSN návrh neprošel.

V říjnu 1953 předložila indická vláda OSN *Memorandum o otázce celosvětové reformy kalendáře*. Na pokračování XVI. zasedání Hospodářské a sociální rady OSN dne 1. prosince 1953 indická delegace prosadila, aby otázka reformy byla zařazena na program XVIII. zasedání rady. – Indická vláda si od zavedení „vědeckého chronologického systému osvobozeného od veškerých regionálních, rasových a náboženských vlivů“ slibovala mimo jiné vyřešení svých specifických problémů (Indie neměla jednotný letopočet, bylo tam používáno přes třicet různých kalendářů, jejichž vydání každoročně představovalo 3000 tiskových stran).<sup>354)</sup>

XVIII. zasedání Hospodářské a sociální rady OSN se 28. července 1954 usneslo předložit indický návrh na změnu civilního kalendáře bez újmy různých kalendářů církevních všem vládám členských i nečlenských států.<sup>355)</sup> Ani tentokrát však nebylo možné prosazovat návrh zcela racionálního uspořádání kalendáře, zbaveného veškerého církevního vlivu, stejně jako se před druhou světovou válkou nepodařilo překonat tradici sedmidenních týdnů, zakofeněnou v některých kulturních okruzích. Po dlouhých jednáních byl odmítnut návrh na celkem praktický a jednoduchý kalendář počítající s šestidenním týdnem a s měsíci po třiceti dnech (každé čtvrtletí by bylo stejně dlouhé, zbylých pět, případně šest dnů by bylo rozděleno jako sváteční dny na konec jednotlivých čtvrtletí: jeden den po 30. březnu, jeden, v přestupných letech dva, po 30. červnu, jeden den po 30. září a dva po 30. prosinci). Některé návrhy uvažovaly i o speciálním pojmenování těchto mimokalendářních dnů.<sup>356)</sup> Předmětem jednání byly tedy opět návrhy navazující na obě hlavní schémata vytvořená v 19. století, návrh na rok o třinácti měsících po 28 dnech a návrh na rok o dvanácti měsících po 31 a 30 dnech. Nakonec se přes různé výhrady Hospodářská a sociální rada OSN přiklonila k dvanáctiměsíčnímu, tzv. světovému kalendáři, jak ho navrhovalo Sdružení pro světový kalendář (*World Calendar Association, Inc.*) v New Yorku v čele se svou předsedkyní Elisabeth Achelis, začleněné v dubnu 1953 mezi odborné organizace OSN, tedy kalendáři s rokem o stejně dlouhých trimestrech, respektive čtvrtletích, v nichž by první měsíc měl 31 den, druhý a třetí po 30 dnech. Rok měl začínat nedělí, končil by sobotou. Nedělí by začínalo a sobotou končilo také každé čtvrtletí. Tím by byl v každém měsíci stejný počet pracovních dnů (26 dnů při šestidenním, 22 při



pětidenním pracovním týdnem). Měsíce měly mít tradiční názvy podle gregoriánského kalendáře. 365. den měl být vkládán za 30. prosinec a měl být mimokalendářní. Stejně tak den přestupný, který se měl vkládat za 30. červen. Tyto dny by tedy neměly datum ani název týdenního dne a byly by to dny sváteční. Tento kalendář byl propagován pod heslem „Soulad, pořádek, rovnováha, stálost“.<sup>357)</sup> Protože rok světového kalendáře začíná nedělí, pokud by měl být zaveden od začátku roku, muselo by to být v roce začínajícím rovněž nedělí. Z tohoto hlediska se jevil jako nevhodnější rok pro zavedení nového kalendáře rok 1956, dalším vhodným datem by byl 1. leden 1961.

V souladu s rezolucí XVIII. zasedání Hospodářské a sociální rady OSN požádal koncem roku 1954 sekretariát OSN vlády o stanovisko k otázce reformy kalendáře. Těmito stanovisky se mělo zabývat XIX. zasedání Rady v následujícím roce. Aby vlády mohly posoudit výhody i nevýhody tzv. světového kalendáře, byla jim zároveň se žádostí o stanovisko poskytnuta dokumentace vypracovaná Sdružením pro světový kalendář.<sup>358)</sup> K přednostem patřily pravidelně uspořádané měsíce pouze dvojí délky, stejně dlouhá čtvrtletí a pololetí o stejném počtu celých týdnů, pevný vztah kalendáře k týdenním dnům a možnost přesného statistického srovnávání stejných časových období. Kritické hlasy upozorňovaly na jeho nevýhody; významné byly především námitky ortodoxně židovských, mohamedánských a některých křesťanských církví proti porušení kontinuity týdenního cyklu vsunutím mimotýdenního dne, obavy, že změnou počtu dní v některých měsících by řada lidí přišla o narozeniny, nutnost přepracování některých dlouhodobě připravovaných sborníků mezinárodního významu a absence pevně stanovených Velikonoc.<sup>359)</sup> Zásadní otázkou při prosazování reformy ovšem bylo stanovisko církví, které však bylo většinou negativní. Rovněž stanoviska vlád byla zamítavá nebo alespoň zdrženlivá. Jednoznačně pro reformu se vyslovilo pouze Thajsko.<sup>360)</sup>

Za těchto okolností byly vyhlídky na kladné projednání otázky reformy kalendáře na XIX. zasedání Hospodářské a sociální rady OSN prakticky nulové. Na návrh holandského představitele byl také návrh odložen „sine die“ s tím, že ti, kdo mají na otázce zájem, mohou věc Radě znovu předložit, pokud by myšlenka na reformu kalendáře našla větší ohlas a podporu.<sup>361)</sup>

Otázka reformy kalendáře tedy nebyla ani po druhé světové válce vyřešena, i když se úvahy o reformě, případně návrhy na nový kalendář, objevují jak v komisi OSN, tak na soukromé úrovni i nadále.<sup>362)</sup> Hlavní závada navrhovaného kalendáře spočívá v mimokalendářních dnech. Přerušování cyklu týdenních dnů nepočítáním dnů mimokalendářních vadí především některým církvím, pro něž je sedmidenní týden zásadním požadavkem. Tak třeba Druhý vatikánský koncil v roce



1963 konstatoval, že katolická církev by byla ochotna se za určitých podmínek vyrovnat se zavedením nového kalendáře do civilní společnosti, trvá však na tom, aby byl zachován sedmidenní týden s nedělí bez jakýchkoli mimotýdenních dnů.<sup>363)</sup> Stejně tak odmítají nový kalendář s mimotýdenními dny adventisté a vyznavači ortodoxního židovství i některé protestantské církve. V občanské oblasti připouštějí jiný kalendář muslimové, kteří by však v náboženském životě nadále používali tradiční muslimský kalendář.<sup>364)</sup> V dohledné době je ovšem obnovení jednání o zavedení celosvětového kalendáře – jak s ohledem na politickou situaci, tak na postoj většiny církvi – nepravděpodobné.

### 3.5 Grafické znázornění kalendáře

Uspořádání starověkých kalendářů předpokládalo jisté znalosti procesů odehrávajících se na hvězdné obloze a úzce souviselo s tehdejšími, byť primitivními, znalostmi astronomie. Většina obyvatel příslušné oblasti se orientovala pouze v nejjednodušších astronomických jevech (východ a západ Slunce, jimiž se řídil začátek a konec denních prací, roční období, na nichž závisela většina zemědělských činností, nebo měsíční fáze). Složitější systémy, které spojovaly periodicitu přírodních jevů s náboženskými představami, byly záležitostí omezeného okruhu odborníků, většinou kněží. Ve snaze orientovat se v uspořádání kalendáře ve smyslu soustavy dělení času a příslušných pravidel byla od starověku zhotovována různá grafická znázornění systému dělení času, která tuto orientaci usnadňovala. Tyto pomůcky jsou nazývány rovněž kalendáře.<sup>365)</sup> V podstatě lze kalendář v tomto smyslu definovat jako seznam dnů v roce uspořádaných podle určitých hledisek, zpravidla podle měsíců, popřípadě též týdnů, většinou s vyznačením svátků, památných dnů a astronomických jevů, případně i s dalšími informacemi. Kalendáře měly pochopitelně určité styčné body, odrážející totožné základní jednotky měření času. V zásadě však si je vyráběly jednotlivé národy a kulturní společenství podle svých potřeb. Nejstarší pomůcky byly velmi primitivní. Odhlédneme-li od – poněkud sporných – „kalendářových staveb“, jakou bylo třeba Stonehenge nedaleko Salisbury v Anglii ze 3. tisíciletí př. n. l., mohly funkci kalendáře ve starověku plnit kalendářní nápisy na kamenných deskách, stejně jako vruby do kamene, hliněné tabulky nebo dřevěné kolíky.

Kalendářové pomůcky nebyly ve starověku, ale ani v raném středověku příliš rozšířeny, již proto, že jen velmi malá část populace ovládala čtení písma a rozuměla používaným znakům. Proto byly poznatky týkající se kalendáře zprostředkovávány z velké části ústně. Kromě



kněží a církevních institucí si kalendáře opatřovali jen někteří laikové, především vysocí úředníci, někdy též zámožní soukromníci.

K nejstarším dochovaným kalendářům patří babylonský kassitský mezník ze 14.–12. století př. n. l., který lze spatřit v Pergamském muzeu v Berlíně. Má tvar rovnoramenného trojúhelníku, jehož základna symbolizuje Slunce, odvěsny Zemi a Jupitera.<sup>366)</sup>

Řekům nahrazovaly kalendář tabule a sloupy, na nichž byl vyryt Metónův cyklus a jiné údaje vztahující se k měření času. Podobné pomůcky znázorňující systémy uspořádání času nejspíše používali i Římané. Jejich stopy jsou v Římě postižitelné nejpozději od konce 6. století př. n. l. Časem se tam vyvinul speciální typ jakéhosi věčného kalendáře, tedy kalendáře použitelného pro delší období, zpravidla pro několik chronologických cyklů. Starověké římské kalendáře byly vesměs kalendáře nápisové, obvykle tesané do kamene nebo malované do omítky. Nejstarší známý úplný, byť v novověku poškozený, exemplář *Fasti Romani*, jak byl kalendář ve starověkém Římě nazýván, pochází z poloviny 1. století př. n. l. Je to také jediný dochovaný kalendář z doby před Caesarovou reformou. Je malován červeným a černým písmem na bílé omítce. Obsahuje měsíce Ianuarius až December s předjuliánským počtem dnů a přestupný měsíc. Tento kalendář byl nalezen spolu s nejstarším zachovaným exemplářem *Fasti consulares* (soupisy konzulů).<sup>367)</sup>

Ve větším počtu jsou kalendáře dochovány z raného císařského období. Jsou to ovšem již kalendáře juliánské. Stále to jsou památky epigrafické povahy. Římské kalendáře obsahovaly zpravidla v prvním sloupci nundinální písmena (A – H), uvedená velkým písmem, pak datum dne podle římského kalendáře, v dalších sloupcích byla jména svátků, pokud na ten den nějaký připadl, dále *noxae*, tj. značky uvádějící právní charakter jednotlivých dnů (zda je den úřední, neúřední, sváteční). Některé kalendáře měly i údaje o hrách, obřadech, památných výročích, o trzích nebo o počasí. Tím nám tyto prameny umožňují, kromě vlastního poznání systému počítání času ve starověkém Římě, doplnit také informace o společenském, politickém, kulturním a hospodářském životě Římanů.<sup>368)</sup>

Antické kalendáře však mohly mít různou podobu. Z vykopávek v Pompejích pochází pozdně antický kamenný kuličkový kalendář, na němž je nahoře symboly planet pro jednotlivé dny vyznačen sedmidenní týden. Uprostřed jsou v kruhu pomoci znamení zvířetníku znázorněny měsíce, po stranách jsou římskými číslicemi uvedeny dny měsíce. Příslušný měsíc, den a týdenní den se označovaly kuličky zasunutými do otvorů, umístěných u jednotlivých údajů.<sup>369)</sup>

Stopy kalendářů lze sledovat i v jiném kulturním prostředí Evropy. Například v roce 1897 byl na vinici v Coligny (poblíž Bourg v depar-



tementu Ain ve Francii) nalezen keltský kalendář pocházející z 1. století př. n. l. Byla to bronzová deska o rozměrech 148 x 90 cm (dnes jsou z ní dochovány pouze 153 fragmenty) s perforací pro kuliček, jímž se označoval příslušný den. Obsahovala údaje pětiletého období keltského lunisolárního kalendáře.<sup>370)</sup>

Prosazování křesťanství a pronikání křesťanského kultu do všedního života pozdně antické římské společnosti odráží Římský chronograf, kalendář z roku 354, dochovaný však až v mladších opisech. Na rozdíl od většiny římských kalendářů měl tento kalendář již podobu knihy. V původní verzi to byl římský státní kalendář s údaji o termínech her, zasedáních senátu, narozeninách císařů, a také s informacemi astrologickými. Ilustrace znázorňovaly ještě „pohanské“ ceremonie. V jeho asi o sto let mladším opisu jsou již mezi římskými *fasri* (sváteční dny) uvedeny také křesťanské svátky, jimiž byly tradiční pohanské kultury zatlačovány. Některé pohanské ceremonie podle tohoto kalendáře sice ještě existovaly, ale zjevně ustupovaly do pozadí.<sup>371)</sup>

Kalendář z roku 354 založil tradici křesťanských „svátkových“ kalendářů, používaných v raném a vrcholném středověku. Středověké rukopisné kalendáře, *kalendária*, byly sestavovány pro delší časové období. Byly to tzv. věčné kalendáře, platné pro delší období. Byly v nich uvedeny dny rozdělené do jednotlivých měsíců a pevné svátky, které na ně připadly. V některých byly zmíněny mezní termíny pohyblivých svátků. Někdy uváděly také astronomicko-astrologické údaje (například vstup Slunce do určitého znamení zvětníku). Potřebné údaje z nich bylo možno vyčíst pomocí známek roku, uváděných často v záhlaví měsíců nebo u jednotlivých dnů. Týdenní dny bylo možno určit pomocí písmen nedělních. Data pohyblivých svátků z nich bylo možno vypočítat pomocí Zlatého čísla, které reprezentovalo lunární cyklus, dále pomocí písmena nedělního a epakty. Užívání takovýchto kalendářů předpokládalo tedy nejen znalost čtení, ale také základní komputistické vědomosti. Tato kalendária byla nejčastěji součástí knih. Kromě speciálních komputistických rukopisů byla uváděna především v těch knihách, které bezprostředně sloužily bohoslužbě, jako jsou evangeliáře, lekcionáře, sakramentáře, misály, breviáře a žaltáře, ale i v nekrologiích, v memoriálních knihách a v martyrologiích. Ve vrcholném a pozdním středověku byla také součástí rukopisů hodin, určených především laikům. Kalendária bohoslužebných knih měla vesměs sloužit církevněliturgickým účelům.<sup>372)</sup> V liturgických knihách byla zpravidla uvedena na prvních stranách. Obvykle kalendárium na každý měsíc zaplňovalo jednu stránku, nebo byla stránka rozdělena pro kalendářní údaje dvou měsíců. Stránky kalendária bývaly graficky upravovány, zdobený iniciálami a miniaturami, které zpravidla výtvarně charakterizovaly jednotlivé měsíce.



Kalendária svátků odrážela současný vývoj církevního kalendáře v příslušné oblasti. Nejstarší známý středověký seznam svátků, *Martyrologium Hieronymianum*, byl uzavřen okolo roku 600. Okolo roku 705 sestavil kalendář anglosaský misionář Willibrord, v roce 781 vytvořil Godescalc z Lutychu nádherný kalendář pro Karla Velikého.<sup>373)</sup> Základem středověkého kalendáře latinského kulturního okruhu byl karlovenský říšský kalendář. Vznikl ve druhé polovině 8. století a po roce 800 se rozšířil do všech oblastí karlovenské říše. Podle místních poměrů tam pak byly zpracovávány jeho další redakce. Nejstarší redakce se v roce 789 dostala z kláštera Lorsch do Porýní. Okolo roku 800 vznikla, nejspíše v dómské škole ve Veroně, italská redakce, která se dostala až do Montecassina. Základy francouzské redakce byly položeny v Lyonu. Její vliv pronikl také do Barcelony a do Winchesteru. Další větve směřovaly z císařského dvora do Salcburku (818) a odtud do Saint-Quentin a Tridentu. Jihoněmecká verze, která vznikla v opatství Reichenau (okolo 840 a okolo 1040), se dostala do Milána, Řezna a Lutychu. Dodnes je tento kalendář dochován asi v padesáti rukopisech.<sup>374)</sup> Kromě dnů v měsíci, svátků a údajů k určení data Velikonoc obsahovaly tyto kalendáře i základní informace astronomické, například vstup Slunce do jednotlivých znamení zvěrokruhu, okamžiky rovnodenností a slunovratů, postavení hvězd na obloze, s nimiž souvisely zemědělské práce, *dies caniculares* („psi dny“) jako období letního vedra. Tyto údaje nebyly zjevně zaznamenávány na základě astronomických pozorování, ale podle odborné literatury, většinou podle *Historia naturalis* Plinia Staršího, spisů Bedy Ctihodného, Isidora Sevillského, případně podle starších kalendářů. Pokud se prameny rozcházejí, byl někdy týž jev zapsán i k dvěma různým datům.<sup>375)</sup>

Ve vrcholném středověku bylo kalendářium pro každý měsíc tvořeno běžně několika sloupci údajů.<sup>376)</sup> V záhlaví každého měsíce byly uvedeny informace vztahující se na celý měsíc – údaje o počtu dní v měsíci a délce lunárního měsíce, o délce dne a noci, někdy jsou v záhlaví také verše oznamující data nešťastných dnů, popřípadě i jiné informace. V jednotlivých sloupcích pak bývá uvedeno Zlaté číslo, písmena nedělní, označení dne podle průběžného počítání nebo podle římského kalendáře, případně oběma způsoby, a svátky. Někdy bývají vedle liturgických poznámek u příslušných dnů také přeškrtnutá *Þ*, případně *ſ*, či *Dies eg.*<sup>377)</sup> označující nešťastné dny, rovněž poznámky o rovnodennosti, o změně ročních období, o začátku adventu.

Například v kalendáři spojeném s nekrologiem, který připojil Bernold z Kostnice (rovněž ze St. Blasien, cca 1050–1100) ke svému pokračování *Světové kroniky* Herimanna z Reichenau a některým dalším spisům,<sup>378)</sup> zaujímá každý měsíc jednu stránku. U každého měsíce je v záhlaví červeným inkoustem uveden počet slunečních



a měsíčních dnů, pod nim následuje vlastní kalendář, v němž je každému dni věnován jeden řádek, a to tak, že údaje stejného typu tvoří pět svislých sloupců písmen a římských číslic. Nejprve je, většinou červeným inkoustem římskými číslicemi, zaznamenán zlatý počet jednotlivých dnů, na něž v příslušných letech devatenáctiletého cyklu připadá novoluní. Potom následuje sloupec, v němž jsou u každého druhého dne v abecedním pořádku verzálkami uvedena písmena měsíční podle různých systémů.<sup>379)</sup> Následují písmena nedělní, v posledním sloupci je denní datum podle římského kalendáře. Potom jsou uvedeny záznamy k jednotlivým dnům, obsahující údaje k počítání času a k lunárnímu kalendáři, k mešnímu oficiu a k počtu *lectiones* o adventu. Na vnější straně každého listu jsou ještě zaznamenána písmena *M* a *S*, která pravděpodobně označují vstup Slunce do dalšího znamení zodiaku. Nad každým měsícem jsou uvedeny *regulares ad feriam inveniendam* a *regulares lunares*. U 22. března, 25. dubna, 10. května a 13. června jsou graficky vyznačeny roky velikonoční a letniční (*terminus paschalis* a *terminus pentecostes*). Konečně jsou v kalendáři vyznačeny nešťastné dny. Do této komputistické výzbroje jsou vepsány svátky, nekrologické zápisy, astronomické a komputistické poznámky, i zápis historický.<sup>380)</sup>

V kalendářích mohou být i poznámky rýkající se činnosti instituce, pro niž byl kalendář sestaven. Třeba v univerzitních kalendářích jsou u jednotlivých dnů poznámky rýkající se konání, či spíše nekonání, disputací, poznámky o ukončení přednášek.<sup>381)</sup>

Specifickou formou středověkého kalendáře byly **kalendářové básně**. Navazovaly na podobné antické římské texty. Byly skládány od raného středověku, v oblíbě byly zvláště v 9. století, přežívaly však, většinou ve stručnější podobě, v podstatě po celý středověk. Jedním z nejstarších rakovýchto útvarů je veršované martyrologium, tzv. *Martyrologium poeticum*, připisované Bedovi Ctihodnému, které asi bylo vzorem dalších podobných textů.<sup>382)</sup> K vrcholům básnické kalendářové tvorby ve středověku patří báseň Wandelberta z Prümü *De mensium duodecim nominibus signis culturis aerisque qualitatibus*, pojednávající ve verších o jednotlivých měsících, o jejich názvech, znameních zodiaku, zemědělských pracích, soukromé činnosti lidí a meteorologických pozorováních. Jiné básně, například *Carmina Salisburgensia* z poloviny 9. století, byly ovšem mnohem stručnější. Různé, většinou jednoduché, kalendářové veršované texty se objevují v rukopisech i v pozdější době. Od 13. století byly také překládány do národních jazyků. Třeba v roce 1256 přeložil Raulf z Linhamu latinský veršovaný kalendář do francouzštiny.<sup>383)</sup> Později byly v národních jazycích skládány třeba i poměrně rozsáhlé původní kalendářové básně. Na počátku 16. století například skládal básně na jednotlivé



svátky kalendáře Jan ze Soestu.<sup>384)</sup> Svým způsobem lze k veršovaným kalendářům řadit i cisiojány, které se objevují asi od konce 12. století.<sup>385)</sup>



Reprezentativní rukopisy bývaly zdobeny kreslenými nebo malovanými iniciálami a miniaturami. To se týká i jejich kalendářových částí, v nichž se již v antických dobách ustálila charakteristická výzdoba. Jejimi hlavními motivy byla znamení zvěrokruhu a obrazy jednotlivých měsíců. Na tyto vzory navázala i výzdoba středověkých rukopisných kalendářů, která používala obdobných motivů. Středověké kalendářové kresby jsou doloženy od 9. století. Zprvu byly pořizovány kopie římských vyobrazení. Nejpozději od počátku 10. století začala být tato tematika i samostatně výtvarně zpracovávána. K nejnámějším středověkým kalendářovým kresbám patří sbírka kolorovaných perokreseb, která vznikla ve Francii okolo roku 1000 (Kalendář kláštera sv. Mesmina poblíž Orléansu).<sup>386)</sup> Jednoduché kresby i nádherné miniatury se staly běžnou součástí rukopisných kalendářů. V miniaturách byly většinou zobrazovány zemědělské práce nebo jiná lidská činnost charakteristická pro jednotlivé měsíce, jindy v nich byla vymalována znamení zvěrokruhu pro příslušný měsíc.<sup>387)</sup> Nádhernou výzdobou vynikala zvláště některá francouzská a vlámská pozdně středověká kalendářia v rukopisech hodie.

Na konci středověku se objevují také kalendáře a pojednání o nich v národních jazycích. Z nich je možné jmenovat třeba první německý kalendář od Wumprechta ve Vídni z roku 1373 nebo již zmíněný kalendář profesora vídeňské univerzity a dvorního astronoma Matyáše Korvína Jana Müllera z Královce, zvaného Regiomontanus. Tento kalendář obsahoval pojednání o komputu, o kalendářích, o znameních zvířetníku, o měsících a o uspořádání roku, a také návod, jak kalendář užívat.<sup>388)</sup>

Rukopisné kalendáře byly srozumitelné pouze vzdělaným lidem, což ve starším středověku byli téměř výhradně duchovní. Později se sice okruh gramotných lidí rozšiřoval, ale přesto až do konce středověku tvořili omezenou skupinu. Vzhledem k tehdejšímu cenám knih<sup>389)</sup> si také kalendář mohlo opatřit jen velmi málo jednotlivců. Nejčastěji byly knihy, v nichž byly kalendáře zapsány, v majetku církevních institucí, později ještě zámožných laiků z nejvyšších a nejbohatších společenských vrstev. Až v pozdním středověku si pořizovali knihy také někteří vzdělaní (a zámožní) měšťané, a také venkované. Bez základní orientace v uspořádání roku se však neobešli ani lidé, kteří si takovéto knihy poříditi nemohli, včetně negramotných laiků, kteří by se v latinsky psaných kalendářích ani neorientovali. Proto byly kalendáře, často výtvarně zpracované, zobrazovány také na veřejně přístupných místech, nejčastěji v kostelích. Stejně jako v rukopis-



ných kalendářiích byly zvláště v oblibě kresby znázorňující jednotlivé měsíce s kalendářními daty.

Jedno z nejstarších vyobrazení kalendária světců je dochováno v kopuli kostela sv. Jiří v Soluni. Pochází snad z 5. století (datování je však sporné). Z konce 5. nebo z počátku 6. století jsou dva mramorové sloupy v kostele Panny Marie v Carmoně nedaleko Sevilly, na nichž je vyryt církevní kalendář. Jiný exemplář kalendáře obsahují dvě dlouhé mramorové desky v kostele San Giovanni Maggiore v Neapoli, datované do roku 840 nebo 850. Monumentální kalendária byla v románském a gotickém období vyobrazována na podlahových mozaikách nebo v dlaždicích, i na stěnách chrámů v jižní a západní Evropě. Známa jsou například grafická znázornění kalendáře v podlaze dómu v Aostě (12. století) nebo katedrály v Otrantu (1165). Kalendář v tympanonu Gislebertova portálu katedrály v Autunu (okolo poloviny 12. století) je vyjádřen znamením zvířetníku a vyobrazením činností připadajících na jednotlivé měsíce roku. K vyobrazením kalendáře lze přiřadit i „poledník“ s astronomickými a kalendářovými údaji v podlaze chrámu sv. Petronia v Boloni. V polovině 11. století byl vymalován kalendář na stěnu klauzury v klášteře Panny Marie na Aventinu v Římě, z poloviny 13. století pocházejí zbytky kalendária v kostele Čtyř korunovaných (Quatri Coronati) v Římě, v roce 1263 bylo vymalováno kalendárium v klenbě kaple sv. Pellegrina v Bominaco v Abruzzách. Z nejrůznějších nástěnných vyobrazení kalendárií možno připomenout ještě malbu v kostele Notre Dame de Pritz ve Francii (departement Mayenne; 13. století) či ve vítězném oblouku kostela sv. Ondřeje v Autunu, kde jsou jednotlivé měsíce symbolizovány činnostmi, které se v nich zpravidla odehrávaly.<sup>390)</sup> Kalendáře byly různou formou vyobrazovány také na nástěnných kobercích zavěšovaných v kostelích. Dodnes je dochován zlomek středověké tapiserie (12. století), která představovala kalendář. Byla nalezena na podlaze kostela v Baldisholmu v Norsku. Na dochované části jsou vyobrazeny bukolické postavy znázorňující měsíce duben a květen.<sup>391)</sup>

Zvláště důležité byly kalendáře pro venkovské zemědělské obyvatelstvo, po mnoho staletí nejpočetnější a ekonomicky nejvýznamnější společenskou vrstvu, jejíž činnost byla navíc na kalendáři úzce závislá. Právě venkovským zemědělcům bylo určeno *Kalendarium rusticum*, sestavené v pozdně římské době vedle oficiálních kněžských a státních kalendářů. Kalendářní údaje byly zpravidla vyobrazovány obrázky a konvencionálními značkami, které nahrazovaly psané údaje kalendářů pro vzdělance. Podobné kalendáře pro negramotné existovaly i ve středověku. Jsou známy jako *selské* nebo *lidové kalendáře*. Nejjednodušší forma selského kalendáře, dřevěná tabulka s vyřezá-



nými kalendářovými údaji, byla rozšířena po celé severní části Evropy (v podstatě od severní Francie). Někdy měl takovýto kalendář podobu meče, případně byl vyryt do skutečného bojového meče. Jsou známy i selské kalendáře vyřezávané do skříněk nebo krabiček. Rukopisné selské kalendáře s údaji o novoluní, stáří Měsíce a postavení planet jsou dochovány asi od konce 14. století. Obvykle však byly selské kalendáře vyřezávány do dřeva, vzácněji vyryty do slonoviny nebo kovu. Ve 14. století se objevil i pergamenový kalendář v podobě leporela. Symbolické obrázky pro svátky, které tyto kalendáře pro laiky používaly místo písma, se ustálily ve 13. století, postupně k nim přibývaly značky pro meteorologické, astronomické a hospodářské údaje. V 15. století byla užívána i realistická vyobrazení.<sup>392)</sup>

Ve Skandinávii, v Dánsku, Norsku a ve Švédsku, ale i na německém pobřeží Baltu a Severního moře, byly od druhé poloviny 12. století rozšířeny především runové kalendáře. Byly to zpravidla kulaté nebo hranaté tyče (*Rimstöcke, Primstäbe*) nebo kotouče a tabulky. Dny roku a údaje, které sloužily k výpočtu měsíčních fází, byly vyznačeny runami. Celkově je těchto kalendářů dochováno několik stovek.<sup>393)</sup> S rozšířením knihtisku, a zvláště po zavedení gregoriánské reformy, runové kalendáře mizely, ojediněle však byly užívány ještě v 19. století.

Kalendáře v podobě tyčí jsou dochovány, byť v nevelkém počtu (asi dvě desítky), také v Anglii (tzv. *Clog-Almanacks*). Pocházejí z 16., a hlavně ze 17. století. Anglické kalendářové tyče byly čtyřhranné. Jejich délka se pohybuje mezi 15 a 71 cm. Hrany tyčí byly pokryty vrubovými zářezy, které odpovídaly jednotlivým dnům v roce tak, že na každé hraně byly zářezy pro tři měsíce, celkem tedy 365 zářezů pro 90 – 91 – 92 – 92 dny na jednotlivých hranách; všechny dochované exempláře začínají 1. lednem, ačkoli rok v Anglii do poloviny 18. století většinou začínal 25. března. Každý sedmý zářez byl přitom zvýrazněn (zřejmě vyznačoval nedělní písmeno A). Na vruby navazovala na jedné straně speciálními značkami (tzv. pentadickým systémem, tj. pomocí čárek, teček, křížků a háčků) zapsaná Zlatá čísla, na druhé straně symboly světčů vyjádřené konvencionalními značkami nebo stylizovanými atributy. Byly to tedy věčné kalendáře. Týdenní dny a datum Velikonoc se určovaly pomocí nedělních písmen a Zlatého čísla.<sup>394)</sup>

Ojediněle jsou v Evropě dochovány kolíčkové kalendáře, známé jinak z mimoevropských oblastí (*peg-calendar*). Byly to dřevěné destičky s otvory pro jednotlivé dny, do nichž se zasouval kolíček, který vyznačoval příslušný den.<sup>395)</sup>

V jihoněmeckém prostředí byly v 15. a 16. století používány kalendáře složené z několika dřevěných destiček položených na sebe a spojených šňůrkami, nebo pokrytých kůží tak, že vypadaly jako knížka.



Mohly však být znázorněny jen na jedné tabulce různých tvarů. Obě vnější strany „knižnic“ kalendářů byly prázdné, na vnitřních dvou až šesti dvoustranách byl vyobrazen kalendář pro jednotlivé měsíce (v prvním případě byly na každé straně znázorněny tři měsíce, v posledním byla každému měsíci věnována celá strana destičky). Měsíce i některé svárky byly vyjádřeny symbolickými figurami s atributy a konvencionálními značkami pro číslice. Kresby bývaly vyplněny barevným voskem. Jejich provedení ukazuje na zručnou řemeslnou práci. K porozumění takovému kalendářům stačila znalost obrázkové řeči a trochu počítání. Znalost čtení nebyla zapotřebí.<sup>396)</sup> Stejně uspořádání mají kalendáře severofrancouzské. Jsou dochovány rovněž velmi vzácně, ale v 15. století byly asi běžně užívány, jak vyplývá z jiného pramene.<sup>397)</sup>

Od konce 15. století, po vynalezení knihtisku, bývaly obdobné kalendáře vydávány také tiskem jako nástěnné nebo kapesní kalendáře. Fáze Měsíce byly znázorněny obrázky, planety, počasí, zemědělské práce a lékařské rady zvláštními značkami. Dokonce i jednotlivé svátky byly vyznačeny primitivní kresbou svatého s jeho atributy. Text měl v těchto kalendářích podřadnou úlohu. Byly rovněž určeny pro málo gramotné laiky, hlavně pro zemědělské obyvatelstvo. Vycházely ve velkých nákladech. Například *Le grand calendrier compost des bergers* měl v 17. století náklad 300 000 kusů. Tyto kalendáře byly také nazývány *calendarium idioticum*. S růstem gramotnosti byly obrázky nahrazovány textem. V některých oblastech, zvláště v alpských zemích, se však ideografické kalendáře udržely hluboko do 19., někde dokonce až do 20. století.<sup>398)</sup>

V pozdním středověku, v době, kdy se významně rozšířila i laická vzdělanost, byly liturgické kalendáře přizpůsobovány zájmům laiků a stále více se sekularizovaly. Jejich obsah, pokud jde o uspořádání dnů a o církevní svátky, zůstával týž, ale přibývaly k němu další informace: poučení z oblasti medicíny, přírodních věd (a také pseudověd). Přes veškerou snahu církve o potlačení pověr podléhal totiž po dlouhá staletí všední kalendář astrologii. Roky, dny i hodiny byly v představách tvůrců i uživatelů kalendářů podřízeny planetám. Podle postavení planet v příslušné době byl předpokládán úspěch či neúspěch konkrétní činnosti. Některé činnosti byly proto v určité době omezo- vány nebo dokonce zakazovány. Některé léčebné úkony nebylo dovo- leno vykonávat mimo planetami a Měsícem určené dny. Počasí, poli- tika i osobní život, vše podléhalo vlivu planet. Proto kalendáře obsahovaly údaje o nešťastných dnech, v raném novověku i konkrétní pokyny pro různé činnosti týkající se zdraví a hospodářství. Tato situ- ace v podstatě trvala až do osvícenství.



Zpracováním kalendářů bývali v pozdním středověku pověřováni astronomové, zpravidla univerzitní mistři. Kromě vlastního grafického sestavení kalendáře pro příslušný rok skládali pro kalendáře i různé astronomicko-astrologické prognostiky (v klasické latině slovo *prognostica* označovalo „znamení budoucího počasí“), česky zvané *pranostiky*. Byly to předpovědi týkající se postavení planet a s ním souvisejících jevů a událostí meteorologických, hospodářských i politických, včetně rad, kdy jsou z astrologických důvodů přípustné či vhodné určité činnosti.<sup>399)</sup> Každoroční zveřejňování takovýchto předpovědí bylo v 15. století požadováno od profesorů matematiky na italských univerzitách. Podobné povinnosti měli zřejmě i profesori střeoevropských univerzit, ale také kaplani knížecích dvorů, jejichž výpočty měly včasným upozorněním na nebezpečí zabránit hrozícímu neštěstí. V těchto kalendářích pochopitelně nechybělo ani vyznačení nešťastných dnů.<sup>400)</sup> Pranostiky bývaly často veršované. Postupně tato část kalendáře převládla. V reformačních kalendářích bývaly pranostiky nahrazovány citáty z Písma.<sup>401)</sup>

K astronomickým účelům byly sestavovány kalendáře, které pro jednorlivé dny v roce uváděly údaje o poloze Slunce, Měsíce a planet, případně i periodických komet příslušného roku. Tyto kalendáře se nazývaly *efemeridy*. Mezi autory astronomických kalendářů proslul ve střední Evropě v pozdním středověku zejména vídeňský matematik a astronom, místokancléř univerzity Jan z Gmündenu v Horních Rakousích († 1442). Jeho věčné kalendáře byly sestaveny pro devatenáctileté cykly se začátky v letech 1439, 1458, 1477 a 1496. Na svou dobu zvláště přesné efemeridy sestavil již zmíněný Jan Müller z Královce. Od druhé poloviny 15. století byly efemeridy vydávány tiskem. Nejstarší vydal v roce 1474 rovněž Jan Müller z Královce pro léta 1475–1530.<sup>402)</sup>

Vynález knihtisku vůbec přispěl k velkému rozšíření kalendářů. Nejstarším kalendářovým tiskem byl jednolistový „*Türkenkalender*“ na rok 1455, vytištěný v Gutenbergově tiskárně v Mohuči v prosinci 1454. Jeho název souvisí s tím, že na začátku každého měsíce je uvedena veršovaná výzva k boji proti Turkům. Jan Gutenberg k němu připojil i první známé novoroční blahopřání. – Ve starší literatuře byl jako nejstarší tištěný kalendář uváděn astronomický kalendář pro rok 1448. Jeho datování se však ukázalo být mylné. – Následuje minuce z konce roku 1456, dále německý cisiojan „*Cisianus ze dutsche*“ z roku 1459 a Astrologické planetové tabulky vytištěné mezi lety 1457 a 1459, které sloužily především laickým astrologům k sestavování horoskopů. Úplné údaje Zlatých čísel, nedělních písmen, pořadí týdenních dnů, novoluní a úplňků obsahoval až jednolistový kalendář vídeňského tiskaře Ulricha Hana na rok 1462. Největší jeho část



ovšem zaujímaly údaje o pouštění žilou, uváděné podle měsíců. Od té doby byly již kalendáře tištěny průběžně. Postupně se vyráběla bohatá tradice nejrůznějších kalendářů pro laiky.<sup>403)</sup>

Jak vyplývá z uvedeného přehledu, byly první tištěné kalendáře jednolístové a byly určeny k zavěšení nebo k nalepení, aby byly po celý čas na očích. Byly to vesměs, podobně jako staré kalendáře rukopisné, **věčné kalendáře**, které neměly platnost pouze pro jeden rok, ale byly sestavovány pro delší období. Jejich základem byl zpravidla jeden nebo dva devatenáctileté cykly, s nimiž počítala církevní komputistika a po jejichž uplynutí připadaly měsíční fáze (alespoň přibližně) na týž den. Tak byly uspořádány třeba již zmíněné kalendáře Jana z Gmündenu, vydané v letech 1460 a 1470 také tiskem. Věčný kalendář Jana Müllera z Královce, vydaný v Norimberku roku 1474 na léta 1475–1530, měl již knižní podobu. Byl to svazek o šedesáti stránkách (patřil vůbec k nejstarším knižním kalendářům). Byl vydán v latinském a německém znění a byl vypočítán na 57 let. Uváděl jednotlivé dny s průběžným číslováním v měsíci a s římským datováním, písmena denní, významnější křesťanské svátky, postavení Slunce ve zvířetniku a postavení Měsíce. Byl doplněn rovněž speciálními tabulkami, které umožňovaly vypočítání měsíčních fází, uváděly Zlaté číslo, pohyblivé svátky, délku dne, data zatmění Slunce a Měsíce mezi lety 1475 a 1530, i návod ke stavbě slunečních hodin. Regiomontanovy kalendáře kolovaly v tištěné i v rukopisné podobě. Podobné kalendáře sestavené různými autory vycházely i později. Mnohé z nich nesou také Regiomontanovo jméno.<sup>404)</sup> K zapamatování kalendářních údajů (především počtu dnů v měsíci) a k orientaci v kalendáři sloužily také nejrůznější mnemotechnické pomůcky, jichž zvláště na počátku novověku výrazně přibývalo.

Věčné kalendáře sice platily pro delší časové období, byly však použitelné pouze s pomůckami na vypočítání Velikonoc a dalších pohyblivých svátků. Od sedmdesátých let 15. století však přibývalo kalendářů vydaných pouze pro jeden rok, v nichž již byly pohyblivé svátky uvedeny přímo. Na rozdíl od dnešních kalendářů neobsahovaly tyto kalendáře pouze údaje o dnech, případně též astronomická (a astrologická) určení, ale především informace týkající se péče o zdraví, k nimž ovšem bylo nutné vědět, která planeta vládne kterému roku nebo hodině, kdy je novoluní a úplněk, kdy lze očekávat zatmění Slunce nebo Měsíce.<sup>405)</sup>

Proto k nejstarším tištěným kalendářům patří kalendáře pouštění žilou (česky *minuce* od latinského *minutio sanguinis*, pouštění žilou; německy *Laßzettel*, *Laßtafel*n, *Aderlaßkalender*). Podle nich mohli uživatelé najít nejhodnější termín pro aplikaci tohoto snad nejoblíbenějšího středověkého léčebného úkonu. – V 15. století byly mnohé



kalendáře skládány hlavně kvůli němu. – Tyto kalendáře měly v podstatě stereotypní podobu. V 15. a v první polovině 16. století byly většinou jednodlístové. V záhlaví byly zpravidla uvedeny údaje charakterizující příslušný rok jako Zlaté číslo a písmena nedělní. Vlastní kalendárium zachycovalo stálé a pohyblivé svátky, dále data novoluní a úplňků v místě, pro které byl kalendář sestaven, uváděná podle svátků křesťanského kalendáře, často s přesnými údaji na hodiny a minuty. (Měsíční fáze měly sloužit jako informace pro pouštění žilou, neboť podle tehdejších lékařských „teorií“ si mladí lidé měli dát pouštět žilou, když Měsíc narůstal, staří, když ubýval.) Dále kalendáře uváděly konkrétní data dnů, kdy bylo podle astrologických pravidel vhodné pouštět žilou na jednotlivých částech těla, někdy též vhodné termíny pro další léčebné a hygienické úkony, jako koupání a stříhání vlasů, podávání projímadel a podobné informace. Kalendáře určené pro venkovské obyvatelstvo, „selské kalendáře“, uváděly také astrologicky určené nevhodnější termíny pro setbu a sklizeň a další informace vhodné pro zemědělství.<sup>406)</sup> Uživatelům takovýto kalendář tedy zprostředkoval především informace astrologické. Četné kalendáře končily také upozorněním na zatmění Slunce a Měsíce. Často byly doprovázeny alegorickými obrázky nebo jen dekorativní výzdobou. Třeba profesor Václav Faber z Budějovic, který působil v Lipsku, vydával kalendáře s vyobrazeními zatmění a zdobené astronomickými náčrtky a alegorickými obrázky.<sup>407)</sup>

Vedle jednodlístových kalendářů, které byly ve starší době nejobvyklejší, se záhy objevily také tištěné kalendářové sešitky o několika, zpočátku zpravidla čtyřech až osmi listech. Kalendářové texty však narůstaly. Na konci 16. století byly obvyklé kalendáře o rozsahu 32 strany, existovaly však i svazky rozsáhlejší.

Kalendáře byly vydávány v počtu několika set až tisíc exemplářů, což byl, vzhledem k tomu, že byly použitelné pouze na nevelkém území, pro něž byly vypočítány astronomické a astrologické údaje, poměrně značný počet. Jejich cena byla ovšem poměrně vysoká.<sup>408)</sup> Přesto, že jejich uspořádání předpokládalo jisté znalosti jak astronomických tabulek, s jejichž pomocí bylo možno teprve kalendář užívat, tak značného počtu dat církevních svátků, podle nichž byly uváděny potřebné termíny, byly v pozdním středověku, a hlavně v raném novověku, tyto kalendáře značně rozšířeny. Tehdy se také rozšířil okruh tvůrců kalendářů. Jejich autory byli často lékaři a duchovní. Kalendáře pronikly do všech společenských vrstev, jejichž příslušníci zvládli alespoň základy čtení. Pro nižší laické vrstvy byly vydávány cenově dostupné skromnější kalendáře v národních jazycích. Pro některá povolání se staly kalendáře záhy nepostradatelnými. V cechovních předpisech pozdně středověkých lazebníků, k jejichž náplni práce patřilo



také pouštění žilou a další jednoduché léčebné úkony, bývalo i přesně stanoveno, jaké minuce mají jejich členové používat. Tiskafi zase byli povinni vydávat pouze minuce schválené cechem, městským lékařem a městskou radou. Za užívání nesprávné minuce nebo provádění léčebných úkonů jindy, než předepisoval kalendář, hrozily lazebníkům i lékařům tresty.<sup>409)</sup>

Během 16. století byly jednolistové kalendáře stále více zatlačovány kalendáři sešitovými a knižními. Jejich užívání bylo snazší, protože na rozdíl od jednolistových kalendářů uváděly rovněž úplný seznam dnů. Postupně se také rozšiřoval počet typů kalendářů. Již od 16. století byly do některých kalendářů vkládány prázdné listy nebo bylo u každého dne, obvykle na protilehlé straně, ponecháno volné místo pro záznamy uživatele (tzv. *kalendáře k psaní*, německy *Schreibkalender*). Tak byly vybaveny například „oktávové“ nebo „kancelářské“ kalendáře. Pro potřebu obchodníků v nich byly na volném místě vyznačeny linky na zaznamenávání příjmů a výdajů, takže mohly současně sloužit jako obchodní kniha. Asi nejznámějším autorem kalendářů k psaní byl Jan Kepler. Šestavování kalendářů patřilo k jeho povinností za působení ve Štýrském Hradci, kam nastoupil v roce 1594. Vylepšoval si jím však finanční situaci i později za svého působení v Praze a v Linci, zvláště když ho císařská státní pokladna nechala na holičkách a „matka astronomie si musela vyprosit podporu od své dcery, služky astrologie“. Byl kritický k astrologii, neodmítal ji. Navíc dosáhl úspěchů se svými politickými prognostikami, v nichž prokázal správný odhad situace.<sup>410)</sup>

Tištěné knižní novověké kalendáře výrazně rozšiřovaly poskytované informace. V 16. století například uváděly základní poučení o příslušném roce, o znamení nebo o planetách. V záhlaví jednotlivých měsíců vlastního kalendáře bývá dvojverší s poučením, jak se v příslušném měsíci chovat. Dále tyto kalendáře obsahují astrologické a z astrologie vycházející informace, jako například upozornění, pod kterým znamením je dobré zahájit nějakou činnost, údaje o dnech, v nichž je vhodné pouštět žilou. Velmi časté byly v tištěných kalendářích předpovědi počasí a s nimi související rady pro hospodáře (rovněž pranostiky),<sup>411)</sup> nejrůznější pokyny pro vedení domácnosti, včetně kuchařských receptů, pokyny pro kácení dřeva, péči o zahradu, hubení škůdců.

Astronomické a astrologické předpovědi o vládě planet, zatmění Slunce a Měsíce, s nimiž zpravidla souvisely prognózy o nemocích, morech a válkách, o politických událostech, přírodních pohromách a dalších jevech, byly stále nejdůležitější součástí kalendářů. Astrologické útvary byly v pojetí tvůrců kalendářů odpovědné snad za veškeré dění. Z tohoto typu kalendářů dosáhly v západní Evropě mimořádně





ného úspěchu kalendáře francouzského lékaře a astrologa Nostradama (1503–1566), v nichž bylo před seznamem dnů v každém měsíci uvedeno čtyřverší obsahující nejrůznější předpovědi týkající se války, změn trůnů, hladu, moru a jiných pohrom. V jiných kalendářích bývaly takto uváděny různé morality nebo přísloví.<sup>412)</sup> Důležité byly také údaje o výročních trzích, poštovních spojeních, nebo o soudních termínech, tištěné zvláště v četných novověkých kalendářích.

Ústřední i lokální správní orgány zase zadávaly stále častěji vydávání o dostě míry oficiálních kalendářů na jednotlivá léta, především „státní“ a „městské“ kalendáře. Doplněním údajů o panujících knížatech a jejich spolupracovnících, včetně rodových erbů, případně i genealogii do oficiálních kalendářů se z nich stávaly „dvorské“ kalendáře. – Speciální erbovní kalendáře, které byly vydávány od 16. do počátku 19. století, vynikaly mimořádně velkými rozměry.<sup>413)</sup>

Rozšířené údaje měly některé kalendáře vydávané v souvislosti se zaváděním gregoriánské reformy, v nichž byla vedle gregoriánských dat ve zvláštní rubrice uvedena také data juliánská. Počítání podle starého a nového počtu uváděly od roku 1583 do konce 17. století vedle sebe běžně kalendáře pro německé oblasti římskoněmecké říše, kde katolické státy zavedly gregoriánský kalendář, zatímco protestanté nadále užívali kalendář juliánský. Uspořádání těchto kalendářů se obvykle lišilo podle toho, pro jaké prostředí byly vydávány. Dnům podle každého kalendáře byl vyhrazen samostatný sloupec. Sloupec dat platných v příslušném prostředí, tedy gregoriánských v katolických kalendářích a juliánských v protestantských, byl buď uveden na prvním místě, nebo graficky zvýrazněn. Případně byla obě data uvedena ve formě zlomku, přičemž v čitateli byla opět data odpovídající konfesnímu určení kalendáře, ve jmenovateli data kalendáře druhého. Takovýmto kalendářům předcházela také návod k použití, v němž autor nezřídka polemizoval s opačnou konfesní stranou.<sup>414)</sup>

Hlavní náplní kalendáře, který v šedesátých letech 17. století sestavil cisterciácký opat Moritz Knauer z Langheimu, byla předpověď počasí a pokyny pro zemědělské práce. Knauer vycházel při sestavování svého kalendáře z předpokladu, že počasí se po sedmi letech opakuje. Sedm let podrobně zapisoval meteorologické údaje a podle svých pozorování a podrobných excerpt ze starších pramenů sestavil meteorologický kalendář a rady pro zemědělce na sedmileté období, které se mělo pravidelně opakovat. Každý rok navíc přiřadil k některé planetě, čímž dal svému kalendáři astrologický základ. Kalendář měl původně sloužit pouze langheimskému klášteru. Jeho opisy, o něž byl přes pochybnosti o platnosti tohoto kalendáře velký zájem, se rozšířily v Německu, v Rakousích, v českých zemích, a dokonce i v Rusku. Pravděpodobně v roce 1701, tedy dlouho po Knauerově smrti v roce



1664, vyšel tento kalendář poprvé tiskem. V roce 1721 ho jeho vydavatel nazval *stoletým kalendářem*. Stoleté kalendáře nabyly značné obliby. Uváděly popisy jednotlivých planet a jejich vliv na člověka, všeobecný popis roku a popis jednotlivých ročních období, potom denní „zprávy o počasí“ fazené podle měsíců, pak pokyny pro zahradu, zemědělství, vinařství a rybnářství, a nakonec nemoci, které se v příslušném roce vyskytnou. Vedle toho obsahují tabulku pro určení, které planetě který rok náleží.<sup>415)</sup>

Zvláštním typem kalendářů jsou *kalendáře historické*, které informovaly o historických (či pseudohistorických) událostech vztahujících se k jednotlivým dnům roku.<sup>416)</sup> Velmi často podávaly vedle kronikářských zpráv výtahy z pověstí, včetně nejrůznějších výmyslů, senzačních zpráv a fantastických vyprávění.

Ještě více však uživatele kalendářů zajímaly soudobé informace. Proto do kalendářů jejich tvůrci zařazovali vedle historických událostí třeba vyprávění o životech světců a o hrdinských činech, také zprávy o soudobých politických událostech, o válkách, ale i o módě, o jízdách v časech poštovních vozů, o dopravních sazbách. Svým způsobem tyto kalendáře nahrazovaly noviny. Takovéto „kalendáře ke čtení“ se nazývají, stejně jako dříve astronomické kalendáře, *almanachy*. Jistou specialitou byly velmi oblíbené francouzské „satirické almanachy“, které nabízely – cenzurou tolerovanou – politickou satiru.<sup>417)</sup>

Nejrůznějšími informacemi a vyprávěním rozsah kalendářů poměrně rychle nabýval a z původního jednoho nebo několika málo listů narůstaly kalendáře do celých knížek. Extrémní rozsah, přes 1100 stran, měl kalendář, který vydal roku 1600 Johannes Colerus ve Wittenbergu.<sup>418)</sup>

Obliba těchto almanachů rostla a vydavatelé jí vycházeli vstříc. Stále větší část kalendářů zaplňovala literatura různého typu a různé kvality. Některé takovéto kalendáře byly i překládány. Tak kalendáře ovlivňovaly vzdělání i myšlení lidí. Zatímco v 16. století mohly působit pouze na vzdělané a majetné vrstvy, hlavně na šlechtu a městskou elitu,<sup>419)</sup> s postupnou demokratizací alespoň základního vzdělání od druhé poloviny 18. století se okruh jejich působnosti výrazně rozšířoval. Od poloviny 17. století se kalendáře stále více laicizovaly. Uváděly více profánních informací, jako seznamy trhů, termíny představení, soudní prázdniny, výročí narození panovníků nebo výročí bitev, od konce 17. století přibývaly také jízdni řády poštovních dostavníků. Současné z kalendářů postupně mizel zvířetník, komputistické informace i údaje o pohybu planet.

K laicizaci kalendáře značně přispěla Francouzská revoluce svým kalendářem založeným výlučně na astronomických údajích a na meteorologických změnách a zemědělských pracích, podle nichž byly



pojmenovány měsíce, a na přírodě, podle níž byly pojmenovány jednotlivé dny. Místo nedělí zavedla do kalendářů *decadi* a křesťanské světce nahradila velikány minulosti a revolučními hrdiny. Přírodní charakter byl zvýrazněn v Lamarckově almanachu, v němž jsou velmi podrobně zaznamenány všechny přírodní proměny během roku. V tištěných kalendářích z období Francouzské revoluce začíná rok měsícem *Vendemiaire* (podzimní rovnodennost), měsíce jsou upraveny do dekad. Vedle tohoto oficiálního roku však bývá připojena i konkordance s kalendářem gregoriánským. Pro dobytá německy mluvící území byl francouzský kalendář překládán do němčiny.<sup>420)</sup>

Od dob osvícenství byly v kalendářích, zpravidla k nelibosti uživatelů, obecně omezovány stále více kritizované pranostiky a astrologické údaje. Místo toho přibývalo kalendářů s poučným, časem také s ryze zábavným, obsahem. Od konce 18. století začínaly kalendáře seznamovat se základy zdravotvědy (již bez souvislosti s astrologií jako ve starší době). Selské kalendáře přinášely zkušenostmi ověřené rady zemědělcům. Kalendáře určené obyvatelům měst byly zase orientovány na informace vztahující se k městské ekonomice. Existovaly také kalendáře podávající výťah z katechismu. Speciální kalendáře vydávaly rovněž některé společnosti. Postupně vznikaly i odborné kalendáře zaměřené na různé obory lidské činnosti (například hudební almanachy). Od počátku 19. století byly vydávány také speciální kalendáře pro ženy.<sup>421)</sup>

V 18. století se objevují rovněž kalendáře malých rozměrů, cestovní kalendáře oktávového nebo šestnácterkového formátu nebo kapselní kalendáře ještě menších rozměrů. Byly to většinou „kalendáře k psaní“. Ještě menší byly kalendáře „prstové“, právě velikosti prstu. V Paříži, kde se objevily poprvé, byly nazývány „*mignon*“. V roce 1761 je dvorní tiskař a obchodník s knihami Marie Terezie zavedl ve Vídni, kde se těšily značné oblibě ještě v 19. století.<sup>422)</sup>

Přes velký počet vydávaných kalendářů, jejich značnou variabilitu a různé zaměření obsah však kalendáře stále obecně nezdomácněly. Teprve v 19. století, kdy se zásluhou technického pokroku výrazně zlevnil papír a tisk, pronikly do každé domácnosti. V té době vycházelo množství nejrůznějších lidových kalendářů, populárních tisků, navazující na tradici starých selských kalendářů. Od druhé poloviny 19. století byly vydávány speciální dělnické kalendáře, které oslovovaly pracující vrstvy, a kalendáře politických stran.<sup>423)</sup>

Vydávání a prodej kalendářů byly vydatným zdrojem příjmů. Proto není divu, že se vydavatelé snažili zajistit si privilegované postavení ve výrobě kalendářů, nebo usilovali přímo o monopol na tuto činnost na příslušném území.<sup>424)</sup> Například Berlínská akademie věd, založená v roce 1700, získala monopol na vydávání kalendářů pro kurfiřtství



braniborské. Výnos tohoto monopolu pokrýval velkou část jejich výdajů. Obchodníci, kteří by prodávali cizí kalendáře, se vystavovali nebezpečí vysokých pokut. Peněžní trest hrozil mnohdy i pouhým jejich uživatelům. Ve snaze zajistit jednotné údaje pro kalendáře na určitém území byly jejich sestavováním pověřovány odborné instituce, většinou hvězdárny a astronomická pracoviště vůbec. V současné době tyto instituce zpravidla samy kalendáře nevydávají, ale poskytují vydavatelům potřebná data.

Tištěné novověké kalendáře byly, podobně jako dříve kalendáře rukopisné, výtvarně zdobené a ilustrovány. Hlavně býval umělecky zvrátněn jejich titulní list (na titulních listech kalendářů vydávaných pro města bývají někdy veduty měst) a záhlaví jednotlivých měsíců. K výzdobě byly často užívány ozdobné iniciály. Nechyběly ani exempláře překrásně vybavené oceloryty a mědiryty významných umělců.<sup>425)</sup>

Kalendáře musely být pochopitelně přizpůsobeny chronologickým systémům, pro něž byly sestavovány. Byla tu již zmínka o úpravě kalendáře z dob Francouzské revoluce. Specifickou úpravu měly také kalendáře vydávané v Sovětském svazu po provedení reformy v roce 1929. V prvním roce byly tištěny barevně, každý den nového pětidenního týdne měl jinou barvu a podle ní rozlišovali lidé pracující v jednotlivých resortech, které dny jsou pro ně pracovní a který den mají volno. (V dalších letech však barvy již z ekonomických důvodů použity nebyly, týdenní dny byly pouze označeny čísly.)<sup>426)</sup>

Kalendáře nebyly ani v novověku zhotovovány vždy pouze v knižní nebo listové formě. Tak třeba v roce 1587 sestrojil pražský výrobce nástrojů Erasmus Habermel († 1606) podle výpočtů osnabrückého lékaře a matematika Hermanna Buldera pro Viléma z Rožmberka luxusně upravenou pomůcku, která měla sloužit jako „věčný kalendář“ pro juliánský i gregoriánský systém. Byla to vlastně tabulka, na jejíž přední straně byly uvedeny měsíce, dny, stálé i pohyblivé svátky, novoluní a úplňky, doby východu a západu Slunce a Měsíce, délka noci a dnů, nedělní evangelia, astrologické hodiny, písmena nedělní, Zlaté číslo, sluneční kruh a ukazatel novoluní. Proměnlivé údaje se nastavovaly otočným kotoučem. Na zadní straně byly tabulky zatmění Slunce a Měsíce pro léta 1582–1620, tabulky velikonočních nedělí, dny adventu, písmena nedělní a epakty pro léta 1592–1900. Podle tohoto vzoru sestrojil Habermel zřejmě i další podobné tabulky. Druhý dochovaný exemplář je doplněn ještě o zvířetník, o týdenní dny znázorněné příslušnými planetami a o tabulky pro výpočet epakt, slunečního kruhu a písmen nedělních pro léta 1582–4400. Oba exempláře uvádějí svátky kalendáře užívaného v Čechách s českými světcí a je-

jich údaje odpovídají zeměpisné šířce Prahy.<sup>427)</sup> Jednoduché kalendáře bývaly také součástí hodin<sup>428)</sup> i jiných předmětů.<sup>429)</sup>

V moderní době<sup>430)</sup> se vedle nejrůznějších typů tištěných kalendářů nástěnných, stolních a kapesních objevují i mechanické a automatické pomůcky, které nahrazují klasické kalendáře, ať už jsou to různé mechanismy používané v kapesních hodinkách nebo i samostatně. V poslední době jsou klasické kalendáře nahrazovány také počítačovými programy.



### 3.5.1 Grafické znázornění kalendáře v českých zemích

Vývoj grafického znázornění kalendáře v českých zemích<sup>431)</sup> probíhal v úzké návaznosti na obecný evropský vývoj. Nejstarší kalendária se dostala do českých zemí s liturgickými knihami, které přinášeli misionáři, církevní hodnostáři a mniši. Záhy zde byla spolu s bohoslužebnými texty také opisována, případně i upravována a doplňována. Nejstarší dochované kalendárium, které bylo psáno v českých zemích, je asi kalendárium olomouckého horologia. Vzniklo mezi lety 1136–1137. Následuje kalendárium z roku 1142, které náleželo zřejmě pražskému kostelu, pokud je skutečně české proveniencí,<sup>432)</sup> a řada kalendárií řeholních institucí, z nichž nejstarší jsou benediktinská. K nim patří kalendárium a martyrologium zřejmě pražské proveniencí v Opatovickém rukopisu ze šedesátých let 12. století<sup>433)</sup> a kalendárium kláštera sv. Jiří v Praze rovněž z druhé poloviny 12. století, které otevírá rozsáhlejší soubor svatojiřských kalendárií.<sup>434)</sup> Ještě před koncem 12. století vzniklo nejstarší kalendárium břevnovské.<sup>435)</sup> Ve 13. století začínají kalendária premonstrátských klášterů, na přelomu 13. a 14. století kalendária mendikantská.<sup>436)</sup> České prostředí převzalo s christianizací středoevropský (říšský) církevní kalendář, do něhož byly doplňovány svátky domácích světců i nové svátky obecné, zatímco význam některých starších svátků v pozdější době zjevně klesal, případně z kalendáře zcela vymizely. Řádové kalendáře vycházely ze zvyklostí příslušného řádu a byly rovněž doplňovány o světce z českého prostředí.<sup>437)</sup>

Jako příklad „českého“ středověkého kalendáře je možno uvést kalendárium matematicko-astronomického a komputistického rukopisu z Čech z druhé poloviny 13. století.<sup>438)</sup> V tomto kalendáři je uveden každý měsíc na jedné stránce. Nahoře je nadepsáno jméno měsíce v češtině. Pod ním jsou latinské verše charakterizující jednotlivé měsíce, údaje o počtu dnů kalendářního a lunárního měsíce, reguláry slu-



neční a měsíční. Ve svislých sloupcích pak následují průběžně počítaná denní data, Zlaté číslo, písmena denní, římské datování a církevní svátky (někdy i dva), k nimž bývají připojeny různé poznámky, jako označení nešťastných dnů a hodin, postavení Slunce ve zvěrokruhu, začátky ročních dob, nejranější a nejzazší termíny pohyblivých svátků, „psí dny“. Dole pod kalendářem je pro každý měsíc údaj o počtu denních a nočních hodin.

České země byly zřejmě jedny z prvních, kde se okolo poloviny 13. století objevil latinský „veršovaný kalendář“, cisioján, který byl postupně přizpůsobován jednotlivým církevním institucím a fádům. Jen o málo později, okolo roku 1260, vznikl nejstarší cisioján v českém jazyce. České i latinské cisiojány byly skládány nebo upravovány ještě v raném novověku. Ve středověkých rukopisech bývají psány souvisle.<sup>439)</sup> V některých tištěných cisiojánech byla nad jednotlivými slovy nadepsána písmena nedělní, takže z nich bylo možno vyčíst i týdenní dny.<sup>440)</sup> Kromě cisiojánů bývaly sepisovány i jiné veršované pomůcky pro zapamatování svátků.<sup>441)</sup>

Po založení univerzity v Praze skládali univerzitní mistři – astronomové (a astrologové), jako byl mistr Havel, v 15. století Jan Šindel nebo Křišťan z Prachatic – hvězdářské pranostiky, z nichž některé nabyly značné proslulosti. Například Šindelovy pranostiky vysoko ocenil Eneáš Silvius Piccolomini.<sup>442)</sup> Někdy před polovinou 15. století byl na pražské univerzitě zaveden úřad veřejného astronoma (*astronomus publicus*), jehož povinností bylo vydávání kalendářů „z učení pražského“. Z činnosti prvního známého profesora v této funkci, Martina z Lenčice, se zachovala pranostika na rok 1445.<sup>443)</sup>

V 15. století se objevují první české **planetáře**, které „vysvětlovaly nebeská znamení“. Nejstarší pochází z roku 1440.<sup>444)</sup> Již od první poloviny 15. století byla v kalendářích, planetářích a podobných spisech také příslušná pravidla zdravotnická, vyplývající z astrologie. Například *Navedení hvězdářskolékařské* obsahuje část hvězdářskou, kalendářovou a lékařskou, uvádí i cisioján.<sup>445)</sup>

K rozšíření kalendářů přispěl, stejně jako jinde v Evropě, i v českých zemích, knihtisk.<sup>446)</sup> Podobně jako v ostatních evropských zemích byly i první české tištěné kalendáře nástěnné jednodlistové. Alespoň takovou podobu má nejstarší známá minuce vydaná v češtině, kterou sestavil rektor pražské univerzity, astronom Vavřinec z Rokycan (? 1491), a vydal Jan Alakraw ve Vimperku na rok 1485. V Brně byl na rok 1489 vydán kalendář v němčině. Další české nástěnné minuce jsou dochovány z konce osmdesátých a z devadesátých let 15. století.<sup>447)</sup> Mezi nimi byla také minuce, kterou vydal v roce 1489 v Plzni Mikuláš Bakalář, zvaný Štěrta, bakalář krakovské univerzity a v letech 1489–1513 knihtiskař v Plzni. Rok v tomto kalendáři začínal prý



podle středověkých zvyklostí 25. prosince a byl rozdělen po dvou měsících na zimu, jaro, podléti, léto, poletí a podzim.<sup>448)</sup> Následují minuce Georga Tanstettera na rok 1511, mistra Václava Žateckého, řečeného Vachek, na rok 1517, a Pavla Olivetského, vydávané ve dvacátých a na počátku třicátých let 16. století. Od té doby nástěnné kalendáře mizely<sup>449)</sup> a byly stále častěji vydávány kalendáře v sešitové formě, známé v českých zemích asi od devadesátých let 15. století. Prvním sešitovým kalendářem v češtině byla Fabriho šestilistová *Praktika kolínská na rok 1493* přeložená z němčiny a vydaná v Praze. Od dvacátých let 16. století vydával sešitové kalendáře především Mikuláš Šúd ze Semanína. Na jejich vydávání obdržel od Ferdinanda I. císařské privilegium. Jeho kalendáře postupně narůstaly. Z původních dvanácti listů na 52, 64 a 72 listy.<sup>450)</sup>

Pranostiky a minuce „z učení pražského“ vydával také mistr Václav z Pacova († 23. ledna 1513).<sup>451)</sup> Veřejnými astronomy dále byli Pavel z Přibramě († 1520), Jan Zahradka (Hortensius; 1501–1557), Šimon Proxen ze Sudetu († 1575), Petr Kodycil z Tulechova (1533–1589) a Martin Bacháček Nouměřický z Nouměřic (1539–1612). Ti každoročně vydávali, podobně jako tomu bylo na jiných středoevropských univerzitách, kalendáře „z učení pražského“.<sup>452)</sup>

Kalendáře však vydávali také další knihtiskaři. Mnozí je tiskli o své vůli, případně přebírali kalendáře Šúduvy, nebo překládali kalendáře německé či polské. Není divu, že za této situace docházelo mezi vydavateli kalendářů k ostrým sporům.<sup>453)</sup> K nejznámějším vydavatelům kalendářů patřili dále Pavel z Přibramě, Jan Stráněnský, Tadeáš Hájek z Hájku (1515–1600), Šimon Proxen ze Sudetu (1531–1575), Jan Kodycil z Tulechova (1558–1585), Václav Zelotýn z Krásné Hory (?–1585), Adam Huber (Mezeříčský) z Risenpachu (1546–1613), Adam Zalužanský ze Zalužan, Ondřej Mitýsko a další. Tištěné kalendáře byly někdy dodatečně malovány – otázka vkusu přitom byla zcela zanedbatelná.<sup>454)</sup>

V první polovině 16. století byly v Čechách vydávány jednoleté i víceleté kalendáře. Víceleté kalendáře, almanachy, efemeridy, obsahující pouze kalendářovou a astronomickou část, byly tehdy tištěny latinsky.<sup>455)</sup> Jednoleté minuce, vesměs i s pranostikou, byly sice většinou menšího formátu, ale obsažnější, s aktuálními informacemi (především termíny výročních trhů) a různými, často veršovanými poučeními a zprávami o politických a jiných obecně zajímavých otázkách.<sup>456)</sup> Rozdíl v obsahu a poutavosti mezi oběma hlavními typy kalendářů se ve druhé polovině 16. století začal vyrovnávat. Na počátku 17. století se zcela setřel.

V roce 1578 poprvé vyšel *Kalendář historický* Daniela Adama z Veslavína a získal si velkou oblibu (v roce 1590 bylo vydáno druhé,



rozšířené vydání). Obsahoval informace především o českých dějinách, ale také výtahy z pověstí, a někdy i kronikářské výmysly. Těmi byly zaplňovány hlavně stránky pozdějších historických kalendářů, které se předháněly v otiskování senzačních zpráv, překládaných často z kalendářů zahraničních, hlavně německých. Některé historické kalendáře, jako třeba *Rerum gestarum Ephemeris sive Kalendarium historicum ex reconditis veterum annalium monumentis ortum* Prokopa Lupáče z Hlaváčova z roku 1584, byly psány v latině a byly svým obsahem určeny vzdělané části společnosti. Historické události z různých dob jsou sestaveny podle denních dat během roku.

Celý kalendář, případně i jeho jednotlivé části, býval věnován vysokým úředníkům či jiným zámožným osobám, nebo také městským radám, od nichž vydavatel očekával finanční příspěvek. Tak třeba Mikuláš Šúd ze Semanína († 1557) věnoval svůj Almanach na rok 1540 nejvyššímu pražskému purkrabímu Janovi z Vartemberka a na Zvířeticích, na rok 1553 Janovi z Valdštejna a na Točniku, na rok 1554 Adamovi Bohdaneckému z Hodkova a na Žlebích. Václav Zelotýn z Krásné Hory věnoval svůj kalendář na rok 1583 místodržícímu a podkomořímu Království českého Burianovi Trčkovi z Lípy a na Světlé nad Sázavou.<sup>457)</sup> Jan Kepler věnoval své v Praze vydané kalendáře císařským radám: například pranostiku na rok 1602 připsal Petru Vokovi z Rožmberka, na rok 1604 prezidentovi dvorské komory Wolffu Unverzagtovi z Ebenfurthu a Regelbrunu, na rok 1605 prezidentovi české komory Štěpánu Jiřimu ze Šternberka.<sup>458)</sup>

Nejpozději od 16. století měly také některé v Čechách vydané kalendáře prázdné místo na poznámky. Tak byl vybaven třeba almanach, který si v roce 1532 opatřil Mikuláš z Prácheňan, nebo minuce Tomáše Petrkovského z roku 1562 a řada dalších kalendářů. Dochované „kalendáře hvězdářské k psaní“ Václava Zelotýna z Krásné Hory jsou upraveny tak, že na levé stránce rozevřené knížky (z hlediska čtenáře) jsou uvedeny svátky, začátky textů evangelií a introity žalmů pro jednotlivé neděle, pravá stránka je volná pro poznámky. Konvenčními značkami jsou vyznačeny základní údaje astronomické, šťastné a nešťastné dny, doporučení lékařská, hospodářská, a vůbec vhodnost různých činností. Na pravé straně jsou v jednom sloupci znovu uvedena data se svátky, zbytek stránky je ponechán prázdný pro poznámky. Pouze dole pod čarou jsou verše charakterizující příslušný měsíc a obsahující rady pro uživatele.<sup>459)</sup>

Zavedení gregoriánského kalendáře se samozřejmě odrazilo také ve vydávání kalendářů v Čechách. Již na rok 1583, kdy nový kalendář v českých zemích ještě neplatil, vydal mistr Václav Zelotýn z Krásné Hory kalendář, který obsahoval vedle dnů „obyčejného“, tj. juliánského kalendáře, také dny „w nowé skorrygowaného“, tedy gregorián-





ského, kalendáře, na což je výslovně upozorněno i s informací o způsobu zavedení nového kalendáře.<sup>460)</sup> Ostatní čeští vydavatelé kalendářů však provedení reformy, kterou pražský arcibiskup Martin Medek připravoval v roce 1582, bojkotovali a přes arcibiskupský mandát vydali kalendáře podle starého způsobu. Martin Medek pak opatroval nové kalendáře (které však v Čechách tehdy ještě nevyšly v platnost) z Řezna.<sup>461)</sup>

Aby tištěné kalendáře odpovídaly Rudolfovu mandátu, bylo rovněž nařízeno, že rukopisy všech kalendářů a minuci mají být před tiskem předloženy k prohlédnutí a schválení arcibiskupské kanceláři. Tím se vydávání kalendářů dostalo pod církevní cenzuru. Doplatil na ni Zetoryn v roce 1584, kdy na rozdíl od předchozího roku vydal kalendář podle starého způsobu. Kalendář byl zkonfiskován, a vydavatel snad dokonce uvězněn.<sup>462)</sup> Nejspíše obava z cenzury byla příčinou vynechání Husova a Jeronýmova svátku v kalendáři rektora pražské univerzity a astronoma Petra Kodycila z Tulechova na rok 1585, což v Čechách vyvolalo značnou nelibost.<sup>463)</sup> Kodycil byl přirovnáván k Jidášovi, dokonce se musel uchýlit k Janu Bořitovi z Martinic na Okoř, než se situace uklidnila. Roku 1588 Husův svátek do kalendáře znovu zařadil.

Značné zmatky působilo v této době překládání cizích kalendářů, zvláště když byl v Čechách takto vydán i kalendář dolnolužického faráře Albina Mollera se svátky posunutými o týden oproti gregoriánskému kalendáři. Pokusy o kontrolu překládaných kalendářů, kterou prosazoval univerzitní mistr Bacháček, byly marné. Proto roku 1597 Rudolf II. nařídil Tadeáši Hájkovi, „aby všechny v Praze vydávané kalendáře a bludy v nich obsažené přehlédl, a jak by napraveny býti mohly, zprávu o tom podal“. Hájkův posudek vyzněl velmi nepříznivě, ale náprava provedena nebyla.<sup>464)</sup>

V 17. století nedošlo k podstatným změnám v uspořádání kalendářů. Pouze v některých se objevuje nová rubrika, například na zápis peněžních vydání. Obsah kalendářů ovšem upadal. Zvláště pak po roce 1620, kdy byli vydavatelé zcela závislí na církevní i světské cenze, ubývalo původních prací a přibývalo překladů. Předlohou byly hlavně německé kalendáře, vesměs nevalné kvality.<sup>465)</sup> Na druhé straně se kalendáře výrazněji specializují. Nově se objevují kalendáře pro venkov (např. *Nový kalendář hospodářský*).

Tento stav přetrvával, nebo se ještě zhoršoval, během 18. století. Lepší úroveň měly tzv. krakovské kalendáře k psaní, typické osvicenské kalendáře bez „praktiky“ (astrologických předpovědí) a bez nešťastných dnů, které byly běžné v kalendářích vydávaných v habsburských zemích. V české verzi vycházely krakovské kalendáře hlavně na Moravě. Mezi kvalitnější domácí české kalendáře patřily třeba kalen-



tě nějaký čas ve 20. století. Postupně však byla vytlačena aktuálnějšími informacemi moderních sdělovacích prostředků, novin, rozhlasu a televize. Naprostá většina kalendářů nejrůznějších forem a formátů se omezila na údaje o datech, týdenních dnech, případně též o svátcích. Z astronomických údajů jsou uváděny většinou jen fáze Měsíce. Některé poskytují také volný prostor pro záznamy. Přitom bývají často účelově upraveny, aby usnadňovaly použití v konkrétních činnostech (např. plánovací kalendáře). Nežádka kalendářové údaje doprovázejí výraznější, většinou tematicky zaměřenou, obrazovou část kalendáře. Jakousi reminiscencí na minulost kalendářů mohou být stručné naučné nebo humoristické texty, uváděné ojedinelé také v kalendářích, případně informace o počasí po vzoru stoletého kalendáře. Astronomické informace pro jednotlivá léta jsou obsahem speciálních publikací, jako je u nás například Hvězdářská ročenka, kterou v současné době vydává Hvězdárna a planetárium hl. m. Prahy v koedici s Astronomickým ústavem AV ČR.

### 3. KAPITOLA – POZNÁMKY

- <sup>1)</sup> K tomu zejména Gurevič, *Kategorie*, s. 74–118. Włodarski, *Chronologia polska*, s. 28. Literaturu týkající se pojetí času v historickém vývoji uvádím v úvodní kapitole.
- <sup>2)</sup> Gurevič, *Kategorie*, s. 74.
- <sup>3)</sup> Tyto souvislosti postihuje Whitrow, *Time in History*, s. 21–36. K chronologii primitivních národů srv. též P. Nilsson, *Primitive Time-Reckoning. A Study in the Origins and First Development of the Art of Counting Time among the Primitive and Early Culture Peoples*, Lund 1920.
- <sup>4)</sup> Příklady uvádí např. Whitrow, *Time in History*, s. 24n., 30n., 54n.
- <sup>5)</sup> Srv. např. A. Kelly, P. Dresser, L. M. Ross, *Religious Holidays and Calendars*, Detroit 1993, s. 3.
- <sup>6)</sup> K definici kalendáře srv. Ph. Harnoncourt, *Der Kalender*, in: *Feiern in Rhythmus der Zeit II*, 1, Regensburg 1994, s. 16. O kalendářích je podrobně pojednáno v kapitole 6.2.1.1.
- <sup>7)</sup> Srv. P.-J. Schuler, *Kalender, Kalendarium*, in: *Lexikon des Mittelalters V*, sl. 866; M. Gossler, *Begriffswörterbuch der Chronologie und ihrer astronomischen Grundlagen mit einer Bibliographie*, Graz 1981, s. 46; A. P. Pronštejn, B. Ja. Kijaško, *Chronologija*, Moskva 1981, s. 28; J. M. Oudin, *Étude sur les divers Calendriers*, Montpellier 1938, s. 14; Borst, *Die karolingische Kalenderreform*, s. 47; Englisch, *Zeitbewußtsein*, s. 129; aj.
- <sup>8)</sup> Srv. např. Whitrow, *Time in History*, s. 24nn. Přehled vývoje kalendářů ve starověku podává např. Ginzel, *Handbuch I–III*; F. della Corte, *L'antico Calendario dei Romani*, Genova 1969; A. Leyden, *Die Entwicklung unseres Kalenders*, Bonn 1988. Společné základy kalendářů indoevropských národů na základě slovní zásoby hledá W. Schultz, *Zeitrechnung und Weltordnung in ihren übereinstimmenden Grundzügen bei den Indern, Iranern, Hellenen, Italikern, Kelten, Germanen, Litauern, Slawen*, Leipzig 1924. Vývoj základ-

ních typů kalendáře od známých počátků do současnosti postihuje D. E. Duncan, *The Calendar. The 5000-year Struggle to Align the Clock and the Heavens – and What Happened to the Missing Ten Days*, London 1998, stručně též A.-D. von den Brincken, *Historische Chronologie des Abendlandes. Kalenderreformen und Jahrtausendrechnungen. Eine Einführung*, Stuttgart 2000.



- <sup>91</sup> Astronomické základy měření času podává Neugebauer, *Astronomische Chronologie*; P. Ahnert, *Astronomisch-chronologische Tafeln für Sonne, Mond und Planeten*, Leipzig 1960, <sup>1971</sup>. Srv. též H. Kaletsch, *Tag und Jahr. Die Geschichte unseres Kalenders*, Zürich–Stuttgart 1970; A. Opolski, *Kalendarz i jego dzieje*, Wrocław 1949; O. Hlad, J. Pavloušek, *Přehled astronomie*, Praha 1990; stručně též např. Lenfeld, *Sluneční hodiny*, s. 13–22. Vysvětlení astronomických termínů lze nalézt ve speciálních slovnících, např. A. Weigert, H. Zimmermann, *Brockhaus. ABC der Astronomie*, Leipzig 1960; J. Kleczek, Z. Švestka, *Astronomický a astrologický slovník*, Praha 1963; J. Mitton, *A Concise Dictionary of Astronomy*, Oxford–New York–Tokio 1991. Matematické základy kalendáře podává J. Tomsa, *Počítání času. Základy teorie kalendáře*, Praha 1996.
- <sup>100</sup> O způsobech, jakými byl počítán den v minulosti pojednává kapitola 5.2.
- <sup>111</sup> O tom podrobně např. Ginzel, *Handbuch I*, s. 34–36; Friedrich, *Rukověť*, s. 13n.; Hlad, Pavloušek, *Přehled astronomie*, s. 231–235.
- <sup>122</sup> Protože okamžik novoluní, od kterého by měla být počítána délka synodického měsíce, se obtížně zjišťuje, byla délka synodického měsíce vypočítána na základě časového odstupe mezi dvěma středy zatmění Měsíce. Tato veličina bývá však v důsledku různých rušivých vlivů v pohybu Měsíce nestejná. Proto bylo k jejimu stanovení třeba průměrného údaje zjištěného na základě vysokého počtu zatmění. Srv. Ginzel, *Handbuch I*, s. 36; Friedrich, *Rukověť*, s. 14.
- <sup>133</sup> Ginzel, *Handbuch I*, s. 78–88; Lenfeld, *Sluneční hodiny*, s. 17n.
- <sup>144</sup> K vyhledání měsíce v zodiaku sloužila tabulka, kterou sestavil Beda Ctihodný, *De temporum ratione*, kap. XIX. (srv. *Bedae Opera de temporibus*, s. 219), a která byla rozšířena snad ve všech středověkých komputistických spisech.
- <sup>155</sup> Toto obecně rozšířené dvojverší je zaznamenáno například v matematickém a komputistickém sborníku české provenience v Rakouské národní knihovně ve Vídni Cod. Ser. nov. 20.268 (dříve Muzeum hl. města Prahy, inv. č. 12.060), fol. 20<sup>r</sup> a 57<sup>r</sup>. Na fol. 25<sup>r</sup> a 57<sup>r</sup> staženo do jediného hexametru:  
*Est Li. Ari. Scor. Tau. Sa. Gemi. Can. Ca. Le. A. Pis. Vir.*  
K tomu J. Nováková, *České cisiojány od 14. století*, Praha 1971 (= *Studie ČSAV*, č. 3), s. 11n.
- <sup>166</sup> Následující údaje odpovídají moderní době. Ve vzdálené minulosti byla data, kdy Slunce vstoupilo do jednotlivých znamení, odlišná. Srv. Ginzel, *Handbuch I*, s. 13–15.
- <sup>177</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch*, s. 34; Friedrich, *Rukověť*, s. 16n.
- <sup>188</sup> Starověcí astronomové vycházeli ze sledování délky stínu při letním a zimním slunovratu, což bylo velmi nepřesné.
- <sup>199</sup> Srv. Hlad, Pavloušek, *Přehled astronomie*, s. 220–222. Vzhledem k tomu, že následující výklad je věnován evropskému kalendáři a jeho historickým



předchůdcům, vesměs kalendářům založeným na tropickém roce, neberu v dalším textu siderický měsíc a rok v úvahu.

- <sup>20)</sup> Základní informace uvádí např. Ginzel, *Handbuch I*, s. 62.
- <sup>21)</sup> Srv. např. F. Parise, *The Book of Calendars*, New York 1982, s. 3, 5, 126. R. A. Parker, *The Calendars of Ancient Egypt*, Chicago–Illinois 1950, s. 30–50. se domnívá, že nejstarší egyptský kalendář byl lunisostellární a závisel na fázi Měsíce a na heliakickém východu Siria.
- <sup>22)</sup> Srv. J. Johnson, *Calendar of Antiquity*, JCR 1936, s. 182.
- <sup>23)</sup> Podrobněji pojednává o muslimském kalendáři a cyklech upravujících dělu muslimského roku Ginzel, *Handbuch I*, s. 254–256; Włodarski, *Chronologia polska*, s. 45–47; V. V. Tsybulsky, *Calendars of Middle East Countries. Conversion Tables and Explanatory Notes*, Moscow 1979, s. 13–147. Srv. též např. Pronštejn, Kijaško, *Chronologija*, s. 45–47; Kelly etc., *Religious Holidays*, s. 29–31.
- <sup>24)</sup> Srv. L. Bazin, *Les systèmes chronologiques dans le monde turc ancien*, Budapest–Paris 1991, passim; rovněž týž, *Les calendriers turcs anciens et médiévaux*, Lille 1974, passim. Tsybulsky, *Calendars*, s. 13–146. O lunisostellárním kalendáři je pojednáno níže (3.3.2.).
- <sup>25)</sup> Svědkem takového pozorování byl ještě v roce 1929 ředitel italského oddělení Univerzitního muzea ve Philadelphii Jotham Johnson. Srv. J. Johnson, *Calendar of Antiquity*, JCR 1936, s. 182n.
- <sup>26)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch I*, s. 63–65.
- <sup>27)</sup> Srv. Whitrow, *Time in History*, s. 31n.; Kelly etc., *Religious Holidays*, s. 8n.; J. H. Breasted, *Origins of Time Measure*, JCR 6, 1936, s. 99n.; aj. O babyloňském kalendáři podrobně pojednává Ginzel, *Handbuch I*, s. 107–149.
- <sup>28)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch I*, s. 131; Breasted, *Origins*, s. 100.
- <sup>29)</sup> Srv. např. Ginzel, *Handbuch I*, s. 130–136.
- <sup>30)</sup> Srv. Johnson, *Calendar of Antiquity*, s. 184.
- <sup>31)</sup> Podrobněji je o židovském kalendáři pojednáno v kap. 7.1.
- <sup>32)</sup> Podrobný výklad o řeckém, především athénské, kalendáři podává Mommsen, *Chronologie*. Srv. též A. Schmidt, *Handbuch der griechischen Chronologie*. Nach des Verfassers Tode hg. v. F. Rühl, Jena 1888; Ginzel, *Handbuch II*, s. 294–491; L. Winniczuk, *Kalendarz starożytnych Greków i Rzymian*, Warszawa 1960, passim; A. E. Samuel, *Greek and Roman Chronology. Calendars and Years in Classical Antiquity*, München 1972; stručně též E. I. Kamenceva, *Chronologija. Učebnoje posobie*, Moskva 1967, 1982, s. 9; Pronštejn, Kijaško, *Chronologija*, s. 40n., aj. Výklad o kalendářích jednotlivých řeckých městských obcí podává Samuel, *Greek and Roman Chronology*, s. 57–138.
- <sup>33)</sup> Srv. A. Mommsen, *Chronologie. Untersuchungen über das Kalenderwesen der Griechen, insonderheit der Athener*, Leipzig 1883, reprograph. Nachdruck Hildesheim 1975, s. 59.
- <sup>34)</sup> Podrobně tamtéž, s. 63, 199–204, 249–267.
- <sup>35)</sup> Podrobně tamtéž, s. 36–38, 174–324.
- <sup>36)</sup> Podrobně o nich Mommsen, *Chronologie*, s. 137–143; přehled některých podává např. L. Winniczuk, *Kalendarz*, tab. II.
- <sup>37)</sup> Přehled vývoje athénské kalendáře podává W. B. Dinsmoor, *The Archons of Athens in the Hellenistic Age*, Amsterdam 1966 (Reprint of edition Cam-



bridge/Mass. 1931), s. 297–440. K Metónovu a Kallippovu cyklu srv. Ginzel, *Handbuch II*, s. 405–418.

- 38) Ke keltskému kalendáři srv. O. Olmstett, *The Gaulish Calendar. A Reconstruction from the Bronze Fragments from Coligny with an Analysis of its Funktion as a Highly Accurate Lunar/Solar Predictor as well as an Explanation of its Terminology and Development*, Bonn 1992, s. 53–57, 61–66.
- 39) Srv. Ginzel, *Handbuch I*, s. 65n.
- 40) Ke starověkému egyptskému kalendáři srv. zejména Ginzel, *Handbuch I*, s. 150–237; Breasted, *Origins*, s. 101–104; F. Schlette, *Wege zur Datierung und Chronologie der Urgeschichte*, Berlin 1975, s. 29nn.; A. N. Zélinisky, *Le calendrier chrétien avant la réforme grégorienne*, *Studi medievali* 32/2, 1982, s. 531–533; Whitrow, *Time in History*, s. 26; Leyden, *Die Entwicklung*, s. 9–20; Kelly etc., *Religious Holidays*, s. 44n.; L. Depuydt, *Civil Calendar and Lunar Calendar in Ancient Egypt*, Leuven 1997; L. E. Rose, *Sun, Moon, and Sothis. A Study of Calendars and Calendar Reforms in Ancient Egypt*, Richmond 1999 (= The Osiris Series II).
- 41) Vycházejí ze skutečnosti, že nejstarší záznam o východu Siria spojený s tozvodněním Nilu, na němž závisel egyptský kalendář, pochází z roku 4240 př. n. l. Tak např. původně O. Neugebauer, *Die Bedeutungslosigkeit der „Sothisperiode“ für die älteste ägyptische Chronologie*, *Acta orientalis* XVII, 1938, s. 169–195 (později uvažoval o době okolo roku 2800 př. n. l.). Často bývá jako začátek egyptského kalendáře a zároveň jako „nejstarší pevné datum v historii“ rovněž uváděn nanejvýš hypotetický rok 4241 př. n. l. Srv. Johnson, *Calendar of Antiquity*, s. 187 (autor sám této hypotéze nedůvěřuje). Breasted, *Origins*, s. 103n., klade vznik egyptského kalendáře do roku 4236 př. n. l.
- 42) Srv. Kamenceva, *Chronologija*, s. 13; Selešnikov, *Člověk a čas*, s. 42; aj.
- 43) Srv. Whitrow, *Time in History*, s. 26, kde je uvedena další literatura. Parker, *The Calendars*, s. 53, klade vznik egyptského kalendáře, který ovšem považuje za lunistellární, do doby cca 2937 a cca 2821 př. n. l.
- 44) Okolo roku 1500 př. n. l. se Sirius objevoval dvanáct dní, v 6. stol. př. n. l. již asi dvacet dní po letním slunovratu, čemuž však nebyl přikládán větší význam.
- 45) K Sôthidině periodě srv. nejnověji Rose, *Sun, Moon, and Sothis*, s. 89n. (jako začátek periody určil rok –1321). 1. thóvt, jimž začínal v Egyptě kalendářní rok, připadal v letech 25–22 př. n. l. na 29. srpen; 21–18 př. n. l. na 28. srpen; 5–2 př. n. l. na 24. srpen; 28–31 př. n. l. na 16. srpen; 44–47 př. n. l. na 12. srpen; 232–235 př. n. l. na 26. červen podle juliánského kalendáře. Srv. W. Kubitschek in: *Realenzyklopaedie des klassischen Altertums I*, sl. 654nn.
- 46) Whitrow, *Time in History*, s. 26. Návod, jak převést data hvězdného Sôthidina kalendáře na juliánské roky, uvádí Leyden, *Die Entwicklung*, s. 13nn. K pevnému egyptskému roku srv. též Ginzel, *Handbuch I*, s. 191n., 194n., 199.
- 47) Tento pramen byl objeven v roce 1866. Podrobněji o něm srv. Ginzel, *Handbuch I*, s. 196–200.
- 48) Výklad starého římského kalendáře, jehož podrobnosti jsou ostatně značně diskutabilní, je v následujícím textu podán jen v té míře, aby čtenář znal si-



tuaci, z níž vycházela Caesarova reforma. Proto je značně zjednodušen. Podrobnosti včetně dedukci a názorů novověkých badatelů uvádí Ginzel, *Handbuch II*, s. 160–293. Základní práci o římském kalendáři připravil, ale již nedokončil, O. E. Hartmann, *Der römische Kalender*. Aus dem Nachlasse des Verfassers hg. v. L. Lange. Leipzig 1882, unveränderter Neudruck Walluf bei Wiesbaden 1973; rovněž H. Matzat, *Römische Chronologie*, 1–2. Berlin 1883–1884; W. Soltau, *Römische Chronologie*, Freiburg im Breisgau 1889. Nověji provedl rozbor římského kalendáře např. G. Radke, *Fasti Romani. Betrachtung zur Frühgeschichte des Römischen Kalenders*, Munster 1990 (na s. 101n. je uvedena starší literatura); N. Prack, *Der römische Kalender (264–168 v. Chr.). Verlauf und Synchronisation*, Sinzheim 1996. K vývoji římského kalendáře před Caesarovou reformou srv. též A. K. Michels, *The Calendar of the Roman Republic*, Princeton 1967; A. König, *Der römische Festkalender der Republik. Feste, Organisation und Priesterschaften*, Stuttgart 1991. Srv. rovněž F. della Corte, *L'antico Calendario*, s. 35nn.; L. Winniczuk, *Kalendarz*, passim; Samuel, *Greek and Roman Chronology*; aj.

- 49) Základní prameny k nejstaršímu římskému kalendáři (zejména Censorinus, *De die natali* XX,2; Macrobius, *Sarurnalia* I,12,9; Ovidius, *Fasti* I, 27, III, 99, III, 119) uvádí Ginzel, *Handbuch II*, s. 221–225.
- 50) Tento názor se objevuje již u Censorina, 20, 11. Podrobněji srv. Hartmann, *Kalender*, s. 14n.; Ginzel, *Handbuch II*, s. 222n. K svátkům římského kalendáře této doby srv. M. York, *The Roman Festival Calendar of Numa Pompilius*, New York–Bern–Frankfurt am Main 1986.
- 51) Některé prameny jmenují jako původce dvanáctiměsíčního roku krále Tarquinia, jini předpokládají dvanáct měsíců od počátku, tedy od Romula. Srv. Ginzel, *Handbuch II*, s. 221. O nejstarším římském kalendáři podrobně pojednává Hartmann, *Kalender*, s. 1–65.
- 52) Srv. Ginzel, *Handbuch II*, s. 231; Radke, *Fasti*, s. 44. (Údaj pochází od Macrobia, *Sarurnalia* I, 13, 5.)
- 53) Takto se alespoň jeví začátek roku podle většiny informací a náznaků. Některé prameny ovšem, většinou neurčitě, uvádějí jako začátek roku leden. Srv. Ginzel, *Handbuch II*, s. 226–229.
- 54) Srv. Hartmann, *Kalender*, s. 83–100; Ginzel, *Handbuch II*, s. 229–241.
- 55) Označení *Mercedonius* zaznamenal Plútarchos. Srv. Ginzel, *Handbuch II*, s. 230n. a pozn. 2, a s. 242n.
- 56) Tento systém však nebyl vždy pravidelný. Srv. Radke, *Fasti*, s. 48.
- 57) Některé prameny udávají opačné pořadí přestupných měsíců, ve druhém roce měsíc o 22, ve čtvrtém o 23 dnech. Srv. též Hartmann, *Kalender*, s. 66n.
- 58) Srv. Ginzel, *Handbuch II*, s. 253–260; Radke, *Fasti*, s. 44–48.
- 59) Manius Acilius Glabrio byl římským konzulem pro rok 191 př. n. l. Změněný zákon je jedním z mezníků vývoje římského kalendáře. K tomu Ginzel, *Handbuch II*, s. 232; Radke, *Fasti*, s. 95n., zvl. pozn. 97. K problematice *Lex Acilia* srv. Michels, *The Calendar*, s. 101–103.
- 60) Za tohoto stavu se snadno stalo, že žně se někdy oslavovaly v zimě namísto v létě. Srv. Censorinus, *De die natali* XX, 6; Suetonius, *De vita Caesarum*, Caesar 40; Cicero, *De legibus* II 12,29. Tuto situaci výstižně charakterizoval F. M. Voltaire, když konstatoval: „Římsí vojevůdci vždy vítězili, ale nikdy



nevěděli, který den." Srv. Selešnikov, *Člověk a čas*, s. 53. K nejasnostem okolo kalendáře mezi lety 191 a 46 př. n. l. a k libovůli pontifiků při vkládání přestupného měsíce srv. Ginzel, *Handbuch II*, s. 253–260, zvl. s. 255 a 260. Systém vkládání přestupných měsíců v prvním století př. n. l. se na základě dochovaných pramenů snažil postihnout Radke, *Fasti*, s. 57–62. Na problémy v interkalaci upozorňuje rovněž Prack, *Der römische Kalender*, s. 125.

- <sup>641</sup> Tak Ginzel, *Handbuch II*, s. 229, 262. Někteří autoři datují počátek konzulského roku 1. ledna až od roku 153 př. n. l. Srv. např. Whitrow, *Time in History*, s. 67. Rekonstrukci kalendáře podle *Lex Acilia* podává Soltau, *Römische Chronologie*, s. 483–486.
- <sup>621</sup> Podrobně o Caesarově reformě pojednává Ginzel, *Handbuch II*, s. 274–288. Srv. též Rühl, *Chronologie*, s. 13–23; Kubitschek, *Grundriß*, s. 99–106; Friedrich, *Rukověť*, s. 19–23; Radke, *Fasti*, s. 62–68; a snad všechny evropské příručky chronologie.
- <sup>631</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch II*, s. 274nn.
- <sup>641</sup> Srv. tamtéž, s. 390; Breasted, *Origins*, s. 105.
- <sup>651</sup> Srv. též níže v této kapitole, při výkladu gregoriánské reformy kalendáře (kapitola 3.4.5). O jisté nepřesnosti pravděpodobně věděli i římsí učenci, když sestavovali juliánský kalendář. Rozhodli se však nejspíše rozdíly, který se nezdál být příliš velký, zanedbat.
- <sup>661</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch II*, s. 277n.; Radke, *Fasti*, s. 65.
- <sup>671</sup> O římském označování dnů je pojednáno níže, kapitola 6.2.1.1.
- <sup>681</sup> O problematice přestupných dnů v juliánském kalendáři pojednává Ginzel, *Handbuch II*, s. 277–279. K římskému datování, na něž je v následujících odstavcích odkázáno, srv. zde níže, kapitola 6.2.1.1.
- <sup>691</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch II*, s. 279. Srv. též níže. V římském právu byl však za přestupný den považován spíše druhý den, tedy 25. únor.
- <sup>701</sup> Poprvé se toto označení zřejmě objevuje u Isidora Sevillského, *Origines VI*, 7, 23. Augustin nazval přestupný rok *annus bissextus*.
- <sup>711</sup> Srv. Censorinus, *De die natali* 21, 7. K tomu Ginzel, *Handbuch II*, s. 276; Radke, *Fasti*, s. 65. K případným souvislostem s lunárním rokem při stanovení začátku prvního reformovaného roku (novoluní následující po zimním slunovratu) srv. Ginzel, *Handbuch II*, s. 277.
- <sup>721</sup> O označování dnů srv. níže v 5. kapitole.
- <sup>731</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch II*, s. s. 281–285.
- <sup>741</sup> K tomu srv. Ginzel, *Handbuch II*, s. 274–277; Radke, *Fasti*, s. 64n.
- <sup>751</sup> O označování let v antickém Římě je pojednáno v kapitole 6.1, konzulská léta 6.1.1.2.
- <sup>761</sup> Caesarův edikt se nedochoval. Informace o formulaci příslušného ustanovení ediktu se v pramenech rozcházejí. Podle Censorina (*De die natali*, c. 20,10) měl být přestupný den vkládán *peracto quadrienni circuitu*, podle Macrobia (*Saturnalia I*, 14, 6) *quarto quoque anno confecto*, podle Suetonia (*Div. Jul.* c. 40) a Macrobia (*Sat. I*, 14, 6) *quarto quoque anno*.
- <sup>771</sup> První juliánský rok pravděpodobně přestupný nebyl, neboť k vložení přestupného roku hned po zavedení juliánského kalendáře ještě nebyl důvod. Přestupný zřejmě měl být až první rok druhého čtyřletého cyklu. Srv. Ginzel, *Handbuch II*, s. 280n.; rovněž Friedrich, *Rukověť*, s. 2.
- <sup>781</sup> O tom Plinius, *Naturalis historia XVIII*, § 212. (*Et Sosigenes ipse trinis com-*



mentationibus, quamquam diligentior ceteris, non cessavit tamen addubitare ipse senet corrigendo). K tomu Ginzel, *Handbuch II*, s. 288; Ruhl, *Chronologie*, s. 17; P. Brind'Amour, *Le Calendrier Romain. Recherches chronologiques*, Ottawa 1983, s. 11–15.

- <sup>79)</sup> Chybu pontifiků při vkládání přestupného dne po Caesarově smrti na základě pramenů podrobně vysvětluje Brind'Amour, *Le Calendrier Romain*, s. 11–15.
- <sup>80)</sup> Seznam pramenů k Augustově úpravě podává Ruhl, *Chronologie*, s. 20, pozn. 1. K této problematice srv. rovněž Soltau, *Römische Chronologie*, s. 170–178; Samuel, *Greek and Roman Chronology*, s. 156–158.
- <sup>81)</sup> O přeměně juliánského kalendáře na kalendář křesťanský pojednává např. Zélinzky, *Le Calendrier*, s. 534nn. O týdnech je pojednáno zde v kap. 5.1.5.
- <sup>82)</sup> Podrobný výklad o církevních svátcích a jejich vývoji uvádí Kellner K. A. H., *Heortologie oder das Kirchenjahr und die Heiligenfeste in ihrer geschichtlichen Entwicklung*, Freiburg im Br. 1901, 2. přepracované a rozšířené vydání *Heortologie oder die geschichtliche Entwicklung des Kirchenjahres und der Heiligenfeste von den ältesten Zeiten bis zur Gegenwart*, Freiburg im Br. 1906, 3. vyd. 1911; E. Bishop, *Liturgica historica*, Oxford 1918; J. Torsy, *Der große Namenstagskalender. 3550 Namen und 1540 Lebensbeschreibungen unserer Heiligen*, "Einsiedeln-Freiburg ad.", 1977; O. Wimmer, *Handbuch der Namen und Heiligen*, "Innsbruck-Wien-München 1966; O. Wimmer, H. Melzer, *Lexikon der Namen und Heiligen*, bearb. u. ergänzt v. J. Gelmi, Innsbruck-Wien 1988; D. Attwater, *Slovník svatých*, Vimperk 1993; R. Wimmerberger, *Der liturgische Kalender. Grundlage für die liturgische Ordnung der Messe und des Stundengebetes. Entwicklung und Erneuerung*, Salzburg 1992; A. Adam, *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe*, přel. L. Koliářová, V. Konzal, P. Kouba, Praha 1998. Srv. též Ginzel, *Handbuch III*, s. 185–206; A. Lagemann, *Der Festkalender des Bistums Bamberg im Mittelalter. Entwicklung und Anwendung*, 103. Bericht des Hist. Vereins für die Pflege der Geschichte des ehemaligen Fürstbistums Bamberg 1967, s. 20–23. Pro české poměry stručně též M. Salajka, *Liturgický rok církve*, in: *Církev a čas*, Praha, s. d.; týž, *Kalendář, osobní jména a křesťanské svátky*, Praha 1994 (úvodní kapitoly obou prací jsou však zatíženy četnými chybami); Rameš, *Po kom se jmenujeme? Z mnoha seznamů svátků pro jednotlivé oblasti Evropy, v nichž lze nalézt podrobnější informace*, srv. např. Grotefend, *Zeitrechnung I. Glossar und Tafeln*, 1891, s. 1–214; A. Lechner, *Mittelalterliche Kirchenfeste und Kalendarien in Bayern*, Freiburg im Breisgau 1891; G. Gugitz, *Das Jahr und seine Feste im Volksbrauch Österreichs*, 1–2, Wien 1949; H. Bader, *Alle Heiligen und Seligen der römisch-katholischen Kirche*, München-Pasing 1953, <sup>2</sup>1957; E. A. Overgaauw, *Saints in Medieval Calendars from the Diocese of Utrecht as Clues of the Localisation of Manuscripts. Codices manuscripti*, Zeitschrift für Handschriftenkunde 16, 1992, Heft 11, s. 81–97; *Breviarium Romanum*, 1–2, Regensburg 1961; A. Dupont, *Liste générale des Saints*, Paris 1857, 1858, 1860 (= *Annuaire historique publié par la Société d'histoire de France*); N. Nilles, *Calendarium manuale utriusque ecclesiae Orientalis et Occidentalis academii clericorum accomodatum*, Auctius atque emendatius iterum ed., 1–2, Oeniponte 1896–1897; A. Pott-hast, *Bibliotheca historica medii aevi*, Berlin 1868, s. 187–258; L. Eisenhofer,



*Handbuch der katholischen Liturgik* 1, Freiburg im Br. 1932, s. 473–607; I. Vondruška, *Kalendarium svatých s ukazateli životopisů*, Praha 1932; A. Cappelli, *Cronologia, cronografia e calendario perpetuo. Dal principio dell'era cristiana ai giorni nostri*, <sup>1</sup>Milano 1930, <sup>2</sup>1952, <sup>3</sup>ed. aggiornata Milano 1988, <sup>7</sup>ed. rivrdutta, corietta e ampliata a cura di Marino Viganò 1998; V. Schaubert, H. M. Schindler, *Heilige und Namenspatrone im Jahreslauf*, Augsburg 1998. Srv. též *Lexikon für Theologie und Kirche*, 1–10, Freiburg im Breisgau 1957–1965; *Vies des saints et des bienheureux selon l'ordre du calendrier*, 1–12 + index, Paris 1935–1959 (první svazky nejsou zcela spolehlivé); *Bibliotheca Sanctorum*, 1–13, Roma 1961–1969, Prima appendice Roma 1987. Podrobný přehled literatury k svátkům německé jazykové oblasti uvádí Wimmer, *Handbuch*, s. 631–635. Přehled a výklad o současných svátcích pravoslavné církve podává R. Popov, *B'lgarski naroden kalendár*, Sofija 1997. Přehled starší literatury k problematice svátků a jejich společenskému významu uvádí M. Maurer, *Feste und Feiern als historischer Forschungsgegenstand*, HZ 253, 1991, s. 101–130.

- <sup>811</sup> K charakteru dnů římského kalendáře a k římským svátkům srv. např. York, *The Roman Festival Calendar*, M. A. Kirsoop, *The Calendar of the Roman Republic*, Princeton 1967, s. 31–83.
- <sup>841</sup> Srv. H.-W. Goetz, *Kirchenfest und weltliches Alltagsleben im früheren Mittelalter*, *Mediaevistik* 2, 1980, s. 123n.
- <sup>851</sup> O prosazení neděle jako svátečního dne pojednává např. W. Thomas, *Der Sonntag im frühen Mittelalter*, Göttingen 1929; W. Rordorf, *Der Sonntag. Geschichte der Ruhe- und Gottesdienststages im älteren Christentum*, Zürich 1961. Srv. rovněž zde, kapitola 3.4.3.1 a 5.1.5.
- <sup>861</sup> K rozpakům při oslavě křesťanských Vánoc srv. Léon, *Serm. 27. 4, In Nativitate 7. 4*, *Sources Chrétiennes* 22, Paris 1947, s. 142: „... ut priusquam ad B. Petri apostoli perveniant... superatis gradibus quibus ad suggestum arcae superioris ascenditur, converso corpore ad nascentem se solem reflectant et curvatis cervicibus, in honorem se splendidi orbis inclinent.“ – Cituje Ch. Pietri, *Le temps de la semaine à Rome et dans l'Italie chrétienne (IV–VI<sup>e</sup> s.)*, in: *Le temps chrétien de la fin de l'Antiquité au Moyen Âge – III<sup>e</sup>–XIII<sup>e</sup> s.*, Paris 1984, s. 69, 85. K 1. lednu jako svátku srv. W. Hartke, *Über Jahrespunkte und Feste insbesondere das Weihnachtsfest*, Berlin 1956, s. 70nn.; Wimmer, *Handbuch*, s. 75n., 77, 362, 298.
- <sup>871</sup> Základ křesťanské heortologie položil curyšský farář Rudolf Hospinian (Wirth) svým pojednáním *De festis Christianorum* vydaném v Curychu roku 1593. – Rudolf Wirth se zabýval rovněž svátky jiných nábožensrví. Srv. R. Hospinian, *De festis Judaeorum et Ethnorum*, Zürich 1592. – Východiskem pro výklad svátků z katolického stanoviska byla práce Louise de Thomassina, *Traité des festes de l'Église*, Paris 1683. Moderní heortologie vychází především z práce Kellnerovy (*Heortologie*, srv. zde výše, pozn. 82, kde jsou citovány i další, novější pojednání o církevních svátcích), která byla přeložena též do italštiny (Roma 1906, <sup>2</sup>1914), angličtiny (London 1911), francouzštiny (Paris 1910) a do španělštiny (Barcelona 1910). Srv. rovněž Rück, *Zur Verbreitung*, s. 146n.
- <sup>881</sup> Srv. A. Borst, *Der überlieferte Geburtstag*, in: *Mittelalterliche Texte. Überlieferung – Befunde – Deutungen*. Kolloquium der Zentralkommission der Monu-



menta Germaniae Historica am 28./29. Juni 1996, hg. v. R. Schieffer, MGH Schriften, Bd. 42, Hannover 1996, s. 1–91, zvl. s. 24–32.

- <sup>89)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch* III, s. 199–206; Wimmer, *Handbuch*, s. 73–87. Vývoj církevního roku a jeho jednotlivých svátků nejnověji podrobně sledují např. M. Augé, A. Nocent, M. Rooney, I. Scilone, A. J. Chupungco, A. M. Triacca, *L'anno liturgico. Storia, teologia e celebrazione*, Genova 1988; K. Gamber, *Heilige Zeiten, heiliger Raum*, Regensburg 1989; Th. Schnitzler, *Kirchenjahr und Brauchstum neu entdeckt, in Stichworten, Übersichten und Bildern*, <sup>8</sup>Basel–Wien 1989; R. T. Beckwith, *Calendar and Chronology, Jewish and Christian. Biblical Intertestamental and Patristic Studies*, Leiden–New York–Koln 1996, aj.
- <sup>90)</sup> První neděle (mezi 6. a 13. lednem) má introit *In excelso throno*, druhá *Omnis terra*, třetí *Adorate Dominum*. Při čtvrté až šesté neděli po Třech králích se opakuje introit *Adorate*; je-li použit v datování, přidává se k němu dodatek *secundum, tertium, quartum*. V našich kalendářích od 16. století je podle introitu *In excelso* nazvána neděle před Třemi králi, příp. ve svátek Tří králů, slovy *Omnis terra* první neděle po Třech králích, a *Adorate* druhá neděle po Třech králích. Srv. např. *Kalendář hvězdářský k psaní etc., vydany od doktora Václava Zeloryna z Krásné Hory k létu Páně M. D. LXXXIII, vtištěn v Starém Městě pražském od M. Danyele Adama*, SOA Třeboň, C 8/3, s. 16. K tomu též Friedrich, *Rukověť*, s. 33n., pozn. 4. O datu Velikonoc je pojednáno v kap. 4.1.
- <sup>91)</sup> Srv. B. Bischoff, *Ostertagstexte und Intervalltafeln*, HJb 60, 1940, s. 549–580, přetisk in: B. Bischoff, *Mittelalterliche Studien* II, Stuttgart 1967, s. 192–227; Włodarski, *Chronologia polska*, s. 1215 a ukázka tabulky na s. 109; Boháček, *Komputistický text*, s. 171–179; Sedláč, *Tabella intervalli*, s. 81–91.
- <sup>92)</sup> Název Zelený čtvrtek nemá nic společného se zelenou barvou, ale byl převzat z němčiny, kde označení *Grundonnerstag* vzniklo zkomolením staroněmeckého *grunen, greinen*, tj. plakat. V tento den byli totiž v 6.–10. století přijímáni hříšníci, kteří v době postu konali veřejné pokání. Srv. Wimmer, *Handbuch*, s. 81.
- <sup>93)</sup> Srv. níže, kapitola 4.1.
- <sup>94)</sup> Wimmer, *Handbuch*, s. 84n.
- <sup>95)</sup> Např. účet arcibiskupského pokladníka z roku 1382 je datován *Dicit Dominus secundum a tertium*. Srv. V. Chaloupecký, *Účet pokladníka arcibiskupství pražského z let 1382/83*, Praha 1912, s. 22, 30, 31. Podobně též tištěný kalendář na rok 1625 u desk zemských nebo *Missale Romanum* (Venet. 1505). V pražském misálu z 15. století (NK ČR XIV A 3), v tištěném *Missale secundum chorum archiep. Prag.* z roku 1507, v rukopisu misálu olomouckého z 15. století (NK ČR XIV C 17), aj., se opakuje introit *Si iniquitates* podle počteby a introit *Dicit Dominus* je přidělen poslední neděli církevního roku. Podobně též v účtech stavby svatovítského chrámu z let 1372 a 1377. Srv. J. Neuwirth, *Die Wochenrechnungen und der Betrieb des Prager Dombaues in den Jahren 1372–1378*, Prag 1890, s. 55–58 a 161–163. K tomu Friedrich, *Rukověť*, s. 35, pozn. 1–2.
- <sup>96)</sup> Podrobně o tom Grotefend, *Zeitrechnung* I., s. 44–46.
- <sup>97)</sup> Na svátek sv. Trojice se u nás četlo officium *Benedicta sit Trinitas*, následující



ci neděli *Domine in tua misericordia*, zatímco v Itálii se mše s introitem *Domine in tua* četla již na svátek sv. Trojice. Stejně byly posunuty i introity dalších nedělí, takže i introit *Dicit Dominus* připadl v římském misálu o ryden dříve, tj. na dvacátou třetí neděli po sv. Duchu. Srv. též Friedrich, *Rukověť*, s. 35n.

- <sup>98)</sup> Srv. Le Goff, *Kultura*, s. 189.
- <sup>99)</sup> Souvislost církevního roku s životem středověkého zemědělce výstižně podává Z. Smetánka, *Legenda o Ostojovi. Archeologie obyčejného života v raném středověkých Čechách*, Praha 1992, s. 228–249.
- <sup>100)</sup> Srv. Kranemann, *Kirchenjahr*, in: *LThK V*, sl. 1176.
- <sup>101)</sup> Srv. Wimmer, *Handbuch*, passim. Nejstarší fázi vývoje „kalendáře světců“ podrobně popisuje také H. Wąsowicz, *Kalendarz ksiąg liturgicznych Krakowa do połowy 16. wieku. Studium chronologiczno-typologiczne*, Lublin 1995, s. 110–135.
- <sup>102)</sup> *Historia Francorum X*, 31, in: Gregorii Turonensis opera, ed. W. Arndt, B. Krusch, MGH SS rer. Merow. I, Hannover 1885, s. 445. Srv. L. Pietri, *Calendrier liturgique et temps vécu: L'exemple de Tours au V<sup>e</sup> siècle*, in: *Le temps chrétien de la fin de l'Antiquité au Moyen Âge. III<sup>e</sup>–XIII<sup>e</sup> siècle*, Paris 1984, s. 130–132; Lagemann, *Der Festkalender*, s. 20n.
- <sup>103)</sup> Srv. H. Achelis, *Der Marmorkalender in Neapel*, Leipzig 1929; Lagemann, *Der Festkalender*, s. 20.
- <sup>104)</sup> Tyto předpisy eviduje Goetz, *Kirchenfest*, s. 159, pozn. 17; přehled hlavních svátků v raném středověku na základě liturgických pramenů tamtéž, s. 125.
- <sup>105)</sup> K tomu srv. např. J. Hanning, *Consensus fidelium*, Stuttgart 1982, zvl. s. 201nn.
- <sup>106)</sup> Tak bylo od raného středověku rozšířeno např. martyrologium *Hrabana Maura* (ed. J. P. Migne, PL 110, col. 1121–1188), s nímž je mimo jiné příbuzné i *Martyrologium Pragense*. Srv. Graus, *Necrologium Bohemicum*, s. 789–810.
- <sup>107)</sup> Např. svátek sv. Markéty se slavil v různých místech 12., 13., 14., 15., 19. nebo 20. srpna, svátek sv. Jiří se slavil zpravidla 24. dubna, ale v pražské, olomoucké, vřatislavské a eichstättské diecézi 23. dubna, svátek přenesení sv. Vojtěcha v pražské diecézi 25. srpna, v olomoucké diecézi ve 12. století 24. srpna, svátek Kosmy a Damiana 27. září, ale v krakovské a vřatislavské diecézi též 26. září, svátek Rufa mučedníka 27. srpna, ale v Čechách ve 13. století 26. srpna, ve 14. století však již 27. srpna (srv. *Kronika Františka Pražského III*, 21, ed. J. Zachová, PDC, N. F. I, Praha 1998, s. 193, kde je smrt Jana Lucemburského 26. srpna 1346 datována „*Ante diem Ruffi vicinata dieque secunda*“, a *Kronika Beneše z Weitmile III*, k roku 1346, ed. J. Emler, FRB IV, Praha 1884, s. 514: „*in vigilia beati Ruffi martiris, XXVI die Augusti*“). apod. Rozdílnosti terminů některých svátků si byli vědomi i tvůrci středověkých kalendářů. Třeba v kalendáři rukopisu české provenience Bavorské státní knihovny v Mnichově čm. 17 703, fol. 87<sup>r</sup> je k 15. prosinci uvedeno *Sapiencia. Secundum ecclesiam Parisiensem*. K 17. prosinci: *Sapiencia. Secundum ecclesiam Pragensem in qua VII ant. cantatur*. Dobrým průvodcem po středověkých kalendářích, hlavně však západoevropských, je J. Dubois, J.-L. Lemaître, *Sources et méthodes de l'hagiographie médiévale*, Paris 1993.



- <sup>108)</sup> Pokud jde o různé termíny svátků, byl například 2. březen ve Flandrech zasvěcen Karlovi Dobrému, v Čechách Anežce České. Srv. Borst, *Computus*, s. 72. O problematice církevních svátků z tohoto hlediska pojednává např. Goetz, *Kirchenfest*, s. 124n. a pozn. na s. 159. Vzhledem k rozdílným datům některých svátků je při převádění dat podle církevního kalendáře nutno znát a používat kalendář té oblasti, odkud historický pramen pochází. Kalendáře jednotlivých diecézí v Německu a v severských zemích uvádí Grotefend, *Zeitrechnung II* (v abecedním seznamu světců jsou podrobně uvedeny odchylky v jednotlivých diecézích); v Polsku Włodarski, *Chronologia polska*, s. 134nn., podrobný rozbor krakovských kalendářů z tohoto hlediska podává Wąsowicz, *Kalendarz*, s. 179–571; k uherským zvyklostem přihlíží F. Knauz, *Korta hazai tortenek alkamazva*, Budapest 1877; I. Szentpétery, *Oklevéltani naprár*, Budapest 1912; kalendáře české provenience zpracoval Dragoun, *Česká středověká kalendária*. Srv. též Potthast, *Bibliotheca*, dodatek, s. 188nn.; Dupont, *Liste générale*; Nilles, *Calendarium manuale*; Lagemann, *Der Festkalender*, s. 7–267; K. Matthaus, *Zur Geschichte des nürnbergischen Kalenderwesens. Die Entwicklung der in Nürnberg gedruckten Jahreskalender in Buchform*, Archiv für Geschichte des Buchwesens 9, 1969, sl. 965–1396; aj. Pokud je o změny termínu některých svátků, byl například svátek sv. Jiří v pražské diecézi původně slaven 23. dubna, od roku 1624 byl přeložen na 24. duben jako v ostatních diecézích. Svátek sv. Ludmily se do roku 1245 slavil 15. září, potom 16. září. Svátek krále Štěpána se ve středověku slavil 20. srpna, v novější době 2. září.
- <sup>109)</sup> Srv. Piper, *Karts des Grossen Kalendarium*, s. 38n., kde jsou též starší seznamy svátků. Ke Karlově „reformě kalendáře“, která mohla spočívat pouze v uspořádání kalendářního roku, srv. Borst, *Die karolingische Kalenderreform*, s. 232–244. Ke karlovskému základu středověkých kalendářů tamtéž, s. 386–522. Další vývoj ukazují pozdější středověká kalendária. Srv. např. Lechner, *Mittelalterliche Kirchenfeste*; R. Kuithan, J. Wollasch, *Der Kalender des Chronisten Bernold*, DA 40, 1984, s. 478–530; Lagemann, *Der Festkalender*, passim; k polským středověkým kalendářům srv. např. K. Jasiński, *Kalendarz opactwa św. Wincentego we Wrocławiu*, in: *Kultura średniowieczna Śląska. Pierwiastki rodzinie i obce. Zbiór studiów* pod red. K. Bobowskiego, Wrocław 1993, s. 45–58; Wąsowicz, *Kalendarz*. Všechny svátky však neměly v církevním životě stejnou důležitost.
- <sup>110)</sup> Přehled vývoje svátků slavených cisterciáckým řádem podává B. Backaert, *L'évolution du calendrier cistercien*, *Collectanea ordinis cisterciensium reformatorum* 13, 1951, s. 121–123.
- <sup>111)</sup> Srv. H.-M. Schaller, *Der heilige Tag als Termin mittelalterlicher Staatsakte*, DA 30, 1974, s. 1–24; Goetz, *Kirchenfest*, passim (s. 123–163); o svátcích a jejich funkci pojednává podrobněji např. J. Heers, *Fest*, in: *Lexikon des Mittelalters IV*, München–Zürich 1989, sl. 399–405; týž, *Fêtes, jeux et jours dans les sociétés médiévales d'Occident*, Montréal–Paris 1971; týž, *Vom Mummenschanz zum Machttheater. Europäische Festkultur im Mittelalter*, Frankfurt 1986; W. Huschner, *Kirchenfest und Herrschaftspraxis. Die Regierungszeiten der ersten beiden Kaiser aus liudolfingischem Hause*, ZGW 41, 1993, s. 24–55, 117–134; M. Sierck, *Festtag und Politik. Studien zur Tagewahl karolingischer Herrscher*, Köln–Weimar–Wien 1995 (Beihefte zum Ar-



chiv für Kulturgeschichte 38). K českým zemím srv. J. Žemlička, *Politický kalendář přemyslovských Čech*, ČČH 89, 1991, s. 31–47; M. Dragoun, *Den všední, den sváteční a politika přemyslovských Čech*, MHB 4, 1995, s. 47–67. – Již v roce 826 si účastníci římské synody stěžovali, že větší přícházejí do kostela nejen kvůli modlitbám, a že odtamtud odcházejí obtížněji většími hříchů, než když přicházeli. *Concilia aevi Karolini*, ed. A. Werminghoff, MGH, Conc. 2, Hannover 1906, č. 46, s. 581. Srv. rovněž Goetz, *Kirchenfest*, s. 131. Zákaz „práce“ se sice nevztahoval na intelektuální činnost, ale třeba studenti na univerzitách nesměli v neděli a o jiných svátcích číst literaturu určenou ke zkouškám. Srv. *Liber decanorum facultatis filosoficae universitatis Pragensis ab anno Christi 1367 usque ad annum 1585*, 1, Praha 1930, s. 91n. K tomu M. Balduhn, *Quidquid placet. Stellung und Gebrauchsformen der „Tabulae Aviani“ im Schulunterricht des 15. Jhs.*, in: *Schule und Schüler im Mittelalter*, Beiträge zur europäischen Bildungsgeschichte des 9. bis 15. Jahrhunderts, hg. v. M. Kintzinger, S. Lorenz, M. Walter, Köln-Weimar-Wien 1996 (= Beihefte zum AKuG, H 42), s. 338n.

- 112) Srv. Lagemann, *Der Festkalender*, s. 22; K.-H. Bieritz, *Das Kirchenjahr. Feste, Gedenk- und Feiertage in Geschichte und Gegenwart*, Berlin 1988, s. 46n.
- 113) Tak například i český kalendář v rukopisu Bavorské státní knihovny v Mnichově čm. 17 703, fol. 86<sup>v</sup>–87<sup>r</sup>, k 10. a 11. listopadu, 25. a 31. prosinci.
- 114) Dekréty Řehoře IX. z roku 1234 počítají asi 85 nepracovních dnů, včetně nedělí, a 95 dnů, kdy se nesměly konat soudy. Srv. LThK 4, sl. 98. Další informace přináší např. U. Dirlmeier, *Untersuchungen zu Einkommenverhältnissen und Lebenshaltungskosten in oberdeutschen Städten des Spätmittelalters*, Heidelberg 1978 (Abhandlungen der Heidelberger Akademie der Wissenschaften, phil-hist. Kl. 1978,1), s. 121, 130n.; Kellner, *Heortologie*, s. 19; Goetz, *Kirchenfest*, s. 124; Lagemann, *Der Festkalender*, s. 22. V utrechtských liturgických kalendářích (v misálech, v breviářích, ordinářích) bývalo uvedeno 100–150 světců, v neliturgických (v hodinkách, modlitebních knížkách a v žaltářích pro soukromou potřebu) bývali uvedeni světki pro každý den, někdy i více nežli jeden. Srv. Overgaaauw, *Saints*, s. 83. Samozřejmě, že všechny tyto dny nebyly nepracovní.
- 115) Srv. P. Fleischmann, *Das Bauhandwerk in Nürnberg vom 14. bis zum 18. Jahrhundert*, Nürnberg 1985, s. 139.
- 116) Srv. např. Kellner, *Heortologie*, s. 9–12; Overgaaauw, *Saints*, s. 83; *Calendarium Romanum ex decreto sacrosancti oecumenici concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli pp. VI promulgatum*, Editio typica, Typis polyglottis Vaticanis MCMLXIX, s. 76–81.
- 117) K italským vlivům na liturgii a církevní kalendář v Čechách srv. P. Charvát, *Influences italiennes sur la liturgie de la Bohême au début du XIII<sup>e</sup> siècle*, Civis 18, 1994, s. 79–87.
- 118) Svátky církevních kalendářů v českých zemích sleduje Dragoun, *Církevní kalendář přemyslovských Čech*, s. 27–43; též, *Neznámé články*, s. 149–164; též, *Kalendáře liturgických rukopisů jako datační pomůcka. Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska*, Brno 1999, s. 74–84; Hledíková, *Kalendáře*, passim; též, *Svatofijské kalendáře*, passim. K účtě k „neoficiálním“ světcům v Čechách srv. M. Dragoun, *Vintřil a Radim – lokální kultury českého středověku*, MHB 6, 1999, s. 65–75.



- <sup>119)</sup> Ke kodifikaci svátků srv. *Statuta synodalia 1336*, in: Z. Hledíková, *Biskup Jan IV. z Dražic*, Praha 1991, s. 191; Dragoun, *Neznámé články*. Podrobný soupis svátků předepsaných v Čechách ve 14. a 15. století podává J. Polc, *Kapitoly z církevního života Čech podle předhusitského zákonodárství*, in: *Prážské arcibiskupství 1344–1994*. Sborník statí o jeho působení a významu v české zemi, Praha 1994, s. 32–34, pozn. na s. 51n. Ke svátku „Svatosti“ (*festum Lanceae et clavorum Domini*) srv. D. Leśniewska, *Das Heiligtümerfest in Böhmen des 14. Jahrhunderts*, in: *Pielgrzymki w kulturze średniowiecznej Europy*. Materiały XIII seminarium mediewistycznego, pod red. J. Wierolowskiego, Poznań 1993, s. 199–207 (= *Poznańskie Towarzystwo przyjaciół nauk*, Sprawozdania Wydziału Nauk o Sztuce, Nr. 110 za rok 1992), k zavedení svátku Navštívení P. Marie J. Polc, *De origine festi visitationis B. M. V.*, Roma 1967, k zavádění svátků ve druhé polovině 14. a na počátku 15. století Dragoun, *Neznámé články*, *passim*. K zavádění církevních svátků v Čechách srv. rovněž Vondruška, *Kalendarium svatých*; F. Graus, *Die Entwicklung der Legenden der sog. Slavenapostel Konstantin und Method in Böhmen*, *Jahrbuch für Geschichte Osteuropas*, N. F. 19, 1971, s. 185nn.; Z. Fiala, *K církevní chronologické terminologii v legendě Kristiánově*, *AUC, phil. et hist.* 3–4, 1971, s. 15–37; K. Stejskal, *Spor o Theodorika pokračuje. II. Tam ingeniose et artificialiter*, *Umění* 17, 1969, s. 431n.; J. Schnellbögl, *Die Reichskleinodien in Nürnberg 1424–1523*, *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg* 51, 1962, s. 86–88.
- <sup>120)</sup> K Husově a Jeronýmově svátku srv. především F. M. Barroš, *M. Jan Hus v bohoslužbě a účte církve podobojí a v podání prvního století po své smrti*, *Národopisný věstník Československý* 17, 1924, s. 20–38; J. J. Vrabec, *Příspěvek k dějinám kultu Husova na Králově-Hradecku před Bilou Horou*, *Hradec Králové 1918* (= *Pojednání Městského historického a průmyslového musea v Hradci Králové č. 13*). Ze zaujatě katolického hlediska V. O. Hložina, *O „svátku“ a oslavě Jana Husa*, *Husitsví ve světle pravdy* XII, č. 1, Praha 1915. Ke snahám o odstranění Husova svátku srv. F. Hrejsa, *Česká konfese, její vznik, podstata a dějiny*, Praha 1912, *passim*. – Za Rudolfa II. si stavové podobojí mj. stěžovali, že Husův svátek byl nejen vypuštěn z kalendáře, ale pražští kněží bývají na tento den obsíláni do kanceláře na Hrad, aby se slovo Boží nekázalo. Srv. Hrejsa, *Česká konfese*, s. 452, pozn. 7.
- <sup>121)</sup> V českém prostředí bylo takto nutno připomínat duchovním, že mají slavit svátek posvěcení pražské katedrály. Srv. Polc, *Kapitoly*, s. 34.
- <sup>122)</sup> Srv. F. Hrejsa, *Dějiny křesťanství v Československu II, Hus a husitsví*, Praha 1947, s. 149.
- <sup>123)</sup> Martin Luther považoval církevní svátky za příčinu bída a soužení. Srv. Bieritz, *Das Kirchenjahr*, s. 221.
- <sup>124)</sup> Počet svátků v Norimberku byl omezen mandátem z 24. května 1525. Srv. Fleischmann, *Das Bauhandwerk*, s. 140. Jak bylo omezení přijato, není známo, jsou i pochybnosti o tom, zda bylo skutečně zavedeno. Neexistují však zprávy o jakýchkoli reakcích proti tomuto opatření. K luteránským svátkům srv. rovněž Wimmer, *Handbuch*, s. 34.
- <sup>125)</sup> Srv. *Eine Vergleichung aller Stände sub utraque im Königreich Böhmen und Markgraftumb Mähren wegen etlicher gewasser Artikel den christlichen Glauben betreffend, welches geschehen Freitag nach Pauli Bekehrung*

(29. Janner) im 1524. Jahr, in: B. Bretholz, *Moravica im Egerer Stadtarchiv*, ZVGMS 22, 1918, s. 106n.

<sup>1261</sup> Srv. Macek, *Pojem času*, s. 139n.

<sup>1271</sup> Lagemann, *Der Festkalender*, s. 22n.; LThK 4, sl. 98.

<sup>1281</sup> Srv. Macek, *Pojem času*, s. 139.

<sup>1291</sup> Podrobnější informace uvádí *Calendarium Romanum*, s. 84–111; Wimmer, *Handbuch*, zvl. s. 76n., 78, 85n. Pastýřský list *Mysterii paschalis* je otištěn in: *Calendarium Romanum*, s. 7–10; český předklad listu a základních ustanovení in: *Český misál*, Praha 1983, s. 75–88; český národní kalendář je na s. 89–97. Srv. též Nováková-Šlajsová, *Nový církevní kalendář*, passim.

<sup>1301</sup> Základní ustanovení o církevním roce a kalendáři bylo publikováno dekretem z 21. března 1969. Srv. *Calendarium Romanum*, s. 5–6. K tomu mj. Bieritz, *Das Kirchenjahr*, s. 223. O kategorizaci svátků pojednává *Calendarium Romanum*, zvl. s. 65–75. K svátku Cyrila a Metoděje tamtéž, s. 88 a 129. Svátek byl zaveden ve 14. století, nejprve v olomoucké diecézi, s datem 9. března (datum vzniklo nejspíše záměnou s jiným Cyrilem). Srv. D. Řezana, *K problematice kultu sv. Cyrila a Metoděje v období Lucemburků*, I, Přehled, informační občasník Sté SKD PIt, 1983, zvl. s. 46. Srv. též Graus, *Die Entwicklung*, s. 161–211. Poslední úpravu všeobecného římského kalendáře a regionálních kalendářů jazykově německých oblastí i s četnými svátky dalšími reflektuje Wimmer-Melzer, *Lexikon*, s. 106–950. – Na rozdíl od staršího soupisu Wimmerova (*Handbuch der Namen und Heiligen*) však tato práce neuvádí starší data svátků a jejich případné změny. Změny, které přinesla úprava římského kalendáře z roku 1969, jsou zachyceny zde níže v soupisu svátků (kapitola 11).

<sup>1311</sup> K profánním svátkům srv. příspěvky ve sborníku E. Brix, H. Stekl (Hg.), *Der Kampf um das Gedächtnis. Öffentliche Gedenktage in Mitteleuropa*, Wien etc. 1997. K poměrům v českých zemích J. Pokorný, J. Rak, *Öffentliche Festtage bei Tschechen*, tamtéž, s. 171–187. Informace o státních svátcích a památných dnech od vzniku Československé republiky poskytují publikované zákony. Srv. zákon č. 555 ze 14. října 1919 a č. 65 z 3. dubna 1925. Vládním nařízením č. 63 z 9. března 1939 byly především doplněny církevní svátky, které první Československá republika nerespektovala (Pondělí velikonoční, Nanebevstoupení Páně, Pondělí svatodušní, Božího Těla, Petra a Pavla, Neposkvrněného početí P. Marie a druhý vánoční svátek). Vládním nařízením č. 219 z 18. září 1939 byly zrušeny památné dny 1. květen a 28. říjen a provedeny další úpravy. Většina svátků však během druhé světové války byla překládána na následující neděli. Zákonem č. 52 ze 7. března 1946 byl za památný den prohlášen 7. březen jako den narození prezidenta Osloboditele T. G. Masaryka. Zákon č. 248 z 20. prosince 1946 uznával vesměs církevní svátky a památné dny zavedené předchozími nařízeními. Mezi památné dny znovu zařadil 1. květen a 28. říjen (památnými dny tehdy byly 7. březen, 1. květen, 5. červenec, 6. červenec, 28. září a 28. říjen). Zákonem č. 90 ze 7. května 1946 byly pro rok 1946 prohlášeny za dny pracovního klidu 9. květen a 29. srpen. Podle úpravy ze 7. dubna 1948 (zákon č. 78) měly být svátem uznanými svátky Nový rok (1. leden), Sv. Tři králů (6. leden), Velký pátek, Pondělí velikonoční, Nanebevstoupení Páně, Pondělí svatodušní, Božího Těla, Nanebevzestí P. Marie (15. srpen), Všech svatých (1. listopad),





Neposkrvněného početi P. Marie (8. prosinec), Hod Boží vánoční (25. prosinec) a druhý svátek vánoční (26. prosinec), neplatilo však pro ně většinou ustanovení o nedělích (nebyly tedy dny pracovního klidu). Vyhláškou ministerstva vnitra z 9. srpna 1949 přibyl ještě svátek sv. apoštolů Petra a Pavla (29. červen). Zákonem č. 93 z 2. listopadu 1951 byl za státní svátek prohlášen 9. květen (výročí osvobození Sovětskou armádou), za dny pracovního klidu 1. leden (Nový rok), Pondělí velikonoční, 1. květen (Svátek práce), 28. říjen (Den znárodnění), 25. prosinec (1. svátek vánoční), 26. prosinec (2. svátek vánoční). Za významné dny republiky Československé byly označeny 25. únor, 29. srpen a 7. listopad, za památné dny 5. červenec a 6. červenec. Významné a památné dny byly však dny pracovními. Podle současné úpravy jsou státními svátky 8. květen, 5. červenec, 6. červenec, 28. září, 28. říjen a 17. listopad, dny pracovního klidu jsou 1. leden, Pondělí velikonoční, 1. květen a 24.–26. prosinec. Významným dnem je 5. květen.

- <sup>132)</sup> Srv. Englisch, *Zeitbewußtsein*, s. 129. O problematice Velikonoc je podrobně pojednáno v následující kapitole (4.2.). Srv. též Ginzel, *Handbuch III*, s. 216–218, 220, 247n. Původcem představy o tom, že by koncil nicejský stanovil zásady a způsob počítání Velikonoc, je nejspíše Dionysius Exiguus, který se několikrát dovolává autority nicejského koncilu. Toto tvrzení bylo později obecně přijímáno, ačkoli ze soudobých pramenů je zřejmé, že nicejský koncil se konkrétními otázkami stanovení velikonočního data nezabýval. Srv. např. Ginzel, *Handbuch III*, zvl. s. 217, 247n.
- <sup>133)</sup> Srv. zde níže, kapitola 6.1.3.
- <sup>134)</sup> K délce tropického roku srv. kap. 3.2.3. K problematice křesťanského kalendáře a jeho východích předpokladů ve středověku srv. J. D. North, *The Western Calendar – „Intollerabilis, horribilis, et derisibilis?“ Four Centuries of Discontent*, in: *Gregorian Reform of the Calendar. Proceeding of the Vatican Conference to Commemorate its 400<sup>th</sup> Anniversary 1582–1982*, ed. by G. V. Coyne, M. A. Heskin, O. Pedersen, Pontificia Academia scientiarum, Specola Vaticana 1983, s. 75–113.
- <sup>135)</sup> Výklad o výpočtu Velikonoc je uveden v následující kapitole (4.), kde jsou vysvětleny též příslušné pojmy. Podrobné informace o středověkém alexandrijském cyklu uvádí např. Beda, *De temporum ratione*, zvl. kap. 41–46, ed. Jones, s. 254–265. K tomu Wiesenbach, *Einleitung*, s. 36n.
- <sup>136)</sup> Základní chronologické příručky uvádí jako příklad rok 1063, kdy jarní rovnodennost nastávala již 15. března v 5h 54min ráno (Greenwichského času) místo 21. března. Novoluní mělo podle kalendáře nastat 4. dubna, úpiněk ve čtvrtek 17. dubna, takže se Velikonoce slavily 20. dubna. Skutečné novoluní podle astronomického výpočtu však bylo již v úterý 1. dubna odpoledne v 5h 46min, takže Velikonoce měly být 6. dubna. Srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 252; Friedrich, *Rukověť*, s. 89, pozn. 1.
- <sup>137)</sup> Srv. Neugebauer, *Astronomische Chronologie*, s. 21; rovněž Wiesenbach, *Einleitung*, s. 36.
- <sup>138)</sup> K úvahám o chybách v kalendáři a návrzích na opravu ve středověku a raném novověku srv. zejména F. Kaltenbrunner, *Die Vorgeschichte der gregorianischen Kalenderreform*. Sitzungsberichte der Akademie Wien, Philos.-hist. Kl. 82, 1876, s. 289–414; Ginzel, *Handbuch III*, s. 252–257; North, *The Western Calendar*, s. 75–113; V. Stegemann in: Nikolaus von Cues. Kalen-



derverbesserung. De correctione Kalendarii, deutsch von V. Stegemann, unter Mitwirkung von B. Bischoff, Heidelberg 1955.

<sup>1291</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch* III, s. 252.

<sup>1401</sup> Srv. J. M. Weikmann, *Die Weltchronik des Heimo von St. Jakob zu Bamberg*, Würzburg 1983, s. 18, 39–41; Wiesebach, *Einleitung*, s. 63–112; Gack-Scheiding, *Einleitung*, s. 7–11. Kosmas III,49, Cosmae Pragensis Chronica Boemorum, ed. B. Bretholz unter Mitarbeit v. W. Weinberger, MGH SRG NS II, Berolini 1923, s. 120n., zaznamenal k roku 1122 skutečný jarní úplňk 24. března, ačkoli podle cyklického počítání připadl na 25. března. Srv. Zoral, *O datování v Kosmově kronice*, s. 40.

<sup>1411</sup> Srv. V. Stegemann in: *Nikolaus von Cues*, s. XXVII.

<sup>1421</sup> Podrobněji o této problematice pojednává North, *The Western Calendar*, s. 80–82.

<sup>1431</sup> Robert Grosseteste se problematikou kalendáře zabýval v několika dílech. Srv. L. Baur, *Die Philosophie des Robert Grosseteste*, Münster in Westf. 1917 (Beiträge zur Geschichte der Philosophie des Mittelalters 17, Heft 4–6).

<sup>1441</sup> Srv. M. Massiani, *As seen in America*. *Vatican Viewpoints*, JCR 1937, s. 83. K pokusům 13. století srv. rovněž M. C. Welborn, *Calendar Reform in the 13<sup>th</sup> Century*, Chicago 1935.

<sup>1451</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch* III, s. 253. K Alfonsinským tabulkám rovněž např. J. Dobrzycki, *Astronomical Aspects of the Calendar Reform*, in: *Gregorian Reform*, s. 117–120; Gack-Scheiding, *Einleitung*, s. 26–29; J. Hamel, *Kalenderrechnung und Kalenderschriften in Vergangenheit und Gegenwart*, Berlin 1983, s. 12.

<sup>1461</sup> Srv. J. D. North, *The Alfonsin Tables in England*, in: PRISMATA, Festschrift für Willy Hartner, ed. Y. Maeyama u. W. Saltzer, Wiesbaden 1977, s. 269–301.

<sup>1471</sup> Ve svém *Opus maius* (ed. J. H. Bridges, Oxford 1897, s. 276) Roger Bacon mimo jiné konstatoval: *Eriam quilibet computista novit, quod fallit primatio per tres dies vel quatuor his temporibus, et quilibet rusticus potest in coelo hunc errorem conspiciari*. Srv. též V. Stegemann in: *Nikolaus von Cues*, s. XXVII n.; North, *The Western Calendar*, s. 82–84.

<sup>1481</sup> Srv. Gack-Scheiding, *Einleitung*, s. 30–43.

<sup>1491</sup> Srv. North, *The Western Calendar*, s. 84nn.; Gack-Scheiding, *Einleitung*, s. 71–73.

<sup>1501</sup> O Zlatém čísle srv. kap. 4.3.2.2.

<sup>1511</sup> Srv. V. Stegemann in: *Nikolaus von Cues*, s. XXVIII–XXX; North, *The Western Calendar*, s. 84–86; Gack-Scheiding, *Einleitung*, s. 44–46. Podíl Firmina de Bellavalle na tomto spisu, u něhož je uváděn jako spoluautor, byl v poslední době zpochybněn. Srv. tamtéž. Spis vydala Gack-Scheiding, *Johannes de Muris*, s. 111–147.

<sup>1521</sup> Srv. Oudin, *Érude*, s. 138.

<sup>1531</sup> V. Stegemann in: *Nikolaus von Cues*, s. XXXI–XXXIV; North, *The Western Calendar*, s. 86–88.

<sup>1541</sup> V. Stegemann in: *Nikolaus von Cues*, s. XXXIV–LV; North, *The Western Calendar*, s. 89–90.

<sup>1551</sup> Příslušný Zoestův spis není dochován. Později ho Zoest označil jako *Tractatus exhortatorius*. Srv. V. Stegemann in: *Nikolaus von Cues*, s. XXXV.





- <sup>156)</sup> 1. ut abraso aureo numero in calendario sursum ad loca debita poneretur (scil. novus aureus numerus). 2. ut una hebdomada de anno subtracta nihil penitus immutaretur. Srv. V. Stegemann in: Nikolaus von Cues, s. XXXVII. Výklad o Zlatém čísle je uveden zde v kapitole 4.3.2.2.
- <sup>157)</sup> Seznámil ho s nimi vedoucí byzantského poselstva na basilejském koncilu, opat Demetriova kláštera v Konstantinopoli Isidor z Kijeva.
- <sup>158)</sup> Na basilejském koncilu se zřejmě objevily i jiné návrhy. Návrh zaznamenaný pozdějším krakovským biskupem Tomášem Strzemińskim v roce 1435 počítal s vynecháním přestupného dne jednou za 136 let. Srv. Dobrzycki, *Astronomical Aspects*, s. 118 a pozn. 2 na s. 126.
- <sup>159)</sup> Přepřacované *Correctio Calendarii* přejmenoval Mikuláš Kusánský na *Reparatio Calendarii*. Srv. V. Stegemann in: Nikolaus von Cues, s. LV. Opis Zoetova traktátu o reformě kalendáře a závěrcch basilejského koncilu si opatřil například dvorský kaplan a historiograf saského kurfiřta Fridricha I. Matyáš z Kemnatu († 1476). Srv. B. Studt, *Furstenhof und Geschichte. Legitimation durch Überlieferung*, Köln-Weimar-Wien 1992, s. 24n. Otázka reformy kalendáře byla mj. předmětem učených diskusí na evropských univerzitách. Srv. O. de Solan, *La réforme du Calendrier dans une Question Quodlibétique d'Henri de Runen (1444)*, BEC 157, 1999, s. 171–220.
- <sup>160)</sup> Srv. North, *The Western Calendar*, s. 90–94.
- <sup>161)</sup> Srv. tamtéž, s. 94; H. Jung, *Johannes von Gmunden/Georg Peuerbach. Ihre geistige Auswirkungen auf Oberösterreich, im besonderen auf die Kloster St. Florian, Kremsmünster und Wilhering*, in: Beiträge zur Kopernikus-Forschung, Katalog des Oberösterreichischen Landesmuseums Nr. 86, Linz 1993, s. 12–24. Životopis Jana z Gmundenu podává P. Uiblein, *Zur Biographie des Johannes von Gmunden*, tamtéž, s. 29–38. Ke kalendářům Jana z Gmundenu srv. též níže v této kapitole (3.5.).
- <sup>162)</sup> Podrobněji srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 254 a pozn. 1.
- <sup>163)</sup> Jeho životopis podává D. I. Struik, *Paulus van Middelburg (1445–1533)*, Mededeelingen van het Nederlandsch Historisch Institut te Rome 5, 1925, s. 79–119. K podílu Pavla z Middelburgu na přípravě reformy kalendáře srv. mj. A. Kempfi, *Między Fromborkiem a Rzymem. Mikołaj Kopernik a Paweł z Middelburga*, in: Komunikaty Mazursko-Warmińskie, Olsztyn 1978, s. 227–235.
- <sup>164)</sup> Základní monografii o jednání V. lateranského koncilu o opravě kalendáře zpracoval D. Marzi, *La questione della Riforma del Calendario nel Quinto Concilio Lateranense*, Pubblicazioni dell'Istituto di studi Superiori Pratici e di Perfezionamento in Firenze, Firenze 1896 (v knize jsou vydány i některé prameny).
- <sup>165)</sup> Obě brevja jsou otištěna in: D. Marzi, *La questione*, s. 75, 76.
- <sup>166)</sup> Srv. Kempfi, *Między Fromborkiem*, s. 233; L. A. Birkenmajer, *Mikołaj Kopernik I*, Cracovia 1890, s. 546 (k Stöfflerovu *Calendarium Romanorum Magnum, Caesaræ maiestatis dicatum*, Oppenheim 1518).
- <sup>167)</sup> North, *The Western Calendar*, s. 100.
- <sup>168)</sup> Srv. M. Kopernik, *De revolutionibus orbium coelestium libri VI*, Norimbergae 1543, fol. IV<sup>v</sup>. Ke Kopernikově podílu na stanovení délky tropického roku srv. E. Proverbio, *Copernicus and the Determination of the Length of the Tropical Year*, in: Gregorian Reform, s. 129–134, a literatura citovaná zde níže.



- <sup>169)</sup> K výzvě Pavla z Middelburgu srv. např. Birkenmajer, *Mikolaj Kopernik*, s. 166n., 311, 369. O výzvě Pavla z Middelburgu k účasti na opravě kalendáře se zmiňuje Kopernik v dedikaci svého spisu *De revolutionibus* papeži Pavlovi III. Na skutečnost, že Pavel z Middelburgu navázal kontakt s Koperníkem ještě před jednáním V. lateránského koncilu, upozornil Kempf, *Między Fromborkiem, passim*. K tomu srv. B. Biliński, *Najstarszy zyciorys Mikolaja Kopernika z roku 1588 pióra Bernardina Baldiego*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1973 (*Studia Copernicana IX*), s. 41–47.
- <sup>170)</sup> Zvláště od roku 1512, kdy byl zahájen V. lateránský koncil, se Kopernik věnoval studiu postavení Slunce na obloze a problematice jarní a podzimní rovnodennosti. Srv. chronologický přehled Koperníkových astronomických pozorování in: Birkenmajer, *Mikolaj Kopernik*, s. 317. O skutečnosti, že V. lateránský koncil nemohl provést reformu kalendáře, protože nebyla známa délka „přirozeného“ roku, a o příslušných jednáních Pavla z Middelburgu s Koperníkem se zmiňuje i první Koperníkův životopisec, italský humanista Bernardino Baldi, jenž žil na přelomu 16. a 17. století. srv. Biliński, *Najstarszy zyciorys*, s. 19.
- <sup>171)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 255; North, *The Western Calendar*, s. 101.
- <sup>172)</sup> Ginzel, *Handbuch III*, s. 255.
- <sup>173)</sup> North, *The Western Calendar*, s. 101; Ziggelaar, *The Papal Bull*, s. 202.
- <sup>174)</sup> Z četných prací o gregoriánské reformě kalendáře srv. např. Ginzel, *Handbuch III*, s. 257–266; P. Archer, *The Christian Calendar and the Gregorian Reform*, New York 1941; F. Kaltenbrunner, *Beiträge zur Geschichte der Gregorianischen Kalenderreform*, I. Die Kommission unter Gregor XIII. nach Handschriften der Vatikanischen Bibliothek, Sitzungsberichte der Akademie Wien, Philos.-hist. Kl. 97, 1080, s. 7–54. Nověji se otázkou přípravy reformy kalendáře zabývala vatikánská konference uspořádaná k 400. výročí provedení reformy. Srv. *Gregorian Reform of the Calendar*.
- <sup>175)</sup> Srv. Ziggelaar, *The Papal Bull*, s. 205n.
- <sup>176)</sup> Ginzel, *Handbuch III*, s. 255.
- <sup>177)</sup> Aloigi Giglio se narodil v Cirò v Kalábrii okolo roku 1510 v nezámožné rodině. Studoval medicínu a astronomii na univerzitě v Neapoli. Usadil se ve Veroně. Zemřel v roce 1576. Srv. Ziggelaar, *The Papal Bull*, s. 206, kde je také vyslovena pochybnost o Gigliho působení na perugijské univerzitě.
- <sup>178)</sup> O A. Gigliovi pojednává např. Moyer, *Aloisius Lilius*, s. 171–188. K dochování *Compendia* srv. tamtéž, s. 172–177. Osudům Gigliova návrhu věnuje pozornost Ziggelaar, *The Papal Bull*, s. 206–220.
- <sup>179)</sup> Srv. Ziggelaar, *The Papal Bull*, s. 205.
- <sup>180)</sup> Ke složení komise srv. U. Baldini, *Christoph Clavius and the Scientific Scene in Rome*, in: *Gregorian Reform*, s. 137–169, zde s. 137n.
- <sup>181)</sup> O Christophu Claviuovi a jeho podílu na reformě kalendáře pojednává Baldini, *Christoph Clavius, passim* (uvedena rovněž starší literatura).
- <sup>182)</sup> Bula sama je datována podle florentského způsobu (srv. níže, kapitola 6.1.3.3.) 24. února 1581. Bibliografii ke gregoriánské reformě kalendáře shrnuje Zinner v práci *Geschichte und Bibliographie*. Ke 400. výročí gregoriánské reformy vyšla řada děl. Její hlavní aspekty postihuje zejména již citovaný sborník konference uspořádané při této příležitosti ve Vatikánu *The Gregorian Reform of the Calendar*. Astronomickým aspektům reformy byly



- věnovány příspěvky publikované v roce 1982 v časopisu *Sky and Telescop*, r. 64 (Ch. Klucpfel, *How Accurate is the Gregorian Calendar?*, s. 417–418, G. Meyer, *Luigi Lilio and the Gregorian Reform of the Calendar*, s. 418–419, O. Gingerich, *Notes on the Gregorian Calendar Reform*, s. 530–533). Speciální literatura k některým otázkám je citována níže.
- <sup>1843)</sup> Podrobněji o tom srv. Ziggelaar, *The Papal Bull*, s. 220–222.
- <sup>1844)</sup> Srv. zde výše.
- <sup>1845)</sup> Srv. M. Hoskin, *The Reception of the Calendar by other Churches*, in: *Gregorian Reform*, s. 255; Ginzel, *Handbuch III*, s. 254.
- <sup>1846)</sup> V důsledku vynechání deseti dnů v kalendáři byla také sv. Tereza z Avilly, která zemřela 4. října 1582, pohřbena následujícího dne 15. října, kdy se slaví v římskokatolické církvi její svátek. Srv. např. N. M. Denis-Boulet, *Le Calendrier chrétien*, Paris 1959, s. 96n. Podrobný výklad o písmenech nedělních je uveden v kapitole 4.3.1.2.
- <sup>1847)</sup> Srv. Dobrzycki, *Astronomical Aspects*, s. 117n.; Moyer, *Aloisius Lilius*, s. 182; Ziggelaar, *The Papal Bull*, s. 220.
- <sup>1848)</sup> Srv. Michal, *Hodiny*, s. 15 a 39.
- <sup>1849)</sup> Srv. Moyer, *Aloisius Lilius*, s. 182. Otázka délky tropického roku, z níž vycházelí tvůrci kalendáře, není jednoznačně vyřešena. Použití Kopernikova výpočtu předpokládá třeba Friedrich, *Rukověť*, s. 93. Většina autorů přijímá údaj Claviův a počítá s určitým zaokrouhlením (při délce tropického roku 365d 5h 49min 16s by rozdíl mezi tropickým a kalendářním rokem narostl na jeden den asi za 134 roky; bylo by tedy třeba vynechat tři přestupné dny za 402 roky, což bylo možno zaokrouhlit na 400 let. Srv. Ziggelaar, *The Papal Bull*, s. 210. – Kopernikovy výsledky Claviovi nebyly asi neznámy. Alespoň v *Explicario*, Romae 1603, s. 81, výslovně připomíná Kopernikovy zásluhy o poznání pohybu planet, slunečního roku a dalších astronomických jevů. Srv. též Dobrzycki, *Astronomical Aspects*, s. 123.
- <sup>1840)</sup> Toto opatření v podstatě odpovídá Kopernikovu údaji o délce tropického roku. Podle Kopernikova výpočtu by totiž tropický rok měl být o 10min 48s kratší než tehdy platný rok juliánský. Tento rozdíl naroste na celý den právě za 133,33 roky, za 400 let na tři celé dny.
- <sup>1841)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 277.
- <sup>1842)</sup> Chronologické příručky většinou zaokrouhlují rozdíl na celé sekundy (24). Tak vychází celý den rozdílu za 3600 let. Srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 277; Friedrich, *Rukověť*, s. 104.
- <sup>1843)</sup> Srv. Hlad, *Pavloušek, Přehled astronomie*, s. 222.
- <sup>1844)</sup> Srv. rovněž Rühl, *Chronologie*, s. 234; Oudin, *Érude*, s. 143.
- <sup>1845)</sup> Srv. níže, kapitola 3.4.9.
- <sup>1846)</sup> Komputistické termíny zmíněné v následujícím výkladu jsou vysvětleny v kapitole 4.3.
- <sup>1847)</sup> E. Reinhold, *Prutenicae tabulae coelestium motuum*, Tübingen 1551. K tomu Dobrzycki, *Astronomical Aspects*, s. 122n.; Ziggelaar, *The Papal Bull*, s. 220.
- <sup>1848)</sup> Srv. zde níže.
- <sup>1849)</sup> Srv. Ziggelaar, *The Papal Bull*, s. 220–223.
- <sup>200)</sup> Podrobněji je o gregoriánských epaktách pojednáno v kapitole 4.3.2.4.2, pojem „Zlaté číslo“ je vysvětlen v kapitole 4.3.2.2.



- <sup>2011</sup> Tabulku uvádí Ginzel, *Handbuch III*, s. 262n.
- <sup>2022</sup> Podrobně je o problémech spojených s určením data Velikonoc v gregoriánském kalendáři pojednáno v kapitole 4.2.2.
- <sup>2023</sup> Ve starší literatuře se objevil názor, že martyrologium nebylo vydáno před rokem 1586. Ten byl však antikvován výzkumem Ziggelaara (srv. *The Papal Bull*, s. 225). Další vydání, s četnými chybami, vyšlo v lednu 1584, opravené 1586 (*Martyrologium... cum notationibus Caesaris Baronii Sorani*).
- <sup>2044</sup> Srv. Ziggelaar, *The Papal Bull*, s. 225n.
- <sup>2051</sup> Srv. tamtéž, s. 227.
- <sup>2060</sup> Srv. tamtéž.
- <sup>2071</sup> Srv. tamtéž, s. 229; Hoskin, *The Reception*, s. 261n.
- <sup>2081</sup> Zavádění gregoriánského kalendáře sleduje Ginzel, *Handbuch III*, s. 266–279. Srv. též Denis-Boulet, *Le Calendrier*, s. 97n.; O. Gingerich, *The Civil Reception of the Gregorian Calendar*, in: *Gregorian Reform*, s. 265–277; Hoskin, *The Reception*, s. 255–264.
- <sup>2091</sup> K posunutí termínu zavedení gregoriánské reformy v koloniích srv. Ziggelaar, *The Papal Bull*, s. 238, pozn. 143. Např. v Peru byl však gregoriánský kalendář zaveden až v říjnu 1584. Srv. Gingerich, *The Civil Reception*, s. 278, pozn. 2.
- <sup>2101</sup> Srv. Włodarski, *Chronologia polska*, s. 41–45.
- <sup>2111</sup> Srv. Rühl, *Chronologie*, s. 247; Kamenceva, *Chronologija*, s. 67.
- <sup>2122</sup> Tuto skutečnost porvzují některé historické prameny. Srv. Gingerich, *The Civil Reception*, s. 266.
- <sup>2131</sup> Ke sporům o nový kalendář v římskoněmecké říši srv. zejména F. Kaltenbrunner, *Die Polemik über die gregorianische Kalenderreform*, *Sitzungsberichte der Akademie Wien*, Philos.-hist. Kl. 87, 1877, s. 7–54; F. Stieve, *Der Kalenderstreit im 16. Jahrhundert in Deutschland*, München 1880; Ginzel, *Zeitrechnung III*, s. 268–270; Hamel, *Kalenderrechnung*, s. 16–19.
- <sup>2141</sup> Podstatné části tohoto velmi ostře formulovaného dobrozdání cituje K. Voelckel, *Die politische Propaganda Kaiser Rudolfs II. (1576–1612)*, Wien 1981, s. 182. – Mikuláš Koperník tehdy konstatoval, že „naši protestantská bratři raději nesouhlasí se Sluncem, než aby souhlasili s papežem“. Srv. J. Flamant, *Le temps sacré et comput astronomique*, in: *Le temps chrétien*, s. 36.
- <sup>2151</sup> Např. na říšském sněmu 1598. Srv. Hammel, *Kalenderrechnung*, s. 16.
- <sup>2161</sup> Tato odborné literatuře obecně neznámá skutečnost (srv. např. Ginzel, *Handbuch III*, s. 267; Ziggelaar, *The Papal Bull*, s. 228) alespoň vyplývá ze zprávy Statut pražské univerzity, ed. A. Dittrich, A. Spirk, *Statuta universitatis Pragensis*. *Monumenta historica universitatis Pragensis III*, Pragae 1845, s. 194. Upozornil na ně Kollmann, *Zavedení*, s. 5, pozn. 3.
- <sup>2171</sup> Srv. též zde výše. Např. braniborský kurfiřt si na počátku roku 1583 stěžoval, že nový kalendář vydaný v Římě nelze nikde sehnat, papež byl dokonce podezříván, že mu jde o obchod či monopol. Srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 267.
- <sup>2181</sup> Srv. Grotefend, *Taschenbuch*, 11. vyd., s. 27; F. Zoepfl, *Das Bistum Augsburg II, Das Bistum Augsburg und seine Bischöfe im Reformationsjahrhundert*, 2, Augsburg 1969, s. 613–615.
- <sup>2191</sup> Text mandátu uloženého v Haus-, Hof- und Staatsarchiv ve Vídni přetiskl Voelckel, *Die politische Propaganda*, s. 184. K argumentaci srv. Maurice, *Rudolf – alter quidam Salomon*, s. 311–313.



- 220) Podrobně srv. Kollmann, *Zavedení*, s. 3–41; Horský, *Přispěvek*, s. 17–34. (O tyto studie se také opírám v následujícím výkladu). Některé postřehy přináší též K. Fischer v jinak nepřilís zasvěcené studii *Appended Note: On the Calendar Reform in Bohemia and Moravia*, in: *Gregorian Reform*, s. 281–284.
- 221) Srv. *Sněmy české VI*, Praha 1890, č. 162, s. 270.
- 222) *Sněmy české VI*, č. 163, s. 271. K tomu Kollmann, *Zavedení*, s. 10, 11, 34. H. M. Nobis, *The Reaction of Astronomers to the Gregorian Calendar*, in: *Gregorian Reform*, s. 243, nepřináší nové informace. O rozkolu, který v Čechách kvůli reformě kalendáře nastal, „takže se někteří starým kalendářem, někteří novým spravovali,“ se zmiňuje i Mikuláš Dačický z Heslova, *Paměti*, vydal A. Rezek, I, Praha 1878, s. 156.
- 223) Srv. Kollmann, *Zavedení*, s. 34 a pozn. 103; Palacký, *O pranostikách*, s. 321 (Zelotýnův kalendář na rok 1583, o jehož dochování se Kollmannovi nepodařilo nic zjistit, je uložen v SOA Třeboň, sign. C 8/3; v Třeboni ho také studoval Palacký).
- 224) Srv. *Sněmy české VI*, č. 244, s. 427.
- 225) Srv. Kollmann, *Zavedení*, s. 17n.; Fischer, *Appended Note*, s. 281.
- 226) Zprávu přináší *Akta jednoty bratrské XIII*, s. 378. K tomu Kollmann, *Zavedení*, s. 34; Fischer, *Appended Note*, s. 281n. Proti Kollmannově domněnce, že toto opatření nesouvisí s tím, že by mělo jít o kalendář starý, ale s porušením Kodycilova privilegia a obejitím cenzury (srv. násl. pozn.) mluví časové souvislosti (událost náleží do prosince 1584, privilegium bylo vydáno v říjnu 1585).
- 227) Císařské privilegium je datováno 24. října 1585. Srv. Kollmann, *Zavedení*, s. 34. K vydávaným kalendářům srv. níže, kapitola 3.5.
- 228) K přijetí gregoriánského kalendáře na Moravě srv. Zmrzliková-Brettschneiderová, *Přispěvek*; Kollman, *Zavedení*, s. 26–32.
- 229) Srv. F. Kameníček, *Zemské sněmy a sjezdy moravské, jejich složení, obor působnosti a význam od nastoupení na trůn krále Ferdinanda I. až po vydání Obnoveného zřízení zemského (1526–1628)*, III, Brno 1905, č. 61, s. 677–679. Srv. rovněž tamtéž, s. 165, pozn. 3.
- 230) Srv. J. Becker, *Die Einführung des Gregorianischen Kalenders in Schlesien*, *Zeitschrift für Geschichte Schlesiens* 68, 1934, s. 95–106; podle něho též Kollmann, *Zavedení*, s. 32–33.
- 231) Srv. S. Grosser, *Lausitzische Merkwürdigkeiten I*, Leipzig–Bautzen 1714, s. 212; E. Koch, *Mosiwiter in Oberlausitz und M. Bartholomäus Scultetus in Görlitz. Kulturbilder aus der zweiten Hälfte des XVI. Jahrhunderts*, *Neues Lausitzer Magazin* 84, 1908, s. 70n.; Kollmann, *Zavedení*, s. 33–34.
- 232) Srv. Vykoukal, *Z historie*, s. 603.
- 233) K přijetí gregoriánského kalendáře v Uhrách srv. J. Slaný, *Zavedenie gregoriánského kalendára v stredoslovenských banských mestách*, *SA* 11/1, 1978, s. 127–143; F. Uličný, *Zavedenie gregoriánského kalendára na Slovensku*, *SA* 16/2, 1981, s. 48–81. K prvním uherským kalendářům podle nového stylu srv. M. Kipsová, T. Vančová, Ž. Gešková, *Bibliografia slovenských a inorečových kalendárov 1701–1965*, Martin 1984, s. 29, pozn. 10, kde je uvedena i základní maďarská literatura o zavedení gregoriánského kalendáře v Uhrách.



- 234) Srv. Corpus iuris Hungarici 1526–1608, decretum anni 1588, articulus 28, § 1. K tomu Slaný, *Zavedenie*, s. 142 a pozn. 111. Horní města provedla reformu z 6. na 17. červen 1584. Srv. Slaný, *Zavedenie*, s. 131–138. Jako poslední přijal gregoriánský kalendář Kežmarok, který přešel definitivně na nový kalendář až od roku 1599. Srv. Uličný, *Zavedenie*, s. 60n.
- 235) V Lauterbachu v drážďanském okrese je dodnes dochován „Velikonoční sloup“ z roku 1584, památník připomínající neuvěřitelnou skutečnost, že v onom roce byly dvakrát Velikonoce (sloup nese nápis: 1584. *Das ist wahr zvene Ostern in einen Jar*). Srv. Hamel, *Kalenderrechnung*, s. 18, vyobrazení na s. 17.
- 236) Srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 272.
- 237) „... n'être pas d'accord avec le soleil que de l'être avec Rome.“ Srv. Denis-Boulet, *Le Calendrier*, s. 97n.
- 238) Četné příklady přináší A. Wendehorst, *Die Folgen der Einführung des Gregorianischen Kalenders für das Wirtschaftsleben besonders in Franken und Schwaben*, in: *Wirtschaftskräfte und Wirtschaftswege*, Festschrift für H. Kellenbenz, hg. v. J. Schneider, II, *Wirtschaftskräfte in der europäischen Expansion* (= *Beiträge zur Wirtschaftsgeschichte* 5), Bamberg 1978, s. 381–391.
- 239) Například norimberští poddani v okolí Amberku. Srv. Wendehorst, *Die Folgen*, s. 381.
- 240) Srv. Wendehorst, *Die Folgen*, s. 383.
- 241) Srv. tamtéž, s. 386.
- 242) Např. v Lindau na Bodamském jezeře, kde evangelici datovali až do roku 1700 podle starého, katolici od 1583 podle nového způsobu, jsou někdy odpovědi kapituly datovány až o deset dnů dříve nežli docty či žádosti města. Srv. Wendehorst, *Die Folgen*, s. 384.
- 243) K poměru astronomů k reformě kalendáře srv. Nobis, *The Reaction*, s. 243–264; Maurice, *Rudolf – alter quidam Salomon*, s. 311–313. Keplerovo dobrozdání na reformu kalendáře: *Iudicium de Calendario Gregoriano*, in: Kepl. Op. omnia, ed. Ch. Frisch, vol. IV, s. 58–64.
- 244) Srv. Gingerich, *Civil Reception*, s. 266n.; Rühl, *Chronologie*, s. 241n.
- 245) Srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 272n.
- 246) Srv. tamtéž, s. 274. K prosazení gregoriánského kalendáře v Dánsku a Švédsku srv. F. Goldscheider, *Über die Einführung des neuen Kalenders in Dänemark und Schweden*, Berlin 1898.
- 247) Srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 275n.
- 248) Srv. tamtéž; Hoskin, *The Reception*, s. 256–259; C. R. Cheney, *Handbook of Dates for Students of English History*, London 1955, s. 11; Gingerich, *Civil Reception*, s. 268–273; Whitrow, *Time in History*, s. 3. Srv. rovněž Kotulová, *Kalendář*, s. 25.
- 249) Srv. Denis-Boulet, *Le Calendrier*, s. 97; Flamant, *Temps sacré*, s. 36.
- 250) Tyto akce připomíná známý a ve své době často reprodukováný obraz Williama Hogartha (1697–1764) z cyklu „Volba“ (*An Election*) z let 1754–55, jehož originál je vystaven v Sir John Soane's Museum v Londýně.
- 251) Tehdy Velikonoce podle gregoriánského kalendáře připadly na 23. březen, podle opraveného na 20. duben. Srv. též zde výše.
- 252) Srv. F. Piper, *Geschichte des Osterfestes seit der Kalenderreformation*, Berlin 1845, s. 27–53; Ginzel, *Handbuch III*, s. 274.



- <sup>253)</sup> Srv. tamtéž, s. 274n.; Goldscheider, *Über die Einführung*, s. 9.
- <sup>254)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 276.
- <sup>255)</sup> Srv. Leyden, *Die Entwicklung*, s. 5–7. Jeden den je nutno vynechat již pro 4. století, protože je třeba vyrovnat chybu v datu jarní rovnodennosti, s nímž počítali alexandrijsí komputisté (21. březen místo 20. březen, kdy tehdy jarní rovnodennost skutečně nastala).
- <sup>256)</sup> K předpokladům reformy kalendáře ve Francii 18. století srv. zvláště K. Pie-sowicz, *Lebensrhythmus und Zeitrechnung in der vorindustriellen und in der industriellen Gesellschaft*, in: *Geschichte in Wissenschaft und Unterricht* 31, 1980, s. 465–485. Ke kritice gregoriánského kalendáře rovněž M. Mein-zer, *Der französische Revolutionskalender (1792–1805). Planung, Durchführung und Scheitern einer politischen Zeitrechnung*, München 1992 (= Ancien Régime. Aufklärung und Revolution, Bd. 2), passim.
- <sup>257)</sup> S. Maréchal, *Antiquité d'Herculanéum*, 1780, sv. 3, s. 167. K uvedené pro-blematicke srv. zejména Meinzer, *Revolutionskalender*, s. 12–16 a pozn. na s. 231–233.
- <sup>258)</sup> Almanach vyšel v různých vydáních. Srv. Meinzer, *Revolutionskalender*, s. 15 a 232, pozn. 35.
- <sup>259)</sup> K té přispěl parlament také zabavením zbylého nákladu a spálením všech exemplářů, které se podařilo nalézt. Srv. Meinzer, *Revolutionskalender*, s. 15.
- <sup>260)</sup> V listu určeném astronomovi Lalandovi, otištěno v *Gazette nationale*, ou *Le Moniteur Universel* (dále jen „Moniteur“), N° 136 (17. 5. 1790), s. 553, po-dle něhož je pro veřejné blaho nevyhnutelná „la régénération de l'année“. Tento „obrozený“ rok měl začínat 1. dubnem. Srv. Meinzer, *Revolutionskalender*, s. 12 a 231, pozn. 1 ke kapitole A.
- <sup>261)</sup> Poprvé je takto datován Moniteur ze 14. července 1790: *Mercredi 14 Juillet 1790 – 1<sup>er</sup> jour de la II<sup>ème</sup> Année de la Liberté*. Srv. Moniteur N° 195, 14. 7. 1790, s. 799.
- <sup>262)</sup> Moniteur z 1.–4. ledna 1792 je datován 3. rokem Svobody (*Troisième Année de la Liberté*). Moniteur z 5. ledna téhož roku již 4. rokem Svobody (*Quatrième Année de la Liberté*). Srv. Moniteur N° 1–5, 1792, s. 1, 5, 9, 13, 17.
- <sup>263)</sup> Číslo Moniteur od 21. srpna 1792 nesla označení: *L'an quatrième de la Li-berté et le premier de l'Égalité*. Srv. Moniteur N° 240, 27. 8. 1792, s. 1015.
- <sup>264)</sup> O republikánském kalendáři podrobně pojednává Meinzer, *Revolutionska-lender*. Na s. 280–288 je podrobný soupis starší literatury (z té srv. zejména G. Villain, *Étude sur le calendrier républicain*, in: *La révolution française, 1884–1885*, sv. VII, s. 451–459, 535–553, VIII, s. 623–656, 740–758, 830–854, 883–888). Srv. též *Le Calendrier républicain de sa création à sa disparition suivi d'une concordance avec le Calendrier Grégorien*, Paris 1989. Francouzskému revolučnímu kalendáři věnují pozornost též všechny moderní příručky evropské chronologie.
- <sup>265)</sup> A. G. Pilgré (1711–1796), francouzský bohoslovec a astronom, objevitel ně-kterých komet; J. J. Lalande (1732–1807), člen Akademie; J. L. Lagrange (1736–1813); G. Monge (1746–1818), tvůrce deskriptivní geometrie, mate-matik a politik; G. Romme (nar. 1750) studoval medicínu, působil jako do-mácí učitel v rodině ruských knížat Stroganovů, procestoval Evropu, od ro-ku 1789 byl opět v Paříži. 20. května 1795 odsouzen k smrti, 30. června se zastřelil.





- <sup>260)</sup> *Lois et actes du Gouvernement*, Paris 1807, VII, 456. Moniteur ze 6. října 1793 je datován *Dimanche 6 Octobre 1793. L'An deuxième de la République Française*; z následujícího dne *Le 16 du premier mois, L'An 1<sup>er</sup> de la République Française*. Moniteur N° 279 a 280, 1793, s. 1175 a 1183.
- <sup>261)</sup> Jako jména měsíců byla navrhována: la république, l'unité, la fraternité, la liberté, la justice apod.; pro doplňkové dny: le jour d'adoption, d'industrie, les récompense, la paternité, la vieillesse, la révolution; pro dny dekády: le jour de niveau, du bonnet, de la cocarde, de la pique, de la charrue, du compas, du fasceau, du canon, du chêne, du repos. Srv. *La Révolution française* VIII, 1885, s. 636n.
- <sup>262)</sup> Srv. Meinzer, *Revolutionskalender*, s. 24–27.
- <sup>263)</sup> Rok začíná à minuit, avec le jour ou tombe l'équinoxe vrai d'automne pour l'observatoire de Paris (Décret du 4 Frimaire an 2, art. 3).
- <sup>264)</sup> Původně se nazýval *Fevridor*.
- <sup>265)</sup> *En mémoire de la Révolution qui, après quatre ans d'effort, a conduit la France au gouvernement républicain* (Décret du 4 Frimaire an 2).
- <sup>266)</sup> Romme sice pracoval na projektu pravidelného vkládání přestupných dnů, ale jeho smrt zabránila provedení návrhu.
- <sup>267)</sup> Např. Moniteur z 29. října 1793 je datován: *Ocridi, 1<sup>ère</sup> décade du Brumaire l'an 2 de la République une et indivisible*. K datování byla od 29. října 1793 do 5. dubna 1798 pravidelně připojována poznámka o datu „podle starého stylu“, vieux style, resp. v. s. Od 6. dubna 1798 bylo uváděno datum pouze podle francouzského kalendáře. Od 21. prosince 1802 bylo opět vedle francouzského data uváděno datum gregoriánské, tentokrát v závorce bez dalších údajů. Srv. Moniteur z těchto dnů. K francouzským dekádam srv. E. Zerubavel, *The Seven Day Circle. The History and Meaning of the Week*, Chicago–London 1989, s. 28–35.
- <sup>268)</sup> *Décadi* byly pojmenovány podle zemědělského nářadí, *quintidi* názvy domácích zvířat, ostatní jmény rostlin a stromů. Názvy uvádí R. Schramm, *Kalendariographische und chronologische Tafeln*, Leipzig 1908, s. 172.
- <sup>269)</sup> *Décadi* měly ještě zvláštní pojmenování, např. *décadi* měsíce *Vendémiaire*: *La Nature, Le Genre Humain, Le Peuple Français; Brumaire: Les Bienfaiteurs de Genre Humain, Les Martyrs de la Liberté, La Liberté et l'Égalité*, atd. Seznam uvádí Schramm, *Kalendariographische und chronologische Tafeln*, s. 159.
- <sup>270)</sup> 1. den *la fête de la vertu* (nebo *des actions*), 2. den *la fête de génie*, 3. *la fête du travail*, 4. *la fête de l'opinion*, 5. *la fête des récompenses*, v přestupném roce ještě *jour de la Révolution*.
- <sup>271)</sup> V muzeích se sice zachovaly dobové hodiny, jejichž ciferníky ukazují novou desetinnou soustavu vedle staré, ale jejich nepatrný počet svědčí o tom, že byly velkou vzácností. Jednotlivé exempláře jsou v muzeu v Orléans a v pařížském muzeu Carnavalet.
- <sup>272)</sup> Zavádění republikánského kalendáře do úřední praxe i do hospodářského a soukromého života sleduje Meinzer, *Revolutionskalender*, s. 77–156.
- <sup>273)</sup> Srv. tamtéž, s. 43–46.
- <sup>274)</sup> Tamtéž, s. 32–34.
- <sup>275)</sup> Srv. tamtéž, s. 32. Nový kalendář měl prý naopak *ce caractère de simplicité qui n'appartient qu'aux productions d'une raison éclairé* – Archives parlementaire 74:551; Meinzer, *Revolutionskalender*, s. 27. Osvícencům nevyho-



- voval především starý evropský systém svátečních dnů, který vyrostl z církevních a liturgických předpisů, do nichž částečně vplynuly ještě předkřesťanské tradice, a z pracovního rytmu středověké agrární společnosti. Kritizovali mimo jiné pozůstatky pověr jako svatojánské ohně, odsouzenihodné chování způsobené nadměrným požíváním alkoholu a mrhání pracovní silou o svátcích. Srv. Meinzer, *Revolutionskalender*, s. 105.
- 282) O marné snaze o potlačení odporu proti novému kalendáři svědčí trestní edikty vydávané 14. Germ., 18. Therm., 13. a 23. Fruct. l'an VI (1789). Srv. *Bulletin des lois* 194, 216, 225.
- 283) Za hlavní chyby republikánského kalendáře byly považovány skutečnosti, že epocha kalendáře se vztahuje jen k francouzským dějinám, začátek roku je stanoven nevhodně, neboť rozděluje tytéž výkony a práce, zavádí do civilního života dělení dne podle zvyku astronomů, začátek roku se řídí pařížským poledníkem atd. K odstranění republikánského kalendáře srv. Meinzer, *Revolutionskalender*, s. 157–163.
- 284) Republikáni se pokusili zavést svůj kalendář i v dobytých zemích v Porýní a ve Falci, ale mnohé jeho části se daly těžko sloučit se zvyklostmi denního života nejen v těchto zemích, ale i v samotné Francii. Datování podle republikánského kalendáře se objevuje v těchto zemích v oficiálních písemnostech z let 1792–1802. Srv. O. Riedner, *Die Einführung des Revolutionskalenders in der Pfalz*, *Historisch politische Blätter für das katholische Deutschland* 147, 1911, s. 824–833; E. Pauls, *Aus der Geschichte der Zeitrechnung in Aachen*, *Zeitschrift des Aachener Geschichtsvereins* 27, 1905, s. 244n.
- 285) *Bulletin des lois* 56. Moniteur z 31. prosince 1905 je datován *Mardi, 10 nivôse an 14 de la République (31. décembre 1805)*, Moniteur z následujícího dne již *1<sup>er</sup> Janvier 1806*. Srv. Moniteur N° 160, 1805; 1, 1806.
- 286) První spolehlivou pomůckou pro převádění dat francouzského revolučního kalendáře na data gregoriánská podal F. X. Zach, *Über den französisch-republikanischen Kalender*, ve své *Monatliche Korrespondenz zur Beförderung der Erd- und Himmelskunde*, XXVII, 1813, s. 305–317. Srv. též např. P. Caron, *Concordance des calendriers républicain et grégorien avec une note préliminaire*, Publications de la société d'histoire moderne, fasc. 1, Paříž 1905; P. Marichal, *Calendrier solaire, julien, grégorien et républicain*, *La Révolution française* 59, 1910, s. 5n.; *Concordance des Calendriers Grégorien et républicain* (Préface par Albert Soboul), Paris 1963. Tabulky k převádění dat podle francouzského revolučního kalendáře na náš způsob jsou v této příručce uvedeny v tabulce 9.28.
- 287) K problematice přijetí gregoriánského kalendáře v ortodoxních zemích srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 271; Ziggelaar, *The Papal Bull*, s. 228–230; Hoskin, *The Reception*, s. 261–263; Gingerich, *Civil Reception*, s. 274–277.
- 288) Srv. Ziggelaar, *The Papal Bull*, s. 229n. Arménská verze pochází z roku 1584.
- 289) K situaci v Rusku a k pozdějším úvahám o zavedení gregoriánského kalendáře srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 355–358 (podle něho též Gingerich, *Civil Reception*, s. 276); N. V. Stepanov, *Novyj stil i pravoslavnaja paschalija*, Moskva 1907; E. I. Kamenceva, *Dékret o vvedénii v Sovetskoy Rossii novogo kalendarja*, *Vspomogatelnyje istoričeskije discipliny II*, 1969, s. 159–165; Seleznikov, *Člověk a čas*, s. 138n. Ke křesťanskému letopočtu srv. níže, kapitola 6.1.2.7.
- 290) Srv. Seleznikov, *Člověk a čas*, s. 138.



- <sup>291)</sup> Průměrná délka roku by pak byla 365,24219d, délka tropického roku podle moderních astronomických výpočtů pro rok 1900 je 365,242199d, zatímco průměrná délka roku gregoriánského je 365,2425d. Srv. Oudin, *Étude*, s. 138. Obdobné opatření obsahoval návrh Pierra d'Ailly předkládaný kostnickému koncilu.
- <sup>292)</sup> List Pravda uváděl jako hlavní datum podle gregoriánského kalendáře, v závorkách připojoval datum juliánské.
- <sup>293)</sup> Podle návrhu na radikální změnu měla být zavedena nová socialistická éra počítaná buď od zimního slunovratu 1917, nebo od 1. ledna 1918. Kalendář měl být astronomicky přesný. Pracovní a volné dny měly být rozloženy pravidelně v průběhu roku. Rok měl být dělen na pět kvint po 73 dnech, každá kvinta měla mít sedm dekád po deseti dnech a tři dodatkové dny. Desátý den měl být sváteční, páry polopracovní. Dny měly být rovněž děleny podle desetinného systému. Srv. Kamenceva, *Dekret*, s. 161.
- <sup>294)</sup> Na Ukrajině byl nový kalendář zaváděn postupně v dobytých oblastech v roce 1918. Rovněž v Zakavkazsku byl zaveden zároveň s ustavením sovětské vlády. V Gruzii byl přijat po 1. květnu 1918. V Abcházii počátkem dubna 1918. V Jakutsku trval přechod na nový kalendář do prosince 1918. Srv. Kamenceva, *Dekret*, s. 164n.
- <sup>295)</sup> Srv. tamtéž, s. 162.
- <sup>296)</sup> Srv. kapitola 4.2.1.
- <sup>297)</sup> O nich je pojednáno v poslední kapitole této knihy.
- <sup>298)</sup> Podrobnou informaci o novojuliánském kalendáři podává M. Milankovič, *Reforma Juliánskog kalendara*, Beograd 1923 (= Srpska Kraljevska akademija nauka i umetnosti. Posebna izdanje knjiga XLVII. Nauka prirodne i matematičke 11); srv. též J. W. Erkrutt, *Der Kalender im Wandel der Zeiten. 5000 Jahre Zeitberechnung*, Stuttgart 1972, s. 70n.; Oudin, *Étude*, s. 138; Gingerich, *Civil Reception*, s. 276n.; Denis-Boulet, *Le Calendrier*, s. 98; Selešnikov, *Člověk a čas*, s. 65..
- <sup>299)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch I*, s. 496.
- <sup>300)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 276; Gingerich, *Civil Reception*, s. 276, a zde níže, kapitola 7.6.
- <sup>301)</sup> Ch'ing-Sung-Yü, *China Votes for Revision*, JCR 1937, s. 13. Srv. též zde níže, kapitola 3.4.12.
- <sup>302)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 276; Selešnikov, *Člověk a čas*, s. 112; Gingerich, *Civil Reception*, s. 275–277; rovněž přehled ve sborníku F. Parise (ed.), *The Book of Calendars*, s. 295–297.
- <sup>303)</sup> Srv. *Extrait du procès-verbal de la session tenue à Rome en Mai 1922 par la Commission de la réforme du calendrier de l'Union astronomique internationale*, Société des Nations C. L. 114. 1923. VIII. Annex (Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR, Sekce II, Společnost národů, odd. 4, čj. 199702/1923, karton č. 620).
- <sup>304)</sup> K reformám kalendáře v Sovětském svazu srv. Selešnikov, *Člověk a čas*, s. 140n.; H. Maier, *Die christliche Zeitrechnung*, Freiburg im Breisgau–Basel–Wien 1991, s. 54; *The Continuous Working Week in Soviet Russia*, International Labor Review 23, 1931, s. 158n.; Zerubavel, *The Seven Day Circle*, s. 35–43; L. Gruliov, *Significant Russia Approval*, JCR 23, 1953, s. 101–105; von den Brincken, *Historische Chronologie*, s. 47n.



- 3063) Srv. Maier, *Die christliche Zeitrechnung*, s. 54; H. Grotefend, *Taschenbuch der Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit*, Zwölfte Auflage, Durchgesehen von J. Asch, Hannover 1982, s. 29; Erkrutt, *Der Kalender*, s. 71.
- 3064) Měsíce mají délku od 28 do 31 dne, čtvrtletí od 90 do 92 dnů, první pololetí je v obyčejném roce kratší o tři, v přestupném o dva dny oproti druhému. Při pětidenním pracovním týdnem mají jednotlivé měsíce 19–23 pracovních dnů, při šestidenním 23–27. Srv. Selešnikov, *Člověk a čas*, s. 175; F. Russo, *Contemporary Discussions on the Reform of the Calendar*, in: Gregorian Reform, s. 288n.; Hamel, *Kalenderrechnung*, s. 26n.
- 3071) Srv. výše, kap. 3.4.9.1.
- 3084) K návrhům na zavedení nového kalendáře srv. např. Kelly, Dresser, Ross, *Religious Holidays*, s. 51; Russo, *Contemporary Discussions*, s. 287–297; Denis-Boulet, *Le Calendrier*, s. 108–115; Hamel, *Kalenderrechnung*, s. 26–28; Selešnikov, *Člověk a čas*, s. 174–186; Kotulová, *Kalendář*, s. 166–179. M. Mikletičová, *Problémy kalendáře v moderní době*, SA 20/2, 1985, s. 73–92, většinou pouze reprodukuje údaje posledních dvou zde citovaných prací.
- 3099) Srv. Russo, *Contemporary Discussions*, s. 292n.; Denis-Boulet, *La Calendrier*, s. 109n.
- 3101) Srv. Russo, *Contemporary Discussions*, s. 292n.; Denis-Boulet, *La Calendrier*, s. 110.
- 3111) Srv. Kamenceva, *Chronologija*, s. 46; Kotulová, *Kalendář*, s. 168.
- 3121) Srv. Kotulová, *Kalendář*, s. 169.
- 3131) F. Reininghaus, *Kalender-Reform-Vorschlag*, Zürich 1910. Srv. též Kotulová, *Kalendář*, s. 170.
- 3141) Srv. Kotulová, *Kalendář*, s. 170. S dalším návrhem vystoupil rovněž W. Foerster, *Kalenderwesen und Kalenderreform*, Braunschweig 1914.
- 3151) Srv. P. Humbert in: Oudin, *Érude*, s. 141.
- 3161) K počátkům jednání o potřebě reformovat kalendář srv. např. Vatican Viewpoints, Massiani, *As seen in America*, s. 83–87, zde s. 85.
- 3171) Srv. *Extrait du Procès-verbal*, s. 1. K tomu např. Russo, *Contemporary Discussions*, s. 293; Denis-Boulet, *La Calendrier*, s. 111.
- 3181) Srv. Massiani, *As seen in America*, s. 85.
- 3191) Srv. P. Couderc, *Le calendrier*, Paris, s. 107.
- 3201) Srv. D. O'Connell, *Kalenderreform*, in: LThK 5, sl. 1260.
- 3211) Srv. sdělení Společnosti národů z 1. listopadu 1923, Société de Nations C.L.114, 1923. VIII., AMZV II-4, čj. 199702/1923, karton 620. Srv. též Russo, *Contemporary Discussions*, s. 291n.; J. T. Adams, *Historian Looks at Time*, JCR, Vol. 7, October 1937, No. 3, s. 113.
- 3221) Srv. AMZV, čj. 128853-I. 1/31.
- 3231) Srv. AMZV II-4, čj. 199702/1923, s. 1.
- 3241) Tamtéž, s. 4n.
- 3251) Tamtéž, s. 2n.
- 3261) Tamtéž, s. 4n.
- 3271) Za předsednictví člena Poradní a technické komise pro otázky dopravy a tranzitu W. J. M. van Eysingy, profesora univerzity v Leydenu, byli za členy výboru jmenováni R. P. Gianfranceschi, prezident Academie dei nuovi Lincei jako zástupce Svatého stolce, ředitel athénské observatoře prof. D.



Eginitis jako zástupce ekumenického patriarchy a sekretář Královské astronomické společnosti v Londýně T. E. R. Phillips jako zástupce arcibiskupa canterburského. Dále byli k účasti přizváni bývalý předseda Komise pro reformu kalendáře při Mezinárodní astronomické unii C. Bigourdan a prezident Mezinárodní obchodní komory W. A. Booth. Srv. Société de Nations C.L.114, 1923. VIII., AMZV II-4, čj. 199702/1923, karton 620.

- <sup>328)</sup> Srv. AMZV II-4, čj. 136350/1924, s. 10, karton 620.
- <sup>329)</sup> Srv. informace generálního sekretáře Společnosti národů o výsledcích zasedání komise, SN C. L. 115. 1924. VIII (C.C.T./R.C./10), AMZV II-4, čj. 172581/1924, C. 235. M. 88. 1925. VIII (C. C. T./ R. C./2<sup>me</sup> session/P.V.), AMZV II-4, čj. 119380/1925, karton 620. Srv. též Denis-Boulet, *Le Calendrier*, s. 111n.
- <sup>330)</sup> Do té doby došlo asi 180 návrhů, které byly rozděleny do devíti skupin. Návrhy na změny délky a začátku roku byly vyřazeny. Komise se zaměřila na rovnoměrné rozdělení roku a stanovení Velikonoc jako pevného svátku. Srv. *Nature* 1927, 24. 12., s. 919–920; rovněž AAV ČR, ČAVU 90/1928, karton 105.
- <sup>331)</sup> Srv. AMZV II/4, čj. 152405/1927, 42987/1929, 3679/1930, karton č. 620; IV-7, čj. 53293/1931, 100430/1931, 146829/1934; AAV ČR, fond Masarykova akademie práce, karton 249.
- <sup>332)</sup> Například Gustav Bedeus von Scharberg z rumunského Sibiu vyzval vlády, aby na návrh britské vlády odpověděly, že nejsou kompetentní, neboť Velikonoce jsou svátky výlučně církevní. Svě doporučení zdůvodnil mj. tím, že se v nejbližší době očekává změna celého kalendáře, a nelze prý žádat po církvích, zvláště ortodoxních, které teprve zcela nedávno zavedly gregoriánský kalendář, aby v krátké době přijaly dvě takovéto změny. Zároveň připojil svůj vlastní návrh úpravy kalendáře, prý jediný opravdu proveditelný projekt (*das einzige wirklich durchführbare Projekt*), podle něhož by bylo možné slavit Velikonoce ve „správný“ den, tj. ve výroční den vzkříšení Kristova, které sám určil na 7. duben. Srv. AMZV II-4, čj. 33757/1930, karton č. 620; k předchozímu AMZV I/4, čj. 151272/1929, 110239/1930 a 31360/1931, 31486/1931, karton č. 620. Ve zvláštním letáku, který rovněž rozeslal vládám (Unterbreitung des Baron Gustav Bedeus an sämtliche Regierungen), podal návrh na kalendář o 12 měsících, vždy po čtyřech týdnech, s prodlouženým měsícem („Übermonat“) o 4 nebo 5 týdnech v posledním čtvrtletí. Při takovémto uspořádání kalendářního roku by na stejné datum pravidelně připadal stejný týdenní den. Farář I. Barnickel z Bombergu zase v roce 1930 zjistil, že 400 gregoriánských let představuje zaokrouhlený počet sedmidenních týdnů a navrhol zavést roky o celých týdnech tak, že by v průběhu 400 let bylo 329 „přesných roků“ (*Genaujahre*) let po 53 týdnech a 71 „velkých roků“ (*Großjahre*) o 54 týdnech. Tak by každý rok a každé čtvrtletí začínalo stejným týdenním dnem, a Velikonoce by mohly být stanoveny na pevný den. Takovýto kalendář by ovšem činil potíže astronomům a meteorologům, protože by se špatně vyrovnával s přírodními ročními dobami a jarní a podzimní rovnodennost, stejně jako letní a zimní slunovrat by nepřipadaly na pevný den. Srv. B. Ploner, *COMPUTUS – Ein Programmpaket zur Erstellung von Kalendermanuskripten auf der Basis eines relationalen Datenbanksystems*, Diplomarbeit (Institut der technischen Informatik der Technischen Universität Graz), Graz 1991, s. 11.



- 333) Massiani, *As seen in America*, s. 85. Srv. též AMZV II-7, čj. 146829/1934.
- 334) K založení československého Národního výboru pro reformu kalendáře srv. AMZV II-4, čj. 71999/1930 a 73245/1930, karton č. 620; IV-7, čj. 24265/1931, karton č. 1.
- 335) Srv. materiály AMZV II-4, karton č. 620, *passim*.
- 336) Srv. Denis-Boulet, *La Calendrier*, s. 112. Cinnost E. Achelis v souvislosti s reformou kalendáře dokumentují mj. její předášky o vývoji kalendáře a potřebě reformy. Srv. E. Achelis, *The World Calendar. Addresses Occasional Papers Chronologically Arr. on the Progress of Calendar Reform since 1930*, Facs. reprint of the 1937 ed., Ann Arbor/Mich. 1971.
- 337) Srv. např. AMZV II-4, čj. 36338/1931, 44507/1931, 53374/1931, 77152/1931, 77635/1931, karton č. 620.
- 338) Srv. protokol o jednání Československého národního výboru pro studium otázky reformy kalendáře z 9. září 1931 (AMZV II-4, čj. 115396/1931, s. 3).
- 339) Srv. AMZV II-4, čj. 158994/1931, s. 9 (Zpráva dr. Lachouta na zasedání Čs. národního výboru 24. 12. 1931). K této problematice též Denis-Boulet, *Le Calendrier*, s. 112.
- 340) Srv. AMZV II-4, čj. 158994/1931 a referendum konference „Acte relatif aux aspects économiques et sociaux de la stabilisation des fêtes mobiles“ (S.N. C.L. 20 (a). 1932. VIII; AMZV II-4, čj. 18547/1932; 115633/1934, karton č. 620).
- 341) Srv. Massiani, *As seen in America*, s. 86.
- 342) K chilské iniciativě srv. *A Chilean Initiative*, JCR 1937, s. 70–73. Současné pokračovala i propagace dvanáctiměsíčního kalendáře. Srv. AMZV IV-7, čj. 62354/1936, 45669/1937, 84560/1937.
- 343) Srv. AMZV IV-7, čj. 39254/1937, karton č. 1. Dokumentace o těchto jednání je uložena v AMZV II-4 čj. 35628, 77340 a 103263 z roku 1937, karton č. 620.
- 344) „*Per questi motivi specialmente, la Santa Sede si augura che costoro Governo dia voto contrario al menzionato progetto di convenzione relativo alla Riforma del Calendario a Lui sottoposto con circolare del 12. p. p. marzo, perchè l'adozione di tale riforma non potrebbe a meno, allo stato presente delle cose, di incontrare la sua opposizione.*“ Srv. AMZV II-4, čj. 97857/1937, karton č. 620. Pokud jde o Československo, srv. záznam o předání memoranda tamtéž.
- 345) „... je proposerais au Conseil de ne pas poursuivre pour le moment l'examen de la question de la réforme...“ AMZV II-4, čj. 135393/1937 (S.N. C. 385. 1937. VIII), karton č. 260.
- 346) Srv. AMZV II-4, čj. 82851/1938; J. B. Achatz, *Allgemeiner Neukalender*, Straubing 1937. K tomu dopis AMZV II-4, čj. 6350/1938. P. W. Wilson publikoval ještě v roce 1939 „světový kalendář“ s křesťanskými a židovskými svátky, významnými dny světových dějin a národními svátky jednotlivých zemí. Srv. Ph. W. Wilson, *World Calendar Almanac. Good for Every Year after Adoption of the World Calendar*, New York 1939.
- 347) Srv. jeho sdělení z 20. června 1931, AMZV II-4, čj. 80705/1931, rovněž sekce IV, čj. 115377/1931. K nabídce ČAVU srv. AAV ČR, fond ČAVU, sign. 90/1928, karton č. 105; AMZV II-4, čj. 14787/1928 a 54846/1928, karton č. 620. K Masarykově akademii práce AAV ČR, fond Masarykova akademie

práce, inv. č. 759, karton 249. Informace o jednání československých orgánů poskytují materiály AMZV, sekce II-4 (Reforma kalendáře) a IV-7 (Časomíra).



- 348) Srv. AMZV VI, č. 128853/I.1/31.
- 349) Srv. AMZV II-4, č. 188892/1926.
- 350) AMZV II-4, č. 111920/1937 a 113128/1937, karton č. 260.
- 351) Jeden exemplář návrhu je uložen v AMZV, č. 128853/I. 1/31.
- 352) Srv. AMZV II-4, č. 110144/1937. Dodatečně vydal autor svůj návrh tiskem: J. Jonszta, *Reforma dosavadního Greg. kalendáře. Nový kalendář bude stálý (nepohyblivý) na věčné časy*, Nákladem autora, Fryštát 1938 (AMZV II-4, č. 74040/1938). Srv. rovněž týž, *Der jetzige (Gregor.) Kalender fuer das Jahr 1940, der sich in jedem Jahr aendert, mit einem Vorschlag fuer einen neuen Kalender, der vom Jahre 1941 an sich niemals aendern wuerde*, Freistadt 1939.
- 353) Většina informací k projednávání reformy gregoriánského kalendáře ze čtyřicátých a padesátých let je obsažena v materiálu Reforma světového kalendáře (Rezoluce č. 555/XVIII), XIX. zasedání Hospodářské a sociální rady, New York, Bod č. 21, vypracoval dr. Wellner, s. 2. AMZV, Mezinárodní odbor (MO), Odbor mezinárodních organizací (OMO), karton č. 53. Pětím materiály k jednáním z let 1946–47 nejsou v AMZV zachovány. Generální tajemník OSN vypracoval tehdy o celé otázce rozsáhlejší záznam, který byl vydán jako dokument E/465 ze dne 14. července 1947. Srv. *Reforma světového kalendáře*, s. 2. K otázce této fáze jednání o reformě kalendáře srv. Mikletičová, *Problémy kalendára*, s. 80–91 (včetně grafického znázornění hlavních návrhů).
- 354) Srv. Denis-Boulet, *Le Calendrier*, s. 113; Kotulová, *Kalendář*, s. 175n. V roce 1957 zavedla Indie jediný národní kalendář, jehož návrh vypracovala indická národní komise pro reformu kalendáře. Srv. A. V. Butkevič, *Vremja i kalendar*, Moskva 1961, s. 108; Mikletičová, *Problémy kalendára*, s. 81. Srv. též zde níže, kapitola 7.8.4.
- 355) Rezoluce Hospodářské a sociální rady 555/XVIII. Srv. *Reforma světového kalendáře*, s. 3, a AMZV OMO, č. 219.396/54–MO/1, karton č. 53.
- 356) Srv. např. Kotulová, *Kalendář*, s. 176. S požadavkem čtyř povartálních dnů v kalendářním roce vystoupil v roce 1954 československý občan K. Štětka, pracovník Technickoorganizačního výzkumného ústavu strojírenského. Srv. K. Štětka, *Jednotný kalendář*, Podniková organizace 16, 1962, č. 6, s. 267–268. K tomu srv. diskusi v tomtéž periodiku (Podniková organizace 16), č. 11, s. 508; rovněž Selešnikov, *Člověk a čas*, s. 185, pozn. 1; Mikletičová, *Problémy kalendára*, s. 86, 90. Mezi různými variantami se objevil také návrh na odstranění sedmidenního rýdne, který vypracoval prof. K. L. Schmitz již v roce 1946. V roce 1953 publikoval upravenou verzi svého návrhu „Jednoměsíčního věčného kalendáře“, v němž měly být rýdny o šesti, případně o pěti, jedenkrát o sedmi dnech. Srv. K. L. Schmitz, *Zur internationalen Kalenderreform. Der immerwährende Einmonats-Kalender*, Düsseldorf 1953, sv. 13. Přehled stanovisek jednotlivých států k návrhu reformy podává *Yearbook of the United Nations* 1954, New York 1955, s. 306n.
- 357) Dokument E/2514. Srv. *Reforma světového kalendáře*, s. 3 a 6n.
- 358) Srv. *Reforma světového kalendáře*, s. 7–10; rovněž Russo, *Contemporary*



- Discussions*, s. 297; Denis-Boulet, *Le Calendrier*, s. 113; Selesňikov, *Člověk a čas*, s. 183.
- 359) Srv. AMZV OMO čj. 219.299/54-MO/1 z 2. prosince 1954, a 219.396/54-MO/1, karton č. 53.
- 360) Srv. *Reforma světového kalendáře*, s. 10–15. Kromě tohoto oficiálního návrhu přicházely i návrhy další. Komise pro reformu kalendáře při matematicko-fyzikální sekci ČSAV například nedoporučila „poněkud dryáčnický doporučený“ *The Perpetual Calendar*, podle něhož rok měl mít 12 měsíců rozdělených do čtvrtletí s měsíci po 31 – 30 – 30 dnech, každé čtvrtletí mělo začínat pondělem a končit nedělí, doplnkový den měl být na začátku roku jako novoroční svátek, 1. a 15. den v měsíci (výplatní dny v USA) by nepřipadaly nikdy na nedělí, třináctého by nikdy nebyl pátek. Podobně byl jako neproveditelný zamítnut i návrh Františka Vícha z Košic na kalendář, v němž by roky měly 364 dny, jeden měsíc každého čtvrtletí měl mít 35 dnů, zbyvající dva měsíce po 28 dnech. Občas by byl zařazen „doplnkový rok“, který by měl o týden více. Srv. AAV ČR, I. sekce ČSAV 1952–1961, sign.: I. sekce všeobecně. 1954–1955.
- 361) Srv. záznam v registratuře OMO, karton č. 53 (bez data a bez čj.). *Reforma světového kalendáře*, s. 16n.
- 362) Srv. např. Selesňikov, *Člověk a čas*, s. 184n.
- 363) Srv. Russo, *Contemporary Discussions*, s. 297.
- 364) Srv. Denis-Boulet, *Le Calendrier*, s. 113.
- 365) Stručný přehled vývoje kalendářových pomůcek podává např. Hamel, *Kalenderrechnung*; F. Maiello, *Storia del calendario, La misurazione del tempo, 1450–1800*, Torino 1994 (= Einaudi, Biblioteca di cultura storica 203), in: *European Review of History* 2, 1995. K Stonehenge srv. C. A. Ronen, *Calendar*, in: *The New Encyclopaedia Britannica* 15, 1985, s. 461n. Skepticky k tomu G. J. Whitrow, *Die Erfindung der Zeit*, Hamburg 1991, s. 47. Literatura k českým kalendářům bude uvedena na příslušném místě.
- 366) Srv. J. Valtschev, *Der Kalender der Protobulgaren*, Sofia 1978, s. 34n.
- 367) Srv. R. Siehl, *Die Datierung der Kapitولينischen Fasten*, Tübingen 1957, s. 35.
- 368) Srv. Radke, *Fasti Romani*, s. 1. Většina těchto kalendářů je dochována pouze ve zlomcích. Celý rok obsahují pouze *Fasti Maffeiani*, které byly nalezeny v roce 1547. Ještě v roce 1704 byl tento kalendář nepoškozený, později byl rozbit na malé kousky. Nyní je chován v Kapitolském muzeu v Římě. Srv. Radke, *Fasti Romani*, s. XVI.
- 369) Vyobrazení tohoto kalendáře uvádí Hamel, *Kalenderrechnung*, s. 29.
- 370) Kalendář začínal 21. březnem 154 př. n. l. Zbytky desky jsou uloženy v Muzeu galo-rímské civilizace v Lyonu, jeho kopie je umístěna na radnici v Coligny. Podrobněji o tomto kalendáři srv. Olmsted, *The Gaulish Calendar*; H.-R. Hitz, *Der gallo-römische Mond- und Sonnenkalender von Coligny. Eine neue Deutung des längsten keltischen Dokuments*, Ettingen 1991; A. Bernecker, *Der gallorömische Tempelkalender von Coligny*, Bonn 1998.
- 371) Rozbor a vývoj tohoto kalendáře podává především H. Stern, *Le Calendrier de 354. Étude sur son texte et ses illustrations*, Paris 1953 (zvl. str. 355–358). Srv. též Englisch, *Zeitbewußtsein*, s. 118–120.
- 372) Srv. např. Lagemann, *Der Festkalender*, s. 23.



- 373) Následující přehled je uveden podle A. Borst, *Vom Kalendermachen*, Marburger Universitätsreden 21, 1995, s. 17. Přehled vývoje středověkých kalendářů a jejich studia podává Borst, *Die karolingische Kalenderreform*, s. 30–168.
- 374) Existenci karlovskeho říšského kalendáře prokázal A. Borst, který také připravuje jeho edici. Srv. Borst, *Vom Kalendermachen*, s. 16n. Na evropském kontinentě působil však zřejmě i vliv kalendáře anglosaského. Srv. J. Wollasch, *Aus einem Kalender des 9. Jahrhunderts*, in: *Historiographia mediaevalis. Festschrift für Franz-Josef Schmale zum 65. Geburtstag*, hg. v. D. Berg u. H.-W. Goetz, Darmstadt 1988, s. 60–76.
- 375) Srv. Borst, *Vom Kalendermachen*, s. 19–21. O *dies caniculares* je pojednáno v kap. 5.1.3.
- 376) Přehled základních údajů obsažených ve středověkém kalendáři uvádí např. Lagemann, *Der Festkalender*, s. 25n., další jsou doplněny na základě jednotlivých kalendářů a příslušné literatury. Srv. např. M. Harrsen, *Cursus sanctae Mariae, a Thirteen-century Manuscript, now M 739 in the Pierpont Morgan Library*, New York 1937.
- 377) Tak např. v kalendáři rukopisu Zemského archivu v Opavě, pracoviště Olomouc, CO 584. Jednotlivé zde zmíněné termíny jsou vysvětleny níže v kapitole 4.3.
- 378) V rukopisu Bavorské státní knihovny v Mnichově, Clm. 432, fol. 1<sup>r</sup>–7<sup>r</sup>. Vydali R. Kuithan a J. Wollasch, *Der Kalender*, s. 478–531.
- 379) O písmenech měsíčních je pojednáno v kapitole 4.3.2.9.
- 380) Srv. Kuithan, Wollasch, *Der Kalender*, s. 481–483. Termíny jsou vysvětleny v kapitole 4.3.
- 381) Srv. např. *Liber decanorum facultatis philosophicae Universitatis Pragensis ab anno Christi 1367 usque ad annum 1585*, faksimile, Universitas Carolina, Pragae 1983, s. 7–12.
- 382) PL 94, sl. 603–606. Ukázkou Bedova martyrologia (verše pro měsíc leden) a jemu blízkého martyrologia kolínského z druhé poloviny 13. století uvádí H. Waşowicz, *Laciński kalendarz sylabiczny (cisiojanus) do połowy XVI wieku*, Lublin 1986, s. 43n. (v martyrologiu kolínském zde však chybí jeden verš; úplné znění otiskla podle rukopisu Bavorské státní knihovny v Mnichově Clm 17703, fol. 97<sup>r</sup>–989<sup>r</sup>; Nováková, *České cisiojány*, s. 8n.).
- 383) Srv. Cordoliani, *Un manuscrit*, s. 78.
- 384) Ke kalendářovým básním z 9. století srv. A. Riegl, *Die mittelalterliche Kalenderillustration*, *MIOG X*, 1889, s. 34–40. O básni Jana ze Soestu pojednával M. Schumacher, *Ein „geistliches Jahr“ um 1500. Die Sonn- und Festtagsgedichte des Johann von Soest*, *Zeitschrift für deutsches Altertum und deutsche Literatur* 122, 1993, s. 425–452.
- 385) O cisiojánech je podrobněji pojednáno v kapitole 6.2.1.4.3.
- 386) Srv. Riegl, *Kalenderillustration*, zvl. s. 40nn., 51–61.
- 387) Srv. např. v kalendáři žaltáře ze 13. století (NK ČR XIV E 3, fol. 1<sup>nn.</sup>) je každý měsíc uveden znamením zvěrokruhu, v brevíři křižovnického velmistra Lva z roku 1356 (NK ČR, Křižovníci s červenou hvězdou XVIII F 6, fol. 3<sup>r</sup>–8<sup>r</sup>) jsou pod textem pro jednotlivé měsíce vyobrazeny činnosti pro tento měsíc charakteristické (reprodukcí těchto miniatur uvádí Horský, *Pražský orloj*, s. 89–91).



- <sup>388)</sup> K Prvnímu německému kalendáři (*J. deutsche Kalender von Wumprecht zu Wien aus 1373*) srv. Wimmer, *Handbuch*, s. 35; Kalendář Jana Müllera je v rukopisu Národní knihovny ve Vídni 13.106, fol. 1<sup>r</sup>–12<sup>v</sup>. Srv. E. Irblich in: *Die Kuenringer. Das Werden des Landes Niederösterreich*, Niederösterreichische Landesausstellung, Stift Zwettl 16. Mai – 26. Oktober 1981, s. 654n., č. 896; faksimile vydal E. Zinner, *Der deutsche Kalender des Johannes Regiomontan, Nürnberg um 1474. Faksimilendruck nach dem Exemplar der Preußischen Staatsbibliothek. Mit einer Einleitung von E. Zinner*, Leipzig 1937. Srv. rovněž E. Zinner, *Leben und Wirken des Johannes Müller von Königsberg genannt Regiomontanus* (Schriftenreihe zur bayerischen Landesgeschichte 31, 1938), Nachdruck Osnabrück 1968, s. 256.
- <sup>389)</sup> K cenám knih srv. napt. W. Wattenbach, *Das Schriftwesen im Mittelalter*, Leipzig 1896, s. 479nn., 369, 371 aj.; H. Fichtenau, *Lebensordnungen des 10. Jahrhunderts. Studien über Denkart und Existenz im einstigen Karolingerreich*, Stuttgart 1984, s. 380; F. Šmahel, *Ceny rukopisných knih v Čechách do roku 1500*, SbH 14, 1966, s. 5–48. K rukopisným kalendářům a jejich výtvarbě srv. Riegl, *Kalenderillustration*, s. 34–40. Některé příklady výtvarně zdobených rukopisných kalendářů, ale bez místa uložení a bez signatur, uvádí také Vykoukal, *Z historie*, s. 55.
- <sup>390)</sup> Srv. M. Grams-Thieme, *Kalender, Kalendarium II. Kunsthistorisch*, in: *Lexikon des Mittelalters V*, München–Zürich 1991, sl. 866; R. Favreau, *La datation dans les inscriptions médiévales françaises*, BEC 157, 1999, s. 31n.; J. Baschet, *Lieu sacré, lieu d'images. Les fresques de Bominaco (Abruzzes, 1263): thèmes, parcours, fonction*. Paris–Rome 1991 (= *Image à l'appui* 5), s. 81–85 (nejnovější edice kalendária z kaple sv. Pellegrina v Bominaco, které je velmi podobné kalendáři užívanému ve 13. století římskou kurií, je na s. 195–200); Th. Klauser, *Ein Kirchenkalender aus der römischen Titelkirche der heiligen Vier Gekronten*, in: *Scientia sacra. Theologische Festgabe für Kardinal Schulte*, Köln–Düsseldorf 1935, s. 11–40.
- <sup>391)</sup> Zlomek je uložen v Muzeu užitého umění (Kunsthindustrialmuseum) v Oslo. Srv. S. Bertrand, *La Tapisserie de Bayeux*, Rennes 1992, s. 7n.; popis a reprodukce in: *Le Goff, Kultura*, s. 518n.
- <sup>392)</sup> Srv. především L. Holzner, *Pfrontner Holzkalender aus dem 16. Jahrhundert*, Augäuer Geschichtsfreund Nr. 46 der Neuen Folge, 1940, s. 4; H. Rosenfeld, *Kalender, Einblattkalender, Bauernkalender und Bauernpraktik*, in: *Bayerisches Jahrbuch für Volkskunde* 1962, s. 7–24; W. Endrei, *Kalendarze dla analfabertów*, KHKM 15, 1967, s. 481–490; G. Petrat, *Der Kalender im Hause der Illiteraten und Analphabeten; seine Inanspruchnahme als Lebenshilfe vor Beginn der Aufklärung*, in: *Literatur und Volk im 17. Jahrhundert*, hg. v. W. Brückner, P. Blicke, D. Breuer, Wiesbaden 1985, s. 701–725; Borst, *Computus*, s. 85.
- <sup>393)</sup> Srv. A. Riegl, *Die Holzkalender des Mittelalters und der Renaissance*, MIÖG 9, 1888, s. 94–97; N. Lithberg, *Compurus med särskild hänsyn till Runstaven och den Bordelings Kalendern*, Enligt uppdrag utgiven av S. O. Jansson, Stockholm 1953 (s četnými reprodukcemi); stručně též Holzner, *Pfrontner Holzkalender*, s. 3; Hamel, *Kalenderrechnung*, s. 44n. (s odkazy na literaturu); se zaměřením na povětrnostní pranostiky J. Munzar, *Medardova kápě aneb pranostiky o čima meteorologa*, Praha 1986.



- <sup>394)</sup> Srv. Riegl, *Die Holzkalender*, s. 97n.; E. Schnippel, *Die englischen Kalenderstabe*, Leipzig 1926 (Beiträge zur englischen Philologie 5); Holzner, *Pfrontner Holzkalender*, s. 3. Podobné „kalendáře“ zřejmě používali také Slované. Srv. Selesnikov, *Člověk a čas*, s. 145. Jednotlivé exempláře kalendářových tyčí jsou ještě v 17.–19. století doloženy v celé oblasti od Anglie po Sibiř. Srv. Endrei, *Kalendarze*, s. 482–484.
- <sup>395)</sup> Endrei, *Kalendarze*, s. 483n.
- <sup>396)</sup> Podrobný popis, včetně některých vyobrazení, uvádí Riegl, *Die Holzkalender*, passim (s. 81–103), zvl. s. 83–94 a obrazové přílohy. Srv. též Holzner, *Pfrontner Holzkalender*.
- <sup>397)</sup> Srv. Holzner, *Pfrontner Holzkalender*, s. 4. Tištěný kalendář z roku 1497 *Compost et Calendrier des bergiers* byl určen ovcákům, kteří neuměli číst: „*Qui veult (comme bergiers qui gardent les brebis aux champs sans savoir les lectures: mais seulement par aucunes figures quilz font en petites tabletes de boys) avoir cognoissance de cieulx...*“ Srv. Riegl, *Die Holzkalender*, s. 98, a pozn. 2; Endrei, *Kalendarz*, s. 488.
- <sup>398)</sup> Srv. Endrei, *Kalendarz*, s. 486–490.
- <sup>399)</sup> To se týkalo třeba i otázek kulinářských. Představitel francouzské reformace Jan Kalvin (1509–1564) se ve své polemice s astrology přiznal, že dříve, než začne jíst ušťice, ověří si, zda je Měsíc v úplňku. Srv. A. Tallon v recenzi práce Maiella, *Storia del calendario*, s. 100. Funkce planet v lidských představách od pozdní antiky je zmíněna rovněž v kapitole 5.1.5.
- <sup>400)</sup> Naznačenou úlohu prognostiky formuloval Matyáš z Kemnátu v listu nazvaném *Epistola astrologica* z roku 1460. Srv. Studt, *Fürstrenhof*, s. 23. K povinnosti sestavovat pranostiky srv. Zinner, *Geschichte*, s. 21. O nešťastných dnech je pojednáno v kapitole 6.2.2.
- <sup>401)</sup> Srv. Tallon v recenzi práce Maiella, *Storia del calendario*, s. 100.
- <sup>402)</sup> Srv. Hamann, *Die Astronomie*, s. 669n., 673–675, 677n. (zvl. pozn. 15). V moderní době vycházejí efemeridy, které jsou důležité mj. pro astronomickou navigaci námořní plavby, jako ročenky (např. v českých zemích uvádí příslušné údaje každoročně Hvězdářská ročenka, kterou vydávala Akademie věd, v současné době ji vydává Hvězdárna a planetárium hl. m. Prahy v koedici s Astronomickým ústavem AV ČR.
- <sup>403)</sup> Srv. K. Schottenloher, *Flugblatt und Zeitung. Ein Wegweiser durch das gedruckte Tagesschrifttum*, Berlin 1922, s. 35; Hamel, *Kalenderrechnung*, s. 29. O vývoji tištěných kalendářů v Evropě pojednává např. Zinner, *Geschichte*, s. 11–23; A. Dresler, *Kalender-Kunde. Eine kulturhistorische Studie*, München 1972 (o nejstarších tištěných kalendářích pojednává na s. 12–14, Hanův kalendář s. 44nn.); L. Rohner, *Kalendergeschichte und Kalender*, Wiesbaden 1978 (nejstarší kalendáře s. 23nn.); Bialas, *Nachbericht*, s. 442–465; srv. též G. M. Madl, *Aberglaube in den Kalendern der frühen Neuzeit*, Diplomarbeit, Univ. Wien 1994. K datování nejstaršího tištěného kalendáře srv. např. Dresler, *Kalender-Kunde*, s. 12. Srv. též P. Heitz, *Hundert Kalenderinkunabeln. Mit begleitendem Text von K. Haebler*, Straßburg 1905, s. 2 (Gutenbergovo novoroční blahopřání zní: „*Eyn gut selig nuwe Jar kinsu.*“). Typologii tištěných kalendářů podle různých kritérií podávají Kípsová, Vančová, Gešková, *Bibliografie*, s. 27.
- <sup>404)</sup> Srv. Dresler, *Kalender-Kunde*, s. 24n.; Rohner, *Kalendergeschichte*, s. 27;



Hamel, *Kalenderrechnung*, s. 42nn. Kalendář Jana Mullera z Královce výtisk Hans Spoerer. Faksimile bylo vydáno v Lipsku 1837, v Mnichově 1927, znovu je vydal Zinner, *Der deutsche Kalender*.

- <sup>405)</sup> Srv. A. Pfaff, *Aus alten Kalendern*. Augsburg 1947, s. 125. Stručná informace o astrologických předpokladech středověkých a raně novověkých kalendářů je uvedena zde v kap. 5.1.5.
- <sup>406)</sup> Konkrétní příklady uspořádání a vybavení takovýchto jednolistových kalendářů uvádí Hamel, *Kalenderrechnung*, s. 30–34. K selským kalendářům srv. např. *Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné* II, s. 535.
- <sup>407)</sup> Například první vydání Regiomontanova kalendáře prý vyšlo v tisíci exemplářů. Augšpurský obchodník Georg Will však na rok 1558 objednal 36 000 kusů kalendářů. První vydání Regiomontanova kalendáře bylo prodáváno za dvanáct zlatých. Zřejmě pozdější „dotisky“ byly již prodávány za jeden zlatý. I to však byla cena dosti vysoká. Později se ovšem snižovala. Okolo roku 1530 stál nástěnný kalendář šest feniků, což odpovídalo ceně asi dvou slepic. Srv. Rohner, *Kalendergeschichte*, s. 27 (podle Zinnera).
- <sup>408)</sup> Srv. Hamel, *Kalenderrechnung*, s. 34nn.
- <sup>409)</sup> Srv. tamtéž, s. 34n.
- <sup>410)</sup> Dochované Keplerovy kalendáře byly vydány in: Johannes Kepler, *Gesammelte Werke*, Bd. XI, 2. *Calendaria et prognostica*. *Astronomica minora*. *Somnium*. Bearb. v. V. Bialas, H. Grosse, München 1993, s. 5–264. O nich srv. Bialas, *Nachbericht*, tamtéž, s. 442–465 (kromě „předpovědí“ tureckých vpádů a selských nepokojů se Keplerovi podařila i správná prognóza na rok 1618, kdy upozorňoval na „nebezpečnou konstelaci planet“, což bylo dodatečně interpretováno jako předpověď pražské defenestrace – tamtéž, s. 456n.). Ke kalendářům k psaní obecně srv. Hamel, *Kalenderrechnung*, s. 36n.; Dresler, *Kalender-Kunde*, s. 44–53. Kepler se ocital často ve finanční tísni. Jako císařský matematik měl sice pobírat 500 zlatých ročně, ale ty mu byly vypláceny, pokud vůbec, tak se značným zpožděním. Ani v Linci nebyla zřejmě jeho finanční situace příliš dobrá, jak ukazuje uvedený citát z dopisu Matyášovi Berneggerovi do Štrasburku z roku 1617. Srv. Bialas, *Nachbericht*, s. 449, 451.
- <sup>411)</sup> „Rady“ uváděné v kalendářích byly různého druhu. Třeba již zmíněný kalendář Zelotýnův na rok 1583 (SOA Třeboň C 8/3), doporučuje pro měsíc leden (přepsáno moderním pravopisem): „*Ledna měsíce chladného/ požívaj vina dobrého*“, pro únor: „*Února toho měsíce/ mej se/ pauštěj/ jez zajice*“, pro březen: „*Března měsíce vlhkého/ zanech piti pilišného*“, atd.
- <sup>412)</sup> Srv. Tallon, *recenze Maiella*, s. 100.
- <sup>413)</sup> Řítské dvorské kalendáře (*Des Heiligen Römischen Reichs vollständiger genealogisch- und schematischer Kalender auf das Jahr...*) vycházely ve druhé polovině 18. století ve Frankfurtu nad Mohanem. Podobně byly vydávány dvorské kalendáře v jednotlivých zemích říše (např. *Wirttembergischer Hof-Kalender*, vycházející ve Stuttgartu), a také v dalších evropských zemích (např. ruský *Almanac de la cour* vycházel v St. Petersburgu). Srv. též Dresler, *Kalender-Kunde*, s. 76.
- <sup>414)</sup> Srv. např. Zinner, *Geschichte*, s. 28; Wendehorst, *Die Folgen*, s. 386. Pokud jde o úpravu těchto kalendářů, uváděly například protestantské norimberské kalendáře v prvním sloupci starý počet, ve druhém nový, v katolických



- kalendářích tomu bylo naopak. Srv. Wendehorst, *Die Folgen*, s. 386. Srv. rovněž reprodukci in: Hamel, *Kalenderrechnung*, s. 37.
- 415) O vzniku stoletého kalendáře pojednávají a edici kalendáře Knauerova podávají A. Gaukler a B. Brehm in: *Der 100jährige Kalender von Abt Dr. Mauritius Knauer*, Gutersloh 1994. Srv. též *Echter 100jähriger Kalender aufgefunden und zum erstenmal nach der Handschrift von 1652 fürs 20. Jahrhundert*, hg. v. E. Heimeran, München 1934; Rohner, *Kalendergeschichte*, s. 28. Obdobnou současnou pomůckou je například B. Michels, *Der immerwährende ganzheitliche Natur- und Wetterkalender. Wetter- und Bauernregeln, Wetterzeichen. Einfluß von Mond und Planeten. Tiere als Wetterpropheten. Los- und Schwendtage*, Wien-Zürich 1998.
- 416) Srv. Urban, *Století*, s. 17. Takto je upraven například „Jahr-Buch oder Neuer Schreib=Calender etc.“ na rok 1694, vytištěný v Praze J. C. Gerzabkem (Knihovna Pražské metropolitní kapituly K 36).
- 417) Slovo *almanach* je arabského původu a označovalo původně kalendář s astronomickými tabulkami. Východní astronomové měli ve zvyku dávat kalendář na počátku roku darem. Podle tohoto zvyku jsou termínem *almanach* označovány také sborníky zábavného nebo odborného čtení, vydávané na počátku roku. Srv. též Hamel, *Kalenderrechnung*, s. 38; Bialas, *Nachbericht*, s. 443n. K „satirickým almanachům“ srv. Rohner, *Kalendergeschichte*, s. 36.
- 418) Srv. Hamel, *Kalenderrechnung*, s. 38.
- 419) Srv. též Tallon, *recenze Maiella*, s. 100.
- 420) K Lamarckově almanachu srv. Tallon, *recenze Maiella*, s. 101. Faksimile francouzského revolučního kalendáře pro dobytá německá území vydal S. Seifert, *Die Zeit schlägt ein neues Buch in der Geschichte auf. Zum französischen Revolutionskalender und zu seiner Aufnahme in Deutschland*, Weimar 1989 (příloha).
- 421) K osvicenským kalendářům srv. Rohner, *Kalendergeschichte*, s. 43–48. Francouzští encyklopedisté také doporučovali rozlišovat exaktní zkušenosti od falešných astrologických pravidel v seelských kalendářích. Srv. *Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné* II, s. 435. Jako příklad hudebního almanachu lze uvést *Musikalischer Almanach für Deutschland auf das Jahr 1782* atd. vydávaný v Lipsku, kalendářů pro ženy třeba *Berlinscher Damen-Kalender, auf das Jahr 1809* atd. (Berlín 1808 atd.).
- 422) Na rok 1781 byl takovýto kalendář vydán v Bratislavě. K malým kalendářům srv. Dresler, *Kalender-Kunde*, s. 76–82. Nejstarším známým miniaturním kalendářem je asi pergaménový rukopisný kalendář, zhotovený v Anglii ve 14. století. Je uložen ve Spolkovém poštovním muzeu ve Frankfurtu nad Mohanem. Srv. tamtéž, s. 76.
- 423) K lidovým kalendářům srv. Rohner, *Kalendergeschichte*, s. 50–56, k dělnickým kalendářům tamtéž, s. 56–68.
- 424) Srv. Hamel, *Kalenderrechnung*, s. 46–48; Kipsová, Vantová, Gešková, *Bibliografie*, s. 34.
- 425) Lagemann, *Der Festkalender*, s. 23–25. K výzdobě českých tištěných kalendářů srv. P. Kneidl, in: M. Bohatcová a kol., *Česká kniha v proměnách staletí*, Praha 1990, s. 142.
- 426) Srv. FVV. (= F. V. Vykoukal), *Kalendář*, s. 782; Kotulová, *Kalendář*, s. 173n.
- 427) Věčný kalendář, který Hermann Bulder věnoval Vilémovi z Rožmberka, je



uložen v Muzeu užitého umění ve Vídni, inv. č. F 1171, druhý exemplář, který již neuvádí Bulderovo jméno, je uložen ve Sbírkách vládnoucího knížete z Lichtenšteinu, inv. č. 1440. Vyobrazení a popis in: *Prag um 1600. Kunst und Kultur am Hofe Kaiser Rudolfs II.*, Kunsthistorisches Museum Wien, Frcnren 1988, I, s. 542, č. 434, II, s. 267, č. 750. Srv. též Zemanek, *Kalender*, s. 59.

- <sup>428)</sup> Z doby Rudolfa II. pocházejí např. tzv. Vídeňské planetové hodiny, které sestrojil Jost Burgi (1552–1632) v Praze okolo roku 1605. Na jejich zadní straně jsou kalendářové údaje. Jsou uloženy v Uměleckohistorickém muzeu ve Vídni, inv. č. 846. Srv. *Prag um 1600*, I, s. 548–550, č. 443. O něco mladší jsou kalendářové hodiny z Augšpurku zhotovené okolo roku 1660, vystavené v Klenotnici (*Schatzgevolbe*) v Mnichově. Nahofe na ozdobné kovové tabulce jsou umístěny hodiny, uprostřed jsou vyznačeny týdenní dny, na kotouči je možno nastavit denní datum, dolc měsíc. Ke kalendářovým hodinám srv. rovněž Michal, *Hodiny*, s. 127n.
- <sup>429)</sup> Erasmus Habermel byl pravděpodobně také tvůrcem ozdobné dózy s buzo-  
lou, na jejíž víku je na vnitřní straně gregoriánský kalendář, který uvádí roční dobu, postavení Slunce ve zvěřtníku pro každý druhý den a nejdůležitější svátky. Uvedení svátku sv. Václava naznačuje jeho český původ. Dóza je uložena v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze, inv. č. 8691. Srv. *Prag um 1600*, I, s. 538, č. 427. Kalendářové údaje jsou rovněž na mechanickém globusu sestrojeném v Augšpurku v roce 1584 (Uměleckohistorické muzeum ve Vídni, inv. č. 854, *Prag um 1600*, I, s. 562n., č. 447), na stříbrné medailli vydané v Würzburgu v roce 1780 (srv. Dresler, *Kalender-Kunde*, s. 82n.), aj.
- <sup>430)</sup> Srv. Korulová, *Kalendář*, s. 180–187.
- <sup>431)</sup> Vývoj českých kalendářů, především však pozdně středověkých a novověkých, sleduje Zibrt, *O staročeském kalendáři*; Vykoukal, *Z historie*; J. Auš-  
tecký, *Kalendář. Stručný nástin jeho vývoje a uspořádání*. Ústřední archiv AV ČR, fond Státní hvězdárna, sign. IVb, inv. č. 1534, karton č. 156; Korulová, *Kalendář*, s. 79–96; Urban, *K dějinám*, s. 173–191. Srv. též O. Smola, *Tištěné úřední kalendáře Archivu hlavního města Prahy (1595–1784)*, Diss. FF UK, Praha 1996.
- <sup>432)</sup> Edice B. Mendl in: A. Friedl, *Hildebert a Everwin, románští malíři*, Praha 1927, s. 103–114. Srv. též F. Robenek, *De horologio Olomucensi*, Acta Academiae Velehradensis 14, 1938, s. 292–310. K provenienci kalendáře z roku 1142 srv. H. V. Sauerland, A. Haseloff, *Der Psalter Erzbischof Egberts von Trier (Codex Gertrudianus in Cividale)*, Trier 1901, s. 37–42 (kladou vznik do Zwiefaltenu); J. Kalousek, *Kalendář českého původu z prostředka XII. století*, ČCM 76, 1902, s. 159–165 (považuje je za kalendárium určené pražskému biskupskému kostelu); Włodarski, *Chronologia polska*, s. 132 a 159–165, a M. Walicki a kol., *Szuka polska przedromańska i romańska do schyłku XIII wieku*, 1–2, Warszawa s.d. (= Dzieje sztuki Polskiej I), s. 253, 791 (připisují je polskému prostředí); nejnověji D. Leśniowska, *Codex Gertrudy. Stan i perspektivy badań*, Roczniki Historyczne 61, 1995, s. 160–168 (s přehledem literatury).
- <sup>433)</sup> Rukopis Národní knihovny ve Vídni Cod. 395, fol. 7<sup>a</sup>–34<sup>b</sup>.
- <sup>434)</sup> O nich podrobněji Hledíková, *Kalendáře*; též, *Svatojišské kalendáře*.
- <sup>435)</sup> NK ČR, rkp. VI G 11, fol. 1<sup>a</sup>–6<sup>a</sup>. Srv. Charvát, *Influences italiennes*, s. 79–87.



- <sup>436)</sup> Přehled kalendáří zpracoval Dragoun, *Česká středověká kalendária*, passim.
- <sup>437)</sup> Podrobněji o tom Dragoun, *Cirkevní kalendář, týž, Česká středověká kalendária*, passim.
- <sup>438)</sup> Nyní je uložen v Bavorské státní knihovně v Mnichově, sign. Clm 17.703, fol. 84<sup>r</sup>–87<sup>r</sup>. Kalendář není dochován v úplnosti (pouze od června do prosince). K rukopisu srv. Krása, *Dva rukopisy*, s. 206–218; *týž, Nástěnná a knižní malba 13. století v českých zemích*, in: *Umění doby posledních Přemyslovců*, Roztoky u Prahy 1982, s. 54n.
- <sup>439)</sup> Tak jsou jako souvislý text uvedeny např. cisiojány v citovaném rukopisu Bavorské státní knihovny Clm. 17703, fol. 97<sup>r</sup>., nebo v rukopisu Rakouské národní knihovny ve Vídni Cod. Ser. nov. 20.268, fol. 103<sup>r</sup>–104<sup>r</sup>. Podrobněji o cisiojánech je pojednáno v kapitole 6.2.1.4.3, kde je uvedena i literatura. Srv. Hamel, *Kalenderrechnung*, s. 44.
- <sup>440)</sup> Např. v rukopisu Bavorské státní knihovny Clm. 17703, fol. 97<sup>r</sup>:  
*Prima dies iani sit circumcisio Christi*  
*Cum lux sexta datur epyphania colatur*  
*Post stellam saulum bis dena facit fore Paulum*  
*Nona luce statur et virgo purificatur*  
atd.
- <sup>442)</sup> Srv. Palacký, *O pranostikách*, s. 303, kde je očitována příslušná pasáž z listu Eneáše Silvia mistru Šindelovi (v českém překladu). Rovněž zde výše, kap. 2.2.
- <sup>443)</sup> Srv. Horský, *Astronomie*, s. 29; FVV, *Kalendář*, s. 782.
- <sup>444)</sup> „Planetář aneb vysvětlení nebeských znamení a přirozenosti jejich od starých mudrců nebo hvězdami vyzkoumané“. Srv. Vykoukal, *Z historie*, s. 551.
- <sup>445)</sup> Srv. Vykoukal, *Z historie*, s. 551.
- <sup>446)</sup> Srv. Palacký, *O pranostikách*, s. 306; Vykoukal, *Z historie*, s. 551; Bohatcová a kol., *Česká kniha*, zvl. s. 131, 316n. Přehled tiskařských privilegií, z nichž se některá vztahují na vydávání kalendářů, podává K. Beránek, *Tiskařská privilegia České dvorské kanceláře v Státním ústředním archivu v Praze*, Strahovská knihovna 12–13, 1977–1978, s. 69–104.
- <sup>447)</sup> Srv. Urban, *Století*, s. 17; Kneidl, in: Bohatcová a kol., *Česká kniha*, s. 131, 139. Část nejstarší české minuce (asi polovina listu) je uložena ve Strahovské knihovně, bez sign.; srv. *Knihopis československých tisků*, č. 13, s. 28. Byla vytištěna ve Vimperku u Johanna Alakrowa v roce 1484.
- <sup>448)</sup> *Knihopis čsl. tisků*, č. 14 (tisk se nedochoval); J. Jungmann, *Historie literatury české*, Praha 1825, s. 76; Vykoukal, *Z historie*, s. 551.
- <sup>449)</sup> Srv. M. Bohatcová, *Nástěnné kalendářní minuce Pavla Olivetského*, Knihovna, Praha 1962, s. 23–52; Kneidl a Bohatcová, in: Bohatcová a kol., *Česká kniha*, s. 131 a 164n. Jednolistové kalendáře jsou evidovány in: *Knihopis československých tisků*, č. 13–18; *Knihopis českých a slovenských tisků*, č. 16069, 17.591, 5587–5591. Kalendář na rok 1506, který uvedl V. Hanka a podle něho další autoři (např. Vykoukal, *Z historie*, s. 562), nebyl, stejně jako některé další Hankou jmenované kalendáře, nalezen.
- <sup>450)</sup> Srv. Urban, *Století*, s. 17; Kneidl in: Bohatcová a kol., *Česká kniha*, s. 131. Kalendáře Mikuláše Šúda ze Semanína eviduje *Knihopis*, č. 16029 a 16015nn.
- <sup>451)</sup> Srv. Palacký, *O pranostikách*, s. 308; Vykoukal, *Z historie*, s. 551. Z jeho kalendářů se však žádný nedochoval.



- <sup>452)</sup> Např. minuce mistra Šimona Proxena ze Sudetu na rok 1560, *Knihopis*, č. 14447 („Minucy a pranostyka pražská z Učení pražského“), na rok 1561, *Knihopis*, č. 14448 („Minucí a pranostyka vydaná z slavného učení pražského“). Srv. též Vykoukal, *Z historie*, s. 559.
- <sup>453)</sup> Srv. Z. Winter, *O životě a vysokých školách pražských knihy dvojce. Kulturní obraz XV. a XVI. století*. Praha 1899, s. 343n.; Vykoukal, *Z historie*, s. 567. Příklady přeložených kalendářů ramtěz, s. 570. O uspořádání a obsahu kalendářů v 16. století ramtěz, s. 582n., 594.
- <sup>454)</sup> Přehled vydavatelů kalendářů podle Palackého. *O pranostikách*, s. 309–325. Malované kalendáře darovali například rakovníčtí učitelé (asi i v jiných městech) konšelům. Srv. Z. Winter, *Rakovník století šestnáctého. Příspěvek ke kulturním dějinám českým*, ČCM 58, 1884, s. 428.
- <sup>455)</sup> O takovémto kalendáři se zmiňuje Mikuláš z Prácheňan ve svých *Paměrech* (srv. *Paměti Mikuláše Dačického z Hestova*, hl. VII, léta 1532–1572). K tomu Vykoukal, *Z historie*, s. 559.
- <sup>456)</sup> Srv. Vykoukal, *Z historie*, s. 559; Bohatcová a kol., *Česká kniha*, s. 316n. Texty byly někdy dosti nevybíravé. Například v roce 1585 žaloval Rudolf II. znojemské měšťany, protože byl na trhu ve Znojmě prodáván kalendář, v němž byla otištěna hanlivá píseň na osobu panovníkovu. Znojemští tehdy prosili moravské stavy o přimluvu u císaře a u nejvyšších úředníků a soudců zemských, neboť se tak prý stalo bez jejich vědomí. Srv. Kameníček, *Zemské sněmy III*, s. 139, pozn. 1.
- <sup>457)</sup> Srv. Palacký, *O pranostikách*, s. 312; *Kalendář hvězdářský k psaní etc., vydaný od doktora Václava Zelotýna z Krásné Hory*, s. 2n., 14n.
- <sup>458)</sup> Srv. Bialas, *Nachbericht*, s. 451.
- <sup>459)</sup> Srv. např. *Kalendář hvězdářský k psaní na rok 1583* (na pravé stránce uvádí gregoriánská i juliánská data). Výslovně je jako „kalendář k psaní“ označen také Zelotýnovův kalendář na rok 1575. K tomu Vykoukal, *Z historie*, s. 570.
- <sup>460)</sup> Jediný známý exemplář je uložen ve Státním oblastním archivu v Třeboni, sign. C 8/3; *Knihopis II*, č. 17.214. Informace o novém kalendáři je na s. 15. Srv. též Palacký, *O pranostikách*, s. 321; Vykoukal, *Z historie*, s. 603; srv. rovněž zde výše.
- <sup>461)</sup> Srv. Koilmann, *Zavedení*, s. 11n. Srv. rovněž zde výše.
- <sup>462)</sup> Srv. zde výše. Rovněž Vykoukal, *Z historie*, s. 603.
- <sup>463)</sup> Dokládá ji mj. dobový popěvek:  
*Stal se Čechům protivný kus,  
vyletěla jim z Prahy hus,  
prodal ji mistr Kodycillus.*
- Srv. Palacký, *O pranostikách*, s. 319n.; Vykoukal, *Z historie*, s. 603n. Poznámku o vypuštění památky M. Jana Husa a M. Jeronýma Pražského z kalendářů si do svého exempláře Velešlavínova Historického kalendáře zaznamenal také královéhradecký radní, literát a kantor Matouš Městecký. Srv. Vrabec, *Příspěvek*, s. 3n. O cenzuře kalendářů v habsburských zemích obecně pojednává MádI, *Aberglaube*, s. 94–98.
- <sup>464)</sup> Srv. Vykoukal, *Z historie*, s. 604. Kalendáře byly překládány velmi záhy. Např. v roce 1539 byl v Čechách přeložen kalendář Jana Vögeleina z Vídně. Srv. FVV., *Kalendář*, s. 782.
- <sup>465)</sup> „Kvalitě“ kalendářů této doby a jejich autorům se vysmívá Mikuláš Dačický





v *Prostopravdě*. Srv. Vykoukal, *Z historie*, s. 615. Přehled vývoje kalendářů v 17. a 18. století podává Vykoukal tamtéž.

- 466) Srv. Vykoukal, *Z historie*, s. 615; Bohatcová a kol., *Česká kniha*, s. 317. K tzv. Krakovským kalendářům srv. Madl, *Aberglaube*, s. 89–91. Asi nejstarším českým kalendářem, který informoval o příjezdu a odjezdu poštovních dostavníků z Prahy, byl kalendář F. J. Ochsensteina na rok 1691. Srv. *Knihopis II*, č. 6577.
- 467) V Olomoucké diecézi byly tištěné, graficky i textově náročné kalendáře vydávány pravděpodobně od roku 1614, konkrétní doklady o nich pocházejí však až z doby pobělohorské. Srv. Rezanina, *Nástěnné církevní kalendáře*, s. I., s. d. (Praha 1970).
- 468) K příjmům z kalendářů srv. Vykoukal, *Z historie*, s. 615; o plánu na zlepšení kalendáře („*Patriotischer Plan die Verbesserung des Kalendariums betreffend*“), který vypracoval Maximilián Hell, pojednávají Kipsová, Vančová, Gešková, *Bibliografie*, s. 35 (v pozn. 32 je uvedena další literatura).
- 469) Jako například královský astronom a profesor pražské univerzity Antonín Strnad (1746–1799) ve své ročence na rok 1793 (*Stoletý kalendář na způsob Kryštofa z Helwiku etc. w Praze 1793*). Srv. Munzar, *Medardova kápe*, s. 18n.
- 470) Srv. Vykoukal, *Z historie*, s. 615; Auštecký, I. c.
- 471) Srv. Vykoukal, *Z historie*, s. 615; Bohatcová a kol., *Česká kniha*, s. 317.
- 472) K vývoji kalendářů v 19. století srv. Urban, *Století*, s. 18–29; Korulová, *Kalendář*, s. 86–96. Zde uváděné informace jsou doplněny též na základě známých dobových kalendářů.
- 473) Například *Astronomischer Kalender für alle Stände* vydávaný v několika sériích vídeňskou hvězdárnou od třicátých let 19. století (ve třicátých letech 20. století s názvem *Astronomischer Kalender der Urania Sternwarte Wien*); v českých zemích třeba *Astronomická ročenka* vydávaná pražskou hvězdárnou.
- 474) Například rakouský *Illustriertes Jägerkalender*, Wien 1865nn.; český *Lesní a lovcův kalendář* vydávaný po řadu desetiletí od šedesátých let 19. století; aj.
- 475) Například *Náš kalendář pro české hospodyrnky* vydaný na rok 1933 ve Vídni.
- 476) Josef Richard Vilímek (1835–1911), český spisovatel, novinář a nakladatel, vydával hlavně satirické a humoristické časopisy a jiné publikace.
- 477) Další humoristické kalendáře v českých zemích byly třeba *Kmotr Čtverák*, red. F. J. Andrlík, Praha 1911nn.; *Naše posvícení a pěkná hodinka*, uspoř. L. Z. Macháček, Praha 1905; *Humoristický kalendář Smlísek*, red. A. B. Štátný, Praha 1904nn.

## 4. VELIKONOCE A POMŮCKY K URČOVÁNÍ DATA VELIKONOC

### 4.1 Velikonoce

Hlavním křesťanským svátkem a zároveň středem církevního roku jsou Velikonoce (lat. *pascha*, franc. *Pâques*, ital. *Pasqua*, angl. *Easter*, něm. *Ostern*, slovensky *Veľká noc*, polsky *Wielkanoc*, rusky *pascha*), představující v křesťanském kalendáři památku umučení a vzkříšení Kristova. Je to nejstarší křesťanský svátek, který vznikl ještě v apoštolských dobách. Oficiálně byl uznán zákonem císaře Valentiána ze 7. srpna 389, kdy byly Velikonoce pojaty do seznamu dnů, o nichž se nesměly konat soudy, tedy římských svátečních dnů.

Křesťané však neslavili Velikonoce ve výroční den Vzkříšení.<sup>1)</sup> Tím by podle starokřesťanské představy měl být 27. březen, protože Kristus byl prý umučen ve stejný den, kdy byl počat, tedy 25. března, Vzkříšení by potom připadalo na 27. březen. Tato tradice přezívala ještě ve středověku, i když Velikonoce se podle ní neslavily. – Novodobé pokusy o stanovení historického data Kristovy smrti ztroskotávají na nespolehlivosti pramenných údajů. Vedle 25. března 29, případně 28 n. l., badatelé uvažují o 5. dubnu roku 33 nebo 9. dubnu roku 30, ale také o 7. dubnu 30, či 3. dubnu 33. – Podle evangelií byl prý Kristus ukřižován buď bezprostředně před, nebo přímo v den židovského svátku Pesach. Křesťané také na tento svátek zprvu navázali a stanovili datum Velikonoc obdobným způsobem. Židé slavili Pesach v nejstarších dobách na jaře, pravděpodobně při novoluní, jako Svátek smíru. Mojžíšovými zákony byl změněn v slavnost odchodu z Egypta a stanoven na polovinu, tedy úplněk, 14. den, jarního měsíce abibu, pozdějšího nisanu.<sup>2)</sup>

Prvotní křesťané slavili vzpomínku na vzkříšení Kristovo společně s židovským svátkem Pesach 14. nisanu. Tento způsob se udržoval především v Malé Asii. Starokřesťanským názorem, že koncem týdně utrpení Kristova musí končit půst a dnem vzkříšení začíná radostná doba návratu Kristova, byl dán podnět k oddělení křesťanského a židovského svátku. Kristova smrt připadla podle evangelistů na pátek (není jasné, zda to měl být 14. nebo 15. nisan), vzkříšení na neděli. Proto křesťané v Jeruzalémě a v Alexandrii snad již na počátku 2. století, v Římě o něco později, přerušili půst v předvečer neděle a v ne-



děli ráno se konala mše ke Vzkříšení Páně. Tito křesťané tedy slavili Velikonoce v neděli následující po 14. nisanu. Pokud *luna XIV*, tedy úplněk, připadla na neděli, posunuly se Velikonoce o týden, na *luna XXI*. Položením Velikonoc na neděli byl svátek svázán s cyklem sedmidenního týdne.

V Alexandrii se pro určení data Velikonoc navíc prosadila zásada, že křesťanské Velikonoce se mají slavit po jarní rovnodennosti. – To u židovského svátku zaručeno nebylo, neboť 14. nisan mohl být podle starého židovského kalendáře někdy před jarní rovnodenností. V tom případě byly vlastně dvoje Velikonoce v jednom astronomickém roce. Tím se křesťanské Velikonoce stále více oddělovaly od židovského Pesachu a na rozdíl od Pesachu, který byl v židovském lunisolárním kalendáři stálým svátkem, se ve slunečním křesťanském kalendáři staly svátkem pohyblivým. K oddělení křesťanských Velikonoc od židovského Pesachu navíc ještě přispěl samostatný výpočet stáří Měsíce. První, o kom je známo, že podal definici jarního úplňku jako úplňku po jarní rovnodennosti, byl učený matematik, filozof a učitel náboženství z Alexandrie **Anatolios**<sup>3)</sup> v sedmdesátých letech 3. století (okolo roku 270 byl zvolen biskupem v Laodikei; † po roce 282). Již před ním kladl Velikonoce do doby po jarní rovnodennosti alexandrijský patriarcha **Dionysios** († 264) a jeho nástupci. Začátek postu a datum Velikonoc, případně i dalších svátků, oznamovali alexandrijská patriarchové vzdálenějším křesťanským obcím nejpozději od 3. století zvláštními listy.

Všechny křesťanské obce však nedodržovaly tuto zásadu a o jednotné datum Velikonoc se vedly prudké spory. Na východě, v římské provincii Asii, se křesťané drželi židovského Pesachu a slavili Velikonoce společně se židy 14. nisanu (*luna XIV*, od toho nazývání *quartadecimani*), bez ohledu na jarní rovnodennost a na to, na který den v týdnu připadl.<sup>4)</sup> Tento způsob se udržel přes protesty papežů, z nichž někteří hrozili i exkomunikací, a začal ustupovat až ve 3. století, po vystoupení kněze Pionia († 250) ve Smyrně. Ten požadoval, aby křesťané neslavili Velikonoce společně se židy 14. nisanu, ale až následující neděli. Quartadecimanismus potom mizel bez zjevných zásahů římské nebo alexandrijské církve, zřejmě také pod vlivem nového cyklického způsobu počítání data Velikonoc, který se prosazoval od počátku 3. století.

V antiošském patriarchátu zdomácněl asi od 3. století jiný způsob určování data Velikonoc, podle něhož se tento svátek měl slavit v neděli po 14. nisanu bez ohledu na rovnodennost. Protože podle tohoto způsobu se tam Velikonoce slavily oproti ostatním diecézím většinou dříve, někdy i o celý měsíc, nazývá se tento způsob *protopaschismus*. Protopaschismus budil pohoršení ostatních křesťanů zejména



proto, že protopaschatisté v důsledku posunutých svátků končili půst dříve než ostatní. Zároveň obava z ohrožení jednoty církve existenci této sekty vedla koncily a papeže ke snaze o jeho potlačení. První upozornil na tento problém koncil v Arles roku 314 a žádal, aby byly Velikonoce slaveny všude ve stejný den – *uno die et uno tempore per omnem orbem*.<sup>51</sup>

Historickým mezníkem v této záležitosti však byl první ekumenický koncil, který svolal císař Konstantin roku 325 do Nikaie v Bithynii (lat. *Nicaea*, dnes Iznik v Turecku). Koncil měl za úkol sjednotit výklad základních křesťanských dogmat. Jeho ustanovení byla namířena rovněž proti protopaschatismu. Pokud jde o termín Velikonoc, kladl koncil důraz hlavně na nutnost jejich jednotnosti. Všichni křesťané měli slavit Velikonoce rýž den, podle přesnějšího výpočtu, bez návaznosti na židovské zvyky, a také nikoli, jak se někdy stávalo židům, dvakrát v jednom roce.<sup>61</sup> – Splnění posledního požadavku zaručovala právě zásada slavit Velikonoce po jarní rovnodennosti. – K dodržení jednotného termínu Velikonoc ve všech křesťanských obcích, pověřil koncil alexandrijského patriarchu, aby pro každý rok s ohledem na uvedené požadavky vypočítal datum Velikonoc a sdělil je do Říma papeži. Ten zase měl zpravit vzdálenější biskupy, kteří by s datem seznámili své církevní obce. Datum Velikonoc pro každý rok mělo být věřícím oznámeno včas. Podle pozdějšího usnesení synody v Orléansu roku 541 mělo být oznamováno každoročně na Tři krále. Tím, že nicejský koncil pověřil výpočtem data Velikonoc právě alexandrijského patriarchu, prosadil také alexandrijský způsob určení data Velikonoc, podle něhož se měly Velikonoce slavit v neděli po prvním jarním úplňku, to znamená po úplňku připadajícím na den jarní rovnodennosti nebo nejbliže po něm. Křesťanské Velikonoce, jako svátek navazující bezprostředně na židovský Pesach, byly svátkem lunárním. Zároveň však byly vázány na rovnodennost, tedy na sluneční rok. Velikonoce, a všechny svátky, které jsou na nich závislé, se tedy měly řídit také lunárním kalendářem, ačkoli v občanském životě byl ve většině křesťanských zemí užíván kalendář sluneční.

Astronomické vědomosti pozdního starověku, které byly základem pro výpočet data Velikonoc, byly velmi nepřesné. Jarní rovnodennost byla v době konání nicejského koncilu stanovena na 21. březen, zatímco podle přesného astronomického výpočtu nastal začátek jara v roce 325 již 20. března o 13h 53min místního nicejského času. Pokud jde o oběh Měsíce, byly tehdy k dispozici pouze poznatky starých Řeků. Navíc pomůcky k určení data Velikonoc neměly být srozumitelné pouze učeným astronomům, ale měly být dostupné i nepříliš vzdělaným klerikům a laikům, aby se každý mohl jednoduchým výpočtem přesvědčit o správnosti velikonočního data. Proto bylo datum Veliko-

noc určováno cyklicky, na základě řady let, v níž se délka určitého počtu let slunečních vyrovnávala s délkou jistého počtu let lunárních. Pro výpočet jarního úplňku byl využíván devatenáctiletý cyklus řeckého astronoma Metóna z roku 432 př. n. l. Tato cyklicky stanovená data úplňků nemohla při nepravidelnosti pohybu Měsíce přesně odpovídat datům úplňků skutečných. Během doby se také od skutečných úplňků stále více odchylovala. Přes znalost této skutečnosti však křesťanská církev i nadále slavila Velikonoce podle cyklicky vypočítaných dat. Zprvu asi proto, že lepší způsob neměla k dispozici, později možná i z obav, aby nedošlo k obnovení sporů o datum Velikonoc. Astronomické poznatky tehdy také nestačily na to, aby jarní úplněk, jímž se datum Velikonoc mělo řídit, byl vypočten astronomicky přesně. Proto zásada, že Velikonoce mají připadnout na nejbližší neděli následující po prvním jarním úplňku, byla pouze teorií. Ve skutečnosti **Velikonoce připadají na první neděli po cyklicky zjištěném úplňku připadajícím na 21. březen nebo nejbližší následující dny.** Zásada platí i v případě, že tento úplněk („velikonoční úplněk“) připadne na neděli. Tehdy se Velikonoce slaví následující neděli, tedy opět v neděli po velikonočním úplňku.

Cyklické výpočty byly používány nejen po celý středověk, ale v některých pozměněné podobě gregoriánskou reformou kalendáře jsou používány dodnes. Systém oznamování termínů Velikonoc fungoval asi do konce 5. století, ale nefidily se jím všechny křesťanské obce. Především papežové nepovažovali vždy termín oznámený z Alexandrie za závazný a postupovali v určování data samostatně, což se projevilo v odlišném stanovení data Velikonoc v římské a v alexandrijské církvi. S rozšířením velikonočních tabulek se celý systém oznamování termínu Velikonoc stal zbytečným a zanikl.

Stanovení termínu křesťanských (novozákonních) Velikonoc mělo vedle astronomických důvodů i symbolický význam. Především vylučovalo, aby se křesťanské Velikonoce slavily ve stejném termínu jako židovský Pesach („starozákonní Velikonoce“), dále zamezovalo tomu, aby byly slaveny před začátkem jara, jak se někdy v pátém a šestnáctém roce velikonočního cyklu stávalo u židovského Pesachu, a naopak zaručovalo, že budou slaveny v době, kdy světlo vítězí nad tmou, tedy po jarní rovnodennosti. Konečně k němu vedly i důvody astronomicko-astrologické, neboť v době nicejského koncilu vstupovalo Slunce v den jarní rovnodennosti do znamení Ryb, které mělo v kultuře prvotních křesťanů zvláštní symbolický význam.<sup>7)</sup>

Předpokládané jednoty však koncil nedosáhl. Západní biskupové sice se zmíněnými výhradami většinou respektovali jeho závěry, ale jednotlivé východní církevní obce se držely starých způsobů. Proti nim vystoupil koncil v Antiochii roku 341. Těm, kteří by slavili Veliko-



noce se židy, hrozil vyloučením z církve. Později, počátkem 5. století, papežská ustanovení zakazovala slavit Velikonoce před 22. dystros (= 22. březen). Přesto některé sekty i nadále odmítaly respektovat ustanovení nicejského koncilu a řídit se pokyny alexandrijských patriarchů. Tak například *audiáni* (nazýváni podle zakladatele této sekty, mezopotamského mnicha Audia) protestovali proti nařízení nicejského koncilu a slavili Velikonoce, stejně jako syrští křesťané, sice v neděli, ale bez ohledu na rovnodennost. *Novaciáni*, příslušníci sekty založené po roce 250 římským knězem Novatianem, zase nepřekládali Velikonoce o týden, připadli-li 14. nisan na neděli, a slavili je tento den. Sekta zanikla až po polovině 5. století.

V Kappadokii v Malé Asii byly Velikonoce slaveny jako pevný svátek: Umučení Krista 25., Vzkříšení (*Resurrectio*) 27. března. Stejným způsobem slavili Velikonoce až do roku 570 také mnozí galští biskupové. Rovněž v Anglii a v Irsku byl v 6. a 7. století 25. březen považován za den stvoření světa a Vykoupení. Oba svátky, Umučení a Vzkříšení, byly i později jako stále svátky zachyceny v některých kalendářiích. S tímto zvykem souvisel i pevný svátek Nanebevstoupení Páně (*Ascensio Domini*), který některá středověká kalendária uvádějí k 5. květnu.<sup>8)</sup>

Přes snahy nicejského koncilu o jednotu církve přetrvávala sekta *montanistů*, přívrženců hnutí, které vyvolal v polovině 2. století Montanus z Artabanu ve Frýgii.<sup>9)</sup> Montanisté slavili Velikonoce 6. dubna nebo v neděli následující po tomto dni. Datum Velikonoc neurčovali podle lunárního, ale podle slunečního roku. Sekta byla rozšířena ve Frýgii a v Galatii, měla však přívržence i na Západě, v Galii a ve Španělsku. Tím lze nejspíše vysvětlit, že se po nějakém čase tento způsob určování data Velikonoc v poněkud pozměněné podobě objevil právě v Galii.

Proti jednotlivým sektám a odlišným způsobům určování data Velikonoc pravidelně vystupovaly církevní koncily ještě v 5. století. K prosazení jednotného data, neděle po prvním jarním úplňku, přesněji neděle po cyklicky vypočítaném úplňku po 21. březnu, přispěly posléze velikonoční tabulky Dionysia Exigua (525). Na jeho rozšíření měl pak značný podíl Beda Ctihodný.

## 4.2 Určování data Velikonoc

### 4.2.1 Určování data Velikonoc v juliánském kalendáři a velikonoční tabulky

Nejistota a nejednotnost v určování data Velikonoc, i okolnost, že datum muselo být každoročně oznamováno církevním obcím, vyvolávaly potřebu určit přesná pravidla stanovení velikonočního data pro del-



ší řadu let. Data Velikonoc byla proto sestavována do tabulek, které se nazývaly *tabulae*, *cycli* nebo *canones paschales*. Kromě data jarního úplňku a Neděle velikonoční obsahovaly řadu časových známek jednotlivých let, tj. údajů, jichž bylo k výpočtu data Velikonoc použito.

První velikonoční tabulky obsahovaly jen základní údaje, zpravidla pouze označení roku (jmény konzulů nebo podle některého letopočtu), a datum Velikonoc. Údajů však postupně přibývalo, takže v 5. století již některé tabulky uváděly kromě letopočtu také indikci, epaktu, konkurentu, pořadí roku v lunárním cyklu, datum úplňku, datum Neděle velikonoční a stáří Měsíce o Neděli velikonoční. Tak jsou vybaveny například Kyrillovy tabulky začínající rokem 437. Jiné bývají jednodušší. Tabulky kalendáře Karla Velikého z roku 781 uvádějí však již třináct položek.<sup>10)</sup>

Snad nejstarší alexandrijské velikonoční tabulky sestavil alexandrijský patriarcha **Dionysios** († 264). Byly zřejmě velmi primitivní, sledovaly však zásadu, že Velikonoce musí být vždy po jarní rovnodennosti. Dionysiovy tabulky byly používány v Egyptě a v Palestině. Jejich základem byla *oktaërsis* (= „osmiletí“), tj. kruh, v němž se délka osmi let slunečních (2922 dny) pokládala za rovnou délce devadesáti devíti synodických měsíců (ve skutečnosti 2923,523 dne). V každých osmi letech tu vznikal rozdíl mezi oběma veličinami více než jeden a půl dne, takže po padesáti letech výpočet udával datum úplňku o devět a půl dne dříve, než úplněk skutečně nastal. Užívání tohoto způsobu bylo omezeno na 3. století.

Ještě ve 3. století vznikl tzv. *alexandrijský cyklus*, též *enneakaidekateris* (= „devatenáctiletí“), jehož původcem byl alexandrijský matematik a filozof **Anatolios**.<sup>11)</sup> Anatolios vyšel z Metónova devatenáctiletého kruhu zdokonaleného Kallipem. Anatoliův cyklus obsahoval čtyři devatenáctiletá období. Měl 27 759 dní. Každé období mělo dvanáct obyčejných let lunárních a sedm let přestupných o třinácti měsících. Rozdíl mezi délkou slunečních a lunárních cyklů byl v devatenáctém roce vyrovnáván vynecháním jednoho dne v měsíčním cyklu (tzv. *saltus lunae*). Anatoliiovy tabulky začínaly zřejmě rokem 277.

Kolem roku 385 sestavil na žádost různých kleriků velikonoční tabulky alexandrijský patriarcha **Theophilos** (385–412) a věnoval je císaři Theodosiovi Velikému. Tabulky začínaly prvním rokem Theodosiova konzulátu, tedy rokem 380, a byly sestaveny na sto let. Dochoval se však pouze prolog, který je navíc asi falzem, a dedikační spis. O jejich uspořádání není nic známo.<sup>12)</sup>

Velikonoční tabulky Theophilova nástupce **Kyrilla** (patriarchou 412–444) byly sestaveny pravděpodobně pro léta 398–512. Skládaly se ze šesti devatenáctiletých cyklů, zachoval se však pouze poslední z nich. Kyrillos je věnoval císaři Theodosiovi II. Podle císařova přání



měly začínat rokem 403 jako prvním rokem jeho konzulátu, ale z komputistických důvodů Kyrillos začátek posunul. Tabulky uváděly Diokleciánův letopočet, indikce, epakty, konkurenty, číslo byzantského měsíčního kruhu, den velikonočního úplňku, datum Neděle velikonoční a stáří Měsíce o Neděli velikonoční.<sup>13)</sup>

Tabulky egyptského mnicha **Aniana**, rovněž z 5. století, spojovaly devatenáctiletý měsíční cyklus s dvaceti osmiletým cyklem slunečním do období 532 let. Po uplynutí tohoto období se cyklicky zjištěné úplňky opakovaly nejen při stejných datech měsíce, ale i při stejných týdenních dnech.<sup>14)</sup>

Zatímco uvedené tabulky byly používány na Východě, na Západě, v Římě, se vyvíjelo určování data Velikonoc a velikonoční tabulky po nějaký čas samostatně, ovšem bez vědecké tradice alexandrijských učenců. Výsledkem odlišného vývoje počítání byl jiný termín Velikonoc ve východní a západní církvi. Vzhledem k odlišnému způsobu určení data Velikonoc na Východě a na Západě, byly v Alexandrii mezi daty, na něž mohla připadnout Neděle velikonoční, 22. březen a 25. duben, v Římě 20. březen a 21. duben. V Římě byly zprvu užívány tabulky biskupa **Hippolyta**, autora jednoho z prvních spisů o výpočtu data Velikonoc. Začínaly prvním rokem panování císaře Severa Alexandra (222). Byly založeny na šestnáctiletém cyklu, jenž však k vyrovnání délky slunečních let se synodickými měsíci nestačil. Po prvním cyklu byl mezi nimi rozdíl tři dny a vyrovnával se teprve po uplynutí deseti cyklů.

Po tomto neúspěšném pokusu platil v Římě čtyřiaosmdesátiletý cyklus, v němž se délka osmdesáti čtyř slunečních let (30 681 den) skládala za rovnou 1039 synodickým měsícům. Osmdesát čtyři sluneční roky jsou však ve skutečnosti o 1,29 dne delší, takže po uplynutí pěti cyklů předbíhají vypočtené úplňky skutečné téměř o týden. Autoři různých tabulek se pokoušeli tento nedostatek napravit občasným vynecháním dne v měsíčním cyklu (*saltus lunae*). Někteří zařazovali *saltus lunae* každých dvanáct, jiní každých čtrnáct let.

Potíže při určení data Velikonoc roku 455 ukázaly jasně, že další opravy nemohou vést k cíli a že chyba je ve vlastním cyklu. Proto se roku 457 arcijáhen **Hilarius** (později, 461–468, papež), jehož papež Lev I. pověřil úpravou výpočtu data Velikonoc, obrátil na akvitánského komputistu **Victoria**, aby objasnil příčiny diferencí mezi západním a východním počítáním data Velikonoc. **Victorius Akvitánský** ve svém spisu *Cursus paschalis* věnovaném Lvu I. roku 457 navrhl nový způsob počítání data Velikonoc spojující alexandrijský způsob počítání na základě devatenáctiletých kruhů s římským požadavkem, aby stáří Měsíce v Neděli velikonoční nebylo menší než XVI. Základem Victoriových tabulek bylo období 532 let (19 x 28), v němž byl *saltus lunae*





každých devatenáct let. Po uplynutí tohoto období se data Velikonoc opakovala ve stejném pořádku. Cyklus byl kombinací slunečního a měsíčního roku v tzv. *cyclus lunisolaris* (též *cyclus paschalis*, *annus magnus*, *circulus magnus paschae*). Prvním rokem cyklu byl fiktivní rok Kristova umučení (*annus passionis Domini*), který odpovídal roku 28 n. l. Victoriovy tabulky platily v Římě v letech 457–526, ale vedle nich se používaly i tabulky starší. V Galii byl Victoriův kruh zaveden roku 541 koncilem v Orléansu a udržel se až do roku 736.<sup>15)</sup>

Victoriovy tabulky však nezabránilly dalším diferencím v určování data Velikonoc, zvláště když pro rok 526 uváděly sporný termín svátku. Z podnětu některých církevních činitelů proto roku 525 římský mnich skytského původu, znalec církevního práva, **Dionysius Exiguus**, tedy „Diviš Malý“, jak se sám skromně nazýval (?–před 556), složil nové velikonoční tabulky, jež znamenaly na Západě úplný přechod k počítání podle alexandrijského způsobu. Dionysius se přitom zařadil autoritou nicejského koncilu, jenž, alespoň podle jeho tvrzení, určil ke stanovení data Velikonoc devatenáctiletý cyklus. – Jako důkaz na podporu svého tvrzení uvedl Dionysius fingovaný list 318 „svatých otců“ shromážděných před dvěma stoletími v Nicei, jehož autorem byl ovšem nejspíše on sám. – Stejně argumentoval Dionysius i ve sporu o datum Velikonoc, který vypukl v Římě v následujícím roce. Tento údaj je ovšem Dionysiovou fikcí, neboť nicejský koncil ve skutečnosti žádná konkrétní pravidla neurčil.<sup>16)</sup> – Dionysiovy tabulky navazovaly na cyklus pro léta 513–531, který Dionysius považoval za část tabulek Kyrillových, a pokračovaly dalších 95 let, tj. pro léta 532–626. Při sestavování tabulek se Dionysius řídil alexandrijskými zásadami. Neděle velikonoční podle jeho tabulek mohla být tedy nejdříve 22. března, nejpozději 25. dubna. Tím Dionysius položil základy ke sjednocení data velikonočních svátků v křesťanské církvi. Tabulky obsahovaly stejné časové údaje jako tabulky Kyrillovy, jen s tím rozdílem, že na prvním místě byla uvedena jím vypočtená, vlastně fiktivní, léta od narození Kristova, která tu byla užita vůbec poprvé. Tím se Dionysius stal rovněž zakladatelem dodnes používaného letopočtu.<sup>17)</sup>

O oficiálním přijetí díla není nic známo, ale Dionysiovy tabulky se ještě před koncem 6. století dočkaly téměř všeobecného rozšíření. Zdá se, že k němu přispěl **Cassiodor** spisem *De institutione divinarum litterarum* z roku 544. Dionysiovy tabulky prodloužil o dalších 95 let (627–721) opat **Felix Cyrillitanus** (též **Ghyllitanus**, **Chyllitanus**). Dochoval se z nich však pouze prolog.

V některých oblastech ovšem spory o způsob výpočtu data Velikonoc nadále trvaly. Proslulý je konflikt, k němuž došlo v 7. století v Irsku. Přes působení římských papežů, kteří prosazovali alexandrijský způsob počítání data Velikonoc, se na Britských ostrovech udrželo po-



## UKÁZKA DIONYSIOVY TABULKY

Anni Domini nostri Jesu Christi	Quae sunt indic- tiones	Epac- tae ad est adiec- tiones lunae	Con- cur- rentes dies	Quotus sit lunae circulus	Quae sit luna XIII ma paschalis	Dies dominicae festivitatıs	Quota sit luna ipsius dies do- minicae
B DXXXII	X	nulla	III	XVII	Non. Aprilis	III id. Apr.	XX
DXXXIII	XI	XI	V	XVIII	VIII kal. Apr.	VI kal. Apr.	XVI
DXXXIII	XII	XXII	VI	XVIII	Id. Aprilis	XVI kal. Mai	XVII
DXXXV	XIII	III	VII	I	IV non. Apr.	VI id. Apr.	XX
B DXXXVI	XIII	XIII	II	II	XI kal. Apr.	X kal. Apr.	XV
DXXXVI	XV	XXV	III	III	III id. Apr.	II id. Apr.	XVI

B znamená rok přestupný (*bissextilis*)

čítání podle osmdesáti čtyřletého cyklu až do vystoupení Bedy Ctíhodného v první čtvrtině 8. století. V Galii se zase od konce 5. až do 7. století řídili cyklem Victoriovým, někde však byly Velikonoce slaveny jako stálý svátek 27. března. Ve Španělsku, a také v některých oblastech Galie, byl ještě užíván starý římský, v té době již oficiálně neplatný, způsob.<sup>18)</sup>

Dalšího pokračování, a zároveň největšího rozšíření, se Dionysiovým tabulkám dostalo dílem **Bedy Ctíhodného** *De temporum ratione* z roku 725. Beda dovedl velikonoční tabulky podle alexandrijských zásad do roku 1063, přičemž dovršil úplný Dionysiův cyklus (532 roky od roku 532). Po jeho uplynutí Velikonoce připadaly na stejná data ve stejném pořádku.

Na základě Bedova spisu byla ve středověku sestrojena řada velikonočních tabulek,<sup>19)</sup> v nichž jsou vedle vlastního data Neděle velikonoční uvedeny i jiné časové známky roku, tj. různé pomůcky k výpočtu data Velikonoc a čísla sloužící k jeho kontrole. Jako pomůcka k přesnějšímu určení času bývají některá z těchto čísel také uváděna v datování v historických pramenech.

Odlíšný způsob výpočtu data Velikonoc, pro něj ovšem platí rovněž zásada, že připadají na neděli po – cyklicky určeném – prvním jarním úplňku a jejich datum se shodovalo s datem juliánských Velikonoc v západní církvi, se vyvinul ve východní církvi, v Byzanci, v Rusku a v dalších zemích. Byzantské velikonoční tabulky byly také konstruovány odlišně od tabulek západních. Rovněž pomůcky k výpočtu data Velikonoc, sluneční kruh, Zlaté číslo, indikce, nedělní písmeno (*vrucelero*) a epakta, jsou odlišné.<sup>20)</sup>

## 4.2.2 Určování data Velikonoc v gregoriánském kalendáři



Také v gregoriánském kalendáři bylo datum Velikonoc určováno cyklicky, bez ohledu na nepřesnosti, které při cyklickém výpočtu, byť oproti juliánskému kalendáři poněkud zdokonaleném, vznikaly. Pomůcky pro výpočet velikonočního data, epakty a nedělní písmena, byly pochopitelně přizpůsobeny odlišné úpravě gregoriánského roku.<sup>21)</sup> Stejně jako v juliánském, je i v gregoriánském kalendáři za den jarní rovnodennosti považován 21. březen. Skutečný začátek jara však kolísá mezi 19. a 21. březnem. Také rychlost pohybu Měsíce okolo Země není stálá, ale mění se podle vzdálenosti Měsíce od Země (když je Měsíc nejbližší Zemi, v perigeu, pohybuje se nejrychleji, nejdále, v apogeu, nejpomaleji). Proto také cyklicky určené datum Velikonoc nespěluje ve skutečnosti vždy požadavek, aby svátek byl slaven v nejbližší neděli po prvním jarním úplňku. K této situaci dochází zvláště tehdy, když úplněk nastává v době blízké dnu jarní rovnodennosti. Například v roce 1704 připadl cyklicky vypočítaný úplněk na pátek 21. března, tedy na den jarní rovnodennosti, a Velikonoce na následující neděli, tj. na 23. březen. Astronomicky však nastal velikonoční úplněk teprve v sobotu 19. dubna, a Velikonoce tedy měly být až 20. dubna. Podobná situace, kdy se cyklicky počítané Velikonoce nekryly s astronomickými, nastala v roce 1724 (astronomicky určené Velikonoce připadly na 9. duben, cyklicky počítané na 16. duben), znovu v letech 1744, 1778, 1798. V 19. století například v roce 1818, kdy byly Velikonoce slaveny 22. března, zatímco podle skutečných údajů měly být 29. března (jarní úplněk byl v neděli 22. března, cyklicky vypočítaný v sobotu 21. března), ve 20. století nastala tato situace v letech 1903 (12. dubna místo 19. dubna), 1923 (1. dubna místo 8. dubna), 1924 (20. dubna místo 23. března), 1927 (17. dubna místo 24. dubna), 1943 (25. dubna místo 28. března), 1954 (18. dubna místo 25. dubna), 1962 (22. dubna místo 25. března), 1967 (26. března místo 2. dubna), 1974 (14. dubna místo 7. dubna) a 2000 (23. dubna místo 26. března).

Cyklicky vypočítaná data Velikonoc, která nesouhlasí s daty astronomickými, jsou nazývána *paradoxní data*, a tento jev je označován jako *velikonoční paradoxie*.<sup>22)</sup>

Při cyklickém výpočtu Velikonoc může také nastat situace, kdy cyklicky zjištěný úplněk připadne na 20. březen. Nejbližším jarním úplněkem je potom úplněk 19. dubna. Pokud by tento den byla neděle, byla by Neděle velikonoční až 26. dubna. Protože podle církevních pravidel je nejzazším možným termínem pro Velikonoce 25. duben,



překládá se v tomto případě velikonoční úplněk na sobotu 18. dubna, a Velikonoce pak jsou 19. dubna (to se stalo například v roce 1981). Další pravidlo stanoví, že v tomtéž devatenáctiletém cyklu nesmí být Velikonoce dvakrát 25. dubna. Pokud tato situace nastane, překládá se v druhém případě cyklicky určený úplněk z neděle 18. dubna na sobotu 17. dubna a Velikonoce jsou 18. dubna. – Tato situace nastala ve 20. století v cyklu let 1938–1956, kdy cyklicky počítané Velikonoce připadly na 25. duben v letech 1943 a 1954. V roce 1954 byly tedy přeloženy na 18. duben.

Dalším nedostatkem gregoriánského způsobu výpočtu Velikonoc je skutečnost, že někdy mohou křesťanské Velikonoce v rozporu se starou křesťanskou tradicí připadnout na týž den jako židovský Pesach, tj. na 14. nisan. K tomu došlo v letech 1609 (19. dubna), 1805 (14. dubna), 1825 (3. dubna), 1903 (12. dubna), 1923 (1. dubna), 1927 (17. dubna), 1954 (18. dubna), 1981 (19. dubna) a 1998 (12. dubna).<sup>23)</sup>

Protože je gregoriánský kalendář složitější než kalendář juliánský a průběžně v něm dochází k posunům oproti kalendáři juliánskému (v důsledku slunečního a měsíčního vyrovnání), je celý gregoriánský velikonoční cyklus podstatně delší než cyklus juliánský. Velikonoce by se při stejných datech ve stejném pořadí mohly opakovat až po 5 700 000 let (juliánský cyklus, jak již bylo uvedeno, trval 532 roky).

## 4.3 Pomůcky k určování data Velikonoc

Podle zásady alexandrijských komputistů, která se postupně prosadila v celém křesťanském světě, měly tedy Velikonoce připadnout na neděli po prvním jarním úplňku, přesněji po prvním cyklicky zjištěném úplňku připadajícím na 21. březen nebo na následující dny. Datum Velikonoc bylo tedy teoreticky závislé na jarní rovnodennosti a na fázích Měsíce, přičemž ovšem jarní rovnodennost byla stanovena pevně bez ohledu na astronomickou skutečnost a fáze Měsíce byly počítány cyklicky, aniž by byly respektovány fáze skutečné. Jako termin Velikonoc přichází v úvahu celkem 35 dnů od 22. března (za předpokladu, že by 21. březen jako pevně určené datum jarní rovnodennosti byl v sobotu a zároveň by byl úplněk) do 25. dubna (kdyby cyklicky určený úplněk připadl na 20. březen a 18. dubna, na kdy v tom případě teprve připadne první jarní úplněk, byla neděle).

Vzhledem k tomu, že datum jarní rovnodennosti bylo pevně určeno – i když vlastně nikdy v době od nicejského koncilu do gregorián-



ské reformy kalendáře toto stanovené datum neodpovídalo skutečnosti – bylo k určení data Velikonoc nutno znát již „pouze“ datum jarního úplňku, a data, na něž v jednotlivých letech připadne po něm následující neděle. Tyto údaje byly zjišťovány dopředu, aby bylo možno datum Velikonoc včas vypočítat. Ke zjištění měsíčních fází bylo nutno znát dopředu stáří Měsíce v té které době, k určení data Neděle velikonoční zase týdenní dny během roku. Ke zjištění těchto skutečností sestrojili středověcí komputisté různé pomůcky. Ty bývají někdy také uváděny jako chronologická charakteristika roku v datovacích formulích středověkých listin.<sup>24)</sup>

### 4.3.1 Pomůcky ke zjištění dat velikonočních nedělí

#### 4.3.1.1 Sluneční kruh

Ke zjištění dat velikonočních nedělí byl utvořen tzv. sluneční kruh (*cyclus solaris, circulus solaris*). Sluneční kruh je průběžně číslovaná řada 28 let, v níž ve všech letech označených tímž číslem připadají stejné týdenní dny na stejná data kalendářních měsíců. Protože obyčejné roky mají vždy 52 týdny a jeden den, posouvají se týdenní dny v následujícím roce oproti roku předešlému vždy o jeden dopředu (například rok 1245 začínal nedělí, 1246 pondělím, 1247 úterým, 1248 středou). Pro ně by tedy stačil sedmiletý cyklus. Vzhledem k vkládání přestupného dne každý čtvrtý rok, kdy se týdenní dny posunou o dva (rok 1249 začínal již pátkem), se však původní poměr týdenních dnů a měsíčních dat může opakovat až po  $4 \times 7 = 28$  letech. Roky této řady, která se stále opakuje a probíhá celým křesťanským letopočtem, se tedy označují čísly 1 až 28. Za počátek slunečních cyklů byl v západní církvi zvolen přestupný rok, který začínal pondělím, což byl nejbližší počátku křesťanského letopočtu rok 9 př. n. l. Sluneční kruh kteréhokoli roku se tedy vypočítá tak, že se k letopočtu přičte číslo devět a výsledek se dělí dvaceti osmi. Zbytek pak je číslo roku v slunečním kruhu, neboli – stručněji – sluneční kruh příslušného roku. Je-li součet letopočtu a čísla devět dělitelný dvaceti osmi beze zbytku, pak je sluneční kruh dvacet osm.<sup>25)</sup> Například sluneční kruh pro rok 1997 vypočítáme:  $1997 + 9 = 2006 : 28 = 71$ , zbytek je 18. Sluneční kruh pro rok 1997 je tedy 18.



### 4.3.1.2 Nedělní písmena

Se slunečním kruhem úzce souvisejí písmena denní (středověci komputisté je nazývali *litterae calendarum*) a nedělní, *litterae dominicales*. Písmena denní tvoří kruh prvních sedmi písmen abecedy, **A až G**, jimiž se označují jednotlivé dny roku tak, že se k 1. lednu připiše písmeno **A**, k 2. lednu písmeno **B** atd., až k 7. lednu písmeno **G**, k 8. lednu opět písmeno **A**, a tak se celá řada opakuje až do 31. prosince. Dny v roce, na něž připadne stejné písmeno, jsou stejné dny týdenní. Z uvedených sedmi písmen to, které připadne na první neděli v roce, se nazývá nedělním písmenem příslušného roku, protože všechny dny, na něž toto písmeno připadá, jsou neděle.<sup>25)</sup> Například rok 1247 začínal úterým, nedělní písmeno tohoto roku tedy bylo **F**. Podle nedělního písmena lze určit i písmena, a tudíž i týdenní dny, prvních dnů všech měsíců v daném roce. Je-li totiž nedělním písmenem třeba **A** (například roku 1430), má 1. únor písmeno **D**, protože od začátku roku uběhly čtyři týdny a tři dny, 1. březen rovněž **D** (únor měl toho roku 28 dní, tudíž přesně čtyři týdny), 1. duben **G**, 1. květen **B**, 1. červen **E**, 1. červenec **G**, 1. srpen **C**, 1. září **F**, 1. říjen **A**, 1. listopad **D**, 1. prosinec **F**. K zapamatování denního písmena prvních dnů jednotlivých měsíců sloužily také mnemotechnické pomůcky v podobě veršů, v nichž každé slovo začínalo písmenem prvního dne toho měsíce, kolikáté slovo ve verši bylo. V různých komputech byly rozšířeny například verše:

**A**ltonans **D**ominus **D**ivina **G**erens **B**onus **E**xat,  
**G**ratuito **C**eli **F**ert **A**urea **D**ona **F**ideli.<sup>27)</sup>

Na základě písmen pro první dny v měsíci lze zase snadno určit denní písmena, a tudíž týdenní dny kteréhokoli dne v roce, neboť 1., 8., 15., 22. a 29. den každého měsíce připadá na stejný den v týdnu a má totéž písmeno.

Poněkud složitější je situace v přestupném roce. Za přestupný den byl ve středověku považován 24. únor (*bis VI Kal. Martias*). Aby tabulka nedělních písmen platila i pro přestupné roky, má totéž písmeno 24. i 25. únor (*bis VI Kal. Martias* a *VI Kal. Martias*) a v tomto týdnu se vystřídá jen šest písmen. Tím se po přestupném dni posunuje nedělní písmeno o jedno místo v tabulce zpět. Bylo-li například v roce 1248 před 24. únorem nedělním písmenem **E**, po 24. únoru to bylo **D**. Proto se nedělní písmena přestupného roku označují dvěma písmeny (v uvedeném případě **ED**), z nichž to, které je v abecedě pozdější (zde **E**), patří k nedělím před přestupným dnem, druhé (zde **D**) platí od 25. února do 31. prosince.<sup>28)</sup>

Protože obyčejný rok začíná i končí stejným týdenním dnem, posu-



nuje se v obyčejných letech nedělní písmeno každý rok o jedno místo v abecedě zpět. Například rok 1254 začínající čtvrtkem měl nedělní písmeno D, následující rok začínal pátkem, nedělní písmeno bylo C, v – přestupném – roce 1256 byla nedělní písmena BA. Ve stejném pořadí se opakují nedělní písmena po 28 letech, stejně jako sluneční kruh. Z čísla slunečního kruhu některého roku lze proto snadno zjistit i jeho nedělní písmeno.<sup>29)</sup>

První rok slunečního kruhu byl přestupný a začínal pondělím. Měl tedy nedělní písmena GF. Podle výše uvedeného pravidla o posouvání nedělních písmen v jednotlivých letech lze jejich poměr k číslům slunečního kruhu znázornit takto:

Sluneční kruh	Nedělní písmeno	Sluneční kruh	Nedělní písmeno	Sluneční kruh	Nedělní písmeno	Sluneční kruh	Nedělní písmeno
1*	GF	8	E	15	C	22	A
2	E	9*	DC	16	B	23	G
3	D	10	B	17*	AG	24	F
4	C	11	A	18	F	25*	ED
5*	BA	12	G	19	E	26	C
6	G	13*	FE	20	D	27	B
7	F	14	D	21*	CB	28	A

Písmena nedělní byla zachována pro výpočet data Velikonoc i po gregoriánské reformě. Vynecháním deseti dnů v kalendáři se v zemích, které přijaly gregoriánský kalendář v říjnu 1582 nedělní písmeno G změnilo od 15. října na C.

V gregoriánském kalendáři je nutno nedělní písmena upravit podle toho, o kolik dní se v příslušné době gregoriánský kalendář rozchází s kalendářem juliánským. Od zavedení gregoriánského kalendáře do roku 1699 je rozdíl deset dnů, nedělní písmena se tedy posunují o tři místa (jeden týden plus tři dny), v letech 1700–1799 o čtyři místa (rozdíl je jedenáct dnů), v letech 1800–1899 o pět míst (rozdíl je dvanáct dnů), v letech 1900–2099 o šest míst (rozdíl je třináct dnů). Pro léta 2100–2199 by byla nedělní písmena podle juliánského i gregoriánského kalendáře stejná (rozdíl je čtrnáct dnů, tedy celé dva týdny). Zatímco se tedy nedělní písmena v juliánském kalendáři opakují ve stejném pořadí po 28 letech (4 x 7), v gregoriánském kalendáři, kde dochází třikrát za 400 let ke slunečnímu vyrovnání, až po 400 letech. Vztah mezi písmeny nedělními v juliánském a gregoriánském kalendáři lze vyčíst z následující tabulky (k posunu dochází vždy od 1. března posledního roku příslušného století):



Nedělní písmena v juliánském kalendáři	Odpovídající nedělní písmena v gregoriánském kalendáři			
	5. říjen 1582 až konec února 1700	1. březen 1700 až konec února 1800	1. březen 1800 až konec února 1900	1. březen 1900 až konec února 2100
A	D	E	F	G
B	E	F	G	A
C	F	G	A	B
D	G	A	B	C
E	A	B	C	D
F	B	C	D	E
G	C	D	E	F

Například týdenní den birvy na Bílé hoře 8. listopadu 1620 lze zjistit takto: K letopočtu 1620 přičteme číslo 9, dělíme 29, zbytek je 5, což je číslo slunečního kruhu. V tabulce znázorňující vztah slunečního kruhu a nedělních písmen (s. 235) zjistíme, že pro pátý rok slunečního kruhu platí nedělní písmena *BA*, pro gregoriánský kalendář v roce 1620, jak je zřejmé z tabulky vztahu nedělních písmen v juliánském a gregoriánském kalendáři, jsou to písmena *ED*. 8. listopad je v kalendáři po přestupném dnu 24. února, platí tedy nedělní písmeno *D*. Z tabulky „Věčný kalendář juliánský“ (v příloze, 10.8) zjistíme, že na 8. listopad připadá písmeno *D*, což je pro rok 1620 (po 24. únoru) nedělní písmeno, takže birva na Bílé hoře se odehrála v neděli.

### 4.3.1.3 Konkurenty

Se slunečním kruhem souvisí i další řada čísel, která sloužila jako pomůcka k vypočítání data Velikonoc, tzv. konkurenty neboli sluneční epakty (*concurrentes, concurrentes septimanae, epactae solis, epactae maiores, adiectiones solares*). Pocházejí z Orientu a do římského výpočtu data Velikonoc byly zavedeny na základě alexandrijského zvyku uvádět ve velikonočních tabulkách ke zjištění týdenního dne jarního úplňku týdenní den určitého data v roce.<sup>30)</sup> Objevují se nejen ve velikonočních tabulkách, ale i v datováních jako pomůcka k potvrzení data. Konkurenty jsou čísla od jedné do sedmi a označují týdenní den, na který připadne v daném roce 24. březen (*locus concurrentium* nebo *sedes concurrentium*). Číslo 1 přitom označuje neděli, číslo 2 pondělí atd. Konkurenty měly pomoci při zjištění, na který týdenní den připadl jar-



ní úplněk, a podle toho i den, na který případně neděle, a kdy se tedy mají slavit Velikonoce. Jarní úplněk se může pohybovat mezi 21. březnem a 18. dubnem. Je-li znám týdenní den 24. března, je možno určit také týdenní den úplňku, protože stejný týdenní den jako 24. březen má také 31. březen, 7., 14. a 21. duben. – 24. březen byl jako „sídllo“ konkurent zvolen pravděpodobně proto, že leží blízko roku velikonočního.<sup>31)</sup>

Protože konkurenta označuje týdenní den určitého dne v roce, jsou konkurenty v pevném vztahu k nedělním písmenům. Tento vztah lze vyvodit takto: V obyčejném roce má 24. březen jako místo konkurenty denní písmeno *F*. V roce, kdy je 24. března neděle, a tudíž *F* je písmeno nedělní, je konkurenta *I*. V roce, který má nedělní písmeno *E*, je 24. března pondělí a konkurenta je tedy 2, v roce s nedělním písmenem *D* je konkurenta 3, a tak dále jak ukazuje tabulka:

Nedělní písmeno	F	E	D	C	B	A	G
Konkurenta	1	2	3	4	5	6	7

Konkurenta označuje týdenní den jediného dne v roce. Každý rok tudíž může mít na rozdíl od nedělních písmen pouze jednu konkurentu. Protože se konkurenta vztahuje k 24. březnu, tedy ke dni, který následuje po případném přestupném dni, řídí se konkurenta v přestupných letech druhým nedělním písmenem, tedy tím, které platí od přestupného dne do konce roku.

Obyčejný juliánský rok má  $52 \times 7 + 1$  den, takže u každého obyčejného juliánského roku se v následujícím roce posune týdenní den kteréhokoli data o den dále. Proto konkurenta vzrůstá proti předcházejícímu roku o jednu, v přestupném roce, v němž se týdenní dny posouvají o dva, vzrůstá i konkurenta o dvě, takže se konkurenty opakují ve stejném pořádku po 28 letech. Uvnitř dvaceti osmiletého slunečního kruhu probíhají konkurenty takto:<sup>32)</sup>

Kruh sluneční	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Konkurenta	1	2	3	4	6	7	1	2	4	5	6	7	2	3

Kruh sluneční	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
Konkurenta	4	5	7	1	2	3	5	6	7	1	3	4	5	6

Číslo konkurent se měnilo 1. března spolu se slunečními regulárami. Středověcí komputisté měli zásadu *Mars concurrentes, Septem-ber mutat epactas* („březen mění konkurenty, září epakty“). Při uvádění konkurent v datovacích formulích listin však na to často nebyl brán ohled a čísla konkurent se měnila 1. ledna. Těto změny byly také přizpůsobeny sluneční reguláry pro leden a únor.<sup>33)</sup>



Konkurenty kteréhokoli roku lze vypočítat tak, že se číslo daného roku zvětší o jeho čtvrtinu (s opomenutím zbytku), přičte se číslo 4 a součet se dělí sedmi. **Zbytek** je konkurenta. Jestliže není zbytek, je konkurenta 7. Pro rok 1278 lze tedy konkurentu vypočítat takto:  $[1278 + (1278:4) + 4] : 7 = 228$ , zbytek, tj. konkurenta, je 5.<sup>34)</sup>

#### 4.3.1.4 Sluneční reguláry

**Sluneční reguláry**, latinsky *regulares solares mensium* nebo *regulares mensium*, též *regulares feriales ad feriam calendariam inveniendam*, jsou čísla, která přičtena ke konkurentě daného roku ukazují týdenní den prvního dne jednotlivých měsíců, přičemž 1 je neděle, 2 pondělí a tak dále. Je-li součet větší než sedm, je třeba ho o sedm zmenšit. Každý měsíc roku má svoji konstantní sluneční reguláru, kterou lze zjistit takto: v prvním roce slunečního kruhu byla konkurenta 1, neboť 24. března byla neděle. Z toho je zřejmé, že 1. března byl pátek a regulárou toho měsíce se stalo číslo 5, které dá s konkurentou součet šest, tj. pátek.<sup>35)</sup> Březen má 31 den. Přičteme-li jeho reguláru (5), dává součet 36. Ten dělíme sedmi, výsledek je pět, zbyde 1 jakožto regulára měsíce dubna. Duben má 30 dní, dělíme tedy součet počtu dní s regulárou, tj. 31, opět sedmi a zbytek (3) je regulárou května, atd. Jednotlivé měsíce v roce mají tedy následující reguláry:

leden	2	červenec	1
únor	5 <sup>36)</sup>	srpen	4
březen	5	září	7
duben	1	říjen	2
květen	3	listopad	5
červen	6	prosinec	7

V přestupných letech se sluneční reguláry nemění, roste pouze konkurenta. Pro výpočet týdenního dne 1. ledna a 1. února v přestupném roce se musí použít konkurenta patřící k prvnímu z obou nedělních písmen pro daný přestupný rok.<sup>37)</sup>

#### 4.3.2 Pomůcky ke zjištění data velikonočního úplňku

Hlavním předpokladem pro zjištění data velikonočního úplňku byla znalost měsíčních fází v té které době, od nichž by pak komputisté mohli vypočítat datum úplňku připadajícího na dny od 21. března. K tomu bylo používáno opět různých pomůcek.

### 4.3.2.1 Devatenáctiletý kruh

Alexandrijští patriarchové užívali k výpočtu data Velikonoc Metónova devatenáctiletého měsíčního cyklu, též velikonoční cyklus, latinsky *cyclus* nebo *circulus decemnovennalis*, v němž bylo devatenáct slunečních let vyrovnáno s dvěma sty třiceti pěti synodickými měsíci.<sup>38)</sup> Novoluní a úplňky se po uplynutí těchto devatenácti let opakovaly přibližně v týchž dnech v měsíci.

Měsíční rok má dvanáct synodických měsíců (*lunationes*), z nichž šest má po třiceti dnech (rovné měsíce) a šest po dvaceti devíti dnech (nerovné měsíce),<sup>39)</sup> celkem 354 dny. Sluneční rok má asi 365 1/4 dne. Aby se vyrovnalo devatenáct let měsíčních (6726 dnů) devatenácti letům slunečním (6939 3/4 dne), vsouval se čas od času do lunárního roku jeden přestupný měsíc, *mensis embolismalis*, o třiceti dnech. Takový měsíční rok, *annus embolismalis*, měl potom 384 dny. Přestupných měsíčních let bylo během devatenáctiletého cyklu sedm. Na každý devatenáctiletý cyklus připadaly ještě 4 3/4 přestupné dny, *dies embolismales*, což byly přestupné dny slunečního juliánského roku. Byly vsunuty do těch lunárních měsíců, na které právě připadly.<sup>40)</sup> Devatenáct lunisolárních let, tj. devatenáct let měsíčních vyrovnaných s lety slunečními, mělo tedy  $6726 + 210 + 4 \frac{3}{4} = 6940 \frac{3}{4}$  dne, zatímco devatenáct juliánských slunečních let mělo jen  $365 \frac{1}{4} \times 19 = 6939 \frac{3}{4}$  dne. Aby se obě veličiny vyrovnaly, bylo nutné v každém měsíčním cyklu zkrátit jeden měsíc o jeden den. Toto opatření se nazývalo *saltus lunae*, skok Měsíce. *Saltus lunae* byl kladen do posledního roku devatenáctiletého cyklu. Alexandrijští komputisté vypouštěli tento den mezi 1. a 30. červencem, Beda Ctihodný mezi 27. říjnem a 25. listopadem.<sup>41)</sup> Ve středověkých kalendářiích se lze setkat s oběma způsoby.

Pokud jde o léta, do nichž se vsouvaly přestupné měsíce, existovaly rozdíly mezi alexandrijskými zvyklostmi a zvyklostmi západní církve. Byly dány různým začátkem lunárního roku v obou oblastech. Alexandrijští komputisté a podle nich i Beda se drželi židovského a starokřesťanského začátku lunárního roku o Velikonocích (Dionysius Exiguus začínal měsíční rok *decima quinta luna paschalis*, Beda novoluním toho měsíce, na který připadá *luna quarta decima paschalis*) a vsouvali přestupné měsíce do 3., 6., 8., 11., 14., 17. a 19. roku devatenáctiletého cyklu. Západní církev přizpůsobila měsíční rok roku začínajícímu o Vánocích. Za první rok devatenáctiletého cyklu byl zvolen rok, jehož lednová lunace začínala novoluním připadajícím na 24. prosinec<sup>42)</sup> předešlého roku, takže první novoluní roku nastalo 23. ledna. Přestupné měsíce se v západní úpravě cyklu vkládaly ve druhém (2. prosince), pátém (2. září), osmém (6. března), desátém





(4. prosince), třináctém (2. listopadu), šestnáctém (2. srpna) a devatenáctém roce (5. března).<sup>43)</sup>

V devatenáctiletém kruhu se rozlišovala dvě období: *ogdoas* („osmiletí“) zaujímala prvních osm let, *hendekas* („jedenáctiletí“) zbývajících jedenáct let. V každém z nich nastávala přestupná lunární léta po třech letech.<sup>44)</sup>

### 4.3.2.2 Zlaté číslo

Pro zjištění data Velikonoc je důležité znát postavení příslušného roku v neustále se opakujícím devatenáctiletém cyklu, protože v letech, která měla v rámci cyklu stejné postavení, připadaly jednotlivé cyklicky určené fáze Měsíce na stejná data. Postavení roku v rámci lunárního cyklu bylo tedy uváděno čísly 1–19. Na těchto číslech, která určovala datum velikonočního úplňku, a na nedělních písmenech, která pomohla určit následující neděli, záviselo v juliánském kalendáři datum Velikonoc. Číslo, které uvádělo pořadí roku v rámci devatenáctiletého cyklu, bylo tedy jedním ze základních údajů pro cyklický výpočet velikonočního data. Pro svou důležitost bylo nazýváno Zlaté číslo (ve starší české literatuře nepřesně též zlatý počet), *numerus aureus*.<sup>45)</sup> Sloupec, v němž byla v kalendáři zapsána tato čísla k označení novoluní, býval nazýván *linea angelica* („andělský sloupec“).<sup>46)</sup> **Zlaté číslo je tedy číslo od 1 do 19, které udává místo příslušného roku v devatenáctiletém měsíčním kruhu.**

Za počáteční rok, od kterého jsou počítány devatenáctileté cykly, se obvykle pokládá rok 532 n. l. jako první rok Dionysiových tabulek. Stejným podmínkám, totiž aby lednová lunace začínala 24. prosince předchozího roku, vyhovuje i rok 1 př. n. l. Proto lze Zlaté číslo určitého roku vypočítat tak, že k letopočtu přičteme číslo 1, součet dělíme devatenáctí a **zbytek je Zlaté číslo**. Není-li zbytek, je Zlatým číslem číslo 19. Například Zlaté číslo pro rok 1278 zjistíme tak, že k letopočtu přičteme 1, součet 1279 dělíme 19, výsledek je 67, zbytek 6 je tedy Zlaté číslo roku 1278.<sup>47)</sup>

Zlaté číslo bývá vedle dalších chronologických známek uváděno také v datováních středověkých písemností. Obvykle je nazýváno *numerus aureus*, někdy též *cyclus decemnovennalis*, nebo i *cyclus lunaris*.<sup>48)</sup> Jindy však *cyclus lunaris* znamená byzantský kruh měsíční, který je rovněž devatenáctiletý, ale začíná o tři roky později než cykly západních Zlatých čísel.<sup>49)</sup>

### 4.3.2.3 Stáří Měsíce

K určení data velikonočního úplňku využívali středověcí komputisté také údaje o **stáří Měsíce v určitých dnech v roce, tedy o době, která uplynula od posledního novoluní do příslušného dne**. Stáří Měsíce bylo uváděno slovem *luna* a řadovou číslicí, udávající počet dní od novoluní, a to včetně dne novoluní a dne, u něhož bylo stáří Měsíce určováno. Tento údaj býval do 13. století uváděn vedle dalších chronologických známek roku v různých písemných pramenech, a pochopitelně také ve velikonočních tabulkách. Pro jednotlivá léta devatenáctiletého cyklu je v nich jako kontrolní prostředek zapsáno stáří Měsíce v Neděli velikonoční (*luna ipsius diei*), nebo stáří Měsíce 1. ledna a o Velikonocích. Stáří Měsíce bylo zjišťováno cyklicky, pomocí měsíčních písmen, epakt a regulár, takže získané údaje při neúplném vyrovnání délky 235 synodických měsíců s 19 juliánskými lety zpravidla neodpovídaly skutečným fázím.<sup>50)</sup> Rozdíl mezi cyklicky vypočítanými a skutečnými měsíčními fázemi byl znatelný od 11. století především při zatměních Slunce, která mohou nastat pouze při novoluní, tj. *luna XXX* nebo *luna I*, v análech jsou však často uváděna při *luna XXVII* nebo *XXVIII*.<sup>51)</sup> Ve druhé polovině 16. století, kdy byla připravována oprava kalendáře, činil rozdíl mezi skutečnými a cyklicky vypočítanými fázemi Měsíce čtyři dny.

### 4.3.2.4 Epakty

K určení stáří Měsíce určitého dne sloužily ve středověku opět různé pomůcky.

#### 4.3.2.4.1 Epakty juliánského kalendáře

**Stáří Měsíce určitého dne v roce, určené na základě měsíčního kruhu, se nazývalo epakty** (*epactae, epactae minores, epactae lunares, adiectiones lunae*). Byla to **číslo od nuly do XXVIII** (užívají se římské číslice), která bývala uváděna ve středověkých kalendářiích jako pomůcky pro výpočet data Velikonoc. Pomocí epakt mohly být vypočítány reguláry Velikonoc a – s pomocí konkurent nebo nedělních písmen – datum Velikonoc. Cyklus epakt je kruh čísel odvozených z rozdílu délky měsíčního a slunečního roku. Měsíční rok má přibližně 354 dny, zatímco sluneční rok asi 365 1/4 dne. To znamená, že se data novoluní posunují rok od roku asi o jedenáct dní, o něž je měsíční rok kratší, vpřed. Epakta následujícího roku je tedy o 11 vyšší než epakta roku předcházejícího. V devatenáctém roce cyklu, v němž se vyne-





cháním jednoho dne vyrovnával lunární cyklus s cyklem slunečním, však epakta „skáče“ o dvanáct (*saltus lunae*).<sup>52)</sup> Bylo-li tedy 1. ledna určitého roku novoluní, čili Měsíc byl star jeden den, bylo takto zjištěné stáří Měsíce následujícího roku  $1 + 11 = 12$ , při přechodu od devatenáctého k prvnímu roku devatenáctiletého cyklu nutno přičíst číslo dvanáct. Kdykoli je takto vypočítané stáří Měsíce větší než třicet, odečítá se číslo třicet jako počet dní celého měsíce.

Den, jehož stáří mělo být epaktou naznačeno, *sedes epactarum*, nebýval u všech komputistů ryž. Victorius Akvitánský, původce osmdesáti čtyřletého velikonočního cyklu, nazýval epaktou stáří Měsíce 1. ledna (tzv. římská epakta). Alexandrijští komputisté a podle nich i Dionysius Exiguus, Beda Ctihodný a ostatní středověcí komputisté tak nazývali stáří Měsíce 22. března (tzv. alexandrijská epakta), protože nejdříve toho dne mohly být Velikonoce.<sup>53)</sup> Rok, jehož epakty označují stáří Měsíce 22. března, začínali alexandrijští komputisté úředním začátkem egyptského roku, jímž byl 1. den měsíce thóvt (29. srpen). Od něho také počítali lunární rok. U latinských komputistů byl začátek roku pro počítání epakt přesunut na 1. září.<sup>54)</sup> Proto jsou ve středověkých písemnostech při datech z doby po začátku září uváděna čísla epakt roku následujícího.<sup>55)</sup> Beda sice požadoval, aby se epakty měnily 1. ledna, což by vyhovovalo římskému začátku roku,<sup>56)</sup> ale tato lednová epakta se u komputistů neprosadila, i když se občas v pramenech také objevuje.<sup>57)</sup>

Epakty se vrací stejně jako lunární cyklus a Zlaté číslo v devatenáctiletých cyklech. Protože se ve stejných letech tohoto cyklu opakuje cyklicky počítané měsíční fáze při stejných datech, odpovídají v určitém poměru devatenáctiletému kruhu také epakty. V prvním roce cyklu bylo první novoluní 23. ledna. Počítáme-li od tohoto dne střídavě 29 a 30 dní dále, případnou další novoluní na 21. únor a na 23. březen. 22. března, k němuž se určovala alexandrijská epakta, byl tedy Měsíc star třicet dní, čili – po odečtení třiceti – dostaneme alexandrijskou epaktou toho roku 0 (*epactae nullae*). V následujícím roce je tedy epakta 0 + 11, tj. 11, ve třetím roce devatenáctiletého cyklu 11 + 11, tedy 22, ve čtvrtém 3 (22 + 11 = 33 - 30), a tak dále. Protože se epakta během každého devatenáctiletého cyklu zvyšuje osmáctkrát o jedenáct a jednou (mezi devatenáctým rokem jednoho cyklu a prvním rokem následujícího cyklu) o dvanáct, může se ve funkci epakt vystřídat pouze devatenáct čísel a vztah Zlatých čísel a epakt v jednotlivých letech devatenáctiletého kruhu je stálý:

Zlaté číslo	Epakta	Zlaté číslo	Epakta	Zlaté číslo	Epakta
1	0	7	VI	14	XXIII
2	XI	8	XVII	15	IV
3	XXII	9	XXVIII	16	XV
4	III	10	IX	17	XXVI
5	XIV	11	XX	18	VII
6	XXV	12	I	19	XVIII
		13	XII		



Epakty kteréhokoli roku lze vypočítat podle tohoto pravidla: Zlaté číslo daného roku zmenšeno o jednu se násobí jedenácti a součin dělí třiceti. Zbytek je epakta. Platí od 1. září předcházejícího roku do 31. srpna daného roku.<sup>58)</sup> Například epakta pro rok 1278: Zlaté číslo roku 1278 je 6, odečteme 1, zbyde 5, násobeno 11 dává 55. Součin 55 dělíme 30, výsledek je 1, zbytek, tedy epakta roku 1278, je 25 (respektive XXV). Tato epakta platí od 1. září 1277 do 31. srpna 1278.

#### 4.3.2.4.2 Epakty gregoriánské (Liliovy)

Odlíšné jsou epakty užívané v gregoriánském kalendáři, tedy nového počtu, též gregoriánské neboli Liliovy.<sup>59)</sup> Gregoriánské epakty jsou sešupná řada čísel od 0, respektive \*, nahrazující číslo XXX (hvězdičku zavedla komise, která projednávala návrh na opravu kalendáře místo nuly navrhované Gigliem), přes XXXIX, XXXVIII a tak dále až opět k nule, přesněji \*. Značí se rovněž římskými číslicemi. Na rozdíl od juliánských epakt, udávajících stáří Měsíce kteréhokoli dne v roce, gregoriánské epakty udávají stáří Měsíce 1. ledna příslušného roku a ukazují ve věčném gregoriánském kalendáři dny, kdy v jednotlivých letech devatenáctiletého cyklu nastává novoluní (stejnou epaktu jako 1. leden má také 31. leden, 1. březen, 31. březen, 29. duben atd.). Gregoriánské epakty vlastně zastupují Zlaté číslo. To se v gregoriánském kalendáři nadále používá pouze k vyhledání příslušné epakty. Pomocí epakty lze ve věčném gregoriánském kalendáři ve dnech od 8. března do 5. dubna najít datum velikonočního novoluní. – Třináct dní po tomto datu nastává luna XIV (úplněk), tedy rok velikonoční (*terminus paschalis*). Následující neděle pak jsou Velikonoce. Protože v době gregoriánské reformy kalendáře nastávala skutečná novoluní oproti cyklickým výpočtům o tři až čtyři dny dříve, bylo datum novoluní při reformě posunuto o tři dny zpět. – Pouze o tři dny proto, aby cyklická novoluní nastávala raději později než před skutečnými novoluními. Což ovšem zároveň znamená, že cyklicky určená novoluní neodpovídají vždy novoluním skutečným, a že datum Velikonoc není ani v gre-



goriánském kalendáři vždy určeno přesně (zvláště když ani jarní rovnodennost ve skutečnosti nenastává vždy 21. března). – V prvním roce devatenáctiletého cyklu bylo tedy datum noveluní posunuto na 20. leden místo 23. ledna podle juliánského kalendáře, respektive na 30. leden podle kalendáře gregoriánského. Předcházející noveluní muselo být o třicet dnů dříve, tedy 31. prosince. Do 1. ledna uplyne od 31. prosince jeden den, takže gregoriánská epakta prvního roku devatenáctiletého cyklu je 1. Protože se i gregoriánské epakty po každém roce cyklu zvyšují o jedenáct, je ve druhém roce cyklu epakta XII, ve třetím roce XXIII a tak dále. V době provádění gregoriánské reformy platil následující vztah Zlatých čísel a epakt:

Zlaté číslo	Gregoriánská epakta	Zlaté číslo	Gregoriánská epakta
1	I	11	XXI
2	XII	12	II
3	XXIII	13	XIII
4	IV	14	XXIV
5	XV	15	V
6	XXVI	16	XVI
7	VII	17	XXVII
8	XVIII	18	VIII
9	XXIX	19	XLX
10	X		

Tento vztah však, na rozdíl od epakt starého počtu (juliánských), není konstantní. Jak bylo konstatováno při výkladu gregoriánské reformy kalendáře, v letech, kdy v gregoriánském kalendáři dochází ke slunečnímu vyrovnání (vynechání přestupného dne v centenárních letech), je nutno epaktu o jednu snížit, protože se začátek gregoriánského roku posouvá oproti juliánskému o jeden den zpět. Tato úprava se nazývá **sluneční vyrovnání epakty**. Rozdíl mezi devatenácti slunečními lety a 235 lunárními měsíci se naopak vyrovnává zvýšením epakty o jednu sedmkrát po 300 a jednou po 400 letech. Tato úprava se nazývá **měsíční vyrovnání epakty**. V letech, kdy dochází k měsíčnímu i slunečnímu vyrovnání, se pochopitelně obě opatření ruší a epakta se nemění. Ke změně tedy dochází v letech 1700, 1900, 2200 a 2300 (vždy snížení epakty o 1 z důvodu slunečního vyrovnání), 2400 (zvýšení o 1 z důvodu měsíčního vyrovnání). Vzhledem k těmto opatřením se jako gregoriánská epakta mohou uplatnit všechna čísla od nuly do **XXIX**. Ve stejném pořadí se pak gregoriánské epakty mohou opakovat po 300 000 let.

K snadnějšímu zjištění gregoriánské epakty slouží cyklus čísel s poněkud zavádějícím označením „juliánské epakty“. Byly vypočítány podle pravidla pro zjištění epakt starého počtu, ale podle skutečných,





nikoli cyklicky počítaných novoluní.<sup>60)</sup> Od těchto epakt je pak možno odečíst rozdíl mezi „juliánskou“ a gregoriánskou epaktou v příslušné době. V letech 1582–1699 činil tento rozdíl 10, 1700–1899 11, 1900–2199 je to 12, 2200–2299 by měl být rozdíl 13, 2300–2399 14 (vesměs pro sluneční vyrovnání), 2400–2499 (měsíční vyrovnání) 13. Pro zjištění gregoriánské epakty je tedy nutno tato čísla odečíst od následujících výchozích údajů, tj. od „juliánských epakt“ připadajících na jednotlivé roky devatenáctiletého cyklu (podle potřeby je nutno číslo, od něhož odečítáme, zvětšit o 30):

Zlaté číslo	„juliánská epakta“	Zlaté číslo	„juliánská epakta“	Zlaté číslo	„juliánská epakta“
1	XI	7	XVII	14	IV
2	XXII	8	XXVIII	15	XV
3	III	9	IX	16	XXVI
4	XIV	10	XX	17	VII
5	XXV	11	I	18	XVIII
6	VI	12	XII	19	XXIX
		13	XXIII		

Gregoriánskou epaktou pro rok 1998 (Zlaté číslo 4) zjistíme tedy tak, že od čísla 14 („juliánská epakta“ pro roky se Zlatým číslem 4) odečteme 12 (koeficient pro léta 1900–2199), epakta je 2.

### 4.3.2.5 Měsíční reguláry

K výpočtu data Velikonoc sloužil některým komputistům údaj o stáří Měsíce prvního dne každého měsíce během devatenáctiletého cyklu. K jeho zjištění používali měsíční reguláry, *regulares mensium, regulares ad lunam calendariam inveniendam*.<sup>61)</sup> Měsíční reguláry představovaly čísla, která přičtena k epaktám, udávala stáří Měsíce prvního dne jednotlivých měsíců. Jak bylo již konstatováno, začala v prvním roce devatenáctiletého cyklu lednová lunace 24. prosince předešlého roku. Další novoluní byla 23. ledna, 21. února, 23. března, 21. dubna, atd. Z toho vyplývá následující stáří Měsíce v prvním roce devatenáctiletého cyklu:

1. ledna	– luna	IX	1. července	– luna	XIII
1. února	– luna	X	1. srpna	– luna	XIV
1. března	– luna	IX	1. září	– luna	XVI
1. dubna	– luna	X	1. října	– luna	XVI
1. května	– luna	XI	1. listopadu	– luna	XVIII
1. června	– luna	XII	1. prosince	– luna	XVIII



Tato čísla jsou měsíčními regulárami pro všechna léta devatenáctiletého cyklu. Předpokládá se přitom pravidelné střídání rovných a nerovných měsíců (o 29 a 30 dnech). Stáří prvního dne jednotlivých měsíců v dalších letech devatenáctiletého cyklu lze zjistit přičtením epakty příslušného roku k měsíčním reguláram. Je-li součet vyšší než třicet, odečítá se od něho třicet jako počet dní celého měsíce. Pro pravidelné určování stáří Měsíce však nejsou tyto reguláry příliš vhodné, protože v osmém, jedenáctém a devatenáctém roce cyklu vzniká chyba o 1. V těchto letech byly totiž vsunuty přestupné měsíce 6. března (8. rok), 4. prosince (11. rok) a 5. března (19. rok).

Uvedené reguláry jsou reguláry římské, protože patří k roku začínajícímu 1. lednem s epaktami k 22. březnu. Přizpůsobili se alexandrijskému začátku roku 1. září, snížili se čísla pro poslední čtyři měsíce roku pokaždě o jedenáct a ukazují alexandrijské měsíční reguláry: 1. září = V, 1. října = V, 1. listopadu = VII, 1. prosince = VII. Pro výpočet stáří Měsíce je ovšem nutno u alexandrijského způsobu počítat od 1. září epakty následujícího roku. Například stáří Měsíce 1. září 690 je možno zjistit pomocí římské reguláry takto: XVI (římská regulára měsíce září) + VI (epakta) = 22 (stáří Měsíce 1. září). Pomocí alexandrijské reguláry: V (alexandrijská regulára pro září) + XVII (alexandrijská epakta od 1. září 690 do 31. srpna 691) = 22 (stáří Měsíce 1. září).<sup>62)</sup>

#### 4.3.2.6 Písmena martyrologia

Další pomůckou k určení stáří Měsíce kteréhokoli dne v roce byla písmena martyrologia, *litterae martyrologii*. (Martyrologia byly seznamy svatých, jichž mělo být příslušného dne vzpomenuo při mši, uspořádané podle římského kalendáře.)<sup>63)</sup> Ve středověkých martyrologiích bývá při každém dni zapsáno prvních devatenáct písmen abecedy (A-T), která tu zastupují zlatá čísla. Nad nimi jsou položena čísla ukazující, kolik dní je Měsíc star toho dne v příslušném roce devatenáctiletého cyklu. Například v martyrologiu ze 14. století<sup>64)</sup> je u data 28. září zapsáno:<sup>65)</sup>

			IV kal. oct. VIII <sup>66)</sup>						
E									
XIII	XXIII	V	XVI	XXVII	VIII	XIX	XXX	XI	XXII
A	B	C	D	E	F	G	H	I	K
III	XIV	XXV	VI	XVII	XXVIII	IX	XX	II	
L	M	N	O	P	Q	R	S	T	

Bylo-li například roku 1353 písmeno martyrologia E, bylo 28. září toho roku cyklicky vypočtené stáří Měsíce 27.



Při zavedení gregoriánského kalendáře bylo upraveno i římské martyrologium. Přitom musela být uvedena do souladu s novým cyklem epakt také písmena martyrologia. V novém římském martyrologiu jsou místo epakt I–XIII uvedena písmena *a–n*, místo epakt XIV–XIX písmena *p–u* (o je vynecháno), místo epakt XX–XXVII písmena *A–H*, místo epakt XXVIII a XXIX písmena *M* a *N* a místo epakty XXX (\*) písmeno *P*.

### 4.3.2.7 Měsíční písmena

Na počátku středověku se k určení stáří Měsíce v osmdesáti čtyřletém cyklu používalo písmen A až K. Ta se připojovala zpravidla ke každému třetímu dni v roce tak, že k 1. lednu se připisovalo písmeno A, ke 4. lednu B atd., k 28. lednu K, k 31. lednu opět A, ke 3. únoru B atd., k 12. únoru E, ke 14. únoru (výjimka!) F, k 17. únoru G atd., k 26. únoru K, k 1. březnu A, atd. Celé schéma zahrnovalo 59 dnů, tedy dva synodické měsíce. Opakovalo se šestkrát do roka a začínalo znovu 355. dnem roku, ale u 30. prosince (D) se přerušilo.<sup>67)</sup> S pomocí epakty bylo možno podle těchto písmen najít novoluní a úplňky.

Ještě před 8. stoletím se rozšířil i jiný systém měsíčních písmen, *litterae lunares*.<sup>68)</sup> Bylo to **padesát devět značek, které sloužily ke zjištění dat novoluní**.<sup>69)</sup> Tvořila je písmena A až U (*litterae nudaе utrinque*), potom tatáž písmena s tečkou vpravo A. až U. (*litterae subnotatae* nebo *litterae postpunctatae*) a pak písmena .A až .T s tečkou vlevo (*litterae supernotatae, praenotatae* nebo *praepunctatae*). Každému dni v roce bylo přiděleno jedno z těchto písmen, takže u 1. ledna bylo A, u 2. ledna B, u 3. ledna C a tak dále, u 20. ledna U, u 21. ledna .A., u 9. února U., u 10. února .A., u 28. února .T, u 1. března A, u 1. dubna M, u 1. května C, u 1. června O., u 1. července E, u 1. srpna Q., u 1. září H, u 1. října S., u 1. listopadu K, u 1. prosince U., u 2. prosince .A, u 20. prosince .T, u 21. prosince A, u 31. prosince L. Celý systém (A až .T) zahrnuje opět dva měsíce, jeden měsíc rovný (o 30 dnech) a jeden nerovný (o 29 dnech). Opakuje se šestkrát v roce celý, potom jen jeho část (A–L pro 21.–31. prosinec).

V tomto systému připadá na všechny dny označené touž značkou stejná – cyklicky zjištěná – fáze měsíce. Začíná-li například v určitém roce novoluním 21. ledna nerovný měsíc, bude novoluní nerovného měsíce o všech dnech roku, u nichž stojí A.. Začátky měsíců rovných případnou v tom roce na dny, při nichž je písmeno položené o 29 míst dále, tedy .K. Pro každý rok je třeba znát dvě písmena označující data novoluní (*litterae novilunares*),<sup>70)</sup> z nichž jedno platí pro měsíce nerovné, druhé pro měsíce rovné.<sup>71)</sup> Tabulky pro nalezení těchto písmen byly uvedeny v mnohých středověkých kalendářích. Počítání stáří Mě-



sice podle nich však bylo velmi zrušeno jednak vsouváním přestupných měsíců, jednak vkládáním přestupných dní v juliánském slunečním kalendáři. Tabulky uvádějící měsíční písmena byly proto poměrně složité, navíc v nich často docházelo k chybám. Proto bylo stáří Měsíce zjišťováno raději jinými způsoby. Měsíční písmena se objevují v kalendářiích do 11. století. Ve druhé polovině 11. století byl však tento systém již považován za zastaralý.<sup>72)</sup>

Větší význam měla ta měsíční písmena, která připadala na dny mezi mezními daty Velikonoc, tj. od 22. března do 25. dubna, neboť se jich používalo k výpočtu a označení data Velikonoc. Alespoň k těmto dnům bývají příslušná měsíční písmena připsána ve středověkých kalendářiích.<sup>73)</sup>

Měsíční písmena velikonočních dnů byla tato:

22. březen	B.	3. duben	O.	15. duben	.F
23. březen	C.	4. duben	P.	16. duben	.G
24. březen	D.	5. duben	Q.	17. duben	.H
25. březen	E.	6. duben	R.	18. duben	.I
26. březen	F.	7. duben	S.	19. duben	.K
27. březen	G.	8. duben	T.	20. duben	.L
28. březen	H.	9. duben	U.	21. duben	.M
29. březen	I.	10. duben	.A	22. duben	.N
30. březen	K.	11. duben	.B	23. duben	.O
31. březen	L.	12. duben	.C	24. duben	.P
1. duben	M.	13. duben	.D	25. duben	.Q
2. duben	N.	14. duben	.E		

Tato písmena byla zařazena do tabulek, kde zastupovala příslušné dny, a pomoci epakt a konkurent, nebo zlatých čísel a nedělních písmen z nich bylo možno zjistit, na který den připadne Velikonoce. Jako jedna z charakteristických známek roku bývala tato písmena s označením *littera paschalis*, *littera annalis* nebo *littera tabularis* někdy uváděna v datovacích formulích listin i v době, kdy se jich pro určování data Velikonoc již neužívalo.<sup>74)</sup> Vedle toho se tato písmena ještě v polovině 14. století vyskytovala v nápisech, které byly upevňovány na velikonoční svíci, paškál (*tabula cerei paschalis*).<sup>75)</sup>

## 4.3.2.8 Věčný kalendář

### 4.3.2.8.1 Věčný kalendář juliánský

Od 11. století byla měsíční písmena a některé další pomůcky postupně vytlačována jednodušším prostředkem, jehož základy sahají až

k Bedovi, věčným kalendářem juliánským,<sup>761</sup> tj. kalendářem, který byl použitelný pro všechny roky. Byl sestaven pouze pomocí Zlatých čísel, která byla připisována do juliánského kalendáře opatřeného denními písmeny k jednotlivým datům v roce podle toho, na které dny v kterém roce devatenáctiletého cyklu připadlo novoluní. Protože devatenáctiletý cyklus začíná rokem, jehož lednová lunace začíná 24. prosince předešlého roku, připadá první novoluní prvního roku cyklu na 23. leden. K tomuto datu se připisovalo číslo I. Totéž číslo náleželo též k 21. únoru, 23. březnu, atd., vždy střídavě po 29 a 30 dnech. Poslední novoluní v prvním roce cyklu nastalo 13. prosince. Dne 12. ledna bylo první novoluní druhého roku cyklu. K tomuto datu bylo tedy připsáno Zlaté číslo II. Podobným způsobem bylo možno získat všechna další data novoluní. Novoluní přestupných měsíců byla označena při těch dnech, kdy se tyto měsíce vkládaly v západoevropské úpravě devatenáctiletého cyklu.<sup>771</sup> Novoluní (*luna I*) všech 235 synodických měsíců během devatenáctiletého cyklu jsou zřejmá z následující tabulky, kterou lze odvodit z věčného juliánského kalendáře.<sup>78</sup>

Zlaté číslo	leden	únor	březen	duben	květen	červen	červenec	srpen	září	říjen	listopad	prosinec
I	23	21	23	21	21	19	19	17	16	15	14	13
II	12	10	12	10	10	8	8	6	5	4	3	2
III	1 a 31	-	1 a 31	29	29	27	27	25	24	23	22	21
IV	20	18	20	18	18	16	16	14	13	12	11	10
V	9	7	9	7	7	5	5	3	2	2 a 31	30	29
VI	28	26	28	26	26	24	24	22	21	20	19	18
VII	17	15	17	15	15	13	13	11	10	9	8	7
VIII	6	4	6	5	4	3	2	1 a 30	29	28	27	26
IX	25	23	25	23	23	21	21	19	18	17	16	15
X	14	12	14	12	12	10	10	8	7	6	5	4
XI	3	2	3	2	1 a 31	29	29	27	26	25	24	23
XII	22	20	22	20	20	18	18	16	15	14	13	12
XIII	11	9	11	9	9	7	7	5	4	3	2	2 a 31
XIV	30	28	30	28	28	26	26	24	23	22	21	20
XV	19	17	19	17	17	15	15	13	12	11	10	9
XVI	8	6	8	6	6	4	4	2	1	1 a 30	29	28
XVII	27	25	27	25	25	23	23	21	20	19	18	17
XVIII	16	14	16	14	14	12	12	10	9	8	7	6
XIX	5	3	5	4	3	2	1 a 31	29	28	27	25	24
	Podle alexandrijské úpravy cyklu:						1 a 30	28	27	26	25	24

Tabulka však byla sestavena podle výpočtů pocházejících asi ze 4. století. Rozdíl mezi devatenácti juliánskými lety a dvěma sty třiceti pěti synodickými měsíci vzrůstal přibližně za tři sta let na celý den, takže po každém takovémto období nastávala novoluní ve skutečnos-



ti o den dříve, než uvádí tabulka. Aby po uplynutí devatenáctiletého cyklu mohla zůstat Zlatá čísla při stejných datech, vypouštěl se, jak již bylo konstatováno, v posledním roce cyklu jeden den (tzv. *saltus lunae*).

Podle věčného kalendáře lze najít stáří Měsíce kteréhokoli dne určitého roku pouze pomocí Zlatých čísel příslušného roku.<sup>79)</sup> Datum úplňku bylo možno zjistit tak, že se k odpovídajícímu datu novoluní připočítalo třináct dní.

Zvláště od renesance byly vytvářeny různé věčné kalendáře tištěné i mechanické (zejména v podobě posuvných tabulek).

#### 4.3.2.8.2 Věčný kalendář gregoriánský

Při zavádění gregoriánského kalendáře musel být i věčný kalendář přizpůsoben novému způsobu výpočtu data Velikonoc. Zatímco v juliánském věčném kalendáři byla novoluní určena na základě zlatých čísel, ve věčném kalendáři gregoriánském byla Zlatá čísla nahrazena Liliiovými epaktami.

#### 4.3.2.8.3 35 kalendářových tabulek

Jako „věčný kalendář“ bývá někdy také označováno 35 kalendářů vztahujících se k jednotlivým datům Velikonoc a uváděných ve větších moderních příručkách chronologie. Tyto tabulky zahrnují všechny možné varianty křesťanského kalendáře.<sup>80)</sup>

### 4.3.2.9 Rok velikonoční

#### 4.3.2.9.1 Rok velikonoční v juliánském kalendáři

K určení data Neděle velikonoční je důležité zjištění tzv. **roku velikonočního**, *terminus paschalis*, to znamená **dne, kdy nastane první jarní úplněk**, *luna quarta decima paschalis*. Ten může nastat nejdříve 21. března (s novoluním 8. března), nejpozději 18. dubna (s novoluním 5. dubna).<sup>81)</sup> Rok velikonoční může proto připadnout nejdříve na 21. březen, nejpozději na 18. duben. Například v prvním roce devatenáctiletého cyklu (Zlaté číslo I) je novoluní v daném rozmezí 23. března. Jarní úplněk, který nastává čtrnáctý den po novoluní (včetně data novoluní) nastane tedy v tomto roce 5. dubna. Toto datum je pro daný rok rokem velikonočním. Pro Zlaté číslo II je novoluní 12. března, rok velikonoční 25. března, a tak dále. Tímto způsobem lze zjistit roky velikonoční pro všechna léta devatenáctiletého cyklu:



Zlaté číslo	Rok velikonoční	Zlaté číslo	Rok velikonoční
1	5. dubna D	11	15. dubna G
2	25. března G	12	4. dubna C
3	13. dubna E	13	24. března F
4	2. dubna A	14	12. dubna D
5	22. března D	15	1. dubna G
6	10. dubna B	16	21. března C
7	30. března E	17	9. dubna A
8	18. dubna C	18	29. března D
9	7. dubna F	19	17. dubna B
10	27. března B		

Nejbližší neděle po každém z těchto dat je Neděle velikonoční. Tu lze z této tabulky zjistit s pomocí nedělního písmene příslušného roku.<sup>82)</sup>

#### 4.3.2.9.2 Rok velikonoční v gregoriánském kalendáři

Vzhledem k posunu v cyklickém výpočtu novoluní v gregoriánském kalendáři oproti kalendáři juliánskému se změnil také vztah roku velikonočního ke Zlatým číslům. K dalším posunům dochází po každém slunečním vyrovnání. Tabulka gregoriánských roků velikonočních musí tyto skutečnosti pochopitelně respektovat:

Zlaté číslo	Gregoriánské roky velikonoční a denní písmena							
	1582-1699		1700-1899		1900-2199		2200-2299	
1	12. dubna	D	13. dubna	E	14. dubna	F	15. dubna	G
2	1. dubna	G	2. dubna	A	3. dubna	B	4. dubna	C
3	21. března	C	22. března	D	23. března	E	24. března	F
4	9. dubna	A	10. dubna	B	11. dubna	C	12. dubna	D
5	29. března	D	30. března	E	31. března	F	1. dubna	G
6	17. dubna	B	18. dubna	C	18. dubna	C	21. března	C
7	6. dubna	E	7. dubna	F	8. dubna	G	9. dubna	A
8	26. března	A	27. března	B	28. března	C	29. března	D
9	14. dubna	F	15. dubna	G	16. dubna	A	17. dubna	B
10	3. dubna	B	4. dubna	C	5. dubna	D	6. dubna	E
11	23. března	E	24. března	F	25. března	G	26. března	A
12	11. dubna	C	12. dubna	D	13. dubna	E	14. dubna	F
13	31. března	F	1. dubna	G	2. dubna	A	3. dubna	B
14	18. dubna	C	21. března	C	22. března	D	23. března	E
15	8. dubna	G	9. dubna	A	10. dubna	B	11. dubna	C
16	28. března	C	29. března	D	30. března	E	31. března	F
17	16. dubna	A	17. dubna	B	17. dubna	B	18. dubna	C
18	5. dubna	D	6. dubna	E	7. dubna	F	8. dubna	G
19	25. března	G	26. března	A	27. března	B	28. března	C



Datum gregoriánských Velikonoc z této tabulky zjistíme stejným způsobem jako v juliánském kalendáři.<sup>83)</sup>

### 4.3.2.10 Reguláry Velikonoc

Ke zjištění data Velikonoc sloužily také reguláry Velikonoc, *regulares paschae*. Byla to čísla, která udávala časový rozdíl mezi 24. březnem a velikonočním úplňkem (luna XIV) příslušného roku. Přičtou-li se ke konkurentě, dají týdenní den příslušného velikonočního úplňku tak, že 1 = neděle, 2 = pondělí, a tak dále, až 7 = sobota. Přesahuje-li součet sedm, je nutno číslo sedm odečíst. Nastane-li úplněk před 24. březnem, je třeba počet dní, který od tohoto dne uplyne, odečíst od sedmi, jakožto od počtu dní celého týdne. Den 24. března se však nesmí započítávat, protože je obsažen již v konkurentách.<sup>84)</sup>

Protože jsou data jarních úplňků v ustáleném poměru ke zlatým číslům, závisejí na zlatých číslech také reguláry Velikonoc. Vzájemný vztah vyjadřuje následující tabulka:

Zlaté číslo	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Reguláry Velikonoc	5	1	6	2	5	3	6	4	7	3

Zlaté číslo	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Reguláry Velikonoc	1	4	7	5	1	4	2	5	3

Reguláry Velikonoc lze rovněž vypočíst přímo tak, že se klíč roku dělí sedmi a zbytek je regulára (není-li zbytek, je regulára 7).

### 4.3.2.11 Klíče roků

K vypočítání data Velikonoc a tím i dat na nich závislých svátků, sestrojili středověcí komputisté ještě jednu řadu čísel. Udává, o kolik dnů je velikonoční úplněk (luna XIV), tedy rok velikonoční, vzdálen od 11. března. Je to tzv. klíč roků, *clavis terminorum*. Datum 11. března (*locus* nebo *sedes clavis paschae*, někdy jen *clavis paschae*) bylo zvoleno zcela libovolně. Při zjišťování klíče roků se započítává jak den, od něhož se vychází, tak i den jarního úplňku. Klíč roku je tedy číslo, které zmenšeno o 1 a přičteno k 11. březnu udává datum velikonočního úplňku. Protože každý velikonoční rok devatenáctiletého cyklu je jiný, mění se i klíče roků v jednotlivých letech. V prvním roce cyklu je velikonoční úplněk 5. dubna. Tento den je od 11. března vzdálen 26 dní, je tedy při Zlatém čísle 1 klíč roků 26. Při Zlatém čísle 2 je velikonoční



úplněk 25. března, klíč roků bude tedy 15 atd. Snadno lze vypočítat klíč roků, když se datum roku velikonočního připadající na březen zmenší o deset dní. Klíče roku pro všech devatenáct let jsou tyto:



Zlaté číslo	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Klíč roků	26	15	34	23	12	31	20	39	28	17	36	25	14	33	22	11	30	19	38

Datum Velikonoc lze pomocí klíče roků vypočítat tak, že se klíč roku, který se vyhledá v tabulce podle Zlatého čísla, zmenší o 1 a přičte k 11. březnu. Výsledek udává den cyklicky určeného jarního úplňku (pokud je součet větší než 31, je nutno číslo 31 jako počet dnů měsíce března odečíst, jarní úplněk bude v dubnu). Sečtením regulár a konkurent daného roku lze zjistit týdenní den úplňku (je-li součet vyšší než sedm, je nutno sedm odečíst). Velikonoce připadnou na nejbližší následující neděli.<sup>85)</sup>

Stejným způsobem lze pomocí klíčů roků zjistit data jiných svátků závislých na Velikonocích. Ty však mají jiná místa klíčů (*loci clavium* nebo *sedes clavium*):

- pro neděli Devítník (*Septuagesima*) 7. leden (*clavis septuagesimae*)
- pro 1. neděli postní (*Quadragesima*) 28. leden (*clavis quadragesimae*)
- pro Křížovou neděli (*Rogationum*) 15. duben (*clavis rogationum*)
- pro neděli svatodušní (*Pentecostes*) 29. duben (*clavis pentecoste*)<sup>86)</sup>

Pro všechny svátky příslušného roku platí stejný klíč roku. Při zjišťování jejich data se postupuje stejně jako při zjišťování data Velikonoc.<sup>87)</sup> Středověcí komputisté uvádějí pro zapamatování postupu tyto verše:

*Addita cum septem, dant octo bis tertia clavem,  
per numerum talem generat praemissa sequentem  
sique quaterdena superes, tolles tria dena.  
Sex et viginti pro prima collige clavi  
claves ab undenis ad quadraginta referetur.*<sup>88)</sup>

Klíče roků bývají rovněž uváděny jako charakteristické známky roku v datovacích formulích listin, zvláště v 10.–12. století.

### 4.3.2.12 Mnemotechnické komputistické pomůcky

Ve středověkých komputistických příručkách a sbornících, někdy i v kalendářiích, jsou vedle kalendářových veršů uváděny také různé veršované pomůcky, které sloužily k zapamatování nebo určení údajů



k výpočtu velikonočního data. Například *Massa compoti* Alexandra de Villadei obsahuje mnemotechnické pomůcky pro výpočet Zlatého čísla, klíčů roků, roků velikonočních, regulár, konkurent a epakt, včetně určení přestupných let devatenáctiletého cyklu. Tyto pomůcky bývaly také překládány do národních jazyků.<sup>89)</sup>

### 4.3.2.13 Matematická pravidla pro výpočet data Velikonoc

Od 19. století vytvářejí matematikové různé pomůcky k určení data Velikonoc založené na exaktních výpočtech. Velmi rozšířeno je **Gaussovo pravidlo**, které jeho autor, německý matematik, fyzik a astronom Carl Friedrich Gauss (1777–1855), ředitel královské hvězdárny v Göttingkách, sestavil přesně podle církevních předpisů pro výpočet data juliánských i gregoriánských Velikonoc. Gaussovo pravidlo pro přímé zjištění data **juliánských** Velikonoc stanoví: Letopočet dělte 19, zbytek označte *a*. Letopočet dělte 4, zbytek označte *b*. Letopočet dělte 7, zbytek označte *c*. Spočítejte  $(M + 19a) : 30$  (přičemž  $M = 15$ ), zbytek označte *d*. Spočítejte  $(N + 2b + 4c + 6d) : 7$  (přičemž  $N = 6$ ), zbytek označte *e*. Velikonoce pak připadnou na  $(22 + d + e)$  března nebo na  $(d + e - 9)$  dubna. Pro **gregoriánské** velikonoční datum platí následující odchylky: 1) Pokud výsledné datum vychází na 26. duben, je nutno je změnit na 19. duben. 2) Pokud  $d = 18$  a současně je *a* větší než 10, je nutno eventuální výsledek 25. dubna změnit na 18. duben. 3) *M* a *N* nejsou konstantní, ale je nutno je vyčíst z tabulky:

	M	N
do roku 1582	15	6
1583–1699	22	2
1700–1799	23	3
1800–1899	23	4
1900–2099	24	5
2100–2199	24	6
2200–2299	25	0
2300–2399	26	1
2400–2499	25	1

(V současné době, konkrétně pro léta 1900–2099, tedy platí:  $M = 24$ ,  $N = 5$ .) Pravidlo platí pro období od roku 532, respektive již 437, pokud se výpočet Velikonoc řídil alexandrijským způsobem.<sup>90)</sup>

V roce 1917 publikoval vzorec pro výpočet data Velikonoc W. Jacobsthal.<sup>91)</sup> Vedle těchto asi nejznámějších pomůcek však existují

i četné další. V moderní době jsou matematická pravidla pro výpočet data Velikonoc a pro sestavení kalendáře převáděna také do počítačových programů.<sup>92)</sup> Různé návody lze nalézt rovněž na internetu.



#### 4. KAPITOLA – POZNÁMKY

- <sup>1)</sup> Prameny k problematice stanovení data Velikonoc (v německém překladu) s podrobným komentářem vydal A. Strobel, *Texte zur Geschichte des frühchristlichen Osterkalenders*, Münster/Westfalen 1984. K vývoji a funkci svátku srv. týž, *Ursprung und Geschichte des frühchristlichen Osterkalenders*, Berlin 1977; rovněž Ginzel, *Handbuch III*, s. 210–225; Augé, Nocent, Rooney, Scilone, Chupungco, Triacca, *L'ano liturgico*, s. 59n., 131–134; T. Klausner, *Der Festkalender der alten Kirche*, in: *Kirchengeschichte als Missionsgeschichte*, hg. v. H. Frohnes – U. W. Knorr, I, München 1974, s. 377–388; Wiesenbach, *Einleitung*, s. 38–46; Borst, *Der überlieferte Geburtstag*, zvl. s. 25n. K datování Kristova působení a smrti srv. zejména Strobel, *Ursprung und Geschichte*, s. 78–121, 455. K „historickému“ datu Velikonoc též Kellner, *Heortologie*, s. 42; Ginzel, *Handbuch III*, s. 164.
- <sup>2)</sup> Abib (= měsíc klasů) byl podle starožidovského kalendáře prvním měsícem roku. Asi od 6. století př. n. l. byl nazýván nisan (z babylonského *nisannu* = měsíc pokračování, tj. přírody; jarní měsíc). Srv. Ginzel, *Handbuch II*, s. 12, 37; k svátku Pesach tamtéž, s. 19 a 32n.
- <sup>3)</sup> K Anatoliovii srv. Strobel, *Ursprung und Geschichte*, s. 133n.
- <sup>4)</sup> Srv. tamtéž, s. 17–69.
- <sup>5)</sup> Srv. F. Lauchert, *Die Kanones der wichtigsten altkirchlichen Concilien*, Freiburg im Br.–Leipzig 1896, s. 26. K tomu Wiesenbach, *Einleitung*, s. 35–46, zvl. s. 42. Ke sporům o datum Velikonoc srv. A. Hilgenfeld, *Der Paschastreit der alten Kirche. Nach seiner Bedeutung für die Kirchengeschichte und für die Evangelienforschung urkundlich dargestellt*, Halle 1860; P. C. de Smedt, *De controversia circa celebrationem Paschatis, Dissert. selectae*, Gand 1876; Ginzel, *Handbuch III*, s. 210nn., kde je uvedena i další literatura. Raně křesťanské systémy výpočtu data Velikonoc sleduje podrobně Strobel, *Ursprung und Geschichte*, passim. K problematice výpočtu data Velikonoc srv. též K. Ferrari d'Occhieppo, *Die Osterberechnung als Kalenderproblem von der Antike bis Regiomontanus*, in: *Regiomontanus-Studien*, hg. v. G. Hamann, Wien 1980, s. 91–108 (= Sitzungsberichte der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Phil.-hist. Kl. 364).
- <sup>6)</sup> V tomto smyslu, ... *eam festivitatem uno eodemque die ab omnibus ubique celebrari oportere*, formuloval úkol nicejského koncilu, pokud jde o Velikonoce, Konstantin Veliký v cirkuláři z roku 325 (dochován u Eusebia, *Vita Constantini* 3,18, in: Eusebii Pamphili Caesareae Palaestinae episcopi opera omnia quae extant, II, PG 20, Paris 1857, sl. 1074. K problematice Velikonoc na nicejském koncilu srv. L. Duchesne, *La question de la Pâque au concile de Nicée*, *Revue des questions historiques* 28, 1880, s. 5n.; J. Schmid, *Die Osterfestfrage auf dem ersten allgemeinen Konzil von Nicäa*, *Theologische Studien der Leo-Gesellschaft* 13, Wien 1905; týž, *Die Osterfestberechnung in der abendländischen Kirche vom 1. allgemeinen Konzil zu Nicäa bis zum*



- Ende des 8. Jahrhunderts, *Straßburger Theologische Studien* IX.1, 1907. Srv. též Wiesenbach, *Einleitung*, s. 41n., zvl. pozn. 124.
- <sup>7)</sup> K ustanovení synody v Orléansu srv. *Concilium Aurelianense 541, Mai 14. Concilia aevi Merovingici*, rec. F. Maasen, MGH, LL III, Concilia I, Hannover 1893, s. 87; Goetz, *Kirchenfest*, s. 127. K jarní rovnodennosti v době nicejského koncilu Ginzl, *Handbuch* I, s. 101. pozn. 1; Tomsa, *Počítání času*, s. 56, pozn. 8. K symbolickému významu data 21. března srv. Zélinisky, *Le calendrier*, s. 542n.
- <sup>8)</sup> Srv. Kellner, *Heorologie*, s. 43; Ginzl, *Handbuch* III, s. 164 a 218n.; Borst, *Die karolinische Kalenderreform*, s. 48. *Crucifixio Domini* k 25. a *Resurrectio dominica* k 27. březnu uvádí např. kalendárium svatojiřského rukopisu NK ČR XIII E 14 f z počátku 14. století. Další svatojiřské rukopisy zase uvádějí *Ascensio Domini* jako stálý svátek 5. května. Srv. Hledíková, *Kalendáře*, s. 45, 60, 62n.
- <sup>9)</sup> K montanismu srv. Strobel, *Ursprung und Geschichte*, s. 167–224.
- <sup>10)</sup> K výpočtu data Velikonoc srv. především J. van de Kalenda, *Dissertationes de cyclis paschalibus*, Amsterdam 1736; Piper, *Karls des Großen Kalendarium*, s. 93n.; B. Krusch, *Studien zur christlich-mittelalterlichen Chronologie. Der 84-jährige Osterzyklus und seine Quellen*, Leipzig 1880; J. Bach, *Die Osterfestberechnung in alter und neuer Zeit. Ein Beitrag zur christlichen Chronologie*, Freiburg im Breisgau 1907. O střídání různých velikonočních tabulek v západní církvi pojednává B. Krusch, *Die Einführung des griechischen Paschalritus im Abendlande*, NA 9, 1884, s. 101n.; E. Schwartz, *Christliche und jüdische Ostertafeln*, *Abhandlungen der Gesellschaft der Wiss.* Göttingen, phil.-hist. Kl. N.F. VIII, 1905; Ginzl, *Handbuch* III, s. 232n. Wiesenbach, *Einleitung*, s. 42–52. K tabulkám připojeným ke kalendáriu Karla Velikého srv. Ginzl, *Handbuch* III, s. 228n. O Kyrillovi a jeho tabulkách je pojednáno níže. Rovněž uvedené komputistické termíny jsou vysvětleny níže v této kapitole (4.3).
- <sup>11)</sup> O alexandrijském cyklu pojednává Strobel, *Ursprung und Geschichte*, s. 133–137.
- <sup>12)</sup> K lunárním cyklům srv. zde, odst. 4.3.2.1; rovněž kap. 3.3.2. K Theophilovým tabulkám Ginzl, *Handbuch* III, s. 233.
- <sup>13)</sup> Informace o Kyrillových tabulkách pocházejí především z arménského překladu Kyrillova dedikačního listu. Vydal F. C. Conybeare, *The Armenian Version of Revelation, Apokalypse of John, followed by Cyril of Alexandria's scholia on the Incarnation and Epistle on Easter*, London 1907; reprint Amsterdam 1974. Výklad jednotlivých pojmů je uveden níže. Byzantským kruhem měsíčním byl míněn měsíční kruh (*cyclus lunaris*), v němž je sloučeno rovněž devatenáct juliánských let, začíná však o tři roky později než kruh Dionysiův (ten bývá u novějších chronologů nepřesně nazýván též kruhem měsíčním). Rok I byzantského kruhu měsíčního je tedy čtvrtým rokem devatenáctiletého kruhu Dionysiova. Srv. Ginzl, *Handbuch* III, s. 234 a 302n.; Friedrich, *Rukověť*, s. 38n., pozn. 3.
- <sup>14)</sup> Srv. Ginzl, *Handbuch* III, s. 235.
- <sup>15)</sup> Informuje o něm Řehoř Tourský. Srv. *Gregorii episcopi Turonensis Historiarum libri decem, post B. Krusch cur. R. Buchner*, Berlin s.d. (= *Ausgewählte Quellen zur deutschen Geschichte des Mittelalters* I, III), předmluva, sv. 1,



- s. 10 (srv. též pozn. 1), V,17, s. 308 (srv. též pozn. 4 na s. 309). Victoriiův spis vydal Th. Mommsen, *Victorii Aquitani Cursus paschalis annorum DXXXII ad Hilarum archidiaconum ecclesiae Romanae A. CCCCLVII*, MGH, Auct. anti-quissimi IX, Berlin 1892, s. 677nn. K tomu srv. B. Krusch, *Studien zur christlich-mittelalterlichen Chronologie. Die Entstehung unserer heutigen Zeitrechnung*, I. Victorius. Ersatz der fehlerhaften Ausgabe Mommsens in den MG, Berlin 1938 (= Abhandlungen der Preussischen Akademie der Wissenschaften 1937, 8). Srv. též B. Krusch, *Das älteste fränkische Lehrbuch der Dionysianischen Zeitrechnung*, Mélanges offerts à Mr. Émile Chatelain par ses élèves et ses amis, Paris 1910, s. 232nn.
- <sup>163</sup> Srv. Ginzler, *Handbuch III*, s. 248, kde je uvedena též starší literatura k tomuto problému; nověji W. E. van Wijk, *Origine et développement de la computistique médiévale*, Paris 1954, zvl. s. 15n. Dionysius Exiguus se snažil podpořit autoritou nicejského koncilu i konkrétní alexandrijské zásady. Podle jeho tvrzení prý koncil také ustanovil, že *Luna XIV paschalis*, tj. velikonocní úplněk, může připadnout nejdříve na 21. březen, nejpozději na 18. duben, a Velikonoce se mají slavit při *Luna XV-XXI*. Ustanovení koncilu prý porušují ti, kteří slaví Velikonoce při stálém Měsíci XVI-XXII, tj. přivrženci způsobu obvyklého v té době v Římě. Srv. Schmid, *Die Osterfestfrage*, s. 103n.
- <sup>171</sup> Ve skutečnosti Kyrillovy tabulky končily rokem 512 a kruh, jehož pokračování Dionysius Exiguus vypracoval, byl interpolovaným pokračováním Kyrillových tabulek, jak ukázal Schwartz, *Christliche und jüdische Ostertafeln*, s. 22n. O Dionysiově letopočtu srv. níže, kapitola 6.1.2.7.
- <sup>180</sup> K situaci v Irsku srv. M. Walsh, D. ó Cróinin, *Introduction*, in: Cummin's *Lettre De controversia paschali and the De ratione computandi*, edd. M. Walsh, D. ó Cróinin, Toronto 1988, s. 3-54; J. Schmid, *Die Osterberechnung auf den britischen Inseln vom Anfang des 4. bis Ende des 8. Jahrhunderts*, Regensburg 1904; D. J. O'Connell, *Easter Cycles in the Early Irish Church*, *The Journal of the Royal Society of Antiquaries of Ireland* 66, 1936; K. Schaferdiek, *Der irische Osterzyklus des sechsten und siebten Jahrhunderts*, DA 39, 1983, s. 357-378; Ginzler, *Handbuch III*, s. 250. Tabulky pro osmdesátý čtyřletý cyklus jsou v českých zemích doloženy ještě v pozdním středověku. Srv. Boháček, *Komputistický text*, s. 171-179. O poměrech v Galii a ve Španělsku informuje Řehoř Tourský, *Historiarum* V,17, sv. I, s. 308. K pevnému datu Velikonoc srv. zde výše.
- <sup>191</sup> O středověkých pomůckách k určování dat Velikonoc pojednává například Bischoff, *Ostertagtexte*, HJb 60, 1940, s. 549-580; rozšířená verze in: B. Bischoff, *Mittelalterliche Studien II*, Stuttgart 1967, s. 197-227; nověji J. Mayr, *Computus ecclesiasticus*, *Zeitschrift für katholische Theologie* 77, 1955, s. 301-330. Srv. též Boháček, *Komputistický text*. Základní literatura k Bedovi Ctihodnému je uvedena v kap. 2.1, pozn. 14.
- <sup>202</sup> Srv. Ginzler, *Handbuch III*, s. 298-314; G. Grus, *Kalendář*, Ústřední archiv AV ČR, fond Státní hvězdárna, sign. IV b, inv. č. 1397; Kamenceva, *Chronologija*, s. 40-50; rovněž Tomsa, *Počítání času*, s. 57n.
- <sup>211</sup> O gregoriánské reformě je pojednáno v kapitole 3.4.5. Výklad gregoriánských epakt a nedělních písmen, včetně jejich posunu oproti juliánskému kalendáři, je uveden níže, odstavce 4.3.2.4.2 a 4.3.1.2. Ke gregoriánskému velikonocnímu cyklu srv. Gossler, *Begriffswörterbuch*, s. 70.



- 22) Srv. L. Lange, „Paradoxe“ Osterdaten im Gregorianischen Kalender und ihre Bedeutung für die moderne Kalenderreform, Sitzungs-Berichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, phil.-hist. Kl., 1928, 9. Abh.; rovněž Ginzel, *Handbuch* III, s. 273; Friedrich, *Rukověť*, s. 104n.; Wimmer-Melzer, *Lexikon*, s. 42n.
- 23) K problematice velikonočních dat připadajících na 26. duben, případně opakování data 25. dubna v tomtéž cyklu, srv. V. Fiala, *Staročeský kalendář*, Hradec Králové 1969, s. 13, rovněž Ginzel, *Handbuch* III, s. 264. Případná shoda termínu křesťanských Velikonoc a židovského Pesachu mohla být i příčinou ostrých konfliktů. To se stalo v Čechách v roce 1666, kdy připadly na týž den židovský Pesach a Bílá sobota. O násilnostech, k nimž tehdy došlo mezi židy a křesťany v Mladé Boleslavi, pojednává A. Putík, *The Tumult of Mladá Boleslav (Jungbunzlau, Bumsau) in the Messianic Year 5426/1666*, *Judaica Bohemiae* 34, 1999, s. 4–68.
- 24) V českém prostředí jsou některé uvedeny třeba v datování autentik pražského biskupa Daniela I. Srv. např. CDB I, č. 182, s. 178: *Anno dominice incarnationis millesimo CLVIII, indictione V, epacta XVIII, concurrente I, III kalendas iunii...* Podobně též č. 228, s. 206 a č. 229, s. 207 (termíny jsou vyloženy níže, kapitoly 6.1.5, 4.3.2.4, a 4.3.1.3).
- 25) Rok 9 př. n. l. byl nepochybně zvolen zcela libovolně. J. J. Scaliger, *De emendatione temporum*, Coloniae 1682, s. 359 a 507, se domnívá, že oficiálním začátkem byl rok 328 n. l. jakožto první přestupný rok po koncilu nicejském. Srv. též Rühl, *Chronologie*, s. 68. K definici Gossler, *Begriffswörterbuch*, s. 89. Byzantští komputisté počítali sluneční cykly od prvního roku byzantského letopočtu. Ten sice začíná 1. září 5509 př. n. l. (srv. níže, kap. 6.1.2.5.3.), ale byzantští komputisté počítali od 1. října tohoto roku. Byzantský sluneční kruh se liší od latinského o jedenáct let a tři měsíce. Podrobněji o tom srv. Ginzel, *Handbuch* III, s. 299, nebo Rühl, *Chronologie*, s. 158n.; Grummel, *La chronologie*, s. 182. Bez jakéhokoli počítání lze sluneční kruh kteréhokoli roku křesťanského letopočtu najít v tabulce 9.1.
- 26) Místo *litterae calendarum* navrhuje Th. Sickel, *Die Lunarbuchstaben in den Kalendarien des Mittelalters*, Sitzungsberichte der kaiserl. Akademie Wien 83, 1861, s. 156, pozn. 2, vhodněji označení *litterae feriales*. K nedělním písmenům srv. rovněž Gossler, *Begriffswörterbuch*, s. 89. Ve staročeských textech bývají nedělní písmena označena *nedělnie slovece* nebo *nedělnie čteny*. Srv. Rukopis NK ČR v Praze XVII A 6, fol. 3 a XVII B 18, fol. 7. K tomu Friedrich, *Rukověť*, s. 42, pozn. 4. Ačkoli písmena A–G byla prvkem již římského kalendáře, v některých raně středověkých kalendářích jsou na jejich místě čísla I–VII (například v kalendáři sv. Willibrorda, ed. H. A. Wilson, *The Calendar of St. Willibrord, From MS Paris. Lat. 10837. A facsimile with translation, introduction and notes*, London 1918, nebo v kalendáři Karla Velikého, ed. Piper, *Karls des Großen Kalendarium*, s. 20nn. a 38. Srv. Bischoff, *Ostertagrexte*, s. 550. Ideler, *Handbuch* II, s. 373, uvádí příklad použití těchto čísel i v datech listin ve Francii.
- 27) A je písmeno pro 1. leden, první D pro 1. únor, druhé D pro první březen, G pro první duben, atd. Srv. Wąsowicz, *Laciński kalendarz*, s. 38. Další příklady uvádí Bischoff, *Ostertagrexte*, s. 551, pozn. 9. Podobné verše byly již v první polovině 12. století skládány i pro nedělní písmena v celém dvaceti

osmiletém cyklu (například rukopis Bürgerbibliothek, Bibliotheca Bongarsiana, v Bernu č. 416, fol. 15<sup>v</sup> z první poloviny 12. století má verše: *Flos Est Dum Gaudet...* (srv. též Bischoff, tamtéž, pozn. 10).

- <sup>281</sup>) Toto pravidlo pochopitelně neplatí ve spojení AG (v 17. roce slunečního kruhu), kde A náleží nedělim před přestupným dnem, G nedělim po přestupném dni.
- <sup>282</sup>) Bez počítání lze nedělní písmena kteréhokoli roku najít v tabulce 9.2. Při provádění gregoriánské reformy kalendáře se vynecháním deseti dnů bez porušení rytmických dnů změnilo i nedělní písmeno. V roce 1582 se nedělní písmeno G po 15. říjnu změnilo na C.
- <sup>101</sup>) O konkurentách pojednává Beda, *De temporum ratione* LIII, ed. Jones, s. 273nn. Srv. rovněž Gossler, *Begriffswörterbuch*, s. 87.
- <sup>101</sup>) Podle E. Schwartze, *Ostertafeln*, s. 19, byly prý konkurenty určovány pro 30. mechir, který v obyčejných letech odpovídá 24. únoru a v přestupných 25. únoru. Při převedení alexandrijských dat na římská bylo toto datum přeneseno na 24. březen. O orientálním původu konkurent pojednává rovněž Rühl, *Chronologie*, s. 143. Srv. též Ginzel, *Handbuch* III, s. 300; Friedrich, *Rukověť*, s. 45. U dne 24. března bývá ve středověkých kalendářích poznámka *Locus concurrentium* (srv. například Kalendář a nekrolog Olomouckého horologia Královské knihovny stockholmské, ed. B. Mendl, in: A. Friedl, *Hildebert a Everwin*, s. 105) nebo *Hic mutantur concurrentes* (R. T. Hampson, *Medii aevi calendarium* I, s. 424). Podle Bedy (*De temporum ratione*, c. 53, ed. W. Jones, s. 273n.) byl tento den vybrán proto, že toto datum je blízko roku velikonočního (o něm srv. níže, 4.3.2.9). Existují však i jiná vysvětlení. Srv. Ginzel, *Handbuch* III, s. 144. K roku velikonočnímu srv. níže, kap. 4.3.2.9.
- <sup>282</sup>) Jak je již výše uvedeno, byl na začátku slunečního kruhu přestupný rok začínající pondělím, tedy s nedělním písmenem před přestupným dnem G. Po přestupném dni bylo tudíž jeho nedělním písmenem F. K takovému roku patří konkurenta I (24. března byla neděle).
- <sup>283</sup>) K epaktám srv. níže, 4.3.2.4, o slunečních regulárech pojednává následující odstavce (4.3.1.4).
- <sup>284</sup>) Pravidlo o výpočtu konkurent lze vyjádřit tímto vzorcem, v němž  $a$  znamená daný rok:

$$(a + \frac{a}{4} + 4) : 7 - \text{zbytek je konkurenta.}$$

Bez počítání lze konkurenty najít v tabulce 9.4.

- <sup>351</sup>) Grotefend, *Zeitrechnung* I, s. 28, uvádí jiný způsob zjištění březnové reguláry: sluneční měsíc je průměrně dlouhý 30 dní -  $12 \times 30 = 360$ ; z obyčejného křesťanského roku zbývá pět dní, které jsou regulárou měsíce března. Konkurenty definuje například Opatovický kodex z poloviny 12. století (Rakouská národní knihovna ve Vídni, č. 395), fol. 2<sup>v</sup>: *Regulares ideo dicuntur, quia adiecti concurrentibus quota feria kal. mensium incipient...*
- <sup>361</sup>) Tyto reguláry, 2 pro leden a 5 pro únor, platí pro konkurenty, které se měnily 1. ledna (srv. 4.3.1.3). Původně, při změně konkurent 1. března, platila pro leden regulára 3 a pro únor 6.
- <sup>271</sup>) Například pro přestupný rok 1448 byla nedělní písmena GF. Ke G patří konkurenta 7, regulára pro leden je 2, 1. leden =  $2(7 + 2 = 9 - 7 = 2)$ , tj. pon-





děli; 1. únor = 5, tj. čtvrtek; 1. březen však = 1 (konkurenta k F) + 5 (regulára pro březen) = 6, tj. pátek; 1. duben = 1 + 1 = 2, tj. pondělí; 1. květen = 1 + 3 = 4, tj. středa, atd. K regulárám srv. též Gossler, *Begriffswörterbuch*, s. 89.

<sup>38)</sup> Srv. výše.

<sup>39)</sup> Srv. Sichel, *Lunarbuchsaben*, s. 153nn. Ve středověkých kalendářích je v nadpise každého měsíce vedle počtu kalendářních dnů také uvedeno, kolik dnů má jeho lunace. Srv. například Olomoucké horologium, ed. Mendel, s. 103–114: *Januarius habet dies XXXI, luna XXX. Februarius habet dies XXVIII, luna XXVIII*, atd. Podobné svatojiřské kalendáře (srv. Hledíková, *Kalendáře*, s. 57nn.), aj.

<sup>40)</sup> Každá z lunací má jméno podle měsíce, v němž končí. Přestupné měsíce nemají žádné jméno. Vyjadřuje to například *Computus* z roku 1143 (Sichel, *Lunarbuchsaben*, s. 166): *Omnis lunatio illius mensis esse dicitur, in quo finitur, excepto embolismali anno et etiam embolismalis lunatio nullius esse dicitur*. Pro ty lunace, které končí dvě v tomtéž měsíci nebo leží velmi blízko začátku měsíce, však toto pravidlo neplatí.

<sup>41)</sup> Sichel, *Lunarbuchsaben*, s. 180; Ginzel, *Handbuch III*, s. 135. V některých středověkých kalendářích bývá na *saltus lunae* výslovně upozorněno. Například v kalendáriu 13. století v rukopisu NK ČR v Praze XIII G 23, v němž je u 30. července, kde je uvedeno Zlaté číslo XIX, poznamenáno: *Hic fuit luna prima, cum deberet esse XXX propter saltum lune, et hoc in XIX anno*.

<sup>42)</sup> Každá lunace je pojmenována podle kalendářního měsíce, v němž končí, proto lednová lunace začíná v prosinci předchozího roku. Pokud končí dvě lunace v jednom měsíci, pravidlo ovšem neplatí. Srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 136, pozn. 1 a 2.

<sup>43)</sup> Beda pojednává o devatenáctiletém kruhu v *De temporum ratione XLIV*, ed. W. Jones, s. 260n. Srv. Sichel, *Lunarbuchsaben*, s. 171nn. Ve starších kalendářích bývají u těchto dat příslušné poznámky. Například v kalendáriu Olomouckého horologia (ed. Friedl, s. 111) je u 2. září poznámka: *Embolismus II*, to znamená, že se zde vsouvá přestupný měsíc po druhé v devatenáctiletém období. Podobně u 4. prosince (tamtéž, s. 114) *Embolismus IV*, při 2. srpnu (s. 110) *Embolismus VI*. Srv. Friedrich, *Rukověť*, s. 48, pozn. 1; rovněž následující poznámku. – Uvedené dny představují začátky vložených měsíců.

<sup>44)</sup> Toto dělení je pozůstatkem starého osmiměsíčního cyklu. Důvod tohoto dělení uvádí *Epistola Dionysii De ratione pasche* (= *Epistola ad Bonifatium*), in: Dionysius Exiguus, *Liber de paschate*, in: Dionysii Exigui, Viventioli etc. opera omnia, ed. J. P. Migne, PL 67, Paris 1865, sl. 513n., a Beda (*De temporum ratione* c. 46, ed. W. Jones, s. 263–265). Uvedené názvy se vyskytují nejen u komputistů, ale i ve středověkých kalendářích při datech, kdy nichž se vkládají hrudné měsíce. Například Hampson, *Medii aevi calendarium I*, s. 424, u 6. března: *Ogdoadis III embolismus*, u 5. března: *Endecadis ultimus embolismus*, apod. Kalendárium Olomouckého horologia, ed. Friedl, s. 105, při 6. březnu: *III. luna embolismus ogdoade anno VIII.*, při 5. březnu: *VII. luna embolismus endecade anno XVIII.*

<sup>45)</sup> O tomto pojmenování říká Durandus (?–1296) v *Rationale divinorum officium*, Lugduni 1539, VIII, s. 11: *Dicitur aureus numerus per similitudinem*,



*quia sicut aurum superat omnia metalla, ita iste numerus omnes alias rationes lunares excellit.* Ve středověku vládl názor, že tato čísla dostala svůj název proto, že byla v kalendářiích psána zlatým písmem. Například Jan z Hollywoodu o nich říká: *Romani igitur numerum illum ... in calendariis suis aureis litteris scripserunt.* Srv. Johannes de Sacrobosco, *De anni ratione*, ed. Ph. Melancton, Wittenburg 1538, s. 35'. K tomu Moreton, *John of Sacrobosco*, s. 233. Toto tvrzení ovšem není prokázáno. Srv. též Gossler, *Begriffswörterbuch*, s. 33; rovněž *Le Nombre d'or. Etude de chronologie technique. Suivi du texte de la Massa compori d'Alexandre de Ville dieu*, avec trad. et com. par W. E. van Wijk, La Haye 1936. – Veršované návody k sestavení tabulky nebo zjištění Zlatého čísla otiskl Waşowicz, *Kalendarz*, s. 88–90.

- <sup>46)</sup> Například v kalendáriu Opatovického rukopisu z poloviny 12. století (Rakouská národní knihovna ve Vídni, č. 395) je na fol. 2' zapsáno: *Incipit decennovennalis cyclus, qui et angelica linea vocatur, eo quod istam computationem Pachomius, mire sanctitatis vir, angelo docente didicerit.* Srv. Friedrich, *Rukověť*, s. 48.

- <sup>47)</sup> Uvedené pravidlo lze vyjádřit tímto vzorcem, v němž  $a$  znamená daný rok:

$$\frac{a+1}{19}; \text{zbytek je Zlaté číslo.}$$

Bez počítání lze najít zlatá čísla v tabulce 9.5.

- <sup>48)</sup> Například listina Vyšehradské kapituly z roku 1185 (CDB I, č. 308) je datována: *Acta sunt hec anno ... MCLXXXV, ... anno cycli solaris XVIII, anno cycli lunaris VIII, aureo numero VIII.* Stejně číslo tu dokazuje, že *cyclus lunaris* je totéž, co *numerus aureus*. Srv. Friedrich, *Rukověť*, s. 49.

- <sup>49)</sup> Příklad současného datování podle obou těchto kruhů je v úvodu Dionysia Exigua k jeho velikonočním tabulkám: *In praesenti namque tertia indictio est, consulatu Probi junioris, tertius decimus circulus decemnovennalis, decimus lunaris est.* Srv. *Cyclus decemnovennalis Dionysii*, ed. J. P. Migne, PL 67, sl. 493n. Srv. Friedrich, *Rukověť*, s. 49. K byzantskému kruhu srv. rovněž zde výše, pozn. 13.

- <sup>50)</sup> Například *Annales Blandienses*, ed. L. Bethmann, MGH SS V, s. 27, zasnávají k roku 1093: *IX. kal. Octobris (23. září) VI feria, hora III usque in horam VIII, luna XXVIII, indictione I, epacta I, eclipsis solis facta est.* Zde uvedené stáří Měsíce nesouhlasí se skutečností, protože zatmění Slunce může nastat pouze při novoluní, *luna XXX* nebo *luna I*. Tento rozpor lze vysvětlit cyklickým výpočtem. Srv. Friedrich, *Rukověť*, s. 49.

- <sup>51)</sup> Během jednoho devatenáctiletého cyklu zůstává nevyrovnaný zbytek 1h 28min 20s, který za 308 let vzroste na celý den. Rozdíl lze sledovat na tomto přehledu skutečných a cyklicky zjištěných novoluní:

Skutečná novoluní

r. 285 n. l.: 23. 1.; 21. 2.; 23. 3.; 22. 4.; 21. 5.; 20. 6.; 19. 7.; 17. 8.; 16. 9.; 15. 10.; 14. 11.; 13. 12.  
r. 1558: 19. 1.; 18. 2.; 20. 3.; 18. 4.; 17. 5.; 16. 6.; 15. 7.; 13. 8.; 12. 9.; 11. 10.; 10. 11.; 9. 12.

Cyklicky vypočítaná novoluní pro oba tyto roky

(Zlaté číslo 1):

23. 1.; 21. 2.; 23. 3.; 21. 4.; 21. 5.; 19. 6.; 19. 7.; 17. 8.; 16. 9.; 15. 10.; 14. 11.; 13. 12.

Chyba cyklického výpočtu byla napravena až gregoriánskou reformou.

- <sup>52)</sup> K *saltus lunae* srv. zde, kap. 4.3.2.1. O epaktách pojednává např. Ginzel,



*Handbuch III*, s. 140–143; Rühl, *Chronologie*, s. 138–142; Friedrich, *Rukověť*, s. 50–52; Gossler, *Begriffswörterbuch*, s. 24n. O regulářích Velikonoc je pojednáno níže v kapitole 4.3.2.10.

- <sup>53)</sup> Beda, *De temporum ratione* c. 50 (ed. Jones, s. 269n.) o tom uvádí: *Sed pro-  
prie, quae in circulo decemnovennali sunt epactae, lunam quota sit in XI ka-  
lendas Aprilis, ubi paschalis est festi principium, signant*. Jinak to vysvětluje  
J. van den Hagen, *Observationes in Prosperi Aquitani chronicon*, Amsterod-  
am 1733, s. 203n. Srv. též například kalendárium Olomouckého horologia,  
ed. Friedl, s. 105.
- <sup>54)</sup> Vyjadřuje to již zmíněný verš: *Mars concurrentes, September mutat epactas*.  
Srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 141.
- <sup>55)</sup> Například v listině Jindřicha Břetislava z roku 1190 je uvedeno: *kalendis oc-  
tobris, epacta XXIII, concurrentia VII, indictione VIII* (CDB I, č. 325, s. 298).  
Tento rok má Zlaté číslo 13, k němuž náleží epakta XII. Protože však listina  
byla vydána 1. října, čili po dni, kdy se epakty měnily, je zde uvedena epak-  
ta platná pro následující rok. Srv. Friedrich, *Rukověť*, s. 50.
- <sup>56)</sup> Beda, *De temporum ratione* c. 20, ed. Jones, s. 222: *Verum aliis aptius mul-  
to et expeditius videtur, ut computatio omnis, quantum non necessitas ratio-  
nis obsistat. a principio anni sui etiam apud Romanos incipiat et usque ad  
terminum anni ratio atque intemerato ordine procurrat*.
- <sup>57)</sup> Ginzel, *Handbuch III*, s. 142, uvádí též příklady užití této epakty.
- <sup>58)</sup> Svrchu uvedené pravidlo o vypočtení epakt lze vyjádřit tímto vzorcem,  
v němž  $n$  znamená Zlaté číslo:

$$\frac{(n-1) \times 11}{30}; \text{zbytek je epakta.}$$

Bez počítání lze epakty kteréhokoli roku zjistit v tabulce 9.6. K roku veliko-  
nočnímu zmíněnému níže srv. kapitolu 4.3.2.9.

- <sup>59)</sup> O nich pojednává např. Ginzel, *Handbuch III*, s. 259–264; Gossler, *Begriffswörter-  
buch*, s. 24n. Srv. též zde, kapitola 3.4.5.
- <sup>60)</sup> Srv. kapitola 3.4.5. Gregoriánskou epaktu je možno bez počítání zjistit v ta-  
bulce 9.7.
- <sup>61)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 146n.
- <sup>62)</sup> Srv. Beda, *De temporum ratione* c. 20, ed. Jones, s. 220n. K tomu Ginzel,  
*Handbuch III*, s. 147.
- <sup>63)</sup> Srv. Graus, *Necrologium Bohemicum*, s. 789.
- <sup>64)</sup> Rukopis Národní knihovny ČR v Praze VI D 12. Srv. Friedrich, *Rukověť*, s. 53.
- <sup>65)</sup> Výklad o písmenech martyrologia s uvedenými příklady podává Friedrich,  
*Rukověť*, s. 53n.
- <sup>66)</sup> Eje písmeno denní; číslo VIII znamená, že v ten den, tj. 28. září, je noveluni  
v osmém roce devatenáctiletého kruhu.
- <sup>67)</sup> Tato měsíční písmena jsou známa z oficiálního kalendáře pozdních říms-  
kých dob, v chronografu z roku 354. Srv. Sickel, *Lunarbuchstaben*,  
s. 155nn., a Krusch, *Studien*, s. 152n. a 177n.
- <sup>68)</sup> O těch vykládá Beda, *De temporum ratione* c. 23, ed. Jones, s. 224–226. Sic-  
kel, *Lunarbuchstaben*, s. 159nn., vysvětluje tento systém na základě Kalen-  
darium Augiense (Rukopis Rakouské národní knihovny ve Vídni č. 1815)  
z první poloviny 9. století.
- <sup>69)</sup> Srv. rovněž např. Ginzel, *Handbuch III*, s. 130–140; Rühl, *Chronologie*,



- s. 137n.; Friedrich, *Rukověť*, s. 54–55; Gossler, *Begriffswörterbuch*, s. 53. Přehled měsíčních písmen uvádí tabulka 9.11.
- <sup>70)</sup> K tomuto pojmu srv. opět Sichel, *Lunarbuchsragen*, s. 156, pozn. 2.
- <sup>71)</sup> Písmena označující data novoluní v jednotlivých letech devatenáctiletého cyklu jsou v tabulce 9.10. Stáří Měsíce v prvních dnech každého měsíce lze najít v tabulce 9.12 (srv. též Sichel, *Lunarbuchsragen*, s. 164).
- <sup>72)</sup> Alespoň mnich kláštera ve Weltenburgu nazval v nekrologiu kláštera z roku 1074 výpočet stáří Měsíce podle měsíčních písmen „starým počtem“: *MLXXIII. Eclipsis lune facta est circa secundum antiquam computationem XIII, que cum stellis Jovis et Martis illa nocte cursum peregit*. Srv. *Notae Weltenburgenses*, ed. Ph. Jaffé, MGH SS XVII, s. 572. Friedrich, *Rukověť*, s. 55, pozn. 2.
- <sup>73)</sup> Například v kalendáriu rukopisu Národní knihovny ČR v Praze XIII G 23 ze začátku 13. století jsou v měsíci březnu a dubnu při dnech od *XI kal. Aprilis* do *VII kal. Maii* zapsána též písmena B. až .Q. Na začátku rukopisu v přehledu časových známek let 1224–1437 jsou v první rubrice nadepsané *litterae paschales* uvedena písmena dne, kterého byly Velikonoce: (1224, 14. 4.) .E, (1225, 30. 3.) K., (1226, 19. 4.) .K, (1227, 11. 4.) .B, atd. Srv. Friedrich, *Rukověť*, s. 55.
- <sup>74)</sup> Poměrně často se vyskytují v listinách kostnických biskupů z první třetiny 13. století. Například v listině z roku 1220 je uvedeno: *ann. dom. inc. 1220 anno decemnovennalis cycli V, indictione VIII, anno bisextili, J. littera anali, D. littera dominicali, epactis XIII<sup>m</sup>, concurrentibus tribus, III<sup>p</sup> Kal. Augusti* (F. Beyerle, *Grundeigentum und Bürgerrecht im mittelalterlichen Konstanz 2*, Heidelberg 1902, s. 121). Další příklady uvádí Grotefend, *Zeitrechnung I*, s. 114.
- <sup>75)</sup> Například v kronice Andrease li Murisis, opata kláštera sv. Martina v Toursu, je zaznamenán nápis paškálu z roku 1348, jenž kromě jiných časových údajů uvádí též *in tabulari littera L praepunctata* (Collection des chroniques belges VI, s. 292). Srv. Grotefend, *Zeitrechnung I*, s. 145, kde jsou uvedeny i další příklady.
- <sup>76)</sup> O něm srv. např. Ginzel, *Handbuch III*, s. 221; Friedrich, *Rukověť*, s. 56–58.
- <sup>77)</sup> Věčný kalendář juliánský, sestrojený na základě středověkých rukopisných kalendářů podle alexandrijských zásad, je uveden v tabulce 9.8.
- <sup>78)</sup> Srv. Friedrich, *Rukověť*, s. 57. Tučně vyzhištěná data znamenají datum měsíců přestupných.
- <sup>79)</sup> Například stáří měsíce 26. srpna roku 1278 zjistíme takto: Zlaté číslo tohoto roku je 6 (1278 plus 1 děleno 19 dá zbytek 6). Jak vyplývá z tabulky, začala při Zlatém čísle 6 příslušná lunace 22. srpna. Do 26. srpna uplyne od 22. srpna, včetně tohoto dne, pět dnů. Stáří Měsíce 26. srpna 1278 tedy bylo 5 dnů. K věčným kalendářům srv. rovněž kapitola 3.5.
- <sup>80)</sup> Srv. Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné II, s. 535.
- <sup>81)</sup> Ve středověkých kalendářích bývá při 8. březnu poznamenáno: *Prima incensio lune paschalis* a při 5. dubnu: *Ultima incensio lune paschalis*. Srv. např. Friedl, *Hildebert a Everwin*, s. 105n. K tomu Friedrich, *Rukověť*, s. 59.
- <sup>82)</sup> Například datum Velikonoc v roce 1345: Přímým výpočtem (zde výše, kapitola 4.3.2.2) nebo vyhledáním v tabulce 9.5 zjistíme, že rok 1345 má Zlaté číslo 16. Rok velikonoční tedy podle zde uvedené tabulky připadl na 21. bře-



zen, písmeno denní bylo C. Protože nedělním písmenem roku 1345 (tabulka 9.2) bylo B, zbývá od C do B šest dnů, které je nutno přičíst k 21. březnu. Neděle velikonoční tedy v roce 1345 připadla na 27. březen. Pokud je písmeno denní roku velikonočního totožné s nedělním písmenem příslušného roku, připadá rok velikonoční na neděli, a Velikonoce budou o týden později: Například rok 1278 má Zlaté číslo 6, rok velikonoční připadl na 10. dubna a písmeno denní bylo B. Protože nedělním písmenem roku 1278 bylo rovněž písmeno B, připadl rok velikonoční na neděli, a Velikonoce mohly být až následující neděli, tedy 17. dubna. – Kdyby součet roku velikonočního a rozdílu mezi denním a nedělním písmenem byl vyšší nežli 31, bylo by nutno toto číslo jako počet dnů měsíce března odečíst, a datum by připadlo do dubna. – Datum Velikonoc pro jednotlivé roky lze rychleji nalézt v tabulce 9.25, kde odpadá znalost jakýchkoli dalších údajů. Srv. též Friedrich, *Rukověť*, s. 59.

- 83) Tabulku a příslušný výklad uvádí Ginzel, *Handbuch* III, s. 265. Datum Velikonoc lze z této tabulky zjistit stejným způsobem jako v juliánském kalendáři, století pro nedělní písmena v tabulce 9.2 je ovšem nutno hledat v dolní části tabulky (století gregoriánského kalendáře). Například datum Velikonoc pro rok 1999: Zlaté číslo roku 1999 je číslo 5. Při Zlatém čísle 5 je rokem velikonočním v období 1900–2199 podle zde uvedené tabulky 31. březen, denní písmeno je F. Protože nedělní písmeno roku 1999 podle gregoriánského kalendáře je C, od F do C uplynou 4 dny, datum Velikonoc připadne na  $31 + 4 = 35$ . Protože toto číslo přesahuje počet dnů měsíce března, je nutno tento počet, tj. 31 den, odečíst, výsledek jsou 4; Neděle velikonoční v roce 1999 tedy připadla na 4. duben. Stejně datum uvádí pochopitelně i tabulka 9.25.2.
- 84) K regulářům Velikonoc srv. např. Ginzel, *Handbuch* III, s. 145n.; Friedrich, *Rukověť*, s. 59n.; Gossler, *Begriffswörterbuch*, s. 70. Například rok 1231 má Zlaté číslo 16, jarní úplňk je tedy 21. března. Od 24. března je vzdálen tři dny. Regulára tedy bude  $7 - 3 = 4$ . Přidá-li se konkurenta toho roku, tj. 2, je součet 6 a jarní úplňk byl v pátek. Srv. Friedrich, *Rukověť*, s. 60n.; Gossler, *Begriffswörterbuch*, s. 18. Někteří středověké komputy uvádějí zvláštní verše udávající data velikonočního úplňku a velikonoční reguláry pro jednotlivé roky devatenáctiletého cyklu. Pod názvem *Versus de termini paschalis regularibus* jsou zaznamenány například v Opatovickém rukopisu z poloviny 12. století (Rakouská národní knihovna ve Vídni č. 395, fol. 3<sup>v</sup>). Z komputu krakovského kalendáře otiskl podobné verše Wąsowicz, *Kalendarz*, s. 80 (*Versus angelici ad inveniendum paschalem terminum*). O níže zmíněném klíči roků je pojednáno v kapitole 4.3.2.11.
- 85) Například pro rok 1355: Zlaté číslo je 7, klíč roku bude 20. Přičteme 20 dní k 11. březnu (včetně tohoto dne), dostaneme 30. březen. Reguláry tohoto roku jsou 6, konkurenty 3, součet je 9, odečteme 7, výsledek je 2, což znamená, že 30. březen připadl v roce 1355 na pondělí, a Velikonoce tedy byly 5. dubna. Srv. Friedrich, *Rukověť*, s. 60n. Návod na výpočet data Velikonoc podává též P. Andrie, *Umire určit datum Velikonoc? Říše hvězd* 51, 1970, s. 54–57. Tabulky s potřebnými údaji uvádí J. Bouška, *Chronologické tabulky*, in: J. Bouška et al., *Hvězdářská ročenka 1960*, Praha 1959, s. 129–160. Základní informaci o pomůčkách a způsobu určení data Velikonoc a příslu-



né tabulky uvádí rovněž V. Fritz, *Staročeský kalendář se seznamem pevných svátků podle křesťanského kalendáře z XV. a XVI. století, které světli naši dávní předkové, s tabulkami, údaji o církevních počtech, o reformách, Hradec Králové 1969*, s. 8–56.

- <sup>86)</sup> Někteří novodobí chronologové posunují *loci clavium* o jeden den zpět, takže např. místo klíče Velikonoc kladou na 10. březen. Srv. například Ideler, *Handbuch II*, s. 369n.; F. Kaltenbrunner, *Ein Kalender aus dem Anfang des 13. Jahrhunderts*, NA 3, 1877, s. 393.
- <sup>87)</sup> Například datum Letnic roku 1355 vypočítáme takto: K 29. dubnu jako mistu roku Letnic (*sedes clavus pentecostes*), přičteme klíč roku 20 zmenšený o 1. Od součtu,  $29 + 19 = 48$ , odečteme 30 (počet dnů měsíce dubna). Výsledek 18 představuje 18. květen jako rok svatodušní (*terminus pentecostes*). Součet reguláry a konkurent  $6 + 3$  je 9, odečteme 7 a z výsledku 2 je zřejmé, že 18. květen bylo pondělí. Následující neděle, 24. květen, byly tedy Letnice. Přehled pohyblivých svátků je uveden v tabulce 9.16, k jejímuž použití je však nutné znát datum Velikonoc (tabulka 9.25), eventuálně v kalendářích v tabulce 9.24, jejichž číslo je nutno zjistit pomocí tabulky 9.25. Srv. Friedrich, *Rukověť*, s. 61. Pro zapamatování regulár pohyblivých svátků byly rovněž skládány verše. Tak třeba rukopis Rakouské národní knihovny ve Vidni č. 395, fol. 2<sup>r</sup>, uvádí: *Versus de termini quadragesimalis regularibus*.
- <sup>88)</sup> Tak v *Massa compositi* Alexandra de Villadei. Srv. Wąsowicz, *Laciński kalendarz*, s. 40.
- <sup>89)</sup> Srv. Bischoff, *Ostertagtexte*, passim; Wąsowicz, *Laciński kalendarz*, s. 36–47; rýž. *Kalendarz*, s. 74–102. Některé konkrétní příklady uvádím v příslušných souvislostech.
- <sup>90)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 224, pozn. 2, a 266, pozn. 1; Gossler, *Begriffswörterbuch*, s. 31; Wimmer-Melzer, *Lexikon*, s. 44; Fritz, *Staročeský kalendář*, s. 15.
- <sup>91)</sup> W. Jacobsthal, *Mondphasen, Osterrechnung und Ewiger Kalender*, Berlin 1917. Výklad základních vzorců podává Tomsa, *Počítání času*, s. 14–28. Návod, jak různými způsoby bez tabulek vypočítat datum Velikonoc, podává také Bach, *Die Osterberechnung*, s. 50–62.
- <sup>92)</sup> Srv. například Ploner, *COMPUTUS*.



## 5. ČÁSTI ROKU; DĚLENÍ DNE

### 5.1 Roční období a části roku

#### 5.1.1 Přírodní roční období

V nejstarších dobách sledovaly starověké národy, stejně jako přírodní národy ještě v nedávné době, roky pouze jako návrat určitých přírodních jevů: období dešťů, monzunových větrů, záplav velkých řek, příplutí hejn určitých druhů ryb, jednotlivých období přírodního roku a s nimi spojených zemědělských prací. Tyto jevy a činnosti také rozdělávaly rok do kratších úseků, například na období květu, zrání a žni, nebo na období jihozápadních a severozápadních monzunových větrů. Počátek jednotlivých období býval uváděn do souvislosti s postavením hvězd, s fázemi Měsíce a jeho postavením vůči hvězdám, nebo třeba s postavením Slunce na obloze.

V oblastech s rozvíjejícím se zemědělstvím bylo obvyklé dělení roku na dvě, tři nebo čtyři části. Souviselo s proměnami počasí a s polními pracemi. Ve starověkém Egyptě byl rok takto dělen na dobu rozvodnění Nilu, dobu setí a dobu sklizně.<sup>1)</sup> Starověcí Řekové a Římané původně rozlišovali zřejmě jen léto a zimu a doby hlavních přírodních proměn během roku spojovali s časem, kdy se na obloze objevila určitá nápadná hvězda nebo hvězdné seskupení. (Podle Hésioda začínalo léto 20. května, zima 3. listopadu podle našeho počítání.) Obě období reprezentovala hlavní fáze přírodního a zemědělského roku, totiž období růstu a polních prací a období klidu, ale také roku vojenského, zimu jako čas zbrojení a léto jako čas válčení. Vedle toho však začali, zprvu jen neurčitě, rozlišovat i další fáze přírodního roku (Řekové rozeznávali asi nejdříve tři, později čtyři období). Podle těchto fází se řídilo zemědělství, mořeplavba, řemeslo i válečnictví (jaro bylo dobou, kdy vojska táhla do pole, na podzim se vracela), a také náboženské slavnosti. Teprve později byly počátky hlavních ročních období pevně stanoveny. Konkrétně v Caesarově kalendáři byl začátek jara položen na 25. březen, začátek léta na 24. červen, začátek podzimu na 24. září, začátek zimy na 25. prosinec.<sup>2)</sup>

Rozlišování dvou ročních dob, zimy a léta, bylo nejběžnějším dělením roku v přírodním prostředí středověké západní Evropy. Na dvě

části, zimu, kdy noc převládá nade dnem, a léto, kdy je tomu naopak, dělili rok ještě dlouho po přijetí křesťanského kalendáře obyvatel Skandinávie, stejně jako ještě donedávna severoameričtí Indiáni, Eskymáci nebo obyvatelé Sibíře. Přibližné rozhraní mezi oběma obdobími tvořila podzimní a jarní rovnodennost.<sup>3)</sup>

Podobně si asi původně počínali i západoevropští a středoevropští Germáni. Později začali rozlišovat tři roční období, jaro, léto a zimu. Podzim zřejmě začali sledovat až v dobách, kdy se seznámili s pěstováním ovoce a vinné révy. Přibližné počátky ročních dob spojovali s náboženskými, ještě pohanskými svátky.<sup>4)</sup>

Rovněž Slované počítali v nejstarších dobách čas podle ročních období. Původně byla tato období pravděpodobně také pouze dvě, neboť zvláštní slavnosti se vztahovaly k počátku jara a k podzimu. Teprve později začali Slované rozlišovat čtyři období. Jejich počátek býval provázen náboženskými obřady a slavnostmi. Přes odpor církve se udržovaly i po přijetí křesťanství. Některé, alespoň formálně, přežívají na venkově dodnes.<sup>5)</sup>

Dělení roku na dvě či čtyři roční období existovalo i v evropském křesťanském středověku, i když mělo jen podřadný význam. Začátek ročních dob nebyl ovšem určen astronomicky. V občanském životě byl vesměs spojován s církevními svátky, které připadaly přibližně do období výraznějších změn počasí charakterizujícího roční doby. Svátky křesťanská církev i v tomto případě obvykle kladla na termíny svátků pohanských. Při dělení roku na dvě části, zimu a léto, začínala zima buď o svátku sv. Václava (28. září), sv. Michala (29. září), sv. Havla (16. října) nebo sv. Martina (11. listopadu). Léto začínalo na sv. Matěje (24. nebo 25. února), sv. Řehoře (12. března), o Velikonocích nebo na sv. Jiří (24., v českých zemích 23. dubna).<sup>6)</sup> – Toto dělení přežívalo asi nejdéle v hospodářském životě, konkrétně v termínech, v nichž byly odváděny feudální dávky (v českém prostředí obvykle na sv. Jiří a na sv. Havla, v Polsku nejčastěji o Velikonocích a na sv. Michala, ve Slezsku zpravidla na sv. Valpurgu a na sv. Martina).<sup>7)</sup>

Rovněž při dělení roku na čtyři části byly začátky jednotlivých období spojovány s křesťanskými svátky. V germánském prostředí byl již v prvních staletích našeho letopočtu na dobu pohanského svátku oslavujícího střed léta položen svátek Jana Křtitele (24. června). Podzimní svátek, jímž byly oslavovány žně, byl nahrazen svátkem sv. Michala (29. září). Na počátek zimy byl položen svátek sv. Martina (11. listopadu). Na místo svátku slaveného jako střed zimy připadly Vánoce.<sup>8)</sup> Později byl za počátek jara považován svátek Očišťování Panny Marie (2. února) nebo Stolování sv. Petra (22. února), za počátek léta svátky Mamerta, Pankráce a Serváce (11.–13. května) nebo



Urbana (25. května), za počátek podzimu Nanebevzetí Panny Marie (15. srpen) nebo svátek Bartoloměje (24. srpna), za počátek zimy svátek Alžběty (19. listopadu) nebo Klimenta (23. listopadu).<sup>9)</sup>

V kalendářích pozdního středověku nebo raného novověku bývá někdy rok dělen na šest období, vesměs po dvou měsících: na zimu (prosinec – leden), jaro (únor – březen), podletí (duben – květen), léto (červen – červenec), poletí (srpen – září) a podzim (říjen – listopad).<sup>10)</sup>

Začátky ročních dob byly poznamenávány v kalendářích. K jejich zapamatování byly skládány různé mnemotechnické pomůcky. V českém prostředí byly známy například tyto verše:

*Festum Clementis (23. listopadu) caput hyemis est  
venientis.*

*Ver Petro (22. února) detur; estas exinde sequetur.*

*Hoc autem Urbanus (25. května),*

*Autumnus Symphorianus (22. srpna).*

Později se objevují obdobné verše i v češtině:

*Podletí Petr štolován*

*a léto dává Urban*

*Simphorian podzimní,*

*počátek zimy Kliment činí.<sup>11)</sup>*

## 5.1.2 Kvartály a suché dny

Na rozdíl od astronomických ročních období zakotvilo ve středověku v občanském životě církevní dělení roku na čtyři nestejně dlouhé části, tzv. *kvartály*, *quartale*.<sup>12)</sup> Byly vymezeny suchými dny (lat. *quatuor tempora*, *angariae*, *jejunia legitima* nebo *temporalia*). Byly to církví předepsané postní dny, k nimž se vážaly modlitby, udělování almužen a pokání. Ve středu, v pátek a v sobotu (do 7. století v noci ze soboty na neděli) se konaly též zvláštní mše. Suché dny vznikly v Římě, pravděpodobně již ve 3. století. Na počátku 3. století byly pouze třikrát do roka (*Tria tempora*), v měsících červnu, září a prosinci, stanoveny čtyři postní dny. Za Lva I. v 5. století byl přidán ještě jarní termin. V 7. století se suché dny rozšířily v celé západní Evropě. Jejich termíny se ve starší době různily. Rozdílnosti odstranil papež Urban II. v roce 1095, když stanovil půst na středy a tří po nich následující týdenní dny před nedělí Reminiscere, tedy po první neděli postní (*quatuor tempora quadragesimae*), před nedělí Trinitas, tedy po Letnicích (*quatuor tempora pentecostes*), po Povýšení sv. Kříže (14. září; *quatuor tempora crucis*) a po sv. Lucii (13. prosince; *quatuor tempora adventus*). Jejich termíny však kolísaly až do 13. století.<sup>13)</sup>



K zapamatování termínů suchých dnů byly opět skládány různé verše. Běžně byla v Evropě rozšířena latinská formule:

*Post Luciam, cineres, post sanctum pneuma cruceumque,  
Tempora dat quattuor feria quarta sequens.*<sup>14)</sup>

Českou formu této mnemotechnické pomůcky uvádí sborník matematických a astronomických spisů, který vznikl v Čechách ve druhé polovině 13. století:

*Chce kryz. Lucia. Popelec. den Ducha swateho.  
Sbi po nich priw krestene susili sredu.*<sup>15)</sup>

Suché dny byly významným termínem ve společenském životě. Na suché dny nebo v návaznosti na ně bývala stanovována významná shromáždění a jednání. V některých zemích, jako třeba v Polsku, se podle nich řídil účetní rok. Ve starších dobách byli o suchých dnech svěcení kněží. Ve městech se v neděli po suchých dnech konala shromáždění cechů. V Čechách o suchých dnech zasedal zemský soud a konaly se zahájené soudy ve městech.<sup>16)</sup>

### 5.1.3 *Dies caniculares*

Ve středověkých kalendářiích bylo někdy vyznačováno i jiné roční období, tzv. *dies caniculares*, *canicularum*, „psí dny“. Tímto termínem označovali staří Římané nejteplejší období roku, které ohlašoval heliakický východ Siria (Sirius se objevil na východní obloze těsně před východem Slunce). Římané nazývali tuto hvězdu *Stella Canicula* nebo pouze *Canicula*, tedy „Pší hvězda“. Podle ní pojmenovali následující horké období, kdy v římských městech ustaly trhy, přestávalo se pracovat a nastalo období „dovolené“, jako *Dies caniculares*. Pod tímto názvem bylo období letního vedra známo i ve středověku. Údaj o *Dies caniculares* uváděla i kalendária ze zaalpských oblastí. Najdeme je v kalendářiích v Kolíně nad Rýnem, stejně jako v Čechách. Jejich termíny bývají někdy přizpůsobeny místním podmínkám, často však kalendária uvádějí data podle jihoevropských předloh. *Dies caniculares* byly počítány od 22. července do 22. srpna, někdy od 6. července do 5. srpna, jindy zase od 10. nebo 14. července do 15. srpna, někdy i do 5. září. V českém kalendáři zmíněného matematického a komputistického rukopisu ze druhé poloviny 13. století je začátek „psích dnů“ (*Incipiunt dies caniculares*) uveden u 7. července, konec (*Finiunt dies caniculares*) u 17. srpna, ve svatojiřském kalendáři z počátku 14. století jsou mezními dny 14. červenec a 5. září.<sup>17)</sup>





## 5.1.4 Měsíc

Základní jednotkou času v nejstarších kalendářích starověkých národů Předního východu a jihovýchodní Evropy byl měsíc.<sup>18)</sup> Jeho délka byla odvozena od doby, za kterou se na obloze vystřídaly všechny měsíční fáze, jimiž se pozorovateli na Zemi jevil oběh Měsíce okolo Země, a přibližně odpovídala době tohoto oběhu. Zpravidla se střídaly měsíce o 29 a 30 dnech. Již ve starověku však byly utvořeny také měsíce jako umělé časové jednotky, které dobu oběhu Měsíce připomínaly jen velmi přibližně. S „umělými“ měsíci o 30 dnech počítal egyptský sluneční kalendář. V Římě zavedl takovéto měsíce Gaius Iulius Caesar ve svém kalendáři, založeném rovněž na slunečním roku. Měsíce juliánského kalendáře nebyly však stejně dlouhé jako měsíce egyptské, jejich délka byla stanovena na 28 (případně 29), 30 a 31 den. V této podobě převzali měsíce také křesťané, včetně názvů, které pocházely převážně ještě ze starého římského kalendáře, s oběma změnami provedenými po Caesarově reformě.

Křesťanský kalendář počítá tedy s následujícími měsíci:

<i>Ianuarus</i>	31 den	<i>Iulius</i>	31 den
<i>Februarius</i>	28 (29) dnů	<i>Augustus</i>	31 den
<i>Martius</i>	31 den	<i>September</i>	30 dnů
<i>Aprilis</i>	30 dnů	<i>October</i>	31 den
<i>Maius</i>	31 den	<i>November</i>	30 dnů
<i>Iunius</i>	30 dnů	<i>December</i>	31 den

Tyto názvy měsíců jsou užívány v latinských úředních i narativních textech až do moderní doby. Názvy některých měsíců mohou být uvedeny také v poněkud pozměněné formě, která je však vesměs dostatečně srozumitelná. Pro leden se může objevit pojmenování *Gennarius* místo *Ianuarus*. Název měsíce února bývá zkracován na *Februs* místo *Februarius*. Květen bývá v pramenech někdy označen *Madius* nebo *Magius* místo *Maius*. Srpen může být uveden ve zkrácené formě jako *Agustus* místo *Augustus*. Ve středověku byly někdy měsíce označovány také podle svátků, přírodních jevů nebo polních prací, které na ně připadaly. Tak býval například únor někdy nazýván *mensis purgatorius*, duben *mensis venustus* nebo *mensis novarum*, květen *mensis Mariae*, červen *mensis magnus*, červenec *mensis fenalis*, srpen *mensis messionum*. Únor bývá občas nazván *mensis Plutonis* nebo *mensis Numae*. V období renesance někteří jedinci, pyšníci se klasickým vzděláním, používali také stará římská pojmenování měsíců jako *Quintilis* a *Sextilis*.<sup>19)</sup>

Také Germáni, Slované a další národy určovali čas ještě v předkřesťanské době podle lunárních měsíců. Proto také v některých slovanských a germánských jazycích označení měsíce jako časové jednotky



souvisí s Měsícem, v češtině a v ruštině je dokonce totožné. Nejstarší známá germánská<sup>20)</sup> pojmenování měsíců pocházejí z anglosaského prostředí. Zaznamenal je Beda Ctihodný v *De temporum ratione*.<sup>21)</sup> Vztahují se vesměs k ročním obdobím a zemědělským zařízením. Časem ovšem byla tato jména v písemných pramenech nahrazena latinskými. Podle procesů, které se v příslušné době odehrávaly v přírodě nebo podle lidské činnosti spadající do příslušného období pojmenovali měsíce také příslušníci germánských národů ve Skandinávii.<sup>22)</sup>

Germáni ve franské říši používali pro měsíce zčásti tradiční germánská, zčásti latinská pojmenování, která přijali s křesťanstvím. Karel Veliký se pokusil tyto názvy sjednotit a zavedl nová germánská označení, která také charakterizovala období, do kterého příslušný měsíc spadal.<sup>23)</sup> Ta byla s menšími úpravami používána i později. V lidovém prostředí v různých německy mluvících oblastech se však ve středověku objevovala velmi různorodá pojmenování. I když tato jména pronikla do psaných textů jen v omezené míře, už jen písemně doložené názvy ukazují širokou škálu variant souvisejících s přírodou, s lidskou činností i s církevními svátky příslušných měsíců.<sup>24)</sup> V psaných textech byly až na výjimky používány názvy latinské. Od 15. století se německá jména měsíců sjednocovala, do značné míry zásluhou tištěných kalendářů. Obvyklá pojmenování měla zčásti germánský základ, zčásti vycházela z názvů latinských. V 18. století byla rozšířena jména *Jenner, Hornung, Merz, April, Mai, Brachmonat, Heumonat, Augustmonat, Herbstmonat, Weinmonat, Wintermonat, Christmonat*. Na konci 18. a na počátku 19. století se sice objevily pokusy o návrat ke starým, čistě německým pojmenováním, ale neprosadily se. Na počátku 20. století převládly germanizované tvary latinské: *Jänner, Feber, März, April, Mai, Juni, Juli, August, September, Oktober, November, Dezember*. Za nacistického režimu se v některých prostředích objevily pokusy o obnovení starých německých pojmenování měsíců, ale trvale se neprosadily.<sup>25)</sup>

Románské názvy měsíců vycházejí vesměs z latinských pojmenování. Jen pro červen a červenec jsou doloženy názvy odvozené z přírody. Rovněž anglické názvy měsíců pocházejí z latiny.<sup>26)</sup>

Slované si, až na výjimky, uchovali tradiční pojmenování měsíců z předkřesťanské doby. Tato pojmenování souvisela, stejně jako u ostatních přírodních národů, s pravidelně se opakujícími přírodními ději, se stavem vegetace, případně s náboženskými obřady.<sup>27)</sup> Urvátěla se snad již okolo poloviny prvního tisíciletí našeho letopočtu.<sup>28)</sup> Pojmenování měsíců odráželo konkrétní klimatické podmínky prostředí, v němž jednotlivé slovanské kmeny žily. Proto se názvy měsíců ve slovanských jazycích lišily. Ačkoli tyto názvy označovaly původně nejspíše jen nepřesně ohraničené časové úseky,<sup>29)</sup> většina slovanských náro-



dů je po přijetí křesťanství, s nímž Slované převzali také juliánský kalendář, přizpůsobila juliánským měsícům. Slované kmeny ovšem přijímaly křesťanský kalendář a přizpůsobovaly svá vlastní pojmenování juliánským měsícům v různých dobách. Proto latinským názvům odpovídají v jednotlivých slovanských jazycích jiná slovanská pojmenování a podobně znějící názvy náležejí někdy jiným měsícům.<sup>30)</sup> Názvy měsíců se také během staletí vyvíjely. V některých jazycích, například ve slovenštině, srbsčině nebo v ruštině, se vžily upravené názvy latinské nebo řecko-latinské. Jinde, například v Polsku, kde jsou názvy měsíců doloženy od 14. století, se smísily názvy slovanské s latinskými. Podobné názvy měsíců jsou proto v současné době spíše vzácné.<sup>31)</sup>

V českých zemích jsou názvy měsíců v národním jazyce zachyceny v písemných pramenech jednotlivě od 12., pro všechny měsíce od 13. století. Tyto názvy se, podobně jako třeba názvy měsíců v polštině, ještě nějaký čas vyvíjely. Ustálily se na počátku novověku.<sup>32)</sup>

První písemný doklad existence českého pojmenování měsíce pochází z 12. století. Tzv. Kanovník vyšehradský přeložil latinský název měsíce *November* „slovansky“ jako *prosinec*.<sup>33)</sup> Zda jde o omyl kronikářův nebo zda bylo tehdy označení *prosinec* užíváno pro listopad, nelze pro nedostatek pramenů zjistit. Ve druhé polovině 13. století, ze kterého jsou již dochovány české názvy všech měsíců roku, je předposlední jmenován jako *listopad*, poslední jako *prosinec*. Pro květen je použit staroslovanský název *izok*, který se objevuje v pramenech i později. Ojedinele také bývá až do 18. století tento měsíc nazýván *traven*. Běžně však byl květen až do třicátých let 19. století označován jako *máj* (*mag*, *may*), teprve později *květen*.<sup>34)</sup> Ostatní české názvy měsíců, doložené ve 13. století, lze vesměs ztotožnit s dnešními.<sup>35)</sup> Ve středověku však nebyl v češtině vždy odlišován název měsíců s latinským pojmenováním *Iunius* a *Iulius*. Od 13. století jsou oba měsíce nazývány *červen*, pouze v některých textech bývá rozlišován *druhý červen* pro dnešní červenec, nebo zase *červenec*, tedy *malý červen*, pro dnešní červen a samotné *červen* pro náš červenec.<sup>36)</sup> Někdy bývá červenec také nazván *sečen*.<sup>37)</sup> Dnešní způsob pojmenování obou měsíců se ustálil až ve druhé polovině 15. století. Na počátku 14. století je také doloženo pojmenování *hruden* pro leden. Původně byl takto nazýván přestupný měsíc slovanského lunisolárního kalendáře. Ve 14. století se pro měsíc srpen někdy objevuje označení *vřesen*.<sup>38)</sup>

Ve středověkých historiografických textech bývají měsíce uváděny i znameními zvířetníku. Vstup Slunce do jednotlivých znamení autoři kalendářů zaznamenávali při příslušných datech. Někdy však zcela mechanicky bez ohledu na astronomickou skutečnost.<sup>39)</sup>

Svébytným způsobem řešili úpravu měsíců autoři francouzského revolučního kalendáře, když zavedli měsíce o stejné délce s naprosto

netradičními názvy, vyjadřujícími zároveň i charakter příslušného ročního období.<sup>40)</sup> Sovětské reformy kalendáře naopak ponechaly měsíce beze změn.



### 5.1.5 Týden

Mezi základní jednotky měření času patří od nejstarších dob týden (latinsky *hebdomadas*, *hebdomada*, *septimana*). Sedmidenní týden<sup>41)</sup> je uměle utvořenou jednotkou času, která se neustále opakuje. Je menší než rok a měsíc, není však jejich ucelenou částí. Týdny se nevyrovňávají s žádným z nich, ale přecházejí z jednoho měsíce do dalšího, stejně jako z jednoho roku do následujícího. Týdenní dny proto nepřipadají na stejné dny měsíců ani roků. Vznik sedmidenního týdne nelze v pramenech postihnout. Tento časový úsek nebyl, na rozdíl od roku a měsíce, založen na pohybu nebeských těles ani na jiných přírodních jevech. Někdy bývá délka týdne spojována s délkou měsíčních fází. Toto srovnání je však naprosto nedokonalé. Při délce týdne a měsíce by se měsíční fáze rozcházely s týdnem již v následujícím měsíci.<sup>42)</sup>

Sedmidenní týden vznikl v Přední Asii, ovšem hypotéze, že je původu babylonského, lze přijímat jen s výhradami.<sup>43)</sup> Existence sedmidenního týdne je poprvé doložena v židovském prostředí. Podle ustanovení Starého zákona měli Židé šest dnů pracovat a sedmý den odpočívat. Pracovní dny týdne Židé označovali řadovými číslovkami od jedné do šesti, sedmý, sváteční, den nazývali *sabat*.<sup>44)</sup>

V prvním století před naším letopočtem, kdy v Římě zásluhou působení židovské diaspory přicházel do módy judaismus, poznali sedmidenní týden i Římané.<sup>45)</sup> V občanském životě v Římě byla obvyklá osmidenní období, která nesouvisela s římskými měsíci a jejich částmi vyznačenými kalendami, nonami a idami. Vznikla z každodenní praxe, když rolníci z okolí Říma přicházeli každý osmý den do města na trh a vyříditi své záležitosti. Tento osmý den se nazýval *nundinae*, dny celého osmidenního období byly, alespoň v římských kalendářích, označovány písmeny A až H.<sup>46)</sup> O *nundinách* také mohli Římané plnit své občanské povinnosti, účastnit se veřejných shromáždění a zasedat u soudů. *Nundiny* měly charakter tržních a soudních dnů, nikoli náboženských.<sup>47)</sup> Jinak ovšem byl římský rok rozdělen do měsíců s pevnými dny, kalendami, nonami a idami.<sup>48)</sup> V průběhu roku byly zařazeny svátky, *feriae publicae*, o nichž se nesměly konat soudy, a i ti nejnižší služebníci měli odpočívat.<sup>49)</sup> Aniž by *nundiny* zanikly nebo byly zrušeny (jsou doloženy ještě v kalendáři z roku 354 n. l.), začali někteří Římané v 1. století př. n. l. pod židovským vlivem dodržovat odpočinkový sedmý den, *sabat*. Slavili ho však podle svého způsobu. Součas-



tí oficiálního římského kalendáře se ovšem sedmidenní týden nestal, Caesarova úprava kalendáře s ním nikterak nepočítala.

O něco později než židovský sedmidenní týden poznali Římané také jiný typ tohoto úrvaru, týden planetární, jehož uspořádání podléhalo tehdy módní astrologii. Ve druhé polovině 2. století př. n. l. se totiž ve střediscích helénistické kultury v Malé Asii a v Egyptě rozšířila víra ve vliv planet na osud států i lidí. Na jejím základě vzniklo zvláštění „učení“ založené na sledování postavení planet, *astrologie*.<sup>50)</sup> Panovníci a jejich úředníci věřili, že z postavení planet lze předvídat neštěstí, a doufali, že by je, pokud by o něm byli včas informováni, snad bylo možno i odvrátit. Kněží proto pečlivě a systematicky sledovali nebeská tělesa a snažili se z nich vyčíst budoucí události (což zároveň přispívalo k rozvoji astronomie). Tato „soudní“ astrologie vztahující se k panovníckému dvoru a ke státu, nikoli k jednotlivcům, vznikla pravděpodobně v Babylonii někdy mezi 18. a 15. stoletím př. n. l. „Horoskopická“ astrologie, která se vztahuje k jednotlivci a podle níž by postavení planet v době narození člověka mělo určovat jeho osudy, se vyvinula mnohem později. Nejstarší známý horoskop pochází z roku 410 př. n. l. a vznikl rovněž v Babylonii, ovšem v době, kdy již byla součástí Perské říše. Z téže doby, tedy z 5. století př. n. l., pochází také nejstarší babylonský systém planetární teorie. Ještě v 5. století př. n. l. lze sledovat první stopy astrologie také v Řecku. V Římě se astrologie šířila na konci republikánského období, v císařské době potom nabyla značného vlivu. Za experty v astrologii byli v Řecku a v Římě považováni „Chaldejci“, tedy Babyloňané. Podle astrologických teorií vládne každému člověku jedna planeta.

Pod vládou planet, které byly zároveň považovány za bohy, měly být také jednotlivé dny i hodiny každého dne. Podle této představy byl tedy každý den týdně podřízen některé z „planet“ obíhajících podle tehdejších geocentrických představ okolo Země. Z planet však byly známy pouze ty, které bylo možné spatřit pouhým okem. K nim bylo počítáno ještě Slunce a Měsíc.<sup>51)</sup> Pořadí „planet“ se řídilo jejich domnělou vzdáleností od Země: nejvzdálenější měl být Saturn „♄“, bližší Jupiter „♃“, pak Mars „♂“, Slunce „☉“, Venuše „♀“, Merkur „☿“, a nejbliže Zemi byl Měsíc „☾“. Když se všechny planety ve „vládě“ vystřídaly, celý cyklus se opakoval. Každému dni měla vládnout ta planeta, která vládla jeho první hodině (tzv. „vládci“ nebo „vladaři dne“, *domini diei*). Prvním „vladařem“ byl Saturn. Ten vládl první hodině prvního dne v týdnu. Druhé hodině vládl Jupiter, třetí Mars a tak dále. Tři celé cykly vystačily na 21 hodinu, zbývajícím třem hodinám „vládly“ opět Saturn, Jupiter a Mars. Vladařem první hodiny příštího dne pak byla následující „planeta“, Slunce. Poslední hodině druhého dne vládl podle tohoto systému Merkur. První hodině dalšího dne vládl te-



dy Měsíc, který byl také vladařem celého dne, a pak se celý cyklus opákoval. Podle vladařů jednotlivých dnů, kteří následovali v pořadí Saturn, Slunce, Měsíc, Mars, Merkur, Jupiter, Venuše a vystačili přesně na sedmidenní týden, byly rovněž týdenní dny pojmenovány. Asi na konci 1. století př. n. l. pronikl, nejspíše vlivem šířící se astrologie, planetární týden také do Říma. Římané nahradili řecké názvy týdenních dnů (*Hémerá Krónou, Héliou, Selénés, Areos, Hermou, Dios, Afrodítes*) svými, a pojmenovali jednotlivé dny týdně podle římských bohů.<sup>52)</sup>

Podle pozdní zprávy vznikl zvyk označovat týdenní dny podle planet v Egyptě.<sup>53)</sup> V každém případě je planetární týden pozdější než týden židovský, a Římané se s ním seznámili až v době, kdy již byli zvyklí na sedmidenní týden židovský. Znalost planetárního týdne je v Římě doložena na konci 1. století př. n. l. Tento týden se tam vyvíjel souběžně s týdnem židovským, postupně ho však zatlačoval. Ve 2. století n. l. byly již názvy dnů planetárního týdne v Římě obecně rozšířené. Na židovský sabat přitom v Římě připadl *dies Saturni*, který Římané, na rozdíl od židů, považovali za první den týdne.<sup>54)</sup> Když se ve 3. století n. l. prosadila v Římě sluneční teologie s mithraismem a jeho kultem Neporazitelného Slunce (*Sol invictus*), začal být v týdně preferován den, jemuž vládlo Slunce, a ten se stal prvním dnem týdne.<sup>55)</sup> V římském planetárním týdně pak následovaly dny takto:

<i>Dies Solis</i>	☉
<i>Dies Lunae</i>	☾
<i>Dies Martis</i>	♂
<i>Dies Mercurii</i>	☿
<i>Dies Iovis</i>	♃
<i>Dies Veneris</i>	♀
<i>Dies Saturni</i>	♄

Křesťané převzali sedmidenní týden rovněž. Zprvu – pod vlivem judaismu, z něhož bylo křesťanství odvozeno – v židovské podobě s číslanými dny beze jmen, včetně sabatu. Zvláště východní křesťanské obce tento den ještě dlouho dodržovaly jako sváteční.<sup>56)</sup> Postupně však sabat ztrácel pro křesťany náboženský význam. Zároveň byli křesťané ovlivňováni pohanským týdnem s názvy dnů podle planet, ale také astrologií, proti níž křesťanští kněží ostře, ale marně vystupovali.<sup>57)</sup> Ačkoli křesťanští kněží doporučovali vyhýbat se astrologickým termínům v označení týdenních dnů, označovali týdenní dny podle planet i křesťanští autoři.

Křesťané si postupně vytvořili vlastní pojetí a úpravu týdne.<sup>58)</sup> Na rozdíl od židů, pro něž bylo šest dnů určeno k práci a vyřizování vlastních záležitostí, ale sedmý den náležel bohu,<sup>59)</sup> začali křesťané považovat veškerý čas, všechny dny týdne, za „čas boží“ a všechny dny



podle toho dostaly označení dnů svátečních, *feria*. Jednotlivé „feriae“ vlastní pojmenování neměly, byly pouze počítány, *feria prima*, *secunda* atd. až po *feria septima*, místo níž se ale častěji užívalo židovského označení *sabbatum* nebo *dies sabbati*. Tento den také připadal na židovský sabat. Tak se oba týdny, židovský a křesťanský, alespoň pokud jde o uspořádání dnů a začátek a konec týdne, ztotožnily. Liší se však v umístění svátečních dnů. Křesťanským svátečním dnem měla být neděle, den Vzkříšení Páně (*dies dominica resurrectionis*). Odpovídala pozdně římskému „Dni Slunce“ a byla také prvním dnem v týdnu, zatímco židovský sváteční den, sabat, byl posledním dnem týdne. Úředně byla neděle jako volný den zavedena ediktem římského císaře Konstantina Velikého z 3. března 321, jímž bylo nařízeno přerušit práci v „Den Slunce“ (*Dies Solis*). Toto opatření uvítali stejně vyznavači mithraismu, jímž bylo především určeno, jako křesťané.<sup>60)</sup> Postupně se stále výrazněji prosazoval křesťanský charakter tohoto svátku. V poslední čtvrtině 4. století i římské úřední dokumenty hovoří o *Dies Dominicus* či *Dominica*, Dni Páně. Neděle jako sváteční den se ovšem prosazovala velmi zvolna. Ještě po staletích musela být vydávána ustanovení zakazující v tento den manuální práci. Na intelektuální činnost se však zákazy práce nevztahovaly. Neděle byla tedy v křesťanském kalendáři označována jako Den Páně, *Dies Dominica*, jen výjimečně se pro ni užívalo označení *feria prima*. Křesťanský týden začínal nedělí a končil sobotou. V pozdně starověké latinské formě byly jeho dny označovány takto:

<i>Dies Dominicus, Dominica</i> <sup>61)</sup>	= neděle
<i>feria secunda</i>	= pondělí
<i>feria tertia</i>	= úterý
<i>feria quarta</i>	= středa
<i>feria quinta</i>	= čtvrtek
<i>feria sexta</i>	= pátek
<i>sabbatum, feria septima</i>	= sobota

V této podobě, která se vyvinula v prvních čtyřech staletích existence křesťanství, přešel křesťanský týden po zániku západoférické říše do středověku a s křesťanstvím se šířil dále po Evropě.

Sedmidenní týden byl nazýván *hebdomas*, *hebdomada*, *ebdomada* nebo *septimana*. Někdy však se pro něj objevuje i označení posledního týdenního dne, *sabbatum*.<sup>62)</sup>

Vedle uvedeného označení týdenních dnů číslicemi – většinou s výjimkou neděle a soboty – přežívala i nadále označení týdenních dnů podle planet. Tato označení používaly především nejširší vrstvy římského obyvatelstva, ale, jak již bylo naznačeno, také někteří křesťanští spisovatelé. Oba způsoby existovaly vedle sebe. V úředním jazyku





církve i v císařských nařízeních se v 5. století prosadil církevní způsob, v lidovém prostředí převládalo označení podle planet. Přesto se označení podle planet ještě v pozdním středověku objevují i v latinských textech.<sup>63)</sup>

Jednotlivé národní jazyky utvořily vlastní pojmenování týdenních dnů. Jsou vesměs odvozena, nebo alespoň vzdáleně souvisejí, s některým z obou starověkých způsobů.<sup>64)</sup>

Románské jazyky většinou převzaly označení podle planet, pouze neděli a sobotu nazývají církevním způsobem. V italštině jsou pak dny v týdnu označeny *domenica, lunedì, martedì, mercoledì, giovedì, venerdì, sabato*, ve francouzštině *dimanche, lundi, mardi, mercredi, jeudi, vendredi, samedi*. Podobně jsou pojmenovány týdenní dny ve španělštině, provensálštině a friaulštině. Portugalština převzala bez výjimky církevní označení týdenních dnů – *domingo, segunda feira, terça feira, quarta feira, quinta feira, sexta feira, sabbado*.

Germáni pojmenovali dny v týdnu po vzoru římského planetárního týdne. Jména planet, s výjimkou Slunce a Měsíce (*Dies Solis a Lunae*), totožná se jmény bohů, však buď přeložili do svých jazyků, nebo pojmenovali podle božstev germánských: Marta nahradil germánský bůh války *Ziu* nebo na severu *Tyr*, Merkura v některých germánských jazycích hlavní germánský bůh *Wodan*, Jupitera germánský bůh hromu *Donner*, Venuši *Wodanova choť* a bohyně nebe, bouře a smrti *Freja*. Pouze Saturna, pro něhož neměl germánský Olymp obdobu, převzali Germáni v latinské podobě (v angličtině) nebo nahradili židovsko-římským sabatem (označení *Samstag*, utvořené od *sambatum*, v jižních a západních oblastech Německa), či zvolili vlastní označení (*Sonnabend* jako předvečer svátečního dne *Sonntag* v ostatních německých oblastech, nebo *Laugardagr, Lördag, Löverdag*, tj. den lázně, koupání, ve skandinávských jazycích). *Wodanovo* jméno bylo však již ve starohornoněmčině nahrazeno samostatným označením středy, *Mittwoch*, „střed týdne“. V ostatních germánských jazycích je *Wodanovo* jméno v názvu středy zachováno dodnes. Ve středověku se pro neděli někdy užívalo také označení *fröntag*, což je překlad latinského *Dies Dominicus*.<sup>65)</sup> V angličtině se dny v týdnu nazývají *Sunday, Monday, Tuesday, Wednesday, Thursday, Friday, Saturday*, v němčině *Sonntag, Montag, Dienstag, Mittwoch, Donnerstag, Freitag, Samstag* nebo *Sonnabend*. V severských jazycích jsou dny v týdnu, s výjimkou soboty, rovněž pojmenovány podle germánských bohů.

Slované<sup>66)</sup> přijali sedmidenní období s křesťanstvím. Pro tento útvar se v některých slovanských jazycích vžilo označení odpovídající českému slovu *týden*<sup>67)</sup> (např. polsky *tydzień*, slovensky *týžden*), v ruštině *nedělja*, v srbštině *nedelja* nebo *sedmica*.

Na rozdíl od románských a germánských jazyků nespočívá pojme-



nování jednotlivých týdenních dnů, s výjimkou sobory, ve slovanských jazycích s latinskými jmény ani s žádným způsobem používaným v západní Evropě. Slovanská pojmenování byla utvořena zcela samostatně. Na jejich urvání se podíleli nejen misionáři, kteří museli naučit pokřtěné obyvatelstvo křesťanskému kalendáři s jeho liturgií a urvořit a dostat do povědomí lidi příslušné termíny, ale také slovanské obyvatelstvo samo. Základ označení týdenních dnů vznikl v církevní staroslověnině, působily zde však asi i jiné vlivy. Některé názvy byly utvořeny z číselovek, jiné individuálně. S výjimkou názvu neděle, který je odlišný v ruštině, se v označení týdenních dnů shodují všechny slovanské jazyky, západní i východní. Sváteční den byl pojmenován *neděle/ nedelja* (v ruštině *voskresenje*).<sup>68)</sup> Den následující po neděli byl nazván *pondělí*, další, druhý („vtorý“) den po neděli, *úterý*. Po něm následoval prostřední den v týdnu, *středa*, pak čtvrtý a pátý den po neděli, *čtvrtek* a *pátek*, posledním dnem byla, podobně jako v mnoha jiných jazycích, *sobota*.<sup>69)</sup>

Slovanské názvy týdenních dnů ovlivnily i některé další střeoevropské a severoevropské jazyky. Maďaři poznali týden prostřednictvím Slovanů a převzali většinu názvů týdenních dnů, kromě označení neděle a pondělí, přímo ze slovanských jazyků, ať už doslovným překladem (*úterý*) nebo v původním znění pouze přizpůsobeném maďarskému jazyku (*středa* až *sobota*). Slovanský systém označování dnů přešel také do pobaltských jazyků, pruštiny, litevštiny, lotyštiny i estonštiny.<sup>70)</sup>

## 5.2 Den

Základní jednotkou měření času ve všech společnostech, jak již bylo konstatováno, byl den. Denní činnost člověka se od nejstarších dob až hluboko do novověku odehrávala téměř výhradně za světlého dne, v době mezi východem a západem Slunce.<sup>71)</sup> Takto také lidé zemědělské společnosti běžně počítali dny. Středověcí komputisté někdy nazývali takovýto den *dies usualis* nebo *artificialis*.

Chronologie však počítá s celým dnem, tedy se světlým dnem a s nocí. Takovýto den se ve středověku nazýval *dies integer* nebo *dies naturalis*, v církevním právu *dies legitimus*. Dnes počítáme dvacetitřehodinový den od půlnoci do půlnoci (v astronomii se do konce roku 1924 počítal den od poledne, aby se neměnilo datum během jednoho pozorování, od 1. ledna 1925 se den počítá rovněž od půlnoci). V minulosti byl však den počítán různými způsoby. Pro nejstarší historická období jsou k dispozici jen velmi skrovné doklady a určit dení dobu, od které jednotlivé starověké národy počítaly den, lze jen



s výhradami. V zásadě lze předpokládat, že národy řídící se lunárním kalendářem začínaly den od západu Slunce nebo od setmění, národy řídící se slunečním kalendářem od východu Slunce. Tento předpoklad však neplatí všeobecně, protože v otázkách začátku dne hrály roli asi i jiné okolnosti než pouze pozorování Měsíce nebo Slunce.

Z babylonských astronomických tabulek odborníci usuzují, že babylonští astronomové počítali dny od půlnoci, pro lidový kalendář však předpokládají začátek dne při západu Slunce. V občanském životě byl den, alespoň podle svědectví římských spisovatelů, počítán od východu Slunce do dalšího východu Slunce.

Kdy začínal den ve starověkém Řecku, není rovněž zcela jasné. V nejstarší době zřejmě alespoň Athéňané a obyvatelé Delf počítali dny od východu Slunce, což pravděpodobně souviselo s východem Síría a s úlohou hvězd v tehdejší řecké kalendáři. Později, kdy se Řekové odvraceli od kultu hvězd a obecně se prosadil lunisolární rok s lunárními měsíci, přešli k večernímu začátku dne, který kalendáři založenému na pozorování Měsíce lépe vyhovuje. Den počítali Řekové zřejmě nikoli od západu Slunce, ale od setmění. Večerní začátek dne byl v Řecku používán až do přijetí juliánského kalendáře.

Egyptané a Peršané, kteří počítali čas důsledně podle Slunce, začínali den východem Slunce.<sup>72)</sup>

Římský den prý, alespoň podle Plinia, začínal o půlnoci. To platilo zřejmě pro sakrální a právní jednání. V běžném životě počítali lidé spíše jen světlý den od východu Slunce do začátku noci, a bylo-li toho zapotřebí, byla noc podle pokročilosti doby připočítána k předchozímu nebo k následujícímu dni. Častěji však byl asi počítán celý den od východu Slunce do dalšího východu.

Židé počítali dny od západu do západu Slunce. Tento způsob převzala také křesťanská církev a počítala den od nešpor (*vesperí*).<sup>73)</sup> *Dies legitimus* církevního práva však začínal východem Slunce. Západem Slunce začínal ve starší době den také v českých zemích.<sup>74)</sup>

### 5.2.1 Části dne a zařízení k jejich měření

Od nejstarších dob potřebovali lidé určovat nejen dny, ale i časové úseky v rámci dnů. „Dělení dne“ bylo zpočátku velmi primitivní. Dny nebyly děleny na určité části, ale denní nebo noční doby byly udávány jen velmi neurčitě a přibližně.<sup>75)</sup>

V Řecku<sup>76)</sup> stačilo Hésiodovi (okolo 700 př. n. l.) k určení denního času pouze ráno a večer. Homér rozlišoval ve světlém dni tři části, úsvit, střední část dne a soumrak, někdy používal k určení denní doby čas pravidelně se opakujících činností, například dobu oběda. Po-



zdějí se jako časový údaj objevuje rovněž odpoledne, popřípadě časně a pozdní, a označení pro začátek noci. Tyto zcela nevyhraněné časové úseky různé délky byly nazývány *hora*. Podnětem k dělení noci bylo především střídání stráží ve vojenských táborech. Noc byla rozdělena na tři nebo čtyři části od západu do východu Slunce. Jejich délka se však měnila podle ročních dob. Dělení dne na dvanáct částí je u Řeků doloženo až od dob Alexandra Makedonského (356–323 př. n. l.). Tehdy také do té doby neurčitý výraz *hora* nabyl významu hodiny jako konkrétní jednotky času.

Staří Peršané<sup>77)</sup> rozlišovali pět denních úseků: červánky (od středu noci do východu Slunce), dobu obětování (od východu Slunce do poledne), plné světlo (od poledne do západu Slunce), východ hvězd (od západu Slunce do objevení se souhvězdí), dobu modliteb (od setmění do půlnoci). Podobně Židé<sup>78)</sup> v nejstarších dobách až do babylonského exilu neznali dělení dne na stejné části. Židovským pastýřům a rolníkům stačila obecná pojmenování hlavních fází dne, jako je ráno, poledne, večer, případně červánky.

Římané<sup>79)</sup> zpočátku také rozlišovali pouze východ a západ Slunce, popřípadě poledne, časem ovšem měli pro určení denních fází k dispozici velký výběr termínů. Dokud však nepoznali dělení dne na hodiny, bylo toto určení velmi vágní: *diluculum* (úsvit), *mane* (ráno), *ad meridiem* (k poledni), *meridies* (střed dne), *de meridiie* (odpoledne), *suprema* (západ Slunce), *vespera* (večer), *crepusculum* (soumrak), *prima fax* (první pochodeň), *concupium* (pokročilá noc), *intempesta nox* (hluboká noc), *media nox* (střed noci), *gallicinium* (kuropění). Kuropění bylo dlouhou signálem k zahájení práce.

Ve všech známých kulturních oblastech Přední Asie a Evropy bylo časem obvyklé dělení dne na dvanáct částí. Tento zvyk pocházel zřejmě z Babylonie.<sup>80)</sup> Babylonští astronomové dělili den (tj. celý den včetně noci) na základě šedesátinného principu buď na šest úseků, dělených dále na šedesátiny a ty opět na šedesátiny, méně často bezprostředně na šedesátiny, a ty opět a opět na šedesátiny. V občanském životě byl však den, rovněž celý včetně noci, alespoň od 8. století př. n. l., od kdy jsou známy doklady o dělení občanského dne, dělen na dvanáct stejně dlouhých částí (tzv. *kaspu* – odpovídaly našim dvěma hodinám). Každá se dělila na šedesát minut, každá minuta – teoreticky – na šedesát sekund. – Toto dělení pravděpodobně souvisí se vznikem zodiaku.

Z tohoto zvyku asi vzniklo oddělené počítání dvanácti částí, *hodin*, denních (od východu do západu Slunce) a dvanácti částí nočních (od západu do východu Slunce). To se rozšířilo na Předním východě a postupně také v Evropě. Takovéto hodiny měly v různých ročních dobách, a také na různých místech, odlišnou délku. Ta se měnila s dél-



kou světlého dne. Stejně dlouhé byly denní i noční hodiny v době okolo jarní a podzimní rovnodennosti, v létě byly delší denní hodiny, v zimě noční. Proto jsou tyto hodiny nazývány *nestejné, nerovnoměrné, horae inaequales* nebo *horae temporales*. – V přepočtu na dnes užívané minuty, které tehdy ovšem známy nebyly, trvala například v Horním Egyptě nejdelší hodina 67 minut, nejkratší 53 minuty, v Athénách nejdelší 73, nejkratší 47 minut, v Římě 76 a 44 minuty, v jižním Německu 80 a 40 minut, v severní Anglii 90 a 30 minut.<sup>81)</sup>

V každodenním životě v Římě však běžně stačilo i starší dělení dne a noci, obou na čtyři části. Ty byly také úředně oznamovány. Čtvrtiny dne byly, s výjimkou první hodiny, *hora prima*, pojmenovány podle své poslední hodiny, vždy ve smyslu hodiny uplynulé, dokončené (*hora expleta, hora completa*). Tak znamenala *nona* konec deváté hodiny denní, méně často noční, nebo mohla také označovat časový úsek od sedmé do deváté hodiny. Místo „dvanácté hodiny“ denní nebo noční bylo v tomto smyslu užíváno označení *mane* a *vespera* nebo *suprema*. Pro dobu před rozedněním bylo obvyklé označení „kuropění“, *gallicantus*.<sup>82)</sup>

### 5.2.1.1 Sluneční hodiny

Přesnější dělení dne na menší úseky bylo možné až tehdy, když tyto úseky bylo možno měřit, když lidé poznali *hodiny* jako přístroje k měření času.<sup>83)</sup> Nejstarší způsob určování času vycházel z poznatku proměny vrženého slunečního stínu. Podle délky stínu měřeného na „střevice“ nebo „stopy“ byla také nejspíše ve 4. století př. n. l. v antickém Řecku běžně určována denní doba.<sup>84)</sup>

Na základě takovýchto poznatků byly sestrojeny sluneční hodiny, *gnómon*.<sup>85)</sup> Sluneční hodiny, skládající se z tyče, která vrhala stín (nazývala se rovněž *gnómon* nebo také *stilus*), a ze stupnice, která délku stínu, případně též jeho směr, odměřovala, byly známy asi od třetího tisíciletí před naším letopočtem. Zprvu však sloužily kalendářovým účelům, k nimž teprve později přibýlo dělení dne. Sluneční hodiny používali v oblastech, na něž navazovala evropská kultura, nejdříve asi Egypťané a Babyloňané, jejichž prostřednictvím se s nimi seznámili Židé. Brzy je znali rovněž Řekové.

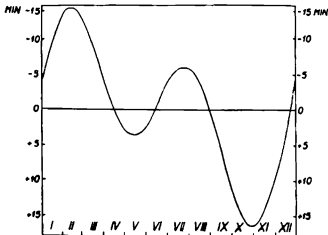
#### 5.2.1.1.1 Časová rovnice

Měření času slunečními hodinami přináší ovšem určité problémy. Sklon zemské osy a eliptická dráha Země okolo Slunce spolu s dalšími faktory (viz kap. 3.2.1) totiž zapříčiňuje, že oběžná rychlost Země



se v průběhu roku mění, a mění se také doba mezi dvěma průchody Slunce poledníkem, tedy délka dne. V důsledku toho je i zdánlivý pohyb Slunce po obloze nerovnoměrný a hodiny na slunečních hodinách mění v průběhu roku svou délku. Tento tzv. *pravý sluneční čas* udávaný slunečními hodinami, však není dnes použitelný, protože občanský čas musí plynout rovnoměrně. Proto se pro měření času v moderní době používá tzv. *střední sluneční čas*, jehož hodiny, odměřované mechanickými nebo elektronickými hodinami, jsou v průběhu roku stejně dlouhé. Rozdíl mezi pravým slunečním časem a středním slunečním časem může dosáhnout až 16min 21s a nazývá se *časová rovnice*. Časová rovnice je tedy příčinou, proč se rozcházejí údaje slunečních a mechanických hodin. Graficky ji vyjadřuje křivka o dvou kladných a dvou záporných vrcholech. Na vodorovné ose je uveden čas ve dnech, na svislé ose velikost rozdílu obou časů. Oba časy se stýkají čtyřikrát za rok, 15. dubna, 14. června, 1. září a 25. prosince.

*Grafické znázornění časové rovnice*



Mezní hodnoty časové rovnice:

1. minimum	12. února - 14min 25s	2. minimum	26. července - 6min 21s
	15. dubna 0		1. září 0
1. maximum	14. května + 3min 50s	2. maximum	4. listopadu + 16min 21s
	14. června 0		25. prosince 0



Pro zjištění středního slunečního času při měření času slunečními hodinami je třeba jejich údaj opravit o časovou rovnici.

Dalším důležitým faktorem pro určování času slunečními hodinami je zeměpisná šířka stanoviště, která se podílí na délce a směru stínu. Délka vrženého stínu se přitom mění také podle roční doby. Například čtyři metry vysoký gnómon vrhá 22. června na 52° severní šířky stín dlouhý 2,2 m; 23. září 5,1 m; 23. prosince 15,4 m. Na 20° severní šířky je to v týchž dnech 0,2 m; 1,5 m a 3,8 m. Sluneční hodiny mohou proto ukazovat správný čas pouze na rovnoběžce, pro kterou byly sestrojeny.<sup>86)</sup>

### 5.2.1.1.2 Sluneční hodiny ve starém Římě

Nejstarší sluneční hodiny měly zpravidla tvar obelisku nebo pylonu, se stupnicí na zemi. Čas se měřil podle délky stínu. Časem však nabyly sluneční hodiny také jiných, mnohdy i velmi složitých tvarů.<sup>87)</sup> Byly umístěny na veřejných budovách, chrámech i soukromých domech a vilách. Problém s konstrukcí slunečních hodin v závislosti na zeměpisné šířce byl vyřešen nejpozději ve 3. století př. n. l. Sluneční hodiny od té doby ukazovaly nerovnoměrné hodiny pro určitou zeměpisnou šířku.

Římané získali první sluneční hodiny za první punské války v roce 263 př. n. l. jako válečnou kořist z Catany na Sicílii. Umístili je na forum vedle řečiště a po 99 let jim vůbec nevadilo, že neukazují správný čas, protože byly sestrojeny pro místo položené o čtyři stupně jižněji. Teprve roku 164 př. n. l. dostal Řím veřejné sluneční hodiny, které přibližně odpovídaly jeho zeměpisné šířce.<sup>88)</sup> Funkci slunečních hodin zastával i obelisk, který dal v roce 10 př. n. l. císař Augustus převést z Egypta a umístit na Martově poli. Sluneční hodiny pak brzy pronikly z veřejných míst také do domácností. Nabývaly nejrůznějších podob. Byly sestrojeny a prodávány i přenosné závěsné sluneční hodiny, vhodné na cesty. Bylo je možno nařídít pro kteroukoli zeměpisnou šířku nebo pro řadu důležitých míst.<sup>89)</sup> Velmi jednoduché sluneční hodiny používali naopak v pozdní antice římscí rolníci. Tyč vrhající stín nahrazovala rolníkova postava, délku stínu odměřil rolník svým vlastním chodidlem, a z tabulky mohl vyčíst přibližný čas.<sup>90)</sup>

## 5.2.1.2 Hodiny jako časový údaj ve středověku

### 5.2.1.2.1 Kanonické hodinky

Křesťanská církev převzala římské dělení dne a noci na stejný počet částí, jejichž délka se během roku měnila, a upravila podle něho doby



modliteb.<sup>91)</sup> Ty spadaly do hlavních úseků dne a noci, známých již v Novém zákoně, do třetí, šesté a deváté hodiny, a do doby východu a západu Slunce. Do těchto časových úseků, většinou na jejich konec, připadaly tedy asi od 5. století předepsané křesťanské modlitby, *matutinum* (jitřní) ve třetí čtvrtině noci, *hora prima* (*prima*) při východu Slunce, *hora tercia*, *terciarum* uprostřed dopoledne, *hora sexta* v poledne, *hora nona* uprostřed odpoledne, *vespera*, *hora vesperarum* (nešpory) zprvu po západu Slunce, od 6. století asi hodinu před západem Slunce, zatímco na dobu západu Slunce bylo položeno *completorium*. Těchto sedm časových úseků bylo nazýváno *kanonické* nebo *cirkevní hodinky*, *horae canonicae*.<sup>92)</sup>

<i>matutinum</i>	- třetí čtvrtina noci
<i>prima</i>	- při východu Slunce
<i>tercia</i>	- třetí hodina, uprostřed dopoledne
<i>sexta</i>	- šestá hodina, poledne
<i>nona</i>	- devátá hodina, uprostřed odpoledne
<i>vespera</i>	- hodina před západem Slunce
<i>completorium</i>	- po západu Slunce

Časem se ovšem doba některých hodiněk posouvala. *Sexta* byla vypuštěna a *nona* přesunuta na poledne (pozůstatek toho je dodnes zachován v anglickém označení poledne *noon*), *vespera* se přesouvala doprostřed odpoledne, později byla také do pokročilejší denní doby posunuta *prima*. K posunu docházelo postupně a v různých oblastech v jinou dobu, většinou mezi 13. a 14. stoletím. – Ve střední Evropě docházelo k některým posunům poměrně záhy. *Nona* zde připadala na poledne již ve 12. století (*sexta* přitom zmizela asi důsledněji než v západní Evropě). Posun vespery do dřívější doby je v pramenech postižitelný od 14. století.<sup>93)</sup>

Podle kanonických hodiněk byl také od raného středověku počítán čas občanského dne. Od 12. století dělení dne podle kanonických hodiněk zcela převládalo nad ostatními způsoby. Teprve v první polovině 15. století začalo být vytlačováno moderními hodinami. V občanském dělení dne byly však používány pouze ty hodinky, které odpovídaly jednotlivým čtvrtím světlého dne, tedy *prima*, *tercia*, *sexta*, *nona* a *vespera*. Jejich začátek byl oznamován zvoněním kostelních zvonů.<sup>94)</sup>

Zvony začaly být hojně užívány v kostelích a v kláštorech od 5. a 6. století. V 9. století již byly asi všeobecně rozšířeny. Kostelní zvony sloužily zároveň komunikaci, působily při shromažďování věřících do kostela, při svolávání vojenské hotovosti, v soudnictví a v právních jednáních i při slavnostních příležitostech v životě středověké společnosti. Od 9. století jsou doloženy také předepsané sekvence, které mě-





ly zvony v určité době a při konkrétních příležitostech odbijet. – Skutečné zvuky však závisely na druhu, kvalitě a počtu zvonů, které byly v příslušném místě k dispozici. – Ve městech se samozřejmě prolínalo zvonění většího počtu zvonů z různých kostelů.

Kromě již uvedených hodiněk oznamovaných zvoněním bylo v románských zemích ještě přibližně půl hodiny po západu Slunce vyzváňeno klekání (*Ave Maria*). Tento zvyk přišel asi ve 14. století také do střední Evropy. Na počátku 14. století přibýlo v Itálii další *Ave Maria* oznamované zvoněním brzy ráno, a pak ještě třetí v poledne.

Podstatně přísněji byly kanonické hodinky dodržovány v klášte-rech,<sup>95)</sup> kde byly rozděleny i během noci. V klášterním životě měly vigilie začínat krátce po půlnoci a ještě v noci měly končit. Matutina měla být před úsvitem. Denní hodinky byly někdy posouvány podle práce připadající do příslušného období. V létě třeba byla nona dříve, aby bylo dost času na odpolední práci, v zimě se naopak posunovala tercie. Podle roční doby byla upravována i délka bohoslužeb. Například liturgie zimních vigilí byla obsažnější (a mše tudíž v dlouhé noci delší) než v létě.

Doba kanonických hodiněk byla určována podle nestejně dlouhých hodin, v podstatě tak, aby se vešly do světlého dne. Proto připadají kanonické hodinky v různých ročních dobách na odlišnou hodinu podle moderního počítání.

### 5.2.1.2.2 Jiné způsoby obecného označení denní doby

V běžném životě byla užívána i jiná označení denního času, nejčastěji podle mše, která se v téže době konala, nebo podle denního jídla, případně i podle jiných okolností, někdy jen lokální povahy.<sup>96)</sup> Jako označení denního času se objevují především obě pravidelné dopolední mše, *jitřní* (*missa matutina*, *prima missa*, *missa gallicantus*) a *velká* (*hrubá*) *mše* (*missa magna*, *summa missa*). Jitřní mše byla původně spojena se stejnojmennou církevní hodinkou, později, ve střední Evropě asi ve 14. století, byla přeložena na primu, někdy do doby ještě pozdější. Hrubá mše nesměla být podle kanonických předpisů sloužena před tercií. Po velké mši následovalo *snídání* (*prandium de mane*, *jentaculum*). V poledne (*circa horam nonam*) byl *oběd* (*prandium*), večer před koncem dne byla *večeře* (*cena*).

Jako samostatné označení denní doby se objevuje také *gallicinium*, *gallicantus*, *kuropění* (často ve spojení *in gallicantu*, *post gallicinium* a podobně). Je to pozůstatek římského dělení noci, její poslední část.<sup>97)</sup> Nadále byla pochopitelně také užívána označení jako *mane*, *meridies*, *vespera*. Řehoř Tourský třeba určil časnou ranní dobu *prima*



*mane, cum lux redire cepisset.*<sup>98)</sup> Podobně někdy prameny udávají čas za *sermēni*, jako třeba Mnich sázavský: *die deficiente crepusculo- que noctis imminere incipiente.*<sup>99)</sup>

### 5.2.1.2.3 *Horae temporales*

Ačkoli nejběžnějším způsobem dělení dne bylo po velkou část středověku určování času podle kanonických hodin, bylo známo rovněž dělení dne, a také noci, na dvanáct nestejně dlouhých hodin, *horae temporales*. V praxi nebylo příliš používáno, neboť pro běžný život stačilo středověkému člověku dělení dne na větší úseky, jak je vymezovaly hlavní denní doby nebo kanonické hodinky. Přesto však lze v písemných pramenech nalézt doklady o tom, že alespoň někteří vzděláni lidé znali tento starý způsob dělení času. Dokladů není příliš mnoho mimo jiné proto, že spolehlivě lze tento způsob rozeznat pouze u těch hodin, které se nekryjí s kanonickými hodinkami. Ze středoevropských pramenů prokazatelně použili tohoto způsobu někteří autoři rakouských analů. Z českých pramenů je doloženo v letopisu tzv. Kanovníka vyšehradského, ve Druhém pokračování Kosmově, v Kronice zbraslavské a v Neplachově kronice.<sup>100)</sup> Nestejně dlouhé hodiny je možno převádět na náš způsob podle tabulky 9.18.

### 5.2.1.2.4 *Přístroje měřící čas ve středověku a v novověku*

I v evropském středověku byly nejběžnějším zařízením měřícím čas sluneční hodiny. Jsou zmíněny v latinských textech od 6. století.<sup>101)</sup> Byly umístěny na kostelech a kláštřích, na veřejných místech, na palácích šlechty a na domech zámožných měšťanů. Den na středověkých slunečních hodinách byl rozdělen podle církevních hodin, <sup>102)</sup> případně podle nestejně dlouhých hodin. Byly známy i „hodiny“ měřící čas podle stínu vrženého lidskou postavou, používané v antickém Římě. V západních oblastech ovšem nebyla tabulka zpočátku ani přepočítána pro odlišné podmínky.<sup>103)</sup> Středověké přenosné sluneční hodiny jsou doloženy od počátku 11. století. V 15. století byla značná poptávka po cestovních slunečních hodinách. Ty byly exportovány z Norimberka do celé Evropy.<sup>104)</sup> Konstrukce slunečních hodin byla postupně zdokonalována. Některé hodiny byly vybaveny složitými a stále přesnějšími časovými stupnicemi. – Vedle nich však byly i nadále používány hodiny zcela primitivní, měřící čas jen velmi přibližně.

Renesanční sluneční hodiny již měřily čas se značnou přesností a nebyly závislé na konkrétním místě. Díky technickému pokroku dokázaly sluneční hodiny s použitím polosu (tyčky rovnoběžné se zemskou

osou) a kompasu měřit i stejně dlouhé hodiny kdekoli na Zemi. Mohly odměřovat nejen pravý sluneční čas, ale také třeba hodiny počítané od západu Slunce („italské“ či „české“), bylo z nich možno vyčíst i kolik hodin uplynulo od východu Slunce (*ab ortu*) nebo kolik hodin zbývá do západu Slunce (*ad occasum*). Konstrukce takto složitých zařízení vyžadovala poučení odborníky. Od 15. století byla také sepsována odborná pojednání o slunečních hodinách a vydávány učebnice o jejich stavbě. Již v raném novověku se objevovaly sluneční hodiny nejrůznějších konstrukcí<sup>105)</sup> jako cestovní, pouzdrové a kapesní nebo okenní. Sluneční hodiny dodnes neztratily oblibu, i když jsou již několik staletí spíše uměleckým předmětem nebo součástí umělecké výzdoby, než skutečným zařízením na měření času. Někteří jejich „výrobci“ využívají v konstrukci často nejmodernější techniky a složitých systémů, které umožňují, aby jejich hodiny udávaly kromě místního slunečního času i další časové údaje a nejrůznější astronomické informace.

Sluneční hodiny mohou měřit čas pouze ve dne za slunečního svitu. Tento nedostatek výrazně pocítovali středověcí komputisté. V různých traktátech rozvíjeli úvahy a přinášeli návody na to, jak měřit čas, když nesvítí Slunce.<sup>106)</sup> Ve starověku, a ještě dlouho do středověku, navíc sluneční hodiny odměřovaly pouze nerovnoměrné hodiny. K měření času ve dnech bez slunečního svitu a v noci, stejně jako k měření stejně dlouhých časových úseků, bylo od starověku používáno jiných zařízení.

### 5.2.1.2.5 Stejně dlouhé hodiny

Již ve starověku byly známy také stejně dlouhé hodiny, *horae aequinoctiales*, *horae aequales*. Byly však používány pouze při přírodovědném studiu, zvláště v astronomických, a částečně také astrologických výkladech.<sup>107)</sup> V praktickém životě byly v podstatě nepoužitelné již proto, že nebyla k dispozici vhodná zařízení, jimiž by je bylo možno v delších časových úsecích měřit.

Stejně dlouhé hodiny byly známy i ve středověku.<sup>108)</sup> Počtem stejně dlouhých hodin byla například v kalendářích uváděna délka dne a noci v jednotlivých měsících. Počítali podle nich také astronomové. Občas údaje podle těchto hodin uvádějí i středověcí kronikáři, většinou při zprávách astronomické povahy, jako jsou zatmění Slunce a Měsíce. – V těchto případech lze také jejich údaj kontrolovat a spolehlivě zjistit způsob počítání času. – K vzácným dokladům užití stejně dlouhých hodin patří Kosmova zpráva o zatmění Slunce 11. srpna 1124, kde údaj *XI. hora diei* podle moderního propočtu odpovídá skutečné době zatmění počítané od půlnoci (zatmění tehdy trvalo od 11h 32min do 14h 13min).<sup>109)</sup> Podobné doklady o užívání stejně dlouhých hodin ve



středověku lze v pramenech ojediněle nalézt i v pozdější době. Například František Pražský tímto způsobem udává rovněž poměrně přesné dobu zatmění Měsíce 17. ledna 1348.<sup>110)</sup> Stejně dlouhé hodiny byly ve středověku zjevně známé v okruhu vzdělanců. Dokud však nebyly k dispozici přístroje, které by dokázaly hodiny po celý den odměřovat, nemohly být tyto hodiny používány v občanském životě.

### 5.2.1.2.6 Zařízení k měření stejně dlouhých hodin

#### 5.2.1.2.6.1 Vodní hodiny

Ve starověku a dlouho do středověku bylo možno odměřovat stejnou délku pouze poměrně krátkých časových úseků. Jedním z nejpoužívanějších zařízení na jejich měření byly vodní hodiny, *klepsydry*. Oproti slunečním hodinám měly tu výhodu, že byly nezávislé na počasí a na slunečním svitu, mohly tedy měřit čas i v noci a ve dnech, kdy nesvítilo slunce. Jejich nevýhodou byla právě značně omezená doba, kterou jimi bylo možno měřit.

Vodní hodiny, *klepsydry* (= „zlodějky vody“),<sup>111)</sup> odměřovaly čas množstvím vyteklé tekutiny z nádoby. Tyto hodiny byly známy v Egyptě i na Dálném východě. Zdomácněly však především v Řecku, kde byly také zdokonaleny. Primitivní vodní hodiny, užívané v Indii a v Číně v 1. tisíciletí př. n. l., sestávaly z nádoby s úzkým průtokem, kterým odtékala voda. Množství vody odpovídalo určitému časovému úseku. Někdy byl uplynulý čas sledován podle klesajícího plováku. Babyloňané plnili vodní hodiny takovým množstvím vody, jež odpovídalo hodinám příslušné roční doby. Z Egypta jsou dochovány hodiny s připojenou stupnicí, podle níž bylo možno dělit noc v různých ročních dobách na stejné části. V Řecku se objevily první jednoduché *klepsydry* asi v 5. století př. n. l., v době, kdy dělení na hodiny nebylo v Řecku ještě obvyklé, při jednáních attického soudu. Vymezovaly dobu vyhrazenou ústním projevům jednotlivých stran. Zpravidla to byly jen několikaminutové úseky. Záhy se však *klepsydry* v Řecku rozšířily. Velmi často byly vodní hodiny používány při měření délky vojenských hlídek. Vodní hodiny pak odměřovaly jednotlivé úseky noci, kdy nebylo možno použít hodiny sluneční. Noc byla k tomuto účelu dělena na tři nebo čtyři části. V tomto případě vodní hodiny neměřily stále stejné úseky, ale jejich délka se během roku měnila. Aby vodní hodiny mohly měřit nestejně dlouhé úseky, býval průtok vody zmenšován nebo zvětšován pomocí vosku tak, aby hodiny odměřovaly potřebnou část noci v různých ročních dobách.



V helénistické době byla konstrukce vodních hodin zdokonalena. Klesající plovák uváděl do pohybu mechanické zařízení, které přenášelo údaje na ciferník.

Římané se s vodními hodinami seznámili v roce 172 př. n. l. Vodní hodiny v Římě záhy zdomácněly. Někdy byly také připojovány k římským kalendáriím. Byly stavěny i velké vodní hodiny veřejné (často to byly spíše stroje na vodní pohon). Nejstarší veřejné klepsydry prý postavil v Římě censor Scipio Nasica v roce 158 př. n. l.<sup>112)</sup> Některé byly doplněny astronomickou částí s hvězdnou mapou a Sluncem, jako třeba Věž větrů v římské agoře v Athénách. Zprávy o využívání klepsyder pro astronomická pozorování, které byly tradovány ve starověku a ještě ve středověku, však již starověcí učenci považovali za nepravděpodobné. Podle řeckého vzoru odměřovali Římané vodními hodinami čas při soudních jednáních. Cicero uvádí i délku vyhrazené doby pro řečnická vystoupení u soudů. Konkrétnější údaje pocházejí však z pozdější doby. Podle současných přepočtů odtekla voda ze „soudních“ klepsyder asi za 20 minut. Římané je využívali také při řečnických vystoupeních a ve veřejném životě vůbec. Běžně se užívaly rovněž v římském vojsku pro měření délky nočních stráží. Stejně tak Caesar prý sledoval dlouhé noci „vodou“.<sup>113)</sup>

Vodní hodiny byly používány i ve středověku. Cassiodor v dopise Boethiovi z roku 507 ocenil sluneční hodiny pro měření času ve dne a vodní v noci jako největší přínos civilizace. Mechanismus vodních hodin byl zdokonalován. Umělci zhotovovali luxusní klepsydry, které sloužily jako dary panovníkům a jiným významným osobnostem. Například bagdádský kalif Hárún al Rašíd věnoval v roce 807 Karlovi Velikému mezi jinými dary také vodní hodiny. Odměřovaly sice dvanáct stejně dlouhých hodin, ale vybaveny různými zvonečky a figurkami byly spíše hezkou hračkou nežli zařízením na měření času.<sup>114)</sup> Vodní hodiny bývaly nádherně zdobené, výjimkou nebylo vybavení akustickými signály, případně také figurami, někdy dokonce pohyblivými. Na konci středověku také odměřovaly čas pro bohoslužby v kostelech a klášteřích, sloužily tam rovněž k astronomickým pozorováním. Přenosné vodní hodiny byly v refektářích i v bohoslužebných prostorách klášterů. V zaalpských oblastech byly ovšem vodní hodiny k měření času méně vhodné, protože bylo nutné chránit je před mrazem. Zde byly umělecky zhotovené kusy jako luxusní předměty spíše součástí klášterních pokladů. Konstrukci vodních hodin studovali i renesanční učenci.

#### 5.2.1.2.6.2 Ohňové hodiny

K měření kratších časových úseků sloužily též různé typy hodin ohňových, svícových a doutnákových, kahanových a jiná podobná zaří-



zení, na nichž byl uplynulý čas sledován podle délky shořelých částí nebo množství spáleného oleje.<sup>115)</sup>

290

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

### 5.2.1.2.6.3 Přesýpací hodiny

Dalším zařízením k měření stejně dlouhých časových úseků byly přesýpací hodiny. V Asii byly známy již ve starověku. Evropa se však s nimi seznámila poměrně pozdě, snad až v pozdním středověku.<sup>116)</sup> Přesýpací hodiny byly založeny na principu dvou na sebe nastavených skleněných baněk se zúženým hrdlem, z nichž jedna byla naplněna odměřeným množstvím jemného písku, který speciálně upraveným otvorem propadával do druhé baňky. Tyto hodiny odměřovaly, podobně jako hodiny vodní nebo ohňové, opět jen krátké časové úseky, zpravidla čtvrt hodinové, půl hodinové nebo hodinové. Potom bylo nutno je obrátit. Ani tyto hodiny ovšem nevynikaly přesností. Ve středověku například odměřovaly i délku kázání při mši. Pravidelně byly „půl hodinové“ přesýpací hodiny používány na lodích, kde služba trvala zpravidla osm „sklenic“, tedy čtyři hodiny. – Kolumbus prý vyjel na svou objevnou cestu se stovkou takovýchto hodin. Vrátil se s jedinými, navíc poškozenými.

### 5.2.1.2.6.4 Astroláb

K přesnému měření času sloužil především astronomický přístroj určený ke sledování hvězd a planet, astroláb (*astrolabium*).<sup>117)</sup> Počátky tohoto přístroje nebyly, stejně jako u řady jiných pomůcek, objasněny. Teoreticky byl tento přístroj připraven ve 2. století př. n. l. astronomem Ptolemaiem. – Ten potřeboval přístroje k přesnému měření nočních hodin především pro výpočet horoskopů. – Kdy začal být astroláb prakticky používán, není známo. V 6. století ho znali v Alexandrii a v Cařihradě. Byzantští mořeplavci ho užívali k určení místa ve Středozemním moři. Asi v 9. století se s ním mezi dalšími pozůstatky antického vzdělání seznámili Arabové, kteří ho rovněž využívali při mořeplavbě. Teprve od nich ho v 10. století převzal latinský Západ. Ve středověku se astroláb skládal z kruhové desky rozdělené na 360°, do níž se vkládaly vložky s astronomickými sítěmi, tabulkami nebo mapami zemského povrchu, sestavenými pro různé zeměpisné šířky. Býval doplněn hvězdnou mapou se znameními zvířetníku. Astronomové jím měřili polohu Slunce, jeho výšku nad obzorem, východ a západ, délku dne, pohyb Měsíce a hvězd. Z těchto údajů dokázali nejen určit přesné místo na zemi a světové strany na souši i na moři, vypočítat základy kalendáře, a – jak alespoň sami věřili – zjistit blízkou i vzdálenou budoucnost lidí, ale také přesně určit denní nebo noční hodinu



na konkrétním místě. V pozdním středověku sloužil astroláb hlavně astrologickým účelům a mořeplavbě. Učili se ho používat studenti univerzit k astrologickým výpočtům, neobešla se bez něho žádná z objevných plaveb konce středověku. V různých funkcích byl astroláb používán až do 17. století.

Z astrolábu se vyvinuly noční hodiny (*nocturlabium*), které sloužily k měření času v noci podle hvězd. K určení času v noci byly sestrojeny také měsíční hodiny, které měřily čas podle postavení Měsíce. Byly však velmi nepřesné.<sup>118)</sup>

### 5.2.1.2.6.5 Mechanické hodiny

Převratem v měření denního času ve středověku byl vynález mechanických hodin, zařízení umožňujícího odměřování stejně dlouhých hodin ve dne i v noci, bez ohledu na roční dobu a na sluneční svit. Mechanické hodiny byly nazývány *horologium*, *orloj*, stejně jako primitivnější zařízení na měření času, ale i tabulky k určování denní doby a délky světlého dne. K přesnějšímu označení mechanických hodin sloužily různé přívlastky, jako *horologium pulsatile*, *horologium horas diei et noctis indicans*, *horacudium*, ale ty nebyly užívány důsledně, takže může být rozlišení mechanických hodin od ostatních ve středověkých pramenech někdy obtížné.<sup>119)</sup> Přesná doba, kdy byly vynalezeny mechanické hodiny, není známa. První takovéto hodiny byly sestrojeny pravděpodobně na konci 13. nebo na počátku 14. století. Od čtyřicátých let 14. století byl již život v evropských městech i na venkově řízen věžními mechanickými hodinami. Jejich zprvu velmi hrubá a jednoduchá konstrukce byla postupně zdokonalována.<sup>120)</sup> Nejstarší mechanické hodiny sestávaly z hrubých železných soukolí poháněných závažím. Byly to hodiny bicí, bez ciferníku a bez ručiček. Čas oznamovaly úderem na znělou hmotu. U jednoduchých starších hodin upozorňoval každou hodinu mechanismus hodin speciálním znamením zvoníka („orlojníka“), aby odbil příslušný počet hodin. Záhy byl hodinový stroj doplňován také bicím, případně i zvonícím, mechanismem, který již lidskou obsluhu nepotřeboval. Během doby byl tento mechanismus zdokonalován. Orloje oznamovaly zpočátku pouze celé hodiny, později také jejich části. Za nejstarší hodiny, které byly každou čtvrt hodinu, jsou považovány hodiny v Rouenu sestrojené okolo roku 1389. Postupně byly hodiny vybavovány číselníkem a ručičkou, zpočátku pouze jednou. Ta ukazovala hodinu, případně půl hodiny. Teprve když se asi od konce 16. století i v běžném životě rozšířilo počítání času na minuty, bylo nutné vybavit hodiny také druhou, minutovou ručičkou. Ještě dlouho byl však důležitější akustický signál, zvuk zvonů, neboť čas byl sledován především sluchem.



Asi od poloviny 14. století byly v některých evropských městech zhotovovány velké astronomické orloje. Byly vybaveny ukazateli měsíčních fází, pohybu a postavení planet a dalších údajů potřebných ke zjištění dat pohyblivých svátků. Péčí o ně a jejich údržbou byl pověřován orlojník. Astronomické orloje bývaly někdy nádherně zdobený a doplňovány pohyblivými figurami. – Asi nejstarší jsou doloženy na orloji katedrály v Lundu, datovaném okolo roku 1380.<sup>1221</sup> – Představu o takovýchto hodinách si lze učinit podle starých, dosud funkčních orlojů, jako jsou hodiny v katedrálách v Salisburu (písemně doloženy 1386) a ve Wellsu (poprvé zmíněny 1392).<sup>1222</sup> Hodiny v Salisbury udávaly čas pouze zvukovými signály a oznamovaly jen celé hodiny. Jejich součástí pravděpodobně již tehdy byly také pohyblivé figury Tří králů přinášejících dary Panně Marii s dítětem. Ty se však nedochovaly. Hodiny ve Wellsu, považované za dílo téhož hodináře, byly každou čtvrt hodinu a zároveň ukazovaly čas na kotouči rozděleném na dvakrát dvanáct hodin počítaných od poledne do půlnoci a od půlnoci do poledne. Na jiném kotouči byly vyznačeny minuty. Třetí kotouč udával pořadí dnů lunárního měsíce. Pravděpodobně již v době svého vzniku byly doplněny vyřezávanými figurami rytířů na koních.

Pokud lze v pramenech postihnout, a pokud jsou pramenné údaje správně interpretovány, pak byly nejstarší známé mechanické hodiny, vesměs věžní, ve Westminsteru (1288), v Canterbury (1292), ve Florencii (1300), v Orvietu (1307/1308), v Caen (1314), v Miláně a v Parmě (1336). Ve čtyřicátých letech 14. století byly mechanické hodiny na kostelních nebo radničních, případně i zvláštních „hodinových“ věžích či na palácích v Modeně, v Padově, ve Valenciennes, v Bruggách, v Doveru a v dalších evropských městech. V letech 1352–1354 byl postaven orloj v katedrále ve Štrasburku (zvon však byl pořízen až 1372), 1356–1361 věžní hodiny v Norimberku, 1364 v Augšpurku, 1370 v Paříži, okolo 1380 v Lundu, 1381 v Basileji, nejpozději 1383, kdy je písemně doložen, v Lyonu, 1385 v Kolíně nad Rýnem, 1389 v Rouenu, 1405 v Bernu, 1408 v Braunschweigu.

V roce 1410 byl opraven a zdokonalen již dříve zhotovený, asi jednoduchý, orloj v Praze. Při této příležitosti byl doplněn o „orloj astronomický“ s pohyblivým se Sluncem a Měsícem, zodiakem a s kalendářem. – Ještě dříve však, okolo poloviny 14. století, byly mechanické hodiny, asi pouze bicí, v pražské katedrále. Zhruba v téže době jsou doloženy také v sedleckém klášteře. Skutečnost, že mechanické hodiny nebyly v Čechách neznámé již za vlády Karla IV., potvrzuje také přítomnost císařského orlojníka u pražského dvora.<sup>1223</sup> – V roce 1417 zhotovil mistr Jan z Prahy bicí hodiny ve věži sv. Štěpána ve Vídni.<sup>1224</sup> V 15. století již měla svůj „orloj“ většina středoevropských měst (v Polsku například Krakov a Poznaň). V českých zemích existovaly ještě ve





středověku „orloje“ kromě Prahy například v Olomouci (doložen 1418), v Kutné Hoře, v Pelhřimově, v Lounech, v Táboře, v Klatovech a jistě i v dalších městech. V 15. století jsou mechanické hodiny doloženy také ve vlastnictví zámožných jednotlivců. Lékař Jířího z Poděbrad Jan z Krčína vlastnil „orloj mosazný“. Tehdy moderní „orloj“ s ocelovým perem měl Oldřich z Rožmberka.<sup>125)</sup>

Zvukové signály, hlavně zvonění zvonů, měly, zvláště v městském prostředí pozdního středověku, i četné další funkce. V Parmě i v Cáhách označoval „pracovní zvon“ začátek a konec, podobně i přestávky, v práci námezdních dělníků. Ve Feldkirchu ve Vorarlbersku označoval každý večer „kovářský zvon“ zastavení práce, aby hluk nerušil sousedy. V Braunschweigu svolával „radní zvon“ členy rady na radnici. Ve Freiburgu v Breisgau upozorňoval „daňový zvon“ v posledních týdnech roku liknavé poplatníky na povinnost zaplatit daně. V Itálii a v některých oblastech Německa ohlašoval „vinný zvon“ uzavírací hodinu v krčmách, po níž již nebylo dovoleno vycházet do ulic. V Chebu, ve Vídni i v dalších středoevropských městech plnil tuto funkci „pivní zvon“ (*pirglocke*). Měšťané přitom užívali zvony v kostelech nebo na speciálně zřízených věžích v blízkosti radnic. V některých městech zvony označovaly otvírání a zavírání městských bran, začátek a konec trhů, v dobách válek požáry a nepřátelské útoky, někde upozorňovaly i na blížící se bouřku.<sup>126)</sup> Čas mohly oznamovat lidem i jiné zvukové signály, jako zvuk trubek nebo lesních rohů. Ty v některých městech rovněž sdělovaly dobu zavírání městských bran. V českých zemích byl takto oznamován začátek a konec práce a doba odpočinku při práci na vinicích. Zvuk zvonů a trubek doplňovaly ještě hlasové signály, především pravidelné vyvolávání ponocného.<sup>127)</sup>

Ve vyspělých oblastech se již od 14. století objevují mechanické hodiny i pro použití v interiérech. Od 15. století již mohly být vyráběny také přenosné mechanické hodiny. Tak začaly mechanické hodiny pronikat do knížecích paláců, do zasedacích síní, do domů obchodníků, a postupně i do příbytků lidí nižších společenských vrstev. Lidé začali chápat čas odlišně, než tomu bylo ve starším středověku. „Čas obchodníků“ něco stojí, a také něco přináší.<sup>128)</sup> Zároveň se začalo měnit vnímání hodin.<sup>129)</sup> Zatímco ve starší době vnímali lidé hodiny akusticky, nyní je začínají sledovat také vizuálně, i když akustický signál přetrvává v různé podobě až do dnešní doby.

Technické vynálezy přispívaly ke zdokonalování systémů mechanických hodin. V 16. století objevil Galileo Galilei kyvadlo. O sedm desetiletí později využil Christian Huygens tohoto objevu k sestrojení prvních kyvadlových hodin. Vývoj hodinového mechanismu během staletí pokračoval rychle vpřed a směřoval k rozmanitosti; vyvinuly se četné systémy a typy hodin v nejrůznějších velikostech a úpravě.



V moderní době k nim přibýly i různé druhy elektrických, elektronických, atomových a četných dalších hodin, které měří čas s dokonalou přesností.<sup>130)</sup>

### 5.2.1.2.7 *Horae aequinoctiales v pozdním středověku a v novověku*

Mechanické hodiny umožňovaly již poměrně přesné určení času a také dělení dne na stejně dlouhé hodiny. To se záhy odrazilo také ve způsobu měření času v každodenním životě středověkého člověka, především ovšem měšťana. Součástí všedního dne ve městech se v pozdním středověku, v době rozmachu městského hospodářství a měšťanstva, pro které již čas nabýval nových hodnot, stalo právě počítání času podle stejně dlouhých hodin, *horae aequales, horae aequinoctiales*, pravidelně odbíjených věžními hodinami.<sup>131)</sup>

Od pozdního středověku, kdy byly již běžně mechanické hodiny používány, se vyvinulo několik systémů měření času podle stejně dlouhých hodin.

V Itálii byly stejně dlouhé hodiny, nejspíše v návaznosti na kanonický začátek dne, počítány **od západu Slunce přes noc a den do následujícího západu Slunce**. Doba celého dne byla rozdělena na dvacet čtyři hodiny, které byly průběžně počítány od 1 do 24. Začátek dne však musel být pravidelně přizpůsobován době západu Slunce. Hodinový stroj byl upravován, když se začátek první hodiny na hodinách odchyloval od západu Slunce alespoň o čtvrt hodiny. K tomuto účelu bývaly sestavovány speciální tabulky. V Praze byla na konci 16. a v první polovině 17. století používána tabulka Tadeáše Hájka z Hájku. Později byla upravena podle dat gregoriánského kalendáře. Tento způsob je označován jako **počítání podle celého orloje**, nebo také podle svého původu jako **hodiny italské**, případně **vlašské**. Tento způsob byl asi od poloviny 14. století, tedy od doby, kdy do Čech přišly první mechanické hodiny, používán v Čechách. Pokud kronikáři ve starší době uváděli čas podle stejně dlouhých hodin, počítali je od půlnoci nebo od poledne.<sup>132)</sup> Počítání podle celého orloje se rozšířilo nejen do vedlejších zemí, na Moravu, do Slezska a do Lužice, ale i do Polska. V těchto zemích byly, stejně jako v Čechách, nazývány **hodinami českými**. V českých zemích byl tento způsob používán až do 18. století, ale v posledních dvou stoletích byl vytlačován hodinami „německými“.

Protože se začátek první hodiny během roku měnil, je nutno tuto skutečnost brát v úvahu při přepočítávání „českých“ hodin na dnešní způsob. Začátky „českých“ hodin jsou uvedeny v tabulce 9.19. Při převádění údajů uvedených podle tohoto způsobu přičteme k údajům pra-



mene začátek první hodiny. Dostaneme-li číslo nižší než 24, jde o večerní hodinu téhož dne. Pokud je součet vyšší než 24, odečteme číslo 24 jako počet hodin celého dne a výsledek ukáže hodinu počítanou od půlnoci následujícího dne.<sup>133)</sup>

V západní Evropě bylo rozšířeno počítání podle polovičního orloje. Den byl počítán od půlnoci a byl rozdělen na dvě části po dvanácti hodinách, první od půlnoci do poledne, druhá od poledne do půlnoci, tedy stejným způsobem, jakým se dodnes počítají hodiny v některých západoevropských zemích. Tento způsob pronikal od první poloviny 16. století také do českých zemí. V 17. století to byl již nejobvyklejší způsob určování denního času. Protože se tento způsob šířil ve střední Evropě z Německa, byl v jednotlivých zemích, kde postupně nahradil italské hodiny (nebo „italský čas“), nazýván **německým časem**, v českých zemích bylo počítání podle polovičního orloje nazýváno **německé hodiny**.<sup>134)</sup>

V některých jihoněmeckých městech, v Norimberku, v Řezně, v Rothenburgu ob der Tauber, byly od pozdního středověku používány tzv. **velké hodiny** (*Große Uhr*).<sup>135)</sup> Den byl rozdělen na dvacet čtyř hodin, ale počítaly se zvlášť hodiny denní a zvlášť hodiny noční. Den začínal a končil zvoněním zvaným *garaus*. V různých ročních dobách měly tedy den i noc různý počet hodin. Počet denních hodin ukazuje následující tabulka:

8 hodin:	2. prosinec	- 25. prosinec
9 hodin:	25. prosinec	- 17. leden
10 hodin:	17. leden	- 9. únor
11 hodin:	9. únor	- 6. březen
12 hodin:	6. březen	- 27. březen
13 hodin:	27. březen	- 19. duben
14 hodin:	19. duben	- 11. květen
15 hodin:	11. květen	- 3. červen
16 hodin:	3. červen	- 24. červen
15 hodin:	24. červen	- 17. červenec
14 hodin:	17. červenec	- 9. srpen
13 hodin:	9. srpen	- 1. září
12 hodin:	1. září	- 24. září
11 hodin:	24. září	- 17. října
10 hodin:	17. října	- 9. listopadu
9 hodin:	9. listopadu	- 2. prosince

To znamená, že v nejdelších dnech odbíjely hodiny od jedné do šestnácti, zatímco noc měla pouze osm hodin, v době okolo zimního slunovratu tomu bylo naopak. Trvání dne a noci se měnilo asi po třech a půl týdnech na základě nařízení městské rady.



### 5.2.1.2.8 Světový a pásmový čas

Mechanické hodiny měřily v pozdním středověku i v raném novověku místní čas, přičemž bylo, hlavně kvůli poštovnímu spojení a rozvoji veřejné dopravy vůbec, vyžadováno jeho stále přesnější měření. Technicky dokonalejší chronometry však zřetelně odhalovaly nepřesnosti místního slunečního času působené sklonem zemské osy a eliptickou dráhou Země. Ve velkých městech byly proto hodiny seřizovány nikoli podle místního, ale podle **středního slunečního času** (v Ženevě 1780, v Londýně 1792, v Berlíně 1810, v Paříži 1816). I toto opatření se záhy ukázalo být nedostatečným. V době, kdy hospodářské kontakty přesáhly obvod bezprostředního městského zázemí, kdy se začaly výrazně rozšiřovat obchodní styky, zrychlovat doprava a rozvíjet komunikace, přestal být tento způsob měření času přijatelný. Pravidelná železniční doprava, poštovní spojení, a hlavně vynález a využití telegrafu, si vynutily sjednocení času zprvu v rámci jednotlivých zemí (**zemský čas**), brzy však i v širších oblastech.<sup>136)</sup>

S rozšířením železniční dopravy zaváděly železniční společnosti pro sestavování jízdních řádů a pro zajištění železničního provozu vůbec tzv. **železniční čas**. Řídil se zpravidla časem hlavního sídla železniční společnosti. Stále hustší železniční síť a propojování železničních linek ve stále širších oblastech si ovšem brzy vynutily zásadní synchronizaci lokálních časů. V sedmdesátých letech 19. století se rozvinula diskuse o sjednocení času mezi Rakouskem-Uherskem a Německem. Zásadní opatření však přišlo ze Spojených států amerických. Tam bylo v roce 1873 užíváno přes sedmdesát železničních časů. Na konferenci ve Washingtonu v roce 1884 bylo rozhodnuto upustit od místních časů a zavést **časy pásmové**. Povrch zeměkoule byl rozdělen podle počtu hodin do 24 pásem po 15°, a v každém pásmu platil tentýž pásmový čas. Čas v sousedních pásmech se lišil zpravidla o jednu hodinu. (V praxi však pásma respektují hranice jednotlivých států; rozlehlé státy, jako Rusko nebo USA, však patří do několika časových pásem.) Tím byl sjednocen čas na poměrně velkém území. Za východní poledník, od něhož se pásma počítala, byl vzat poledník procházející hvězdárnou v Greenwichi, na předměstí Londýna. Čas měřený na tomto poledniku se od té doby nazývá **čas světový, Universal Time (UT)**, též střední greenwichský čas.

Do počátku devadesátých let 19. století přijala pásmový čas většina hospodářsky vyspělých států v Evropě i v Americe. – Pouze Francie zavedla v roce 1891 pařížský čas, k pásmovému času greenwichskému se připojila až v roce 1911. – 1. dubna 1892 přijaly všechny železniční dráhy v Rakousku-Uhersku a v jižním Německu, o něco později též v Itálii, v roce 1893 na ostatních německých územích a roku 1894 ve

Švýcarsku, **středoevropský čas**. Tento čas je měřen na 15. poledníku a od světového času je posunut o jednu hodinu dopředu. Postupně byl pásmový čas zaveden na celém světě.

Zavádění pásmového času nebylo veřejnosti vždy přijímáno s nadšením. Docházelo ke sporům mezi obhájci „starého, dobrého a milého místního času“ a zastánci času pásmového. Mimořádně intenzivní byly tyto spory ve Švýcarsku. Zatímco švýcarští odborníci uvítali novou vymoženost a odpovědní činitelé viděli v tomto opatření hlavně usnadnění styků v obchodu, dopravě a komunikaci, především románská část obyvatelstva nemohla pochopit, proč se má vzdát svého zemského času, totiž bernského, a používat čas, který je definován na základě poledníku procházejícího hvězdárnou ve Stargardu v Pomoranech, a proč Spolková rada na tuto „zahraniční“, a navíc ještě německou, normu dobrovolně přistupuje. Na počátku roku 1894 došlo k prudké veřejné debatě o novém čase, po celé zemi se šířila brožura s výmluvným názvem *Gardons notre heure nationale suisse!* („Zachovejme naši národní švýcarskou hodinu!“). Jiní odpůrci reformy považovali středoevropský čas za umělý, který nemá nic společného s postavením Slunce nad Švýcarskem, takže po jeho zavedení by musela být změněna doba školního vyučování a pracovní doba.<sup>137)</sup>

Světovým (též „západoevropským“) časem se kromě Velké Británie řídí Alžírsko, Andorra, Azory, Baleáry, Faerské ostrovy, Ghana, Gibraltar, Guinea, Irsko, Lucembursko, Madeira, Maroko, Portugalsko, Senegal, ostrov Sv. Helena, Španělsko a Tanger. Pásmo západně od Greenwiche jsou oproti světovému času opožděna: Nejzápadnější časové pásmo, v němž leží Aleuty, Samoa a západní pobřeží Aljašky (západně od 262° z. d.), o 11h; západní Aljaška (162°– 141° z. d.) a Havajské ostrovy o 10h; Aljaška (141° – 137° z. d.) o 9h; pacifický čas, jímž se řídí východní Aljaška (východně od 137° z. d.), Britská Kolumbie a další oblasti v západní Kanadě (západně od 120° z. d.), státy v západní části Spojených států amerických (Kalifornie, Nevada, Oregon, Washington), Mexiko (severní část Dolní Kalifornie), o 8h; „horský čas“ (*Mountain Time*), jímž se řídí část Kanady (102° – 120° z. d.), převážně hornaté státy USA (Arizona, Colorado, Idaho, Montana, Nové Mexiko, Utah, Wyoming) a severní část Mexika, o 7h; centrální čas, používaný v části Kanady, v centrálních státech USA (Alabama, Arkansas, Illinois, Indiana, Iowa, Kansas, Kentucky, Louisiana, Minnesota, Mississippi, Missouri, Nebraska, Severní a Jižní Dakota, Oklahoma, Tennessee, Texas, Wisconsin), Kostarika, Guatemala, Honduras, Nikaragua, Salvador, Kanada (85°– 120° z. d.) a zbytek Mexika (kromě severní části), o 6h; východní čas, užívaný na Bahamských ostrovech, v západní části Brazílie, v Dominikánské republice, v Ekvádoru, na Haiti, Jamajce, Kubě, v Kolumbii, Kanadě (68°– 85° z.



d.), v Panamě, Peru, ve východních státech USA (Connecticut, Delaware, Florida, Georgia, Maine, Maryland, Massachusetts, Michigan, New Hampshire, New Jersey, New York, Ohio, Pensylvánie, Rhode Island, Severní a Jižní Karolína, Vermont, Virginie, Západní Virginie), o 5h. Čas na Nizozemských Antilách, Curaçau a ve Venezuele je opožděn oproti světovému času o 4h 30min. Atlantický čas, užívaný na Malých Antilách, Bermudách, v Bolívii, ve střední Brazílii, v Chile, na Falklandských ostrovech, ve Francouzské Guyaně, ve východní části Kanady (východně od 68° z. d.), v Paraguayi a na Portoriku, je opožděn o 4h; čas v Guyaně o 3h 45min; v Surinamu, na Labradoru a na ostrově Newfoundland o 3h 30min; v Argentině, ve východní Brazílii, v Grónsku a Uruguayi o 3h; na Kapverdských ostrovech, v Grónsku (Scoresby-Sound), na Azorských ostrovech o 2h; na Islandu, Kanárských ostrovech, na Madeiře a v Guinei-Bissau o 1h. Pásma východně od Greenwiche jsou oproti světovému času vpředu: Středoevropský čas, jímž se řídí Albánie, Angola, Belgie, západní část Konga, Česká republika, Dánsko, Francie, Kongo (Brazzaville), Nizozemsko, Itálie, Jan Mayen, země bývalé Jugoslávie, Kamerun, Libye, Lichtenštejnsko, Litva, Maďarsko, Malta, Monako, Německo, Nigérie, Norsko, Polsko, Rakousko, San Marino, Slovensko, Švédsko, Švýcarsko, Špicberky, Tunisko, Vatikán, o 1h; východoevropský čas, to znamená východní část Konga, Bělorusko, Bulharsko, Egypt, Estonsko, Finsko, Izrael, Jihoafrická Unie, Kypr, Libanon, Lotyšsko, Mosambik, Malawi, Zimbabwe, Rumunsko, Řecko, Saúdská Arábie, Súdán, Sýrie, Turecko, Ukrajina a Zajordánsko, o 2h. V Eritrei, Etiopii, Iráku, Keňi, na Madagaskaru, v Somálsku, Rusku (po 40° v. d.– Moskva), Tanzanii, Ugandě a Zanzibaru je čas posunut oproti času světovému o 3h; v Íránu o 3h 30min, na Mauriciu, v Rusku (40°– 52°30' v. d.) o 4h; v Afghánistánu a v západní části Pákistánu o 4h 30min; v Rusku (52° 30'– 67°30' v. d.) o 5h; v Indii a na Srí Lance o 5h 30min; ve východní části Pákistánu, v Rusku (67°30'– 82°30' v. d.), Číně-Tibetu o 6h; v Barmě a v Indonésii (severní Sumatra) o 6h 30min; na jižním pobřeží Číny, v Indonésii (jižní Sumatra), v Thajsku a v Rusku (82°30'– 97°30' v. d.) o 7h; v Indonésii (Bali, Kalimantan, Jáva, Lombok), Západní Malajsii a Singapuru o 7h 30min; v západní Austrálii, Východní Malajsii, na východním pobřeží Číny, na Filipínách, v Indonésii (Celebes, Timor), Kambodži, Laosu, Vietnamu a v Rusku (97°30'– 112°30' v. d.) o 8 h; v Indonésii (Moluky) o 8h 30min; v Číně (Mandžusko), na Tchaj-wanu, v Japonsku, Korei, na souostrovích Karolíny (západně od 148° v. d.) a Mariany a v Rusku (112°30'– 127°30' v. d.) o 9h; v severní a jižní Austrálii a v Indonésii (západní Nová Guinea) o 9h 30min; ve východní Austrálii, v Karolíně (východně od 148° v. d.), v Tasmánii, Papui-Nové Guinei a v Rusku (127°30'– 142°30' v. d.) o 10 h; na Nových



Hebridách, v Nové Kaledonii, na Šalamounových ostrovech a v Rusku (142°0'– 157°30' v. d.) o 11h; v Kiribati, Tuvalu, na Fidži, Marshallových ostrovech, Novém Zélandu a v Rusku (157°30'– 172°30' v. d.) o 12h; na východě Ruska (od 172°30' v. d.) o 13h.

Přislušnost k určitému časovému pásmu bývá ve státech ležících blízko rozhraní časových pásem ovlivňována také politickými a ekonomickými hledisky, především začleněním do soustátí nebo převažujícími kontakty se sousedními zeměmi. Není dána jednou provždy, ale někdy se mění v souvislosti s politickou situací. Například baltské republiky Litva, Lotyšsko a Estonsko se řídily středoevropským časem, od sovětské anexe v roce 1940 přešly na čas moskevský. Od 29. března 1998 se Litva vrátila k času středoevropskému, protože ho považuje za výhodnější vzhledem ke spolupráci obchodníků a úředníků se západní Evropou.

Od konce 19. století se tedy čas ve většině zemí neřídí již Sluncem, ale mezinárodními smlouvami. Ty stanovují také základní časové jednotky. Středoevropským časem se po rozpadu Rakouska-Uherska řídila rovněž Československá republika, a řídí se jím v současné době Česká republika.

### 5.2.1.2.9 Další definice času

Neustále se zvyšující přesnost časoměrných zařízení vedla v moderní době k občasným změnám definice jednotky času a jeho počátku.<sup>138)</sup> Na základě přesné definice sekundy v roce 1967 (srv. níže) byla v roce 1971 podle usnesení 14. generální konference pro míry a váhy zavedena mezinárodní stupnice atomového času (TAI). Je vztahována k sekundě ve výši hladiny moře a k nulovému poledníku. Stupnice atomového času odstranila světový čas odvozený z astronomického pozorování. Od časové stupnice TAI je odvozen **koordinovaný světový čas (Universal Time Coordinated)**, jímž se řídíme v občanském životě a který je šířen prostřednictvím vědeckých časových signálů. Koordinovaný světový čas je upraven tak, aby se od středního slunečního času na nultém poledníku neodchýlil o více než 1 sekundu (v průměru jedenkrát do roka je vkládána 1 sekunda).

Astronomické ročenky uváděly od roku 1950 do roku 1983 tzv. **efemeridový čas (ET)**, definovaný prostřednictvím oběhu Země okolo Slunce. Obecná teorie relativity vedla k tomu, že v roce 1984 byl nahrazen tzv. **terestrickým dynamickým časem (TDT)**, jehož jednotkou je rovněž atomová sekunda. Současně byl definován **barycentrický dynamický čas (TDB)**. V roce 1992 byl zaveden **barycentrický souřadnicový čas (TCB)** a **geocentrický souřadnicový čas (TCG)**, terestrický dynamický čas byl přejmenován na **terestrický čas**. Takto definovaný čas je ovšem již předmětem zájmu fyziků, nikoli astronomů.



V astronomii se však stále používají časové škály odvozené z rotace Země. Základní časovou stupnicí vázanou na rotaci Země je **hvězdný čas**. Je definován jako hodinový úhel jarního bodu, tj. úhel, který svírá rovina procházející oběma světovými póly s místním poledníkem. Jeho jednorkou je hvězdný den, daný jako časový údaj mezi dvěma kulminacemi jarního bodu. Podle toho, zda se údaj vztahuje ke střednímu nebo k pravému jarnímu bodu, jde o střední nebo o pravý hvězdný čas. Místní nebo greenwichský čas je dán hodinovým úhlem jarního bodu na místě pozorovatele nebo na nultém poledníku.

### 5.2.1.2.10 Datová hranice

V systému časových zón při počítání od nultého poledníku na východ nebo na západ dospějeme do místa, kde se setkávají dva různé dny: v Japonsku je kalendář o jeden den dále nežli na Havaji. Mezi těmito oblastmi totiž je tzv. datová hranice, od níž na východ je jiný den nežli na západ.<sup>139)</sup> Datová hranice leží zhruba na 180° od Greenwiche. Je přizpůsobena hranicím států. Probíhá Atlantským oceánem podél východního pobřeží Asie, kolem Austrálie a Nového Zélandu. Při jejím překročení z východu na západ, například z Japonska do Ameriky, je třeba počítat totéž datum dvakrát, v opačném směru je naopak nutno jeden den vynechat. Pluje-li například loď z Japonska do Ameriky 1. srpna, je po překročení datové hranice i následující den 1. srpna. Jede-li 1. srpna z Ameriky do Japonska, je po překročení datové hranice následujícího dne 3. srpna (datum 2. srpna vypadne). Arabům byla datová hranice známa již ve 14. století. Evropané se s tímto problémem poprvé setkali v roce 1522. Když se námořníci plující s Magellanem kolem světa po překročení tehdy neznámé datové hranice vrátili do Španělska, bylo podle jejich pečlivě vedeného deníku 6. září, zatímco ve Španělsku bylo již 7. září. Za tuto „nedbalost“ jim bylo uloženo pokání v sevillské katedrále. Teprve později byla objevena příčina této nesrovnalosti.

### 5.2.1.2.11 Letní a zimní čas

Zpravidla z ekonomických důvodů bývá ve 20. století většinou ve vyspělých průmyslových zemích Evropy a Ameriky po část roku zaváděn **letní čas**, který je posunut oproti času pásmovému o jednu hodinu dopředu. Cílem tohoto opatření je posun pracovní doby v jarním a letním období tak, aby se plně využilo denního světla.<sup>140)</sup> V Nizozemí byl zákon o zavedení letního času vydán již v roce 1908, později byl několikrát doplňován. Ve větší míře byl letní čas používán za první světové války. Tehdy byl za účelem využití denního světla (*Day light sa-*





ving) zaveden ve Velké Británii a v některých zemích na evropském kontinentu. V Německu a v Rakousku-Uhersku, pochopitelně včetně českých zemí, bylo toto „zvláštní počítání času“ poprvé zavedeno v roce 1916. Německo zavedlo tehdy letní čas od 1. dubna do 30. září, Rakousko-Uhersko se připojilo o měsíc později. K zavedení letního času v Rakousku-Uhersku zmocňovalo vládu císařské nařízení z 10. října 1914, které umožňovalo sáhnout za mimořádné válečné situace k nutným opatřením v hospodářské oblasti. Letní čas měl v roce 1916 platit od 1. května do 30. září. Hodiny měly být 30. dubna „v 11 hodin večer“ posunuty o jednu hodinu dopředu, v „1 hodinu po půlnoci“ 1. října zase o jednu hodinu zpět. Nové opatření se asi neseťkávalo u obyvatelstva s velkým pochopením. Bylo třeba je lidem vysvětlovat. Někde mělo zavedení letního času i jakousi slavnostní formu. Neobvyklou událost tehdy zaznamenali také obecní kronikáři.<sup>141)</sup> Od roku 1917 byla změna s ohledem na dopravu prováděna v době nejslabšího provozu, mezi druhou a třetí hodinou ranní.

Letní čas byl používán až do konce první světové války, v některých západoevropských zemích však zůstal v platnosti i nadále. Trvale platil ve Velké Británii. Stejně tak v Nizozemí nebyl zrušen, ani když důvody k jeho uplatnění již nebyly naléhavé. Za diktatury byl zaveden ve Španělsku. Zákon umožňující jeho zavedení byl v roce 1923 vydán rovněž ve Francii, používán byl od roku 1929. Od konce dvacátých let se letním časem řídil Sovětský svaz. Za hospodářské krize ve třicátých letech ho zavedlo ještě Portugalsko a Belgie, jednaly o něm i další státy, ale většinou ho odmítly. Zvláště ostře tak učinili Švýcaři, kteří neviděli důvod k jeho zavedení, protože užívaný čas se tam prý od přirozeného stejně asi o půl hodiny lišil. Italská vláda zase návrh nepřijala, „jelikož by široké vrstvy byly zavedením letního času při konání svých prací značně rušeny“.<sup>142)</sup>

Přes opakovaně podávané návrhy obchodní a živnostenské komory<sup>143)</sup> se tehdy neprosadil ani v Republice československé. Na jejím území byl, podobně jako v dalších zemích, znovu zaveden za druhé světové války. V protektorátu Čechy a Morava to bylo poprvé od 1. dubna 1940. Tehdy platil bez přerušení až do 2. listopadu 1942. V dalších letech se již čas měnil na jaře i na podzim, opět mezi druhou a třetí hodinou ranní. Při ukončení letního času, kdy se hodiny vracely ze třetí hodiny na druhou a tatáž hodina se opakovala, byla druhá označena 2A. Letní čas zůstal v platnosti ještě několik let po válce. Pravidelně byl používán až do roku 1949 (tehdy byl v platnosti od 10. dubna do 2. října). Rozhodnutím z 12. července 1949 následovala československá vláda ostatní státy a jeho zavádění od roku 1950 ukončila.<sup>144)</sup>

Od druhé poloviny sedmdesátých let 20. století, kdy nastala naléhavá potřeba úspory elektrické energie, je v Evropě zaváděn letní čas



opět pravidelně. Členské státy Evropské unie se jim řídí od roku 1976. V následujících letech se připojily některé další evropské státy. Československo používalo středoevropský letní čas od roku 1979 (od 1. dubna do 1. října). Ustanovení o jeho užívání převzala i Česká republika. V jednotlivých letech se mezní dny přizpůsobují podle potřeby, přesněji podle rydenních dnů, aby s ohledem na dopravu mohla být změna provedena v noci ze soboty na neděli. V roce 1996 byla doba platnosti letního času ve většině evropských zemí, včetně České republiky, o měsíc prodloužena, takže letní čas trvá od poslední březnové do poslední říjnové neděle.<sup>145)</sup> Platným časem v České republice tedy je středoevropský čas (SEČ), definovaný jako střední sluneční čas středoevropského poledníku, tedy poledníku 15 stupňů východně od Greenwiche. Oproti koordinovanému světovému času je posunut o jednu hodinu dopředu (SEČ = světový čas UT + 1h 00min 00s). V jarním a letním období je zaváděn středoevropský letní čas (SELČ), který je oproti středoevropskému času posunut o jednu hodinu dopředu (SELČ = SEČ + 1h 00min 00s), oproti koordinovanému světovému času je posunut o dvě hodiny dopředu.

Od 1. prosince 1946 do 23. února 1947 byl v Československu zaveden také **zimní čas**. Hodiny byly tehdy posunuty oproti středoevropskému času o jednu hodinu zpět.<sup>146)</sup>

## 5.3 Části hodiny

Od starověku existují rovněž doklady o dělení hodiny na menší části, i když mnohé z nich byly pouze teoretické, neboť je vůbec nebylo možné změřit. Pokud v těchto jednotkách byl uváděn čas, pak k nim obvykle dospěli astronomové při svých výpočtech. Kromě astronomie byly údaje o částech hodin ve starověku, ale i ve středověku, velmi vzácné. Pro každodenní potřebu stačilo uvést počátek nebo konec nějaké hodiny („na počátku“, „na konci“). Vodní hodiny někdy měřily čtvrt hodinové a půlhodinové úseky, které jsou také v pramenech zachyceny. U takto měřených hodin se někdy objevuje údaj o uplynulé části hodiny, například „čtyři a čtvrt hodiny“, *hora quarta et quadrans*, nebo čtyři a třetina hodiny, *hora quarta et triens*.<sup>147)</sup> Starověcí učenci dělili ovšem čas precizněji, byť pouze v teorii. Například Ptolemaios dělil celý den buď na čtyři kvadráty po šesti hodinách, nebo na 360 *chronoi*. Jedna hodina měla podle tohoto dělení 15 *chronoi* (asi 15 minut).

Ve středověku bylo v běžném životě obvyklé rovněž dělení hodin na půlhodiny a čtvrt hodiny. Například *mediante hora octava* znamenalo půl osmé; *tertio quadrante ad quartam horam* bylo tři čtvrti na čtyři.

V této době se však již častěji objevují, vesměs spíše spekulativní, úvahy o dělení hodiny až na zcela nepatrné částičky. Podle středověké komputistické tradice, zachycené Bedou Ctihodným,<sup>148)</sup> byla hodina dělena na 4 *puncta* (15 minut) nebo 10 *minuta* (6 minut) nebo 15 *partes* (4 minuty) nebo 40 *momenta* (90 sekund), která mohla případně představovat ještě 480 *unciae*, což byly 21 600 *atomi*.<sup>149)</sup> Někdy byla hodina zase dělena na 5 *puncta* (12 minut). Podle Bedy bylo *punctum* nejmenší jednotkou měřitelnou slunečními hodinami. Takováto dělení ovšem nepovažoval za přirozená, ale za dohodu komputistů. Beda rovněž informuje o jiném dělení, podle něhož byl zodiak rozdělen na dvanáct částí (dvouhodin), každá měla 30 *partes* (4 minuty), každé po 12 *puncta* (20 sekund), každé po 40 *momenta* (polovina sekundy), každé po 40 *osrenta* (asi setina sekundy). – Beda sám ovšem toto dělení považoval za marné a neužitečné.

Ve vrcholném středověku<sup>150)</sup> bylo kromě těchto jednotek známo rovněž dělení hodiny na 60 *ostenta* a ty dále na šedesátiny. Pod vlivem islámské astronomie bylo někdy užíváno také dělení hodiny na *minuty*. Vedle toho existovala četná další dělení, často i v jednom textu. (Mezi ně patří například dělení hodiny na 4 *puncta* a 40 *momenta*.) Všechny tyto nepatrné časové úseky jsou ovšem uváděny pouze v astronomických pojednáních.

Stejně dlouhé hodiny dělili středověcí astronomové na 60 minut (*scrupula prima*), každou minutu na 60 sekund (*scrupula secunda*) a každou sekundu na 60 tercií (*scrupula tertia*). Dělení na minuty a na sekundy znal například Reinher z Paderbornu ve druhé polovině 12. století. Okolo poloviny 14. století je od něho převzal Jan z Murs. Později byly hodiny, odměřované již mechanickým zařízením, někdy děleny také na dvanáct částí po pěti minutách.<sup>151)</sup>

Šedesátinné dělení hodiny, tak jak je v běžném životě užíváno dnes, tedy na minuty a sekundy (vteřiny), se obecněji prosazovalo od konce středověku. – Pro sekundu se v češtině od dob národního obrození užívalo označení „vteřina“. Tento výraz odvozený od slova „vteř“, tj. druhý, je vlastně překladem latinského slova „secunda“.

Od dob Keplerových začala být sekunda postupně dělena desetinným systémem.<sup>152)</sup> Moderní astronomie, využívající dokonalých přístrojů na měření času, si později musela přizpůsobit časové jednotky, které byly ještě v minulém století celkem přibližné a – vzhledem ke způsobům a možnostem jejich měření – nebyly podstatněji ovlivňovány nepravidelnostmi pohybu Země. V 19. století byly již zaváděny časové jednotky, které do jisté míry respektovaly složitosti pohybu Země a omezovaly jejich důsledky pro měření času. V prvních desetiletích 19. století byl zaveden *střední sluneční den* jako základní jednotka pro měření času. Ten byl rozdělen na menší jednotky, na 24 *sluneční*



hodiny po 60 slunečních minutách, dále dělených na 60 slunečních sekund (jeden střední sluneční den tedy měl 86<sup>4</sup>400 slunečních sekund). Ani takto definované základní jednotky času neobstály před vědeckými poznatky a potřebami 20. století. Na základě mezinárodních smluv je sekunda, jako základní jednotka měření času, v současné době definována jako *doba trvání 9 192 631 770 period záření vydaného atomem cesia 133*. Tato definice byla přijata na 13. generální konferenci pro míry a váhy v Paříži v říjnu 1967.<sup>153)</sup> Na 14. generální konferenci pro míry a váhy v roce 1971 byl zaveden atomový čas TAI, tj. časové stupnice složené ze sledu atomových sekund.<sup>154)</sup>

Stále častěji se v měření uplatňují i části sekundy. Od olympijských her 1970 se ve sportu používá měření času na setiny, v některých sportech, jako třeba v plavání nebo v alpském lyžování, dokonce na tisícinu sekundy. Fyzikové počítají ještě s mnohem kratšími úseky, které jsou měřitelné pouze atomovými hodinami na základě oscilace elektronů. Je to *mikrosekunda* (miliontina sekundy), *nanosekunda* (miliardtina sekundy), *pikosekunda* (biliontina sekundy) a *femtosekunda* (tisícina pikosekundy).<sup>155)</sup>

## 5. KAPITOLA – POZNÁMKY

<sup>1)</sup> Srv. výše, kapitola 3.1.

<sup>2)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch* II, s. 182–184, 308–315; rovněž zde výše, kapitola 3.4.2.

<sup>3)</sup> Ruhl, *Chronologie*, s. 40n. K problematice ročních dob v západní Evropě srv. rovněž Le Goff, *Kultura*, s. 185–187.

<sup>4)</sup> K nejstaršímu uspořádání germánského roku srv. Ginzel, *Handbuch* III, s. 55n. Na vznik dělení roku do čtyř období není jednotný názor. Srv. Ginzel, tamtéž, s. 56; Ruhl, *Chronologie*, s. 48

<sup>5)</sup> Selešnikov, *Člověk a čas*, s. 133; J. Maršálek, *Kalendář západních Slovanů, zejména však našich zemí*, in: Selešnikov, *Člověk a čas*, s. 146.

<sup>6)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch* III, s. 112n. Dělení roku na čtyři roční doby uvádějí i některé středověké kalendáře. Srv. např. *Antiquum Calendarium Corbeiense*, Ex MS Codice Corbeiensi, ed. E. Martene, U. Durand, in: *Thesaurus novus anecdotorum* III, Lutetiae Parisiorum MDCCXVII, sl. 1594–1604 (zvl. sl. 1604: *Expliciant quatuor tempora anni, menses XII, ebdomadae LII et una dies etc.*)

<sup>7)</sup> Srv. Le Goff, *Kultura*, s. 187; J. V. Šimák, *České dějiny* 1, 5, Praha 1938, s. 519; Włodarski, *Chronologia polska*, s. 70–73.

<sup>8)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch* III, s. 56.

<sup>9)</sup> Kalendárium Karla Velikého uvádí u 22. února začátek jara, u 25. března rovnodennost, u 24. května začátek léta, u 24. června slunovrat, u 23. srpna začátek podzimu, u 23. listopadu začátek zimy. – V kalendáriu Olomouckého horologia jsou uvedeny obdobné termíny, pouze začátek léta je položen na 25. květen a začátek podzimu na 24. srpen. Srv. Dodatek, ed. B. Mendl, in: A. Friedl, *Hildebert a Everwin*, s. 107 a 110. V montecassinském kalen-



- dáriu z konce 9. stol. jsou začátky ročních období položeny na 7. únor, 9. květen, 7. srpen, 7. listopad. Srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 113; Friedrich, *Rukověť*, s. 24.
- <sup>100</sup> Tyto roční doby prý alespoň uváděl tištěný kalendář na rok 1489. Srv. *Minuci čili vybraní časové ku pouštění krve na rok 1489*, Knihopis československých tisků I, č. 14, s. 28.
- <sup>111</sup> Latinské verše jsou zapsány v rukopisu NK ČR I G 28, české v *Zahrádce duše* z roku 1520. Srv. Friedrich, *Rukověť*, s. 24 a pozn. 3.
- <sup>122</sup> Srv. B. Fischer, *Quatember*, in: LThK 8, sl. 928n.; též Myśliwski, *Człowiek średniowiecza*, s. 319n.
- <sup>123</sup> *Corpus iuris canonici*, Decr. 1,76, c. 2, 3 a 4.
- <sup>124</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 113, rovněž Friedrich, *Rukověť*, s. 24.
- <sup>145</sup> Bavorská státní knihovna v Mnichově, Clm. 17703, fol. 88<sup>r</sup>.
- <sup>160</sup> Srv. Włodarsku, *Chronologia polska*, s. 74; J. Janák, Z. Hledíková, *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*, Praha 1989, s. 63, 239.
- <sup>171</sup> Srv. Bavorská státní knihovna v Mnichově Clm. 17703, fol. 84<sup>v</sup>–85<sup>r</sup>; NK ČR XIII E 14 f; Hledíková, *Kalendáře*, s. 65 a 70. Srv. též Ginzel, *Handbuch III*, s. 191, pozn. 2. Od tohoto označení letních dnů je odvozen název školních prázdnin v ruštině (*kanikuli*). Srv. rovněž Maršálek, *Kalendář*, in: Selesnikov, *Člověk a čas*, s. 43, pozn. 1.
- <sup>180</sup> Podrobnější výklad této problematiky viz kapitola 3.2.2. Srv. rovněž H. Maendl, *Die Monate. Ihr Wesen und ihre Weisheit*, Heidelberg 1964.
- <sup>190</sup> Srv. Rühl, *Chronologie*, s. 42n.; Friedrich, *Rukověť*, s. 25. Například Kosmas, III, 54, s. 227, datuje: „... nonis bis binis mense Plutonis, ...“ (2. února). Označení *magius* pro květen je z českých pramenů uvedeno například v textu Druhého pokračování Kosmova v rukopisu knihovny Pražské metropolitní kapituly (v Archivu Pražského hradu), sign. G 5, fol. 147<sup>r</sup>, kde je datováno *IV Idus Magii* (v edici, FRB II, s. 367, není poznamenáno).
- <sup>200</sup> Ginzel, *Handbuch III*, s. 105–110.
- <sup>211</sup> Ed. Jones, *Bedae Opera*, s. 211.
- <sup>222</sup> Ginzel, *Handbuch III*, s. 58n.
- <sup>232</sup> Srv. *Vita Karoli Magni* 29, post G. H. Pertz rec. G. Waitz, MGH, SRG in usum schol., <sup>6</sup>Hannoverae 1911, s. 33: „*Et de mensibus quidem Ianuarius Wintermanoth, Februarium Hornung, Martium Lentzinmanoth, Aprilem Ostarmanoth, Maium Winnemanoth, Iunium Brachmanoth, Iulium Heuumanoth, Augustum Aranmanoth, Septembrem Witumanoth, Octobrem Windumemanoth, Novembrem Herbistmanoth, Decembrem Heilagmanoth appellavit.*“
- <sup>242</sup> Přehled důležitějších pojmenování užívaných od 13. století podává Ginzel, *Handbuch III*, s. 107–109. Srv. rovněž K. Weinhold, *Die deutschen Monatsnamen*, Halle 1869.
- <sup>252</sup> Tímto způsobem jsou datovány také některé písemnosti ze sudetoněmeckých oblastí z období druhé světové války uložené v našich archívech.
- <sup>262</sup> Středověké románské názvy měsíců uvádí rovněž Ginzel, *Handbuch III*, s. 107–109. Pro červen byla kromě různých tvarů odvozených z latinského názvu užívána také pojmenování *resaille mois*, *roseilmois* apod., pro červenec *fenal mois*, *fenerec* apod. V současné francouzštině jsou užívány názvy: *janvier, février, mars, avril, mai, juin, juillet, août, septembre, octobre, no-*



- vembre, décembre; v italštině: *gennaio, febbraio, marzo, aprile, maggio, giugno, luglio, agosto, settembre, ottobre, novembre, dicembre*; v angličtině: *January, February, March, April, May, June, July, August, September, October, November, December*.
- 27) Srv. K. J. Erben, *Jména měsíců slovanská vůbec a česká zvláště*, ČČM 23/1, 1849, s. 133–176; Maršálek, *Kalendář*, in: Selesnikov, *Člověk a čas*, s. 148n.; Myśliwski, *Człowiek średniowiecza*, s. 321–325.
- 28) Srv. H. Lowmiański, *Podstawy gospodarcze formowania się państw słowiańskich*, Warszawa 1953, s. 27. Ke slovanským názvům měsíců srv. především Erben, *Jména měsíců*, s. 133nn.; F. Miklosich, *Die slawischen Monatsnamen*, Denkschriften der kaiserl. Akademie der Wissenschaften XVII, Wien 1868, s. 1–33; Rovněž Ginzler, *Handbuch III*, s. 110n.; Friedrich, *Rukověť*, s. 26; Włodarski, *Chronologia polska*, s. 74n.; B. Geremek, *Słowiańskie nazwy miesięcy. Między folklorem a historią*, in: *Cultus et cognitio*, Warszawa 1976, s. 151–160.
- 29) Srv. Geremek, *Słowiańskie nazwy*, s. 157.
- 30) Těba polský název *kwiecień* znamená čtvrtý měsíc, zatímco český *květen* je pátým měsícem roku.
- 31) Srv. Geremek, *Słowiańskie nazwy*, s. 158. Ve slovenštině jsou jednotlivé měsíce nazývány: *január, február, marec, apríl, máj, jún, júl, august, september, október, november, december*; v srbsčině: *januar nebo sećanj, februar nebo veljača, mart nebo ožujak, april nebo travanj, maj nebo svibanj, jun nebo lipanj, jul nebo srpanj, august nebo kolovoz, septembar nebo rujan, oktoibar nebo listopad, novembar nebo studeni, decembar nebo prosinac*; v ruštině: *janvar, fevral, mart, april, maj, ijun, avgust, sentjabr, oktjabr, nojabr, dekabr*. V polštině se názvy měsíců posléze ustálily následovně: *styczeń, luty, marzec, kwiecień, maj, czerwiec, lipiec, sierpień, wrzesień, październik, listopad, grudzień*.
- 32) Srv. Friedrich, *Rukověť*, s. 26; Włodarski, *Chronologia polska*, s. 75. Vývoj polských názvů měsíců dokumentuje tabulka s názvy měsíců z krakovských liturgických knih 15. a 16. století, kterou uvádí Waśowicz, *Kalendarz*, s. 107.
- 33) Letopis tzv. Kanovníka vyšehradského k roku 1128, ed. Emler, FRB II, s. 206: „*Eodem anno V Idus Novembris et sclavonice Prosince...*”
- 34) Srv. Friedrich, *Rukověť*, s. 26.
- 35) Jména měsíců pro celý rok jsou uvedena v matematickém a komputistickém sborníku, uloženém nyní v Rakouské národní knihovně ve Vídni, Cod. Ser. nov. 20.268, fol. 102<sup>r</sup>, v této podobě:  
*Le<sup>ca</sup>n, U<sup>no</sup>n, bre. du<sup>ben</sup>, Y<sup>ook</sup>. chiv<sup>nech</sup>. cher<sup>ca</sup>n, wrez<sup>ca</sup>n, za<sup>ria</sup>, Ri<sup>pa</sup>n, listopad et pro<sup>gnec</sup>n.*  
Podobně jsou označeny jednotlivé měsíce v neúplně dochovaném kalendáři příbuzného rukopisu mnichovského (Clm. 17703, fol. 84<sup>a</sup>–87<sup>a</sup>). Označení Izok pro květen uvádějí i některé rukopisy 14. století, např. rukopis NK ČR XIII E 14/f a XIII H 3/d. Srv. Friedrich, *Rukověť*, s. 26; Hledíková, *Kalendáře*, s. 45; I. Němec, J. Horálek a kol., *Dědicví řečí*, Praha 1986, s. 414–416.
- 36) Například v kalendáři mnichovského matematického a komputistického sborníku ze druhé poloviny 13. století, Clm. 17703, fol. 84<sup>v</sup>, je měsíc červen nazván *Cyrwneç*, červenec *Cyrven*. Další doklady uvádí Friedrich, *Rukověť*, s. 26.



- 37) Srv. Ginzl, *Handbuch* III, s. 111. Na s. 110 a 111 jsou uvedeny názvy měsíců v češtině, polštině a staroslověnštině.
- 38) Friedrich, *Rukověť*, tamtéž. *Leden sive Hruden* je jmenován v kalendáriu rkp. NK ČR XIII E 14 f. Srv. Hledíková, *Kalendáře*, s. 45, pozn. 48. K tomuto pojmenování srv. Erben, *Jména měsíců*, s. 137, 160nn.
- 39) Například v kalendáriu svatojiřského žaltáře (NK ČR MS XIII E 14/b), jsou u příslušných dat poznámky *sol in arietem* atd. Stejně tak kalendárium mnichovského matematického a komputistického sborníku Clm. 17703, fol. 84<sup>nn.</sup>, uvádí u 17. června *sol in cancro*, u 18. července *sol in leone*, u 18. srpna *sol in virgine*, atd. (správně by však poznámky měly být uvedeny u 14. června, 15. července a 15. srpna). Podrobněji je o zvířetníku pojednáno v kapitole 3.2.3; datování podle něho je zmíněno v kapitole 6.2.1.5.
- 40) Podrobněji srv. v kapitole 3.4.8.
- 41) Problematice týdně a jeho vzniku byla v odborné literatuře věnována značná pozornost. Kromě již citovaných příruček chronologie srv. zejména J. Matuszewski, *Słowiański tydzień. Geneza, struktura i nomenklatura*, Łódź 1978, kde je shrnuta starší literatura. Srv. též J. Hehn, *Siebentzahl und Sabbat bei den Babyloniern und im alten Testament. Eine religionsgeschichtliche Studie*, Leipzig 1908; F. H. Colson, *The Week. An Essay on the Origin and Development of the Sevenday Cycle*, Cambridge 1926; Pietri, *Le temps de la semaine*, s. 63-97; Zerubavel, *The Seven Day Circle*; Whitrow, *Time in History*, s. 68-70. K definici týdně srv. Matuszewski, *Słowiański tydzień*, s. 16.
- 42) Nesouhlasná stanoviska s touto hypotézou registruje Matuszewski, *Słowiański tydzień*, s. 15n.
- 43) Srv. Ginzl, *Handbuch* I, s. 120.
- 44) Srv. Genesis 2,2-3, Exodus 20,11, 23,11, 31,17, 34,21. K tomu Matuszewski, *Słowiański tydzień*, s. 22-24; Pietri, *Le temps de la semaine*, s. 66.
- 45) Srv. Pietri, *Le temps de la semaine*, s. 66.
- 46) Tak alespoň jsou označeny v některých římských kalendářích, například ve *Fasti Verulani* nebo ve *Fasti Maffeiani*. Srv. Radke, *Fasti Romani*, s. XV, XVI.
- 47) Srv. Ginzl, *Handbuch* III, s. 175-177; Matuszewski, *Słowiański tydzień*, s. 17, kde je uvedena i další literatura.
- 48) Srv. kapitola 6.2.1.1.
- 49) Srv. Pietri, *Le temps de la semaine*, s. 68; Matuszewski, *Słowiański tydzień*, s. 53.
- 50) O astrologii existuje bohatá literatura. Stručně srv. alespoň Whitrow, *Time in History*, s. 30nn.
- 51) Srv. Radke, *Fasti Romani*, s. 69. K těmto „vladařům“ týdenních dnů srv. Matuszewski, *Słowiański tydzień*, s. 26n., kde je uvedena i příslušná literatura; Whitrow, *Time in History*, s. 68n.; Pietri, *Le temps de la semaine*, s. 68.
- 52) Srv. např. Matuszewski, *Słowiański tydzień*, s. 29.
- 53) Uvádí to Dio Cassius (okolo 155-235 n.l.), *Rómaiké historia* 37,18. Srv. např. Matuszewski, *Słowiański tydzień*, s. 27; Pietri, *Le temps de la semaine*, s. 68.
- 54) Srv. Rühl, *Chronologie*, s. 53; Pietri, *Le temps de la semaine*, s. 68.
- 55) Srv. Pietri, *Le temps de la semaine*, s. 69; Whitrow, *Time in History*, s. 69.
- 56) K problematice přežívání sabatu v křesťanství srv. Pietri, *Le temps de la semaine*, s. 71n.



<sup>57)</sup> Srv. tamtéž, s. 72n.

<sup>58)</sup> Srv. tamtéž, s. 74n.

<sup>59)</sup> Toto rozhodnutí Konstantina Velikého nebylo motivováno křesťanstvím. Konstantinovým opatřením měl být oslaven především *Deus Sol Invictus Maximus* (Největší Neporazitelný Bůh Slunce). Konstantin i jeho synové nadále užívali titulu *pontifex maximus* a stáli v čele římského pohanského kněžstva. Císař v roce 313 zajistil křesťanům stejná práva jako jiným náboženstvím, ale nebylo jeho cílem povýšit je na náboženství státní. Ke Konstantinovu ustanovení z roku 321 srv. Matuszewski, *Słowiański tydzień*, s. 33, kde je uvedena příslušná speciální literatura.

<sup>60)</sup> Exodus 20,9–10, Deuteronomium 5,13–14: „*sex diebus operaberis et facies omnia opera tua. Septimo autem die sabbatum Domini Dei tui est:...*“ Srv. rovněž Matuszewski, *Słowiański tydzień*, s. 23.

<sup>61)</sup> Vzhledem k tomu, že latinské substantivum *dies* může být maskulinum i femininum, mohou se u adjektiva objevit oba tvary. Ve středověku převládá označení *Dies Dominica*. Pro ostatní dny se výjimečně může také objevit označení *dies*. Srv. Gregorii Turonensis *Historiarum* X,23, s. 282: *die IIII* (středa).

<sup>62)</sup> V tomto významu použil slova *sabbatum* například Kosmas I,38, s. 68: „... *ur alius bis, alius semel in sabbato,...* *sumeret cibum...*“ Kosmas však zná pro týden i označení *ebdomada* a *septimana* (II,26, s. 119; II,43, s. 148; II,50, s. 157; II,51, s. 158; atd.).

<sup>63)</sup> K „planetárnímu týdnu“ v křesťanství srv. Matuszewski, *Słowiański tydzień*, s. 47–51. Například Jan Marignola v České kronice datuje ... *die Mercurii post pentecostes...* (FRB III, s. 590). Notářský zápis Dekretu kutnohorského (Archiv UK, Listiny I/68) datuje ... *die Martis decima octava mensis septembris...*

<sup>64)</sup> K následujícímu výkladu srv. Ginzel, *Handbuch* III, s. 99–102; Rühl, *Chronologie*, s. 55–61; Matuszewski, *Słowiański tydzień*, s. 58–65.

<sup>65)</sup> V různých německých dialektech byly užívány i jiné názvy, které se mohou objevit v historických pramenech. Srv. např. E. Kranzmayer, *Die Namen der Wochentage in den Mundarten von Bayern und Österreich*, Wien u. München 1929. Běžnější termíny jsou uvedeny zde v rejstříku.

<sup>66)</sup> Matuszewski, *Słowiański tydzień*, s. 66–121; Myśliwski, *Człowiek średniowiecza*, s. 325–329.

<sup>67)</sup> Český výraz *tyden* je spolehlivě doložen až v první polovině 14. století. O vzniku tohoto pojmu pojednává Macek, *Tyden*, AR, 43, 1991, s. 595–597.

<sup>68)</sup> Od 19. století panuje obecně domněnka, že slovanský týden začínal pondělím a neděle byla posledním dnem. S touto domněnkou jsou v rozporu pojmenování dnů *pondělí*, které musí následovat až po neděli, nikoli před ní, a *středa*, která by při začátku týdne v pondělí nebyla uprostřed. Srv. rovněž Matuszewski, *Słowiański tydzień*, zvl. s. 88nn.

<sup>69)</sup> K významu pojmenování týdne a některých rydnenních dnů srv. V. Machek, *Erymologický slovník jazyka českého a slovenského*, Praha 1957, s. 545, 321, 462, 479, 551; k tomu též Němec, Horálek, *Dědicví řeči*, s. 413n. Pro srovnání názvy rydnenních dnů ve slovenštině: *nedefa, pondelok, urorok, streda, srtvok, piatok, sobota*; v polštině: *niedziela, poniedziałek, wtorek, środa, czwartek, piątek, sobota*; v srbsčině: *nedelja, ponedeljak, utorak, sre-*





da, červrtak, pátek, sobota; v ruštině: воскресение, понедельник, вторник, среда, четверг, пятница, суббота.

- <sup>70)</sup> Názvy rydenních dnů v maďarštině znějí: *vasárnap* („den trhu“; neděle), *hétfő* („hlavní den“; „první den“, pondělí), *kedd* („druhý den“, úterý), *szerda*, *szombat* (středa), *csütörtök* (čtvrtek), *péntek* (pátek), *szombat* (sobota). Srv. Matuszewski, *Słowiański tydzień*, s. 72n.; Ginzel, *Handbuch III*, s. 101n.; Szentpétery, *A kronológia*, s. 38.
- <sup>71)</sup> Srv. např. Macek, *Pojem času*, s. 141.
- <sup>72)</sup> Doklady proti pochybnostem o začátku egyptského dne východem Slunce přináší Ch. Leitz, *Studien zur ägyptischen Astronomie*, Wiesbaden 1989, s. 1–6.
- <sup>73)</sup> K začátku dne u starověkých národů srv. Ginzel, *Handbuch I*, s. 123n., 161–163, 287n., II, s. 297–303, 162n., 1–5, I, s. 93n.; A. Mommsen, *Chronologie. Untersuchungen über das Kalenderwesen der Griechen, insbesondere der Athener*, Leipzig 1883, reprograph. Nachdruck Hildesheim 1975, s. 12n., 54; Whitrow, *Time in History*, s. 54. Začátek dne v různých oblastech ve starověku a ve středověku sleduje G. Bilfinger, *Der bürgerliche Tag. Untersuchungen über den Beginn des Kalendertages im klassischen Altertum und im christlichen Mittelalter*, Stuttgart 1888. K začátku „křesťanského“ dne srv. např. Matuszewski, *Słowiański tydzień*, s. 18n. Někteří autoři (srv. Matuszewski, tamtéž, pozn. 59) se však domnívají, že původně začínal liturgický den maturinem, tedy ranní mši (srv. též níže v této kapitole).
- <sup>74)</sup> Doklady lze nalézt například v díle tzv. Kanovníka vyšehradského. Srv. F. Link, *Astronomické zprávy v kronice Vyšehradského kanovníka*, ČSCH 9, 1961, s. 568.
- <sup>75)</sup> Srv. Couderc, *Le calendrier*, s. 36n.; G. Dohrn von Rossum, *Die Geschichte der Stunde. Uhren und moderne Zeitordnung*, München–Wien 1992, s. 24n.; přehledně též W. Trapp, *Kleines Handbuch der Maße, Zahlen, Gewichte und der Zeitrechnung*, Stuttgart 1996, s. 52–75. O dělení dne ve starověku souhrnně pojednává G. Bilfinger, *Die antiken Stundenangaben*, Stuttgart 1888.
- <sup>76)</sup> Dohrn von Rossum, *Die Geschichte*, s. 25; Ginzel, *Handbuch II*, s. 303n.; Mommsen, *Chronologie*, s. 13–16.
- <sup>77)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch I*, s. 288; Couderc, *Le calendrier*, s. 36.
- <sup>78)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch II*, s. 4n.; Couderc, *Le calendrier*, s. 38.
- <sup>79)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch II*, s. 163–168; Dohrn von Rossum, *Die Geschichte*, s. 25.
- <sup>80)</sup> K babylonským „hodinám“ srv. Ginzel, *Handbuch I*, s. 122n.; Couderc, *Le calendrier*, s. 37n.; Dohrn von Rossum, *Die Geschichte*, s. 25n.
- <sup>81)</sup> Srv. Dohrn von Rossum, *Die Geschichte*, s. 26.
- <sup>82)</sup> Srv. tamtéž.
- <sup>83)</sup> Z bohaté literatury o přístrojích na měření času srv. např. G. H. Baillie, *Clocks and Watches*, London 1974; H. Michel, *Messen über Zeit und Raum. Messinstrumente aus 5 Jahrhunderten*, Bearb. der deutschen Ausgabe P. A. Kirchvogel, Stuttgart 1965; C. M. Cipolla, *Clocks and Culture 1300–1700*, London 1967; L. Zajdler, *Dzieje zegara*, Warszawa 1977; D. S. Landes, *Revolution in Time. Clocks and the Making of the Modern World*, Cambridge–Massachusetts–London 1983; Michal, *Hodiny*; rovněž Dohrn von Rossum, *Die Geschichte*, passim.



- <sup>84)</sup> Srv. Dohrn von Rossum, *Die Geschichte*, s. 27.
- <sup>85)</sup> Srv. Dohrn von Rossum, *Die Geschichte*, s. 27 a pozn. na s. 327, kde je uvedena speciální literatura. Z novějších prací srv. zejména H. Rau, K. Schalldach, *Vertikalsonnenuhren des 6.-14. Jahrhunderts*, in: *Ad radices. Festband zum fünfzigjährigen Bestehen des Instituts für Geschichte der Naturwissenschaften der Johann Wolfgang Goethe-Universität Frankfurt am Main*, hg. v. A. v. Gotstedter, Stuttgart 1994, s. 273–290. V českém prostředí pojednává o slunečních hodinách především Michal, *Hodiny*, s. 21–37; Lenfeld, *Sluneční hodiny*; B. Polák, *Staropražské sluneční hodiny*, Praha 1986: týž, *Prenosné sluneční hodiny*.
- <sup>86)</sup> K časové rovnici srv. Lenfeld, *Sluneční hodiny*, s. 14–16; J. Procházka, *Sférická astronomie*, Praha 1953, s. 80. K vlivu zeměpisné šířky na měření času slunečními hodinami Ginzel, *Handbuch I*, s. 14, pozn. 2; Lenfeld, *Sluneční hodiny*, s. 24.
- <sup>87)</sup> Srv. Michal, *Hodiny*, s. 23nn.
- <sup>88)</sup> Srv. např. Whitrow, *Time in History*, s. 65.
- <sup>89)</sup> Srv. Dohrn von Rossum, *Die Geschichte*, s. 28.
- <sup>90)</sup> Srv. Borst, *Compurus*, s. 48. V praxi však rolník tabulku asi příliš nepotřeboval; k určení času mu jistě stačila zkušenost.
- <sup>91)</sup> O dělení dne ve středověku velmi zevrubně pojednává G. Billfinger, *Die mittelalterlichen Horen und die modernen Stunden. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte*, Wiesbaden 1892, přetisk 1969. Jeho závěry pro středoevropské prostředí prověřil a doplnil Lehner, *Die mittelalterliche Tageseinteilung* (dělení dne podle kanonických hodinek je na s. 7–51). Srv. též. Myśliwski, *Człowiek średniowiecza*, s. 330–338. Ke kanonickým hodinkám jako prostředku měření času srv. rovněž Dohrn von Rossum, *Die Geschichte*, s. 35–39; Friedrich, *Rukověť*, s. 28–30.
- <sup>92)</sup> Srv. Lehner, *Tageseinteilung*, s. 24, 28, 59; Sulzgruber, *Zeiterfahrung*, s. 38n. I na kanonické hodinky byly skládány mnemotechnické pomůcky. Srv. např. S. Bernardi *Versus de horis canonicis* v rukopisu Knihovny Pražské metropolitní kapituly O XIX, fol. 263<sup>a</sup>.
- <sup>93)</sup> Posun kanonických hodinek ve vztahu k „temporálním“ hodinám byl zachycen i na některých slunečních hodinách, například v Münsteru a v Hameln. Srv. Dohrn von Rossum, *Die Geschichte*, s. 37. Vyplývá rovněž z údajů písemných pramenů. Friedrich, *Rukověť*, s. 30, uvádí příklad ze Zbraslavské kroniky k roku 1321, kdy nastalo zatmění Slunce 26. června, a trvalo *ab hora prima usque ad horam terciam*. Výpočty bylo zjištěno, že zatmění nastalo v 6<sup>h</sup> 34,8<sup>m</sup>. Prima tedy byla v té době v Čechách okolo sedmé hodiny ráno.
- <sup>94)</sup> Srv. Dohrn von Rossum, *Die Geschichte*, s. 44n.; A. Haverkamp, „*Dem Gemeinwohl diene ich durch mein Tönen*“. *Ohne Glocken keine Gemeinde – kommunale Organisationsformen im Europa des Mittelalters*, *Wirtschaft & Wissenschaft*, III, 1995, č. 4, s. 21–29; Sulzgruber, *Zeiterfahrung*, s. 74–76.
- <sup>95)</sup> Srv. Dohrn von Rossum, *Die Geschichte*, s. 41–44.
- <sup>96)</sup> Srv. Lehner, *Tageseinteilung*, s. 51–59, stručně též Friedrich, *Rukověť*, s. 30.
- <sup>97)</sup> Dokládá to např. formule *in media nocte sive in primo galli cantu*, užitá ve Vídeňském pokračování Rakouských análů k roku 1267 (MGH SS 9, s. 702, ř. 51n.). Podle *Kosmovy kroniky* zemřel kníže Břetislav *nocte post gallicinium* (Kosmas III.13, s. 174).



- 98) Gregorii Turonensis Historiarum X,23, s. 382.
- 99) Srv. Lehner, *Tageseinteilung*, s. 61.
- 100) Srv. tamtéž, s. 60–62.
- 101) Srv. Leclercq, *Zeiterfahrung*, s. 8.
- 102) Tak jsou uspořádány například sluneční hodiny z Droghedy v Irsku (cituje Leclercq, *Zeiterfahrung*, s. 9). Srv. též *Alltag im Spätmittelalter*, hg. von H. Kühnel, Graz–Wien–Köln <sup>3</sup>1986, s. 9.
- 103) Je zachována např. v rukopisu Abbona z Fleury (okolo 1000). Srv. Borst, *Computus*, s. 48.
- 104) Srv. *Alltag im Spätmittelalter*, s. 9n.
- 105) Srv. Michal, *Hodiny*, s. 27–37; Polák, *Přenosné sluneční hodiny*, passim. První odborné pojednání o slunečních hodinách zřejmě napsal Jan Müller z Královce. Srv. Michal, *Hodiny*, s. 27. O jedné učebnici o stavbě slunečních hodin informuje Ch. Schöner, *Wissenschaft in „Donauraum“*. *Vorläufige Bemerkungen zu einem Lehrbuch über den Bau von Sonnenuhren aus der Mitte des 15. Jahrhunderts*, in: *Universität und Bildung. Festschrift Laetitia Boehm zum 60. Geburtstag*, hg. v. W. Müller, W. J. Smolka und H. Zedelmaier, München 1991, s. 89–100.
- 106) Jako třeba Pacificus z Verony v 9. století. Srv. Leclercq, *Zeiterfahrung*, s. 9n.
- 107) Srv. Dohrn von Rossum, *Die Geschichte*, s. 26n.
- 108) Srv. Lehner, *Tageseinteilung*, s. 62–69; Friedrich, *Rukověť*, s. 31.
- 109) Srv. Kosmas III,57, s. 232. K tomu Lehner, *Tageseinteilung*, s. 62n.
- 110) ... *hora XVII minuta unius horae VII post meridiem*... srv. *Kronika Františka Pražského*, s. 203. Údaj, sedmnáctá hodina po poledni, odpovídá páté hodině ranní; zaimění Měsíce toho dne dosáhlo vrcholu ve 4h 2min. Srv. Lehner, *Tageseinteilung*, s. 67n.
- 111) Srv. např. Ginzler, *Handbuch II*, s. 304; Dohrn von Rossum, *Die Geschichte*, s. 28–31; Michal, *Hodiny*, s. 40–51; Sulzgruber, *Zeiterfahrung*, s. 32–38, 53–60.
- 112) Srv. Whitrow, *Time in History*, s. 65.
- 113) Dohrn von Rossum, *Die Geschichte*, s. 30n.
- 114) Srv. Borst, *Karl der Große*, zvl. s. 18. K vodním hodinám ve středověku srv. rovněž Borst, *Computus*, s. 27.
- 115) Srv. Michal, *Hodiny*, s. 51–54.
- 116) Srv. tamtéž, s. 54–56; *Alltag im Spätmittelalter*, s. 10.
- 117) Srv. A. Borst, *Astrolab und Klosterreform an der Jahrtausendwende*, Heidelberg 1989 (zvl. s. 99–105); tyž, *Wie kam die arabische Sternstunde ins Kloster Reichenau?*, Konstanzer Universitätsreden, Konstanz 1988, s. 7n.; rovněž Michal, *Hodiny*, s. 38; E. Pouille, *L'horlogerie, a-t-elle rué les heures inégales?*, BEC 157, 1999, s. 137–156; B. Staurz, *Die Astrolabiensammlungen des deutschen Museums und des Bayerischen Nationalmuseums*, München 1999, s. 1–135.
- 118) K nočním a měsíčním hodinám srv. Michel, *Messen über Zeit*, s. 154–160.
- 119) Zřetelnější je jejich označení v nerománských národních jazycích (*clocke*, *zytglocke*, *urglecke*). Srv. Dohrn von Rossum, *Die Geschichte*, s. 59; rovněž Landes, *Revolution in Time*, passim.
- 120) Srv. *Alltag im Spätmittelalter*, s. 12; Leclercq, *Zeiterfahrung*, s. 11–14; Dohrn von Rossum, *Die Geschichte*, s. 49–57; Michal, *Hodiny*, s. 57–59; S. Mi-



chal, *Hodinářství a technika měření času*, in: L. Nový a kol., *Dějiny techniky v Československu (Do konce 18. století)*, Praha 1974, s. 321–325; Landes, *Revolution in Time*, passim. Vyobrazení různých typů mechanických hodin s popisy uvádí Michel, *Messen über Zeit*, s. 162–189.

- 121) Srv. Alltag im Spätmittelalter, s. 12; K. Bergdorff, *Der schwarze Tod in Europa*, München 1994, s. 32. Michal, *Hodinářství*, s. 321. Za nejstarší dodnes dochovaný hodinový stroj je považován astronomický orloj, který v letech 1344–51 sestrojil Jacopo Dondi pro Palazzo del Capitano v Padově.
- 122) Srv. A. J. Duley, *The Medieval Clock at Salisbury Cathedral*, Shropshire 1997; F. Neale, A. Lovell, *Wells Cathedral Clock*, Wells 1995.
- 123) Srv. K. Fischer, *Die Uhrmacher in Böhmen und Mähren zur Zeit der Gotik und Renaissance*, Bohemia 7, 1966, s. 28; rovněž Horský, *Pražský orloj*, s. 30. Čísafský orlojník Martin je doložen v městských knihách Starého Města pražského v šedesátých letech 14. století. Srv. V. V. Tomek, *Základy starého mistopisu pražského*, I, Praha 1866, s. 20, 224. Statuta Arnošta z Pardubic z roku 1353 uvádějí tresty pro mansionáře, kteří nebudou doma *ultra secundum pulsus horologii*. Srv. Statuta Arnesti Archi-episcopi Pragensis pro mansionariis, ed. Dobner, Monumenta historica Boemiae nusquam antehac edita III, Pragae 1774, s. 320; k tomu Lehner, *Tageseinteilung*, s. 71. K úpravě pražského orloje srv. Macháček, *Nález zprávy*, s. 21–26.
- 124) Srv. Alltag im Spätmittelalter, s. 12; Dohrn von Rossum, *Die Geschichte*, s. 125–128; Michal, *Hodiny*, s. 57; Leclercq, *Zeiterfahrung*, s. 13n.; Landes, *Revolution in Time*, s. 53; Horský, *Pražský orloj*, s. 14–34. V detailních údajích se jednotlivé příručky někdy rozcházejí.
- 125) Vývoj hodinářství v českých zemích shrnuje Fischer, *Die Uhrmacher* (s. 27–58); k poměrům v Polsku M. Dzieduszycki, *Dni, noc, godziny*, Lwów 1874, s. 35nn. Dokladem o existenci městských mechanických hodin je také funkce orlojníka (*magister horelegii*), která bývá zachycena v městských účtech. Např. podle lounských městských účtů působil orlojník v Lounech zcela jistě po polovině 15. století. Srv. Kniha počtů královského města Loun z let 1450–1472 a 1490–1491, vydal J. Vaniš, Praha 1979, s. 239, 249, 257 atd. Srv. rovněž Němec, Horálek, *Dědicví řeči*, s. 409.
- 126) Srv. Alltag im Spätmittelalter, s. 12n.; Lehner, *Tageseinteilung*, s. 58; Macek, *Pojem času*, s. 141; Haverkamp, „*Dem Gemeinwohl...*“, s. 27n. K různým funkcím zvonu ve středověké společnosti srv. rovněž Leclercq, *Zeiterfahrung*, s. 15; Sulzgruber, *Zeiterfahrung*, s. 76–79.
- 127) Srv. Sulzgruber, *Zeiterfahrung*, s. 78. K zvukovým signálům na českých viničích srv. Výpisy z knih viničných z let 1358–1576, vybral V. J. Nováček, AČ 18, č. 135, s. 381. Uvádí Macek, *Pojem času*, s. 148 a pozn. 49 na s. 156.
- 128) Srv. Le Goff, *Au Moyen Age*. Srv. rovněž Leclercq, *Zeiterfahrung*, s. 16. Nejstarší zprávy o domácích orlojích v českých zemích pocházejí z poloviny 14. století, nejstarší zachované přenosné hodiny pocházejí z roku 1525. Srv. Michal, *Hodinářství*, s. 322n.
- 129) Srv. Alltag im Spätmittelalter, s. 12.
- 130) Srv. např. Boslough, *Záhada času*, in: Reader's Digest Vyběr, říjen 1995, s. 66. Přehled základních typů mechanických hodin a moderních časoměrných zařízení podává např. Michal, *Hodiny*, s. 57–167.
- 131) Lehner, *Tageseinteilung*, s. 69–102; Sulzgruber, *Zeiterfahrung*, s. 92–95.



- <sup>132)</sup> Doklady z bohemikálních pramenů shromáždil Lehner, *Tageseinteilung*, s. 71–89. Časný výskyt tohoto způsobu počítání hodin vedl autora k hypotéze, že se počítání podle celého orloje dostalo do Čech bezprostředně z Itálie v důsledku přímých kontaktů za Karla IV. Tabulka pro seřizování orloje je uvedena v rukopisu AHMP 7916, fol. 3<sup>r</sup>.
- <sup>133)</sup> Například mrtvý Václav IV. byl podle Kroniky pražské univerzity (Tak zvaná Kronika university pražské, ed. Goll, FRB V, Praha 1893, s. 581) převezen z Hrádku u Kunratic na Pražský hrad 20. srpna 1419 in *diescente hora 9. Dne 20. srpna začínala první hodina podle tabulky 9.19 asi v 19 hodin, 19 + 9 = 24 = 4. Na Hrad tedy přijeli někdy po čtvrté hodině ranní.*
- <sup>134)</sup> Srv. např. J. Messerli, *Gleichmässig, pünktlich, schnell. Zeiteinteilung und Zeitgebrauch in der Schweiz im 19. Jahrhundert*, Bern 1995, s. 17–32; Friedrich, *Rukověť*, s. 31. V časovém údaji pak je konstatováno, zda jde o hodinu ranní nebo odpolední. Srv. např. *Ordo et horae collegiorum seu lectionum publicarum iudicarum* z 27. ledna 1711: ... *ab hora tertia pomeridiana usque ad horam quartam... ab hora nona matutina usque ad decimam...* Vydal J. Tříška, *Výbor ze starší pražské univerzitní literatury*, Praha 1977, s. 166n.
- <sup>135)</sup> Srv. Sulzgruber, *Zeiterfahrung*, s. 92–94. Fleischmann, *Das Bauhandwerk*, s. 132n. Tabulku k převádění časových údajů podle velkých hodin uvádí Grotefeld, *Zeitrechnung I*, s. 186. V jiných příručkách se údaje mohou o několik dnů rozcházet. Srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 96.
- <sup>136)</sup> O problematice lokálního času a přechodu ke středoevropskému času pojednává např. Dohrn von Rossum, *Die Geschichte*, s. 313–321, na příkladu Švýcarska Messerli, *Gleichmässig*, s. 57–110.
- <sup>137)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch I*, s. 17n.; Messerli, *Gleichmässig*, s. 69–94; Michal, *Hodiny*, s. 12n.
- <sup>138)</sup> Srv. zejména *Astronomická příručka*, red. M. Wolf, Praha 1992, s. 7–10.
- <sup>139)</sup> Srv. např. Erkrutt, *Der Kalender*, s. 77–80.
- <sup>140)</sup> K letnímu a zimnímu času srv. např. Hamel, *Kalenderrechnung*, s. 46; Messerli, *Gleichmässig*, s. 103–110. Výjimečně užívají některé země letní čas po celý rok.
- <sup>141)</sup> K zavádění letního času v českých zemích srv. Reichsgesetzblatt für die im Reichsraite vertretenen Königreiche und Länder, Jg. 1916, Nr. 111, Verordnung des Gesamtministeriums vom 21. April 1916 betreffend der Sommerzeit für das Jahr 1916. Podobně č. 115 z 9. března 1917 (čas se měl posunout o hodinu vpřed 16. dubna ve 2 hodiny ráno, zpět 17. září ve 3 hodiny ráno), č. 87 ze 7. března 1918 a č. 106 z 25. března 1918 (podle prvního nařízení měl letní čas v roce 1918 trvat od 1. dubna do 29. září, ale dodatečně bylo období letního času zkráceno na dobu od 15. dubna do 16. září). Pro Německo: Bundes- und Reichsgesetzblatt 1916, č. 16, s. 243; 1917, č. 17, s. 151; 1918, č. 18, s. 109. Zprávu o letním čase v roce 1916 zaznamenal třeba kronikář v Libotenicích na Roudnicku: *Dnem 1. května zaveden „Letní čas“, tj. hodiny pošunuty o hodinu v před. V Libotejnici zahájil ho farář: ráno o 7. hodině (v pravdě o 6té) vyzváněl sám u sv. Isidora na mši sv. Srv. Strahovský archiv, Pamětní kniha farnosti Libotejnické od roku 1914, s. 62.*
- <sup>142)</sup> Informace o zavádění letního času v evropských zemích ve dvacátých a třicátých letech obsahují odpovědi na dotaz československého ministerstva zahraničních věcí z roku 1931 (AMZV IV–7, Časomira; Čas letní, karton č. 1).



- <sup>143)</sup> Srv. tamtéž (AMZV IV-7).
- <sup>144)</sup> Srv. Reichsgesetzblatt. 1, 1940, hg. v. Reichsministerium des Innern, Berlin 1940, č. 20, s. 232, až Reichsgesetzblatt, 1944, č. 42, s. 198. V poválečné době byl letní čas zaváděn na základě zákona č. 54 z 8. března 1946 (Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé 1946, s. 277) a každoročně (do roku 1949) upřesňován vládními nařízeními. Informace o letním čase přinášel také pravidelně denní tisk. K jeho ukončení srv. např. Mladá fronta 28. února 1950.
- <sup>145)</sup> Začátek a konec letního času se řídí směrnicemi Evropského parlamentu a Rady Evropské unie. K letnímu času v Československu srv. Průboj 4. 5. 1984.
- <sup>146)</sup> Srv. zákon č. 212 a vládní nařízení č. 213 z 27. listopadu 1946, Sbírka 1947, s. 1239. Užívání letního času v českých zemích zachycuje tabulka 9.20.
- <sup>147)</sup> Srv. Dohrn von Rossum, *Die Geschichte*, s. 26n.
- <sup>148)</sup> Srv. *De temporum ratione* III, in: Bedae Opera, s. 182–184. K tomu Dohrn von Rossum, *Die Geschichte*, s. 46n.; Sulzgruber, *Zeiterfahrung*, s. 69n.
- <sup>149)</sup> *1 punctum* tedy představovalo *10 momenta*, *1 momentum = 12 unciae*, *1 uncia = 45 atomi*. Srv. Ginzel, *Handbuch* III, s. 97.
- <sup>150)</sup> Srv. Dohrn von Rossum, *Die Geschichte*, s. 47.
- <sup>151)</sup> Srv. Friedrich, *Rukověť*, s. 32; Gack-Scheidung, *Einleitung*, s. 9. Clavius, *Iosephi Scaligeri elenchus*, s. 20, uvádí odchylku lunárního devatenáctiletého cyklu juliánského kalendáře od skutečnosti v hodnotě: *Hor. I, min. 27, sec. 31, ter. 55*.
- <sup>152)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch* III, s. 97; Trapp, *Kleines Handbuch*, s. 65. K českému pojmenování části hodin srv. Němec, Horálek, *Dědicví řeči*, s. 409n.
- <sup>153)</sup> Srv. Michal, *Hodiny*, s. 12 a 20.
- <sup>154)</sup> Srv. Hlad, Pavlousek, *Přehled astronomie*, s. 219.
- <sup>155)</sup> Srv. Landes, *Revolution in Time*, s. 5n.; Boslough, *Záhada času*, s. 66.



K vyjádření data se v minulosti užívalo způsobů, které jsou značně odlišné od zvyklostí dnešních, a to jak v označení let, tak v označení dnů. Převádění těchto údajů na současný způsob datování je hlavním úkolem technické (historické) chronologie.

### 6.1 Označování let

#### 6.1.1 Označování jednotlivých let a omezených časových úseků

##### 6.1.1.1 Primitivní způsoby označování let

Starověké národy<sup>1)</sup> zprvu sledovaly roky pouze jako návrat určitého ročního období, přičemž počátek roku býval někdy uváděn do souvislosti se znamením zvěrokruhu. Roky byly označovány podle přírodních a astronomických jevů nebo podle významných událostí. Například za vlády babylonské dynastie Akkadovců dostávaly jednotlivé roky jméno podle nejvýznamnější, nebo alespoň důležitější události roku předchozího. Tak byly roky pojmenovány podle stavby chrámu, ustanovení kněží, darování kultovních předmětů, podle vysokých úředníků, vybudování měst, postavení městských hradeb, výstavby zavlažovacích kanálů, zavedení práva či vůbec uspořádání vnitřních poměrů v zemi, vítězných válečných tažení a zpusťování nepřátelských měst a zemí. Někdy byla jako časový údaj uváděna vláda panovníka bez bližšího označení roku. Podobně dostávaly roky jména v době Staré říše ve starověkém Egyptě. V některých společenstvích byl čas počítán podle generací, jako je tomu třeba u Hésioda nebo ve Starém zákoně, jinde podle dynastií, jak tomu bylo také za Staré říše v Egyptě.<sup>2)</sup> Určitou pevnou podobu dala roku až politická nebo sakrální fixace svátků.



### 6.1.1.2 Léta konzulská

Ve starověkých městských republikách byly od nejstarších dob roky označovány podle nejvyšších úředníků, řeckých archontů a eforů<sup>5)</sup> a římských konzulů,<sup>6)</sup> tzv. eponymů (tj. úředníků, podle nichž se jmenoval rok). Podobně datovali třeba Asyřané v době do počátků Nové říše.<sup>5)</sup> Toto datování je asi stejně staré jako samotné úřady. Pfináší ovšem jistě problémy, protože seznamy úředníků byly pro starší období sestavovány dodatečně, často bez ohledu na skutečnou délku úředního období – ta ani nebyla vždy přesně známa – a na nestejný začátek úředních let.

Počítání let podle římských konzulů, užívané asi od 3. století př. n. l., kdy byly oficiálně vedeny *fasti consulares* (seznamy konzulů), přetrvalo do raného středověku. Pokud byla řada konzulů někdy přerušena, počítala se léta *post consulatum* (*anni p. c.*) posledního konzula.<sup>6)</sup> Tento zvyk se udržel i v době, kdy konzulský úřad zanikl.<sup>7)</sup> Podle novely byzantského císaře Justiniána I. č. 47/1 z roku 537 měla být konzulská léta, od zrušení konzulského úřadu roku 541 *anni p. c.*, uváděna vedle dalších údajů v datovacích formulích listin.<sup>8)</sup> Justiniánův nástupce Justin II. roku 567 konzulský úřad formálně obnovil pro první rok vlády císaře a spojil jej s císařskou hodností. Konzulský rok začínal nejbližším 1. lednem po začátku vlády, od následujícího roku se počítala léta *post consulatum*.

Označování let podle konzulů a *a. p. c.* bylo užívané nejen na územích spadajících pod byzantskou vládu, ale i v jiných oblastech. Papežská kancelář takto datovala zřejmě od nejstarších dob. Po zániku západofirmského konzulského úřadu v první polovině 6. století užívala *anni post consulatum* západofirmských, od roku 541 východofirmských konzulů, pak byzantských a od 9. století západních císařů (Karel Veliký od své císařské korunovace 25. prosince 800 užíval též titulu konzula). Naposledy je datování podle konzulských let, přesněji *a. p. c.*, v papežské listině doloženo roku 904. Užívalo se však většinou vedle jiných způsobů označení roku.<sup>9)</sup>

### 6.1.1.3 Léta panování a církevního úřadu

Rovněž starého původu je označování let podle vlády panovníků nebo podle let kněžského úřadu. Ve středověku bylo datování podle let panování, případně let církevního úřadu, velmi rozšířeno, ať už jako jediné označení roku, nebo vedle dalších údajů. Ve starověku se léta panování zpravidla počítala ode dne, kdy panovník nastoupil na trůn, avšak v zemích, které měly pevně fixovaný začátek roku, jako byla Ba-





bylonie nebo Egypt, bývala léta panování obvykle vyrovnávána s tímto úředním začátkem roku buď tak, že od následujícího nového roku po změně panovníka se počítal druhý (v Egyptě), nebo první (v Babylonii) rok vlády.<sup>10)</sup>

Ve středověku zavedl oficiálně léta panování do datování listin poprvé byzantský císař Justinian již zmíněnou novelou z roku 537. Tento způsob byl však občas používán i ve starších pramenech. Byzantské prameny datují vesměs podle efektivních let panování, tj. počítají roky od skutečného dne nástupu vlády příslušného panovníka.<sup>11)</sup> Justinianem předepsané datování, včetně let panování byzantských císařů, převzala též římská církev a jejím prostřednictvím se dostalo i do západních formulátových sbírek. Běžně bylo používáno také v papežských listinách v letech 540–772. Langobardští králové a Merovejci začali záhy datovat podle svých vlastních let panování. Podle let panování franských králů datovali i autoři merovejských narativních pramenů.<sup>12)</sup> Zvyk uvádět léta panování převzali západoevropští panovníci běžně a používali ho, většinou vedle dalších způsobů, až do novověku. Léta panování byla také užívána, obvykle vedle datování podle křesťanské éry, i v nejstarších pramenech z českého prostředí, především v pramenech diplomatických.<sup>13)</sup> Později ve 14. a 15. století, datovali čeští panovníci, zvláště v mandátech a v listech, pouze tímto způsobem. Panovníci, kteří vládli ve více zemích, uváděli zpravidla léta panování v jednotlivých zemích samostatně, císařové připojovali ještě léta od císařské korunovace.<sup>14)</sup>

Léta panování se ve středověku počítala zpravidla od korunovace, někdy však i ode dne volby. Avšak třeba Beda Ctihodný počítal podle Eusebiova vzoru první rok vlády anglosaských králů až od následujícího začátku kalendářního roku.<sup>15)</sup> V římskoněmecké říši byla za Jindřicha III. i později vedle let vlastního panování, *anni regni*, uváděna i léta od korunovace provedené ještě za života otce, tzv. *anni ordinationis*. Jiní panovníci tuto skutečnost nerozlišují.<sup>16)</sup> Karel IV., který byl korunován na císaře o Velikonocích 5. dubna 1355, nepočítal léta císařského úřadu, *anni imperii*, od tohoto pevného data, ale vždy od Neděle velikonoční. Někdy mohlo být datováno i *imperatore vacante*.<sup>17)</sup> Zvyklosti jednotlivých kancelářů, pokud jde o epochu, tedy den, od něhož se počítají léta panování, sleduje diplomatika.

Výjimečně bývá v listinách zmíněno také stáří panovníka nebo činitele, jenž listinu vydává.<sup>18)</sup>

Podobně jako panovníci počítali léta svého úřadu také církevní hodnostáři, papežové, arcibiskupové a biskupové. Léta pontifikátu, *anni pontificatus*, začal poprvé uvádět papež Hadrián I. roku 781. Předtím, v letech 550–772, byly i papežské listiny datovány podle let panování byzantských císařů. Hadriánovi nástupci střídavě datovali



listiny podle let pontifikátu nebo let panování **západních** císařů. Uvádění let panování západních císařů zpravidla vyjadřovalo závislost papeže na císaři, jak o tom svědčí i občas užívaný obrat *imperii domini nostri*. Teprve od Lva IX. (1048–1054) mizejí léta panování císařů z papežských listin. Léta pontifikátu byla počítána ode dne **vysvěcení**. Od poloviny 14. století se však v listinách objevuje i datování *anno creationis suae*, tj. ode dne volby.<sup>19)</sup>

Od 10. století datovali podle let svého úřadu také biskupové a arcibiskupové. Léta úřadu bylo možno uvádět od konsekrace nebo od volby, případně obsahuje datovací formule oba údaje.<sup>20)</sup> Později používali tohoto způsobu datování i někteří nižší světští feudálové. Pokud datovali podle let panování císaře, lze to považovat za projev závislosti na císaři.

Při převádění dat podle let panování nebo úřadu je nutno znát přesný den, od něhož se léta počítají, tedy epochu let panování.<sup>21)</sup> Připadá-li datum, jež má být převáděno, do doby před epochou let panování nebo úřadu, tedy od 1. ledna do dne nástupu panovníka nebo církevního hodnostáře, přičtou se léta panování uvedená v datování k roku epochy a výsledek je hledaný rok. Pokud však hledané datum spadá do období po epoše, tj. ode dne nástupu panovníka (církevního hodnostáře) do konce našeho kalendářního roku, je nutné udaná léta panování snížit o jeden rok, a pak teprve přičíst k roku epochy.<sup>22)</sup>

### 6.1.2 Éry

Problémy spojené s datováním podle úřadu, především difference v začátcích roků a omezení datování většinou na malou oblast, vyvolaly ještě ve starověku nutnost vytvořit způsob datování, který by měl obecnější platnost a byl použitelný i pro delší časové úseky. Tak se již tehdy vyvinuly éry neboli letopočty. Základním předpokladem pro jejich vznik ovšem byla pevná fixace roku a jeho délky. **Éra je nepřetržitá řada let počítaná od určité významné události, ať už legendární nebo historické.** Počátek éry, tedy den, od něhož se řada let počítá, je epochou příslušné éry.<sup>23)</sup> Některé éry měly omezenou platnost časovou i teritoriální, jiné se používaly po celá staletí na širokém území. Podmínky pro vznik pravidelného a průběžného počítání let byly nejdříve vytvořeny pravděpodobně na Předním východě, kde byla často počítána léta od významné osobnosti, od založení měst nebo říší. Některé éry však měly jen početní význam bez většího historického zázemi, jako třeba éra babylonského krále Nabonassara, podle níž astronomové počítali zatmění (při jeho nástupu na trůn 26. února 747 př. n. l. došlo k zatmění, pravděpodobně Měsíce). Orientálního půvo-



du je také éra Alexandra Velikého, někdy nazývaná podle Alexandrova nástupce Filipa Arridaia. Byla počítána od 12. listopadu 324 př. n. l. Za nejstarší občanský letopočet bývá považována seleukovská éra (někdy chybně označovaná jako Alexandrova), počítaná od vítězství jednoho z nástupců Alexandra Velikého Seleukose Nikatora nad Démétriem Poliorkétem u Gazy 1. října 312 př. n. l. Na léta Seleukovy vlády navázali jeho nástupci a počítali je dále. Tato vlastně dynastická éra Seleukovců byla rozšířena po celém helénistickém světě. Ještě v 11. století patřila k nejužívanějším letopočtům na Blízkém východě. Východní křesťanské církve podle ní počítaly ještě v novověku.<sup>24)</sup> Na evropském kontinentě se snahy počítat nepřetržitě delší řadu let objevily nejdříve v Řecku, i když zde ještě nešlo o skutečnou éru.

### 6.1.2.1 Olympiády

Ve 4. století př. n. l. začali řečtí historikové počítat roky podle olympiád.<sup>25)</sup> Do občanského života však toto datování příliš neproniklo, úředně byla léta označována podle eponymů. Úřední písemnosti byly podle olympiád datovány až mnohem později (v 1. století př. n. l.), a pouze zřídka.

Olympijské hry se konaly každé čtyři roky, původně při prvním úplňku následujícím po letním slunovratu, později byl začátek olympiád sjednocen se začátkem let archontských. Epochou počítání let podle olympiád byl letní slunovrat (počítá se 1. červenec) roku 776 př. n. l. Tímto rokem začínaly seznamy olympijských vítězů, které ovšem byly sestaveny dodatečně a již v antické době byly vyslovovány pochybnosti o jejich spolehlivosti. Pro období před perskými válkami přináší také datování podle olympiád rozporné údaje.<sup>26)</sup> Rok 776 byl tedy považován za první rok olympiády – *Ol. 1,1*. V datování je uvedeno číslo olympiády a rok v rámci čtyřletého cyklu. Například rok 217 n. l. je tímto způsobem datován: *Ol. 249,1*. Poslední olympijské hry se konaly roku 393 n. l. Následujícího roku je císař Theodosius jako pohanský přežitek zrušil. Počítání podle olympiád bylo vystřídáno počítáním podle indikcí. Někteří analisté však počítali podle olympiád i nadále (například Hydatius v 5. století, nebo *Chronicon Paschale* z první poloviny 7. století). Olympiády bývaly také, vedle jiných časových známek, uváděny ve starších velikonočních tabulkách. To pravděpodobně vedlo k tomu, že se udržely v povědomí a datování podle nich se občas objevuje i později, i když ne vždy v původním významu. Léta podle olympiád byla například v 10. a 11. století uváděna v datovacích formulích listin ve Francii. Olympiády zde však byly chápány pouze jako čtyřletá období počítaná v rámci vlády



určitého panovníka. Někdy bylo datování podle olympiád, a to v původním významu, použito i v Německu, kde je doloženo ještě ve 12. století. Občas se objevuje v období renesance u klasicky vzdělaných autorů.<sup>27)</sup>

Při převádění olympiád na juliánská léta je nutno především rozlišovat, zda jde o datum před našim letopočtem, nebo již našeho letopočtu (rok 1 n. l. odpovídá prvnímu roku 195. olympiády). V obou případech je třeba nejprve zjistit, kolik olympiád uplynulo od první olympiády do olympiády uvedené v převáděném datu. Je to o jednu méně, než uvádí datum, protože poslední olympiáda není ještě uzavřena. Pak počet uplynulých olympiád násobíme čtyřmi, výsledek udává počet uplynulých let celých olympiád od roku 776 př. n. l., a přičteme počet let poslední olympiády. Pokud je výsledek nižší než 776, jde o rok před našim letopočtem. V tom případě odečteme výsledek od čísla 777 jako nultého roku olympiád. Je-li součet vyšší než 776, odečteme od něho číslo 776 a dostaneme odpovídající rok našeho letopočtu.<sup>28)</sup>

### 6.1.2.2 Léta od založení Říma

V Římě se kromě datování podle konzulů užívalo i dalších způsobů označování let.<sup>29)</sup> Celkem přirozeným východiskem pro římské historiky bylo počítání let od založení Říma. Proto se objevovaly různé pokusy o zjištění roku této události. Většího rozšíření nakonec doznala éra, kterou sestavil roku 43 př. n. l. římský spisovatel, etymolog a historik M. Terentius Varro (116–27 př. n. l.) na základě kapitolského seznamu konzulů (tzv. *fasti Capitolini*). Epochou této éry byl **21. duben** – podle tradice den založení Říma – roku **753 př. n. l.**<sup>30)</sup> Seznamy však nebyly vedeny od počátku existence úřadu, tím méně od domnělého založení Říma, ale byly sestavovány dodatečně. Proto je epocha letopočtu od nich odvozeného zcela náhodná. Starší a méně rozšířená Caionova éra začínala rokem 752 př. n. l. Jako pevnou éru používali Varronův letopočet, *anni Urbis conditae*, a. U. c., někteří římscí autoři, jako třeba Plinius nebo Censorinus. Uředním označením let ovšem zůstala léta konzulská. Letopočtu od založení Říma používali vedle jiných způsobů i někteří středověcí kronikáři a pozdější autoři, kteří tím chtěli upozornit na své klasické vzdělání.<sup>31)</sup>

Při převádění let od založení Říma na dnes běžně užívaný letopočet je třeba postupovat následujícím způsobem: Pokud udaný rok nepřesahuje 753, spadá do období před našim letopočtem. Je tedy nutno ho pouze odečíst od čísla 754 jako nultého roku Varronovy éry a výsledkem je hledaný rok před našim letopočtem. Pokud udaný rok je vyšší



než 753, je nutno od něho číslo 753 odečíst, a výsledek je hledaným rokem našeho letopočtu. Měl by však přitom být respektován odlišný začátek letopočtu od založení Říma od našeho začátku roku, takže data od 1. ledna do 20. dubna by měla podle našeho kalendáře náležet roku následujícímu; většinou se však nestejný začátek roku při přepočtu a. U. c. na současný letopočet zanedbává.

### 6.1.2.3 Diokleciánova éra

Ještě starověkého původu je také Diokleciánova éra.<sup>32)</sup> Vznikla v Egyptě ze starého zvyku počítat léta podle let vlády egyptských panovníků. Tento zvyk se přenesl i na římské císaře, kteří vládli v Egyptě od roku 30 př. n. l. V některých případech, za Commoda, Caracally a Galienu, se stávalo, že místo let vlády těchto císařů byla dále počítána léta jejich předchůdců. Po znovudobytí Egypta se císař Dioklecián (284–305) pokusil i zde zavést konzulská léta, což narazilo na odpor. V Egyptě se počítala nadále léta panování, a to i po jeho smrti, až se z let Diokleciánovy vlády vyvinula pevná éra, podle níž počítali i egyptští astronomové. Epochou Diokleciánovy éry byl 1. thóvt prvního roku jeho vlády, tedy **29. srpen roku 284 n. l.**

Diokleciánova éra byla užívána v koptském kalendáři i v datování arabských astronomů. Od 5. století se objevuje i v soukromých textech v Egyptě, od 6. století ji používali křesťané i pohanští kněží. V 5. a 6. století byly *anni Diocletiani* uváděny rovněž ve velikonočních tabulkách. Diokleciánovu éru používali hlavně koptští a etiopští křesťané. V současné době platí v Egyptě, v Etiopii a v Súdánu. Od 7. století byla tato éra označována nikoli podle proslulého pronásledovatele křesťanů, ale podle jeho obětí, a nazývána **érou mučedníků** (*aera martyrum*).

Při převádění dat Diokleciánovy éry na náš letopočet se postupuje podobně jako při převádění let panování: u dat po epoše, tj. od 29. srpna do 31. prosince, je nutno k udanému roku přičíst číslo 283 (datum epochy snižené o jeden rok), u dat před epochou, tj. od 1. ledna do 28. srpna, se přičítá číslo 284. Součet je hledaným rokem.<sup>33)</sup>

### 6.1.2.4 Španělská éra

Na Pyrenejském poloostrově, hlavně v jeho západní části, se od 5. století datovalo podle zvláštní éry, jejíž původ není znám.<sup>34)</sup> Epochou této, tzv. španělské éry, byl **1. leden roku 38 př. n. l.** Datování podle ní bylo uváděno slovem *Era* nebo *sub era*, někdy též *hera*, případně *Era*



de Cesar, za nímž následoval letopočet. Podle španělské éry datoval například Hydatius v 5. století n. l., později sevillský biskup Isidor († 636). Často jsou podle ní datovány nápisy i úřední písemnosti. Po dobytí Španělska Arabové používali této éry také někteří arabští spisovatelé. Kromě Pyrenejského poloostrova se datování podle španělské éry občas objevuje v jižní Francii a v severní Africe. Alfons X. Kastilský (1252–1284) podle ní datoval i některé listiny pro německá města, které vydal jako římskoněmecký král. Na Pyrenejském poloostrově se přes snahu o zavedení křesťanského letopočtu (zejména na koncilu v Tarragoně roku 1180) podle španělské éry místy datovalo až do 15. století.<sup>35)</sup>

Španělskou éru lze převést na náš letopočet odečtením čísla 38 jako roku epochy španělské éry od udaného letopočtu.<sup>36)</sup>

### 6.1.2.5 Letopočty od stvoření světa

Při pokusech vytvořit obecně platný a srozumitelný letopočet se, zvláště za postupného rozkladu římského impéria, židům i křesťanům jako vhodný termín, od něhož by se měl letopočet počítat, jevil stvoření světa. Protože den „stvoření světa“ samozřejmě nikdo nemohl znát, byly podle zpráv Starého zákona sestavovány jakési dějiny lidského pokolení a podle nich zpětně „vypočítáno“ datum stvoření světa, jež mělo sloužit jako epocha příslušného letopočtu. Přívrženci křesťanského i židovského náboženství tak dospěli k různým datům, jež měla sloužit za východisko obecně platné éry. Tak vznikla řada letopočtů od stvoření světa,<sup>37)</sup> z nichž však obecněji byly užívány pouze některé.

#### 6.1.2.5.1 Letopočet Sexta Julia Afrikana

Jeden z prvních pokusů o sestavení letopočtu od stvoření světa učinil zakladatel křesťanské chronografie Sextos Julios Afrikanos († po roce 240). Okolo roku 212 n. l. začal psát světovou kroniku (*Chronografiai* – sahá do roku 217, dokončena byla v roce 221), v níž souběžně zpracoval církevní a profánní dějiny. Přitom sestavil letopočet od stvoření světa a uvedl ho, nikoli však důsledně, do souladu s řeckými olympiádami.<sup>38)</sup> Rok Kristova narození ztotožnil s rokem 5500 své éry (odpovídá roku 2 př. n. l.). Ve svém letopočtu počítal s juliánskými lety se začátkem roku 1. ledna. Epochou této éry byl 1. leden roku 5502 př. n. l. Ačkoli tuto éru používali již někteří současníci Sexta Julia Afrikana a zmínky o ní lze najít i v mnohem pozdější době,<sup>39)</sup> letopočet se obecně neprosadil.

### 6.1.2.5.2 Alexandrijská éra<sup>40)</sup>

Většího rozšíření došel letopočet, který někdy na konci 4. nebo na počátku 5. století použil ve svých dílech alexandrijský mnich Panodoros. Ve svých výpočtech bral kromě biblických údajů v úvahu i zprávy profánních autorů a církevní komputistiku. Počítal s pevnými egyptskými lety se začátkem 1. thóvtu, tj. 29. srpna. Každý čtvrtý rok této éry byl přestupný. Epochou Panodorovy éry byl 1. thóvt, tj. 29. srpen, 5493 př. n. l.

Panodorův současník, také egyptský mnich, Anianos, dokončil Panodorovu *Chronografii* a využil ji rovněž k počítání Velikonoc. V Anianově úpravě však byl začátek éry posunut na 25. březen 5492 př. n. l.

Alexandrijská éra byla zřejmě v Egyptě značně rozšířena a pronikala i do jiných oblastí. V 7. století ji používali byzantští autoři, již dříve se asi prosadila v církevním životě v Sýrii a Palestině. Ještě v moderní době byla v Anianově úpravě oblíbená v Etiopii.

### 6.1.2.5.3 Byzantská éra

Křesťanské letopočty od stvoření světa byly od konce 7. století zatlačovány byzantskou érou. Tato éra byla vykonstruována na základě čistě chronologických úvah z alexandrijské éry ve snaze uvést do souladu letopočet s počítáním indikcí a se systémem juliánských přestupných let. Zároveň byla přizpůsobena snadnému cyklickému počítání Velikonoc.<sup>41)</sup> Přechodem k byzantskému letopočtu byla éra alexandrijské anonymní Velikonoční kroniky – *Chronicon Paschale* z let 630–641,<sup>42)</sup> jejíž autor přeložil začátek alexandrijské éry na 21. březen roku 5509 př. n. l. V byzantském letopočtu byla tato éra přizpůsobena byzantskému začátku roku a začátku řeckého roku indikčního (oba začínaly 1. září), a také juliánskému systému přestupných let. Epochou byzantské éry byl den 1. září 5509 př. n. l.

Byzantský letopočet od stvoření světa se brzy rozšířil v Byzanci a na ortodoxním Východě vůbec. Byly podle něho datovány úřední i soukromé písemnosti. Všude však nebyl respektován byzantský začátek roku 1. září. Treba v Rusku používali do konce 14. století byzantský letopočet, ale se začátkem roku 1. března. Na našem území je užívání byzantského letopočtu doloženo na Moravě ve druhé polovině 9. století, kde podle něho datovali slovanští kněží, žáci byzantských misiónářů. Rokem byzantského letopočtu je datována smrt Konstantina-Cyryla ve staroslověnském *Životě Konstantinově*, sepsaném na Moravě pravděpodobně před rokem 880 „čtrnáctého dne měsíce února ve druhé indikci roku 6377 od stvoření světa“, což při začátku byzantského roku 1. září před naším novým rokem odpovídá roku 869





křesťanského letopočtu. Smrt Metodějova je v *Živorě Merodějově*, sepsaném rovněž na Moravě, krátce po Metodějově smrti roku 885, datována „6. dubna roku 6393 od stvoření světa“, což odpovídá roku 885 n. l.<sup>43)</sup>

Po pádu byzantské říše byzantský letopočet v jihovýchodní Evropě ustupoval letopočtu křesťanskému a muslimskému. Přesto se v některých oblastech alespoň zčásti udržel do novověku. V Řecku byl nahrazen křesťanským letopočtem až v 18. století, v Srbsku a v Rumunsku se užíval ještě déle. V Rusku, které se s byzantským letopočtem seznámilo s přijetím křesťanství koncem 10. století,<sup>44)</sup> byl zrušen reformou Petra I. z 20. prosince 1699 s platností od 1. ledna 1700. Rok zde však až do konce 15. století začínal 1. březnem.

#### 6.1.2.5.4 Židovský letopočet

Židé vytvořili svůj letopočet od stvoření světa podle údajů bible a talmudu a na základě tradice.<sup>45)</sup> Za původce židovského letopočtu byl považován rabbi Hillel, zvaný též Hanassi, jemuž je připisována reforma celého židovského kalendáře. Nový kalendář prý byl zaveden roku 344 n. l. Zdá se však, že židovská éra je starší. Židovská éra od stvoření světa se prosazovala velmi pomalu. Obecně se rozšířila až v 11. století, kdy zatlačila starší éru úmluvy, jak Židé nazývali jeden z nejstarších občanských letopočtů, seleukovskou éru (s epochou 1. října 312 př. n. l.).<sup>46)</sup> Epochou židovského letopočtu od stvoření světa je 7. říjen 3761 př. n. l. Vzhledem k lunisolární povaze židovského kalendáře však nemá židovský rok pevný začátek. Tento letopočet je stále oficiálním letopočtem v Izraeli (vedle něho tam však platí i gregoriánský kalendář s křesťanským letopočtem).

#### 6.1.2.5.5 Převádění letopočtů od stvoření světa na náš letopočet

Při převádění dat uvedených některým letopočtem od stvoření světa je nutno především respektovat epochu příslušné éry. U éry, jejichž začátek spadá do doby před naším 1. lednem, se od udaného roku odečte rok epochy (například 5509 u byzantské éry). Výsledné číslo platí pro období od epochy do konce našeho kalendářního roku (u byzantské éry od 1. září do konce prosince, u ruského ultramartovského stylu se začátkem 1. března před naším novým rokem od 1. března do konce prosince). Pro dobu od 1. ledna do epochy dané éry je nutno odečítané číslo o jeden rok snížit (u byzantské éry tedy odečíst 5508). Pokud éra začíná po našem začátku roku (ruský martovský styl), pak je nutno oproti předchozímu příkladu odečítané číslo v obou přípá-



dech o 1 snížit (pro období od epochy, tj. od 1. března do konce prosince, je nutno odečíst 5508 let, od 1. ledna do epochy, tedy do konce února, 5507).<sup>47)</sup> Složitější je však převádění židovského letopočtu pro odlišný charakter židovského lunisolárního kalendáře s pohyblivými začátky a nestejnou délkou roků, jenž se obřížně vyrovnává se slunečním kalendářem křesťanským.<sup>48)</sup>



### 6.1.2.6 Jiné středověké letopočty

Ve středověké historiografii, zejména v univerzálních kronikách, se někdy objevují i jiné způsoby počítání let, odlišné od způsobů běžně známých. Jsou to jednak různé další éry od stvoření světa,<sup>49)</sup> z nichž zvláště éra Eusebiovy kroniky v latinském překladu Jeronýmově (s epochou 5197 př. n. l.) ovlivnila středověkou historiografii. Jinou éru použil na počátku 8. století Beda Ctihodný (s epochou 3952 př. n. l.). Další vytvořil například Marianus Scottus (1028–1082/83; s epochou 4193 př. n. l.) nebo Heimo z Bamberka († 1139; s epochou 3992 př. n. l.). Kromě toho bývají ve středověkých kronikách uváděna data počítaná od jiných biblických událostí jako od potopy, od založení, stavby nebo zničení chrámu v Jeruzalémě, od babylonského zajetí, od návratu Židů, od Abrahama. Jindy zase autoři datují od významných událostí starověkých dějin, jako třeba od dobytí Tróje nebo od založení starověkých měst.<sup>50)</sup>

### 6.1.2.7 Křesťanský letopočet

Letopočet platný dnes obecně ve velké části světa vznikl roku 525, kdy římský mnich skythského původu Dionysius Exiguus sestavoval velikonoční tabulky podle alexandrijského systému a nechtěl v nich uvádět roky způsobem, který byl použit v jeho předloze – Dionysius ji mylně považoval za tabulky alexandrijského patriarchy Kyrilla –, tedy podle let císaře Diokleciána, proslulého neznaboha a pronásledovatele křesťanů, „člověka, který byl spíše tyranem nežli císařem“. Rozhodl se proto nahradit je letopočtem, který by odpovídal křesťanské ideologii, „roky od vtělení Kristova“.<sup>51)</sup> Úvedl tedy ve svých tabulkách léta „našeho Pána Ježíše Krista“ – *anni Domini nostri Jesu Christi*. Přitom na rok 247 Diokleciánovy éry, jímž končila Dionysiova předloha, navázal rokem 532 svého letopočtu. Dionysiův letopočet je běžně nazýván letopočtem křesťanským. Jak Dionysius k určení let od narození Krista dospěl, nikde sám nevysvětluje. Pravděpodobně vyšel z textu Nového zákona a spojil nepřilíš konkrétní, a navíc rozporné údaje



evangelií se svými komputistickými znalostmi.<sup>52)</sup> Od kterého dne Dionysius svůj letopočet počítal, tedy jeho epochu, sám nevedl. Zřejmě to nebyl 25. prosinec, i když někteří autoři s tímto datem spekulují. K rokům od „vtělení Kristova“ by se nejlépe hodil 25. březen, který byl považován za den inkarnace, není však vyloučen ani 1. leden, jímž začínal tradičně rok v Římě a byl to obvyklý začátek roku také v době Dionysiova působení. Ani na otázkou, zda Dionysius sám kladl Kristovo narození do roku 1 své éry, nebo do roku předchozího, nelze jednoznačně odpovědět. Dionysius se k této otázce opět nevyjádřil. Různí badatelé shledávají důvody pro některou z obou možností.<sup>53)</sup> Pro technickou chronologii však tato otázka není podstatná. – V křesťanské éře byly ostatně v průběhu staletí používány různé začátky roku.

Podobně jako Dionysius asi uvažoval již dříve autor jednoho z letopočtů od stvoření světa, mnich Panodoros na počátku 5. století, když položil Kristovo narození do roku 5493 své éry od stvoření světa, což odpovídá roku 1 křesťanského letopočtu.

Dionysiovův letopočet nebyl přijat okamžitě. Ojedinelé doklady o jeho užití pocházejí ze 7. století.<sup>54)</sup> K jeho většímu rozšíření přispělo teprve historické dílo Bedy Ctihodného *Historia ecclesiastica gentis Anglorum* z roku 732, v němž autor převedl léta od založení Říma na křesťanskou éru. Toto dílo se stalo vzorem pro středověké historiky. Bez vlivu nezůstalo ani Bedovo martyrologium, do něhož se Beda rovněž pokusil zavést historickou chronologii. Bedovým prostřednictvím pronikala Dionysiova éra, tzv. *æra vulgaris*, nejdříve do historických spisů. Ještě v 8. století se obecně rozšířila mezi západoevropskými kronikáři a postupně zatlačovala jiné letopočty a způsoby označování roku, hlavně léta panování a pontifikátu. Od druhé třetiny 9. století se datování podle křesťanské éry objevuje také v nápisech na území pozdější Francie.<sup>55)</sup> Obřížněji se prosazovala v úředních písemnostech. Nejstarší doklady o užití Dionysiovy éry v listinách pocházejí z anglosaského prostředí, kde je poprvé doložena v soukromé listině z roku 676, v královské z roku 704. Na kontinentě se tato éra v úředních písemnostech objevuje později, nejdříve ve franských kapituláriích (poprvé roku 742),<sup>56)</sup> v první polovině 9. století v soukromých listinách. V říšské kanceláři se prosazovala až od počátku vlády Ludvíka III. a Karla III. Současně pronikala také do listin italských. V papežských listinách se objevuje poprvé teprve za Lva VIII. roku 963, pak za Jana XIII. v letech 968–970, pravidelně až od pontifikátu Evžena IV. (zvolen 1431). Za křížových výprav pronikla i na Východ. Tam ji ovšem běžně používali pouze západní křižáci. Řekové a orientálců jen výjimečně. Na Západě se obtížně prosazovala jen na Pyrenejském poloostrově, kde byla dlouho v platnosti španělská éra. Křesťan-



ský letopočet se až do 14.–15. století uplatňoval pouze sporadicky v severovýchodních oblastech poloostrova. V pozdním středověku se Dionysiova éra stala nejdůležitějším ze všech způsobů označení roku v latinském kulturním okruhu, a postupně zatlačovala i byzantskou éru ve východní Evropě. Od 15. století ji občas používali vedle svého letopočtu, hidžry, i turečtí sultáni a jejich úředníci v písemnostech určených západním křesťanům. Od roku 1700 se podle křesťanského letopočtu počítalo také v Rusku. Během 19. a 20. století pronikala křesťanská éra i do mimokřesťanských oblastí, kde však byla léta označována nikoli údajným Kristovým narozením, jak je počítali křesťané, ale neutrální formou (například „podle letopočtu“, „po přelomu času“, „n. l.“ apod.).

Datování podle křesťanské éry je – pomineme-li krátkou epizodu staroslovanské kultury s byzantským letopočtem – nejstarším známým způsobem označování let také v našem prostředí.<sup>57)</sup> Je to nejběžnější, i když nikoli jediný,<sup>58)</sup> způsob datování v písemných pramenech různých typů od počátku latinského písemnictví v českých zemích až do současnosti.<sup>59)</sup>

Léta Dionysiova letopočtu jsou v pramenech uváděna jako *anni ab incarnatione Domini*, *anni dominice incarnationis*, *anni Domini (AD)*, *anni a nativitate Domini*, *anni verbi incarnati*, *anni orbis redempti*, *anni salutis*, *gratiae*, *Christi gratiae*, *trabeationis*.<sup>60)</sup> Obdobná pojmenování jsou užívána také v národních jazycích. V českých pramenech jako *léta od narození Syna božieho*, *léta po narození Páně*, *léta po narození Pána a Spasitele našeho*, *léta Páně*, *léta od vtělení Páně*, a podobně. Někdy se v datování objevuje též obrat *anni passionis*, což je rovněž označení křesťanského letopočtu, ačkoli název naznačuje, že by mělo jít o léta od Kristovy smrti.<sup>61)</sup> Rok ovšem může být také uveden pouze číslem bez dalšího označení.<sup>62)</sup>

Číslo udávající rok bývají psána řadovými číslovkami, v moderní době číslovkami základními. Občas je v pramenech použito veršovaných forem nebo jiných obrátů.<sup>63)</sup> Od 14. století bývají v datech někdy vynechávána čísla ukazující století a rok je vyznačen značkou *etc.* s čísly desítek a jednotek. Tento způsob datování se nazývá *menší počet*.

Někdy se při označování roků, zvláště v nápisech, užívalo tzv. **chronogramů**. Tímto pojmem je nazývána část věty nebo celá věta, někdy heslo, v němž některá písmena mohou mít hodnotu římských číslic (*I, V, X, L, C, D, M*). Jejich součet pak vyjadřuje datum určité události. Tato písmena bývají obvykle prodloužena, vyznačena jinou barvou nebo jsou jinak zvýrazněna. Věta, v níž jsou uvedena, se může přímo nebo nepřímo vztahovat k příslušné události, třeba k dokončení stavby objektu nebo k úmrtí osoby. Chronogram ve formě verše se nazývá



chronostich, dvojverší *chronodistichon*. Chronogramy jsou známy až ze středověku. Jako nejstarší doklad bývá uváděn hebrejský chronogram z roku 1208. Latinské jsou doloženy od roku 1210, arabské od roku 1380. Velmi rozšířeny byly chronogramy v novověku, kdy bývaly používány na mincích, v knihách, a hlavně na architektuře. V obsahu nápísů se prolínala církevní i světská tematika.<sup>64)</sup>

### 6.1.2.7.1 *Anni evangelici*

Křesťanský letopočet se prosadil přesto, že jeho epocha byla zjištěna víceméně náhodně. Datum Kristova narození na základě evangelií nelze určit již proto, že si tyto prameny vzájemně odporují.<sup>65)</sup> Velikonoční cyklus, jemuž se Dionysius Exiguus snažil dobu Kristova života přizpůsobit, byl vytvořen uměle až více než tři století po Kristově smrti, a také neodpovídá datu Kristova úmrtí. Již ve středověku se proto objevily výhrady a pochybnosti o správnosti Dionysiova letopočtu, resp. jeho epochy, i pokusy o jeho opravu. Podnět k nim dal Beda Ctihodný,<sup>66)</sup> problém zaujal Abbona z Fleury († 1004), Herigera z Lobbes († 1007), Gerlanda z Besançonu († po roce 1148).<sup>67)</sup> Nejvýznamnějším z pokusů o opravu křesťanského letopočtu je asi pokus irského mnicha Mariana Scotta, jenž ve své kronice zavedl *anni secundum evangelium* nebo *secundum evangelicam veritatem*, také pouze *anni evangelici*, s epochou v roce 22 př. n. l., a svůj letopočet také zdůvodnil.<sup>68)</sup> Podobnými úvahami se zabýval například Sigebert z Gembloux († 1112), Gervasius z Canterbury († okolo 1210), Heimo z Bamberka († 1139) nebo Florence z Worcesteru († 1108) a jeho pokračovatelé.<sup>69)</sup> Datování podle *anni evangelici* bylo vedle Dionysiovy éry použito i v listině papeže Urbana II. z 26. března 1098.<sup>70)</sup> Pokusy o opravu letopočtu však křesťanskou érou neotřáslý, ani se v širší míře neuplatnily.

### 6.1.2.7.2 *Retrospektivní křesťanská éra*

Dionysiova éra sice obrátila pozornost ke vtělení Krista a potlačila památku římských císařů, která se ozývala v Diokleciánově letopočtu užívaném staršími komputisty,<sup>71)</sup> měla však, zejména pro historiky, značnou nevýhodu v tom, že byla příliš krátká a nepočítala s obdobím před předpokládaným narozením Kristovým. Pro toto období používali středověcí i raně novověcí historikové zpravidla různých starších způsobů označení let, ať už od založení Říma, podle olympiád nebo různých ér od stvoření světa. Světové éry také nejlépe odpovídaly biblickému pojetí dějin a uspořádání času od stvoření světa do Posledního soudu. Zatímco počátek světa stejně jako jeho předpokládaný ko-



nec nemohly být s jistotou časově fixovány, bylo naopak narození Krista, alespoň v Dionysiové pojetí převzatém vesměs křesťanským světem, „spolehlivé“ a „vypočitatelné“. Tato představa zřejmě vedla k tomu, že se již ve středověku objevily první pokusy učinit narození Krista pevným bodem uprostřed letopočtu a počítat od něho také zpět. Tuto **retrospektivní křesťanskou éru** poprvé, a ještě bez konkrétního záměru, vlastně použil Beda Ctihodný, když Caesarův příchod do Anglie datoval vedle roku od založení Říma také *ante vero Incarnationis Dominicae tempus anno sexagesimo*.<sup>72)</sup> Již záměrně ji pro události před Kristovým narozením použil o více než pět a půl století později neznámý autor díla *Flores temporum* (okolo 1292).<sup>73)</sup>

Retrospektivní inkarnační éra se dostávala poněkud více do povědomí od vynálezu knihtisku. Kolínský kartuzián Werner Rolewinck ve svém *Fasciculus temporum* z roku 1474 počítal léta vedle let od stvoření světa také *ante vel post Christi Nativitatem*, protože Kristova éra prý *magis solemnis est apud nos et citius solet requiri*.<sup>74)</sup> Tyto stále ještě ojedinělé pokusy však problém datování událostí před křesťanskou érou zatím neřešily.

Od 16. století se rozpory mezi různými způsoby počítání biblických ér od stvoření světa ještě prohloubily, zvláště když bylo židovsko-křesťanské datování stvoření světa navíc ještě zpochybněno zeměpisnými objevy a s nimi spojeným poznáním nejstarších civilizací. Jedním z řešení se zdálo být sestavení nové „světové“ éry.<sup>75)</sup> Různé další výpočty epochy letopočtu od stvoření světa podle *Septuaginty* a *Vulgaty*, které se tehdy objevily, však v době, kdy se ve všech oblastech stále více prosazovala snaha po preciznosti, světovým éram na důvěře nepřidaly. Snaha vyhovět soudobým nárokům vedla k vytváření obširných a podrobných synchronických datování, dlouhých sloupců čísel s vysvětlujícími komentáři. Přesto se počítání podle biblických světových ér dlouho udržovalo, hlavně v protestantském Německu.

Východiskem z obtížné řešitelné situace měla být zde již zmíněná tzv. juliánská perioda Josepha Justa Scaligera. Juliánská perioda byla utvořena vědeckými metodami, na základě filologických a astronomických znalostí, bez ohledu na biblickou chronologii. Tomuto požadavku byl přizpůsoben i její počátek, který jako počátek „celé“ historické doby ležel mimo křesťanský svět. – Tim se Scaliger zároveň vyhnul problému datování stvoření světa. – Juliánská perioda začínala, jak již bylo konstatováno, 1. lednem 4713 př. n. l. a jsou v ní nepřetržitě počítány dny od výchozího data.<sup>76)</sup> Pro datování nebyla nikdy použita, je však dodnes využívána astronomy, hlavně pro zkoumání periodických astronomických jevů. Pro historickou chronologii má význam především proto, že umožňuje převádět data podle různých kalendářních systémů na kterýkoli jiný způsob počítání času.



Schůdnější se ukázala být již naznačená možnost položit narození Kristovo doprostřed letopočtu a počítat léta *po něm a před ním*. Tento způsob se zvolna prosazoval od 16. století v katolickém i v protestantském prostředí. Okolo roku 1550 datoval Melanchtonův žák Johann Aurifaber ve své kronice vedle *jar der welt* také *jar vor Christi geburt*.<sup>77)</sup> O nový způsob se v 17. století zasazovaly i další osobnosti, jako byl Seth Kallwitz, Johannes Kepler, Dennis Pétau, Giovanni Battista Riccioli. Jacques-Bénin Bossuet ho ve svých univerzálních dějinách užil vedle tradičního datování.<sup>78)</sup>

Definitivně byl problém s počítáním let před začátkem křesťanského letopočtu vyřešen na konci 18. století, když angličtí učenci, a podle jejich vzoru také historikové na evropském kontinentu, obecně začali počítat léta před narozením Kristovým, *ante Christum natum*, respektive *před naším letopočtem*. Přitom byl rok bezprostředně předcházející prvnímu roku křesťanského letopočtu označen za první rok před Kristem. To působí jistě problémy při uvádění časového intervalu mezi dvěma událostmi, z nichž jedna se stala před naším letopočtem a druhá po začátku letopočtu, neboť je nutno součet obou let snížit o jeden rok. Takže od začátku roku 3 př. n. l. do začátku roku 5 n. l. uplynulo sedm, nikoli osm let. Mezi bitvou u Aktia roku 31 př. n. l. a zničením Herkulanea v roce 79 n. l. uplynulo  $31 + 79 - 1 = 109$  let. Podobně od Caesarovy smrti 44 př. n. l. do roku 2000 uplynulo 2043 let ( $44 - 1 + 2000$ ). Dvoutisící výročí této události bylo v roce 1957 ( $2000 - 44 + 1$ ). Skutečnost, že roku 1 n. l. předchází rok 1 př. n. l. ovlivňuje také definici přestupných let. Zatímco léta křesťanského letopočtu jsou, s výjimkou centenárních let po zavedení gregoriánského kalendáře, pro nějž platí pravidlo o slunečním vyrovnání (viz kap. 3.4.6), přestupná tehdy, když při dělení letopočtu čtyřmi je zbytek nula, léta retrospektivní křesťanské éry jsou přestupná tehdy, když při dělení letopočtu čtyřmi je zbytek jedna.

Tento způsob působil problémy astronomům, kteří musí pracovat se stejně dlouhými časovými intervaly. Francouzský astronom, ředitel pařížské hvězdárny Jacques Cassini proto v roce 1740 oddělil obě řady nulou, čímž byl problém, který působí historické počítání retrospektivní éry v astronomickém počítání, odstraněn. Před rok 1 n. l. kladou tedy astronomové rok 0. Ten odpovídá roku 1 př. n. l. Teprve rok před ním, tj. rok 2 př. n. l., označují astronomové -1, rok 3 př. n. l. -2, atd. Všechny roky před naším letopočtem mají v astronomickém letopočtu, jak je tento letopočet nazýván na rozdíl od letopočtu občansko-historického, záporná čísla. Čísla let astronomického letopočtu před naším letopočtem jsou vždy o jeden rok nižší než v letopočtu historickém. Roky našeho letopočtu, které jsou shodné s historickým počítáním, označují astronomové znaménkem + ( $+1 = 1$  n. l. atd.).

### 6.1.7.2.3 Začátky a konce století křesťanského letopočtu



Se začátkem letopočtu také souvisí otázka začátku a konce jednotlivých století. Prorože křesťanský letopočet, byť „vypočítaný“ zpětně a stanovený v podstatě náhodně, začíná rokem 1, končílo, alespoň teoreticky, neboť tehdy ještě křesťanský letopočet neexistoval, první století „občanského“ počítání let posledním dnem roku 100, první tisíciletí křesťanského letopočtu končílo posledním dnem roku 1000. Druhé tisíciletí skončilo 31. prosince 2000, třetí tisíciletí začalo 1. ledna 2001.

### 6.1.2.8 Éra hidžry

Muslimské písemnosti, s nimiž se lze setkat také ve střední Evropě,<sup>79)</sup> byly datovány podle islámského kalendáře, dnes používaného již pouze k církevním účelům. Ten počítá léta od roku 622 podle gregoriánského kalendáře, kdy Muhammad s prvními muslimy odešel z Mekky do Medíny (tzv. hidžra). Epochou muslimského letopočtu, nazývaného rovněž hidžra, však nebyl den hidžry (22. září), ale první den prvního měsíce islámského roku, což byl v roce 622 15. nebo 16. července (při převádění dat se obvykle počítá jako epocha večer 15. července 622).<sup>80)</sup>

Převádění dat podle hidžry na náš letopočet nelze provádět mechanickým přičítáním, neboť islámský kalendář je kalendář lunární o délce roku 354 nebo 355 dnů, takže 33 gregoriánským letům odpovídají asi 34 roky muslimské. Muslimský kalendář má proto pohyblivé začátky roků. Kromě toho podle tohoto kalendáře den začíná západem slunce.<sup>81)</sup>

**Sluneční hidžra**, která se v některých zemích včetně Turecka rozšířila vedle hidžry lunární, začíná dnem jarní rovnodennosti, tj. 20. nebo 21. březnem, a počítá se rovněž od roku 622.

### 6.1.2.9 Novověké éry

V novověku se v některých oblastech nebo prostředích používaly po omezenou dobu i další letopočty, z nichž nejvýznamnější jsou francouzské revoluční éry, éra Svobody a Rovnosti, počítaná od 1. ledna 1789, a éra Republiky, jejíž epochou byl den podzimní rovnodennosti, tedy 22. září 1792.<sup>82)</sup>

Myšlenky na nový způsob počítání let se občas objevily i v 19. století, ale neměly širší ohlas. Například Friedrich Nietzsche v *Ecce homo*



navrhoval, aby 30. září 1888 „falešného letopočtu“ začal „první den prvního roku“, jeho přívrženci se zase později pokusili počítat léta od Kristovy smrti.<sup>83)</sup>

O změnu se pokusily některé autoritativní režimy 20. století. V Itálii byl po nástupu fašismu křesťanský letopočet v datování státních dokumentů a některých novin a časopisů doplněn také rokem fašistické éry počítané od Mussoliniho pochodu na Řím 28. října 1922. Samostatně toto označení roku používáno nebylo. Nacistická Třetí říše v Německu se, pokud jde o označení let, omezila na změnu označení letopočtu „po přelomu času“ (*nach der Zeitwende*).<sup>84)</sup>

Specifické éry používaly rovněž některé organizace. Například svobodní zednáři datují podle „éry pravého světla“ s epochou 1. března 4000 př. n. l.

### 6.1.3 Začátky roků

I když evropské země vesměs užívaly křesťanský kalendář, nebyly začátky roků vždy a všude stejné. Bez ohledu na užívaný chronologický systém začínaly jednotlivé národy nový rok v různých termínech. Starověké národy začínaly obvykle rok v roční době, která byla pro život obyvatel nejdůležitější. Později začátek roku souvisel též s významnými událostmi náboženskými nebo politickými. Začátkem roku nemusel být vždy pevný den. Lunární kalendáře mají pokaždé pohyblivé začátky roků, ale i v pevných érách se datum začátku roku mohlo měnit, jako třeba při začátku roku o Velikonocích v křesťanské éře. Někdy byl začátek roku pevně spojen s érou, v některých érách se zase vyvinuly různé začátky roků.

V Evropě se od rozšíření juliánského kalendáře včetně jeho křesťanské varianty častěji uplatňovalo šest začátků roku:<sup>85)</sup> 1. leden, 1. březen, 25. březen, Velikonoce, 1. září a 25. prosinec. Tyto začátky se střídaly v závislosti na místě a čase, často i na osobách. I v jedné zemi mohly různé kanceláře datovat v téže době podle odlišných začátků roku, podobně kronikáři a analisté se mohli v tomto směru řídit různými zvyklostmi.<sup>86)</sup> Znalost začátku roku je v chronologii samozřejmě velice důležitá. Nelze tu však vystačit pouze se znalostmi chronologickými. Přesné zjištění praxe té které kanceláře, pokud jde o začátek roku, je úkolem diplomatiky. Komplikovanější může být situace u narativních pramenů, kde může záležet pouze na osobě autora a kde je zpravidla nutno vzájemně srovnávat zprávy o jednotlivých letech a zjistit, kdy se mění letopočet. Někdy může i týž autor, nejčastěji pod vlivem předloh, datovat podle různých začátků roku. Přesné zjištění začátku roku často není ani možné.



### 6.1.3.1 Začátek roku 1. ledna

Gaius Iulius Caesar určil jako začátek roku v reformovaném kalendáři 1. leden, den, jímž začínal asi již od roku 190 př. n. l. v Římě konzulský, a snad i občanský rok. Tímto dnem rovněž začínali rok první křesťané. Záhy však představitelé křesťanské církve začali mít k tomuto začátku roku výhrady jednak proto, že 1. leden neměl vztah ke křesťanskému náboženství, jednak proto, že se v tento den konaly bujaré slavnosti, které po zavedení křesťanství nepřestaly, i když ztratily náboženský význam. Koncil v Toursu roku 567 prohlásil začátek roku 1. ledna za starý omyl, *antiquus error*, a hrozil těm, kdo se ho budou držet dokonce exkomunikací.<sup>87)</sup> Přesto bylo velmi obřízné tento zvyk vymýtit. Zvláště se, i přes přísné zákazy některých papežů, i s průvodními slavnostmi udržoval v Římě. Proto se církev snažila dát tomuto dni náboženský význam a položila na 1. leden svátek Obřezání Páně, *Circumcisio Domini*. Začátek roku 1. ledna bývá také proto nazýván *styl circumcisio*.<sup>88)</sup>

Ačkoli až na výjimky nebyl 1. leden začátkem kalendářního roku, byl tento den tradičně považován za začátek roku slunečního<sup>89)</sup> a byl důležitý pro středověkou komputistiku, neboť se při něm měnila písmena nedělní. V některých tabulkách byl rovněž důležitým dnem k určování stáří Měsíce. Proto jím také začínala středověká kalendária a martyrologia bez ohledu na oficiální začátek roku v té které oblasti. Byl uznáván za počátek roku také v církevním právu a postupně se jako začátek roku prosazoval v jednotlivých zemích i v občanském životě. Ve Francii se datování se začátkem roku 1. ledna objevují sporadicky od 13. století (vedle jiných způsobů), plně se tento začátek prosadil ve druhé polovině 16. století.<sup>90)</sup> V Anglii se používal od dobytí země Normany do roku 1155, pak až od roku 1751. Ve Španělsku se podle něho počítalo po dobu platnosti španělské éry, znovu pak od roku 1556. Do papežských bul byl zaveden za Řehoře XIII. Řehoř XV. ho roku 1621 definitivně zavedl i pro brevía a Inocenc XII. roku 1691 jeho užívání v bulách výslovně nařídil. Přesto nebyl v papežské kanceláři užíván zcela důsledně.

V kanceláři římskoněmeckých králů a císařů<sup>91)</sup> byl občas používán za Viléma Holandského (1248–1256), Rudolfa I. Habsburského (1273–1291), Ludvíka Bavora (1314–1347), částečně i za Karla IV. (1346–1378). Výhradně byl používán od panování Ferdinanda I. (1531–1564). V různé době se uplatňoval také v jednotlivých diecézích a městech římskoněmecké říše: v biskupství münsterském před rokem 1313, ve Frankfurtu nad Mohanem v letech 1338–1484 výlučně, znovu pak 1542–1559. V Braniborsku, v Pomohanech a v Meklenbursku se prosadil v 16. století.





V diplomatických pramenech v českých zemích se objevuje ve druhé polovině 13. a na počátku 14. století, tedy za Přemysla Otakara II. a za Václava II. V narativních pramenech s tímto začátkem roku počítá již Kosmas ve své kronice, pozdější středověcí kronikáři se ho však většinou nedrželi.<sup>92)</sup> Kancelář pražských arcibiskupů podle něho počítala od roku 1366. Na konci 14. století podle něho datovala také pražská univerzita.<sup>93)</sup> Větší obliby nabyl v českých zemích až v 15. století.<sup>94)</sup> V 16. století se šířil nejspíše vlivem římského práva a působením tištěných kalendářů. Všeobecně se však prosadil až ve druhé polovině 16. století.

V Polsku<sup>95)</sup> se s tímto začátkem roku lze ojediněle setkat již ve 13., častěji od počátku 14. století. Ve 14. a 15. století soutěžil v užívání se začátkem roku 25. prosince. V 16. století se již, až na nepatrné výjimky, běžně užíval začátek roku 1. ledna. Od 14. století se zvyk začínat rok 1. ledna ujal také v Uhrách. Od roku 1700 začínal kalendářní rok 1. ledna rovněž v Rusku.

### 6.1.3.2 Začátek roku 1. března

Prvním březnem začínal rok ve starověkém Římě do roku 190 př. n. l.<sup>96)</sup> V křesťanském prostředí se tento začátek roku prosadil pravděpodobně proto, že v měsíci březnu začínal ve většině let devatenáctiletého cyklu měsíc měsíční, na jehož úplňku záviselo datum Velikonoce.<sup>97)</sup> Březen byl tedy považován za první měsíc roku zejména v církevních kruzích v 5. století.<sup>98)</sup> Nezávisle na tomto prostředí začínal rok 1. březnem po našem 1. lednu ve franské říši v době merovejské. Do roku 755 konali Frankové v tento den říšská a vojenská shromáždění, tzv. březnová pole (*campus Martius*).<sup>99)</sup> Tehdy se všichni ozbrojení Frankové shromáždili před králem k vykonání vojenské přehlídky. Na březnových polích byly také každoročně vyhlašovány daně. Po přeložení březnových polí na květen (*campus Maius*) začátek roku 1. března ve franské říši zanikl.<sup>100)</sup> První březen považovali za začátek roku s největší pravděpodobností také Alamani a Langobardi. Objevuje se ještě ve 12. století v Beneventu. Trvale jim začínal rok v Benátkách až do zániku republiky roku 1797. Byl tam nazýván *mos Venetus*. V občanském životě se však proti tomuto oficiálnímu začátku roku prosazoval začátek roku 1. ledna.

Konečně 1. březnem začínal rok v Rusku od přijetí křesťanství až do 15. století (oficiálně byl zrušen roku 1492), ačkoli jinak Rusové počítali roky podle byzantské éry, která počítala se začátkem roku 1. září. V ruském prostředí existovaly dva způsoby březnového začátku roku. V různých oblastech rok začínal buď 1. března po našem začátku ro-

ku 1. ledna (tzv. *stil martovskij*), nebo 1. března před našim začátkem roku (*stil ultramartovskij*).<sup>101)</sup> Druhý způsob se objevil v pramenech ve 2. desetiletí 12. století a doznal značného rozšíření.



### 6.1.3.3 Začátek roku 25. března

Svátek Zvěstování P. Marii, *Annunciatio S. Mariae*, připadající na 25. březen, byl v důsledku zvláštního výkladu ve středověku považován za počátek pozemského bytí Kristova (*incarnatio*).<sup>102)</sup> Proto úzce souvisí s křesťanským letopočtem a byl velmi rozšířen jako počátek roku. Vznikl pravděpodobně v Itálii. K jeho rozšíření přispěl mariánský kult pěstovaný hlavně cisterciáky. Cisterciáci, a snad i augustiniáni, také počítali rok od 25. března. U tohoto začátku roku se vyvinuly dva způsoby, které byly pojmenovány podle měst, v nichž byly především užívány: florentský počet, *calculus Florentinus*, podle něhož rok začínal 25. března po našem začátku roku 1. ledna, a pisánský počet, *calculus Pisanus*, se začátkem 25. března před našim začátkem roku. Mezi oběma styly byl tedy rozdíl jednoho roku.<sup>103)</sup> Florencie i Pisa počítaly podle těchto způsobů až do roku 1749, kdy byl začátek roku 25. března zrušen ediktem Františka I. (20. listopadu 1749). Od roku 1750 začalo Toskánsko počítat léta podle způsobu obvyklého tehdy v říši, tj. od 1. ledna.

Oba počty byly užívány i v jiných krajích, přičemž florentský počet byl rozšířen mnohem více než počet pisánský. Florentský počet užívali zvláště Normané na jihu Itálie. Na Sicílii se udržel až do 16. století, kdy ho vystřídal začátek roku od 1. ledna. Veřejní notáři ho zde používali do roku 1604. Podle florentského počtu datovala též – vedle vánočního, a částečně i pisánského stylu – papežská kancelář asi od 10. do 13. století, přičemž za Evžena III. (1145–1153) florentský počet zcela převládá. Od pontifikátu Honoria III. (1216–1227) byl postupně zatlačován začátkem roku 25. prosince. Znovu se objevil za Martina V. (1417–1431). V 15. století byl užíván již jen výjimečně. Pro některé typy písemností, především buly o jmenování biskupů, byl užíván až do nejnovějších dob. Podle florentského počtu počítali také již zmínění cisterciáci po celé Evropě.<sup>104)</sup> Florentský počet byl rovněž užíván v některých oblastech římskoněmecké říše, hlavně v arcidiecézi trevírské a v jejích sufragánních biskupstvích. Objevuje se tu, vedle stylu vánočního, od roku 1137, průběžně pak asi od roku 1235. Začal mizet ve druhé polovině 17. století. Byl zde nazýván *stilus* nebo *mos Treverensis* (na rozdíl od způsobu mohučského, podle něhož rok začínal o Vánocích nebo 1. ledna). Podle florentského stylu počítala také kolínská univerzita (nikoli však arcibiskupství). Od



roku 1211 je doložen rovněž na území dnešního Švýcarska, kde byl užíván hlavně v lausanneské diecézi (*stilus curiae Lausonnensis*). Za Fridricha II. a vzácněji za Filipa Švábského a Oty IV. ho užívala také říšská kancelář (s několika výjimkami za Fridricha II., kdy byl použit způsob pisánský). Ve 13. století je doložen také v Aragonském a Katalánském království, pokud byly písemnosti datovány podle křesťanského letopočtu. V Anglii se podle tohoto způsobu počítalo od roku 1155 (zpočátku ne zcela výlučně) až do zavedení gregoriánského kalendáře 1. ledna 1752.<sup>105)</sup> Býval zde nazýván *mos Anglicanus* nebo *computatio Anglicana*. Za prvních Kapetovců se začátek roku 25. března používal také ve Francii. Byl však brzy vytlačován začátkem roku o Velikonocích. V některých oblastech, hlavně na jihu a východě Francie, se ve florentské formě<sup>106)</sup> udržel vedle jiných stylů až do roku 1564. Býval proto také nazýván *mos Gallicanus*. Od poloviny 13. století býval 25. březen někdy považován za začátek roku také v Uhrách.<sup>107)</sup>

Pisánský styl byl kromě Pisy používán v Luce, Arezzu a Lodi, také v některých oblastech jižní Francie.<sup>108)</sup> Sporadicky podle něho datovala také papežská kancelář v letech 1088–1145, vedle florentského stylu. Výjimečně byl použit též v říšské kanceláři za Fridricha II.<sup>109)</sup> Do některých oblastí přinesli tento způsob italsí obchodníci, s jejich odchodem však zase mizí.<sup>110)</sup>

### 6.1.3.4 Začátek roku o Velikonocích

Začátek roku počítaný od nejvýznamnějšího církevního svátku byl asi přirozeným důsledkem vážnosti, již se Velikonoce v křesťanském světě těšily. Se začátkem roku o Velikonocích (po našem novém roce 1. ledna) však byly spojeny značné obtíže vyplývající z rozdílných dat Velikonoc, a tedy i z rozdílné délky jednotlivých let při počítání podle velikonočního způsobu. Protože Velikonoce mohou připadnout na některý den mezi 22. březnem a 25. dubnem, začínaly i velikonoční roky nestejným datem. Proto některé roky byly kratší než běžný kalendářní rok a některé dny v nich chyběly, jiné roky byly delší a některé dny se v nich opakovaly.<sup>111)</sup> V tom případě se v datování uvádělo, zda jde o datum *post pascha* (na začátku roku) nebo *ante pascha* (na konci roku). Často však tento dodatek, alespoň při prvé řadě dní, chybí, a pak může být datum převedeno nesprávně, pokud v něm nejsou uvedeny ještě další časové údaje.

Číslo roku se měnilo buď na Velký pátek (*anni a passione sumpti*, a *paschate*), nebo v Neděli velikonoční (*anni a resurrectione*), případně na Bílou sobotu při svěcení velikonoční svíce, paškálu (*anni*

*a cereo paschali, franc. après la bénédiction du cierge pascal*). Na paš-kál bývala upevněna destička s časovými známkami roku.<sup>112)</sup> Snad právě tento zvyk přispěl k tomu, že se prosadilo počítání let od Velikonoc.

Velikonoční styl byl nejvíce rozšířen ve Francii, proto také bývá nazýván francouzským nebo galským způsobem (*stilus Francicus, mos Gallicus*). Ve Francii je doložen poprvé k roku 856. Často zde byl užíván zejména za Filipa I. (1060–1108), velice se rozšířil zvláště ve 13. a 14. století. Výlučně podle něho počítali francouzští králové (se změnou letopočtu na Bílou sobotu), od konce 14. století také burgundští vévodové. Ve Francii se podle něho datovalo až do roku 1563, kdy byl zaveden začátek roku 1. ledna. Velikonoční styl byl používán rovněž ve Flandrech, Brabantsku a Henegavsku, kde se číslo roku měnilo na Velký pátek, v Lutychu (asi od poloviny 12. století), v Holandsku, v arcibiskupství kolínském (od 1. čtvrtiny 13. století do roku 1310 – se začátkem na Bílou sobotu), částečně ve Westfálsku. Ve 13. století se objevuje také ve Švýcarsku. Užíval ho rovněž císař Karel V. v listinách vydaných v Nizozemí.<sup>113)</sup> Mimo Francii byl tento způsob začátku roku většinou odstraněn, vesměs na počátku 14. století.<sup>114)</sup>

### 6.1.3.5 Začátek roku 1. září

Začátek roku 1. září před našim 1. lednem byl úzce spojen s byzantskou érou od stvoření světa. Jeho původ je hledán v římském finančním roce a uváděn do souvislosti s řeckou indikcí. Byl to běžný, od konce 7. století, přesněji od cařihradské synody roku 692, jediný začátek roku používaný v říši východořímské a v řecké církvi. Proto také bývá nazýván byzantským začátkem roku. Prostřednictvím byzantské vlády se dostal též do jižní Itálie a na Sicílii, kde se objevuje v narativních i úředních pramenech. Za Anjouovců tu začínal 1. zářím také úřední finanční a daňový rok. Poslední, již ojedinělý doklad o užití tohoto začátku roku v Itálii pochází z Bari z roku 1507.<sup>115)</sup>

V Rusku, přestože tam byl v platnosti byzantský letopočet, se začátek roku 1. září prosadil později. Byl tam znám sice již před 12. stoletím, ale teprve během 15. století vytlačoval začátek roku 1. března. Oficiálně byl zaveden roku 1492. V ruském letopisectví se objevuje až od rozhraní 14. a 15. století. Zrušen byl 19. prosince 1699.<sup>116)</sup>

Nejdéle byl začátek roku od 1. září používán na Balkánském poloostrově, kde od něho bylo v občanském životě upuštěno až během 19. století, řecká ortodoxní církev s ním však počítala nadále.



### 6.1.3.6 Začátek roku 25. prosince

Denní datum narození Kristova se samozřejmě nejvíce hodilo ke křesťanskému letopočtu, proto byl také začátek roku 25. prosince před naším 1. lednem, tzv. *vánoční styl*, ve středověku nejvíce rozšířen. Tento začátek roku se prosadil ve franské říši po zrušení tzv. březnových poli roku 755 a zániku začátku roku 1. března. V Anglii byl oficiálním začátkem roku až do dobytí země Normany, neoficiálně byl, hlavně v historiografii a občas i v listinách, užíván až do konce 13. století. Ve Francii se uplatňoval, zvláště v některých oblastech, vedle jiných způsobů. Byl zde však od zániku Karlovské říše vzácnější. Nejdéle – do 12. století – se udržel na území okupovaném Angličany. Ve 13. století se objevuje v Provincii a v Dauphiné (*stile delphinal*). V Itálii byl užíván zejména na Sicílii za štaufské vlády; v Miláně, v Janově a v Padově až do konce středověku.

Papežská kancelář začínala rok 25. prosincem prokazatelně od pontifikátu Jana XIII. do pontifikátu Urbana II., tedy v letech 968–1088, pak se vánoční styl střídal se stylem florentským a pisánským. Za Mikuláše IV. (1288–1292) na nějaký čas převládá začátek roku o Velikonocích. Od Bonifáce VIII. (1294–1303) po celé 14. století se znovu prosadil začátek roku 25. prosince, potom se opět střídá s jinými styly, až byly všechny, až na výjimky, od pontifikátu Řehoře XIII. (1572–1585) vytačeny začátkem roku 1. ledna. Díky preferenci tohoto začátku roku v papežské kanceláři býval počátek roku o Vánocích nazýván též *stilus curiae Romanae*.

Na Pyrenejském poloostrově byl vánoční styl postupně zaváděn od 14. století. V Nizozemí i ve Flandrech byl používán v 11. a ve 12. století, byl však vytačen stylem velikonočním.

Zvláště rozšířen byl začátek roku o Vánocích v římskoněmecké říši. V jejích zaalpských oblastech byl užíván od franského období. Datovala podle něho panovníká kancelář, většina diecézí a provincií, i většina narativních pramenů (s výjimkami uvedenými výše). Byl zde používán do 15. a 16. století, v některých oblastech, například v Braniborsku, až do počátku 17. století.<sup>17)</sup> Kolínská arcidiecéze užívala tento začátek roku až od roku 1310, zato však dlouho do 16. století a důsledně, takže býval někdy nazýván *mos* nebo *stilus Coloniensis*.

Ve středověku byl také běžně používán ve Skandinávii (na dánském venkově ještě okolo poloviny 17. století, od 15. století se však vedle něho objevuje i začátek roku 1. ledna). Je to také ve středověku nejčastější začátek roku v Polsku. Od poloviny 13. století až do počátku novověku byl tento začátek roku rozšířen i v Uhrách.

Česká panovníká kancelář začínala rok 25. prosince od nejstarších dob a používala tento začátek roku, s přestávkou ve druhé polovině



13. a na počátku 14. století, až do doby vlády Václava IV., kdy byl nahrazen začátkem roku 1. ledna. Podle tohoto začátku roku datuje i většina autorů středověkých narativních pramenů.<sup>118)</sup> Kancelář pražských arcibiskupů ho používala důsledně do roku 1365 (proto byl nazýván též *stilus Pragensis*). Doklady o užívání tohoto začátku roku jsou v panovnických i soukromých písemnostech ještě v 16. století.<sup>119)</sup>

Při převádění dat podle vánočního stylu je nutno počítat s tím, že data od 25. do 31. prosince náležejí ještě **předcházejícímu** roku.

### 6.1.4 *Anni gratiae*

Ve středověkých pramenech bývá v datech kromě letopočtu také připojeno označení *annus jubileus*, *jubileum*, *annus gratie*, česky *jubilejní* nebo *milostivé léto*. Byla tak označována léta, v nichž se udělovaly zvláštní odpustky poutníkům, kteří toho roku navštívili Řím a vykonali předepsané pobožnosti. Jubilejní léta zavedl papež Bonifác VIII. bulou z 22. února 1300. Měly to být poslední roky staletí. Podle buly Klimenta VI. z 27. ledna 1343 měl být jubilejním rokem také rok 1350, a pak každý další padesátý rok. Urban VI. (1378–1389) zkrátil intervaly na 33 roky a za nejbližší jubilejní rok určil rok 1390, Martin V. (1417–1431) podle tohoto ustanovení prohlásil za jubilejní rok 1423, Mikuláš V. (1447–1455) však slavil jubileum podle ustanovení Klimenta VI. roku 1450. Pavel II. (1464–1471) zkrátil dobu na 25 let, a od roku 1475 se jubilejní léta slaví pravidelně v tomto intervalu.<sup>120)</sup>

Od roku 1391 bývaly účinky jubilejních let, *indulgentiae iubilae*, v přenesené působnosti propůjčovány také vynikajícím biskupským či arcibiskupským sídlům nebo říšským klášterům, většinou však na kratší dobu, dokonce jen na několik dní. I tato kratší období jsou v pramenech označována jako jubilejní léta. Například Praha dostala tuto výsadu na léta 1393 a 1394.<sup>121)</sup>

### 6.1.5 Indikce

Zvláštním způsobem označování let byly tzv. indikce, latinsky *indictio*,<sup>122)</sup> staročesky *nárok*, rovněž *indicie*.<sup>123)</sup> Je to **číslo udávající, kolikátý je určitý rok v patnáctiletém období, jež se neustále opakuje**. Za počátek, od něhož se indikční cykly počítají, považovali středověcí komputisté bez jakéhokoli zdůvodnění rok 3 př. n. l., v pozdním středověku také 313 n. l.<sup>124)</sup> Indikci daného roku proto vypočítáme, zvětšíme-li číslo roku o tři, součet dělíme patnácti a zbytek je indikce. Ne-li při dělení žádný zbytek, je indikce 15.<sup>125)</sup>



Původ indikcí není znám. Běžně je přijímána hypotéza o jejich egyptském původu. Pravděpodobně tam tento způsob počítání let souvisel s placením daní.<sup>126)</sup> Nejstarší doklady o indikcích pocházejí z první poloviny 4. století (*Chronicon Paschale*). K datování byla indikce, pokud je známo, poprvé užitá v ediktu císaře Konstancia z roku 356/357.<sup>127)</sup> Indikce byly běžně užívány na Západě i na Východě. Byzantský císař Justinian I. jejich užívání v datovacích formulích listin kodifikoval již zmíněnou novelou.<sup>128)</sup> Od roku 584 je používala papežská kancelář, později byly běžně uváděny v listinách evropských panovníků i církevních hodnostářů s výjimkou Španělska. V 5. století jsou indikce doloženy také v datování nápisů na jaderském pobřeží i v Galii, kde se běžně používaly do třicátých let 6. století. Další doklady pocházejí z Francie z doby mezi 9. a 11. stoletím.<sup>129)</sup>

Indikce se však neměnila všude a v každé době ve stejný den, ale v různých oblastech existovalo, nebo se postupně vystřídalo, několik začátků indikčních roků. Podle nich se rozlišují také jednotlivé indikce.

### 6.1.5.1 Indikce řecká

Indikce **řecká** neboli **byzantská**, *indictio Graeca, Constantinopolitana*, začíná stejně jako byzantský rok dnem 1. září před naším novým rokem. Vyskytuje se v listinách byzantských císařů i v narativních pramenech. Z Byzance pronikala do jižní Itálie a na Sicílii. Tam byla užívána ještě za vlády Anjouvců. Od konce 5. století do roku 1087 datovala výhradně podle ní papežská kancelář, až ve 12. století se v papežských písemnostech vedle řecké indikce objevují i jiné druhy indikcí. V letech 801–823 byla tato indikce jako jediná používána i v karlovské kanceláři, potom, do roku 832, se střídala s indikcí římskou. Za vlády Fridricha II. (1212–1250), zřejmě pod sicilským vlivem, se objevuje v říšské kanceláři (od roku 1218). Občas se vyskytuje též v listinách císaře Jindřicha VI.

### 6.1.5.2 Indikce Bedova

Indikce **Bedova**, nesprávně nazývaná též **císařská**, *indictio Caesarea*, nebo i **Konstantinova**, začíná dnem 24. září před naším novým rokem. Její původ není znám, pravděpodobně ji vymyslel Beda Ctihodný sám.<sup>130)</sup> Pod vlivem jeho autority byla rozšířena nejen v Anglii, ale i v západní Evropě. V říšské kanceláři byla užívána od poloviny 9. století vedle římské indikce, ve 13. století pak téměř výhradně. V někte-





řých obdobích (například za pontifikátu Urbana II., 1088–1099) byla používána také v papežské kanceláři. Mezi lety 1200–1350 se objevuje rovněž v biskupských listinách v římskoněmecké říši. Je znám i jeden případ datování podle této indikce z Florencie. Ve 14. století byla indikce začínající 24. září používána rovněž v diecézi hnězdenské. Bývá tu označována přídavkem *secundum consuetudinem Gneznensis provinciae*. Většina známých dokladů pochází ze Slezska a vztahuje se k letům 1340–1370 (ve vratislavské diecézi se však indikce měnila 25. prosince).<sup>131)</sup>

Zvláštní způsob užití této indikce je doložen v Janově. Indikční rok zde podle janovského počtu, *secundum cursum Janue*, začínal 24. září o našem novém roce, tedy o celý rok později než jinde.<sup>132)</sup>

### 6.1.5.3 Indikce římská

Indikce **římská**, *indictio Romana*, *pontificia* nebo *pontificalis*, nazývána též **novoroční**, začíná 25. prosince před našim novým rokem nebo 1. ledna. Vznikla zřejmě ze snahy vyrovnat indikční rok s obvyklým rokem kalendářním. Protože její začátek splývá s římským začátkem roku, byla velice rozšířena v západním křesťanství. Počítal podle ní Dionysius Exiguus v první polovině 6. století, byla běžná v Římě ještě v 7. století, ačkoli papežská kancelář počítala již od konce 5. století podle indikce řecké. Papežská kancelář ji používala, ovšem vedle dvou dalších indikcí, od 12. století. Od 13. století podle ní datovala i říšská kancelář. Rovněž od 13. století byla běžně používána v Polsku (výjimkou je již zmíněná krátkodobě a na omezeném území používaná indikce Bedova).<sup>133)</sup>

### 6.1.5.4 Méně obvyklé indikce

#### 6.1.5.4.1 Indikce sienská

*indictio Senensis*, je doložena vesměs jen v Sieně. Její číslo se měnilo pravděpodobně 8. září<sup>134)</sup> před našim novým rokem.

#### 6.1.5.4.2 Indikce kolínská

V listinách 14. století se objevuje též označení *indictio secundum stilum Coloniensem*. Zdá se, že se číslo této ne příliš obvyklé indikce měnilo 1. října.<sup>135)</sup>



#### 6.1.5.4.3 Indikce inkarnační

byla zavedena papežem Řehořem VII. (1073–1085), asi ze snahy přispůsobit indikci užívanému začátku roku. Indikční rok podle ní začínal 25. března, tedy inkarnací.<sup>136)</sup>

#### 6.1.5.4.4 Indikce velikonoční

byla rovněž vzácná. Začínala od Vzkříšení.<sup>137)</sup>

### 6.1.5.5 Indikce v Čechách

Druh indikce užívané v nejstarších českých listinách nelze stanovit pro malý počet listin, který nedovoluje zjistit, kdy se měnilo číslo indikce (v prvních osmi měsících roku je navíc číslo indikce u všech typů indikcí stejné). V dobách, kdy je k dispozici dostatek pramenů, se v Čechách vystřídaly všechny tři běžné druhy indikcí,<sup>138)</sup> nejčastěji však byla užívána indikce římská. Nejpozději od vlády Přemysla Otakara I. až do roku 1270 používala přemyslovská kancelář římskou indikci se začátkem o Vánocích. Od roku 1271 byla v kanceláři Přemysla Otakara II. užívána indikce řecká, za Václava II. a Václava III. indikce Bedova, výjimečně římská. V listinách Jana Lucemburského byla nejspíše užívána indikce římská se změnou 25. prosince.<sup>139)</sup> Tuto indikci používala i kancelář Karla IV. a Václava IV. Od vlády Přemysla Otakara II. však význam indikce v datování panovnických listin klesal. V lucemburském období byla užívána již jen vzácně, po roce 1384 zmizela zcela.

České duchovenstvo užívalo převážně indikci římskou. Kromě ní se ve 12. století někdy vyskytuje snad indikce Bedova. Podobně i česká a moravská šlechta, pokud používala indikci, pak většinou indikci římskou, zřídka snad řeckou nebo Bedovu.

### 6.1.5.6 Datování pomocí indikce

Indikce byly používány k označení roku buď jako doprovodné údaje, nebo také samostatně. Při datování pomocí indikce je uvedeno zpravidla jen místo roku v patnáctiletém cyklu, bez ohledu na to, kolik indikčních cyklů uplynulo. Číslo indikčního cyklu bývá uváděno jen zcela výjimečně.<sup>140)</sup>

V listinách a úředních knihách bylo počítání podle indikcí tak rozšířeno, že se, zvláště ve starší době, často upouštělo od jiného označení



roku, a indikce byla jediným údajem. Převádění takovýchto dat přináší určité problémy. Pokud je známo časové rozmezí (například doba vlády nebo pontifikát vydavatele), je nutno vyhledat v tabulce 9.21 podle indikce vhodný rok. U dat od začátku září do konce prosince je však také nutno vědět, kterou indikci příslušná kancelář používala.<sup>141)</sup>

Tam, kde jsou i jiné údaje o roce, se poměrně často ukazuje, že indikce je uvedena nesprávně, a to nejen v prepisech, ale i v originálech listin.<sup>142)</sup> Tím bývá určení indikce ztíženo, zvláště když se ani v listinách, které vyšly z jedné kanceláře, nedatovalo vždy a důsledně podle stejných indikcí.<sup>143)</sup>

## 6.1.6 Doplnkové údaje k označování let

V datovacích formulích, hlavně listin, bývají uváděny i další chronologické údaje určující rok: písmena nedělní, konkurenty, reguláry, epakty, pořadí roku ve velikonočním kruhu, Zlaté číslo, klíče roků.<sup>144)</sup> Tyto údaje jsou vesměs pouze doprovodnými prvky vedle dalších způsobů označení let a zdůrazňují slavnostní povahu listiny. Objevují se převážně v 10.–12. století. Jejich původním účelem nebylo datování písemností, v prvé řadě to byly pomůcky pro určování data Velikonoc a sestavování kalendáře. V této souvislosti o nich také bylo pojednáno.

## 6.2 Označování dní

### 6.2.1 Vyjádření denního data

Od antického starověku až do moderní doby bylo v Evropě latinského kulturního okruhu užíváno několik různých způsobů označování dne v měsíci, resp. vyjádření denního data. Některé způsoby byly lokálně i časově úzce omezeny, mnohé nabyly širší platnosti.<sup>145)</sup>

#### 6.2.1.1 Římské datování

Nejstarší způsob označování dní užívaný v evropských písemných pramenech latinského kulturního okruhu je starý římský způsob datování pomocí tří pevných dnů v měsíci, kalend (*Kalendae*, někdy též *Calendae*, zkracováno *Kal.* nebo *Cal.*; staročesky *volánky*), non (*Nonae*) a id (*Idus*, staročesky *rozdielek*). Pevné dny římského kalendáře jsou zřejmě pozůstatkem měsíčního roku. Název *Kalendae* je odvozen od latinského slova *calare*, vyvolávat, vyhlášovat. Zde konkrétně



jde o vyhlášení nového měsíce. Kalendy tak představují den, kdy pontifex vyhlášoval na Kapitolu před shromážděným lidem nový měsíc, den novoluní. Byl to první den v lunárním měsíci a zůstal jím i v měsících slunečního roku. – Staročeský výraz je doslovným překladem latinského termínu. – Název *Nonae* bývá uváděn do souvislosti s číslovkou *novem*, devět, a vykládán podle Varrona jako devátý den před úplňkem (včetně dne úplňku), tedy první čtvrt Měsíce. Byl to v měsících, které ve starém římském kalendáři připisovaném Nummovi Pompiliovi měly 29, případně 28 dnů, páry den, v měsících březnu (*Martius*), květnu (*Maius*), červenci (*Julius*, resp. *Quintilis*) a říjnu (*October*), jež měly ve starém římském kalendáři 31 den, sedmý den v měsíci. Původ označení *Idus* nebyl spolehlivě objasněn. Bývá odvozován z řečtiny nebo z etruštiny, jindy je spojován s latinským slovem *iduare*, dělit. *Idy* snad měly být dnem úplňku. V měsících o 29 (28) dnech připadaly na třináctý, v měsících o 31 dni na patnáctý den.<sup>146)</sup> *Nony* a *idy* si podržely své místo i po juliánské reformě kalendáře, kdy se délka měsíců změnila. Na pozdější termín (sedmý a patnáctý den) připadaly *nony* a *idy* nadále v březnu, květnu, červenci a říjnu, i když i další měsíce (leden, srpen, prosinec) byly prodlouženy na 31 den. Pro zapamatování měsíců s pozdějším datem *non* a *id* (*Martius*, *Maius*, *Julius*, *October*) slouží mnemotechnická formulka **mar-ma-iul-o**.

Pokud datum připadalo přímo na pevný den, byl v datování uváděn v klasickém období název dne v ablativu, přičemž název měsíce byl adjektivem (například *Idibus Martiis* = 15. březen). U ostatních dnů bylo uváděno, kolikátý je příslušný den před některým z těchto pevných dnů. V příslušném čísle byl přitom započítán i pevný den. Den bezprostředně předcházející pevnému dni se nazýval *pridie* s akuzativem jména (například *pridie Idus Martias* = 14. březen), někdy byl i den bezprostředně následující po pevném dni uváděn jako *postridie* (*postridie Idus Quintiles* = 16. červenec). Ostatní dny byly uváděny obratem *ante diem* s číslovkou řadovou a pevným dnem v akuzativu (například *ante diem tertium Idus Martias* = 13. březen). Aby v přestupném roce nemuselo být měněno označení dní předcházejících přestupnému dni, který se vkládal po 23. únoru, tedy přede dnem *ante diem sextum Kal. Martias*, měl přestupný den stejné označení a oba se odlišovaly pouze slůvkem *bis* (= podruhé), tedy *ante diem sextum a ante diem bis sextum Kal. Martias*.

Ve středověku se však od klasické formy označování dnů upouštělo a používalo se spíše stručnějších formulací, v nichž obrat *ante diem* zmizel a názvy měsíců byly považovány za substantiva: například *Kalendis Iulii* (místo *Iuliis*) nebo také *Kalendas Iulii*, *quarto Kalendas Septembris*.<sup>147)</sup> Podobně ve spojení s *pridie* se užívalo *pridie Kalendas Aprilis* (místo *Apriles*). Místo *pridie* mohlo být také *Idus Kalendas Apri-*

lis, též *priore die, primo (die) Kalendas* s genitivem jména měsíce. Ve středověku se lze setkat rovněž s termíny *caput calendarum*, což znamená totéž jako *Kalendae*, nebo *in die Nonarum* nebo *Iduum*. Slovem *Kalendae (Kalendis)* může být také nazvána celá druhá část měsíce, jejíž dny jsou pojmenovány podle kalend měsíce následujícího. Podobně mohlo být i označení ostatních pevných dnů vztahováno také na dny, které k němu byly přiřazovány.<sup>148)</sup>

Data podle římského kalendáře se převádějí na náš způsob datování takto: U non a id přičteme k datu pevného dne jeden den a odečteme číslo uvedené v datování. Je-li datováno ke kalendám, je nutno k počtu dní předcházejícího měsíce přičíst dva dny a odečíst číslo uvedené v datu. U datování k březnovým kalendám počítáme únor vždy o 28 dnech, pouze u posledních pěti dnů přestupného roku (*bis VI Kal. Martii – Pridie Kal. Martii*), tedy po přestupném dnu, počítáme únor o 29 dnech.<sup>149)</sup> Bez počítání lze římská data převádět pomocí tabulky 9.22.

I v případě, že je datováno k lednovým kalendám (tedy data od 14. do 31. prosince), je obvykle uváděn rok příslušného dne, nikoli rok následující, k němuž patří lednové kalendy (pouze když rok začínal 25. prosince, je letopočet pro dny 25.–31. prosince o jednu vyšší).

Římské datování přešlo tedy spolu s juliánským kalendářem do středověku. V raném středověku to byl nejběžnější způsob datování ve všech typech písemných pramenů, včetně nápisů.<sup>150)</sup> Záhy se však vedle něho uplatňovaly i jiné způsoby označování dnů. V 11. století se někde již v římském datování objevují chyby, svědčící o tom, že toto označování dnů již nebylo zcela běžné, a lidé mu už ani dobře nerozuměli.<sup>151)</sup> Přesto bylo nadále užíváno v listinách i v narativních pramenech. Nejdéle, do 15. století,<sup>152)</sup> ho používali veřejní notáři. Často však vedle římského datování bylo uváděno také běžnější a současně srozumitelnější datum podle svátků. V pramenech psaných národními jazyky se římské datování v podstatě nevyskytuje. Pokud se v nich náhodou objevilo, byla datovací formule psána latinsky. Římské datování se snažili vzkřísit humanisté, ale bez výraznějšího úspěchu.

V pramenech české provenience<sup>153)</sup> bylo denní datum uváděno římským způsobem od nejstarších dob. Byly podle něho datovány listiny i narativní prameny. V Kosmově kronice je nejčastějším způsobem datování, převládá i v dílech prvních Kosmových pokračovatelů. Mnich sázavský ho užívá výlučně. Římské datování ustupuje v pramenech druhé poloviny 12. a začátku 13. století, v díle Vincenciově, a ještě výrazněji v kronice Jarlochově, zatímco ve Druhém pokračování Kosmově ze 13. století je poměr mezi římským datováním a datováním podle církevního kalendáře v podstatě vyrovnaný. V narativních pramenech 14. století je římské datování vzácnější.<sup>154)</sup> Na konci



14. a v 15. století již bylo lidem zřejmě cizí, o čemž svědčí jeho často zcela chybná interpretace.<sup>155)</sup> Děle převažuje římské datování v diplomatických pramenech, v nichž je nejběžnějším způsobem datování po celé 13. století. V latinských listinách je používáno i ve 14. století, i když se vedle něho už častěji objevují i jiné způsoby datování. V panovníckých listinách převládá v prvních dvou desetiletích vlády Jana Lucemburského, od konce dvacátých let 14. století však ustupuje v prospěch datování podle církevního kalendáře. Římské datování je opět preferováno v latinských listinách Karla IV., kde se však vedle něho postupně prosazuje průběžné počítání dnů v měsíci. Římské datování je poměrně časté ve 14. století i v listinách církevních představitelů a v listinách šlechtických. V osmdesátých letech 14. století římské datování v listinách českých panovníků zcela mizí.<sup>156)</sup>

Římské datování bylo také nejstarším způsobem označení dne v písemných pramenech v dalších středoevropských zemích, v Polsku a v Uhrách. V polských diplomatických pramenech převládá nejméně do poloviny 13. století, v některých kancelářích až do poloviny 14. století. Od poloviny 13. století však bylo vytlačováno datováním podle křesťanského kalendáře. V uherských panovníckých písemnostech mizí již během 13. století. Udržovalo se zde pouze v listinách, zatímco patenty byly datovány pomocí týdenního dne a svátku. V církevních listinách bylo římské datování nahrazeno datováním podle křesťanského kalendáře ve 13. století.<sup>157)</sup>

### 6.2.1.2 Průběžné počítání dnů v měsíci

Průběžné počítání dnů v měsíci od 1. do 30., resp. 31., v únoru do 28. (29.), dnes běžný způsob datování, je židovského původu. Z Orientu se dostalo k Řekům a Římanům. V nápisech se objevuje ve 2. století n. l. K datování listin bylo od 6. století používáno v papežské kanceláři, a také ve franské říši za Merovejců.<sup>158)</sup> Ve franských listinách je doloženo ještě v prvních desetiletích 9. století. Datovali jím občas také analisté a kronikáři. Ojedinelé se vyskytuje i v raně středověkých nápisech. Obecně se v epigrafických památkách prosazovalo od druhé poloviny 12. století.<sup>159)</sup> Během 9. století bylo však toto datování zatlačeno datováním římským. V následujících staletích se průběžné počítání dnů v diplomatických pramenech objevovalo jen zřídka (v říšské kanceláři občas za Jindřicha VI. – 1169–1197). Výrazněji se začalo opět prosazovat od 14. století, v 15. století tento způsob datování v Evropě latinského kulturního okruhu převládl.

V českém prostředí<sup>160)</sup> se průběžné počítání dnů občas objevuje ve 14. století, v některých listinách Jana Lucemburského, častěji v pozděj-



ších letech vlády Karla IV. V listinách Václava IV. již převládá. Od jagellonského období bylo průběžné počítání dnů používáno v německých a latinských písemnostech, zatímco české písemnosti byly ještě v 17. století běžně datovány pomocí týdenního dne a svátku. V narativních pramenech se průběžné počítání objevuje za Karla IV.,<sup>161)</sup> později ho používal například Vavřinec z Březové (většinou souběžně s datováním podle týdenního dne a svátku křesťanského kalendáře). Vesměs tedy jsou to prameny latinské, zatímco třeba Staré letopisy české používaly datování podle týdenního dne a svátku, případně doplněné ještě datováním podle cisiojána. Běžně bylo i v narativních pramenech průběžné počítání používáno teprve v 17. století.<sup>162)</sup>

V Polsku se průběžné počítání dnů vyskytuje sporadicky ve 13. století, od poloviny 14. století je četnější, od přelomu 16. a 17. století převládlo. V Uhrách se průběžné počítání dnů v měsíci objevuje v diplomatických pramenech na konci 15. století, od 16. století bylo používáno zcela běžně.<sup>163)</sup>

### 6.2.1.3 Bononské datování

Za specifickou variantu průběžného počítání dnů v měsíci lze považovat datování bononské (vlastně boloňské), *consuetudo Bononien-sis*, pojmenované podle severoitalské Boloň, odkud se tento způsob datování působením veřejných notářů a absolventů boloňské právnické školy rozšířil nejen v Itálii a v jižní Evropě vůbec, ale i v zaalpských zemích.

Při tomto datování byl měsíc rozdělen na dvě poloviny – zřejmě v něm také přežívalo dělení měsíce podle měsíčních fází, kdy byl měsíc rozdělen úplněkem na dvě poloviny. – První polovina, *mensis intrans, introiens, ingrediens, incipiens, initians* nebo *introitus mensis*, ve francouzských pramenech *le mois entrant* nebo *à l'intrar*, měla v měsících o třiceti dnech patnáct dní, v měsících o jedenatřiceti dnech šestnáct dní, v únoru čtrnáct nebo patnáct. Ty se průběžně počítaly od 1. do 15./16./14. *mense intrante*. Druhá polovina měsíce byla označována *mensis exiens, stans, restans, astans, adstans, instans, in exitu* nebo *in fine mensis*, francouzsky *le mois à l'issir*. Dny se v ní počítaly v obráceném pořádku od patnáctého, resp. čtrnáctého, do třetího, případně druhého, 15./14.–3.(2.) *mense exeunte*. Druhý den před koncem měsíce bývá však častěji nazýván „den předposlední“, *dies penultimus*. Po něm následuje den poslední, *dies ultimus*. (Někdy může být i třetí den před koncem měsíce označen *dies antepenultimus*.)<sup>164)</sup> Přídavek *mense intrante* však sám o sobě nemusí být dokladem o užití bononského datování. Může znamenat pouze „na začátku měsíce“.<sup>165)</sup>



Při převádění bononských dat druhé poloviny měsíce (datování první poloviny měsíce je shodné se současným datováním) je nutno k počtu dní příslušného měsíce přičíst jeden den a odečíst počet dní *mense exeunte* z datovací formule. Výsledek je den v měsíci podle současného datování.<sup>166)</sup> Snadno lze bononské datování převést na průběžné počítání dnů také podle tabulky 9.23.

Bononské datování je v Itálii, především na severu, doloženo od 8. století. Odtud se rozšířilo do Francie, kde bylo občas užíváno v pramenech od 9. a 10. století. Ze středověkých historiků je používali především remešští kronikáři Flodoard a Richer. Jinak se uplatnilo hlavně v jižní Francii, zejména v okolí Toulouse. Ve druhé polovině 12. století proniklo do německých oblastí římskoněmecké říše. Zde se čteněji vyskytuje rovněž na jihu, v severní části je vzácné. Mízi zde povolna od začátku 15. století. Vzácně je doloženo také v Anglii, ve Skandinávii nebo Polsku. Někdy se objevuje i v textech psaných národními jazyky. Ve vrcholném a v pozdním středověku bývá spojeno také s údajem o rydenním dnu, jako třeba v listině tridentského biskupa Adalberta z 20. května 1160: *die sabati, que est duodecimus exeunte madio, 1233 die martis secundo exeunte Novembris*; nebo v Mantovských análech ze 13. století: *1281 die dominicho 7. exeunte Madiium*.<sup>167)</sup>

V českých zemích se bononské datování objevuje vzácně, většinou asi působením cizího, nejspíše italského, vlivu. Nejstarším spolehlivě prokazatelným dokladem bononského datování v listině české provenience je datování listiny Václava I. z 22. srpna 1254, *die decimo exeunte augusto*. Ostatní listiny, u nichž se předpokládá bononské datování, jsou vesměs datovány *mense intrante*, takže bononský způsob není jednoznačně prokázán.<sup>168)</sup> Mnohem častěji se v našich archívech lze s bononským datováním setkat v písemnostech cizí provenience.

Ojedinelé se bononské datování ve 13. a 14. století objevuje také v Polsku.<sup>169)</sup>

Bononské datování se používalo v písemnostech latinských i v pramenech psaných národními jazyky. Protože však jde, s výjimkou Itálie, o nepříliš obvyklý způsob datování, bývají v něm mnohdy chyby.

#### 6.2.1.4 Datování podle křesťanského kalendáře

Význam křesťanských svátků nejen pro náboženský, ale především pro společenský a politický život středověké společnosti se odrazil i v tom, že lidé začali podle svátků, stálých i pohyblivých, určovat čas. Nehen církevní, ale i světská hodnostáři dokonce kladli na významné





sváteční dny předvidaná právní jednání a politické akty. Podle církevních svátků byly rovněž určovány termíny odvádění feudálních dávek. Ke svátkům se vázaly také termíny různých zasedání a soudů. Svátky tak, zprvu sice ojediněle, ale od 13. století již v hojně míře, vstupovaly do datování událostí. V pozdním středověku, v některých oblastech ještě v raném novověku, bylo datování podle křesťanských svátků vůbec nejrozšířenějším způsobem vnímání času a určování dne. Svátky připomínající události ze života Kristova a dny zasvěcené světcům byly součástí života středověkého člověka a datování podle nich bylo srozumitelné všem společenským vrstvám.<sup>170)</sup>

#### 6.2.1.4.1 Datování pomocí týdenního dne a svátku

Nejběžnější způsob určení dne podle církevního kalendáře uvádí datum pomocí týdenního dne a stálého nebo pohyblivého svátku. Pokud událost, jejíž datum mělo být vyjádřeno, nastala přímo na den církevního svátku, pak bylo datování v latinských písemnostech uvedeno pouze slovem *die* nebo *festo*, někdy s předložkou *in* nebo *ipso die*, v českých textech slovy *den* nebo týdenním dnem a jménem svátku. Ke jménu svátku bývá také někdy připojen přídavek *festum*, *festivitas*, v českých textech *svátek*, *slavnost*, u velkých svátků *hod*, *hod slavný*.

Pohyblivé svátky bývají uváděny svými jmény, nebo mohou být pojmenovány podle mešních introitů, antifon, které se zpívaly toho dne při mši, a podle žalmů. Například František Pražský ve své kronice datuje: *eodem anno (1348) in dominica Omnis terra...* (17. ledna); Beneš Minorita: [1364] ... *dominica ante Carnisprivium in qua canitur Exurge...* (28. ledna). Ve staroměstské knize berních rejstříků z let 1427–1434 je mešní introit použit i pro určení vánočního data 25. prosince, který tehdy připadal na neděli: *sabbato dominice Dum medium silentium vigilie Nativitatis Christi*. Zcela ojediněle je, alespoň v českých pramenech, datování podle evangelia čteného v příslušnou neděli při mši. Je použito opět v Kronice Beneše Minority: [1306] ... *dominica qua legitur evangelium Simile est regnum caelorum regi...* (9. října).<sup>171)</sup>

Přibližný časový údaj, vztahující se k některému svátku, byl uváděn předložkou *circa*, český *kolem* nebo *u*.

V křesťanských kalendářích však nebyvaly vždy uváděny svátky ke všem dnům. Navíc se v datování nepoužívaly všechny svátky zapsané v kalendáři příslušné diecéze, ale pouze „důležitější“ církevní svátky, k nimž jsou pak vztahovány i události ostatních blízkých dnů, bez ohledu na to, zda na ně také připadal nějaký církevní svátek. Výběr svátků se lišil podle jednotlivých zemí, resp. diecézí, ale také podle in-



stitucí, v nichž příslušná písemnost vznikla. K jednomu svátku mohlo být vztahováno až patnáct okolních dnů.<sup>172)</sup>

Pokud mělo datum vyjádřit den bezprostředně předcházející některému svátku, bylo užíváno termínu *vigilia, pervigilium, dies profersus, profestum, nox*, česky *předvečer, večer, bděníe, vigilie*.<sup>173)</sup> Den předcházející *vigilii*, tedy druhý den před svátkem, mohl být v datování označen jako *vigilia vigiliae, praevigilia*, česky *předpředvečer*.

Den po svátku se nazýval *dies crastinus, cras festi, altera dies, feria proxima*, česky *nazejtří*. Den po něm následující, druhý den po svátku, *dies tercius*<sup>174)</sup> nebo *alia dies sequens*.

Ostatní dny jsou uvedeny týdnem dnem před některým svátkem nebo po něm (například *feria quarta ante festum Pasche, ve čtvrtek po sv. Bartoloměji* apod.). Údaj bývá někdy doplněn ještě slovy *proximus, proxime venturus, nejbližší, nejbližší příští*. Předložky mohou být také vynechány, což ovšem komplikuje situaci při převádění dat. V datování mohou být uvedeny i dva svátky, stálé i pohyblivé, například *sabbato in die Longini et post Gregorii* nebo *feria II in festo Mathie apost. post dominicam invocavit*.<sup>175)</sup>

V pramenech bývá také datováno pomocí tzv. *oktávy, též oktáv, ochtáb, latinsky octavae, dies octavus*. Tento způsob datování souvisí se zvykem slavít u některých svátků také „osmý den“ po něm (počítáno včetně svátku), čili nejbližší následující stejnojmenný týdnem dnem. Oktáv je celé toto osmidenní období. Pokud je v datování užito obratu *ocravo die, octavo* nebo *in octava*, česky *v ochtábu, v oktávu*, je tím míněn poslední den týdně následujícího po svátku. Například latinská recenze Starých letopisů českých datuje upálení mistra Jana Husa ...[1415]... *sabbato in octava Petri et Pauli*, což v roce 1415, kdy svátek Petra a Pavla 29. června připadl na sobotu, odpovídá sobotě 6. července). Někdy bývají označeny dny celého týdne následujícího po svátku slovy *infra octavas*. Má-li být označen pouze některý den tohoto období, pak bývá uveden týdnem dnem: například Druhé pokračování Kosmovo datuje [1260]... *die dominica infra octavas apostolorum Petri et Pauli...*, což odpovídá neděli 4. července (svátek Petra a Pavla 29. června byl v úterý), Beneš Krabice z Weitmile datuje [1368]... *die dominica infra octavam beati Procopii que fuit IX mensis Julii* (sv. Prokopa, 4. července, bylo v úterý).<sup>176)</sup> Obrat *post octavam* označuje dny po již ukončeném oktávu. Ačkoli se oktáv slavil pouze u některých svátků, v datování je používán bez omezení.

*Quindena*, někdy též *octava ocravarum* nebo *quatuordecim noctes*, je druhá oktáva po svátku, čili patnáctý den po něm (opět včetně dne svátku).

K převádění dat uváděných týdnem dnem a svátkem křesťanského kalendáře byly sestaveny speciální tabulky a soupisy svátků (viz



9.25, 9.26; 11).<sup>177)</sup> Při převádění dat podle tohoto způsobu však mohou nastat obtíže: Týž svátek mohl být v různých diecézích slaven v odlišný den. Proto je třeba pracovat s kalendářem z prostředí, odkud pochází příslušný pramen. U některých světců se slavilo více svátků.<sup>178)</sup> Pokud v datování není bližší údaj, jde zpravidla o hlavní svátek příslušného svätce, uvedený v soupisu na prvním místě (obvykle „umučení“, „biskup“, „panna“); jinak je nutné sledovat další časové údaje v prameni, jako roční dobu, do níž měl svátek připadnout, časový vztah mezi událostmi. Rovněž mohlo existovat několik světců téhož jména. Jsou-li rozlišení přívlastky, nenastávají žádné potíže. Pokud přívlastek chybí a v prameni jiné údaje, které by problém mohly rozřešit, nejsou, dochází často k nejasnostem. V některých případech může být totéž datum interpretováno i různým způsobem. Také je třeba počítat s možností záměny podobných jmen, někdy i s dalšími specifickými obtížemi.

V křesťanském kalendáři se mohlo poměrně často stát, že pohyblivý svátek v některém roce připadl na datum svátku stálého. V tom případě se stálý svátek v liturgii překládal na nejbližší volný den (tzv. *translatio festi*), v datování se však tato změna neprojevuje, stálý svátek má své pevné datum.

Datování pomocí týdenního dne a svátku křesťanského kalendáře se ojediněle objevuje již v raném středověku. Pravděpodobně vzniklo v severní Francii, odkud se rozšířilo po celé Francii, ale i do Německa a dalších zemí. Od 12. století se s ním lze setkat ve Francii i v nápisech. Poslední epigrafické doklady užití tohoto datování tam pocházejí z konce 15. století. V jihoněmeckých oblastech se datování podle křesťanských svátků častěji objevuje ve 12. století, ve 13. století bylo běžně používáno i na severu. Poněkud menší význam měl tento způsob datování v Itálii, kde byly především úřední písemnosti datovány převážně způsobem bononským, ale i tam se objevuje, zvláště v historiografických pramenech v 11. a 12. století, datování podle týdenního dne a svátku.<sup>179)</sup> Na různých místech bylo mezi 14. a 17. stoletím postupně zatlačováno průběžným počítáním dnů.

V českých zemích<sup>180)</sup> datoval občas podle týdenního dne a svátku již Kosmas ve své kronice, v níž se stíhá několik způsobů datování, převažuje však datování římské. S různou frekvencí se průběžné počítání dnů vyskytuje i v dílech Kosmových pokračovatelů. Hojněji ho používali autoři druhé poloviny 12. a počátku 13. století Vincencius a Jarloch. Běžně je používáno ve Zbraslavské kronice, opakovaně v historiografických pramenech doby Karla IV., kdy se však vedle něho začíná častěji objevovat také průběžné počítání dnů. Datování podle týdenního dne a svátku užíval, rovněž vedle průběžného počítání dnů, také Vavřinec z Březové. Výrazně převažuje v česky psaných narativních středověkých pramenech.



V diplomatických pramenech přemyslovského období bylo datováni podle týdenního dne a svátku vzácné. V době lucemburské bylo používáno hlavně v jazykově německých a později též v českých úředních písemnostech, zatímco v latinských byla dávana přednost římskému datování, později též, hlavně v mandátech, průběžnému počítání dnů. V českých písemnostech se datování pomocí týdenního dne a svátku udrželo nejdéle. Bylo běžné používáno ještě v 17. století, zatímco v latinských mizí na konci vlády Karla IV. a v německých za Jagellonců. V pohusitské době bývá v utrakvistickém prostředí datováno také podle svátku M. Jana Husa.<sup>181)</sup>

V Uhrách se datování pomocí týdenního dne a svátku běžně používalo v panovnických patentech a v církevních listinách (od 13. století), od 14. století též v panovnických listinách. V panovnických písemnostech bylo v 16. století nahrazeno průběžným počítáním dnů. V Polsku se datování pomocí týdenního dne a svátku ojedinele objevilo na počátku 12. století. Od druhé poloviny 13. až do konce 16. století převládalo. Teprve v 17. století ustoupilo průběžnému počítání dnů, ale například v městských knihách bylo běžné používáno až do konce 18. století.<sup>182)</sup>

#### 6.2.1.4.2 Intervalové datování

Místo běžného datování podle křesťanského kalendáře vyjádřeného týdenním dnem ve vztahu k svátku bývá v pramenech někdy uváděn odstup příslušného dne od svátku počtem dnů. Tyto **intervalové údaje** jsou zpravidla vyznačeny slovem *die*. Do uvedeného počtu dní je započítán den výchozí i výsledný. Například v Kronice Františka Pražského je datováno *Anno dominice incarnationis millesimo CCC<sup>o</sup>XXXIII<sup>o</sup>, tercio Kalendas Novembris, hoc est tertia die ante festum Omnium sanctorum*. 30. říjen je opravdu, počítá-li se včetně výchozího a výsledného dne, třetím dnem před svátkem Všech svatých (1. listopadu). V kronice tzv. Beneše Minority je k roku 1361 uvedeno denní datum ... *die XXVI mensis Februarii, hoc est tertia post Mathie apostoli...* Svátek apoštola Matěje byl v nepřestupném roce 24. února, což bylo v roce 1361 ve středu, třetí den včetně tohoto data je skutečně 26. únor (v roce 1361 to byl pátek). Ve Starých letopisech českých čteme: ... téhož léta [1415] třetí den po sv. Prokopě, v ochtáb sv. Petra a Pavla apoštoľuov...<sup>183)</sup>

#### 6.2.1.4.3 Datování podle cisiojánu

Zvláštní variantu datování podle křesťanského kalendáře představuje datování podle cisiojánu. Cisioján byla mnemotechnická pomůcka –



někdy bývá definován také jako veršovaný kalendář – která měla sloužit k zapamatování dat hlavních svátků církevního kalendáře. Název *cisioján* je odvozen od začátku nejstaršího latinského cisiojánu *Cisio Janus* (první slovo je zkrácený název svátku připadajícího v křesťanském kalendáři na 1. leden, *Circumcisio Domini* – Obřezání Páně, druhé je zkrácené označení měsíce ledna, *Januarius*). Datum svátku se z něho dalo vyčíst podle zařazení jeho jména, které bylo v cisiojánu obvykle uvedeno první slabikou. Cisioján byl určen k memorování, proto byl rytmizován, případně rýmován (to však zcela nedůsledně). Cisiojány byly zpravidla slabické, to znamená, že každý den v roce v nich byl zastoupen slabikou. Celkem vzácné jsou cisiojány vokabulární, v nichž každému dni odpovídalo jedno slovo. Existovaly i cisiojánové úrvary, v nichž každému dni odpovídal celý verš. Tento cisioján byl, stejně jako cisioján vokabulární, dosti nepraktický, proto oba nebyly příliš rozšířeny. V datováních také nebyly používány.

Latinské slabické cisiojány byly skládány většinou v hexametrech, pro každý měsíc byly určeny dva hexametry. Počet slabik jednotlivých veršů se řídil počtem dnů v měsíci (pro únor jich bylo vždy dvacet osm), takže každý den byl zastoupen jednou slabikou. Slabiky byly vybrány ze jmen větších svátků tak, aby počáteční slabika jména svátku byla v dvojverší tolikátá, na kolikátý den svátek případně. Pořadí slabiky v dvojverší bylo tudíž datem svátku. Místo mezi těmito základními slabikami bylo vyplněno „slovy“, jež se snažila dodávat textu jakýsi smysl. Zpravidla bylo také v každém dvojverší alespoň ve zkratce uvedeno jméno příslušného měsíce. Čím více svátků bylo v dvojverší uvedeno, tím méně smyslu text pochopitelně dával. Proto nepřekvapí definice cisiojánu jako „v nejhorší latině a zcela nesmyslně sestavené sbírky jmen svatých s podivnými zkratkami“.<sup>184)</sup> Podobně veršované pomůcky skládali středověcí komputisté pro zapamatování různých komputistických a kalendářových informací, jako byla písmena denní, data hlavních svátků, doby, kdy Slunce vstupuje do jednotlivých znamení zvěřetnsku, nebo data nešťastných dnů.

Nejstarší známý latinský cisioján pochází pravděpodobně z německého prostředí a vznikl nejspíše na konci 12. století. Tento cisioján se postupně rozšířil také do dalších zemí.<sup>185)</sup>

Cisiojány byly přizpůsobovány zemi a diecézi, případně církevním řádům, pro jejichž potřeby byly skládány. Proto je nejstarší latinský cisioján dochován v řadě redakcí upravených podle kalendářů jednotlivých zemí nebo konkrétních církevních institucí v Německu, ve Skandinávii, v Anglii, v Polsku i v českých zemích. Nejrozšířenějším cisiojánem v českých zemích byl cisioján Pražského kostela.<sup>186)</sup>

Záhy se objevily rovněž cisiojány v národních jazycích, a to v Německu na konci 14. století, v Polsku na počátku 15. století.<sup>187)</sup> Vůbec



nejstarším cisiojánem v národním jazyce je však první český cisioján, tzv. *Oktáva*.<sup>198)</sup> Vznikl okolo roku 1260. Za základ tohoto cisiojánu sloužila zřejmě některá z redakcí nejstaršího cisiojánu latinského. Oproti němu však *Oktáva* vynechává jména, jež se autorovi nehodila do českých vět. Na rozdíl od latinského cisiojánu měla cíl především literární, nikoli praktický. Datování podle českých cisiojánů alespoň není doloženo.

Vedle obou zmíněných cisiojánů jsou v Čechách známy ještě některé mladší. Z latinských je to například cisioján krumlovských klarišek.<sup>189)</sup> Je odvozen ze stejného základu jako cisioján Pražského kostela, ale je natolik přeplněn svátků, že již ztrácí svůj účel. Jiný základ má *Circumciso*.<sup>190)</sup> Jakousi kanonizací latinského cisiojánu v českém prostředí byl cisioján Veleslavinův z roku 1590.<sup>191)</sup> Byla to vlastně „česká recenze“ nejstaršího známého latinského cisiojánu. Z jazykově českých cisiojánů přicházejí v úvahu vedle *Oktávy* tzv. *Ochráb*,<sup>192)</sup> *Obřez leden*,<sup>193)</sup> *Nové léto* z roku 1472<sup>194)</sup> a *Obřezán Kristus*.<sup>195)</sup>

Když byla za reformace velká část svátků odstraněna, byly v některých protestantských zemích, jako v Německu nebo ve Švédsku, sestaveny nové, protestantské cisiojány. Staré cisiojány se však někde používaly k výkladu run na kalendářových holích nebo k počítání dnů v roce na prstech až do počátku 18. století.<sup>196)</sup>

Datování pomocí cisiojánů se objevuje od druhé poloviny 14. století v kronikách, listinách, případně i v dalších pramenech v Čechách, Polsku, Slezsku, v 15. století též ve Zhořelecku a v Sasku. Zatím nejstarší známý příklad použití cisiojánu v datování ve střední Evropě je ve zprávě o narození Václava IV. 26. února 1361 v Kronici tzv. *Beneše Minority*,<sup>197)</sup> další v Malopolských análech k roku 1370. V diplomatických pramenech je asi nejstarší údaj tohoto typu v zápise městské knihy v Břehu k roku 1390, v Čechách v protokolu pražské synody z roku 1392.<sup>198)</sup> V českých zemích bylo datování podle cisiojánu užíváno hlavně v historiografických textech husitského a pohusitského období,<sup>199)</sup> ale i v pramenech úředních.<sup>200)</sup> Zvláště často tímto způsobem datovali čeští utrakvisté v 16. století. Datování pomocí cisiojánu bylo použito i na památce epigrafické (epitaf Jana z Jeřeně).<sup>201)</sup> Po určitém váhání ve starší době se ustálilo datování pomocí cisiojánu uvedením slabiky příslušného dne, obvykle i s několika (nejčastěji dvěma, ale někdy i větším počtem) slabikami následujícími, případně předcházejícími. Datuje tedy zpravidla slabika první, výjimečně poslední.<sup>202)</sup> Protože však tento způsob datování má jisté problémy – některé stejné slabiky náležejí k různým dnům – bývá den často označen ještě podle týdenního dne a svátku, případně intervalovým datováním. Teba ve Vratislavském rukopisu Starých letopisů českých je smrt Václava IV. 16. srpna 1419 datována: [1419] ... v středu po Mat-

ce boží nanebevzetí, v tu syllabu ci o a ga, přičemž slabika ci s následujícími o a ga odpovídá 16. srpnu, na který v roce 1419 připadla středa po Nanebevzetí P. Marie.<sup>203)</sup>



### 6.2.1.5 Označování dne pomocí zvěrokruhu

V některých pramenech, vesměs narativních, se objevuje také datování pomocí zvěrokruhu.<sup>204)</sup>

Při datování pomocí zvěrokruhu autor obvykle konstatuje, že Slunce bylo, nebo vstoupilo, do určitého stupně zvěrokruhu (*sole manente* nebo *intranse in...*). Údaje středověkých kronikářů nemusejí být vždy správné, protože kronikáři pokaždé nedotvali podle astronomické skutečnosti, ale podle kalendářů, které mnohdy uváděly údaje odpovídající starší době. Často tohoto způsobu užíval například Fulcher ze Chartres v *Historia Hierosolymitana* při datování dobytí jednotlivých měst v přední Asii při první křížové výpravě. V našem prostředí takovýto způsob datování používal občas Kosmas v *České kronice*.<sup>205)</sup>

### 6.2.1.6 Současné užívání více způsobů datování

V historických pramenech nemusí být denní datum vyjádřeno pouze jedním způsobem, ale nezdá se stává, že totéž datum je uvedeno dvěma, někdy i třemi způsoby. Nepočítáme-li datování podle cisiojānu, které bývá jen ojediněle použito samostatně, bývá takto nejhojněji kombinováno průběžné počítání dnů v měsíci nebo datování podle římského kalendáře s datováním pomocí týdenního dne a svátku nebo s intervalovým údajem.<sup>206)</sup> Více způsobů označení téhož dne bývá uvedeno v narativních pramenech. Používali ho především kronikáři a analisté.

### 6.2.2 *Dies egyptiaci*

V datování je někdy také uvedeno, že určitý den byl nešťastný, *dies egyptiaca, mala, egra*.<sup>207)</sup> Souvisí to s prastarou pověrou, že určité dny jsou lidské činnosti nepříznivé. Ačkoli katolická církev proti této pověře vystupovala, byly nešťastné dny vyznačeny ve většině středověkých kalendářů, včetně těch, jež byly sepsány u církevních institucí. Ve středověku lidé věřili, že v každém měsíci jsou dva nešťastné dny,



jeden v první a druhý ve druhé polovině měsíce. V tyto dny nebylo údajně vhodné vydávat se na cesty, sklízet nebo sázet či prodávat, přivádět domů zvířata, a vůbec začínat jakoukoli činnost, pokud má být úspěšná.<sup>208)</sup> Tyto dny bývaly v kalendářích označeny přeškrtnutým písmenem *D* („~~D~~“), případně slovem *Dies*. Podle některých kalendářů byly nešťastné jen určité hodiny onoho dne. V tom případě je vedle označení dne ještě hodina, hora, případně *h* s příslušným číslem.<sup>209)</sup> Mnohé kalendáře upozorňují na nešťastné dny, zřídka i hodiny, zvláštními verši uvedenými v záhlaví každého měsíce. Snad nejvíce byly rozšířeny verše, které uvádí Olomoucké horologium nebo Opatovický rukopis z poloviny 12. století: pro měsíc leden: *Jani prima dies et septima a fine timetur*. Pro únor: *Ast februaryi quarta est, preceedit tertia finem*. Pro březen: *Martii prima necat, cuius sic cuspida quarta est*; atd.<sup>210)</sup> Některá kalendária uvádějí ve verších i nešťastné hodiny: pro leden: *Prima dies nona fit iam scorpius hora, vulnera seva nimis fert hora septima quinis*. Pro únor: *Quartus in octobris februi manet ut lupus horis, in decimis trinus est horis sine fine timendus*; atd.<sup>211)</sup> V mladších dobách zřejmě počet dnů nepříznivých lidské činnosti narůstal, takže v novověkých tištěných kalendářích jich bývá již více.<sup>212)</sup> Jejich data i počet se však v jednotlivých letech měnily. V tištěných kalendářích se užívalo i jiného označení nešťastných dnů. To je zpravidla uvedeno ve vysvětlivkách před textem kalendáře.

### 6.2.3 Meteorologická chronologie

Při datování historického pramene mohou někdy pomoci také údaje o přírodních nebo astronomických jevech. Nejčastěji jsou to zprávy o zatměních Slunce nebo Měsíce a zprávy o meteorologických anomáliích. Zatímco dobu zatmění lze zjistit s přesností na hodiny i minuty,<sup>213)</sup> zprávy o meteorologických anomáliích nebo o zemětřesech lze přesněji časově zařadit pouze v tom případě, že informace o nich byla zachycena v některém písemném prameni.<sup>214)</sup>

#### 6. KAPITOLA – POZNÁMKY

- <sup>1)</sup> O nejstarších způsobech označení let pojednává např. Ginzel, *Handbuch I, II*; Rühl, *Chronologie*, s. 183nn.; Bickermann, *Chronologie*; Kubitschek, *Grundriß*, *passim*.
- <sup>2)</sup> F. Schmidtke, *Der Aufbau der babylonischen Chronologie*, Münster Westf. 1952, s. 12n.; Sokol, *Rythmus*, s. 82. V Egyptě však byly vedle jména roku, které od konce Staré říše zmizelo, uváděny také roky panování egyptských králů.
- <sup>3)</sup> Revidovaný soupis athénských archontů na základě archeologických výzku-



mů (zejména epigrafických pramenů) podává W. B. Dinsmoor, *The Archons of Athens in the Hellenistic Age*, Amsterdam 1966 (Reprint of the edition Cambridge/Mass. 1931). Seznam athénských archontů a spartských eforů uvádí rovněž Samuel, *Greek and Roman Chronology*, s. 195–241.

- <sup>4)</sup> K počítání konzulských let srv. např. Ginzel, *Handbuch II*, s. 260nn.; Rühl, *Chronologie*, s. 187n.; Bickermann, *Chronologie*, s. 43. Rozbor *fasti consulares* (seznamů konzulů) podává J. Pinset, *Military Tribunes and Plebeian Consuls. The Fasti from 444 V. to 342 V.*, Wiesbaden 1975 (= *Historia, Zeitschrift für alte Geschichte, Einzelschriften*, Heft 24). Srv. též F. Mora, *Fasti e schemi cronologici. La riorganizzazione annalistica del passato remoto Romano*, Stuttgart 1999 (= *Historia, Zeitschrift für alte Geschichte, Einzelschriften Heft 125*). Seznam konzulů do roku 613 n. l. vydal Th. Mommsen, *MGH AA XIII*, s. 497n.; pro období 30 př. n. l.–565 n. l. W. Liebenam, *Fasti consulares imperii Romani. Von 30 v. Chr. bis 565 n. Chr.*, Bonn 1909; pro léta 30 př. n. l.–613 n. l. též A. Degrassi, *I fasti consolari dell' Impero Romano dal 30 avanti Cristo al 613 dopo Cristo*, Roma 1952, s. 285–565 (doplňeno o výsledky pozdějšího bádání, hlavně archeologického); rovněž Grumel, *La chronologie*, s. 346–355. Podle konzulů datuje například Tacitus v *Letopisech*.
- <sup>5)</sup> Srv. Schmidtke, *Der Aufbau*, s. 18–20.
- <sup>6)</sup> Podobně se někdy datovalo v provinciích, když ještě nebylo známo jméno nového konzula.
- <sup>7)</sup> Posledním západofřímským konzulem byl roku 534 Decius Paulinus Junior, východořímským Flavius Basilius Junior roku 541 (v některých letech předtím však úřad nebyl obsazen). Na Západě se roku 535 pravidelně datovalo *anno l. p. c. Paullini*, na Východě roku 542 *anno l. p. c. Basilii*. K datování *post consulatum* srv. E. Stein, *Post-consulat et αυτοκρατορεια*, *Annuaire de l'Institut de philologie et d'histoire orientales II*, 1933–34 (= *Mélanges Bizet*), s. 869–912.
- <sup>8)</sup> V datováních měl být udán rok panování císaře, rok konzulský, indikce, měsíc a den (... βασιλείας τουδε του δευτατου Αυγουστου και αυτοκρατορος ετους τοσουδε, και μετ' εκεινα επιφερειν την του υπατου προσεγοριαν του κατ' εκεινο το ετος οντος, και τριτον την ετινμησιν, παρεπομενον του μηνος και της ημερας.) Srv. *Im. Iustiniani pp. a. novellae quae vocantur siue constitutiones quae extra codicem supersunt...* ed. C. E. Zachariae a Lingenthal. I. Lipsiae 1881, s. 412 (sama tato novela je datována: *Dat. Kal. Sept. Im. Dn. Iustin. PP. Aug. ann. XI post Bilisarii V. C. cons. anno II.*). Léty *post consulatum* je datována například ravennská listina z roku 564: *post consulatum Basilii anno vicensimo tercio, sub die iduum Juliarum, indictione duodecima*. Srv. G. Marini, *I papiri diplomatici raccolti ed illustrati*, Roma 1805, s. 124.
- <sup>9)</sup> Srv. L. Schmitz-Kallenberg, *Papsturkunden*, in: *Grundriß der Geschichtswissenschaft*, hg. v. A. Meister, Bd. I, Abt. 2, *Urkundenlehre*, Berlin 1913, s. 85n.
- <sup>10)</sup> K datování podle let panování či církevního úřadu srv. např. Ginzel, *Handbuch III*, s. 171nn.; Bickermann, *Chronologie*, s. 40. K babylonskému způsobu Schmidtke, *Der Aufbau*, s. 14.
- <sup>11)</sup> Srv. F. Dölger, *Das Kaiserjahr der Byzantiner*, *Sitzungsberichte der Bayeri-*



schen Akademie der Wissenschaften, Philos.-hist. Kl., Jahrgang 1949, Heft 1, München 1949, passim.

- <sup>12)</sup> Např. Childebert I. v listině z 20. ledna 528 (ed. G. H. Pertz, MGH DD Merov. č. 2, s. 5): *Dara XIII Kalendas Februarii. Anno IV regni nostri*. Z narativních pramenů lze jmenovat například Řehofe Tourského nebo Fredegara. Jistou kuriozitou je užití „let panování“, resp. jakési éry, Karla Velikého v datování dobyti Jeruzaléma při první křížové výpravě v první recenzi *Historia Hierosolymitana Fulchera z Chartres*. Srv. V. Epp, *Fulcher von Chartres. Studien zur Geschichtsschreibung des ersten Kreuzzuges*, Düsseldorf 1990, s. 168.
- <sup>13)</sup> V listinách českých panovníků je tohoto datování poprvé použito v listině Vladislava II. z roku 1159: *Acta sunt autem hec anno regni eius primo* (CDB I, č. 204, s. 193), ale již dříve byla léta úřadu užitá v listině církevního hodnostáře (srv. níže). K pozdně středověkým úředním písemnostem srv. I. Hlaváček, *Das Urkunden- und Kanzleiwesen des böhmischen und römischen Königs Wenzel*, Stuttgart 1970, s. 129n.; J. Macek, *O listinách, listech a kancelářích Vladislava Jagellonského*, SAP II/1, 1955, s. 77n.; Z. Krsten, *Listy poselací a jejich registra v královské kanceláři české až do Bílé Hory*, ČAS V, 1927, s. 6 a 34; K. Stloukal, *Česká kancelář dvorská 1599–1608*, Praha 1931, s. 70.
- <sup>14)</sup> Tento způsob užívali panovníci běžně po staletí. Například listina Karla Velikého z 15. září 802 (ed. E. Mühlbacher, MGH Dipl. Karol. I, Berlin 1906, č. 198, s. 267) je datována: *Dara XVII kal. octobris anno secundo Christo propitio imperii nostri et XXXIII regni nostri in Francia atque XXVIII in Italia, indictione X*; listina Karla IV. pro Staré Město pražské ze 4. srpna 1366: *der gebin ist ze Prage noch Christes gepurd dreuzenhundirt jar darnach in dem sechs und sechczigestin jar ... unser riche des Romischen in dem eyn und czwenzigsten, des Beheymischen in dem czwenzigsten und des keysertuems in dem cwellten jar ...* (ed. J. Čelakovský, CIM I, č. 87, s. 143). Ferdinand III. datuje listinu o ustanovení mistodržčích v Čechách ze 17. května 1634: *Léta šestnáctistého třicátého čtvrtého, království našich uherského devátého a českého sedmého* (SÚA, Stará manipulace O 13/1, karton č. 1564).
- <sup>15)</sup> Srv. S. Wood, *Notes and Documents. Bede's Northumbrian Dates again*, *English Historical Review* XCVIII, No. CCLXXXVII, April 1983, s. 280–296.
- <sup>16)</sup> Václav IV. počítal česká léta královská od své korunovace 15. června 1363, římská od římské královské korunovace 6. července 1376 (nikoli od volby, která se konala 10. června 1376), aniž by rozlišoval dobu korunovace a skutečné samostatné vlády. Srv. Hlaváček, *Das Urkunden- und Kanzleiwesen*, s. 129n. Např. listina pro Nové Město pražské ze 6. prosince 1400 je datována: *anno domini MCCCC die VI Decembris, regnorum nostrorum anno Bohemie XXXVIII, Romanorum vero XXV* (CIM I, č. 117, s. 185n.). O letech panování římskoněmeckých králů a císařů a jejich epochách pojednává například W. Erben, *Die Kaiser und Königsurkunden des Mittelalters in Deutschland, Frankreich und Italien*, in: W. Erben, L. Schmitz-Kallenberg u. O. Redlich, *Urkundenlehre*, I, München–Berlin 1907, s. 329; H. Bresslau, *Handbuch der Urkundenlehre für Deutschland und Italien* II, 2, <sup>2</sup>Berlin–Leipzig 1931, s. 416n.; o francouzských poměrech např. Giry, *Manuel de diplomatique*, s. 85–88.
- <sup>17)</sup> Srv. C. Paoli, *Chronologische Bemerkungen*, MIOG 7, 1886, s. 466.



- <sup>18)</sup> Doklady jsou v listinách římskoněmeckého císaře Jindřicha IV., rakouského vévody Rudolfa IV., z církevního prostředí u mohučského arcibiskupa Alberta. Srv. Bresslau, *Handbuch* II/2, s. 422, pozn. 1; Grotefend, *Abriß*, 2. vyd., s. 25.
- <sup>19)</sup> K datování papežských listin pomocí let panování nebo pontifikátu srv. Schmitz-Kallenberg, *Papsturkunden*, s. 85n., 91, 93n.
- <sup>20)</sup> Srv. níže, pozn. 144. V Čechách použil léta svého úřadu v datování nejdříve biskup Daniel I. Srv. např. CDB I, č. 182, s. 178.
- <sup>21)</sup> Portébná data týkající se římskoněmeckých císařů, českých a uherských panovníků, úředních knížar, římských papežů a arcibiskupů a biskupů na našem území, případně v sousedních oblastech, jsou uvedena v oddílu 10. Seznamy papežů, kardinálů, arcibiskupů a biskupů všech zemí od nejstarších dob uvádí P. B. Gams, *Series episcoporum ecclesiae catholicae quotquot innotuerunt*, Regensburg 1873, Supplement 1885; nezměněný přetisk Stuttgart 1931. Seznamy mají černé mezery a data nejsou vždy přesná. Spolehlivější je pro období od konce 12. do počátku 16. století K. Eubel, *Hierarchia catholica medii aevi*, I. 1198–1431, Münster 1898, <sup>2</sup>1913; II. 1431–1503, Münster 1901, III. od 1503 (16. stol.), Münster 1910 (práci V. van Gulika a K. Eubela). Pro období do roku 1198 vycházejí *Series episcoporum ecclesiae catholicae occidentalis ab initio usque ad annum 1198*, hg. v. O. Engels u. S. Weinfurter. Dosud vyšlo: Lfg. 1, Series V: *Germania*, Tomus I: *Archiepiscopus Colonienensis*, Stuttgart 1982; Lfg. 2, dtto, T. II: *Archiepiscopus Hamaburgensis-Bremensis*, Stuttgart 1984; Lfg. 3, Series VI: *Britannia, Scotia et Hibernia, Scandinavia*, T. I: *Ecclesia Scythiana*, Stuttgart 1991; Lfg. 4, Series VI, dtto, T. II: *Archiepiscopus Lundensis*, Stuttgart 1992. Seznamy arcibiskupů a biskupů zaalpských oblastí římskoněmecké říše sestavil A. Hauck, *Kirchengeschichte Deutschlands*, 8. vyd. Leipzig 1954, II, s. 806nn., III, s. 981nn., IV, s. 950nn., V/2, s. 1137nn. Soupisy panovníků a církevních hodnostářů jsou součástí většiny příruček chronologie i četných přehledů historických. Základní data lze nalézt rovněž v publikacích genealogických (z novějších srv. B. Sokop, *Stammbafern europäischer Herrscherhäuser*, <sup>2</sup>Wien–Köln–Graz 1989; W. Dworzaczek, *Genealogia*, Warszawa 1959; aj.). Soupisy panovníků a představitelů arcidiecézí a diecézí, s nimiž se častěji setkává český historik, jsou uvedeny v kapitole 10.
- <sup>22)</sup> Např. listina papeže Inocence III. potvrzující Přemyslu Otakarovi I. práva udělená Otou IV. (CDB II, č. 39) je datována: *XVII kalendas maii pontificatus nostri anno septimo*. Inocenc III. byl vysvěcen 22. února 1198, denní datum listiny je 15. duben (srv. níže), tedy po epoše. Proto k roku 1198 musíme přičíst pouze šest let, nikoli sedm, jak uvádí datovací formule (první rok pontifikátu Inocence III. trval od 22. února 1198 do 21. února 1199, druhý rok od 22. února 1199 do 22. února 1200, atd.). Listina tedy byla vydána 15. dubna 1204. Jinou listinu téhož papeže pro pražského a olomouckého biskupa datovanou *idus februarii, pontificatus nostri anno nono* (CDB II, č. 63) lze určit takto: Denní datum je 13. únor, epocha je 22. únor, jde o datum před epochou, tedy k roku 1198, kdy Inocenc III. nastoupil úřad, se přičítá devět let tak, jak je uvedeno v datovací formuli. Listina byla tedy vydána 13. února 1207.
- <sup>23)</sup> Výraz epocha pochází od řeckého ἐποχή, tj. zastavení, ve smyslu zastavení



času a začátek nového. Srv. Sokol, *Rythmus*, s. 82. Význam chronologických kategorií „éra“ a „epocha“ nelze zaměňovat s týmiž termíny používanými v publicistice a někdy i v historické literatuře (např. „historická epocha“, event. „éra“) pro označení určitého období. O vzniku ér a o antických érách Předního východu podrobně pojednává W. Leschhorn, *Antike Ären. Zeitrechnung, Politik und Geschichte in Schwarzmeerraum und Kleinasien nördlich des Tauros*. Stuttgart 1993. Tam je uvedena i další literatura.

- 24) O uvedených érách pojednává von den Brincken, *Historische Chronologie*, s. 78n. K seleukovské éře srv. též např. Ginzel, *Handbuch I*, s. 136nn.; Rühl, *Chronologie*, s. 184; Kubitschek, *Grundriß*, s. 70–73; Bickermann, *Chronologie*, s. 48n.; Leschhorn, *Antike Ären*, s. 9–10, 22–43.
- 25) Rázení olympiád mezi éry je svým způsobem diskutní (Giry, *Manuel*, s. 95, je řadí mezi „*périodes chronologique*“; Grummel, *La chronologie*, s. 191n. mezi „*cycles institutionnels ou de convention*“). Je to však nepřetržitá řada let, byť počítaná ve čtyřlétých cyklech, s pevnou epochou. K tomuto způsobu označení let srv. např. Ginzel, *Handbuch II*, s. 353–359; Kubitschek, *Grundriß*, s. 82–87.
- 26) Podrobné údaje o době konání her uvádí Ginzel, *Handbuch II*, s. 354nn. K seznamům olympijských vítězů srv. S. K. Heidrich, *Olympia's Uhren gingen falsch. Die revidierte Geschichte der griechisch-archaischen Zeit*, Berlin 1987, s. 145–151. Někteří vítězové uvedeni v seznamu v příslušné době prokazatelně nežili. K problematice datování podle olympiád srv. F. K. Heidrich, *Die olympischen Doppeldatierungen. Eine Studie zum griechisch-archaischen Geschichte, Ehrenkirchen–Offnadingen* 1981.
- 27) Srv. Giry, *Manuel*, s. 96; podrobně A. Bernard, *Observation sur le sens du mot Olympiade employé dans les actes du Moyen Âge*, in: *Mémoires de la Société des antiquaires de France* 22, 1854. Srv. též Grotelend, *Abriß*, s. 24, pozn. 83; Rühl, *Chronologie*, s. 209. Např. listina Lotara II. Burgundského z roku 956 je datována: *Anno dominice incarnationis DCCCCLVI, anno autem secundo imperii Lotarii regis extante indictione XV, prima Holimpiadis*. Srv. A. Bruel, *Études sur la chronologie des rois de France et de Bourgogne aux IX<sup>e</sup> et X<sup>e</sup> siècles*, BEC 41, 1880, s. 371. Datum podle olympiád použil v původním významu, zřejmě podle starších pramenů, vedle jiných způsobů udání roku Ota Frisinský, *Chronica sive Historia de duabus civitatibus III*, W. Lammers, *Ausgewählte Quellen zur deutschen Geschichte des Mittelalters XVI*, Berlin 1960, s. 222: ... *reddita toto mundo ad Romanorum census descripto, anno imperii Cesaris Augusti XL<sup>II</sup>, anno vero ab Urbe condita DCC<sup>L</sup><sup>II</sup>, olimpiade C<sup>XC</sup><sup>III</sup>, revolutio ab Adam V Milibus D<sup>o</sup> annis, ... Z českých pramenů datuje opatovický opat Neplach ve své kronice (podle předloh) narození Ježíše Krista: ... *olympiadis centesimo nonagesimo quarte anno III*. (odpovídá roku 3 n. l.) srv. FRB III, s. 452. Datování podle olympiád užil také Mikuláš Koperník v listu Janu Dantyszskovi. Srv. L. Prowe, *Nicolaus Copernicus II*, Berlin 1884, s. 165, č. 13: *Ex Gynopoli XXVIII Septembris Olymp. 579 anno primo*. O indikcích je pojednáno v kapitole 6.1.5.*
- 28) Pro období př. n. l. lze počítat podle následujícího vzorce, v němž *N* je číslo olympiády, *P* číslo roku v rámci olympiády: křesťanský letopočet = 777 – [(*N* – 1) · 4 + *P*]; pro data n. l.: křesťanský letopočet = (*N* – 1) · 4 + *P* – 776. Např. Ol. 117.3 (tj. třetí rok sto sedmnácté olympiády) spadá do období př.



- n. l.:  $777 - [(117 - 1) \cdot 4 + 3] = 310$ . Hledaný rok je rok 310 př. n. l. 01. 249,1 (poslední v Eusebiově seznamu olympioniků; spadá do období n. l.) =  $(249 - 1) \cdot 4 + 1 - 776 = 217$ ; hledaný rok je rok 217 n. l. (Bickermann, *Chronologie*, s. 49, uvádí návod k převádění dat chybně). Srovnávací tabulku olympiád a juliánských let až do 11. století uvádí Ginzel, *Handbuch II*, s. 576–585.
- <sup>299</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch II*, s. 194.
- <sup>300</sup> O tomto letopočtu podrobně pojednává Ginzel, *Handbuch II*, s. 193nn. Problematiku datování založení Říma, které ve starověku spočívalo na dvou různých systémech, sleduje Heidrich, *Olympia's Uhren*, s. 157–165. K datování dochovaných exemplářů fasti Capitolini srv. např. Stiehl, *Die Datierung*.
- <sup>311</sup> Uvádí ho mezi dalšími způsoby označení roku například Ota Frisinský, z bohemikálních pramenů Neplach Opatovický. Srv. výše, pozn. 27.
- <sup>322</sup> Srv. J. A. Letronne, *De l'ère de Dioclétien*, in: *Mémoires de l'Académie des Inscriptions* 10, 1833, s. 208n.; Ginzel, *Handbuch I*, s. 175 a 321n.
- <sup>331</sup> Poměr Diokleciánovy éry ke křesťanskému letopočtu pro léta 284–1284 uvádí E. Mahler, *Chronologische Vergleichungstabellen I*, Wien 1889.
- <sup>341</sup> O původu španělské éry existují různé hypotézy. Středověcí chronologové ji někdy spojovali s římskou vládou ve Španělsku. V novější době byla hledána souvislost spíše s nějakým velikonočním cyklem. Srv. např. D. B. Peon, *La Era de España, apuntes de cronología española*, Madrid 1864; J. Heller, *Über den Ursprung der sog. Spanischen Aera*, HZ 31, 1874, s. 13–32; Krusch, *Die Entwicklung*, s. 143, 93, 98; Ginzel, *Handbuch III*, s. 176nn.; Rühl, *Chronologie*, s. 207; Kubitschek, *Grundriß*, s. 77n.
- <sup>351</sup> V Aragonu byla španělská éra zrušena roku 1349, ve Valencii 1358, v Kastilii a Leónu 1383, v Navasce mizela postupně až do počátku 15. století. Nejdéle se udržela v Portugalsku, kde byla zrušena až od roku 1422. K datování *Era de Cesar* srv. A. Ballesteros Beretta, *Alfonso X el Sabio*, Barcelona 1984, s. 244 (nápis z roku 1258).
- <sup>361</sup> Např. datum *Facta carta Salamantice sub era millesima centesima nonagesima sexta et decimo septimo Kal. Augusti, anno quo famosissimus Hispanorum imperator Anfonso obiit...* (J. Muñoz y Rivero, *Manual de Palaeografia diplomatica española*, Madrid 1880, s. 177, č. 2) se převede na náš letopočet:  $1196 - 38 = 1158$ , tedy 16. červenec 1158 podle našeho letopočtu.
- <sup>371</sup> Rozdílly byly způsoby již použitým textem Starého zákona, neboť údaje různých biblických textů a překladů se vzájemně liší. (Srv. např. K. H. Krüger, *Die Universalchroniken. Typologie des sources du Moyen Age occidental* 16, Turnhout 1976, s. 17 n). M. d'Antine etc., *L'art de vérifier les dates I*, 1, s. 27, uvádí sto osm různých letopočtů od stvoření světa (některé však jdou na vrub chybných opisů v různých rukopisech, řada jich byla vytvořena až na počátku novověku). A. Des-Vignoles, *Chronologie de l'histoire sainte*, Berlin 1736, I, s. 2, tvrdí, že jich shromáždil přes dvě stě, z nichž nejdelší začínal rokem 6984 př. n. l., nejkratší 3483 př. n. l. V zásadě lze tyto letopočty rozdělit do dvou skupin; jedna počítá na základě Septuaginty, druhá na základě hebrejského textu. O letopočtech od stvoření světa pojednává Ginzel, *Handbuch II*, s. 79, III, s. 288nn.; Rühl, *Chronologie*, s. 188nn.; Kamenceva, *Chronologija*, 1967, s. 23; Grummel, *La chronologie*, s. 56nn.; A.-D. von den Brincken, *Weltären*, AKuG 39, 1957, s. 133–149; aj. Z bohe-



mikálních pramenů se letopočty od stvoření světa – podle židovského počítání i podle Septuaginty – objevují v Neplachově kronice (*Anno ter MLXII ab inicio creationis mundane secundum hebraicam veritatem, secundum vero LXX interpretes eorumque sectatores quinquies millesimo ducesimo primo...* FRB III, s. 452).

- <sup>38)</sup> O Sextu Juliovi Afrikánovi, jeho *Chronografii* i letopočtu podrobně pojednává H. Gelzer, *Sextus Julius Africanus und die byzantinische Chronographie*, I–III, Leipzig 1880–1885/98, Nachdruck Hildesheim 1978; nověji LThK I, sl. 170n. Starší domněnka o africkém původu Sexta Julia Afrikána není současnou historiografií akceptována; pocházel zřejmě z Jeruzaléma. Bývá mylně považován za vynálezce světové éry vůbec. Ve skutečnosti navázal na téměř již čtyřsetletou tradici. Nejstarší známou světovou érou je éra, kterou užíval antiošský biskup Theophilos (169 n. l.). Srv. von den Brincken, *Weltären*, s. 139n. Počátky světové éry sleduje Grummel, *La chronologie*, s. 5–25. Jako nejstarší relativně pevně známou éru uvádí éru Hippolitovu z počátku 3. stol. n. l. (její epocha odpovídala roku 5503 př. n. l.).
- <sup>39)</sup> Někteří historikové uvažovali jako o počátku Panodorovy éry o 29. srpnu 5494, ale důvody pro to nebyly dostatečně průkazné. Srv. Ginzler, *Handbuch III*, s. 289. Panodorovu éru užívá anonymní *Liber generationis* z 1. čtvrtiny 3. století, MGH AA IX, s. 78 nn., a další autoři, jednou podle ní datoval i Ota Frisinský (srv. výše pozn. 27).
- <sup>40)</sup> K alexandrijské éře srv. Grummel, *La chronologie*, s. 85–97.
- <sup>41)</sup> O indických srv. níže. Podrobně o vzniku byzantské éry pojednává Ginzler, *Handbuch III*, s. 292nn.; Ruhl, *Chronologie*, s. 194; Grummel, *La chronologie*, s. 111n.
- <sup>42)</sup> Ed. E. Dirndorf, in: *Corpus scriptorum historiae Byzantinae*, ed. emend. cons. B. Niebuhr, Bonn. 7, 8, 1832; Migne, PG 92, s. 69–1028. K datům v této kronice srv. K. Ericsson, *Revising a Date in the Chronicon Paschale*, *Jahrbuch der Österreichischen byzantinischen Gesellschaft* 17, 1968, s. 17–28; Grummel, *La chronologie*, s. 73–84.
- <sup>43)</sup> První doklad o užití byzantské éry je v aktech Konstantinopolské synody z roku 691. Ed. J. D. Mansi, *Sanctorum conciliorum nova et amplissima collectio IX*, Florentiae 1759, col. 941, kánon 3. O začátku roku v Rusku je pojednáno níže (6.1.3.2). K datování smrti Konstantinovy srv. *Žitíje Konstantina*, in: *Magnae Moraviae fontes historici II*, curaverunt D. Bartoňková, L. Havlík, J. Ludvíkovský, Z. Masařík, R. Večeřka, Brno 1967, s. 114; datování smrti Metodějevy: *Žitíje Metoděje*, tamtéž, s. 162. V datu smrti knížete Václava ve staroslověnském *Životě sv. Václava*, kde je rovněž uveden rok od stvoření světa, „lěta 6337, indikce 2., kruhu slunečního 3., a měsíce září dne 28“ (srv. *Sborník staroslověnských literárních památek o sv. Václavu a sv. Ludmile*, uspořádal J. Vajs, Praha 1929, s. 19 a 28), je zjevně písařská chyba. Při užití „martovského stylu“, tj. při začátku roku 1. března po našem 1. lednu (srv. níže, kapitola 6.1.3.2.), neboť legenda se dochovala v ruském prostředí, odpovídá tento údaj roku 829 (6337–5508), zatímco v předložce byl nejspíše rok 6437, tedy 929.
- <sup>44)</sup> Datuje podle něho například mnich Nestor († 1114) ve své kronice.
- <sup>45)</sup> O tomto letopočtu pojednává Ginzler, *Handbuch II*, s. 71 a 79n. Za původce židovské éry považuje Ruhl rabbiho Addu Ahabada a její vznik klade do po-



loviný 3. století. K židovskému letopočtu a jeho epoše srv. též F. Rühl, *Der Ursprung der jüdischen Weltära*, Deutsche Zeitschrift für Geschichtswissenschaft. N. F. II, 1897, s. 185–202, 342–344; Basnizki, *Der jüdische Kalender*, s. 26n. Podrobněji je o židovském kalendáři pojednáno v kapitole 7.1.1.

<sup>40</sup> Srv. výše, text a pozn. 24.

<sup>41</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 294; Kamenceva, *Chronologija*, 1967, s. 79n. K oběma ruským stylům srv. níže, kapitola 6.1.3.2.

<sup>42</sup> Podrobněji o tom pojednává Ginzel, *Handbuch II*, s. 79n.

<sup>43</sup> Srv. A.-D. von den Brincken, *Studien zur lateinischen Weltchronistik bis in das Zeitalter Ottos von Freising*, Dusseldorf 1957; táž, *Weltären*, s. 144nn.

<sup>44</sup> Z bohemikálních pramenů srv. opět Neplachovu kroniku (FRB III, s. 452, zde též pozn. 37), kde narození Kristovo je datováno vedle roku podle olympiád, od srovnání světa a od založení Říma, také rokem od potopy, od Abrahámovy narození, od odchodu Izraelců z Egypta a od stavby prvního a druhého chrámu v Jeruzalémě. O těchto způsobech datování pojednává například Krüger, *Universalchroniken*, s. 18; Rühl, *Chronologie*, s. 208; Ginzel, *Handbuch III*, s. 184; von den Brincken, *Weltären*, s. 133.

<sup>45</sup> „... *nolumus circulis nostris memoriam impii et persecutoris innectere, sed magis elegimus ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi annorum tempora praenotare...*“ napsal Dionysius Exiguus v listu biskupovi Petroniovi, položeném místo předmluvy svých tabulek. Srv. Dionysius Exiguus, *Liber de paschate*, in: Dionysii Exigui, Viventioli etc. opera omnia, ed. J. P. Migne, PL 67, Paris 1865, sl. 487. Návaznost obou letopočtů potvrzuje i pořadí let v lunárním kruhu. Rok 247 Diokleciánovy éry má číslo XVI, rok 532 Dionysiova letopočtu má číslo XVII v devatenáctiletém kruhu. Srv. tabulka tamtéž, sl. 493–498. O křesťanském letopočtu pojednává Ginzel, *Handbuch III*, s. 178–185; Rühl, *Chronologie*, s. 198nn.; G. Declercq, *Anno Domini. The Origins of the Christian Era*, Turnhout 2000. K Dionysiovým tabulkám srv. výše, kap. 4.2.1.

<sup>46</sup> Vznik křesťanské éry se pokusil rekonstruovat G. Oppert, *Die Entstehung der Dionysianischen Ära*, Jahrbücher für Philologie und Pädagogik XCI, 1865, zvl. s. 821nn. Dionysius zřejmě vycházel z toho, že Kristus měl být ukřižován ve třiceti letech a že vstal z mrtvých v neděli 25. března za vlády Tiberiovy, tedy asi 500 let před Dionysiem. (25. březen měl v komputistice významnou úlohu. Byl považován za den srovnání světa, narození i úmrtí Krista, někteří komputisté ho považovali za den vzkříšení.) Z velikonočních tabulek tedy Dionysius zjistil, že velikonoční neděle připadá na 25. březen nejbliže jeho době roku 563. Odečtením 532 let (tzv. velké indikce, po níž připadají stejné dny ryčdenní a stejné měsíční fáze opět na stejná data) „zjistil“ rok Kristovy smrti. Odečtením třiceti let došel k roku Kristova narození, roku 1 Dionysiovy éry. Srv. též Ginzel, *Handbuch III*, s. 178–180. O začátku roku v křesťanském letopočtu je pojednáno v kapitole 6.1.3.

<sup>47</sup> K roku 1 př. n. l. se přiklání například Ginzel, *Handbuch III*, s. 179 (oproti Idelerovi, *Handbuch II*, s. 381n., který předpokládal rok 1 n. l.).

<sup>48</sup> K postupnému prosazování křesťanské éry srv. především Krusch, *Das älteste fränkische Lehrbuch*, s. 232nn.; Bond, *Handy-book of Rules*; Bresslau, *Handbuch II/2*, s. 427n.; rovněž Ginzel, *Handbuch III*, s. 180n.; Rühl, *Chronologie*, s. 199n.; G. Fabrici, *L'uso dell'era di Cristo nelle carte reggiane dal*



*le origini fono alla morte di Enrico III (890–1056)*, in: Reggiolo medievale. Atti e memorie del Consegno di studi Marildici, Reggiolo 9. aprile 1978, Reggio d'Emilia 1979, s. 89–99. Computus ze 6. století mylně někdy přepisovaný Cassiodorovi, v literatuře často citovaný jako nejstarší doklad užití Dionysiovy éry, dokazuje pouze užití Dionysiových velikonočních tabulek, nikoli letopočtu. Poprvé byl tento letopočet pravděpodobně použit na synodě ve Whitby roku 664. W. E. van Wijk, *Le nombre d'or*, La Haye 1936, s. 23. Jednotlivé doklady o užití Dionysiovy éry uvádí Krusch, NA 9, 1884, s. 121, a Schmidt, *Die Osterberechnung in der abendländischen Kirche*, s. 60; Ginzler, *Handbuch III*, s. 190n. Srv. též R. L. Poole, *The Earliest Use of the Easter-Cycle of Dionysius*, in: *Studies in Chronology and History*, Oxford 1934, s. 28nn.

- 55) K Bedově snaze o zavedení křesťanského letopočtu srv. *Historia Ecclesiastica gentis Anglorum* I,2, I,3, in: *Bede's Ecclesiastical History of the English People*, ed. B. Colgrave and R. A. B. Mynors, Oxford 1981, s. 20, 24. K tomu J.-M. Wallace-Hadrill, *Bede's Ecclesiastical History of the English People. A Historical Commentary*, New York 1988, s. 10n. (komentář k p. 20, II. 167–17. I.2). Srv. M. Miller, *Bede's Roman Dates*, *Classica et Mediaevalia* 31, 1970, s. 240; P. Hunter Blair, *The Historical Writings of Bede*, *SCIAM* 17, 1970, s. 206nn.; Maier, *Die christliche Zeitrechnung*, s. 34; Borst, *Computus*, s. 37. K užívání křesťanského letopočtu v epigrafických pramenech srv. Favreau, *La datation*, s. 15.
- 56) Kapitulare majordoma Karlomanna z 21. dubna 742. Ed. A. Boretius, *Capitularia regum Francorum I*, MGH, *Legum sectio II*, Hannover 1883, č. 10, s. 24.
- 57) Taktó Kosmova kronika, její pokračovatelé i ostatní narativní prameny: stejné označení let mají i nejstarší datované listiny.
- 58) Z ostatních způsobů označování let se častěji objevuje pouze datování podle let panování nebo úřadu. Srv. výše.
- 59) Samozřejmě s výjimkami cizích vlivů.
- 60) Nejspíše od *trabeam carnis induere*, tj. tělesnou schránku na se vzítí.
- 61) Doklady uvádí Rühl, *Chronologie*, s. 201n.
- 62) Z českých pramenů tak uvádí data například Mnich sázavský.
- 63) *Komputus Jana z Holywoodu* je datován: *M Christi bis C quarto deno quater anno* (= 1244).
- 64) Srv. A. W. Hallsall, *Chronogramm*, in: *Historisches Wörterbuch der Rhetorik*, hg. v. G. Ueding, Tübingen 1994, sl. 222–224; Gossler, *Begriffswörterbuch*, s. 17. Jako příklad lze uvést verš z básně o smrti Ladislava Pohrobka roku 1457: *Sceptra Ladisla LeMens tV sanCte rotabas...* (srv. R. Urbánek, *Konec Ladislava Pohrobka*, *Rozpravy České akademie věd a umění*, tř. I, č. 67, Praha 1924, s. 180), nebo průpověď vyjadřující rok úmrtí Alžběty I. Anglické: *My Day Is Cloused In Immortality* (= 1603). V nápisu na jedné minci švédského krále Gustava Adolfa je vyjádřeno datum: *ChrIstYs DuX ergo trIUmphYs* (= 1627). Jan Dismas Zelenka poznamenal na závěr některých svých skladeb rok jejich ukončení. Například: *LaUs et honor Vro DoLo(r)Um Iesu ChrIsto* (= (1)723) – srv. J. Poloczek, *Jan Dismas Zelenka*, in: J. D. Zelenka, *Die Orchesterwerke* (1978), *Begleitheft zum Tonträger*. Královéhradecký radní Matouš Městecký si zaznamenal zprávu o vynechání svátku M. Jana Husa z kalendáře roku 1585 chronogramem: *EJeCrYs fastis*





- est *Hysŷs GteChla noster* / O! *In peCtoribŷs ne eMaCŷterŷr habe*. Srv. Vrabec, *Přispěvek*, s. 4. V nápisech na Mariánském sloupu v Kutné Hoře vyznačují zlatená písmena dobu stavby sloupu: *GLORIOSA POENITENCIA PÆSTEM LOCI DETVRBAVIT* (1715); *CONTRA VIRŷS IN BRACHIO POTENTIAM OSTENDIT* (1715). Chronogramem je vyznačen i počet obětí moru. Srv. J. Roháček, *Nápisy mésla Kurné Hory*, Praha 1996 (= *Fontes historiae artium III, Corpus inscriptionum Bohemiae I*), č. 154, s. 157.
- <sup>651</sup> Srv. LThK 2, sl. 422n., a 5, sl. 924. Starší literaturu k této problematice shrnuje Ginzel, *Handbuch III*, s. 184n.; rovněž Friedrich, *Rukověť*, s. 74. Historické důvody pro nesprávnost Dionysiem určené doby Kristova narození uvádí H. U. Instinsky, *Das Jahr der Geburt Christi. Eine geschichtswissenschaftliche Studie*, München 1957, a von den Brincken, *Historische Chronologie*, s. 80–85. Na základě astronomických úkazů bývá Kristovo narození kladeno do roku 7 př. n. l. (tak Jan Kepler – srv. kapitola 2.2), někdy do roku 4 př. n. l., také do 30. srpna roku 2 př. n. l. (srv. W. Papke, *Das Zeichen des Messias. Ein Wissenschaftler identifiziert den Stern von Bethlehem*, Bielefeld 1966, s. 105), ale také například do roku 12 př. n. l., 10 př. n. l., 5 př. n. l. Srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 185. Ani denní datum Kristova narození není známo. Rozhodně jím nebyl 25. prosinec (k tomu srv. kapitola 3.4.3.1). Různí autoři uvažují o pozdním podzimu, o konci léta, o začátku roku i o dalších termínech.
- <sup>661</sup> *De temporum ratione*, c. 47. Ed. Jones, *Bedae Opera*, s. 265nn. K tomu von den Brincken, *Studien zur lateinischen Weltchronistik*, s. 112 a 169n.
- <sup>671</sup> Srv. C. H. Haskins, *Studies in the History of Mediaeval Science*, 1924, s. 84nn.; A. van de Vyver, *Les ouvres inédits d'Abbon de Fleury*, *Revue Bénédictine* 47, 1935, s. 125nn.; A. Cordoliani, *Abbon de Fleury, Hérites de Lobbes et Gerland de Besançon sur l'ère de l'incarnation de Denys le Petit*, *RHE* 44, 1949, s. 463nn.; P. Cousin, *Abbon de Fleury-sur Loire*, 1954, s. 84nn.; von den Brincken, *Studien*, s. 112 a 166nn. Později se tímto problémem zabýval Jan Kepler a další odborníci. Srv. I. Keppler, *De anno natali*, in: *Chronologische Schriften*, s. 5–126; týž, *Bericht*, tamtéž, s. 127–201 (srv. též výše, kapitola 2.2).
- <sup>681</sup> Kronika je vydána v MGH SS V, s. 481–568, ale bez výkladu o letopočtu. O tomto nepublikovaném výkladu pojednává A.-D. von den Brincken, *Marianus Scottus. Unter bes. Berücksichtigung der nicht veröffentlichten Teile seiner Chronik*, DA 17, 1961, s. 191–238. Srv. též Rühl, *Chronologie*, s. 202.
- <sup>691</sup> Sigebert z Gembloux, *Liber de illustribus viris* 171, ed. J. P. Migne, PL 160, s. 588. Srv. R. Witte, *Catalogus Sigeberti monachi de viris illustribus. Kritische Ausgabe*, Bern-Frankfurt 1974, s. 106, č. 1263, a komentář na s. 147. K Heimovi z Bamberka A.-D. von den Brincken, *Welt- und Inkarnationsära bei Heimo von St. Jakob*, DA 16, 1960, s. 155–194. Srv. též Ginzel, *Handbuch III*, s. 183; Rühl, *Chronologie*, s. 202n.
- <sup>701</sup> *VII Kalend. April. anno ab incarnatione domini secundum Dionysium millesimo nonagesimo octavo: secundum vero certiozem evangelii probationem millesimo centesimo XXI, indict. VI, epacta XV, concurrente IV.* (Diference mezi oběma letopočty je tu však chybná; Dionysiovu roku 1098 odpovídá rok 1120 éry Mariana Scotta.) Srv. Rühl, *Chronologie*, s. 203.
- <sup>711</sup> Srv. Maier, *Zeitrechnung*, s. 33n.



- <sup>72)</sup> *Historia Ecclesiastica* 1,2, s. 20. Srv. A.-D. von den Brincken, *Beobachtungen zum Aufkommen der retrospektiven Inkarnationsära*, AfD 25, 1979, s. 6; táž, *Historische Chronologie*, s. 85; Borst, *Computus*, s. 36; Maier, *Zeitrechnung*, s. 36n.
- <sup>73)</sup> Von den Brincken, *Beobachtungen*, s. 14nn.: táž, *Anniversaristische und chronikalische Geschichtsschreibung in den „Flores temporum“* (um 1292), in: *Geschichtsschreibung und Geschichtsbewußtsein im späten Mittelalter*, hg. v. H. Patze (= VuF XXXI, 1987, s. 195nn.); Maier, *Zeitrechnung*, s. 37n.
- <sup>74)</sup> Cituje von den Brincken, *Beobachtungen*, s. 19, pozn. 59. Srv. též Maier, *Zeitrechnung*, s. 38n.
- <sup>75)</sup> Např. Scalova s epochou 4713 př. n. l., Pétauova začínající 4403 př. n. l., Usherova od 4003 př. n. l. nebo Frankova od 4181 př. n. l. Byly vesměs konstruovány podle juliánských let, tj. jakoby byl odjakživa v platnosti juliánský kalendář. Srv. A. Kiepmpt, *Die Sakularisierung der universalhistorischen Auffassung. Zum Wandel des Geschichtsdenkens im 16. und 17. Jahrhundert*, Göttingen u. a. 1960, s. 83nn.; von den Brincken, *Beobachtungen*, s. 5n.
- <sup>76)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch* III, s. 184; zde výše, kapitola 2.1.
- <sup>77)</sup> Martin Luther však počítal léta před křesťanskou érou od stvoření světa. Srv. Maier, *Zeitrechnung*, s. 42.
- <sup>78)</sup> Srv. Maier, *Zeitrechnung*, s. 42.
- <sup>79)</sup> Srv. J. Blažkovič, *Z nálezů tureckých písemností na území Slovenska. Přednášky na UK Praha 1972–73*.
- <sup>80)</sup> Srv. Rühl, *Chronologie*, s. 257. Podrobněji je o islámském kalendáři pojednáno v kapitole 7.2.
- <sup>81)</sup> Podrobné tabulky k převádění dat podle muslimského kalendáře na křesťanské datování nově zpracovali B. Spuler a J. Mayr: *Wüstenfeld-Mahlersche Vergleichungs-Tabellen zur muslimischen und iranischen Zeitrechnung mit Tafeln zur Umrechnung orient-christlichen Ären. Dritte verbesserte und erweiterte Auflage der „Vergleichungs-Tabellen der mohamedanischen und christlichen Zeitrechnung“*. Unter Mitarbeit von J. Mayr neu bearb. v. B. Spuler, Wiesbaden 1961. Možno použít též *Comparative Tables of Muhammadan and Christian Dates*, compiled by W. Haig, London 1932; H.-G. Catenoz, *Tables de concordance des ères chrétienne et hégarienne*, Casablanca 1952; G. S. P. Freeman, *The Muslim and Christian Calendars being Tables for the Conversion of Muslim and Christian Dates from the Hijra to the Year A. D. 2000*, London–New York–Toronto 1963; A. Ubieto, A. Paulo, *Tablas teóricas de equivalencia diaria entre los calendarios islámico y cristiano – Theoretical Tables of Daily Equivalence between the Islamic and Christian Calendars*, 1–2, Zaragoza 1984. Návod k převádění dat podle muslimského kalendáře uvádí rovněž Rühl, *Chronologie*, s. 263n., nebo Selešnikov, *Člověk a čas*, s. 95nn.
- <sup>82)</sup> O kalendáři Francouzské republiky je podrobně pojednáno výše, kapitola 3.4.8. Předtím anglická republika za Cromwella nahradila počítání panovníckých let v úředních písemnostech érou „božím požehnáním získané svobody“.
- <sup>83)</sup> Srv. Maier, *Zeitrechnung*, s. 53.
- <sup>84)</sup> K fašistickému počítání let srv. Grotefend-Ulrich, *Taschenbuch*, s. 29; Maier, *Zeitrechnung*, s. 54; Erkrutt, *Der Kalender*, s. 71. Srv. též výše, kapitola 3.4.11.2.



- <sup>85</sup> K začátkům roku v evropském středověku srv. především Ginzel, *Handbuch III*, s. 156nn., 293, 295n.; Rühl, *Chronologie*, s. 23; Włodarski, *Chronologia polska*, s. 53nn.; Kamenceva, *Chronologija*, s. 52nn.; Grummel, *La chronologie*, s. 124nn. Vývoj začátku roku ve Francii sledují O. Guyotjeannin a B.-M. Tock, „*Mos presentis patrie. Les styles de changement du millésime dans les actes français (X<sup>e</sup>-XV<sup>e</sup> siècle)*”, *BEC* 157, 1999, s. 41–109.
- <sup>86</sup> Stěžuje si na to například Gervasius z Canterbury na počátku 13. století. Srv. *The Historical Works of Gervase of Canterbury*, ed. W. Stubbs, London 1879, I, s. 88.
- <sup>87</sup> Kánon 22. Srv. J. D. Mansi, *Collectio concil.* IX, col. 803. Zákaz opakovala cařihradská synoda roku 692 (kánon 62, tamtéž XI, col. 972).
- <sup>88</sup> K římskému svátku lednových kalend srv. Paulys Real-Enzyklopädie der classischen Altertumswissenschaft. Neue Bearbeitung beg. v. G. Wissowa, hg. v. W. Kroll, 20. <sup>11</sup> Stuttgart 1919, sl. 1562–1564. Poprvé se tento svátek objevuje v martyrologiu okolo roku 600. Uvádí ho rovněž kalendárium Karla Velikého. Obecně se rozšířil od 12. století. Srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 157n. K tomuto svátku srv. též kapitola 3.4.3.
- <sup>89</sup> Srv. Gervasius z Canterbury (ed. Stubbs I, s. 88): *Annus solaris secundum Romanorum traditionem et ecclesiae Dei consuetudinem a Kalendis Januarii sumit initium...*
- <sup>90</sup> Podrobně o tom pojednává Giry, *Manuel*, s. 112nn.; Guyotjeannin, Tock, *Les styles*, zvl. s. 60–63.
- <sup>91</sup> Doklady o poměrech v říši uvádí Grotefend, *Zeitrechnung I*, s. 7n. (heslo *Circumcisionssstil*). K lednovému začátku roku v listinách Karla IV. srv. A. Huber in: *Die Regesten des Kaiserreichs unter Kaiser Karl IV. 1346–1378*. Aus dem Nachlasse J. F. Böhmers hg. u. ergänzt v. A. Huber, Innsbruck 1877 (= *RI VIII*), s. XLVIn. Srv. též H. Muschel, *Der Jahresanfang in der Ratskanzlei der Reichsstadt Ulm*, Ulm u. Oberschwaben 36, 1962, s. 256–261; W. Prevenir, *Un problème de chronologie: la transition du style de Noël au style de Pâque dans la chancellerie des comtes de Flandre (1191–1205)*, *Revue belge de philologie et d'histoire* 43, 1965, s. 556–571; ryž, *Du style de Noël au style de Pâque dans la chancellerie des comtes de Hainaut et dans le „Chronicon Hanoniense” de Gislebert de Mons (1171–1205)*, in: *Miscellanea mediaevalia in memoriam Jan Frederik Niermeyer*, Groningen 1967, s. 245–256.
- <sup>92</sup> Např. Kosmas II,49, s. 156: ... *inchoante anno dominice incarnationis MLXXXII in kal. Januarii*. Podobně tamtéž III,32, s. 202. K tomu Zaoral, *O datování*, s. 39. Tento na svou dobu u nás ojedinělý začátek roku je považován za projev Kosmova klasického vzdělání.
- <sup>93</sup> Srv. MUP I, s. 239 (datum *1393 post Nativitatem Christi*) je uvedeno na konci roku 1393, pak následují lednová data 1394).
- <sup>94</sup> Třeba kancelář Oldřicha z Rožmberka (1418–1451) počítala rok od 1. ledna. Srv. *AC XIV*, č. 1522, s. 25. Srv. též list Nedamíra z Březí z roku 1472, tamtéž, č. 2015, s. 226. K tomuto začátku roku v Čechách srv. Friedrich, *Rukověť*, s. 78.
- <sup>95</sup> Srv. Włodarski, *Chronologia polska*, s. 67n.
- <sup>96</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch II*, s. 226nn.
- <sup>97</sup> Srv. Krusch, *Studien*, s. 295, s odvoláním na *Komputus Carthaginensis* z roku 455: ... *sed ut ipse primus mensis a tertio nonarum martiarum die usque*



*in quartu nonarum aprilium a cunctis plerumque esse dicatur, certa atque digesta ratione monstretur, ut in his viginti novem diebus pascalis nativitas retegatur...*

- <sup>99b)</sup> Výslovně papež Lev I. († 461) a Gelasius I. († 496). Srv. Rühl, *Chronologie*, s. 27.
- <sup>99c)</sup> Srv. Gregorii episcopi Turonensis *Historiarum libri decem* II, 27 a V, 28, cur. R. Buchner, Berlin s. d., s. 112, 336. Podle toho také Řehoř Tourský označuje měsíce *mensis decimus* (prosinec; VII, 11, s. 102), *mensis septimo* (září; IX, 3, s. 230), *mensis octavo* (říjen; IX, 5, s. 230), *mensis nono* (leden; X, 1, s. 322).
- <sup>100a)</sup> Ještě roku 755 je březen jmenován jako první měsíc roku na koncilu ve Verneuil. Srv. J. D. Mansi, *Collect. concil.* XII, col. 580: *mensis primo, quod est Martii Kalendis*.
- <sup>100b)</sup> Srv. N. G. Berežkov, *O chronologii ruských letopisej po XIV vek vključitel'no, Istoričeskije zapiski* 23, 1947, s. 356n.; týž, *Chronologija ruskogo letopisanija*, Moskva 1963, s. 36; Kamencova, *Chronologija*, s. 52nn. Berežkov předpokládá, že začátek roku 1. března v Rusku souvisel s jarním začátkem roku v předkřesťanském období.
- <sup>100c)</sup> Srv. Chronicon Montis Sereni k roku 1212 (ed. E. Ehrenfeuchter, MGH SS XXIII, s. 181): *Solempnitas paschalis evenerat in die incarnationis Christi* (roku 1212 skutečně byly Velikonoce 25. března). Jinak se ovšem termín *incarnatio* může vztahovat jak k 25. prosinci, tak k 25. březnu.
- <sup>100d)</sup> Florentský rok 1009 tedy odpovídal pisánskému roku 1010, začínal 25. března 1009 a končil 24. března 1010 podle našeho počtu.
- <sup>100e)</sup> K datování podle florentského počtu v papežské kanceláři srv. Schmitz-Kallenberg, *Papsturkunden*, s. 93n.; v cisterciáckém prostředí u nás O. Grillenberger, *Heinrich von Heimburg und Heinrich von Saar. Studien und Mitteilungen aus dem Benedikt- u. Cistercienserorden* 23, Raigern 1902, s. 98nn.; J. Šilhan, *Jindřich Heimburský*, VVM 20, 1968, s. 38; týž, *Cisterciácké datování a vzpoura markraběte Přemysla mladšího*, VVM 23, 1971, s. 322–334. Šilhanovy závěry však nejsou dostatečně přesvědčivé, resp. „vysvětlují“ pouze některá chybná data v Letopisu Jindřicha Heimburského.
- <sup>100f)</sup> Např. Gervasius z Canterbury počítal od 1. ledna. Srv. Rühl, *Chronologie*, s. 32.
- <sup>100g)</sup> Giry, *Manuel*, s. 107n. Rühl, *Chronologie*, s. 30, uvádí pro Francii styl pisánský, Ginzl, *Handbuch* III, s. 162, tvrdí, že se tu užívaly oba způsoby.
- <sup>100h)</sup> J. Helwig, *Zeirrechnung zur Erörterung der Daten für Deutschland*, Wien 1787, s. 67.
- <sup>100i)</sup> Starší názor, že pisánský styl používala též Siena, se nepotvrdil. Srv. Ginzl, *Handbuch* III, s. 162. K francouzským oblastem srv. P. Gariques, *Les styles du commencement de l'année dans le Midi: l'emploi de l'année pisane en pays Toulousain et Languedoc*, Annales du Midi 53, 1941, s. 237–270 a 337–362.
- <sup>100j)</sup> Rühl, *Chronologie*, s. 30; Giry, *Manuel*, s. 108.
- <sup>100k)</sup> Srv. Ch. Higoumet, *Le style pisan: son emploi, sa diffusion géographique*, MA 58, 1952, s. 31–42.
- <sup>100l)</sup> Např. rok 1370 podle tohoto počítání trval od 14. dubna 1370 do 5. dubna 1371, takže dny 6.–13. dubna v něm vůbec nebyly, rok 1372 zase trval od 28. března 1372 do 17. dubna 1373, takže dny od 28. března do 17. dubna v něm byly dvakrát. K velikonočnímu stylu srv. Ginzl, *Handbuch* III, s. 164–167.
- <sup>100m)</sup> Velmi známý a často citovaný je nápis z paškálu v Beauvais z roku 1217, kte-



- rý otiskl Bernard, *Mémoires de la Société des antiquaires de France*, 22, 1855, s. 246: *Annus Ade sexies Millesimus quadringentesimus XVI<sup>ta</sup>, annus Domini MCCXVII, indictionis octogesime secunde annus V<sup>ta</sup>, epacta undenarius, novi cycli decemnov(enn)alis annus secundus, concurrens senarius, cycli lunaris annus XVII<sup>ma</sup>, annus primus post bissextum trecentisimus quartum, insensio lune paschalis G V idus martii, terminus pasche G VIII kalendas Aprilis, dies Pasche A VII kal. Aprilis, diei Pasche luna XVI, clavis terminorum quin(den)aurius, illustris Francorum regis Philippi annus quinquagesimus secundus, regni eiusdem annus XXXVIII, domini Ludovici filii eius annus XXX<sup>ma</sup>, ab elevatione domini et patris nostri Philippi Belvacensis episcopi annus quadragesimus secundus.* Jiný text uvádí opat kláštera v Tournay A. li Muisis ve své kronice pro rok 1348 (*Corpus Chronik. Flandriae*, ed. J. de Smet, II, s. 292), Paškál z Rouenu z roku 1697 prý uvádějí dokonce 48 časových známek (srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 165).
- <sup>113)</sup> Podrobný přehled používání různých stylů v jednotlivých oblastech Francie a v sousedních zemích podávají Guyotjeannin, Tock, *Les styles*, s. 66–96. Srv. též Rühl, *Chronologie*, s. 34; Grotefend, *Zeitrechnung I*, s. 141 n.; Prevenier, *Un problème*, passim. Tvzení F. Rühla o užívání tohoto začátku roku papežem Mikulášem IV. (1288–1292) bylo vyvráceno. Srv. Grotefend, *Abriß*, s. 29.
- <sup>114)</sup> Podrobněji o tom Rühl, *Chronologie*, s. 35 n.
- <sup>115)</sup> Se začátkem roku od 1. září datují, nikoli však důsledně, Lupus Protospararius (MGH SS V, s. 52 nn), *Annales Barenenses* (tamtéž, s. 51 nn), *Annales Siculi* (MGH SS XIX, s. 494 nn) nebo *Annales Beneventani* (MGH SS III, s. 173 nn), dále některé fecké a latinské listiny z Neapole, Bari, Apulie, Kalábrie apod. (srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 293; Rühl, *Chronologie*, s. 37, pozn. 1). Se začátkem roku 1. září počítal i již zmíněný autor *Živoira Metodějova*. Srv. výše, pozn. 43. Poslední doklad, listina z Bari, je datována 20. prosince 1508 *secundum cursum civitatis Bari* (vzhledem k tomu, že počítá s rokem začínajícím 1. září před naším začátkem roku, jde o 20. prosinec 1507). Srv. Paoli, *Chronologische Bemerkungen*, s. 465.
- <sup>116)</sup> Srv. Selesnikov, *Člověk a čas*, s. 136–138; Kamenceva, *Chronologija*, 1982, s. 22.
- <sup>117)</sup> Tento začátek roku byl v zaalpských oblastech říše nejběžnější, takže jen výjimečně bývá uvedeno, podle jakého stylu je datováno, a to většinou jen v oblastech, kde byl užíván trevírský styl.
- <sup>118)</sup> Srv. Friedrich, *Rukověť*, s. 82. Z autorů bohemikálních narativních pramenů nepoužívá vánoční styl především Kosmas. Srv. výše.
- <sup>119)</sup> Zřejmě ho užívala kancelář Ludvíka Jagellonského (srv. AČ XII, č. 1384, s. 46). Ze soukromých písemností uvádí Friedrich, *Rukověť*, s. 82, list Ctibora z Drachova Jindřichovi z Rožmberka, v němž je datováno rovněž podle začátku roku 25. prosince (AČ XIV, č. 2206, s. 317).
- <sup>120)</sup> LThK 5, sl. 125. Z bohemikálních pramenů je zmínka o jubilejním roce například v Kronice Františka Pražského a v Kronice Beneše Krabice z Weitmile (obojí k roku 1350; srv. PDC, N.ř. I, s. 212; FRB IV, s. 520), ve Starých letopisech českých 1390. Srv. Staří letopisové čeští od roku 1378 do 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydané, vydal J. Charvát, Dílo F. Palackého II, Praha 1941, s. 26. Další



- příklady užití jubilejních let v datování v pramenech české proveniencce uvádí Friedrich, *Rukověť*, s. 68, pozn. 3.
- 121) Srv. Staré letopisy české, ed. F. Palacký, s. 26; C. Hofler, *Geschichtsschreiber der hussitischen Bewegung in Böhmen II*, Wien 1865, s. 64.
- 122) Ginzel, *Handbuch I*, s. 232nn.; III, s. 148nn.; Rühl, *Chronologie*, s. 170nn.; Grummel, *La chronologie*, s. 198nn.; LThK 15, sl. 652; Gossler, *Begriffswörterbuch*, s. 39.
- 123) Termin *androk* uvádí listina CDB IV, č. 147, s. 246. Stáří termínu lze těžko zjistit, listina datovaná rokem 1248 je zachována v českém překladu v opisu ze 16. století, o její pravosti jsou pochybnosti. Srv. Novotný, *ČD I*, 3, s. 864, pozn. 4, též J. Gebauer, *Slovník staročeský II*, Praha 1903, s. 493. Ve staročeském překladu akt kostnického koncilu, ed. V. Novotný, FRB VIII, s. 247nn., je latinsky termín *indictio* pravidelně překládán *indicie* (např. s. 247: *Léta Narození Páně M<sup>c</sup>CCCC<sup>c</sup>XV<sup>e</sup> v indicii osmú...*).
- 124) K tomu srv. F. Rühl, *Die Konstantinischen Indictionen*, in: *Jahrbucher f. klass. Philol.* 1889, s. 789; Zemanek, *Kalender*, s. 58. K indikcím rovněž: Ginzel, *Handbuch I*, s. 232nn.; III, s. 148–155; Grummel, *La chronologie*, s. 192nn.; Rühl, *Chronologie*, s. 170nn.; aj.
- 125) Podle vzorce  $\text{indikce} = (x + 3) : 15$ , v němž  $x$  je daný rok a **zbytek** je indikce. Stejný návod k výpočtu indikce podává již Dionysius Exiguus v *Argumenta paschalia* § 2, ed. Janus, s. 82. Přehled indikcí pro léta 300–2499 je připojen k tabulce 9.21 této příručky.
- 126) Patnáctiletý daňový cyklus byl v Egyptě užíván od roku 297. Srv. E. H. Kase, *A Papyrusroll in the Princeton Collection*, New York 1933, s. 25; Grummel, *La chronologie*, s. 192. Hypotézu o egyptském původu indikcí poprvé vyslovil de Rossi, *Inscriptiones christiane urbis Romae I*, 1861, Prol. s. XCVIIIn. Přehled názorů na původ indikcí podává Ginzel, *Handbuch III*, s. 149nn.; Rühl, *Chronologie*, s. 175nn.; podle něho též Friedrich, *Rukověť*, s. 62, pozn. 1.
- 127) Srv. *Codex Theodosianus XII*, 12,2, ed. G. Haenel, Bonn 1842, s. 1299. *Datum XVIII Kal. Febr. Mediolano, Indictio XV. Constantio A. VIII et Iuliano C. Coss.*
- 128) Srv. pozn. 8 této kapitoly.
- 129) Nejstarší doklad pochází z Akvileje z roku 413, navazují nápisy z Dalmácie od roku 418. Srv. E. Marin, *La datation indictionell en Dalmatie*, in: *Le temps chrétien de la fin de l'antiquité au Moyen Âge, III<sup>e</sup>–XIII<sup>e</sup> siècle*, Paris 1984, s. 149–162. K užívání indikcí v nápisech na území Francie srv. Favreau, *La datation*, s. 22–24.
- 130) Beda, *De temporum ratione* c. 48, s. 268: *Incipiunt autem indictiones ab VIII kalendas octobris ibique terminantur*. Ve shodě s tím je již ve florentském kalendáriu asi z roku 817 při VIII kal. oct. poznamenáno: *Hic indictiones incipiunt et terminantur* (srv. Rühl, *Chronologie*, s. 172). Podobné poznámky jsou i v jiných středověkých kalendářiích (např. kalendář Olomouckého holo-logia, ed. B. Mendl in: Friedl, Hildebert a Everwin, s. 111). V rukopisu Bavorské státní knihovny v Mnichově Clm. 17703, fol. 85<sup>v</sup> je poznamenáno: *Hic renovantur indictiones*.
- 131) Grotefend, *Zeitrechnung I*, s. 94; k Florencii Paoli, *Chronol. Bemerkungen*, s. 465 (ryká se roku 1308); ke Slezsku srv. Włodarski, *Chronologia polska*, s. 120.
- 132) Srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 154n.



- <sup>133)</sup> Ginzel, *Handbuch* III, s. 152; Rühl, *Chronologie*, s. 173n.; Włodarski, *Chronologia polska*, s. 120nn. V 11. a 12. století se tato indikce používala například v diecézi Cambrais. Srv. E. van Minroot, *Indictio secundum stilum Cameracensem*, Acad. roy. Belg., Bull. Comm. roy. d'hist. CXLIII, 1977, s. 139–202; rýž, *Kerststijl en Nieuwjaarsindictie in het Bisdom Kamerijk (XI de en begin XII de eeuw)*, tamtéž CXXI, 1975, s. 47–132.
- <sup>134)</sup> A. Luschin v. Ebengreuth, *Jahreszahlung u. Indiktion zu Siena*, MIÖG, Ergänzungsband VI, 1901, s. 333nn.
- <sup>135)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch* III, s. 154; A. Miebach, *Zur mittelalterlichen Chronologie. Die Indictio secundum stilum Coloniensem*, Korrespondenzblatt der westdeutschen Zeitschrift für Geschichte 21, 1902, sl. 51n.
- <sup>136)</sup> M. Modica, *Diplomatica generale e speciale, cronologia e sigillografia*, Milano 1942, s. 324.
- <sup>137)</sup> Srv. tamtéž.
- <sup>138)</sup> Indikcemi v českých středověkých listinách do poloviny 14. století se zabývá M. Šindlerová, *Indikce v českých listinách do poloviny 14. století*, FD 10, 1961–62, s. 36–45. K indikcím v kanceláři Václava IV. srv. též Hlaváček, *Das Urkunden- u. Kanzleiwesen*, s. 126nn.
- <sup>139)</sup> Indikci lze spolehlivě určit pouze u jediné Janovy listiny (ze 14. 10. 1336; RBM IV, č. 344), a tam jde o indikci římskou. Friedrichovu domněnku, že v kanceláři Jana Lucemburského byla užívána indikce Bedova (*Rukověť*, s. 65) nelze prokázat. Srv. Šindlerová, *Indikce*, s. 41n.
- <sup>140)</sup> Například v datovací formulí notářské listiny ze 14. června 1483 ve farním archivu v Neustadtu am Rübenberge je vedle letopočtu údaj „v prvním roce stého indikčního cyklu“. Srv. H. Reuter, *Ungedruckte Urkunden der Kirche in Neustadt am Rübenberge*, Zeitschrift des Historischen Vereins für Niedersachsen, Jahrgang 1901, č. 18, s. 20. Další příklady uvádí Ginzel, *Handbuch* III, s. 148 (mj. již zmíněný paškal z Beauvais; srv. výše, pozn. 112). Rovněž lze zmínit listiny kláštera corbijského (srv. Ch. F. Toustain, R. F. Tassin, *Nouveau traité de diplomatique* IV, s. 679; Ideler, *Handbuch* II, s. 364).
- <sup>141)</sup> Např. list Řehoře VII. pro Vratislava II., CDB I, č. 62, s. 63n., je datován pouze: *Data Laurenti VIII idus iulii, indictione XI*. Pro zjištění příslušného roku je třeba v soupisu 10.2.2.1 zjistit období pontifikátu Řehoře VII. (1073–1085) a v tabulce 9.21 vyhledat ve sloupci „Století“ 1000 indikci 11 a k ní příslušné roky ve sloupci „Léta přes sto“. Do pontifikátu Řehoře VII. z nich spadá pouze rok 1073, jenž je hledaným rokem. – Protože jde o červecové datum, nezáleží na tom, která indikce byla použita. U data *XVI. kal. ianuarii, ind. XII* (CDB I, č. 64, s. 68) je již nutno znát druh indikce (kancelář Řehoře VII. používala indikci feckou). Indikce 12 se vztahuje za pontifikátu Řehoře VII. k roku 1074, protože listina byla vydána v prosinci, jde o rok 1073 (indikční rok začínal 1. září před našim novým rokem).
- <sup>142)</sup> Nesprávně uvedené indikce v listinách české proveniencce sleduje M. Šindlerová v citované studii.
- <sup>143)</sup> Např. v Lurychu se ve 14. století datovalo podle indikce Bedovy, zatímco právní pravidlo určovalo datování podle indikce římské. Srv. Du C. Fresne Du Cange, *Glossarium mediae et infimae latinitatis*, ed. Henschel, I, s. 271, ed. Favre, I, s. 265: *Sub anno nativitate Domini MCCCXXXV indictione III secundum usum et consuetudinem civitatis et diocesis Leodiensis, que reno-*



varur *ibidem* in Nativitate Christi, et juxta juris formam indictione IV, mensis Novembris die 25; pontificatus sanctissimum in Christo patris et domini nostri domini Benedicti divina providentia pape XII anno I. Srv. Grotefend, *Zeitrechnung* I, s. 94.

<sup>144)</sup> Například již zmíněná autentika Daniela I. (CDB I, č. 182, s. 173) má takovouto datovací formuli: *Anno dominice incarnationis millesimo CLVIII, indictione V, epacta XVIII, concurrente I, III kalendas iunii, ego Daniel... anno ordinationis mee VIII, mense V, die mensis XXX...* Jako „koloin“ příklad takového datování bývá uváděna listina kostnického biskupa Konráda pro klášter sv. Jana v Thurtalu z roku 1210 uložená v archivu Svatohavelského kláštera: *Anno dominice incarnationis M<sup>o</sup>CC<sup>o</sup>X<sup>o</sup>, Indictione XII<sup>o</sup>, Anno decemvennalis cycli XII<sup>o</sup>, Epactis XXIII, Concurrentibus IIII, C littera dominicali, Sexto Idus Aprilis, presidentibus nobis. Residente sedi apostolice Innocentio III<sup>o</sup>, Anno apostolatus eius XII<sup>o</sup>, Regnante gloriosissimo romanorum imperatore Ottone, Anno regni eius IP, Imperii vero P. Nobis karhedram Constantiensem gubernantibus, Anno electionis nostre IP, Consecrationis vero P.* Srv. Ruck, *Zur Verbreitung*, s. 151, pozn. 29.

<sup>145)</sup> K označování dnů v historických pramenech srv. především Ginzel, *Handbuch* III, s. 115nn.; Rühl, *Chronologie*, s. 72nn.; Włodarski, *Chronologia polska*, s. 78nn.; Aicher, *Beiträge zur Geschichte*; Moll, *Die Datierung in der Geschichtsschreibung*; Hinrichs, *Die Datierung*; Hildebrand, *Die Datierung*, passim; Molkenteller, *Die Datierung*; M. Paulmier-Foucart, M. Schmidt-Chazan, *La datation dans les chroniques universelles françaises du XII<sup>e</sup>-XIV<sup>e</sup> siècle*, in: Académie des inscriptions et belles-lettres: Comptes rendus des séances de l'année 1982, s. 778–819.

<sup>146)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch* II, s. 172–175, kde je také podáno bližší vysvětlení; Paulys Real-Encyclopädie 20, sl. 1559–1562; Th. Helmert, *Kalendae, Kalenden, Kalende*, AfD 26, 1980, s. 1–55; Rück, *Zur Verbreitung*, s. 150. K názvům srv. Paulys Real-Encyclopädie 33, Stuttgart 1936, sl. 846–849. K zapamatování pevných dnů římského kalendáře sloužila mnemotechnická pomůcka, kterou uvádí například rukopis Rakouské národní knihovny ve Vídni, Cod. Ser. nov. 20268, fol. 59<sup>v</sup>–60<sup>r</sup>:

*Prima dies mensis est a kalo dicta kalende.*

*Ast none quinta vel septima dicitur.*

*Idus quindenae ut terdenae hoc nomine signat.*

Termín *rozdielek* pro idy je uveden v listině CDB IV, č. 147 – srv. výše pozn. 123.

<sup>147)</sup> Méně často se datovalo podle schémat: *quarto kalendas Septembres; quarto kalendarum Septembris; quarto kalendarum Septembrium*.

<sup>148)</sup> Vyplyvá to například z testamentu Adléty, manželky Markvarta Dlouhého, který je datován: ... *anno Domini M<sup>o</sup>CC<sup>o</sup>L<sup>o</sup>VII<sup>o</sup>, ultimo idus ianuarii*. Srv. CDB V,1, č. 108, s. 183.

<sup>149)</sup> Datum *quarto idus Martii* tedy převedeme na náš způsob datování následovně: Idy jsou v březnu patnáctého, přičteme jeden den, odečteme čtyři, hledané datum je 12. březen. U data *decimo Kalendas Augusti* postupujeme následovně: předcházející měsíc – červenec – má 31 den. Přičteme dva dny, dostaneme 33, odečteme deset dní, hledané datum je 23. červenec.

<sup>150)</sup> Literaturu zabývající se otázkou datování německých historických pramenů



- eviduje Hlaváček, *Církevní kalendář*, s. 60. K užívání římského datování v nápisech srv. Favreau, *La datation*, s. 24–28.
- <sup>151</sup>) Příklady uvádí Grotefend, *Zeitrechnung I*, s. 168; Aicher, *Beiträge*, s. 60.
- <sup>152</sup>) Srv. Paoli, *Chronol. Bemerkungen*, s. 467 (doklad z roku 1417).
- <sup>153</sup>) Ke způsobu datování nejstarších pramenů české provenience srv. Zaoral, *O datování*, s. 38–44; Hlaváček, *Církevní kalendář*. Poznámky k této problematice přináší též Československá diplomatika I, pod red. J. Šebánka, A. Hůšťavy, Z. Fialy, Praha 1965, *passim*.
- <sup>154</sup>) Ve Zbraslavské kronice převládá datování podle křesťanského kalendáře, římské datování je méně časté (např. FRB IV, s. 140). V kronikách doby Karla IV. je rovněž římské datování vzácné a zpravidla je doplněno ještě jiným způsobem datování (srv. např. Kronika Františka Pražského, s. 191). Římské datování užil jednou též Karel IV. v autobiografii (FRB III, s. 339).
- <sup>155</sup>) To ukazuje například český překlad Pulhavovy kroniky, kde je často uváděn jen měsíc (pokud je datováno ke kalendám, tak ještě nesprávný), nebo je datum převedeno zcela chybně. Srv. J. Emier, FRB V, s. Xn. Z dalších dokladů lze uvést třeba zápis latinského textu Starých letopisů českých v rukopisu Knihovny Národního muzea v Praze, sign. VIII F 49, fol. 200, v k 30. květnu 1416: *sabbato post Ascensionem Domini, III<sup>o</sup> Kalendas Mai*, kde je v římském datování chybně uveden název měsíce (sobotě po Nanebevstoupení Páně by odpovídalo datum „III<sup>o</sup> kalendas Junii“).
- <sup>156</sup>) Frekvenci užívání jednotlivých způsobů datování lze ověřit v běžných edicích, především v CDM, RBM, Regesta diplomatica et epistolaria aetatis Venceslai IV. K lucemburskému období srv. též I. Hlaváček, in: Československá diplomatika, s. 140; ryž, *Das Urkunden- und Kanzleiwesen*, s. 127; M. Truc, *Rožmberské listiny a kancelář ve 14. století*, SAP 22, 1972, s. 86.
- <sup>157</sup>) Włodarski, *Chronologia polska*, s. 78–82; Československá diplomatika, s. 119 a 121.
- <sup>158</sup>) Srv. např. MGH DD Merov., č. 5, s. 8, č. 13, s. 15, atd.
- <sup>159</sup>) Např. Anály fuldské, 856, 4. února, ed. F. Kurze, MGH SRG in us. schol., Hannover 1891, s. 46; Reginonis Chronicon 898, 3. ledna, ed. F. Kurze, MGH SRG in us. schol., Hannover 1890, s. 145; apod. Další příklady uvádí Grotefend, *Zeitrechnung I*, s. 126. K diplomatickým pramenům srv. Bresslau, *Handbuch II/2*, s. 398n. K užívání tohoto datování v nápisech srv. Favreau, *La datation*, s. 28–31.
- <sup>160</sup>) Např. listina Jana Lucemburského pro Menší Město pražské z roku 1338, CIM I, č. 31, s. 52n., je datována: *die nono mensis Julii*; listina Karla IV. pro Staré Město pražské z roku 1365 (CIM I, č. 80, s. 129): *die XXVII<sup>o</sup> mensis Januarii*. Srv. též Československá diplomatika, s. 140; Hlaváček, *Das Urkunden- und Kanzleiwesen*, s. 127; Macek, *O listinách*, s. 77n.; Kristen, *Listy poselací*, s. 12, 45, 102; Stloukal, *Česká kancelář dvorská*, s. 52.
- <sup>161</sup>) Srv. Kronika Františka Pražského nebo Kronika Beneše Krabice z Weitmile.
- <sup>162</sup>) Srv. dílo Pavla Skály ze Zhoře.
- <sup>163</sup>) Włodarski, *Chronologia polska*, s. 82–84; Československá diplomatika, s. 208, 351.
- <sup>164</sup>) V jižní Itálii a na dalmatském pobřeží se někdy užívalo také označení *mediante mense* pro prostřední den v měsíci. Výklad o bononském datování podává Rolandinus v *Summa artis notariae* (okolo roku 1265). Srv. Du Cange,



*Glossarium* V, s. 343. O bononském datování pojednává především Ginzel, *Handbuch* III, s. 121n. Srv. též Ruck, *Zur Verbreitung*, s. 150.

<sup>165)</sup> Pokud se obrátí *mensis intrante* objevuje u čísla, které náleží druhé polovině měsíce, pak jde samozřejmě o průběžné počítání dnů. Např. *die XXIII intrante mensis Septembris* je 24. září. Srv. Paoli, *Chronol. Bemerkungen*, s. 465.

<sup>166)</sup> Např. datum *octavo die restantis mensis Madii* se převádí takto: K počtu dni měsíce května (31) přičteme jeden den a od součtu (32) odečteme osm. Hledaný den je 24. květen. U únorových dat záleží na tom, zda jde o obyčejný nebo přestupný rok. V obyčejném roce je *die XII exeunte mensis Februarii* 17. únor ( $28 + 1 - 12$ ), v přestupném roce 18. únor. Příslušné datum lze také vyhledat v tabulce 9.22.

<sup>167)</sup> Srv. *Codex Wanganianus*, ed. R. Kink, FRA II,5, Wien 1852, s. 27; *Annales Mantuani*, ed. G. H. Pertz, MGH SS XIX, s. 29. Četné příklady užití bononského datování v historických pramenech, případně ve spojení s týdenním dnem, uvádí Grotefend, *Zeitrechnung* I, s. 29n. Z kronikářů a analistů datovali bononským způsobem například autoři *Annales Barenenses* a *Annales Beneventani*, ve Francii Flodoard a Richer. Národní jazyky užívaly také odpovídající terminologie: němčina označení *eingehenden* nebo *ausgehenden Monats, des letzten Tages ohne einen* (= *dies penultimus*); francouzština *mois entrant* nebo *à l'intrar, a mois à l'issir*.

<sup>168)</sup> K bononskému datování v Čechách srv. Friedrich, *Datování Bononské*, s. 60–61; J. Šebánek, S. Dušková, *Panovnická a biskupská listina v českém státě doby Václava I.*, Rozpravy ČSAV 1961, sešit 4, r. 71, s. 49n.; Hlaváček, *Církevní kalendář*, s. 51 a 57, pozn. 158. Listina z 22. srpna 1254 je dochována ve vyšehradském kopiáři, č. 40. Srv. CDB 5/1, č. 35, s. 76. Tato listina i většina dalších, u nichž se předpokládá bononské datování, pochází z činnosti mistra Diviše, jenž pravděpodobně studoval v Boloni (srv. Šebánek, Dušková, tamtéž, s. 72 n). Velmi pochybným dokladem je listina proboštů Tomáše a Kuny z 15. února 1253 (CDB IV, č. 263, s. 449), která je datována *die XV intrante februaryo*, což při správném použití bononského datování není možné.

<sup>169)</sup> V archivech v ČR jsou bononským způsobem datovány především thunovské notářské instrumenty v děčinské pobožce SOA Litoměřice. K Polsku srv. Włodarski, *Chronologia polska*, s. 84n.

<sup>170)</sup> Z novější literatury o vztahu církevních svátků a politických aktů srv. zejména H.-W. Klewitz, *Die Festkrönungen der deutschen Könige*, ZRG Kan. Abt. 59, 1939, s. 48–96; H. Fichtenau, „Politische“ Datierungen des frühen Mittelalters, *MIÖG Erg.-Bd.* 24, 1973; Schaller, *Der heilige Tag*, s. 1–24; G. Scheibelreiter, *Der deutsche Thronstreit 1198–1208 im Spiegel der Datierung von Privaturkunden*, *MIÖG* 84, 1976, s. 337–377, 85, s. 36–76; Goetz, *Kirchenfest, passim*; Huschner, *Kirchenfest und Herrschaftspraxis, passim*; Sierck, *Festtag und Politik, passim*; pro české prostředí Zemlička, „Politický kalendář“, s. 31–47; Dragoun, *Den všední, den sváteční*, s. 47–67. Rozšíření datování podle církevních svátků mezi českými venkovany v pozdním středověku konstatuje také Nodl, *Čas a minulost*, s. 269–273. Není to však žádný, tím méně „zcela zásadní“ objev, jak se autor domnívá (s. 269). O církevních svátcích a jejich funkci je podrobněji pojednáno zde v kapitole 3.4.3.1.

<sup>171)</sup> PDC, N.ř. I, s. 206; L. Dušek, *Benedicti Minoritae dicti Chronica et eius con-*



- riuario, in: *Zakony Franciszkanske w Polsce*, red. J. Kłoczowski, Tom I, Franciszkanie w Polsce średniowiecznej, część 2 i 3, Franciszkanie na ziemiach polskich, Kraków 1993, s. 375, 390; AHMP, rkp. č. 20, fol. 69 (srv. Friedrich, *Rukověť*, s. 33, rovněž zde výše, kapitola 3.4.3.1.3). Srv. též L. Dušek, *Kronika tzv. Beneše Minority a její pokračování*, MZK 26, 1990, s. 72. Tabulka evangelii pro bohoslužby, jejichž začátky mohou být použity také v datování, je uvedena např. v rukopisu Knihovny pražské metropolitní kapituly A 111, fol. 216<sup>v</sup>–218<sup>r</sup>. Soupis stálých i pohyblivých svátků včetně v datování používaných mešních introitů, antífon a perikop, je uveden v oddílu 11.
- 172) Srv. J. Syty, *Oznaczenie czasu w średniowiecznych źródłach narracyjnych*, *Roczniki humanistyczne* 32/2, 1985, s. 22nn., kde je na základě kroniky tzv. Beneše Minority a dalších pramenů podán přehled svátků užívaných k datování v českých zemích a v Polsku, resp. v krakovské diecézi. Pokud jde o české země, použitý pramen nepodává objektivní informace, neboť v datování použité svátky (velmi často František, někdy též Anežka) jsou silně ovlivněny minoritickou proveniencí pramene. – Přehled svátků užívaných v datování německých pramenů v 8.–11. století a četnost jejich použití uvádí Goetz, *Kirchenfest*, s. 134.
- 173) Označení vigilie v datování nesouvisí s církevní vigilii (noční modlitby před velkými svátky), které nemusely vždy bezprostředně předcházet svátku (případli svátek na pondělí, konaly se vigilie již v sobotu). V chronologii jde vždy o den bezprostředně předcházející.
- 174) Ve středověku se počítalo vždy včetně dne svátku, proto *dies tercius*.
- 175) Příklady datování podle dvou svátků uvádí Friedrich, *Rukověť*, s. 86. O vnechání předložky – např. *feria V Martini anno (MCCCC)LXXII* nemůže být 11. listopad, protože sv. Martina bylo roku 1482 v pondělí, a je to zřejmě čtvrtek po sv. Martinu, tedy 14. listopad – tamtéž.
- 176) Srv. *Chronicon Anonymi*, in: *Monumenta historica Boemiae nusquam antehac edita*, ed. G. Dobner, III, Pragae 1774, s. 59; podobně Staff *Jetopisové češti*, s. 39; Příběhy krále Přemysla, FRB II, s. 314; Beneš Krabice z Weitmile, *Kronika Pražského kosrela*, FRB IV, s. 538.
- 177) Konkrétní návod je uveden v pokynech k převádění dat pomoci připojených tabulek.
- 178) Srv. výše, kapitola 3.4.3.1.1.
- 179) Stručný přehled užívání tohoto datování v západní a v jihozápadní Evropě podává Rück, *Zur Verbreitung*, s. 153–158; podrobný výklad o situaci ve Švýcarsku na s. 158–192. Srv. též Goetz, *Kirchenfest*, s. 133 (např. ve fríských tradičních listinách jsou v letech 744–800 z 98 denních dat tři podle svátků, v letech 801–900 ze 482 denních dat pět podle svátků, v letech 901–1100 již tři z jedenácti – tamtéž, s. 167, pozn. 132). Nejstarší doklady o užití datování podle církevních svátků na německém území jsou v biskupských listinách z let 728, 772, 774 a 784, v panovníckých listinách z roku 898. O datování podle křesťanského kalendáře v různých oblastech Evropy latinského kulturního okruhu pojednává Ginzel, *Handbuch III*, s. 117n. Srv. též F. Sachse, *Das Aufkommen der Datierungen nach dem Festkalender in Urkunden der Reichskanzlei und der deutschen Erzbisümer. Ein Beitrag zur Chronologie des Mittelalters*, Ertangen 1904. K epigrafickým památkám srv. Favreau, *La datation*, s. 32–35.



- <sup>160)</sup> Srv. Zaoral, *O darování*; Hlaváček, *Církevní kalendář; týž, Das Urkunden- und Kanzleiwesen*, s. 126–179; Kristen, *Listy poseláci*, s. 12, 45, 102; Stloukal, *Česká kancelář*, s. 52.
- <sup>161)</sup> Srv. např. *Liber memorialis Lipníka nad Bečvou z roku 1488*, fol. 160<sup>v</sup>: ... *actum feria II die festi sancti Johannis Hus...*, apod. Srv. M. Hradilová, *Městské knihy z Lipníka nad Bečvou založené roku 1482, 1489 a 1513*, dipl. práce FF UK Praha 1987, s. 18, nebo *Kniha počtů královského města Loun k roku 1454* (ed. J. Vaníš, s. 432). Pisemnosti mělnické měsícké kanceláře si z tohoto hlediska všimá J. Rác, *O darování podle svátku M. Jana Husa a M. Jeronýma Pražského v mělnické kanceláři*, HT 4, 1981, s. 167–169.
- <sup>162)</sup> Srv. Československá diplomatika I, s. 119, 121, 208, 351; Włodarski, *Chronologia polska*, s. 85.
- <sup>163)</sup> Srv. Kronika Františka Pražského III,1, PDC, N.ř. I, s. 143; L. Dušek, *Benedicti Minoritae dicri Chronica et eius continuatio*, in: *Zakony Franciszkańskie w Polsce*, red. J. Kłoczowski, Tom I, Franciszkanie w Polsce średniowiecznej, część 2 i 3, Franciszkanie na ziemiach polskich, Kraków 1993, s. 390; Stařil letopisové češti, ed. F. Palacký, s. 39. O intervalových údajích stručně pojednává Ginzel, *Handbuch III*, s. 210.
- <sup>164)</sup> Srv. Th. Ebner, *Der Bauernkalender. Der alte Glaube*, Jg. 11, Nr. 52, Hamburg 1909/1910, s. 1249. Cituje Pfaff, *Aus alten Kalendern*, s. 61. O latinských zněních cisiojánů se zmiňuje A. Voigt, *Über den Kalender der Slaven*, *Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen* 3, Prag 1877; H. Grotefend v *Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit* 1870, s. 280n., 1871, s. 308n., shromáždil větší počet latinských cisiojánů. Obecnější pojednání o cisiojánu přináší v *Zeitrechnung* I, s. 24. Nověji se cisiojány zabýval Lithberg, *Computus*, s. 33–56, résumé s. 307; O. Odenius, *Cisiojani latini. Neue Beiträge zur Bibliographie der metrischen Kalendarien des Mittelalters*, ARV, *Journal of Scandinavian Folklore* 15, 1959, s. 61–154; Wałowicz, *Laciński kalendarz*; R. M. Kully, *Cisiojanus: Comment savoir le calendrier par coeur. Jeux de mémoire aspects de la mnémotechnique médiévale*, Recueil d'études publié sous la direction de B. Roy et P. Zumthor, Montréal-Paris 1985, s. 149–156; H. Wałowicz, *Cyzjojan cysterski Ryczezy z XIV wieku*, in: *Discernere vera ac falsa*, *Prace ofiarowane Józefowi Szymańskiemu w sześćdziesiąt rocznicę urodzin*, Lublin 1992 (= *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska XLV*, 1990), s. 169–182. Latinské znění cisiojánu užívaného k darování v českých zemích s abecedním rejstříkem slabik je uvedeno zde v tabulce 9.27. Nejstarší české cisiojány jsou otištěny tamtéž (9.27.2). Základními pracemi o cisiojánu v Čechách jsou studie K. Doskočila, *Vývoj cisiojánu u nás*, SbH 6, 1959, s. 97–170, a J. Novákové, *Počátky českého cisiojána*, s. 5–43 a táž, *České cisiojány*. Přehled hlavních komputistických veršovaných pomůcek uvádí Wałowicz, *Laciński kalendarz*, s. 37–47.
- <sup>165)</sup> Byl zapsán v dnes neznámém rukopisu Státní knihovny v Berlíně Cod. Lat. Quart. 250, napsaném v klášteře sv. Petra a Pavla v Erfurtu, a v kodexu Bavorské státní knihovny v Mnichově, sign. Clm. 2574 b., který patřil papežskému legátovi v Německu, protištaufskému agentovi a církevnímu činiteli v různých diecích Albertu Behaimovi. Albert Behaim byl mimo jiné kanovníkem v Olomouci (k roku 1246). Srv. Novotný, *ČDI/3*, s. 687nn. Vzhledem k této jeho činnosti, a ke spíše předpokládaným než prokázaným sho-



- dám Behaimova cisiojánu s Olomouckým horologiem, spojoval K. Doskočil v práci *Vývoj cisiojánu* vznik cisiojánu s osobou Behaimovou a kladl ho do českého prostředí. Shody s Horologiem se však nepodařilo prokázat (kromě svátku sv. Václava, který byl ve střední Evropě slaven obecně, nejsou v cisiojánu české svátky). Srv. Wąsowicz, *Laciński kalendarz*, s. 57–64. Přímou předlohu Behaimova cisiojánu se nepodařilo nalézt. Podle zachycených svátků lze předpokládat určité souvislosti nejstaršího známého cisiojánu s okruhem kalendáře kolínské diecéze, dobou vzniku cisiojánu pak je nejspíše období mezi lety 1174–1235 (tamtéž, s. 63).
- <sup>186)</sup> Z let 1375–89; Archiv pražské metropolitní kapituly, cod. 27/3, fol. 1–28<sup>r</sup>.
- <sup>187)</sup> Nejstarší německý cisioján je cisioján salcburského mnicha Hermanna. Německými cisiojány se zabývali F. Pfeiffer, *Ein deutscher Cisionianus aus dem XV. Jahrhundert*, *Serapeum* 14, 1853, s. 145–156 (uvádí rovněž jejich soupis; další nedávno objevený německý cisioján publikoval L. Schnurrer, *Aus der Schreibschule eines spätmittelalterlichen reichsstädtischen Kaufmanns. Der Rothenburger Wollhändler Michael Otnar und sein Geschäftsbuch*, *Zeitschrift für bayerische Landesgeschichte* 55, 1992, s. 99–119); K. Haebler, *Le soi-disant Cisionianus de 1443 et les Cisionians allemands*, *Le bibliographe moderne* VI, 1902, s. 5n. a 188n.; J. Pfaffrath, *Vom lateinischen und deutschen Cisionianus*, *Archiv für Geschichte und Landeskunde Vorarlbergs* 10, 1914, s. 1–13. K cisiojánům v dalších národních jazycích srv. J. M. Wagner, *Französischer Cisionianus des XVI. Jahrhunderts*, *Serapeum*, *Zeitschrift für Bibliothekswissenschaft, Handschriftenkunde und ältere Literatur* XXIII, s. 297nn.; A. Boyle, *A Scoto-Irish cisionianus*, *Analecta Bollandiana* 98, 1980, s. 39–47. K polským cisiojánům srv. Włodarski, *Chronologia polska*, s. 90nn, kde je uvedena starší literatura; Wąsowicz, *Laciński kalendarz*, passim; S. Bylina, *Święci w polu, na łące i w lesie. Średniowieczne cisioniany polskie i czeskie*, in: *Człowiek i przyroda w średniowieczu i wczesnym okresie nowożytnym*, pod. red. W. Iwańczaka i K. Brochy, Warszawa 2000, s. 45–54.
- <sup>188)</sup> Kodex Bavorské státní knihovny v Mnichově Cím. 17703, fol. 97<sup>v</sup>, a kodex Národní knihovny ve Vídni Cod. Ser. nov. 20268, fol. 103<sup>r</sup>–104<sup>v</sup>. K tomu srv. Nováková, *Počátky*, s. 28–42.
- <sup>189)</sup> Vznikl před rokem 1317; rkp. c. 1361, NK ČR MS VI B 9. K tomu Nováková, *České cisioniany*, s. 17–20.
- <sup>190)</sup> Dochován v tisku latinské gramatiky *Philippo Rameae* Daniela Karolideze z Karlsperku z roku 1614, NK ČR IX H 176.
- <sup>191)</sup> *Kalendář historický. Krátké a sumovní poznamenání všechněv dnů jednohokaždého měsíce přes celý rok atd. vytištěno a vydáno prací a nákladem M. Danyele Adama z Veleslavina*. MDXC. Cisioján je uveden před každým měsícem.
- <sup>192)</sup> Okolo roku 1320/1340. Rkp. Knihovny Národního muzea, sign. XII F 10.
- <sup>193)</sup> C. 1410. Dochován v rkp. *Hodin Marky boží* z roku 1444 (NM III H 36, fol. 139–147) a tisku *Zahrádka duše nábožnými modlitbami a pěknými figurami ozdobená z roku 1520* (NM ST 25 F 8) a z roku 1533 (NK ČR Sh 396). Cisioján je zropsán ke každému dni kalendáře.
- <sup>194)</sup> Rkp. NK ČR IV G 2.
- <sup>195)</sup> Rovněž v tisku z roku 1614 (srv. pozn. č. 190).
- <sup>196)</sup> Srv. Lithberg, *Compurus*, s. 307.



- <sup>1971</sup> [1361] ... *die XLVI mensis Februarii, hoc et tertia post Mathie apostoli in illa syllaba Ma thi-am*. Srv. Dušek, *Benedicti Minoritae*, s. 390. Dříve známé doklady eviduje Grotefend, *Zeitrechnung*, s. 24. K datování podle cisiojānu v Polsku srv. H. Wałowicz, *Datacje według cyzjojana lacińskiego (na przykładzie komputystyki kalendarzowej Śląska i Krakowa)*, in: *Spoleczeństwo i historia. Księga ku czci Prof. Zygmunta Sulowskiego*, *Roczniki humanistyczne*. Tom XXXV, 1987, 2. Historia, s. 383–389.
- <sup>1991</sup> *item mandatur ut post festum sancti Egidii in illa syllaba sep habet teneantur hore sancti Victorii martyris*. Viz Z. Hledíková, *Synody v pražské diecézi v letech 1349–1419*, *ČsČH XVIII*, 1970, s. 136.
- <sup>1993</sup> Např. v kronice Bartoška z Drahoňic, ve Starých letopisech českých, v *Deníku Petra Žateckého*, apod.
- <sup>2001</sup> Vedle již zmíněné pražské synody v Protokolu desk dvorských č. 5 na 1. 49: *Pragam introductus est rex Wladislaus feria II post Assumptionem Marie in silaba ka-pi-ti (19. srpna) et coronatus est feria V immediate post in die Thimothei et Simphoriani (22. srpna) a. D. MCCCCLXXI*. V kutnohorském manuálu práva útrpného z let 1521–71, např. zápis č. 172: *feria 6 pro-to-xis*. Srv. M. a Z. Bisingerovi, *Kutnohorský manuál práva útrpného (smolná kniha) 1521–1571*. Práce z okresního archivu v Kutné Hoře, OA Kutná Hora 1987, s. 13, pozn. 14. Další příklady z kutnohorského archivu uvádí Friedrich, *Rukověť*, s. 34, pozn. 4. O datování cisiojānem v kanceláři Nového Města pražského se zmiňuje V. Vojtišek, *Manuály radni Nového Města pražského z let 1548–1553 a jejich písaři*, in: *Výbor rozprav a studií V. Vojtiška*, Praha 1953, s. 15. Některé příklady a seznam dokladů datování cisiojānem ve Znojmě a v Českých Budějovicích uvádí Z. Šimeček, *Datování podle cisiojānu ve Znojmě a v Českých Budějovicích v husitském období*, *SbMM 83*, 1964, s. 242nn., a tyž, *Ku skladbě městských listin a listů ve 14. a 15. stol.*, *JSH 38*, 1969, s. 141.
- <sup>2011</sup> ... *in illa silba zoph (15. května) obiit Jerzen...* Deska je uložena v Národní galerii v Praze, inv. č. O 1268. Srv. *České umění gotické 1350–1420*, Praha 1970, č. katalogu 313, s. 231.
- <sup>2021</sup> K datování první slabikou srv. zde výše, pozn. 200. V *Kronice* tzv. Beneše Minority (srv. pozn. 196) datuje poslední, tj. třetí slabika, což odpovídá údajím o třetím dnu po svátku. V *Malopolských análech* je to opět poslední uvedená slabika: *Et erat in syllaba bre- videlicet Omne Novembre* (5. listopadu). Srv. *Monumenta Poloniae historica 3*, s. 201. K tomu Wałowicz, *Datacje*, s. 383. Další příklad je uveden v následující poznámce.
- <sup>2023</sup> Srv. *Staré letopisy české*, ed. F. Šimek, Praha 1937, s. 19. Martin Křivoušný v *Peregrinatio in Jerusalem* (Rkp. kapitulní knihovny v Praze, Archiv Pražského hradu, H 6/3, fol. 256<sup>v</sup>) však datuje: *in illa syllaba ce, scilicet Ma ri a ve ni tri ce, quod pluries sit in ieiunio*. Slabika *ce* v uvedeném kontextu odpovídá podle Behaimova a příbuzných cisiojānů 31. březnu. Výjimečně se může datování podle cisiojānu objevit bez jakéhokoli dalšího údaje. Srv. např. *Kronika vídeňská druhá* (Chron. Palatinum) 1346–1348, k roku 1419, FRB VI, s. 22, kde je datováno pouze: *dominico in hac sillaba Sim abdon* (29. července). Návod k převádění dat uvedených cisiojānem na dnešní způsob je uveden v Pokynech k tabulkám (oddíl 9).
- <sup>2024</sup> O něm srv. kapitola 3.2.3.



- 205) Např. Fulcheri Carnotensis Historia Hierosolymitana I, XXIII, 7, ed. H. Hagcnmayer, Heidelberg, 1913, s. 257: *Cum fuit urbs capta venerabilis Antiochena... Bis novies orro Gemino subsidue Phoebo* (asi 4. 6. 1098), ryž, II, XXV, 3, s. 464: *Iam novies orro Gemino sub sidere Phoebo, Urbs Accon capitur...* (26. 5. 1104), apod. Srvo. též Epp, Fulcher von Chartres, s. 105. Rovněž Kosmas III, 17, s. 180, datuje: ... *anno dominice incarnationis MCV, sole morante in decima parte Libre*, což odpovídá podle starých údajů 27. září, podle moderních výpočtů 26. září. (Kosmas však nedatuje tímto způsobem přesně. Srv. Ginzel, *Handbuch III*, s. 115.) Tabulku k převádění dat podle zodiaku na základě starých pramenů uvádí Grotefend, *Zeitrechnung*, s. 127, obdobnou tabulku sestavenou podle moderních astronomických výpočtů uvádí Ginzel, *Handbuch III*, s. 114. (Srv. též zde, tabulka 9.24.) K datování podle zvěrokruhu v Kosmově kronice srv. Zaoral, *O datování*, s. 41. Jak vyplývá z předchozího, není však Kosmovo datování podle zodiaku naprostou výjimkou, jak se domnívá autor. Rovněž Ginzel, tamtéž, uvádí další příklady.
- 206) Řadu příkladů lze opět nalézt v Kronice tzv. Beneše Minority. Např. již zmíněné datum narození Václava IV. (zde pozn. 197) je uvedeno průběžným počítáním, intervalem a cisiojánem. Narození Jana Zhořeleckého (1370) je datováno: ... *sabbato in octava sancti Viti martyrís die videlicet 22 mensis Iunii...* (Dušek, *Benedicti Minoritae*, s. 395n.) apod.
- 207) Např. v kronice Rogera de Hoveden se uvádí k roku 1192: *Pridie nonas februarii feria VI (4. února), die egyptiaca, quam moderni diem malam vocant* (MGH SS XXVII, s. 168).
- 208) Vysvětlení podává například rukopis Burgerbibliothek v Bernu, Bibliotheca Bongarsiana, Cod. 524, pag. 41: *Secundum est, quod in quolibet mense sunt duo dies, qui dicuntur aegri, mali, et Aegyptiaci. Egri ab effectu, secundum enim opinionem quorundam, si quis in his diebus aegrotaret, vix vel nunquam evaderet. Mali quia malum erat aliquod opus incipere in hiis diebus propter malas eorum constellationes. Aegyptiaci quia ab Aegyptiis fuerunt inventi propter decem plagas notas.* V rukopisu téže knihovny, Cod. 318, fol. 41<sup>r</sup> (z 9. stol.), je výslovně uvedeno: *Hic dies observandi sunt, ne in itinere exeas, non vindemia colligas, non plantetur, non vendatur, nec animalia domitatur, nec quod volueris ad profectum venire, in super scriptos dies nullatenus incipiatur, quia hi dies a Domino maledicti sunt.* Srv. *Catalogus codicum MSS. bibliothecae Bernensis. Annotationibus Criticis illustratus etc.*, curante J. R. Sinner, Bernae MDCCLV, I, s. 40n.
- 209) Například kapitulní rukopis A 65 z 1. pol. 14. stol. má tyto nešťastné dny a hodiny: 1. leden, h 11; 25. leden, h 6; 4. únor, h 8; 26. únor, h 10; 1. březen, h 1; 28. březen, h 2; 10. duben, h 1; 20. duben, h 11; 3. květen, h 6; 25. květen, h 10; 10. červen, h 6; 16. červen, h 4; 13. červenec, h 11; 22. červenec, h 12; 1. srpen, h 1; 30. srpen, h 7; 3. září, h 3; 21. září, h 4; 3. říjen, h 9; 5. listopad, h 8; 28. listopad, h 5; 7. prosinec, h 1; 22. prosinec, h 6. Uvedený výčet nešťastných dnů měl zřejmě ve středověku širší platnost. Uvádějí jej s menšími odchylkami nejen kalendária jiných rukopisů české proveniencí (např. Kapitulní knihovna v Praze A 57/1, NK ČR XIII C 1/a, Bavorská státní knihovna v Mnichově Clm. 17703, apod.), ale odpovídá i tradici západoevropské. Srv. H. Stuart, *A Ninth Century Account of Diets and Dies aegyptiaci*, *Scriptorium* XXXII, 1979, s. 237–244, zvl. s. 240. – Již citovaný



- berský rukopis Cod. 318, tamtéž, má však odlišné údaje (2. 1., 29. 1.; 3. 2., 27. 2.; 3. 3., 25. 3.; 3. 4., 20. 4.; 7. 5., 25. 5.; 8. 6., 19. 6.; 14. 7., 20. 7.; 6. 8., 20. 8.; 3. 9., 24. 9.; 9. 10., 20. 10.; 8. 11., 24. 11.; 12. 12., 24. 12.).
- <sup>210)</sup> Srv. Friedl, *Hildebert a Everwin*, s. 103nn.; Rakouská národní knihovna ve Vídni, Cod. 395, fol. 7<sup>r</sup>-34<sup>r</sup>. S nepatrnými obměnami jsou tyto verše např. klad v brevii abatyše Kunhuty (NK ČR XII D 9) nebo v rukopisech pražské kapitulní knihovny A 57/1 a A 65.
- <sup>211)</sup> Verše pro nešťastné hodiny jsou citovány podle rukopisu kapitulní knihovny A 65. Jiné verše pro nešťastné dny má rkp. VI G 6 NK ČR. Některé rukopisy uvádějí i pokyny, jak si mají počínat nemocní v těchto dnech. Srv. Stuart, *A Ninth Century Account*, s. 243 (rukopis městské knihovny v Laonu 426 bis, fol. 119<sup>r-v</sup>).
- <sup>212)</sup> Např. *Pražský Nový kalendář hospodářský a kancelářský s Pranostykau Hvězdařskou atd. sepsaný a vydáný od Bernarda Busmana z Minstru* (NM ST 28 C 1) uvádí pro rok 1683 tyto nešťastné dny: 5., 15., 17., 18., 19., 27. ledna; 14., 18., 20., 23., 26. února; 13., 15., 18., 23. března; 7., 8., 14., 23., 25. dubna; atd.
- <sup>213)</sup> Nejmodernějšími pomůckami ke zjištění těchto dat jsou J. Meeus, H. Mucke, *Canon of Solar Eclipsis*, Wien 1983; též, *Canon of Lunar Eclipsis -2002 to +2526*, Wien 1983. Vznik zatmění Slunce a Měsíce popisuje např. Z. Šima, *Zatmění Slunce 1999. Událost století pro Evropany*, Vesmír 78, 1999, s. 392-395, zvl. s. 392.
- <sup>214)</sup> Evidenci známých jevů tohoto typu v Evropě podává např. C. E. Britton, *A meteorological Chronology to A. D. 1450*, Meteorological Office, Geophysical Memoirs No. 70, London, Stationery Office, 1937; P. Alexandre, *Le clima en Europe au Moyen Âge. Contribution à l'histoire des variations climatiques de 1000 à 1425, d'après les sources narratives de l'Europe occidentale*, Paris 1987; R. Brázdil, O. Kotyza, *History of Weather and Climate in the Czech Lands I: Period 1000-1500*, Zürich 1995 (= Zürcher Geographische Schriften, 62); J. Hagel, *Naturkatastrophen im Stuttgarter Raum. Eine Studie zur örtlichen Katastrophengeschichte in systematischen Ansatz*, Zeitschrift für Württembergische Landesgeschichte 57, 1998, s. 65-107. Zemětřesení ve střední Evropě evidují A. Sieberg, *Beiträge zum Erdbebenkatalog Deutschlands und angrenzenden Gebiete für die Jahre 58 bis 1799*, Mitteilungen des Deutschen Reichs-Erdbebendienst, Reichsanstalt für Erdbebenforschung in Jena, Heft 2, Berlin 1940; W. Sponheuer, *Erdbebenkatalog Deutschlands und der angrenzenden Gebiete für die Jahre 1800 bis 1899*, Mitteilungen der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin, Mitteilungen des Deutschen Erdbebendienstes, Heft 3, Berlin 1952; M. Toperczer, E. Trapp, *Ein Beitrag zur Erdbebengeographie Österreichs, nebst Erdbebenkatalog 1904-1948 und Chronik der Starkbeben*, Mitteilungen der Erdbeben-Kommission N. F. Nr. 65, Wien 1950; pokud jde o české země srv. zejména A. Zátopek, *Šíření východoalpských zemětřesení Českým masivem*, Publikace Čs. státního geofyzikálního ústavu, Praha 1948; E. Michal, *Zemětřesení na Vysočině*, Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd přírodních, III, 1959, s. 5-30; též, *Kronika zemětřesení v českém masivu*, (rkp., 12 svazků v Archivu GÚ ČSAV v Praze).





Vedle křesťanského kalendáře užívaného, počítáme-li jeho juliánské počátky, po více než dvě tisíciletí v Evropě, a v současné době v jeho sekularizované podobě – alespoň jako jeden z kalendářů – ve většině zemí světa, se v jednotlivých oblastech světa vyvíjely samostatné chronologické systémy. Některé byly později nahrazeny křesťanským kalendářem, další zanikly i s kulturou, jejíž byly součástí, a někdy i s lidmi, kteří je používali. Mnohé jsou však užívány dodnes, i když nebývají jediným způsobem měření času v určité oblasti. Přestože jejich základem byly zpravidla obdobné či stejné astronomické jevy, na nichž je založen křesťanský kalendář, uspořádání těchto kalendářů se mnohdy i zásadně odlišuje. Obdobné způsoby měření času lze sledovat v rámci jednotlivých kulturních okruhů, ale leckdy bývá i v jedné zemi užíváno několik různých chronologických systémů. Některými z těchto kalendářů se řídí lidé ve více zemích, jiné jsou úzce regionální.<sup>1)</sup> Následující přehled podává pouze základní informace o významnějších chronologických systémech, aniž by mohl hlouběji sledovat vztah mezi náboženstvím či filozofickým systémem, s nímž je kalendář zpravidla úzce spojen.

### 7.1 Izraelský státní kalendář

Ačkoli v Izraeli platí také gregoriánský kalendář, oficiálním kalendářem je kalendář izraelský, který se vyvinul z tradičního židovského kalendáře. Vedle obou zmíněných kalendářů je tam známa rovněž lunární hidžra.<sup>2)</sup>

#### 7.1.1 Vývoj židovského kalendáře

Nejstarší časové údaje z židovského prostředí jsou sice obsaženy ve Starém zákoně, nelze z nich však o uspořádání kalendáře ještě nic zjistit. Z pozdějších, již konkrétnějších údajů, je zřejmé, že Židé zprvu počítali čas podle lunárního kalendáře s rokem o 354 dnech. Rok byl rozdělen do dvanácti měsíců o 30 (*rovný měsíc*) a 29 (*nerovný měsíc*)



dnech. První měsíc se jmenoval *aviv*, tj. měsíc klasů, ostatní byly zpočátku pouze číslovány, později dostaly rovněž své názvy. Za začátek měsíce byla považován okamžik, kdy se na západní obloze objevil úzký srpek nového Měsíce, *moled* („zrození“, „doba konjunkce“), což museli minimálně dva hodnověrní Židé dosvědčit před kalendářní radou synedrionu (starožidovská nejvyšší státní rada a nejvyšší soud).<sup>3)</sup> Určení a ohlášení novoluní bylo povinností patriarchů, kteří stáli v čele *synedrionu*, později předsedy kalendářní rady. Zvláštní soudní dvůr vyslyšchal po celý den příšle svědky, kteří spatřili první srpek Měsíce, zkoumal správnost jejich výpovědí, ukazoval jim obrázky měsíčních úkazů a snažil se je získat k tomu, aby i při příštích novoluních byli synedrionu k dispozici.<sup>4)</sup> Pokud se výpovědi svědků v podstatě shodovaly a soudní dvůr došel k většinovému rozhodnutí, svolal patriarcha lid a slavnostně ohlásil nový měsíc, *Roš chodeš* (tj. „hlava měsíců“). Lidem ve vzdálených oblastech bylo rozhodnutí ohlášeno ohňovým znamením nebo prostřednictvím posílů. Stejně byly oznamovány i termíny svátků. – Protože zpráva nemusela dojít včas a hrozilo nebezpečí, že svátky nebudou slaveny všude ve stejný den, byly všechny svátky s výjimkou přísných postů slaveny dva dny. – Časem se ustálil zvyk, že měsíc končí 29. dnem. Když se ohňové znamení nebo poslové objevili 30. den, byl ukončený měsíc prohlášen za nerovný, když zpráva došla 31. den nebo později, byl ukončený měsíc rovný a 31. den byl prvním dnem nového měsíce. Při tomto velmi nespolehlivém postupu hrozilo značné nebezpečí nepřesnosti. V zásadě neměl mít rok více než osm a méně než čtyři rovné měsíce. Tak se vytvořilo pět typů židovského roku:

- 1/ 4 rovné měsíce + 8 nerovných = 120 + 232 = 352 dny
- 2/ 5 rovných měsíců + 7 nerovných = 150 + 203 = 353 dny
- 3/ 6 rovných měsíců + 6 nerovných = 180 + 174 = 354 dny
- 4/ 7 rovných měsíců + 5 nerovných = 210 + 145 = 355 dnů
- 5/ 8 rovných měsíců + 4 nerovné = 240 + 116 = 356 dnů

Aby se měsíce příliš neodchylovaly od ročních dob, měla kalendářní rada právo po zjištění určitých skutečností přidávat k roku další měsíc. Důvodem mohla být třeba skutečnost, že obilí, které mělo být ve svátek přinášeno jako oběť, nebylo ještě zralé, plody, které měly zdobit chrám, nebyly dostatečně vyvinuté, hrozny byly ještě příliš kyselé, nebo jehňata pro oběť při svátku Pesach ještě moc mladá, cesty, po nichž chodili poutníci do Jeruzaléma nebyly po zimě ještě schůdné.<sup>5)</sup>

Tak byl lunární kalendář nahrazován kalendářem lunisolárním a postupně byl postaven na pevnější matematicko-astronomický základ. Dobu zavedení lunisolárního kalendáře se nepodařilo spolehlivě zjistit. Židovská tradice ho spojuje s osvobozením Židů z egyptského zajetí v 6. století př. n. l. Podle tradice k němu došlo 15. nisanu



a Mojžiš prý tehdy Židům uložil, aby si tento den zapamatovali a nejdli 15. nisanu, „v měsíci, kdy kvetou stromy“, kvašený chléb. Nisan tedy měl být jarním měsícem, „měsícem, kdy kvetou stromy“. 15. nisan je od té doby slaven jako svátek Smilování, *Pesach*.

Srejně tak měl být nisan „počátkem měsíců“, prvním měsícem roku. Proto je nisan považován za první měsíc (státního) náboženského kalendáře a kalendáře svátků. V praktickém počítání se však Nový rok, *Roš ha-šana*, dnes slaví v prvních dvou dnech podzimního měsíce *tišri*.

Židovský lunární rok tvoří dvanáct lunárních měsíců, které odpovídají dvanácti hvězdným znamením na obloze a mají střídavě 30 a 29 dnů:

<i>nisan</i> (též <i>aviv</i> ; odpovídal znamení Skopce)	– 30 dnů
<i>njar</i> (znamení Býka)	– 29 dnů
<i>sivan</i> (znamení Bliženců)	– 30 dnů
<i>tamuz</i> (znamení Raka)	– 29 dnů
<i>ab</i> (znamení Lva)	– 30 dnů
<i>elul</i> (znamení Panny)	– 29 dnů
<i>tišri</i> (znamení Vah)	– 30 dnů
<i>mar-chešvan</i> (zkráceně <i>chešvan</i> ; znamení Štíra)	– 29 dnů
<i>kislev</i> (znamení Střelce)	– 30 dnů
<i>tejvet</i> (znamení Kozoroha)	– 29 dnů
<i>švat</i> (znamení Vodnáře)	– 30 dnů
<i>adar</i> (znamení Ryb)	– 29 dnů.

Těchto dvanáct měsíců představovalo pravidelný, obyčejný rok (*šanah pešutah*) a mělo dohromady 354 dny. Protože však je takový rok o více než 8 hodin kratší nežli 12 lunárních měsíců, byl na vyrovnání tohoto rozdílu každý třetí rok k měsíci *chešvanu* přidáván jeden den. Tento rok se nazývá přespočetný a má 355 dnů. Zvláštní pravidla o začátku židovského roku<sup>6)</sup> však způsobí, že některé roky mají pouze 353 dny (v tom případě má *marchešvan* pouze 29 dnů; jednotlivé měsíce tedy mají 30, 29, 29, 29, 30, 29, 30, 29, 30, 29, 30, 29 dnů). To jsou neúplné roky.

Židovský lunární rok byl asi o 11 dnů kratší nežli rok sluneční. Aby bylo dodrženo ustanovení o nisanu jako jarním měsíci, musel být rok uveden do souladu se slunečním rokem. K tomu byl vytvořen systém vkládání dodatečných (přestupných) měsíců, založený na devatenáctiletém kruhu. Podle dodnes platné úpravy je k lunárnímu roku sedmkrát za 19 let, a to v 3., 6., 8., 11., 14., 17. a 19. roce devatenáctiletého cyklu, přidáván třináctý měsíc, *adar šeni* nebo *adar bet*, o 30 dnech. Tak vznikl stálý, „reformovaný“, židovský kalendář. Za původce této reformy je obvykle považován patriarcha Hilel II. (330–365 n. l.), tato podoba kalendáře však asi nebyla výsledkem jednorázové reformy, ale delšího vývoje, který byl ukončen asi v 10. století. Základem ži-



dovského kalendáře je lunisolární rok, *šamah*.<sup>71</sup> Období 19 let, které má sedm přestupných let o 13 měsících a dvanáct obyčejných let o 12 měsících, tvoří tzv. *malý kruh*. Přestupný rok o 13 měsících se nazývá *ibbur*. Doplnkové měsíce se vkládají před poslední měsíc roku, *adar*, a přijímají jeho jméno. Samotný *adar* se potom jmenuje *veadar*. Roky s dvanácti měsíci jsou roky obyčejné, roky o třinácti měsících jsou *embolismické*, to znamená přestupné.

Židovský rok by měl začínat o novoluní (*moled*) měsíce tišri. Z tohoto pravidla však existují některé výjimky (*dechijoth*): Protože z náboženských důvodů nesmí Nový rok, 1. tišri, připadnout na první, čtvrtý a šestý den v týdnu (neděli, středu a pátek), odkládá se začátek roku v letech, kdy by připadl na některý z těchto dnů, o další den. – Toto opatření má zabránit tomu, aby následovaly dva sváteční dny bezprostředně po sobě,<sup>81</sup> což by ztížilo přísný výkon náboženských povinností, především by to komplikovalo přípravu jídla a působilo problémy s posty, rovněž by nastávaly obtíže s pohřby, které měly následovat den po úmrtí zemřelého, ale nesměly se podle židovských předpisů konat o šabat a o některých dalších svátcích. Pravidlo o automatickém posunu začátku roku se nazývá *rošadulo* nebo *adu*. Jiné pravidlo, *jach*, říká, že v případě, že novoluní měsíce tišri připadne na 18. hodinu, která odpovídá 12. hodině našeho počítání, a později, překládá se začátek roku na příští den. To souvisí s tradičním pozorováním Měsíce, neboť nelze spatřit srpek Měsíce, když astronomické novoluní nastalo před několika málo hodinami. Pokud se sejde *jach* a *adu*, což se stává poměrně často, nastane kombinace obou pravidel a začátek roku se posouvá ještě o další den. Vzhledem ke způsobu interkalace a k uvedeným pravidlům připadá 1. tišri v současné době na některý den mezi 5. září a 5. říjnem gregoriánského kalendáře. Svátek Pesach, 15. nisan, připadá na dny mezi 26. březnem a 25. dubnem.

Všechna tato pravidla mají význam pro délku židovského lunisolárního roku a působí jeho proměnlivost. Při respektování všech pravidel o výjimkách stanovených židovskými církevními předpisy vzniká šest různých dlouhých let. Obyčejné i přestupné roky mohou být trojí délky: krátké neboli neúplné (*šamah chaserah*), správné neboli normální (*k'sidra*) a plné neboli přespočetné, nadbytečné. Obyčejné roky pak mají 353 (krátký), 354 (normální, *šamah pešutah*) nebo 355 dnů (přespočetný, *šamah šelemach*), přestupné roky mají 383 (krátký), 384 (normální, *šamah meuberer*) nebo 385 (přespočetný) dnů.

Od nejstarších dob počítali Židé také se sedmidenními týdny. Jejich označení *šebua* pochází ze starozákonních dob. Vedle něho je pro židovský týden užíváno také označení jeho posledního dne, *šabar*. Sedmidenní období hrála významnou úlohu ve staré židovské liturgii



a v židovském kultu vůbec, což dokládají četné pasáže Starého zákona. Počet sedmi dnů souvisí nejspíše se symbolickým významem čísla sedm, který byl ve starověkých civilizacích velmi rozšířen.<sup>9)</sup> Dny židovského týdne jsou označeny čísly („první den“ – *jom rišom*, „druhý den“ – *jom šeni*, atd.), pouze sedmý den má vlastní název *šabat*.

Dny jsou počítány od západu Slunce, v praxi začátek židovského dne odpovídá 18. hodině evropského občanského dne. Dělí se na 24 stejně dlouhé hodiny. Oproti křesťanskému způsobu, který počítá hodiny od půlnoci do půlnoci, se tedy židovský způsob předchází o šest hodin. Hodina se dělí na 1080 *chalakim*, každý *chalakim* na 76 *regaim*.

Hlavními svátky židovského kalendáře jsou *Roš ha-šana* (Nový rok), který se slaví 1. a 2. tišri, *Jom kipur* (Den smíření) slavený 10. tišri, *Sukot* (Svátek stanů) 15.–21. tišri, *Šmini aceret* (Osmý závěrečný) 22. tišri, *Simchat Tora* (Radost z tóry) 22. tišri, *Pesach* 15.–21 (v diaspoře 22.) nisanu, *Šavu'or* (Svátek týdnů) 6. (6. a 7.) sivan.

## 7.1.2 Označování let

Roky<sup>10)</sup> označovali Židé v nejstarší době podobně jako jiné starověké národy na obdobném vývojovém stupni podle významných událostí. S tím souvisí i počítání generací v biblické *Genesis*. Později, ještě však v předexilové době, začali počítat podle „královských let“, tedy let panování judských a izraelských králů. Léta panování však nepočítali od nástupu panovníka, ale přizpůsobovali je kalendářnímu roku. Způsob jejich redukce není přesně znám. Zdá se, že za první rok panování byl považován první celý rok vlády příslušného panovníka, rok, v němž se panovník ujal vlády, byl posledním rokem panování jeho předchůdce. Stejně není spolehlivě známo, zda kalendářní roky počítali od jarního nebo podzimního začátku roku. V poexilové době počítali Židé „léta exilu“, též „našeho věznění“. Od 2. století př. n. l. se v židovském prostředí rozšířila seleukovská éra („éra řecká“ nebo „syrské říše“) a éra velekněze Simona. Vedle toho se objevují i další údaje o počítání let.

Až v pozdější době vytvořili Židé také vlastní letopočet. Asi od konce 11. století obecně počítají roky podle tak zvané Adamovy éry, která je jedním z letopočtů od stvoření světa. Její epochou je 7. říjen 3761 př. n. l.<sup>11)</sup> Vzhledem k odlišnému uspořádání židovského roku nelze však letopočty převádět mechanicky, ale je nutno brát ohled také na denní datum.<sup>12)</sup> – Například rok 5760 židovské éry začíná 11. září 2000 a končí 17. září 2001. Je obyčejný, neúplný a má 353 dny. – Vznik židovského letopočtu bývá sice přepisován patriarchovi Hilelovi,<sup>13)</sup> jeho prosazení však trvalo řadu staletí.



## 7.2 Arabský kalendář lunární hidžry

Obyvatelé Arábie<sup>14)</sup> počítali ještě před prvním tisíciletím před našim letopočtem čas převážně podle viditelných fází Měsíce. Rok měl dvanáct lunárních měsíců a okolo 354 dnů. Asi v 5. století n. l. začali Arabové přizpůsobovat délku kalendářního roku délce roku slunečního zavedením lunisolárního kalendáře. Když rozdíl mezi lunárním a slunečním kalendářem narostl na celý měsíc, vyrovnávali ho vkládáním třináctého měsíce. Řídili se přitom čtyřladvacitiletým cyklem, v němž devět let mělo třináct měsíců, ostatní dvanáct.

Změnu kalendáře přineslo vítězství islámu. Odchod Muhammada a jeho přívrženců z Mekky do Jathribu (Medíny) v září 622, *hidžra*, byl počátkem nejen nového náboženství, které postupně přijala většina obyvatel Předního východu, ale také nového kalendáře. V roce 631 Muhammad zakázal přidávat do kalendáře třináctý měsíc. Tím se Arabové vrátili k lunárnímu kalendáři. Měsíce, které v lunisolárním kalendáři ohlašovaly příchod určitého ročního období, tím ovšem ztratily původní význam, protože všechny měsíce lunárního kalendáře postupně procházejí všemi ročními obdobími. V roce 638 zavedl chalífa Umar ibn-al-Chattáb lunární hidžru jako oficiální státní kalendář. Epochou tohoto kalendáře je rok hidžry, 622. K odchodu prvních muslimů došlo v noci z 15. na 16. červenec 622. Protože 16. července byl pátek, posvátný den muslimů, byl první den letopočtu hidžry stanoven na 16. červenec (podle křesťanského kalendáře). Jen v některých zemích je za počátek éry považován 15. červenec. Datum 16. července 622 je tedy výchozím datem kalendářů ve většině muslimských zemí. Muslimský lunární rok má dvanáct měsíců po 29 a půl dne, celkem 354 dny. Střídají se v něm měsíce o 29 a 30 dnech tak, že liché měsíce mají 30 dnů, sudé 29 dnů. Protože délka měsíce v tomto lunárním kalendáři je o 0,0306 dne, tj. 44 minuty a 3,8 sekundy, kratší nežli skutečná délka synodického měsíce, a tento rozdíl naroste za 30 let na 11 dnů, 18 minut a 43 sekundy, vkládají Arabové do kalendáře během 30 let 11 dnů, takže 19 let je obyčejných o 354 dnech a 11 přestupných o 355 dnech. V každém třicetiletém cyklu arabské lunární hidžry je 2., 5., 7., 10., 13., 16., 18., 21., 24., 26. a 29. rok přestupný. V kalendáři, který začíná 15. červencem, je místo šestnáctého roku přestupný patnáctý rok. Vzhledem k tomu, že rok lunární hidžry je asi o 11 dnů kratší nežli rok sluneční, není jeho začátek vázán na pevné datum, ale prochází postupně všemi ročními dobami. Například rok 1420 lunární hidžry začal 17. dubna 1999, skončil 5. dubna 2000. Byl to přestupný rok o 355 dnech. Rok 1421 je obyčejný rok o 354 dnech, začal 6. dubna 2000, končí 25. března 2001.

Protože lunární hidžra počítá s odlišnou délkou roku nežli křesťan-

ský kalendář, nelze opět převádět data mechanicky, ale je k tomu za-  
potřebí speciálních tabulek.<sup>15)</sup>



## 7.3 Turecké kalendáře

Před okupací Malé Asie v 11. století neměli Turci<sup>16)</sup> jednotný kalendář, ale jednotlivé kmeny měly nejen vlastní jazyky a náboženství, ale i kalendářní systémy. V západních oblastech, které byly pod vlivem Byzance, byl nejvíce rozšířen juliánský a seleukovský kalendář. Seleukovský kalendář,<sup>17)</sup> starší nežli juliánský, byl pojmenován podle vojevůdce Alexandra Makedonského a později vládcce ve východních asijských provinciích, Seleukose I. (358–280 př. n. l.). Epochou seleukovské éry byl podzim roku 312 př. n. l. Seleukovská éra se rozšířila v řadě maloasijských zemí. Arabové ji nazývali *Tárih al-Rúm* – éra Římanů nebo *Tárih-i Iskender* – Alexandrova éra. Jako „éru Římanů“ ji počítali astronomicky od roku 311 př. n. l. Tento kalendář byl jakousi kombinací kalendáře syrského a římského (juliánského). Občanské roky počítali Arabové podle slunečních let o 365 (366) dnech. Vyrvořili přitom devatenáctileté cykly, v nichž 1., 4., 7., 10., 12. a 18. rok byly přestupné (366 dnů). Rok byl rozdělen do dvanácti měsíců s obdobnou délkou, jako měly měsíce římské (31 a 30, resp. 28/29 dnů). Jako „římské měsíce“ – *šühúr al Rúm* – byly také označovány. Rok podle této éry byl počítán od 1. října.

Na území dnešního Turecka byl používán také raný gruzinský a arménský kalendář. Raný gruzinský kalendář počítal léta od stvoření světa s epochou 2504 př. n. l. Délka roku byla stejná jako v juliánském kalendáři. Raný arménský kalendář počítal s rokem o 365 dnech. Ty byly rozděleny do dvanácti měsíců po 30 dnech, po nichž následovalo pět doplňkových dnů. Byl tedy o necelou čtvrtinu dne kratší nežli tropický rok. Epochou tohoto kalendáře byl 10. červenec 552. Turci přijali také kalendář lunární hidžry. Na rozdíl od arabského kalendáře však turecký lunární kalendář hidžry počítá pouze s osmiletými cykly,<sup>18)</sup> v nichž pět roků má po 354 dnech, tři roky, 2., 5. a 7., jsou přestupné (355 dnů). Tento kalendář je tedy méně přesný nežli kalendář arabský.

Některé kmeny se řídily slunečním kalendářem založeným na zodiaku s dvanáctiletými a šedesátiletými cykly. V 11. a 12. století začaly používat sluneční i lunární hidžru. – Sluneční hidžra sice počítá s epochou muslimského kalendáře, ale se slunečními lety. Roky obou ér se tedy liší, protože rok lunární hidžry je asi o jedenáct dnů kratší nežli rok sluneční hidžry. Rozdíl naroste na celý rok asi za 33 let. V současné době je rozdíl mezi čísly roků lunární a sluneční hidžry 42. Měsíce tureckého slunečního kalendáře byly převzaty zčásti ze syrského,



zcásti z evropského kalendáře.<sup>19)</sup> Protože vojáci a úředníci byli placeni za lunární rok, daně byly vybírány za 365 dnů, tedy za sluneční rok, zavedl v červenci 1677 Hasan Paša lunisolární fiskální rok. Když rozdíl mezi lunárním a solárním systémem narostl na celý rok, jeden lunární rok se přeskočil. V roce 1840 byla zavedena upravená varianta tohoto systému, která se nazývá *rúmi*. Rozvoj mezinárodních vztahů konečně vedl k tomu, že 26. prosince 1925 Turecko přijalo gregoriánský kalendář (zároveň bylo přijato dělení dne na 24 hodiny).

V současné době jsou v Turecku používány čtyři kalendářní systémy. Oficiálním způsobem počítání času je gregoriánský kalendář. Pro náboženské účely se používá arabská lunární hidžra, případně sluneční *rúmi* kalendář nebo turecká sluneční hidžra.

## 7.4 Kalendáře dalších maloasijských zemí

### 7.4.1 Írán

Rovněž ve většině ostatních maloasijských zemí se používá více typů kalendářů. Oficiálním kalendářem v Íránu<sup>20)</sup> je sluneční hidžra. Církev užívá perský kalendář lunární hidžry, jímž se řídí svátky. Od arabského lunárního kalendáře se kalendář íránský liší odlišnou úpravou přestupných let a s tím spojenou délkou měsíců. Ve městech a v zahraničně obchodní korespondenci se používá gregoriánský kalendář. Některé skupiny obyvatelstva se však dodnes řídí různými tradičními kalendáři.

### 7.4.2 Afghánistán

Také v dnešním Afghánistánu<sup>21)</sup> se běžně používají tři základní kalendářové systémy. Oficiálním kalendářem je sluneční hidžra (tzv. kalendář *šamsi* = sluneční). K církevním účelům se používá lunární hidžra. Městské obyvatelstvo počítá čas většinou podle gregoriánského kalendáře. Některé noviny uvádějí datum podle všech tří systémů, důraz je však vždy na oficiálním kalendáři. Oficiální kalendář sluneční hidžry, *bordží*, byl přijat v roce 1911. Měsíce jsou pojmenovány podle znamení zvěrokruhu. Rok začíná jarní rovnodenností. Prvních šest měsíců má po 31 dnu, dalších pět po 30 dnech, poslední měsíc má 29 dnů. Výchozím rokem pro počítání let je rok hidžry (622). Vkládání přestupných dnů se řídí cyklem 33 let, v nichž je přestupný rok sedmkrát po každém třetím roce, osmý připadá na poslední rok cyklu.



## 7.5 Koptský kalendář

Koptové, potomci starých Egyptanů a obyvatelé Egyptské arabské republiky, jsou křesťané, ale uchovali si vlastní kalendář.<sup>22)</sup> Je založen na egyptském slunečním kalendáři. Má dvanáct měsíců o 30 dnech. Po posledním měsíci následuje pět zvláštních dnů, jednou za čtyři roky je přidáván ještě další den. Obyčejný rok koptského kalendáře má tedy 365, přestupný 366 dnů. Přestupný rok je tehdy, když při dělení letopočtu čtyřmi je zbytek 3. Koptský kalendář počítá léta podle Diokleciánovy éry, jejíž epochou je 1. thóvt 284, který odpovídá 29. srpnu podle juliánského kalendáře a 11. září gregoriánského kalendáře.<sup>23)</sup> V přestupných letech začíná rok o den později, 30. srpna podle juliánského, 12. září podle gregoriánského kalendáře (platí pro 20. a 21. století). Roku 2000 křesťanského letopočtu odpovídá rok 1716 (od 12. září 1999 do 10. září 2000) a 1717 (od 11. září 2000) Diokleciánovy éry.

## 7.6 Čínský kalendář

### 7.6.1 Čínský astronomický kalendář

Zavedení kalendáře a uspořádání času patřilo k nejdůležitějším úkolům starověkých čínských vládců. Podle staré tradice byl kalendář „ztělesněn v panovníkovi“.<sup>24)</sup> Čínský tradiční kalendář patří k nejstarším kalendářům vůbec. Přijali ho rovněž Japonci a fidili se jím až do roku 1872, kdy byl v Japonsku zaveden gregoriánský kalendář. Čínský kalendář je doložen již v 15.–12. století př. n. l. a tehdy prý byl již čtvrtým čínským kalendářem. K jeho sestavení napomohly dobré znalosti astronomie, díky nimž se podařilo stanovit délku lunárního měsíce a slunečního roku, na nichž byl kalendář postaven. V průběhu staletí sestavovali čínští astronomové stále dokonalejší kalendáře, v nichž využívali nových astronomických poznatků.<sup>25)</sup>

Čínský kalendář byl kalendář lunisolární. Nejstarší známý čínský kalendář vycházel z délky lunárního roku, jak ji stanovili astronomové v epoše Šang-Jin (18.–12. stol. př. n. l.), 356 dnů. Rok byl rozdělen do dvanácti měsíců po 29 a 30 dnech. Začátek měsíců stanovili čínští astronomové na skutečná novoluní. Délku lunárního roku vyrovnávali s délkou roku slunečního občasným vkládáním doplňkového měsíce. Doplňkové měsíce se vkládaly po zimním slunovratu. Začátek roku byl, prý již v polovině 3. tisíciletí př. n. l., položen do středu dráhy Slunce mezi zimním slunovratem a jarní rovnodenností, na novoluní měsíce *jin-jüe*, který odpovídal středu dráhy Slunce v souhvězdí Vod-





náře. V průběhu starověku se však začátek roku posouval oběma směry od tohoto znamení. V kalendáři *Tchaj-čchu li*, zavedeném roce 104 př. n. l., kdy byla provedena zásadní reforma kalendáře,<sup>26)</sup> se začátek roku znovu vrátil do znamení Vodnáře, a rok začínal prvním novoluním po vstupu Slunce do souhvězdí Vodnáře.

Mnohem dříve nežli Řekové objevili čínští astronomové také devatenáctiletý cyklus, v němž se vyrovnává délka slunečního roku s lunárními měsíci. Zjistili rovněž, že je třeba během devatenácti let vložit sedm lunárních měsíců, aby se lunární roky vyrovnaly se slunečním rokem. Počítali proto s devatenáctiletým kalendářním cyklem (tzv. *čang*), v němž sedm roků mělo třináct lunárních měsíců, osatni dvanáct. Předpokládali přitom, že rok má délku 12 a sedm devatenáctin měsíce. Doplňkový měsíc vkládali tehdy, když se zlomek přiblížil k jedničce, což je ve třetím, šestém, osmém, jedenáctém, čtrnáctém, šestnáctém a devatenáctém roce cyklu.<sup>27)</sup>

V moderní době začínaly měsíce čínského (do roku 1872 také japonského) kalendáře, stejně jako v dřívějších dobách novoluním. Obvyčejný rok měl dvanáct lunárních měsíců o délce 29 a 30 dnů. Měsíce o 29 dnech se nazývaly *siao*, měsíce o 30 dnech *ta*. Neměly jména, byly pouze číslovány. Měsíce o 29 a 30 dnech se však nestřídaly zcela pravidelně, ale byly řazeny tak, aby měsíc skutečně začínal novoluním. Obvyčejný čínský rok měl proto 354 nebo 355 dnů. Se slunečním rokem byl tento kalendář podle tradičních systémů po dvou až třech letech vyrovnáván vkládáním třináctého měsíce. Přestupný rok měl obvykle 384, vzácněji 383 dny, výjimečně 385 dnů. Vložený měsíc neměl vlastní číslo. Byl uváděn pod číslem předchozího měsíce s dodatkem *žun*. Nový rok připadal na skutečné novoluní toho měsíce, během něhož Slunce dosáhne znamení Ryb. Začínal tedy ve znamení Vodnáře. Mezními daty, na něž může začátek roku připadnout, jsou 20. leden a 19. únor gregoriánského kalendáře, výjimečně o jeden den dříve nebo později.<sup>28)</sup>

## 7.6.2 Čínský šedesátiletý cyklický kalendář

Pro počítání let používají Číňané od starověku cyklický způsob, založený na šedesátiletých cyklech. Tento systém byl ovlivněn starou čínskou filozofií. Rozšířil se rovněž v Japonsku, v Koreji, v Mongolsku a v Tibetu. Jeho základem bylo pět prvků, živlů. Bylo to dřevo (*mu*), oheň (*chuo*), země (*tchu*), kov (*řin*) a voda (*šuej*). Tato pětice prvků zahrnuje pevné a tekuté, chladné a teplé, planoucí a ochlazující jevy v přírodě. Každý prvek představoval dva rody, mužský a ženský, *jang* a *jin*. Z těchto dvou pětíc bylo urvořeno deset „nebeských kmenů“

(*tchien-kan*), které byly zaznamenány v deseti sloupcích se znaky *tia*, *i*, *ping*, *ting*, *wu*, *ti*, *keng*, *sin*, *žen* a *kuej*.<sup>29)</sup>

Druhou součástí cyklu tvořilo dvanáct „zemských větví“, *ti-c'*, které odpovídají dvanácti souhvězdím pod ekliptikou. K těm byla asi v prvním století př. n. l. přiřazena jména zvířat. Později byly označovány pouze znaky zvířat. – Jde tedy o čínský zvěrokruh. – První rok cyklu se nazývá *c'* a je rokem myši či krysy (*šu*), druhý rok, *čchou*, je rokem buvola (*niou*), třetí rok, *jin*, je rokem tygra (*chu*), čtvrtý, *mao*, je rokem zajíce (*tchu*), pátý, *čchen*, rokem draka (*lung*), šestý, *s'*, rokem hada (*še*), sedmý, *wu*, rokem koně (*ma*), osmý, *wej*, rokem ovce či kozy (*jang*), devátý, *žen*, rokem opice (*chou*), desátý, *jou*, rokem kohouta (*ti*), jedenáctý, *sü*, rokem psa (*čchüan*), dvanáctý, *chaj*, rokem vepře či kance (*ču*).

Cykly „nebeských kmenů“ a „zemských větví“ byly sloučeny do společné tabulky, která představuje šedesátiletý kalendářní cyklus:



Období	Cyklický znak	Nebeské kmeny										Zvířata
		mu dřevo		chuo oheň		tchu země		tin kov		šuej voda		
		tia	i	ping	ting	wu	ti	keng	sin	žen	kuej	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Z	I	c'	1	13	25	37	49	50	šü (myš)			
e	II	čchou	2	14	26	38	50	niou (buvol)				
m	III	jin	51	3	15	27	39	chu (tygr)				
s	IV	mao	52	4	16	28	40	tchu (zajíc)				
k	V	čchen	41	53	5	17	29	lung (drak)				
é	VI	s'	42	54	6	18	30	še (had)				
v	VII	wu	31	43	55	7	19	ma (kůň)				
ě	VIII	wej	32	44	56	8	20	jang (ovce)				
t	IX	žen	21	33	45	57	9	chou (opice)				
v	X	jou	22	34	46	58	10	ti (kohout)				
e	XI	sü	11	23	35	47	59	čchüan (pes)				
	XII	chaj	12	24	36	48	60	ču (vepř)				

Jednotlivé roky se označují dvěma cyklickými znaky, znakem nebeských kmenů i zemských větví. Tak je první rok cyklu (a také třináctý, dvacátý pátý, třicátý sedmý a čtyřicátý devátý), který je na průsečíku nebeského kmene *tia* a zemské větve *c'*; označen *tia-c'*; a je to rok dřeva a myši. Druhý rok (a také 14., 26., 38. a 50.) je rok *i-čchou*, rok dřeva a buvola. V praxi se však obvykle uvádí pouze druhý údaj.

Šedesátileté cykly počítají Číňané od roku myši, kdy prý začal panovat legendární vládce Chuang-ti.<sup>30)</sup> Tento rok odpovídá roku 2637 př. n. l. Od té doby uplynulo 77 úplných cyklů, od roku 1984 běží 78. cyklus. Údaj roku cyklického počítání byl v minulosti doplňován ještě údajem o letech panování vládnoucího císaře.



I když byl po vyhlášení republiky v roce 1911 v Číně zaveden také gregoriánský kalendář, platný od „prvního roku republiky“ 1912, a od roku 1949 se stal kalendářem oficiálním, používají Číňané v běžném životě dodnes tradiční kalendář s cyklickým počítáním let. Proto bývá cyklický kalendář označován jako „běžný“ nebo „obyčejný“. Podle cyklického kalendáře také Číňané obvykle udávají roky narození. Čínské noviny a časopisy uvádějí dvoji datum, podle gregoriánského a podle tradičního čínského kalendáře.

Roky posledního, 78., cyklu čínského cyklického kalendáře přibližně odpovídají následujícím letům křesťanského kalendáře (s odlišným začátkem roku):

1984 - 1:	rok dřeva a myši	2014 - 31:	rok dřeva a koně
1985 - 2:	rok dřeva a buvola	2015 - 32:	rok dřeva a ovce
1986 - 3:	rok ohně a tygra	2016 - 33:	rok ohně a opice
1987 - 4:	rok ohně a zajíce	2017 - 34:	rok ohně a kohouta
1988 - 5:	rok země a draka	2018 - 35:	rok země a psa
1989 - 6:	rok země a hada	2019 - 36:	rok země a vepře
1990 - 7:	rok kovu a koně	2020 - 37:	rok kovu a myši
1991 - 8:	rok kovu a ovce	2021 - 38:	rok kovu a buvola
1992 - 9:	rok vody a opice	2022 - 39:	rok vody a tygra
1993 - 10:	rok vody a kohouta	2023 - 40:	rok vody a zajíce
1994 - 11:	rok dřeva a psa	2024 - 41:	rok dřeva a draka
1995 - 12:	rok dřeva a vepře	2025 - 42:	rok dřeva a hada
1996 - 13:	rok ohně a myši	2026 - 43:	rok ohně a koně
1997 - 14:	rok ohně a buvola	2027 - 44:	rok ohně a ovce
1998 - 15:	rok země a tygra	2028 - 45:	rok země a opice
1999 - 16:	rok země a zajíce	2029 - 46:	rok země a kohouta
2000 - 17:	rok kovu a draka	2030 - 47:	rok kovu a psa
2001 - 18:	rok kovu a hada	2031 - 48:	rok kovu a vepře
2002 - 19:	rok vody a koně	2032 - 49:	rok vody a myši
2003 - 20:	rok vody a ovce	2033 - 50:	rok vody a buvola
2004 - 21:	rok dřeva a opice	2034 - 51:	rok dřeva a tygra
2005 - 22:	rok dřeva a kohouta	2035 - 52:	rok dřeva a zajíce
2006 - 23:	rok ohně a psa	2036 - 53:	rok ohně a draka
2007 - 24:	rok ohně a vepře	2037 - 54:	rok ohně a hada
2008 - 25:	rok země a myši	2038 - 55:	rok země a koně
2009 - 26:	rok země a buvola	2039 - 56:	rok země a ovce
2010 - 27:	rok kovu a tygra	2040 - 57:	rok kovu a opice
2011 - 28:	rok kovu a zajíce	2041 - 58:	rok kovu a kohouta
2012 - 29:	rok vody a draka	2042 - 59:	rok vody a psa
2013 - 30:	rok vody a hada	2043 - 60:	rok vody a vepře



### 7.6.3 Počítání let podle dynastií

Kromě počítání podle cyklů byly historické události v Číně datovány také podle panovnických dynastií a vládnoucích císařů. Interpretace těchto dat není jednoznačná. Podle tradice začíná čínský letopočet rokem 2357 př. n. l., kdy měl nastoupit na čínský trůn císař Jao. Od tohoto roku se počítají léta vlády panovníků a dynastií zpravidla takto:

2357–2255 př. n. l.	-	legendární císař Jao
2255–2205 př. n. l.	-	legendární císař Šun
2205–1766 př. n. l.	-	legendární dynastie Sia
1766–1122 př. n. l.	-	legendární dynastie Šang-Jin
1122–247 př. n. l.	-	tradiční data dynastie Čou
(246) 221–207 př. n. l.	-	dynastie Čchin
206 př. n. l. – 220 n. l.	-	dynastie Chan (Západní Chan do 9. stol., východní Chan 23–220 n. l.)
220–265	-	dynastie Wej
265–420	-	dynastie Ťin (Západní Ťin 265–317, Východní Ťin 317–420)
420–479	-	dynastie Sung
479–502	-	dynastie Čchi
502–557	-	dynastie Liang
557–589	-	dynastie Čchen
589–618	-	dynastie Suej
618–907	-	dynastie Tchang
907–960	-	období Pěti dynastií
960–1279	-	dynastie Sung
1280–1368	-	dynastie Jüan (mongolská)
1368–1644	-	dynastie Ming
1644–1911	-	dynastie Čching (mandžuská)
1912–1949	-	Čínská republika
1949–	-	Čínská lidová republika

### 7.6.4 Čínský sezónní kalendář

Na čínském venkově se vedle oficiálního gregoriánského kalendáře dodnes používá sezónní kalendář, který vznikl na konci 3. století př. n. l. a byl přizpůsoben zemědělskému roku a potřebám zemědělského obyvatelstva. Zemědělský rok byl tehdy, kromě dělení na čtyři roční období, rozdělen na dvacet čtyři klimatické sezóny podle postavení Slunce na ekliptice. Toto uspořádání roku nesouviselo s lunárními měsíci. Podle tohoto kalendáře čínští rolníci určovali čas zemědělských prací. Kalendář zemědělských sezón začíná „začátkem jara“ na počátku (4./5.) úno-



ra gregoriánského kalendáře a pokračuje po 15–16 dnech obdobím „dešťová voda“, „probuzení hmyzu“, „jarní rovnodennost“, „jasno a světlo“, „dešť pro obilí“, „začátek léta“, „malá hojnost“, „kosení obilí“, „letní slunovrat“, „malé vedro“, „velké vedro“, „začátek podzimu“, „konec vedra“, „bílá rosa“, „podzimní rovnodennost“, „chladná rosa“, „padání jinochů“, „začátek zimy“, „malý sníh“, „velký sníh“, „zimní slunovrat“, „malé mrazy“ až do doby „velkých mrazů“ na konci (od 20./21.) ledna.

## 7.7 Tibetský kalendář

Vlastní způsob počítání času používají Tibeťané, a podle nich také Mongolové, Bhútánci a Sikkimci. Tento způsob je znám jako *vnitrosijská chronologie*.<sup>311</sup>

### 7.7.1 Základní chronologické jednotky

Jako u všech kalendářů je základní jednotkou měření času den – *žak*, který Tibeťané počítají od východu Slunce do následujícího východu Slunce. Delší jednotkou je sedmidenní týden. Dny tibetského týdne jsou pojmenovány podle planet staré tibetské astronomie ve stejném pořadí jako odpovídající dny egyptského planetárního týdne:

<i>gza ňi-ma</i>	(„planeta Slunce“)	neděle
<i>gza zla-ba</i>	(Měsíc)	pondělí
<i>gza mig-dmar</i>	(Mars)	úterý
<i>gza lhag-pa</i>	(Merkur)	středa
<i>gza phur-bu</i>	(Jupiter)	čtvrtek
<i>gza pa-sangs</i>	(Venuše)	pátek
<i>gza spen-pa</i>	(Saturn)	sobota

Týdenní dny mají také typické symboly, případně bývají spojovány s některými „prvky“ (oheň, voda, vzduch, země), z astrologického hlediska jsou některé považovány za „šťastné“, jiné za „nešťastné“.

Další jednotkou je měsíc, *zla-ba*. Měsíce jsou v tibetském kalendáři označovány řadovými číslovkami (*zla-ba dang-po* = první měsíc, *zla-ba gñis-pa* = druhý měsíc, *zla-ba bži-pa* = třetí měsíc atd.), případně znamením tibetského zodiaku a pojmenováním pro měsíc (*zla*), jako například *brug-zla* = Dračí měsíc (konec února – začátek března), *sbrul-zla* = Hadí měsíc (březen – duben). Kromě toho existují pro měsíce různé poetické názvy a metaforická označení. Měsíce mají zpravidla třicet dnů. Dělí se na dvě části, na „horní měsíc“, nazývaný též „bílá strana“, tedy první polovinu měsíce (od 1. do 15. dne), a na „dolní měsíc“, zva-



ný také „černá strana“, představující druhou polovinu měsíce (od 16. do 30. dne). Dny v měsíci se dále seskupují do pěti šestidenních období. Ta jsou označována symbolickými názvy: *šťastný, dobrý, vítězný, prázdný a úplný*; nebo také: *hoch, dívka, jinoch, zralý*, tj. dospělý, a *stařena*, dny jsou v nich číslovány. Tak třeba *bzang-po gsum-pa* znamená „třetí dobrý“, to znamená třetí den období „dobrý“, tedy devátý den každého měsíce. – Stejný význam má i označení *bu-mo gsum-pa*, „třetí dívka“.

Vždy tři a tři měsíce se spojují v roční období. V mírném pásmu jsou čtyři: jaro, léto, podzim a zima. Někdy se objevuje i šest období; před-jaro, jaro, léto, období monzunových dešťů, podzim a zima.

Tibetský rok, *lo*, je rok lunisolární. Tvoří ho dvanáct, v přestupných letech třináct měsíců. Zařazování přestupných roků se řídí devatenáctiletým cyklem, takže každých devatenáct let je dvanáct let obyčejných o dvanácti měsících a sedm let přestupných o třinácti měsících. Aby se dosáhlo souladu kalendářních měsíců, které mají 30 dnů se synodickými měsíci (29d 12h 44min 2,98s), tedy s fázemi Měsíce, vypouští se podle potřeby některé „nešťastné“ dny, což jsou podle tibetských představ dny, které při počítání na prstech jedné ruky včetně započítání mezery mezi ukazováčkem a palcem připadají na tuto mezeru, tedy druhý, osmý, čtrnáctý, dvacátý, atd.

## 7.7.2 Označování let v tibetském kalendáři

Pro počítání let používají Tibeťané šest různých soustav:

### 7.7.2.1 Počítání let od nebo do stanovené události

Počítání let od nebo do nějaké události, skutečné nebo legendární, jako třeba vstoupení Buddhy do nirvány, příchod náboženského reformátora Atiši do Tibetu v roce 1042. Roky se od příslušné události počítají buď dopředu nebo dozadu, přičemž se rok události započítává do výpočtu. Nevýhodou tohoto způsobu je skutečnost, že není vždy přesně známo datum výchozí události.

### 7.7.2.2 Počítání let podle dvanáctiletého „Jupiterova“ cyklu

Označování let na základě dvanáctiletého, tzv. Jupiterova, cyklu, v němž jsou jednotlivé roky pojmenovány podle určitého zvířete (zna-



meni) zvěrokruhu. Tibetský zvěrokruh je shodný s čínským. Jednotlivá zvířata v něm mají následující označení: 1. *bji* (myš), 2. *glang* (buvol), 3. *stag* (tygr), 4. *jos* (zajíc), 5. *brug* (drak), 6. *sbrul* (had), 7. *rta* (kůň), 8. *lug* (ovce), 9. *spre* (opice), 10. *bja* (kohout), 11. *khji* (pes), 12. *phag* (vepř). Označení dvanáctiletého cyklu jako Jupiterova souvisí s tím, že planeta Jupiter projde na své dráze přibližně za jeden rok jedním zvířetníkovým znamením a svůj oběh okolo Slunce dokončí zhruba za dvanáct let.<sup>32)</sup> Podle tradice zavedla tento způsob označování let čínská princezna Wen-čcheng, manželka tibetského krále Srong-bcan-sgam-pa, v roce 641 n. l. Nejstarší datum uvedené tímto způsobem se vztahuje k roku 650 („rok psa“).

### 7.7.2.3 Šedesátiletý cyklus

Nejrozšířenější způsob představuje označování let v rámci šedesátiletého cyklu (*rab-bjung*), který byl uveden do Tibetu v roce 1027 současně s mystickým učením pozdního buddhismu zvaným Kálačakra (Kolo času). Šedesátileté cykly se řídily podle čínského nebo indického vzoru.<sup>33)</sup>

Podle tzv. *černého* neboli *čínského letopočtu* jsou roky podobně jako v čínském šedesátiletém cyklu uváděny kombinací již zmíněných dvanácti zvířat zodiaku a pěti prvků v pořadí dřevo (*šing*), oheň (*me*), země (*sa*), železo (*lčags*) a voda (*čhu*). Roky se přitom označují kombinací každého prvku vždy dvakrát s dvěma za sebou jdoucími zvířaty. Například Dřevěná myš, Dřevěný buvol, Ohňový tygr, Ohňový zajíc a tak dále jako v čínském kalendáři. Podle tzv. *bílého* nebo *indického kalendáře* je každý rok šedesátiletého cyklu pojmenován buď sanskrtským názvem nebo jeho tibetským překladem.

První šedesátiletý cyklus začínal rokem 1027, nikoli kombinací „Dřevěná myš“, která by měla být na začátku cyklu, ale „Ohňový zajíc“, aby byl tento cyklus v souladu s cyklem čínským. Další cykly následují v šedesátiletých intervalech. Současný cyklus je sedmnáctý od zavedení šedesátiletých cyklů a začal v roce 1987. V datováních se však obvykle uvádí pouze označení roku, nikoli pořadí cyklu.

Občas bývá v označení roku také uvedeno, zda jde o rok „mužský“, *pho*, což je v tibetském kalendáři označení pro liché roky, nebo o rok „ženský“, *mo*, tedy sudý. Někdy je místo kombinace prvku a zvířete uvedeno pouze pořadí roku v šedesátiletém cyklu řadovými číslovkami od 1. do 60.



### 7.7.2.4 Novodobý tibetský letopočet

V roce 1027 začal také moderní tibetský letopočet, tedy průběžné počítání let. Při označování let tímto způsobem je rok uveden slovy *rab-lo* a řadovou číslovkou („*rab-lo*“ je zkrácené *rab-bjung-gi lo*, tj. „rok šedesátiletého cyklu“). Rok 1027 je tedy *rab-lo* 1., rok 2000 je *rab-lo* 974.

### 7.7.2.5 Počítání podle cyklu 252 let

Kromě uvedených způsobů bývají někdy roky počítány v rámci cyklů o 252 letech, které vznikly z jednoho dvanáctiletého cyklu a ze čtyř cyklů šedesátiletých. Skládají se z pěti period, první o dvanácti letech, ostatní o šedesáti letech. Roky jsou označeny stejně jako v příslušných cyklech, ale léta I. a II. periody (1–72) jsou považována za neutrální (*ma-ning*, „bezpohlavní“), III. perioda, roky 73–132, je celá „mužská“, IV. perioda, roky 133–192, je celá „ženská“, roky V. periody, 193–252, jsou střídavě „mužské“ a „ženské“. Tento komplikovaný způsob je ovšem velmi vzácný. Zabývají se jím pouze učení lamové v tibetských kláštrech.

### 7.7.2.6 „Královský“ letopočet

Ojediněle se objevuje označení roku podle tzv. královského letopočtu, *rgjal-lo*, který je počítán od roku 127 př. n. l., údajného roku založení pololegendární dynastie tibetských králů.

## 7.8 Indické kalendáře

Indie je oblastí snad nejvíce roztříštěného chronologického systému. Tato roztříštěnost souvisí s historickým vývojem země, s dlouhodobou izolovaností jednotlivých indických kmenů a národů, které měly vlastní kulturu i vlastní jazyky. Od starověku do současnosti byla v Indii souběžně užívána řada kalendářů založených na různých systémech.<sup>34)</sup> Většinou to byly lunisolární kalendáře, v některých však hrály velkou roli také hvězdy. Z několika desítek indických kalendářů zde mohou být zmíněny jen některé nejznámější.

V nejstarších dobách<sup>35)</sup> počítali asi Indové, podobně jako většina národů, s lunárním kalendářem, který se však snažili udržet v souladu s ročními dobami. Neměli tehdy ještě dostatečné astronomické





znalosti, které by jim umožnily zavést pravidelný systém vkládání doplňkových měsíců, takže byli nejspíše odkázáni na v podstatě svobodně vkládání nebo vypouštění dnů. Byl to tedy jakýsi ještě primitivní lunisolární kalendář.

### 7.8.1 Chronologie védského období

Prvním známým chronologickým systémem v Indii byl védský kalendář.<sup>36)</sup> Z pramenných zpráv je zřejmé, že velké účtě se v představách véd těšil Měsíc. Ten byl „měřítkem času“. Jednotlivé fáze Měsíce měly své vlastní názvy, byly zobrazovány jako manželky Měsíce a vzývány v hymnech. Nazývaly se *Anumati* („narůstající Měsíc“), *Ráká* („úplněk“), *Kuhú* („ubývající Měsíc“) a *Siniváli* („novoluní“). Védský rok nebyl ještě upraven důsledně podle lunárních měsíců, ale měl 360 dnů, které byly rozděleny do dvanácti měsíců po třiceti dnech. Vznikl zřejmě ze snahy vyrovnat oběh Měsíce s ročními dobami, ale nedostatečné znalosti astronomie nedovolovaly přesněji určit dobu oběhu Luny okolo Země a Země okolo Slunce. Také pravidelná interkalace ještě nebyla známa. Prameny neinformují o tom, jakým způsobem byl tento rok udržován v souladu s ročními dobami. Zřejmě byla jeho délka upravována podle okamžité potřeby, takže 360 dnů, o nichž jednoznačně informuje védská literatura, bylo nejspíše pouze teorií. Později byly zavedeny pětileté kalendářní cykly (*juga*),<sup>37)</sup> kterých snad bylo užíváno k úpravě délky roku, ale konkrétní zprávy o tom nejsou k dispozici.

V pozdější literatuře védského období se objevují také zmínky o *nakšatrách*. Tento termín znamenal původně „hvězdu“, postupně však se vyhranil jako označení 27 nebo 28 částí oblohy, v nichž se pohyboval Měsíc, a příslušných souhvězdí. *Nakšatra* sloužila především astrologii, která se v Indii velmi rychle rozšířila, ale pronikla i do občanského života obyvatel Indie. Kněží využívali postavení Měsíce v určitém z lunárních cyklů (*asterismů*) – *nakšater* ke stanovení termínů obětí.

### 7.8.2 Chronologie povédského období

Během vývoje<sup>38)</sup> indické chronologie se výrazně zlepšily astronomické znalosti, především pokud jde o zdánlivé pohyby Slunce a Měsíce, takže mohl být kalendář v povédském období opřen o pevnější astronomický základ. Časově je toto období obtížně vymezitelné. Sahá od období eposu *Mahábháraty* a literatury *Suter* (snad od 4. století př.

n. 1.) asi do prvních století našeho letopočtu. V tomto období se vedle roku o 360 dnech objevily další typy roku, které ukazují na to, že byla již přesněji známa délka zdánlivého oběhu země okolo Slunce, a také délka lunárního a siderického měsíce. Prameny této doby se zmiňují především o roku *nakšatra*. Toto označení bylo již užíváno pro 27. část ekliptiky, tedy 13°20', rovněž pro dobu, za kterou Měsíc nebo jiné nebeské těleso prošlo touto částí ekliptiky. *Nakšatra* odpovídala přibližně délce siderického měsíce (asi 27 1/3 dne). V praxi byl rok *nakšatra* zaokrouhlen na „hvězdný rok“ o dvanácti měsících po 27 dnech (324 dny), případně „přestupný hvězdný rok“ o 13 měsících (351 den). Hvězdné roky měly ovšem pouze astrologický význam.

Dalšími typy roku byl rok lunární, *čandra-sanvatsara*, o 354 dnech, a rok o 360 dnech, nazývaný *savana-*, *karma-* nebo *rtu-sanvatsara*. Aby mohly být tyto roky uvedeny do souladu, byl zaveden sluneční rok (*áditja-sanvatsara* nebo *súrja-*) o 366 dnech a na jeho základě byly vytvořeny pětileté cykly o 1830 dnech, zvané *juga*, do nichž se vejdou celé měsíce všech čtyř typů roku. Rok o 366 dnech byl jistým pokrokem oproti roku o 360 dnech, i když pro sestavení stálého kalendáře také nebyl vhodný. Prameny se zmiňují ještě o roce o 378 dnech.

Do této doby sahají také počátky dvou cyklů Jupitera, dvanáctiletého a šedesátiletého, které však byly pro počítání času využívány až v následujícím období.

V chronologii se rovněž objevily velké časové cykly počítající s miliony let.<sup>399</sup> Byla to *kalijuga* neboli Věk hříchu (360 000 let), *dvápara-juga* – Věk pochybností (720 000 let), *trétajuga* – Věk tří obětích ohňů (1 080 000 let), a *krtajuga* – Věk pravdy (1 440 000 let), celkem 3 600 000 let. Každému z těchto čtyř věků předchází úsvit a soumrak, čítající 36 000 let u *kalijugy*, 72 000 let u *dváparajugy*, 108 000 let u *trétajugy* a 144 000 let u *krtajugy*, celkem 4 320 000 let. Toto období se nazývá „Velký věk“, *mahájuga*.

### 7.8.3 Chronologie textů Siddhánty

Někdy v prvních stoletích našeho letopočtu se objevil zcela odlišný systém počítání času, který se mohl opřít o stále přesnější astronomické znalosti. Odrazilo se v nich nejen dokonalejší vlastní pozorování a výpočty Indů, ale také znalost západní vědy. Tyto poznatky jsou shrnuty ve čtyřech základních dílech nazývaných *Siddhánty* (*Súrja-Siddhánta*, *Vásištha-Siddhánta*, *Pauliša-Siddhánta* a *Rómaka-Siddhánta*).<sup>400</sup> Tato díla, zvláště pak první z nich, tvoří základ indické astronomie a chronologie. *Súrja-Siddhánta* si udržela význam pro počítání času do moderní doby.



### 7.8.3.1 Sluneční kalendáře

V tomto novém systému se vedle již zmíněných 27 nakšater uplatnil zodiak<sup>41)</sup> o dvanácti částech, znameních (*rāši*), rozdělených na 30 stupňů (*anša*), každý stupeň o 60 minutách (*kalā*), každá minuta o 60 sekundách (*vikalā*). Prosadilo se také šedesátinné dělení dne. Doby oběhu planet byly známy mnohem přesněji nežli v předchozím období. Rovněž rozdíl mezi délkou siderického a tropického roku.

Indické chronologické systémy vycházející z textů Siddhánty a příbuzných spisů počítaly jak se slunečními, tak s lunisolárními lety. Sluneční kalendáře<sup>42)</sup> byly založeny na siderickém (hvězdném) slunečním roku. – Nesprávně stanovená délka siderického roku (365,25876 místo 365,25636 dnů), užívaná po patnáct století, způsobila, že se začátek roku za tuto dobu o 22 až 23 dny posunul. – Rok byl rozdělen do šesti ročních dob (*rtu*). Ty odpovídaly době, za kterou Slunce projde dvěma znameními zodiaku. Nazývaly se *šišira* (předjaří), *vasanta* (jaro), *grīšma* (léto), *varšá* (doba deštů), *šarad* (podzim) a *hémanta* (zima). Dále se sluneční rok dělil do 12 slunečních měsíců. Ty odpovídaly době, kterou se Slunce zdrží v jednotlivých znameních zodiaku. Protože ekliptika byla rozdělena rovnoměrně, zatímco Slunce postupuje v jednotlivých ročních dobách různou rychlostí, nejsou indické sluneční měsíce stejně dlouhé, ale zimní měsíce jsou kratší a letní delší. Délka indických slunečních měsíců se pohybuje mezi 31d 15h a 29d 8h. V různých oblastech začínaly měsíce buď východem Slunce v den, kdy Slunce mělo vstoupit do dalšího znamení, nebo den následující, případně až třetí den.

Sluneční dny začínaly východem Slunce. Sluneční den<sup>43)</sup> se dělil na 60 *gharik*, každá *ghariká* na 60 *pal*, *pala* na 60 *vipal*, *vipala* na 60 *prativipal*. *Prativipala* byla nejmenší časovou jednotkou. Odpovídala 0,4 sekundy. Další jednotky dělení dne tvořily *prána* (= 10 *vipal*, tj. 4 sekundy) a *vinádi* (= 6 *prán*, tj. 24 sekundy). Sluneční dny byly uspořádány do sedmidenního týdne (*vára*). Týdenní dny měly vlastní pojmenování, která však měla řadu synonym.<sup>44)</sup>

### 7.8.3.2 Lunisolární kalendáře

Sluneční kalendáře byly používány především v Bengálsku, v některých oblastech střední a jižní Indie a v Tamilpádu. Většina území Indie se však řídila kalendáři lunisolárními. Obyčejný lunisolární rok (*sanvatsara-mána*) měl 354 nebo 355 dnů, přestupný (*adhīča-sanvatsara*) 383, 384 nebo 385 dnů. Obyčejný rok se dělil do 12 měsíců, jejichž délka byla rovněž proměnlivá, ale kratší nežli u slunečních mě-



siců. Lunární měsíce začínaly následující den po úplňku a dělily se na dvě poloviny. První byla temná polovina (*kršna pakša*), druhá, která začíná o novoluní, se nazývala světlá polovina (*šukla pakša*). Základem uspořádání lunisolárního kalendáře byl opět devatenáctiletý cyklus. Interkalace<sup>45)</sup> byla obvykle prováděna ve 3., 5., 8., 11., 14., 16. a 19. roce cyklu.

Jednou ze základních chronologických jednotek byla *tithi*,<sup>46)</sup> třicátá část doby, která uplyne mezi dvěma novoluními, tedy „lunární den“. Jeho střední délka je 23h 37min 28,1s; jeho skutečná délka je však velmi proměnlivá. Tithi měly své vlastní názvy.

### 7.8.3.3 Označování let

#### 7.8.3.3.1 Jupiterovy cykly

Jako časový údaj bývá v indických kalendářích a v datováních nápisů uváděn šedesátiletý Jupiterův cyklus a dva druhy dvanáctiletého Jupiterova cyklu.<sup>47)</sup> Jednotlivé roky mají v obou cyklech svá pojmenování, která jsou uváděna jako označení roku. Šedesátileté cykly v severní Indii počítaly se skutečnými „Jupiterovými lety“ (*sanvatsara*). Ty nebyly shodné se slunečním rokem, ale představovaly období, za něž planeta Jupiter projde jedním znamením zvířetníku. V jižní Indii byly „Jupiterovy roky“ shodné s lunisolárními nebo se slunečními lety.

#### 7.8.3.3.2 Indické letopočty

Také roky byly v Indii počítány podle různých ér.<sup>48)</sup> Vedle letopočtů sousedních zemí, jako byla hidžra nebo seleukovská éra, jež se objevují také v Indii, a vedle křesťanského letopočtu, který spolu s gregoriánským kalendářem zavedla v Indii britská správa po ovládnutí země (užívá se od roku 1757), existovala řada letopočtů domácích. Některé měly politický původ a souvisely obvykle se změnami politické moci, jiné vznikly z náboženských důvodů. Vzácně mají původ astronomický. Letopočty mívaly navíc různé zvláštnosti a lokální varianty. Z několika desítek indických letopočtů a jejich variant zde lze zmínit jen některé.

V severní Indii, především v Kašmíru, se používala éra *Saptarši-Kalá*. Tato éra představuje cyklus 2700 let, přičemž každých sto let se počítá od začátku. Její epocha sahá do roku 4077 př. n. l. Obyvatelé Nepálu užívali éru pojmenovanou po lidu, který kdysi ovládal toto území, *névárskou*. Tato éra prý byla zavedena v roce 880 n. l., léta byla počítána od roku 878/879. Névárská éra zanikla v 18. století. Rov-



něž v Nepálu, a také v severozápadní Indii byla užívána éra *guptorská* s epochou v roce 319 n. l.

Jedním z nejrozšířenějších letopočtů v Indii byla *Vikramova éra*. Byla užívána v severní a ve střední Indii. Začínala rokem 58 př. n. l.

Ve střední Indii byla po téměř dvě tisíciletí rozšířena éra *Šaka* (šaká), kterou tradice spojuje s dynastií stejného jména. Epochou této éry byl 15. březen 78 n. l. (do dnešní doby se však nový rok této éry posunul do doby okolo 12. dubna). Byl to mimo jiné hlavní letopočet, s nímž počítali astronomové.

V některých oblastech jižní Indie, především na pobřeží Málábaru a v sousedních oblastech, se užívala éra *Kollam*. Počítala v tisíciletých cyklech a začíná roku 824/825 n. l. V Zadní Indii byla s rozšířením buddhismu zavedena zvláštní barská náboženská éra zvaná *Mug*. Začínala rokem 638 n. l. V návaznosti na učení buddhismu vnikl i další letopočet, počítaný od Buddhova odchodu do nirvány. Jeho počátek se obvykle klade do roku 544 př. n. l.

Většinou v astronomické literatuře se objevuje éra *kalijuga* se začátkem 18. února 3102 př. n. l.

## 7.8.4 Reforma indického kalendáře

Velký počet kalendářů v jedné zemi<sup>49)</sup> představoval značné komplikace jak v uvádění časových údajů a v jejich převádění na jiné kalendáře, tak i při každoročním vydávání tištěných kalendářů, které měly všechny užívané systémy zachytit. Ještě v polovině 20. století se v Indii užívalo více než třicet kalendářů, mimo jiné kalendář bengálský, hindský, tamilský, muslimský i gregoriánský, a tištěný kalendář, který v Indii každoročně vycházel, měl více než 3000 stran. Ve snaze vyřešit tento problém vyvíjela indická vláda po druhé světové válce velkou iniciativu v jednáních o reformě kalendáře a o zavedení jednotného kalendáře postaveného na ryze vědeckých základech pro celý svět.<sup>50)</sup> V listopadu 1952 byl v Indii jmenován zvláštní výbor pro reformu kalendáře, složený z předních indických odborníků. Po ztroskotání jednání o reformu kalendáře na půdě OSN v letech 1955–1956 nezbylo, nežli reformovat kalendář alespoň v samotné Indii. Indický výbor tedy vypracoval jednotný kalendář pro celou zemi. Ten vešel v platnost 22. března 1957.

Nový indický kalendář<sup>51)</sup> je založen na éře Šaka jako nejrozšířenějším indickým letopočtu. Kalendářní rok je odvozen od slunečního roku tropického. Obvyčejný rok má 365 dnů, jednou za čtyři roky je rok přestupný o 366 dnech. K přesnějšímu vyrovnání délky kalendářního a tropického roku mají být třikrát za čtyři sta let přestupné dny vyne-



chány. Přestupné roky i sluneční vyrovnání jsou zařazeny do těchto let, ve kterých jsou v gregoriánském kalendáři. Protože indický kalendář počítá s érou začínající roku 78 př. n. l., je pravidlo pro přestupná léta stanoveno tak, že se přestupný den vkládá tehdy, když je součet roku a čísla 78 beze zbytku dělitelný čtyřmi. Dá-li však součet roku a čísla 78 celé století, přestupný den se vynechá, s výjimkou těch let, jejichž číslo je po přičtení čísla 78 beze zbytku dělitelné čtyřmi sty.

Kalendářní rok začíná dnem následujícím po jarní rovnodennosti. Je rozdělen do dvanácti měsíců o 30 nebo 31 dnech. Měsíc *čaitra* (30/31 den) odpovídá době od 22./21. března do 20. dubna gregoriánského kalendáře, *vaišákha* (31 den) odpovídá době od 21. dubna do 21. května, *djaištha* (31 den) od 22. května do 21. června, *ášádha* (31 den) od 22. června do 22. července, *šrávana* (31 den) od 23. července do 22. srpna, *bhádra* (31 den) od 23. srpna do 22. září, *ášvina* (30 dnů) od 23. září do 22. října, *kártika* (30 dnů) od 23. října do 21. listopadu, *agrahájana* (30 dnů) od 22. listopadu do 21. prosince, *pauša* (30 dnů) od 22. prosince do 20. ledna, *mágha* (30 dnů) od 21. ledna do 19. února, *phálguna* (30 dnů), od 20. února do 20. března.

## 7.9 Kalendáře středoamerických předkolumbovských civilizací

Svěbytné chronologické systémy vytvořily národy Mezoameriky, tedy indiánské civilizace Střední Ameriky (oblasti zahrnující střední a jižní Mexiko, Guatemala, Belize, Salvador a části Hondurasu, Nikaraguy a Kostariky). Tyto systémy téměř zanikly spolu se středoamerickými civilizacemi po objevení Ameriky v důsledku španělské invaze na konci 15. století. Jen obtížně se proto podařilo na základě nečetných pramenů některé z nich rekonstruovat. Nejlépe jsou známy kalendáře dvou nejproslulejších předkolumbovských civilizací, Mayů a Aztéků.<sup>52)</sup>

### 7.9.1 Kalendář Mayů

Mayové, obyvatelé poloostrova Yucatánu v dnešním Mexiku, vytvořili obdivuhodnou kulturu, jejíž rozkvět lze datovat do doby mezi čtvrtým a desátým stoletím. Vynikající matematické a astronomické znalosti umožnily Mayům vytvořit chronologický systém, který někteří badatelé považují za nejdokonalejší na světě.<sup>53)</sup> Mayové přitom mohli využít svého systému počítání a znalosti nuly, které rozvinuli dávno před 8. stoletím, kdy je poznali Indové, od nichž tyto poznatky pro-



střednictvím Arabů převzala Evropa. Ačkoli se z mayského kulturního dědictví dochovaly pouze čtyři kodexy a ani španělští autoři 16. a 17. století nevěnovali mayské kultuře větší pozornost, bylo možno do značné míry rekonstruovat mayský systém počítání času jednak na základě jeho pozůstatků, které přežily v některých krajích, jako třeba v horských oblastech Guatemaly, hlavně však díky četným kalendářovým nápisům na kamenných památkách, především na stélách, které unikly zničení.

Přestože všechny stránky mayského uspořádání času nejsou ještě dostatečně objasněny, je zřejmé, že mayská kněžská, ačkoli se vyznala v astronomii – zcela jistě znala lunární cykly a cykly Venuše –, dala při sestavování kalendáře přednost matematickým konstrukcím před oběhem Země a Měsíce, na nichž zakládala své kalendáře většina kulturních společností v Evropě a v Asii. Počítání času založili Mayové na dvacítkové soustavě. Dvacítka, která byla také základem mayské matematiky, bývá spojována s počtem prstů na ruce a na nohou. Dalším „magickým“ číslem mayské soustavy počítání času bylo posvátné číslo třináct. To zase odpovídalo počtu prastarých mayských božstev a bylo symbolem nebe. Obě tato čísla byla využita při tvorbě mayské chronologické soustavy.

Základní jednotkou měření času byl, stejně jako ve všech kulturních společnostech, den. Mayové ho nazývali *kin* (tj. „slunce“, „den“, „kněz“). Další uspořádání mayského kalendáře se však od většiny známých kalendářů odlišovalo. Pro měření času používali Mayové několik typů roku.

Jednak to byl rok o 360 dnech. Tento rok se nazýval *tun* (tj. „kámen“, podle kamenů, které Mayové vztyčovali na počítání let). Byl rozdělen do 18 měsíců, každý měsíc, *uinal* (*u* bylo mayské označení pro lunu), měl dvacet dnů. Dny měsíců byly označovány čísly od 0 do 19. Kromě toho měly zvláštní znaky, a také vlastní názvy:

- |                                    |                                    |
|------------------------------------|------------------------------------|
| 0. – <i>Imix</i> (Leknín)          | 10. – <i>Chuen</i> (Opice)         |
| 1. – <i>Ik</i> (Vlír)              | 11. – <i>Eb</i> (Zlý déšť)         |
| 2. – <i>Akbal</i> (Temnota)        | 12. – <i>Ben</i> (Zelená kukuřice) |
| 3. – <i>Kan</i> (Kukuřice)         | 13. – <i>Ix</i> (Jaguár)           |
| 4. – <i>Chicchan</i> (Nebeský had) | 14. – <i>Men</i> (Orel)            |
| 5. – <i>Cimi</i> (Smrt)            | 15. – <i>Cib</i> (Vosk)            |
| 6. – <i>Manik</i> (Jelen)          | 16. – <i>Caban</i> (Země)          |
| 7. – <i>Lamat</i> (Venuše)         | 17. – <i>Eznab</i> (Pazourek)      |
| 8. – <i>Muluc</i> (Jadeit; Voda)   | 18. – <i>Cauac</i> (Bouře)         |
| 9. – <i>Oc</i> (Pes)               | 19. – <i>Ahau</i> (Pán)            |





Rovněž měsíce měly své názvy:

- |                    |                     |
|--------------------|---------------------|
| 1. - <i>Pop</i>    | 11. - <i>Zac</i>    |
| 2. - <i>Uo</i>     | 12. - <i>Ceh</i>    |
| 3. - <i>Zip</i>    | 13. - <i>Mac</i>    |
| 4. - <i>Zotz</i>   | 14. - <i>Kankin</i> |
| 5. - <i>Tzec</i>   | 15. - <i>Muan</i>   |
| 6. - <i>Xul</i>    | 16. - <i>Pax</i>    |
| 7. - <i>Yaxkin</i> | 17. - <i>Kayab</i>  |
| 8. - <i>Mol</i>    | 18. - <i>Cumhu</i>  |
| 9. - <i>Chen</i>   | 19. - <i>Uayeb</i>  |
| 10. - <i>Yax</i>   |                     |

Pro všední život mayských rolníků byl však rok o 360 dnech nevhodný. Ti měřili čas roky o 365 dnech, které byly lépe přizpůsobeny přirozenému roku. Rok o 365 dnech se nazýval *haab*. Byl tvořen opět osmnácti měsíci o dvaceti dnech. Na konec roku však byl přidáván doplňkový „měsíc“ *Uayeb* o pěti dnech (0–4). Tyto dny byly sváteční a byly zasvěceny některému z bohů, ochránci následujícího roku. Ačkoli mayští kněží dokázali určit délku tropického roku se značnou přesností (spočítali ji na 365,242 dne) a věděli, že zlomek, o který je sluneční rok delší, nežli byl mayský kalendářní rok, tvoří za šedesát let asi patnáct dnů, do jejich kalendáře se tato délka nepromítla.

Kromě měsíců znali Mayové také týdny. Ty měly stejný počet dnů jako měsíc, tedy 20, začínaly však v jiný den nežli měsíc. Měly rovněž svá vlastní jména: *Imix, Ik, Akbal, Kan, Chicchan, Cimi, Manik, Lamat, Muluc, Oc, Chuen, Eb, Ben, Ix, Men, Cib, Caban, Eznab, Cauac, Ahau*.<sup>54)</sup> Vedle dvacetidenních týdnů používali Mayové ještě třináctidenní týdny. Jejich dny byly označovány čísly od 1 do 13. Obě řady, řada o dvaceti a řada o třinácti dnech, probíhaly na sobě nezávisle bez ohledu na měsíce a roky. Z některých mayských textů však vyplývá, že Mayové znali ještě devítidenní týdny, přesnější týdny o devíti nocích, podléhajících devíti bohům podzemní říše.<sup>55)</sup>

Ke kultovním účelům používali mayští kněží „roky“ o 260 dnech. Nazývali je *tzolkin*, tj. „počítání dnů“. V tomto období bylo dvacet denních znamení kombinováno s čísly 1–13. *Tzolkin* tedy tvořilo třináct „měsíců“ o 20 dnech. Jednotlivé dny *tzolkinu* měly specifický prognostický význam. Byly to personifikované síly, bohové, které Mayové uctívali, přinášeli jim oběti a obraceli se k nim se svými prosbami. Dny byly ještě spojovány do nekonečné řady se zmíněnými devíti Pány Noci.<sup>56)</sup> *Tzolkin* byl tedy umělý matematický útvar. Neměl žádný vztah k astronomii ani k přírodě vůbec. Období 260 dnů následovala po sobě bez ohledu na sluneční rok a na střídání ročních dob. Původ těchto „roků“ není zřejmý. Jejich délka bývá spojována s počtem dní těhotenství nebo s délkou vegetačního období.



Jednotlivé časové úseky mayského kalendáře byly vzájemně uváděny do souladu v rámci delších období. Podle způsobu jejich počítání rozlišovali Mayové tzv. „krátký“ a „dlouhý“ počet.

Krátký počet vznikl spojením posvátného kalendáře o 260 dnech (tzolkin) se slunečním rokem o 365 dnech (haab). Tvořil ho cyklus 52 let (4 x 13 haabů), který měl 18 980 dnů. Ty zároveň představovaly 73 tzolkiny (260 x 73 = 18 980). Po tomto cyklu se opakovaly ve stejném pořadí dny, týdny a měsíce.<sup>57)</sup> Tento cyklus byl také nazýván *kalendářové kolo* nebo *dvaapadesátiletý cyklus*. Počítaly s ním všechny národy, které převzaly kalendář od Mayů, nebo jejichž kalendáře měly společný základ s mayským kalendářem. Konec tohoto cyklu měl pro ně zpravidla kultovní význam.

V rámci tohoto počtu užívali Mayové ještě čtyřletý cyklus s roky o 365 dnech (haaby), tedy 1460 dnů. Po jeho uplynutí se opakovaly ve stejném pořadí názvy dnů a pořadí měsíců.

Základem dlouhého počtu byl rok o 360 dnech, tun, a jeho části, kin a uinal. Opakovaným násobením tunů dvaceti vznikly další časové jednotky, jejichž pomocí bylo možno vyjádřit údaje ve velkém časovém rozpětí. Tyto jednotky používali Mayové k vyjádření dat historických událostí, zatímco v běžném životě počítali čas podle haabů a „krátkého počtu“. Základními jednotkami „dlouhého počtu“ byly *katun*, období dvaceti tunů (7 200 dnů, tj. necelých 20 let). Dvacetnásobkem katunu byl *baktun* (144 000 dnů, tj. téměř 400 let). Dvacetnásobkem baktunu byl *piktun* (2 880 000 dnů, tj. téměř 8 000 let). Dvacet *pictunů* tvořilo *calabtun* (57 600 000 dnů), dvacet *calabtunů* *kinchiltun* (1 152 000 000 dnů) a dvacet *kinchiltunů* *alautun* (23 040 000 000 dnů).<sup>58)</sup> Vzájemný vztah těchto jednotek vyplývá z následující tabulky:

1 kin		1 den
1 uinal	= 20 dnů	20 dnů
1 tun	= 18 uinalů	360 dnů
1 katun	= 20 tunů	7 200 dnů
1 baktun	= 20 karunů nebo 400 tunů	144 000 dnů
1 piktun	= 20 baktunů nebo 8 000 tunů	2 880 000 dnů
1 calabtun	= 20 piktunů nebo 160 000 tunů	57 600 000 dnů
1 kinchiltun	= 20 calabtunů nebo 3 200 000 tunů	1 152 000 000 dnů
1 alautun	= 20 kinchiltunů nebo 64 000 000 tunů	23 040 000 000 dnů



Katuny byly označovány názvem a pořadovým číslem svého posledního dne (*katun 13. ahau* je období 7 200 let končící 13. den třináctidenního týdne). Vzhledem k délce katunu, která je beze zbytku dělitelná dvaceti, ale nikoli třinácti, začínal i končil každý katun stejnými dny v měsíci (první den všech katunů byl *imix*, poslední *ahau*), ale jiným dnem třináctidenního týdne (po uplynutí každého katunu byl *ahau* o dva týdenní dny dříve; v uvedeném případě by následující katun končil 11. *ahau*). Celý cyklus by se se stejnými názvy a pořadím dnů opakoval po 13 katunech, tedy po 93 600 dnech. Ukončení katunu, které člověk mohl zažít pouze dvakrát až třikrát v životě, bylo obvykle spojeno s oslavou.

V datování na mayských stélách a chrámech byl uveden příslušný počet úplných cyklů (v pořadí *picun*, *baktun*, *katun*), dále počet tunů, uinalů a kinů, jež uplynuly od legendárního začátku mayského letopočtu, za který byl považován den 0.0.0.0.4. *ahau 8. cumhu.*, což je v přepočtu na současný kalendář zpravidla ztotožňováno s 12. srpnem 3113 př. n. l.<sup>59)</sup> Datum 10. 1. 9. 17. 18. 2. *etznab 11. kankin* znamená, že od výchozího data uplynulo 10 baktunů, 1 katun, 9 tunů, 17 uinalů a 18 kinů (celkem 1 450 798 dnů) a bude druhý den třináctidenního týdne, den *etznab* jedenáctého měsíce *kankinu*. Na křesťanský letopočet lze tento údaj převést tak, že počet dnů dělíme délkou juliánského roku (dělíme 365,25), dostaneme 3 972 celých let, odečteme je od výchozího roku 3113, výsledek, 859, je příslušným rokem křesťanského letopočtu. (Denní datum odpovídá 7. říjnu, jak vyplývá ze speciálních tabulek.)<sup>60)</sup>

Vedle uvedených kalendářů znali Mayové také lunární kalendář o měsících s 29 a 30 dny. Dny byly opět číslovány od nuly, stejně jako ve dvacetidenním měsíci. Šest lunárních měsíců tvořilo lunární půlrok. Po jeho uplynutí nastával opět první měsíc. Jednotlivá mayská města používala různé varianty lunárních kalendářů.

## 7.9.2 Aztécký kalendář

Od 11. století přicházely do centra dnešního Mexika nomádské kmeny. Po dlouhých vzájemných bojích se nakonec vlády nad nimi zmocnili Aztékové. Aztékové navázali na tradice starých středoamerických civilizací, především na duchovní dědictví Mayů. Také aztécký kalendář užívaný v Mexiku do jeho ovládnutí španělskými dobyvateli, má četné společné rysy s kalendářem mayským.<sup>61)</sup>

Aztécký kalendář se rovněž skládal z podobných cyklů jako kalendář Mayů. Byl to především obřadní cyklus o 260 dnech, který Aztékové nazývali *tonalpohualli*, tj. „počítání dnů“, a rok o 365 dnech, *xi-*



*huitl* nebo *xihupohualli*, tj. „počítání let“. Kalendář o 260 dnech vznikl kombinací „týdne“ o dvaceti dnech a „týdne“ o třinácti dnech. Dny dvacetidenního týdne byly označovány většinou zvířecími znameními, dny třináctidenního týdne byly číslovány. V tomto systému měl tedy každý den jedno z dvaceti znamení a některé z čísel 1–13. Stejná kombinace znamení a čísla může během 260 dnů nastat pouze jednou, takže jí byl den v rámci cyklu pevně určen. Vztah znamení a čísel v aztéckém kalendáři o 260 dnech byl následující:

Dvacetidenní týden (znamení dnů)	Třináctidenní týden
I <i>Cipactli</i> (Aligátor, Kajman)	1
II <i>Ehecatl</i> (Vitr)	2
III <i>Calli</i> (Dům)	3
IV <i>Cuetzpallin</i> (Ještěrka)	4
V <i>Coatl</i> (Had)	5
VI <i>Miquiztli</i> (Smrt)	6
VII <i>Mazatl</i> (Jelen)	7
VIII <i>Tochtli</i> (Králík)	8
IX <i>Atl</i> (Voda)	9
X <i>Itzcuintli</i> (Pes)	10
XI <i>Ozomatli</i> (Opice)	11
XII <i>Malinalli</i> (Tráva)	12
XIII <i>Acatl</i> (Třtina)	13
XIV <i>Ocelotl</i> (Jaguár)	1
XV <i>Cuauhtli</i> (Orel)	2
XVI <i>Cozcaquauhtli</i> (Kondor)	3
XVII <i>Ollin</i> (Pohyb)	4
XVIII <i>Tecpatl</i> (Pazourek)	5
XIX <i>Quiahuitl</i> (Děšť)	6
XX <i>Xochitl</i> (Květina)	7

Těmto dnům přikládali Aztékové příznivý nebo nepříznivý, případně neutrální význam, což bylo důležité především pro věštby. Aztékové se také před důležitým jednáním nebo podnikáním radili s kněžími. Na den měly vedle znamení vliv také určité řady bohů. Jednu z nich tvořilo třináct „Pánů dnů“, *Toulteuctin*, kteří byli spojeni s ptáky a v opakující se řadě provázeli jednotlivé dny, dále devět „Pánů noci“, *Yahualteuctin*, kteří také provázeli dny v nekončících cyklech.

Tonalpohualli byly navíc spojovány s různými barvami, s pěti směry (sever, jih, západ, východ, střed) a se zvířaty. Byl to komplexní systém, který měl význam především pro věštby.

Druhým cyklem, který Aztékové používali, byl sluneční rok o 365 dnech, *xihupohualli*, „počítání let“. Byl rozdělen na 18 chronologických jednotek, „měsíců“, o dvaceti dnech a zbylých pět dnů (*nemon-*

temi nebo nen-ontemi). Původ tohoto útvaru, stejně jako předchozího, není zcela jasný. Zjevně opět souvisí s dvacítkovou soustavou, s níž Aztékové, stejně jako Mayové, počítali. Přidaných pět dnů bylo považováno za nešťastné dny. Aztékové se během nich vyhýbali jakékoli činnosti, kromě absolutně nejnужnějších životních úkonů. Kdo se v těchto dnech narodil, byl považován za nešťastného. Měsíce měly své vlastní názvy:<sup>62)</sup>

1. *Atlcahualco* („zadrženi vody“), 2.–21. února
2. *Tlacaxipehualiztli* („stahování“), 22. února – 13. března
3. *Tozoztontli* („malé bdění“), 14. března – 2. dubna
4. *Hueytozotzli* („velké bdění“), 3.–22. dubna
5. *Toxcatl* („suchá věc“), 23. dubna – 17. května
6. *Etzalcualiztli* („jídlo z fazolí a kukuřice“), 18. května – 1. června
7. *Tecuilhuitontli* („malý panský svátek“), 2.–21. června
8. *Hueytecuilhuitl* („velký panský svátek“), 22. června – 11. července
9. *Tlaxochimalco* („válečné slavnosti“), 12.–31. července
10. *Xocolhuetzi* („postavení kmene“), 1.–20. srpna
11. *Ochpaniztli* („zametení cesty“), 21. srpna – 9. září
12. *Teotleco* („myří nohou“), 10.–29. září
13. *Tepeilhuitl* („svátek hor“), 30. září – 19. října
14. *Quecholli* („plameňák“), 20. října – 8. listopadu
15. *Panquetzaliztli* („vztyčení vlajky“), 9.–28. listopadu
16. *Atemoztli* („padání vody“), 29. listopadu – 18. prosince
17. *Titil* („stažení“), 19. prosince – 7. ledna
18. *Izcalli* („znovuzrození“), 8. – 27. ledna

Den v roce byl určen kombinací kalendáře o 365 dnech a tonalpo-hualli. Datum bylo uvedeno třemi údaji, denním znamením a číslem, postavením dne v dvacetidenním období a označením roku.

Podobně jako Mayové počítali i Aztékové s větší jednotkou o délce 52 let, tj. 18 980 dnů. Tuto jednotku ostatně používaly všechny národy, které přijaly mayský kalendář nebo kalendáře od něho odvozené. Kalendářní jednotky však pojmenovali vlastními názvy.<sup>63)</sup> Období 52 let vystačilo na vyrovnání všech variant aztéckých kalendářů a bylo hlavní jednotkou aztéckého počítání času, asi jako je století v evropském kalendáři. 52 let se dělilo do čtyř částí po třinácti letech (*tlalpili*). Přechod od jednoho dvaapadesátiletého cyklu k dalšímu byl velmi spektakulární. Aztékové věřili, že na konci cyklu bude zničen svět a již nikdy nenastane nový den. Proto ničili zařízení domácností, postili se a dodržovali rituální předpisy. Zatímco lidé čekali plni obav i naděje, kněží vystoupili v kritickou noc na *Citlaltépetl*, „Hvězdný pa-





horek", a očekávali, kdy se objeví Plejády. V okamžiku, kdy se souhvězdí objevilo, zapálili hranici s čerstvě zabitou lidskou obětí.

Není známo, jaký byl aztécký agrární kalendář a zda se Aztékové snažili udržet svátky v určitých ročních dobách. Někteří badatelé se domnívají, že Aztékové vyrovnávali rok o 365 dnech s rokem slunečním, o systému, jakým toto vyrovnání prováděli, však existují různé hypotézy. Konkrétní zprávy o interkalaci nejsou k dispozici.

## 7. KAPITOLA – POZNÁMKY

- <sup>1)</sup> K různým kalendářním systémům světa srv. především N. Dershowitz, E. M. Reingold, *Calendrical Calculations*, Cambridge 1997; V. Klíma, *Kalendář mění tvář. Vnímání času v proměnách staletí*, Olomouc 1998. Z matematického hlediska Tomsa, *Počítání času*, passim.
- <sup>2)</sup> O vývoji židovského kalendáře pojednává zejména Mahler, *Handbuch der jüdischen Chronologie*; Ginzel, *Handbuch II*, s. 1–119; Basnizki, *Der jüdische Kalender*; R. T. Beckwith, *Calendar and Chronology. Jewish and Christian. Biblical Intertestamental and Patristic Studies*, Leiden–New York–Köln 1996. Srv. též Tsybulsky, *Calendars*, 237–247; Selešnikov, *Člověk a čas*, s. 98–102; Tomsa, *Počítání času*, s. 38–44; Klíma, *Kalendář*, s. 71–73; M. Holubová, *Čas v židovství*, *Dějiny a současnost* 22, 2000, č. 2, s. 16–18. – O lunární hidžře je pojednáno zde níže.
- <sup>3)</sup> Otázky, které rada kladla svědkům, se týkaly polohy a šířky Měsíce. Židovští kněží, jimž přislužela péče o kalendář, měli základní znalosti o pohybu Měsíce a mohli údaje svědků kontrolovat. Děla měsíce však byla z různých důvodů (nejspíše snad kvůli regulaci délky roku, a proto, aby svátky nepřipadly na některé týdnenní dny) soudním dvorem ovlivňována; prameny se zmiňují i o ovlivňování svědků.
- <sup>4)</sup> Srv. Zuckermann, *Materialien*, s. 33, 54, 60n. K židovskému kalendáři srv. Ginzel, *Handbuch II*, s. 1–63; Mahler, *Handbuch der jüdischen Chronologie*; Basnizki, *Der jüdische Kalender*, passim; stručně Kubitschek, *Grundriß*, s. 122–132; Pronštejn, Kijaško, *Chronologija*, s. 42–45; Whitrow, *Time in History*, s. 54; Kelly etc., *Religious Holidays*, s. 9–12; aj.
- <sup>5)</sup> Takto alespoň bylo přidání dalšího měsíce zdůvodňováno prostému lidu. Kalendářní rada jistě díky tradici i astronomickým vědomostem věděla, že jde o vyrovnání díky lunárního roku s rokem slunečním.
- <sup>6)</sup> K začátku židovského roku srv. zde níže. K *nisanu* jako prvnímu měsíci roku srv. Exodus 12,2.
- <sup>7)</sup> Reforma židovského kalendáře bývá připisována rabbimu Hillelovi II. z Tiberias, který je považován za otce dodnes platného židovského kalendáře. Tento kalendář byl prý zaveden v roce 359. Tato hypotéza však není obecně přijímána. Doba vzniku ani původ současného židovského kalendáře nejsou spolehlivě známy. Přeměna kalendáře rozhodně nebyla jednorázovou záležitostí a všechna opatření nepocházejí z jedné doby. Srv. především Ginzel, *Handbuch II*, s. 70–80, rovněž Basnizki, *Der jüdische Kalender*, s. 17.
- <sup>8)</sup> Kdyby například byl nový rok ve středu, připadl by svátek smíření na pátek,

tedy bezprostředně před sabatem, apod. Podrobnosti uvádí Basnizki, *Der jüdische Kalender*, s. 39–47.

- <sup>91</sup> K židovskému rýdnu srv. M. Jastrow, *Hebrew and Babylonian Traditions*, New York 1914, s. 173; M. Weber, *Ancient Judaism*, New York 1967; Zerbavel, *The Seven Day Circle*, s. 6–11. K hypotéze, že sedmidenní rýden souvisí s lunárním měsícem kriticky tamtéž, s. 9. („Ti, kdo to tvrdí, zapominají, že měsíc nemá 28 dnů, ale 29,5306.“)
- <sup>92</sup> K označování let srv. Ginzel, *Handbuch II*, s. 26–32, 58–63; Mahler, *Handbuch*, s. 116–159, 226–320, 399–410, 519–521.
- <sup>111</sup> Srv. též zde výše, kap. 6.1.2.5.4. Podrobněji o tomto letopočtu pojednává Ginzel, *Handbuch II*, s. 71 a 79n. Srv. též Mahler, *Handbuch*, s. 158n., 520n. Za původce židovské éry považuje Rühl rabbiho Addu Ahabada a její vznik klade do poloviny 3. století. K židovskému letopočtu a jeho epoše srv. též Rühl, *Der Ursprung der jüdischen Weltära*, s. 185–202, 342–344; Basnizki, *Der jüdische Kalender*, s. 26n.
- <sup>112</sup> Srv. Basnizki, *Der jüdische Kalender*, s. 48–54; Mahler, *Handbuch*, s. 506–519.
- <sup>113</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch II*, s. 70n.
- <sup>140</sup> O arabském kalendáři pojednává Ginzel, *Handbuch I*, s. 238–274; Tsybulsky, *Calendars*, s. 13–147; Selešnikov, *Člověk a čas*, s. 93–98; Wendorff, *Tag und Woche*, s. 161–163. Srv. též Tomsa, *Počítání času*, s. 35–37; L. Kropáček, *Islámský kalendář a magický rok 2000*, *Dějiny a současnost* 22, 2000, č. 2, s. 19–21.
- <sup>151</sup> Srv. kapitola 6.1.2.9, pozn. 81; rovněž Tsybulsky, *Calendars*, s. 17–125. Vztah mezi roky hidžry a roky křesťanské éry pro léta 622–1504 uvádí Grummel, *La chronologie*, s. 279–296.
- <sup>161</sup> O tureckém kalendáři pojednává Tsybulsky, *Calendars*, s. 126–146. Srv. rovněž Kropáček, *Islámský kalendář*.
- <sup>171</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch I*, s. 136 a 263n.; též Leschhorn, *Antike Ären*, s. 22–43, 436–438.
- <sup>181</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch I*, s. 256n.
- <sup>191</sup> Srv. tamtéž, s. 265n.
- <sup>201</sup> Srv. Tsybulsky, *Calendars*, s. 148–231.
- <sup>211</sup> Srv. tamtéž, s. 232–236.
- <sup>221</sup> Srv. tamtéž, s. 249–254. Svátky kopského kalendáře uvádí Grummel, *La chronologie*, s. 333–336.
- <sup>231</sup> Srv. zde výše, kapitola 6.1.2.3.
- <sup>241</sup> Základní informaci o vývoji čínského kalendáře podává Chu Chia-hua, *Introductory Address*, in: *A Symposium on the World Calendar*. Edited and Published by Chinese Association for the United Nation, August 1951, Taipei 1951. Srv. též Ginzel, *Handbuch I*, s. 450–498; Selešnikov, *Člověk a čas*, s. 105–113; Kotulová, *Kalendář*, s. 114–118; W. M. O'Neil, *Time and Calendars*, Sydney University Press 1975, s. 107–116.
- <sup>251</sup> Například kalendář *Ta-ming li* astronoma Cu Čchung-č, nebo kalendář *Sou-ŕi* astronoma Sou-ting z roku 1281. Srv. Selešnikov, *Člověk a čas*, s. 108.
- <sup>261</sup> Podrobně srv. Ginzel, *Handbuch I*, s. 471n. Reformovaný kalendář byl později nazýván sančunský. Na reformě se podíleli významní čínští astronomové Luo sia-chung, Teng Pching S'-ma Čchien. Srv. Selešnikov, *Člověk a čas*, s. 107n.



- <sup>27)</sup> Tak Ginzel, *Handbuch I*, s. 474; Selešnikov, *Člověk a čas*, s. 106. Kotulová, *Kalendář*, s. 116, uvádí 2., 5., 7., 10., 13., 15 a 18. rok, což ovšem neodpovídá uvedeně zásadě.
- <sup>28)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch I*, s. 472.
- <sup>29)</sup> Odpovídající japonská označení uvádí Ginzel, *Handbuch I*, s. 452.
- <sup>30)</sup> Podle některých pramenů to prý bylo o šedesát let dříve. Srv. Selešnikov, *Člověk a čas*, s. 112.
- <sup>31)</sup> Informace o tibetském kalendáři čerpám ze studie J. Kolmaše, *Měření času u Tibeťanů*. *Nový Orient* 27, 1974, s. 269–271.
- <sup>32)</sup> Ve skutečnosti projde Jupiter za jeden rok  $30^{\circ}21'3''36''$ , což je o něco více nežli jedno znamení zvířetníku ( $30^{\circ}$ ). Asi za 86 let tento rozdíl naroste na velikost jednoho zvířetníkového znamení, a pak je třeba jeden cyklický rok vynechat.
- <sup>33)</sup> K čínskému šedesátiletému cyklu srv. zde kapitola 7.6.2, k indickému šedesátiletému cyklu (tzv. Jupiterův cyklus) kapitola 7.8.3.3.1.
- <sup>34)</sup> Poučení o indických způsobech počítání času, výklad příslušných termínů a tabulky k převádění dat indických kalendářů na kalendář gregoriánský a naopak pro období 300–1900 uvádějí R. Sewell, S. Balkrishna Dikshit, *The Indian Calendar. With Tables for the Conversion of Hindu and Muhammadan into A. D. Dates, and vice versa*. London 1896, (výklad o kalendářích je na s. 1–47). Opravy a dodatky uvádí R. Sewell, *Indian Chronography. An Extension of the „Indian Calendar“ with Working examples*, London 1918. Podrobný výklad o indických kalendářích podává rovněž Ginzel, *Handbuch I*, s. 310–402; stručně též Selešnikov, *Člověk a čas*, s. 114–116; Kotulová, *Kalendář*, s. 118–122; O'Neil, *Time and Calendars*, s. 98–106.
- <sup>35)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch I*, s. 310–314.
- <sup>36)</sup> Srv. tamtéž, s. 311–320.
- <sup>37)</sup> Srv. zde níže.
- <sup>38)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch I*, s. 320–330.
- <sup>39)</sup> Srv. tamtéž, s. 330.
- <sup>40)</sup> Srv. tamtéž, s. 330–335; Sewell, Balkrishna Dikshit, *The Indian Calendar*, s. 7–9.
- <sup>41)</sup> K indickému zodiaku srv. Sewell, Balkrishna Dikshit, *The Indian Calendar*, s. 9n.; též Ginzel, *Handbuch I*, s. 317–320 a 338.
- <sup>42)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch I*, s. 341–347.
- <sup>43)</sup> Sewell, Balkrishna Dikshit, *The Indian Calendar*, s. 2.
- <sup>44)</sup> Přehled názvů rydnenních dnů podávají Sewell, Balkrishna Dikshit, *The Indian Calendar*, s. 2; Ginzel, *Handbuch I*, s. 339n.
- <sup>45)</sup> Srv. Sewell, Balkrishna Dikshit, *The Indian Calendar*, s. 29n.
- <sup>46)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch I*, s. 348–350.
- <sup>47)</sup> Srv. Ginzel, *Handbuch I*, s. 368–376; Sewell, Balkrishna Dikshit, *The Indian Calendar*, s. 32n.
- <sup>48)</sup> Přehled hlavních indických letopočtů podává Ginzel, *Handbuch I*, s. 380–400; Sewell, Balkrishna Dikshit, *The Indian Calendar*, s. 39–47.
- <sup>49)</sup> Selešnikov, *Člověk a čas*, s. 114. Srv. rovněž Ginzel, *Handbuch I*, s. 317–320.
- <sup>50)</sup> Srv. výše, kapitola 3.4.12.
- <sup>51)</sup> Srv. Selešnikov, *Člověk a čas*, s. 117n., rovněž zde výše, kapitola 3.4.12.
- <sup>52)</sup> Vedle těchto kalendářů jsou postupně studovány také dochované památky





s dalšími kalendáři, jako například kalendář na „kalendářové bráně“ ve Velkém chrámu v Tiahuanaco v Andách na břehu jezera Titicaca. Srv. H. S. Bellamy, P. Allan, *The Calendar of Tiahuanaco. A Disquisition on the Time Measuring System of the Oldest Civilisation in the World*, London 1956. Dochované stopy dalších kalendářů sleduje J. Broda de Casas, *The Mexican Calendar as Compared to Other Mesoamerican System*, Wien 1969, s. 77–93; Klima, *Kalendář*, s. 3.

- <sup>53)</sup> Nedostatečnou znalost všech podrobností mayského kalendáře odráží také moderní literatura, která se v informacích vždy zcela neshoduje. K poznání mayského kalendáře přispěl především E. Thompson, *Archeological Investigations in the Southern Cayo District, British Honduras*, Field Museum of Natural History, Anthropological Series, vol. 17, no. 3, Chicago 1931; rýž, *Maya Chronology. The Correlation Question*, Washington 1935; rýž, *Maya Hieroglyphic Writing*, Carnegie Institution of Washington, pub. 589, Washington 1950. Souhrnné poučení o mayském kalendáři přináší A. E. Ramos, *Cronologia y astronomia Maya-Mexica (Con un anexo de historias indigenas)*, Mexico 1940; nověji A. Lorenzo, *Calendarios Mayas*, Mexico 1980; A. F. Aveni, *Skywatchers of Ancient Mexico*, Texas 1980; P. Bandini, *Der heilige Kalender der Maya*, München 1998. Srv. rovněž Ginzel, *Handbuch I*, s. 433–449; Broda de Casas, *The Mexican Calendar*, s. 59–69; Selešnikov, *Člověk a čas*, s. 121–129; Kotulová, *Kalendář*, s. 136–140; R. Wendorff, *Tag und Woche, Monat und Jahr. Eine Kulturgeschichte des Kalenders*, s. 1. 1983, s. 151–163; O'Neil, *Time and Calendars*, s. 117–122; Tomsa, *Počítání času*, s. 45–47; M. Křížová, *Břemeno dní. Čas předkolumbovských civilizací Střední Ameriky*, Dějiny a současnost 22, 2000, č. 2, s. 22–27; částečně též Zerubavel, *The Seven Day Circle*, s. 50–54; Č. Krátký, *Jak Aztékové měřili čas? Obsahoval aztécký kalendář opravu nepřesnosti? Vesmír 7, 1999, s. 306–402.*
- <sup>54)</sup> K mayskému „rýdnu“ srv. Ramos, *Cronologia*, s. 31–34; rovněž Zerubavel, *The Seven Day Circle*, s. 50–54 (nerozlišuje ovšem „rýdny“ a „měsíce“).
- <sup>55)</sup> Srv. Ramos, *Cronologia*, s. 40.
- <sup>56)</sup> Srv. Broda de Casas, *The Mexican Calendar*, s. 65 (s odkazy na literaturu).
- <sup>57)</sup> Právě zájem na udržení těchto cyklů zřejmě bránil mayským kněžím v přesnější vyrovnání délky kalendářního a tropického roku.
- <sup>58)</sup> Jednotky větší nežli baktun byly zachyceny jen ojedinele (srv. Ramos, *Cronologia*, s. 60); někdy bývají považovány pouze za hypotetické (srv. Maršálek in: Selešnikov, *Člověk a čas*, s. 126, pozn. 2).
- <sup>59)</sup> Počáteční datum mayského kalendáře nesouhlasí s počátkem mayského systému počítání času, který mayaští kněží vedli více než 1 250 000 let do minulosti a více než 400 000 000 let do budoucnosti. Mayové si datum 4 *ahau 8 cumhu* nejspíše zvolili z praktických matematických důvodů (stojí na konci 13. baktunu). V jeho převedení na křesťanský kalendář nejsou moderní badatelé jednotní. Většinou se přijímá datum 12. srpna 3113 př. n. l., některé příručky uvádějí i jiná data a kladou pochybnosti mayského kalendáře do let 3114, 3373, 3399, 3144, 3139 př. n. l. Srv. Selešnikov, *Člověk a čas*, s. 126n.; Wendorff, *Tag*, s. 156; Křížová, *Břemeno dní*, s. 23. V každém případě je toto datum o více než tři tisíceletí starší, nežli nejstarší známá zpráva z mayských dějin.



- <sup>60)</sup> Tabulky a návod k převádění mayských dat na data juliánského kalendáře uvádí Ramos, *Cronologia*, s. 137–145, 157–216. Srv. též například J. V. Knorzorov, *Pismennost indějcev majja*, Leningrad 1963.
- <sup>61)</sup> Základní poučení o aztéckém (mexickém) kalendáři podává Broda de Casas, *The Mexican Calendars*, s. 1–57. Ramos, *Cronologia*, passim. Srv. též *El Calendario Azteca, Nueva Acropolis*, Valencia 1984 (něm. překlad: *Der Aztekische Kalender, Neue Akropolis*, Abteilung Archäologie, Wien 1984) – jde o popis a rozbor aztéckého kalendářového disku, který byl umístěn na hlavním náměstí ve Velkém Tenochtitlánu, pravděpodobně v pyramidě zasvěcené aztéckým bohům deště a války; Krátký, *Jak Aztékové měřili čas?*, s. 396–397.
- <sup>62)</sup> Srv. především *Der Aztekische Kalender*, s. 28n.; Broda de Casas, *The Mexican Calendars*, s. 17–29. Výklad některých názvů není jednoznačný. Také názvy měsíců se v některých místech lišily.
- <sup>63)</sup> Srv. též Ramos, *Cronologia*, passim.

## 8. SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY



415

8. SEZNAM PRAMENŮ  
A LITERATURY

### 8.1 Soupis použitých zkratek

AAV ČR	Archiv Akademie věd ČR
AfD	Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wapenkunde
AHMP	Archiv hlavního města Prahy
AKuG	Archiv für Kulturgeschichte
AR	Archeologické rozhledy
AUC	Acta Universitatis Carolinae Pragensis
BEC	Bibliothèque de l'École des chartes
CCM	Cahiers de la civilisation médiévale
CDB	Codex diplomaticus et epistolaris (epistolarius) regni Bohemiae
CIM	Codex juris municipalis regni Bohemiae
ČAS	Časopis archivní školy
ČČH	Český časopis historický
ČČM	Časopis Českého muzea
ČsČH	Československý časopis historický
DA	Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters
FD	Folia diplomatica
FRB	Fontes rerum Bohemicarum
FRB SN	Fontes rerum Bohemicarum, Series nova
HJb	Historisches Jahrbuch
HT	Husitský Tábor
HZ	Historische Zeitschrift
JCR	Journal of Calendar Reform
JSH	Jihočeský sborník historický
KHKM	Kwartalnik Historii Kultury materialnej
LF	Listy filologické
LThK	Lexikon für Theologie und Kirche
MA	Le Moyen Âge
MGH	Monumenta Germaniae historica
AA	Auctores antiquissimi
Conc.	Concilia
DD	Diplomata
LL	Leges
SRG NS	Scriptores rerum Germanicarum, Nova series
SS rer. Merov.	Scriptores rerum Merovingicarum



MHB	Mediaevalia historica Bohemica
Migne, PG	J. P. Migne, Patrologiae cursus completus, series graeca
Migne, PL	J. P. Migne, Patrologiae cursus completus, series latina
MIOG	Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung
Moniteur	Gazette nationale, ou Le Moniteur Universel
MUP	Monumenta Universitatis Pragensis
MZK	Minulostí Západočeského kraje
NA	Neues Archiv für die Geschichte des Mittelalters
NK ČR	Národní knihovna České republiky
NL	Numismatické listy
OSN	Otrův slovník naučný
PG	viz Migne, PG
PL	viz Migne, PL
RBM	Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae
RH	Revue historique
RHE	Revue d'histoire ecclésiastique
RI	Regesta imperii
SRI	Regesta imperii
SA	Slovenská archivistika
SAP	Sborník archivních prací
SbH	Sborník historický
SbMM	Sborník Matice moravské
SCIAM	Serrimane di Centro italiano nell' Alto medioevo
SNM	Sborník Národního muzea
SOA	Státní oblastní archiv
StR	Studie o rukopisech
SUA	Státní ústřední archiv v Praze
SZ	Studia Zródloznawcze. Commentationes
VuF	Vorträge und Forschungen
VVM	Vlastivědný věstník moravský
ZGW	Zeitschrift für Geschichtswissenschaft
ZKG	Zeitschrift für Kirchengeschichte
ZKuG	Zeitschrift für Kulturgeschichte
ZRG	Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte
ZVGDMŠ	Zeitschrift des Vereins für die Geschichte der Deutschen in Mähren und Schlesien

## 8.2 Archivní prameny, rukopisy a staré tisky

### Berlín

*Státní knihovna v Berlíně (Staatsbibliothek zu Berlin Preußischer Kulturbesitz)*

cod. lat. quart 250 (rukopis je neznámý)

**Bern**

*Městská knihovna (Burgerbibliothek, Bibliotheca Bongarsiana)*

Cod. 318

524

**Budyšín**

*Kapitulní knihovna v Budyšíně*

rkp. M I 15

**Krakov**

*Jagellonská knihovna (Biblioteka Jagiellońska)*

rkp. 257

**Mnichov**

*Bavorská státní knihovna (Bayerische Staatsbibliothek München)*

rkp. Clm 2574b

17703

**Olomouc**

*Zemský archiv v Opavě, pracoviště Olomouc*

rkp. CO 584

**Praha**

*Archiv Akademie věd České republiky*

fond: Vladimír Kjecanda, sign. III<sup>a</sup> (Chronologie)

Josef Emler, sign. III a, inv. č. 70

Státní hvězdárna, sign. IV b, inv. č. 1397 (G. Grus), 1534

(J. Auštecký), karton č. 156

Česká akademie věd a umění 90/1928, karton 105.

Masarykova akademie práce, inv. č. 759, karton 249

ČSAV I. sekce, 1952-1961, sign.: I. sekce všeobecně, 1954-1955

*Archiv hlavního města Prahy*

rkp. č. 20

7916

*Archivně dokumentační odbor ministerstva zahraničních věcí*

1918-1945:

II. Sekce politická, odd. 4, Společnost národů (Reforma gregoriánského kalendáře), karton č. 620

IV. Sekce národohospodářská, odd. 7 (Časomíra), karton č. 1

VI. Sekce právní (Časomíra), karton č. 1

1955-1965:

Mezinárodní odbor, Odbor mezinárodních organizací, Světový kalendář, karton č. 53



**418****HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE*****Knihovna Národního muzea***

rkp. III H 36  
VIII F 49  
XII F 10  
ST 25 F 8  
28 C 1

***Knihovna Pražské metropolitní kapituly***

cod. 27/3  
A 25  
A 27  
A 57/1  
A 65  
A 111  
B 62  
D 75  
H 6/3  
G 5  
K 36  
L 52  
M 25  
M 58  
M 102,2  
M 103  
M 104  
M 105  
O XIX

***Národní galerie***

inv. č. 01268

***Národní knihovna ČR***

rkp. I G 28  
IV G 2  
V G 14  
VI B IX  
VI G 6  
IX H 176  
X E 19  
XII D 9  
XIII C 1/a  
XIII F 8  
XIII E 32  
XIII H 3.h  
XIV A 3  
XIV C 17  
XIV E 3

XIV F 1  
Sh 396

*Státní ústřední archiv v Praze, I. oddělení*

Archivní registratura. Stará registratura archivu, Klausner, inv. č. 95  
(21. sv.), 96 (22. sv.), 98 (24. sv.)

Archiv kollegiální kapituly vyšehradské, Listiny

*Kláster premonstrátů na Strahově*

Strahovská knihovna

DL III 17 (Dlabačovy opisy „Litomisslensia Diplomata“)

DT III 33a (Strahovské nekrologium)

Strahovský archiv

Pamětní kniha farnosti Libotejnické od roku 1914

**Třeboň**

*Státní oblastní archiv v Třeboni*

sign. C 8/3 (Kalendář hvězdářský k psaní etc., vydaný od doktora

Václava Zelotyňa z Krásné Hory k létu Páně M. D. LXXXIII, vytištěn  
v Starém Městě pražském od M. Danyele Adama)

**Vídeň**

*Rakouská národní knihovna (Österreichische Nationalbibliothek)*

rkp. 395

13.106

1815

Ser. nov. 20.268



419

8. SEZNAM PRAMENŮ  
A LITERATURY

## 8.3 Tiskem vydané prameny a odborná literatura

–, A Chilean Initiative, JCR 1937, s. 70–73

Adam A., Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe, přel. L. Kolářová, V. Konzal, P. Kouba, Praha 1998

Adams J. T., Historian Looks at Time, JCR, Vol. 7, October 1937, No. 3, s. 113–117

Ahnert P., Astronomisch-chronologische Tafeln für Sonne, Mond und Planeten, Leipzig 1960, <sup>5</sup>1971

Achatz J. B., Allgemeiner Neukalender, Straubing 1937

Achatz J. B., Immerwährender Neukalender, Regensburg 1939

Achelis E., Of Time and the Calendar, New York 1955

–, U. S. Official Statement, JCR 1936

–, The World Calendar. Addresses Occasional Papers Chronologically Arr. on the Progress of Calendar Reform since 1930, Facs. reprint of the 1937 ed., Ann Arbor/Mich. 1971



- Achelis H., *Der Marmorkalender in Neapel*, Leipzig 1929
- Acht W., *Die Entstehung des Jahresanfangs mit Ostern*, Berlin 1908
- Aicher H., *Beiträge zur Geschichte der Tagesbezeichnung im Mittelalter*, Innsbruck 1912 (Quellenstudien aus dem historischen Seminar der Universität Innsbruck, IV. Heft)
- Alexandre P., *Le clima en Europe au Moyen Âge. Contribution à l'histoire des variations climatiques de 1000 à 1425, d'après les sources narrative de l'Europe occidentale*, Paris 1987
- Alltag im Spätmittelalter*, hg. von H. Kühnel, Graz-Wien-Köln <sup>3</sup>1986
- Alter F. C., *Beitrag zur praktischen Diplomatik für Slaven, vorzüglich für Böhmen*, Wien 1801
- Andrlé P., *Umite určit datum Velikonoc? Říše hvězd 51*, 1970
- Angenedt A., *Die liturgische Zeit: zyklisch und linear*, in: *Hochmittelalterliches Geschichtsbewußtsein im Spiegel nichthistoriographischer Quellen*, hg. v. H.-W. Goetz, Berlin 1998, s. 101–115
- Annales Blandinenses*, ed. L. Bethmann, MGH SS V, Hannover 1844, s. 20–34
- Annuario pontificio per l'anno...*, Città Vaticana...
- d'Antine M., Clémencet Ch., Durand U., *L'art de vérifier les dates des faits historiques, des chartes, des chroniques et autres anciens monuments depuis la Naissance de notre Seigneur*, Paris 1750, éd. F. Clément, Paris 1770, <sup>3</sup>1783/1787
- Aragó F., *Astronomie populaire 4*, Paris 1857
- Archer P., *The Christian Calendar and the Gregorian Reform*, New York 1941
- Ariès Ph., *Le temps de l'histoire*, Paris 1986
- Astronomická příručka*, red. M. Wolf, Praha 1992
- Attali J., *Histoire du temps*, Paris 1982
- Atwater D., *Slovník svatých*, Vimperk 1993
- Auf der Maur H., *Feste und Gedenktage der Heiligen*, in: *Feiern im Rhythmus der Zeit II,1*, Regensburg 1994, s. 65–401
- Augé M., Nocent A., Rooney M., Scilone I., Chupungco A. J., Triacca A. M., *L'ano liturgico. Storia, teologia e celebrazione*, Genova 1988
- Augustine Confessions, I–III*, ed. James O'Donnel, Oxford 1992
- Aveni A. F., *Empire of Time. Calendar, Clocks, and Cultures*, London 1990
- , *Rhythmen des Lebens. Eine Kulturgeschichte der Zeit*, New York 1989
- , *Skywatchers of Ancient Mexico*, Texas 1980
- Backaert B., *L'évolution du calendrier cistercien*, *Collectanea ordinis cisterciensium reformatorum* 12, 1950, s. 81–94, 302–316; 13, 1951, s. 108–127
- Bacon R., *Opus maius*, ed. J. H. Bridges, Oxford 1897
- Bader H., *Alle Heiligen und Seligen der römisch-katholischen Kirche*, München-Pasing 1953, <sup>2</sup>1957
- Bahnsen W., *Stamm- u. Regententafeln I–III*, Berlin 1912



- Bach J., Die Osterfestberechnung in alter und neuer Zeit. Ein Beitrag zur christlichen Chronologie, Freiburg im Breisgau 1907
- Bachmann H., Kalenderarithmetik, Zürich 1984
- Baillie G. H., Clocks and Watches, London 1947
- Baldini U., Christoph Clavius and the Scientific Scene in Rome, in: The Gregorian Reform of the Calendar, s. 137-169
- Baldzuhn M., Quidquid placet. Stellung und Gebrauchsformen der „Tabulae Aviani“ im Schulunterricht des 15. Jhs., in: Schule und Schüler im Mittelalter, Beiträge zur europäischen Bildungsgeschichte des 9. bis 15. Jahrhunderts, hg. v. M. Kintzinger, S. Lorenz, M. Walter, Köln-Weimar-Wien 1996 (= Beihefte zum AKuG, H 42), s. 327-384
- Ballesteros Beretta A., Alfonso X el Sabio, Barcelona 1984
- Bandini P., Der heilige Kalender der Maya, München 1998
- Barciak A., W sprawie kultu św. Wacława na Śląsku w XIII wieku, in: Kultura średniowieczna Śląska, red. K. Bobowski, Wrocław 1993, s. 59-67
- Barinov V. A., Vremja i jego izmerenje, Moskva 1949
- Baruch A., Die Grundlagen unserer Zeitrechnung, Leipzig-Berlin 1918
- Baschet J., Lieu sacré, lieu d'images. Les fresques de Bominaco (Abruzes, 1263): thèmes, parcours, fonctions, Paris-Rome 1991 (= Immage à l'appui 5)
- Basnizki L., Der jüdische Kalender. Entstehung und Aufbau, Frankfurt 1938, reprint Königstein/Ts. 1986
- Bartoš F. M., České dějiny II, 6-8, Praha 1947-1968
- , M. Jan Hus v bohoslužbě a účte církve podobojí a v podání prvního století po své smrti, Národopisný věstník československý 17, 1924, s. 20-38
- Baur L., Die Philosophie de Robert Grosseteste, Münster in Westf. 1917 (Beiträge zur Geschichte der Philosophie des Mittelalters 17, Heft 4-6).
- Bazin L., Les calendriers turcs anciens et médiévaux, Lille 1974
- , Les systèmes chronologiques dans le monde turc ancien, Budapest-Paris 1991
- Beati Rabani Mauri Fuldensis abbatis et Moguntini archiepiscopi Martyrologium, ed. J. P. Migne, PL 110, col. 1121-1188
- Becker J., Die Einführung des Gregorianischen Kalenders in Schlesien, Zeitschrift für die Geschichte Schlesiens 68, 1934, s. 95-106
- Beckwith R. T., Calendar and Chronology, Jewish and Christian. Biblical Intertestamental and Patristic Studies, Leiden-New York-Köln 1996
- Bede's Ecclesiastical History of the English People, ed. B. Colgrave and R. A. B. Mynors, Oxford 1981; A Historical Commentary, Wallace-Hadrill J.-M., New York 1988
- Bedeus (von Scharberg) G., Unterbreitung des Baron Gustav Bedeus an sämtliche Regierungen, verbesserte Textierung, s. l. d. (Hermannstadt 1935)





422

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

Bellamy H. S., Allan P., *The Calendar of Tiahuanaco. A Disquisition on the Time Measuring System of the Oldest Civilisation in the World*, London 1956

Benedicti Minoritae dicti Chronica viz Dušek L.

Beránek K., *Tiskařská privilegia České dvorské kanceláře v Státním ústředním archivu v Praze*, Strahovská knihovna 12–13, 1977–1978, s. 69–104

Berežkov N. G., *O chronologii ruskich letopisej po XIV vek vključitel'no*, Istoričeskije zapiski 23, 1947

–, *Chronologija ruskogo letopisanija*, Moskva 1963

Bergdorff K., *Der schwarze Tod in Europa*, München 1994

Bergmann W., *Chronographie und Komputistik bei Hermann von Reichenau*, in: *Historiographia mediaevalis. Festschrift für Franz-Josef Schmale zum 65. Geburtstag*, hg. v. D. Berg u. H.-W. Goetz, Darmstadt 1988, s. 103–117.

Berkhofer R. F., *A Behavioral Approach to Historical Analysis*, 1971

Bernard A., *Observation sur le sens du mot Olympiade employé dans les actes du Moyen Âge*, in: *Mémoires de la Société des antiquaires de France* 22, 1854

Bernecker A., *Der gallorömische Tempelkalender von Coligny*, Bonn 1998

Bertrand S., *La Tapisserie de Bayeux*, Rennes 1992

Beyerle K., *Grundeigentumsverhältnisse und Bürgerrecht im mittelalterlichen Konstanz. Eine rechts- und verfassungsgeschichtliche Studie mit einem Urkundenbuch und einer topographischen Karte*, 2, *Die Konstanzer Grundeigentumsurkunden 1152–1371*, Heidelberg 1902

Bialas V., *Nachbericht viz Kepler J., Gesammelte Werke*, Bd. XI,2, München 1993

*Bibliotheca Sanctorum*, 1–13, Roma 1961–1969, Prima appendice Roma 1987

Bickermann E., *Chronologie*, <sup>2</sup>Leipzig 1963

Bieritz K.-H., *Das Kirchenjahr. Feste, Gedenk- und Feiertage in Geschichte und Gegenwart*, <sup>2</sup>Berlin 1988

Bilfinger G., *Der bürgerliche Tag. Untersuchungen über den Beginn des Kalendertages im classischen Altertum und im christlichen Mittelalter*, Stuttgart 1888

–, *Die antiken Stundenangaben*, Stuttgart 1888

–, *Die mittelalterlichen Horen und die modernen Stunden. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte*, Wiesbaden 1892, <sup>2</sup>přetisk 1969

–, *Untersuchungen über die Zeitrechnung der alten Germanen. I. Das alt-nordische Jahr*, Stuttgart 1899, II. *Das germanische Julfest*, Stuttgart 1901

Biliński B., *Najstarszy życiorys Mikołaja Kopernika z roku 1588 pióra Bernardina Baldiego*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1973 (= *Studia Copernicana IX*)



- Birkenmajer L. A., Mikołaj Kopernik I, Cracovia 1890
- Bishop E., Liturgica historica, Oxford 1918
- Bischoff B., Ostertagtexte und Intervalltafeln, HJb 60, 1940, s. 549–580; přetisk in: B. Bischoff, Mittelalterliche Studien II, Stuttgart 1967, s. 192–227
- Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches 1448 bis 1648. Ein biographisches Lexikon, hg. v. E. Gatz unter Mitwirkung v. C. Brodtkorb, Berlin 1996
- Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches 1648 bis 1803. Ein biographisches Lexikon, hg. v. E. Gatz unter Mitwirkung v. M. Janker, Berlin 1990
- Bisingerovi M. a Z., Kutnohorský manuál práva útrpného (smolná kniha) 1521–1571. Práce z Okresního archivu v Kutné Hoře, OA Kutná Hora 1987
- Bláhová M., Emlerova Rukověť chronologie v kontextu své doby, in: Josef Emler (1836–1899). Příspěvky k jeho vědecké a organizační činnosti, věd. red. Ivan Hlaváček, Praha 1989, s. 277–295
- , Křesťanský kalendář, Dějiny a současnost 22, 2000, č. 2, s. 7–12
- , Život a dílo Jana ze Středý, in: Studia z dziejów Srody Śląskiej, regionu i prawa Sredzkiego, red. R. Gładkiewicz, Acta Universitatis Wratislaviensis 980, Historia LXX, Wrocław 1990, s. 77–93
- Blaškovič J., Z nálezů tureckých písemností na území Slovenska. Přednášky na UK Praha 1972–73
- Bloch M., L'heure et l'horloge, Annales 9, 1937, s. 217n.
- Bodman G., Jahreszahlen und Weltalter, in: Zeit- und Raumvorstellungen im Mittelalter, Frankfurt–New York 1992
- Boháček M., Komputistický text rukopisu M I 115 Státní vědecké knihovny v Olomouci, StR 1966, s. 171–179
- Bohemia sancta. Životopisy českých světců a přátel božích, Praha 1989
- Bohatcová M., Nástěnné kalendářní minuce Pavla Olivetského, Knihovna, Praha 1962, s. 23–52
- Bohatcová M. a kol., Česká kniha v proměnách staletí, Praha 1990
- Bond J. J., Handy-book for Rules and Tables for Verifying Dates with the Christian Era, London 1869 (Facsimile Felinfach, Pampeter 1991); \*Handybook of Rules and Tables for Verifying Dates, London 1889
- Boretius A., Capitularia regum Francorum I, MGH, LL II, Hannover 1883
- Borst A., Astrolab und Klosterreform an der Jahrtausendwende, Heidelberg 1989
- , Computus – Zeit und Zahl im Mittelalter, DA 44, 1988, s. 1–82
- , Computus. Zeit und Zahl in der Geschichte Europas, Berlin 1990
- , Ein Forschungsbericht Hermanns des Lahmen, DA 40, 1984, s. 379–477
- , Karl der Große und die Zeit, in: Beiträge zur Zeit. Vorträge gehalten am 8. November 1991 aus Anlaß des 65. Geburtstages von August Nitschke, hg. v. Herwarth Röttgen, Stuttgart 1992, s. 9–21



- Der überlieferte Geburtstag, in: Mittelalterliche Texte. Überlieferung - Befunde - Deutungen. Kolloquium der Zentralkommission der Monumenta Germaniae Historica am 28./29. Juni 1996, hg. v. R. Schieffer, MGH Schriften, Bd. 42, Hannover 1996, s. 1-91
- Die karolingische Kalenderreform, MGH, Schriften 46, Hannover 1998
- The Ordering of Time. From the Ancient Computus to the Modern Computer, Cambridge 1993
- Vom Kalendermachen, Marburger Universitätsreden 21, 1995, s. 13-27
- Wie kam die arabische Sternstunde ins Kloster Reichenau?, Konstanz 1988
- Boslough J., Záhada času, in: Reader's Digest Výběr, říjen 1995, s. 65-68
- Bott J., Die Einführung des neuen Kalenders in Graubünden. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte dieses Landes, Leipzig 1863
- Bouillet M. N., Atlas universel d'histoire, Paris 1865
- Bouška J., Chronologické tabulky, in: J. Bouška et al., Hvězdářská ročenka 1960, ročník 36, Praha 1959, s. 129-160
- Boyle A., A Scoto-Irish cisiojanus, Analecta Bollandiana 98, 1980, s. 39-47
- Brázdil R., Koryza O., History of Weather and Climate in the Czech Lands I: Period 1000-1500, Zürich 1995 (= Zürcher Geographische Schriften, 62)
- Breasted J. H., Origins of Time Measure, JCR 6, 1936, s. 97-108
- Bresslau H., Handbuch der Urkundenlehre für Deutschland und Italien II, 2, Berlin-Leipzig 1931; unveränderter photomech. Nachdruck der 2. Aufl. Berlin 1968
- Bretholz B., Moravica im Egerer Stadtarchiv, ZVGDMS 22, 1918, s. 97-110
- Breviarium Romanum, 1-2. Regensburg 1961
- von den Brincken A.-D., Anniversaristische und chronikalische Geschichtsschreibung in den „Flores temporum“ (um 1292), in: Geschichtsschreibung und Geschichtsbewußtsein im späten Mittelalter, hg. v. H. Patze, Sigmaringen 1987 (= VuF XXXI), s. 195-214
- Beobachtungen zum Aufkommen der retrospektiven Inkarnationsära, AfD 25, 1979, s. 1-20
- Historische Chronologie des Abendlandes. Kalenderreformen und Jahrtausendrechnungen. Eine Einführung, Stuttgart 2000
- Hodie tot anni sunt - Große Zeiträume im Geschichtsdanken des Frühen und Hohen Scholastik, in: Mensura, Maß, Zahl, Zahlensymbolik im Mittelalter, hg. v. A. Zimmermann (= Miscellanea Mediaevalia 16/1, 1983), s. 192-211
- Marianus Scottus. Unter bes. Berücksichtigung der nicht veröffentlichten Teile seiner Chronik, DA 17, 1961, s. 191-238
- Studien zur lateinischen Weltchronistik bis in das Zeitalter Ottos von Freising, Düsseldorf 1957
- Weltären, AKuG 39, 1957, s. 133-149

- , Die Welt- und Inkarnationsära bei Heimo von St. Jakob, DA 16, 1960, s. 155–194
- Brinckmeier E., Praktisches Handbuch der historischen Chronologie, besonders des Mittelalters, Berlin <sup>2</sup>1882
- Brind'Amour P., Le Calendrier Romain, Recherches chronologiques, Ottawa 1983 (= Collection d'études anciennes de l'université d'Ottawa, Nr. 2)
- Britton E. C., A meteorological Chronology to A. D. 1450, Meteorological Office, Geophysical Memoirs No. 70, London, Stationery Office, 1937
- Brockmann F. J., System der Chronologie. Unter der Berücksichtigung der jüdischen, römischen, christlichen und russischen Zeitrechnung sowie der Osterrechnung, Stuttgart 1883
- Broda de Casas J., The Mexican Calendar as Compared to Other Mesoamerican System, Wien 1969
- Bronzin V., Sul calcolo della Pasqua nel Calendario Gregoriano, Trieste 1911 (= Prospetto degli Studi della J. C. Accademia di Commercio e nautica in Trieste 1910/1911, 1, s. 49–53)
- Brož J., Roskovec V., Valouch M., Fyzikální a matematické tabulky, Praha 1980
- Bruel A., Études sur la chronologie des rois de France et de Bourgogne aux IX<sup>e</sup> et X<sup>e</sup> siècles, BEC 41, 1880, s. 5–45, 329–374
- Buchwald R., Calendarium Germaniae, Breslau 1920
- Burkhardt J., Die Entstehung der modernen Jahrhundertrechnung. Ursprung und Ausbildung einer historiographischen Technik von Flacius bis Ranke, Göppingen 1971
- Busaeus J., Pro calendario Gregoriano. Disputatio, Moguntinae 1585
- Butkevič A. V., Vremja i kalendar, Moskva 1961
- Bylina S., Święci w polu, na łące i w lesie. Średniowieczne cisiojany polskie i czeskie, in: Człowiek i przyroda w średniowieczu i w czesnym okresie nowożytnym, pod. red. W. Iwańczaka i K. Brochy, Warszawa 2000, s. 45–54.
- Calendarium Romanum ex decreto sacrosancti oecumenici concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli pp. VI promulgatum, Editio typica, Typis polyglottis Vaticanis MCMLXIX
- Calendar républicain décrété par la Convention Nationale pour la 1<sup>e</sup> année de la République française avec les mois et les jours de la nouvelle ère française correspondance à l'ancien calendrier. Suivi d'hymnes et chansons patriotiques, Paris 1795
- Calvisius S., Elenchus calendarii Gregoriani, in quo errores, qui in anni quantitate in epactis comittuntur manifeste demonstrantur et duplex calendarii melioris formule preponitur editus opera Davidii Prigani, Francofurti 1612
- , Opus chronologicum, Lipsiae 1605
- Capitularia regum Francorum, ed. A. Boretius, MGH LL II, Capit. 1, Hannoverae 1883





- Cappelli A., *Cronologia, cronografia e calendario perpetuo. Dal principio dell'era cristiana ai giorni nostri*, <sup>2</sup>Milano 1930, <sup>3</sup>1952, <sup>6</sup>ed. aggiornata Milano 1988, <sup>7</sup>ed. riveduta, corretta e ampliata a cura di M. Vignano 1998
- Caron P., *Concordance des calendriers républicain et grégorien avec une note préliminaire*, Publications de la société d'histoire moderne, fasc. 1, Paris 1905
- Caso A., *Nuevos datos para la correlación de los años aztecas y cristiano*, Mexico 1959
- Catalogus codicum manu scriptorum Bibliothecae regiae Monacensis, Tomi IV pars III. Codices latinos (C1m) 15121–21313 complectens*, Monachii A. MDCCCLXXVIII; Unveränderter Nachdruck Wiesbaden 1969
- Catalogus codicum MSS. bibliothecae Bernensis. Annotationibus Criticis illustratus etc.*, curante J. R. Sinner, Bernae MDCCCLV
- Cattabiani A., *Calendario. Le feste, i miti, le leggende e i riti dell'anno*, <sup>5</sup>Milano 1989
- Cattenoz H.-G., *Tables de concordance des ères chrétienne et hégerienne*, Casablanca 1952
- Cavaignac E., *Chronologie à l'usage des candidats aux examens d'histoire*, Paris 1925
- Cipolla C. M., *Clocks and Culture 1300–1700*, London 1967
- Clavius Ch., *Iosephi Scaligeri elenchus, Romae M.D.XCV (1595)*  
–, *Romani calendarii a Gregorii XIII. Pontifice Maximo restituti explicatio. Acc. con confutatio eorum, qui calendarium aliter instaurandum esse contenderunt, Romae 1603*
- Codex Theodosianus XII, 12, 2, ed. G. Haenel, Bonn 1842
- Codex Wangianus, ed. R. Kink, FRA II, 5, Wien 1852
- Cohen M. E., *The Cultic Calendars of the Ancient Near East*, Bethesda, Md. 1993
- Colson F. H., *The Week. An Essay on the Origin and Development of the Sevenday Cycle*, Cambridge 1926
- Comparative Tables of Muhammedan and Christian Dates*, compiled by W. Haig, London 1932
- Compotus fratris Rogeri. Accedunt compotus Roberti Grossecapitis Lincolnensis episcopi, Massa compoti Alexandri de Villa Dei*, ed. R. Steele, 1926
- Concilia aevi Karolini*, ed. A. Werminghoff, MGH, Conc. 2, Hannover 1906
- Concilia aevi Merovingici*, rec. F. Maasen, MGH LL III, Concilia I, Hannover 1893
- Concordance des Calendriers Grégorien et républicain*, Préface par A. Soboul, Paris 1963
- Conybeare F. C., *The Armenian Version of Revelation, Apokalypse of John, followed by Cyril of Alexandria's scholia on the Incarnation and Epistle on Easter*, London 1907; reprint Amsterdam 1974



- Coqais J.-P., *Le calendrier employé par Eusèbe de Césarée dans les Martyrs de Palestine*, *Analecta Bollandiana* 96, 1978, s. 55–64
- Cordoliani A., *Abbon de Fleury, Hériges de Lobbes et Gerland de Besançon sur l'ère de l'incarnation de Denys le Petit*, *RHE* 44, 1949, s. 463–487
- , *Le comput de Dicuil*, *CCM* III, 1960, s. 325–337
  - , *Les manuscrits de la Bibliothèque de Berne provenant de l'abbaye de Fleury au XI<sup>e</sup> s.: Le comput d'Abbon*, *ZKG* 52, 1958, s. 135–150
  - , *Les traités du comput du haut Moyen Âge (523–1003)*, *Archivum Latinitatis Medii Aevi* 17, 1943, s. 51–72
  - , *Un manuscrit de comput et d'astronomie des XII<sup>e</sup>–XIV<sup>e</sup> siècles*, *Le Ms. 467 de l'Université de Glasgow*, *Scriptorium* 3, 1949, s. 69–79
  - , *Une encyclopédie carolingienne de comput. Les Sententiae in laude compoti*, *BEC* 1943, s. 237–244
- della Corte F., *L'antico Calendario dei Romani*, Genova 1969
- Cosmae Pragensis *Chronica Boemorum*, ed. B. Bretholz unter Mitarbeit v. W. Weinberger, *MGH SRG NS II*, Berolini 1923; Nachdruck 1980
- Cotsworth M. B., *The Evolution of Calendars and how to Improve them*, Washington 1924
- Couderc P., *Le calendrier*, Paris 1970
- Councils and Synods of Prague and their Statutes (1343–1361), ed. R. Zeleny, Roma 1972
- Cousin P., *Abbon de Fleury-sur Loire*, 1954
- Cristanus de Prachaticz, *Algorismus prosaycus*, ed. Z. Silagiová, Praha 1999
- , *De sanguinis municione*, ed. H. Floriánová-Miškovská, Praha 1999
- Cumman's *Lettre De controversia paschali and the De ratione computandi*, ed. by M. Walsh and D. ó Cróinín, Toronto 1988
- Czeike F., *Historisches Lexikon Wien in 5 Bänden*, Wien 1992nn.
- Čapek M., *Time*, in: *Dictionary of the History of Ideas. Studies of Selected Pivotal Ideas*, ed. Ph. P. Wiener, IV, New York 1973, s. 389–398
- Čechura J., Mikulec J., Stellner F., *Lexikon českých panovnických dynastií*, Praha 1996
- Čelakovský J., *Codex juris municipalis regni Bohemiae – Sbirka pramenů práva městského Království českého, I, Privilegia měst pražských*, Praha 1886
- Čerepnin L. V., *Russkaja chronologija*, Moskva 1944
- Česká diplomatika do r. 1848, kol. aut. pod red. J. Šebánka, Z. Fialy, Z. Hledíkové, Praha 1971
- Československá diplomatika I, pod red. J. Šebánka, A. Huščavy, Z. Fialy, Praha 1965
- Český misál, Praha 1983
- Dačický Mikuláš z Heslova, *Paměti*, vydal A. Rezek, I, Praha 1878
- De Casparis J. G., *Indonesian Chronology*, Leiden and Cologne 1978
- Declercq G., *Anno Domini. The Origins of the Christian Era*, Turnhout 2000



- Degrassi A., *I fasti consolari dell' Impero Romano dal 30 avanti Cristo al 613 dopo Cristo*, Roma 1952
- Delatour J., Noel le 15 décembre: la réception du calendrier grégorienne en France (1582), *BEC* 157, 1999, s. 369–416
- Der deutsche Kalender des Johannes Regiomontan. Nürnberg um 1474. Faksimilendruck nach dem Exemplar der Preußischen Staatsbibliothek. Mit einer Einleitung von E. Zinner, Leipzig 1937
- Der 100jährige Kalender von Abt Dr. Mauritius Knauer, hg. v. A. Gaugler u. B. Brehm, Gütersloh 1994
- Dějiny Československa v datech, Praha 1968
- Denis-Boulet N. M., *Le Calendrier chrétien*, Paris 1959
- Deprassi A., *I fasti consolari dell' impero Romano dal 30 avanti Cristo al 613 dopo Cristo*, Roma 1952
- Depuydt L., *Civil Calendar and Lunar Calendar in Ancient Egypt*, Leuven 1997
- Dershowitz N., Reingold E. M., *Calendrical Calculations*, Cambridge 1997
- Des-Vignoles A., *Chronologie de l'histoire sainte*, Berlin 1736
- Diels P., Der älteste polnische Cisiojanus, *MIOG* 51, 1937, s. 456–470
- Dinsmoor W. B., *The Archons of Athens in the Hellenistic Age*, Amsterdam 1966 (Reprint of the edition Cambridge/Mass. 1931)
- Dionysius Exiguus, *Historia cycli Dionysii*, in: *Dionysii Exigui Viventioti etc. opera omnia*, ed. J. P. Migne, PL 67, Paris 1865, sl. 453–520 (Liber de paschate sl. 483–508, *Cyclus decemnovennalis* sl. 494–498)
- Diplomata regum Francorum e stirpe Merovingica, ed. K. A. F. Pertz, MGH DD 1, Hannover 1872
- Dirlmeier U., *Untersuchungen zu Einkommenverhältnissen und Lebenshaltungskosten in oberdeutschen Städten des Spätmittelalters*, Heidelberg 1978 (= *Abhandlungen der Heidelberger Akademie der Wissenschaften*, phil.-hist. Kl. 1978, 1)
- Dobias J., *Dějiny královského města Pelhřimova*, 1–5, Praha 1927–1970
- Dobrzycki J., *Astronomical Aspects of the Calendar Reform*, in: *The Gregorian Reform of the Calendar*, s. 117–127
- Dohn von Rossum G., *Die Geschichte der Stunde. Uhren und moderne Zeitordnung*, München–Wien 1992
- Dola K., *Katalog arcybiskupów i biskupów rezydencjonalnych metropolii i diecezji polskich obrządku rzymskokatolickiego do czasów współczesnych*, in: *Historia kościoła w Polsce*, Tom II, Cz. 2, 1918–1945, red. B. Kumor, Z. Obertyński, Poznań–Warszawa 1979, s. 255–313
- Dölger F., *Das Kaiserjahr der Byzantiner*, München 1949 (*Sitzungsberichte der Wissenschaften*, Phil.-hist. Kl., Jahrgang 1949, Heft 1)
- Doskočil K., *Vývoj cisiojānu u nás*, *SbH* 6, 1959, s. 97–170
- Dragoun M., *Čírkevní kalendář přemyslovských Čech a některé aspekty jeho vlivu na život soudobé společnosti*, in: *Celostátní studentská vědecká konference*, *Historie* 1995, ed. I. Barteček, Ostrava 1996, s. 27–43





- Česká středověká kalendária, dipl. práce UK FF, Praha 2000
- Den všední, den sváteční a politika přemyslovských Čech, MHB 4, 1995, s. 47–67
- Kalendáře liturgických rukopisů jako datační pomůcka. Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska, Brno 1999, s. 74–84
- Neznámé články synodálních statut pražské arcidiecéze?, in: *Facta probant homines*. Sborník příspěvků k životnímu jubileu Prof. Dr. Zdeňky Hledíkové. K vydání připravili I. Hlaváček a J. Hrdina za spolupráce J. Kahudy a E. Doležalové, Praha 1998, s. 149–164
- Vintíř a Radim – lokální kultury českého středověku, MHB 6, 1999, s. 65–75
- Zlomek kalendáře premonstrátského kláštera v Hradišti u Olomouce z 3. čtvrtiny 12. století, in: *Sredniowiecze polskie i powszechnie* 1, pod red. I. Panica, Katowice 1999, s. 75–85
- Dresler A., *Kalender-Kunde*. Eine kulturhistorische Studie, München 1972
- Dubois J., Lemaître J.-L., *Sources et méthodes de l'hagiographie médiévale*, Paris 1993
- Duchesne L., *La question de la Pâque au concile de Nicée*, *Revue des qu-*  
*est. hist.* 28, 1880
- Dudík B., *Dějiny Moravy*, Praha 1880
- Duley A. J., *The Medieval Clock at Salisbury Cathedral, Shropshire* 1997
- Duncan D. E., *The Calendar. The 5000-year Struggle to Align the Clock and the Heavens – and What Happened to the Missing Ten Days*, London 1998
- Dunkling L. A., *A Dictionary of Days*, London 1988
- Dupont A., *Liste générale des Saints*. *Annuaire historique publié par la Société d'histoire de France* 1857, 1858, 1860
- Durandus, *Rationale divinatorum officium*, Lugduni 1539
- Dušek L., *Benedicti Minoritae dicti Chronica et eius continuatio*, in: *Zakony Franciszkańskie w Polsce*, red. J. Kłoczowski, Tom I, Franciszkanie w Polsce średniowiecznej, część 2 i 3, Franciszkanie na ziemiach polskich, Kraków 1993, s. 323–434.
- *Kronika tzv. Beneše Minority a její pokračování*, MZK 26, 1990, s. 7–112
- Dušková S., *Probléma počátku roku v Czechach za panovania Przemysła Ottokara II*, *Problemy nauk pomocniczych historii*, *Materyaly z IV konferencji poświęconej naukam pomocniczym historii*, Katowice–Wrocław 20–22 V 1975, Katowice 1976, s. 139–143
- Dux G., *Die Zeit in der Geschichte. Ihre Entwicklungslogik vom Mythos zur Weltzeit. Mit kulturvergleichenden Untersuchungen in Brasilien (J. Mensing), Indien (G. Dux/K. Kälble/J. Meißner) und Deutschland (B. Kiesel)*, Frankfurt am Main 1989
- Dvorský F., *Dobré zdaní Tadeáše Hájka z Hájku o opravě a zavedení nového kalendáře papežem Řehořem*, *ČČM* 76, 1902, s. 300–306 a 473–484
- Dworzaczek W., *Genealogia*, Warszawa 1959



- Dzieduszycki M., Dni, nocy, godziny, Lwów 1874
- Ebner Th., Der Bauernkalender. Der alte Glaube, Jg. 11, Nr. 52, Hamburg 1909/1910
- Les Ecclesiastica officia cisterciens du XII<sup>me</sup> siècle, ed. D. Choisselet, P. Vernet, Abbaye d'Oelenburg 1989
- Eichmann Th., Die Datierung in der Geschichtsschreibung des Deutschen Reiches während der ersten Hälfte des 13. Jahrhunderts (1200–1254), Greifswald 1908
- Eisenhofer L., Handbuch der katholischen Liturgik 1, Freiburg im Br. 1932
- Elias N., Über die Zeit. Arbeiten zur Wissenssoziologie II, hg. v. M. Schröter, Frankfurt am Main 1984, <sup>2</sup>1988
- Emler J., Rukověť chronologie křesťanské, zvláště české, Praha 1876
- Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers, Tome second, publié par M. Diderot, M. D'Alembert, <sup>3</sup>Livourne MDCCLXXI
- Endrei W., Kalendarze dla analfabetów, KHKM 15, 1967, s. 481–490
- Engammare M., Organisation du temps et discipline horaire chez Calvin et à Genève au XVI<sup>e</sup> siècle: vers une spiritualité temporelle, BEC 157, 1999, s. 341–367
- Engelen E. M., Zeit als Prozeß und Abbild. Der Zeitbegriff bei Johannes Scottus Eriugena, AKuG 76, 1994, s. 35–49
- , Zeit, Zahl und Bild. Studien zur Verbindung von Philosophie und Wissenschaft bei Abbo von Fleury, Berlin–New York 1993
- Englich B., Zeitbewußtsein und systematische Zeitordnung in den Kalendern des frühen und hohen Mittelalters, in: Hochmittelalterliches Geschichtsbewußtsein im Spiegel nichthistoriographischer Quellen, hg. v. H.-W. Goetz, Berlin 1998, s. 117–129
- Epp V., Fulcher von Chartres. Studien zur Geschichtsschreibung des ersten Kreuzzuges, Düsseldorf 1990
- Erben K. J., Jména měsíců slovanská vůbec a česká zvláště, ČČM 23/1, 1849, s. 133–176
- Erben W., Die Kaiser und Königsurkunden des Mittelalters in Deutschland, Frankreich und Italien, in: W. Erben, L. Schmitz-Kallenberg u. O. Redlich, Urkundenlehre, I, München–Berlin 1907, s. 37–233, <sup>2</sup>Berlin–Leipzig 1931 (= Handbuch der mittelalterlichen und neueren Geschichte IV)
- Ericsson L., Revising a Date in the Chronicon Paschale, Jahrbuch der Österreichischen byzantinischen Gesellschaft 17, 1968, s. 17–28
- Eriksson S., Wochengötter, Mond und Tierkreis. Laienastrologie in der römischen Kaiserzeit, Stockholm 1956
- Erkrutt J. W., Der Kalender im Wandel der Zeiten. 5000 Jahre Zeitberechnung, Stuttgart 1972
- Eubel K., Hierarchia catholica medii aevi, I. 1198–1431, Münster 1898, <sup>2</sup>1913, II. 1431–1503, Münster 1901, III. od 1503, Münster 1910 (V. van Gulik, K. Eubel, L. Schmitz-Kallenberg)



- Eusebii Pamphili Ecclesiasticae historiae libri decem, VI, 22, ed. J.-P. Migne, Eusebii Pamphili Caesareae Palaestinae episcopi opera omnia quae extant II, PG 20, Paris 1857, sl. 9–906
- Eusebii Pamphili De Vita imp. Constantini libri quatuor, in: Eusebii Pamphili Caesareae Palaestinae episcopi opera omnia quae extant, II, PG 20, Paris 1857, s. 906–1251
- Fabrics G., L'uso dell'era di Cristo nelle carte reggiane dalle origini fino alla morte di Enrico III (890–1056), in: Reggiolo medievale. Atti e memorie del Consegno di studi Matildici, Reggiolo 9. aprile 1978, Reggio d'Emilia 1979, s. 89–99
- Fambach O., Kalendarium der Jahre 1700 bis 2080, Bonn 1982
- Favreau R., La datation dans les inscriptions médiévales françaises, BEC 157, 1999, s. 11–39
- Feiern im Rhythmus der Zeit II, 1, Ph. Harnoncourt, Der Kalender; H. Auf der Maur, Feste und Gedenktage der Heiligen, Regensburg 1994
- Ferrari d'Occhieppo K., Die Osterberechnung als Kalenderproblem von der Antike bis Regiomontanus, Regiomontanus-Studien, hg. v. G. Hamann, Wien 1980 (= Sitzungsberichte der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Phil.-hist. Kl. 364), s. 91–108
- Fiala V., Staročeský kalendář, Hradec Králové 1969
- Fiala Z., K církevně chronologické terminologii v legendě Kristiánově, AUC, phil. et hist. 3–4, 1971, s. 15–37
- , Předhusitské Čechy, <sup>2</sup>Praha 1978
- , Přemyslovské Čechy, <sup>2</sup>Praha 1975
- Fichtenau H., Lebensordnungen des 10. Jahrhunderts. Studien über Denkart und Existenz im einstigen Karolingerreich, Stuttgart 1984
- , „Politische“ Datierungen des frühen Mittelalters, MIOG, Erg.-Bd. 24, 1973
- Fischer K., Appended Note: On the Calendar Reform in Bohemia and Moravia, in: The Gregorian Reform of the Calendar, s. 281–284
- , Die Uhrmacher in Böhmen und Mähren zur Zeit der Gotik und Renaissance, Bohemia 7, 1966, s. 27–58
- Flamant J., Le temps sacré et comput astronomique, in: Le temps chrétien de la fin de l'Antiquité au Moyen Âge – III<sup>e</sup>–XIII<sup>e</sup> s., Paris 1984, s. 31–43
- Fleischhauer O., Kalender – Compendium der christlichen Zeitrechnungsweise auf die Jahre 1 bis 2000 vor und nach Christi Geburt, Gotha 1884
- Fleischmann F., Das Bauhandwerk in Nürnberg vom 14. bis zum 18. Jahrhundert, Nürnberg 1985
- Foerster W., Kalenderwesen und Kalenderreform, Braunschweig 1914
- Forcade O., Le temps militaire à l'époque contemporaine: pratiques et représentations, BEC 157, 1999, s. 479–491
- Frank H., Zur Geschichte von Weihnachten und Epiphanie, Jahrbuch für Literaturwissenschaft 13, 1934



- Franke L., Kalender der Jahre 1000–2100 zur Zeitrechnung im deutschen Sprachraum, Wiedemar 1996
- Freeman G. S. P., The Muslim and Christian Calendars being Tables for the Conversion of Muslim and Christian Dates from the Hijra to the Year A. D. 2000, New York–Toronto 1963
- Du Fresne Du Cange C., Glossarium mediae et infimae latinitatis, ed. G. A. L. Henschel, I–X, Niort 1883–1887
- Friedl A., Hildebert a Everwin. Románští malíři, Praha 1927 (Dodatek: Kalendář a nekrolog Horologia olomouckého Královské knihovny stockholmské, ed. B. Mendl, s. 101–114)
- Friedrich G., Datování Bononské v Čechách, ČČH 12, 1906, s. 60–61  
–, Rukověť křesťanské chronologie, Praha 1934
- Friedrich G., Kristen Z., Šebánek J., Dušková S., Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae, I–5, Praha 1904–1993
- Fritz V., Staročeský kalendář se seznamem pevných svátků podle křesťanského kalendáře z XV. a XVI. století, které světili naši dávní předkové, s tabulkami, údaji o církevních počtech, o reformách, Hradec Králové 1969
- Fulcheri Carnotensis Historia Hierosolymitana I, XXIII, 2ed. H. Hagenmayer, Heidelberg, 1913
- FVV, viz Vykoukal F. V.
- Gack-Scheidung Ch., Johannes de Muris epistola super reformatione antiqui kalendarii. Ein Beitrag zur Kalenderreform im 14. Jahrhundert, MGH, Studien und Texte 11, Hannover 1995
- Gamber K., Heilige Zeiten, heiliger Raum, Regensburg 1989
- Gams P. B., Series episcoporum ecclesiae catholicae quotquot innotuerunt, Regensburg 1873, Supplement 1885, Nachdruck Stuttgart 1931
- Ganz D., *Temptabat et scribere*: Vom Schreiben in der Karolingerzeit, in: Schriftkultur und Reichsverwaltung unter den Karolingern. Referate des Kolloquiums der Nordrhein-Westfälischen Akademie der Wissenschaften am 17./18. Februar 1994 in Bonn, Opladen 1996 (= Abhandlungen der Nordrhein-Westfälischen Akademie der Wissenschaften, Bd. 97), s. 13–33
- Gariques P., Les styles du commencement de l'année dans le Midi: l'emploi de l'année pisane en pays Toulousain et Languedoc, Annales du Midi 53, 1941, s. 237–270 a 337–362
- Gatz E. viz Die Bischöfe
- Gauss K. F., Monatliche Korrespondenz für Erd- und Himmelskunde II, 1800, s. 121–130 (rovněž Gauss, Werke VI, s. 73–79)
- Gazette nationale, ou Le Moniteur Universel, Paris 1790–1806
- Gebauer J., Slovník staročeský II, Praha 1903
- Geiger K., Der Römische Kalender und seine Verbesserung durch Julius Caesar, München 1936
- Gellner G., Jan Černý a jiní naši lékaři do konce doby jagellovské, VKČSN 1934, Tř. fil.-hist., III

- Gelzer H., *Sextus Julius Africanus und die byzantinische Chronographie*, I–III, Leipzig 1880–1885/98, Nachdruck Hildesheim 1978  
 Gendolla P., *Zeit. Zur Geschichte der Zeiterfahrung. Vom Mythos zur „Punktzeit“*, Köln 1992  
 Gent W., *Das Problem der Zeit*, 1934  
 Gerbod P., *Les rythmes scolaires en France: Permanences, résistances et inflexions*, BEC 157, 1999, s. 447–477  
 Geremek B., *Człowiek i czas: jedność kultury średniowiecznej*, in: *Kultura Polski średniowiecznej X–XIII w.* Pod red. J. Dowiata, Warszawa 1985, s. 432–483;  
 –, *Słowiańskie nazwy miesięcy. Między folklorem a historią*, in: *Cultus et cognitio. Studia z dziejów średniowiecznej kultury*. Aleksandrowi Gieysztorowi w 40-lecie pracy naukowej przyjaciele, koledzy, uczniowie, Warszawa 1976, s. 151–160  
 –, *Wyobrażenia czasowa polskiego dziejopisarstwa średniowiecznego*, *SŻ* 22, 1977, s. 1–17  
 Gingerich O., *Notes on the Gregorian Calendar Reform, Sky and Telescope* 64, 1982, s. 530–533  
 –, *The Civil Reception of the Gregorian Calendar*, in: *The Gregorian Reform of the Calendar*, s. 265–277  
 Ginzler F. K., *Handbuch der mathematischen und technischen Chronologie. Das Zeitrechnungswesen der Völker*, I–III, Leipzig 1906, 1911, 1914, Unveränderter Nachdruck 1958  
 Giry A., *Chronologie technique*, in: *A. Giry, Manuel de diplomatique, Livre II*, Paris 1894, s. 83–314 (reprint New York 1972)  
 Goetz H.-W., *Historiographisches Zeitbewußtsein im frühen Mittelalter. Zum Umfang mit der Zeit in der karolingischen Geschichtsschreibung*, in: *Historiographie im frühen Mittelalter*, hg. v. A. Scharer u. G. Scheibelreiter, Wien–München 1994, s. 159–178  
 –, *Kirchenfest und weltliches Alltagsleben im früheren Mittelalter*, *Mediävistik* 2, 1980, s. 123–171  
 Goldscheider F., *Über die Einführung des neuen Kalenders in Dänemark und Schweden*, Berlin 1898  
 Gossler M., *Begriffswörterbuch der Chronologie und ihrer astronomischen Grundlagen mit einer Bibliographie*, Graz 1981 (Universitätsbibliothek Graz, Bibliographische Informationen 12)  
 Goudsmit S. A., Clairborne R., *La mesure du temps*, Paris 1970  
 Gouk P., *The Ivory Sundials of Nuremberg, 1500–1700*, Cambridge 1981  
 Grafton A., *From De die natali to De emendatione temporum. The Origins and Setting of Scaligers Chronology*, *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 48, 1985, s. 100–145  
 –, *Joseph Scaliger and Historical Chronology. The Rise and Fall of a Discipline*, *History and Theory* 14 (2), 1975, s. 156–185  
 –, *Joseph Scaliger. A Study in the History of Classical Scholarship*, II. *Historical Chronology*, Oxford 1993





- Grafton A. T., de Jonge H. J., Joseph Scaliger. A Bibliography 1850–1993, in: R. Smitskamp. The Scaliger Collection, Leiden 1993
- Grams-Thieme M., Kalender, Kalendarium II. Kunsthistorisch, in: Lexikon des Mittelalters V, München–Zürich 1991, sl. 866–867
- Graus F., Die Entwicklung der Legenden der sog. Slavenapostel Konstantin und Method in Böhmen, Jahrbuch für Geschichte Osteuropas, N. F. 19, 1971, s. 161–211
- , Lebendige Vergangenheit. Überlieferung im Mittelalter und in den Vorstellungen vom Mittelalter, Köln–Wien 1975
- , Necrologium Bohemicum, Martyrologium Pragense a stopy nekosmovského pojetí českých dějin, ČsČH 15, 1967, s. 789–810
- The Gregorian Reform of the Calendar. Proceedings of the Vatican Conference to Commemorate its 400<sup>th</sup> Anniversary 1582–1982, ed. by G. V. Coyne, S. J., M. A. Hoskin and O. Pedersen. Pontificia Academia scientiarum, Specola Vaticana 1983
- Gregorii episcopi Turonensis Historiarum libri decem, post B. Krusch iterum curavit R. Buchner, I–II, Berlin s.d (okolo 1960) (= Ausgewählte Quellen zur deutschen Geschichte des Mittelalters I, III)
- Grillenberger O., Heinrich von Heimburg und Heinrich von Saar, Studien und Mitteilungen aus dem Benedikt- u. Cistercienserorden 23, Raigern 1902, s. 98 nn.
- Grimm H.-U., „Zeit“ als „Beziehungssymbol“: Die soziale Genese des bürgerlichen Zeitbewußtsein im Mittelalter, Geschichte in Wissenschaft und Unterricht 37, 1986, s. 199–221
- Grohmann A., Arabische Chronologie. Arabische Papyruskunde. Mit Beitr. v. J. Mayr und W. C. Till, Leiden 1966
- Grosser S., Lausitzische Merkwürdigkeiten I, Leipzig–Bautzen 1714
- Grote H., Stammtafeln, Leipzig 1877
- Grotfend H., Abriß der Chronologie des deutschen Mittelalters und der Neuzeit, <sup>1</sup>Berlin 1912
- , Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit 1870, 1871
- , Taschenbuch der Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit, <sup>10</sup>erweiterte Auflage hg. v. Th. Ulrich, Hannover 1970, <sup>11</sup>be-  
arb. J. Asch, Hannover 1971, <sup>12</sup>Hannover 1982
- , Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit, I–II, Hannover 1891–1898, Neudruck Aalen 1970
- Gruhiow L., Significant Russia Approval, JCR 23, 1953, s. 101–105
- Grummel V., La chronologie. Traité d'études byzantines I, Paris 1958
- Gugitz G., Das Jahr und seine Feste im Volksbrauch Österreichs, 1–2, Wien 1949
- Guldin P., Refutatio elenchi Calendarii Gregoriani a Setho Calvisio conscripti et opera Davidis Origani edito, etc., Moguntiae 1616
- von Gumpach J., Die Zeitrechnung der Babylonier und Assyrer, Heidelberg 1852



- Gumpert-Hepp M., *Computus Magistri Jacobi*. Een schoolboek voor tijdrekenkunde uit 1436, Verloren 1987
- Gurevič A. J., *Katégorii sredněvekovoj kultury*, Moskva 1972, česky: A. J. Gurevič, *Kategorie středověké kultury*, přel. J. Kolár, Praha 1978
- Guyotjeannin O., Tock B.-M., 'Mos presentis patrie'. Les styles de changement du millésime dans les actes français (XI<sup>e</sup>-XVI<sup>e</sup> siècle), BEC 157, 1999, s. 41-109
- Haebler K., *Le soi-disant Cisiolanus de 1443 et les Cisiolans allemands*, *Le bibliographe moderne* VI, 1902
- Hagel J., *Naturkatastrophen im Stuttgarter Raum*. Eine Studie zur örtlichen Katastrophengeschichte in systematischem Ansatz, *Zeitschrift für Württembergische Landesgeschichte* 57, 1998, s. 65-107
- Hagen van den, J., *Dissertationes de cyclis paschalibus*, Amsterdam 1736
- , *Observationes in Prosperi Aquitani chronicon*, Amsterdam 1733
- von Hahn G., *Jahre, Tage, Stunden*, *Das große Buch von Zeit und Kalender*, Stuttgart 1984
- Hahn I., *Neptári rendszerek és időszámítás*, Bratislava 1983
- Hahn I., Singer J., *Sonntage – Mondjahre*. Über Kalendersysteme und Zeitrechnung, Leipzig-Jena-Berlin 1989
- Hahn W., *BIAGOTA CONIUNX und EMMA REGINA* – einige Randbemerkungen zu den ältesten böhmischen Herzogsmünzen, *Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschichte* 28/28, 1981/1982, s. 65-80
- Hallsall A. W., *Chronogramm*, in: *Historisches Wörterbuch der Rhetorik*, hg. v. G. Ueding, Tübingen 1994, sl. 222-224
- Haltaus Ch. G., *Calendarium medii aevi precipue germanicum in quo obscuriora mensium, dierum, festorum ac temporum nomina ex antiquis monumentis eruuntur atque illustrantur, multi etiam errores modeste corriguntur, in usum historiae ac rei diplomaticae*, Lipsiae 1729; něm. překlad: *Jahrzeitbuch der Teutschen des Mittelalters*, přel. W. F. L. Schieffer, Erlangen 1797
- Hamel J., *Kalenderrechnung und Kalenderschriften in Vergangenheit und Gegenwart*, Berlin 1983
- Hamann B. (Hg.), *Die Habsburger*. Ein biographisches Lexikon, Wien 1988
- Hamann G., *Die Astronomie im mittelalterlichen Österreich*, in: *Die Kuenringer*, s. 668-680
- Hammerschmid J. F., *Prodromus gloriae Pragenae*, Praha 1723
- Hampson R. T., *Medii aevi calendarium or Dates, Charters and Customs of the Middle Ages, I-II*, London 1841
- Handbook of British Chronology*, <sup>1</sup>ed. by M. Powicke, London 1939; <sup>2</sup>ed. by F. M. Powicke and E. B. Fryde, London 1961; <sup>3</sup>ed. by E. B. Fryde, D. E. Greenway, S. Porter, I. Roy, London 1986 (= *Royal Historical Society, Guides and Handbooks*)
- Hanning J., *Consensus fidelium*, Stuttgart 1982



- Harnoncourt Ph., *Der Kalender*, in: *Feiern in Rhythmus der Zeit II,1*, Regensburg 1994, s. 9–63
- Harrsen M., *Cursus sanctae Mariae, a Thirteenth-century Manuscript, now M 739 in the Pierpont Morgan Library, New York* 1937
- Hartke W., *Über Jahrespunkte und Feste insbesondere das Weihnachtsfest*, Berlin 1956 (= Deutsche Akademie der Wissenschaft zu Berlin. Schriften der Sektion für Altertumswissenschaft 6)
- Hartmann O. E., *Der römische Kalender. Aus dem Nachlasse des Verfassers hg. v. L. Lange*, Leipzig 1882, unveränderter Neudruck Walluf bei Wiesbaden 1973
- Haskins C. H., *Studies in the History of Mediaeval Science*, 1924
- Hásková J., *Emma Regina in the Numismatic and Historical Sources, Acte du 9<sup>ème</sup> Congrès International de Numismatique*, ed. T. Hackens, R. Weiller, Luxembourg 1982
- Hauck A., *Kirchengeschichte Deutschlands, I–V*, \*Berlin–Leipzig 1954
- Haverkamp A., *„Dem Gemeinwohl diene ich durch mein Tönen“. Ohne Glocken keine Gemeinde – kommunale Organisationsformen im Europa des Mittelalters*. *Wirtschaft & Wissenschaft*, III, 1995, č. 4, s. 21–29
- Heerbrandt J., *Disputatio de adiaphoris et calendario Gregoriano resp. Martino Curbino*, Tubingae 1584
- Heers J., *Fest*, in: *Lexikon des Mittelalters IV*, München–Zürich 1989, sl. 399–405;
- , *Fêtes, jeux et joutes dans les sociétés médiévales d'Occident*, Montréal–Paris 1971
- , *Vom Mummenschanz zum Machttheater. Europäische Festkultur im Mittelalter*, Frankfurt 1986
- Hehn J., *Siebenzahl und Sabbat bei den Babyloniern und im alten Testament. Eine religionsgeschichtliche Studie*, Leipzig 1908
- Heidrich F. K., *Die olympischen Doppeldatierungen. Eine Studie zur griechisch-archaischen Geschichte, Ehrenkirchen–Offnadingen* 1981
- Heidrich S. K., *Olympia's Uhren gingen falsch. Die revidierte Geschichte der griechisch-archaischen Zeit*, Berlin 1987
- Heimeran E., (ed.), *Echter 100 jähriger Kalender aufgefunden und zum erstenmal nach der Handschrift von 1652 fürs 20. Jahrhundert*, München 1934
- Heitz P., *Hundert Kalenderinkunabeln. Mit begleitendem Text von K. Haebler*, Straßburg 1905
- Heller J., *Über den Ursprung der sog. Spanischen Aera*, HZ 31, 1874, s. 13–32
- Helmert Th., *Kalendae, Kalenden, Kalande*, AfD 26, 1980, s. 1–55
- Helwig J., *Zeitrechnung zur Erörterung der Daten in Urkunden für Deutschland*, Wien 1787
- Henel H., *Studien zum altenglischen Computus*, Leipzig 1934, reprint London 1967



- Herold V., Horský Z., Mráz M., *Filozofie a přírodní vědy v době Karlově*, in: *Karolus Quartus*, Praha 1984, s. 249–270
- Hervé M., *Mentalités médiévales, XI<sup>e</sup>–XV<sup>e</sup> siècle*, s. 1., 1996
- Higounet Ch., *Le style pisan: son emploi, sa diffusion géographique*, MA 58, 1952, s. 31–42
- Hildebrand P., *Die Datierung in der Geschichtsschreibung des 10. Jahrhunderts*, Diss. Greifswald 1908
- Hilgenfeld A., *Der Paschastreit der alten Kirche. Nach seiner Bedeutung für die Kirchengeschichte und für die Evangelienforschung urkundlich dargestellt*, Halle 1860
- Hilsch P., *Die Bischöfe von Prag in der frühen Stauferzeit. Ihre Stellung zwischen Reichs- und Landesgewalt von Daniel I. (1148–1167) bis Heinrich (1182–1197)*, München 1969
- Hinrichs H., *Die Datirung (!) in der Geschichtsschreibung des 11. Jahrhunderts. Ein Beitrag zur Chronologie des Mittelalters*, Innsbruck 1907; pův. *MIÖG*, Erg.-Bd. 7, 1. Heft, 1907, s. 613–739
- The Historical Works of Gervase of Canterbury*, ed. W. Stubbs, London 1879
- Hitz H.-R., *Der gallo-römische Mond- und Sonnenkalender von Coligny. Eine neue Deutung des längsten keltischen Dokuments*, Ettingen 1991
- Hlad O., Pavloušek J., *Přehled astronomie*, Praha 1990
- Hlaváček I., *Badania z zakresu dyplomatyki prowadzone na ziemiach czeskich w latach 1960–1970*, *SZ* 18, 1973, s. 135–147
- , *Církevní kalendář a čeští světcí v datovací praxi diplomatického a právéického materiálu přemyslovských Čech*, *AUC* 1971, *Phil. et hist.* 3–4, *Studia historica* 6–7, *Z PVH* (2), *Sborník k 100. výročí narození G. Friedricha*, s. 39–63
- , *Chronologia i studia nad nią na ziemiach czeskich*, in: *Problemy nauk pomocniczych historii, Materiały z IV konferencji poświęconej naukam pomocniczym historii*, Katowice–Wisła 20–22 V 1975, Katowice 1976, s. 119–134
- , *Chronologie a její studium v českých zemích (Retrospektiva i perspektiva)*, *SAP* 28, 1978, s. 410–423
- , *Josef Emler a jeho postavení v české historické vědě 2. poloviny 19. století*, in: *Josef Emler (1836–1899). Příspěvky k jeho vědecké a organizačtorské činnosti*, věd. red. Ivan Hlaváček, Praha 1989, s. 9–129
- , *Neznámý český klášter doby lucemburské (Duchcovské dominikánky ve světle klášterního nekrológia)*, *SAP* 22, 1972, s. 163–182
- , *Současný stav a perspektivy pomocných věd historických*, in: *200 let pomocných věd historických na filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze*, Praha 1988, s. 13–134
- , *Das Urkunden- und Kanzleiwesen des böhmischen und römischen Königs Wenzel*, Stuttgart 1970
- Hlaváček I., Kašpar J., Nový R., *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 1988, <sup>2</sup>doplňené vydání 1993; <sup>3</sup>1997





- Hledíková Z., Biskup Jan IV. z Dražic, Praha 1991
- , Kalendáře rukopisů kláštera sv. Jiří, Z pomocných věd historických VIII, AUC Phil. et hist. 2, 1988, s. 35–78
- , Svatojiřské kalendáře doby abatyše Kunhury, Z pomocných věd historických IX, AUC Phil. et hist. 2, 1991, s. 61–81
- , Synody v pražské diecézi v letech 1349–1419. ČCH XVIII, 1970, s. 117–146
- Hlošina V. O., O „svátku“ a oslavě Jana Husa, Husitsví ve světle pravdy XII, č. 1, Praha 1915
- Hofler C., Geschichtsschreiber der hussitischen Bewegung in Böhmen II, Wien 1865
- Hofmann M., Casars Kalender, München 1934
- Hohn H.-W., Die Zerstörung der Zeit. Wie aus einem göttlichen Gut eine Handelsware wurde, Frankfurt am Main 1984
- Hochmittelalterliches Geschichtsbewußtsein im Spiegel nichthistoriographischer Quellen, hg. v. H.-W. Goetz, Berlin 1998
- Holter W., Der unendliche Sonnen-Kalender. Ein immerwährender Kalender. Einstellen und Ablesen der Wochentage für jedes beliebige Datum aus Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft, seit Beginn unserer Zeitrechnung, Weikersheim 1988
- Holubová M., Čas v židovství, Dějiny a současnost 22, 2000, č. 2, s. 16–18
- Holzner L., Pfrontner Holzkalender aus dem 16. Jahrhundert, Augäuer Geschichtsfreund Nr. 46 der Neuen Folge, 1940, s. 1–41
- Horský Z., Astronomie, in: Dějiny exaktních věd v českých zemích do konce 19. století, red. L. Nový, Praha 1961
- , Pražský orloj, Praha 1988
- , Příspěvek k poznání průběhu gregoriánské kalendářní reformy v českých zemích, Z dějin geodézie a kartografie v českých zemích 4, 1985, s. 17–34
- Horský Z., Procházka E., Pražský orloj. Acta rerum naturalium nec non technicarum, Praha 1964, s. 83–146
- Horský Z., Škopová O., Astronomy Gnomonics. Catalogue, Praha 1968
- Hoskin M., The Reception of the Calendar by other Churches, in: The Gregorian reform, s. 255–279
- Hospinian (Wirth) R., De festis Christianorum, Zürich 1593
- , De festis Judaeorum et Ethnicorum, Zürich 1592
- Hradilová M., Městské knihy z Lipníka nad Bečvou založené roku 1482, 1488 a 1513, netištěná diplomová práce FF UK Praha 1987
- Hrejsa F., Česká konfesse, její vznik, podstata a dějiny, Praha 1912
- , Dějiny křesťanství v Československu I–VI, Praha 1947–1950
- Hrubý V., Úvod do archivní teorie i praxe, Praha 1930
- Hunter Blair P., The Historical Writings of Bede, SCLIAM 17, 1970, s. 197–222
- Huschner W., Kirchenfest und Herrschaftspraxis. Die Regierungszeiten der ersten beiden Kaiser aus liudolfingischem Hause, ZGW 41, 1993, s. 24–55, 117–134



- Chaloupecký V., Účet pokladníka arcibiskupství pražského z let 1382/83, Praha 1912
- Cheney C. R., Handbook of Dates for Students of English History, London 1955
- Ch'ing-Sung Yü, China Votes for Revision, JCR 1937, s. 9–13.
- Charvát P., Influences italiennes sur la liturgie de la Bohême au début du XIII<sup>e</sup> siècle, Civis 53, 1994, s. 79–87
- Christern H., Beiträge zur Zeitrechnungslehre. Archiv für Urkundenforschung 13, 1933, s. 69–90
- Chronica minora saec. IV, V, VI, VII, ed. Mommsen Th., MGH AA XIII, Hannover 1898
- Chronicon Anonymi, in: Monumenta historica Boemiae nusquam antehac edita, ed. G. Dobner, III, Pragae 1774, s. 43–62
- Chronotypes. The Construction of Time, ed. by J. Bender and D. E. Wellbery. Stanford, California 1991
- Chu Chia-hua, Introductory Address, in: A Symposium on the World Calendar. Edited and Published by Chinese Association for the United Nation, August 1951, Taipei 1951
- Ideler L., Handbuch der mathematischen und technischen Chronologie, I–II, Berlin 1825, 1826
- Im. Iustiniani pp. a. novellae quae vocantur sive constitutiones quae extra codicem supersunt... ed. C. E. Zachariae a Lingenthal, I. Lipsiae 1881
- Instinsky H. U., Das Jahr der Geburt Christi. Eine geschichtswissenschaftliche Studie, München 1957
- Isidorus Hispalensis, De natura rerum, ed. J. Fontaine, Bordeaux 1960
- , Etymologiae, ed. W. M. Lindsay, Oxford 1911
- Jacobsthal W., Mondphasen, Osterrechnung und Ewiger Kalender, Berlin 1917
- Janáček J., Rudolf I. a jeho doba, Praha 1987
- Janák J., Hledíková Z., Dějiny správy v českých zemích do roku 1945, Praha 1989
- Jasiński K., Kalendarz opactwa św. Wincentego we Wrocławiu, in: Kultura średniowieczna Śląska. Pierwiastki rodziny i obce. Zbiór studiów pod red. K. Bobowskiego, Wrocław 1993, s. 45–58
- Jastrow M., Hebrew and Babylonian Traditions, New York 1914
- Jaubert A., La date de la Cène. Calendrier biblique et Liturgie chrétienne, Paris 1957
- Jenzen I. A., Uhrzeiten. Die Rolle der astronomischen Monumentaluhren bei der Einführung der Uhrzeiten, Marburg 1994
- Johnson J., Calendar of Antiquity, JCR 1936, s. 181–188
- Jones Ch. W., Bedae Opera de temporibus, Cambridge/Mass. 1943
- Jonszta J., Der jetzige (Gregor.) Kalender fuer das Jahr 1940, der sich in jedem Jahr aendert, mit einem Vorschlag fuer einen neuen Kalender, der vom Jahre 1941 an sich niemals aendern wuerde, Freistadt 1939



- , *Reforma dosavadního Greg. kalendáře*, Fryštát 1938
- Journal of Calendarreform. New York 1931–
- Jung H., Johannes von Gmunden/Georg Peuerbach. Ihre geistige Auswirkungen auf Oberösterreich, im besonderen auf die Klöster St. Florian, Kremsmünster und Wilhering, in: *Beiträge zur Kopernikus-Forschung*, Katalog des Oberösterreichischen Landesmuseums Nr. 86, Linz 1993, s. 12–24
- Jungmann J., *Historie literatury české*, Praha 1825
- Kadlec J., Die sieben Suffragane des hl. Methodius in der Legende des sogenannten Christian, in: *Methodiana. Beiträge zur Zeit und Persönlichkeit, sowie zum Schicksal und Werk des hl. Method*, Wien–Köln–Graz 1976 (= *Annales Instituti Slavici*, hg. v. F. Zagiba, Bd. 9)
- Kaempfer W., *Die Zeit und die Uhren*, Frankfurt am Main 1991
- van de Kalenda J., *Dissertationes de cyclis paschalibus*, Amsterdam 1736
- Kalender im Wandel der Zeiten. Eine Ausstellung der Badischen Landesbibliothek zur Erinnerung an die Kalenderreform durch Papst Gregor XIII. im Jahr 1582, bearb. v. A. Braunbehrens u. a., Karlsruhe 1982
- Kaletsch H., *Tag und Jahr. Die Geschichte unseres Kalenders*, Zürich–Stuttgart 1970
- Kalousek J., *Kalendář českého původu z prostředka XII. století*, ČČM 76, 1902, s. 159–165
- Kaltenbrunner F., *Beiträge zur Geschichte der Gregorianischen Kalenderreform*, 1, Die Kommission unter Gregor XIII. nach Handschriften der Vatikanischen Bibliothek, Sitzungsberichte der Akademie Wien, Philos.-hist. Kl. 97, 1881, s. 7–54
- , Die Polemik über die gregorianische Kalenderreform, Sitzungsberichte der Akademie Wien, Philos.-hist. Kl. 87, 1877, s. 485–586
- , Die Vorgeschichte der gregorianischen Kalenderreform, Sitzungsberichte der Akademie Wien, Philos.-hist. Kl. 82, 1976, s. 289–414
- , Ein Kalender aus dem Anfang des 13. Jahrhunderts, NA 3, 1877, s. 385–395
- Kamenceva E. I., *Dekret o vvedénii v Sovetskoy Rossii novogo kalendarja, Vspomogatelnyje istoričeskije discipliny II*, 1969, s. 159–165.
- , *Chronologija. Učebnoje posobie*, Moskva 1967, 1982
- Kameníček F., *Zemské sněmy a sjezdy moravské, jejich složení, obor působnosti a význam od nastoupení na trůn krále Ferdinanda I. až po vydání Obnoveného zřízení zemského (1526–1628)*, III, Brno 1905
- Kaminski G., *Fallende Monde. Der chinesische Festkalender min Bauernmalerei aus Xinji*, Wien 1991
- Kase E. H., *A Papyrusroll in the Princeton Collection*, New York 1933
- Kaul K., *De kalendario cisterciensi eiusque revisione instituenda*, *Analecta sacri ordinis cisterciensis V*, 1949, s. 1–80
- Keř J., *Böhmen und das Reich unter Friedrich I.*, in: *Friedrich Barbarossa. Handlungsspielräume und Wirkungswesen des staufischen Kaisers*, hg. v. A. Haverkamp, Sigmaringen 1992 (= *VuF 40*), s. 241–289

- , O tzv. bezprostřední podřízenosti Moravy k říši, SAP XXVIII, 1978, s. 233–291
- Kellner K. A. H., Heortologie oder das Kirchenjahr und die Heiligenfeste in ihrer geschichtlichen Entwicklung, Freiburg im Br. 1901, <sup>2</sup>přepracované a rozšířené vydání Heortologie oder die geschichtliche Entwicklung des Kirchenjahres und der Heiligenfeste von den ältesten Zeiten bis zur Gegenwart, Freiburg im Br. 1906, <sup>3</sup>1911 (italský překlad Roma 1906, <sup>2</sup>1914, anglický London 1911, francouzský Paris 1910, španělský Barcelona 1910)
- Kelly A., Dresser P., Ross L. M., Religious Holidays and Calendars, Detroit 1993
- Kempfi A., Między Fromborkiem a Rzymem. Mikołaj Kopernik a Paweł z Middelburga, in: Komunikaty Mazursko-Warmińskie, Olsztyn 1978, s. 227–235.
- Kepler J., Gesammelte Werke, Band V, Chronologische Schriften, hg. v. F. Hammer, München 1953
- , Gesammelte Werke, Bd. XI,2. Caelendaria et prognostica. Astronomica minora. Somnium. Bearb. v. V. Bialas, H. Grössing, München 1993
- , Iudicium de Calendario Gregoriano, in: Kepler Johannes, Opera omnia, ed. Ch. Frisch, vol. IV, Francofurti 1858–1870, s. 58–64
- Kipsová M., Vančová T., Gešková Ž., Bibliografia slovenských a inorečových kalendárov 1701–1965, Martin 1984
- Kirsopp M. A., The Calendar of the Roman Republic, Princeton 1967
- Klauser T., Der Festkalender der alten Kirchen, in: Kirchengeschichte als Missionsgeschichte, hg. v. H. Frohnes–U. W. Knorr, 1, München 1974, s. 377–388
- , Ein Kirchenkalender aus der römischen Titelkirche der heiligen Vier Gekrönten, in: Scientia sacra. Theologische Festgabe für Kardinal Schulte, Köln–Düsseldorf 1935, s. 11–40
- Kleczek J., Švestka Z., Astronomický a astrologický slovník, Praha 1963
- Klempf A., Die Säkularisierung der universalhistorischen Auffassung. Zum Wandel des Geschichtsdenkens im 16. und 17. Jahrhundert, Göttingen u. a. 1960
- Klewitz H.-W., Die Festkrönungen der deutschen Könige, ZRG Kan. Abt. 59, 1939, s. 48–96
- Klíma V., Kalendář mění tvář. Vnímání času v proměnách staletí, Olomouc 1998
- Kimišin I. A., Kalendar i chronologija, Moskva 1981
- , Kalendar přírody i ljudiny, Lvov 1975
- Kluepfel Ch., How Accurate is the Gregorian Calendar?, Sky and Telescope 64, 1982, s. 417–418
- Kluxen K., Vorlesungen zur Geschichtstheorie I, Paderborn 1974
- Knapová M., Jména a kalendář, Zpravodaj místopisné komise ČSAV XII/1–2, 1971, s. 138–145
- Knauz F., Korta hazai történeli mőnkhöz alkalmazva, Budapest 1877





- Kniha počtů královského města Loun z let 1450–1472 a 1490–1491, vydal J. Vaníš, Praha 1979
- Knihopis československých tisků od doby nejstarší do konce XVIII. století. Díl I. Prvotisky (do r. 1500), Praha 1925
- Knihtisk a kniha v českých zemích od husitství do Bílé hory. Sborník prací k 500. výročí českého knihtisku, poř. F. Šmahel, Praha 1970
- Knorozov J. V., Pismennost indějcev majja, Leningrad 1963
- Kočiš G., Systémy datovania pravekých a starovekých dejin, Bratislava 1976
- Koch E., Mosiowiter in Oberlausitz und M. Bartholomäus Scultetus in Görlitz. Kulturbilder aus der zweiten Hälfte des XVI. Jahrhunderts, Neues Lausitzer Magazin 84, 1908
- Kollmann J., Dějiny ústředního archivu českého státu, Praha 1992
- , Zavedení gregoriánského kalendáře v českých zemích, SAP XXIV, 1974, s. 3–41
- Kolmaš J., Měření času u Tibeťanů, Nový Orient 27, 1972, s. 269–271
- König A., Der römische Festkalender der Republik. Feste, Organisation und Priesterschaften, Stuttgart 1991
- Kopallik J., Vorlesungen über Chronologie des Mittelalters, Wien 1885
- Kopernik M., De revolutionibus orbium coelestium libri VI, Norimbergae 1543, fol. IV<sup>r</sup>
- Korta W., Śląsk wobec gregoriańskiej reformy kalendarza, in: Problemy nauk pomocniczych historii IV, Katowice 1976, s. 159–169
- Koselleck R., Vergangene Zukunft. Zur Semantik geschichtlicher Zeiten, Frankfurt a. M. 1979
- Kotulová E., Kalendář aneb kniha o věčnosti a času, Praha 1978
- Kouřil M., Nový pramen k období olomouckého biskupa Bruna, in: Sborník k šedesátinám L. Hosáka, Olomouc 1968, s. 31–38
- Kranzmayer E., Die Namen der Wochentage in den Mundarten von Bayern und Österreich, Wien u. München 1929
- Krásá J., Dva rukopisy pozdního 13. století, Umění 32, 1984, s. 206–218
- , Nástěnná a knižní malba 13. století v českých zemích, in: Umění doby posledních Přemyslovců, Roztoky u Prahy 1982, s. 23–67
- Krácý Č., Jak Aztékové měřili čas? Obsahoval aztécký kalendář opravu nepřesnosti? Vesmír 7, 1999, s. 396–402
- Krauss J., Vom Messen der Zeit im Wandel der Zeiten, Westphal 1950
- Krauss R., Probleme des altägyptischen Kalenders und der Chronologie des Mittleren und Neueren Reiches in Ägypten, Berlin 1981
- Krchňák A., Die Herkunft der astronomischen Handschriften und Instrumente des Nicolaus von Kues, in: Mitteilungen und Forschungsbeiträge der Cusanus-Gesellschaft 3, 1963, s. 109–180
- Kristen Z., Listy poselací a jejich registra v královské kanceláři české až do Bílé Hory, ČAS V, 1927, s. 1–109
- Kronika Františka Pražského, ed. J. Zachová, FRB SN I, Praha 1998
- Kropáček L., Islámský kalendář a magický rok 2000, Dějiny a současnost 22, 2000, č. 2, s. 19–21

- Krüger K. H., *Die Universalchroniken. Typologie des sources du Moyen Age occidental* 16, Turnhout 1976
- Krusch B., *Das älteste fränkische Lehrbuch der Dionysianischen Zeitrechnung, Mélanges offerts à Mr. Émile Chatelain par ses élèves et ses amis*, Paris 1910
- , *Die Einführung des griechischen Paschalritus im Abendlande*, NA 9, 1884, s. 99–169
- , *Studien zur christlich-mittelalterlichen Chronologie. Der 84-jährige Osterzyklus und seine Quellen*, Leipzig 1880.
- , *Studien zur christlich-mittelalterlichen Chronologie. Die Entwicklung unserer heutigen Zeitrechnung*, Berlin 1938 (= *Abhandlungen der Preussischen Akademie der Wissenschaften* 1937, 8)
- Krzemieńska B., Břetislav I., Praha 1986, <sup>2</sup>1999
- Křížová M., *Břemeno dni. Čas předkolumbovských civilizací Střední Ameriky*, *Dějiny a současnost* 22, 2000, č. 2, s. 22–27
- Kubitschek W., *Grundriß der antiken Zeitrechnung*, München 1928 (*Handbuch der Altertumswissenschaft* 1, 7)
- Die Kuenringer. Das Werden des Landes Niederösterreich, Niederösterreichische Landesausstellung, Stift Zwettl 16. Mai – 26. Oktober 1981*, Wien 1981
- Kuithan R., Wollasch J., *Der Kalender des Chronisten Bernold*, DA 40, 1984, s. 478–530
- Kully R. M., *Cisiojanus: Comment savoir le calendrier par coeur. Jeux de mémoire aspects de la mnémotechnique médiévale*, *Recueil d'études publié sous la direction de B. Roy et P. Zumthor*, Montréal–Paris 1985, s. 149–156.
- Kürbis B., *O pojęcie czasu i chronologii historycznej w średniowieczu*, in: *Problemy nauk pomocniczych historii*, T. IV, Katowice 1976, s. 59–90
- Küster J., *Wörterbuch der Feste und Bräuche im Jahreslauf. Eine Einführung in den Festkalender*, Freiburg (u. a.) 1985
- Lage médiemann A., *Der Festkalender des Bistums Bamberg im Mittelalter. Entwicklung und Anwendung*, in: 103. *Bericht des Historischen Vereins für die Pflege der Geschichte des ehemaligen Fürstentums Bamberg* 1967, s. 7–267
- Lagemann A., *Der Festkalender des Bistums Bamberg im Mittelalter. Entwicklung und Anwendung. 103. Bericht des Hist. Vereins für die Pflege der Geschichte des ehemaligen Fürstbistums*, Bamberg 1967
- Landes D. S., *Revolution in Time. Clocks and the Making of the Modern World*, Cambridge/Mass.–London 1983
- Lange L., *'Paradoxe' Osterdaten im Gregorianischen Kalender und ihre Bedeutung für die moderne Kalenderreform*, München 1928
- Lauchert F., *Die Kanones der wichtigsten altkirchlichen Concilien*, Freiburg in Br. u. Leipzig 1896





Le calendrier républicain de sa création à sa disparition suivi d'une concordance avec le calendrier Grégorien, Paris 1989 (Édition de l'Observatoire de Paris)

Le Goff J., *Au Moyen Âge. Temps de l'Église et temps du marchand*, Annales E. S. C. 15, 1960, s. 417-433; přetisk in: Le Goff J., *Pour un autre Moyen Âge*, s. 46-65

- La Civilisation de l'Occident médiéval, Paris 1964, <sup>2</sup>1982

- Histoire et mémoire, Paris 1988

- Kultura středověké Evropy, Praha 1991

- Pour un autre Moyen Âge, Paris 1991

- Le temps du travail dans „la crise“ du XIV<sup>e</sup> siècle. Du temps médiéval au temps moderne. MA 49, 1963, s. 597-613; přetisk in: Le Goff J., *Pour un autre Moyen Âge*, s. 66-79

Le temps chrétien de la fin de l'Antiquité au Moyen Âge - III<sup>e</sup>-XIII<sup>e</sup> s., Paris 1984

Le temps, sa mesure et sa perception au Moyen Âge, Acte du colloque Orléans 1991, sous la dir. de B. Ribémont, Caen 1992

Leclercq J., *Zeiterfahrung und Zeitbegriff im Spätmittelalter*, in: *Antiqui et moderni. Traditionsbewußtsein und Fortschrittsbewußtsein im späten Mittelalter*, hg. v. Albert Zimmermann, bes. v. G. Vuillemin-Diem, Berlin-New York 1974 (= *Miscellanea mediaevalia* 9), s. 1-20

Lehner F., *Die mittelalterliche Tageseinteilung in den österreichischen Ländern*, Innsbruck 1911 (= *Quellenstudien aus dem historischen Seminar der Universität Innsbruck*, III. Heft)

Lechner A., *Mittelalterliche Kirchenfeste und Kalendarien in Bayern*, Freiburg im Breisgau 1891

Leitz Ch., *Studien zur ägyptischen Astronomie*, Wiesbaden 1989

Lenfeld J., *Sluneční hodiny ze sbírek UPM v Praze*, Acta UPM XVI, řada D. 4 Supplementa, Praha 1984

Lentz H. M., *Heads of States and Governments. A Worldwide Encyclopedia of over 2,300 Leaders, 1945 through 1992*, Jefferson, North Carolina, and London 1992

Lersch B. M., *Einleitung in die Chronologie oder Zeitrechnung verschiedener Völker und Zeiten nebst christlichem und jüdischem Festkalendar*, Aachen 1889, <sup>2</sup>Freiburg im Breisgau 1899

Leschhorn W., *Antike Ären. Zeitrechnung, Politik und Geschichte in Schwarzmeerraum und Kleinasien nördlich des Tauros*, Stuttgart 1993

Leśniewska D., *Das Heiligtümerfest in Böhmen des 14. Jahrhunderts*, in: *Pielgrzymki w kulturze średniowiecznej Europy. Materiały XIII seminarium mediewistycznego*, pod red. J. Wiesiołowskiego, Poznań 1993, s. 199-207 (= *Poznańskie Towarzystwo przyjaciół nauk, Sprawozdania Wydziału Nauk o Sztuce*, Nr. 110 za rok 1992)

- *Kodex Gertrudy. Stan i perspektywy badań*, *Roczniki Historyczne* 61, 1995, s. 141-170





- Letronne M., Observations sur l'époque où le paganisme a été définitivement aboli à Philes dans la Haute-Égypte; Sur le rôle que cette île a joué entre les règnes de Dioclétien et Justinien; et sur l'origine et l'emploi de l'ère de Dioclétien ou des Martyrs; A l'occasion de quatre Inscriptions inédits des V<sup>e</sup> et VI<sup>e</sup> siècle. Mémoire de l'Institut royal de France, Académie des inscriptions et belles-lettres, 10, 1833, s. 168–217 (Section III. De l'ère de Dioclétien, s. 208–217)
- Leuschner H. J., Geschichte in Vergangenheit und Gegenwart, Stuttgart 1980
- Leuze O., Die römische Jahreszahlung. Ein Versuch ihre geschichtliche Entwicklung zu ermitteln, Tübingen 1909
- Lewinsztajn B., Historyczny kalendarz wieczny, Rzymsko-katolicki i żydowski, Warszawa 1936
- Lexikon für Theologie und Kirche, 1–10, Freiburg im Breisgau 1957–1965
- Leyden A., Die Entwicklung unseres Kalenders, Bonn 1988 (= Mannus – Bibliothek 30)
- Lhotsky A., Geschichte des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 1854–1954, MIOG, Erg.-Bd. XVII, Graz-Köln 1954
- Liber decanorum facultatis philosophicae Universitatis Pragensis ab anno Christi 1367 usque ad annum 1585, 1, Praha 1930; rovněž faksimile, k tisku připravil K. Beránek, J. V. Černý, M. Pravdová, Universitas Carolina, Praeae 1983
- Liebenam W., Fasti consulares imperii Romani. Von 30 v. Chr. bis 565 n. Chr., Bonn 1909
- Lietzmann H. A., Zeitrechnung der römischen Kaiserzeit, des deutschen Mittelalters und der Neuzeit, Leipzig 1934; 5. vyd. Zeitrechnung der römischen Kaiserzeit, des Mittelalters und der Neuzeit für die Jahre 1–2000 nach Christus, durchgesehen v. K. Aland, Berlin 1956; 4(Nachdr. d. Ausg. 1934 durchges. v. K. Aland) Berlin 1984
- Link F., Astronomické zprávy v kronice Vyšehradského kanovníka, ČsČH 9, 1961, s. 559–571
- Lithberg N., Computus med särskild hänsyn till Runstaven och den Bördeliga Kalendern, Enligt uppdrag utgiven av S. O. Jansson, Stockholm 1953
- Lorcin M.-Th., Le temps chez les humbles: passé, présent et futur dans les testaments foréziens (1300–1450), RH 279, 1988, s. 313–336
- Lorenz O., Genealogisches Handbuch der europäischen Staatengeschichte. 3. verm. Aufl. des „Genealogischen Hand- u. Schulatlas“, bearb. v. E. Devrient, Stuttgart u. Berlin 1908
- Lorenzo A., Calendarios Mayas, Mexico 1980
- Lowmiański H., Podstawy gospodarcze formowania się państw słowiańskich, Warszawa 1953
- Luhmann N., Weltzeit und Systemgeschichte, Kölner Zeitschrift für Soziologie, Sonderheft 16, hg. v. P. Ludz, 1972, s. 81–115
- Lundsgaard E., Aegyptischer Kalender der Jahre 3000–200 v. Chr., København 1942



- Luschin von Ebengreuth A., Jahreszählung u. Indiktion in Siena, *MIÖG*, Erg.-Bd. VI, 1901, s. 333–338
- Mabillon J., *De re diplomatica libri VI*, <sup>2</sup>Lutetiae Parisiorum 1709
- Macek J., *Jagellonský věk v českých zemích (1471–1526)*, 1. Hospodářská základna a královská moc, Praha 1992
- , *K dějinám Olomouce na konci 15. století (Spory o olomoucké biskupství)*, Okresní archiv v Olomouci 1986, s. 53–63
- , *O listinách, listech a kanceláři Vladislava Jagellonského*, *SAP II/1*, 1955, s. 45–123
- , *Pojem času v jagellonském věku*, in: *Pocta Josefu Petráňovi. Sborník prací z českých dějin k 60. narozeninám prof. dr. Josefa Petráně*, uspoř. J. Beneš, E. Maur, J. Pánek, Praha 1991, s. 140–141
- , *Týden*, *AR* 43, 1991, s. 595–597
- Madl G. M., *Aberglaube in den Kalendern der frühen Neuzeit. Diplomarbeit*, Univ. Wien 1994
- Maendl H., *Die Monate. Ihr Wesen und ihre Weisheit*, Heidelberg 1964
- Maestlin (Mästlin) M., *Alterum examen novi pontificalis Gregoriani Kalendarii*, Tubingae 1586
- , *Defensio alterius sui examinis, quo demonstraverat, quod Gregorianum novum Kalendarium totum sit vitiosum*, Tubingae 1588
- , *Notwendige und gründliche Bedenckhen von dem allgemeinen Römischen Kalender... des deß Böpstlichen Kalenders, in welchem Gregorius XIII den Kalender zu verbessern vermeint etc.*, Heydelberg 1584
- Magnae Moraviae fontes historici II*, curaverunt D. Bartoňková, L. Havlík, J. Ludvíkovský, Z. Masařík, R. Večerka, Brno 1967
- Mahler E., *Handbuch der jüdischen Chronologie*, Leipzig 1916, Nachdruck Hildesheim 1967
- , *Chronologische Vergleichungstabellen I*, Wien 1889
- Macháček St., *Nález zprávy o vyrovození orloje Starého Města r. 1410*, *Zprávy Komise pro dějiny přírodních, lékařských a technických věd ČSAV* 10, 1962, s. 21–26
- Machek V., *Etymologický slovník jazyka českého a slovenského*, Praha 1957
- Maiello F., *Storia del calendario, La misurazione del tempo, 1450–1800*, Torino 1994 (= *Einaudi, Biblioteca di cultura storica* 203, rec. Alain Tallon in: *European Review of History* 2, 1995), s. 99–101
- Maier H., *Die christliche Zeitrechnung*, Freiburg im Breisgau–Basel–Wien 1991
- Mansi J. D., *Sanctorum conciliorum nova et amplissima collectio IX*, Florentiae 1759
- Marichal P., *Calendrier solaire julien, grégorien et républicain, La Révolution française* 59, 1910, s. 5–7
- Marin E., *La datation indictionell en Dalmatie*, in: *Le temps chrétien de la fin de l'antiquité au Moyen Âge, III<sup>e</sup>–XIII<sup>e</sup> siècle*, Paris 1984, s. 149–162
- Marini G., *I papiri diplomatici raccolti ed illustrati*, Roma 1805



- Markowski M., *Piotr Gąszowiec, twórca krakowskiej komputystyki o zasięgu międzynarodowym*, Warszawa 1988
- Maršálek J., *Kalendář západních Slovanů, zejména však našich zemí*, in: S. I. Selešnikov, *Člověk a čas*, Praha 1974, s. 143–164
- Martelli H., *La chiave del Calendario Gregoriano*, Lione 1583
- Marzi D., *La questione della Riforma del Calendario nel Quinto Concilio Lateranense*, Pubblicazioni dell'Istituto di studi Superiori Pratici e di Perfezionamento in Firenze, Firenze 1896
- de Mas Latrie L., *Trésor de chronologie, d'histoire et de géographie, pour l'étude et l'emploi des documents du Moyen Âge*, Paris 1889, reprint 1962
- Massiani M., *As seen in America. Vatican Viewpoints*, JCR 1937
- Matoušek J., *Kurie a boj o konsistoř pod oboji za administrátora Rezka*, ČCH 37, 1931, s. 16–41, 252–292
- Matthäus K., *Zur Geschichte des nürnbergger Kalenderwesens. Die Entwicklung der in Nürnberg gedruckten Jahreskalender in Buchform*, Archiv für Geschichte des Buchwesens 9, 1969, sl. 965–1396
- Matuszewski J., *Słowiański tydzień. Geneza, struktura i nomenklatura*, Łódź 1978
- Matzka W., *Die Chronologie in ihrem ganzen Umfange, mit vorzüglicher Rücksicht auf ihre Anwendung in der Astronomie, Weltgeschichte und Urkundenlehre nebst einem Vorschlage zu einer streng wissenschaftlich geregelten Zeitrechnung; durch höhere Arithmetik begründet und erläutert*, Wien 1844
- Matzat H., *Römische Chronologie*, 1–2, Berlin 1883–1884
- Maurer M., *Feste und Feiern als historischer Forschungsgegenstand*, HZ 253, 1991, s. 101–130
- Maurice K., *Rudolf – alter quidam Salomon. Marginalie zur Wissenschaft am Hof in Prag*, in: *Renaissance in Böhmen. Geschichte, Wissenschaft, Architektur, Plastik, Malerei, Kunsthandwerk*, hg. v. F. Seibt, München 1985, s. 287–314
- Mayher W., *Die astronomische Zeitrechnung der Völker von ihrem Ursprung bis zur Gegenwart und die Einheitszeit. Mit allen Kalendern vom Jahr 300 bis 1582 im julianischen und von 1583 bis 2000 n. Chr. im gregorianischen Stil*, Den Haag 1912
- Mayr J., *Computus ecclesiasticus*, Zeitschrift für katholische Theologie 77, 1955, s. 301–330.
- Meeus J., Mucke H., *Canon of Solar Eclipses*, Wien 1983
- , *Canon of Lunar Eclipses –2002 to +2526*, Wien 1983
- Meier G., *Die sieben freien Künste im Mittelalter, Jahresbericht über die Lehr- und Erziehungs-Anstalt des Benediktiner-Stiftes Maria-Einsiedeln 1886/87*
- Meinzer M., *Der französische Revolutionskalender (1792–1805). Planung, Durchführung und Scheitern einer politischen Zeitrechnung*, München 1992 (= *Ancien Régime. Aufklärung und Revolution*, Bd. 2)



- Mendl B. (ed.), Dodatek. Kalendář a nekrolog Horologia olomouckého Královské knihovny stockholmské, in: Friedl A., Hildebert a Everwin, Praha 1927, s. 101–114
- Messerli J., Gleichmässig, pünktlich, schnell. Zeiteinteilung und Zeitgebrauch in der Schweiz im 19. Jahrhundert, Bern 1995
- Meyer A., Hauptpunkte der geschichtlichen Entwicklung und Begründung der christlichen Zeitrechnung. Programm am Schlusse des Studienjahres 1870/71, Landshut 1871
- Meyer E., Die ältere Chronologie Babyloniens, Assyriens und Ägyptens, Stuttgart 1925, <sup>2</sup>1931
- Meyer G., Luigi Lilio and the Gregorian Reform of the Calendar, Sky and Telescope 64, 1982, s. 418–419
- Mělnický J., O ustrojstve i reforme kalendárja grekoruskoj cerkvi, Lvov 1903
- Miebach A., Zur mittelalterlichen Chronologie. Die Indictio secundum stilum Coloniensem, Korrespondenzblatt der westdeutschen Zeitschrift für Geschichte 21, 1902
- Miesges P., Der Trierer Festkalender. Seine Entwicklung und seine Verwendung zu Urkundendatierungen. Ein Beitrag zur Heortologie und Chronologie des Mittelalters, Trier 1915
- Michal E., Zeměměření na Vysočině, Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd přírodních, III, 1959, s. 5–30
- , Kronika zeměměření v českém masivu (rukopis, 12 svazků v Archivu GÚ CSAV v Praze)
- Michal S., Hodinářství a technika měření času, in: L. Nový a kol., Dějiny techniky v Československu (Do konce 18. století), Praha 1974
- , Hodiny. Od gnómonu k atomovým hodinám, <sup>2</sup>Praha 1987
- , Vývoj hodinářství v českých zemích, Praha 1976
- Michel H., Messen über Zeit und Raum. Messinstrumente aus 5 Jahrhunderten. Bearb. der deutschen Ausgabe P. A. Kirchvogel, Stuttgart 1965
- Michels A. K., The Calendar of the Roman Republic, Princeton W. J. 1967
- Michels B., Der immerwährende ganzheitliche Natur- und Wetterkalender. Wetter- und Bauernregeln, Wetterzeichen. Einfluß von Mond und Planeten. Tiere als Wetterpropheten. Los- und Schwendtage, Wien–Zürich 1998
- Mikalson J. D., The Sacred and Civil Calendar of the Athenian Year, Princeton N. J. 1975
- Mikletičová M., Problémy kalendára v modernej dobe, SA 20/2, 1985, s. 73–92
- Miklosich F., Die slawischen Monatsnamen, Denkschriften der kaiserl. Akademie der Wissenschaften XVII, Wien 1868, s. 1–33
- Milanković M., Reforma Julianskog kalendara, Beograd 1923 (= Srbska Kraljevska akademija nauka i umetnosti. Posebna izdanje kniga XLVII. Nauka prirodne i matematičke 11)



- Milewska E., Zoun W., *Nebo a kalendár, z polského orig. Niebo i kalendarz*, Warszawa 1973, preložil J. Gazdik, Bratislava 1978
- Miller M., *Bede's Roman Dates*, *Classica et Mediaevalia* 31, 1970, s. 239–252
- van Minroot E., *Indictio secundum stilum Cameracensem*, *Acad. roy. Belg.*, *Bull. Comm. roy. d'hist.* CXLIII, 1977
- , *Kerststijl en Nieuwjaarsindictie in het Bisdom Kamerijk (XI de en begin XII de eeuw)*, *tamtéž* CXXI, 1975
- Mitton J., *A Concise Dictionary of Astronomy*, Oxford–New York–Tokio 1991.
- Modica M., *Diplomatica generale e speciale, cronologia e sigillografia*, Milano 1942
- Molkeneller P., *Die Datierung in der Geschichtsschreibung der Karolingerzeit*, *Diss. Greifswald* 1916
- Moll E., *Die Datierung der Geschichtsschreibung des zwölften Jahrhunderts nebst einem Exkurs: Der Tag der Königswahl Friedrichs I.*, *Diss. Greifswald* 1899
- Moller A., *Eine kurze Erklerunge des neuen corrigirten und confirmirten Calendarii*, Prag 1650
- Mommsen A., *Beiträge zur griechischen Zeitrechnung*, Leipzig 1856
- , *Chronologie. Untersuchungen über das Kalenderwesen der Griechen, insonderheit der Athener*, Leipzig 1883, reprograph. Nachdruck Hildesheim 1975
- Mommsen Th., *Corpus inscriptionum latinorum* 1, <sup>12</sup>, 1893, s. 203n.
- Mora F., *Fasti e schemi cronologici. La riorganizzazione annalistica del passato remoto Romano*, Stuttgart 1999 (= *Historia. Zeitschrift für alte Geschichte*, Einzelschriften Heft 125)
- Moreton J., *John of Sacrobosco and the Calendar*, *Viator* 25, 1994, s. 229–239
- Morby J. E., *Dynasties of the World. A Chronological and Genealogical Handbook*, Oxford–New York 1989
- de Morgan A., *The Book of Almanacs*, London 1851, <sup>3</sup>1907
- Moyer G., *Aloisius Lilius and the 'Compendium novae rationis restituendi kalendarium'*, in: *The Gregorian Reform of the Calendar. Proceedings of the Vatican Conference to commemorate its 400<sup>th</sup> Anniversary 1582–1982*, ed. by G. V. Coyne, S. J., M. A. Hoskin and O. Pedersen. *Pontificia Academia scientiarum, Specola Vaticana* 1983, s. 171–188
- Munzar J., *Medardova kápě aneb pranostiky očima meteorologa*, Praha 1986
- Muschel H., *Der Jahresanfang in der Ratskanzlei der Reichsstadt Ulm*, *Ulm u. Oberschwaben* 36, 1962, s. 256–261
- Muñoz y Rivero J., *Manual de Palaeografia diplomatica española*, Madrid 1880
- Müller H., Krieger K. F., Vollrath H., *Dějiny Německa*, Praha 1995
- Myśliwski G., *Człowiek średniowiecza wobec czasu i przestrzeni (Mazowsze od XII do poł. XVI wieku)*, Warszawa 1999



- Neale F., Lovell A., Wells Cathedral Clock, Wells 1995
- Negretti G., de Vecchi P., Faszination Uhr. Eine Geschichte der Zeitmessung, München 1996
- Neugebauer O., Die Bedeutungslosigkeit der „Sothisperiode“ für die älteste ägyptische Chronologie, *Acta orientalia* XVII, 1938, s. 169–195
- Neugebauer P. V., *Astronomische Chronologie*, Berlin 1929
- , *Tafeln zur astronomischen Chronologie*, 1–3, Berlin 1912–1922
- Neuwirth J., *Die Wochenrechnungen und der Betrieb des Prager Dombaues in den Jahren 1372–1378*, Prag 1890
- Newton I., *The Chronology of Ancient Kingdoms Amended*, ed. S. Horsley, in: *Isaaci Newtoni Opera* 5, London 1785.
- Némec I., Horálek J. a kol., *Dědicví feči*, Praha 1986
- Nicolas H., *Chronology of History*, London 1833, <sup>2</sup>1838
- Nikolaus von Cues, *Die Kalenderverbesserung. De correctione Calendarii*, deutsch von V. Stegemann, unter Mitwirkung von B. Bischoff, Heidelberg 1955 (= *Schriften des Nikolaus von Cues. Im Auftrage der Heidelberger Akademie der Wissenschaften* hg. v. E. Hoffmann)
- Nilles N., *Calendarium manuale utriusque ecclesiae Orientalis et Occidentalis academii clericorum accomodatum. Auctius atque emendatius iterum ed.*, 1–2, Oeniponte 1896–1897
- Nilsson M. D., *Die volkstümlichen Feste des Jahres*, Tübingen 1914
- Nilsson P., *Primitive Time-Reckoning. A Study in the Origins and First Development of the Art of Counting Time among the Primitive and Early Culture Peoples*, Lund 1920
- Nobis H. M., *The Reaction of Astronomers to the Gregorian Calendar*, in: *The Gregorian Reform of the Calendar*, s. 243–264
- Nodl M., *Čas a minulost ve vnímání vesničanů pozdněstředověkých Čech*, *LF* 121, 1998, s. 255–275
- North J. D., *The Alfonsin Tables in England*, in: *PRISMATA*, Festschrift für Willy Hartner, ed. Y. Maeyama u. W. Saltzer, Wiesbaden 1977
- , *The Western Calendar – „Intollerabilis, horribilis, et derisibilis?“ Four Centuries of Discontent*, in: *The Gregorian Reform of the Calendar*, s. 75–113.
- Notae de episcopis Pataviensibus*, ed. G. Waitz, MGH SS 25, Hannover 1880, s. 623–627
- Notae Weltenburgenses*, ed. Ph. Jaffé, MGH SS XVII, Hannover 1861, s. 571–572
- Nováková J., *České cisiojány od 14. století*, Praha 1971, *Studie ČSAV*, č. 3
- , *Počátky českého cisiojánu*, *SbH* 15, 1967, s. 5–43
- Nováková-Šlajsová M., *Nový církevní kalendář, Zpravodaj místopisné komise ČSAV XII/1–2*, 1971, s. 186–188
- Novotný V., *České dějiny I/1–4*, Praha 1912–1937
- Nový L. a kol., *Dějiny techniky v Československu (Do konce 18. století)*, Praha 1974
- Nový R., *Královská korunovace Vratislava II.*, *NL* 5–6, s. 129–144



- O'Connel D. J., *Easter Cycles in the Early Irish Church*, The Journal of the Royal Society of Antiquaries of Ireland 66, 1936
- Odenius O., *Cisiojani latini. Neue Beiträge zur Bibliographie der metrischen Kalendarien des Mittelalters*, ARV, Journal of Scandinavian Folklore 15, 1959, s. 61–154
- Olmstett G., *The Gaulish Calendar. A Reconstruction from the Bronze Fragments from Coligny with an Analysis of its Funktion as a Highly Accurate Lunar/Solar Predictor as well as an Explanation of its Terminology and Development*, Bonn 1992
- O'Neil W. M., *Time and Calendars*, Sydney University Press 1975
- Opolski A., *Kalendarz i jeho dzieje*, Wrocław 1949
- , *Rachuba czasu*, Warszawa 1954
- Oppert G., *Die Entstehung der Dionysianischen Ära*, in: *Jahrbücher für Philologie und Pädagogik* XCI, 1865
- Österreichisches biographisches Lexikon 1815–1950*, hg. von Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Inn., Köln–Graz–Wien, 1957nn.
- Otonis episcopi Frisingensis, *Chronica sive Historia de duabus civitatibus* III, 6, ed. W. Lammers, *Ausgew. Quellen zur deutschen Geschichte des Mittelalters* XVI, Berlin 1960
- Oudin J. M., *Étude sur les divers Calendriers. Thèses présentées à la Faculté des Sciences de l'Université de Montpellier pour obtenir le grade de Docteur de l'Université*, Montpellier 1938
- Overgaauw E. A., *Saints in Medieval Calendars from the Diocese of Utrecht as Clues the Localisation of Manuscripts. Codices manuscripti*, *Zeitschrift für Handschriftenkunde* 16, 1992, Heft 11, s. 81–97
- Palacký F., *O pranostikách a kalendářích českých, zvláště v XVI. století*, ČČM 3, 1, 1829, s. 33–64; přetisk in: *Dějiny české*, vydal A. Dolenský, sv. XIV, *Výběr článků a příspěvků o českých dějinách* II, Praha 1929, s. 299–327
- , *Staročeský všeobecný kalendář (Pomůcka k diplomatice české)*, *Časopis společnosti vlastenského museum v Čechách* III, 2, 1829, s. 105–125, přetisk A. Dolenský in: F. Palacký, *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*, sv. XIV, *Výběr článků a příspěvků o českých dějinách, část druhá*, Praha 1929, s. 265–297
- , *Staří letopisové čeští od roku 1378 do 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkravy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydané*, vydal etc. J. Charvát, *Dílo Františka Palackého* II, Praha 1941
- Paoli C., *Chronologische Bemerkungen*, *MIOG* 7, 1886, s. 464–467
- Papke W., *Das Zeichen des Messias. Ein Wissenschaftler identifiziert den Stern von Bethlehem*, Bielefeld 1966
- Parise F. (ed.), *The Book of Calendars*, New York 1982
- Parker R. A., *The Calendars of Ancient Egypt*, Chicago–Illinois 1950 (= *Studies in Ancient Oriental Civilisation* N° 26)
- Parker R. A., Dubberstein W. H., *Babylonian Chronology, 626 B.C.–A. D. 45*, Chicago 1942



- Paulmier-Foucart M., Schmidt-Chazan M., La datation dans les chroniques universelles françaises du XII<sup>e</sup>-XIV<sup>e</sup> siècle, in: Académie des inscriptions et belles-lettres: Comptes rendus des séances de l'année 1982, s. 778-819
- Pauls E., Aus der Geschichte der Zeitrechnung in Aachen, Zeitschrift des Aachener Geschichtsvereins 27, 1905, s. 235-255
- Paulys Real-Enzyklopädie der classischen Altertumswissenschaft. Neue Bearbeitung. Unter Mitwirkung zahlreicher Fachgenossen hg. v. G. Wissowa, Stuttgart 1893-1980
- Pedersen O., In Quest of Sacrobosco, Journal of History of Astronomy 16, 1985, s. 175-221
- Peon D. B., La Era de España, apuntes de cronologia española, Madrid 1864
- Perdrizet P., Le Calendrier Parisien à la fin du Moyen Âge. D'après le bréviaire et les livres d'heures, Paris 1933
- Perpès G., Les colonnes du temps. Histoire du calendrier, 2 éd., rev. et augmenté, Toulon 1987
- Petavii Dionysii Opus de doctrina temporum, I-II, Lutetiae Parisiorum 1627, <sup>2</sup>Antwerpen 1703
- , Rationarium temporum, Lutetiae Parisiorum 1631, <sup>2</sup>Colonia 1720
- , Uranologium, Lutetiae Parisiorum 1629, <sup>2</sup>Verona 1734
- Petráň J., Nástin dějin filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (do roku 1948), Praha 1983
- Petrar G., Der Kalender im Hause der Illiteraten und Anaphabeten; seine Inanspruchnahme als Lebenshilfe vor Beginn des Aufklärung, in: Literatur und Volk im 17. Jahrhundert, hg. v. W. Brückner, P. Blickle, D. Breuer, Wiesbaden 1985, s. 701-725
- Petri L., Calendrier liturgique et temps vécu: L'exemple de Tours au VI<sup>e</sup> siècle, in: Le temps chrétien de la fin de l'antiquité au Moyen Âge. III<sup>e</sup>-XIII<sup>e</sup> siècle, Paris 1984, s. 130-132
- Pfaff A., Aus alten Kalendern, Augsburg, s. d. [1947]
- Pfeiffer F., Ein deutscher Cisiojanus aus dem XV. Jht., Serapeum 14, 1853, s. 145-156
- Pfaffrath J., Vom lateinischen und deutschen Cisiojanus, Archiv für Geschichte und Landeskunde Vorarlbergs 10, 1914, s. 1-13
- Philip A., The Calendars. Its History, Structure and Improvement, Cambridge 1921
- Piastowie. Leksykon biograficzny, red. S. Szczur, K. Ozóg, Kraków 1999
- del Piazzo M., Manuale di cronologia, Roma 1969; <sup>2</sup>1981
- Piesowicz K., Lebensrhythmus und Zeitrechnung in der vorindustriellen und in der industriellen Gesellschaft, in: Geschichte in Wissenschaft und Unterricht 31, 1980, s. 465-485
- , Rachuba czasu w społeczeństwie feudalnym i kapitalistycznym, in: Między feudalizmem a kapitalizmem. Studia z dziejów gospodarczych i społecznych, Wrocław 1976, s. 377-397



- Pietri Ch., Calendrier liturgique et temps vécu: L'exemple de Tours au VI<sup>e</sup> siècle, in: *Le temps chrétien de la fin de l'Antiquité au Moyen Âge. III<sup>e</sup>-XIII<sup>e</sup> siècle*, Paris 1984
- , *Le temps de la semaine à Rome et dans l'Italie chrétienne (IV-VI<sup>e</sup> s.)*, in: *Le temps chrétien de la fin de l'Antiquité au Moyen Âge. III<sup>e</sup>-XIII<sup>e</sup> s.*, Paris 1984, s. 63–97
- Pichler E., *Tempus fugit. Der Kalender und seine Bedeutung im Wandel der Zeit*, Diplomarbeit, Graz 1994
- Pilgram A., *Calendarium chronologicum medii potissimum aevi monumentis accomodatum*, Viennae 1781
- Pinser J., *Military Tribunes and Plebeian Consuls. The Fasti from 444 V. to 342 V.*, Wiesbaden 1975 (= *Historia. Zeitschrift für alte Geschichte, Einzelschriften, Heft 24*)
- Piper F., *Geschichte des Osterfestes seit der Kalenderreformation*, Berlin 1845
- , *Die Kalendarien und Martyrologien der Angelsachsen sowie das Martyrologium und der Computus der Herrad von Landsperg*, Berlin 1862
- , *Karls des Grossen Kalendarium und Ostertafel. Aus der Pariser Handschrift hg. und erläutert. Nebst einer Abhandlung über die lateinischen und griechischen Ostercykeln (!) des Mittelalters*, Berlin 1858; unveränderter Nachdruck Walluf bei Wiesbaden 1974
- Planchon M., *L'horloge, son histoire rétrospective, pittoresque et artistique*, Paris 1899
- Ploner B., *COMPUTUS – Ein Programmpaket zur Erstellung von Kalendermanuskripten auf der Basis eines relationalen Datenbanksystems*, Diplomarbeit (Institut der technischen Informatik der Technischen Universität Graz), Graz 1991
- Pochan A. P. R., *Les calendriers des anciens Égyptiens. Restitution fœlle de la chronologie égyptienne. L'exode des Hébreux*, Montesson 1962
- Pokorný J., Rak J., *Öffentliche Festtage bei Tschechen*, in: *Der Kampf um das Gedächtnis. Öffentliche Gedenktage in Mitteleuropa*, hg. v. E. Brix, H. Stekl, Wien etc. 1997, s. 171–187
- Pokorný P. R., *Biskupové Čech, Moravy a Slezska po roce 1918 a jejich znaky*, Ostrava 1992
- Polák B., *Přenosné sluneční hodiny*, Praha 1990
- , *Staropražské sluneční hodiny*, Praha 1986
- Polak I. F., *Czas i kalendarz*, Warszawa 1952
- , *Čas a kalendář*, přel. J. Šanda, Praha 1951
- Polc J., *De origine festi visitationis B. M. V.*, Roma 1967
- , *Kapitoly z církevního života Čech podle předhusitského zákonodárství*, in: *Pražské arcibiskupství 1344–1994. Sborník statí o jeho působení a významu v české zemi*, uspoř. Z. Hledíková, J. V. Polc, Praha 1994, s. 30–57
- , *Svatý Zikmund*, in: *Bohemia sancta. Životopisy českých světců a přátel božích*, Praha 1989, s. 191–193





- Politické dějiny světa v datech 2. Praha 1980
- Pollard A. F., New Year's Day and Leap Year in English History, *English Historical Revue* 55, 1940, s. 177–193
- Poloczek J., Jan Dismas Zelenka, in: J. D. Zelenka, *Die Orchesterwerke (1978)*, Begleitheft zum Tonträger
- Pomian K., *L'ordre du temps*, Paris 1984
- Poole R. L., *Medieval Reckonings of Time*, London 1921 (= S. P. C. K. *Helps for Students of History*, No. 3)
- , *The Earliest Use of the Easter-Cycle of Dionysius*, in: *Studies in Chronology and History*, Oxford 1934
- , *Studies in Chronology and History*, Oxford 1934
- Popov R., *B'lgarski naroden kalendar*, Sofija 1997
- Pothast A., *Bibliotheca historica medii aevi – Wegweiser durch die Geschichtswerke des europäischen Mittelalters von 375–1500*, Supplement nebst einer Zeitfolge der römischen Päpste, der deutschen Kaiser und Könige sowie sämtlicher deutscher Bischöfe, Berlin 1868
- Poulle E., L'horlogerie, a-t-elle tué les heures inégales?, *BEC* 157, 1999, s. 137–156
- , *Table chronologique 1971–2500*, *BEC* 157, 1999, s. 503–508
- Poulle Y., *La France à l'heure allemande*, *BEC* 157, 1999, s. 493–502
- Powicke M., *viz Handbook of British Chronology*
- Prack N., *Der römische Kalender (264–168 v. Chr.)*. Verlauf und Synchronisation, Sinzheim 1996
- Prag um 1600. Kunst und Kultur am Hofe Kaiser Rudolfs II., *Kunsthistorisches Museum Wien*, I–II, Frenen/Ermland 1988
- Pražák J., *Komputistická skladba hymnografa Domaslava*, *SNM* 1966, C 11, s. 57–64
- , *Středověká bohemika Budyšínské kapitulní knihovny*, *StR* 11, 1972, s. 113–123
- Pražští arcibiskupové 1344–1991, in: *Pražské arcibiskupství 1344–1994*, Praha 1994, s. 295–350
- Prevenier W., *Un problème de chronologie: la transition du style de Noël au style de Pâque dans la chancellerie des comtes de Flandre (1191–1205)*, *Revue belge de philologie et d'histoire* 43, 1965, s. 556–571
- , *Du style de Noël au style de Pâque dans la chancellerie des comtes de Hainaut et dans le „Chronicon Hanoniense“ de Gislebert de Mons (1171–1205)*, in: *Miscellanea mediaevalia in memoriam Jan Frederik Niermeyer*, Groningen 1967, s. 245–256
- Procházka J., *Sférická astronomie*, Praha 1953
- Pronštejn A. P., Kijaško B. Ja., *Chronologija*, pod red. V. L. Janina, Moskva 1981
- Proverbio E., *Copernicus and the Determination of the Length of the Tropical Year*, in: *The Gregorian Reform of the Calendar*, s. 129–134
- Prowe L., *Nicolaus Copernicus II*, Berlin 1884



- Putik A., The Tumult of Mladá Boleslav (Jungbunzlau, Bumsla) in the Messianic Year 5426/1666, *Judaica Bohemiae* 34, 1999, s. 4–68
- Rabe J. J., *Calendarium festorum dierumque mobilium atque immobilium perpetuum in usum chronologiae historicae et rei diplomaticae ita adornatum ut dati quilibet mensium dies medii aevi more notati sine more cum nostro computandi modo componi possint*, Onoldi (= Ansbach) 1735
- Rác J., O datování podle svátku M. Jana Husa a M. Jeronýma Pražského v mělnické kanceláři, *HT* 4, 1981, s. 167–169
- Radke G., *Fasti Romani. Betrachtung zur Frühgeschichte des Römischen Kalenders*, Münster 1990
- Radoměřský P., Emma Regina, *ČNM* 122, 1953, s. 157–203
- Rameš V., Po kom se jmenujeme. *Encyklopedie křesťných jmen*, Praha 2000
- Ramos A. E., *Cronologia y astronomia Maya-Mexica (Con un anexo de historias indigenas)*, Mexico 1940
- Rationale divinorum officiorum a Gulielmo Durando, episcopo Mimatensi concinnatum*, VIII, c. 1. ed. J. Belet, Neapoli 1859
- Rau H., Schaldach K., Vertikalsonnenuhren des 6.–14. Jahrhunderts, in: *Ad radices. Festband zum fünfzigjährigen Bestehen des Instituts für Geschichte der Naturwissenschaften der Johann Wolfgang Goethe-Universität Frankfurt am Main*, hg. v. A. v. Gotstedter, Stuttgart 1994, s. 273–290
- Die Regesten des Kaiserreichs unter Kaiser Karl IV. 1346–1378. Aus dem Nachlasse J. F. Böhmers hg. u. ergänzt v. A. Huber*, Innsbruck 1877 (= *RJ VIII*)
- Regiomontanus Johannes sr. *Der Deutsche Kalender des Johannes Regiomontan*
- Reichsgesetzblatt für die im Reichsrate vertretenen Königreiche und Länder*, Jg. 1916–1918
- Reinhold E., *Pruenicae tabulae coelestium motuum*, Tübingen 1551
- Reininghaus F., *Kalender-Reform-Vorschlag*, Zurich 1910
- von Reinsberg O., *Fest-Kalender aus Böhmen*, Prag 1862
- Renouard A. A., *Manuel pour la concordance des calendriers républicain et grégorien ou recueil complet de tous les annuaires depuis la première année républicaine*, Paris 1905
- Reuter H., Ungedruckte Urkunden der Kirche in Neustadt am Rügenberge, *Zeitschrift des Historischen Vereins für Niedersachsen*, Jahrgang 1901, s. 12–33
- Riedner O., Die Einführung des Revolutionskalenders in der Pfalz, *Historisch politische Blätter für das katholische Deutschland* 147, 1911, s. 824–833
- Riegl A., Die Holzkalender des Mittelalters und der Renaissance, *MIÖG* 9, 1888, s. 82–103
- , Die mittelalterliche Kalenderillustration, *MIÖG* 10, 1889, s. 1–74
- Riegler R., *Die Sirius Energien und das Wissen der Mayas über die Zeit*, Wien 1999



- Robenek F., *De horologio Olomucensi*, Acta academiae Velehradensis 14, 1938, s. 292–310
- Roháček J., *Nápisy města Kutné Hory*, Praha 1996 (= *Fontes historiae artium III, Corpus inscriptionum Bohemiae I*)
- Rohner L., *Kalendergeschichte und Kalender*, Wiesbaden 1978
- Ronen C. A., *Calendar*, in: *The New Encyclopaedia Britannica* 15, 1985, s. 460–477
- Rordorf W., *Der Sonntag. Geschichte der Ruhe- und Gottesdiensttages im älteren Christentum*, Zurich 1961
- Rosaz S. L., *Concordance de l'annuaire de la République française avec le calendrier grégorien*, Paris 1810
- Rose L. E., *Sun, Moon, and Sothis. A Study of Calendars and Calendar Reforms in Ancient Egypt*, Richmond 1999 (= *The Osiris Series II*)
- Rosenfeld H., *Kalender, Einblattkalender, Bauernkalender und Bauernpraktik*, in: *Bayerisches Jahrbuch für Volkskunde* 1962, s. 7–24
- Rosenstock E., *Zur Ausbildung des mittelalterlichen Festkalenders*, *AKuG* 10, 1912, s. 272–282
- de Rossi, *Inscriptiones christianae urbis Romae I*, 1861
- Roubic A., *Olomoucké biskupství v roce 1541*, in: *Sborník prací k sedmdesátinám univ. profesora Ladislava Hosáka*, Olomouc 1968, s. 39–45
- Rück P., *Zur Verbreitung der Festdatierungen im 13. Jahrhundert in Urkunden aus dem Gebiet der Schweiz*, *AfD* 38, 1992, s. 145–192
- Rühl F., *Chronologie des Mittelalters und der Neuzeit*, Berlin 1897
- , *Die Konstantinischen Indictionen*, in: *Jahrbücher f. klass. Philol.* 1889, s. 789
- , *Der Ursprung der jüdischen Weltära*, *Deutsche Zeitschrift für Geschichtswissenschaft. N. F.* II, 1897, s. 185–202, 342–344
- Russo F., *Contemporary Discussions on the Reform of the Calendar*, in: *The Gregorian Reform of the Calendar*, s. 287–289
- Řezanina D., *K problematice kultu sv. Cyrila a Metoděje v období Lucemburků, I–X, Přehled, informační občasník Sté SKD PIT*, Praha 1982–1985
- , *Nástěnné církevní kalendáře olomoucké z let 1716–1827*, s. I., s. d. (Praha 1970)
- de Sacrobosco J., *De anni ratione*, ed. Ph. Melancthon, Wittenburg 1538
- Sachse F., *Das Aufkommen der Datierungen nach dem Festkalender in Urkunden der Reichskanzlei und der deutschen Erzbistümer. Ein Beitrag zur Chronologie des Mittelalters*, Diss. Erlangen 1904
- Salajka M., *Kalendář, osobní jména a křesťanské svátky*, Praha 1994
- Samuel A. E., *Greek and Roman Chronology. Calendars and Years in Classical Antiquity*, München 1972
- Santillana J., *El Actual Calendario Juliano – Gregoriano y Su Sensacional Reforma en el Año 1939*, *Bonis Auris* 1936
- Sarrazin-Cani V., *Formes et usage du calendrier dans les almanachs parisiens au XVIII<sup>e</sup> siècle*, *BEC* 157, 1999, s. 417–446



- Sauerland H. V., Haseloff A., *Der Psalter Erzbischof Egberts von Trier (Codex Gertrudianus in Cividale)*, Trier 1901
- Sbirka zákonů a nařízení republiky Československé, 1919–  
Sbornik staroslovanských literárních památek o sv. Václavu a sv. Ludmíle, uspořádal J. Vajs, Praha 1929
- Scaligeri Iosephi, Jul. Caesaris F., *Opus novum de emendatione temporum in octo libros tributum*, Lutetiae 1583, <sup>2</sup>1598, <sup>3</sup>Genève 1629, <sup>4</sup>Coloniae 1682
- Sedlák V. J., *Tabella intervalli carnisprivalis v rukopise č. 3454 Národní knihovny ve Vidni*, StR 6, 1967, s. 81–91
- , *Tabulky k převádění dat historických pramenů*, Praha 1960, přetisk Praha 1970
- Seibt F., *Die Zeit als Kategorie der Geschichte und als Kondition des historischen Sinns*, in: F. Seibt, *Mittelalter und Gegenwart. Ausgewählte Aufsätze. Festgabe zu seinem 60. Geburtstag*, hg. v. W. Eberhard und H.-D. Heimann, Sigmaringen 1987, s. 3–46
- Seifert S. (ed.), *Die Zeit schlägt ein neues Buch in der Geschichte auf. Zum französischen Revolutionskalender und zu seiner Aufnahme in Deutschland*, Weimar 1989 (příloha)
- Selešnikov S. I., *Istorija kalendarja i chronologii*, Moskva 1970
- , *Člověk a čas. Dějiny kalendáře a chronologie*, přel. a doplnil J. Maršálek, Praha 1974
- , *Istorija kalendarja i jeho predstojaščaja reforma*, Leningrad 1962
- Series episcoporum ecclesiae catholicae occidentalis ab initio usque ad annum 1198*. Hrsg. v. O. Engels u. S. Weinfurter. 1. Lfg. *Series V: Germania*, Tomus I: *Archiepiscopatus Coloniensis*. Stuttgart 1982; Lfg., dtto, T. II: *Archiepiscopatus Hamaburgensis-Bremensis*. Stuttgart 1984
- Sewell R., Balkrishna Dikshit S., *The Indian Calendar. With Tables for the Conversion of Hindu and Muhammadan into A. D. Dates, and vice versa*, London 1896
- Sewell R., *Indian Chronography. An Extension of the „Indian Calendar“ with Working Examples*, London 1918
- Schäferdiek K., *Der irische Osterzyklus des sechsten und siebten Jahrhunderts*, DA 39, 1983, s. 357–378
- Schaller H.-M., *Der heilige Tag als Termin mittelalterlicher Staatsakte*, DA 30, 1974, s. 1–24
- Schauber V., Schindler H. M., *Heilige und Namenspatrone im Jahreslauf*, Augsburg 1998
- Scheibelreiter G., *Der deutsche Thronstreit 1198–1208 im Spiegel der Datierung von Privaturkunden*, MIOG 84, 1976; 85, 1978
- Schlette F., *Wege zur Datierung und Chronologie der Urgeschichte*, Berlin 1975 (= *Wissenschaftliche Beiträge der Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg 1974/4 /L 10/*)
- Schloegl W., *Kalenderrechner. Mittelalter und Neuzeit*, München 1971



- Schmidt A., Handbuch der griechischen Chronologie. Nach des Verfassers Tode hg. v. F. Rühl. Jena 1888
- Schmidt J., Die Osterberechnung auf den britischen Inseln vom Anfang des 4. bis Ende des 8. Jahrhunderts, Regensburg 1904
- , Die Osterfestberechnung in der abendlandischen Kirche von 1. allgemeinen Konzil zu Nicäa bis zum Ende des 8. Jahrhunderts, Straßburger Theologische Studien IX.1, Freiburg 1907
- , Die Osterfestfrage auf dem ersten allgemeinen Konzil von Nicäa, Theologische Studien der Leo-Gesellschaft 13, Wien 1905
- Schmidtko F., Der Aufbau der babylonischen Chronologie, Münster Westf. 1952
- Schmitz K. L., Zur internationalen Kalenderreform. Der immerwährende Einmonats-Kalender, Düsseldorf 1953
- Schmitz-Kallenberg L., Papyruskunden, in: Grundriß der Geschichtswissenschaft, hg. v. A. Meister, Bd. I, Abt. 2, Urkundenlehre, <sup>2</sup>Berlin 1913,
- Schnelbögl J., Die Reichskleinodien in Nürnberg 1424–1523, Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg 51, 1962, s. 86–88
- Schnipfel E., Die englischen Kalenderstäbe, Leipzig 1926 (Beiträge zur englischen Philologie 5)
- Schnitzler Th., Kirchenjahr und Brauchtum neu entdeckt, in Stichworten, Übersichten und Bildern, <sup>8</sup>Basel–Wien 1989
- Schnurrer L., Aus der Schreibschule eines spätmittelalterlichen reichstädtischen Kaufmanns. Der Rothenburger Wollhändler Michael Otnat und sein Geschäftsbuch, Zeitschrift für bayerische Landesgeschichte 55, 1992, s. 99–119
- Schöner Ch., Wissenschaft in „Donauraum“. Vorläufige Bemerkungen zu einem Lehrbuch über den Bau von Sonnenuhren aus der Mitte des 15. Jahrhunderts, in: Universität und Bildung. Festschrift Laetitia Boehm zum 60. Geburtstag, hg. v. W. Müller, W. J. Smolka und H. Zedelmaier, München 1991, s. 89–100.
- Schottenloher K., Flugblatt und Zeitung. Ein Wegweiser durch das gedruckte Tagesschrifttum, Berlin 1922
- Schragl F., Geschichte der Diözese St. Polten, St. Polten–Wien 1985
- Schramm R., Hilfstafeln zur Chronologie, in: Denkschriften der kaiserl. Akademie, mathemat. Kl. 45
- , Kalendariographische und chronologische Tafeln, Leipzig 1908
- , Ueber die Construction und Einrichtung des christlichen Kalenders, Wien 1900
- Schreiber G., Die Wochentage im Erlebnis der Ostkirche und des christlichen Abendlandes, Köln–Opladen 1959
- Schroeter J. Fr., Sonnenfinsternisse von 600 bis 1800 n. Chr. Spezieller Kanon der zentralen Sonnen- und Mondfinsternisse, welche innerhalb des Zeitraumes von 600 bis 1800 n. Ch. in Europa sichtbar waren, Kristiana 1923

- Schuler P.-J., Kalender, Kalendarium, in: Lexikon des Mittelalters V, sl. 866
- Schultz W., Zeitrechnung und Weltordnung in ihren übereinstimmenden Grundzügen bei den Indern, Iranern, Hellenen, Italikern, Kelten, Germanen, Litauern, Slawen, Leipzig 1924
- Schumacher M., Ein ‚geistliches Jahr‘ um 1500. Die Sonn- und Festtagsgedichte des Johann von Soest, Zeitschrift für deutsches Altertum und deutsche Literatur 122, 1993, s. 425–452
- Schütte A., Handbuch der deutschen Heiligen, Köln 1941
- Schwartz E., Christliche und jüdische Ostertafeln, Abhandlungen der Gesellschaft der Wiss. Göttingen, phil.-hist. Kl. N. F. VIII, 1905
- Schwarz G., Die Monate (Dargestellt nach Geschichte und Sage, bes. aber nach fränkischem und oberfränkischem Brauchtum und Volksglauben), Bayreuth 1988
- Sickel Th., Die Lunarbuchstaben in den Kalendarien des Mittelalters, Sitzungsberichte der kaiserl. Akademie Wien 83, 1861
- Sierck M., Festtag und Politik. Studien zur Tagewahl karolingischer Herrscher, Köln–Weimar–Wien 1995 (= Beihefte zum Archiv für Kulturgeschichte 38)
- Sieberg A., Beiträge zum Erdbebenkatalog Deutschlands und angrenzenden Gebiete für die Jahre 58 bis 1799, Mitteilungen des Deutschen Reichs-Erdbebendienst, Reichsanstalt für Erdbebenforschung in Jena, Heft 2, Berlin 1940
- Sigebert z Gembloux, Liber Decennalis, hg. von Joachim Wiesenbach, MGH, Quellen zur Geistesgeschichte des Mittelalters 12, Weimar 1986
- Sigebertus Gemblacensis, Liber de scriptoribus ecclesiasticis (= Liber de illustribus viris), ed. J. P. Migne, PL 160, sl. 547–592
- Slaný J., Zavedenie gregoriánskeho kalendára v stredoslovenských banských mestách, SA 11/1, 1978, s. 127–143
- Smedt P. C. de, De controversia circa celebrationem Paschatis. Dissert. selectae, Gand 1876
- Smetánka Z., Legenda o Ostojovi. Archeologie obyčejného života v rané středověkých Čechách, Praha 1992
- Smola O., Tištěné úřední kalendáře Archivu hlavního města Prahy (1595–1784). Diss. FF UK, Praha 1996
- Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu, Praha 1877nn.
- Sokol J., Čas a rytmus, Praha 1996
- Sokop B., Stammtafeln europäischer Herrscherhäuser,  
<sup>2</sup>Wien–Köln–Graz 1989
- de Solan O., La réforme du Calendrier dans une Question Quodlibétique d'Henri de Runen (1444), BEC 157, 1999, s. 171–220
- Soltau W., Römische Chronologie, Freiburg im Breisgau 1889
- Sotomayor D., El siglo jeroglífico Azteca en sus 52 calendarios, Mexico 1897





- Soukup F., 28. říjen 1918. Předpoklady a vývoj našeho odboje domácího v Československé revoluci za státní samostatnost národa, I-II. Praha 1928
- Sources Chrétiennes 22, Paris 1947
- Spangenberg C., Vom neuen corrigirten Calender Sendschreiben... an etliche Prediger in Oesterreich sampt einer Vorrede Marci Volmari, s. I. 1592
- Spěváček J., Karel IV. Život a dílo, Praha 1979
- Sponheuer W., Erdbebenkatalog Deutschlands und der angrenzenden Gebiete für die Jahre 1800 bis 1899, Mitteilungen der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin, Mitteilungen des Deutschen Erdbebedienstes, Heft 3, Berlin 1952
- Springer M., Mensch, Zeit, Uhr. Zur Geschichte der Zeitmessung, Berlin 1927
- Spuler B., Mayr J. viz Wüstenfeld-Mahlersche Vergleichungs-Tabellen
- Spunar P., Repertorium auctorum Bohemorum provecum idearum post Universitatem Pragensem conditam illustrans I, Wratislaviae-Varsaviae-Cracoviae etc. 1985, č. 401
- Stamp A. E., Methods of Chronology. Historical Association Pamphlet No. 92, London 1933
- Statuta Arnesti Archiepiscopi Pragensis pro mansionariis, ed. G. Dobner, Monumenta historica Boemiae nusquam antehac edita III, Pragae 1774, s. 316-321
- Stautz B., Die Astrolabiensammlungen des deutschen Museums und des Bayerischen Nationalmuseums, München 1999
- Stegemann V. viz Nicolaus von Cues
- Stein E., Post-consular et autokratoria, Annuaire di l'Institut de philologie et d'histoire orientales II, 1933-34 (= Mélanges Bidez), s. 869-912; přetisk in: E. Stein, Opera Minora selecta, préface de J.-R. Palanque, Amsterdam 1968, s. 315-358
- Steinhübel J., Die Grossmährische Bistümer zur Zeit Mojmir's II., Bohemia 37, 1996, s. 2-22
- Stejskal K., Spor o Theodorika pokračuje. II. Tam ingeniose et artificialiter, Umění 17, 1969, s. 425-489
- Stěpanov N. V., Novyj stil i pravoslavnaja paschalija, Moskva 1907
- Stephenson F. R., Historical Eclipses and Earth's Rotation, Cambridge 1997
- Stern H., Le Calendrier de 354. Étude sur son texte et ses illustrations, Paris 1953
- Stieger R., Memorandum de revisione martyrologii cisterciensis, Analecta sacri ordinis cisterciensis VII, 1951, s. 252-362
- Stiehl R., Die Datierung der Kapitolinischen Fasten, Tübingen 1957
- Stieve F., Der Kalenderstreit im 16. Jahrhundert in Deutschland, München 1880
- Stloukal K., Česká kancelář dvorská 1599-1608, Praha 1931



- Straovinganus A., Neuzzeitliche Kalenderreform, Straubing 1934
- Strobel A., Texte zur Geschichte des frühchristlichen Osterkalenders, Münster/Westfalen 1984
- , Ursprung und Geschichte des frühchristlichen Osterkalenders, Berlin 1977
- Strubbe E. I., Voet L., De Chronologie van de middeleeuwen en de moderne tijden in Nederlanden, Antwerpen–Amsterdam 1960
- Struik D. I., Paulus van Middelburg (1445–1533), Mededeelingen van het Nederlandsch Historisch Instituut te Rome 5, 1925, s. 79–119
- Struve T., Die Wende des 11. Jahrhunderts. Symptome eines Epochenwandels im Spiegel der Geschichtsschreibung, HJb 112, 1992, s. 324–365
- Stuart H., A Ninth Century Account of Diets and Dies aegyptiaci, Scriptorium XXXIII, 1979, s. 237–244
- Stubbe Eg. I., Voet L., De chronologie van de middeleeuwen en de moderne tijden in de Nederlanden, Antwerpen–Amsterdam 1960
- Studt B., Fürstenhof und Geschichte. Legitimation durch Überlieferung, Köln–Weimar–Wien 1992
- The Study of Time, Proceedings of the First-Fourth Conference of the International Society for the Study of Time, I–IV, ed. J. T. Fraser, N. Lawrence, D. Park, New York–Heidelberg–Berlin 1972, 1975, 1978, 1981
- Sulzgruber W., Zeiterfahrung vom frühen bis ins 16. Jahrhundert, Hamburg 1995
- A Symposium on the World Calendar. Edited and Published by Chinese Association for the United Nation, August 1951, Taipei 1951
- Syty J., Oznaczenie czasu w średniowiecznych źródłach narracyjnych, Roczniki humanistyczne 33/2, 1985, s. 5–47
- Szárnyai D., Duplex novissima methodus calculandi Paschatis absque ullis tabellis pro calendario Gregoriano, Tyrnaviae 1835
- Szentpétery I., A Kronológia Kézikönyve. A Chronologia és az Oklevéltári naptár összevont, javított és bővített kiadása, A szerző hagyatékának felhasználásával sajtó alá rendete Gazda I., kiegészítette Érszegi G., Raj T., Szögi L., Budapest 1985
- , Chronologia. A közép, és újkori időszámítás vázlata. A Magyar történettudomány kézikönyve, Budapest 1923
- , Oklevéltári naptár, Budapest 1912
- Szymański J., Chronologia, in: Nauki pomocnicze historii, Warszawa 1983, s. 112–159
- Šebánek J., Indykcia w dokumentach Przemysła Ottokara II, in: Problemy nauk pomocniczych historii, Materiały z IV konferencji poświęconej naukom pomocniczym historii, Katowice–Wisła 20–22 V 1975, Katowice 1976, s. 135–138
- Šebánek J., Dušková S., Panovnická a biskupská listina v českém státě doby Václava I., Rozpravy ČSAV 1961, sešit 4, r. 71
- Šilhan J., Cisterciácké datování a vzpoua markraběte Přemysla mladšího, VVM 23, 1971, s. 322–334





- , Jindřich Heimburský, VVM 20, 1968, s. 38
- Šíma Z., Zatmění Slunce 1999. Událost století pro Evropany, Vesmír 78, 1999, s. 392–395
- Šimák J. V., České dějiny I, 5, Praha 1938
- Šimeček Z., Datování podle cisiojánu ve Znojmě a v Českých Budějovicích v husitském období, SbMM 83, 1964, s. 242–250
- , Ku skladbě městských listin a listů ve 14. a 15. stol., JSH 38, 1969, s. 130–144
- Šindlerová M., Indikce v českých listinách do poloviny 14. stol., FD 10, 1961–62, s. 36–45
- Šmaheľ F., Ceny rukopisných knih v Čechách do roku 1500, Sbh 14, 1966, s. 5–48.
- Šmilauer V., O našich kalendářích, Zpravodaj Mistopisné komise ČSAV XII/1–2, 1971, s. 260–264
- Štěrka K., Jednotný kalendář, Podniková organizace 16, 1962, č. 6, s. 267–268
- Šusta J., České dějiny II, 1–4, Praha 1935–1948
- Tablas de Conversión de datas islámicas a cristianas y viceversa fundamentadas en nuevas fórmulas de coordinación y compulsa por Manuel Ocaña Jiménez, Madrid-Granada 1946
- Tak zvaná Kronika university pražské, ed. J. Goll, FRB V, Praha 1893, s. 565–588
- Taqi-Záda S. H., Old Iranian Calendars, London 1938
- Taschenbuch der Zeitrechnung viz Grotefend H.
- Le temps chrétien de la fin de l'antiquité au Moyen Âge III<sup>e</sup>-XIII<sup>e</sup> siècles, Paris 1984
- Thomas W., Der Sonntag im frühen Mittelalter, Göttingen 1929
- de Thomassin L., Traité des festes de l'Église, Paris 1683
- Thompson E., Archeological Investigations in the Southern Cayó District, British Honduras, Field Museum of Natural History, Anthropological Series, vol. 17, no. 3, Chicago 1931
- , Maya Hieroglyphic Writing, Carnegie Institution of Washington, pub. 589, Washington 1950
- , Maya Chronology. The Correlation Question, Washington 1935
- Thompson E. P., Time, Work-Discipline, and the Industrial Capitalism, Past and Present 38, 1967, s. 56–97
- Thompson S. H., Computs, Speculum 29, 1954, s. 223–238
- Todesco L., Daniele I., Manuale di cronologia, <sup>3</sup>Padova 1957
- Tomek V. V., Dějepis města Prahy 1–12, Praha 1892–1901
- , Základy starého mistopisu pražského I, Praha 1866
- Tomsa J., Počítání času. Základy teorie kalendáře, Praha 1996
- Toperczer M., Trapp E., Ein Beitrag zur Erdbebengeographie Österreichs, nebst Erdbebenkatalog 1904–1948 und Chronik der Starkbeben, Mitteilungen der Erdbeben-Kom. N. F. Nr. 65, Wien 1950



- Torsy J., Der große Namenstagskalender. 3550 Namen und 1540 Lebensbeschreibungen unserer Heiligen, <sup>5</sup>Einsiedeln-Freiburg atd. 1977
- Toussaint Ch. F., Tassin R. F., Nouveau traité de diplomatique IV, Paris 1750–1765
- Trapp W., Kleines Handbuch der Maße, Zahlen, Gewichte und der Zeitrechnung, Stuttgart 1992, <sup>2</sup>1996
- Traube L., Compositus Helperici, NA 18, 1892, s. 71–105
- Treiber J. F., Tractatus historico chronologicus exhibens tum introductionem in universam chronologiam tum in specie Julianae et Gregorianae computationis consecrationem, Jenae 1669
- Truc M., Rožmberské listiny a kancelář ve 14. století, SAP 22, 1972, s. 54–134
- Truhart P., Regents of Nations. Systematic Chronology of States and Their Political Representatives in Past and Present. A Biographical Reference Book, I–III, München–New York–London–Paris 1984–1988
- Trümpy C., Untersuchungen zu den altgriechischen Monatsnamen und Monatstypen, Heidelberg 1997
- Třešník D., Počátky Přemyslovců, Praha 1981
- , Počátky Přemyslovců. Vstup Čechů do dějin, Praha 1997
- Triška J., Literární činnost předhusitské university, Praha 1967
- , Výbor ze starší pražské univerzitní literatury, Praha 1977
- Tsybulsky V. V., Calendars of Middle East Countries. Conversion Tables and Explanatory Notes, Moscow 1979
- Ubieto A., Paulo A., Tablas teóricas de equivalencia diaria entre los calendarios islámico y cristiano – Theoretical Tables of Daily Equivalence between the Islamic and Christian Calendars, 1–2, Zaragoza 1984
- Uhl W., Unser Kalender in seiner Entwicklung von den ältesten Anfängen bis heute, Paderborn 1893
- Uhlirz C., Die Einführung des Gregorianischen Kalenders in Wien, Innsbruck 1891; rovněž MIOG 12, 1891, s. 639–646
- Uiblein P., Zur Biographie des Johannes von Gmunden, in: Beiträge zur Kopernikus-Forschung, Katalog des Oberösterreichischen Landesmuseums Nr. 86, Linz 1993, s. 29–38
- Uličný F., Zavedenie gregoriánskeho kalendára na Slovensku, SA 16/2, 1981, s. 48–81
- Unger G. F., Die römische Stadtaera, München 1879
- Urban Z., K dějinám českých kalendářů 16.–18. století, Práce z dějin slavistiky 14, Praha 1990, s. 173–191
- , Století českého kalendáře, Praha 1987
- Urbánek R., Konec Ladislava Pohrobka, Rozpravy České akademie věd a umění, tř. I, č. 67, Praha 1924
- Valtschev J., Der Kalender der Protobulgaren, Sofia 1978
- Vatican Viewpoints, in: M. Massiani, As seen in America, JCR 1937, s. 83–87
- Vavřínek V., Počítání času v Byzanci, Dějiny a současnost 22, 2000, č. 2, s. 13–15



- Victorii Aquitani Cursus paschalis annorum DXXXII ad Hilarum archidiaconum ecclesiae Romanae A. CCCCLVII, ed. Th. Mommsen, MGH, Auct. antiquissimi IX, Berlin 1892, s. 667–735
- Vico G. B., Principi di una scienza nuova, ed. F. Niceolini, in: Opere di Giambattista Vico 4, Milano 1953
- Vies des saints et des bienheureux selon l'ordre du calendrier, 1–12 + index, Paris 1935–1959
- Villain G., Étude sur le calendrier républicain, in: La révolution française, 1884–1885, sv. VII, s. 451–459, 535–553; VIII, s. 623–656, 740–758, 830–854, 883–888
- Vita Karoli Magni, post G. H. Pertz rec. G. Waitz, MGH, SRG in usum schol., <sup>4</sup>Hannoverae 1911
- Vocelka K., Die politische Propaganda Kaiser Rudolfs II. (1576–1612), Wien 1981
- Voigt A., Über die Kalender der Slaven, Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen 3, Prag 1877
- Voigtel T. G., Stammtafeln zur Geschichte der europäischen Staaten, neu hg. v. L. A. Cohn, Braunschweig 1871
- Vojtišek V., Manuály radní Nového Města pražského z let 1548–1553 a jejich písaři, in: Výbor rozprav a studií V. Vojtiška, Praha 1953, s. 11–51
- Vojtišek V., Úvod do archivní teorie i praxe. Napsal Dr. Václav Hrubý (recenze), ČAS 8, 1931, s. 169–183
- Volf J., Kalendarium Bohemicum auf das Jahr 1489. Gutenberg-Jahrbuch, Mainz 1932, s. 158nn.
- Vondruška I., Kalendarium svatých s ukazateli životopisů, Praha 1932
- Vossius G. J., De theologia gentili et physiologia Christiana..., <sup>3</sup>Frankfurt 1675
- Vrabec J. J., Příspěvek k dějinám kultu Husova na Králové-Hradecku před Bilou Horou, Hradec Králové 1918 (= Pojednání Městského historického a průmyslového musea v Hradci Králové č. 13)
- Vykoukal F. V. (= FVV.), Kalendář, OSN XIII, Praha 1898, s. 781–783  
-, Z historie našich kalendářů, Světozor 26, 1892, s. 550n., 559, 562, 567, 570, 582n., 594n., 603–605, 614n.
- Vyver van de, A., Les ouvres inédits d'Abbon de Fleury, Revue Bénédictine 47, 1935
- Vyvíjalová M., Denár s názvom Predslava civ(itas) v historických súvislostiach, Numizmatika 12, 1994, s. 3–19
- Wagner J. M., Französischer Cisojanus des XVI. Jahrhunderts, Serapeum, Zeitschrift für Bibliothekswissenschaft, Handschriftenkunde und ältere Literatur XXIII, s. 297nn.
- Walicki M. a kol., Sztuka polska przedromańska i romańska do schyłku XIII wieku, 1–2, Warszawa s. d. (= Dzieje sztuki Polskiej I)
- Wallis J. E. W., English Regnal Years and Titles, Hand-Lists, Easter Dates etc. S. P. C. K. Helps for Students of History, No. 40, London 1921

- Wallace-Hadrill J.-M. viz Bede's Ecclesiastical History of the English People
- Walter M., Kirchenmusik und Zeitrechnung im Mittelalter, *Mediaevistik* 5, 1992, s. 169–179
- Ward F. A., *Time Measurement*, 1–2, London 1937
- Ware R. D., *Medieval Chronology. Theory and Practice*, in: *Medieval Studies*, Syracuse–New York 1976, s. 187–237
- Wąsowicz H., Cyzjojan cysterski Rychezy z XIV wieku, in: *Discernere vera ac falsa. Prace ofiarowane Józefowi Szymańskiemu w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*, red. G. L. Seidler, Lublin 1992 (= *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska XLV*, 1990), s. 169–182
- , Kalendarz ksiąg liturgicznych Krakowa do połowy 16. wieku. *Studium chronologiczno-typologiczne*, Lublin 1995
- , Dacie według cyzjojana lacińskiego (na przykładzie komputystyki kalendarzowej Śląska i Krakowa), in: *Spółczesność i historia. Księga ku czci Prof. Zygmunta Sułowskiego*, *Roczniki humanistyczne*, Tom XXXV, 1987, 2. Historia, s. 383–389.
- , Laciński kalendarz sylabiczny (cisiojanus) do połowy XVI wieku, Lublin 1986
- Watkins H., *Time Counts. The Story of the Calendar*, London 1954
- Wattenbach W., *Das Schriftwesen im Mittelalter*, <sup>3</sup>Leipzig 1896, <sup>4</sup>unveränd. Abdr. d. 3. Aufl., Leipzig 1896, Graz 1958
- Weber M., *Ancient Judaism*, New York 1967
- Weidenbach A. J., *Calendarium historico-christianum medii et novi aevi*, Regensburg 1855
- Weidler J. F., *De dissensu emendatae temporum formae statuum Germanie protestantium a Calendario Gregoriano anni 1724. Additur in fine De nova sidere Ludoviciano brevis commentatio*, Wittenbergae 1723
- Weigert A., Zimmermann H., Brockhaus. *ABC der Astronomie*, Leipzig 1960
- Weikmann J. M., *Die Weltchronik des Heimo von St. Jakob zu Bamberg*, Würzburg 1983
- Weinhold K., *Die deutschen Monatsnamen*, Halle 1869
- Welborn M. C., *Calendar Reform in the 13<sup>th</sup> Century*, Chicago 1935
- Welch K. F., *Time Measurement. An Introductory History*, Newton Abbot 1972
- Wendehorst A., Die Folgen der Einführung des Gregorianischen Kalenders für das Wirtschaftsleben besonders in Franken und Schwaben, in: *Wirtschaftskräfte und Wirtschaftswege*, *Festschrift für H. Kellenbenz*, II, *Wirtschaftskräfte in der europäischen Expansion* (= *Beiträge zur Wirtschafts-geschichte* 5), Stuttgart 1978, s. 381–391
- Wendorff R., *Tag und Woche, Monat und Jahr. Eine Kulturgeschichte des Kalenders*, s. I. 1983; Wiesbaden 1993
- , *Zeit und Kultur. Geschichte des Zeitbewußtseins in Europa*, Opladen 1980, <sup>3</sup>1985





- Whitrow G. J., Die Erfindung der Zeit, Hamburg 1991
- , Time in History. The Evolution of our General Awareness of Time and Temporal Perspective, Oxford–New York 1988
- Wierzbowski T., Vademecum. Podręcznik dla studiów archiwalnych, Warszawa 1908; wydanie drugie, zmienione i rozszerzone po śmierci autora przez K. Tyszkowskiego i B. Włodarskiego, Lwów–Warszawa 1926
- Wiesenbach J., Einleitung, in: Siegbert von Gembloux, Liber Decennalis, MGH, Quellen zur Geistesgeschichte des Mittelalters 12, Weimar 1986, s. 9–174
- van Wijk W. E., Le nombre d'or. Étude de la chronologie technique suivie du texte de la Massa compoti d'Alexandre de Ville-dieu avec traduction et commentaire, La Haye 1936
- , Origine et développement de la computistique médiévale, Paris 1954
- Wilcox D. J., The Measure of Time Past. Pre-Newtonian Chronologies and the Rhetoric of Relative Time, Chicago and London 1987
- Wilcox D. J., Willkomm H., Die Zeit in Ursprung und Gegenwart, Baden-Baden 1984
- Wilson H. A., The Calendar od St. Willibrord, From MS Paris. Lat. 10837. A facsimile with translation, introduction and notes, London 1918 (= Henry Bradshaw Society 55)
- Wilson Ph. W., World Calendar Almanac. Good for Every Year after Adoption of the World Calendar, New York 1939
- Wimberger R., Der liturgische Kalender. Grundlage für die liturgische Ordnung der Messe und des Stundengebets. Entwicklung und Erneuerung, Salzburg 1992
- Wimmer O., Handbuch der Namen und Heiligen, <sup>3</sup>Innsbruck–Wien–München 1966
- Wimmer O., Melzer H., Lexikon der Namen und Heiligen, bearb. u. ergänzt v. J. Gelmi, Innsbruck–Wien 1988
- Winniczuk L., Kalendarz starożytnych Greków i Rzymian, <sup>2</sup>Warszawa 1960
- Winter Z., O životě na vysokých školách pražských knihy dvoje. Kulturní obraz XV. a XVI. století, Praha 1899
- , Rakovník století šestnáctého. Příspěvek ke kulturním dějinám českým, ČČM 58, 1884, s. 81–99, 222–238, 425–446
- Wislicenus W. F., Astronomische Chronologie. Ein Hilfsbuch für Historiker, Archäologen und Astronomen, Leipzig 1895
- , Der Kalender in gemeinverständlicher Darstellung, <sup>2</sup>Leipzig 1914
- Witte R., Catalogus Siegberti monachi de viris illustribus. Kritische Ausgabe, Bern–Frankfurt 1974
- Włodarski B. a kol., Chronologia polska, Warszawa 1957
- Wolff Ph., Le temps et sa mesure au Moyen Âge, Annales 17, 1962, s. 1141–1145
- Wollasch J., Aus einem Kalender des 9. Jahrhunderts, in: Historiographia mediaevalis. Festschrift für Franz-Josef Schmale zum 65. Geburtstag, hg. v. D. Berg u. H.-W. Goetz, Darmstadt 1988, s. 60–76

- Wood S., *Nores and Documents. Bede's Northumbrian Dates again*, English Historical Review XCVIII, No. CCCLXXXVII, April 1983, s. 280–296
- Wordsworth Ch. (ed.), *The Ancient Kalendar of the University of Oxford from Documents of the 14. to the 17. Century together with Computus manualis* from C. Kyrfoth's ed. Oxon. 1519–20, Oxford 1904
- Wüstenfeld-Mahlersche Vergleichungs-Tabellen zur muslimischen und iranischen Zeitrechnung, nach dem ersten Tage jedes Muhammedanischen Monats berechnet, Leipzig 1854
- Wüstenfeld-Mahlersche Vergleichungs-Tabellen zur muslimischen und iranischen Zeitrechnung mit Tafeln zur Umrechnung orient-christlichen Aren. Dritte, verbesserte und erweiterte Auflage der „Vergleichungstabellen der mohammedanischen und christlichen Zeitrechnung“. Unter Mitarbeit v. J. Mayr neu bearb. v. B. Spuler, Wiesbaden 1961
- van Wyk W. E., *Origine et développement de la computistique médiévale*, Paris 1954
- Yearbook of the United Nations 1954, Department of Public Informations, United Nations, New York 1955
- York M., *The Roman Festival Calendar of Numa Pompilius*, New York–Bern–Frankfurt am Main 1986
- Zach F. X., Über den französisch-republikanischen Kalender, in: Zach, F. X., *Monatliche Korrespondenz zur Beförderung der Erd- und Himmelskunde*, XXVII, 1813, s. 305–317
- Zajdler L., *Dzieje zegara*, <sup>2</sup>Warszawa 1977
- Zambaur E., *Manuel de généalogie et de la chronologie musulmanes pour l'histoire de l'Islam*, Hannover 1927
- Zaoral P., *O datování v Kosmově kronice*, Brněnský archivní věstník 1958, č. 2, s. 38–44
- Zátopek A., *Sřízení východoalpských zemětřesení Českým masivem*, Publikace Čs. státního geofyzikálního ústavu, Praha 1948
- Zavelskij F. S., *Vremja i jeho izmerenije. Ot milliardnych dolej sekundy do miliardov let*, Moskva 1965, <sup>5</sup>Moskva 1997
- Zavielskij F. S., *Czas i jeho pomiary*, Warszawa 1964, <sup>2</sup>1981
- Zeitkonzeptionen – Zeiterfahrung – Zeitmessung. Stationen ihres Wandels vom Mittelalter bis zur Moderne, hg. v. T. Ehlert, Paderborn–München–Wien–Zürich 1997
- Zéliny A. N., *Le calendrier chrétien avant la réforme grégorienne*, Studi medievali 32/2, 1982, s. 529–597
- Zemanek H., *Kalender und Chronologie. Bekanntes und Unbekanntes aus der Kalenderwissenschaft*, <sup>2</sup>überarb. u. erw. Aufl., München–Wien 1981, <sup>3</sup>1984, <sup>4</sup>1987, <sup>5</sup>1990
- Zerstörung und Wiedereignung von Zeit, hg. v. R. Zoll, Frankfurt am Main 1988.
- Zerubavel E., *The Seven Day Circle. The History and the Meaning of the Week*, New York–London 1985





468

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

- Zibrť Ć., Bibliografie české historie I, Praha 1900
- , O staročeském kalendáři, Velký slovanský kalendář XVII, 1888
- Ziggelaar A., The Papal Bull of 1582 Promulgating a Reform of the Calendar, in: Gregorian Reform of the Calendar, s. 201–239
- Zinner E., Der deutsche Kalender des Johannes Regiomontan, Nürnberg 1474, Leipzig 1937
- , Geschichte und Bibliographie der astronomischen Literatur in Deutschland zur Zeit der Renaissance, Leipzig 1941
- , Leben und Wirken des Johannes Müller von Königsberg genannt Regiomontanus, München 1938 (= Schriftenreihe zur bayerischen Landesgeschichte 31), Nachdruck Osnabrück 1968
- Zinner J., Verzeichnis der astronomischen Handschriften des deutschen Kulturgebietes, München 1925
- Zmrzliková-Brettschneiderová M., Příspěvek k dějinám přijetí gregoriánského kalendáře na Moravě, Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci, č. 111, 1963, s. 14–18
- Zoepfl F., Das Bistum Augsburg II, Das Bistum und seine Bischöfe im Reformationsjahrhundert, 2, Augsburg, 1969
- Zuckermann B., Materialien zur Entwicklung der altjüdischen Zeitrechnung im Talmud, Breslau 1882
- , Anleitung und Tabellen zur Vergleichung jüdischer und christlicher Zeitangaben, hg. v. M. Braun, Breslau 1893
- Žemlička J., Politický kalendář přemyslovských Čech, ČČH 89, 1991, s. 31–47
- Žižka V. J., Circle d'art, Paris 1979
- , Der Tierkreis, Praha 1979
- , Les signe du Zodiaque, Praha 1979



## 9. CHRONOLOGICKÉ TABULKY; POKYNY K PŘEVÁDĚNÍ DAT



469

9. CHRONOLOGICKÉ TABULKY;  
POKYNY K PŘEVÁDĚNÍ DAT

**Tabulky byly sestaveny na základě následujících příruček:**

- G. Friedrich, *Rukověť křesťanské chronologie*, Praha 1934  
H. Grotefend, *Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit*, 1–2, Hannover 1891–1898  
F. K. Ginzler, *Handbuch der mathematischen und technischen Chronologie. Das Zeitrechnungswesen der Völker*, I–III, Leipzig 1906, 1911, 1914, Unveränderter Nachdruck 1958  
V. Hrubý, *Úvod do archivní teorie i praxe*, Praha 1930  
R. Schramm, *Kalendariographische und chronologische Tafeln*, Leipzig 1908  
Włodarski B. a kol., *Chronologia polska*, Warszawa 1957

Další literatura je uvedena na příslušném místě.



## Pokyny k převádění dat historických pramenů na dnešní způsob datování podle připojených tabulek

### 470 1. Římské datování

Vedle jednoduchého počítání popsaného v textu (kapitola 6.2.1.1, příklady v pozn. 148 a 149) lze data vyjádřená tímto způsobem převést na náš způsob datování pomocí tabulky 9.22, a to tak, že se ve sloupci pod příslušným měsícem vyhledá římské datum, odpovídající den našeho způsobu (průběžného počítání dnů) je uveden na stejném řádku v prvním a v posledním sloupci tabulky („dny v měsíci“). Při užívání této tabulky je třeba věnovat pozornost zvláště dnům před kalendami, jejichž měsíce jsou uvedeny v dolní části tabulky, ale příslušné dny připadají do měsíců uvedených v záhlaví (které jsou také shodné s měsíci současného kalendáře). Unorová data v přestupném roce je nutno hledat v šestém sloupci („Februarius v přestupném roce“), v roce obyčejném v pátém sloupci tabulky („Februarius v obyčejném roce“). Při datování k lednovým kalendám platí uvedený letopočet (pokud uvedený rok nezačínal 25. prosince; v tom případě náleží data od VIII Kal. Ian. do Pridie Kal. Ian. předchozímu roku).

#### Příklady:

*Anno Domini MCCXI, VI nonas iulii*

Ve druhém sloupci („Martius, Maius, Iulius, October“) vyhledáme údaj *VI Nonas*, v prvním (a v posledním) sloupci mu odpovídá číslo 2. Hledané datum je tedy 2. červenec 1211.

*Anno Domini MCCXXI, II idus iunii*

Ve čtvrtém sloupci („Aprilis, Iunius, September, November“) vyhledáme údaj *II Idus*, jemuž v prvním sloupci odpovídá číslo 10. Hledané datum je 10. červen 1221.

*Datum XV Kalendas aprilis ...*

V dolní části tabulky vyhledáme měsíc *Aprilis* (ve druhém sloupci) a nad ním údaj *XV Kalendas*. V prvním a posledním sloupci mu odpovídá číslo 18, měsíc je uveden v záhlaví druhého sloupce ve stejném pořadí jako byl *Aprilis* v dolní části tabulky, tedy na prvním místě (*Martius*). Hledané datum tedy je 18. březen.

*Anno Domini MCXXXVI, V Kalendas martii*

Měsíc *Martius* je uveden v dolní části pátého a šestého sloupce tabulky, data vztahovaná k jeho kalendám náleží do poslední části měsíce února (od 14. února do konce měsíce), uvedeného v záhlaví obou sloupců (*Februarius*), do níž byl vkládán přestupný den (po 24. únoru). Proto je nutno nejdříve zjistit, zda byl příslušný rok obyčejný nebo přestupný (je-li číslo roku beze zbytku dělitelné čtyřmi; případně vyhledáme rok v tabulce 9.26.2, kde jsou přestupné roky označeny hvězdičkou), a podle toho hledat datum v pátém nebo šestém sloupci tabulky. Rok 1136 byl přestupný, proto hledáme v šestém sloupci. Údaji *V Kalendas martii* odpovídá potom

v prvním nebo posledním sloupci číslo 26, jde tedy o 26. únor 1136. (Stejně datum v obyčejném roce, například 1137, by bylo nutno hledat v pátém sloupci, a pak by to byl 25. únor.)



## 2. Bononské datování

Bononské datum z první poloviny každého měsíce je shodné se současným datováním. Data z druhé poloviny měsíce vyčteme z tabulky 9.23: V záhlaví vyhledáme příslušný měsíc, ve sloupci pod ním pořadí dne *mense exeunte*, a na tomtéž řádku v prvním nebo posledním sloupci číslo dne téhož měsíce podle současného způsobu datování. U únorových dat je opět nutné vědět, zda jde o obyčejný nebo přestupný rok, a podle toho hledat ve čtvrtém nebo v pátém sloupci.

### Příklady:

*A. D. MCCXII die XVI intrante Iulio*

Den počítaný od začátku měsíce (*mense intrante*) odpovídá našemu počítání. Bylo by možno hledat v první části tabulky (obyčejný tisk) ve druhém sloupci nadepsaném *Ianuarus, Martius, etc.* Čísla jsou totožná s čísly v prvním a posledním sloupci, kde jsou uvedeny dny podle současného (průběžného) počítání. Uvedený den je 16. červenec 1212.

*A. D. MCCLXXXI die dominico 7. exeunte Madium*

Hledáme číslo 7 ve druhém sloupci nadepsaném *Ianuarus, Martius etc.*, a to v jeho dolní části (tučně tištěné číslice), uvádějící dny *mense exeunte*. Číslo 7 odpovídá 25. dni v prvním a posledním sloupci. Hledané datum je 25. květen 1281 (v tabulce 9.25/23 si můžeme ověřit, že 25. květen 1281 byla skutečně neděle).

*A. D. MCCXVI die Iovis XII. exeunte Februario*

Rok 1216 je přestupný (dělitelný beze zbytku čtyřmi), proto hledáme v pátém sloupci (*Februario* v přestupném roce). Dvanáctému dni *mense exeunte* odpovídá v tomto případě 18. únor 1216 (podle tabule 9.25/20 skutečně čtvrtek).

## 3. Datování podle zvěrokruhu

Při převádění dat určených podle zvěrokruhu vyhledáme v prvním sloupci tabulky 9.24.1 příslušné znamení a podle letopočtu, resp. století, v některém z ostatních sloupců odpovídající juliánské nebo gregoriánské datum vstupu Slunce do uvedeného znamení. K tomu přičteme v prameni uvedený stupeň (část) znamení zmenšený o 1. Pokud součet převyšuje počet dnů příslušného měsíce, tento počet odečteme, datum pak náleží do následujícího měsíce. (Pramenné údaje při tomto datování však nebývají vždy přesné.)

### Příklad:

*A. D. MCXXIII ... sole morante in XV. Sagittarii parte*

V tabulce 9.24.1. ve sloupci pro 11.–15. století vyhledáme datum vstupu Slunce do znamení Střelce (17. listopad), přičteme číslo 15–1, od součtu



(31) odečteme počet dnů měsíce listopadu, tj. 30, výsledek je 1; hledané datum je **1. prosinec 1123**. – Ke stejnému výsledku bychom v tomto případě dospěli i podle moderních výpočtů (tabulka 9.24.2). U jiných dat se může výsledek až o tři dny lišit.

#### 4. Datování podle křesťanského kalendáře (pomocí týdenních dnů a svátků)

##### a) pomocí stálých svátků

Při převádění dat podle křesťanského kalendáře je nutné znát data jednotlivých svátků a uspořádání týdenních dnů v jednotlivých letech. Tyto údaje jsou obsaženy v 35 kalendářích tabulky 9.25. K určení kalendáře slouží tabulka 9.26.1 (pro léta 700–999) nebo 9.26.2, v níž jsou v druhém sloupci uvedena čísla kalendářů pro jednotlivé roky od roku 1000 do 2203. V kalendáři pak vyhledáme datum svátku a týdenní den uvedený v datování. Pokud datum připadá na den svátku, pak stačí je pouze vyhledat v abecedním soupisu. *Předvečer* je den před tímto datem, *nazetří* den následující. Jde-li o *okráv*, pak k datu svátku přičteme sedm dní. (I v těchto případech je lépe datum ověřit v příslušném kalendáři pro případ, že by byla vynechána předložka nebo byla chyba v datování.)

##### Příklady:

*Anno Domini M<sup>o</sup>CCCC<sup>o</sup>XVII<sup>o</sup> feria sexta post Mauricii*

V abecedním soupisu (11) vyhledáme datum svátku sv. Mauricia, což je 22. září (*Mauricia s tovaryši*). V tabulce 9.26.2 zjistíme číslo kalendáře pro rok 1416, tj. číslo 29. V kalendáři číslo 29 v tabulce 9.25 najdeme 22. září. Tento den bylo úterý, následující pátek (*feria sexta*) připadl na 25. září. Hledané datum je tedy **25. září 1416**.

*L. P. 1420, v pátek před sv. Markétou*

V abecedním soupisu (11) zjistíme, že sv. Markéta bylo 13. července. V tabulce 9.26.2 najdeme číslo kalendáře pro rok 1420 – je to kalendář číslo 17 – a v kalendáři číslo 17 v tabulce 9.25 zjistíme, že 13. července byla sobota. Pátek před sv. Markétou tedy byl v roce 1420 **12. července**.

U dat připadajících do měsíců ledna a února je nutno vědět, zda příslušný rok byl obyčejný nebo přestupný, a podle toho hledat v prvních dvou sloupcích kalendářů (*leden a únor* v letech přestupných) nebo ve třetím a čtvrtém sloupci (*leden a únor* v letech obyčejných). Přestupné roky jsou v tabulce 9.26 i v seznamu let u jednotlivých kalendářů tabulky 9.25 označeny hvězdičkou.

##### b) pomocí pohyblivých svátků

Převádění dat uvedených pohyblivým svátkem je obdobné jako u dat uvedených stálými svátky, pouze s tím rozdílem, že svátek nepřipadá v každém roce na týž kalendářní den. Data pohyblivých svátků je možno zjistit pomocí abecedního seznamu (11) nebo tabulky 9.16 (Přehled pohybli-

vých svátků) a příslušného kalendáře. Další postup je stejný jako v předchozích případech.

#### **Příklad:**

A. D. M<sup>o</sup>CCCC<sup>o</sup>XV<sup>o</sup> sabbato post Ascensionem Domini  
V soupisu číslo 11 nebo v tabulce 9.16 zjistíme, že *Ascensio Domini*, Nanebevstoupení Páně, je ve čtvrtek po neděli Křížové. Tamtéž zjistíme, že neděle Křížová, *Rogare*, je pátá neděle po Velikonocích. V tabulce 9.26.2 najdeme číslo kalendáře pro rok 1416, tj. 29. Ve čtvrtém sloupci tabulky 9.26.2, stejně jako v záhlaví kalendáře číslo 29 je uvedeno datum Velikonoc 19. dubna (platí pro všechny roky, na něž se vztahuje tento kalendář). Vyhledáme tedy v kalendáři 19. duben, od něho počítáme pět nedělí (jsou číslovány), pátá (24. května) je neděle *Rogare*, čtvrtek po ní (28. května) je svátek Nanebevstoupení Páně. Sobota po něm připadla na 30. květen. **30. květen 1416** je tedy hledaným datem. Jednodušší je vyhledávání svátku v tabulce 9.16. Najdeme v 10. sloupci (Velikonoce) datum 19. dubna a zjistíme na tomtéž řádku v 16. sloupci datum Vstoupení Páně (28. května).

U let 1583–1700 je nutno respektovat užívaný kalendář. Údaje juliánského kalendáře jsou ve 2.–4. sloupci, údaje gregoriánského kalendáře v 5.–7. sloupci tabulky. Protože v Čechách platil gregoriánský kalendář od 6./17. ledna 1584, na Moravě od 3./14. října 1584, je nutno údaje pro české země (s výjimkami zmíněnými v kap. 3.4.7) hledat podle gregoriánského kalendáře (data přijetí gregoriánského kalendáře ve vybraných zemích a územích, včetně jednotlivých oblastí říše, jsou uvedena v tabulce 9.17).

## **5. Zjišťování neúplných dat**

Data historických pramenů bývají někdy neúplná, částečně nečitelná nebo porušená. V některých případech je možno i takováto data s pomocí chronologických tabulek rekonstruovat.

#### **Příklady:**

*Passus est autem sanctus et gloriosissimus martyr Christi Adalbertus  
IX Kalendas Mai, imperante rerum domino Ottonum tercio pio et  
clarissimo cesare, feria VI...*

Převedením římského data (srv. zde výše, 1.) zjistíme, že k události došlo 23. dubna, podle pramene v pátek, za vlády císaře Oty III., tj. mezi 24. prosincem 983 a 23./24. lednem 1002 (viz soupis 10.2.1.3). V tabulce 9.3. („Týdenní dny kteréhokoli data“) zjistíme, že 23. duben připadá na pátek v letech s písmenem nedělním C (číslo 23 u měsíce dubna je ve druhém sloupci tabulky, v jeho dolní části najdeme *Pá*, jemuž v prvním sloupci („Týdenní den podle nedělních písmen“) odpovídá písmeno C. V tabulce 9.2 („Nedělní písmena“) ve sloupcích „Století juliánského kalendáře“ nadepsaných roky 900 a 1000 hledáme písmeno C mezi lety 983 a 1002. Písmeno C je u let 986 a 997 (u roku 992, kde jsou písmena





CB se C vztahuje pouze na leden a únor). Jeden z nich je tedy hledaným rokem. – Protože odjinud víme, že v první polovině roku 996 pobýval Vojtěch v Římě a na podzim navštívil císaře v Mohuči, přichází v úvahu pouze rok 997.

*Datum Zviekov feria I, in die sancti Bartholomei apostoli, anno MDX* a konec letopočtu je nezřetelný, takže je možno číst VI nebo II. V abecedním soupisu svátků (11) zjistíme, že svátek Bartoloměje apoštola připadá na 24. srpen. Z tabulky 9.3 („Týdenní dny kteréhokoli data“) je zřejmé, že 24. srpen připadá na neděli (*feria I*) v letech, která mají nedělní písmeno E (v dolní části tabulky ve sloupci pod 24. srpnem vyhledáme neděli, nedělní písmeno je na téměř řádku v prvním sloupci). Z tabulky 9.2 („Nedělní písmena“) vyčteme, že písmeno nedělní E z obou let, která přicházejí v úvahu, připadá pouze na rok 1516 po přestupném dni (FE). Tento rok je tedy hledaným rokem.

Pokud je při zjišťování neúplných dat uvedeno denní datum z ledna nebo února přestupného roku, je nutno používat první z obou nedělních písmen příslušného roku, pro zbytek roku platí druhé písmeno (dříveji v abecedě)

*v sobotu na den sv. Jana a Pavla, léta 151.* (poslední číslice letopočtu chybí)

V abecedním soupisu svátků zjistíme, že svátek Jana a Pavla připadá na 26. červen. Podle tabulky 9.3 je 26. červen v sobotu v letech, která mají nedělní písmeno C. V tabulce 9.2 vyhledáme roky z druhého desetiletí 16. století, které mají nedělní písmeno C nebo DC (datum spadá do období po přestupném dni, resp. po posledním únoru). Jsou to roky 1512 (DC), a 1518 (C). Jde tedy o jeden z těchto dvou roků.

*Datum Prage, feria IV, die s. Michaelis archangeli a. d. MD...* (tři římské číslice z letopočtu, nevíme zda stovky nebo desítky, chybí). Svátek archanděla Michaela připadá na 29. září. V tabulce 9.3 zjistíme, že 29. září je středa (*feria IV*) v letech, která mají nedělní písmeno C. V tabulce 9.2 zjistíme, že písmeno nedělní C nebo DC má z let po roce 1500 končících číslici 5 nebo 4, které jediné by mohly být na konci letopočtu, s odpovídajícím počtem chybějících římských číslic pouze rok 1535 (MDXXXV). Ten je tedy hledaným rokem. – Od roku 1584 nutno hledat století gregoriánského kalendáře v dolní části tabulky!

*Zapsáno v pátek na den sv. Kosmy a Damiána léta božieho ..82* (chybí začátek letopočtu); podle písma jde o pozdně středověký text. Svátek Kosmy a Damiána připadá na 27. září. Podle tabulky 9.3 je 27. září pátek v letech s nedělním písmenem F. V tabulce 9.2 zjistíme, že z let končících číslem 82 mají nedělní písmeno F roky 782, 1482 a 1782. Vzhledem k typu písma a provenienci pramene jde o rok 1482 (rok 782 nepřichází u českého textu v úvahu; rok 1782 je vyloučen typem písma; na konci 18. století také nebylo datování podle svátků již obvyklé).



*Dáno ve čtvrtek 3. června na den Božího Těla* – neznáme rok, podle písma a kontextu náleží písemnost do počátku 16. století  
K vyhledání pohyblivého svátku lze použít tabulku 9.16 („Přehled pohyblivých svátků“), případně v kombinaci s abecedním soupisem svátků. V soupisu svátků zjistíme, že svátek Božího Těla je ve čtvrtek po sv. Trojici, což je neděle po Letnicích, které připadají na sedmou neděli po Velikonocích. Z tabulky 9.16 se dozvíme, že svátek Božího Těla připadá na 3. červen v letech, kdy jsou Velikonoce 4. dubna. Pro tyto roky platí kalendář číslo 14 (v tabulce 9.25; vyhledáme podle data Velikonoc). V seznamu let, pro která platí tento kalendář (v prvním sloupci) vyhledáme roky z počátku 16. století. V úvahu přichází rok 1507, případně 1518.

## 6. Datování podle cisiojánu

Při datování podle cisiojánu vyhledáme uvedenou slabiku (včetně slabiky následující) v abecedním soupisu slabik latinského cisiojánu (tabulka 9.27.1.1). Tam je uvedeno i odpovídající datum. To ještě ověříme (případně zkontrolujeme další následující, případně i předcházející, slabiky, pokud jsou v datování uvedeny) v latinském cisiojánu v tabulce 9.27.1.

### **Příklad:**

*Léta 1419 ... v středu po Matce Boží Nanebevzení tu syllabu ci o a ga*  
V abecedním soupisu slabik (tabulka 9.27.1.1) nenalezneme slabiku *ci*, po níž by následovala slabika *o*, v poznámkách však zjistíme, že slabika *ci* může být také psána *ti*. „Tř“ s následujícím *o* připadá na 6. březen (*ti o de*) nebo na 16. srpen (*ti o a*). V latinském cisiojánu (tabulka 9.27.1) vyhledáme obě data. První nepřichází v úvahu, protože po *ti o* následuje slabika *de*, u 16. srpna však po *ti o* následují slabiky *A ga*. Hledané datum tedy je **16. srpen**. (K témuž datu dospějeme také převedením první části datovací formule.)

## 7. Datování podle francouzského revolučního kalendáře

Protože francouzský revoluční kalendář měl odlišnou epochu, začátek roku i začátky a délku jednotlivých měsíců od současného kalendáře, nelze data podle francouzského kalendáře převádět na náš způsob mechanicky. K převádění těchto dat slouží tabulky 9.28.1 a 9.28.2. První tabulka znázorňuje uspořádání jednotlivých let z doby platnosti revolučního kalendáře (1792–1805) s prvními dny jednotlivých měsíců pro každý rok. První dva odstavce se vztahují k úseku roku od začátku roku francouzského, tedy od podzimní rovnodennosti (22., 23. či 24. září), do začátku našeho kalendářního roku (s přesahem měsíce *Nivóse*), další dva odstavce se týkají období od ledna do konce francouzského revolučního roku, v posledních dvou odstavcích je uvedeno datum prvního ze šesti doplňkových dnů (*Jours complémentaires*) v jednotlivých letech. Písmena uvedená za datem prvního dne francouzských měsíců odkazují ke sloupcům tabulky



9.28.2, kde je znázorněn vztah dnů francouzských měsíců ke dnům měsíců současného kalendáře.

476

**Příklad:**

*15. Fructidor l'an XIII*

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

Z tabulky 9.28.1 zjistíme, že měsíc *Fructidor* začínal ve třináctém roce francouzského revolučního kalendáře (léta pro měsíce *Vindémiaire* až *Nivôse* jsou uvedena v 1. odstavci, pro *Pluviôse* až *Fructidor* ve 3. odstavci, pro *Jours complémentaires* v 5. odstavci tabulky) 19. srpna 1805 a za ním uvedené písmeno odkazuje na sloupec *C* tabulky 9.28.2. V té vyhledáme v prvním nebo posledním sloupci („Francouzský den měsíce“) patnáctý den a místo, kde se řádek, v němž je uveden, kříží se sloupcem *C*. V tomto místě je uvedeno číslo 2. Protože je toto číslo v dolní části tabulky (oddělené vodorovnými čarami v jednotlivých sloupcích od části horní), v níž, jak upozorňuje poznámka v posledním řádku, pokračuje následující měsíc, v našem případě září, je hledané datum **2. ZÁŘÍ 1805**.



# 9.1 Sluneční kruh



Léta přes 100				Století								Léta přes 100			
				0	100	200	300	400	500	600					
				700	800	900	1000	1100	1200	1300					
				1400	1500	1600	1700	1800	1900	2000					
				2100	2200	2300	2400	2500	2600	2700					
				9	25	13	1	17	5	21					
1	29	57	85	10	26	14	2	18	6	22	1	29	57	85	
2	30	58	86	11	27	15	3	19	7	23	2	30	58	86	
3	31	59	87	12	28	16	4	20	8	24	3	31	59	87	
4	32	60	88	13	1	17	5	21	9	25	4	32	60	88	
5	33	61	89	14	2	18	6	22	10	26	5	33	61	89	
6	34	62	90	15	3	19	7	23	11	27	6	34	62	90	
7	35	63	91	16	4	20	8	24	12	28	7	35	63	91	
8	36	64	92	17	5	21	9	25	13	1	8	36	64	92	
9	37	65	93	18	6	22	10	26	14	2	9	37	65	93	
10	38	66	94	19	7	23	11	27	15	3	10	38	66	94	
11	39	67	95	20	8	24	12	28	16	4	11	39	67	95	
12	40	68	96	21	9	25	13	1	17	5	12	40	68	96	
13	41	69	97	22	10	26	14	2	18	6	13	41	69	97	
14	42	70	98	23	11	27	15	3	19	7	14	42	70	98	
15	43	71	99	24	12	28	16	4	20	8	15	43	71	99	
16	44	72		25	13	1	17	5	21	9	16	44	72		
17	45	73		26	14	2	18	6	22	10	17	45	73		
18	46	74		27	15	3	19	7	23	11	18	46	74		
19	47	75		28	16	4	20	8	24	12	19	47	75		
20	48	76		1	17	5	21	9	25	13	20	48	76		
21	49	77		2	18	6	22	10	26	14	21	49	77		
22	50	78		3	19	7	23	11	27	15	22	50	78		
23	51	79		4	20	8	24	12	28	16	23	51	79		
24	52	80		5	21	9	25	13	1	17	24	52	80		
25	53	81		6	22	10	26	14	2	18	25	53	81		
26	54	82		7	23	11	27	15	3	19	26	54	82		
27	55	83		8	24	12	28	16	4	20	27	55	83		
28	56	84		9	25	13	1	17	5	21	28	56	84		



## 9.2 Nedělní písmena

478

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

Léta přes sto:				Století juliánského kalendáře							
				700 1400	800 1500	900 1800	1000 1700	1100 1800	1200 1900	1300 2000	
				DC	ED	FE	GF	AG	BA	CB	
1	29	67	86	B	C	D	E	F	G	A	
2	30	68	88	A	B	C	D	E	F	G	
3	31	69	87	G	A	B	C	D	E	F	
4	32	00	88	FE	GF	AG	BA	CB	DC	ED	
5	33	61	89	D	E	F	G	A	B	C	
6	34	62	90	C	D	E	F	G	A	B	
7	36	63	91	B	C	D	E	F	G	A	
8	36	64	92	AG	BA	CB	DC	ED	FE	GF	
9	37	65	93	F	G	A	B	C	D	E	
10	38	66	94	E	F	G	A	B	C	D	
11	39	67	96	D	E	F	G	A	B	C	
12	40	68	96	CB	DC	ED	FE	GF	AG	BA	
13	41	69	97	A	B	C	D	E	F	G	
14	42	70	98	G	A	B	C	D	E	F	
15	43	71	99	F	G	A	B	C	D	E	
16	44	72	—	ED	FE	GF	AG	BA	CB	DC	
17	45	73	—	C	D	E	F	G	A	B	
18	46	74	—	B	C	D	E	F	G	A	
19	47	75	—	A	B	C	D	E	F	G	
20	48	76	—	GF	AG	BA	CB	DC	ED	FE	
21	49	77	—	E	F	G	A	B	C	D	
22	50	78	—	D	E	F	G	A	B	C	
23	51	79	—	C	D	E	F	G	A	B	
24	52	80	—	BA	CB	DC	ED	FE	GF	AG	
25	53	81	—	G	A	B	C	D	E	F	
26	54	82	—	F	G	A	B	C	D	E	
27	56	83	—	E	F	G	A	B	C	D	
28	56	84	—	DC	ED	FE	GF	AG	BA	CB	
Století gregoriánského kalendáře				—	C	—	E	—	G	BA	—
				—	—	—	—	—	1600	1800	—
				—	1700	—	1800	—	1900	2000	—
				—	2100	—	2200	—	2300	2400	—

## 9.3 Týdenní dny kteréhokoli data



Leden Říjen	1	2	3	4	5	6	7	
	8	9	10	11	12	13	14	
	15	16	17	18	19	20	21	
	22	23	24	25	26	27	28	
	29	30	31	1	2	3	4	
Únor Březen Listopad	5	6	7	8	9	10	11	
	12	13	14	15	16	17	18	
	19	20	21	22	23	24	25	
	26	27	28	29	30	31	1	
Duben Červenec	2	3	4	5	6	7	8	
	9	10	11	12	13	14	15	
	16	17	18	19	20	21	22	
	23	24	25	26	27	28	29	
	30	31	1	2	3	4	5	
Srpen	6	7	8	9	10	11	12	
	13	14	15	16	17	18	19	
	20	21	22	23	24	25	26	
	27	28	29	30	31	1	2	
Září Prosincec	3	4	5	6	7	8	9	
	10	11	12	13	14	15	16	
	17	18	19	20	21	22	23	
	24	25	26	27	28	29	30	
	31	1	2	3	4	5	6	
Květen	7	8	9	10	11	12	13	
	14	15	16	17	18	19	20	
	21	22	23	24	25	26	27	
	28	29	30	31	1	2	3	
Červen	4	5	6	7	8	9	10	
	11	12	13	14	15	16	17	
	18	19	20	21	22	23	24	
	25	26	27	28	29	30	—	
Týdenní den podle nedělních písmen	A	N	Po	Ú	St	Č	Pá	So
	B	So	N	Po	Ú	St	Č	Pá
	C	Pá	So	N	Po	Ú	St	Č
	D	Č	Pá	So	N	Po	Ú	St
	E	St	Č	Pá	So	N	Po	Ú
	F	Ú	St	Č	Pá	So	N	Po
	G	Po	Ú	St	Č	Pá	So	N

V přístupných letech platí první nedělní písmena až do posledního února.



## 9.4 Konkurenty juliánského kalendáře

480

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

Léta přes sto				Století								Léta přes sto			
				700 1400	800 1500	900 1600	1000 1700	1100	1200	1300					
				4	3	2	1	7	6	5					
1	29	57	85	5	4	3	2	1	7	6		1	29	57	85
2	30	58	86	6	5	4	3	2	1	7		2	30	58	86
3	31	59	87	7	6	5	4	3	2	1		3	31	59	87
4	32	60	88	2	1	7	6	5	4	3		4	32	60	88
5	33	61	89	3	2	1	7	6	5	4		5	33	61	89
6	34	62	90	4	3	2	1	7	6	5		6	34	62	90
7	35	63	91	5	4	3	2	1	7	6		7	35	63	91
8	36	64	92	7	6	5	4	3	2	1		8	36	64	92
9	37	65	93	1	7	6	5	4	3	2		9	37	65	93
10	38	66	94	2	1	7	6	5	4	3		10	38	66	94
11	39	67	95	3	2	1	7	6	5	4		11	39	67	95
12	40	68	96	5	4	3	2	1	7	6		12	40	68	96
13	41	69	97	6	5	4	3	2	1	7		13	41	69	97
14	42	70	98	7	6	5	4	3	2	1		14	42	70	98
15	43	71	99	1	7	6	5	4	3	2		15	43	71	99
16	44	72		3	2	1	7	6	5	4		16	44	72	
17	45	73		4	3	2	1	7	6	5		17	45	73	
18	46	74		5	4	3	2	1	7	6		18	46	74	
19	47	75		6	5	4	3	2	1	7		19	47	75	
20	48	76		1	7	6	5	4	3	2		20	48	76	
21	49	77		2	1	7	6	5	4	3		21	49	77	
22	50	78		3	2	1	7	6	5	4		22	50	78	
23	51	79		4	3	2	1	7	6	5		23	51	79	
24	52	80		6	5	4	3	2	1	7		24	52	80	
25	53	81		7	6	5	4	3	2	1		25	53	81	
26	54	82		1	7	6	5	4	3	2		26	54	82	
27	55	83		2	1	7	6	5	4	3		27	55	83	
28	56	84		4	3	2	1	7	6	5		28	56	84	

# 9.5 Zlaté číslo



481

9. CHRONOLOGICKÉ TABULKY:  
POKYNY K PŘEVÁDĚNÍ DAT

Století	Léta přes sto:																Století			
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		16	17	18
	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	
	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	
	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	
	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	
	95	96	97	98	99															
-	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	-
100	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	1	2	3	4	5	100
200	11	12	13	14	15	16	17	18	19	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	200
300	16	17	18	19	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	300
400	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	400
500	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	1	2	3	4	5	6	500
600	12	13	14	15	16	17	18	19	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	600
700	17	18	19	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	700
800	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	1	2	800
900	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	1	2	3	4	5	6	7	900
1000	13	14	15	16	17	18	19	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1000
1100	18	19	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	1100
1200	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	1	2	3	1200
1300	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	1	2	3	4	5	6	7	8	1300
1400	14	15	16	17	18	19	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	1400
1500	19	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	1500
1600	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	1	2	3	4	1600
1700	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1700
1800	15	16	17	18	19	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	1800
1900	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	1900
2000	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	1	2	3	4	5	2000
2100	11	12	13	14	15	16	17	18	19	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	2100
2200	16	17	18	19	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	2200
2300	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	1	2300



## 9.6 Epakty juliánského kalendáře

482

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

Století		Léta přes sto:																			
		—	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
		19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	
		38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	
		57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	
		76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	
		95	96	97	98	99															
	—	0	11	22	3	14	25	6	17	28	9	20	1	12	23	4	15	26	7	18	
	100	25	6	17	28	9	20	1	12	23	4	15	26	7	18	0	11	22	3	14	
	200	20	1	12	23	4	15	26	7	18	0	11	22	3	14	25	6	17	28	9	
	300	15	26	7	18	0	11	22	3	14	25	6	17	28	9	20	1	12	23	4	
	400	11	22	3	14	25	6	17	28	9	20	1	12	23	4	15	26	7	18	0	
	500	6	17	28	9	20	1	12	23	4	15	26	7	18	0	11	22	3	14	25	
	600	1	12	23	4	15	26	7	18	0	11	22	3	14	25	6	17	28	9	20	
	700	26	7	18	0	11	22	3	14	25	6	17	28	9	20	1	12	23	4	15	
	800	22	3	14	25	6	17	28	9	20	1	12	23	4	15	26	7	18	0	11	
	900	17	28	9	20	1	12	23	4	15	26	7	18	0	11	22	3	14	25	6	
	1000	12	23	4	15	26	7	18	0	11	22	3	14	25	6	17	28	9	20	1	
	1100	7	18	0	11	22	3	14	25	6	17	28	9	20	1	12	23	4	15	26	
	1200	3	14	25	6	17	28	9	20	1	12	23	4	15	26	7	18	0	11	22	
	1300	28	9	20	1	12	23	4	15	26	7	18	0	11	22	3	14	25	6	17	
	1400	23	4	15	26	7	18	0	11	22	3	14	25	6	17	28	9	20	1	12	
	1500	18	0	11	22	3	14	25	6	17	28	9	20	1	12	23	4	15	26	7	

Čísla epakt platí pravidelně do 1. září příslušného roku.

## 9.7 Gregoriánské epakty



483

9. CHRONOLOGICKÉ TABULKY:  
POKYNY K PŘEVADĚNÍ DAT

Zlaté číslo	od 1582 do 1699	od 1700 do 1899	od 1900 do 2199	od 2200 do 2299	od 2300 do 2399	od 2400 do 2499	Zlaté číslo
1	1	*	29	28	27	28	1
2	12	11	10	9	8	9	2
3	23	22	21	20	19	20	3
4	4	3	2	1	*	1	4
5	15	14	13	12	11	12	5
6	26	25	24	23	22	23	6
7	7	6	5	4	3	4	7
8	18	17	16	15	14	15	8
9	29	28	27	26	25	26	9
10	10	9	8	7	6	7	10
11	21	20	19	18	17	18	11
12	2	1	*	29	28	29	12
13	13	12	11	10	9	10	13
14	24	23	22	21	20	21	14
15	5	4	3	2	1	2	15
16	16	15	14	13	12	13	16
17	27	26	25	24	23	24	17
18	8	7	6	5	4	5	18
19	19	18	17	16	15	16	19



# 9.8 Věčný kalendář juliánský

484

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

Leden				Únor				Březen				Duben				Květen				Červen			
Den měsíce	Římský kalendář	Denat. písm.	Zl. číslo	Den měsíce	Římský kalendář	Denat. písm.	Zl. číslo	Den měsíce	Římský kalendář	Denat. písm.	Zl. číslo	Den měsíce	Římský kalendář	Denat. písm.	Zl. číslo	Den měsíce	Římský kalendář	Denat. písm.	Zl. číslo	Den měsíce	Římský kalendář	Denat. písm.	Zl. číslo
1	Kal.	A	3	1	Kal.	D		1	Kal.	D	3	1	Kal.	G		1	Kal.	H	11	1	Kal.	F	
2	IV	B		2	IV	R	11	2	VI	E		2	IV	A	11	2	VI	C		2	IV	F	19
3	III	C	11	3	III	F	19	3	V	F	11	3	III	H		3	V	D	19	3	III	G	8
4	Prid.	D		4	Prid.	G	8	4	IV	G		4	Prid.	C	19	4	IV	K	8	4	Prid.	A	18
5	Non.	R	19	5	Non.	A		5	III	A	19	5	Non.	D	8	5	III	F		5	Non.	B	8
6	VIII	F	8	6	VIII	B	10	6	Prid.	B	8	6	VIII	E	16	6	Prid.	G	16	6	VIII	C	
7	VII	G		7	VII	C	6	7	Non.	C		7	VII	F	6	7	Non.	A	6	7	VII	D	13
8	VI	A	16	8	VI	D		8	VIII	D	16	8	VI	G		8	VIII	B		8	VI	E	3
9	V	B	6	9	V	E	13	9	VII	K	6	9	V	A	13	9	VII	C	13	9	V	F	
10	IV	C		10	IV	F	2	10	VI	F		10	IV	B	2	10	VI	D	2	10	IV	G	10
11	III	D	13	11	III	G		11	V	G	13	11	III	C		11	V	F		11	III	A	
12	Prid.	E	2	12	Prid.	A	10	12	IV	A	2	12	Prid.	D	10	12	IV	F	10	12	Prid.	B	18
13	Id.	Y	13	13	Id.	R		13	III	H		13	Id.	K		13	III	G		13	Id.	C	7
14	XIX	G	10	14	XVI	C	18	14	Prid.	C	10	14	XVIII	F	18	14	Prid.	A	18	14	XVIII	D	
15	XVIII	A		15	XV	D	7	15	Id.	D		15	XVII	G	7	15	Id.	B	7	15	XVII	E	15
16	XVII	B	18	16	XIV	E		16	XVII	F	18	16	XVI	A		16	XVII	C		16	XVI	F	4
17	XVI	C	7	17	XIII	F	15	17	XVI	F	7	17	XV	B	15	17	XVI	D	15	17	XV	G	
18	XV	D		18	XII	G	4	18	XV	G		18	XIV	C	4	18	XV	E	4	18	XIV	A	12
19	XIV	E	15	19	XI	A	14	19	XIV	A	15	19	XIII	D		19	XIV	F		19	XIII	B	1
20	XIII	F	4	20	X	B	12	20	XIII	B	4	20	XII	E	12	20	XIII	G	12	20	XII	C	
21	XII	G		21	IX	C	1	21	XII	C		21	XI	F	1	21	XII	A	1	21	XI	D	9
22	XI	A	12	22	VIII	D		22	XI	D	12	22	X	G		22	XI	B		22	X	E	
23	X	B	1	23	VII	R	9	23	X	E	1	23	IX	A	9	23	X	C	9	23	IX	F	17
24	IX	C		24	VI	F		24	IX	F		24	VIII	R		24	IX	D		24	VIII	G	6
25	VIII	D	9	25	V	G	17	25	VIII	G	9	25	VII	C	17	25	VIII	E	17	25	VII	A	
26	VII	E		26	IV	A	6	26	VII	A		26	VI	D	6	26	VII	F	6	26	VI	B	14
27	VI	F	17	27	III	R		27	VI	B	17	27	V	E		27	VI	G		27	V	C	8
28	V	G	6	28	Prid.	C	14	28	V	C	6	28	IV	F	14	28	V	A	14	28	IV	D	
29	IV	A						29	IV	D		29	III	G	3	29	IV	B	3	29	III	E	11
30	III	B	14					30	III	E	14	30	Prid.	A		30	III	C		30	Prid.	F	
31	Prid.	C	3					31	Prid.	F	3					31	Prid.	D	11				





Červenec				Srpen				ZÁŘ				Říjen				Listopad				Prosinec			
Den měsíce	Římský kalendář	Den újm.	Zl. číslo	Den měsíce	Římský kalendář	Den újm.	Zl. číslo	Den měsíce	Římský kalendář	Den újm.	Zl. číslo	Den měsíce	Římský kalendář	Den újm.	Zl. číslo	Den měsíce	Římský kalendář	Den újm.	Zl. číslo	Den měsíce	Římský kalendář	Den újm.	Zl. číslo
1	Kal. G		19 (15)	1	Kal. C	8		1	Kal. F	16		1	Kal. A	16		1	Kal. D			1	Kal. F		
2	VI A	8		2	IV D	16		2	IV G	5		2	VI B	8		2	IV R	13		2	IV O	13	
3	V B			3	III F	5		3	III A	4		3	V C	15		3	III F	3		3	III A		
4	IV C	16		4	Prid. F			4	Prid. B	13		4	IV D	3		4	Prid. G			4	Prid. B	10	
5	III D	5		5	Non. G	13		5	Non. C	3		5	III E	2		5	Non. A	10		5	Non. C		
6	Prid. F			6	VIII A	2		6	VIII D			6	Prid. P	10		6	VIII B			6	VIII D	18	
7	Non. F	18		7	VII R			7	VII E	10		7	Non. G			7	VII C	18		7	VII E	7	
8	VIII G	3		8	VI C	10		8	VI F			8	VIII A	18		8	VI D	7		8	VI F		
9	VII A			9	V D			9	V G	18		9	VII B	7		9	V E			9	V O	15	
10	VI B	10		10	IV E	18		10	IV A	7		10	VI C			10	IV P	16		10	IV A	4	
11	V C			11	III F	7		11	III B			11	V D	15		11	III G	4		11	III R		
12	IV D	18		12	Prid. G			12	Prid. C	18		12	IV E	4		12	Prid. A			12	Prid. C	13	
13	III E	7		13	Id. A	16		13	Id. D	4		13	III F			13	Id. R	13		13	Id. D	1	
14	Prid. F			14	XIX B	4		14	XVIII E			14	Prid. G	12		14	XVIII C	1		14	XIX E		
15	Id. G	18		15	XVIII C			15	XVII F	12		15	Id. A	1		15	XVII D			15	XVIII F	9	
16	XVII A	4		16	XVII D	12		16	XVI G	1		16	XVII B			16	XVI E	9		16	XVII G		
17	XVI B			17	XVI E	1		17	XV A			17	XVI C	9		17	XV F			17	XVI A	17	
18	XV C	12		18	XV F			18	XIV B	9		18	XV D			18	XIV G	17		18	XV B	6	
19	XIV D	1		19	XIV G	9		19	XIII C			19	XIV E	17		19	XIII A	8		19	XIV C		
20	XIII E			20	XIII A			20	XII D	17		20	XIII F	6		20	XII B			20	XIII D	14	
21	XII F	9		21	XII D	17		21	XI E	6		21	XII G			21	XI C	14		21	XII E	8	
22	XI G			22	XI C	6		22	X F			22	XI A	14		22	X D	8		22	XI P		
23	X A	17		23	X D			23	IX G	14		23	X R	3		23	IX E			23	X G	11	
24	IX B	6		24	IX E	14		24	VIII A	3		24	IX C			24	VIII F	11		24	IX A	19	
25	VIII C			25	VIII F	3		25	VII B			25	VIII D	11		25	VII G	19		25	VIII B		
26	VII D	14		26	VII G			26	VI C	11		26	VII R	19		26	VI A			26	VII C	8	
27	VI E	3		27	VI A	11		27	V D	19		27	VI F	(19)		27	V B	8		27	VI D		
28	V F			28	V R	(19)		28	IV R	(19)		28	V G	8		28	IV C			28	V R	16	
29	IV G	11		29	IV C			29	III F	8		29	IV A			29	III D	16		29	IV P	5	
30	III A	19		30	III D	8		30	Prid. G			30	III R	16		30	Prid. E	8		30	III G		
31	Prid. B	(19)		31	Prid. E							31	Prid. C	8						31	Prid. A	18	



# 9.9 Věčný kalendář gregoriánský

486

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

Leden			Únor			Březen		
1	A	*	1	D	XXIX	1	D	*
2	B	XXIX	2	E	XXVIII	2	E	XXIX
3	C	XXVIII	3	F	XXVII	3	F	XXVIII
4	D	XXVII	4	G	XXVI	4	G	XXVII
5	E	XXVI	5	A	(28) XXV	5	A	XXVI
6	F	XXV	6	B	XXIV	6	B	XXV
7	G	XXIV	7	C	XXIII	7	C	XXIV
8	A	XXIII	8	D	XXII	8	D	XXIII
9	B	XXII	9	E	XXI	9	E	XXII
10	C	XXI	10	F	XX	10	F	XXI
11	D	XX	11	G	XVIII	11	G	XX
12	E	XIX	12	A	XVII	12	A	XIX
13	F	XVIII	13	B	XVI	13	B	XVIII
14	G	XVII	14	C	XV	14	C	XVII
15	A	XVI	15	D	XIV	15	D	XVI
16	B	XV	16	E	XIII	16	E	XV
17	C	XIV	17	F	XII	17	F	XIV
18	D	XIII	18	G	XI	18	G	XIII
19	E	XII	19	A	X	19	A	XII
20	F	XI	20	B	IX	20	B	XI
21	G	X	21	C	VIII	21	C	X
22	A	IX	22	D	VII	22	D	IX
23	B	VIII	23	E	VI	23	E	VIII
24	C	VII	24	F	V	24	F	VII
25	D	VI	25	G	IV	25	G	VI
26	E	V	26	A	III	26	A	V
27	F	IV	27	B	II	27	B	IV
28	G	III	28	C	I	28	C	III
29	A	II				29	D	II
30	B	I				30	E	I
31	C	*				31	F	*

Duben			Květen			Červen		
1	O	XXIX	1	R	XXVIII	1	E	XXVII
2	A	XXVIII	2	C	XXVII	2	F	(28) XXVI
3	B	XXVII	3	D	XXVI	3	G	XXV
4	C	(28) XXVI	4	E	XXV	4	A	XXIII
5	D	XXV	5	F	XXIV	5	B	XXII
6	E	XXIV	6	G	XXIII	6	C	XXI
7	F	XXIII	7	A	XXII	7	D	XX
8	G	XXII	8	B	XXI	8	E	XIX
9	A	XXI	9	C	XX	9	F	XVIII
10	B	XX	10	D	XIX	10	G	XVII
11	C	XIX	11	E	XVIII	11	A	XVI
12	D	XVIII	12	F	XVII	12	B	XV
13	E	XVII	13	G	XVI	13	C	XIV
14	F	XVI	14	A	XV	14	D	XIII
15	G	XV	15	B	XIV	15	E	XII
16	A	XIV	16	C	XIII	16	F	XI
17	B	XIII	17	D	XII	17	G	X
18	C	XII	18	E	XI	18	A	IX
19	D	XI	19	F	X	19	B	VIII
20	E	X	20	G	IX	20	C	VII
21	F	IX	21	A	VIII	21	D	VI
22	G	VIII	22	B	VII	22	E	V
23	A	VII	23	C	VI	23	F	IV
24	B	VI	24	D	V	24	G	III
25	C	V	25	E	IV	25	A	II
26	D	IV	26	F	III	26	B	I
27	E	III	27	G	II	27	C	*
28	F	II	28	A	I	28	D	XXIX
29	G	*	29	B	*	29	E	XXVIII
30	A	XXIX	30	C	XXIX	30	F	XXVII
31	B		31	D	XXVIII			



Červenec			Srpen			Září		
1	G	XXVI	1	C	XXV, XXIV	1	F	XXIII
2	A	XXV	2	D	XXIII	2	O	XXII
3	B	XXIV	3	E	XXII	3	A	XXI
4	C	XXIII	4	F	XXI	4	B	XX
5	D	XXII	5	G	XX	5	C	XIX
6	E	XXI	6	A	XIX	6	D	XVIII
7	F	XX	7	B	XVIII	7	E	XVII
8	G	XIX	8	C	XVII	8	F	XVI
9	A	XVIII	9	D	XVI	9	G	XV
10	B	XVII	10	E	XV	10	A	XIV
11	C	XVI	11	F	XIV	11	B	XIII
12	D	XV	12	G	XIII	12	C	XII
13	E	XIV	13	A	XII	13	D	XI
14	F	XIII	14	B	XI	14	E	X
15	G	XII	15	C	X	15	F	IX
16	A	XI	16	D	IX	16	G	VIII
17	B	X	17	E	VIII	17	A	VII
18	C	IX	18	F	VII	18	B	VI
19	D	VIII	19	G	VI	19	C	V
20	E	VII	20	A	V	20	D	IV
21	F	VI	21	B	IV	21	E	III
22	G	V	22	C	III	22	F	II
23	A	IV	23	D	II	23	G	I
24	B	III	24	E	I	24	A	*
25	C	II	25	F	*	25	B	XXIX
26	D	I	26	G	XXIX	26	C	XXVIII
27	E	*	27	A	XXVIII	27	D	XXVII
28	F	XXIX	28	B	XXVII	28	E	(26) XXVI
29	G	XXVIII	29	C	XXVI	29	F	XXV, XXIV
30	A	XXVII	30	D	XXV	30	G	XXIII
31	B	(26) XXVI	31	E	XXIV			

Říjen			Listopad			Prosinec		
1	A	XXII	1	D	XXI	1	F	XX
2	B	XXI	2	E	XX	2	G	XIX
3	C	XX	3	F	XIX	3	A	XVIII
4	D	XIX	4	G	XVIII	4	B	XVII
5	E	XVIII	5	A	XVII	5	C	XVI
6	F	XVII	6	B	XVI	6	D	XV
7	G	XVI	7	C	XV	7	E	XIV
8	A	XV	8	D	XIV	8	F	XIII
9	B	XIV	9	E	XIII	9	G	XII
10	C	XIII	10	F	XII	10	A	XI
11	D	XII	11	G	XI	11	B	X
12	E	XI	12	A	X	12	C	IX
13	F	X	13	B	IX	13	D	VIII
14	G	IX	14	C	VIII	14	E	VII
15	A	VIII	15	D	VII	15	F	VI
16	B	VII	16	E	VI	16	G	V
17	C	VI	17	F	V	17	A	IV
18	D	V	18	G	IV	18	B	III
19	E	IV	19	A	III	19	C	II
20	F	III	20	B	II	20	D	I
21	G	II	21	C	I	21	E	*
22	A	I	22	D	*	22	F	XXIX
23	B	*	23	E	XXIX	23	G	XXVIII
24	C	XXIX	24	F	XXVIII	24	A	XXVII
25	D	XXVIII	25	G	XXVII	25	B	XXVI
26	E	XXVII	26	A	XXVI	26	C	XXV
27	F	XXVI	27	B	(26) XXV	27	D	XXIV
28	G	XXV	28	C	XXV, XXIV	28	E	XXIII
29	A	XXIV	29	D	XXIII	29	F	XXII
30	B	XXIII	30	E	XXII	30	G	XXI
31	C	XXII			XXI	31	A	XX (190)



## 9.10 Měsíční písmena: novoluní

488

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

Zlaté číslo	V oběděných letech a v lunárních letech přestupných až do přestupného měsíce		Lunární měsíc přestupný		V lunárních letech přestupných po přestupném měsíci:		Odtchylná písmena novoluní březnové lunace v přestupném roce slovněčným	Zlaté číslo
	Písmena novoluní neov-   rovničného lunárního měsíce		Datum novoluní	Písmena novoluní	Písmena novoluní neov-   rovničného lunárního měsíce			
1	C	M	-	-	-	-	.N	1
2	M	A	2. prosince	A	-	-	.B	2
3	L	A	-	-	-	-	-	3
4	V	I	-	-	-	-	.K	4
5	I	S	2. zříí	I	T	I	.T	5
6	H	R	-	-	-	-	-	6
7	R	F	-	-	-	-	.C	7
8	F	P	6. března	F	Q	F	Q	8
9	E	O	-	-	-	-	P	9
10	O	C	4. prosince	.C	-	-	.D	10
11	N	C	-	-	-	-	-	11
12	B	L	-	-	-	-	M	12
13	L	V	2. listopadu	I.	A	L	A	13
14	K	T	-	-	-	-	-	14
15	T	H	-	-	-	-	I	15
16	H	R	2. srpna	R.	S.	H	S.	16
17	G	Q	-	-	-	-	-	17
18	Q	E	-	-	-	-	.F	18
před skokem měsíce*	E	O.	5. března	E	P.	E	P.	před skokem měsíce*
19 po skoku měsíce	O.	D	-	-	-	-	-	19 po skoku měsíce

\* U alexandrijských kompitiunů v červencové, u Bedy v říjnové světlosti měsíční.

# 9.11 Měsíční písmena: rozmístění



Den měsíce	leden	únor	březen	duben	květen	červen	červenec	srpen	září	říjen	listopad	prosinec	Den měsíce
1	A	M	A	M	C	O	E	Q	H	S	K	V	1
2	B	N	B	N	D	P	F	R	I	T	L	A	2
3	C	O	C	O	E	Q	G	S	K	V	M	B	3
4	D	P	D	P	F	R	H	T	L	A	N	C	4
5	E	Q	E	Q	G	S	I	V	M	B	O	D	5
6	F	R	F	R	H	T	K	A	N	C	P	E	6
7	G	S	G	S	I	V	L	B	O	D	Q	F	7
8	H	T	H	T	K	A	M	C	P	E	R	G	8
9	I	V	I	V	L	B	N	D	Q	F	S	H	9
10	K	A	K	A	M	C	O	E	R	G	T	I	10
11	L	B	L	B	N	D	P	F	S	H	V	K	11
12	M	C	M	C	O	E	Q	G	T	I	A	L	12
13	N	D	N	D	P	F	R	H	V	K	B	M	13
14	O	E	O	E	Q	G	S	I	A	L	C	N	14
15	P	F	P	F	R	H	T	K	B	M	D	O	15
16	Q	G	Q	G	S	I	V	L	C	N	E	P	16
17	R	H	R	H	T	K	A	M	D	O	F	Q	17
18	S	I	S	I	V	L	B	N	E	P	G	R	18
19	T	K	T	K	A	M	C	O	F	Q	H	S	19
20	V	L	V	L	B	N	D	P	G	R	I	T	20
21	A	M	A	M	C	O	E	Q	H	S	K	A	21
22	B	N	B	N	D	P	F	R	I	T	L	B	22
23	C	O	C	O	E	Q	G	S	K	V	M	C	23
24	D	P	D	P	F	R	H	T	L	A	N	D	24
25	E	Q	E	Q	G	S	I	V	M	B	O	E	25
26	F	R	F	R	H	T	K	A	N	C	P	F	26
27	G	S	G	S	I	V	L	B	O	D	Q	G	27
28	H	T	H	T	K	A	M	C	D	E	R	H	28
29	I	-	I	A	L	B	N	O	E	F	G	I	29
30	K	-	K	B	M	D	O	F	R	H	T	K	30
31	L	-	L	-	N	-	P	G	-	I	-	L	31



## 9.12 Stáří Měsíce v prvních dnech měsíců devatenáctiletého cyklu

	Umo	XXX	XXIX	XXX	XXIX	XXX	XXIX	XXX	XXIX	XXX	XXIX	XXX	XXIX	Zla te řiv- ko
Zla te řiv- ko	lato- var- saz	I ledu	I unu	I březen	I duben	I květen	I červen	I červen- ec	I srpen	I září	I říjen	I listo- pad	I prosi- nec	
1	C. M	VIII	IX	VIII	V	VI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XXVII	XXVIII	1
2	M. A	XX	XXI	XX	XXI	XXII	XXIII	XXIV	XXV	XXVI	XXVII	XXVIII	XXIX	2
3	L. A	I	II	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	X	X	3
4	V. I	XII	XIII	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XXI	XXI	4
5	I. V	XXIII	XXIV	XXIII	XXIV	XXV	XXVI	XXVII	XXVIII	XXIX	I	II	III	5
6	H. R	IV	V	IV	V	VI	VII	VIII	VIII	XI	XI	XIII	XIII	6
7	R. F	XV	XVI	XV	XVI	XVII	XVIII	XVIII	XX	XXII	XXII	XXIV	XXIV	7
8	F. P	XXVI	XXVII	XXVI	XXVII	XXVIII	XXIX	XXX	I	III	III	V	V	8
9	L. O	VII	VIII	VII	VIII	VIII	X	XI	XII	XIV	XIII	XV	XV	9
10	O. C	XXVIII	XXIX	XXVIII	XXIX	XXX	XXI	XXII	XXIII	XXV	XXV	XXVII	XXVII	10
11	N. C	XXIX	I	XXIX	XXX	I	II	III	IV	VI	VI	VIII	VIII	11
12	B. J	X	XI	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVII	XVII	XIX	XIX	12
13	L. U	XXI	XXII	XXI	XXII	XXIII	XXIV	XXV	XXVI	XXVIII	XXVIII	XXX	I	13
14	K. T	II	III	II	III	IV	V	VI	VII	IX	VIII	XI	XI	14
15	T. H	XIII	XIV	XIII	XIII	XV	XVI	XVII	XVIII	XX	XX	XXII	XXII	15
16	H. R	XXIV	XXV	XXIV	XXV	XXVI	XXVII	XXVIII	XXIX	I	II	III	IV	16
17	G. Q	V	VI	V	V	VII	VII	VIII	X	XII	XII	XIV	XIV	17
18	G. E	XVI	XVII	XVI	XVI	XVIII	XVIII	XX	XXI	XXIII	XXIII	XXV	XXV	18
19	E. O	XXVII	XXVIII	XXVII	XXVIII	XXIX	XXX	I	II	IV	IV	VII	VI	19

# 9.13 Epakty juliánského a gregoriánského kalendáře, tzv. juliánské epakty, klíče roků, velikonoční reguláry, velikonoční úplňky juliánského kalendáře



Zlaté číslo	Epakty juliánského kalendáře	Úplněk velikonoční juliánského kalendáře	Claves termi-norium	Regulares paschae	sv. juliánské epakty	Gregoriánské epakty			Zlaté číslo	
						od 1582 do 1699	od 1700 do 1899	od 1900 do 2199		
1	O	5 Dub.	D	26	5	11	1	*	29	1
2	XI	25 Bř.	G	15	1	22	12	11	10	2
3	XXII	13 Dub.	B	34	6	3	23	22	21	3
4	III	2 Dub.	A	23	2	14	4	3	2	4
5	XIV	22 Bř.	D	12	8	25	15	14	13	5
6	XXV	10 Dub.	B	31	3	6	26	25	24	6
7	VI	30 Bř.	E	20	8	17	7	6	5	7
8	XVII	18 Dub.	C	39	4	28	18	17	16	8
9	XXVIII	7 Dub.	F	28	7	9	29	28	27	9
10	IX	27 Bř.	B	17	3	20	10	9	8	10
11	XX	15 Dub.	G	36	1	1	21	20	19	11
12	I	4 Dub.	C	25	4	12	2	1	*	12
13	XII	24 Bř.	F	14	7	23	13	12	11	13
14	XXIII	12 Dub.	D	33	5	4	24	23	22	14
15	IV	1 Dub.	G	22	1	16	5	4	3	15
16	XV	21 Bř.	C	11	4	26	16	15	14	16
17	XXVI	9 Dub.	A	30	2	7	27	26	(25)	17
18	VII	29 Bř.	D	19	8	18	8	7	6	18
19	XVIII	17 Dub.	B	38	3	29	19	18	17	19



## 9.14 Velikonoční neděle juliánského kalendáře

Zlaté číslo	Nedělní písmena juliánského kalendáře							Zlaté číslo
	A	B	C	D	E	F	G	
1	9 D	10 D	11 D	12 D	6 D	7 D	8 D	1
2	26 B	27 B	28 B	29 B	30 B	31 B	1 D	2
3	16 D	17 D	18 D	19 D	20 D	14 D	15 D	3
4	9 D	8 D	4 D	5 D	6 D	7 D	8 D	4
5	26 B	27 B	28 B	29 B	23 B	24 B	25 B	5
6	16 D	17 D	11 D	12 D	13 D	14 D	15 D	6
7	2 D	3 D	4 D	5 D	6 D	31 B	1 D	7
8	23 D	24 D	25 D	19 D	20 D	21 D	22 D	8
9	9 D	10 D	11 D	12 D	18 D	14 D	8 D	9
10	2 D	3 D	28 B	29 B	30 B	31 B	1 D	10
11	16 D	17 D	18 D	19 D	20 D	21 D	22 D	11
12	9 D	10 D	11 D	5 D	6 D	7 D	8 D	12
13	26 B	27 B	28 B	29 B	30 B	31 B	25 B	13
14	16 D	17 D	18 D	19 D	18 D	14 D	15 D	14
15	2 D	3 D	4 D	5 D	6 D	7 D	8 D	15
16	26 B	27 B	28 B	22 B	23 B	24 B	25 B	16
17	16 D	10 D	11 D	12 D	13 D	14 D	15 D	17
18	2 D	3 D	4 D	5 D	30 B	31 B	1 D	18
19	23 D	24 D	18 D	19 D	20 D	21 D	22 D	19
Zlaté číslo	A	B	C	D	E	F	G	Zlaté číslo
Nedělní písmena juliánského kalendáře								

Nedělní písmena jsou uvedena v tabulce 9.2, Zlatá čísla v tabulce 9.5.



# 9.15 Velikonoční neděle gregoriánského kalendáře



Zlaté číslo	Nedělní písmena gregoriánského kalendáře												Zlaté číslo		
	A		B		C		D		E		F			G	
	od 1825	do 1899	od 1700	do 1899	od 1603	do 1899	od 1500	do 1899	od 1385	do 1899	od 1253	do 1899		od 1103	do 1899
1	16 D	17 D	18 D	19 D	13 D	20 D	14 D	21 D	15 D						
2	2 D	9 D	4 D	5 D	6 D	7 D	8 D	22 D							
3	26 B	27 B	28 B	22 B	23 B	30 B	24 B	25 B							
4	16 D	17 D	11 D	12 D	13 D	14 D	15 D	16 D							
5	2 D	3 D	4 D	6 D	6 D	7 D	8 D	22 D							
6	23 D	24 D	18 D	19 D	20 D	21 D	22 D	23 D							
7	9 D	10 D	11 D	12 D	13 D	14 D	15 D	16 D							
8	2 D	27 B	28 B	29 B	30 B	31 B	1 D	2 D							
9	16 D	17 D	18 D	19 D	20 D	21 D	22 D	23 D							
10	9 D	10 D	11 D	5 D	6 D	7 D	8 D	9 D							
11	26 B	27 B	28 B	29 B	30 B	31 B	24 B	25 B							
12	16 D	17 D	18 D	12 D	13 D	14 D	15 D	16 D							
13	2 D	3 D	4 D	5 D	6 D	7 D	8 D	9 D							
14	23 D	24 D	25 D	19 D	20 D	21 D	22 D	23 D							
15	16 D	17 D	11 D	12 D	13 D	14 D	15 D	16 D							
16	2 D	3 D	4 D	29 B	30 B	31 B	1 D	2 D							
17	23 D	24 D	18 D	19 D	20 D	21 D	22 D	23 D							
18	9 D	10 D	11 D	13 D	6 D	13 D	7 D	14 D							
19	26 B	27 B	28 B	29 B	30 B	31 B	1 D	2 D							
Zlaté číslo	od 1825	do 1899	od 1700	do 1899	od 1603	do 1899	od 1500	do 1899	od 1385	do 1899	od 1253	do 1899	od 1103	do 1899	

9. CHRONOLOGICKÉ TABULKY;  
POKYNY K PŘEVÁDĚNÍ DAT



## 9.16 Přehled pohyblivých svátků

494

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

Devítik (Septuages.)	Ned. po Devít- niku (Sexa- gesa.)	Ned. maso- pustní (Quin- quages.)	1. postní (Innocentii)	2. postní (Reminis- cere)	3. postní (Oculi)	4. postní (Lactare)	5. postní (Judica)	Květná (Palmarum)	Velikonoce
18 Led.	26 Led.	1 Ün.	8 Ün.	15 Ün.	22 Ün.	1 Bř.	8 Bř.	15 Bř.	22 Bř.
19	26	2	9	16	23	2	9	16	23
20	27	3	10	17	24	3	10	17	24
21	28	4	11	18	25	4	11	18	25
22	29	5	12	19	26	5	12	19	26
23	30	6	13	20	27	6	13	20	27
24	31	7	14	21	28	7	14	21	28
25 Led.	1 Ün.	8 Ün.	15 Ün.	22 Ün.	1 Bř.	8 Bř.	15 Bř.	22 Bř.	29 Bř.
26	2	9	16	23	2	9	16	23	30
27	3	10	17	24	3	10	17	24	31
28	4	11	18	25	4	11	18	25	1 Dub.
29	5	12	19	26	5	12	19	26	2
30	6	13	20	27	6	13	20	27	3
31	7	14	21	28	7	14	21	28	4
1 Ün.	8 Ün.	15 Ün.	22 Ün.	1 Bř.	8 Bř.	15 Bř.	22 Bř.	29 Bř.	5 Dub.
2	9	16	23	2	9	16	23	30	6
3	10	17	24	3	10	17	24	31	7
4	11	18	25	4	11	18	25	1 Dub.	8
5	12	19	26	5	12	19	26	2	9
6	13	20	27	6	13	20	27	3	10
7	14	21	28	7	14	21	28	4	11
8 Ün.	15 Ün.	22 Ün.	1 Bř.	8 Bř.	15 Bř.	22 Bř.	29 Bř.	5 Dub.	12 Dub.
9	16	23	2	9	16	23	30	6	13
10	17	24	3	10	17	24	31	7	14
11	18	25	4	11	18	25	1 Dub.	8	15
12	19	26	5	12	19	26	2	9	16
13	20	27	6	13	20	27	3	10	17
14	21	28	7	14	21	28	4	11	18
15 Ün.	22 Ün.	1 Bř.	8 Bř.	15 Bř.	22 Bř.	29 Bř.	5 Dub.	12 Dub.	19 Dub.
16	23	2	9	16	23	30	6	13	20
17	24	3	10	17	24	31	7	14	21
18	25	4	11	18	25	1 Dub.	8	15	22
19	26	5	12	19	26	2	9	16	23
20	27	6	13	20	27	3	10	17	24
21	28	7	14	21	28	4	11	18	25

V přestupných letech se data ohraničují tučnou čarou zvěští o 1.



(1) Právodní (Quasimodo- gentili)	2. po Veilk. (Misericordia)	3. po Veilk. (Jubilae)	4. po Veilk. (Cantate)	5. Křížová (Regate)	Vstupení Páně (Ascen- sio Domini)	6. po Veilk. (Exaudi)	Letnice (Pentecostes)	Sv. Trojice (Trinitas)	Boží Tělo (Corp. Dom.)
29 Bř.	5 Dub.	12 Dub.	19 Dub.	26 Dub.	30 Dub.	3 Kv.	10 Kv.	17 Kv.	21 Kv.
30	6	13	20	27	1 Kv.	4	11	18	22
31	7	14	21	28	2	5	12	19	23
1 Dub.	8	15	22	29	3	6	13	20	24
2	9	16	23	30	4	7	14	21	25
3	10	17	24	1 Kv.	5	8	15	22	26
4	11	18	25	2	6	9	16	23	27
5 Dub.	12 Dub.	19 Dub.	26 Dub.	3 Kv.	7 Kv.	10 Kv.	17 Kv.	24 Kv.	28 Kv.
6	13	20	27	4	8	11	18	25	29
7	14	21	28	5	9	12	19	26	30
8	15	22	29	6	10	13	20	27	31
9	16	23	30	7	11	14	21	28	1 Čna
10	17	24	1 Kv.	8	12	15	22	29	2
11	18	25	2	9	13	16	23	30	3
12 Dub.	19 Dub.	26 Dub.	3 Kv.	10 Kv.	14 Kv.	17 Kv.	24 Kv.	31 Kv.	4 Čna
13	20	27	4	11	15	18	25	1 Čna	5
14	21	28	5	12	16	19	26	2	6
15	22	29	6	13	17	20	27	3	7
16	23	30	7	14	18	21	28	4	8
17	24	1 Kv.	8	15	19	22	29	5	9
18	25	2	9	16	20	23	30	6	10
19 Dub.	26 Dub.	3 Kv.	10 Kv.	17 Kv.	21 Kv.	24 Kv.	31 Kv.	7 Čna	11 Čna
20	27	4	11	18	22	25	1 Čna	8	12
21	28	5	12	19	23	26	2	9	13
22	29	6	13	20	24	27	3	10	14
23	30	7	14	21	25	28	4	11	15
24	1 Kv.	8	15	22	26	29	5	12	16
25	2	9	16	23	27	30	6	13	17
26 Dub.	3 Kv.	10 Kv.	17 Kv.	24 Kv.	28 Kv.	31 Kv.	7 Čna	14 Čna	18 Čna
27	4	11	18	25	29	1 Čna	8	15	19
28	5	12	19	26	30	2	9	16	20
29	6	13	20	27	31	3	10	17	21
30	7	14	21	28	1 Čna	4	11	18	22
1 Kv.	8	15	22	29	2	5	12	19	23
2	9	16	23	30	3	6	13	20	24



## 9.17 Přijetí gregoriánského kalendáře ve vybraných zemích a územích

(Sestaveno na základě literatury citované v kapitolách 3.4.7; 3.4.9; 3.4.10. V některých zemích, kde byl gregoriánský kalendář přijímán spontánně nebo postupně, nelze jed-  
no přesně datum stanovit, proto se údaje mohou rozcházet s prvními prameny.)

země, území	první nadebral den	rok	poznámka
Alžírie	17 listopad / 1 prosinec	1912	
Alžírsko	5./18. říjen	1867	Zároveň provedeno datum o jeden den zpět (přechod datovosti hranice).
Anglie	2./11. září	1752	Současné přelomen začátek roku z 25. března na 1. leden (viz. kap. 6.1.3.3).
Anglie (sk. část)	13./24. únor	1583	
Katolácko	26./27. listopad	1583	
Benátsko	5./16. říjen	1783	
Bulharsko	19. březen / 1. duben	1916	
Ceylon	17./26. listopad	1583	
Čechy	6./17. leden	1584	
Čína	1046 kal. / 12. únor	1912	Převládá ve 1929, od 1949 je oficiálním kalendářem.
Dánsko	18. únor / 1. březen	1700	
Estonsko	31. prosinec / 14. leden	1917/1918	
Finsko	13./24. prosinec	1613	
Finsko	17. únor / 1. březen	1753	
Flamby	14./25. prosinec	1582	
Francie	9./20. prosinec	1582	
Frylantánsko	11./22. listopad	1583	
Galaňsko	1./15. říjen	1582	
Gřech	29. červenec / 9. srpen	1604	
Irsko	2./14. září	1752	Současné přelomen začátek roku z 25. března na 1. leden.
Itálie	4./15. říjen	1582	V různých oblastech do 1745, resp. do 1790, se začátkem roku 25. března po nebo před naším 1. lednem, v Benátkách do 1799 se začátkem roku 1. března (viz. kap. 6.1.3.2 a 6.1.3.3). Příležitostně náhrzení vydáno 1872.
Japonsko	japonské kal. / 1. leden	1873	
Jugoslávie	4./18. březen	1919	
Jülich Berg	2./13. listopad	1583	
Kanada	2./14. září	1752	Současné přelomen začátek roku z 25. března na 1. leden.
Kolín nad Rýnem	3./14. listopad	1583	
Koruzsko	14./25. prosinec	1583	
Lina	15./28. listopad	1915	
Lina	1./15. únor	1918	
Lotrinsko	9./20. prosinec	1582	Původně byl zavlečen 1582 (4./15. říjen), ale 1./13. ledna 1800 se Lina vrátila k juliánskému kalendáři.



země, území	po dni/následoval den	rok	poznámka
Litvánsko	1./15. únor	1918	
Luxembursko	14./25. prosinec	1582	
Lutych (biskupství)	10./21. únor	1583	
Lutice	6./17. leden	1584	Budytin 12./23. 1. Žitava 20./31. 1.
Mohuč (arobiskupství)	11./22. listopad	1583	
Morava	5./14. říjen	1584	
Münster	18./27. listopad	1583	
Německo (protestantské)	18. únor/1. březen	1700	Katolické oblasti Německa přejaly gregoriánský kalendář v letech 1583-1584 (zde uvedeny přenosité).
Nizozemí (jámi protestanté; později Belgie)	21. prosinec/1. leden	1582/1583	
Nizozemí protestantské	30. červen/12. červenec	1700	Gelderland, Zutphen
	30. listopad/12. prosinec	1700	Utrecht, Overysel
	31. prosinec/12. leden	1700/1701	Frisio, Groningen
Norsko	18. únor/1. březen	1700	
Osnabrück (biskupství)	16./27. listopad	1624	
Polsko	4./15. říjen	1582	
Portugalsko	4./15. říjen	1582	
Prusko (knížectví)	22. srpen/2. září	1612	
Rakouský Horní a Dolní	6./17. leden	1584	
Rakousko (římskokatol.)	4./18. březen	1919	
Rusko - východní část	4./18. březen	1920	Se změnami v letech 1929 a 1931 (viz kap. 3.4.11), znovu 1940.
Řecko	31. leden/14. únor	1918	
Řecko	10./24. březen	1924	
Salcbursko	5./16. říjen	1583	
Sedmibradsko	14./25. prosinec	1590	
Skotsko	2./14. září	1732	Současné přelomní začátek roku z 25. března na 1. leden. Viz také: 18./29. leden
Švédsko	12./23. leden	1584	
Spojené státy americké	2./14. září	1752	
Švýcarsko	18. leden/1. únor	1919	
Svatá říše římská (císař a dvorská kurova)	6./17. leden	1584	
Španělsko	4./15. říjen	1582	
Štrasburk (biskupství)	11./22. listopad	1583	
Štrasburk (město)	5./16. únor	1692	
Štýrsko	14./25. prosinec	1583	
Švédsko	17. únor/1. březen	1753	
Švýcarsko, kanton Appenzell	11./22. leden	1584	Roku 1580 byl zrušen, znovu zaveden 1725/1724.
kanton Basilej	20. prosinec/1. leden	1725/1724	biskupství 20./31. říjen 1583
kanton Bern	31. prosinec/12. leden	1700/1701	
kanton Biel	31. prosinec/12. leden	1700/1701	
kanton Curych	31. prosinec/12. leden	1700/1701	
kanton Fribourg	11./22. leden	1584	
kanton Glarus	20. prosinec/1. leden	1725/1724	
kanton Graubünden	17. únor/1. březen	1812	
kanton Chur		1784	



země, území	po dni/následoval den	rok	poznámka
Lantion Luzern	11./22. leden	1384	
Lantion Nruchartel	31. prosinec/12. leden	1700/1701	
Lantion Schaffhausen	31. prosinec/12. leden	1700/1701	
Lantion Schwyz	11./22. leden	1384	
Lantion Solothurn	11./22. leden	1384	
Lantion Sv. Havel	20. prosinec/1. leden	1723/1724	
Lantion Thurgau	31. prosinec/12. leden	1700/1701	
Lantion Unterwalden	červen	1384	
Lantion Uri	11./22. leden	1384	
Lantion Valais (část)	18. únor/1. březen	1622	
Lantion Valais (část)	21. prosinec/1. leden	1622	
Lantion Zug	11./22. leden	1384	
Lantion Zencva	31. prosinec/12. leden	1700/1701	
Trevír (biskupství)	4.-15. říjen	1383	
Turecko	turecké kal./26. prosinec	1925	
Tyrolsko	5./16. říjen	1383	
Uhry	21. říjen/1. listopad	1387	
Vienfildsko	1./12. červenec	1384	
Vürzburg (biskupství)	4./15. listopad	1383	

## 9.18 Poměr nestejných hodin k současným hodinám SEČ

### 9.18.1 Denní hodiny

Nestejná hodiny	Hodiny a minuty středoevropského času							Nestejně hodiny
	prosinec	leden listopad	únor říjen	březen září	duben srpen	květen červenec	červen	
I <sup>h</sup> začíná	9	8	7	6	5	4	3	I <sup>h</sup> začíná
I <sup>h</sup> končí	9,30	8,40	7,50	7	6,10	5,20	4,30	I <sup>h</sup> končí
II <sup>h</sup> -	10	9,20	8,40	8	7,20	6,40	6	II <sup>h</sup> -
III <sup>h</sup> -	10,30	10	9,30	9	8,30	8	7,30	III <sup>h</sup> -
IV <sup>h</sup> -	11	10,40	10,20	10	9,40	9,20	9	IV <sup>h</sup> -
V <sup>h</sup> -	11,30	11,20	11,10	11	10,50	10,40	10,30	V <sup>h</sup> -
VI <sup>h</sup> -	12	12	12	12	12	12	12	VI <sup>h</sup> -
VII <sup>h</sup> -	12,30	12,40	12,50	13	13,10	13,20	13,30	VII <sup>h</sup> -
VIII <sup>h</sup> -	13	13,20	13,40	14	14,20	14,40	15	VIII <sup>h</sup> -
IX <sup>h</sup> -	13,30	14	14,30	15	15,30	16	16,30	IX <sup>h</sup> -
X <sup>h</sup> -	14	14,40	15,20	16	16,40	17,20	18	X <sup>h</sup> -
XI <sup>h</sup> -	14,30	15,20	16,10	17	17,50	18,40	19,30	XI <sup>h</sup> -
XII <sup>h</sup> -	15	16	17	18	18	20	21	XII <sup>h</sup> -
Délka hodiny	0,30	0,40	0,50	1,00	1,10	1,20	1,30	Délka hodiny

## 9.18.2 Noční hodiny

Nestupné hodiny	Hodiny a minuty středoevropského času							Nestupné hodiny
	červen	květen červenec	duben úpen	březen září	únor říjen	prosinec	červen	
I <sup>a</sup> začíná	9	8	7	6	5	4	3	I <sup>a</sup> začíná
I <sup>b</sup> končí	9,30	8,40	7,50	7	6,10	5,20	4,30	I <sup>b</sup> končí
II <sup>a</sup> -	10	9,20	8,40	8	7,20	6,40	6	II <sup>a</sup> -
II <sup>b</sup> -	10,30	10	9,30	9	8,30	8	7,30	II <sup>b</sup> -
III <sup>a</sup> -	11	10,40	10,20	10	9,40	9,20	9	III <sup>a</sup> -
III <sup>b</sup> -	11,30	11,20	11,10	11	10,50	10,40	10,30	III <sup>b</sup> -
IV <sup>a</sup> -	12	12	12	12	12	12	12	IV <sup>a</sup> -
IV <sup>b</sup> -	12,30	12,40	12,50	13	13,10	13,20	13,30	IV <sup>b</sup> -
V <sup>a</sup> -	13	13,20	13,40	14	14,20	14,40	15	V <sup>a</sup> -
V <sup>b</sup> -	13,30	14	14,30	15	15,30	16	16,30	V <sup>b</sup> -
VI <sup>a</sup> -	14	14,40	15,20	16	16,40	17,20	18	VI <sup>a</sup> -
VI <sup>b</sup> -	14,30	15,20	16,10	17	17,50	18,40	19,30	VI <sup>b</sup> -
VII <sup>a</sup> -	15	16	17	18	18	20	21	VII <sup>a</sup> -
VII <sup>b</sup> -								VII <sup>b</sup> -
VIII <sup>a</sup> -								VIII <sup>a</sup> -
VIII <sup>b</sup> -								VIII <sup>b</sup> -
IX <sup>a</sup> -								IX <sup>a</sup> -
IX <sup>b</sup> -								IX <sup>b</sup> -
X <sup>a</sup> -								X <sup>a</sup> -
X <sup>b</sup> -								X <sup>b</sup> -
XI <sup>a</sup> -								XI <sup>a</sup> -
XI <sup>b</sup> -								XI <sup>b</sup> -
XII <sup>a</sup> -								XII <sup>a</sup> -
XII <sup>b</sup> -								XII <sup>b</sup> -
Délka hodiny	0,30	0,40	0,50	1,00	1,10	1,20	1,30	Délka hodiny



## 9.19 Stejně dlouhé hodiny italské („české“) – průměrný začátek první hodiny

od	první hodina „česká“ začínala v hodin SEC	od	první hodina „česká“ začínala v hodin SEC
1. ledna	16,00	14. července	19,45
10. ledna	16,15	26. července	19,30
25. ledna	16,30	7. srpna	19,15
6. února	16,45	14. srpna	19,00
14. února	17,00	25. srpna	18,45
22. února	17,15	1. září	18,30
1. března	17,30	10. září	18,15
9. března	17,45	18. září	18,00
17. března	18,00	28. září	17,45
24. března	18,15	6. října	17,30
2. dubna	18,30	15. října	17,15
10. dubna	18,45	23. října	17,00
19. dubna	19,00	30. října	16,45
28. dubna	19,15	5. listopadu	16,30
7. května	19,30	12. listopadu	16,15
17. května	19,45	1. prosince	16,00
1. června	20,00		



500

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

## 9.20 Změny časů

*Sestavili O. Seydl a Jiří Bouška*

Rok	začátek letního času	konec letního času	začátek zimního času	konec zimního času
1916	1. května	30. září		
1917	16. dubna	17. září		
1918	15. dubna	16. září		
1940	1. dubna	trval		
1941	trval	trval		
1942	trval	2. listopadu		
1943	29. března	4. října		
1944	3. dubna	2. října		
1945	2. dubna	1. října		
1946	6. května	6. října	1. prosince	23. února 1947
1979	1. dubna	29. září		
1980	6. dubna	27. září		
1981	5. dubna	26. září		
1982	28. března	25. září		
1983	27. března	24. září		
1984	25. března	29. září		
1985	31. března	29. září		
1986	30. března	28. září		
1987	29. března	27. září		
1988	27. března	25. září		
1989	26. března	24. září		
1990	25. března	30. září		
1991	31. března	29. září		
1992	29. března	27. září		
1993	28. března	26. září		
1994	27. března	25. září		
1995	26. března	24. září		
1996	31. března	27. října		
1997	30. března	26. října		
1998	29. března	25. října		
1999	28. března	31. října		
2000	26. března	29. října		

V roce 1916 byla změna provedena o půlnoci. Od roku 1917 se změna pravidelně provádí mezi 2<sup>h</sup>-3<sup>h</sup>.

V roce 1940 nebyl letní čas ukončen (ažkoli zákon č. 20/1940 předpokládal jeho ukončení k 6. říjnu), ale trval nepřetržitě až do 2. listopadu 1942.

Letní čas = SEC + 1<sup>h</sup>; zimní čas = SEC - 1<sup>h</sup>



## 9.21 Indikce

Uvedené číslo indikce platí beze změny pro indikci římskou se začátkem 1. ledna. U indikce římské se začátkem 25. prosince platí od 25. prosince předchozího roku do 24. prosince příslušného roku, u indikce řecké platí číslo indikce od 1. září předchozího roku do 31. srpna příslušného roku, u indikce Bedovy od 24. září předchozího roku do 23. září příslušného roku.							Století		
							300 600 900 1200 1500 1800 2200	400 700 1000 1300 1600 1900 2300	500 800 1100 1400 1700 2100 2400
L ě t a   p ř e s   s t o									
-	15	30	45	60	75	90	3	13	8
1	16	31	46	61	76	91	4	14	9
2	17	32	47	62	77	92	5	15	10
3	18	33	48	63	78	93	6	1	11
4	19	34	49	64	79	94	7	2	12
5	20	35	50	65	80	95	8	3	13
6	21	36	51	66	81	96	9	4	14
7	22	37	52	67	82	97	10	5	15
8	23	38	53	68	83	98	11	6	1
9	24	39	54	69	84	99	12	7	2
10	25	40	55	70	85		13	8	3
11	26	41	56	71	86		14	9	4
12	27	42	57	72	87		15	10	5
13	28	43	58	73	88		1	11	6
14	29	44	59	74	89		2	12	7





## 9.22 Římský kalendář

(po Caesarově reformě)

502

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

dny v mě- síci	Martius Maius Iulius October	Januarius Augustus December	Aprilla Iunius September November	Februarius  v obyčejném roce	Februarius  v přestup- ném roce	dny v mě- síci
1	Kalendis	Kalendis	Kalendis	Kalendis	Kalendis	1
2	VI Nonas	IV Nonas	IV Nonas	IV Nonas	IV Nonas	2
3	V	III	III	III	III	3
4	IV	Pridie Non-	Pridie Non-	Pridie Non-	Pridie Non-	4
5	III	Nonis	Nonis	Nonis	Nonis	5
6	Pridie Non-	VIII Idus	VIII Idus	VIII Idus	VIII Idus	6
7	Nonis	VII	VII	VII	VII	7
8	VIII Idus	VI	VI	VI	VI	8
9	VII	V	V	V	V	9
10	VI	IV	IV	IV	IV	10
11	V	III	III	III	III	11
12	IV	Pridie Idus	Pridie Idus	Pridie Idus	Pridie Idus	12
13	III	Idibus	Idibus	Idibus	Idibus	13
14	Pridie Idus	XIX Kal.	XVIII Kal.	XVI Kal.	XVII Kal.	14
15	Idibus	XVIII	XVII	XV	XV	15
16	XVII Kal.	XVII	XVI	XIV	XIV	16
17	XVI	XVI	XV	XIII	XIII	17
18	XV	XV	XIV	XII	XII	18
19	XIV	XIV	XIII	XI	XI	19
20	XIII	XIII	XII	X	X	20
21	XII	XII	XI	IX	IX	21
22	XI	XI	X	VIII	VIII	22
23	X	X	IX	VII	VII	23
24	IX	IX	VIII	VI	VI	24
25	VIII	VIII	VII	V	bis VI	25
26	VII	VII	VI	IV	V	26
27	VI	VI	V	III	IV	27
28	V	V	IV	Pridie Kal.	III	28
29	IV	IV	III		Pridie Kal.	29
30	III	III	Pridie Kal.			30
31	Pridie Kal.	Pridie Kal.				31
dny v mě- síci	Aprilis Iunius Augustus Novembris	Februarii Septembris Ianuarii	Man Iulii Octobris Decembris	Martii  v obyčejném roce	Martii  v přestup- ném roce	dny v mě- síci

## 9.23 Bononské datování



503

9. CHRONOLOGICKÉ TABULKY:  
POKYNY K PŘEVÁDĚNÍ DAT

dny v mě- sici	Januarius Martius Maius Iulius Augustus October December	Aprilis Iunius September November	Februarius v obyčejném roce	Februarius v přestupném roce	dny v mě- sici
1	1	1	1	1	1
2	2	2	2	2	2
3	3	3	3	3	3
4	4	4	4	4	4
5	5	5	5	5	5
6	6	6	6	6	6
7	7	7	7	7	7
8	8	8	8	8	8
9	9	9	9	9	9
10	10	10	10	10	10
11	11	11	11	11	11
12	12	12	12	12	12
13	13	13	13	13	13
14	14	14	14	14	14
			mense intrante		
15	15	15	14	15	15
		mense intrante		mense intrante	
16	16	15	13	14	16
	mense intrante				
17	15	14	12	13	17
18	14	13	11	12	18
19	13	12	10	11	19
20	12	11	9	10	20
21	11	10	8	9	21
22	10	9	7	8	22
23	9	8	6	7	23
24	8	7	5	6	24
25	7	6	4	5	25
26	6	5	3	4	26
27	5	4	(2) d. penult. d. ultimus	3	27
28	4	3		(2) d. penult. d. ultimus	28
29	3	(2) d. penult. d. ultimus			29
30	(2) d. penult. d. ultimus				30
31					31
	mense exeunte		mense exeunte		

Údaje pro první polovinu měsíce (*mense intrante*) odpovídají průběžnému počítání dní, tedy dnů běžnému způsobu.



## 9.24 Datování podle zvěrokruhu

### 9.24.1 Datování podle zvěrokruhu na základě středověkých a raně novověkých kalendářů

(podle: H. Grotefend, *Zeitrechnung* I, s. 127)

Slunce vstupuje do znamení	(latinský název)	Podle kalendářů 11–15. století	Podle kalendářů 15. a 16. století	Podle gregoriánského kalendáře
Vodnáře	<i>Aquarius</i>	18. ledna	11. ledna	21. ledna
Ryb	<i>Pisces</i>	16. února	10. února	20. února
Berana	<i>Aries</i>	18. března	11. března	21. března
Býka	<i>Taurus</i>	17. dubna	11. dubna	21. dubna
Bliženců	<i>Gemini</i>	18. května	12. května	21. května
Raka	<i>Cancer</i>	17. června	12. června	22. června
Lva	<i>Leo</i>	18. července	13. července	23. července
Pannu	<i>Virgo</i>	18. srpna	13. srpna	23. srpna
Váh	<i>Libra</i>	17. září	13. září	23. září
Štíra	<i>Scorpio</i>	18. října	13. října	23. října
Střelce	<i>Sagittarius</i>	17. listopadu	12. listopadu	22. listopadu
Kozoroha	<i>Capricornus</i>	18. prosince	12. prosince	22. prosince

### 9.24.2 Datování podle zvěrokruhu na základě moderních astronomických výpočtů

(podle: F. K. Ginzl, *Handbuch* III, s. 114)

Slunce vstupuje do znamení	(latinský název)	Julianská data			Gregoriánská data
		800 n. l.	1100 n. l.	1400 n. l.	1700 n. l.
Vodnáře	<i>Aquarius</i>	16. ledna	14. ledna	12. ledna	20. ledna
Ryb	<i>Pisces</i>	15. února	12. února	10. února	19. února
Berana	<i>Aries</i>	16. března	14. března	11. března	20. března
Býka	<i>Taurus</i>	16. dubna	13. dubna	11. dubna	20. dubna
Bliženců	<i>Gemini</i>	17. května	15. května	12. května	21. května
Raka	<i>Cancer</i>	18. června	15. června	13. června	21. června
Lva	<i>Leo</i>	19. července	17. července	14. července	23. července
Pannu	<i>Virgo</i>	19. srpna	17. srpna	14. srpna	23. srpna
Váh	<i>Libra</i>	20. září	16. září	14. září	23. září
Štíra	<i>Scorpio</i>	19. října	16. října	14. října	23. října
Střelce	<i>Sagittarius</i>	17. listopadu	15. listopadu	13. listopadu	22. listopadu
Kozoroha	<i>Capricornus</i>	17. prosince	15. prosince	13. prosince	21. prosince

## 9.25 35 kalendářů

Data z ledna a února přestupných let je nutno hledat ve sloupcích s nadpisem **Přestupný rok**. Přestupné roky jsou v tabulce „Čísla kalendářů“ (9.26) a u let, pro něž platí jednotlivé kalendáře, v prvním sloupci následujících tabulek označeny hvězdičkou.

Hvězdička (\*) při stálém svátku znamená, že se svátek slavil v různých dobách různý den. Bližší vysvětlení je uvedeno v soupisu svátků (11).

Čísla uvedená v závorkách u jednotlivých nedělí udávají, kolikátá je to neděle po Třech kráľích, v postě, po Velikonocích, po sv. Trojici nebo v adventu.

U letních nedělí je v závorce uveden starý způsob introitů používaný ve střední Evropě asi do 17. století (srv. kap. 3.4.3.1.3).

Zkratkou *SD* jsou označeny Suché dny; ostatní zkratky jsou totožné se zkratkami uvedenými v soupisu svátků.





506

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

22 Března.

ED

Julianský  
kalendář:  
861. 948.  
1041. 1186\*.  
1363. 1479.  
1813.Gregoriánský  
kalendář:  
1628. 1693.  
1761. 1818.

		Přestupný rok			
		Leden	Únor	Leden	
1	Nový rok	1 S.	Brigitky p.	1 C.	Nový rok
2	Okřt. a. Štěp.	2 N.	Ag. Oc. P. Jf.	2 P.	Okřt. a. Štěp.
3	Okřt. a. Jana ev.	3 P.	Blatoje hisk.	3 S.	Okřt. a. Jana ev.
4	Okřt. Mladětek.	4 U.		4 N.	Čkt. Mlart.
5		5 S.		5 P.	
6	TM krutě.	6 C.	Papst. Hstý p.	6 O.	TM krutě
7		7 P.	Hroty p.	7 S.	
8		8 S.		8 C.	Erharta hisk.
9	Erharta blak.	9 N.	(1) in. Apoll. p.	9 P.	Juliana unč.
10	Juliana muč.	10 P.	Rekolastky p.	10 S.	Pavla muč.
11	Pavln poust.	11 U.		11 N.	(1)
12		12 P.		12 P.	
13	(1)	13 S.		13 N.	
14	Okř. TM krutě	14 U.		14 P.	Okř. TM krutě
15	afustného km.	15 S.		15 N.	afustného km.
16	Maura opat.	16 P.	Valent. m. SD	16 S.	Maura op.
17	Marcella pap.	17 N.	(2) Rem. Jul. p.	17 P.	Marcella pap.
18	Anton. poust.	18 P.		18 N.	Anton. poust.
19	Fráky panny.	19 S.		19 P.	Sept. Fráky.
20	Štěpang.	20 U.		20 N.	
21	Fab. a Šebest.	21 P.	Korony p.	21 P.	Fab. a Šebest.
22	Anečky p.	22 S.		22 N.	Anečky p.
23	Vincenciu m.	23 U.	Stof. a. Petra	23 S.	Vincenciu m.
24	Zasnoub. p. M.	24 P.	(3) Geak.	24 P.	Zasnoub. p. M.
25	Timothea op.	25 S.	(den plet.)	25 N.	Timothea op.
26	Obr. z. Pavla	26 U.	Matfje op.	26 P.	Obr. z. P.
27	Sea. Fulyk. b.	27 P.	Valpurgy p.	27 U.	Sea. Fulyk. b.
28	Jana Zlatouš.	28 S.		28 P.	Jana Zlatouš.
29	Karla Vcl.	29 N.		29 S.	Karla Vcl.
30		30 P.		30 P.	
31	Adelgundy p.	31 S.		31 S.	Adelgundy p.
		Červen	Červenec	Srpen	
1	Nikodema m.	1 S.		1 S.	Petra v ohou.
2	Marcell. a Petra	2 C.	Kavk. p. Mer.	2 N.	(11) Štěp. pap.
3	Erasmu b.	3 P.		3 P.	Kalez. a. Štěp.
4		4 S.	Prokopa op.	4 O.	
5	Bonsifuctu b.	5 N.	(1)	5 S.	Matky b. sněd.
6		6 P.	(M. Jan. Huel.)	6 C.	Prom. Krist. p.
7	(2)	7 O.	Vilbalds b.	7 P.	Afry m.
8	Madarda b.	8 S.	Kyliana s tou.	8 S.	Cyriaka a lav.
9	Prima a Felic.	9 N.		9 N.	(12) Roman. m.
10		10 P.	Sedmi bratř.	10 P.	Vouřince m.
11	Barnabáše ap.	11 S.		11 U.	Taburca m.
12		12 N.	(3)	12 S.	Klery p.
13		13 P.	Markéty p.	13 C.	Hippolyta m.
14	(4)	14 O.		14 P.	
15	Vlča muč.	15 S.	Rocelidni op.	15 S.	Nnn. va. p. Jf.
16		16 C.		16 N.	(13)
17	Marka i Marc.	17 P.	Alexia vyan.	17 P.	Agapita m.
18	Protas. i Gerv.	18 S.	Arnolta b.	18 O.	
19		19 N.	(3)	19 S.	Stěpána kr.
20		20 P.		20 C.	
21	(4) Albana m.	21 U.	Praxedy p.	21 P.	
22	X tiste rytě.	22 S.	M. M. Magd.	22 S.	Tim. a Symfr.
23		23 C.	Apollonáše m.	23 N.	(14)
24	Jana Křtit	24 P.	Krisiny p.	24 P.	Dartolom. ap.
25		25 S.	Jakuba op.	25 O.	
26	Jana Bui.	26 N.	(10) Anny vd.	26 S.	
27	Vil usnuljch	27 P.		27 C.	Kufo m. *
28		28 O.	Pastaleons m.	28 P.	Agostina b.
29		29 S.	Marty p.	29 S.	Stěp. a. Jana.
30	Fer. a Pav. ap.	30 C.	Abdona m.	30 N.	(15) blak. a Zb.
31	Pamětk. s. Pav.	31 P.		31 P.	



Únor		Březen		Duben		Květen	
1 N.	Gales. Bng. p.	1 N.	(4) Laetara.	1 S.	(1) Sv. Václ.	1 P.	F. J. a Jnk.
2 P.	Očif. P. A.	2 U.	Kuuhusy p.	2 P.	Den svätosti.	2 S.	Sigmunda kr.
3 O.	Riateje bisk.	3 U.	Pven. z. Václ.	3 S.	Ambrože b.	3 N.	Stik. Nal. z. 17.
4 P.	Popela.	4 P.		4 S.	(2) Miaric.	4 P.	Floriana m.
5 P.	Háty p.	5 O.	T-mátr z. Aq.	5 P.		5 O.	Holbars b.
6 P.	Dorozy p.	6 O.		6 S.		6 P.	S. Jana v olij.
7 S.		7 P.		7 P.		7 O.	Stmalara b. *
8 N.	(1) Ivoce.	8 N.	(5) Judica.	8 N.		8 P.	
9 P.	Apollonia p.	9 P.		9 P.		9 O.	
10 U.	Skolozatky p.	10 O.		10 P.		10 S.	Lebica
11 S.	SD.	11 P.		11 S.		11 P.	
12 S.		12 O.		12 P.		12 O.	
13 P.	SD.	13 P.	Rehofo pap.	13 S.		13 P.	Faukrice m.
14 S.	Valent. m. SD.	14 S.		14 P.		14 O.	Serváce. SD.
15 N.		15 P.		15 S.		15 P.	
16 N.	(3) Remimuz.	16 N.	(8) Květes.	16 N.	(5) Jaktara.	16 P.	
17 O.	Jullany p.	17 O.	Cyrilka m.	17 O.	(6) Valer. m.	17 P.	
18 P.		18 P.	Kedřuty p.	18 P.	Hálcery vd.	18 O.	
19 O.		19 O.		19 S.		19 P.	
20 P.		20 P.	Zelený.	20 P.	(6) Galtala.	20 S.	
21 S.	Korozy p.	21 S.	Volky.	21 O.		21 P.	
22 N.		22 O.	ŠIL. Rened.	22 O.		22 O.	
23 N.	(3) Ouk.	23 P.		23 P.		23 P.	
24 P.		24 P.	Velikonoce.	24 P.	Jiřko. * Vojt.	24 S.	
25 P.	Matěje ap.	25 O.		25 S.		25 S.	
26 P.	Valpurga p.	26 P.	Zvdal. p. Mr.	26 N.	(4) Rogal.	26 O.	(1)
27 S.		27 O.	Háttala m.	27 P.	(4) Rogal.	27 P.	Urbawa pap.
28 N.		28 P.		28 O.		28 O.	
29 N.		29 N.	(1) Gualmeode.	29 P.	Vitalis m.	29 P.	
30 P.		30 O.		30 S.	Vatop. pánk.	30 S.	
31 S.		31 U.		31 N.		31 N.	(2) Petrozelly.

ZÁŘÍ		Říjen		Listopad		Prosinec	
1 O.	Jiří op.	1 Č.	Remigia vyzn.	1 N.	(24) Yš. svat.	1 O.	
2 S.		2 P.	Leodegaria.	2 P.	Duřtek.	2 S.	
3 P.		3 S.		3 O.		3 C.	
4 P.	Viktorina m.	4 N.	(30) Franz. v.	4 S.		4 P.	Barbory p.
5 S.		5 P.		5 C.		5 S.	
6 N.	(18)	6 O.	Marka pap.	6 P.	Einhart. vyzn.	6 P.	(2) Mikuláš b.
7 P.		7 P.		7 S.		7 O.	
8 U.	Naroz p. Mar.	8 P.	Divoš a tov.	8 R.	(25) Čtyř kor.	8 O.	Početí p. M.
9 S.	Oergonia m.	9 P.		9 P.	Theodora m.	9 S.	
10 C.	Pos. ksp. Václ.	10 S.		10 U.	Phena. a. Lid.	10 O.	
11 S.	Prota a Jacin.	11 N.	(31)	11 S.	Martin b.	11 P.	
12 S.		12 P.		12 C.	Páti beřtí.	12 S.	
13 N.	(17) Pouřk. a. Křtál.	13 N.	Kolmana.	13 F.	Brikoško b.	13 N.	(8) Lucie p.
14 P.		14 O.	Kařkta pap.	14 S.		14 P.	Nikola b.
15 S.		15 P.	Hedvily.	15 P.	(26) Oimera op.	15 S.	
16 P.	Lidimly * SD.	16 S.	Havla op.	16 O.		16 S.	Moudr. beřt. SD.
17 C.	Lamperta b.	17 S.		17 P.		17 C.	F. SD.
18 P.	SD.	18 N.	(22) Lukáš ev.	18 S.		18 P.	SD.
19 S.		19 O.		19 C.	Alibáty vd.	19 S.	
20 N.	(18) Matouše ap.	20 P.	XI (ale dítce.	20 P.		20 N.	(4)
21 P.	Maurice a tov.	21 S.	Korduly p.	21 S.	Obět. p. Marie.	21 P.	Tomáše ap.
22 S.		22 O.	Severina b.	22 N.	(27) Ceallie p.	22 O.	
23 P.	Početí a. Jana.	23 P.	Kolumbana b.	23 P.	Klimenta pap.	23 P.	štáďrý veřer.
24 S.		24 S.		24 O.	Chrysozosa m.	24 C.	Naroz. Kr. p.
25 P.		25 N.	(23) Křtíp. m.	25 S.	Kateřiny p.	25 P.	Stěpána m.
26 S.		26 P.		26 C.	Lina pap.	26 P.	
27 N.	(19) Koc. a D.	27 O.	šim. a Judy.	27 P.		27 N.	Jana sv.
28 P.	Michala arch.	28 S.		28 S.		28 P.	Mladětek.
29 S.	Jeronyma uř.	29 P.		29 N.	(1) Admtra.	29 O.	Tomáše b.
		30 P.		30 P.	Oadřej ap.	30 P.	
		31 S.	Quintina m.			31 C.	Silozastro pap.



508

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

**Juliánský kalendář:**  
283, 294,  
304, 309,  
313, 347,  
357, 362,  
376, 379,  
416, 447,  
487, 516,  
549.

**Gregoriánský kalendář:**  
1536\*, 1704\*,  
1785\*, 1845,  
1866\*, 1913,  
2000\*, 2168

		Přestupný rok			
		Leden	Únor	Leden	
1	D. U.	1. Nový rok	1. P. Bratři p. Ořav. P. M.	1	S. Nový rok
2	S. S.	2. Oktáv z. Štěp.	2. S.	2. C. Oktáv z. Štěp.	2. S.
3	C. C.	3. Okt. z. Jana ev.	3. N. Štěp. Bist.	3. P. Okt. z. Jana ev.	3. P.
4	P. P.	4. Okt. Blaž. Štěp.	4. U. Papež Dor. p.	4. S. Okt. Blaž. Štěp.	4. S.
5	S. S.	5. Tři Králové	5. S. Papež Dor. p.	5. N. Tři Králové	5. N.
6	N. N.	6. Frhářův bisk.	6. U. C. Papež Dor. p.	6. P. Tři Králové	6. P.
7	U. U.	7. (1) Juliana m.	7. S. Apolloniase p.	7. U. Tři Králové	7. U.
8	S. S.	8. Pavla poust.	8. N. Apolloniase p.	8. S. Křehav. bisk.	8. S.
9	N. N.	9. (1) Juliana m.	9. U. (1) sv. Štěp. p.	9. C. Juliana m.	9. C.
10	P. P.	10. Pavla poust.	10. S. (1) sv. Štěp. p.	10. P. Pavla poust.	10. P.
11	S. S.	11. (1) sv. Štěp. p.	11. N. (1) sv. Štěp. p.	11. S. (1) sv. Štěp. p.	11. S.
12	N. N.	12. (1) sv. Štěp. p.	12. U. (1) sv. Štěp. p.	12. N. (1) sv. Štěp. p.	12. N.
13	U. U.	13. (1) sv. Štěp. p.	13. S. (1) sv. Štěp. p.	13. U. (1) sv. Štěp. p.	13. U.
14	S. S.	14. (1) sv. Štěp. p.	14. N. (1) sv. Štěp. p.	14. S. (1) sv. Štěp. p.	14. S.
15	N. N.	15. (1) sv. Štěp. p.	15. U. (1) sv. Štěp. p.	15. N. (1) sv. Štěp. p.	15. N.
16	U. U.	16. (1) sv. Štěp. p.	16. S. (1) sv. Štěp. p.	16. U. (1) sv. Štěp. p.	16. U.
17	S. S.	17. (1) sv. Štěp. p.	17. N. (1) sv. Štěp. p.	17. S. (1) sv. Štěp. p.	17. S.
18	N. N.	18. (1) sv. Štěp. p.	18. U. (1) sv. Štěp. p.	18. N. (1) sv. Štěp. p.	18. N.
19	U. U.	19. (1) sv. Štěp. p.	19. S. (1) sv. Štěp. p.	19. U. (1) sv. Štěp. p.	19. U.
20	S. S.	20. (1) sv. Štěp. p.	20. N. (1) sv. Štěp. p.	20. S. (1) sv. Štěp. p.	20. S.
21	N. N.	21. (1) sv. Štěp. p.	21. U. (1) sv. Štěp. p.	21. N. (1) sv. Štěp. p.	21. N.
22	U. U.	22. (1) sv. Štěp. p.	22. S. (1) sv. Štěp. p.	22. U. (1) sv. Štěp. p.	22. U.
23	S. S.	23. (1) sv. Štěp. p.	23. N. (1) sv. Štěp. p.	23. S. (1) sv. Štěp. p.	23. S.
24	N. N.	24. (1) sv. Štěp. p.	24. U. (1) sv. Štěp. p.	24. N. (1) sv. Štěp. p.	24. N.
25	U. U.	25. (1) sv. Štěp. p.	25. S. (1) sv. Štěp. p.	25. U. (1) sv. Štěp. p.	25. U.
26	S. S.	26. (1) sv. Štěp. p.	26. N. (1) sv. Štěp. p.	26. S. (1) sv. Štěp. p.	26. S.
27	N. N.	27. (1) sv. Štěp. p.	27. U. (1) sv. Štěp. p.	27. N. (1) sv. Štěp. p.	27. N.
28	U. U.	28. (1) sv. Štěp. p.	28. S. (1) sv. Štěp. p.	28. U. (1) sv. Štěp. p.	28. U.
29	S. S.	29. (1) sv. Štěp. p.	29. N. (1) sv. Štěp. p.	29. S. (1) sv. Štěp. p.	29. S.
30	N. N.	30. (1) sv. Štěp. p.	30. U. (1) sv. Štěp. p.	30. N. (1) sv. Štěp. p.	30. N.
31	U. U.	31. (1) sv. Štěp. p.	31. S. (1) sv. Štěp. p.	31. U. (1) sv. Štěp. p.	31. U.
		Červen	Červenec	Srpen	
1	N. D.	(1) Mikul. m.	1. D. Navští. p. Mar.	1. P. Petra p. nkov.	1. P.
2	P. S.	2. Marcell. a Petra	2. S. Navští. p. Mar.	2. S. Sárkása bisk.	2. S.
3	C. C.	3. Erazma.	3. C. Prkopsk. op.	3. N. (11) Ned. s. Sv. P.	3. N.
4	S. S.	4. Monifacia b.	4. P. Prkopsk. op.	4. U. Matky b. sv.	4. U.
5	C. C.	5. Monifacia b.	5. N. (1) (M. J. Hus) Vilihalda b.	5. S. Prom. Kr. p.	5. S.
6	P. P.	6. Monifacia b.	6. U. Kytinn a tov.	6. C. Afry m.	6. C.
7	S. S.	7. Monifacia b.	7. S. Kytinn a tov.	7. P. Cyrills a tov.	7. P.
8	N. N.	(2) Medarda b.	8. D. Seemí bratři.	8. S. Romana m.	8. S.
9	U. U.	9. Prima a Felic.	9. S. Seemí bratři.	9. N. (12) Václava m.	9. N.
10	S. S.	10. Barnabáše ap.	10. C. Seemí bratři.	10. P. Tiburcia m.	10. P.
11	N. N.	11. Barnabáše ap.	11. S. Seemí bratři.	11. S. Klary p.	11. S.
12	U. U.	12. Barnabáše ap.	12. N. (1) (M. J. Hus) Seemí bratři.	12. U. Rippolys m.	12. U.
13	S. S.	13. Barnabáše ap.	13. U. Seemí bratři.	13. S. Na s. sv. p. M.	13. S.
14	N. N.	14. Barnabáše ap.	14. S. Seemí bratři.	14. P. Na s. sv. p. M.	14. P.
15	U. U.	(4) Vito m.	15. D. Seemí bratři.	15. S. Na s. sv. p. M.	15. S.
16	S. S.	16. Vito m.	16. U. Seemí bratři.	16. N. (13) Agapita m.	16. N.
17	N. N.	17. Vito m.	17. S. Seemí bratři.	17. P. Agapita m.	17. P.
18	U. U.	18. Marka i Marc. Protas. i Gerv.	18. N. (1) (M. J. Hus) Seemí bratři.	18. S. Sárkása bisk.	18. S.
19	S. S.	19. Marka i Marc. Protas. i Gerv.	19. U. Seemí bratři.	19. N. (14) Sárkása bisk.	19. N.
20	P. P.	20. Albana m.	20. S. Seemí bratři.	20. P. Sárkása bisk.	20. P.
21	N. N.	21. Albana m.	21. N. (1) (M. J. Hus) Seemí bratři.	21. S. Tim. a Symfor.	21. S.
22	U. U.	(1) X tisíc ryt.	22. U. Seemí bratři.	22. N. (14) Hartol.	22. N.
23	S. S.	23. Jana Křtít.	23. S. Seemí bratři.	23. P. Sv. P.	23. P.
24	U. U.	24. Jana Křtít.	24. N. (1) (M. J. Hus) Seemí bratři.	24. S. Sv. P.	24. S.
25	S. S.	25. Jana Křtít.	25. U. Seemí bratři.	25. N. (15) Sv. P.	25. N.
26	N. N.	26. Jana Křtít.	26. S. Seemí bratři.	26. P. Sv. P.	26. P.
27	U. U.	27. Jana Křtít.	27. N. (1) (M. J. Hus) Seemí bratři.	27. S. Sv. P.	27. S.
28	S. S.	28. Jana Křtít.	28. U. Seemí bratři.	28. N. (16) Sv. P.	28. N.
29	P. P.	29. Jana Křtít.	29. S. Seemí bratři.	29. P. Sv. P.	29. P.
30	N. N.	(6) Pet. a Pavl. Paměť. s. Pav.	30. N. (1) (M. J. Hus) Seemí bratři.	30. S. Sv. P.	30. S.
31	U. U.	31. Pet. a Pavl. Paměť. s. Pav.	31. U. Seemí bratři.	31. N. (17) Sv. P.	31. N.





510

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIEJulianský  
kalendář:728. 727.  
N21. 823\*  
916\*. 1079.  
1162. 1174.  
1258. 1269.  
1353. 1364\*.  
1444\*. 1511.  
1586.Gregoriánský  
kalendář:  
1756. 1910\*.

		Přestupný rok								
		Leden			Únor			Leden		
1	P.	Nový rok	1	Č.	Brigitta p.	1	O.	Nový rok		
2	U.	Oktáv a Štěp.	2	P.	Ocúl, F. M.	2	S.	Oktáv a Štěp.		
3	S.	Okt. a Jana ev.	3	S.	Bleula b.	3	Č.	Okt. a Jana ev.		
4	F.	Okt. Mladětek.	4	N.	Olgaev.	4	P.	Okt. Mladětek.		
5	F.		5	P.	Háty p.	5	S.			
6	S.	TH králů.	6	U.	Doroty p.	6	N.	TH králů.		
7	N.	(1)	7	Č.	Popel.	7	U.			
8	P.	Erhart bisk.	8	Č.	Apolonie n.	8	U.	Erhart bisk.		
9	F.	Juliana muč.	9	P.	Školastiky p.	9	Č.	Juliana muč.		
10	Č.	Pavla poust.	10	S.	(1) Ivocevt.	10	P.	Pavla poust.		
11	F.		11	N.		11	S.			
12	F.		12	P.		12	Č.			
13	S.	Okt. TH králů	13	U.		13	N.	(2) Okt. TH kr.		
14	N.	(2) mladší. km.	14	P.	Valent. m. SD.	14	P.	8Foatrnáto km.		
15	F.	Maura opata.	15	P.	Juliana p. SD.	15	Č.	Maura opata.		
16	U.	Marcella pap.	16	S.		16	S.	Marcella pap.		
17	Č.	Anton. poust.	17	S.		17	Č.	Anton. poust.		
18	Č.	Práky p.	18	N.	(3) Řehořec.	18	P.	Práky p.		
19	F.		19	D.		19	S.			
20	S.	Feb. a Feb.	20	P.	Korony p.	20	N.	Svat. Feb. a Feb.		
21	N.	Sapt. Iacéky.	21	Č.	Stol. z. Petra	21	P.	Anedky p.		
22	P.	Vincencia m.	22	Č.	(Den přest.)	22	U.	Vincencia m.		
23	U.	Zasnoub. p. M.	23	P.		23	S.	Zasnoub. p. M.		
24	Č.	Timothea ap.	24	S.	(3) Oc. Matěje.	24	Č.	Timothea ap.		
25	Č.	Obr. a Paula.	25	N.	Valpurg.	25	P.	Obr. a Paula.		
26	P.	Polykarpa b.	26	P.		26	S.	Polykarpa b.		
27	S.	Jana Zlatoust.	27	U.		27	N.	Saz. Jana Zlat.		
28	N.	Sas. Karla Val.	28	Č.		28	P.	Karla Val.		
29	P.		29	S.		29	U.			
30	U.					30	S.			
31	S.	Adelgundy p.				31	Č.	Adelgundy p.		
		Červen			Červenec			Srpen		
1	S.	Nikodema m.	1	P.	Navit. p. Mar.	1	Č.	Petra u okon.		
2	N.	(2) Nasc. a Petr.	2	U.		2	P.	Štěpána pap.		
3	F.	Kranma.	3	P.	Prokopa op.	3	S.	Neleř. a Štěp.		
4	U.		4	Č.	(M. J. Buz.)	4	N.	(11)		
5	Č.	Romjaco b.	5	P.		5	U.	Matky b. zn.		
6	F.		6	S.		6	Č.	From. Kr. p.		
7	P.		7	N.	(7) Vilibal. b.	7	S.	Atry m.		
8	S.	Medarda b.	8	P.	Kyliana a lov.	8	P.	Cyrilka a lov.		
9	N.	(8) Vtira. a Fel.	9	U.		9	F.	Romosa m.		
10	P.		10	Č.	Bedni bratři.	10	S.	Václava m.		
11	U.	Sarabáse ap.	11	P.		11	N.	(12) Tibarcia.		
12	Č.		12	Č.	Markty p.	12	U.	Klary p.		
13	F.		13	S.		13	Č.	Hippolyta m.		
14	P.		14	N.	(9)	14	S.			
15	S.	Vito m.	15	P.	Rocclini op.	15	Č.	Na n. va. p. M.		
16	N.		16	P.		16	P.			
17	U.	(4)	17	Č.	Alexia vyzn.	17	S.			
18	F.	Marka i Marc.	18	S.	Arnolfa b.	18	N.	(13) Agap. in.		
19	Č.	Protas. i Gerv.	19	P.		19	U.	Štěpána kr.		
20	S.		20	S.		20	Č.			
21	F.	Albana m.	21	N.	(10) Fraxedy p.	21	S.	Tim. a Symfor.		
22	P.	X tisíc rytů.	22	U.	Múri Magd.	22	Č.			
23	S.		23	Č.	Apolinátie m.	23	P.	Antolom. ap.		
24	N.	(5)	24	S.	Kristiny p.	24	S.	(14)		
25	F.	Jana Křtit.	25	Č.	Jakuba op.	25	N.			
26	U.		26	P.	Anny vd.	26	P.			
27	Č.	Jana Bur.	27	S.		27	U.	Rafa m.*		
28	F.	VII usnulých.	28	N.	(10) Pantal. m.	28	S.	Augustaa b.		
29	S.	Petra a Paul.	29	P.	Mariy p.	29	Č.	Štěp. a Jana.		
30	N.	(6) Pam. a Pav.	30	U.	Abdosa m.	30	P.	Statin. a Zboš.		
			31	S.		31	S.			



Únor		Březen		Duben		Květen	
1 P. 2 S.	Riškty p. Očův. P. M.	1 P. 2 S.		1 P. 2 O. 3 S.		1 S. 2 O. 3 P.	Pa. a Jak. Valou. sňh. Nal. z. K.Mě. Floriani m.
3 N. 4 P. 5 O. 6 S. 7 C. 8 P. 9 S.	Boieq. Blat. h. Háty p. Popel. Dor. p. Apollonie p.	3 N. 4 P. 5 O. 6 S. 7 C. 8 P. 9 S.	(4) Laet. Přem. z. Václ. Tomáše z Aq.	7 N. 8 P. 9 O. 10 S. 11 C. 12 P. 13 S.	Ambrože m. Den Svátost. (2) Blaženc. Lva pap.	5 N. 6 P. 7 O. 8 S. 9 C. 10 P. 11 S.	(6) Euzai. S. Jana v oleji. Stanislava b. Gord. i Epim.
10 N. 11 P. 12 O. 13 S. 14 C. 15 P. 16 S.	(1) Iw. škol. p. Valentína m. SD. Juliany p. SD.	10 N. 11 P. 12 O. 13 S. 14 C. 15 P. 16 S.	(5) Jitka. Rehoře pap. Longina m. Cyrilka m.	14 N. 15 P. 16 O. 17 S. 18 C. 19 P. 20 S.	(3) Jih. Tib. a V. Heleny vd.	12 N. 13 P. 14 O. 15 S. 16 C. 17 P. 18 S.	Ladice Servacia vysn. Sofie p. SD. SD. SD.
17 N. 18 P. 19 O. 20 S. 21 C. 22 P. 23 S.	(2) Raminac. Korony p.	17 N. 18 P. 19 O. 20 S. 21 C. 22 P. 23 S.	(6) Květab. Zeleny. Gened. Věty. Bil.	21 N. 22 P. 23 O. 24 S. 25 C. 26 P. 27 S.	(4) Demian. Jitka. * Vojt. Marka ev.	19 N. 20 P. 21 O. 22 S. 23 C. 24 P. 25 S.	St. Trajco. Báňho Mě. Urbana pap.
24 N. 25 P. 26 O. 27 S. 28 C.	(3) Sv. Matěj. Valpurgy p.	24 N. 25 P. 26 O. 27 S. 28 C. 29 P. 30 S. 31 N.	N. Václavoa. Zvát p. N. a. Hedvika m. (1) Quasimod.	28 N. 29 P. 30 O. 31 S.	(5) Reg. Vital.	26 N. 27 P. 28 O. 29 S. 30 C. 31 P.	(1) Petronelly p.
Září		Říjen		Listopad		Prosincec	
1 N. 2 P. 3 O. 4 S. 5 C. 6 P. 7 S.	(18) Jilji op. Viktorina m.	1 U. 2 S. 3 C. 4 P. 5 S.	Kemiga vysn. Leodegaria. Frant. vysn. (20) Marka pap. Divide s tov.	1 P. 2 S. 3 N. 4 P. 5 O. 6 S. 7 C. 8 P. 9 S.	Václav svat. Dulček. (24) Linharta vye. Čtyr koresov. Thedora m.	1 N. 2 P. 3 O. 4 S. 5 C. 6 P. 7 S.	(1) Advent. Barbory p. Mikuláše b.
8 N. 9 P. 10 O. 11 S. 12 C. 13 P. 14 S.	(16) Nar. p. M. Gorgouts m. Pos. ksp. Václ. Prota a Jacint. Pou. z. K.Mě.	6 N. 7 P. 8 O. 9 S. 10 C. 11 P. 12 S.	(21) Kolmana. Kohata pap. Hedvika. Hoola op. Lukáše ev.	10 N. 11 P. 12 O. 13 S. 14 C. 15 P. 16 S.	(26) Pt. a Lid. Martina b. Pěti bratr. Brikotha b. Omaro op.	8 N. 9 P. 10 O. 11 S. 12 C. 13 P. 14 S.	(2) Poč. p. M. Luce p. Nikola b.
15 N. 16 P. 17 O. 18 S. 19 C. 20 P. 21 S.	(17) Lidmily m. * Lamparta b. SD. Natouše. SD.	13 N. 14 P. 15 O. 16 S. 17 C. 18 P. 19 S.	(22) X. tisíc děvic. Korduly p. Saverina b. Kolumbana b. Krišpina m.	17 N. 18 P. 19 O. 20 S. 21 C. 22 P. 23 S.	(28) Alžběty vd. Obět. p. Marie. Cecílie p. K.Numerf. pap.	15 N. 16 P. 17 O. 18 S. 19 C. 20 P. 21 S.	(3) Klaudr. boží. SD. Tomáše. SD.
22 N. 23 P. 24 O. 25 S. 26 C. 27 P. 28 S.	(18) Maur. s tov. Početí a Jana. Kosmy a Dam. Václava m.	20 N. 21 P. 22 O. 23 S. 24 C. 25 P. 26 S.	(23) Šim. a Judy. Quintina m.	24 N. 25 P. 26 O. 27 S. 28 C. 29 P. 30 S.	(27) Chry. m. Kateriny p. Lisa pap. Saharína b. Ondřeje op.	22 N. 23 P. 24 O. 25 S. 26 C. 27 P. 28 S.	(4) štědrý večer. Naroz. Kr. p. Stěpána m. Jana ev. Mladěček. Tomáše b. Blavestra pap.



512

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

## Julianský

## kalendář:

753. 764\*  
 765\* 927.  
 1011. 1022.  
 1050. 1106.  
 1117. 1190.  
 1200. 1212\*.  
 1285. 1294\*.  
 1380\* - 1409.  
 1643. 1644.  
 1627. 1639.  
 1642.

## Gregoriánský

## kalendář:

1663. 1674.  
 1731. 1742.  
 1863. 1864.  
 1901. 2075.  
 2046. 2183.  
 2187. 2190

		Přestupný rok																											
		Leden						Únor						Leden															
1	N.	Nový rok						1	S.	Březity p.						1	P.	Nový rok											
2	P.	Oktáv a. Štěp.						2	Ú.	Otoč. P. M.						2	Ú.	Oktáv a. Štěp.											
3	Ú.	Okt. a. Jana ev.						3	Ú.	Mateje b.						3	Ú.	Okt. a. Jana ev.											
4	P.	Okt. Klářatek.						4	P.							4	P.	Okt. Klářatek.											
5	S.	Tři králů.						5	S.	Čum. hlávy p.						5	S.	Tři králů.											
6	Ú.							6	Ú.	Doroty p.						6	Ú.												
7	P.							7	P.	Papce.						7	P.	(1) Křtita b.											
8	N.	(1) Křtita b.						8	N.	Apollónie p.						8	N.	Juliana ev.											
9	P.	Juliana ev.						9	P.	Kláštský p.						9	P.	Juliana ev.											
10	Ú.	Pavla poust.						10	Ú.							10	Ú.	Pavla poust.											
11	S.							11	S.							11	S.												
12	P.							12	P.	(1) Invoc.						12	P.	Okt. Tři králů											
13	Ú.	Okt. Tři králů						13	Ú.							13	Ú.	Okt. Tři králů											
14	P.	Štěpána b.						14	P.	Valentina m.						14	N.	(2) Štěpán.											
15	S.							15	S.	Juliana p.						15	S.	Marcella ap.											
16	N.	(2) Maura ap.						16	N.							16	P.	Anton. poust.											
17	P.	Marcella pap.						17	P.	SD.						17	S.	Anton. poust.											
18	Ú.	Přítky p.						18	S.	SD.						18	Ú.	Přítky p.											
19	P.							19	S.	(2) Benigni.						19	P.	Pub. a Reb.											
20	S.	Pub. a Reb.						20	P.	Kerony p.						20	S.	Pub. a Reb.											
21	Ú.	Anežky p.						21	Ú.	Stol. a. Petra						21	Ú.	Sgt. Anežky.											
22	N.	Sgt. Vinc. m.						22	N.	(Dan přest.)						22	N.	Vincenola m.											
23	P.	Zašnoub. p. M.						23	P.	Mateje ap.						23	Ú.	Zašnoub. p. M.											
24	Ú.	Timothea ap.						24	Ú.							24	P.	Timothea ap.											
25	P.	Obr. a. Prvča.						25	S.	(12) Úč. Valp. p.						25	P.	Obr. a. Prvča.											
26	S.	Polykarp b.						26	S.							26	S.	Polykarp b.											
27	Ú.	Jana Zlatoúst.						27	Ú.							27	Ú.	Jana Zlatoúst.											
28	P.	Karl Vel.						28	P.							28	N.	Saz. Karla Vel.											
29	N.	Sazp.						29	N.							29	P.	Adelgundy p.											
30	Ú.	Adelgundy p.						30	Ú.							30	Ú.	Adelgundy p.											
31	S.							31	S.							31	S.												
												Červen						Červenec						Srpen					
1	P.	Nikodema m.						1	N.	(8)						1	S.	Petrus v okos.											
2	S.	Marcell. a Petra.						2	P.	Navti. p. Mar.						2	Ú.	Sápana pap.											
3	N.	(2) Erasmus.						3	Ú.	Prokopa op.						3	Ú.	Lalaz. a. Štěp.											
4	P.	Bonifacia b.						4	S.	(M. J. Faust.)						4	S.												
5	Ú.							5	P.	Vilhelma b.						5	N.	(11) M. božím.											
6	S.							6	S.							6	P.	Prom. Kr. p.											
7	P.	Médarda b.						7	N.	(7) Křt. a. tov.						7	Ú.	Atry m.											
8	Ú.	Prima a Falc.						8	P.	Sedul bratři.						8	S.	Cyrakus a. tov.											
9	S.							9	Ú.							9	Ú.	Romana m.											
10	N.	(2)						10	Ú.	Markdy p.						10	P.	Youfince m.											
11	P.	Barnabáše ap.						11	P.							11	S.	Tiburtia m.											
12	Ú.							12	Ú.							12	N.	(12) Klery p.											
13	S.							13	S.							13	Ú.	Hippolyta m.											
14	P.	Vita m.						14	S.							14	Ú.	No n. va. p. M.											
15	Ú.							15	N.	(8) Roseal. ap.						15	S.												
16	S.							16	P.	Alexia vyan.						16	Ú.												
17	N.	(11) Marka i Marc.						17	Ú.	Arnolta b.						17	P.	Agajuta m.											
18	P.	Protas. i Gerv.						18	S.	Praxedy p.						18	S.												
19	Ú.							19	Ú.							19	Ú.												
20	S.	Albena m.						20	P.	(10) M. i. Mago.						20	P.	(13) Štěpána kr											
21	P.	X. úst. rytířů.						21	S.	Apollinária m.						21	Ú.	Tim. a Symfor.											
22	N.	(4) Jana a. P. P.						22	N.	Křtiny p.						22	S.	Bartolom. ap.											
23	S.							23	Ú.	Jakuša ap.						23	Ú.												
24	N.	Jana Bur.						24	Ú.	Anny vd.						24	P.												
25	P.	VII usnulých.						25	Ú.	Fantaloosa m.						25	S.												
26	Ú.							26	P.							26	N.	(14)											
27	S.	Petra a Pav.						27	P.	(10) Marty p.						27	P.	Rafa m.*											
28	P.	Femát. a. Pav.						28	N.	Abdona m.						28	Ú.	Augustina b.											
29	N.							29	N.							29	S.	Stěti a. Jana.											
30	Ú.							30	P.							30	Ú.	Stěti a. Zbožn.											
31	S.							31	Ú.							31	P.												



Únor		Březen		Duben		Květen	
1	C. S.	1	C. S.	1	N. P. S.	1	O. S.
2	C. S.	2	C. S.	2	N. P. S.	2	O. S.
3	C. S.	3	C. S.	3	N. P. S.	3	O. S.
4	N. P. S.	4	N. P. S.	4	N. P. S.	4	N. P. S.
5	N. P. S.	5	N. P. S.	5	N. P. S.	5	N. P. S.
6	N. P. S.	6	N. P. S.	6	N. P. S.	6	N. P. S.
7	N. P. S.	7	N. P. S.	7	N. P. S.	7	N. P. S.
8	N. P. S.	8	N. P. S.	8	N. P. S.	8	N. P. S.
9	N. P. S.	9	N. P. S.	9	N. P. S.	9	N. P. S.
10	N. P. S.	10	N. P. S.	10	N. P. S.	10	N. P. S.
11	N. P. S.	11	N. P. S.	11	N. P. S.	11	N. P. S.
12	N. P. S.	12	N. P. S.	12	N. P. S.	12	N. P. S.
13	N. P. S.	13	N. P. S.	13	N. P. S.	13	N. P. S.
14	N. P. S.	14	N. P. S.	14	N. P. S.	14	N. P. S.
15	N. P. S.	15	N. P. S.	15	N. P. S.	15	N. P. S.
16	N. P. S.	16	N. P. S.	16	N. P. S.	16	N. P. S.
17	N. P. S.	17	N. P. S.	17	N. P. S.	17	N. P. S.
18	N. P. S.	18	N. P. S.	18	N. P. S.	18	N. P. S.
19	N. P. S.	19	N. P. S.	19	N. P. S.	19	N. P. S.
20	N. P. S.	20	N. P. S.	20	N. P. S.	20	N. P. S.
21	N. P. S.	21	N. P. S.	21	N. P. S.	21	N. P. S.
22	N. P. S.	22	N. P. S.	22	N. P. S.	22	N. P. S.
23	N. P. S.	23	N. P. S.	23	N. P. S.	23	N. P. S.
24	N. P. S.	24	N. P. S.	24	N. P. S.	24	N. P. S.
25	N. P. S.	25	N. P. S.	25	N. P. S.	25	N. P. S.
26	N. P. S.	26	N. P. S.	26	N. P. S.	26	N. P. S.
27	N. P. S.	27	N. P. S.	27	N. P. S.	27	N. P. S.
28	N. P. S.	28	N. P. S.	28	N. P. S.	28	N. P. S.
29	N. P. S.	29	N. P. S.	29	N. P. S.	29	N. P. S.
30	N. P. S.	30	N. P. S.	30	N. P. S.	30	N. P. S.
31	N. P. S.	31	N. P. S.	31	N. P. S.	31	N. P. S.
ZÁŇ		Říjen		Listopad		Prosinec	
1	S. S.	1	P. S.	1	C. S.	1	S. S.
2	N. P. S.	2	O. S.	2	P. S.	2	N. P. S.
3	N. P. S.	3	O. S.	3	P. S.	3	N. P. S.
4	O. S.	4	C. S.	4	N. P. S.	4	O. S.
5	N. P. S.	5	N. P. S.	5	N. P. S.	5	N. P. S.
6	N. P. S.	6	N. P. S.	6	N. P. S.	6	N. P. S.
7	N. P. S.	7	N. P. S.	7	N. P. S.	7	N. P. S.
8	N. P. S.	8	N. P. S.	8	N. P. S.	8	N. P. S.
9	N. P. S.	9	O. S.	9	P. S.	9	N. P. S.
10	N. P. S.	10	S. S.	10	S. S.	10	N. P. S.
11	N. P. S.	11	P. S.	11	N. P. S.	11	O. S.
12	N. P. S.	12	S. S.	12	P. S.	12	S. S.
13	N. P. S.	13	S. S.	13	O. S.	13	N. P. S.
14	N. P. S.	14	N. P. S.	14	N. P. S.	14	P. S.
15	N. P. S.	15	N. P. S.	15	N. P. S.	15	N. P. S.
16	N. P. S.	16	N. P. S.	16	N. P. S.	16	N. P. S.
17	N. P. S.	17	N. P. S.	17	N. P. S.	17	N. P. S.
18	N. P. S.	18	N. P. S.	18	N. P. S.	18	N. P. S.
19	N. P. S.	19	N. P. S.	19	N. P. S.	19	N. P. S.
20	N. P. S.	20	N. P. S.	20	N. P. S.	20	N. P. S.
21	N. P. S.	21	N. P. S.	21	N. P. S.	21	N. P. S.
22	N. P. S.	22	N. P. S.	22	N. P. S.	22	N. P. S.
23	N. P. S.	23	N. P. S.	23	N. P. S.	23	N. P. S.
24	N. P. S.	24	N. P. S.	24	N. P. S.	24	N. P. S.
25	N. P. S.	25	N. P. S.	25	N. P. S.	25	N. P. S.
26	N. P. S.	26	N. P. S.	26	N. P. S.	26	N. P. S.
27	N. P. S.	27	N. P. S.	27	N. P. S.	27	N. P. S.
28	N. P. S.	28	N. P. S.	28	N. P. S.	28	N. P. S.
29	N. P. S.	29	N. P. S.	29	N. P. S.	29	N. P. S.
30	N. P. S.	30	N. P. S.	30	N. P. S.	30	N. P. S.
31	N. P. S.	31	N. P. S.	31	N. P. S.	31	N. P. S.



514

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

Juliánský kalendář:

- 776, 780\*, 809, 810, 842, 864, 866, 892, 938, 940\*, 960\*, 1000, 1013, 1044\*, 1017, 1029\*, 1361, 1811\*, 1391, 1402, 1425, 1486, 1491, 1668, 1670, 1681, 1692\*, 1694, 1665, 1676\*.

Gregoriánský kalendář:

- 1695, 1696, 1817, 1699, 1768, 1769, 1780\*, 1819, 1826, 1837, 1967, 1978, 1989, 2002, 2073, 2084\*, 2119, 2130, 2141

		Přeslupný rok								
		Leden			Únor			Leden		
1	S.			1	U.	Brigity p.	1	K.	Nový rok	
2	N.			2	P.	Očář. p. M.	2	P.	Okřav. a Stěp.	
3	N.			3	U.	Blázeje b.	3	N.	Okř. a Jana ev.	
4	U.			4	P.		4	U.	Okř. Mladěšek.	
5	N.			5	S.	Háry p.	5	N.		
6	U.			6	N.	Guvo Dor. p.	6	U.	Trí králů.	
7	P.			7	U.		7	P.		
8	S.			8	U.	Papal. Apol. p.	8	N.	(1) Erberta b.	
9	N.			9	P.	Školnínský p.	9	P.	Juliana muč.	
10	U.			10	U.		10	U.	Pavla poust.	
11	P.			11	P.		11	P.		
12	S.			12	S.		12	S.		
13	N.			13	N.	(1) Ivoctav.	13	N.	Okř. Th králů	
14	U.			14	U.	Valentína m.	14	P.	Štěstěného Ku	
15	P.			15	P.		15	S.		
16	S.			16	S.	Juliany p. SD.	16	N.	(2) Maora op.	
17	N.			17	N.		17	O.	Mercella pap.	
18	U.			18	P.	SD.	18	N.	Anton. poust.	
19	P.			19	S.	SD.	19	S.	Frský p.	
20	S.			20	K.	(2) Rem. Kur. v.	20	P.	Pol. a Reb.	
21	N.			21	P.		21	N.	Anežky p.	
22	U.			22	U.	Stol. a Petra.	22	U.	Sapt. Vinc. m.	
23	P.			23	P.		23	P.	Zamrub. p. M.	
24	S.			24	S.	(Den přest.)	24	U.	Timothea ap.	
25	N.			25	P.	Mateje ap.	25	N.	Obr. a Pavla.	
26	U.			26	S.	Valburgy p.	26	U.	Polykarpa b.	
27	P.			27	N.	(3) Ocaš.	27	P.	Jana Zlatouš.	
28	S.			28	P.		28	N.	Karla Vel.	
29	N.			29	U.		29	P.		
30	U.			30	N.		30	N.	Sexagesima.	
31	P.			31	P.		31	U.	Adelgundy p.	
		Červen			Červenec			Srpen		
1	Č.	Nikodema m.	1	S.		1	Č.	Petra v okou.		
2	P.	Narc. a Petra.	2	N.	(6) Nevět. p. M.	2	P.	Stěpána pap.		
3	N.	Fransína b.	3	P.		3	P.	Nelov. a Stěp.		
4	U.		4	U.	Prokopa op.	4	N.			
5	N.	(7) Bonifacia b.	5	S.	(M. J. Hus.)	5	S.	Marký b. ev.		
6	U.		6	U.	Vilhelma b.	6	N.	(11) Pr. Kr. p.		
7	P.		7	P.	Kliment z Flo.	7	P.	Alry m.		
8	S.	Medarda b.	8	S.		8	O.	Cyrilka a Iov.		
9	N.	Prima a Felix.	9	N.	(7)	9	N.	Ročuda m.		
10	U.		10	U.	Sedmí bratř.	10	P.	Vasince m.		
11	P.	(8) Darneb. ap.	11	P.		11	P.	Tiburcia m.		
12	S.		12	S.		12	S.	Klary p.		
13	N.		13	N.	Markétu p	13	N.	(12) Hippol. m.		
14	U.		14	U.		14	U.			
15	P.	Vita m.	15	P.	Rozaldni ap.	15	U.	Na m. vz. p. Jf		
16	S.		16	S.		16	P.			
17	N.		17	N.	(9) Alexia vran.	17	P.	Agaplia m.		
18	U.		18	U.	Arnolfa b.	18	P.			
19	P.	(10) Mar. i Marc.	19	U.		19	S.			
20	S.	Protes. i Geru.	20	S.		20	N.	(13) Stěp. br.		
21	N.	Albana m.	21	P.	Praxedy p.	21	P.			
22	U.	X tiso ryfů.	22	S.	Máří Magd.	22	U.	Tim. a Symtor.		
23	P.		23	N.	(9) Apolin. m.	23	U.			
24	S.	Jana Křtít.	24	P.	Kristiny p.	24	U.			
25	N.		25	U.	Jakuba ap.	25	P.			
26	U.	(10) Jana Burjeas.	26	S.	Auny vd.	26	S.			
27	P.	Vil usnulých.	27	P.		27	N.	(14) Ru/a m.*		
28	S.		28	P.	Pantaleona m.	28	N.	Augustina b.		
29	N.	Petra a Pav.	29	S.	Marý p.	29	O.	Štěp. a Jana.		
30	U.		30	N.	(10) Audona m.	30	P.	Svět. a Zbož.		
31	P.		31	P.		31	Č.			



Únor		Březen		Duben		Květen	
1	N. P. S.	1	N. P. S.	1	S.	1	P. O. S.
2	P. S.	2	P. S.	2	N. P. S.	2	P. O. S.
3	P. S.	3	P. S.	3	P. S.	3	P. O. S.
4	S.	4	P. S.	4	U. S.	4	P. O. S.
5	N. P. S.	5	N. P. S.	5	U. S.	5	P. O. S.
6	P. S.	6	P. S.	6	P. S.	6	P. O. S.
7	U. S.	7	P. S.	7	P. S.	7	P. O. S.
8	P. S.	8	P. S.	8	S.	8	P. O. S.
9	P. S.	9	P. S.	9	N. P. S.	9	P. O. S.
10	P. S.	10	P. S.	10	P. S.	10	P. O. S.
11	S.	11	P. S.	11	U. S.	11	P. O. S.
12	N. P. S.	12	N. P. S.	12	P. S.	12	P. O. S.
13	P. S.	13	P. S.	13	P. S.	13	P. O. S.
14	U. S.	14	P. S.	14	P. S.	14	P. O. S.
15	P. S.	15	P. S.	15	P. S.	15	P. O. S.
16	P. S.	16	P. S.	16	S.	16	P. O. S.
17	S.	17	P. S.	17	N. P. S.	17	P. O. S.
18	S.	18	P. S.	18	P. S.	18	P. O. S.
19	N. P. S.	19	N. P. S.	19	P. S.	19	P. O. S.
20	P. S.	20	P. S.	20	P. S.	20	P. O. S.
21	U. S.	21	U. S.	21	P. S.	21	N. P. S.
22	S.	22	P. S.	22	S.	22	P. O. S.
23	P. S.	23	P. S.	23	N. P. S.	23	P. O. S.
24	P. S.	24	P. S.	24	P. S.	24	P. O. S.
25	S.	25	S.	25	U. S.	25	P. O. S.
26	N. P. S.	26	N. P. S.	26	S.	26	N. P. S.
27	P. S.	27	P. S.	27	P. S.	27	P. O. S.
28	U. S.	28	P. S.	28	P. S.	28	N. P. S.
29	S.	29	P. S.	29	S.	29	P. O. S.
30	S.	30	P. S.	30	N. P. S.	30	P. O. S.
31	S.	31	P. S.	31	N. P. S.	31	P. O. S.

Záh		Říjen		Listopad		Prosinec	
1	P. S.	1	N. P. S.	1	S.	1	P. S.
2	S.	2	P. S.	2	C. S.	2	S.
3	N. P. S.	3	U. S.	3	P. S.	3	P. S.
4	U. S.	4	S.	4	S.	4	P. S.
5	P. S.	5	S.	5	N. P. S.	5	U. S.
6	S.	6	P. S.	6	P. S.	6	U. S.
7	C. S.	7	S.	7	U. S.	7	P. S.
8	P. S.	8	N. P. S.	8	S.	8	P. S.
9	S.	9	P. S.	9	P. S.	9	S.
10	N. P. S.	10	N. P. S.	10	S.	10	N. P. S.
11	U. S.	11	P. S.	11	S.	11	U. S.
12	U. S.	12	C. S.	12	N. P. S.	12	U. S.
13	P. S.	13	P. S.	13	U. S.	13	S.
14	N. P. S.	14	S.	14	P. S.	14	C. S.
15	P. S.	15	N. P. S.	15	S.	15	P. S.
16	S.	16	P. S.	16	N. P. S.	16	S.
17	N. P. S.	17	U. S.	17	P. S.	17	N. P. S.
18	P. S.	18	P. S.	18	S.	18	P. S.
19	U. S.	19	C. S.	19	N. P. S.	19	U. S.
20	U. S.	20	P. S.	20	P. S.	20	P. S.
21	C. S.	21	S.	21	U. S.	21	P. S.
22	P. S.	22	N. P. S.	22	S.	22	P. S.
23	P. S.	23	P. S.	23	C. S.	23	S.
24	N. P. S.	24	U. S.	24	P. S.	24	N. P. S.
25	U. S.	25	C. S.	25	S.	25	U. S.
26	P. S.	26	P. S.	26	N. P. S.	26	P. S.
27	C. S.	27	S.	27	P. O. S.	27	C. S.
28	N. P. S.	28	P. S.	28	P. S.	28	P. S.
29	C. S.	29	P. S.	29	S.	29	P. S.
30	S.	30	U. S.	30	C. S.	30	S.
31	S.	31	U. S.	31	N. P. S.	31	N. P. S.



516

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIEJulianský  
kalendář:

102.	118.
791.	502.
813.	876.
864.	897.
900*	910.
963.	977.
1000.	1050*.
1184.	1181*.
1229.	1260.
1323.	1331.
1418.	1401.
1418.	1429.
1449.	1402.
1613.	1624*.
1597.	1606*.
1667.	1697*.

Gregoriánský  
kalendář:

1622.	1633.
1644*.	1701.
1712*.	1786.
1796*	1842.
1863.	1864*.
1910.	1921.
1932*.	2005.
2016*.	2157.
2169*.	

		Přestupný rok			Leden			Únor			Leden		
1	P.	1	P.	1	1	P.	1	S.	1	S.	1	S.	
2	S.	2	S.	2	2	U.	2	N.	2	N.	2	N.	
3	N.	3	N.	3	3	N.	3	N.	3	N.	3	N.	
4	P.	4	P.	4	4	P.	4	P.	4	P.	4	P.	
5	U.	5	U.	5	5	U.	5	U.	5	U.	5	U.	
6	S.	6	S.	6	6	S.	6	S.	6	S.	6	S.	
7	N.	7	N.	7	7	N.	7	N.	7	N.	7	N.	
8	P.	8	P.	8	8	P.	8	P.	8	P.	8	P.	
9	U.	9	U.	9	9	U.	9	U.	9	U.	9	U.	
10	S.	10	S.	10	10	S.	10	S.	10	S.	10	S.	
11	N.	11	N.	11	11	N.	11	N.	11	N.	11	N.	
12	P.	12	P.	12	12	P.	12	P.	12	P.	12	P.	
13	U.	13	U.	13	13	U.	13	U.	13	U.	13	U.	
14	S.	14	S.	14	14	S.	14	S.	14	S.	14	S.	
15	N.	15	N.	15	15	N.	15	N.	15	N.	15	N.	
16	P.	16	P.	16	16	P.	16	P.	16	P.	16	P.	
17	U.	17	U.	17	17	U.	17	U.	17	U.	17	U.	
18	S.	18	S.	18	18	S.	18	S.	18	S.	18	S.	
19	N.	19	N.	19	19	N.	19	N.	19	N.	19	N.	
20	P.	20	P.	20	20	P.	20	P.	20	P.	20	P.	
21	U.	21	U.	21	21	U.	21	U.	21	U.	21	U.	
22	S.	22	S.	22	22	S.	22	S.	22	S.	22	S.	
23	N.	23	N.	23	23	N.	23	N.	23	N.	23	N.	
24	P.	24	P.	24	24	P.	24	P.	24	P.	24	P.	
25	U.	25	U.	25	25	U.	25	U.	25	U.	25	U.	
26	S.	26	S.	26	26	S.	26	S.	26	S.	26	S.	
27	N.	27	N.	27	27	N.	27	N.	27	N.	27	N.	
28	P.	28	P.	28	28	P.	28	P.	28	P.	28	P.	
29	U.	29	U.	29	29	U.	29	U.	29	U.	29	U.	
30	S.	30	S.	30	30	S.	30	S.	30	S.	30	S.	
31	N.	31	N.	31	31	N.	31	N.	31	N.	31	N.	

## Červen

1	P.	1	P.
2	S.	2	S.
3	N.	3	N.
4	P.	4	P.
5	U.	5	U.
6	S.	6	S.
7	N.	7	N.
8	P.	8	P.
9	U.	9	U.
10	S.	10	S.
11	N.	11	N.
12	P.	12	P.
13	U.	13	U.
14	S.	14	S.
15	N.	15	N.
16	P.	16	P.
17	U.	17	U.
18	S.	18	S.
19	N.	19	N.
20	P.	20	P.
21	U.	21	U.
22	S.	22	S.
23	N.	23	N.
24	P.	24	P.
25	U.	25	U.
26	S.	26	S.
27	N.	27	N.
28	P.	28	P.
29	U.	29	U.
30	S.	30	S.
31	N.	31	N.

## Červenec

1	P.	1	P.
2	S.	2	S.
3	N.	3	N.
4	P.	4	P.
5	U.	5	U.
6	S.	6	S.
7	N.	7	N.
8	P.	8	P.
9	U.	9	U.
10	S.	10	S.
11	N.	11	N.
12	P.	12	P.
13	U.	13	U.
14	S.	14	S.
15	N.	15	N.
16	P.	16	P.
17	U.	17	U.
18	S.	18	S.
19	N.	19	N.
20	P.	20	P.
21	U.	21	U.
22	S.	22	S.
23	N.	23	N.
24	P.	24	P.
25	U.	25	U.
26	S.	26	S.
27	N.	27	N.
28	P.	28	P.
29	U.	29	U.
30	S.	30	S.
31	N.	31	N.

## Srpen

1	P.	1	P.
2	S.	2	S.
3	N.	3	N.
4	P.	4	P.
5	U.	5	U.
6	S.	6	S.
7	N.	7	N.
8	P.	8	P.
9	U.	9	U.
10	S.	10	S.
11	N.	11	N.
12	P.	12	P.
13	U.	13	U.
14	S.	14	S.
15	N.	15	N.
16	P.	16	P.
17	U.	17	U.
18	S.	18	S.
19	N.	19	N.
20	P.	20	P.
21	U.	21	U.
22	S.	22	S.
23	N.	23	N.
24	P.	24	P.
25	U.	25	U.
26	S.	26	S.
27	N.	27	N.
28	P.	28	P.
29	U.	29	U.
30	S.	30	S.
31	N.	31	N.





Únor		Březen		Duben		Květen	
1	D. Břičtý p.	1	D. Kunhuta p.	1	P. S.	1	N. (b) Rog. P. V. m. J.
2	Očef. P. M.	2	8	2	N. S.	2	P. Sigmunda kr.
3	Blazeje b.	3	8	3	N. S.	3	O. Vol. a. Kříd.
4	F. Hátý p.	4	4	4	U. (1) Gustavová.	4	S. Floriana tu.
5		5	4	5	U. Anibrode b.	5	S. Větrov. pánk.
6	N. Ouing. Dor. p.	6	7	6	S. Des svátosti	6	S. Jana v oleji.
7		7	7	7	S. Des svátosti	7	N. S.
8		8	9	8	S. Des svátosti	8	N. S.
9		9	9	9	S. Des svátosti	9	N. S.
10	Pogod. školastický p.	10	10	10	N. S.	10	N. S.
11		11	11	11	P. S.	11	O. Gard. i Epim.
12		12	12	12	O. S.	12	P. Penkrose m.
13		13	13	13	O. S.	13	S. Servada vyzn.
14		14	14	14	O. S.	14	S. S.
15	(1) Ivocevit. Palentína m.	15	N. (3) Judka.	15	N. S.	15	N. S.
16		16	16	16	O. S.	16	P. Tib. a Valer. m.
17	Juliany p. SD.	17	Longina m.	17	P. S.	17	P. Heleny vd.
18	SD.	18	Cynka m.	18	O. S.	18	N. S.
19	SD.	19	Kedutý p.	19	U. S.	19	N. S.
20		20	(4) Květn. Benedikta op.	20	U. S.	20	N. S.
21	(2) Reemacera. Stol. s. Petra.	21	21	21	U. S.	21	N. S.
22		22	22	22	U. S.	22	N. S.
23		23	23	23	U. S.	23	N. S.
24	Májeje op. Valpurcy p.	24	24	24	N. S.	24	N. S.
25		25	25	25	U. S.	25	P. O. S.
26		26	26	26	U. S.	26	P. S.
27		27	27	27	U. S.	27	P. S.
28		28	28	28	U. S.	28	P. S.
29		29	29	29	U. S.	29	N. S.
30		30	30	30	U. S.	30	P. S.
31		31	31	31	U. S.	31	P. S.
							(1)
							Petrovsky p.

Zář		Říjen		Listopad		Prosinec	
1	C. Jiljí op.	1	S. Rozetia vyzn.	1	O. Věch svat. Dušiček.	1	C. S.
2	P. S.	2	N. (18) Leodger.	2	S. S.	2	P. S.
3		3	3	3	C. S.	3	P. S.
4	N. (18) Viktorina m.	4	U. Franč. vyzn.	4	P. S.	4	N. (3) Barbory p.
5		5	5	5	O. S.	5	P. Mřávdě b.
6		6	6	6	U. S.	6	O. S.
7	Nar. p. Mar. Gorgonia m. Fos. kap. Václ.	7	P. Marka pap.	7	N. S.	7	P. S.
8		8	8	8	U. S.	8	O. S.
9		9	9	9	U. S.	9	P. S.
10		10	(20) Dv. a sou.	10	S. S.	10	S. S.
11		11	11	11	P. S.	11	N. S.
12		12	12	12	O. S.	12	P. S.
13		13	13	13	S. S.	13	O. S.
14	Pov. s. Kříd.	14	N. Kolmana. Kalkata pap. Hedviky.	14	P. S.	14	N. S.
15		15	15	15	O. S.	15	P. S.
16	Liděly m. Lamperta b.	16	N. (21) Havia op. Lukáše ev.	16	P. S.	16	N. S.
17		17	17	17	P. S.	17	O. S.
18		18	18	18	O. S.	18	N. S.
19		19	19	19	S. S.	19	O. S.
20		20	20	20	N. S.	20	P. S.
21	Maf. op. SD. Nauricia s. tov.	21	N. XI táfo děvic. Kordaly p.	21	P. S.	21	O. S.
22		22	22	22	O. S.	22	C. S.
23	Pod. s. Jana. SD.	23	N. (22) Severina b. Kolumbana b. Kříšťina m.	23	S. S.	23	P. S.
24		24	24	24	P. S.	24	S. S.
25		25	25	25	O. S.	25	N. S.
26		26	26	26	P. S.	26	N. S.
27		27	27	27	N. S.	27	O. S.
28	Koony a Dam. Václava m. Michala arch. Jeronyma ud.	28	Sim. a Judy.	28	P. S.	28	N. S.
29		29	29	29	O. S.	29	C. S.
30		30	30	30	N. S.	30	P. S.
31		31	31	31	P. S.	31	S. S.



518

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIEJulijánský  
kalendář:

723. 724.  
745. 746\*.  
807. 812.  
829. 840\*.  
907. 913.  
924\*. 997.  
1029. 1008\*.  
1047. 1092\*.  
1098. 1171.  
1182. 1183.  
1265. 1266.  
1277. 1289\*.  
1339. 1340.  
1361. 1372\*.  
1434. 1445.  
1456\*. 1829.  
1636. 1640\*.  
1619. 1634\*.  
1630.

Gregoriánský  
kalendář:

1640. 1660\*.  
1717. 1723.  
1728\*. 1869.  
1876. 1886.  
1893. 1948\*.  
2077. 2032\*.  
2106. 2179.  
2184\*

## Přestupný rok

Ledna			Únor			Ledna		
1	C.	Nový rok	1	N.	Sv. Bratř. p.	1	P.	Nový rok
2	P.	Oktáv. a Štěp.	2	P.	Octáv. P. N.	2	S.	Oktáv. a Štěp.
3	S.	Okt. a Jana ev.	3	U.	Blatejsk. bisk.	3	N.	Okt. a Jana ev.
4	N.	Okt. Mladětsk.	4	C.	Hlavy p.	4	P.	Okt. Mladětsk.
5	S.		5	U.	Dorosty p.	5	U.	Okt. Mladětsk.
6	U.	Tři králů.	6	P.		6	C.	Tři králů.
7	S.		7	S.		7	S.	
8	P.	Erharta bisk.	8	N.	Galopas.	8	P.	Erharta bisk.
9	P.	Juliana muž.	9	P.	Apolonis p.	9	S.	Juliana muž.
10	N.	Pavla poust.	10	U.	Školostřky p.	10	N.	(1) Pavla poust.
11	N.	(1)	11	S.	Popelka	11	P.	
12	P.		12	C.		12	U.	
13	U.	Okt. TH Ladin	13	P.	Valentina m.	13	S.	Okt. TH Ladin
14	S.	Almáčinho kr.	14	S.		14	S.	Almáčinho kr.
15	C.	Naura opata.	15	N.	(1) Immacul.	15	P.	Naura opata.
16	P.	Marcella pap.	16	P.	Juliana p.	16	S.	Marcella pap.
17	S.	Anton. poust.	17	U.		17	N.	(2) Ant. poust.
18	N.	(2) Prtký p.	18	S.	SD.	18	P.	Prtký p.
19	P.		19	C.		19	U.	
20	U.	Fab. a Zebest.	20	P.	Korony p. SD.	20	S.	Fab. a Zebest.
21	S.	Anežky p.	21	S.	SD.	21	C.	Anežky p.
22	P.	Vincencia m.	22	N.	(2) Románc.	22	P.	Vincencia m.
23	P.	Zasmouh. p. M.	23	U.		23	S.	Zasmouh. p. M.
24	S.	Timothea sp.	24	U.	(Den přest.)	24	N.	Svatá Helena.
25	N.	Sept. Obr. a. P.	25	S.	Matěje ap.	25	P.	Obrdc. a. Pav.
26	P.	Polykarpa b.	26	C.	Valpurgy p.	26	U.	Polykarpa b.
27	U.	Jana Zlatouh.	27	P.		27	S.	Jana Zlatouh.
28	S.	Karla Vel.	28	S.		28	C.	Karla Vel.
29	P.		29	N.	(3) Ocul.	29	P.	
30	C.	Adelgundy p.	30	S.		30	S.	Adelgundy p.
31	S.		31	N.		31	N.	Svatá Helena.

## Červen

Červen			Červenec			Srpen		
1	U.	Nikodema m.	1	C.	Navst. p. Mar.	1	N.	(10) Petra v ok.
2	S.	Marc. a Petra	2	P.		2	P.	Stěpána pap.
3	C.	Erasmu b.	3	S.		3	U.	Nalez. a Štěp.
4	P.		4	N.	(8) Prok. op.	4	S.	
5	S.	Bonifacia b.	5	U.	(M. J. Hus.)	4	P.	Matky b. evař.
6	N.	(2)	6	U.	Vilhelma b.	5	P.	Prosv. Krist. p.
7	P.		7	S.	Kyliana a Ivo	6	P.	Aty m.
8	U.	Medarda b.	8	C.		7	N.	
9	S.	Prima a Felic.	9	P.	Sežán bratr.	8	P.	(11) Cyr. a tov.
10	P.		10	S.		9	P.	Romana m.
11	P.	Barnabáše ap.	11	N.	(7)	10	U.	Vyvrnce m.
12	S.		12	P.	Markety p.	11	C.	Tiburcia m.
13	P.		13	U.		12	C.	Nlary p.
14	N.	(3)	14	C.	Rosekldní ap.	13	P.	Hippolyta m.
15	U.	Vito muž.	15	P.		14	S.	
16	S.		16	P.		15	N.	(12) Na n. v. M.
17	C.		17	S.	Alexia vyan.	17	U.	
18	P.	Marka i Marc.	18	N.	(8) Arnolfa b.	18	S.	Agapita m.
19	S.	Protas. i Gerv.	19	P.		19	C.	Štěpána kr.
20	N.	(4)	20	U.		20	P.	
21	P.	Albana m.	21	S.	Procedy p.	21	S.	
22	U.	X tisíc rytů.	22	C.	Matějí Apol.	22	N.	(13) Tlm. a Syn.
23	P.	Jana Křtit.	23	P.	Apolinária m.	23	U.	Bartolom. ap.
24	S.		24	S.	Kristaly p.	24	U.	
25	P.	Jana Burjens.	25	N.	(9) Jak. ap.	25	S.	
26	S.		26	P.	Anny vd.	26	C.	
27	N.	(5) VII usnul.	27	U.		27	P.	Rufo m.*
28	P.	Petra a Pavla	28	S.	Pastalonsa m.	28	S.	Augustina b.
29	U.	Famá. a Pav.	29	C.	Marty p.	29	N.	(14) Štěp. a J.
30	S.		30	P.	Albana m.	30	P.	Štěp. a Zbott.
			31	S.		31	U.	



Únor		Březen		Duben		Květen			
1 P. U. S. C. S.	Brigity p. Oádr. P. M. Blateje bisk.	1 P. O. S. C. S.	Kunhuty p. Pfen. z. Vdc.	1 C. P. S.	(1) Ústřední.	1 S. P. S.	Philipp n. Jan.		
2 P. S. C. S.	Háry p. Doroty p.	2 P. O. S. C. S.		3 P. S. C. S.		2 N. P. S.	(2) Řepl. Sag. Nol. a. Křtíc.	2 P. S. C. S.	Plorians m.
3 P. S. C. S.		3 P. O. S. C. S.		4 N. P. S.		4 U. S. C. S.	(1) Ústřední.	4 U. S. C. S.	Gotharda b.
4 P. S. C. S.		4 P. O. S. C. S.		5 P. S. C. S.		5 U. S. C. S.		5 U. S. C. S.	Wlasp. plák.
5 P. S. C. S.		5 P. O. S. C. S.		6 P. S. C. S.		6 U. S. C. S.		6 U. S. C. S.	Stranivna b.*
6 P. S. C. S.		6 P. O. S. C. S.		7 N. P. S.		7 U. S. C. S.		7 U. S. C. S.	
7 N. P. S.	Galatuzelma.	7 N. P. S. C. S.	(4) Last. Tom.	8 N. P. S.		8 N. P. S.			
8 P. S. C. S.		8 P. O. S. C. S.		9 P. S. C. S.		9 P. S. C. S.			
9 P. S. C. S.	Apollonie p. Papalec.	9 P. O. S. C. S.		10 P. S. C. S.		10 P. S. C. S.			
10 P. S. C. S.		10 P. O. S. C. S.		11 N. P. S.	(2) Blazioroda.	11 P. S. C. S.	(8) Izabel. Gord. i Epim.		
11 P. S. C. S.		11 P. O. S. C. S.		12 P. S. C. S.		12 P. S. C. S.			
12 P. S. C. S.		12 P. O. S. C. S.		13 U. S. C. S.		13 U. S. C. S.	Pankrác m. Serracis.		
13 P. S. C. S.		13 P. O. S. C. S.		14 N. P. S.		14 N. P. S.			
14 P. S. C. S.	(1) Ivesc. Val.	14 N. P. S. C. S.	(6) Julina. Longina m. Cyniska m. Kedyry p.	15 U. S. C. S.		15 U. S. C. S.			
15 P. S. C. S.		15 P. O. S. C. S.		16 P. S. C. S.		16 P. S. C. S.			
16 P. S. C. S.	Juliany p. SD.	16 P. O. S. C. S.		17 S. C. S.		17 S. C. S.			
17 P. S. C. S.		17 P. O. S. C. S.		18 N. P. S.	(1) Jekliata.	18 N. P. S.			
18 P. S. C. S.		18 P. O. S. C. S.		19 P. S. C. S.		19 P. S. C. S.			
19 P. S. C. S.		19 P. O. S. C. S.		20 P. S. C. S.		20 P. S. C. S.			
20 P. S. C. S.	Korony p. SD.	20 P. O. S. C. S.		21 S. C. S.		21 S. C. S.	Potenc. p. SD.		
21 N. P. S.	(2) Reminiscens. Stof. a. Petra.	21 N. P. S. C. S.	(6) Květa.	22 S. C. S.		22 S. C. S.			
22 P. S. C. S.		22 P. O. S. C. S.		23 F. S. S.		23 F. S. S.			
23 U. S. C. S.		23 U. S. C. S.		24 S. S.		24 S. S.			
24 S. C. S.	Matěje op. Valpurgy p.	24 S. C. S.	Zel. Zvat. p. M. Velký. Sisk.	25 N. P. S.	(4) Čestata.	25 U. S. C. S.	St. Trojice.		
25 P. S. C. S.		25 P. O. S. C. S.		26 P. S. C. S.		26 P. S. C. S.	Urbana m. p. p.		
26 P. S. C. S.		26 P. O. S. C. S.		27 U. S. C. S.		27 U. S. C. S.			
27 S. S.		27 S. S.		28 P. S. C. S.		28 P. S. C. S.	Salva tka.		
28 N. P. S.	(3) Oeal.	28 N. P. S. C. S.	Valkomaa.	29 P. S. C. S.		29 P. S. C. S.			
29 P. S. C. S.		29 P. O. S. C. S.		30 S. C. S.		30 S. C. S.			
30 P. S. C. S.		30 P. O. S. C. S.		31 P. S. C. S.		31 P. S. C. S.			
31 P. S. C. S.		31 S. S.					(1) Petronelly p.		
Září		Říjen		Listopad		Prosinec			
1 S. S. C. S.	Jiří op.	1 P. S. S.	Remigia vyan. Leodegaria.	1 P. S. C. S.	Václavůvých Dušiček.	1 S. S. C. S.			
2 P. S. C. S.		2 S. S.		2 U. S. C. S.		2 P. S. C. S.			
3 P. S. C. S.		3 S. S.		3 P. S. C. S.		3 P. S. C. S.			
4 P. S. C. S.		4 P. S. C. S.	(14) Front. vyan.	4 U. S. C. S.		4 S. S.	Barbara p.		
5 N. P. S.	(16) Viktor. m.	5 N. P. S. C. S.		5 P. S. C. S.	Linhart. vyan.	5 N. P. S.	(2) Mikuláš b.		
6 P. S. C. S.		6 U. S. C. S.		6 P. S. C. S.		6 P. S. C. S.			
7 P. S. C. S.		7 S. C. S.	Merka pap.	7 N. P. S.	(24) Týr korunov.	7 P. S. C. S.			
8 P. S. C. S.	Naroc. p. Mar. Gorgonia m.	8 P. S. C. S.		8 P. S. C. S.	Theodora m.	8 P. S. C. S.	Poděl p. M.		
9 P. S. C. S.		9 P. S. C. S.	Dívka s. fop.	9 U. S. C. S.	Převa. a. Lid. Martina b.	9 P. S. C. S.			
10 P. S. C. S.		10 P. S. C. S.		10 P. S. C. S.	Pál bratř.	10 P. S. C. S.			
11 P. S. C. S.		11 P. S. C. S.	(30)	11 P. S. C. S.		11 P. S. C. S.			
12 N. P. S.	(16)	12 U. S. C. S.	Kolmas.	12 P. S. C. S.	Brickla b.	12 N. P. S.	(15) Lucie p.		
13 P. S. C. S.		13 P. S. C. S.	Kalixa pap. Hedvika.	13 P. S. C. S.		13 U. S. C. S.	Nikata b. SD.		
14 P. S. C. S.	Pouřč. s. R. M. SD.	14 P. S. C. S.		14 N. P. S.	(26)	14 S. C. S.			
15 P. S. C. S.		15 P. S. C. S.	Ilava op.	15 U. S. C. S.		15 P. S. C. S.	Moudr. b. SD. SD.		
16 P. S. C. S.	Lidmily m.* Lamperta. SD.	16 P. S. C. S.		16 P. S. C. S.		16 P. S. C. S.			
17 P. S. C. S.		17 N. P. S.	(21) Lukáš ev.	17 S. C. S.		17 P. S. C. S.			
18 P. S. C. S.		18 P. S. C. S.		18 P. S. C. S.		18 P. S. C. S.			
19 N. P. S.	(17)	19 U. S. C. S.		19 P. S. C. S.	Alžběty vd.	19 N. P. S.	(4)		
20 P. S. C. S.		20 S. S.		20 S. S.		20 U. S. C. S.	Tomáš op.		
21 U. S. C. S.	Matouše op. Mauricia s. tov.	21 P. S. C. S.	XI tisíc děvic. Korduly p. Beverna b.	21 N. P. S.	(28) Oba. p. M. Cecillie p.	21 P. S. C. S.			
22 P. S. C. S.		22 P. S. C. S.		22 P. S. C. S.		22 P. S. C. S.			
23 P. S. C. S.		23 P. S. C. S.		23 U. S. C. S.	Milmentia pap.	23 P. S. C. S.			
24 P. S. C. S.	Početl a. Jana.	24 N. P. S.	(32) Kolumb. b. Kláspaa m.	24 S. S.	Chryzogona m. Kateřiny p. Lina pap.	24 P. S. C. S.	Alžběty ucer. Naroc. Kr. p.		
25 N. P. S.		25 P. S. C. S.		25 P. S. C. S.		25 P. S. C. S.			
26 N. P. S.	(18)	26 P. S. C. S.		26 P. S. C. S.		26 P. S. C. S.	Štěpána m. Jana ev. Mladůček. Tomáš b.		
27 P. S. C. S.	Komy a Dam. Václava m. Michala areb. Jeronyma uč.	27 S. S.		27 S. S.		27 P. S. C. S.			
28 P. S. C. S.		28 P. S. C. S.		28 P. S. C. S.	(1) Advent. Batsrpina b. Ondřeje op.	28 P. S. C. S.			
29 P. S. C. S.		29 P. S. C. S.		29 P. S. C. S.		29 P. S. C. S.			
30 P. S. C. S.		30 S. S.		30 U. S. C. S.		30 P. S. C. S.			
31 P. S. C. S.		31 N. P. S.	(25) Qstaa. m.			31 P. S. C. S.	Silvestra pap.		



520

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIEJulijánský  
kalendář:

60. 761.  
722. 885.  
877. 963.  
940. 1019.  
1026. 1107.  
1114. 1276.  
1337. 1395.  
1320. 1324.  
1261. 1291.  
1240. 1322.  
1204. 1462.  
1472. 1621.  
1562. 1636.  
1619. 1662.

Gregoriánský  
kalendář:

1607. 1622.  
1671. 1682.  
1726. 1766.  
1807. 1812.  
1866. 1902.  
1941. 1950.  
2043. 2054.  
2066. 2111.  
2114. 2122.  
2195.

## Přestupný rok

Leden		Únor		Leden	
1	N. Sv. Anny	1	S. Brigity p.	1	Č. Nový rok
2	Č. Oktáv s. Štěp.	2	N. Šte. Od. P. M.	2	P. Okt. s. Štěp.
3	P. Okt. s. Jan. ev.	3	P. Řehoře bisk.	3	S. Okt. s. Jan. ev.
4	S. Okt. Štěpána b.	4	U. O. S.	4	N. Okt. Štěpána b.
5	N. (1)	5	Č. Hlavy p.	5	P. Okt. Štěpána b.
6	P. (1)	6	Č. Doroty p.	6	U. Tři kráží
7	Č. Tři kráží	7	P. S.	7	P. Erhabta bisk.
8	P. Erhabta bisk.	8	N. S.	8	Č. Juliana muč.
9	Č. Juliana muč.	9	N. Gungag.	9	P. Juliana muč.
10	P. Pavla poust.	10	P. Muzulácký p.	10	S. Pavla poust.
11	N. (1)	11	Č. S.	11	N. (1)
12	P. (1)	12	Č. Papalac.	12	P. (1)
13	U. Okt. Tři kráží	13	Č. Valent. m.	13	U. Okt. Tři kráží
14	S. Štefaněho kn.	14	P. S.	14	S. Štefaněho kn.
15	Č. Neura opat.	15	Č. S.	15	Č. Neura op.
16	P. Marcella pap.	16	N. (1) Im. Jul. p.	16	P. Marcella pap.
17	S. Friský pany.	17	P. S.	17	S. Anton. muč.
18	N. (1)	18	U. S.	18	N. (1)
19	N. (1)	19	U. S.	19	N. (1)
20	Č. Fob. a Sebest.	20	N. Korony p.	20	U. Fob. a Sebest.
21	P. An. Ský s.	21	Č. S.	21	P. An. Ský s.
22	S. Vincence m.	22	Č. S.	22	S. Vincence m.
23	Č. Zehnoub. p. N.	23	N. (2) Maria.	23	Č. Zehnoub. p. N.
24	P. Fannocia ap.	24	U. (Den pšov.)	24	P. Fannocia ap.
25	N. Obr. s. Pavla	25	U. Mladý ap.	25	N. Obr. s. Pavla
26	N. S.	26	Č. S.	26	N. S.
27	N. S.	27	U. Valpurgy p.	27	N. S.
28	N. S.	28	Č. S.	28	N. S.
29	N. S.	29	P. S.	29	N. S.
30	N. S.	30	P. S.	30	N. S.
31	P. Adalguny p.	31	P. S.	31	N. S.

Červen		Červenec		Srpen	
1	P. Nikodema m.	1	S. Navta p. Mar.	1	S. Petra v ohn.
2	U. Marcell. a Petra	2	Č. S.	2	N. (10) Štěp. pap.
3	P. Erasmus b.	3	P. S.	3	P. Naier. s. Štěp.
4	N. (1)	4	N. Prokopu op.	4	U. S.
5	P. Bonifacia b.	5	N. (2)	5	S. Manky b. sv. P.
6	S. (1)	6	P. (1) Jan. Huat.	6	Č. Prom. a. Mat. p.
7	N. (2)	7	U. Villibalde b.	7	P. Afry m.
8	P. Medarda h.	8	N. Křišťana s. tov.	8	S. Cyrila s. tov.
9	U. Prima s. Felic.	9	Č. S.	9	N. (11) Roman. m.
10	N. (1)	10	P. S.	10	P. Vincence m.
11	Č. Barnabáše ap.	11	N. S.	11	U. Tiburtia m.
12	P. S.	12	N. (2)	12	S. Klery p.
13	N. (1)	13	P. Markéty p.	13	Č. Hippolyta m.
14	N. (3)	14	U. Noceimál ap.	14	P. S.
15	P. Vláď muč.	15	Č. S.	15	S. Na s. ve. p. M.
16	Č. S.	16	P. S.	16	N. (12)
17	P. S.	17	P. Alexia vysn.	17	P. S.
18	Č. S.	18	U. Arnalfo b.	18	U. Agapla m.
19	P. S.	19	N. (3)	19	S. Sappena ir.
20	N. (1)	20	P. S.	20	Č. S.
21	P. Alibana m.	21	U. Praxody p.	21	P. S.
22	V. tálac rytín.	22	S. Mát. Magd.	22	S. Tim. s. Synfor.
23	N. (1)	23	Č. Apollinária m.	23	N. (13)
24	P. Jana Křtít.	24	Č. Kristiny p.	24	U. Bartoloni. ap.
25	N. (1)	25	S. Jakuba ap.	25	Č. S.
26	P. S.	26	N. (4) Anny vd.	26	Č. S.
27	N. (1)	27	U. Pantaleona m.	27	Č. S.
28	N. (1)	28	U. Marty p.	28	Č. S.
29	U. Pav. a Pav. ap.	29	S. Abdona m.	29	S. S.
30	P. Pav. a Pav. ap.	30	Č. S.	30	N. (14) Štef. v. Zb.
31	P. S.	31	P. S.	31	P. S.



Únor		Březen		Duben		Květen	
1 N.	Gen. Brig. p.	1 N.	(3) Ouk.	1 N.		1 P.	Př. a Juk.
2 P.	ÚčMF. P. M.	2 P.		2 P.		2 S.	Sigmunda kr.
3 P.	Riaseje blok.	3 U.	Kunhuty p.	3 S.		3 N.	(16) Rogat.
4 S.		4 P.	Přem. a. Furl.	4 S.	Amalrož b.	4 P.	Florians m.
5 S.		5 P.		5 N.	(1) Osmalmo.	5 U.	Otharda b.
6 P.	Iláky p.	6 P.		6 P.		6 U.	S. Jana v olej.
7 P.	Doroty p.	7 P.	Tomáše z Ag.	7 U.		7 U.	Velep. pláš.
8 S.		8 P.		8 N.		8 P.	Stimulína b.*
9 N.	Guineag.	9 N.	(4) Lestora.	9 N.		9 S.	
10 P.	Apollenie p.	10 P.		10 P.	Des svátost.	10 N.	(4) Ešmal.
11 U.	Skolastiky p.	11 U.		11 S.	Lva pap.	11 P.	
12 P.	Pogolec.	12 P.		12 N.		12 U.	Panžráce m.
13 P.		13 P.	Rehoře pap.	13 N.	(2) Blavic.	13 S.	Serváce.
14 S.		14 S.		14 U.		14 P.	Zofie p.
15 N.	Valent. m.	15 N.	(5) Jidka.	15 U.	Tib. a Valer. m.	15 P.	
16 N.	(11) Imoc.	16 P.	Cyrilka m.	16 P.	Heleny vd.	16 S.	
17 P.	Juliany p.	17 U.	Kedruty p.	17 S.		17 N.	Letnice
18 U.		18 P.		18 N.		18 P.	Potentiany p.
19 P.	SD.	19 U.		19 P.	(3) Jekab.	19 U.	SD.
20 P.	Korony p. KD.	20 P.	Benedikta op.	20 P.		20 P.	
21 S.	SD.	21 S.		21 P.		21 P.	SD.
22 N.	(12) Barmos.	22 N.	(6) Řehná.	22 U.	Jiřka.* Vojt.	22 S.	SD.
23 N.		23 P.		23 S.		23 S.	SD.
24 U.	Matěje op.	24 U.	Zvěř. p. Mar.	24 S.	Marka ev.	24 N.	Sv. Trojce.
25 P.	Valpurgy p.	25 P.	Zelený.	25 S.	(4) Cantala.	25 P.	Urbawa pap.
26 S.		26 P.	Vilít.	26 N.		26 U.	
27 P.		27 S.	Vilít.	27 U.	Vitalie m.	27 P.	
28 S.		28 N.	Valbonoa.	28 P.		28 S.	Solibe tva.
29 S.		29 P.		29 U.		29 P.	
30 S.		30 U.		30 P.		30 S.	
31 S.		31 U.		31 P.		31 N.	(1) Patronicky.

Září		Říjen		Listopad		Prosinec	
1 U.	Jiří op.	1 Č.	Remigie vyzn.	1 N.	(25) Vá. svat.	1 U.	
2 S.		2 P.	Leodegeria.	2 P.	Dušítek.	2 S.	
3 P.		3 S.		3 U.		3 P.	
4 P.	Viktorina m.	4 N.	(18) Froul. v.	4 S.		4 P.	Barbory p.
5 S.		5 P.		5 S.		5 P.	
6 N.	(18)	6 U.	Marka pap.	6 P.	Zimhart. vyam.	6 N.	(2) Mikuláš b.
7 P.		7 S.		7 S.		7 P.	
8 U.	Narosa p. Mar.	8 N.	Divide a tov.	8 N.	(26) Čtyr knt.	8 U.	Počti p. M.
9 S.	Gorgonia m.	9 P.		9 P.	Theodora m.	9 S.	
10 Č.	Pos. kap. Václ.	10 S.		10 U.	Přem. a. Lid.	10 Č.	
11 P.	Prota a Jactnt.	11 N.	(30)	11 S.	Martina b.	11 P.	
12 S.		12 P.		12 Č.	Pěti bratrů.	12 S.	
13 N.	(14)	13 U.	Kolmana.	13 P.	Oráčka b.	13 N.	(3) Lucie p.
14 P.	Pouřá. a. Křtíc.	14 S.	Kaluzta pap.	14 S.		14 P.	Nikola b.
15 U.		15 P.	Hedviky.	15 U.	(28)	15 U.	SD.
16 P.	Lidvaly * SD.	16 P.	Narvia op.	16 P.	Otmara op.	16 P.	Moudr. bož.
17 S.	Lamperta b.	17 S.		17 Č.		17 P.	SD.
18 P.	SD.	18 N.	(31) Lukáš ev.	18 P.	Alebbty vd.	18 S.	SD.
19 S.	SD.	19 U.		19 S.		19 S.	
20 N.	(17)	20 P.	Xiřka děvic.	20 P.	Obět. p. Marie.	20 N.	(4) Tomáš op.
21 P.	Matouše op.	21 S.	Korduly p.	21 S.		21 P.	
22 U.	Nauricia a tov.	22 Č.	Saverina b.	22 N.	(26) Cecília p.	22 U.	
23 S.	Počti a. Jana.	23 P.	Kolombana b.	23 P.	Klimentia pap.	23 S.	
24 S.		24 U.		24 U.	Chrysozom m.	24 Č.	Stádry večer.
25 P.		25 P.	(22) Křtíp. m.	25 P.	Kalefing p.	25 P.	Narosa. Kr. p.
26 S.		26 S.		26 S.	Lisa pap.	26 S.	Stěpána m.
27 N.	(18) Koa. a D.	27 U.		27 P.		27 N.	Jana ev.
28 P.	Václava m.	28 P.	Šim. a Judy.	28 S.		28 P.	Mladýtek.
29 U.	Michala arch.	29 P.		29 N.	(1) Advent.	29 U.	Tomáš b.
30 S.	Jeronyma vd.	30 S.		30 P.	Onáje op.	30 S.	
31 S.		31 S.	Quintina m.	31 P.		31 Č.	Súvestra pap.

Juliánský kalendář:		Přestupný rok						Ledén		
		Ledén			Únor					
204*	777.	1	U.	Nový rok	1	P.	Brigity p.	1	S.	Nový rok
208*	867.	2	S.	Oktáv s. Štěp.	2	S.	Očůf. P. M.	2	S.	Oktáv s. Štěp.
872*	961.	3	S.	Okt. s. Jana ev.	3	N.	Bas. Blažeje.	3	P.	Okt. s. Jana ev.
925.	1035.	4	P.	Okt. Mladětek.	4	U.		4	S.	Okt. Mladětek.
1045.	1087.	5	P.		5	U.	Ilaty p.	5	N.	
1118.	1130.	6	N.	TH králů.	6	S.	Duroty p.	6	P.	TH králů.
1141.	1152*	7	P.		7	S.		7	U.	
1214.	1225.	8	U.	Erharta bisk.	8	P.		8	S.	Erharta bisk.
1236*	1268.	9	S.	Juhana muč.	9	P.	Apollonie p.	9	P.	Juhana muč.
1320*	1379.	10	P.	Pavla poust.	10	N.	Gum. škol. p.	10	P.	Pavla poust.
1404*	1483.	11	P.		11	P.		11	S.	
1494.	1567.	12	S.		12	U.		12	N.	(1)
1578.	1589.	13	N.	(1)	13	U.	Feoac.	13	P.	Okt. TH králů
1621.	1662.	14	P.	(1) Afrazeého km.	14	S.	Valentina m.	14	U.	Afrazeého km.
1673.	1684*	15	U.	Maura opala.	15	P.		15	U.	Maura opala.
		16	S.	Marcella pap.	16	S.	Juliany p.	16	S.	Marcella pap.
		17	P.	Anton. poust.	17	N.	(1) Imocant.	17	P.	Anton. poust.
		18	P.	Prisky n.	18	P.		18	S.	Prisky n.
		19	S.		19	U.		19	N.	(2)
		20	N.	(2) Fab. a Deb.	20	S.	Kerony p. SD.	20	P.	Fab. a Deb.
		21	P.	Anešky p.	21	S.		21	U.	Anešky p.
		22	U.	Vincenciu m.	22	P.	St. s. Pet. SD.	22	S.	Vincenciu m.
		23	S.	Zasnoub. p. M.	23	S.		23	P.	Zasnoub. p. M.
		24	P.	Timothea ap.	24	N.	(2) Rev. (D. pl.)	24	P.	Timothea ap.
		25	P.	Obróc. s. Pav.	25	U.	Mateje ap.	25	S.	Obróc. s. Pav.
		26	S.	Polycarpa b.	26	P.	Valpurgy p.	26	N.	Polycarpa b.
		27	N.	Sep. Jana Zlat.	27	S.		27	P.	Sep. Jana Zlat.
		28	P.	Karla Vel.	28	U.		28	U.	Karla Vel.
		29	S.		29	S.		29	S.	
		30	P.	Adelgundy p.	30	P.		30	C.	Adelgundy p.
		31	C.		31	P.		31	P.	
Gregoriánský kalendář:		Červen			Červenec			Srpen		
1605.	1614.	1	N.	(1) Nikod. m.	1	U.		1	P.	Petra v okou.
1655.	1687.	2	P.	Marcell. a Petra.	2	S.	Navt. p. Mar.	2	S.	Seopána pap.
1696.	1765.	3	U.	Erasmu b.	3	P.		3	N.	(10) Mal. s. Štěp.
1768.	1772.	4	S.		4	P.	Prokopa op.	4	P.	
1823.	1834.	5	P.	Bonifacia b.	5	S.		5	U.	Matky b. m.
1902.	1976.	6	S.		6	N.	(6) (M. J. Hus) Vilihelma b.	6	S.	From. Kr. p.
1986.	1997.	7	P.		7	U.	Kyriana s tov.	7	C.	Atry m.
2059.	2078.	8	N.	(2) Medarda b.	8	U.		8	P.	Cyrilka s tov.
2081.	2092*	9	P.	Prima a Felc.	9	S.		9	S.	Romana m.
2127.	2138.	10	U.		10	P.	Sošmi bratři.	10	N.	(11) Vavřinec.
2149		11	S.	Barnabáše ap.	11	P.		11	P.	Tiburcia m.
		12	P.		12	S.		12	U.	Klary p.
		13	P.		13	N.	(7) Markety p.	13	S.	Hippolyta m.
		14	S.		14	P.		14	P.	
		15	N.	(3) Víta m.	15	U.	Rozsední op.	15	P.	Na w. vs. p. M.
		16	P.		16	S.		16	S.	
		17	U.	Marka i Marc.	17	C.	Alexis vyan.	17	N.	(12) Agapita m.
		18	S.	Protas. i Gerv.	18	P.	Arnolfa b.	18	U.	
		19	P.		19	S.		19	U.	Štěpána kr.
		20	S.	Albana m.	20	N.	(8) Přexedy p.	20	S.	
		21	N.	(4) X tisc ryt.	21	P.	Madř. Magd.	21	C.	Tim. a Symon.
		22	P.		22	U.	Apollině m.	22	P.	
		23	U.	Jana Křtí.	23	S.	Krstiny p.	23	S.	
		24	P.		24	C.	Jakuba ap.	24	N.	(13) Bartol.
		25	S.	Jana Bar.	25	P.	Anny vd.	25	P.	
		26	P.	VII usulřch.	26	S.		26	U.	
		27	P.		27	N.	(9)	27	S.	Rufa m.*
		28	S.		28	P.	Pantaleona m.	28	C.	Agustina b.
		29	N.	(6) Pet. a Pav.	29	U.	Marty p.	29	P.	Stěp. s. Jann.
		30	P.	Famát. s. Pav.	30	S.	Abdona m.	30	S.	Štean. s Ebof.
		31	C.		31	C.		31	N.	(14)



Únor		Březen		Duben		Květen		
1 S.	Rigntly p.	1 S.		1 O.		1 C.	Philip a Jak.	
2 N.	Sex. Oč. P. M.	2 N.	(8) Otok.	2 S.	Ambrož b.	2 P.	Sigmund kr.	
3 P.	Blátoje b.	3 P.	Kunhata p.	3 O.		3 P.	3 S.	Vol. a. Křída.
4 O.		4 U.	Přem. a. Václ.	4 P.		4 S.	4 N.	(6) Řeget. Flor.
5 S.	Háty p.	5 P.		5 O.		(1) Gualmoda.	5 P.	Gothard b.
6 P.	Doroty p.	6 P.	Tomáše a Ag.	6 N.		6 O.	6 O.	S. Jana v oleji.
7 S.		7 P.		7 P.		7 O.	7 P.	Wl. p. Stan.*
8 N.		8 O.		8 O.		8 P.	Gord. i Rpm.	
9 N.	Galesraga.	9 N.	(4) Lantara.	9 P.		9 P.	(8) Euzab.	
10 P.	Školastický p.	10 P.		10 O.		10 S.	Pankrác m.	
11 O.		11 O.		11 P.	Deo vřít. Lva.	11 P.	Survacia m.	
12 S.	Popele.	12 S.	Rehoře pap.	12 S.		12 O.	Sofie p.	
13 C.		13 O.		13 O.		13 P.	(8) Euzab.	
14 P.	Valentína m.	14 P.	Longina muř.	14 P.	(2) Blazic.	14 P.	Pankrác m.	
15 S.		15 S.		15 O.	Th. a Valer. m.	15 P.	Survacia m.	
16 N.	(1) Isovca.	16 N.	(8) Jirka.	16 P.	Heleny va.	16 P.	Sofie p.	
17 P.		17 P.	Kedruhy p.	17 O.		17 O.		
18 O.		18 O.		18 P.		18 P.	Leotica.	
19 C.		19 C.		19 S.		19 P.	Potenciandy p.	
20 C.	Korovy p.	20 S.		20 N.	(3) Jind.	20 C.		
21 P.	Str. a. Pef. SD.	21 P.	Benedikta op.	21 P.	Jiřko. * Vojt.	21 P.	SD.	
22 S.		22 S.		22 O.		22 S.	SD.	
23 N.	(2) Remona.	23 N.	(8) Květin.	23 S.		23 P.	SD.	
24 P.	Matěje op.	24 P.		24 C.		24 S.		
25 S.	Valpurga p.	25 O.	Eudot. p. Nar.	25 P.	Marka ev.	25 N.	St. Trojso.	
26 C.		26 P.	Hádala m.	26 S.		26 P.		
27 P.		27 C.	Zelen.	27 N.	(4) Casteln.	27 O.		
28 S.		28 P.	Valdy.	28 P.	Vitalie m.	28 P.		
29 P.		29 S.	Ma.	29 O.		29 P.	Sotko Wa.	
30 S.		30 N.	Valkeosa.	30 O.		30 P.		
31 S.		31 P.		31 S.		31 S.	Petronelly p.	

Září		Říjen		Listopad		Prosinec	
1 P.	Jiří op.	1 S.	Remiga vyzn.	1 S.	Václav svat.	1 P.	
2 O.		2 C.	Loodagaria.	2 N.	(2) Viktorina.	2 O.	
3 S.		3 P.		3 P.	Duřitek.	3 P.	
4 P.	Viktorina m.	4 S.	Frant. uprn.	4 O.		4 P.	Barbory p.
5 S.		5 N.	(19)	5 S.		5 P.	
6 N.		6 P.	Marka pap.	6 O.	Linharta vyz.	6 S.	Mikuláše b.
7 O.		7 O.		7 P.		7 S.	
8 P.	(18) Naro. p. Mar.	8 S.	Diáka a tov.	8 S.	Čtyr korouev.	8 O.	(3) Početí p. Nar.
9 O.	Gorgonia m.	9 C.		9 N.	(24) Theodora.	9 P.	
10 C.	Pos. kap. Václ.	10 P.		10 O.	Přem. a Lidm.	10 S.	
11 P.	Prota a Jactat.	11 S.		11 P.	Martina b.	11 P.	
12 S.		12 N.	(20)	12 O.	Pač bratr.	12 P.	
13 S.		13 P.	Kolmana.	13 S.	Briektao b.	13 S.	Lucie p.
14 N.	(16) Pav. a. Zř.	14 O.	Kařena pap.	14 P.		14 S.	(3) Křesla b.
15 P.		15 O.	Neřivky.	15 S.		15 P.	
16 O.	Lidmily m.*	16 C.	Havla op.	16 S.	(28) Otmera.	16 P.	Moudr. b. SD.
17 S.	Lamperta SD.	17 P.	Lukáše ev.	17 O.		17 C.	
18 C.		18 S.		18 P.		18 P.	SD.
19 P.		19 N.	(21)	19 S.		19 S.	SD.
20 S.		20 P.		20 C.	Alberty od.	20 S.	
21 N.	(17) Matouše.	21 O.	Xř třešle děvic	21 P.	Obě. p. Marie.	21 N.	(4) Tomáše op.
22 P.	Mauricia a tov.	22 S.	Korduly p.	22 S.	Cecilia p.	22 P.	
23 O.		23 C.	Severna b.	23 O.		23 O.	
24 S.	Početí a Jana.	24 P.	Kolumbana b.	24 P.	(26) Klimentia.	24 P.	Štědrý večer.
25 C.		25 S.	Křipčina m.	25 O.	Chrysoq. m.	25 P.	Naro. Kr. p.
26 P.		26 N.		26 P.	Kateřiny p.	26 P.	Štěpána m.
27 S.	Kosmy a Dem.	27 O.	(22)	27 S.	Lisa pap.	27 S.	Jana ev.
28 N.	(18) Václ. m.	28 P.	Šim. a Judy.	28 C.		28 N.	Miroslava.
29 P.	Mikolaš oroh.	29 O.		29 P.		29 P.	Tomáše b.
30 O.	Jeronyma ut.	30 C.		30 S.	Seturnia b.	30 O.	
		31 P.	Quintina m.	31 N.	(1) Adv. Ondř.	31 S.	Šilvestra pap.



524

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIEJulijánský  
kalendář:

709, 718,  
729\*, 793,  
804\*, 810,  
823, 894,  
906, 967,  
978, 987,  
1000\*, 1041,  
1062, 1073,  
1084\*, 1146,  
1167, 1182\*,  
1241, 1247,  
1252\*, 1331,  
1336\*, 1342,  
1416, 1426,  
1437, 1499,  
1610, 1621,  
1622\*, 1653,  
1694, 1606,  
1616\*, 1678,  
1699, 1700\*.

Gregoriánský  
kalendář:

1419, 1630,  
1641, 1652\*,  
1709, 1730\*,  
1771, 1782,  
1798, 1839,  
1850, 1861,  
1872\*, 1907,  
1918, 1929,  
1991, 2013,  
2024\*, 2086,  
2097, 2143,  
2154, 2165,  
2176\*

## Přestupný rok

Leden		Únor		Leden	
1 P.	Nový rok	1 Č.	Božstvy p.	1 Ú.	Nový rok
2 O.	Oktáv a. Štěp.	2 P.	Oruř. P. M.	2 S.	Oktáv a. Štěp.
3 S.	Okt. a Jana ev.	3 S.	Blazeje b.	3 Č.	Okt. a Jana ev.
4 P.	Okt. Mladětick.	4 K.	Sergojana.	4 P.	Okt. Mladětick.
5 S.		5 P.	Haty p.	5 S.	
6 P.	TH králů.	6 U.	Doroty p.	6 P.	TH králů.
7 K.	(1)	7 S.		7 O.	(1)
8 P.	Riharia blak.	8 P.	Apollonie p.	8 U.	Erbaris blak.
9 O.	Juliana muč.	9 S.	Skolnastiky p.	9 P.	Juliana muč.
10 S.	Pavla poust.	10 N.		10 P.	Pavla poust.
11 P.		11 N.	Genjeag.	11 S.	
12 S.		12 P.		12 S.	
13 P.	Okt. TH králů	13 U.		13 N.	(1)
14 K.	(2) Elnain. An.	14 S.	Popel. Václav.	14 P.	Afnaticho km.
15 O.	Maura opata.	15 Č.		15 O.	Maura opata.
16 P.	Marcella pap.	16 P.	Juliany p.	16 S.	Marcella pap.
17 S.	Anton. poust.	17 S.		17 Č.	Anton. poust.
18 P.	Fršky p.	18 N.	(1) Isocavi.	18 P.	Fršky p.
19 S.		19 P.		19 S.	
20 P.	Pab. a Reb.	20 U.	Korovy p.	20 N.	(2) Pnb. a Reb.
21 N.	(3) Aněcky p.	21 S.	Stol. a Petra.	21 P.	Aněcky p.
22 O.	Vincencia m.	22 Č.		22 O.	Vincencia m.
23 P.	Zaanoub. p. M.	23 P.	(Dea pěst.) SD.	23 S.	Zaanoub. p. M.
24 S.	Timothea ap.	24 S.		24 Č.	Timothea ap.
25 P.	Obr. a Pavla.	25 N.	(2) Rom. Muč.	25 P.	Obr. a Pavla.
26 S.	Polykarpa b.	26 U.	Valpury.	26 S.	Polykarpa b.
27 P.	Jana Zlatoust.	27 P.		27 N.	Svět. Jana Zl.
28 K.	Svpt. Karla V.	28 S.		28 P.	Karla Vel.
29 O.		29 Č.		29 U.	
30 P.	Adelgundy p.	30 P.		30 S.	Adelgundy p.
31 S.		31 S.		31 Č.	

Červen		Červenec		Srpen	
1 S.	Nikodema m.	1 P.	Navst. p. Mar.	1 Č.	Petra v oho.
2 N.	(1) Marc. a Patr.	2 O.		2 P.	Stěpána pap.
3 P.	Erasm.	3 S.	Prokopa op.	3 S.	Nalez. a Štěp.
4 O.		4 Č.	(M. J. Huak.)	4 N.	(10)
5 S.	Ronsfana b.	5 P.	(6) Vilibal. b.	5 O.	Matky b. an.
6 P.		6 S.	Kyhona a tov.	6 P.	Prom. Kr. p.
7 S.	Medarda b.	7 N.	Sedm. bratr.	7 S.	Atry m.
8 N.	(2) Prim. a Fel.	8 P.		8 Č.	Cyrilka a tov.
9 O.	Bernaběe ap.	9 U.		9 P.	Romana m.
10 P.		10 S.		10 S.	Vauvncr m.
11 S.		11 Č.	Markty p.	11 N.	(11) Tiburna.
12 P.		12 P.		12 P.	Klery p.
13 S.		13 S.		13 O.	Hippolyta m.
14 P.		14 N.	(7)	14 S.	
15 S.	Vito m.	15 P.	Rozsedini op.	15 Č.	No n. ev. p. M
16 N.	(3)	16 O.		16 P.	
17 P.	Marka i Marc.	17 S.	Alexia vyzn.	17 S.	
18 S.	Protas. i Gerv.	18 Č.	Arnolfa b.	18 P.	
19 P.		19 P.		19 S.	
20 S.		20 S.		20 O.	Štěpán kr.
21 P.	Albana m.	21 N.	(8) Praxedy p.	21 S.	
22 S.	X uacivl'0.	22 P.	Moc. Mgld.	22 Č.	Tim. a Symler.
23 P.		23 O.	Apollinise m.	23 P.	
24 S.	Jana Křtit.	24 S.	Kristiny p.	24 S.	Bartolom. op.
25 P.		25 Č.	Jakuba op.	25 N.	(12)
26 S.	Jana Bur.	26 P.	Any vd.	26 P.	
27 P.	VII osuljoh.	27 S.		27 O.	Rufo m.*
28 S.	Petra a Pavla	28 N.	(9) Pantal. m.	28 P.	Augustina b.
29 K.		29 P.	Marty p.	29 O.	Stěti a. Jana.
30 N.	(4) Pam. a Pav.	30 U.	Abdona m.	30 P.	Stana. a Zbeč.
31 S.		31 S.		31 S.	



Únor		Březen		Duben		Květen	
1 P.	Břestý p. Ošetr. p. M.	1 P.		1 P.		1 S.	PII. a Jak.
2 S.		2 S.		2 S.		2 P.	Symons br.
3 N.	Sax. Riaz. b.	3 N.	(3) Ovil.	3 P.	Ambrož b.	3 C.	Nol. a. K.Mit.
4 P.		4 P.	Přem. s. Vdcl.	4 C.		4 S.	Floriana m.
5 O.	Hlavy p.	5 O.		5 P.		5 N.	(4) Regina.
6 C.	Doroty p.	6 C.	Tomáše z Ag.	6 S.	(1) Osmoloda.	6 P.	S. Jana v oleji.
7 P.		7 P.		7 N.		7 O.	
8 S.	Apollonie p.	8 S.		8 P.		8 N.	Stanislava b.*
9 N.		9 N.		9 O.		9 P.	Vlasp. pák.
10 P.	Georg. Akol. p.	10 P.	(4) Lestara.	10 C.	Lea pap.	10 S.	Ord. i Epin.
11 S.		11 S.		11 P.	Des. Sedlás.	11 N.	
12 N.		12 N.	Rehoře pap.	12 O.		12 P.	(4) Enaul.
13 P.	Pogae.	13 P.		13 C.		13 S.	Servacia vyzn.
14 O.	Václava n.	14 O.	Longina m.	14 N.	(2) Eber. Tlb.	14 P.	
15 C.		15 C.	Cyriaka m.	15 O.	Heleasy vd.	15 S.	Sofie p.
16 P.	Juliany p.	16 P.		16 N.		16 P.	
17 S.	(1) Křesovstl.	17 S.	(5) Jubea.	17 O.		17 S.	
18 N.		18 N.		18 P.		18 N.	Letice
19 P.	Korovy p. SD.	19 P.		19 O.		19 P.	
20 O.		20 O.		20 C.		20 S.	
21 C.	Stol. s. Pal. SD.	21 C.	Benedikta op.	21 N.	(3) Jabilst.	21 O.	
22 P.		22 P.		22 O.	Jarcho.* Vojt.	22 P.	
23 S.		23 S.		23 C.		23 S.	
24 N.	(5) Rem. Mar.	24 N.	(6) Květak.	24 N.	Marka ev.	24 N.	Urban p. SD.
25 P.	Valpury p.	25 P.	Zofie p. Mar.	25 O.		25 P.	
26 O.		26 O.	Hestala m.	26 P.		26 S.	Sv. Trojka.
27 C.		27 C.		27 N.		27 O.	
28 P.		28 P.	Zeleny.	28 O.	(4) Čest. Vital.	28 P.	
29 S.		29 S.	Valty.	29 C.		29 S.	
30 N.		30 N.	Bilá.	30 P.		30 O.	Saňho Ma.
31 P.		31 P.	Valtasea.	31 O.		31 P.	Petronilly p.

Září		Říjen		Listopad		Prosinec	
1 N.	(14) Jůti op.	1 O.	Remigia vyzn.	1 P.	Václav svat.	1 N.	(1) Advent.
2 P.		2 S.	Leodagaria.	2 S.	Dulická.	2 P.	
3 O.		3 C.		3 N.	(23)	3 O.	Barbory p.
4 C.	Viktorina m.	4 P.	Prant. vyzn.	4 O.		4 C.	
5 P.		5 S.		5 S.	Linharta vyz.	5 P.	Mikuláše b.
6 S.		6 N.	(19) Marka pap.	6 C.		6 S.	
7 N.		7 O.		7 C.	Cyr. keranov.	7 S.	(2) Poč. p. M.
8 P.	(15) Nar. p. M.	8 P.	Divoš s tov.	8 P.	Theodora m.	8 O.	
9 O.	Gorgonia m.	9 S.		9 S.		9 P.	
10 C.	Pos. kap. Vdcl.	10 P.		10 O.	(24) Pt. a. Lid.	10 O.	
11 P.	Pruta s Janst.	11 P.		11 P.	Martina b.	11 P.	
12 S.		12 S.		12 O.	Páti bratři.	12 P.	
13 N.	Pos. s. Křídle.	13 N.	(20) Kolman.	13 S.	Brikotho b.	13 S.	Lucie p.
14 P.		14 P.	Kaluzia pap.	14 C.		14 S.	Mikasa b.
15 O.	(16) Lidmily m.*	15 O.	Hedviky.	15 P.		15 O.	(3)
16 C.	Lamperta b.	16 C.	Muvia op.	16 S.	Otmare op.	16 P.	Moudr. boží
17 P.		17 P.	Lukáše ev.	17 N.	(26)	17 O.	SD.
18 S.		18 S.		18 P.		18 P.	
19 N.		19 N.		19 O.	Alžběty vd.	19 O.	
20 P.	Antonár. SD.	20 P.	(21)	20 P.		20 P.	Tomáše. SD.
21 S.		21 S.	Kř. Marie děvic.	21 C.		21 S.	
22 N.	(17) Neur. s tov.	22 N.	Kordaly p.	22 N.	Obš. p. Marie.	22 O.	(4)
23 O.		23 O.	Severina b.	23 O.	Cecilie p.	23 P.	
24 P.	Početí s. Jana.	24 P.	Kolumbana b.	24 N.	Ženmiat. pap.	24 P.	Štěpán vceř.
25 S.		25 S.	Kriepina m.	25 O.		25 S.	Naroz. Kr. p.
26 N.		26 N.		26 P.		26 S.	Stěpna m.
27 P.	Kesny a Dam.	27 P.	(22)	27 O.	Liia pap.	27 P.	Jana ev.
28 S.	Václava m.	28 S.	Štm. a Judy.	28 C.		28 S.	Mladěfek.
29 N.	(18) Alchalu.	29 N.		29 P.	Saternia b.	29 O.	Tomáše b.
30 P.	Jeronyma vd.	30 P.	Quintia m.	30 S.	Oudřeje op.	30 P.	
31 S.		31 S.		31 O.		31 O.	Silvestra pap.



526

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

11

I Dubna.

Juliánský kalendář:		Přestupný rok					
		Leden			Únor		
731, 742,	751, 762,	1	N. Nový rok	1	S. Svatý p. Ondřej, P. M.	1	P. Nový rok
816, 826,	837, 847,	2	P. Oktáv a Svěp.	2	C. Oktáv, P. M.	2	U. Oktáv a Svěp.
837, 847,	910, 921,	3	U. Okt. a Jana ev.	3	P. Blatoje b.	3	S. Okt. a Jana ev.
932*, 944,	1006, 1016*,	4	S. Okt. Mladětek.	4	S.	4	C. Okt. Mladět.
1089, 1100*,	1179, 1184*,	5	7M krdlů.	5	N. Sesup Haty p. Doroty p.	5	S. 7M krdlů.
1263, 1274,	1347, 1358,	6	N. (1) Erhart b. Juliana muc. Pavla poust.	6	S. S.	6	P. Erhart bisk Juliana muc Pavla poust.
1369, 1431,	1443, 1453,	7	S. C.	7	U. S.	7	N. (1)
1464*, 1526,	1687, 1698*,	8	P. Okt. Th krala Afraťného kn	8	S. Apollonia p. školastický p.	8	A. P. Okt. Th kral
1621, 1632*,		9	S. C.	9	S. S.	9	U. Města op. Marcella p. Anton. poust. Prtký p.
		10	N. (2) Města op. Marcella pap. Anton. poust. Prtký p.	10	P. Gwogogog.	10	S. C.
		11	S. C.	11	U. Valentína m. Popela. Juliany p.	11	P. Anton. poust. Prtký p.
		12	U. S.	12	N. (1) Imocvit. Korony p.	12	S. Fab. a Reb. Anřký p.
		13	P. S.	13	P. S.	13	N. (2) Anřký s. Vincencia s. Zaanoub. p. Timothea ap. Obr. a Pavl. Polykarpa b. Jana Zlatost. Karla Vel.
		14	N. (2) Města op. Marcella pap. Anton. poust. Prtký p.	14	U. S.	14	N. (2) Anřký s. Vincencia s. Zaanoub. p. Timothea ap. Obr. a Pavl. Polykarpa b. Jana Zlatost. Karla Vel.
		15	S. C.	15	P. S.	15	N. (2) Anřký s. Vincencia s. Zaanoub. p. Timothea ap. Obr. a Pavl. Polykarpa b. Jana Zlatost. Karla Vel.
		16	N. (2) Města op. Marcella pap. Anton. poust. Prtký p.	16	C. S.	16	N. (2) Anřký s. Vincencia s. Zaanoub. p. Timothea ap. Obr. a Pavl. Polykarpa b. Jana Zlatost. Karla Vel.
		17	U. S.	17	P. S.	17	N. (2) Anřký s. Vincencia s. Zaanoub. p. Timothea ap. Obr. a Pavl. Polykarpa b. Jana Zlatost. Karla Vel.
		18	S. C.	18	S.	18	N. (2) Anřký s. Vincencia s. Zaanoub. p. Timothea ap. Obr. a Pavl. Polykarpa b. Jana Zlatost. Karla Vel.
		19	P. S.	19	N. (1) Imocvit. Korony p.	19	P. S.
		20	F. S.	20	P. S.	20	S. Fab. a Reb. Anřký p.
		21	S. C.	21	U. S.	21	N. (2) Anřký s. Vincencia s. Zaanoub. p. Timothea ap. Obr. a Pavl. Polykarpa b. Jana Zlatost. Karla Vel.
		22	N. (3) Vincenc. m. Zaanoub. p. M. Timothea ap. Obr. a Pavl. Polykarpa b. Jana Zlatost. Karla Vel.	22	S. S.	22	N. (2) Anřký s. Vincencia s. Zaanoub. p. Timothea ap. Obr. a Pavl. Polykarpa b. Jana Zlatost. Karla Vel.
		23	P. S.	23	C. S.	23	N. (2) Anřký s. Vincencia s. Zaanoub. p. Timothea ap. Obr. a Pavl. Polykarpa b. Jana Zlatost. Karla Vel.
		24	U. S.	24	P. S.	24	N. (2) Anřký s. Vincencia s. Zaanoub. p. Timothea ap. Obr. a Pavl. Polykarpa b. Jana Zlatost. Karla Vel.
		25	S. C.	25	S.	25	N. (2) Anřký s. Vincencia s. Zaanoub. p. Timothea ap. Obr. a Pavl. Polykarpa b. Jana Zlatost. Karla Vel.
		26	N. (3) Vincenc. m. Zaanoub. p. M. Timothea ap. Obr. a Pavl. Polykarpa b. Jana Zlatost. Karla Vel.	26	N. (2) Anřký s. Vincencia s. Zaanoub. p. Timothea ap. Obr. a Pavl. Polykarpa b. Jana Zlatost. Karla Vel.	26	N. (2) Anřký s. Vincencia s. Zaanoub. p. Timothea ap. Obr. a Pavl. Polykarpa b. Jana Zlatost. Karla Vel.
		27	P. S.	27	P. S.	27	N. (2) Anřký s. Vincencia s. Zaanoub. p. Timothea ap. Obr. a Pavl. Polykarpa b. Jana Zlatost. Karla Vel.
		28	S. C.	28	U. S.	28	N. (2) Anřký s. Vincencia s. Zaanoub. p. Timothea ap. Obr. a Pavl. Polykarpa b. Jana Zlatost. Karla Vel.
		29	N. Saphagm. Adelgundy p.	29	S.	29	N. (2) Anřký s. Vincencia s. Zaanoub. p. Timothea ap. Obr. a Pavl. Polykarpa b. Jana Zlatost. Karla Vel.
		30	P. S.	30	P. S.	30	N. (2) Anřký s. Vincencia s. Zaanoub. p. Timothea ap. Obr. a Pavl. Polykarpa b. Jana Zlatost. Karla Vel.
		31	U. S.	31	U. S.	31	N. (2) Anřký s. Vincencia s. Zaanoub. p. Timothea ap. Obr. a Pavl. Polykarpa b. Jana Zlatost. Karla Vel.

Gregoriánský kalendář:		Červen			Červenec			Srpen		
		1644*, 1645,	1667*, 1668*,	1714, 1725,	1736*, 1804*,	1886, 1877,	1886*, 1923,	1934, 1945,	1966*, 2018,	2029, 2040*,
1	P. Nikodema m. Marcell. a Petra.	1	N. (6) Navst. p. Mar.	1	N. (6) Prokopa op. (M. J. Husk.) Václibáda b.	1	S. Petra v oko Sápána pap. Nalez. a. Sed			
2	S. (1) Essime.	2	P. S.	2	U. S.	2	C. P. Nalez. a. Sed			
3	N. Donifacio b.	3	U. S.	3	C. S.	3	P. S.			
4	P. S.	4	P. S.	4	P. S.	4	S. S.			
5	S. C.	5	C. S.	5	C. S.	5	C. S.			
6	P. Medarda b. Prima a Felic.	6	N. (6) Kyl. a tou.	6	N. (6) Kyl. a tou.	6	N. (10) M. boží Prom. Kr. j. Afry m. Cyriska a tot Romana m. Pavřince a Tibercia m.			
7	S. (2) Barnabáda ap.	7	U. S.	7	U. S.	7	U. S.			
8	N. S.	8	S. C.	8	S. C.	8	S. C.			
9	P. S.	9	P. S.	9	P. S.	9	P. S.			
10	N. (2) Barnabáda ap.	10	U. S.	10	U. S.	10	P. S.			
11	P. S.	11	P. S.	11	P. S.	11	S. S.			
12	U. S.	12	U. S.	12	P. S.	12	N. (11) Klery p. Hippolyta m.			
13	S. C.	13	S. C.	13	C. S.	13	U. S.			
14	P. S.	14	S.	14	S.	14	S.			
15	P. S.	15	P. S.	15	P. S.	15	C. S.			
16	S. C.	16	N. (7) Rozesl. ap.	16	N. (7) Rozesl. ap.	16	N. N. v. p.			
17	N. (3) Marka i Marc. Protas. i Gorv.	17	U. S.	17	U. S.	17	P. S.			
18	P. S.	18	S. C.	18	S. C.	18	S. S.			
19	U. S.	19	C. S.	19	C. S.	19	P. S.			
20	S. C.	20	P. S.	20	P. S.	20	P. S.			
21	C. S.	21	S. S.	21	S. S.	21	S. S.			
22	P. Albana m. X tiste rythů.	22	N. (8) Mřř Napd. Apollonia m. Kristiny p. Jnkuba op. Anny rd.	22	N. (8) Mřř Napd. Apollonia m. Kristiny p. Jnkuba op. Anny rd.	22	N. (12) Sápána kr. Tim. a Symfo			
23	S. C.	23	P. S.	23	P. S.	23	C. S.			
24	N. (4) Jana Křřř. Jana Bar. VII umulých.	24	U. S.	24	U. S.	24	P. S.			
25	P. S.	25	S. C.	25	S. C.	25	S. S.			
26	U. S.	26	P. S.	26	P. S.	26	N. (13) Růfa m. b. Augustina s. Stěti a Jan. Štast. a Zhoř			
27	C. S.	27	P. S.	27	P. S.	27	P. S.			
28	P. S.	28	S. S.	28	S. S.	28	U. S.			
29	N. Petra a Pav. Památ. a. Pav.	29	N. (9) Marry p. Abdona m.	29	N. (9) Marry p. Abdona m.	29	S. S.			
30	P. S.	30	P. S.	30	P. S.	30	C. S.			
31	U. S.	31	U. S.	31	U. S.	31	P. S.			



Únor			Březen			Duben			Květen		
1 C.	Brigitý p.	1 C.		1 N.	Větkomosa.	1 O.	Pl. a Jak.	1 O.	Pl. a Jak.		
2 P.	OCUF, P. M.	2 P.		2 P.		2 S.	Sigmunda kr.	2 S.	Sigmunda kr.		
3 S.	Blatejs b.	3 S.	Kunhutý p.	3 O.	Ambrože b.	3 C.	Nal. s. Křtít.	3 C.	Nal. s. Křtít.		
4 N.	Saxages.	4 N.	(3) Ůskál.	4 S.		4 F.	Floriana m.	4 F.	Floriana m.		
5 O.	Háty p.	5 O.		5 C.		5 S.	Ostarda b.	5 S.	Ostarda b.		
6 O.	Doroty p.	6 P.		6 S.		6 S.	(8) Řepel.	6 N.	(8) Řepel.		
7 P.		7 P.		7 O.		7 O.	Stanislava b.*	7 O.	Stanislava b.*		
8 P.	Apolonia p.	8 P.		8 N.	(1) Osnovoda.	8 O.		8 O.			
9 S.	Školastiky p.	9 S.		9 P.		9 P.	Václav. pánk.	9 P.	Václav. pánk.		
10 S.		10 S.		10 O.		10 O.	Peníze m.	10 O.	Peníze m.		
11 N.	Quinsep.	11 N.	(4) Leotár.	11 N.	Lva pap.	11 P.		11 P.			
12 P.		12 P.	Rehoře pap.	12 P.		12 S.		12 S.			
13 O.		13 O.		13 O.		13 O.		13 O.			
14 C.	Papal. Valent.	14 C.		14 P.	Den Svätost.	14 P.	Tib. a Valer. m.	14 P.			
15 C.		15 C.		15 S.		15 S.		15 S.			
16 P.	Juliany p.	16 P.	Longina m.	16 N.	(2) Bl. Hel. va.	16 O.		16 O.			
17 S.		17 S.	Cyrilka m.	17 O.		17 O.		17 O.			
			Kadruť p.	18 P.		18 P.		18 P.			
18 N.	(1) Ivocevit.	18 N.	(6) Jedis.	19 C.		19 C.		19 S.	Potenc. p.		
19 P.		19 P.		20 P.		20 P.		20 N.	Letela.		
20 O.	Korony p.	20 O.		21 S.		21 S.		21 P.			
21 P.	SD.	21 S.	Beodiktas op.	22 N.	(3) Juháns.	22 O.		22 O.			
22 C.	Stol. a. Petra.	22 C.		23 P.	Jiřího.* Vojt.	23 P.		23 P.			
23 S.	SD.	23 P.		24 O.		24 O.		24 P.			
24 S.	Mateje op. SD.	24 S.		25 S.		25 S.		25 P.	Urbana p. SD.		
25 N.		25 N.	(8) Květen.	26 S.	Marka sv.	26 S.		26 S.			
26 P.	(2) Rem. Valp.	26 P.	Hástele m.	27 P.		27 P.		27 N.	Sr. Trojso.		
27 O.		27 O.		28 S.	Vitalie m.	28 O.		28 O.			
28 S.		28 S.		29 N.		29 N.	(4) Cantale.	29 P.			
				30 P.		30 P.		30 P.			
				31 S.		31 S.		31 S.	Sašlie tla.		

Září			Říjen			Listopad			Prosinec		
1 S.	Jiří op.	1 P.	Remigia vyzn.	1 C.	Všech svat.	1 S.		1 S.			
2 N.	(14)	2 O.	Leodegaria.	2 P.	Duklák.	2 P.		2 N.	(1) Advestá.		
3 P.		3 C.	Frant. vyzn.	3 S.	(23)	3 O.		3 O.	Barbory p.		
4 O.	Viktorina m.	4 P.		4 N.		4 S.		4 O.			
5 S.		5 C.		5 O.	Linhartova ova.	5 S.		5 C.	Mikuláš b.		
6 C.		6 P.	(19) Marka p.	6 O.		6 S.		6 C.	Počti p. Mar.		
7 P.	Narosa p. Mar.	7 N.		7 S.	Čtyr korunov.	7 O.		7 S.			
8 S.		8 O.	Diáče a tov.	8 P.	Theodora m.	8 S.		8 S.			
9 N.	(16) Oargonia.	9 O.		9 P.	Phen. a Lidm.	9 S.		9 N.	(2)		
10 P.	Pos. kap. Vacl.	10 S.		10 O.		10 S.		10 P.			
11 O.	Prota a Jaclat.	11 C.		11 P.	(24) Mart. b.	11 O.		11 O.			
12 S.		12 S.		12 O.	Pál bratr.	12 S.		12 S.			
13 C.		13 P.		13 S.	Briského b.	13 C.		13 P.	Lucie p.		
14 P.		14 S.		14 O.		14 S.		14 C.	Nikola b.		
15 S.		15 S.	Kolmana.	15 S.		15 S.		15 S.			
16 N.	(16) Lidmýl.*	16 N.	(20) Kallista.	16 N.		16 N.		16 N.	(3)		
17 P.	Lamperta b.	17 O.	Kadvíky.	17 P.	Otmara op.	17 P.		17 O.	Moudr. boží.		
18 O.		18 P.	Havla op.	18 O.		18 O.		18 P.			
19 S.		19 S.	Luháče sv.	19 P.		19 C.		19 C.			
20 C.		20 P.		20 O.		20 S.		20 S.			
21 P.	Molová. SD.	21 N.	(21) XI tsa. dco.	21 S.		21 S.		21 P.	Tom. ap. SD.		
22 S.	Maar. a tov. SD.	22 P.	Kordaly p.	22 C.	Cecílie p.	22 S.		22 S.			
23 N.		23 O.	Severina b.	23 P.	Kňment. pap.	23 P.		23 N.	(4)		
24 P.	(17) Počti s. Jaa.	24 S.	Kolumbana b.	24 S.	Chryzop. m.	24 S.		24 P.	Stádrý večer.		
25 O.		25 P.	Křtýna m.	25 N.	(26) Kateř. p.	25 O.		25 O.	Naroz. Kr. p.		
26 S.		26 C.		26 P.	Lisa pap.	26 P.		26 S.	Stěpna m.		
27 C.		27 S.		27 O.		27 O.		27 C.	Jana sv.		
28 P.	Koemy a Dam.	28 N.	(22) Šim. a J.	28 P.		28 P.		28 P.	Mladáček.		
29 S.	Václava m.	29 O.		29 C.		29 C.		29 S.	Tomáš b.		
30 N.	Michal. arch.	30 P.	Quistina m.	30 P.		30 P.		30 N.			
31 N.	(18) Jeron. sd.	31 S.		31 P.		31 P.		31 P.	Silvestra pap.		

**Julijánský kalendář:**  
747. 768.  
789. 801.  
842. 863.  
864\*. 926.  
987. 948\*.  
1021. 1032\*.  
1111. 1118\*.  
1186. 1206.  
1279. 1290.  
1801. 1343.  
1874. 1265.  
1896\*. 1478.  
1467. 1490\*.  
1663. 1661\*.  
1643. 1648\*.

**Gregoriánský kalendář:**  
1589. 1600\*.  
1672. 1679.  
1694\*. 1741.  
1747. 1762\*.  
1809. 1820\*.  
1863. 1899.  
1961. 1972\*.  
2044. 2046\*.  
2113. 2124\*.

		Přestupný rok							
		Leden			Únor			Leden	
1	S.	Nový rok	1	Ú.	Brigity p.	1	N.	Nový rok	
2	N.	Oktáv p. Štěp.	2	S.	Očur. P. M.	2	P.	Oktáv a. Štěp.	
3	P.	Okt. a. Jana ev.	3	C.	Blatěje b.	3	Ú.	Okt. a. Jana ev.	
4	O.	Okt. Mladěšok.	4	P.		4	S.	Okt. Mladěšok.	
5	S.		5	S.	Háry p.	5	C.		
6	C.		6	N.	Bozav. Dur. p.	6	P.	TH králů.	
7	P.	TH králů.	7	N.		7	S.		
8	S.	Erharis hieš.	8	Ú.		8	Ú.	(1) Erharis b.	
9	N.	(1) Juliana muž.	9	S.	Apolonie p.	9	P.	Juliana muž.	
10	P.	Pavla poust.	10	C.	Školastický p.	10	O.	Pavla poust.	
11	O.		11	P.		11	S.		
12	S.		12	N.		12	C.		
13	C.	Okt. TH králů.	13	N.	Quintogenia.	13	P.	Okt. TH králů.	
14	P.	Švarného kn.	14	P.	Valeriana m.	14	S.	Švarného kn.	
15	S.	Meura opata.	15	Ú.		15	N.		
16	N.	(2) Marcella p.	16	S.	Popel Juliansy p.	16	P.	(2) Meura op.	
17	P.	Anton. poust.	17	C.		17	O.	Marcella pag.	
18	O.	Prásky p.	18	P.		18	S.	Anton. poust.	
19	S.		19	N.		19	C.	Prásky p.	
20	C.		20	N.	(1) lav. Ker. p.	20	P.	Pub. a Deb.	
21	P.	Fab. a Deb.	21	P.		21	S.	Awršty p.	
22	S.	Awršky p.	22	O.	Stol. a. Petra.	22	N.		
23	C.	Vincenla m.	23	S.	SD.	23	P.	(3) Vinc. m.	
24	N.	(3) Zean. p. M.	24	C.	(Den přestup.)	24	O.	Zeanoub. p. M.	
25	P.	Timothea ap.	25	P.	Matěje ap. SD.	25	S.	Timothea ap.	
26	O.	Obrác. a. Pav.	26	S.	Valburgy p. SD.	26	C.	Obrác. a. Pav.	
27	S.	Polykarpa b.	27	N.	(2) Remedicev.	27	P.	Polykarpa b.	
28	C.	Jana Zlatouh.	28	F.		28	O.	Jana Zlatouh.	
29	P.	Karla Vel.	29	Ú.		29	S.	Karla Vel.	
30	N.	Sept. Adolg. p.	30	P.		30	N.	Saprogenia.	
31	O.		31	O.		31	Ú.	Adalgundy p.	
		Červen			Červenec			Srpen	
1	F.	Beřto tma.	1	S.		1	O.	Petra v ohov.	
2	P.	Marcell. a. Petra.	2	N.	(6) Nevst. p. M.	2	S.	Stěpán pag.	
3	S.	Krasima b.	3	P.		3	C.	Males. a. Štěp.	
4	N.	(1)	4	Ú.	Prokopa op.	4	P.		
5	O.	Montjacta b.	5	S.		5	S.	Matky b. zn.	
6	P.		6	C.	(M. J. Huat)	6	N.	(10) Fr. Kr. p.	
7	S.		7	P.	Vilthalda b.	7	P.	Airy m.	
8	C.	Modarda b.	8	S.	Kyřina a. lov.	8	O.	Cyřina a. lov.	
9	P.	Prma a. Felic.	9	N.	(5)	9	S.	Romana m.	
10	S.		10	P.	Sedmi bratř.	10	C.	Vařpinc m.	
11	N.	(2) Barnab. ap.	11	Ú.		11	P.	Tiburd m.	
12	P.		12	S.		12	S.	Klasy p.	
13	O.		13	C.	Markěty p.	13	N.	(11) Hippul. m.	
14	S.	Víta m.	14	P.	Rozalindy ap	14	P.		
15	C.		15	S.		15	O.	Na n. vs. p. M.	
16	P.		16	N.	(7)	16	S.		
17	S.		17	P.	Alexia vyan.	17	P.	Agapita m.	
18	N.	(3) Mar. i Marc.	18	Ú.	Arnolta b.	18	P.		
19	P.	Proias. i Gerv.	19	S.		19	S.		
20	O.		20	C.		20	N.	(12) Štěpán kr.	
21	S.	Albena m.	21	P.	Precedy p.	21	O.	Tim. a. Symfor.	
22	C.	X tistc ryřitě.	22	S.	Máři Magd.	22	Ú.		
23	P.	Jana Křtit.	23	N.	(8) Apolin. m.	23	S.	Bartolom. ap.	
24	S.		24	P.	Křtiany p.	24	C.		
25	N.	(4)	25	Ú.	Jakuba ap.	25	P.		
26	P.	Jana Borjana.	26	S.	Abay vd.	26	S.		
27	O.	VII usených.	27	C.		27	N.	(18) Nujja m.*	
28	S.		28	P.	Pantaleon m.	28	P.	Augustina b.	
29	C.	Petra a. Pav.	29	S.	Marty p.	29	O.	Štěf. a. Janu.	
30	P.	Památ. a. Pav.	30	N.	(9) Abdona m.	30	S.	Šteat. a. Zhozn.	
			31	P.		31	C.		



Únor		Březen		Duben		Květen	
1 S.	Brigitta p.	1 S.		1 S.	Blá.	1 P.	Pluha a Jak.
2 P.	Océř. P. M.	2 P.		2 H.	Vělkovec.	2 O.	Sigmunda kr.
3 P.	Blátaje b.	3 P.	Kunhuta p.	3 P.		3 S.	Mal. a. Kříd.
4 S.		4 S.	Přem. a. Václ.	4 O.	Ambrože b.	4 P.	Floriána m.
5 N.	Severgama.	5 N.	(8) Štěp.	5 S.		5 P.	Gotharda b.
6 P.	Doroty p.	6 P.		6 O.		6 S.	S. Jana v olei.
7 U.		7 O.	Tomáše a Ag.	7 P.		7 N.	(5) Regalium.
8 S.		8 S.		8 S.		8 P.	Stanišlava b.*
9 C.	Apolonia p.	9 O.		9 H.	(1) Guzmanova.	9 O.	
10 P.	Školastiky p.	10 P.		10 P.	Lva pap.	10 U.	Gord. i Spim.
11 S.		11 S.		11 O.		11 U.	Wasep. páp.
12 N.	Georgasaina.	12 N.	(4) Laet. Rehorc.	12 S.		12 P.	Paulínice m.
13 P.		13 P.		13 S.		13 P.	Servacia vysa.
14 O.	Valentina m.	14 O.		14 P.	Dea sebest.	14 N.	(6) Exant.
15 P.	Popela.	15 P.	Longina m.	15 S.	Heleny vd.	15 O.	Zofie p.
16 P.	Juliany p.	16 P.	Cyriaka m.	16 N.		16 C.	
17 P.		17 P.	Kedruty p.	17 N.	(2) Emerickarda.	17 O.	
18 S.		18 S.		18 O.		18 P.	Potenciacy p.
19 N.	(1) Ivoceř.	19 N.	(8) Janita.	19 P.		19 P.	
20 P.	Korony p.	20 P.	Benedikta op.	20 O.		20 S.	
21 O.		21 O.		21 P.		21 S.	
22 P.	Štol. a. Pet. ŠD.	22 P.		22 S.		22 S.	Lataca.
23 P.		23 S.		23 H.	(3) Jan. Jir.*	23 O.	
24 P.	Mateje op. ŠD.	24 P.	Bořet. p. Mar.	24 P.		24 C.	
25 S.	Valpurga. ŠD.	25 S.		25 O.	Marko ev.	25 P.	Urbaná pap. ŠD.
26 N.	(2) Šestáhoř.	26 N.	(6) Květná.	26 O.		26 P.	Urbaná pap. ŠD.
27 P.		27 P.		27 P.		27 S.	
28 O.		28 O.	Zatay.	28 P.	Vitalie m.	28 N.	Sv. Trojca.
		29 P.	Valky.	29 S.		29 O.	
		30 P.		30 N.	(4) Orelia.	30 O.	
		31 P.		31 S.		31 S.	Petrovsky p.
Září		Říjen		Listopad		Prosinec	
1 P.	Jilji op.	1 N.	(18) Rem. vyn.	1 S.	Všech evat.	1 P.	
2 S.		2 P.	Leodagaris.	2 C.	Dušítek.	2 S.	
3 N.	(14)	3 O.		3 P.		3 N.	(1) Adrešet.
4 P.	Viktorina m.	4 S.	Prant. vyn.	4 S.		4 P.	Barbory p.
5 O.		5 P.		5 N.	(23)	5 O.	
6 S.		6 S.	Marka pap.	6 P.	Linhartova vyz.	6 S.	Mikuláše b.
7 C.		7 S.		7 O.		7 P.	
8 P.	Narosa p. Mar.	8 N.	(19)	8 S.	Cyř korunov.	8 P.	Počť p. Mar.
9 S.	Gorgonia m.	9 P.	Duvda a tov.	9 C.	Theodora m.	9 S.	
10 N.	(16) Posa. k. Václ.	10 O.		10 P.	Přem. a. Lidm.	10 N.	(2)
11 P.	Prota a Jacint.	11 S.		11 S.	Martina b.	11 P.	
12 P.		12 C.	Kolmana.	12 P.	(24) Pán bratr.	12 O.	
13 U.		13 P.	Kolčova pap.	13 O.	Bricko b.	13 S.	Luce p.
14 P.	Porgé a. Kř.	14 S.		14 U.		14 C.	Nikana b.
15 P.	Lidmily m.*	15 N.	(20) Kodyky.	15 S.	Otmara op.	15 P.	
16 S.		16 O.	Mařia op.	16 P.		16 S.	
17 N.	(14) Lamp. b.	17 P.	Lubáše ev.	17 P.		17 S.	(3) Mořdr. b.
18 P.		18 S.		18 S.		18 O.	
19 O.		19 P.		19 N.	(26) Alžbět. vd.	19 P.	
20 C.		20 S.	XI tisíc děvic	20 O.		20 O.	Tomáše op. ŠD.
21 S.	Matouše op. ŠD.	21 N.	(21) Korduly p.	21 P.	Obš. p. Marie.	21 P.	
22 P.	Maurice. ŠD.	22 O.	Serentia b.	22 C.	Caclie p.	22 P.	
23 S.		23 P.	Kolumbana b.	23 P.	Křimentova pap.	23 S.	
24 N.	(17) Poč. a. Jana.	24 O.	Křipina m.	24 P.	Chrysoz. m.	24 N.	Atěřp. večer.
25 P.		25 S.		25 S.	Kateřiny p.	25 P.	Narok. Kr. p.
26 O.		26 P.		26 N.	(26) Lisa pap.	26 O.	Stěpána m.
27 S.	Kozmy a Dem.	27 S.	Šim. a Judy.	27 P.		27 P.	Jann ev.
28 P.	Václava m.	28 O.	(22)	28 O.	Sacromina b.	28 O.	Miřodřek.
29 P.	Michala arch.	29 P.		29 S.	Ondřeje op.	29 P.	Tomáše b.
30 O.	Jeronyma ul.	30 O.		30 C.		30 S.	
31 S.		31 O.	Quřtina m.	31 S.		31 N.	Silvestru pap.



530

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIEJuljiánský  
kalendář:

701. 712\*.  
768. 776.  
786. 796\*.  
863. 868.  
890\*. 893.  
950. 964\*.  
1043. 1048\*.  
1064. 1127.  
1188. 1149.  
1211. 1222.  
1233. 1244\*.  
1296. 1306.  
1317. 1338\*.  
1390. 1401.  
1412\*. 1426.  
1481. 1496\*.  
1573. 1580\*.  
1596. 1636.  
1670. 1681.

Gregoriánský  
kalendář:

1611. 1616\*.  
1666. 1763.  
1768\*. 1774.  
1825. 1831.  
1836\*. 1904\*.  
1: 53. 1933\*.  
1964. 2067.  
2078. 2089.  
2135. 2146\*.  
2146. 2203

## Přestupný rok

Leden		Únor		Leden	
1 P.	Nový rok	1 P.	Brigity p.	1 S.	Nový rok
2 S.	Oktáv a. Štěp.	2 U.	Ochr. P. M.	2 N.	Oktáv a. Štěp.
3 P.	Okt. a. Jana ev.	3 S.	Blatěje b.	3 P.	Okt. a. Jana ev.
4 P.	Okt. Mladěštk.	4 C.	Háty p.	4 U.	Okt. Mladěštk.
5 U.	TH králů.	5 P.	Doroty p.	5 S.	TH králů.
6 S.	Erharta blak.	6 S.	Sebastiána.	6 C.	Erharta blak.
7 C.	Jubana muž.	7 N.	Apollonia p.	7 P.	(1) Juliana m.
8 P.	(1) Pavla poust.	8 P.	Školastiky p.	8 S.	Pavla poust.
9 N.	Okt. TH králů	9 U.	Quint. Valen.	9 P.	Okt. TH králů
10 N.	Šťastného kn.	10 S.	Juliany p.	10 P.	Šťastného kn.
11 P.	Maura opata.	11 C.	Pepelec.	11 S.	Maura opata.
12 U.	Marcella pap.	12 P.	Korony p.	12 C.	(2) Marc. pap.
13 S.	(2) Ant. poust.	13 S.	(1) Nevoavř.	13 P.	Anton. poust.
14 C.	Prásky p.	14 N.	Štěp. a. Petra	14 U.	Prásky p.
15 P.	Fab. a. Šeb.	15 P.	(Den přest.) ŠD	15 S.	Fab. a. Šeb.
16 C.	Avěšky p.	16 C.	Matěje ap.	16 P.	Avěšky p.
17 P.	Vincencia m.	17 S.	Valpurga. ŠD	17 C.	Vincencia m.
18 U.	Zasoub. p. M.	18 P.	(2) Řehořa m.	18 P.	(3) Timothea ap.
19 S.	(3) Timoth. ap.	19 S.	Matěje ap.	19 C.	Obr. a. Pavla.
20 C.	Obr. a. Pavla.	20 P.	Kytilana a. tov.	20 P.	Polykarpa b.
21 P.	Polykarpa b.	21 S.	(4) Sedm. hez.	21 S.	Jana Zlatoúst.
22 U.	Jana Zlatoúst.	22 P.	Markéty p.	22 C.	Karla Vst.
23 S.	Karla Vst.	23 C.	Rossaldin ap.	23 P.	Agapita m.
24 C.	Adelgundy p.	24 P.	Praxedy p.	24 P.	Štěpána kn.
25 P.	Sebastiána.	25 S.	M. M. M. M.	25 U.	Tim. a. Symfor.
26 N.	Červen	26 P.	Apolloniáda m.	26 S.	Bartolom. ap.
27 P.	Červenec	27 C.	(5) Alexia vyt.	27 C.	Štěp. m.*
28 U.	Štěpán	28 P.	Arnolfa b.	27 S.	(13) August. b.
29 S.	Adelg. p.	29 U.	Praxedy p.	28 P.	Strán. a. Jana.
30 P.	Sebastiána.	29 S.	M. M. M. M.	30 U.	Štěpán. a. Zhoš.
31 N.	Sebastiána.	30 P.	Pentaleona m.	31 S.	
		31 P.	Marty p.		
			Abdona m.		
			(6) Kristiny p.		
			Jakuba ap.		
			Anny vd.		
			Pentaleona m.		
			Marty p.		
			Abdona m.		
			(7) Alexia vyt.		
			Arnolfa b.		
			Praxedy p.		
			M. M. M. M.		
			Apolloniáda m.		
			(8) Kristiny p.		
			Jakuba ap.		
			Anny vd.		
			Pentaleona m.		
			Marty p.		
			Abdona m.		
			(9) Alexia vyt.		
			Arnolfa b.		
			Praxedy p.		
			M. M. M. M.		
			Apolloniáda m.		
			(10) Alexia vyt.		
			Arnolfa b.		
			Praxedy p.		
			M. M. M. M.		
			Apolloniáda m.		
			(11) Alexia vyt.		
			Arnolfa b.		
			Praxedy p.		
			M. M. M. M.		
			Apolloniáda m.		
			(12) Alexia vyt.		
			Arnolfa b.		
			Praxedy p.		
			M. M. M. M.		
			Apolloniáda m.		
			(13) Alexia vyt.		
			Arnolfa b.		
			Praxedy p.		
			M. M. M. M.		
			Apolloniáda m.		



Únor		Březen		Duben		Květen			
1 2 3 4 5	Brigitky p. Očář. P. M. Busteje b. Náry p.	1 2 3 4 5	U. S. C. P. S. Kunholy p. Přem. a. Vděl.	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12	P. S. N. P. O. S. C. P. S. N. P. O. S. C. P. S.	Velký. SNA. Velkonoce. Ambróže b.	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12	N. P. O. S. C. P. S. N. P. O. S. C. P. S. N. P. O. S. C. P. S.	(4) Gen. Půl. a J. Rigmunda kr. Naf. a. Křtíe. Pionasa m. Gotharda b. S. Jana v oleji. (5) Reg. Stran.* Gord. 1 Epim. Vítosp. pák. Serváců vyzn.
6 7 8 9 10 11 12	Sex. Doroty p. Akolaštiny p.	6 7 8 9 10 11 12	N. P. O. S. C. P. S. N. P. O. S. C. P. S.	(3) Ocař. Tomáše i. Aq. Rehořa pap.	10 11 12	(1) Guasimod. Lva pap.	10 11 12	N. P. O. S. C. P. S.	(4) Esauš. Potenciány p.
13 14 15 16 17 18 19	Guasmod. Valerína m. Papeš. Jul. p.	13 14 15 16 17 18 19	N. P. O. S. C. P. S. N. P. O. S. C. P. S.	(4) Lestara. Longina m. Cyrilka m. Kedruť p.	13 14 15 16 17 18 19	Tib. a Valer. m. Dea svátová.	13 14 15 16	N. P. O. S. C. P. S.	(4) Esauš.
20 21 22 23 24 25 26	(1) Inocent. Stof. a. Petra. Matěje ap. Valpurgy. SD.	20 21 22 23 24 25 26	N. P. O. S. C. P. S. N. P. O. S. C. P. S.	(5) Judia. Benedikta op. (6) Judia. Benedikta op. Evděl. p. Mar. Maatla m.	20 21 22 23 24 25 26	(3) Biserkardie. Jiřka.* Vojt. (5) Jeklibe. Marka ev.	20 21 22 23 24 25 26	N. P. O. S. C. P. S. N. P. O. S. C. P. S.	Leblin. Urbana p. SD. SD. SD.
27 28	(2) Remigara.	27 28	N. P. O. S. C. P. S.	(6) Květek. Zelenj.	27 28	Vitalie m.	27 28	N. P. O. S. C. P. S.	sv. Trojce. Petronelly p.
Zář		Říjen		Listopad		Prosinec			
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	Jiří op. (14) Viktorina m. Nar. p. Mar. Gorgonia m. Foa. ksp. Václ. (18) Prot. a Jac. Pov. a. Křtíe. Lidmily m.* Lamperta b. (18) Mod. op. SD. Naurica a tov. SD. Poř. a. Jana. SD. (17) Komy a Dam. Václava m. Michala arch. Jeronyma uč.	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	S. N. P. O. S. C. P. S. N. P. O. S. C. P. S. N. P. O. S. C. P. S. N. P. O. S. C. P. S. N. P. O. S. C. P. S.	Remigia vyzn. (18) Leodegar. Prant. vyzn. Marka pap. (18) Div. a tov. Kolmana. Kotista pap. Redvíly. (20) Navia op. Lukáše ev. Xt. Nela děvč. Korduly p. (21) Severina b. Kolumbana b. Křtíe m. Šim. a Judy. (22) Quilina m.	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30	Všech svat. Dukčák. (20) Lina. vyz. Čtyr korunov. Theodora m. Přem. a. Lidm. Martina b. Při bratř. (34) Brčka. b. Otmaro op. Aliběty vd. (36) Obřl. p. Marie. Ceclie p. Klement. pap. Chryzoga m. Kateřiny p. Lisa pap. (1) Adwnt. Saturnia b. Oudřeja op.	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	C. P. S. N. P. O. S. C. P. S. N. P. O. S. C. P. S. N. P. O. S. C. P. S. N. P. O. S. C. P. S. N. P. O. S. C. P. S.	(2) Barbory p. Mikulaše b. Počatí p. Mar. (3) Lucie p. Nikola b. SD. Maudr. b. SD. (4) Tomáše op. Štěpán. voder. Naroc. Kr. p. Štěpána m. Jana ev. Mladěk. Tomáše b. Štěpána pap.



532

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIEJuljánský  
kalendár:

704 717  
728\* 891  
812\* 891  
896\* 978  
996 1069  
1070 1081  
1148 1154  
1186 1176\*  
1238 1248  
1269\* 1333  
1344\* 1428  
1428\* 1607  
1618 1681  
1692 1618  
1676 1686  
1697.

Gregoriánský  
kalendár:

1627 1638  
1649 1706  
1719 1790  
1847 1868  
1916 1920\*  
1926 1999  
2010, 2021  
2003, 2094  
2151, 2162,  
2173

Přestupný rok

Leden			Unor			Leden		
1	C.	Nový rok	1	N.	Štěp. Brigg. p.	1	P.	Nový rok
2	P.	Oktáv a. Štěp.	2	O.	Octáv P. M.	2	S.	Oktáv a. Štěp.
3	S.	Okt. a. Jana ev.	3	P.	Štěpěje bisk.	3	N.	Okt. a. Jana ev.
4	N.	Okt. Mladětek.	4	O.	Hlavy p.	4	P.	Okt. Mladětek.
5	C.	Tři králů.	5	P.	Doroty p.	5	O.	Tři králů.
6	S.		6	S.		6	P.	
7	N.		7	N.	Bezpečna.	7	S.	Erharia bisk.
8	P.	Erharia bisk.	8	O.	Apollonia p.	8	N.	Juliana muž.
9	O.	Juliana muž.	9	P.	Ákolastický p.	9	O.	Juliana muž.
10	S.	Pavla poust.	10	S.		10	N.	(1) Pavla poust.
11	N.	(1)	11	O.		11	P.	
12	P.		12	P.	Valentina m.	12	O.	
13	O.	Okt. Tři králů	13	S.		13	S.	Okt. Tři králů
14	S.	Áfostelského km.	14	N.	Dumagumina.	14	C.	Áfostelského km.
15	C.	Maura opala	15	P.	Juliana p.	15	P.	Maura op.
16	N.	Marcella pap.	16	O.		16	S.	Marcella pap.
17	S.	Antoa. poust.	17	P.	Pepelec.	17	N.	(2) Ant. poust.
18	N.	(2) Prásky p.	18	S.		18	P.	Prásky p.
19	P.		19	O.		19	O.	
20	O.	Fab. a Řebeat.	20	P.	Korony p.	20	S.	Fab. a Řebeat.
21	S.	Ánečky p.	21	S.		21	C.	Ánečky p.
22	C.	Vincencia m.	22	N.	(1) lev. Štol. P.	22	P.	Vincencia m.
23	S.	Zasouh. p. M.	23	O.		23	S.	Zasouh. p. M.
24	N.	Timothea ap.	24	P.	(Den přest.)	24	N.	(3) Timoth. ap.
25	C.	(3) Obrč. a. P.	25	O.	Marčeje ap. SD.	25	P.	Marčeje ap. SD.
26	N.	Polykarp. h.	26	S.	Valpurgy p.	26	O.	Polykarp. h.
27	O.	Jana Zlatoust	27	N.		27	P.	Jana Zlatoust
28	S.	Karla Val	28	S.		28	O.	Karla Val
29	C.		29	N.	(3) Rannicera.	29	P.	
30	P.	Adelgundy p.	30	S.		30	S.	Adelgundy p.
31	S.		31	N.		31	N.	Štěpangumina.

Červen

Červen			Červenec			Srpen		
1	O.	Nikodema m.	1	C.		1	N.	(4) Petra v ok.
2	S.	Marc. a Petra	2	P.	Navě p. Mar	2	P.	Štěpěje pap.
3	C.	Božie těla.	3	S.		3	O.	Nalez. a Štěp.
4	P.		4	N.	(6) Prok. op	4	S.	
5	S.	Bonifacia b.	5	O.	(M. J. Ruet.)	5	C.	Marky b. evšk.
6	N.	(1)	6	P.	Vilibalda b.	6	P.	Prok. Kriat. p.
7	P.		7	S.	Kyriakus s. lov.	7	S.	Alfy m.
8	O.	Nedarda h.	8	C.		8	N.	(10) Cyr. a. lov.
9	S.	Prima a Felic	9	P.	Sedmi bratř.	9	O.	Romana m.
10	N.		10	S.		10	P.	Vasnice m.
11	P.	Barnabáše ap	11	N.	(6)	11	S.	Tiburcia m.
12	S.		12	O.	Markety p	12	C.	Klary p.
13	N.	(2)	13	P.		13	P.	Nippolyta m.
14	P.	Vito muž.	14	O.	Rozesláni ap	14	S.	
15	O.		15	P.	Alaxia vyzn	15	N.	(11) Na m. v. M.
16	S.		16	S.		16	O.	Agapia m.
17	N.	Marke a Marc	17	N.	(7) Arnolda b	17	P.	Scépas kr
18	P.	Protas. i Gerv.	18	O.		18	O.	
19	S.		19	P.	Preedy p	19	P.	
20	N.	(3)	20	O.	Madř. Magd	20	S.	(12) Tim a Sym
21	P.	Albeas m	21	S.	Apolináře m	21	C.	
22	O.	X. tisíc rylů	22	C.	Kristiny p.	22	P.	Bartolom. ap.
23	S.	Jana Křtit	23	P.		23	O.	
24	C.		24	S.		24	O.	
25	P.	Jana Burjana	25	N.	(8) Jak. ap.	25	S.	
26	S.		26	P.	Anny vd	26	C.	
27	N.	(4) VII usnů	27	O.		27	P.	Rafa m. *
28	P.		28	S.	Panaleona m	28	S.	Augustina b.
29	O.	Petra a Pavla	29	C.	Marty p.	29	N.	(13) Štěl a J.
30	S.	Památ. s. Pav.	30	P.	Abdona m.	30	P.	Štěl a Zhozn.
31	S.		31	S.		31	O.	





Únor		Březen		Duben		Květen	
1 P.	Brigitta p.	1 P.		1 C.	Zelená Větrky.	1 S.	Pálpa a Jan.
2 O.	Octáv. P. M.	2 O.		2 P.	Volky.	2 P.	(4) Gen. Sigm.
3 S.	Blazeje bisk.	3 S.	Kunhuta p.	3 S.	Blá.	3 O.	Val. a. Kříže.
4 C.		4 C.	Přem. a. Václ.	4 N.	Volkman.	4 P.	Floriana m.
5 P.	Haty p.	5 P.		5 O.		5 O.	Gotharda b.
6 S.	Dorothea p.	6 S.		6 U.		6 P.	Sv. Jana v oleji.
7 N.	Saxogenia.	(3) Štěp. Tom.		7 P.		7 C.	Sinniaclava b.*
8 O.				8 P.		8 S.	
9 O.	Apolonie p.			9 P.		9 N.	(5) Apollon.
10 U.	Školařky p.			10 S.		10 P.	Gord. i Epim.
11 C.				11 N.	(1) Gasmom.	11 O.	
12 P.				12 O.		12 P.	Faustice m.
13 S.				13 O.		13 P.	Volup. slák
14 N.	Galseng. Val.	14 N.	(4) Leotars.	14 P.	Tib. a Valer. m.	14 P.	Soňa p.
15 O.		15 O.	Longina m.	15 P.	Helena vd.	15 S.	
16 U.	Julian p.	16 U.	Cyrilka m.	16 P.	Den svatost.	16 S.	(4) Exault.
17 S.	Papian.	17 S.	Kedrový p.	17 P.		17 P.	
18 C.				18 N.	(2) Baurvorba.	18 O.	
19 P.				19 P.		19 P.	Potencioly p.
20 S.	Korony p.	20 S.		20 O.		20 P.	
21 N.	(1) leončat.	21 N.	(5) Judica.	21 P.		21 P.	
22 O.	Stol. a. Petra.	22 O.		22 O.		22 P.	
23 S.		23 S.		23 P.	Jiřka.* Vojn.	23 S.	
24 C.	Mateje op. SD.	24 C.		24 S.		24 N.	Latice.
25 P.	Valpurga p.	25 P.	Zedat. p. Mar.	25 P.	(3) Jabit. Mar.	25 O.	Urbana pap.
26 S.		26 S.	Háňala m.	26 P.		26 P.	SD.
27 S.		27 S.		27 P.		27 P.	SD.
28 N.	(2) Remisicora.	28 N.	(6) Květek.	28 P.	Vitalie m.	28 P.	
29 O.		29 O.		29 P.		29 S.	
30 U.		30 U.		30 P.		30 N.	Sv. Trojice.
31 S.		31 S.				31 P.	Patrony p.
ZÁŘÍ		Říjen		Listopad		Prosinec	
1 S.	Julij op.	1 P.	Remigia vyan.	1 P.	Všechných	1 S.	
2 C.		2 S.	Leodegaria.	2 O.	Dužbák.	2 P.	
3 P.		3 N.	(18)	3 S.		3 P.	
4 S.		4 O.	Prant. vyan.	4 C.		4 S.	Barbory p.
5 N.	(14) Viktor. m.	5 P.		5 P.	Lizhart. vyan.	5 N.	(3)
6 P.		6 O.		6 S.		6 O.	Mikuláš b.
7 O.		7 C.	Merka pap.	7 N.	(28)	7 P.	
8 S.	Naroz. p. Mar.	8 P.		8 P.	Cyr karusov.	8 S.	Početi p. M.
9 C.	Orogenia m.	9 S.	Dívka a toa.	9 O.	Theodora m.	9 C.	
10 P.	Pos. kap. Václ.	10 N.	(19)	10 S.	Přem. a. Lid.	10 P.	
11 S.	Prota a Jacint.	11 P.		11 C.	Martina b.	11 S.	
12 N.	(16)	12 O.		12 P.	Pád bratř.	12 N.	(5)
13 P.		13 S.	Kolmasa.	13 S.	Bráčekho b.	13 P.	
14 O.	Použď a. Kříže	14 C.	Kaizta pap.	14 N.	(24)	14 O.	Lucie p.
15 S.	SD.	15 P.	Hedvika.	15 P.		15 C.	Nikola b.
16 C.	Lidmila m.*	16 S.	Havla op.	16 O.		16 P.	SD.
17 P.	Lamperta. SD.	17 N.	(20)	17 C.	Otmara op.	17 P.	Moudr. b. SD.
18 S.	SD.	18 O.	Lukáš ev.	18 S.		18 S.	SD.
19 N.	(14)	19 P.		19 P.	Atěbny ud.	19 N.	(4)
20 P.		20 O.		20 S.		20 P.	
21 O.	Matej a step.	21 N.	Elitice dčiv.	21 N.	(25) Obět. p. M.	21 O.	Tomáš op.
22 P.	Maurice a stov.	22 P.	Korduly p.	22 P.	Cecilia p.	22 S.	
23 S.		23 S.	Saverina b.	23 O.	Milena pap.	23 C.	
24 C.		24 N.	(21) Kolomb. b.	24 S.	Chrysoyona m.	24 P.	Stěpny večer.
25 P.	Početi a Jana	25 O.	Křístka m.	25 S.	Kateřiny p.	25 S.	Naroz. Kr. p.
26 S.		26 P.		26 P.	Lisa pap.	26 N.	
27 N.	(17)	27 O.		27 S.		27 P.	Stěpna m.
28 O.	Koosy a Dan.	28 C.	Šim. a Judy.	28 N.	(26) Obět. p. M.	28 O.	Jana ev.
29 C.	Václava m.	29 P.		29 P.	Saturnina b.	29 U.	Mladčitek.
30 S.	Nikola arch.	30 S.		30 O.	Ondřeje op.	30 S.	Tomáš b.
31 C.	Jerayma ud.	31 N.	(22) Quint. m.			31 P.	Silvestra pap.



534

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIEJuljánský  
kalendář:

733, 739  
754\*, 835  
829\*, 834  
907, 928  
929, 991.  
1002, 1013  
1024\*, 1070  
1086, 1097  
1108\*, 1120  
1181, 1192\*,  
1268, 1371,  
1276\*, 1356,  
1360\*, 1366,  
1439, 1460.  
1461, 1623  
1534, 1548.  
1660\*, 1667.  
1618, 1679,  
1640\*.

Gregoriánský  
kalendář:

1643, 1654,  
1668, 1676\*,  
1711, 1722,  
1782, 1744\*,  
1796, 1801,  
1863, 1874,  
1865, 1896\*,  
1631, 1947,  
1983, 1915,  
2076, 2077,  
2048\*, 2105,  
2167, 2178,  
2199

## Přeslupný rok

Leden			Únor			Leden		
1	S.	Nový rok	1	S.	Brigitty p.	1	C.	Nový rok
2	C.	Oktáv a Štěp.	2	N.	Štěp. Oč. p. M.	2	P.	Oktáv a Štěp.
3	P.	Okt. a Jana ev.	3	P.	Blážeje bisk.	3	B.	Okt. a Jana ev.
4	S.	Okt. Mladětek.	4	O.		4	N.	Okt. Mladětek.
5	N.		5	S.	Maty p.	5	P.	Trč krdlů.
6	P.	Trč krdlů	6	C.	Doroty p.	6	O.	
7	O.		7	P.		7	P.	Erharta bisk.
8	C.	Erharta bisk.	8	S.		8	C.	Juliana muč.
9	S.	Juliana muč.	9	N.	Štěpna.	9	P.	Pavla poust.
10	P.	Pavla poust.	10	P.	Školáček p.	10	S.	
11	S.		11	O.		11	N.	(1)
12	N.	(1)	12	C.		12	P.	Okt. Trč krdlů
13	P.	Okt. Trč krdlů	13	P.		13	O.	Okt. Trč krdlů
14	O.	Arnoštného km.	14	P.	Václav m.	14	S.	Arnoštného km.
15	C.	Maura opata.	15	S.		15	C.	Maura op.
16	S.	Marcella pap.	16	S.		16	P.	Marcella pap.
17	P.	Anton. poust.	17	N.	Štěp. Jul. p.	17	S.	Anton. poust.
18	S.	Příšky panny.	18	P.		18	N.	(2) Příšky p.
19	N.	(3)	19	O.	Pepel.	19	P.	
20	P.	Feb. a Štěp.	20	C.	Korony p.	20	O.	Feb. a Štěp.
21	O.	Anežky p.	21	P.		21	S.	Anežky p.
22	C.	Vincencia m.	22	S.	Štěp. a Petra	22	C.	Vincencia m.
23	P.	Zasnoub. p. M.	23	N.	(1) Irmanci.	23	P.	Zasnoub. p. M.
24	P.	Timothea ap.	24	P.	(Dan pěst.)	24	S.	Timothea ap.
25	S.	Obr. a Pavla	25	O.	Ústa p. SD.	25	N.	(8) Obr. Pav.
26	N.	(3) Polykarpa.	26	S.	Valburgy SD.	26	P.	Polykarpa b.
27	O.	Jana Zlatodět.	27	C.		27	O.	Jana Zlatodět.
28	P.	Karla Vel.	28	P.		28	S.	Karla Vel.
29	S.		29	S.		29	C.	
30	C.	Adelgundy p.				30	P.	Adelgundy p.
31	F.					31	S.	

## Červen

Červen			Červenec			Srpen		
1	P.	Nikodema m.	1	S.		1	R.	Petra v ohov.
2	O.	Marcell. a Petra	2	C.	Navit. p. Mar.	2	N.	(9) Štěp. pap.
3	S.	Erasmus b.	3	P.		3	P.	Nálec. a Štěp.
4	P.	Božho Mla.	4	S.	Prokopa op.	4	O.	
5	S.	Bonifacia b.	5	N.	(10)	5	S.	Mathy b. muč.
6	N.	(1)	6	P.	(M. J. Huel.)	6	C.	Prom. Krist. p.
7	P.	Medarda b.	7	O.	Vilhelma b.	7	P.	Airy m.
8	O.	Prima a Felic.	8	C.	Kyriána a Iov.	8	S.	Cyriáka a Iov.
9	S.		9	P.		9	N.	(10) Roman. m.
10	P.	Barnabáše ap.	10	P.	Sedmi bratr.	10	P.	Yacince m.
11	C.		11	S.		11	O.	Tiburtia m.
12	N.		12	N.	(6)	12	S.	Klary p.
13	S.		13	P.	Markýty p.	13	C.	Hippolyta m.
14	N.	(2)	14	O.		14	P.	
15	P.	Víta muč.	15	S.	Rozsední op.	15	S.	Na v. uz. p. M.
16	O.		16	C.		16	N.	(11)
17	S.	Merka i Marc.	17	P.	Alexia vyzn.	17	P.	Agapita m.
18	C.	Protax. i Gerv.	18	S.	Arnolda b.	18	O.	
19	P.		19	N.	(7)	19	S.	Štěpána kr.
20	S.		20	P.		20	C.	
21	N.	(8) Albana m.	21	O.	Praxedy p.	21	P.	Tim. a Symfor.
22	P.	X třešňový.	22	S.	Máří Magd.	22	S.	
23	O.	Jana Křtit.	23	C.	Apolonáthie m.	23	N.	(12)
24	P.		24	P.	Křtiny p.	24	P.	Bartolom. ap.
25	S.	Jana Bur.	25	S.	Jakuba ap.	25	O.	
26	C.	Vil usnulých.	26	N.	(8) Anny vd.	26	S.	
27	S.		27	P.		27	C.	Ruža m. *
28	N.	(4)	28	O.	Pantaleona m.	28	P.	Augustie b.
29	P.	Peť a Pav. ap.	29	S.	Marty p.	29	S.	Stěp. a Joann.
30	O.	Paměť. a Pav.	30	C.	Abdona m.	30	N.	(13) Bási. a Zb.
			31	P.		31	P.	



Únor		Březen		Duben		Květen	
1 N.	Sepl. Brig. p. Orul. P. M.	1 N.	(2) Remigova.	1 S.	Zelenj. Věstj.	1 P.	Pl. a Jak. Rigmonds kr.
2 P.	Blasteje bisk.	2 P.	Kunhuty p.	2 P.	Blh. Ambr. b.	2 S.	
3 O.		3 O.	Přem. z. Fdcl.	3 S.		3 S.	
4 C.	Háty p.	4 S.		4 S.	Volkesova.	4 O.	(4) Garmes. Florians m.
5 S.	Doroty p.	5 P.	Tomáše z Aq.	5 N.		5 O.	Gotharda b. S. Jana v oleji.
6 P.		6 P.		6 P.		6 S.	Stanislava b.*
7 S.		7 S.		7 U.		7 P.	
8 N.	Bozogaína.	8 N.	(3) Gudi.	8 S.		8 S.	
9 P.	Apolonia p.	9 P.		9 S.		9 S.	
10 O.	Školastický p.	10 U.		10 S.	Lva pap.	10 N.	(5) Negetos.
11 P.		11 P.		11 S.		11 S.	
12 P.		12 P.	Rehoře pap.	12 N.	(1) Gasmoto.	12 O.	Pankrác m. Servacia.
13 P.		13 P.		13 P.		13 S.	Vetap. páh. Zofie p.
14 S.	Valent. m.	14 S.		14 U.	Tib. a Valer. m. Helmy vd.	14 P.	
15 N.	Gurgogaína.	15 N.	(4) Lesiera. Cyrleke m.	15 O.		15 S.	
16 P.	Juliany p.	16 P.	Kedroty p.	16 P.	Des světesš.	16 P.	
17 O.	Popelc.	17 O.		17 S.		17 N.	(5) Kasai.
18 S.		18 S.		18 S.		18 P.	
19 C.	Kerony p.	19 C.	Benedikta op.	19 N.	(3) Misarcor.	19 O.	Potencián p.
20 P.		20 P.		20 O.		20 P.	
21 S.		21 S.		21 S.		21 P.	
22 N.	(1) lev. Stof. J.	22 N.	(6) Julka.	22 S.	Jirho. v. Vojt.	22 S.	
23 O.	Naděje op.	23 P.		23 S.		23 S.	
24 U.	Valpurgy. SD.	24 U.	Zvěst. p. Mar. Nastala m.	24 P.	Marka ev.	24 N.	Lobka. Urbana pap.
25 P.		25 S.		25 S.		25 O.	
26 S.		26 C.		26 N.	(5) Juleta.	26 U.	
27 P.		27 P.		27 P.		27 S.	SD.
28 S.		28 S.		28 S.	Vitalde m.	28 S.	
		29 N.	(6) Květal.	29 O.		29 P.	SD.
		30 P.		30 S.		30 S.	SD.
		31 U.		31 S.		31 N.	Sv. Trojca.
Zář		Říjen		Listopad		Prosinec	
1 O.	Jilji op.	1 C.	Remiga vyz. Leodegaria.	1 N.	(22) Vř. svat. Dušiček.	1 O.	
2 S.		2 P.		2 O.		2 S.	
3 C.		3 S.		3 S.		3 S.	
4 P.	Viktorina m.	4 N.	(18) Franč. v.	4 S.		4 P.	Barbory p.
5 S.		5 P.		5 C.		5 S.	
6 N.	(14)	6 O.	Merka pap.	6 P.	Linhart. vyzn.	6 N.	(2) Mikuláš b.
7 P.		7 P.		7 S.		7 P.	
8 O.	Naroz. p. Mar. Gorgona m.	8 P.	Dvide z tov.	8 N.	(28) Cyr kor. Theodora m.	8 O.	Počatí p. M.
9 P.	Pos. kap. Váci.	9 P.		9 P.	Phena. z. Lid. Martin b.	9 O.	
10 C.	Prota z Jacint.	10 S.		10 U.	Při brath. Briskocho b.	10 C.	
11 S.		11 N.	(19)	11 S.		11 P.	
12 N.	(18)	12 U.	Kelmana. Kalata pap. Hedviky. Zavaia op.	12 S.		12 S.	
13 P.	Mouj. z. Kříže	13 C.		13 P.		13 S.	
14 O.		14 O.		14 S.		14 N.	(3) Lucie p. Mikala b.
15 S.		15 C.		15 P.		15 O.	
16 C.	Lidmilý SD.	16 P.		16 N.	(34) Otmar op.	16 S.	SD.
17 P.	Lamperta b.	17 S.		17 O.		17 C.	Moudr. boš. SD.
18 P.		18 S.		18 P.		18 P.	SD.
19 S.		19 S.	(20) Lukáš ev.	19 C.	Aleběty vd.	19 S.	SD.
20 N.	(16) Mladoue op.	20 N.		20 P.		20 N.	(4)
21 P.	Maurida z tov.	21 O.	XI tisíc děvic. Korduly p. Severia b. Kolumbana b.	21 S.	Obat. p. Marie.	21 P.	Tomáše op.
22 O.		22 C.		22 N.	(36) Ceallie p. Chrysozosa m. Kateřiny p. Lisa pap.	22 O.	
23 C.	Počatí a. Jena.	23 P.		23 P.		23 S.	Stáří večer. Naroz. Kr. p. Stáří m.
24 P.		24 S.		24 O.		24 C.	
25 P.		25 N.	(21) Kříp. m.	25 S.		25 P.	
26 S.		26 P.		26 C.		26 S.	
27 N.	(17) Koz. a D. Yelova m. Michala arch. Jeronyma uč.	27 O.		27 P.		27 N.	Jana ev. Mladuček. Tomáše b.
28 P.		28 S.	Šim. a Judy.	28 S.		28 O.	
29 U.		29 C.		29 P.	(1) Advalat. Ondřeje op.	29 C.	
30 S.		30 P.		30 S.		30 S.	
		31 S.	Quatina m.	31 S.		31 C.	Súvestra pap.



536

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIEJulijánský  
kalendář:

785. 260\*,  
764. 839,  
860. 961,  
923. 934,  
948. 966\*,  
1007. 1018,  
1029. 1040\*,  
1102. 1113,  
1124\*. 1197,  
1203. 1208\*,  
1287. 1292\*,  
1288. 1571,  
1393. 1399,  
1496. 1498,  
1477. 1488\*,  
1539. 1550,  
1564. 1575\*,  
1634. 1648,  
1650\*.

Gregoriánský  
kalendář:

1656. 1697,  
1648\*. 1670,  
1581. 1692\*,  
1738. 1748,  
1740\*. 1806,  
1817. 1828\*,  
1890. 1947,  
1948. 1959,  
1980\*. 2042,  
2033. 2064\*,  
2110. 2121,  
2132\*. 2194,  
2200

Přestupný rok

Leden			Únor			Leden		
1	O.	Nový rok	1	P.	Brigity p.	1	S.	Nový rok
2	S.	Oktáv a. Štěp.	2	S.	Octáv. P. M	2	C.	Oktáv a. Štěp.
3	C.	Okt. a. Jana ev.	3	N.	Sest. Míšeje.	3	P.	Okt. a. Jana ev.
4	P.	Okt. Mladětek.	4	F.		4	S.	Okt. Mladětek.
5	S.		5	U.	Naty p.	5	N.	
6	N.	TVI králů.	6	S.	Doroty p.	6	P.	TVI králů.
7	P.		7	C.		7	O.	
8	U.	Eberha bisk.	8	P.		8	S.	Eberha bisk.
9	C.	Juliana muč.	9	S.	Apollonie p.	9	C.	Juliana muč.
10	P.	Pavla poust.	10	N.	Essag. škol. p.	10	P.	Pavla poust.
11	S.		11	P.		11	S.	
12	N.	(1)	12	O.		12	N.	(1)
13	P.	(1) Štěpána kn.	13	S.	Valentina m.	13	P.	(1) Štěpána kn.
14	C.	Maura opata.	14	P.		14	O.	Maura opata.
15	S.	Marcella pap.	15	S.	Juliany p.	15	S.	Marcella pap.
16	N.	Anton. poust.	16	S.		16	S.	Anton. poust.
17	C.	Práby p.	17	N.	Galsogolma.	17	P.	Práby p.
18	P.		18	P.		18	S.	
19	S.		19	U.		19	S.	
20	N.	(2) Fab. a. Šeb.	20	S.	Pap. Kor. p.	20	N.	(2)
21	P.	Anežky p.	21	C.		21	O.	Anežky p.
22	O.	Flavencia m.	22	P.	Stol. a. Petra.	22	S.	Flavencia m.
23	S.	Zasoub. p. M.	23	S.		23	C.	Zasoub. p. M.
24	P.	Timothea ap.	24	N.	(1) Inv. (D. pf.)	24	P.	Timothea ap.
25	C.	Ohrdc. a. Pav.	25	P.	Matěje ap.	25	S.	Ohrdc. a. Pav.
26	P.	Polykarsa b.	26	O.	Valpurgy p.	26	S.	Polykarsa b.
27	N.	(3) Jana Zlat.	27	S.		27	P.	(3) Jana Zlat.
28	P.	Karla Vel.	28	C.	SD.	28	O.	Karla Vel.
29	U.		29	P.	SD.	29	S.	
30	S.	Adelgundy p.	30	C.		30	C.	Adelgundy p.
31	C.		31	P.		31	P.	
Červen			Červenec			Srpen		
1	N.	Sv. Trojice.	1	O.		1	P.	Petra v okov.
2	P.	Marcell. a. Petra.	2	S.	Navt. p. Mar.	2	S.	Stápana pap.
3	O.	Erasmu b.	3	P.		3	N.	(9) Nel. a. Štěp.
4	S.		4	P.	Prokopa op.	4	P.	
5	C.	Sabína těla.	5	N.	(5) M. J. B. uel	5	O.	Marky b. zn.
6	P.		6	U.	Vilibalda b.	6	S.	Prom. Kr. p.
7	S.		7	O.	Kytilana s tov.	7	C.	Aly m.
8	N.	(1) Medarda b.	8	O.		8	P.	Cyriaka s tov.
9	P.	Prima a. Felic.	9	S.		9	S.	Romana m.
10	O.		10	C.	Seďmi bratři.	10	N.	(10) Vaurinc.
11	S.	Barnabáše ap.	11	P.		11	P.	Tiburcia m.
12	C.		12	S.		12	O.	Idary p.
13	P.		13	N.	(8) Markety p.	13	S.	Hippolyta m.
14	S.		14	P.	Rosalind ap.	14	P.	
15	N.	(2) Václ. m.	15	O.	Alexis vyan.	15	S.	Na s. vz. p. M.
16	P.		16	S.	Arnolfa b.	16	S.	
17	O.	Merka i Marc.	17	C.		17	N.	(11) Agapita m.
18	S.	Protas. i Garv.	18	P.		18	P.	
19	C.		19	S.		19	O.	Štěpána kr.
20	P.	Albena m.	20	N.	(7)	20	S.	
21	S.		21	P.	Praxedy p.	21	C.	Tim. a. Symfor.
22	N.	(3) X. Ualc ryt.	22	O.	Matěje Mupd.	22	P.	
23	P.		23	S.	Apollinária m.	23	S.	
24	O.	Jana Křtit.	24	C.	Křtislav p.	24	N.	(12) Bartol.
25	S.		25	P.	Jakuba ap.	25	P.	
26	C.	Jana Bur.	26	S.	Anný vd.	26	O.	
27	P.	Vil. uemájeb.	27	N.	(8)	27	S.	Rufa m.*
28	S.		28	P.	Panteleoa m.	28	C.	Augustaa b.
29	N.	(4) Pet. a. Pav.	29	O.	Marty p.	29	P.	Státa. a. Jann.
30	P.	Památ. a. Pav.	30	S.	Abdoaa m.	30	S.	Státa. a. Zboš.
31	C.		31	C.		31	N.	(13)

Únor		Březen		Duben		Květen	
1 S.	Brigity p.	1 S.	SD.	1 Ú.		1 Č.	Půlpa a Jan.
2 N.	Štěp. Oč. P. M.	2 N.	(2) Řehoře.	2 Ú.		2 P.	Sigmunda kr.
3 P.	Bláslava b.	3 P.	Kunhuty s.	3 Č.	Zelený.	3 S.	Jvl. a. Křtír.
4 Ú.		4 Ú.	Přem. a Václ.	4 P.	Věný. Ambr.	4 N.	(4) Dam. Plar.
5 S.	Háry p.	5 S.		5 S.	Slá.	5 P.	Gotharda b.
6 P.	Doroty p.	6 P.	Tomáše a Ag.	6 N.	Velkomoce.	6 Ú.	S. Jana v olep.
7 S.		7 S.		7 P.		7 P.	
8 S.		8 S.		8 Ú.		8 Ú.	Stavělavu b.
9 N.	Smaragda.	9 N.	(3) Oudl.	9 S.		9 S.	Gerh. i Epim.
10 P.	Školníčky p.	10 P.		10 Č.		10 S.	
11 Ú.		11 Ú.		11 P.	Lea pap.	11 N.	(1) Bogata.
12 S.		12 S.	Rehoře pap.	12 Ú.		12 Ú.	Pankrác m.
13 P.		13 P.		13 Č.		13 P.	Servacia vysn.
14 S.	Valentína m.	14 S.		14 P.	(1) Osmaroda.	14 Ú.	
15 S.		15 S.		15 Ú.	Tib. a Valer. m.	15 P.	Vtoup. plát.
16 P.		16 P.		16 S.		16 S.	
17 N.	Gabriele.	17 N.	(4) Lantara.	17 P.		17 S.	
18 Ú.		18 Ú.	Kedruy p.	18 Č.		18 S.	
19 P.		19 P.		19 S.		19 N.	(5) Easnd.
20 S.	Pepic.	20 S.		20 Ú.		20 P.	Potenciacy p.
21 P.	Koroxy p.	21 P.	Benedikta op.	21 Č.	(2) Štefiter.	21 S.	
22 S.	Stol. a. Petra.	22 S.		22 P.		22 Ú.	
23 N.	(1) Ivocevit.	23 N.	(5) Jodica.	23 Ú.	Jeftha. + Vojt.	23 P.	
24 P.	Mateje op.	24 P.	Eudat. p. Mar.	24 Č.		24 S.	
25 S.	Valpurgy p.	25 S.	Haktala m.	25 P.	Alarka ev.	25 N.	Leleca. Úrb. p.
26 P.	SD.	26 P.		26 Ú.		26 P.	
27 S.	SD.	27 S.		27 S.	(3) Jubeva.	27 Ú.	
28 S.		28 S.		28 P.	Vitalice m.	28 P.	SD.
29 S.		29 S.		29 Ú.		29 S.	SD.
30 S.		30 S.	(6) Květa.	30 S.		30 P.	Paoua. p. Su.
31 S.		31 P.				31 S.	
ZÁŘÍ		Říjen		Listopad		Prosincec	
1 P.	Jiří op.	1 S.	Remigya vysn.	1 S.	Všech svat.	1 P.	
2 Ú.		2 Č.	Leodegaris.	2 N.	(32)	2 Ú.	
3 P.		3 P.		3 P.	Dulřek.	3 P.	Barbory p.
4 Č.		4 S.	Franti. vysn.	4 Ú.		4 P.	
5 S.	Viktorias m.	5 S.	(18)	5 S.	Lámharja vysn.	5 S.	Mikuláše b.
6 P.		6 N.		6 Č.		6 S.	
7 S.	(14)	7 P.	Marka pap.	7 P.	Čtyr korouov.	7 N.	(3)
8 P.	Naroz. p. Mar.	8 P.		8 S.		8 P.	Početi p. Mar.
9 S.	Gorgoala m.	9 Ú.	Divoše a tov.	9 S.		9 Ú.	
10 P.	Pos. kap. Václ.	10 P.		10 P.	(25) Theodora.	10 S.	
11 S.	Prota a Jacint.	11 S.		11 Ú.	Marina b.	11 P.	
12 S.		12 N.	(19)	12 S.	Pět bratr.	12 P.	Lucie p.
13 S.		13 P.	Kolmana.	13 Č.	Brikořho b.	13 S.	
14 N.	(15) Pav. a. Kř.	14 Ú.	Kalisto pap.	14 P.		14 N.	(3) Nikasa b.
15 P.		15 P.	Neoviky.	15 S.		15 P.	
16 S.	Lidmily m.*	16 P.	Evuila op.	16 N.	(24) Otmar.	16 Ú.	
17 S.	Lampeta SD.	17 S.	Lukáše ev.	17 P.		17 S.	Moudr. b. SD.
18 P.		18 S.		18 Ú.		18 P.	SD.
19 S.		19 N.	(20)	19 P.	Alžběty vd.	19 S.	SD.
20 S.		20 P.		20 S.		20 S.	SD.
21 N.	(16) Matouše.	21 Ú.	Xristof. dřevo.	21 P.	Obět. p. Marie.	21 N.	(4) Tomáše op.
22 P.	Kaučica a tov.	22 P.	Korduly p.	22 S.		22 P.	
23 Ú.		23 P.	Savrina b.	23 S.		23 Ú.	
24 S.	Početi a Jana.	24 Č.	Kolumbana b.	24 P.	(26) Křemena.	24 P.	štedrý večer.
25 P.		25 S.	Křipina m.	25 Ú.	Chrysoz. m.	25 P.	Naroz. Kr. p.
26 S.		26 S.		26 P.	Kateřiny p.	26 S.	štěpána m.
27 S.	Kozmy a Dam.	27 N.	(21)	27 S.	Lisa pap.	27 S.	Jana ev.
28 N.	(17) Václ. m.	28 Ú.	Sim. a Judy.	28 P.		28 N.	Mladěšek.
29 P.	Michala arch.	29 P.		29 S.	Savrina b.	29 Ú.	Tomáše b.
30 Ú.	Jeronyma uč.	30 S.		30 S.		30 P.	
		31 P.	Quintina m.	31 N.	(1) Adv. Ondr.	31 S.	Silvestra pap.



538

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIEJulijánský  
kalendář:

771. 783.  
791. 868.  
868. 877.  
890\*. 900.  
901. 912\*.  
1046. 1066\*.  
1136. 1140\*.  
1212. 1320.  
1360. 1314.  
1824. 1887.  
1890. 1409.  
1430\*. 1452.  
1480. 1804\*.  
1877. 1888\*.  
1887. 1475\*.

Gregoriánský  
kalendář:

1602. 1618.  
1624\*. 1697.  
1760. 1716\*.  
1827. 1823.  
1841\*. 1902.  
1812\*. 1868.  
1904. 2075.  
2040\*. 2157.  
2142\*.

## Přestupný rok

Leden		Únor		Leden	
1 P.	Nový rok	1 Č.	Brigitta p.	1 U.	Nový rok
2 O.	Okřív s. Štěp.	2 P.	Ochr. P. M.	2 S.	Okřív s. Štěp.
3 S.	Okř. s. Jana ev.	3 N.	Blažej b.	3 Č.	Okř. s. Jana ev.
4 P.	Okř. Mladětick.	4 N.	Březoslavice	4 P.	Okř. Mladětick.
5 P.		5 U.	Háry p.	5 S.	
6 S.	Trh králů.	6 O.	Doroty p.	6 Č.	
7 N.	(1)	7 S.		7 P.	Trh králů.
8 U.	Erhart bisk.	8 P.		8 O.	Erhart bisk.
9 O.	Juliana muč.	9 Č.	Apolonie p.	9 S.	Juliana muč.
10 S.	Pavla poust.	10 N.	Štefančík p.	10 P.	Pavla poust.
11 P.		11 O.	Suzanna.	11 Č.	
12 Č.		12 P.		12 S.	
13 S.	Okř. Tři králů	13 O.		13 P.	(1)
14 P.	(2) Štěpán. km.	14 S.	Valentín m.	14 Č.	Štěpánko km
15 P.	Maura opata.	15 P.	Juliana p.	15 O.	Maura opata.
16 O.	Marcéla pap.	16 Č.		16 S.	Marcéla pap.
17 S.	Anton. poust.	17 N.		17 P.	Anton. poust.
18 P.	Práky p.	18 O.	Quinquagesima.	18 Č.	Práky p.
19 P.		19 P.		19 O.	
20 S.	Pab. a šeb.	20 Č.	Kerasy p.	20 P.	(2) Pab. a šeb.
21 N.	(3) Aněšky p.	21 S.	Pešek.	21 Č.	Aněšky p.
22 U.	Vincencia m.	22 N.	Stol. s. Petra.	22 O.	Vincencia m.
23 O.	Zašoub. p. N.	23 P.	(Jan p'evl.)	23 S.	Zašoub. p. N.
24 S.	Timothea ap.	24 O.		24 P.	Timothea ap.
25 P.	Obr. s. Pavla.	25 S.	(1) Im. Mat.	25 Č.	Obr. s. Pavla.
26 P.	Polykarpa b.	26 P.	Valpurgy.	26 O.	Polykarpa b.
27 O.	Jana Zlatoba.	27 O.		27 S.	Jana Zlat.
28 S.		28 P.		28 Č.	Karla Vel.
29 P.		29 O.		29 P.	
30 O.		30 S.		30 Č.	Adelgundy p.
31 S.		31 P.		31 O.	

Červen		Červenec		Srpen	
1 S.	Nikod. op. SD.	1 P.	Navt. p. Mar.	1 Č.	Petra v okov.
2 N.	Sv. Trojice.	2 O.		2 P.	stápnas pan.
3 P.	Šestina.	3 S.	Prokop op.	3 S.	Malos. s. Štěp.
4 O.		4 Č.		4 N.	(2)
5 S.	Bontifacia b.	5 P.	(M. J. Huet)	5 P.	Matky b. sv.
6 P.	Babho Mla.	6 S.		6 O.	Próm. Kr. p.
7 P.		7 U.	Kytilona e tou	7 S.	Atry m.
8 S.	Medarda b.	8 P.		8 Č.	Cyriaka s. tov.
9 N.	(1) Prim. s. Fel.	9 O.		9 P.	Romana m.
10 U.	Barnabée ap.	10 S.	Seđmi bratrů.	10 S.	Vasťmár m.
11 O.		11 P.		11 N.	(3) Tiburata.
12 S.		12 O.	Marbety p.	12 P.	Klary p.
13 P.		13 S.		13 O.	Hippolyta m.
14 P.	Přita m.	14 N.	(4)	14 S.	
15 P.		15 O.	Rozsedni op.	15 P.	Na m. sv. p. M.
16 O.	(5)	16 S.		16 Č.	
17 S.	Marka i Marc.	17 P.	Alaxda vyan	17 S.	
18 P.	Protas. i Gerv.	18 O.	Ataulfa b.	18 P.	(11) Agap. m.
19 O.		19 S.		19 O.	
20 S.		20 P.		20 S.	Štěpán kr
21 P.	Albana m.	21 N.	(7) Prasejdy p.	21 P.	Tim. s. Symfor.
22 P.	Křisto rytč.	22 O.	Marťi Hrad.	22 Č.	
23 S.		23 P.	Apoloněha m.	23 P.	Bartolom. ap.
24 N.	(8)	24 O.	Křetiny p.	24 S.	
25 U.	Jana Křist.	25 S.	Jakuba op.	25 P.	(12)
26 O.		26 P.	Anny vd.	26 O.	
27 S.	Jana Buv.	27 S.		27 P.	Ruža m.*
28 P.	VII usabých.	28 N.	(6) Pania. m.	28 S.	Augustina b.
29 P.		29 O.	Marty p.	29 P.	Štěp. s. Jana.
30 S.	Petra a Pavla	30 P.	Abdona m.	30 Č.	Másm. s. Zool.
31 N.	(4) Fam. s. Pav.	31 O.		31 P.	



Únor		Březen		Duben		Květen	
1	P. Brighty p. Ociar. p. M.	1	P. SD. Rv.	1	P. O. C. S.	1	P. Fil. a Jak. Sigmunda kr. Nal. a. Křtěn. Florians m.
2	N. Supl. Riat. b.	2	N. P. (12) Rom. Kun. Pten. z. Vdci.	2	N. P. O. C. S.	2	N. (4) Dostaja. S. Jana v oleji.
3	N. Hány p. Doroty p.	3	N. P. O. C. S.	3	N. P. O. C. S.	3	N. Stanislava b.
4	N. Apollonie p.	4	N. P. O. C. S.	4	N. P. O. C. S.	4	N. Oed. i Epim.
5	N. Bezag. škol. p.	5	N. P. O. C. S.	5	N. P. O. C. S.	5	N. (2) Beatrix. Servacia vyzn.
6	N. Valentína m.	6	N. P. O. C. S.	6	N. P. O. C. S.	6	N. Sofie p. Václav. p. Lad.
7	N. Juliany p.	7	N. P. O. C. S.	7	N. P. O. C. S.	7	N. (6) Essad.
8	N. Ginesegestas.	8	N. P. O. C. S.	8	N. P. O. C. S.	8	N. Urbana p. Ladin.
9	N. Popela Kor. p.	9	N. P. O. C. S.	9	N. P. O. C. S.	9	N. SD.
10	N. Stof. a. Petra.	10	N. P. O. C. S.	10	N. P. O. C. S.	10	N. Petron. p. SD.
11	N. (1) Im. Mar. Valpury p. SD.	11	N. P. O. C. S.	11	N. P. O. C. S.	11	N. (18) Evka.
12	N. (2) Útul.	12	N. P. O. C. S.	12	N. P. O. C. S.	12	N. Remigia vyzn. Leodegastia.
13	N. Rehoře pap.	13	N. P. O. C. S.	13	N. P. O. C. S.	13	N. Franč. vyzn.
14	N. Longina m. Cyrillska m.	14	N. P. O. C. S.	14	N. P. O. C. S.	14	N. (18) Marka pap.
15	N. (3) Útul.	15	N. P. O. C. S.	15	N. P. O. C. S.	15	N. Dětúše a. tov.
16	N. (4) Laster.	16	N. P. O. C. S.	16	N. P. O. C. S.	16	N. (19) Kolmana. Koltata pap. Nedvický. Havia op.
17	N. Beadřka op.	17	N. P. O. C. S.	17	N. P. O. C. S.	17	N. Lukáše ev.
18	N. (5) Útul.	18	N. P. O. C. S.	18	N. P. O. C. S.	18	N. (20) Křtěn. Křtěn. dčiv.
19	N. (6) Útul.	19	N. P. O. C. S.	19	N. P. O. C. S.	19	N. (21) Korduly p. Severina b. Kolubena b. Kriptina m.
20	N. (7) Útul.	20	N. P. O. C. S.	20	N. P. O. C. S.	20	N. (22) Šim. a Judy.
21	N. (8) Útul.	21	N. P. O. C. S.	21	N. P. O. C. S.	21	N. (23) Křtěn. Křtěn. dčiv.
22	N. (9) Útul.	22	N. P. O. C. S.	22	N. P. O. C. S.	22	N. (24) Křtěn. Křtěn. dčiv.
23	N. (10) Útul.	23	N. P. O. C. S.	23	N. P. O. C. S.	23	N. (25) Křtěn. Křtěn. dčiv.
24	N. (11) Útul.	24	N. P. O. C. S.	24	N. P. O. C. S.	24	N. (26) Křtěn. Křtěn. dčiv.
25	N. (12) Útul.	25	N. P. O. C. S.	25	N. P. O. C. S.	25	N. (27) Křtěn. Křtěn. dčiv.
26	N. (13) Útul.	26	N. P. O. C. S.	26	N. P. O. C. S.	26	N. (28) Křtěn. Křtěn. dčiv.
27	N. (14) Útul.	27	N. P. O. C. S.	27	N. P. O. C. S.	27	N. (29) Křtěn. Křtěn. dčiv.
28	N. (15) Útul.	28	N. P. O. C. S.	28	N. P. O. C. S.	28	N. (30) Křtěn. Křtěn. dčiv.
29	N. (16) Útul.	29	N. P. O. C. S.	29	N. P. O. C. S.	29	N. (31) Křtěn. Křtěn. dčiv.
30	N. (17) Útul.	30	N. P. O. C. S.	30	N. P. O. C. S.	30	N. (32) Křtěn. Křtěn. dčiv.
31	N. (18) Útul.	31	N. P. O. C. S.	31	N. P. O. C. S.	31	N. (33) Křtěn. Křtěn. dčiv.
1	N. (18) Jiří op.	1	N. O. Remigia vyzn. Leodegastia.	1	N. P. Václav. roat. Duřák.	1	N. (1) Adveat.
2	N. Viktorina m.	2	N. P. O. C. S.	2	N. P. O. C. S.	2	N. Barbory p.
3	N. (14) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	3	N. P. O. C. S.	3	N. P. O. C. S.	3	N. Mikuláš b.
4	N. (15) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	4	N. P. O. C. S.	4	N. P. O. C. S.	4	N. (3) Pod. p. M.
5	N. (16) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	5	N. P. O. C. S.	5	N. P. O. C. S.	5	N. Lucie p. Niketa b.
6	N. (17) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	6	N. P. O. C. S.	6	N. P. O. C. S.	6	N. (3) Pod. p. M.
7	N. (18) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	7	N. P. O. C. S.	7	N. P. O. C. S.	7	N. (3) Pod. p. M.
8	N. (19) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	8	N. P. O. C. S.	8	N. P. O. C. S.	8	N. (3) Pod. p. M.
9	N. (20) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	9	N. P. O. C. S.	9	N. P. O. C. S.	9	N. (3) Pod. p. M.
10	N. (21) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	10	N. P. O. C. S.	10	N. P. O. C. S.	10	N. (3) Pod. p. M.
11	N. (22) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	11	N. P. O. C. S.	11	N. P. O. C. S.	11	N. (3) Pod. p. M.
12	N. (23) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	12	N. P. O. C. S.	12	N. P. O. C. S.	12	N. (3) Pod. p. M.
13	N. (24) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	13	N. P. O. C. S.	13	N. P. O. C. S.	13	N. (3) Pod. p. M.
14	N. (25) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	14	N. P. O. C. S.	14	N. P. O. C. S.	14	N. (3) Pod. p. M.
15	N. (26) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	15	N. P. O. C. S.	15	N. P. O. C. S.	15	N. (3) Pod. p. M.
16	N. (27) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	16	N. P. O. C. S.	16	N. P. O. C. S.	16	N. (3) Pod. p. M.
17	N. (28) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	17	N. P. O. C. S.	17	N. P. O. C. S.	17	N. (3) Pod. p. M.
18	N. (29) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	18	N. P. O. C. S.	18	N. P. O. C. S.	18	N. (3) Pod. p. M.
19	N. (30) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	19	N. P. O. C. S.	19	N. P. O. C. S.	19	N. (3) Pod. p. M.
20	N. (31) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	20	N. P. O. C. S.	20	N. P. O. C. S.	20	N. (3) Pod. p. M.
21	N. (32) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	21	N. P. O. C. S.	21	N. P. O. C. S.	21	N. (3) Pod. p. M.
22	N. (33) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	22	N. P. O. C. S.	22	N. P. O. C. S.	22	N. (3) Pod. p. M.
23	N. (34) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	23	N. P. O. C. S.	23	N. P. O. C. S.	23	N. (3) Pod. p. M.
24	N. (35) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	24	N. P. O. C. S.	24	N. P. O. C. S.	24	N. (3) Pod. p. M.
25	N. (36) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	25	N. P. O. C. S.	25	N. P. O. C. S.	25	N. (3) Pod. p. M.
26	N. (37) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	26	N. P. O. C. S.	26	N. P. O. C. S.	26	N. (3) Pod. p. M.
27	N. (38) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	27	N. P. O. C. S.	27	N. P. O. C. S.	27	N. (3) Pod. p. M.
28	N. (39) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	28	N. P. O. C. S.	28	N. P. O. C. S.	28	N. (3) Pod. p. M.
29	N. (40) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	29	N. P. O. C. S.	29	N. P. O. C. S.	29	N. (3) Pod. p. M.
30	N. (41) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	30	N. P. O. C. S.	30	N. P. O. C. S.	30	N. (3) Pod. p. M.
31	N. (42) Nar. p. M. Gorgonia m. Pos. kap. Václ. Prota a Jacint.	31	N. P. O. C. S.	31	N. P. O. C. S.	31	N. (3) Pod. p. M.



540

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIEJuljánský  
kalendář:

708, 714,  
725, 736\*,  
787, 798,  
808, 820\*,  
882, 893,  
904\*, 977,  
985, 998\*,  
1047, 1072\*,  
1078, 1131,  
1162, 1172,  
1226, 1245,  
1267, 1268\*,  
1319, 1330,  
1341, 1362\*,  
1414, 1425,  
1486\*, 1509,  
1516, 1529\*,  
1589, 1600\*,  
1610, 1662,  
1694.

Gregoriánský  
kalendář:

1685, 1640\*,  
1708, 1709\*,  
1787, 1797\*,  
1798, 1843,  
1865, 1866\*,  
1917, 1928\*,  
1947, 2012\*,  
2091, 2158,  
2164\*

## Přestupný rok

Leden		Únor		Leden	
1 N. P. U.	Nový rok	1 S. C. C.	Brigitty p.	1 P. U.	Nový rok
2 S. C. C.	Oktáv a. Střp.	2 S. C. C.	Ochr. P. M.	2 U. U.	Oktáv a. Střp.
3 S. C. C.	Okt. a. Jana sv.	3 P. S.	Blatěje b.	3 S. C. C.	Okt. a. Jana
4 S. C. C.	Okt. Mladětek.	4 S. S.		4 S. C. C.	Okt. Mladět.
5 S. C. C.		5 N. P. S.	Bep. Hátý p.	5 P. S.	
6 P. S.		6 P. U.	Doroty p.	6 P. S.	TH králů.
7 S. S.		7 U. U.		7 N. P. S.	(1) Echarie bisk.
8 N. P. S.	(1) Krbarta b.	8 S. C. C.		8 U. U.	Juliana moč.
9 P. U.	Juliana moč.	9 S. S.	Apollonia p.	9 S. C. C.	Pavla poust.
10 U. U.	Pavla poust.	10 P. S.	Ákolastický p.	10 S. C. C.	
11 S. C. C.		11 S. S.		11 P. S.	
12 P. S.		12 N. P. S.	Sevgosina.	12 S. S.	Okt. TH král.
13 S. S.	Okt. TH králů	13 P. U.		13 P. S.	
14 S. S.	Štěstěného kr.	14 U. U.	Valentína m.	14 N. P. S.	(2) Křesť. J.
15 N. P. S.	(2) Haura op.	15 P. S.	Juliasy p.	15 P. U.	Karolita paš.
16 P. U.	Marcella pap.	16 P. S.		16 S. C. C.	Anton. poust.
17 U. U.	Anton. poust.	17 P. S.		17 S. S.	Prisky p.
18 S. S.	Prisky p.	18 S. S.		18 P. S.	
19 P. S.		19 N. P. S.	Guineogosina.	19 P. S.	Fab. a Seb.
20 P. S.	Fab. a Seb.	20 P. U.	Korony p.	20 S. S.	Amedý p.
21 S. S.	Amedý p.	21 U. U.		21 P. S.	
22 N. P. S.	(3) Vincenc. m.	22 S. S.	Pepel. St. a. Pet.	22 S. C. C.	(3) Amedý
23 P. U.	Zamoub. p. M.	23 P. S.		23 P. S.	Vincenc. m.
24 U. U.	Timothea op.	24 P. S.	(Den přest.)	24 S. C. C.	Zamoub. p.
25 S. C. C.	Obr. a. Pavla.	25 S. S.	Matěje op.	25 P. S.	Timothea op.
26 P. S.	Polykarp a.	26 N. P. S.		26 S. C. C.	Obr. a. Pav.
27 P. S.	Jana Zlatod.	27 P. U.	(1) kv. Valp.	27 S. S.	Polykarp b.
28 S. S.	Karla Vel.	28 P. S.		28 P. S.	Jana Zlatod.
29 N. P. S.	(4)	29 U. U.		29 S. S.	(4) Karla Vel.
30 P. S.	Adelgundy p.	30 P. S.	SD.	30 U. U.	Adelgundy p.
31 U. U.		31 S. S.		31 S. S.	

Červen		Červenec		Srpen	
1 P. S.	Nikod. m. SD.	1 N. P. S.	(4)	1 S. C. C.	Petrus v okr.
2 S. S.	Karc. a Pet. SD.	2 P. U.	Navit. p. Mar.	2 P. S.	Súdána pap.
3 N. P. S.	Sv. Trojice.	3 U. U.		3 P. S.	Malet. a. Střp.
4 P. U.		4 S. C. C.	Prokopa op.	4 S. S.	
5 S. C. C.	Dominica b.	5 P. S.	(M. J. Hus.)	5 N. P. S.	(5) M. bodi a
6 S. C. C.	Báňho těs.	6 P. S.	Vilhelma b.	6 P. U.	From. Kr. J.
7 S. S.	Medarda b.	7 S. S.		7 U. U.	Atry m.
8 P. S.	Prima a Felic.	8 N. P. S.	(5) Křt. a. tov.	8 S. S.	Oyriake a to.
9 S. S.		9 P. U.		9 P. S.	Romana m.
10 N. P. S.	(1)	10 S. S.	Sedmi bratrů.	10 P. U.	Václava m.
11 P. U.	Barnabáše op.	11 S. C. C.		11 S. S.	Tiburtia m.
12 U. U.		12 P. S.	Markýty p.	12 P. S.	(10) Klary p.
13 S. C. C.		13 S. S.		13 P. U.	Hippolyta m.
14 P. S.		14 S. S.		14 U. U.	
15 P. S.	Víta m.	15 N. P. S.	(6) Kosest. op.	15 P. S.	Na n. va. p.
16 S. S.		16 P. U.		16 S. C. C.	
17 N. P. S.	(2)	17 U. U.	Alexia vya.	17 P. S.	Agapita m.
18 P. U.	Marke i Marc.	18 S. S.	Arzolla b.	18 P. S.	
19 U. U.	Protas. i Gerv.	19 C. C.		19 N. P. S.	(11)
20 S. C. C.		20 P. S.	Praxedy p.	20 P. S.	Súdána kr.
21 P. S.	Albana m.	21 S. S.		21 U. U.	
22 P. S.	X tisíc rytů.	22 N. P. S.	(7) M. J. Hus.	22 S. C. C.	Tim. a Symk.
23 S. S.		23 P. U.	Apollinária m.	23 P. S.	
24 N. P. S.	(8) Jana Křt.	24 U. U.	Kristíny p.	24 P. S.	Bartolom.
25 P. U.		25 S. C. C.	Jakuba op.	25 S. S.	
26 P. S.	Jana Burjans.	26 P. S.	Anny vd.	26 N. P. S.	(12)
27 P. S.	VII umučeh.	27 C. C.		27 P. S.	Ružo m.*
28 P. S.		28 S. S.	Pentaleona m.	28 C. C.	Augustina b.
29 P. S.	Petra a Pav.	29 N. P. S.	(8) Marý p.	29 P. S.	Brđit a. Jan
30 P. S.	Památ. a. Pav.	30 P. U.	Abdoas m.	30 C. C.	Štěst. a. Zhoš
31 U. U.		31 U. U.		31 P. S.	





Únor		Březen		Duben		Květen	
1	Č. Brigity p.	1	Č. Kuzbudy p. SD.	1	N. (4) Květa.	1	O. Plá. a Jak. Sigmunda br.
2	P. Očelá. J. M. Mateje b.	2	P. S.	2	P. O. D.	2	P. P. Voj. a Křtík.
3	S. S.	3	S.	3	S. C.	3	S. Floriana m.
4	N. Svatopavla. Hátý p.	4	N. (2) Romilicora.	4	S. C. Ambroža b.	4	P. Floriana m.
5	P. Doroty p.	5	P. U. Tomáše z Aq.	5	P. O. Zelený.	5	S. Oetherda b.
6	U. S.	6	U. S.	6	P. S. Václav.	6	N. (4) Čestava.
7	S. C. S.	7	S. C. S.	7	S. S.	7	P. Stanislava b.*
8	P. S.	8	P. S.	8	N. Veltomosa.	8	U. Gord. i Epim.
9	S. S.	9	S. S.	9	P. C. Lva pap.	9	P. S.
10	S. S.	10	S. S.	10	P. C. S.	10	P. Gord. i Epim.
11	N. Svatopavla.	11	N. (4) Gault. Helefa pnp.	11	S. S.	11	P. S.
12	P. O. S.	12	P. O. S.	12	P. S.	12	S. S.
13	P. S.	13	P. S.	13	P. S.	13	S. S.
14	S. C. S.	14	S. C. S.	14	S. S.	14	N. (5) Rogata.
15	P. S.	15	P. S.	15	N. (1) Osmarosa.	15	U. S.
16	P. S.	16	P. S.	16	P. O. S.	16	P. S.
17	S. S.	17	S. S.	17	P. O. S.	17	U. S.
18	N. Svatopavla.	18	N. (4) Leotara.	18	P. O. S.	18	P. S.
19	P. O. S.	19	P. O. S.	19	P. O. S.	19	S. S.
20	S. C. S.	20	S. C. S.	20	P. S.	20	N. (4) Euseb.
21	P. S.	21	P. S.	21	S. S.	21	P. S.
22	S. C. S.	22	S. C. S.	22	N. (2) Emerita. Jitka. Vojt.	22	S. S.
23	P. S.	23	P. S.	23	P. O. S.	23	P. S.
24	S. S.	24	S. S.	24	S. C. S.	24	P. S.
25	N. (1) Ier. Valp.	25	N. (5) Jod. Zu. J. Našata m.	25	S. C. S.	25	P. S.
26	P. O. S.	26	P. O. S.	26	P. P. S.	26	S. S.
27	P. O. S.	27	P. O. S.	27	P. S.	27	P. S.
28	S. S.	28	S. S.	28	S. S.	28	P. S.
	SD.	29	P. S.	29	N. S.	29	N. S.
		30	P. S.	30	P. S.	30	P. S.
		31	S. S.	31	S. S.	31	P. S.

ZÁŘÍ		ŘÍJEN		LÍPEN		PROSINEC	
1	J. Jiljí op.	1	P. Ramigis vyz. Leodegaria.	1	Č. Václav svat. Dosták.	1	S. (1) Advent.
2	N. (18)	2	U. S.	2	P. S.	2	N. P. Barbory p.
3	P. S.	3	S. C. S.	3	S. S.	3	P. S.
4	O. S.	4	O. S.	4	N. (20)	4	O. S.
5	S. C. S.	5	S. C. S.	5	P. O. Lincharia vyz.	5	S. S.
6	P. S.	6	P. S.	6	U. S.	6	C. S.
7	S. S.	7	S. S.	7	P. S.	7	P. S.
8	N. Naroz. p. Mar.	8	N. (18) Marka p.	8	C. S.	8	P. S.
9	N. P. O. S.	9	P. O. S.	9	P. S.	9	N. S.
10	O. S.	10	O. S.	10	S. S.	10	P. S.
11	P. S.	11	P. S.	11	N. (21) Mari. b. Pálí bratr.	11	O. S.
12	S. C. S.	12	S. C. S.	12	U. S.	12	S. S.
13	P. S.	13	P. S.	13	P. S.	13	C. S.
14	P. S.	14	P. S.	14	S. S.	14	P. S.
15	S. S.	15	S. S.	15	P. S.	15	S. S.
16	N. (16) Lidmily. Lamperta b.	16	N. (19) Kallista. Hedvika op.	16	N. S.	16	N. S.
17	P. D. S.	17	P. O. S.	17	P. S.	17	O. S.
18	S. C. S.	18	S. C. S.	18	P. S.	18	P. S.
19	P. S.	19	P. S.	19	N. S.	19	N. S.
20	S. S.	20	S. S.	20	O. S.	20	O. S.
21	P. S.	21	P. S.	21	S. S.	21	P. S.
22	S. S.	22	S. S.	22	P. S.	22	S. S.
23	N. (16) Lidmily. Lamperta b.	23	N. (20) Křtík. děv. Korduly p.	23	S. C. S.	23	C. S.
24	P. O. S.	24	O. S.	24	P. S.	24	P. S.
25	S. C. S.	25	S. C. S.	25	P. S.	25	S. S.
26	P. S.	26	P. S.	26	N. S.	26	N. S.
27	S. S.	27	S. S.	27	P. O. S.	27	P. O. S.
28	N. (16) Lidmily. Lamperta b.	28	N. (21) Křtík. děv. Korduly p.	28	P. S.	28	P. S.
29	P. O. S.	29	O. S.	29	S. C. S.	29	S. C. S.
30	S. S.	30	P. S.	30	P. S.	30	P. S.
31	N. (17) Jeron. ud.	31	S. S.	31	P. S.	31	N. P. S.



542

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIEJuljánský  
kalendář:

730 741.  
763\* 826  
836\* 916  
926\* 999  
1010 1083  
1094 1104  
1167 1178  
1189 1206\*  
1262 1278  
1294\* 1361  
1368\* 1447  
1452\* 1631  
1642 1616.  
1626 1637.  
1699

Gregoriánský  
kalendář:

1661 1662.  
1719 1736.  
1871 1882  
1886 1844\*.  
1960 2023.  
2054 2045.  
2102 2173.  
2186 2197

## Přestupný rok

Leden		Únor		Leden	
1 S.	Nový rok	1 U.	Righty p	1 N.	Nový rok
2 N.	Oktáv a. Štěp.	2 S.	Octáv. P. M	2 P.	Oktáv a. Štěp.
3 P.	Okt. a. Jana ev.	3 C.	Blatava b	3 U.	Okt. a. Jana ev.
4 O.	Okt. Mladětek.	4 P.	Náry p.	4 S.	Okt. Mladětek.
5 S.		5 S.		5 C.	
6 C.	TH králů	6 N.	Geot. Dor. p.	6 P.	TH králů.
7 P.		7 P.		7 S.	
8 S.	Erharz bisk.	8 U.		8 N.	(1) Erharz b.
9 N.	(1) Juliana m	9 S.	Apollone p	9 P.	Juliana m.
10 P.	Pavla poust.	10 C.	#kolozerty p	10 U.	Pavla poust.
11 O.		11 S.		11 N.	
12 S.		12 P.		12 P.	Ost TH králů
13 C.	Ost TH králů	13 N.	Basagaine.	13 S.	Ost TH králů
14 P.	Štefanůho kn	14 U.	Valentina m.	14 S.	Štefanůho kn
15 S.	Meura opate.	15 P.		15 N.	(2) Meura op.
16 N.	(2) Marc. pap	16 C.	Juliany p.	16 P.	Marcelle pap
17 P.	Anton. poust.	17 S.		17 U.	Anton. poust.
18 O.	Prásky p.	18 P.		18 S.	Prásky p.
19 S.		19 S.		19 C.	
20 C.		20 N.	Gales. Kor p	20 P.	Feb. a Feb.
21 P.	Feb. a Feb	21 P.		21 S.	Amešky p.
22 S.	Amešky p.	22 U.		22 N.	
23 N.	(3) Zaan. p. M	23 S.	Riol. a. Peten	23 P.	Vincenc m
24 P.	Timothea ap.	24 C.	Poplec.	23 O.	Zannoub p. M.
25 O.	Obr. a. Pavla.	24 S.	(Den pletu	24 U.	Timothea ap.
26 S.	Polykarp b	25 P.	Matěje ap	25 S.	Obr. a. Pavla.
27 C.	Jana Zlatoust.	26 S.	Valpurgy	26 C.	Polykarp b
28 P.	Karla Vei	27 N.	(1) Immovalt	27 P.	Jana Zlatoust.
29 S.		28 P.		28 S.	Karla Vei
30 N.	(4) Adelgun p.	29 U.		29 N.	(4)
31 P.				30 P.	Adelgundy p.
				31 U.	
Červen		Červenec		Srpen	
1 C.	Nikodema m.	1 S.		1 O.	Petra v okov.
2 P.	Marc. a Pet. SD.	2 N.	(4) Navit. p. M	2 P.	Stěpána pap.
3 S.	Krasna b. SD.	3 P.		3 C.	Nales. a Štěp.
4 N.	Sv. Trojice.	4 O.	Prokopa op.	4 P.	Matky b. sv.
5 P.	Bonifacia b.	5 S.		5 S.	
6 O.		6 C.	(M. J. Hus.)	6 N.	(9) Pr. Kr. p.
7 S.		7 P.	Vilibald b.	7 P.	Airy m.
8 C.	Balho Ma.	8 S.	Kylinna a tou.	8 O.	Cyriaka a tov.
9 P.	Prima a Felic	9 N.	(6)	9 S.	Romana m
10 S.		10 P.	Seđmi bratrů.	10 C.	Pauřance m.
11 N.	(1) Barnab ap	11 U.		11 P.	Tiburcia m.
12 P.		12 S.	Markéty p.	12 S.	Klary p.
13 O.		13 C.		13 N.	(10) Hippol m
14 S.	Vita m.	14 P.	Rozaldm ap	14 P.	Na u. ve. p. M.
15 C.		15 S.		15 U.	
16 P.		16 N.	(6)	16 S.	
17 S.		17 P.	Alexis vysv.	17 C.	Agapita m.
18 N.	(2) Mar. i Marc.	18 O.	Arnolta b.	18 P.	
19 O.	Protas i Gerv.	19 S.		19 S.	
20 S.		20 P.	Praxedy p	20 N.	(11) Štěp. br.
21 C.	Albana m.	21 P.	Mati Mođd.	21 P.	
22 P.	X tisíc rytů	22 S.		22 O.	Tim a Symfor
23 S.		23 N.	(7) Apoll. m.	23 S.	
24 C.	Jana Křtít.	24 P.	Křtiny p.	24 C.	Bartolom. ap.
25 P.	(8)	25 O.	Jakubů ap.	25 P.	
26 S.	Jana Burjana	26 S.	Aasy vd.	26 S.	
27 C.	VII umuřyců	27 C.		27 N.	(12) Křija m.
28 P.	Petra a Pav.	28 P.	Pentaleona m	28 P.	Augustina b.
29 S.	Famat. a Pav	29 S.	Marty p.	29 O.	Štěp. a Jana.
30 C.		30 N.	(8) Abdosa in.	30 S.	Blam. a Zbota.
31 P.		31 P.		31 C.	



Únor			Březen			Duben			Květen		
1	P.	Brigitta p.	1	S.	SD.	1	S.		1	P.	Flá. a Jak.
2	P.	OKAŘ. P. M.	2	P.	Kunhutý p. SD.	2	N.	(8) Květin.	2	O.	Sigmunda kr.
3	P.	Blateje b.	3	P.	Přem. Václ. SD.	3	P.		3	O.	Nal. a. Křtla.
4	S.		4	S.		4	O.	Ambróže b.	4	P.	Floriana m.
5	N.	Sepiag. Hátý.	5	N.	(2) Romulova.	5	S.		5	P.	Gotharda b.
6	P.	Doroty p.	6	P.		6	C.	Zelený.	6	S.	S. Jana v oleji.
7	O.		7	O.	Tomáše a Ag.	7	P.	Yelky.	7	N.	(4) Čestm.
8	O.		8	O.		8	S.	Šel.	8	P.	Stanišlava b.*
9	C.	Apolonié p.	9	P.		9	N.	Valkova.	9	O.	
10	P.	Školastický p.	10	P.		10	O.	Lev pap.	10	O.	Gord. i Rpm.
11	S.		11	S.		11	O.		11	P.	
12	N.	Saxaginta.	12	N.	(8) Gc. Rehora.	12	C.		12	N.	Paněnice m.
13	P.		13	P.		13	C.		13	O.	Sarvatic vyzn.
14	U.	Valentína m.	14	U.		14	P.	Tib. a Valer. m.	14	N.	(6) Regeše.
15	P.		15	P.	Longina m.	15	S.	Helsey vd.	15	O.	Zofie p.
16	P.	Juliana p.	16	P.	Cyriaka m.	16	N.	(1) Osmaroda.	16	O.	
17	P.		17	P.	Kedruy p.	17	P.		17	P.	
18	S.		18	S.		18	O.		18	P.	Větrov. pláb.
19	N.	Demagogenin.	19	N.	(4) Laska.	19	O.		19	S.	Polestický p.
20	P.	Korony p.	20	P.		20	P.		20	S.	
21	O.		21	U.	Beodiktis op.	21	V.		21	N.	(8) Ezael.
22	O.	Papež. St. a. Pel.	22	O.		22	S.		22	P.	
23	P.		23	P.		23	N.	(2) Šmar. Jit.*	23	O.	
24	P.	Maidjc op.	24	P.		24	P.		24	P.	Urbana pap.
25	S.	Valpurga p.	25	S.	Zvěst. p. Mra.	25	O.	Marka ev.	25	P.	
26	N.	(1) Iannovf.	26	N.	(6) Jecia.	26	P.		26	P.	
27	P.		27	P.		27	C.	Vitaliá m.	27	S.	
28	O.		28	O.		28	S.		28	N.	Lebica.
			29	P.		29	S.		29	O.	
			30	C.		30	N.	(3) Jádka.	30	O.	
			31	P.		31	N.		31	S.	Patron. p. SD.
<b>Záh</b>			<b>Říjen</b>			<b>Listopad</b>			<b>Prosinec</b>		
1	P.	Júji op.	1	N.	(17) Rem. vyzn.	1	S.	Všech svat.	1	P.	
2	S.		2	P.	Leodagria.	2	C.	Duňek.	2	S.	(1) Adrenal.
3	N.	(13)	3	O.		3	P.		3	N.	Barbory p.
4	P.	Viktoria m.	4	P.	Frant. vyzn.	4	S.		4	O.	
5	O.		5	C.		5	N.	(22) Linkaria vyz.	5	P.	Nikoláše b.
6	O.		6	P.	María pap.	6	P.		6	O.	
7	C.		7	S.		7	O.		7	P.	Pačeti p. Mar.
8	P.	Naroz. p. Mar.	8	N.	(16) Divoš a tou.	8	S.	Cyr korunov.	8	P.	
9	S.	Gorgonia m.	9	P.		9	C.	Theodor m.	9	S.	
10	N.	(14) Pav. k. Vác.	10	O.		10	P.	Přem. a Lidm.	10	N.	(3)
11	P.	Prota a Jacint.	11	P.		11	S.	Martina b.	11	P.	
12	O.		12	C.	Kaimana.	12	N.	(23) Pán bratří.	12	O.	
13	O.		13	S.	Kaluzia pap.	13	P.	Brictcho b.	13	P.	Lucie p.
14	P.	Pov. a. Křtla.	14	S.		14	O.		14	C.	Nikola b.
15	P.		15	N.	(19) Hedviky.	15	P.		15	P.	
16	S.	Lidmily m.*	16	P.	Maia op.	16	C.	Oumera op.	16	S.	
17	N.	(18) Lamp. b.	17	S.		17	S.		17	N.	(8) Mondr. b.
18	O.		18	C.		18	P.		18	O.	
19	O.		19	P.	XI tisíc letoc	19	N.	(24) Aliebt. vd.	19	C.	
20	P.	SD.	20	P.		20	P.		20	O.	SD.
21	P.	Mafouše op.	21	S.		21	O.	Obč. p. Marie.	21	P.	Tomáše op.
22	P.	Mastola. SD.	22	N.	(20) Korduly p.	22	S.	Cecile p.	22	P.	SD.
23	S.		23	P.	Saverina b.	23	C.	Zikment. pap.	23	S.	SD.
24	N.	(16) Poč. a. Jass.	24	U.	Kolumbena b.	24	P.	Chrysoz. m.	24	N.	Lidmý večer.
25	O.		25	C.	Křipina m.	25	S.	Kateřiny p.	25	O.	Naroz. Kr. p.
26	O.		26	P.		26	N.		26	O.	štěpna m.
27	S.	Koemy a Dam.	27	P.	Šim. a Judy.	27	P.	(26) Lisa pap.	27	S.	Jana ev.
28	P.	Václava m.	28	O.		28	O.		28	C.	Mladěš.
29	P.	Michala arch.	29	N.	(81)	29	S.	Saturnia b.	29	P.	Tomáše b.
30	B.	Jeronyma vd.	30	P.		30	C.	Odeřte op.	30	O.	
			31	U.	Qetulina m.	31	N.		31	N.	Bůvestra pap.



544

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

**Juliánský kalendář:**  
787 788\*  
847 862\*  
931 943  
1016 1029  
1037 1059  
1110 1121  
1182\*, 1194  
1205 1216\*  
1269 1300\*  
1379 1384\*  
1468 1474  
1547 1554  
1659 1661  
1662 1663  
1664\*

**Gregoriánský kalendář:**  
1683 1684  
1696 1687  
1678, 1659  
1738, 1746  
1767, 1803  
1814 1887  
1688, 1966  
1968, 1977  
2039, 2090  
2061, 2072\*  
2107, 2118  
2129, 2191

## Přestupný rok

Leden			Únor			Leden		
1	P.	Nový rok	1	P.	Urgitily p.	1	S.	Nový rok
2	S.	Oktáv s. Štěp.	2	U.	Octáv. P. M.	2	N.	Oktáv s. Štěp.
3	N.	Okt. - Jana ev.	3	S.	Blateje b.	3	P.	Okt. s. Jana ev.
4	P.	Okt. Mladých.	4	U.		4	U.	Okt. Mladých
5	O.		5	P.	Hsty p.	5	S.	
6	U.		6	S.	Doroey p.	6	N.	Tři králů.
7	S.	Tři králů	7	N.	Sarghessio.	7	P.	
8	N.	Erharta hsk	8	U.		8	S.	Erharta hsk
9	P.	Juliana muž.	9	P.	Apolonia p.	9	N.	(1) Juliana m
10	O.		10	U.	Skolomárky p.	10	P.	Pavla poust.
11	S.	(1) Pavla poust.	11	S.		11	U.	Pavla poust.
12	N.		12	U.		12	S.	
13	P.	Okt. Tři králů	13	S.		13	N.	Okt. Tři králů
14	O.	Arnámetého kn.	14	N.	Besag. Valen.	14	P.	Arnámetého kn
15	S.	Kaora opata.	15	U.	Juliany p.	15	S.	Kaora opata.
16	U.	Marcella pap.	16	S.		16	N.	(2) Marc pap.
17	N.	(2) Ant. poust.	17	N.		17	P.	Anton poust.
18	P.	Frisky p.	18	U.		18	U.	Frisky p.
19	O.		19	P.		19	N.	
20	S.	Pub a Seb.	20	S.	Korony p.	20	P.	Pub a Seb.
21	N.	Anečky p.	21	N.	Galagappolm.	21	P.	Anečky p.
22	P.	Vincenciu m.	22	P.	Stol. a. Petra	22	S.	Vincenciu m.
23	O.	Zanoub. p. M.	23	U.		23	N.	(3) Zan. p. M.
24	N.	(8) Timoth. ap.	24	S.	Popel. (Den pl.)	24	P.	Timothas ap.
25	P.	Obr. s. Pavla.	25	U.	Mateje ap.	25	U.	Obr. s. Pavla.
26	O.	Polykarsa b.	26	P.	Valpury p.	26	S.	Polykarsa b.
27	S.	Jana Zlatouet.	27	N.		27	N.	Jana Zlatouet.
28	N.	Karla Vel.	28	U.	(1) Ivocovi.	28	P.	Karla Vel.
29	P.		29	P.		29	S.	
30	S.	Adelgundy p.	30	N.		30	N.	(4) Adelgun. p
31	N.	(4)	31	P.		31	P.	

## Červen

Červen			Červenec			Srpen		
1	S.	Nikod. m. SD	1	P.	Navty. p. Mar	1	P.	Petra v okos
2	C.	Marcelli a Petra.	2	S.	(4)	2	U.	Stěpána pap.
3	P.	Kralma b. SO.	3	N.	Prokopa op.	3	S.	Natae a Štěp.
4	S.		4	O.	(M. J. Bzet.)	4	P.	Nofky b. zn.
5	N.	S. Troj. Mon. b.	5	P.	Vilibalda b.	5	U.	Pravn. Kr. p.
6	P.		6	S.	Kytilana stol.	6	N.	(8) Afry m.
7	O.		7	U.		7	P.	Cyriska s. lov
8	S.	Hedardo b.	8	P.	(5) Sedni brat	8	U.	Romana m
9	N.	Bořka šla.	9	S.	Markty p.	9	P.	Vouřinec st.
10	P.	Rarnabáto ap.	10	N.	Rossaldni ap.	10	S.	Tibaura m.
11	S.	(1)	11	U.		11	N.	Klary p.
12	N.		12	P.		12	S.	Hippolyta m
13	U.	Vita m.	13	S.		13	N.	(10)
14	O.		14	U.	(6) Alexia vys.	14	P.	Na n. vs. p. M.
15	S.		15	P.	Arnolfa b.	15	U.	Agapita m.
16	N.	Marka i Marc	16	S.		16	P.	Štěpána kr.
17	P.	(2) Prot. i Gerv.	17	N.	Praxedy p	17	S.	(11)
18	O.		18	U.	MdM Magd	18	N.	Tim. a Symfor.
19	S.	Albana m	19	P.	Apolinátie m	19	P.	Bartolom. ap.
20	N.	X. tisíc rytů.	20	S.	Jakuba op.	20	S.	Refa m *
21	P.	Jana Křtít.	21	U.	Any vd.	21	N.	(12) August. b.
22	O.		22	P.	Pantaleona m.	22	P.	Štěp. a. Symf.
23	S.	(8) Jana Bar	23	S.	Marty p.	23	U.	
24	N.	VII usulých.	24	N.	Abdona m	24	S.	
25	P.	Petra a Pavla	25	P.		25	P.	
26	O.	Paměti. a. Pav.	26	S.	(7) Kristian p.	26	U.	
27	S.		27	N.	Jakuba op.	27	S.	
28	N.		28	U.	Any vd.	28	N.	(13) August. b.
29	P.		29	P.	Pantaleona m.	29	P.	Štěp. a. Symf.
30	O.		30	S.	Marty p.	30	U.	
31	C.		31	N.	(8)	31	S.	



Juljánský  
kalendář:

700\*, 779,  
 784\*, 790,  
 868, 874,  
 886, 947,  
 958, 959,  
 1000\*, 1031,  
 1042, 1063,  
 1064\*, 1124,  
 1137, 1149\*,  
 1221, 1227,  
 1232\*, 1311,  
 1318\*, 1323,  
 1396, 1408,  
 1417, 1479,  
 1490, 1501,  
 1612\*, 1663,  
 1674, 1688,  
 1896\*, 1866,  
 1959, 1969\*.

 Gregoriánský  
kalendář:

1699, 1610,  
 1621, 1632\*,  
 1626, 1700,  
 1781, 1792,  
 1779, 1784\*,  
 1819, 1820,  
 1841, 1862\*,  
 1809, 1871,  
 1882, 1893,  
 2004\*, 2066,  
 2077, 2098\*,  
 2123, 2134,  
 2143, 2154\*,  
 2202

## Přestupný rok

Leden		Únor		Leden	
1	P. N. N. Sv. Jan.	1	N. N. (4) Brigitta p.	1	P. N. N. Nový rok
2	P. S. Oktáv a. Štěp.	2	P. S. Octáv. P. M.	2	S. S. Oktáv a. Štěp.
3	S. S. Okt. a. Jana ev.	3	U. U. Blatoje bisk.	3	N. N. Okt. a. Jana ev.
4	N. P. Okt. Mladětek.	4	S. S. Hlavy p.	4	P. S. Okt. Mladětek.
5	P. S. Tři králů.	5	U. U. Doroty p.	5	U. U. Tři králů.
6	O. S. Erhart bisk.	6	S. S. Baptyzma.	6	S. S. Erhart bisk.
7	O. S. Juliana muč.	7	P. P. Apollonie p.	7	S. S. Juliana muč.
8	P. P. Pavla poust.	8	N. N. Školastický p.	8	P. P. (1) Pavla poust.
9	N. S. (1)	9	U. U. Valentína m.	9	N. N. (1) Pavla poust.
10	S. S. Okt. Tři králů	10	P. P. Beata Sima.	10	S. S. Okt. Tři králů
11	U. U. Svatého km.	11	U. U. Juliany p.	11	S. S. Svatého km.
12	S. S. Maura opata.	12	N. N. Korony p.	12	P. S. Maura op.
13	P. P. Anton. poust.	13	P. P. (2) Ant. poust.	13	P. S. Marcelle pap.
14	S. S. (3) Prásky p.	14	U. U. Prásky p.	14	N. N. (2) Ant. poust.
15	P. P. Pab. a sebat.	15	N. N. (3) Prásky p.	15	P. P. Prásky p.
16	A. A. Amický p.	16	P. P. Korony p.	16	N. N. Pab. a sebat.
17	V. V. Vincencia m.	17	U. U. (4) Bap. stol. p.	17	P. S. Amický p.
18	P. S. Zaanoub. p. M.	18	N. N. (Dva přest.)	18	N. N. Vincencia m.
19	S. S. Timothea ap.	19	P. P. Papst. M. op.	19	S. S. Zaanoub. p. M.
20	N. N. (3) Obr. a. P.	20	U. U. Valpurgy p.	20	N. N. Timothea ap.
21	P. P. Polykarp b.	21	S. S. (1) Ivozavrt.	21	P. S. (3) Obr. a. P.
22	S. S. Jana Zlatouš.	22	N. N. (1) Ivozavrt.	22	N. N. Polykarp b.
23	P. P. Karla Val.	23	U. U. (1) Ivozavrt.	23	S. S. Jana Zlatouš.
24	N. N. Adalguady p.	24	P. P. (1) Ivozavrt.	24	P. P. Karla Val.
25	P. P. Adalguady p.	25	N. N. (1) Ivozavrt.	25	N. N. Adalguady p.
26	S. S. Adalguady p.	26	U. U. (1) Ivozavrt.	26	P. P. Adalguady p.
27	N. N. Adalguady p.	27	P. P. (1) Ivozavrt.	27	N. N. (1) Ivozavrt.
28	P. P. Adalguady p.	28	N. N. (1) Ivozavrt.	28	P. P. (1) Ivozavrt.
29	S. S. Adalguady p.	29	U. U. (1) Ivozavrt.	29	N. N. (1) Ivozavrt.
30	N. N. Adalguady p.	30	P. P. (1) Ivozavrt.	30	P. P. (1) Ivozavrt.
31	S. S. Adalguady p.	31	N. N. (1) Ivozavrt.	31	N. N. (1) Ivozavrt.

## Červen

Červen		Červenec		Srpen	
1	D. S. Nikodema m.	1	Č. S. Havla p. Mar.	1	N. N. (1) Petra v ok.
2	S. S. Marc. a Pet. SD.	2	P. P. Havla p. Mar.	2	P. P. Štěpána ppp.
3	P. P. Erasmus b.	3	S. S. (4) Prok. op.	3	U. U. Nalez. a. Štěp.
4	S. S. Bonifacio SD.	4	N. N. (M. J. Hus.)	4	S. S. Marky b. sněh.
5	N. N. Sv. Trojice.	5	U. U. Villibald b.	5	P. P. Prom. Krist. p.
6	P. P. Nedarda b.	6	S. S. Kytliana a tov.	6	S. S. Ahy m.
7	U. U. Ivana a Felc.	7	P. P. Sedmi bratrů.	7	N. N. (1) Cyr. a tov.
8	S. S. Balho tla.	8	N. N. (8)	8	P. P. Romana m.
9	P. P. Barnabáš ap.	9	U. U. Markety p.	9	U. U. Yvartice m.
10	N. N. (1)	10	P. P. Rosalinda ap.	10	S. S. Tiburda m.
11	P. P. Víta muč.	11	S. S. Alexia vyas.	11	N. N. Klary p.
12	S. S. Marka i Marc.	12	N. N. (8) Arnolda b.	12	P. P. Hippolyta m.
13	P. P. Protae. i Gerv.	13	U. U. Praxedy p.	13	N. N. (10) Na u. v. M.
14	N. N. (12)	14	P. P. M. M. Ansgd.	14	P. P. Agapita m.
15	P. P. Albenz m.	15	U. U. Apollinária m.	15	U. U. Štěpána kr.
16	U. U. X tlaic rytů.	16	P. P. Kristiny p.	16	S. S. (11) Tim. a Bym.
17	S. S. Jana Křtít.	17	N. N. (7) Jak. op.	17	U. U. Bartolom. ap.
18	P. P. Jana Barjana.	18	P. P. Anny vd.	18	S. S. Růža m. *
19	N. N. (3) Vili usul.	19	U. U. Pantaleona m.	19	P. P. Ansgulina b.
20	P. P. Petra a Pavla	20	S. S. Marty p.	20	N. N. (13) Štěp. a. J.
21	S. S. Pamě. a. Pav.	21	U. U. Abdone m.	21	U. U. Štěp. a. Zboda.
		22	P. P. (1) Ivozavrt.		
		23	N. N. (1) Ivozavrt.		
		24	U. U. (1) Ivozavrt.		
		25	P. P. (1) Ivozavrt.		
		26	N. N. (1) Ivozavrt.		
		27	U. U. (1) Ivozavrt.		
		28	P. P. (1) Ivozavrt.		
		29	N. N. (1) Ivozavrt.		
		30	U. U. (1) Ivozavrt.		
		31	P. P. (1) Ivozavrt.		



Unor		Březen		Duben		Květen	
1 P. O. S. C. P. S. 4 S.	Brighty p. Océdr. P. M. Blateje bisk.	1 P. O. S. 2 P. O. S. 3 S. 4 S. 5 S. 6 S.	Kumbury p. SD. Přem. a. Václ. SD. SD.	1 C. P. S. 2 P. S. 3 S.	(4) Květa.	1 S. 2 N. 3 P. 4 O. 5 D. 6 S. 7 S. 8 S. 9 N. 10 P. 11 O. 12 S. 13 S. 14 S. 15 S. 16 S. 17 S. 18 S. 19 S. 20 S. 21 S. 22 S. 23 S. 24 S. 25 S. 26 S. 27 S. 28 S. 29 S. 30 S. 31 S.	1 S. 2 N. 3 P. 4 O. 5 D. 6 S. 7 S. 8 S. 9 N. 10 P. 11 O. 12 S. 13 S. 14 S. 15 S. 16 S. 17 S. 18 S. 19 S. 20 S. 21 S. 22 S. 23 S. 24 S. 25 S. 26 S. 27 S. 28 S. 29 S. 30 S. 31 S.
7 N. 8 P. 9 O. 10 S. 11 S. 12 P. 13 S.	Euphrosina. Apollonie p. Skolastiky p.	7 N. 8 P. 9 O. 10 S. 11 S. 12 P. 13 S.	(3) Rom. Tom. Rehoře pap.	7 N. 8 P. 9 O. 10 S. 11 S. 12 P. 13 S.	Zelený. Velký. Mlá.	1 S. 2 N. 3 P. 4 O. 5 D. 6 S. 7 S. 8 S. 9 N. 10 P. 11 O. 12 S. 13 S. 14 S. 15 S. 16 S. 17 S. 18 S. 19 S. 20 S. 21 S. 22 S. 23 S. 24 S. 25 S. 26 S. 27 S. 28 S. 29 S. 30 S. 31 S.	1 S. 2 N. 3 P. 4 O. 5 D. 6 S. 7 S. 8 S. 9 N. 10 P. 11 O. 12 S. 13 S. 14 S. 15 S. 16 S. 17 S. 18 S. 19 S. 20 S. 21 S. 22 S. 23 S. 24 S. 25 S. 26 S. 27 S. 28 S. 29 S. 30 S. 31 S.
14 N. 15 P. 16 U. 17 C. 18 P. 19 S. 20 S.	Saxag. Valen. Julijay p.	14 N. 15 P. 16 U. 17 C. 18 P. 19 S. 20 S.	(3) Ověř. Longina m. Cyrilska m. Kedyry p.	14 N. 15 P. 16 U. 17 C. 18 P. 19 S. 20 S.	Tib. a Václ. m. Heleny vd.	1 S. 2 N. 3 P. 4 O. 5 D. 6 S. 7 S. 8 S. 9 N. 10 P. 11 O. 12 S. 13 S. 14 S. 15 S. 16 S. 17 S. 18 S. 19 S. 20 S. 21 S. 22 S. 23 S. 24 S. 25 S. 26 S. 27 S. 28 S. 29 S. 30 S. 31 S.	1 S. 2 N. 3 P. 4 O. 5 D. 6 S. 7 S. 8 S. 9 N. 10 P. 11 O. 12 S. 13 S. 14 S. 15 S. 16 S. 17 S. 18 S. 19 S. 20 S. 21 S. 22 S. 23 S. 24 S. 25 S. 26 S. 27 S. 28 S. 29 S. 30 S. 31 S.
19 N. 20 P. 21 U. 22 C. 23 P. 24 S. 25 S.	Korony p.	19 N. 20 P. 21 U. 22 C. 23 P. 24 S. 25 S.	(4) Laetara. Ben.	19 N. 20 P. 21 U. 22 C. 23 P. 24 S. 25 S.	(1) Guineodo.	1 S. 2 N. 3 P. 4 O. 5 D. 6 S. 7 S. 8 S. 9 N. 10 P. 11 O. 12 S. 13 S. 14 S. 15 S. 16 S. 17 S. 18 S. 19 S. 20 S. 21 S. 22 S. 23 S. 24 S. 25 S. 26 S. 27 S. 28 S. 29 S. 30 S. 31 S.	1 S. 2 N. 3 P. 4 O. 5 D. 6 S. 7 S. 8 S. 9 N. 10 P. 11 O. 12 S. 13 S. 14 S. 15 S. 16 S. 17 S. 18 S. 19 S. 20 S. 21 S. 22 S. 23 S. 24 S. 25 S. 26 S. 27 S. 28 S. 29 S. 30 S. 31 S.
22 N. 23 P. 24 U. 25 C. 26 P. 27 S.	Dufnospasina. Stoi a. Petra. Papeš. Mat. ap. Valpurgy p.	22 N. 23 P. 24 U. 25 C. 26 P. 27 S.	Zuřet. p. Mar. Matěla m.	22 N. 23 P. 24 U. 25 C. 26 P. 27 S.	Deo vlt. Jit. *	1 S. 2 N. 3 P. 4 O. 5 D. 6 S. 7 S. 8 S. 9 N. 10 P. 11 O. 12 S. 13 S. 14 S. 15 S. 16 S. 17 S. 18 S. 19 S. 20 S. 21 S. 22 S. 23 S. 24 S. 25 S. 26 S. 27 S. 28 S. 29 S. 30 S. 31 S.	1 S. 2 N. 3 P. 4 O. 5 D. 6 S. 7 S. 8 S. 9 N. 10 P. 11 O. 12 S. 13 S. 14 S. 15 S. 16 S. 17 S. 18 S. 19 S. 20 S. 21 S. 22 S. 23 S. 24 S. 25 S. 26 S. 27 S. 28 S. 29 S. 30 S. 31 S.
28 N. 29 P. 30 O. 31 S.	(1) Inocent.	28 N. 29 P. 30 O. 31 S.	(6) Jdica.	28 N. 29 P. 30 O. 31 S.	(2) Biser. Mar. Vitisie m.	1 S. 2 N. 3 P. 4 O. 5 D. 6 S. 7 S. 8 S. 9 N. 10 P. 11 O. 12 S. 13 S. 14 S. 15 S. 16 S. 17 S. 18 S. 19 S. 20 S. 21 S. 22 S. 23 S. 24 S. 25 S. 26 S. 27 S. 28 S. 29 S. 30 S. 31 S.	1 S. 2 N. 3 P. 4 O. 5 D. 6 S. 7 S. 8 S. 9 N. 10 P. 11 O. 12 S. 13 S. 14 S. 15 S. 16 S. 17 S. 18 S. 19 S. 20 S. 21 S. 22 S. 23 S. 24 S. 25 S. 26 S. 27 S. 28 S. 29 S. 30 S. 31 S.
Zář		Říjen		Listopad		Prosinec	
1 P. 2 O. 3 C. 4 S.	Jiří op.	1 P. 2 S. 3 S. 4 P. 5 O. 6 S. 7 S. 8 S. 9 S. 10 N. 11 P. 12 O. 13 S. 14 C. 15 S. 16 S. 17 N. 18 P. 19 O. 20 S. 21 C. 22 S. 23 S. 24 S. 25 S. 26 S. 27 S. 28 S. 29 S. 30 S. 31 S.	Kemigla vysn. Leodgeria. (17) Franč. vyzn. Merka pap. Divoš a tou. (18) Kolmasa. Kozlata pap. Hedviky. Davla op. (19) Lukáš ev. (20) Kolamb. b. Kráslina to. (21) Kolumb. b. Kříslina to. (22) šim. a Judy. (23) Quint. m.	1 P. 2 O. 3 C. 4 S. 5 P. 6 S. 7 N. 8 O. 9 S. 10 S. 11 C. 12 S. 13 S. 14 N. 15 P. 16 O. 17 S. 18 C. 19 P. 20 S. 21 N. 22 P. 23 O. 24 S. 25 C. 26 S. 27 S. 28 S. 29 S. 30 O.	Všech svatých Dušiček. Linkarta ova. (20) Čtyr korsoev. Theodora m. Phoeas a. Lid. Maritana b. Pět bratří. Bríktoho b. (22) Otmara op. Alžběty vd. (24) Obř. p. M. Cecílie p. Eufemia pap. Chysozona m. Katořiny p. Lina pap. (1) Avoval. Saturnina b. Ondřeje op.	1 S. 2 P. 3 C. 4 S. 5 N. 6 P. 7 O. 8 S. 9 S. 10 S. 11 S. 12 N. 13 P. 14 O. 15 S. 16 S. 17 N. 18 P. 19 O. 20 S. 21 S. 22 S. 23 S. 24 S. 25 S. 26 S. 27 S. 28 S. 29 S. 30 S. 31 S.	Barbory p. (2) Mikuláš b. Počati p. M. (3) Lucie p. Niklas b. SD. (4) Moudr. b. SD. SD. Tomáš op. (5) Štěpán m. Jana ev. Mladěšek Tomáš U. (6) Svatava pap.



548

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIEJuljánský  
kalendář:

111. 722.  
786. 806.  
817. 879.  
890. 901.  
912\*. 921.  
968. 988\*.  
1053. 1058\*.  
1188. 1184\*.  
1248. 1254.  
1327. 1336.  
1368. 1411.  
1422. 1433.  
1444\*. 1506.  
1517. 1528\*.  
1601. 1612\*.  
1691. 1695\*.

Gregoriánský  
kalendář:

1636. 1637.  
1648\*. 1706.  
1716\*. 1780.  
1846. 1867.  
1868\*. 1903.  
1914. 1926.  
1936\*. 1996.  
2008. 2020\*.  
2093. 2095.  
2158. 2161.  
2172\*

## Přestupný rok

Leden		Únor		Leden	
1 S.	Nový rok	1 S.	Magdalyta p.	1 C.	Nový rok
2 P.	Oktáv s. Stěp.	2 N.	(6) Očísť. P. J. Matěje bisk.	2 P.	Oktáv s. Stěp.
3 S.	Okt. s. Jana ev.	3 U.	Máty p.	3 S.	Okt. s. Jana ev.
4 P.	Okt. Mladětick.	4 S.	Doroty p.	4 U.	Okt. Mladětick.
5 N.	TH králov.	5 C.		5 P.	TH králov.
6 U.		6 P.		6 O.	
7 P.		7 S.		7 C.	Erhart bisk.
8 S.	Erhart bisk.	8 S.		8 P.	Juliana muř.
9 C.	Juliana muř.	9 N.	Septim. Apoll.	9 P.	Pavla poust.
10 P.	Pavla poust.	10 P.	Skolastický p.	10 S.	
11 S.		11 U.		11 N.	(1)
12 N.	(1)	12 S.		12 P.	
13 U.	Okt. TH králov.	13 C.		13 C.	Okt. TH králov.
14 P.	Arzrafačho kr.	14 P.	Valent. m.	14 U.	Šafařského kn.
15 S.	Maura opata.	15 S.		15 P.	Maura op.
16 P.	Marcella pap.	16 N.	Šašaga. Jul. p.	16 P.	Marcella pap.
17 P.	Anton. poust.	17 P.		17 S.	Anton. poust.
18 S.	Průky panny.	18 U.		18 N.	(2) Průky p.
19 N.	(2)	19 S.		19 P.	
20 P.	Pub. a děbat.	20 C.	Kerony p.	20 U.	Pub. a děbat.
21 O.	Aneřký p.	21 P.		21 S.	Aneřký p.
22 S.	Vincencia m.	22 S.	Stol. s. Petra	22 C.	Vincencia m.
23 P.	Zanoub. p. M.	23 N.	Quinquagesima.	23 P.	Zanoub. p. M.
24 C.	Timothea ap.	24 P.	(Den přest.)	24 S.	Timothea ap.
25 S.	Obr. s. Pavla	25 U.	Mateje ap.	25 N.	(3) Obr. Pav.
26 N.	(3) Polykar., c.	26 S.	Pepelec. Vařp.	26 P.	Polykarpa b.
27 P.	Jana Zlatoúst.	27 C.		27 O.	Jana Zlatoúst.
28 O.	Karla Vel.	28 P.		28 S.	Karla Vel.
29 S.		29 S.		29 P.	
30 C.	Adelgundy p.			30 P.	Adelgundy p.
31 P.				31 S.	
Červen		Červenec		Srpen	
1 P.	Nikodema m.	1 S.		1 S.	Petra v okou.
2 O.	Marcell. s. Petra	2 C.	Navě. p. Mar.	2 N.	(8) Stěp. pap.
3 S.	Erasm b. SD.	3 P.	Prokopa op.	3 P.	Nalez. s. Stěp.
4 C.		4 S.		4 U.	
5 P.	Bonif. b. SD.	5 N.	(6)	5 S.	Mňky b. anřč.
6 O.		6 P.	(M. J. Huř.)	6 C.	Prom. Krist. p.
7 N.	Sv. Trojea.	7 U.	Vilthalda b.	7 P.	Aly m.
8 P.	Medarda b.	8 S.	Kytilana s tov.	8 S.	Cyriaka s tov.
9 O.	Prima s Felic.	9 C.		9 N.	(9) Roman. m.
10 P.		10 P.		10 P.	Vavřince m.
11 S.	Salba tba.	11 S.	Sedmi bratr.	11 U.	Tiburdia m.
12 N.		12 N.	(6)	12 S.	Klary p.
13 U.	(1)	13 P.	Markety p.	13 C.	Hippolyta m.
14 P.	Vlka muř.	14 O.		14 P.	
15 S.		15 S.	Rozsedmí ap.	15 S.	Na n. vs. p. M.
16 P.		16 C.		16 N.	(10)
17 C.	Merka i Marc.	17 P.	Alexia vyřn.	17 P.	Agapla m.
18 S.	Protas. i Gerv.	18 S.	Arnolfa b.	18 C.	
19 P.		19 N.	(6)	19 P.	Štěpána kr.
20 S.		20 P.		20 P.	
21 N.	(2) Aluana m.	21 U.	Praxedy p.	21 S.	Tim. s Symfor.
22 P.	X uřic ryřb.	22 S.	Mřtí Magd.	22 S.	
23 O.	Jana Křtit.	23 C.	Apollinřba m.	23 N.	(11)
24 S.		24 P.	Kristy p.	24 P.	Bartolom. ap.
25 P.	Jana Burjens.	25 S.	Jakuba ap.	25 N.	
26 O.	Vř usenřtřch.	26 N.	(7) Aany vd.	26 O.	
27 S.		27 P.		26 R.	
28 N.		28 U.	Pentaleona m.	27 P.	Řuřa m. *
29 P.	Pař. s Pav. ap.	28 S.	Marty p.	28 P.	Augustina b.
30 O.	Pemřtk. s Pav.	29 C.	Abdona m.	29 S.	Střtř s. Jana.
		30 P.		30 N.	(12) Šestř. s zd.
		31 P.		31 P.	



Únor		Březen		Duben		Květen	
1 N.	(4) Brigity p.	1 N.	(1) Invoard.	1 S.		1 P.	PA. a Jak.
2 P.	Očář. P. M.	2 P.		2 P.		2 S.	Sigmunda br.
3 O.	Rástej bisk.	3 U.	Kunhuty p.	3 S.		3 N.	(3) Jak. N. a K.
4 S.		4 P.	Pr. a. Vděl. SD.	4 S.	Ambrož b.	4 P.	Floriana m.
5 P.	Hávy p.	5 P.		5 N.	(6) Květal.	5 O.	Gottharda b.
6 P.	Doroty p.	6 P.	SD	6 O.		6 P.	S. Jana v ošep.
7 S.		7 P.	Tom. z Ag. RD.	7 O.		7 P.	Stantelona b.
8 N.	Stephaniae.	8 N.	(2) Remisioare.	8 S.		8 P.	
9 P.	Apollonia p.	9 P.		9 P.	Zelený.	9 P.	
10 O.	Skolozastky p.	10 O.		10 O.	Velký.	10 N.	(4) Šest. Ů. I Rp.
11 P.		11 P.		11 S.	Mlá. Lva pap.	11 P.	
12 P.		12 P.	Rehoře pap.	12 N.		12 O.	Pankrác m.
13 S.	Valent. m.	13 P.		13 O.	Velkanoca.	13 O.	Servacia.
14 S.		14 P.		14 O.	Tib. a Vábr. m.	14 P.	Soňa p.
15 N.	Senegalea.	15 N.	(3) Gouk. Long.	15 O.	Heleny vd.	15 P.	
16 V.	Juliany p.	16 U.	Cyrilka m.	16 P.		16 S.	
17 O.		17 O.	Kedruy p.	17 P.		17 N.	(4) Regula.
18 N.		18 C.		18 S.		18 O.	Potočiansky p.
19 P.		19 C.		19 P.	(1) Šammodo.	19 O.	
20 P.	Korony p.	20 P.	Renedikta op.	20 S.		20 P.	Wenz. plad.
21 S.		21 S.		21 O.		21 S.	
22 N.	Quinq. Stoř. P.	22 N.	(4) Lašara.	22 S.		22 N.	
23 P.		23 P.		23 O.	Jericho. * Vojt.	23 P.	
24 O.	Maidje op.	24 O.		24 P.	Dee svatost.	24 N.	(5) Eandi.
25 S.	Popelka. Valp.	25 S.	Evdar. p. Mar.	25 S.	Marka ev.	25 O.	Urbana pap.
26 C.		26 C.	Haitala m.	26 N.	(3) Blarhoar.	26 P.	
27 P.		27 P.		27 O.		27 P.	
28 S.		28 S.		28 O.	Vitalie m.	28 P.	
		29 N.	(5) Adica.	29 S.		29 P.	
		30 P.		30 C.		30 S.	
		31 O.		31 S.		31 N.	Letice.
Září		Říjen		Listopad		Prosinec	
1 O.	Jilji op.	1 C.	Remigia vysa.	1 N.	(21) Vř. svat.	1 O.	
2 S.		2 P.	Leodegaris.	2 O.	Duřitek.	2 S.	
3 C.		3 S.		3 S.		3 C.	
4 P.	Viktorina m.	4 N.	(17) Frant. v.	4 S.		4 P.	Barbory p.
5 S.		5 O.		5 P.	Linkart. vyem.	5 S.	
6 N.	(13)	6 O.	Marka pap.	6 P.		6 N.	(3) Mikuláš b.
7 P.	Narosa p. Mar.	7 P.		7 S.		7 O.	Početí p. M.
8 O.	Gorgonia m.	8 P.	Dívda a tov.	8 O.	(22) Cyr kor.	8 P.	
9 C.	Fos. ksp. Václ.	9 S.		9 P.	Theodora m.	9 O.	
10 P.	Prota a Jacint.	10 S.		10 O.	Preosa. z Lid.	10 C.	
11 S.		11 N.	(18)	11 P.	Martina b.	11 P.	
12 N.	(14)	12 O.	Kolmana.	12 C.	Při bratr.	12 S.	
13 P.	Povůř. a. Křtěl.	13 O.	Kalitzta pap.	13 P.	Briskolao b.	13 S.	(3) Lucie p.
14 O.		14 C.	Hedviky.	14 S.		14 P.	Nikana b.
15 P.	Lidmůy * SD.	15 P.	Šlovio op.	15 O.	(23) Otmaro op.	15 P.	SD.
16 C.	Lamperta b.	16 S.		16 U.		16 O.	Moudr. boř.
17 P.		17 S.		17 C.		17 P.	SD.
18 S.		18 N.	(19) Lukáš ev.	18 S.		18 P.	SD.
19 S.		19 P.		19 C.	Almůy vd.	19 S.	
20 N.	(16)	20 O.	Elřtiele děvic.	20 P.		20 N.	(4) Tomáše ap.
21 P.	Márouše op.	21 C.	Koudaly p.	21 S.	Obět. p. Marie.	21 O.	
22 O.	Mauricia a tov.	22 P.	Savertina b.	22 N.	(24) Ceclie p.	22 P.	
23 C.	Početí a. Janz.	23 P.	Kolumbana b.	23 O.	Klemento pap.	23 S.	
24 P.		24 S.		24 O.	Chrysozona m.	24 P.	Atědry večer.
25 S.		25 N.	(20) Křtěl. m.	25 S.	Kateřiny p.	25 P.	Naroc. Kr. p.
26 N.	(18) Koa. a D.	26 O.		26 C.	Lisa pap.	26 S.	Štěpána m.
27 P.	Václava m.	27 O.	Štm. a Judy.	27 P.		27 N.	Jana ev.
28 O.	Nichala arch.	28 S.		28 S.		28 P.	Mladětek.
29 S.	Jeronyma uč.	29 C.		29 P.	(1) Alvoard.	29 O.	Tomáše b.
		30 P.	Quintina m.	30 S.	Ondřeje ap.	30 P.	
		31 S.		31 S.		31 C.	Silvestra pap.



550

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIEJuljánský  
kalendář:

727. 739.  
749. 811.  
822. 839.  
844\*. 906.  
917. 938\*.  
1001. 1015\*.  
1091. 1094\*.  
1175. 1186.  
1269. 1270.  
1281. 1248.  
1364. 1366.  
1375\*. 1438.  
1444. 1460\*.  
1623. 1644\*.  
1623. 1628\*.

Gregoriánský

kalendář:

1553. 1559.  
1664\*. 1721.  
1727. 1732\*.  
1900. 1873.  
1879. 1864\*.  
1941. 1902\*.  
2031. 2046\*.  
2184\*. 2189.  
2188\*.

Přestupný rok

Leden		Únor		Leden	
1	O. Nový rok	1	P. Brigidy p. Očůř. P. M.	1	S. Nový rok
2	S. Oktáv s. Štěp.	2	S. (4) Blažej.	2	C. Oktáv s. Štěp.
3	C. Okt. s. Jana ev.	3	N. (4) Blažej.	3	P. Okt. s. Jana ev.
4	P. Okt. Mladěšek.	4	P. Máty p.	4	S. Okt. Mladěšek.
5	S.	5	U. Doroty p.	5	N. Tři králů.
6	N. Tři králů.	6	S. Doroty p.	6	P. Tři králů.
7	P.	7	C.	7	C. Erhára bisk.
8	U. Erhára bisk.	8	P. Apollonie p.	8	P. Joliana muč.
9	Joliana muč.	9	S.	9	C. Pavla poust.
10	Pavla poust.	10	N. Spt. škol. p.	10	P. Pavla poust.
11	S.	11	P.	11	S.
12	N. (1)	12	U. Valentína m.	12	N. (1)
13	N. (1) Štefáněho kn.	13	S. Valentína m.	13	P. Okt. Tři králů
14	P. Maurs opata.	14	P. Juliana p.	14	O. Štefáněho kn.
15	U. Marcela pap.	15	S.	15	S. Maurs opata.
16	S. Anton. poust.	16	N. Baziliana.	16	C. Marcela pap.
17	C. Půlky p.	17	P. Korony p.	17	P. Anton. poust.
18	N.	18	U. Štol. s. Petrn.	18	S. Půlky p.
19	S.	19	S.	19	N. (2)
20	N. (2) Fab. a Šeb.	20	P. O. Gena. (D. p.)	20	P. Fab. a Šeb.
21	P. Anežky p.	21	P. Matěje ap.	21	C. Anežky p.
22	U. Vincencia m.	22	S. Valpurgy p.	22	U. Vincencia m.
23	S. Zeno p. H.	23	C. Papeže	23	S. Zeno p. H.
24	C. Timothea ap.	24	P.	24	C. Timothea ap.
25	P. Obrdc. s. Pav.	25	S.	25	P. Obrdc. s. Pav.
26	S. Polykarsa b.	26	C.	26	S. (5) Polykars. b.
27	N. (3) Jana Zlat.	27	P.	27	P. Jana Zlatod.
28	P. Katia Vel.	28	C.	28	C. Katia Vel.
29	U. Adalgundy p.	29	P.	29	S. Adalgundy p.
30	S.	30	C.	30	C.
31	C.	31	P.	31	P.

Červen

Červenec

Brpen

1	N. Letice.	1	U. Navš. p. Mar.	1	P. Petra v okou.
2	P. Marcell. a Petra.	2	S. Prokopa op.	2	R. Štěpána pap.
3	U. Raxama b.	3	P.	3	N. (6) Nat. s. Štěp.
4	S. Lomjencia b.	4	S.	4	P.
5	C. SD.	5	N. (4) M. J. Husi.	5	P. Marky b. an.
6	P. SD.	6	U. Vilibalda b.	6	S. Prom. Kr. p.
7	S.	7	P. Kytliana s tov.	7	C. Alry m.
8	N. Sv. Trojeu.	8	S.	8	P. Cyrriaka s tov.
9	P. Prima a Felic.	9	C.	9	S. Romana m.
10	U. Barnabáše ap.	10	P. Sedmi bratr.	10	N. (9) Vavřinec.
11	S. Balcha tře.	11	S.	11	P. Tybarcia m.
12	P.	12	N. (6) Markty p.	12	C. Klary p.
13	S.	13	P.	13	S. Hippolyta m.
14	N.	14	U. Rosealdni ap.	14	P.
15	P. (1) Vítu m.	15	S.	15	P. Na n. vz. p. M.
16	P.	16	C.	16	R.
17	U. Marka s Marc.	17	P. Alexia vyzn.	17	N. (10)
18	S. Protas. i Gerv.	18	S. Aroolfa b.	18	P. Agapita m.
19	C. F.	19	S.	19	C.
20	S. Albeas m.	20	N. (6)	20	S. Štěpána kr.
21	P.	21	P. Praxedy p.	21	C. F.
22	N. (8) X tade ryl.	22	U. Kristiny p.	22	P. Tim. s Symfer.
23	U. Jana Křti.	23	C. Kristiny p.	23	S.
24	P. Jana Ilarjana.	24	P. Anny vt.	24	N. (11) Bartol.
25	S. Vli usnulých.	25	S.	25	P.
26	C.	26	N. (3)	26	U.
27	P.	27	P. Pantaleons m.	27	S. Rufo m.*
28	N.	28	U. Mary p.	28	C. Agustinna b.
29	P.	29	S. Abdeas m.	29	P. Nám. s Zbot.
30	S.	30	C.	30	R.
31	C.	31	N.	31	N. (12)



Únor		Březen		Duben		Květen	
1 S.	Brigitta p.	1 S.		1 O.		1 C.	Půlpa a Jak.
2 N.	(4) Oš. P. M.	2 N.	(1) Immacul.	2 S.		2 P.	Sigmund kr.
3 P.	Blazeje b.	3 P.	Kuřatky p.	3 C.		3 S.	Nal. a. Křída.
4 O.		4 O.	Přem. a. Václ.	4 P.	Ambrože b.	4 N.	(8) Juhl. Flor.
5 C.	Haty p.	5 C.	SD.	5 S.		5 O.	Gotthard b.
6 P.	Doroty p.	6 P.		6 C.	(8) Kvěna.	6 P.	S. Jaze v oleji.
7 S.		7 S.	Tom. z Aq. SD.	7 O.		7 O.	Stanislava b.*
8 S.		8 S.	SD.	8 P.		8 P.	
9 N.	Sapientina.	9 N.	(2) Rozsien.	9 O.		9 S.	
10 P.	Školastiky p.	10 P.		10 C.	Zelen.	10 S.	Ord. 1 Epim.
11 C.		11 O.		11 P.	Váňky. Lva p.	11 N.	
12 S.		12 S.	Rehoře pap.	12 S.	Wá.	12 N.	(4) Camata.
13 C.		13 C.		13 O.		13 O.	Panbráco m.
14 P.	Valentína m.	14 P.		14 P.	Veřhovec.	14 P.	Servacia vyzn.
15 S.		15 S.	Longina muř.	15 S.	Tib. a Valer. m.	15 P.	Sofia p.
16 N.		16 N.		16 O.	Haleny vd.	16 S.	
17 P.	Saxagovina.	17 P.	(3) Oml.	17 C.		17 S.	
18 O.		18 O.	Kedruť p.	18 S.		18 N.	(6) Rogalio.
19 C.		19 C.		19 O.		19 O.	Potenciány p.
20 P.		20 P.		20 P.		20 P.	
21 S.	Kerony p.	21 S.	Benedikta op.	21 S.	(1) Gustinod.	21 S.	
22 S.	Stol. a. Petra.	22 S.		22 C.	Jiřha. = Vojt.	22 C.	Wloap. pěk.
23 N.	Šapientina.	23 N.	(4) Laster.	23 C.		23 P.	
24 P.	Maidje op.	24 P.	Zvát. p. Mar.	24 C.		24 S.	
25 O.	Valpurgy p.	25 O.	Hattala m.	25 P.	Den svátost.	25 N.	(4) Ea. Urb.
26 C.	Papian.	26 C.		26 S.		26 O.	
27 P.		27 P.		27 O.	(2) Šimoor.	27 P.	
28 S.		28 S.		28 P.	Vitalie m.	28 O.	
29 S.		29 S.		29 O.		29 P.	
30 S.		30 N.	(5) Judka.	30 P.		30 P.	
		31 P.		31 O.		31 S.	Petra. p.

Září		Říjen		Listopad		Prosince	
1 P.	Juři op.	1 S.	Reagie vyzn.	1 S.	Věch svat.	1 P.	
2 O.		2 C.	Leodogaria.	2 N.	(31)	2 O.	
3 C.		3 P.	Front. vyzn.	3 P.	Dobtek.	3 O.	
4 P.	Viktorina m.	4 S.		4 O.		4 P.	Barbery p.
5 S.		5 N.	(17)	5 C.	Lámarta vyz.	5 S.	Nikula b
6 P.		6 O.	Marka pap.	6 P.		6 C.	
7 O.	(13)	7 S.	Divide s tov.	7 S.	Čtyr korunov.	7 P.	(2)
8 C.	Naroz. p. Mar.	8 C.		8 S.	(22) Theodora.	8 O.	Počví p. Mar.
9 P.	Gorgonia m.	9 P.		9 O.	Přem. a. Lidm.	9 P.	
10 S.	Pos. kap. Václ.	10 P.		10 P.	Martina b.	10 O.	
11 C.	Prot. a. Jactat.	11 S.	(18)	11 O.	Při bratr.	11 P.	
12 P.		12 N.	Kolmans.	12 C.	Brěckho b.	12 S.	Lucie p.
13 S.		13 O.	Kořuta pap.	13 P.		13 S.	(8) Rikala b.
14 N.	(14) Pov. a. Kř.	14 P.	Hevřky.	14 O.		14 O.	
15 P.	Lidmily m.*	15 C.	Beola op.	15 S.		15 P.	
16 O.	Lamperta. SD.	16 P.	Luháde ev.	16 S.	(23) Otmar.	16 O.	
17 C.		17 N.		17 P.		17 S.	Mowdr. b. SD.
18 P.		18 O.	(19)	18 O.		18 C.	SD.
19 S.		19 P.	X. Hleďúte.	19 P.	Alberty vd.	19 S.	
20 S.		20 O.	Korduly p.	20 C.		20 S.	
21 N.	(16) Mařowc.	21 O.	Bevicia b.	21 P.	Obět. p. Marie.	21 N.	(4) Tomáše op.
22 P.	Mauricie a tov.	22 P.	Kolumbana b.	22 S.	Cecilie p.	22 O.	
23 O.		23 C.	Křipina m.	23 S.		23 P.	
24 C.	Potěd a. Jana.	24 P.		24 N.	(24) Klimenta.	24 O.	
25 P.		25 O.		25 P.	Chyag. m.	25 P.	Stěpna m.
26 S.		26 S.		26 O.	Kateriny p.	26 C.	Jana ev.
27 S.	Kozmy a Dam.	27 N.	(20)	27 P.	Lisa pap.	27 S.	
28 N.	(18) Václ. m.	27 O.	Štes. a Judy.	27 C.		28 N.	
29 P.	Michala arch.	29 P.		28 P.	Satornia b.	28 O.	Mladěrek.
30 O.	Jerouyma ud.	30 S.		29 S.		29 P.	Tomáše b.
		31 P.	Quintina m.	30 N.	(1) Adv. Ondř.	30 O.	
						31 S.	Šimoneta pap.



552

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIEJuljánský  
kalendář:

743. 764.  
768. 776\*  
838. 849.  
860\*. 933.  
938. 944\*  
1024. 1025\*  
1054. 1107.  
1118. 1129.  
1191. 1202.  
1213. 1224\*  
1226. 1286.  
1277. 1308\*  
1370. 1381.  
1392\*. 1468.  
1471. 1476\*  
1566. 1569\*  
1566. 1639.  
1640. 1641.

Gregoriánský  
kalendář:

1681. 1696\*  
1676. 1686.  
1743. 1748\*  
1754. 1805.  
1811. 1816\*  
1830. 1843.  
1902\*. 1974.  
2047. 2058.  
2069. 2115.  
2190\*. 2176.  
2199.

## Přestupný rok

Leden		Únor		Leden	
1 P.	Nový rok	1 Č.	Brigitty p.	1 U.	Nový rok
2 U.	Oktáv a. Štěp.	2 P.	Oclair. P. M.	2 S.	Oktáv a. Štěp.
3 S.	Okt. a. Jana ev.	3 S.	Milety b.	3 P.	Okt. a. Jana ev.
4 P.	Okt. Mladětick	4 N.	(8)	4 S.	Okt. Mladětick
5 U.		5 P.	Mlý p.	5 S.	
6 S.	Tří králů.	6 U.	Doroty p.	6 N.	Tří králů.
7 N.	(1)	7 S.		7 P.	
8 P.	Erhart bisk.	8 P.	Apollonie p.	8 U.	Erhart bisk.
9 U.	Juliana muč.	9 S.	Rokozádky p.	9 S.	Juliana muč.
10 S.	Pavla poust.	10 N.	Septagesima	10 P.	Pavla poust.
11 P.		11 P.		11 S.	
12 S.	Okt. Tří králů	12 S.	Valentína m.	12 N.	(1)
13 N.		13 P.		13 P.	Armetného kn.
14 P.	(2) Štefán. Am.	14 S.	Juliany p.	14 U.	Maura opata.
15 U.	Maura opata.	15 P.		15 S.	Marcella pap.
16 S.	Marcella pap.	16 P.		16 P.	Anton. poust.
17 P.	Anton. poust.	17 S.		17 S.	Průky p.
18 S.	Průky p.	18 N.	Sesagesima.	18 N.	
19 N.		19 P.		19 P.	
20 P.	Feb. a. Šeb.	20 S.	Koroly p.	20 N.	(2) Feb. a. Šeb.
21 N.	(3) Anětky p.	21 N.		21 P.	Anětky p.
22 U.	Vincencia m.	22 P.	Stol. a. Petra.	22 U.	Vincencia m.
23 S.	Zamouč. p. M.	23 S.	(Den přest.)	23 S.	Zamouč. p. M.
24 P.	Timothea ap.	24 N.		24 P.	Timothea ap.
25 U.	Obr. a. Pavla.	25 P.	Quint. Mnt.	25 P.	Obr. a. Pavla.
26 S.	Polykarpa b.	26 S.	Valpurga.	26 P.	Polykarpa b.
27 P.	Jana Zlatoú.t.	27 N.		27 N.	Jana Zlat.
28 N.	(4) Karla Vel.	28 U.	Papeže.	28 P.	Karla Vel.
29 U.		29 S.		29 U.	
30 S.	Adeigundy p.	30 N.		30 S.	Adeigundy p.
31 N.		31 P.		31 C.	

Červen		Červenec		Srpen	
1 S.	Nikodema m.	1 P.	Navit. p. Mar.	1 Č.	Petra v okev.
2 N.	Leticea.	2 U.		2 P.	Štěpána pap.
3 P.	Erasmus b.	3 S.	Prokopa op.	3 S.	Nalez. a. Šeb.
4 U.	Štef. b. SD.	4 P.	(M. J. Muel.)	4 N.	(4)
5 S.		5 S.		5 P.	Matky b. an.
6 P.	Medarda SD.	6 N.	(4) Vilibal. b.	6 U.	Prom. Kr. p.
7 S.	Šv. Trojice.	7 P.	Kyřona a. for	7 S.	Afry m.
8 N.		8 U.	Sedmí bratrů.	8 P.	Cyriaka v tov.
9 U.	Barnaběe ap.	9 S.		9 P.	Romana m.
10 S.		10 N.		10 S.	Václava m.
11 P.	Božo bla.	11 P.	(8)	11 N.	(8) Tiburcia.
12 S.	Vítů m.	12 U.	Rozsední op.	12 P.	Klery p.
13 N.		13 S.	Alexia vyzn.	13 U.	Hippolyta m.
14 P.		14 P.	Arnolfa b.	14 S.	
15 U.	(1)	15 N.		15 P.	Na n. vs. p. M
16 S.	Marka i Marc.	16 P.		16 S.	
17 P.	Protes. i Garv.	17 S.		17 P.	
18 S.		18 N.		18 S.	
19 N.	Albana m.	19 P.		19 N.	(10) Agap. m.
20 U.	X state rytířů.	20 S.		20 P.	Štěpána kr.
21 S.		21 N.	(6) Praxedy p.	21 S.	
22 P.		22 U.	Apollonia m.	22 N.	Tim. a. Symfor.
23 N.	(2) Jana Křtíř.	23 P.	Kristiny p.	23 P.	Bartolom. op.
24 U.	Jana Burjens.	24 S.	Jakuba op.	24 S.	
25 S.	VII usnulých.	25 P.	Assy vd.	25 N.	(11)
26 P.		26 S.		26 P.	
27 P.	Petra a. Pavla	27 N.	(7) Pantal. m.	27 U.	Růža m.*
28 N.		28 P.	Marty p.	28 S.	Augustina b.
29 U.	(3) Pam. a. Pav.	29 U.	Abdosa m.	29 P.	Štěp. a. Jana.
30 S.		30 S.		30 C.	Štefán. a. Zbot.
31 N.		31 N.		31 S.	



Únor		Březen		Duben		Květen	
1 P. S.	Brižitky p. Očel. p. M.	1 P. S.		1 P. O. S.		1 P. O. S.	Přil. a Jak. Sigmunda hr. Nol. a Kláta Floriana m.
2 S.		2 S.		2 S.		2 S.	
3 N.	(4) Blátoje b.	3 N. P. S.	(1) Iov. Kus. Ptas. a. Václ.	3 N. P. S.	Anbrožo b.	3 N. P. S.	
4 P. U. S.	Háty p. Doroty p.	4 P. U. S.		4 P. U. S.		4 P. U. S.	
5 O. S.		5 O. S.	Tomáše z Ag. SD.	5 O. S.		5 O. S.	(3) Jácheta. S. Jana v ojetj.
6 O. S.		6 O. S.		6 O. S.	(4) Květek.	6 O. S.	
7 P. S.	Apollonie p.	7 P. S.		7 N. P. O. S.		7 N. P. O. S.	Stanislava b.*
8 P. S.		8 P. S.		8 P. O. S.		8 P. O. S.	
9 S.		9 S.		9 S.		9 S.	
10 N. P. U. S.	Šept. škol. p.	10 N. P. U. S.	(2) Romilac.	10 N. P. U. S.		10 N. P. U. S.	Geod. i Epim.
11 P. U. S.		11 P. U. S.	Rehoře pap.	11 P. U. S.		11 P. U. S.	
12 U. S.		12 U. S.		12 U. S.		12 U. S.	
13 U. S.	Valentína m.	13 U. S.		13 U. S.		13 U. S.	(4) Gesta. Serraca vysa.
14 S. S.		14 S. S.		14 N. P. U. S.	Václav. Helany vd.	14 N. P. U. S.	Leffe p.
15 S. S.	Jahany p.	15 S. S.	Longina m. Cyrlika m.	15 P. U. S.		15 P. U. S.	
16 S. S.		16 S. S.		16 P. U. S.		16 P. U. S.	
17 N. P. U. S.	Sasagesim.	17 N. P. U. S.	(3) Goult. Kod.	17 N. P. U. S.		17 N. P. U. S.	(4) Regale.
18 U. S.		18 U. S.		18 U. S.		18 U. S.	
19 P. S.	Korony p.	19 P. S.		19 P. S.		19 P. S.	
20 P. S.		20 P. S.		20 P. S.		20 P. S.	
21 P. S.	Stol. a. Petra.	21 P. S.	Benedikta op.	21 N. P. O. S.	(1) Gmestota.	21 N. P. O. S.	
22 S.		22 S.		22 O. S.		22 O. S.	
23 S.		23 S.		23 O. S.	Jiraho.* Vojt.	23 O. S.	Vetap. sbád.
24 N. P. O. S.	Gvna. Mat. Valpurgy p.	24 N. P. O. S.	(4) Leslora. Zvdst. p. Mar. Hadala m.	24 N. P. O. S.		24 N. P. O. S.	Urbana p.
25 P. O. S.		25 P. O. S.		25 P. O. S.	Marka ev. Den vstávl.	25 P. O. S.	
26 P. S.	Fopalec.	26 P. S.		26 P. S.		26 P. S.	(4) Eazad.
27 P. S.		27 P. S.		27 N. P. U. S.		27 N. P. U. S.	
28 P. S.		28 P. S.		28 N. P. U. S.	(2) Blvar. Vítal.	28 N. P. U. S.	
29 P. S.		29 P. S.		29 N. P. U. S.		29 N. P. U. S.	
30 P. S.		30 P. S.		30 N. P. U. S.		30 N. P. U. S.	
31 P. S.		31 N.	(4) Julia.	31 N.		31 N.	Petron. p.
ZÁŘÍ		ŘÍJEN		LISTOPAD		PROSINEC	
1 N. O. S.	(12) Jilji op.	1 O. S.	Remigia vyzn. Leodagaris.	1 P. S.	Václav. svat. Dušček.	1 N. P. S.	(1) Advebt.
2 O. S.		2 O. S.		2 S.		2 O. S.	
3 O. S.		3 P. S.	Frant. vyzn.	3 N. P. S.	(2).	3 O. S.	Barbory p.
4 O. S.	Viktorina m.	4 P. S.		4 P. S.		4 O. S.	
5 P. S.		5 P. S.		5 O. S.	Linharta vyz.	5 O. S.	Nikoláše b.
6 P. S.		6 N. P. S.	(17) Merka pap.	6 S. S.		6 P. S.	
7 S.		7 O. S.	Divláe i Iov.	7 C. S.		7 P. S.	(3) Poč. p. M.
8 N. P. O. S.	(15) Nar. p. M. Gorgonia m. Poa. kap. Václ. Prote a. Jacint.	8 O. S.		8 P. S.	Cyr. koruzov. Theodora m.	8 P. S.	
9 U. S.		9 O. S.		9 S.		9 P. S.	
10 U. S.		10 O. S.		10 N. P. S.	(22) Pt. a. Lid. Martina b. Pni beat.	10 O. S.	
11 O. S.		11 O. S.		11 P. S.		11 O. S.	
12 O. S.		12 O. S.		12 O. S.	Bričko b.	12 P. S.	Lucie p. Niklása b.
13 O. S.	Pop. a. Kláta.	13 N. P. S.	(18) Keimans. Kalista pap. Hedviky. Mavin op.	13 S. S.		13 P. S.	
14 P. S.		14 O. S.		14 P. S.	Otmara op.	14 S. S.	(3)
15 P. S.		15 P. S.		15 P. S.		15 O. S.	Moudr. boff. SD.
16 P. S.		16 P. S.		16 S. S.		16 S. S.	
17 O. S.	Lidimly m.* Lampria b. SD.	17 P. S.	Lukáše ev.	17 N. P. S.	(23)	17 P. S.	
18 O. S.		18 S. S.		18 P. S.	Alaběty vd.	18 S. S.	
19 P. S.		19 S. S.		19 O. S.		19 P. S.	
20 P. S.	Malouše. SD.	20 N. P. S.	(19) Xřtistoděvica. Koudaly p. Bevecia b. Kolumbas b. Křtína m.	20 S. S.		20 P. S.	Tomáš. SD.
21 P. S.		21 P. S.		21 C. S.	Obě. p. Marie. Coelle p. Křmunt. pap.	21 P. S.	
22 S.		22 U. S.		22 P. S.		22 N. P. S.	(4)
23 S.		23 C. S.		23 S.		23 C. S.	
24 O. S.	Pečel a. Jana.	24 C. S.		24 N. P. U. S.	(24) Chryz. m. Kateřiny p. Lisa pap.	24 O. S.	Stědř. večer. Naroz. Kr. p. Stěpána m. Jana ev. Mladěšek.
25 P. S.		25 P. S.		25 P. S.		25 S. S.	
26 P. S.		26 S. S.		26 P. S.		26 S. S.	
27 P. S.	Komy a. Dam. Václava m.	27 N. P. S.	(20) Šim. a. Judy.	27 S. S.		27 P. S.	
28 S.		28 P. S.		28 C. S.		28 S. S.	
29 P. S.	(16) Mikláš. Jeroným ut.	29 O. S.		29 P. S.	Saturnina b. Ondřeje op.	29 N. P. S.	Tomáše b.
30 P. S.		30 S. S.		30 S. S.		30 P. S.	
31 P. S.		31 C. S.	Quilina m.	31 S.		31 U. S.	Silvestra pap.



554

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIEJuljánský  
kalendář:

708<sup>a</sup>. 781.  
792<sup>a</sup>. 871.  
876<sup>a</sup>. 966.  
966. 1039.  
1060. 1061.  
1123. 1134.  
1148. 1166<sup>a</sup>.  
1218. 1239.  
1340<sup>a</sup>. 1313.  
1324<sup>a</sup>. 1403.  
1408<sup>a</sup>. 1497.  
1498. 1571.  
1682. 1693.  
1696. 1666.  
1677. 1688<sup>a</sup>.

Gregoriánský  
kalendář:

1607. 1618.  
1629. 1691.  
1700. 1770.  
1781. 1837.  
1838. 1909.  
1906. 1979.  
1990. 2063.  
2074. 2065.  
2096<sup>a</sup>. 2131.  
2142. 2163

## Přestupný rok

Leden		Únor		Leden	
1 N.	Nový rok	1 S.	Brigitta p.	1 P.	Nový rok
2 P.	Oldřív a. Štěp.	2 C.	Oldřív. P. M.	2 U.	Oldřív a. Štěp.
3 U.	Oldř. a. Jana ev.	3 P.	Blatěje b.	3 S.	Oldř. a. Jana ev.
4 S.	Oldř. Mladěšek.	4 S.		4 P.	Oldř. Mladěšek.
5 C.		5 N.	(5) Hlavy p.	5 C.	
6 P.	Tři králů.	6 P.	Doroty p.	6 P.	Tři králů.
7 S.		7 U.		7 N.	(1) Erhart b.
8 N.	(1) Erhart b.	8 S.	Apollonia p.	8 P.	Juliana mod.
9 P.	Juliana mod.	9 C.	Škofačský p.	9 U.	Pavla poust.
10 U.	Pavla poust.	10 P.		10 S.	
11 S.		11 S.		11 C.	
12 P.		12 N.	Sophiasima.	12 P.	Oldř. Th králů
13 P.	Oldř. Th králů	13 P.		13 S.	
14 S.	Oldř. Th králů	14 U.	Valentina m.	14 N.	(2) Arcařin. km.
15 N.	(2) Maura op.	15 C.	Juliany p.	15 P.	Maura op.
16 P.	Marcella pap.	16 S.		16 U.	Marcella pap.
17 P.	Anton. poust.	17 P.		17 S.	Anton. poust.
18 S.	Průky p.	18 S.		18 C.	Průky p.
19 P.		19 N.	Sasogama.	19 P.	
20 P.	Fab. a. Šeb.	20 P.	Korovy p.	20 S.	Fab. a. Šeb.
21 S.	Anešky p.	21 S.		21 N.	(3) Anešky p.
22 N.	(3) Vincenc. m.	22 U.	Stol. a. Petro.	22 P.	Vincencia m.
23 P.	Zamouh. p. M.	23 C.		23 U.	Zamouh. p. M.
24 U.	Timothee ap.	24 P.	(Den přest.)	24 S.	Timothee ap.
25 S.	Obr. a. Pavla.	25 S.	Matěje ap.	25 C.	Obr. a. Pavla.
26 S.	Polykarpa b.	26 N.	Olga. Valp.	26 P.	Polykarpa b.
27 P.	Jana Zlatost.	27 P.		27 S.	Jana Zlatost.
28 S.	Karla Vel.	28 U.		28 N.	(4) Karla Vel.
29 N.	(4) Adalguny p.	29 S.	Papeš.	29 P.	Adalguny p.
30 P.		30 U.		30 U.	
31 U.		31 O.		31 S.	

Červen		Červenec		Srpen	
1 P.	Nikodema m.	1 N.	(3) Navřt. p. Mar.	1 S.	Petra v okov.
2 S.	Marc. a. Petra.	2 P.		2 C.	Stěpána pap.
3 N.	Letnice.	3 U.	Prokopa op.	3 P.	Nales. a. Štěp.
4 P.		4 S.		4 S.	
5 U.	Bonifacia b.	5 P.	(M. J. Huat.)	5 N.	(8) M. bořt. sv.
6 S.	SD.	6 U.	Vilibalda b.	6 P.	From. Kr. p.
7 C.		7 S.		7 U.	Atry m.
8 P.	Medarda b. SD.	8 N.	(4) Kyl. a tou.	8 S.	Cyrilka a tov.
9 P.	Prima a F. SD.	9 P.		9 C.	Romana m.
10 N.	Sv. Trojica.	10 U.	Sedmi bratrů.	10 P.	Vouřince m.
11 P.	Barnabáše ap.	11 S.		11 S.	Tiburcia m.
12 U.		12 C.	Markéty p.	12 N.	(9) Klery p.
13 S.		13 P.		13 P.	Hippolyta m.
14 P.	Božko Mě.	14 S.		14 U.	
15 P.	Vito m.	15 N.	(6) Koseel. ap.	15 S.	Na n. va. p. M
16 S.		16 U.		16 C.	
17 N.	(1) Merka i Merc.	17 U.	Alexia vyz.	17 P.	
18 P.	Protas. i Gerv.	18 S.	Arnolfa b.	18 S.	Agapita m.
19 P.		19 C.		19 N.	(10)
20 S.		20 P.	Praxedy p.	20 P.	Stěpána kr.
21 P.	Albana m.	21 S.		21 S.	Tim. a Symon.
22 P.	X. tisíc rytů.	22 N.	(4) M. J. Hlad.	22 S.	
23 S.		23 P.	Apollinária m.	23 C.	
24 N.	(3) Jana Křtu.	24 U.	Křtiny p.	24 P.	Bartolom. ap.
25 P.		25 S.	Jakuba ap.	25 S.	
26 P.	Jana Burjana.	26 C.	Anny vd.	26 N.	(11)
27 U.	VII. nesulých.	27 P.		27 P.	Rufa m.*
28 S.		28 S.	Pantaleona m.	28 U.	Augustina b.
29 P.	Petra a Pav.	29 P.	(7) Marty p.	29 S.	Stěp. a. Jana.
30 P.	Famát. a. Pav.	30 P.	Abdona m.	30 C.	Štan. a. Zbota.
31 U.		31 O.		31 P.	



Únor		Březen		Duben		Květen	
1 Č. 2 P. 3 S.	Brigitta p. ONĚP. P. M. Blatoje b.	1 Č. 2 P. 3 S.	Kunhuta p.	1 N. 2 U. 3 O.	(5) Jeřka.	1 U. 2 S. 3 Č.	PIL a Jak. Sigmunda kr. Nal. a Křída.
4 N. 5 P. 6 O. 7 S.	(6) Haty p. Doroty p.	4 N. 5 P. 6 O. 7 S.	(1) Im. PP. a V.	4 S. 5 Č. 6 P. 7 S.	Ambrože b.	4 P. 5 S.	Floriana m. Gotharda b.
8 N. 9 P. 10 S.	Apolonie p. školařky p.	8 N. 9 P. 10 S.	Tom. a Ag. SD.	8 N. 9 P. 10 U.	(6) Květan.	6 N. 7 P. 8 O.	(8) Im. Jan v ol. Stavelava b.*
11 N. 12 P. 13 O. 14 S.	Sebastiána.	11 N. 12 P. 13 O. 14 S.	(3) Benigniore. Rehoře pap.	11 S. 12 Č. 13 P. 14 S.	Lva pap. Zelazý. Václav. Sáb.	10 P. 11 P. 12 S.	Gord. i Epim. Pantráca m.
14 S. 15 Č. 16 P. 17 S.	Valentína m. Juliany p.	14 N. 15 P. 16 O. 17 S.	Longina m. Cyrriaka m. Kedrutý p.	15 N. 16 P. 17 O. 18 Č. 19 P. 20 S.	Valbonoa.	13 N. 14 U. 15 P. 16 O. 17 S.	(4) Castala Eozie p.
18 N. 19 P. 20 U. 21 O. 22 P. 23 S.	Sebastiána. Kerony p. Stol. a Petra Matěje ap.	18 N. 19 P. 20 U. 21 O. 22 P. 23 S.	(3) Omat. Benedikta op.	20 P. 21 S.		20 N. 21 P. 22 O.	Potenc. p. (4) Negata.
24 S. 25 Č. 26 P. 27 S.	Gana. Vaip. Papeže.	24 N. 25 P. 26 O. 27 S.	(4) Lav. Zv. M. Hastala m.	22 N. 23 P. 24 O. 25 S.	(1) Oasimoda. Jirňko.* Vojt.	23 N. 24 P. 25 O. 26 S.	Witoup. pšák. Urbaná p.
28 N. 29 P. 30 O. 31 S.		28 N. 29 P. 30 O. 31 S.		26 C. 27 P. 28 S.	Marka ev. Dan svátost. Vilhelma m.	27 N. 28 P. 29 O. 30 S. 31 Č.	(4) Lazař. Petrovelly p.
	ZÁK		ŘÍJEN		LISTOPAD		PROSINEC
1 S. 2 N. 3 P. 4 O. 5 S.	JULI op. (13) Viktorina m.	1 P. 2 O. 3 S. 4 Č. 5 P. 6 S.	Bemigta vyan. Leodegaria. Frant. vyan.	1 Č. 2 P. 3 S.	Věšek svat. Dukčák.	1 S. 2 N. 3 P. 4 O. 5 S.	(1) Advenst. Barbory p.
6 Č. 7 P. 8 S.	Narox. p. Mar.	7 N. 8 P. 9 O. 10 Č. 11 P. 12 S.	(17) Marka p. Divoča s tov.	4 N. 5 P. 6 O. 7 S.	(22) Linharta vyz Čtyr korunov. Theodora m. Přea. a Lidm.	6 Č. 7 P. 8 S.	Mikuláš b. Početí p. Mar.
9 N. 10 P. 11 O. 12 S.	(13) Oorgonia. Pes. kap. Václ. Prota a Jactat.	9 P. 10 O. 11 Č. 12 P. 13 S.	Kotmana.	8 P. 9 O. 10 S.	(23) Marř. b. Pěti bratrů. Brikočho b.	9 N. 10 P. 11 O. 12 S.	(2) Lucie p. Nikasta b.
13 Č. 14 P. 15 S.	Pou. a Křída.	13 P. 14 S.	(18) Kalista. Hedvika. Havla op.	11 N. 12 P. 13 O. 14 S.	Osmara op.	13 Č. 14 P. 15 S.	(3) Moudr. bož. SD.
16 N. 17 P. 18 O. 19 S.	(14) Lidmily.* Lamperta b. SD.	16 N. 17 P. 18 O. 19 S.	Lukáše ev.	14 S. 15 Č. 16 P. 17 S.		16 N. 17 P. 18 O. 19 S.	Tom. ap. SD. SD.
20 P. 21 S.	Matouše. SD. Heur. s tov. SD.	20 N. 21 P. 22 O. 23 S.	(19) X/ tis. dčv. Korduly p. Severina b. Kolumbana b. Křipčina m.	18 N. 19 P. 20 O. 21 S.	(23) Aidbety od. Oběť p. Marie. Cecílie p. Elizavět. pap. Chrysoz. m.	20 P. 21 O. 22 S.	(4) Štěpán večer. Narox. Kr. p. Štěpána m. Jana ev. Mladěček. Tomáše b.
22 N. 23 P. 24 O. 25 S.	(18) Početí a Jana.	22 N. 23 P. 24 O. 25 S.	(20) Šim. a J.	21 P. 22 O. 23 S.	Saturaina b. Ondřeje ap.	23 N. 24 P. 25 O. 26 S.	
26 P. 27 S.	Kaemy a Dan. Václava m.	26 N. 27 P. 28 O. 29 S.		28 N. 29 P. 30 O. 31 S.		27 P. 28 O. 29 S.	
28 N. 29 P. 30 O. 31 S.	Michal arch.	28 N. 29 P. 30 O. 31 S.	Quintina m.			30 N. 31 P.	Štěpána pap



556

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIEJuljánský  
kalendář:

713, 719,  
724\*, 803,  
803\*, 814,  
897, 898,  
906, 971,  
982, 995,  
1004\*, 1055,  
1066, 1077,  
1088\*, 1180,  
1161, 1172\*,  
1245, 1251,  
1284\*, 1335,  
1349\*, 1346,  
1419, 1430,  
1441, 1503,  
1514, 1525,  
1535\*, 1587,  
1596, 1609,  
1620\*, 1682,  
1693.

Gregoriánský  
kalendář:

1623 1634  
1646 1656\*,  
1702, 1713,  
1724\*, 1735,  
1766 1795  
1843 1854  
1866 1876\*,  
1911, 1922  
1933 1996,  
2006, 2017,  
2028\*, 2096,  
2147, 2158,  
2169, 2180\*

Přestupný rok

Lední		Únor		Leden	
11 S.	Nový rok	1 O.	Břetislav p.	1 N.	Nový rok
2 N.	Oktáv s. Štěp.	2 S.	Octáv. P. M.	2 P.	Oktáv s. Štěp.
3 P.	Okt. s. Jana ev.	3 C.	Bisteje b.	3 O.	Okt. s. Jana ev.
4 U.	Okt. Mladětek.	4 P.		4 S.	Okt. Mladětek.
5 S.		5 S.	Háry p.	5 C.	
6 S.	Trh krdlů.	6 N.	(5) Doroty p.	6 P.	Trh krdlů.
7 P.		7 P.		7 S.	
8 S.	Erharta bisk.	8 U.		8 N.	(1) Erharta b.
9 N.	(1) Juliana mat.	9 S.	Apollonie p.	9 P.	Juliana mod.
10 U.	Pavla poust.	10 C.	skolašický p.	10 O.	Pavla poust.
11 P.		11 P.		11 S.	
12 S.		12 S.		12 C.	
13 C.	(1a) Mikuláš	13 N.	Septuaginta.	13 P.	Okt. Mikuláš
14 P.	šfaetnčho An	14 O.	Valentina m.	14 S.	šfaetnčho An
15 S.	Meura opata.	15 S.		15 C.	
16 N.	(2) Marcella p.	16 P.	Juliana p.	16 N.	(2) Marcella op.
17 P.	Anton. poust.	17 C.		17 P.	Anton. poust.
18 U.	Frský p.	18 P.		18 O.	Frský p.
19 S.		19 S.		19 C.	
20 S.	Feb. a feb.	20 N.	Bazag. Kor. p.	20 P.	Feb. a feb.
21 P.	Anešky p.	21 O.		21 S.	Anešky p.
22 S.	Vincencia m.	22 O.	Stol. s. Petra.	22 N.	(3) i sac. m.
23 N.	(3) Zaan. p. M.	23 S.		23 P.	Zaanoub. p. M.
24 P.	Timothea ap.	24 C.	(Dan přestup.)	24 O.	Timothea ap.
25 O.	Obřdc. s. Pav.	25 P.	Moffje ap.	25 S.	Obřdc. s. Pav.
26 S.	Polykarp b.	26 S.	Valpury.	26 C.	Polykarp b.
27 C.	Jana Zlatoúst.	27 N.	Guinegaginta.	27 P.	Jana Zlatoúst.
28 P.	Karla Vel.	28 P.		28 S.	Karla Vel.
29 S.		29 O.		29 N.	(4)
30 N.	(4) Adalg. p.	30 P.		30 P.	Adelgundy p.
31 P.		31 U.		31 O.	
Červen		Červenec		Srpen	
1 C.	Nikodema m.	1 S.		1 O.	Petra v okov.
2 P.	Marcell. a Petra.	2 N.	(3) Havít. p. M.	2 S.	Štěpána pap.
3 S.	Erasma b.	3 P.		3 C.	Halez. s. Štěp.
4 N.	Letice.	4 O.	Prokepa op.	4 P.	
5 P.	Bomjucia b.	5 S.		5 S.	Marký b. sv
6 O.		6 C.	(M. J. Hus) Vltavské b.	6 N.	(5) Fr. Kr. p.
7 S.		7 P.		7 P.	Abry m.
8 S.	Medarda b.	8 S.	Kyliána s. tov.	8 O.	Cyriaka s. tov.
9 P.	Pr. s. Fel. SD.	9 N.	(4)	9 S.	Romana m.
10 S.		10 P.	Šedmi brath.	10 C.	Václava m.
11 N.	Sv. Trojea.	11 O.		11 P.	Tiburtia m.
12 P.		12 S.	Marký p.	12 S.	Klary p.
13 S.		13 P.		13 N.	(6) Inppot m
14 S.		14 O.	Roselidni ap.	14 P.	Na n. vz. p. M
15 P.	Boj. Ime. Vito.	15 S.		15 S.	
16 P.		16 C.	(6) Alessa vys.	16 P.	Agapita m.
17 S.		17 P.	Arnolfa b.	17 S.	
18 N.	(1) Mar. i Marc.	18 O.		18 C.	
19 P.	Protas. i Gerv.	19 S.		19 P.	
20 O.		20 C.		20 N.	(10) Štěpána kr.
21 S.	Albana m.	21 P.	Praxedy p.	21 P.	Tim. a Symon
22 C.	X tisíc rytů.	22 S.	Mári Magd.	22 O.	
23 P.	Jana Křtít.	23 N.	(6) Apolin. m.	23 S.	Bartolom. ap.
24 S.		24 P.	Křislav p.	24 C.	
25 N.	(3) Jana Burjana.	25 O.	Jakuba op	25 P.	
26 P.	Vil usnolých.	26 S.	Anny vd.	26 S.	
27 U.		27 C.		27 N.	(11) Kája m.*
28 S.	Petra a Pav.	28 P.	Pentateons m.	28 P.	Augustina b.
29 P.	Památ. s. Pav.	29 S.	Marty p.	29 O.	Štěp. a. Jana
30 C.		30 N.	(7) Abdona m.	30 S.	Štast. a Šbota.
31 P.		31 P.		31 C.	





Únor		Březen		Duben		Květen	
1 R. C. P.	Břetislav p. Oclář. P. M.	1 S. C. P.	Papež.	1 S.		1 P. O. C. C. P. S.	Pláša a Jak. Sigmunda kr. Nal. a Křís. Florián m. Othard b. S. Jana v olei.
2 P. S.	Břetislav b.	2 P. S.	Kunhuta p. Přem. a Václ.	2 N. (6) Judas.		2 O. C. C. P. S.	
3 S. C. P.	(6) Hlady p. Doroty p.	3 S. C. P.	(3) Invoant.	3 P. S.	Ambrož b.	3 O. C. C. P. S.	
4 S.		4 S.		4 U. C. C. P. S.		4 U. C. C. P. S.	
5 N. P. O. S. C. P.		5 N. P. O. S. C. P.	Tomáš z Aq. SD.	5 S. C. C. P. S.		5 P. S.	
6 P. O. S. C. P.	Apollonie p. Školastiky p	6 N. P. O. S. C. P.		6 C. C. P. S.		6 S. C. C. P. S.	
7 U. C. C. P. S.		7 U. C. C. P. S.		7 P. S.	(6) Kátrná.	7 N. (8) Julieta. Štencelova b.*	
8 S. C. P.		8 S. C. P.		8 S. C. C. P. S.		8 P. O. C. C. P. S.	
9 C. C. P. S.		9 C. C. P. S.		9 N. P. O. C. C. P. S.	Lva pap.	9 O. C. C. P. S.	Gord. i Epim.
10 P. S.		10 P. S.		10 U. C. C. P. S.		10 O. C. C. P. S.	Peckráce m. Servacia vyta.
11 S.		11 S.		11 S. C. C. P. S.		11 P. S.	(4) Quatila. Sofie p.
12 N. P. O. S. C. P.	Septagimna.	12 N. P. O. S. C. P.	(3) Rem. Aehořa.	12 S. C. C. P. S.	Zásev. Váňj. Sna.	12 P. S.	
13 P. O. S. C. P.	Valentina m.	13 P. O. S. C. P.		13 S. C. C. P. S.		13 P. S.	
14 U. C. C. P. S.	Juliany p.	14 U. C. C. P. S.	Longina m. Cyrilska m. Kadrny p.	14 P. S.	Valtaseen.	14 N. P. O. C. C. P. S.	Potenciacy p.
15 S. C. P.		15 S. C. P.		15 S. C. C. P. S.		15 P. S.	(6) Bagetina.
16 S.		16 S.		16 N. P. O. S. C. P.		16 O. C. C. P. S.	
17 N. P. O. S. C. P.	Sezagimna. Korooy p	17 N. P. O. S. C. P.	(3) Šuul.	17 U. C. C. P. S.		17 P. S.	
18 P. O. S. C. P.	Štol. s. Pet.	18 P. O. S. C. P.	Benedikta op	18 S. C. C. P. S.		18 P. S.	
19 S. C. P.	Matěj op. Valpurgy.	19 S. C. P.		19 S. C. C. P. S.		19 P. S.	
20 S.		20 S.	Zedat. p. Mar	20 S. C. C. P. S.		20 P. S.	
21 N. P. O. S. C. P.	Galagagimna.	21 N. P. O. S. C. P.	(4) Lant. Hstl.	21 S. C. C. P. S.		21 P. S.	
22 P. O. S. C. P.		22 P. O. S. C. P.		22 S. C. C. P. S.		22 P. S.	
23 S. C. P.		23 S. C. P.		23 S. C. C. P. S.		23 P. S.	
24 S.		24 S.		24 N. P. O. S. C. P.	(1) Gms. J. P.*	24 S. C. C. P. S.	Vel. p. Urb. p.
25 N. P. O. S. C. P.		25 N. P. O. S. C. P.		25 P. S.	Marka ev.	25 P. S.	
26 P. O. S. C. P.		26 P. O. S. C. P.		26 S. C. C. P. S.		26 P. S.	
27 S. C. P.		27 S. C. P.		27 S. C. C. P. S.	Den svát. Vital.	27 P. S.	
28 S.		28 S.		28 P. S.		28 P. O. C. C. P. S.	(6) Ezauil.
29 N. P. O. S. C. P.		29 N. P. O. S. C. P.		29 S. C. C. P. S.		29 P. S.	
30 P. O. S. C. P.		30 P. O. S. C. P.		30 N. C. C. P. S.	(2) Šteordis.	30 P. S.	
31 S. C. P.		31 S. C. P.		31 S. C. C. P. S.		31 P. S.	Petrocelly p.
Zdř:		Říjen		Listopad		Prosinec	
1 P. S.	Jitji op.	1 N. P. O. S. C. P.	(16) Rem. vyz. Leodegaria.	1 S. C. C. P. S.	Věech evat. Dušček.	1 P. S.	
2 S.		2 P. O. S. C. P.		2 C. C. P. S.		2 S.	
3 N. P. O. S. C. P.	(12)	3 P. O. S. C. P.	Frant. cyen.	3 P. S.		3 N. P. O. S. C. P.	(1) Adveab. Barbory p.
4 P. O. S. C. P.	Viktorina m.	4 S. C. C. P. S.		4 S. C. C. P. S.		4 P. O. C. C. P. S.	Mikuláš b.
5 S. C. P.		5 P. S.	Marka pap.	5 N. (21)		5 O. C. C. P. S.	
6 S.		6 S.		6 P. O. S. C. P.	Levkarta vyz.	6 C. C. P. S.	
7 C. C. P. S.		7 C. C. P. S.		7 U. C. C. P. S.		7 P. S.	
8 P. S.	Narov. p. Mar. Gorgonia m.	8 N. P. O. S. C. P.	(17) Divože s tou.	8 S. C. C. P. S.	Čtyr korenov. Theodora m. Ptea. s. Lám. Marína b.	8 P. S.	Početl. p. Mar.
9 S.		9 P. O. S. C. P.		9 C. C. P. S.		9 S. C. C. P. S.	
10 N. P. O. S. C. P.	(18) Poz. k. Vác. Prota a Jacint.	10 P. O. S. C. P.		10 P. S.		10 P. S.	(2)
11 P. O. S. C. P.		11 S. C. C. P. S.	Kolmáns. Kalista pap.	11 S. C. C. P. S.	(22) Pál bratr. Srikotko b.	11 P. O. S. C. P.	Lucie p. Nikala b.
12 U. C. C. P. S.	Použ. s. Kř.	12 C. C. P. S.		12 N. (23) Pál bratr. Srikotko b.		12 O. C. C. P. S.	
13 C. C. P. S.		13 P. S.	(18) Hedvičky Mavla op.	13 P. O. S. C. P.	Otmars op.	13 C. C. P. S.	
14 S. C. P.	Lidmily m.*	14 S. C. P.		14 U. C. C. P. S.		14 P. S.	
15 S.		15 S.	Lukáše ev.	15 S. C. C. P. S.		15 P. S.	
16 P. O. S. C. P.	114 Lamp. b	16 P. O. S. C. P.		16 S. C. C. P. S.		16 P. S.	(8) Moudr. b.
17 U. C. C. P. S.		17 U. C. C. P. S.		17 P. S.	(28) Aléš. vd.	17 N. P. O. S. C. P.	
18 S. C. P.	SD.	18 S. C. P.		18 N. P. O. S. C. P.		18 P. O. S. C. P.	SD.
19 P. O. S. C. P.	Mafouše op. Neurtia. SD.	19 P. O. S. C. P.	XI tisíc dčoič	19 P. S.		19 O. C. C. P. S.	Tomáš op. SD.
20 S. C. P.		20 S. C. P.		20 P. O. S. C. P.		20 P. S.	SD.
21 S.		21 N. P. O. S. C. P.	(18) Korduly p. Severna b.	21 O. C. C. P. S.		21 P. S.	
22 N. P. O. S. C. P.	(16) Poč. a. Jena.	22 P. O. S. C. P.	Kolumbana b. Kripiepa m.	22 S. C. C. P. S.		22 P. S.	
23 P. O. S. C. P.		23 P. O. S. C. P.		23 C. C. P. S.		23 P. S.	
24 S. C. P.		24 U. C. C. P. S.		24 P. S.	Chrysoz. m. Katerlay p.	24 S. C. C. P. S.	(4) Štěřy ved. Naroz. Kr. p. Štěřpa m. Javo ev. Mladěšek. Tomáš b.
25 S.		25 S. C. C. P. S.		25 S. C. C. P. S.		25 P. S.	
26 P. O. S. C. P.		26 P. O. S. C. P.		26 S. C. C. P. S.		26 P. S.	
27 S. C. P.	Koomy a Dam. Václava m. Měchalas arch. Jeronyma vd.	27 P. S.	Šim. a Judy.	27 P. O. S. C. P.	(34) Lisa pap.	27 S. C. C. P. S.	
28 S.		28 P. O. S. C. P.		28 O. C. C. P. S.		28 P. S.	
29 P. O. S. C. P.		29 N. P. O. S. C. P.	(20)	29 S. C. C. P. S.	Satorina b. Ondřeje ap.	29 P. S.	
30 S.		30 P. O. S. C. P.		30 S. C. C. P. S.		30 P. S.	
31 S.		31 U. C. C. P. S.	Quatina m.	31 S. C. C. P. S.		31 N. P. O. S. C. P.	Šilvestra pap.



558

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

Juliánský kalendář:	Přestupný rok					
	Leden		Unor		Leden	
736 746	1 P.	Vánoční sv.	1 P.	Strigity p. Ochr. P. M.	1 S.	Vánoční sv.
819 830	2 S.	Oktáv a. Štěp.	2 U.	Bláše b.	2 N.	Oktáv a. Štěp.
841 903	3 N.	Okt. a. Jana ev.	3 S.		3 P.	Okt. a. Jana ev.
914 926	4 P.	Okt. Mladětek.	4 Č.	Háty p.	4 U.	Okt. Mladětek.
934*, 958	5 U.		5 P.	Dvořky p.	5 S.	
1009 1020*	6 S.	TV krdlá.	6 S.		6 Č.	TV krdlá.
1043 1104*	7 N.		7 N.	(8)	7 P.	Echaria bisk.
1184 1184*	8 P.	Echaria bisk. Juliana muč.	8 P.		8 U.	(1) Juliana m.
1267 1278.	9 S.		9 U.	Apolonia p. školastický p.	9 P.	Pavla poust.
1361 1362.	10 N.	(11) Pavla poust.	10 S.		10 U.	
1378 1433.	11 P.		11 Č.		11 S.	
1446 1467	12 U.		12 P.	Sept. Valcn.	12 S.	
1468* 1530	13 S.	Okt. Th. králj. Svatého kn. Maura opata Marcello pap.	13 S.		13 Č.	Okt. Th. králj. Svatého kn. Maura opata.
1641 1662*.	14 P.		14 N.	Juliany p.	14 P.	(2) Marc. pap. Anton. poust. Práky p.
1628. 1636*.	15 U.		15 U.		15 S.	
	16 S.		16 S.		16 S.	
	17 N.	(2) Ant. poust. Práky p.	17 Č.		17 P.	(2) Marc. pap. Anton. poust. Práky p.
	18 P.		18 S.		18 U.	
	19 U.		19 P.	Karoly p.	19 S.	
	20 S.		20 S.		20 Č.	Feb. a. erb. Awešky p. Vincencia m.
	21 P.	Feb. a. erb. Awešky p. Vincencia m. Zasnoub. p. M.	21 N.	Sasagmina. Štol. a. Petra.	21 P.	
	22 P.		22 P.		22 S.	
	23 S.		23 U.		23 S.	(3) Zasn. p. Mar. Timothea ap. Obróc. a. Pav. Polykarp b. Jana Zlatoust. Karla Vel.
	24 N.	(3) Timoth. ap. Obróc. a. Pav. Polykarp b. Jana Zlatoust. Karla Vel.	24 S.	(Dva přestup.) Matěje ap. Valpurgy.	24 P.	
	25 P.		25 Č.		25 U.	
	26 U.		26 P.		26 S.	
	27 S.		27 S.		27 Č.	
	28 N.		28 N.	Olešegmina.	28 P.	Karla Vel.
	29 P.		29 P.		29 S.	
	30 S.	Adelgundy p.	30 S.		30 N.	(4) Adelgun p.
	31 N.	(4)	31 P.		31 P.	
Gregoriánský kalendář:	Červen		Červenec		Srpen	
1588* 1660.	1 S.	Nikodema m. Marcuil. a Petra. Erasima b.	1 P.	Navst. n. Mar.	1 P.	Petra u okna. Štěpána pap. Nalez. s. Štěp.
1661 1672*.	2 P.		2 S.		2 U.	
1718 1729	3 Č.		3 N.	(3) Prokopu op.	3 S.	
1870 1881.	4 S.		4 U.	(M. J. Hus) Vilobaida b. Nymana stav.	4 Č.	
1922* 1927.	5 N.	Lehove. Damiř.	5 S.		5 P.	Matky b. an. Prom. Kr. p.
1958. 1919.	6 P.		6 U.		6 S.	
1960*. 2022.	7 U.		7 Č.		7 N.	(8) Afry m. Cyrakla a tor. Romane m. Vavřince m. Tiborais m. Klary p. Hippolyta m.
2031. 2044*.	8 S.	Medarda SD. Prima a Felic.	8 P.		8 P.	
2181. 2112*.	9 P.		9 S.		9 U.	
2174. 2186.	10 P.		10 N.	(4) Sedm. brat.	10 S.	
2186*	11 S.	Barnab. ap. SD.	11 P.		11 Č.	
	12 N.	Sv. Trojice.	12 U.		12 P.	
	13 P.		13 S.		13 S.	
	14 U.	Vita m. Balbo mla.	14 P.	Markety p.	14 N.	(9)
	15 S.		15 S.	Rozelidsi ap.	15 U.	Na n. vz. p. M
	16 P.		16 P.		16 S.	
	17 P.		17 N.	(5) Aleala vysv. Arnolta b.	17 Č.	Agapla m.
	18 S.	Marka i Marc.	18 U.		18 P.	
	19 N.	(11) Prot. i Osv.	19 S.		19 P.	Štěpána kr.
	20 P.		20 N.		20 S.	
	21 U.	Albana m. X. tlaic ryljč.	21 P.	Prasdy p. MAM Magd. Apollinifla m.	21 N.	(10)
	22 S.		22 P.		22 P.	Tim. a Symfor.
	23 P.	Jana Křtit.	23 S.		23 U.	
	24 P.		24 N.	(6) Kristiny p. Jakuba op. Anny vd.	24 S.	Bartolom. ap.
	25 S.		25 P.		25 Č.	
	26 N.	(3) Jana bsc. VII umelych.	26 S.		26 P.	
	27 P.		27 S.		27 S.	Rufo m.*
	28 U.		28 Č.	Fantileona m. Marty p.	28 N.	(11) August. b. Štěf. a. Jana. Slav. a Zbožn.
	29 S.	Petra a Pav. Pamst. a Pav.	29 P.		29 P.	
	30 S.		30 S.		30 U.	
	31 N.		31 N.	(7)	31 S.	



Únor		Březen		Duben		Květen	
1	Ú. P. S.	1	Ú. P. S.	1	P. S.	1	N. P. S.
2	Č. C. S.	2	Č. C. S.	2	N. P. S.	2	P. O. S.
3	P. P. S.	3	P. P. S.	3	N. P. S.	3	P. O. S.
4	P. P. S.	4	P. P. S.	4	F. P. S.	4	S. C. S.
5	S. S.	5	S. S.	5	U. S.	5	F. S.
6	N. P. S.	6	N. P. S.	6	U. S.	6	F. S.
7	P. P. S.	7	P. P. S.	7	P. S.	7	P. S.
8	P. P. S.	8	P. P. S.	8	P. S.	8	N. P. S.
9	P. P. S.	9	P. P. S.	9	P. S.	9	P. S.
10	P. P. S.	10	P. P. S.	10	N. P. S.	10	U. S.
11	P. P. S.	11	P. P. S.	11	P. S.	11	N. P. S.
12	S. S.	12	S. S.	12	U. S.	12	N. P. S.
13	N. P. S.	13	N. P. S.	13	S. S.	13	S. S.
14	P. P. S.	14	P. P. S.	14	C. S.	14	S. S.
15	U. S.	15	U. S.	15	P. S.	15	P. S.
16	U. S.	16	U. S.	16	S. S.	16	S. S.
17	C. C. S.	17	C. C. S.	17	N. P. S.	17	N. P. S.
18	P. P. S.	18	P. P. S.	18	P. S.	18	P. S.
19	S. S.	19	S. S.	19	U. S.	19	P. P. S.
20	N. P. S.	20	N. P. S.	20	C. C. S.	20	P. S.
21	P. P. S.	21	P. P. S.	21	P. S.	21	P. S.
22	U. S.	22	U. S.	22	C. C. S.	22	P. S.
23	U. S.	23	U. S.	23	S. S.	23	S. S.
24	P. P. S.	24	P. P. S.	24	N. P. S.	24	N. P. S.
25	P. P. S.	25	P. P. S.	25	U. S.	25	C. C. S.
26	P. P. S.	26	P. P. S.	26	U. S.	26	P. S.
27	N. P. S.	27	N. P. S.	27	N. P. S.	27	P. S.
28	P. S.	28	P. S.	28	P. S.	28	N. P. S.
		29	P. O. S.	29	P. S.	29	N. P. S.
		30	C. C. S.	30	S. S.	30	P. S.
		31	C. C. S.			31	O. S.
Zář		Říjen		Listopad		Prosince	
1	Č. P. S.	1	S. S.	1	U. S.	1	Č. S.
2	P. S.	2	N. P. S.	2	S. S.	2	P. S.
3	S. S.	3	P. P. S.	3	C. C. S.	3	S. S.
4	N. P. S.	4	P. P. S.	4	P. S.	4	N. P. S.
5	P. P. S.	5	S. S.	5	S. S.	5	P. S.
6	P. P. S.	6	P. P. S.	6	N. P. S.	6	U. S.
7	P. P. S.	7	P. P. S.	7	P. S.	7	P. S.
8	P. P. S.	8	P. P. S.	8	U. S.	8	P. S.
9	P. P. S.	9	P. P. S.	9	C. C. S.	9	P. S.
10	S. S.	10	S. S.	10	P. S.	10	S. S.
11	N. P. S.	11	U. S.	11	P. S.	11	N. P. S.
12	P. P. S.	12	S. S.	12	S. S.	12	U. S.
13	U. S.	13	C. S.	13	N. P. S.	13	P. S.
14	U. S.	14	P. S.	14	U. S.	14	C. C. S.
15	C. C. S.	15	S. S.	15	C. C. S.	15	S. S.
16	P. P. S.	16	N. P. S.	16	C. C. S.	16	P. S.
17	P. P. S.	17	P. S.	17	P. S.	17	N. P. S.
18	N. P. S.	18	U. S.	18	P. S.	18	N. P. S.
19	P. P. S.	19	C. C. S.	19	S. S.	19	P. P. S.
20	P. P. S.	20	P. S.	20	N. P. S.	20	P. S.
21	P. P. S.	21	N. P. S.	21	U. S.	21	C. C. S.
22	P. P. S.	22	S. S.	22	U. S.	22	P. S.
23	S. S.	23	P. S.	23	N. P. S.	23	P. S.
24	S. S.	24	P. S.	24	P. S.	24	S. S.
25	N. P. S.	25	U. S.	25	P. S.	25	N. P. S.
26	P. P. S.	26	P. S.	26	S. S.	26	P. S.
27	U. S.	27	C. C. S.	27	N. P. S.	27	N. P. S.
28	P. P. S.	28	P. S.	28	U. S.	28	P. S.
29	P. P. S.	29	P. S.	29	O. S.	29	C. C. S.
30	P. P. S.	30	N. P. S.	30	S. S.	30	P. S.
31	P. P. S.	31	P. S.			31	S. S.



560

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIEJuljánský  
kalendář:

751. 752.  
773. 806.  
848. 857.  
868\*. 930.  
941. 943\*.  
1025. 1036\*.  
1116. 1130\*.  
1199. 1210.  
1283. 1294.  
1305. 1367.  
1878. 1388.  
1400\*. 1462.  
1478. 1484\*.  
1547. 1558\*.  
1647. 1652\*.

Gregoriánský  
kalendář:

1663. 1604\*.  
1877. 1683.  
1588\*. 1745.  
1766\*. 1802.  
1812. 1824\*.  
1837. 1844.  
1948. 1976\*.  
2049. 2095.  
2060\*. 2186.  
2117. 2126\*

Přestupný rok

Leden		Únor		Leden	
1	Č. N. (4) Brigity p. Očůř. P. N. Blatěje bisk.	1	N. (4) Brigity p. Očůř. P. N. Blatěje bisk.	1	P. Nový rok Oktáv s. Štěp.
2	P. Oktáv s. Jana ev.	2	U. Hlavy p. Doroty p.	2	S. Oktáv s. Jana ev.
3	S. Okt. Mladětek.	3	S. Hlavy p. Doroty p.	3	P. Okt. Mladětek.
4	N. Tři králů.	4	N. (4) Apollonie p. školastický p.	4	U. Tři králů.
5	P. Erharia bisk. Juliana muč. Pavla poust.	5	U. Apollonie p. školastický p.	5	P. Erharia bisk. Juliana muč.
6	U. Erharia bisk. Juliana muč. Pavla poust.	6	P. Apollonie p. školastický p.	6	S. Tři králů.
7	S. (1)	7	S. (4) Apollonie p. školastický p.	7	P. Erharia bisk. Juliana muč.
8	P. (1)	8	U. (1)	8	P. (1) Pavla poust.
9	U. (1)	9	P. (1)	9	N. (1) Pavla poust.
10	S. (1)	10	S. (1)	10	U. (1)
11	N. (1)	11	U. (1)	11	S. (1)
12	P. (1)	12	P. (1)	12	U. (1)
13	U. (1)	13	S. (1)	13	P. (1)
14	S. (1)	14	U. (1)	14	S. (1)
15	N. (1)	15	P. (1)	15	U. (1)
16	U. (1)	16	S. (1)	16	P. (1)
17	P. (1)	17	U. (1)	17	S. (1)
18	S. (1)	18	P. (1)	18	U. (1)
19	N. (1)	19	S. (1)	19	P. (1)
20	U. (1)	20	U. (1)	20	S. (1)
21	P. (1)	21	P. (1)	21	U. (1)
22	S. (1)	22	S. (1)	22	P. (1)
23	N. (1)	23	U. (1)	23	S. (1)
24	U. (1)	24	P. (1)	24	U. (1)
25	P. (1)	25	S. (1)	25	P. (1)
26	S. (1)	26	U. (1)	26	S. (1)
27	N. (1)	27	P. (1)	27	U. (1)
28	U. (1)	28	S. (1)	28	P. (1)
29	P. (1)	29	U. (1)	29	S. (1)
30	S. (1)	30	P. (1)	30	U. (1)
31	N. (1)	31	S. (1)	31	P. (1)

Červen

Červenec

Srpen

Červen		Červenec		Srpen	
1	U. Nikodema m. Marc. a Petra. Erasima b.	1	Č. Navš. p. Mar.	1	N. (7) Petra v ok. Srdpána ppp. Nalax. p. Štěp.
2	S. Bonifacia b.	2	P. (3) Prok. op.	2	P. (3) Petra v ok. Srdpána ppp. Nalax. p. Štěp.
3	Č. Letnice.	3	S. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	3	U. Matky b. svat. Prom. Krist. p. Afry m.
4	P. Medarda b. Pr. a Felice. SD.	4	N. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	4	S. Matky b. svat. Prom. Krist. p. Afry m.
5	S. Medarda b. Pr. a Felice. SD.	5	U. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	5	Č. Matky b. svat. Prom. Krist. p. Afry m.
6	N. Barab. ap. SD. SD.	6	P. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	6	P. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
7	U. Sv. Trojes.	7	S. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	7	U. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
8	O. Vítů muč.	8	U. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	8	S. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
9	S. Vítů muč.	9	P. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	9	U. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
10	N. Vítů muč.	10	S. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	10	P. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
11	U. Vítů muč.	11	U. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	11	S. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
12	P. Vítů muč.	12	P. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	12	U. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
13	S. Vítů muč.	13	S. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	13	P. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
14	N. Vítů muč.	14	U. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	14	S. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
15	U. Vítů muč.	15	P. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	15	U. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
16	P. Vítů muč.	16	S. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	16	P. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
17	S. Vítů muč.	17	U. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	17	S. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
18	N. Vítů muč.	18	P. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	18	U. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
19	U. Vítů muč.	19	S. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	19	P. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
20	P. Vítů muč.	20	U. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	20	S. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
21	S. Vítů muč.	21	P. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	21	U. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
22	N. Vítů muč.	22	S. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	22	P. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
23	U. Vítů muč.	23	U. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	23	S. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
24	P. Vítů muč.	24	P. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	24	U. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
25	S. Vítů muč.	25	S. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	25	P. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
26	N. Vítů muč.	26	U. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	26	S. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
27	U. Vítů muč.	27	P. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	27	U. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
28	P. Vítů muč.	28	S. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	28	P. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
29	S. Vítů muč.	29	U. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	29	S. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
30	N. Vítů muč.	30	P. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	30	U. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.
31	U. Vítů muč.	31	S. (M. J. Hruš. J. Vilišalů b. Kytliana s tov. Sedmí bratř.	31	P. (3) Cyr. s tov. Romana m. Václava m. Kláry p. Hippolyta m.



Únor		Březen		Duben		Květen	
1 P.	Brigitta p.	1 P.		1 Č.		1 S.	Přilupa a Jak.
2 O.	Odůr. P. M.	2 O.		2 P.		2 N.	(2) Binar. Sigm.
3 S.	Blažejka blak.	3 S.	Popel. Kunb. p.	3 S.		3 O.	Wal. s. Kříd.
4 C.		4 O.	Přem. s. Václ.	4 N.	(15) Juffia. A. n. b.	4 O.	Placiana m.
5 P.	Háty p.	5 P.		5 O.		5 S.	Gotharda b.
6 S.	Doroty p.	6 S.		6 P.		6 Č.	St. Jana v olep.
7 N.	(5)	7 N.	(1) Invo. Tem.	7 N.		7 P.	Stanislava b.*
8 P.		8 P.		8 O.		8 S.	
9 O.	Apollonia p.	9 O.		9 P.		9 N.	(3) Jevšte.
10 S.	školaštky p.	10 S.	SD	10 S.		10 P.	Ord. I Epim.
11 P.		11 P.		11 N.	(4) Květa.	11 O.	
12 P.		12 P.	Rekole p. SD.	12 O.		12 P.	Pankrác m.
13 S.		13 S.		13 O.		13 S.	Servacia m.
14 N.	Septag. Valen.	14 N.	(2) Reminosa.	14 N.	Tib. a Valer. m.	14 P.	Zofie p.
15 P.	Juliany p.	15 P.	Longina m.	15 O.	Želuz. Hel. vd.	15 P.	(4) Cestak.
16 O.		16 O.	Cyniska m.	16 P.	Vešty.	16 O.	
17 S.		17 S.	Kedruy p.	17 S.	Blá.	17 P.	Poleciansky p.
18 P.		18 P.		18 N.	Vokanova.	18 O.	
19 P.	Korovy p.	19 P.		19 O.		19 P.	
20 S.		20 S.		20 P.		20 S.	
21 N.	Buzgala.	21 N.	(3) Oml. Ben.	21 O.		21 S.	
22 P.	Stol. s. Petra.	22 P.		22 P.	Jiřko.* Vojt.	22 S.	
23 O.		23 O.		23 S.		23 N.	(5) Rogies.
24 S.	Mátje op.	24 S.	Zvěst. p. Mar.	24 S.		24 P.	Urbana pap.
25 C.	Valpurgy p.	25 P.	Nastala m.	25 P.	(1) Osm. Mar.	25 O.	
26 P.		26 P.		26 P.		26 P.	Volup. sák.
27 S.		27 S.		27 O.	Vitalis m.	27 S.	
28 N.	Gulqugetina.	28 N.	(4) Lestara.	28 P.		28 S.	
29 O.		29 O.		29 P.	Den svätosti.	29 S.	
30 S.		30 S.		30 P.		30 N.	(4) Emau.
31 P.		31 P.				31 P.	Patronally p.
Září		Říjen		Listopad		Prosinec	
1 S.	Julii op.	1 P.	Remigie vyzo.	1 P.	Všech svätých	1 S.	
2 C.		2 S.	Leodegaria.	2 O.	Dušítek.	2 P.	
3 P.		3 S.	(16)	3 S.		3 P.	Barbory p.
4 S.		4 P.	Frant. vyzo.	4 C.		4 S.	
5 N.	(13) Viktor. m.	5 O.		5 P.	Zinkaria vyz.	5 N.	(2)
6 P.		6 P.	Marka pap.	6 S.		6 P.	Mikuláš b.
7 O.	Naroz. p. Mar.	7 O.		7 N.	(21)	7 O.	
8 S.	Gorgonia m.	8 P.	Děvide s tou.	8 P.	Cyr korousov.	8 P.	Počati p. M.
9 C.		9 S.		9 O.	Theodora m.	9 O.	
10 P.	Pos. kap. Václ.	10 N.	(17)	10 S.	Phense. s. Lid.	10 P.	
11 S.	Prodr. a Jasel.	11 P.		11 P.	Martin b.	11 S.	
12 N.	(18)	12 O.	Kolmana.	12 P.	Pit brach.	12 N.	(3)
13 P.		13 P.	Kalata pap.	13 S.	Srikotko b.	13 O.	Lucie p.
14 O.	Povjé. s. Kříd.	14 C.	Hedvicky.	14 N.	(22)	14 O.	Nikaz b. SD.
15 S.	Lidmily m.*	15 P.	Mavla op.	15 P.		15 O.	
16 C.	Lamperta. SD.	16 S.		16 C.	Otmara op.	16 P.	Moudr. b. SD.
17 P.		17 N.	Lukáš ev.	17 S.		17 P.	
18 S.		18 O.		18 C.		18 S.	
19 N.	(14)	19 P.	Xi tisíc děvic.	19 P.	Alibády vd.	19 N.	(4)
20 P.		20 O.	Korduly p.	20 S.		20 P.	
21 C.	Matouše op.	21 S.	Severina b.	21 N.	(25) Obět. p. M.	21 O.	Tomáš op.
22 S.	Kauzida s tov.	22 P.		22 P.	Caella p.	22 S.	
23 P.		23 S.		23 O.	Klimentia pap.	23 C.	
24 P.	Pobud. a Jaa.	24 N.	(19) Kolumb. b.	24 S.	Chrysoyona m.	24 P.	šedý večer.
25 S.		25 P.	Křipina m.	25 P.	Kateriny p.	25 S.	Naroz. Kr. p.
26 N.	(15)	26 O.		26 C.	Lina pap.	26 N.	šedý večer.
27 P.	Komy a Dam.	27 S.	Šim. a Judy.	27 S.		27 P.	Jana ev.
28 O.	Václava m.	28 P.		28 P.	(1) Adentel.	28 O.	Mladýšek.
29 S.	Michala arch.	29 P.		29 P.	Satoraina b.	29 S.	Tomáš b.
30 C.	Jeronyma vd.	30 S.		30 O.	Ondřeje op.	30 C.	
31 P.		31 N.	(20) Quint. m.			31 P.	Silvestra pap.



562

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIEJulijánský  
kalendář:

702. 718\*  
767. 778.  
789. 800\*  
862. 873.  
884. 905\*  
963. 988\*  
1047. 1053\*  
1088. 1131.  
1142. 1153.  
1216. 1236.  
1237. 1248\*  
1299. 1310.  
1321. 1332\*  
1394. 1406.  
1416\*. 1469.  
1486. 1500\*  
1579. 1584\*  
1660. 1663.  
1874. 1886.

Gregoriánský  
kalendář:

1609. 1616.  
1620\*. 1679.  
1767. 1772\*  
1710. 1829.  
1826. 1840\*  
1908\*. 1981.  
1987. 1992\*  
2071. 2076\*  
2062. 2135.  
2139. 2144\*  
2291

Přestupný rok

Leden		Únor		Leden	
1 S.	Nový rok	1 S.	Brigitty p.	1 Č.	Nový rok
2 C.	Oktáv s. Štěp.	2 N.	(4) Očář. P. M.	2 P.	Oktáv s. Štěp.
3 P.	Okt. s. Jana ev.	3 P.	Blášeje bisk.	3 S.	Okt. s. Jana ev.
4 S.	Okt. Mladětek.	4 Ú.		4 N.	Okt. Mladětek.
5 N.		5 S.	Káty p.	5 P.	Tri králů.
6 P.	Tri králů.	6 C.	Doroty p.	6 O.	
7 Ú.		7 P.		7 S.	
8 C.	Erharta bisk.	8 S.		8 C.	Erharta bisk.
9 P.	Juliana muč.	9 N.	(5) Apollonie p.	9 P.	Juliana muč.
10 S.	Pavla poust.	10 P.	skoicetky p.	10 S.	Pavla poust.
11 N.		11 Ú.		11 N.	(1)
12 C.	(1)	12 S.		12 P.	Okt. Tri králů
13 P.	Okt. Tri králů	13 C.		13 O.	Svatého km.
14 O.	Svatého km.	14 P.	Valentína m.	14 S.	Maura op.
15 S.	Maura op.	15 S.		15 C.	Marcella pap.
16 C.	Marcella pap.	16 N.	Sept. Jul. p.	16 P.	Anton. poust.
17 P.	Anton. poust.	17 P.		17 S.	
18 S.	Přibky panoy.	18 Ú.		18 N.	(2) Přibky p.
19 N.	(2)	19 C.		19 P.	Pub. a šebest.
20 P.	Pub. a šebest.	20 S.	Korony p.	20 O.	Anežky p.
21 O.	Anežky p.	21 P.		21 S.	Vincencia m.
22 S.	Vincencia m.	22 S.	Štol. s. Petru	22 C.	Zasnoub. p. M.
23 C.	Zasnoub. p. M.	23 N.	Saxonska.	23 P.	Timothea op.
24 P.	Timothea op.	24 P.	(Den přest.)	24 S.	Obr. s. Pavla
25 S.	Obr. s. Pavla	25 Ú.	Matěje op.	25 N.	(3) Obr. Pav.
26 N.	(3) Polykarp.	26 S.	Valpargy p.	26 P.	Polykarp s. b.
27 P.	Jana Zlatoúst.	27 C.		27 O.	Jana Zlatoúst.
28 O.	Karla Vel.	28 P.		28 S.	Karla Vel.
29 S.		29 S.		29 C.	
30 C.	Adelgundy p.			30 P.	Adelgundy p.
31 P.				31 S.	
Červen		Červenec		Srpen	
1 P.	Nikodema m.	1 S.		1 S.	Petra v ekon.
2 O.	Marc. a Petra	2 C.	Navěl p. Mar.	2 N.	(7) Štěp. pap.
3 S.	Erasmia b.	3 P.	Prokopa op.	3 P.	Malea. s. Štěp.
4 C.		4 S.		4 Ú.	
5 P.	Sonifacto b.	5 N.	(3)	5 S.	Matky b. sněh.
6 S.		6 P.	(M. J. Huat.)	6 C.	Prom. Krist. p.
7 N.	Leitice	7 Ú.	Villibalda b.	7 P.	Afry m.
8 P.	Medarda b.	8 S.	Kytiliana s. tov.	8 S.	Cyriaka s. tov.
9 O.	Prima a Felic.	9 C.		9 N.	(8) Roman. m.
10 S.	Barnabše ap. SD.	10 P.	Sešli bratři.	10 P.	Vaurince m.
11 C.		11 S.		11 O.	Tiburtia m.
12 P.		12 N.	(4)	12 S.	Klary p.
13 S.		13 P.	Markety p.	13 C.	Hippolyta m.
14 N.	Šr. Trojice	14 Ú.	Roseidni ap.	14 P.	Na v. us. p. M.
15 P.	Vlča muč.	15 S.		15 N.	(9)
16 O.		16 C.		16 P.	Agapita m.
17 S.		17 P.	Alexie vyzn.	17 S.	
18 C.		18 S.	Arnolfa b.	18 C.	Súpěna tr.
19 P.	Bolha Ma.	19 N.	(5)	19 P.	
20 S.	Protas. i Gerv.	20 P.		20 S.	Tim. a Symfon.
21 N.	(1) Albana m.	21 Ú.	Praxedy p.	21 C.	(10)
22 P.	X. tisíc rylm.	22 S.	M. M. Magd.	22 P.	Bartolom. ap.
23 O.	Jana Křtit.	23 C.	Apollonia m.	23 S.	
24 S.		24 P.	Křtiny p.	24 N.	
25 C.	Jana Burjana.	25 S.	Jakubn ap.	25 P.	
26 P.	Vil usnulých.	26 N.	(6) Anny vd.	26 S.	
27 O.		27 P.		27 C.	Refa m. *
28 S.	(2)	28 Ú.	Pantaleoa m.	28 P.	Agortina b.
29 C.	Pet. a Pav. ap.	29 S.	Marty p.	29 S.	Stěti s. Jana.
30 P.	Památ. s. Pav.	30 C.	Abdona m.	30 N.	(11) Štat. a Že.
31 Ú.		31 P.		31 P.	



Únor		Březen		Duben		Květen	
1 N.	(4) Brigity p.	1 N.	Oděspagešim.	1 S.		1 P.	Svět. PAV. a J.
2 P.	ONAF. P. M.	2 P.		2 P.		2 S.	Stigmata kr.
3 D.	Blažej bisk.	3 D.	Kunhuty p.	3 P.		3 N.	(3) Bl. H. a E.
4 S.		4 S.	Popel. Pt. Vác.	4 S.	Ambrože b.	4 P.	Floriana m.
5 C.	Káty p.	5 C.		5 C.		5 D.	Gotharda b.
6 P.	Doroty p.	6 P.		6 P.	(8) Jela.	6 P.	S. Jaa v oleji.
7 S.		7 S.	Tomáše z Ag.	7 S.		7 U.	
8 N.	(6)	8 N.	(1) Ivoceviš.	8 S.		8 P.	Stanislava b.*
9 P.	Apollonie p.	9 P.		9 C.		9 S.	
10 U.	školařky p.	10 U.		10 F.		10 N.	(3) Juh. O. I Ep.
11 S.		11 S.	SD.	11 S.	Lva pap.	11 P.	
12 P.		12 P.	Rehoře pap.	12 N.	(6) Květná.	12 U.	Pankrác m.
13 C.		13 C.	SD.	13 P.		13 P.	Servacia.
14 S.	Falena m.	14 S.	SD.	14 U.	Tib. a Valer. m.	14 P.	Zofie p.
15 N.	Sephoženim.	15 N.	(2) Rem. Long.	15 S.		15 P.	
16 P.	Juliany p.	16 P.	Cyriaka m.	16 S.		16 P.	
17 U.		17 U.	Kedroty p.	17 P.		17 S.	(4) Cantala.
18 S.		18 S.		18 S.		18 P.	Potencián p.
19 P.		19 P.		19 N.	Valkasca.	19 U.	
20 C.	Korovy p.	20 C.		20 P.		20 P.	
21 S.		21 S.	Benedikta op.	21 U.		21 P.	
22 N.	Sasaz. Stol. P.	22 N.	(3) Ouk.	22 S.		22 P.	
23 P.		23 P.		23 C.	Jiřka.* Vojl.	23 U.	
24 U.	Máříje op.	24 U.		24 P.		24 P.	(6) Rogáča.
25 C.	Valpurgy p	25 C.	Evžeň p. Mar.	25 S.	Marka ev.	25 P.	Urbana pap.
26 S.		26 S.	Haštala m.	26 N.	(1) Guseinada.	26 U.	
27 P.		27 P.		27 P.		27 P.	Vetouš. pátek.
28 S.		28 S.		28 U.		28 P.	
		29 N.	(4) Leotara.	29 S.		29 S.	
		30 P.		30 C.		30 S.	
		31 U.		31 S.		31 N.	(6) Eanář.
Září		Říjen		Listopad		Prosinec	
1 U.	Julij op.	1 C.	Remigie vyan.	1 N.	(20) Vá. svat.	1 U.	
2 S.		2 P.	Leodagaria.	2 P.	Duňtěk.	2 P.	
3 C.		3 S.		3 U.		3 P.	
4 P.		4 N.	(18) Frouf. v.	4 S.		4 P.	Barbory p.
5 S.	Viktorina m.	5 P.		5 C.		5 S.	
6 N.	(12)	6 U.	Marka pap.	6 P.	Linkhart.vyan.	6 N.	(2) Mikuláš b.
7 P.		7 S.		7 S.		7 P.	
8 U.	Narosa p. Mar.	8 C.	Diviše z tov.	8 N.	(21) Čtyr kor.	8 U.	Počatí p. M.
9 S.	Gorgonia m.	9 P.		9 P.	Theodora m.	9 P.	
10 C.	Fos. kap. Váci.	10 S.		10 U.	Phrasa. a Lid.	10 P.	
11 P.	Protá a Jacint.	11 N.	(17)	11 S.	Martina b.	11 P.	
12 S.		12 P.		12 C.	Pál bratři.	12 U.	
13 N.	(18)	13 U.	Kolmana.	13 P.	Strikoláš b.	13 S.	
14 P.	Poupiš. a. Křieš.	14 S.	Kalitzra pap.	14 S.		13 N.	(3) Lucie p.
15 U.		15 C.	Hedvíky.	15 N.	(22)	14 P.	Nikasia b.
16 S.	Lidmily * SD.	16 P.	Bovia op.	16 P.	Otmara op.	16 U.	
17 P.	Lemperia b.	17 S.		17 U.		17 P.	Moudr. bož. SD.
18 S.	SD.	18 N.	(18) Lukáš ev.	18 S.		18 P.	SD.
19 S.	SD.	19 C.		19 C.	Aleštiny vd.	19 S.	SD.
20 N.	(14)	20 P.		20 P.		20 N.	(4)
21 P.	Márouše op.	21 U.	Il. Hleč děvic.	21 S.	Obě. p. Marie.	21 P.	Tomáše op.
22 U.	Mauricia a tov.	22 S.	Koduly p.	22 N.	(23) Cecílie p.	22 U.	
23 S.		23 P.	Sewertina b.	23 P.	Klimentova pap.	23 C.	středý večer.
24 C.	Počatí s. Jana.	24 S.	Kolumbana b.	24 U.	Chrysozoga m.	24 P.	Narosa. Kr. p.
25 P.		25 C.		25 S.	Kateřiny p.	25 P.	střední p.
26 S.		26 N.	(19) Kříšp. m.	26 C.	Lisa pap.	26 S.	
27 N.	(16) Koa. a D.	27 U.		27 P.		27 N.	Jana ev.
28 P.	Václava m.	28 S.	šim. a Judy.	28 S.		28 P.	Mladěšek.
29 U.	Nichola arch.	29 P.		29 N.	(1) Admval.	29 U.	Tomáše b.
30 S.	Jerozýma vd.	30 C.		30 P.	Ondřeje op.	30 S.	
		31 S.	Quintina m.			31 C.	Sulvestra pap.



564

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIEJulijánský  
kalendář:

710. 731.  
782\*. 803.  
816\*. 835.  
900\*. 929.  
990. 1063.  
1074. 1085.  
1147. 1158.  
1169. 1180\*.  
1242. 1253.  
1284\*. 1337.  
1348\*. 1427.  
1432\*. 1511.  
1622. 1646.  
1606. 1617.  
1679. 1690.

Gregoriánský  
kalendář:

1631. 1642.  
1719. 1783.  
1784. 1851.  
1862. 1919.  
1934\*. 1930.  
2014. 2025.  
2067. 2098.  
2155. 2166.  
2177

## Přestupný rok

Leden			Únor			Leden		
1	Ú.	Nový rok	1	P.	Brigity p.	1	Ú.	Nový rok
2	Ú.	Oktáv. a Štěp.	2	S.	Očér. P. M.	2	Ú.	Oktáv. a Štěp.
3	S.	Okt. a Jana ev.	3	N.	(4) Blážeje.	3	P.	Okt. a Jana ev.
4	P.	Okt. Mladěšek.	4	Ú.		4	S.	Okt. Mladěšek.
5	S.		5	Ú.	Haty p.	5	N.	
6	N.	TH králů.	6	S.	Doroty p.	6	Ú.	TH králů.
7	P.		7	Ú.		7	Ú.	
8	Ú.	Echaria bisk.	8	P.		8	S.	Echaria bisk.
9	S.	Juliana moč.	9	S.	Apollonie p.	9	Ú.	Juliana moč.
10	P.	Pavla poust.	10	N.	(5) Školaf. p.	10	P.	Pavla poust.
11	S.		11	Ú.		11	S.	
12	N.		12	Ú.		12	N.	(1)
13	Ú.	(1)	13	S.		13	Ú.	Okt. TH králů
14	P.	(2) Štefaněho kn.	14	P.	Valentina m.	14	Ú.	Štefaněho kn.
15	S.	Maura opata.	15	Ú.		15	Ú.	Maura opata.
16	P.	Marcella pap.	16	S.	Juliany p.	16	S.	Marcella pap.
17	C.	Anton. poust.	17	N.	Septuagesim.	17	P.	Anton. poust.
18	P.	Prilky p.	18	Ú.		18	S.	Prilky p.
19	S.		19	Ú.		19	N.	(2)
20	N.	(3) Fab. a Šeb.	20	P.	Kerony p.	20	P.	Fab. a Šeb.
21	P.	Aněšky p.	21	S.		21	Ú.	Aněšky p.
22	Ú.	Vincencia m.	22	P.	Stol. a Petra.	22	S.	Vincencia m.
23	S.	Zasmoub. p. M.	23	S.		23	C.	Zasmoub. p. M.
24	P.	Timothea ap.	24	N.	(6) Šas. (D. př.)	24	P.	Timothea ap.
25	S.	Obrdc. a Pav.	25	P.	Matěje ap.	25	S.	Obrdc. a Pav.
26	P.	Polykarpa b.	26	Ú.	Valpurga p.	26	N.	(3) Polykar. b.
27	N.	(3) Jana Zlat.	27	S.		27	P.	Jana Zlatost.
28	P.	Karla Vel.	28	C.		28	Ú.	Karla Vel.
29	Ú.		29	P.		29	S.	
30	S.	Adelgundy p.				30	C.	Adelgundy p.
31	C.					31	P.	
Červen			Červenec			Srpen		
1	N.	(6) Erast.	1	Ú.		1	P.	Petra v okou.
2	P.	Marcell. a Petra.	2	S.	Navě. p. Mar.	2	S.	Štěpána pap.
3	Ú.	Erastus b.	3	C.		3	N.	(7) Nat. a Štěp.
4	S.		4	P.	Prokopa op.	4	Ú.	
5	P.	Bonifacia b.	5	S.		5	Ú.	Matky b. sv.
6	S.		6	N.	(8) (M. J. Úsm)	6	S.	Prom. Kr. p.
7	N.		7	Ú.	Vilubela b.	7	C.	Afry m.
8	P.	Léona.	8	Ú.	Kyriana a Iou.	8	P.	Cyriaka a Iov.
9	Ú.	Prma a Felic.	9	S.		9	S.	Romana m.
10	S.		10	C.	Seďmi bratř.	10	N.	(8) Vavřinec.
11	C.	Barbábě. SD.	11	S.		11	P.	Tibarcia m.
12	P.		12	S.		12	Ú.	Klary p.
13	S.		13	S.		13	Ú.	Hippolyta m.
14	N.		14	N.	(4) Markéty p.	14	P.	
15	P.	S. Troj. Víta	15	Ú.	Rosestání op.	15	P.	Na a. vz. p. M.
16	S.		16	S.		16	S.	
17	Ú.		17	C.	Alexia vyzn.	17	N.	(9)
18	S.	Marka i Marc.	18	P.	Arnolta b.	18	P.	Agapita m.
19	C.	Božibe Ma.	19	S.		19	Ú.	
20	P.		20	N.	(5)	20	S.	Štěpána kr.
21	S.	Albena m.	21	P.	Precedy p.	21	C.	
22	N.		22	Ú.	Mafí Magd.	22	S.	Tim. a Symfor.
23	Ú.	Jana Křtit.	23	S.	Apollinifě m.	23	S.	
24	S.		24	C.	Kristiny p.	24	N.	(10) Bartol.
25	P.	Jana Burjana.	25	P.	Jakuba op.	25	Ú.	
26	S.	VII usnulých.	26	S.	Anny vd.	26	Ú.	
27	N.		27	N.	(6)	27	S.	Kaža m.*
28	P.		28	P.	Pantaleona m.	28	P.	Augustina b.
29	N.	(2) Pet. a Pav.	29	Ú.	Marty p.	29	P.	Státi a Janu
30	P.	Památ. a Pav.	30	S.	Abdona m.	30	S.	Státi. a Zoot.
			31	C.		31	N.	(11)





Únor		Březen		Duben		Květen	
1 S.	Brigitta p.	1 S.		1 O.		1 Č.	Filipa a Jak. Svätých. Sigm. Nal. s. Křída.
2 N.	(4) Oč. P. M. Blateje b.	2 N.	Oneguzgima. Kunhuty p.	2 R.		2 P.	
3 P.		3 S.		3 F.	Ambrože b.	3 S.	
4 U.	Haty p.	4 O.	Přem. s. Václ. Popeln.	4 P.		4 N.	(2) Mier. Flor. Otharda b. S. Jana v oči.
5 S.	Doroty p.	5 S.		5 S.		5 U.	
6 C.		6 S.	Toušče s. Aq.	6 N.	(8) Juhla.	6 S.	Štunelova b.*
7 P.		7 S.		7 P.		7 O.	
8 S.		8 S.		8 O.		8 P.	
9 N.	(5) Apollon. p. Školastiky p.	9 N.	(1) Imocevit.	9 R.		9 S.	Gord. i Epim.
10 P.		10 U.		10 P.	Lva pap.	10 S.	
11 O.		11 O.	Rehoře p. SD.	11 P.		11 N.	(5) Jablka. Pankrác m. Servacie vya.
12 S.		12 S.		12 O.		12 P.	
13 C.		13 P.		13 S.		13 O.	
14 P.	Valentína m.	14 P.	Longina. SD.	14 P.	(6) Křemá. Tib. s Václ. m. Heleuy vd.	14 S.	Zofie p.
15 S.		15 S.		15 S.		15 P.	
16 N.	Sept. Juliansy p.	16 N.	(2) Remisla. Kedruy p.	16 C.	Zeleny. Valtky. ŠNA.	16 P.	
17 O.		17 P.		17 S.		17 S.	
18 C.		18 S.		18 C.		18 P.	(4) Čestna. Potenciency p.
19 P.	Kerasy p.	19 N.		19 S.		19 P.	
20 S.	Stol. s. Petra.	20 P.	Benediktis op.	20 N.	Váškova.	20 O.	
21 N.		21 P.		21 P.		21 C.	
22 O.		22 S.		22 O.	Jericho. * Vojt.	22 C.	
23 C.		23 N.	(3) Šud.	23 S.		23 P.	
24 P.	Sergesima. Matje op. Velpury D.	24 N.	Štefa. p. Mar. Matěia m.	24 P.	Marka ev.	24 S.	
25 S.		25 O.		25 P.		25 N.	(6) Regat. Urb.
26 N.		26 S.		26 S.		26 P.	
27 O.		27 C.		27 N.	(1) Gausimona. Vitalis m.	27 U.	
28 C.		28 P.		28 P.		28 O.	Wesp. pát.
29 P.		29 S.		29 O.		29 P.	
30 S.		30 N.	(4) Lestara.	30 S.		30 C.	
31 N.		31 P.		31 N.		31 S.	Peironelly p.
Září		Říjen		Listopad		Prosince	
1 P.	Jiří op.	1 S.	Remigis vya. Leodegaris.	1 S.	Všech svat.	1 P.	
2 O.		2 C.		2 N.	(50) Dušek.	2 O.	
3 S.		3 P.	Frant. vya.	3 P.		3 C.	Barbory p.
4 P.	Viktorina m.	4 S.		4 O.		4 P.	
5 S.		5 S.	(16) Merka pap.	5 S.	Linharia vya	5 S.	Mikuláše b.
6 N.		6 U.		6 C.		6 P.	
7 O.	(12) Naro. p. Mar. Gorgonis m. Pos. kap. Václ. Prota s. Jactin.	7 P.	Dionís s. Iov.	7 S.	Čtyr korenov.	7 N.	(3) Počet p. Mar.
8 C.		8 S.		8 N.	(21) Theodora. Pfa. s. Lidm. Martina b. Pěti bratr. Brücklo b.	8 U.	
9 P.		9 C.		9 P.		9 O.	
10 S.		10 P.		10 P.		10 P.	
11 P.		11 S.		11 O.		11 C.	
12 S.		12 N.	(1) Kolmasa. Kaktata pap. Redvily. Havia op.	12 S.		12 S.	Lucie p.
13 N.	(13) Pav. s. Kř.	13 P.		13 C.	(2) Otmar.	13 P.	
14 O.		14 O.		14 P.		14 U.	(3) Mikas b.
15 S.	Lidmily m.* Lamperta. SD.	15 P.	Lukáše ev.	15 S.		15 O.	
16 C.		16 S.		16 N.		16 C.	Moudr. b. SD.
17 P.		17 P.		17 O.		17 P.	
18 S.		18 N.	(18) Aibbety vd.	18 C.		18 S.	
19 P.		19 P.		19 S.		19 P.	SD. SD.
20 S.		20 N.		20 S.		20 S.	
21 N.	(14) Maroula. Mauricia s. Iov.	21 O.	Xilistio dévic. Korduly p. Averria b. Kolumbana b. Křipina m.	21 P.	Obšt. p. Marie. Cealie p.	21 N.	(4) Tomáše op.
22 P.		22 S.		22 S.		22 P.	
23 O.	Počti s. Jana.	23 C.		23 P.		23 O.	
24 S.		24 P.		24 N.	(22) Křmenia. Caryog. m. Kateriny p. Lisa pap.	24 C.	Štědrý večer. Naro. Kř. p. Štěpána m. Jana ev.
25 C.		25 S.		25 P.		25 P.	
26 P.	Komny s. Dam.	26 N.	(19) Šim. s. Judy.	26 S.		26 C.	
27 O.		27 P.		27 P.		27 S.	
28 S.	(15) Václ. m. Michala arch. Jevonyma vd.	28 O.		28 P.	Saturnia b.	28 N.	Mladíček. Tomáše b.
29 N.		29 S.		29 S.		29 O.	
30 O.		30 P.	Quintina m.	30 N.	(1) Adv. Ondř.	30 P.	
31 P.		31 P.		31 N.		31 S.	Štěpána pap.



566

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

Juliánský  
kalendář:  
748<sup>a</sup>, 827,  
911, 972,  
985, 1066,  
1017, 1090,  
1101, 1112<sup>a</sup>,  
1188, 1194<sup>a</sup>,  
1290<sup>a</sup>, 1360,  
1443, 1464,  
1527, 1538,  
1549, 1532,  
1633, 1644<sup>a</sup>.

Gregoriánský  
kalendář:  
1686, 1647,  
1663, 1669,  
1680<sup>a</sup>, 1715,  
1726, 1787,  
1867, 1878,  
1889, 1936,  
1944, 1967,  
2019, 2030,  
2041, 2052<sup>a</sup>,  
2109, 2171,  
2182, 2193

		Přestupný rok								
		Leden			Únor			Leden		
1	P.	Nový rok	1	C.	Brigitky p.	1	O.	Nový rok		
2	O.	Oktáv a. Štěp.	2	P.	Očur. P. M.	2	S.	Oktáv a. Štěp.		
3	S.	Okt. a. Jana ev.	3	S.	Risteje b.	3	S.	Okt. a. Jana ev.		
4	P.	Okt. Mladětek.	4	N.	(5)	4	P.	Okt. Mladětek.		
5	C.		5	P.	Háky p.	5	S.			
6	S.		6	O.	Doroty p.	6	N.	TVI krdlá.		
7	N.	(1)	7	S.		7	O.	Erharis biak.		
8	P.	Erharis biak.	8	C.		8	S.	Juliana muč.		
9	O.	Juliana muč.	9	P.	Apolonie p.	9	O.	Pavla poust.		
10	S.	Pavla poust.	10	S.	školařtíky p.	10	P.			
11	C.		11	N.	(6)	11	S.			
12	S.		12	P.		12	N.	(1)		
13	N.	Okt. TVI krdlá.	13	O.		13	P.	Štefáněho kn.		
14	N.	(2) Štefán. kn.	14	S.	Valentína m.	14	O.	Maura opata.		
15	P.	Maura opata.	15	C.	Juliany p.	15	S.	Marcella pap.		
16	O.	Marcella pap.	16	P.		16	O.	Anton. poust.		
17	S.	Anton. poust.	17	S.		17	P.	Prásky p.		
18	C.	Prásky p.	18	N.	Sophagolma	18	C.			
19	P.		19	P.	Korony p.	19	S.			
20	S.	Fab. a. Seb.	20	O.		20	N.	(2) Fab. a. Seb.		
21	N.	(3) Awešky p.	21	S.	Stol. a. Petra.	21	P.	Awešky p.		
22	P.	Vincencia m.	22	C.		22	O.	Vincencia m.		
23	O.	Zamouč. p. M.	23	P.	(Den pšast.)	23	S.	Zamouč. p. M.		
24	S.	Timothea ap.	24	S.		24	C.	Timothea ap.		
25	C.	Obr. z. Pavla.	25	N.	Boag. Mal.	25	P.	Obr. z. Pavla.		
26	P.	Polykarpa b.	26	P.	Valpurgy p.	26	S.	Polykarpa b.		
27	O.	Jana Zlatoúst.	27	O.		27	N.	(3) Jana Zlat.		
28	S.	(4) Karla Vel.	28	S.		28	O.	Karla Vel.		
29	N.		29	C.		29	P.	Adelgrudy p.		
30	P.	Adelgrudy p.	30	S.		30	O.			
31	S.		31	S.		31	C.			
		Červen			Červenec			Srpen		
1	S.	Nikodema m.	1	P.	Navt. p. Mar.	1	C.	Petra v okov.		
2	N.	(5) Euseb.	2	O.		2	P.	Štěpána pap.		
3	P.	Erasma b.	3	S.	Prokopa op.	3	S.	Nefes. a. Štěp.		
4	O.		4	C.	(M. J. Hus.)	4	N.	(7)		
5	S.	Bonifacia b.	5	P.		5	P.	Matky b. en.		
6	C.		6	O.	(8) Vilubal. b.	6	O.	From. Kr. p.		
7	P.		7	N.	Křtiano s tov.	7	S.	Afry m.		
8	O.		8	P.	Sedm. bratr.	8	C.	Cyriaka s tov.		
9	S.	Medarda	9	O.		9	P.	Romana m.		
10	N.	Letina.	10	S.		10	S.	Vauřince m.		
11	O.	Barnabáše ap.	11	C.		11	N.	(8) Tiburcia.		
12	S.	SD.	12	P.		12	P.	Klary p.		
13	P.		13	S.	Markéty p.	13	O.	Nippolyta m.		
14	O.	Vlča m. SD.	14	N.	(4)	14	S.			
15	S.		15	P.	Rozeslání ap.	15	C.	Na m. ev. p. M		
16	N.	Sv. Trejce.	16	O.		16	P.			
17	P.		17	S.	Alesta vysa.	17	S.			
18	O.	Merka i Marc.	18	C.	Arcolla b.	18	N.	(9) Agap. m.		
19	S.	Protes. i Cřrv.	19	P.		19	P.	Štěpána kr.		
20	C.	Božbo Mla.	20	S.		20	O.			
21	P.	Albana m.	21	N.	(6) Praxedy p.	21	S.	Tim. a Symior.		
22	O.	X tlaic rystřbo.	22	O.	Máří Magd.	22	C.			
23	S.		23	P.	Křtiny p.	23	P.	Bartolom. ap.		
24	N.	(1)	24	S.	Jakuba ap.	24	S.			
25	O.	Jana Burjane.	25	C.	Any vd.	25	N.	(10)		
26	P.	Vil umuloch.	26	P.		26	P.			
27	O.		27	S.	(6) Pantal. m.	27	O.	Kafo m.*		
28	S.	Petra a Pavla	28	N.	Marty p.	28	S.	Augustina b.		
29	N.	(2) Pam. a. Pav.	29	O.	Abdona m.	29	C.	Štěp. a. Jana.		
30	H.		30	P.		30	P.	Slava. a. Teob.		
31	S.		31	S.		31	S.			



Únor		Březen		Duben		Květen		
1 P.	Hřístky p.	1 P.		1 P.		1 S.	PA. a Joh.	
2 S.	OCIAŘ. P. M.	2 S.		2 U.		2 C.	Sigmunda kr.	
3 N.	(4) Bistřeje b.	3 N.	Šam. Kunh.	3 S.	Ambrože b.	3 P.	Svátek N. K.	
4 U.		4 O.	Přem. a Václ.	4 C.			4 S.	Floriána m.
5 P.	Háry p.	5 P.		5 S.			5 N.	(2) Šteř. Otčl.
6 C.	Doroty p.	6 S.	Papstev.	6 P.	(5) Judas.	6 U.	S. Jana v oleji.	
7 U.		7 O.	Tomáše z Ag.	7 N.		7 C.		
8 P.		8 P.		8 U.		8 S.	Štefánělav b.*	
9 S.	Apollóna p.	9 S.		9 O.		9 P.	Gord. i Epim.	
10 N.	(5) Školast. p.	10 N.	(1) Invocavit.	10 S.		10 U.		
11 P.		11 P.		11 S.		11 C.		
12 U.		12 U.	Řehoře pap.	12 P.		12 S.	(3) Jácheta.	
13 C.		13 C.	SD.	13 P.		13 U.	Servacia vyta.	
14 P.	Valentína m.	14 P.	Longina. SD.	14 N.	(8) Květen.	14 O.		
15 U.		15 O.	Cyriáka m. SD.	15 S.	Helény vd.	15 P.		
16 S.	Juliany p.	16 S.		16 U.		16 U.		
17 N.	Ephraéma.	17 N.	(2) Kenta. Ked.	17 C.		17 S.		
18 P.		18 P.		18 U.		18 P.		
19 U.		19 O.		19 C.		19 U.		
20 C.	Kerouy p.	20 S.		20 S.		20 P.	(4) Gaetala.	
21 P.	Stol. a Petra.	21 P.	Beaudikta op.	21 N.		21 C.		
22 U.		22 U.		22 P.		22 S.		
23 S.		23 S.		23 U.		23 P.		
24 N.	Saša. Mat.	24 N.	(3) Oua.	24 S.		24 U.	Urbana p.	
25 P.	Václava p.	25 P.	Zvěst p. Mar.	25 C.		25 S.	(5) Regalie.	
26 U.		26 O.	Mařtala m.	26 P.		26 U.		
27 C.		27 P.		27 S.		27 P.		
28 P.		28 C.		28 N.	(1) Oua. Vital.	28 O.		
29 S.		29 P.		29 P.		29 S.		
30 P.		30 U.		30 U.		30 C.	Václav. pán.	
31 S.		31 N.	(4) Lastera.	31 P.		31 P.	Petronelly p.	
ZÁŘÍ		Říjen		Listopad		Prosinec		
1 N.	(11) JUB. op.	1 O.	Remigie vyzn.	1 P.	Václav svat.	1 N.	(1) Advenst.	
2 P.		2 S.	Leodegaria.	2 S.	Duřiček.	2 P.		
3 U.		3 C.		3 N.	(20)	3 O.	Barbory p.	
4 C.	Viktorina m.	4 P.	Frant. vyzn.	4 O.		4 S.		
5 P.		5 S.		5 P.		5 C.	Mikuláše b.	
6 S.		6 N.	(18) Marka pap.	6 S.		6 P.		
7 P.		7 P.		7 C.	Linhartova vyzn	7 U.		
8 U.		8 O.	Diviše s tov.	8 P.		8 S.	(2) Poč. p. M.	
9 C.	(12) Nar. p. M.	9 S.		9 S.	Čtyr korunov.	9 P.		
10 P.	Gorgonia m.	10 O.		10 U.	Teodora m.	10 O.		
11 U.	Pos. ksp. Václ.	11 P.		11 P.		11 C.		
12 C.	Petr a Jactil.	12 S.		12 O.	(21) Pt. a. Lid.	12 P.		
13 P.		13 N.	(17) Kolmana.	13 U.	Marína b.	13 U.	Lucie p.	
14 S.	Pop. a. Křtíde.	14 P.	Kohárta pap.	14 C.	Pěti bratrů.	14 S.	Nikola b.	
15 N.		15 O.	Hedviky.	15 P.	Brikoška b.	15 U.		
16 P.	(18) Ludmily m.*	16 S.	Blava op.	16 S.		16 P.	(4)	
17 U.	Lamperta b.	17 P.		17 N.	Otmara op.	17 O.	Moudr. boží.	
18 C.		18 U.	Lukáše cv.	18 P.		18 S.	SD.	
19 P.		19 S.		19 O.	(23)	19 C.		
20 S.		20 N.	(18)	20 S.	Alžběty od.	20 P.		
21 P.	Maromže. SD.	21 P.	Xiřtíče děvic.	21 C.		21 S.	Tomáše. SD.	
22 U.		22 O.	Korduly p.	22 P.	Obč. p. Marie.	22 U.	(6)	
23 C.		23 S.	Savertina b.	23 P.	Cecílie p.	23 P.		
24 P.	Potěn s. Jana.	24 C.	Kolumbana b.	24 U.	Křemef. pap.	24 U.	Štěpán večer.	
25 S.		25 P.	Křtíplán m.	25 O.		25 S.	Naroz. Kr. p.	
26 P.		26 S.		26 P.	(23) Chryz. m.	26 C.	Štěpána m.	
27 U.	Kermy a Daň.	27 N.	(19)	27 S.	Kateřiny p.	27 P.	Jana sv.	
28 S.	Václava m.	28 O.	Šteř. a Judy.	28 U.	Lina pap.	28 S.	Mladěšek.	
29 P.		29 P.		29 P.		29 N.	Tomáše b.	
30 U.	(16) Mikuláš.	30 O.		30 S.	Satoralva b.	30 P.		
31 S.	Jeromys ut.	31 C.	Quintus m.	31 S.	Ondřeje op.	31 U.	Silvestra pap.	



568

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIEJuljánký  
kalendár:

770. 848.  
854. 865.  
938. 947.  
960\*. 1032.  
1044\*. 1129\*.  
1207. 1291.  
1302. 1376.  
1396. 1522.  
1470. 1481.  
1492\*. 1466.  
1678\*. 1860\*.

Gregoriánský  
kalendár:

1690. 1601.  
1612\*. 1686.  
1696\*. 1769.  
1764\*. 1810.  
1871. 1832\*.  
1963. 1973.  
1984\*. 2057.  
2068\*. 2114.  
2125. 2196\*.  
2204

## Plástupný rok

Leden		Únor		Leden	
1 N.	Nový rok	1 S.	Brigitta p.	1 P.	Nový rok
2 P.	Oktáv a Štěp.	2 C.	Ochr. p. M.	2 O.	Oktáv a Štěp.
3 U.	Okt. a Jana ev.	3 P.	Plátoje b.	3 S.	Okt. a Jana ev.
4 S.	Okt. Mladětek.	4 S.		4 C.	Okt. Mladětek.
5 C.		5 N.	(A) Hlasy p.	5 P.	
6 P.	TW krdlá.	6 O.	Doroty p.	6 S.	TW krdlá.
7 S.		7 U.		7 N.	(1) Erharta b.
8 N.	(1) Erharta b.	8 S.		8 P.	Juliana muč.
9 P.	Juliana muč.	9 P.	Apollonie p.	9 O.	Juliana muč.
10 O.	Pavla poust.	10 S.	školařky p.	10 C.	Pavla poust.
11 C.		11 S.		11 P.	
12 P.		12 N.	(6)	12 S.	Okt. Tří králů
13 S.	Okt. Tří králů	13 P.		13 N.	
14 S.	Sfaustého kn.	14 O.	Valentina m.	14 N.	(2) Štěpána kn.
15 N.	(2) Meura op.	15 P.		15 P.	Meura op.
16 P.	Marcelle pap.	16 S.	Juliasy p.	16 O.	Marcelle pap.
17 U.	Anton. poust.	17 S.		17 C.	Anton. poust.
18 S.	Průky p.	18 S.		18 P.	Průky p.
19 N.		19 N.	Septagimie.	19 P.	
20 P.	Fab. a Šeb.	20 P.	Korony p.	20 S.	Fab. a Šeb.
21 S.	Anešky p.	21 U.		21 N.	(3) Anešky p.
22 N.	(3) Vincenc m.	22 S.	Stol. a Petra.	22 P.	Vincencia m.
23 O.	Zannoub. p. M.	23 C.		23 S.	Zannoub. p. M.
24 P.	Timothea ap.	24 P.	(Des. přest.)	24 O.	Timothea ap.
25 S.	Obr. a Pavla.	25 S.	Mateje ap.	25 C.	Obr. a Pavla.
26 C.	Polykarp b.	26 N.	Seas. Valp.	26 P.	Polykarp b.
27 C.	Jana Zlatodrn.	27 P.		27 S.	Jana Zlatodrn.
28 S.	Karls Vel.	28 O.		28 N.	(4) Karls Vel.
29 N.	(4)	29 S.		29 P.	
30 P.	Adelgundy p.	30 O.		30 O.	Adelgundy p.
31 U.		31 S.		31 S.	
Červen		Červenec		Srpen	
1 P.	Nikodema m.	1 N.	(2)	1 S.	Petra v obor.
2 S.	Marc. a Petra.	2 P.	Navk. p. Mar.	2 C.	Stěpána pap.
3 N.	(6) Ezeil.	3 O.		3 P.	Nales. a Šeb.
4 P.		4 S.	Prokopa op.	4 S.	
5 O.	Bonifacio b.	5 C.	(M. J. Husi.)	5 N.	(7) M. boží sv.
6 S.		6 P.	Vililbald b.	6 P.	Prom. Kr. p.
7 C.		7 S.		7 O.	Atry m.
8 P.	Medards b.	8 N.	(3) Křt. a tov.	8 S.	Cyriaka a tov.
9 S.	Prima a Felic.	9 P.		9 C.	Romana m.
10 N.	Leonce.	10 O.	Sedmi bratř.	10 P.	Vavřince m.
11 P.	Barabáše ap.	11 S.		11 S.	Tiborcia m.
12 U.		12 P.	Markty p.	12 N.	(8) Klary p.
13 S.		13 S.		13 P.	Hippolyta m.
14 C.	V'ha m. 3D.	14 S.		14 O.	
15 P.		15 N.	(4) Koseel. ap.	15 P.	Na n. va. p. M
16 S.		16 O.	Alexia vyzn.	16 C.	
17 N.	Sv. Trojice.	17 C.	Arnolfa b.	17 P.	Agapie m.
18 P.	Marka i Marc.	18 S.		18 S.	
19 O.	Protas. i Gerv.	19 C.		19 N.	(9) Stěpána kr.
20 S.		20 P.	Prezedy p.	20 O.	
21 C.	Božie tla.	21 S.		21 P.	Tim. a Symfor.
22 P.	X tlaic rytitě.	22 N.	(6) Matě Magd.	22 S.	
23 S.		23 P.	Apollináře m.	23 C.	Bartolom. ap.
24 N.	(1) Jana Křt.	24 O.	Křtiny p.	24 P.	
25 P.	Jana Bujana.	25 S.	Jakuba ap.	25 S.	
26 O.	VII usmlych.	26 C.	Anny vd.	26 N.	(10)
27 S.		27 P.	Pantaleona m.	27 P.	Růža m.*
28 C.		28 S.		28 O.	Augustina b.
29 P.	Petra a Pav.	29 N.	(8) Marty p.	29 S.	Stěti a Jana.
30 S.	Památ. a Pav.	30 P.	Abdosa m.	30 C.	Štan. a Zbořs.
		31 O.		31 P.	



Únor			Březen			Duben			Květen		
1	C.	Brigitta p.	1	C.		1	N.	(4) Laetare.	1	O.	Fl. a Joh.
2	P.	Ulaf. P. M.	2	P.		2	U.		2	C.	Rigmunda kr.
3	S.	Rtašle b.	3	S.	Kunhuta p.	3	O.		3	O.	Naf. a. Kříd.
4	N.	(6)	4	N.	Gala. P. p. v.	4	S.	Ambrož b.	4	P.	Štefan. Piv.
5	P.	Ilaty p.	5	O.		5	C.		5	P.	Otharda b.
6	U.	Doroty p.	6	O.		6	P.		6	O.	(3) Bla. Jan v ol.
7	S.		7	P.	Papst. Tom. Ag.	7	S.		7	N.	
8	C.		8	P.		8	N.	(5) Jarka.	8	U.	Stanislava b.*
9	P.	Apollonia p.	9	P.		9	P.		9	O.	
10	S.	školsariky p.	10	S.		10	O.	Lva pap.	10	N.	Gord. i. Epim.
11	N.	(8)	11	N.	(1) Imocavit.	11	P.		11	P.	Paštríce m.
12	P.		12	O.	Rehofo pap.	12	C.		12	N.	(3) Ab. Serv.
13	U.		13	P.		13	U.		13	O.	
14	S.	Valentína m.	14	P.	SD.	14	S.	Tib. a Valer. m.	14	P.	Sofie p.
15	C.		15	O.	Longina m.	15	N.	(6) Květná.	15	O.	
16	P.	Juliany p.	16	P.	Cyrina m. SD.	16	U.		16	P.	
17	S.		17	S.	Koduly p. SD.	17	C.		17	O.	
18	N.	Baptistina.	18	N.	(2) Reminiscere	18	C.	Zelený.	18	S.	Potenciány p.
19	P.	Korovy p.	19	O.		19	P.	Velký.	19	N.	(4) Čestná.
20	U.		20	P.	Benedikt op.	20	C.	ŠNA.	20	O.	
21	S.	Stol. a. Petru	21	S.		21	S.		21	N.	
22	P.	Mateje op.	22	P.		22	N.	Valtmon.	22	O.	
23	S.		23	S.		23	P.	Júžo. Vojt.	23	N.	
24	N.	Štěp. Velep.	24	N.	(3) Orel. Ev. M	24	O.	Marka ev.	24	P.	Urban p.
25	P.		25	O.	Hastala m.	25	C.		25	O.	
26	U.		26	P.		26	S.		26	N.	(6) Rogem.
27	S.		27	O.		27	P.	Vitalie m.	27	U.	
28			28	P.		28	S.	(1) Genesim.	28	O.	
29			29	S.		29	N.		29	P.	
30			30	P.		30	P.		30	O.	
31			31	S.		31	S.		31	N.	Václav. pát.

ZÁŘÍ			Říjen			Listopad			Prosinec		
1	B.	JULIE op.	1	P.	Remigia vyan.	1	C.	Všech svat.	1	S.	(1) Advenst.
2	N.	(11)	2	O.	Leodagaria.	2	P.	Dukibek.	2	N.	
3	P.		3	O.		3	S.		3	P.	
4	U.	Viktorina m.	4	C.	Frant. vyan.	4	N.	(20)	4	O.	Barbory p.
5	S.		5	P.		5	O.	Línkarta vya	5	S.	Mjškvide b.
6	C.		6	S.	(18) Marka p.	6	U.		6	C.	
7	P.	Naros. p. Mar.	7	N.		7	S.	Čtyř korouev.	7	P.	Početi p. Mar.
8	S.		8	O.	Divide a tov.	8	C.	Theodora m.	8	S.	
9	N.	(13) Dargonia.	9	P.		9	N.	Phen. a. Lidm.	9	N.	(2)
10	P.	Pos. kap. Václ.	10	O.		10	S.		10	O.	
11	U.	Prota a Jemel.	11	C.		11	N.	(21) Mart. b.	11	P.	
12	S.		12	P.		12	O.	Páco brath.	12	O.	Lucie p.
13	C.		13	S.	Kotmana.	13	P.	Brikotha b.	13	C.	Nikada b.
14	P.	Pov. z. Kříd.	14	N.	(17) Kalksta.	14	O.		14	P.	
15	S.		15	P.	Hedvíky.	15	C.		15	O.	
16	N.	(13) Lidmly.*	16	O.	Mávia op.	16	P.	Otmara op.	16	N.	(3)
17	P.	Lampeta b.	17	S.		17	S.		17	P.	Moudr. bož.
18	S.		18	P.	Lukáše ev.	18	N.	(22)	18	O.	
19	C.	SD.	19	P.		19	P.	Alibéty vd.	19	C.	SD.
20	P.		20	S.		20	S.		20	O.	
21	S.	Mafouše. SD.	21	N.	(18) Kř. Ho. děv.	21	N.	Obč. p. Marie.	21	P.	Tom. op. SD.
22	N.	Maar. a tov. SD.	22	P.	Koduly p.	22	C.	Cecílie p.	22	S.	SD.
23	P.		23	O.	Severina b.	23	P.	Křimem. pap.	23	N.	(4)
24	N.	(14)	24	S.	Kolumbana b.	24	S.	Chrysoz. m.	24	P.	Alibéty vech.
25	P.	Početi a. Ján.	25	C.	Křipina m.	25	N.	(23) Kalaf. p.	25	O.	Naros. Kr. p.
26	U.		26	P.		26	P.	Lina pap.	26	S.	Střpna m.
27	C.	Koemy a Dam.	27	N.		27	O.		27	C.	Jana ev.
28	P.	Václava m.	28	S.	(19) Šim. a J.	28	S.		28	P.	Mladěš. b.
29	S.	Michala arch.	29	O.		29	C.		29	S.	Tomáše b.
30	N.	(16) Jéroz. uč.	30	P.		30	P.	Saturina b.	30	N.	
			31	S.	Quintina m.	31	O.	Ovdřeje op.	31	P.	Štěpána pap.



570

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

Julianský

kalendář:

702. 706.  
797. 801.  
892\*. 979\*.  
1359. 1325.  
1234. 1218.  
1329. 1413.  
1424\*. 1808\*.  
1671.Gregoriánský  
kalendář:1628\*. 1842\*.  
1906. 1918\*.  
2006\*. 2079.  
2152\*

		Přestupný rok										
		Leden			Únor			Leden				
1	S.	Nový rok			1	Ú.	Břigity p.		1	N.	Nový rok	
2	N.	Oktáv a. Štěp.			2	Ú.	Ochr. P. N		2	P.	Oktáv a. Štěp.	
3	P.	Okt. a. Jana ev.			3	S.	Blatoje b.		3	Ú.	Okt. a. Jana	
4	Ú.	Okt. Mladětu.			4	P.	Háty p.		4	S.	Okt. Mladětu	
5	S.				5	S.			5	S.	TH králů.	
6	C.	7Ti králů.			6	N.	(b) Doroty p.		6	N.		
7	P.				7	P.			7	P.		
8	S.	Erbarta blak.			8	Ú.	Apollonie p.		8	N.	(1) Erbarta b	
9	N.	(1) Juliana m.			9	S.	Školostický p.		9	P.	Juliana m.	
10	P.	Pavla poust.			10	P.			10	Ú.	Pavla poust.	
11	Ú.				11	S.			11	S.		
12	C.				12	S.			12	S.		
13	C.	Obr. Th králů			13	N.	(5)		13	P.	Obr. Th králů	
14	P.	Eřazínho b. Na			14	P.	Valentína m.		14	S.	Eřazínho b.	
15	S.	Naurs opata.			15	Ú.	Juliany p.		15	N.	(2) Naurs op	
16	N.	(2) Marc. p.			16	S.			16	N.	Marcella p.	
17	P.	Anton. poust.			17	Ú.			17	Ú.	Anton. poust	
18	S.	Fránky p.			18	P.			18	S.	Fránky p.	
19	S.				19	S.			19	C.		
20	C.	Fob. a. Šeb.			20	N.	Baptist. Kor. p.		20	F.	Fob. a. Šeb.	
21	P.	Amedký p.			21	P.			21	S.	Amedký p.	
22	S.	Vincencia m.			22	Ú.	Stol. a. Petro.		22	N.	(8) Vincenc.	
23	N.	(8) Zasn. p. M.			23	S.			23	N.	Zasnoub. p. I	
24	P.	Timothea ap.			24	C.	(den přest.)		24	Ú.	Timothea ap	
25	Ú.	Obr. a. Pavla.			25	P.	Martyje ap.		25	S.	Obr. a. Pavla	
26	S.	Polykarpa b.			26	S.	Valpurgy.		26	S.	Polykarpa b.	
27	C.	Jana Zlatost.			27	N.	Saxagwina.		27	P.	Jana Zlatost	
28	P.	Karia Val.			28	P.			28	S.	Karia Val.	
29	S.				29	Ú.			29	N.	(4)	
30	N.	(4) Adelgun. p.			30	P.			30	P.	Adelgundy s	
31	P.				31	Ú.			31	Ú.		
		Červen			Červenec			Srpen				
1	C.	Veloup. pásk.			1	S.			1	Ú.	Petra v oko	
2	P.	Marc. a. Petra.			2	N.	(2) Navst. p. M.		2	S.	Sibéana p.	
3	S.	Erasma b.			3	P.			3	C.	Natez. a. Štěp.	
4	N.	(5) Erazm.			4	Ú.	Prokopa op.		4	P.		
5	P.	Bontifacia b.			5	S.	(M. J. Hus.)		5	S.	Matky b. s.	
6	Ú.				6	C.	Vilibalda b.		6	N.	(7) Pr. Kr. p	
7	C.	Medarda b.			7	P.	Kypriana a. Fou.		7	P.	Athy m.	
8	P.	Prima a. Felic.			8	S.			8	Ú.	Cyrilka a. Ios	
9	S.				9	N.	(3)		9	S.	Romana m.	
10	N.	Leticia.			10	P.	Sedmi bratr.		10	C.	Vauřince a	
11	P.				11	Ú.			11	P.	Tibercla m.	
12	S.				12	S.	Markety p.		12	S.	Klary p.	
13	Ú.				13	Ú.			13	N.	(8) Hippol. m	
14	S.	Vřta m. SD.			14	P.	Rosealdni ap.		14	P.		
15	C.				15	S.			15	Ú.	Na w. vs. p.	
16	P.				16	N.	(4)		16	S.		
17	S.				17	P.	Alexia vřsn.		17	Ú.		
18	N.	Sv. Trojea.			18	Ú.	Arnolfa b.		18	P.	Agapita m.	
19	P.	Protas. i. Garv.			19	S.			19	S.		
20	Ú.				20	C.			20	N.	(9) Štěp. vr.	
21	S.	Aibena m.			21	P.	Praxody p.		21	P.	Tim. a. Syma	
22	C.	Gedika Wa.			22	S.	Měti Mapd.		22	Ú.		
23	P.	Jana Křtů.			23	N.	(5) Apoll. m.		23	S.	Bartolom. s	
24	S.				24	P.	Křtiny p.		24	C.		
25	N.	(1)			25	Ú.	Jakuba ap.		25	P.		
26	P.	Jana Barjans.			26	S.	Anny vd.		26	S.		
27	Ú.	VII uenulyc.			27	C.			27	C.		
28	S.	Petra a. Pav.			28	P.	Pantaleona m.		28	N.	(10) Křto m	
29	C.	Pamá. a. Pav.			29	S.	Marty p.		29	Ú.	Štěp. a. Jan	
30	P.				30	N.	(8) Abdona m.		30	S.	Blat. a. Zbot	
31	P.				31	P.			31	C.		



Únor		Březen		Duben		Květen	
1	P. S.	1	S. C.	1	S.	1	P. O.
2	P. S.	2	S. C.	2	N. P.	2	O. D.
3	P. S.	3	P. S.	3	P. S.	3	P. S.
4	P. S.	4	S. C.	4	O. D.	4	P. S.
5	P. S.	5	P. S.	5	S. C.	5	P. S.
6	N. P.	6	N. P.	6	S. C.	6	N. S.
7	P. O.	7	U. O.	7	P. S.	7	N. S.
8	P. O.	8	S. C.	8	S. C.	8	P. O.
9	P. O.	9	P. S.	9	N. P.	9	O. D.
10	P. S.	10	P. S.	10	U. O.	10	P. S.
11	P. S.	11	S. C.	11	P. S.	11	S. C.
12	N. S.	12	N. P.	12	S. C.	12	S. C.
13	O. D.	13	P. S.	13	P. S.	13	P. S.
14	O. D.	14	S. C.	14	P. S.	14	N. S.
15	O. D.	15	S. C.	15	S. C.	15	O. D.
16	F. P.	16	P. S.	16	N. P.	16	S. C.
17	S. S.	17	P. S.	17	U. O.	17	P. S.
18	S. S.	18	S. C.	18	S. C.	18	P. S.
19	N. P.	19	N. P.	19	P. S.	19	P. S.
20	P. O.	20	U. O.	20	N. P.	20	P. S.
21	U. O.	21	S. C.	21	P. S.	21	N. P.
22	U. O.	22	P. S.	22	S. C.	22	P. O.
23	U. O.	23	P. S.	23	S. C.	23	P. S.
24	P. S.	24	P. S.	24	P. S.	24	O. D.
25	P. S.	25	S. C.	25	U. O.	25	P. S.
26	N. S.	26	S. C.	26	S. C.	26	P. S.
27	N. S.	27	P. O.	27	S. C.	27	S. S.
28	N. S.	28	P. O.	28	P. S.	28	N. P.
29	N. S.	29	S. C.	29	S. S.	29	P. S.
30	N. S.	30	P. S.	30	N. S.	30	O. D.
31	N. S.	31	P. S.	31	N. S.	31	S. S.
Záh.		Říjen		Listopad		Prosince	
1	P. S.	1	N. S.	1	S. C.	1	P. S.
2	S. S.	2	O. D.	2	P. S.	2	S. S.
3	N. P.	3	P. S.	3	N. P.	3	N. S.
4	P. O.	4	S. C.	4	O. D.	4	O. D.
5	U. O.	5	P. S.	5	N. S.	5	P. S.
6	S. C.	6	P. S.	6	P. S.	6	S. C.
7	S. C.	7	S. C.	7	U. O.	7	P. S.
8	P. S.	8	N. P.	8	S. C.	8	P. S.
9	S. S.	9	P. S.	9	P. S.	9	P. S.
10	N. P.	10	S. C.	10	S. C.	10	N. S.
11	P. O.	11	N. P.	11	P. S.	11	O. D.
12	U. O.	12	S. C.	12	N. S.	12	S. C.
13	S. C.	13	F. S.	13	U. O.	13	O. D.
14	P. S.	14	S. C.	14	S. C.	14	S. C.
15	P. S.	15	N. P.	15	S. C.	15	P. S.
16	S. S.	16	P. S.	16	P. S.	16	S. S.
17	N. P.	17	O. D.	17	P. S.	17	N. P.
18	P. O.	18	U. O.	18	S. C.	18	O. D.
19	U. O.	19	P. S.	19	N. P.	19	O. D.
20	S. S.	20	P. S.	20	P. S.	20	S. C.
21	C. S.	21	S. S.	21	O. D.	21	C. S.
22	P. S.	22	N. P.	22	S. C.	22	P. S.
23	P. S.	23	P. O.	23	P. S.	23	P. S.
24	N. S.	24	U. O.	24	P. S.	24	N. S.
25	N. S.	25	S. C.	25	S. C.	25	P. S.
26	N. S.	26	P. S.	26	N. P.	26	U. O.
27	N. S.	27	P. S.	27	P. O.	27	S. C.
28	N. S.	28	S. C.	28	U. O.	28	S. C.
29	N. S.	29	N. P.	29	S. C.	29	P. S.
30	N. S.	30	P. S.	30	S. C.	30	P. S.
31	N. S.	31	O. D.	31	N. S.	31	N. S.



572

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

## Juljánský

kalendář:

129. 140\*  
824\* 1667.  
1071. 1092.  
1166. 1177.  
1261. 1272\*  
1856\* 1819.  
1602. 1614.  
1698.

## Gregoriánský

kalendář:

1629. 1707.  
1791. 1869.  
2011. 2093.  
2163

## Přestupný rok

Leden		Únor		Leden	
1 P.	Nový rok	1 P.	Brigitta p.	1 S.	Nový rok
2 S.	Oktáv s. Štěp.	2 Ú.	Očář. P. N.	2 N.	Oktáv s. Š
3 N.	Okt. s. Jana ev.	3 Ú.	Blájeja b.	3 N.	Okt. s. Jani
4 P.	Okt. Hladěšek	4 P.	Háty p.	4 Ú.	Okt. Hladě
5 Ú.	TVI krdlů	5 P.	Doroty p.	5 Ú.	TVI krdlů
6 Č.		6 S.	(8)	6 Č.	
7 N.	Erbarta blak.	7 N.	Apollone p.	7 N.	Erbarta bla
8 P.	Juliana muř.	8 P.	školařky p.	8 S.	(1) Juliana
9 S.	(1) Pavla poust.	9 Ú.		9 P.	Pavla poust
10 N.		10 S.		10 Ú.	
11 P.		11 Č.		11 S.	
12 Ú.		12 S.		12 Č.	
13 Č.	Okt. Th. Lr. Afasného km.	13 S.		13 S.	Okt. Th. Lr.
14 P.	Maura opata.	14 N.	(8) Valentína.	14 P.	Afasného
15 Ú.	Marcella pap.	15 Ú.	Juliany p.	15 S.	Maura opat
16 Č.		16 P.		16 Č.	
17 N.	(2) Ant. poust.	17 S.		17 S.	(2) Marc. p.
18 P.	Prisky p.	18 Ú.		17 P.	Anton. pou
19 Ú.		19 P.		18 Ú.	Prisky p.
20 Č.		20 S.	Kerony p.	18 P.	
21 P.	Fab. a Arb.	21 N.	Sergijemina.	19 Ú.	
22 Ú.	Anašky p.	22 P.	Xtoli. s. Petra.	21 P.	Fab. a Arb
23 Č.	Vincencia m.	23 Ú.	(Dan přestup.)	21 S.	Anašky p.
24 P.	Zanoush. p. H.	23 P.	Mateje op.	22 S.	Vincencia
25 N.	(3) Timoth. ap.	24 S.	Valpury p.	23 Č.	
26 Ú.	Obr. s. Pavla.	24 Ú.		24 N.	(3) Zean. p. I
27 Č.	Polycarpa b.	25 P.		24 P.	Timothea a
28 P.	Jana Zlindot.	26 S.		25 Ú.	Obr. s. Pav
29 Ú.	Karla Vel.	27 S.		26 P.	Polycarpa I
30 P.	Adelgundy p.	28 N.	Sergijemina.	27 Č.	Jana Zlindot.
31 N.	(4)	29 P.		28 P.	Karla Vel.
		30 S.		29 S.	
		31 N.		30 N.	(4) Adelgun
				31 P.	
Červen		Červenec		Srpen	
1 S.	Nikodema m.	1 P.	Navit. p. Mar.	1 P.	Petra v ok
2 Č.	Vatosp. paně.	2 S.	(2)	2 Ú.	Slápana pa
3 P.	Erasima b.	3 N.	Prokopa op.	3 S.	Nalez. s. Št
4 S.		4 P.	(M. J. Huat.)	4 Č.	
5 N.	(4) E. Bonif.	5 Ú.	Vilibalda b.	4 P.	Mařky b. I
6 P.		6 S.	Kyřilama stov.	5 S.	Prom. Kr.
7 Ú.		7 Č.		6 P.	
8 Č.	Nedarda b.	8 P.	(3) Sedmi brat.	7 N.	(2) Afry m.
9 P.	Prima a Felic.	9 S.	Markty p.	8 P.	Cyriaka a ti
10 S.	Barnabáše ap.	10 N.	Rossidál op.	9 Ú.	Romana m.
11 N.		11 P.		10 S.	Vavřince
12 Ú.	Letnice.	12 Ú.		11 P.	Thordis m.
13 Č.		13 S.		12 P.	Klery p.
14 P.	Věra m. SD.	14 P.		13 S.	Hippolyta s
15 Ú.		15 Č.		14 N.	(8)
16 Č.		16 S.		14 P.	Na s. va. p
17 P.	Merka I M. SD.	17 N.	(4) Alexia vys.	15 S.	
18 S.		18 P.	Aracilla v.	16 N.	Agapita m.
19 N.	Sv. Trojice.	19 Ú.		17 P.	
20 P.		20 S.	(4) Alexia vys.	18 P.	Slápana kr.
21 Ú.	Albana m.	21 Č.	Fraxedy p.	20 S.	
22 Č.	X. třic ryřilů.	22 P.	M. M. Magd.	21 N.	(8)
23 P.	Baběho těla.	23 S.	Apollině m.	22 P.	Tien. a Sryl
24 S.	Jana Křtít.	24 N.	(5) Kristiny p.	23 S.	
25 N.		25 P.	Jakubn op.	24 S.	Bartolom.
26 Ú.	(1) Jana Bur.	26 Ú.	Assy vd.	25 P.	
27 P.	VII usnulých.	27 S.		26 P.	Rufa m.*
28 S.		28 Č.	Pastaleona m.	27 S.	
29 N.	Petra o Pavla	29 P.	Marty p.	28 N.	(10) August.
30 Č.	Famážk. s. Pav.	30 S.	Abdona m.	29 P.	Štáti a. Jo
31 N.		31 N.	(6)	30 Ú.	Štata. a Zo
				31 S.	



Unor		Březen		Duben		Květen	
1	O. Rigity p. Očel. P. M. Blateje b.	1	O. Kunhuty p. P. z. V. c. l.	1	P. (4) Laetare. Ambrose b.	1	N. (1) Osa. P. J. Sigmunda kr. Nal. a. Křt. Floras m. Gotharda b. Svät. Jans vol.
2		2		2	S.	2	P. U.
3		3		3	N.	3	N. (2) Mik. Štan.*
4	Háry p.	4		4	P.	4	Oed. i Eptm.
5		5		5	O.	5	Pankrác m. Servacia vyzn.
6	(5) Doroty p.	6	N. Galuaguaina. Tomáš i Aq.	6	S.	6	P.
7		7		7	O.	7	S.
8		8		8	S.	8	
9		9		9	P.	9	
10	Appollonie p. Školastiky p.	10	P. Papeš.	10	N.	10	N. (6) Justa. Lva pap.
11		11		11	P.	11	
12		12		12	O.	12	
13		13		13	P.	13	
14		14		14	S.	14	
15	(6) Valentína m.	15	(1) Inocent.	15	N.	15	N. (2) Iak. Jof. Tř. a Valer. z Nalasy vd.
16		16		16	O.	16	
17	Juliany p.	17	Longina m. Cyrila m. SD. Ketruty p.	17	P.	17	N. (6) Květa.
18		18		18	O.	18	
19		19		19	S.	19	Potenciány p.
20		20		20	P.	20	
21	(8) Štefan. Kor. Stol. a. Petra.	21	(2) Remiazar. Benedikta op.	21	C.	21	S.
22		22		22	P.	22	N. (4) Čestm.
23		23		23	O.	23	
24	Mateje op. Valpury p.	24	Zvěst. p. Mar. Hattala m.	24	N.	24	N. (6) Regula. Petronelly p.
25		25		25	P.	25	
26		26		26	O.	26	
27		27		27	S.	27	
28		28		28	C.	28	
29		29		29	P.	29	
30		30		30	O.	30	
31		31		31	S.	31	
Září		Říjen		Listopad		Prosinec	
1	Č. Jiljí op.	1	S. Remigia vyzn. (18) Leodegar.	1	O. Václav svat. Dušiček.	1	Č. (2) Barbory p. Mikuláše b. Počelí p. Mar.
2		2		2	P.	2	
3		3		3	O.	3	
4	(11) Viktorie m.	4	O. Pront. vyan.	4	P.	4	N. (2) Barbory p. Mikuláše b. Počelí p. Mar.
5		5		5	O.	5	
6		6		6	P.	6	
7		7		7	O.	7	
8	Nar. p. Mar. Gargonia m. Pos. kap. Václ.	8		8	N.	8	
9		9		9	P.	9	
10		10		10	O.	10	
11	(12) Prot. a Jac.	11	Marika pap. (18) Dru. a tov.	11	P.	11	N. (3) Luce p. Nikasa b. SD. Moudr. b. SD.
12		12		12	O.	12	
13		13		13	P.	13	
14	Pov. a. Křt. Lúdnity m.* Lamperta b.	14		14	O.	14	
15		15		15	P.	15	
16		16		16	O.	16	
17		17		17	P.	17	
18	(13) Mof. op. SD. Nauticia s. tov. Poč. s. Jans. SD.	18		18	P.	18	
19		19		19	O.	19	
20		20		20	P.	20	
21		21		21	O.	21	
22		22		22	P.	22	
23		23		23	O.	23	
24		24		24	P.	24	
25	(14) Koemy a Dem. Václava m. Michala arch. Jeronyma vd.	25		25	O.	25	
26		26		26	P.	26	
27		27		27	O.	27	
28		28		28	P.	28	
29		29		29	O.	29	
30		30		30	P.	30	
31		31		31	O.	31	
					S.		



574

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIEJulijánský  
kalendár:918, 1014,  
1100, 1204\*,  
1481, 1646  
1841.Gregoriánský  
kalendár:1646, 1754,  
1896, 1943,  
2054, 2190

		Přestupný rok						
		Leden		Únor		Leden		
1	C.	Nový rok	1	N.	(4) Brigity p.	1	F.	Nový rok
2	P.	Oktáv p. Štěp.	2	U.	Octáv. P. J.	2	S.	Oktáv a Štěp.
3	S.	Okt. a Jana ev.	3	O.	Blatěje b.	3	N.	Okt. a Jana ev.
4	N.	Okt. Mladětek.	4	S.	Háty p.	4	F.	Okt. Mladětek.
5	P.		5	C.	Doroty p.	5	U.	
6	O.	TH kráľá.	6	P.		6	S.	TH kráľá
7	S.		7	S.		7	C.	
8	C.	Erbara bisk.	8	N.	(5)	8	F.	Erbara bisk.
9	P.	Juliana muž.	9	U.	Apolonia p.	9	S.	Juliana muž.
10	S.	Pavla poust.	10	O.	Ákrotazijský p.	10	N.	(1) Pavla pat.
11	N.	(1)	11	S.		11	P.	
12	P.		12	C.		12	O.	
13	U.	Okt. TH kráľá	13	P.	Valentína m.	13	N.	Okt. TH kráľá
14	S.	Šťastného km.	14	S.	Juliany p.	14	F.	Šťastného km.
15	C.	Maura opata.	15	N.	(6)	15	P.	Maura opata.
16	P.	Marcella pap.	16	U.	Anton. poust.	16	S.	Marcella pap.
17	S.	Anton. poust.	17	O.		17	N.	(2) Ant. poust.
18	N.	(2) Prásky p.	18	S.		18	P.	Prásky p.
19	P.		19	C.		19	O.	
20	O.	Feb. a Feb.	20	P.	Kerony p.	20	S.	Feb. a Feb.
21	S.	Anežky p.	21	S.		21	C.	Anežky p.
22	C.	Vincencia m.	22	N.	Bejt. Štol. P.	22	F.	Vincencia m.
23	P.	Zamoub. p. M.	23	U.	(Dan přestup.)	23	S.	Zamoub. p. M.
24	S.	Timothea ap.	24	O.	Mateje ap.	24	N.	(3) Timothea ap.
25	N.	(3) Obrác. a P.	25	S.	Valpurga p.	25	P.	Obrác. a P.
26	P.	Polykarpa b.	26	C.		26	O.	Polykarpa b.
27	O.	Jana Zlatoú.	27	P.		27	S.	Jana Zlatoú.
28	S.	Karla Vel.	28	N.		28	C.	Karla Vel.
29	C.		29	N.	Sexagesima.	29	P.	
30	P.	Adelgundy p.	30	S.		30	S.	Adelgundy p.
31	S.		31	N.	(4)	31	N.	(4)
		Červen		Červenec		Srpen		
1	U.	Nikodema m.	1	C.		1	N.	(5) Petra v ok.
2	S.	Marcell. a Petra.	2	P.	Navě. p. Mar.	2	F.	Štěpána pap.
3	C.	Vetouš. pátn.	3	S.		3	O.	Natoz. a Štěp.
4	P.	Bonifacia b.	4	N.	(2) Prok. ap.	4	S.	
5	N.	(8) Euzul.	5	P.	(M. J. Huat.)	5	C.	Matky b. an.
6	O.	Nedarda b.	6	U.	Vilhelma b.	6	P.	Prom. Kr. p.
7	S.	Prma a Pvlc.	7	S.	Kykiana z tov.	7	S.	Atry m.
8	C.	Barnabáse ap.	8	C.		8	N.	(7) Cyr. a tov.
9	P.		9	P.		9	F.	Romana m.
10	N.		10	S.	Seđmi bratrů.	10	U.	Vouřince m.
11	P.		11	N.	(8)	11	S.	Thauris m.
12	O.		12	C.	Markéty p.	12	P.	Klary p.
13	S.		13	P.		13	S.	Rippolyta m.
14	C.		14	N.		14	C.	
15	P.		15	U.	Rozehlnu ap	15	P.	(8) Na n. v. M.
16	S.		16	S.		16	F.	
17	C.		17	P.	Alexia vyzn.	17	O.	
18	P.		18	N.	(4) Arnolfa b.	18	S.	Agapia m.
19	O.		19	U.		19	P.	Štěpána kr.
20	S.		20	O.		20	C.	
21	C.		21	S.	Praxedy p.	21	S.	
22	P.		22	N.	Máří Magd.	22	N.	(6) Tim. a Sym.
23	O.		23	C.	Apoloniáda m.	23	F.	
24	S.		24	S.	Kristiny p.	24	O.	Bartolom. ap.
25	N.		25	N.	(8) Jak. ap.	25	S.	
26	P.		26	P.	Anny vd.	26	C.	
27	O.		27	U.	Pantaleona m.	27	P.	Kafa m.*
28	S.		28	S.	Marty p.	28	S.	Augustina h.
29	C.		29	C.	Abdona m.	29	N.	(10) Jiřího a J.
30	P.		30	P.		30	O.	Štěp. a Zbořn.
31	S.		31	S.		31	O.	



Unor		Březen		Duben		Květen	
1 P.	Brigitta p.	1 P.		1 Č.		1 S.	1. Filipa a Jak.
2 O.	Očlár. P. N.	2 U.		2 P.		2 N.	(1) Anna. Sign.
3 S.	Blásteje o.	3 U.	Kunbudy p.	3 S.		3 P.	Val. a. Křt. b.
4 Č.		4 S.	Přem. a. Václ.	4 N.	(4) Leot. Ambr.	4 U.	Floriana m.
5 P.	Háty p.	5 P.		5 P.		5 O.	Oulhards b.
6 S.	Doroty p.	6 S.		6 O.		6 Č.	S. Jana v oleji.
7 N.	(8)	7 N.	Gala. Tomáše.	7 S.		7 P.	Des svátost.
8 P.		8 P.		8 O.		8 S.	Stanislava b.*
9 O.	Apollonia p.	9 U.		9 P.		9 N.	(3) Mauric.
10 Č.	školařky p.	10 Č.	Papeže.	10 S.		10 P.	Geor. I Epim.
11 P.		11 P.		11 N.	(6) Jul. Lva p.	11 O.	
12 P.		12 P.	Rehoře p.	12 O.		12 P.	Pankrác m.
13 S.		13 S.		13 O.		13 S.	Servacia vysa.
14 N.	(6) Valerína.	14 N.	(1) Ivesavt.	14 P.	Tib. a Valer. m.	14 P.	Zofie p.
15 P.		15 P.	Longina m.	15 P.	Heleny vd.	15 S.	
16 U.	Juliany p.	16 O.	Cyríaks m.	16 S.		16 N.	(3) Iuliana.
17 P.		17 P.	Kedroty p. SD.	17 S.		17 P.	
18 P.		18 P.		18 N.	(6) Květen.	18 O.	Potenciady p.
19 S.	Korony p.	19 S.		19 P.		19 P.	
20 S.		20 S.		20 S.		20 P.	
21 N.	Sebastiána.	21 N.	(2) Řešin. Ben.	21 Č.	Zelený.	21 P.	
22 P.	Štol. a. Petrn.	22 P.		22 P.	Václ. Jir.*	22 S.	
23 P.		23 U.		23 S.	Blá.	23 S.	
24 S.	Máďe op.	24 Č.	Zvát. p. Mar.	24 P.		24 N.	(4) Gesta.
25 Č.	Valpurgy.	25 P.	Hedala m.	25 P.	Veřkoman.	25 O.	Urbana pap.
26 P.		26 P.		26 U.		26 P.	
27 S.		27 S.		27 P.		27 S.	
28 N.	Sebastiána.	28 N.	(3) Ondř.	28 P.	Vitalise m.	28 S.	
29 O.		29 O.		29 Č.		29 S.	
30 P.		30 P.		30 P.		30 N.	(8) Řeřtoman.
31 S.		31 S.				31 P.	Petroneily p.
Září		Říjen		Listopad		Prosinec	
1 S.	Jilji op.	1 P.	Remigla vyzn.	1 P.	Věech svat.	1 S.	
2 Č.		2 S.	Leodegaria.	2 U.	Dubitek.	2 P.	
3 P.		3 N.	(18)	3 S.		3 S.	Barbory p.
4 S.		4 O.	Pranf. vyzn.	4 Č.		4 S.	
5 N.	(11) Viktor. m.	5 S.		5 P.	Linkarín vyz.	5 N.	(2)
6 P.		6 S.	Marka pap.	6 S.		6 P.	Mikulše b.
7 O.	Narosa p. Mar.	7 P.		7 N.	(20)	7 O.	
8 S.	Gorgonia m.	8 P.	Diviše a tov.	8 P.	Čtyr koronov.	8 S.	Početl. p. Mar.
9 Č.		9 S.		9 O.	Theodora m.	9 Č.	
10 P.	Pos. kap. Václ.	10 N.	(16)	10 S.	Přem. a. Lidm.	10 P.	
11 S.	Prota a Jactat.	11 P.		11 Č.	Martina b.	11 S.	
12 N.	(13)	12 O.	Kolmana.	12 P.	Páti bratr.	12 N.	(8)
13 P.		13 S.	Klirista pap.	13 S.	Brictioho b.	13 P.	Lucie p.
14 U.	Pouhř. a. Kř. SD	14 Č.	Hedvíky.	14 N.	(21)	14 O.	Nikasa b.
15 Č.	Lidmily m.*	15 P.	Havla op.	15 U.	Otmara op.	15 S.	SD.
16 P.	Lamperta. SD	16 N.	(17)	16 P.		16 P.	Moudr. b. SD.
17 P.		17 P.	Lukáše co.	17 S.		17 S.	SD.
18 S.		18 O.		18 P.	Alfábety vd.	18 N.	(4)
19 N.	(18)	19 P.	Xiřtite děvic.	19 S.		19 O.	Tomáše op.
20 P.	Matošda op.	20 O.	Kordaly p.	20 P.	(22) Obě. p. M.	20 P.	
21 S.	Maurina a tov.	21 P.	Savarina b.	22 P.	Coalle p.	21 Č.	
22 Č.		22 S.		22 O.	Křimentia pap.	22 P.	
23 P.	Početl. a. Jana.	23 S.	(18) Kořum. b.	23 S.	Chrysegona m.	23 P.	středný oater.
24 S.		24 N.	Křipina m.	24 P.	Kateřiny p.	24 S.	Narosa. Kř. p.
25 S.		25 O.		25 P.	Lina pap.	25 S.	
26 N.	(14)	26 Č.		26 P.		26 N.	středna m.
27 P.	Kořny a Dem.	27 S.	Šim. a Judy.	27 S.		27 P.	Jana co.
28 U.	Václava m.	28 P.		28 N.	(1) Admnd.	28 O.	Mladětek.
29 S.	Michala arch.	29 P.		29 P.	Barbarina b.	29 S.	Tomáše b.
30 Č.	Jeronyma uř.	30 S.		30 O.	Ondřeje op.	30 Č.	
31 S.		31 N.	(19) Quat. m.			31 P.	Súvestra pap.



## 9.26 Číslo kalendářů

576

### 9.26.1 Číslo kalendářů pro roky 700–999

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

Století	Jednotky										Století
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
70	21*	13	33	18	9*	29	14	6	26*	10	70
71	30	22	18*	26	18	10	29*	14	6	26	71
72	10*	3*	2*	7	26*	18	3	23	14*	34	72
73	19	11	30*	16	7	27	18*	8	23	16	73
74	34*	19	11	24	15*	7	27	12	31*	23	74
75	8	28	19*	4	24	16	7*	20	12	32	75
76	16*	8	28	13	4*	24	16	29	20*	12	76
77	32	17	8*	28	13	5	24*	9	29	21	77
78	5*	26	17	2	21*	18	33	18	9*	29	78
79	21	6	25*	17	2	22	13*	33	18	10	79
80	29*	14	6	26	10*	30	22	7	26*	18	80
81	10	28	14*	6	26	11	30*	22	7	27	81
82	18*	8	23	16	34*	19	11	31	15*	7	82
83	27	12	3*	23	15	28	19*	11	24	16	83
84	7*	27	12	32	23*	8	28	20	4*	24	84
85	16	1	20*	12	32	17	8*	28	13	6	85
86	34*	16	29	21	12*	32	17	9	28*	13	86
87	5	26	9*	29	21	6	26*	17	2	22	87
88	13*	33	18	10	29*	21	6	26	17*	2	88
89	22	14	38*	18	10	30	14*	6	26	11	89
90	30*	22	7	27	18*	10	23	16	6*	26	90
91	11	31	22*	7	27	19	3*	23	15	35	91
92	19*	11	31	16	7*	27	12	4	23*	16	92
93	28	20	11*	24	16	8	27*	12	32	24	93
94	8*	28	20	6	24*	16	1	21	12*	32	94
95	17	9	28*	18	5	25	16*	29	21	18	95
96	32*	17	9	29	13*	5	25	10	29*	21	96
97	6	26	17*	2	22	14	33*	18	10	30	97
98	21*	6	26	18	2*	22	14	34	18*	10	98
99	30	16	6*	26	11	31	22*	7	27	19	99
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9		

## 9.26.2 Číslo kalendářů a data Velikonoc pro roky 1000–1583



Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoc	Zlaté číslo	Konkurenty	Klíč roků	Epakty	Reguléry Velikonoc	Indikce
1000*	10	GF	81 B	13	1	14	XII	7	XIII
1001	23	E	13 D	14	2	38	XXIII	5	XIV
1002	15	D	5 D	15	3	22	IV	1	XV
1003	7	C	28 B	16	4	11	XV	4	I
1004*	26	BA	16 D	17	6	30	XXVI	2	II
1005	11	G	1 D	18	7	19	VII	5	III
1006	31	F	21 D	19	1	38	XVIII	3	IV
1007	16	E	8 D	1	2	26	0	5	V
1008*	7	DC	28 B	2	4	15	XI	1	VI
1009	27	B	17 D	3	5	34	XXII	6	VII
1010	19	A	9 D	4	6	23	III	2	VIII
1011	4	G	25 B	5	7	12	XIV	5	IX
1012*	23	FE	18 D	6	2	31	XXV	3	X
1013	15	D	5 D	7	3	20	VI	6	XI
1014	36	C	25 D	8	4	39	XVII	4	XII
1015	20	B	10 D	9	5	28	XXVIII	7	XIII
1016*	11	AG	1 D	10	7	17	IX	3	XIV
1017	31	F	21 D	11	1	36	XX	1	XV
1018	16	E	8 D	12	2	25	I	4	I
1019	8	D	29 B	13	3	14	XII	7	II
1020*	27	CB	17 D	14	5	33	XXIII	5	III
1021	12	A	2 D	15	6	22	IV	1	IV
1022	4	G	25 B	16	7	11	XV	4	V
1023	24	F	14 D	17	1	30	XXVI	2	VI
1024*	15	ED	5 D	18	3	19	VII	5	VII
1025	28	C	18 D	19	4	38	XVIII	3	VIII
1026	20	B	10 D	1	5	26	0	6	IX
1027	5	A	26 B	2	6	15	XI	1	X
1028*	24	GF	14 D	3	1	34	XXII	6	XI
1029	16	E	8 D	4	2	23	III	2	XII
1030	8	D	29 B	5	3	12	XIV	5	XIII
1031	21	C	11 D	6	4	31	XXV	3	XIV



578

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Větko- noce	Zlaté číslo	Konkurrenty	Klíč roků	Epakty	Regulární Větko- konoc	In- dikce
1032*	12	BA	2 D	7	6	20	VI	6	XV
1033	32	G	22 D	8	7	39	XVII	4	I
1034	24	F	14 D	9	1	28	XXVIII	7	II
1035	9	E	30 B	10	2	17	IX	3	III
1036*	28	DC	18 D	11	4	36	XX	1	IV
1037	20	B	10 D	12	5	25	I	4	V
1038	5	A	26 B	13	6	14	XII	7	VI
1039	25	G	15 D	14	7	33	XXIII	5	VII
1040*	16	FE	6 D	15	2	22	IV	1	VIII
1041	1	D	22 B	16	3	11	XV	4	IX
1042	21	C	11 D	17	4	30	XXVI	2	X
1043	13	B	8 D	18	5	19	VII	5	XI
1044*	32	AG	22 D	19	7	38	XVIII	3	XII
1045	17	F	7 D	1	1	28	0	5	XIII
1046	9	E	30 B	2	2	15	XI	1	XIV
1047	29	D	19 D	3	3	34	XXII	6	XV
1048*	13	CB	3 D	4	5	23	III	2	I
1049	5	A	26 B	5	6	12	XIV	5	II
1050	25	G	16 D	6	7	31	XXV	3	III
1051	10	F	31 B	7	1	20	VI	6	IV
1052*	29	ED	19 D	8	3	39	XVII	4	V
1053	21	C	11 D	9	4	28	XXVIII	7	VI
1054	13	H	3 D	10	5	17	IX	3	VII
1055	26	A	16 D	11	6	36	XX	1	VIII
1056*	17	GF	7 D	12	1	25	I	4	IX
1057	9	E	30 B	13	2	14	XII	7	X
1058	29	D	19 D	14	3	33	XXIII	5	XI
1059	14	C	4 D	15	4	22	IV	1	XII
1060*	5	BA	26 B	16	6	11	XV	4	XIII
1061	25	G	15 D	17	7	30	XXVI	2	XIV
1062	10	F	31 B	18	1	19	VII	5	XV
1063	30	E	20 D	19	2	38	XVIII	3	I
1064*	21	DC	11 D	1	4	28	0	5	II
1065	6	B	27 B	2	5	18	XI	1	III
1066	26	A	16 D	3	6	34	XXII	6	IV
1067	16	G	8 D	4	7	23	III	2	V

Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Věk-konoc	Zlaté číslo	Konkurenty	Klíč roků	Epakty	Reguléry Věk-konoc	Indikce
1068*	2	FE	23 B	5	2	12	XIV	5	VI
1069	22	D	12 D	6	3	31	XXV	3	VII
1070	14	C	4 D	7	4	20	VI	6	VIII
1071	84	B	24 D	8	5	39	XVII	4	IX
1072*	18	AG	8 D	9	7	28	XXVIII	7	X
1073	10	F	31 B	10	1	17	IX	3	XI
1074	30	E	20 D	11	2	36	XX	1	XII
1075	15	D	5 D	12	3	25	I	4	XIII
1076*	6	CB	27 B	13	5	14	XII	7	XIV
1077	26	A	16 D	14	6	33	XXIII	5	XV
1078	18	G	8 D	15	7	22	IV	1	I
1079	8	F	24 B	16	1	11	XV	4	II
1080*	22	ED	12 D	17	3	30	XXVI	2	III
1081	14	C	4 D	18	4	19	VII	5	IV
1082	34	B	24 D	19	5	38	XVIII	3	V
1083	19	A	9 D	1	6	26	0	5	VI
1084*	10	OF	31 B	2	1	15	XI	1	VII
1085	30	E	20 D	3	2	34	XXII	6	VIII
1086	15	D	5 D	4	3	23	III	2	IX
1087	7	C	28 B	5	4	12	XIV	5	X
1088*	26	BA	16 D	6	5	31	XXV	3	XI
1089	11	G	1 D	7	7	20	VI	6	XII
1090	31	F	21 D	8	1	39	XVII	4	XIII
1091	23	E	13 D	9	2	28	XXVIII	7	XIV
1092*	7	DC	28 B	10	4	17	IX	3	XV
1093	27	B	17 D	11	5	36	XX	1	I
1094	19	A	9 D	12	6	25	I	4	II
1095	4	G	25 B	13	7	14	XII	7	III
1096*	23	FE	13 D	14	2	33	XXIII	5	IV
1097	15	D	6 D	15	3	22	IV	1	V
1098	7	C	28 B	16	4	11	XV	4	VI
1099	20	B	10 D	17	5	30	XXVI	2	VII
1100*	11	AG	1 D	18	7	19	VII	5	VIII
1101	31	F	21 D	19	1	38	XVIII	3	IX
1102	16	E	6 D	1	2	27	0	5	X
1103	8	D	29 B	2	3	16	XI	1	XI



Rok	Číslo kalendár- dáté	Nedě- lní pis- mena	Veli- ko- noce	Zlaté číslo	Kon- ku- renty	Klíč roků	Epakty	Regu- láry Veli- konoc	In- dikce
1104*	27	CB	17 D	3	5	34	XXII	6	XII
1105	19	A	9 D	4	6	23	III	2	XIII
1106	4	G	25 B	5	7	12	XIV	5	XIV
1107	24	F	14 D	6	1	31	XXV	3	XV
1108*	15	ED	5 D	7	3	20	VI	6	I
1109	35	C	25 D	8	4	39	XVII	4	II
1110	20	B	10 D	9	5	28	XXVIII	7	III
1111	12	A	2 D	10	6	17	IX	3	IV
1112*	31	GF	21 D	11	1	36	XX	1	V
1113	16	E	6 D	12	2	25	I	4	VI
1114	8	D	29 B	13	3	14	XII	7	VII
1115	28	C	18 D	14	4	33	XXIII	5	VIII
1116*	12	BA	2 D	15	5	22	IV	1	IX
1117	4	G	25 B	16	7	11	XV	4	X
1118	24	F	14 D	17	1	30	XXVI	2	XI
1119	9	E	30 B	18	2	19	VII	5	XII
1120*	28	DC	18 D	19	4	38	XVIII	3	XIII
1121	20	B	10 D	1	5	26	0	5	XIV
1122	5	A	26 B	2	6	15	XI	1	XV
1123	25	G	15 D	3	7	34	XXII	6	I
1124*	16	FE	6 D	4	2	23	III	2	II
1125	8	D	29 B	5	3	12	XIV	5	III
1126	21	C	11 D	6	4	31	XXV	3	IV
1127	13	B	3 D	7	5	20	VI	6	V
1128*	32	AG	22 D	8	7	39	XVII	4	VI
1129	24	F	14 D	9	1	28	XXVIII	7	VII
1130	9	E	30 B	10	2	17	IX	3	VIII
1131	29	D	19 D	11	3	36	XX	1	IX
1132*	20	CB	10 D	12	5	25	I	4	X
1133	5	A	26 B	13	6	14	XII	7	XI
1134	25	G	15 D	14	7	33	XXIII	5	XII
1135	17	F	7 D	15	1	22	IV	1	XIII
1136*	1	ED	22 B	16	3	11	XV	4	XIV
1137	21	C	11 D	17	4	30	XXVI	2	XV
1138	13	B	3 D	18	5	19	VII	5	I
1139	33	A	23 D	19	6	38	XVIII	3	II





Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Věk - ko - noce	Zlaté číslo	Kon - kuren - ty	Křesť - roků	Epakty	Regu - lárý Veil - konoc	In - dikce
1140*	17	GF	7 D	1	1	26	0	5	III
1141	9	E	30 B	2	2	15	XI	1	IV
1142	29	D	19 D	3	3	34	XXII	6	V
1143	14	C	4 D	4	4	23	III	2	VI
1144*	5	BA	28 B	5	5	12	XIV	5	VII
1145	25	G	15 D	6	7	31	XXV	3	VIII
1146	10	F	31 B	7	1	20	VI	6	IX
1147	30	E	20 D	8	2	39	XVII	4	X
1148*	21	DC	11 D	9	4	28	XXVIII	7	XI
1149	13	B	3 D	10	5	17	IX	3	XII
1150	28	A	16 D	11	6	36	XX	1	XIII
1151	18	G	8 D	12	7	25	I	4	XIV
1152*	9	FE	30 B	13	2	14	XII	7	XV
1153	29	D	19 D	14	3	33	XXIII	5	I
1154	14	C	4 D	15	4	22	IV	1	II
1155	6	B	27 B	16	5	11	XV	4	III
1156*	26	AG	15 D	17	7	30	XXVI	2	IV
1157	10	F	31 B	18	1	19	VII	5	V
1158	30	E	20 D	19	2	38	XVIII	3	VI
1159	22	D	12 D	1	3	26	0	6	VII
1160*	6	CB	27 B	2	5	15	XI	1	VIII
1161	26	A	16 D	3	6	34	XXII	6	IX
1162	16	G	8 D	4	7	23	III	2	X
1163	3	F	24 B	5	1	12	XIV	5	XI
1164*	22	ED	12 D	6	3	31	XXV	3	XII
1165	14	C	4 D	7	4	20	VI	6	XIII
1166	34	B	24 D	8	5	39	XVII	4	XIV
1167	19	A	9 D	9	6	28	XXVIII	7	XV
1168*	10	GF	31 B	10	1	17	IX	3	I
1169	30	E	20 D	11	2	36	XX	1	II
1170	15	D	5 D	12	3	25	I	4	III
1171	7	C	28 B	13	4	14	XII	7	IV
1172*	26	BA	16 D	14	5	33	XXIII	5	V
1173	18	G	8 D	15	7	22	IV	1	VI
1174	3	F	24 B	16	1	11	XV	4	VII
1175	23	E	18 D	17	2	30	XXVI	2	VIII



Rok	Číslo kalendáře	Některé písmena	Velkonoce	Zlaté číslo	Konkurrenty	Klíře roků	Epakty	Reguláry Velikonoc	Indikce
1176*	14	DC	4 D	18	4	19	VII	6	IX
1177	34	B	24 D	19	6	38	XVIII	3	X
1178	19	A	9 D	1	6	26	0	6	XI
1179	11	G	1 D	2	7	15	XI	1	XII
1180*	30	FE	20 D	3	2	34	XXII	6	XIII
1181	15	D	5 D	4	3	23	III	2	XIV
1182	7	C	28 B	5	4	12	XIV	5	XV
1183	27	B	17 D	6	5	31	XXV	3	I
1184*	11	AG	1 D	7	7	20	VI	6	II
1185	31	F	21 D	8	1	39	XVII	4	III
1186	23	E	13 D	9	2	28	XXVIII	7	IV
1187	8	D	29 B	10	3	17	IX	3	V
1188*	27	CB	17 D	11	5	36	XX	1	VI
1189	19	A	9 D	12	6	25	I	4	VII
1190	4	G	25 B	13	7	14	XII	7	VIII
1191	24	F	14 D	14	1	33	XXIII	5	IX
1192*	15	ED	5 D	15	3	22	IV	1	X
1193	7	C	28 B	16	4	11	XV	4	XI
1194	20	B	10 D	17	5	30	XXVI	2	XII
1196	12	A	2 D	18	6	19	VII	5	XIII
1196*	31	GF	21 D	19	1	38	XVIII	3	XIV
1197	18	E	6 D	1	2	28	0	5	XV
1198	8	D	29 B	2	3	16	XI	1	I
1199	28	C	18 D	3	4	34	XXII	6	II
1200*	19	BA	9 D	4	6	23	III	2	III
1201	4	G	25 B	5	7	12	XIV	5	IV
1202	24	F	14 D	6	1	31	XXV	3	V
1203	16	E	6 D	7	2	20	VI	6	VI
1204*	35	DC	25 D	8	4	39	XVII	4	VII
1205	20	B	10 D	9	5	28	XXVIII	7	VIII
1206	12	A	2 D	10	6	17	IX	3	IX
1207	32	G	22 D	11	7	36	XX	1	X
1208*	18	FE	8 D	12	2	25	I	4	XI
1209	8	D	29 B	13	3	14	XII	7	XII
1210	28	C	18 D	14	4	33	XXIII	5	XIII
1211	18	B	8 D	15	5	22	IV	1	XIV



Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoce	Zlaté číslo	Konkurrenty	Klíč roků	Epakty	Reguláry Velikonoc	Indikce
1212*	4	AG	25 B	16	7	11	XV	4	XV
1213	24	F	14 D	17	1	30	XXVI	2	I
1214	9	E	30 B	18	2	19	VII	5	II
1215	29	D	19 D	19	3	38	XVIII	3	III
1216*	20	CB	10 D	1	5	26	0	5	IV
1217	5	A	26 B	2	6	15	XI	1	V
1218	25	G	15 D	3	7	34	XXII	6	VI
1219	17	F	7 D	4	1	23	III	2	VII
1220*	8	ED	29 B	5	3	12	XIV	5	VIII
1221	21	C	11 D	6	4	31	XXV	3	IX
1222	13	B	3 D	7	5	20	VI	6	X
1223	33	A	23 D	8	6	39	XVII	4	XI
1224*	24	GF	14 D	9	1	28	XXVIII	7	XII
1225	9	E	30 B	10	2	17	IX	3	XIII
1226	29	D	19 D	11	3	36	XX	1	XIV
1227	21	C	11 D	12	4	25	I	4	XV
1228*	5	BA	26 B	13	5	14	XII	7	I
1229	25	G	15 D	14	6	33	XXIII	5	II
1230	17	F	7 D	15	1	22	IV	1	III
1231	2	E	23 B	16	2	11	XV	4	IV
1232*	21	DC	11 D	17	3	30	XXVI	2	V
1233	13	B	3 D	18	4	19	VII	5	VI
1234	33	A	23 D	19	5	38	XVIII	3	VII
1235	18	G	8 D	1	6	27	0	5	VIII
1236*	9	FE	30 B	2	7	16	XI	1	IX
1237	29	D	19 D	3	8	35	XXII	6	X
1238	14	C	4 D	4	9	24	III	2	XI
1239	6	B	27 B	5	10	13	XIV	5	XII
1240*	25	AG	15 D	6	11	32	XXV	3	XIII
1241	10	F	31 B	7	12	21	VI	6	XIV
1242	30	E	20 D	8	1	30	XVII	4	XV
1243	22	D	12 D	9	2	19	XXVIII	7	I
1244*	13	CB	3 D	10	3	28	IX	3	II
1245	23	A	16 D	11	4	17	XX	1	III
1246	18	G	8 D	12	5	26	I	4	IV
1247	10	F	31 B	13	6	15	XII	7	V



Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Veliko- noce	Zlaté číslo	Kon- ku- renty	Křesť roků	Epakty	Regu- láry Veli- konoc	Ja- dikec
1248*	29	ED	19 D	14	3	33	XXIII	5	VI
1249	14	C	4 D	15	4	22	IV	1	VII
1250	6	B	27 B	16	5	11	XV	4	VIII
1251	26	A	16 D	17	6	30	XXVI	2	IX
1262*	10	GF	31 B	18	1	19	VII	6	X
1263	30	E	20 D	19	2	38	XVIII	3	XI
1264	22	D	12 D	1	3	26	0	6	XII
1265	7	C	28 B	2	4	15	XI	1	XIII
1256*	26	BA	16 D	3	6	34	XXII	6	XIV
1257	18	G	8 D	4	7	23	III	2	XV
1258	3	F	24 B	5	1	12	XIV	6	I
1259	23	E	13 D	6	2	31	XXV	3	II
1260*	14	DC	4 D	7	4	20	VI	6	III
1261	34	B	24 B	8	5	39	XVII	4	IV
1262	19	A	9 D	9	6	28	XXVIII	7	V
1263	11	O	1 D	10	7	17	IX	3	VI
1264*	30	FE	20 D	11	2	36	XX	1	VII
1265	15	D	6 D	12	3	25	I	4	VIII
1266	7	C	28 B	13	4	14	XII	7	IX
1267	27	B	17 D	14	5	33	XXIII	5	X
1268*	18	AG	8 D	15	7	22	IV	1	XI
1269	3	F	24 B	16	1	11	XV	4	XII
1270	23	E	13 D	17	2	30	XXVI	2	XIII
1271	15	D	5 D	18	3	19	VII	6	XIV
1272*	34	CB	24 D	19	5	38	XVIII	3	XV
1273	19	A	9 D	1	6	28	0	6	I
1274	11	G	1 D	2	7	15	XI	1	II
1275	24	F	14 D	3	1	34	XXII	6	III
1276*	16	ED	5 D	4	8	23	III	2	IV
1277	7	C	28 B	5	4	12	XIV	6	V
1278	27	B	17 D	6	5	31	XXV	3	VI
1279	12	A	2 D	7	6	20	VI	6	VII
1280*	31	GF	21 D	8	1	39	XVII	4	VIII
1281	23	E	13 D	9	2	28	XXVIII	7	IX
1282	8	D	29 B	10	3	17	IX	3	X
1283	28	C	18 D	11	4	36	XX	1	XI

Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Věk - ko - noce	Zlaté číslo	Kon - ko - renty	Klíč roků	Epakty	Regu - láry Veli - konoc	In - dikce
1284*	19	BA	9 D	12	8	25	I	4	XII
1285	4	G	25 B	13	7	14	XI	7	XIII
1286	24	F	14 D	14	1	33	XXIII	5	XIV
1287	16	E	6 D	15	2	22	IV	1	XV
1288*	7	DC	28 B	16	4	11	XV	4	I
1289	20	B	10 D	17	5	30	XXVI	2	II
1290	12	A	2 D	18	6	19	VII	5	III
1291	32	G	22 D	19	7	38	XVIII	3	IV
1292*	16	FE	6 D	1	2	28	0	5	V
1293	8	D	29 B	2	3	15	XI	1	VI
1294	28	C	18 D	3	4	34	XXII	8	VII
1295	18	B	3 D	4	5	23	III	2	VIII
1296*	4	AG	25 B	5	7	12	XIV	5	IX
1297	24	F	14 D	6	1	31	XXV	3	X
1298	16	E	6 D	7	2	20	VI	6	XI
1299	29	D	19 D	8	3	39	XVII	4	XII
1300*	20	CB	10 D	9	5	28	XXVIII	7	XIII
1301	12	A	2 D	10	6	17	IX	3	XIV
1302	32	G	22 D	11	7	36	XX	1	XV
1303	17	F	7 D	12	1	25	I	4	I
1304*	8	ED	29 B	13	3	14	XII	7	II
1305	28	C	18 D	14	4	33	XXIII	5	III
1306	13	B	3 D	15	5	22	IV	1	IV
1307	5	A	25 B	16	6	11	XV	4	V
1308*	24	GF	14 D	17	1	30	XXVI	2	VI
1309	9	E	30 B	18	2	19	VII	5	VII
1310	29	D	19 D	19	3	38	XVIII	3	VIII
1311	21	C	11 D	1	4	27	0	5	IX
1312*	5	BA	26 B	2	6	15	XI	1	X
1313	25	G	15 D	3	7	34	XII	6	XI
1314	17	F	7 D	4	1	23	III	2	XII
1315	2	E	28 B	5	2	12	XIV	5	XIII
1316*	21	DC	11 D	6	4	31	XXV	3	XIV
1317	13	B	3 D	7	5	20	VI	6	XV
1318	33	A	23 D	8	6	39	XVII	4	I
1319	18	G	8 D	9	7	28	XXVIII	7	II

Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velkonoce	Zlaté číslo	Konkurrenty	Klíč roků	Epakty	Regulární Velikonoc	Indikce
1820*	9	FE	30 B	10	2	17	IX	3	III
1821	29	D	19 D	11	3	36	XX	1	IV
1822	21	C	11 D	12	4	25	I	4	V
1823	6	B	27 B	13	5	14	XII	7	VI
1824*	26	AG	16 D	14	7	88	XXIII	6	VII
1825	17	F	7 D	15	1	22	IV	1	VIII
1826	2	E	23 B	16	2	11	XV	4	IX
1827	22	D	12 D	17	3	30	XXVI	2	X
1828*	13	CB	3 D	18	5	19	VII	6	XI
1829	33	A	23 D	19	6	38	XVIII	3	XII
1830	18	G	8 D	1	7	26	0	5	XIII
1831	10	F	31 B	2	1	15	XI	1	XIV
1832*	29	ED	19 D	3	3	34	XXII	6	XV
1833	14	C	4 D	4	4	23	III	2	I
1834	6	B	27 B	5	5	12	XIV	6	II
1835	26	A	16 D	6	6	31	XXV	3	III
1836*	10	GF	31 B	7	1	20	VI	6	IV
1837	30	E	20 D	8	2	39	XVII	4	V
1838	22	D	12 D	9	3	28	XXVIII	7	VI
1839	7	C	29 B	10	4	17	IX	3	VII
1840*	26	BA	16 D	11	6	36	XX	1	VIII
1841	18	G	8 D	12	7	25	I	4	IX
1842	10	F	31 B	13	1	14	XII	7	X
1843	23	E	13 D	14	2	33	XXIII	6	XI
1844*	14	DC	4 D	15	4	22	IV	1	XII
1845	6	B	27 B	16	5	11	XV	4	XIII
1846	26	A	16 D	17	6	30	XXVI	2	XIV
1847	11	G	1 D	18	7	19	VII	6	XV
1848*	30	FE	20 D	19	2	88	XVIII	3	I
1849	22	D	12 D	1	3	26	0	5	II
1850	7	C	29 B	2	4	15	XI	1	III
1851	27	B	17 D	3	5	34	XXII	6	IV
1852*	18	AG	8 D	4	7	23	III	2	V
1853	3	F	24 B	5	1	12	XIV	6	VI
1854	23	E	13 D	6	2	31	XXV	3	VII
1855	15	D	6 D	7	3	20	VI	6	VIII

Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Veli-ko-noce	Zlaté číslo	Kon-ku-renty	Klíč roků	Epakty	Regu-láry Veli-ko-noce	In-dikce
1356*	34	CB	24 D	8	5	89	XVII	4	IX
1357	19	A	9 D	9	6	28	XXVIII	7	X
1358	11	G	1 D	10	7	17	IX	3	XI
1359	31	F	21 D	11	1	36	XX	1	XII
1360*	15	ED	5 D	12	3	25	I	4	XIII
1361	7	C	28 B	13	4	14	XII	7	XIV
1362	27	B	17 D	14	5	33	XXIII	5	XV
1363	12	A	2 D	15	6	22	IV	1	I
1364*	3	GF	24 B	16	1	11	XV	4	II
1365	23	E	13 D	17	2	30	XXVI	2	III
1366	15	D	5 D	18	3	19	VII	5	IV
1367	28	C	18 D	19	4	38	XVIII	3	V
1368*	19	BA	9 D	1	6	28	0	5	VI
1369	11	G	1 D	2	7	15	XI	1	VII
1370	24	F	14 D	3	1	34	XXII	6	VIII
1371	16	E	6 D	4	2	23	III	2	IX
1372*	7	DC	28 B	5	4	12	XIV	5	X
1373	27	B	17 D	6	5	31	XXV	3	XI
1374	12	A	2 D	7	6	20	VI	6	XII
1375	32	G	22 D	8	7	39	XVII	4	XIII
1376*	23	FE	13 D	9	2	28	XXVIII	7	XIV
1377	8	D	29 B	10	3	17	IX	3	XV
1378	26	C	18 D	11	4	36	XX	1	I
1379	20	B	10 D	12	5	25	I	4	II
1380*	4	AG	25 B	13	7	14	XII	7	III
1381	24	F	14 D	14	1	33	XXIII	5	IV
1382	16	E	6 D	15	2	22	IV	1	V
1383	1	D	22 B	16	3	11	XV	4	VI
1384*	20	CB	10 D	17	5	30	XXVI	2	VII
1385	12	A	2 D	18	6	19	VII	5	VIII
1386	32	G	22 D	19	7	38	XVIII	3	IX
1387	17	F	7 D	1	1	28	0	5	X
1388*	9	ED	29 B	2	3	15	XI	1	XI
1389	28	C	18 D	3	4	34	XXII	6	XII
1390	18	B	9 D	4	5	23	III	2	XIII
1391	5	A	26 B	5	6	12	XIV	5	XIV



Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoce	Zlaté číslo	Konkurrenty	Klíč roků	Epakty	Regulární Velikonoce	Indikce
1392*	24	GF	14 D	6	1	31	XXV	3	XV
1393	16	E	8 D	7	2	20	VI	6	I
1394	29	D	19 D	8	3	39	XVII	4	II
1395	21	C	11 D	9	4	28	XXVIII	7	III
1396*	12	BA	2 D	10	6	17	IX	3	IV
1397	32	G	22 D	11	7	36	XX	1	V
1398	17	F	7 D	12	1	25	I	4	VI
1399	9	E	30 B	13	2	14	XII	7	VII
1400*	28	DC	18 D	14	4	33	XXIII	6	VIII
1401	13	B	3 D	15	5	22	IV	1	IX
1402	5	A	26 B	16	6	11	XV	4	X
1403	25	G	15 D	17	7	30	XXVI	2	XI
1404*	9	FE	30 B	18	2	19	VII	5	XII
1405	29	D	19 D	19	3	38	XVIII	3	XIII
1406	21	C	11 D	1	4	26	0	5	XIV
1407	6	B	27 B	2	5	15	XI	1	XV
1408*	25	AG	15 D	3	7	34	XXII	6	I
1409	17	F	7 D	4	1	23	III	2	II
1410	2	E	23 B	5	2	12	XIV	5	III
1411	22	D	12 D	6	3	31	XXV	3	IV
1412*	18	CB	3 D	7	5	20	VI	6	V
1413	33	A	23 D	8	6	39	XVII	4	VI
1414	18	G	8 D	9	7	28	XXVIII	7	VII
1415	10	F	31 B	10	1	17	IX	3	VIII
1416*	29	ED	19 D	11	3	36	XX	1	IX
1417	21	C	11 D	12	4	25	I	4	X
1418	6	B	27 B	13	5	14	XII	7	XI
1419	26	A	16 D	14	6	33	XXIII	5	XII
1420*	17	GF	7 D	15	1	22	IV	1	XIII
1421	2	E	23 B	16	2	11	XV	4	XIV
1422	22	D	12 D	17	3	30	XXVI	2	XV
1423	14	C	4 D	18	4	19	VII	5	I
1424*	33	BA	23 D	19	6	38	XVIII	3	II
1425	18	G	8 D	1	7	26	0	5	III
1426	10	F	31 B	2	1	15	XI	1	IV
1427	30	E	20 D	3	2	34	XXII	6	V



Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonocce	Zlaté číslo	Konkurrenty	Klíč roků	Epakty	Regulární Velikonocce	Indikce
1428*	14	DC	4 D	4	4	23	III	2	VI
1429	6	B	27 B	5	5	12	XIV	6	VII
1430	26	A	18 D	6	6	81	XXV	3	VIII
1431	11	G	1 D	7	7	20	VI	8	IX
1432*	80	FE	20 D	8	2	89	XVII	4	X
1433	22	D	12 D	9	3	28	XXVIII	7	XI
1434	7	C	28 B	10	4	17	IX	8	XII
1435	27	B	17 D	11	5	36	XX	1	XIII
1436*	18	AG	8 D	12	7	25	I	4	XIV
1437	10	F	31 B	13	1	14	XII	7	XV
1438	23	E	18 D	14	2	33	XXIII	5	I
1439	15	D	5 D	15	3	22	IV	1	II
1440*	6	CB	27 B	16	5	11	XV	4	III
1441	26	A	18 D	17	6	30	XXVI	2	IV
1442	11	G	1 D	18	7	19	VII	5	V
1443	31	F	21 D	19	1	88	XVIII	3	VI
1444*	22	ED	12 D	1	3	26	0	5	VII
1445	7	C	28 B	2	4	15	XI	1	VIII
1446	27	B	17 D	3	5	34	XXII	6	IX
1447	19	A	9 D	4	6	23	III	2	X
1448*	3	GF	24 B	5	1	12	XIV	5	XI
1449	23	E	18 D	6	2	31	XXV	3	XII
1450	15	D	5 D	7	3	20	VI	6	XIII
1451	35	C	25 D	8	4	59	XVII	4	XIV
1452*	19	BA	9 D	9	5	28	XXVIII	7	XV
1453	11	G	1 D	10	7	17	IX	3	I
1454	31	F	21 D	11	1	86	XX	1	II
1455	16	E	6 D	12	2	25	I	4	III
1456*	7	DC	28 B	13	4	14	XII	7	IV
1457	27	B	17 D	14	5	33	XXIII	5	V
1458	12	A	2 D	15	6	22	IV	1	VI
1459	4	G	25 B	16	7	11	XV	4	VII
1460*	23	FE	18 D	17	2	30	XXVI	2	VIII
1461	15	D	5 D	18	3	19	VII	6	IX
1462	28	C	18 D	19	4	88	XVIII	3	X
1463	20	B	10 D	1	5	26	0	5	XI



Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Veliko- noce	Zlaté číslo	Kon- ku- renty	Klíč roků	Eparky	Regu- láry Veil- konoc	It dik
1464*	11	AG	1 D	2	7	16	XI	1	X
1465	24	F	14 D	3	1	34	XXII	6	XI
1466	18	E	6 D	4	2	23	III	2	XI
1467	8	D	29 B	5	3	12	XIV	5	X
1468*	27	CB	17 D	6	5	31	XXV	3	
1469	12	A	2 D	7	6	20	VI	6	
1470	32	G	22 D	8	7	39	XVII	4	I
1471	24	F	14 D	9	1	28	XXVIII	7	I
1472*	8	ED	29 B	10	3	17	IX	3	
1473	28	C	18 D	11	4	36	XX	1	V
1474	20	B	10 D	12	5	25	I	4	V
1475	5	A	26 B	13	6	14	XII	7	VI
1476*	24	GF	14 D	14	1	33	XXIII	5	I
1477	16	E	6 D	15	2	22	IV	1	
1478	1	D	22 B	16	3	11	XV	4	J
1479	21	C	11 D	17	4	30	XXVI	2	X
1480*	12	BA	2 D	18	6	19	VII	6	XI
1481	32	G	22 D	19	7	38	XVIII	3	XI
1482	17	F	7 D	1	1	26	0	5	X
1483	9	E	30 B	2	2	15	XI	1	
1484*	28	DC	18 D	3	4	34	XXII	6	
1485	13	B	3 D	4	5	23	III	2	J
1486	5	A	26 B	5	6	12	XIV	5	J
1487	25	G	15 D	6	7	31	XXV	3	
1488*	16	FE	6 D	7	2	20	VI	6	V
1489	29	D	19 D	8	3	39	XVII	4	V
1490	21	C	11 D	9	4	28	XXVIII	7	VI
1491	13	B	3 D	10	5	17	IX	3	I
1492*	32	AG	22 D	11	7	36	XX	1	
1493	17	F	7 D	12	1	25	I	4	J
1494	9	E	30 B	13	2	14	XII	7	XI
1495	29	D	19 D	14	3	33	XXIII	5	XI
1496*	13	CB	3 D	15	5	22	IV	1	XI
1497	5	A	26 B	16	6	11	XV	4	X
1498	25	G	15 D	17	7	30	XXVI	2	
1499	10	F	31 B	18	1	19	VII	5	I



Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoce	Zlaté číslo	Konkurrenty	Křesť roků	Epakty	Regulární Velikonoc	Indikce
1500*	29	ED	19 D	19	3	88	XVIII	8	III
1501	21	C	11 D	1	4	26	0	5	IV
1502	8	B	27 B	2	5	15	XI	1	V
1503	26	A	16 D	3	6	34	XXII	6	VI
1504*	17	GF	7 D	4	1	28	III	2	VII
1505	2	E	23 B	5	2	12	XIV	6	VIII
1506	22	D	12 D	6	3	31	XXV	3	IX
1507	14	C	4 D	7	4	20	VI	6	X
1508*	33	BA	28 D	8	6	39	XVII	4	XI
1509	18	G	8 D	9	7	28	XXVIII	7	XII
1510	10	F	31 B	10	1	17	IX	3	XIII
1511	30	E	20 D	11	2	36	XX	1	XIV
1512*	21	DC	11 D	12	4	25	I	4	XV
1513	6	B	27 B	13	5	14	XII	7	I
1514	26	A	16 D	14	6	33	XXIII	5	II
1515	18	G	8 D	15	7	22	IV	1	III
1516*	2	FE	29 B	16	2	11	XV	4	IV
1517	22	D	12 D	17	3	30	XXVI	2	V
1518	14	C	4 D	18	4	19	VII	5	VI
1519	34	B	24 D	19	5	38	XVIII	3	VII
1520*	18	AG	8 D	1	7	26	0	6	VIII
1521	10	F	31 B	2	1	15	XI	1	IX
1522	30	E	20 D	3	2	34	XXII	6	X
1523	15	D	5 D	4	3	23	III	2	XI
1524*	6	CB	27 B	5	5	12	XIV	5	XII
1525	26	A	16 D	6	6	31	XXV	3	XIII
1526	11	G	1 D	7	7	20	VI	6	XIV
1527	31	F	21 D	8	1	39	XVII	4	XV
1528*	22	ED	12 D	9	3	28	XXVIII	7	I
1529	7	C	28 B	10	4	17	IX	3	II
1530	27	B	17 D	11	5	36	XX	1	III
1531	19	A	9 D	12	6	25	I	4	IV
1532*	10	GF	31 B	13	1	14	XII	7	V
1533	23	E	13 D	14	2	33	XXIII	5	VI
1534	15	D	5 D	15	3	22	IV	1	VII
1535	7	C	28 B	16	4	11	XV	4	VIII



Rok	Číslo kalendár- járe	Nedě- lní pí- smena	Veli- ko- noce	Zlaté číslo	Kon- ku- renty	Klíč roků	Epakty	Regu- láry Veli- konoc	In- dikce
1636*	28	BA	16 D	17	8	90	XXVI	2	IX
1637	11	G	1 D	18	7	19	VII	5	X
1638	31	F	21 D	19	1	38	XVIII	3	XI
1639	16	E	6 D	1	2	26	0	6	XII
1640*	7	DC	28 B	2	4	15	XI	1	XIII
1641	27	B	17 D	3	5	84	XXII	6	XIV
1642	19	A	9 D	4	6	23	III	2	XV
1643	4	G	25 B	5	7	12	XIV	5	I
1644*	28	FE	13 D	6	2	31	XXV	3	II
1646	15	D	6 D	7	3	20	VI	6	III
1646	35	C	25 D	8	4	39	XVII	4	IV
1647	20	B	10 D	9	5	28	XXVIII	7	V
1648*	11	AG	1 D	10	7	17	IX	3	VI
1649	31	F	21 D	11	1	86	XX	1	VII
1650	16	E	6 D	12	2	25	I	4	VIII
1651	8	D	29 B	13	3	14	XII	7	IX
1652*	27	CB	17 D	14	5	33	XXIII	5	X
1653	12	A	2 D	15	6	22	IV	1	XI
1654	4	G	25 B	16	7	11	XV	4	XII
1655	24	F	14 D	17	1	90	XXVI	2	XIII
1656*	15	ED	6 D	18	3	19	VII	5	XIV
1657	28	C	18 D	19	4	38	XVIII	3	XV
1658	20	B	10 D	1	5	26	0	5	I
1659	5	A	26 B	2	6	15	XI	1	II
1660*	24	GF	14 D	3	1	34	XXII	6	III
1661	16	E	6 D	4	2	23	III	2	IV
1662	8	D	29 B	5	3	12	XIV	5	V
1663	21	C	11 D	6	4	81	XXV	3	VI
1664*	12	BA	2 D	7	6	20	VI	6	VII
1665	32	G	22 D	8	7	39	XVII	4	VIII
1666	24	F	14 D	9	1	28	XXVIII	7	IX
1667	9	E	30 B	10	2	17	IX	3	X
1668*	28	DC	18 D	11	4	36	XX	1	XI
1669	20	B	10 D	12	5	25	I	4	XII
1670	6	A	26 B	13	6	14	XII	7	XIII
1671	25	G	15 D	14	7	93	XXIII	5	XIV



Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoc	Zlaté číslo	Konkurenty	Klíč roků	Epakty	Reguléry Velikonoc	In-dikce
1572*	16	FE	6 D	16	2	22	IV	1	XV
1573	1	D	22 B	16	3	11	XV	4	I
1574	21	C	11 D	17	4	30	XXVI	2	II
1575	13	B	3 D	18	5	19	VII	5	III
1576*	32	AG	22 D	19	7	88	XVIII	3	IV
1577	17	F	7 D	1	1	28	0	6	V
1578	9	E	30 B	2	2	16	XI	1	VI
1579	29	D	19 D	3	3	84	XXII	8	VII
1580*	13	CB	3 D	4	5	23	III	2	VIII
1581	5	A	26 B	5	6	12	XIV	5	IX
1582	26	G	15 D	6	7	81	XXV	3	X
1583	10	F	31 B	7	1	20	VI	6	XI

### 9.26.3 Číslo kalendářů a data Velikonoc podle juliánského i gregoriánského kalendáře pro roky 1583–1699

Rok	Podle juliánského kalendáře			Podle gregoriánského kalendáře		
	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoc	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoc
1588	10	F	31 B	20	B	10 D
1584*	29	ED	19 D	11	AG	1 D
1585	21	C	11 D	31	F	21 D
1586	13	B	8 D	16	E	6 D
1587	26	A	16 D	8	D	29 B
1588*	17	GF	7 D	27	CB	17 D
1589	9	E	30 B	12	A	2 D
1590	29	D	19 D	32	G	22 D
1591	14	C	4 D	24	F	14 D
1592*	5	BA	26 B	8	ED	29 B
1593	25	G	15 D	28	C	18 D
1594	10	F	31 B	20	B	10 D
1595	30	E	20 D	5	A	26 B
1596*	21	DC	11 D	24	GF	14 D
1597	6	B	27 B	16	E	6 D
1598	26	A	16 D	1	D	22 B
1599	18	G	8 D	21	C	11 D

Rok	Podľa juhanského kalendáre			Podľa gregoriánskeho kalendáre		
	Číslo kalendáre	Nedeľní písmena	Veľkonoce	Číslo kalendáre	Nedeľní písmena	Veľkonoce
1600*	2	FE	23 B	12	BA	2 D
1601	22	D	12 D	82	G	22 D
1602	14	C	4 D	17	F	7 D
1603	34	B	24 D	9	E	30 B
1604*	18	AG	8 D	28	DC	18 D
1606	10	F	31 B	20	B	10 D
1606	30	E	20 D	6	A	26 B
1607	16	D	6 D	25	G	16 D
1608*	6	CB	27 B	16	FE	6 D
1609	26	A	16 D	29	D	19 D
1610	18	O	8 D	21	C	11 D
1611	3	F	24 B	13	B	3 D
1612*	22	ED	12 D	32	AG	22 D
1613	14	C	4 D	17	F	7 D
1614	34	B	24 D	9	E	30 B
1615	19	A	9 D	29	D	19 D
1616*	10	OF	31 B	13	CB	3 D
1617	30	E	20 D	5	A	26 B
1618	16	D	6 D	25	G	16 D
1619	7	C	28 B	10	F	31 B
1620*	26	BA	16 D	29	ED	19 D
1621	11	O	1 D	21	C	11 D
1622	31	F	21 D	6	B	27 B
1623	28	E	13 D	26	A	16 D
1624*	7	DC	28 B	17	GF	7 D
1625	27	B	17 D	9	E	30 B
1626	19	A	9 D	22	D	12 D
1627	4	G	26 B	14	C	4 D
1628*	28	FE	13 D	33	BA	28 D
1629	16	D	6 D	25	G	16 D
1630	7	C	28 B	10	F	31 B
1631	20	B	10 D	30	E	20 D
1632*	11	AG	1 D	21	DC	11 D
1633	31	F	21 D	6	B	27 B
1634	16	E	6 D	26	A	16 D
1635	8	D	29 B	18	G	8 D



Rok	Podle juliánského kalendáře			Podle gregoriánského kalendáře		
	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoce	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoce
1636*	27	CB	17 D	2	FE	28 B
1637	19	A	9 D	22	D	12 D
1638	4	G	25 B	14	C	4 D
1639	24	F	14 D	34	B	24 D
1640*	15	ED	5 D	18	AG	6 D
1641	35	C	25 D	10	F	31 B
1642	20	B	10 D	30	E	20 D
1643	12	A	2 D	15	D	5 D
1644*	31	GF	21 D	6	CB	27 B
1645	16	E	6 D	26	A	16 D
1646	8	D	29 B	11	G	1 D
1647	28	C	18 D	31	F	21 D
1648*	12	BA	2 D	22	ED	12 D
1649	4	G	25 B	14	C	4 D
1650	24	P	14 D	27	B	17 D
1651	9	E	30 B	19	A	9 D
1652*	28	DC	18 D	10	GF	31 B
1653	20	B	10 D	23	E	13 D
1654	5	A	26 B	15	D	5 D
1655	25	G	15 D	7	C	28 B
1656*	16	FE	6 D	26	BA	16 D
1657	8	D	29 B	11	G	1 D
1658	21	C	11 D	31	F	21 D
1659	13	B	3 D	23	E	13 D
1660*	32	AG	22 D	7	DC	28 B
1661	24	F	14 D	27	B	17 D
1662	9	E	30 B	19	A	9 D
1663	29	D	19 D	4	G	25 B
1664*	20	CB	10 D	23	FE	13 D
1665	5	A	26 B	15	D	5 D
1666	25	G	15 D	35	C	25 D
1667	17	F	7 D	20	B	10 D
1668*	1	ED	22 B	11	AG	1 D
1669	21	C	11 D	31	F	21 D
1670	13	B	3 D	16	E	6 D
1671	33	A	23 D	8	D	29 B

Rok	Podle juliánského kalendáře			Podle gregoriánského kalendáře		
	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoce	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoce
1672*	17	GF	7 D	27	CB	17 D
1673	9	E	30 B	12	A	2 D
1674	29	D	19 D	4	G	25 B
1675	14	C	4 D	24	F	14 D
1676*	5	BA	28 B	15	ED	5 D
1677	25	G	15 D	28	C	18 D
1678	10	F	31 B	20	B	10 D
1679	30	E	20 D	12	A	2 D
1680*	21	DC	11 D	31	GF	21 D
1681	13	B	3 D	16	E	6 D
1682	26	A	16 D	8	D	29 B
1683	18	O	8 D	28	C	18 D
1684*	9	FE	30 B	12	BA	2 D
1685	29	D	19 D	32	G	22 D
1686	14	C	4 D	24	F	14 D
1687	6	B	27 B	9	E	30 B
1688*	25	AG	15 D	28	DC	18 D
1689	10	F	31 B	20	B	10 D
1690	30	E	20 D	5	A	26 B
1691	22	D	12 D	25	G	15 D
1692*	6	CB	27 B	16	FE	6 D
1693	28	A	16 D	1	D	22 B
1694	18	G	8 D	21	C	11 D
1695	3	F	24 B	13	B	8 D
1696*	22	ED	12 D	32	AG	22 D
1697	14	C	4 D	17	F	7 D
1698	34	B	24 D	9	E	30 B
1699	19	A	9 D	29	D	19 D

### 9.26.4 Číslo kalendářů gregoriánského kalendáře pro roky 1700–2203

Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoce	Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoce
1700	21	C	11 D	1704*	2	FE	23 B
1701	6	B	27 B	1705	22	D	12 D
1702	26	A	16 D	1706	14	C	4 D
1703	18	O	8 D	1707	34	B	24 D



Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoce	Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoce
1708*	18	AG	8 D	1744*	15	ED	6 D
1709	10	F	81 B	1745	28	C	18 D
1710	30	E	20 D	1746	20	B	10 D
1711	15	D	5 D	1747	12	A	2 D
1712*	6	CB	27 B	1748*	24	GF	14 D
1713	26	A	16 D	1749	16	E	6 D
1714	11	G	1 D	1750	8	D	29 B
1715	31	F	21 D	1751	21	C	11 D
1716*	22	ED	12 D	1752*	12	BA	2 D
1717	7	C	28 B	1753	32	G	22 D
1718	27	B	17 D	1754	24	F	14 D
1719	19	A	9 D	1755	9	E	30 B
1720*	10	GF	31 B	1756*	28	DC	18 D
1721	23	E	13 D	1757	20	B	10 D
1722	15	D	5 D	1758	5	A	26 B
1723	7	C	28 B	1759	25	G	15 D
1724*	26	BA	16 D	1760*	16	FE	6 D
1725	11	G	1 D	1761	1	D	23 B
1726	31	F	21 D	1762	21	C	11 D
1727	23	E	13 D	1763	13	B	3 D
1728*	7	DC	28 B	1764*	32	AG	22 D
1729	27	B	17 D	1765	17	F	7 D
1730	19	A	9 D	1766	9	E	30 B
1731	4	G	25 B	1767	29	D	19 D
1732*	28	FE	13 D	1768*	18	CB	8 D
1733	15	D	5 D	1769	5	A	26 B
1734	35	C	25 D	1770	25	G	15 D
1735	20	B	10 D	1771	10	F	31 B
1736*	11	AG	1 D	1772*	29	ED	19 D
1737	31	F	21 D	1773	21	C	11 D
1738	16	E	6 D	1774	13	B	3 D
1739	8	D	29 B	1775	26	A	16 D
1740*	27	CB	17 D	1776*	17	GF	7 D
1741	12	A	2 D	1777	9	E	30 B
1742	4	G	25 B	1778	29	D	19 D
1743	24	F	14 D	1779	14	C	4 D



Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoce	Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoce
1780*	5	BA	26 B	1816*	24	GF	14 D
1781	25	G	16 D	1817	18	E	6 D
1782	10	F	31 B	1818	1	D	22 B
1788	30	E	20 D	1819	21	C	11 D
1784*	21	DC	11 D	1820*	12	BA	2 D
1785	6	B	27 B	1821	32	G	22 D
1786	26	A	16 D	1822	17	F	7 D
1787	18	G	8 D	1823	9	E	30 B
1788*	2	FE	23 B	1824*	28	DC	18 D
1789	22	D	12 D	1825	13	B	3 D
1790	14	C	4 D	1826	5	A	26 B
1791	34	B	24 D	1827	25	G	15 D
1792*	18	AG	8 D	1828*	18	FE	6 D
1798	10	F	31 B	1829	29	D	19 D
1784	30	E	20 D	1830	21	C	11 D
1796	15	D	5 D	1831	13	B	3 D
1796*	6	CB	27 B	1832*	32	AG	23 D
1797	26	A	16 D	1833	17	F	7 D
1798	18	G	8 D	1834	9	E	30 B
1799	3	F	24 B	1835	29	D	19 D
1800	23	E	18 D	1836*	18	CB	3 D
1801	15	D	5 D	1837	5	A	26 B
1802	28	C	18 D	1838	25	G	15 D
1808	20	B	10 D	1839	10	F	31 B
1804*	11	AG	1 D	1840*	29	ED	19 D
1806	24	F	14 D	1841	21	C	11 D
1806	16	E	6 D	1842	6	B	27 B
1807	8	D	29 B	1843	26	A	16 D
1806*	27	CB	17 D	1844*	17	GF	7 D
1809	12	A	2 D	1845	2	E	28 B
1810	32	G	22 D	1846	22	D	12 D
1811	24	F	14 D	1847	14	C	4 D
1812*	8	ED	29 B	1848*	33	BA	23 D
1813	28	C	18 D	1849	18	G	8 D
1814	20	B	10 D	1850	10	F	31 B
1815	5	A	26 B	1851	30	E	20 D



Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoce	Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoce
1852*	21	DC	11 D	1888*	11	AG	1 D
1853	6	B	27 B	1889	31	F	21 D
1854	26	A	16 D	1890	16	E	6 D
1855	18	G	8 D	1891	8	D	29 B
1856*	2	FE	23 B	1892*	27	CB	17 D
1857	22	D	12 D	1893	12	A	2 D
1858	14	C	4 D	1894	4	G	26 B
1859	34	B	24 D	1895	24	F	14 D
1860*	18	AG	8 D	1896*	15	ED	5 D
1861	10	F	31 B	1897	28	C	18 D
1862	30	E	20 D	1898	20	B	10 D
1863	15	D	5 D	1899	12	A	2 D
1864*	8	CB	27 B	1900	26	G	15 D
1865	26	A	16 D	1901	17	F	7 D
1866	11	G	1 D	1902	9	E	30 B
1867	31	F	21 D	1903	23	D	12 D
1868*	22	ED	12 D	1904*	13	CB	8 D
1869	7	C	28 B	1905	33	A	23 D
1870	27	B	17 D	1906	25	G	16 D
1871	19	A	9 D	1907	10	F	31 B
1872*	10	GF	31 B	1908*	29	ED	19 D
1873	23	E	13 D	1909	21	C	11 D
1874	15	D	5 D	1910	6	B	27 B
1875	7	C	28 B	1911	26	A	16 D
1876*	26	BA	16 D	1912*	17	GF	7 D
1877	11	G	1 D	1913	2	E	23 B
1878	31	F	21 D	1914	22	D	12 D
1879	23	E	13 D	1915	14	C	4 D
1880*	7	DC	28 B	1916*	33	BA	23 D
1881	27	B	17 D	1917	16	G	8 D
1882	19	A	9 D	1918	10	F	31 B
1883	4	G	25 B	1919	30	E	20 D
1884*	23	FE	13 D	1920*	14	DC	4 D
1885	15	D	5 D	1921	6	B	27 B
1886	35	C	25 D	1922	26	A	16 D
1887	20	B	10 D	1923	11	G	1 D



600

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

Rok	Číslo kalen- dáře	Nedělní písmena	Veliko- noce	Rok	Číslo kalen- dáře	Nedělní písmena	Veliko- noce
1924*	30	FE	20 D	1964*	8	ED	29 B
1925	22	D	12 D	1965	28	C	18 D
1926	14	C	4 D	1966	20	B	10 D
1927	27	B	17 D	1967	5	A	26 B
1928*	18	AO	8 D	1968*	24	GF	14 D
1929	10	F	31 B	1969	16	E	6 D
1930	30	E	20 D	1970	8	D	29 B
1931	15	D	5 D	1971	21	C	11 D
1932*	6	CB	27 B	1972*	12	BA	2 D
1933	26	A	16 D	1973	32	G	22 D
1934	11	G	1 D	1974	24	F	14 D
1935	31	F	21 D	1975	9	E	30 B
1936*	22	ED	12 D	1976*	28	DC	18 D
1937	7	C	28 B	1977	20	B	10 D
1938	27	B	17 D	1978	5	A	26 B
1939	19	A	9 D	1979	25	G	16 D
1940*	3	GF	24 B	1980*	16	FE	6 D
1941	23	E	13 D	1981	29	D	19 D
1942	15	D	5 D	1982	21	C	11 D
1943	35	C	25 D	1983	18	B	8 D
1944*	19	BA	9 D	1984*	32	AG	22 D
1945	11	G	1 D	1985	17	F	7 D
1946	31	F	21 D	1986	9	E	30 B
1947	16	E	6 D	1987	29	D	19 D
1948*	7	DC	28 B	1988*	18	CB	8 D
1949	27	B	17 D	1989	5	A	26 B
1950	19	A	9 D	1990	25	G	16 D
1951	4	G	26 B	1991	10	F	31 B
1952*	23	FE	13 D	1992*	29	ED	19 D
1953	15	D	5 D	1993	21	C	11 D
1954	28	C	18 D	1994	13	B	8 D
1955	20	B	10 D	1995	26	A	16 D
1956*	11	AG	1 D	1996*	17	GF	7 D
1957	31	F	21 D	1997	9	E	30 B
1958	16	E	6 D	1998	22	D	12 D
1959	8	D	29 B	1999	14	C	4 D
1960*	27	CB	17 D	2000*	33	BA	28 D
1961	12	A	2 D	2001	25	G	15 D
1962	32	G	22 D	2002	10	F	31 B
1963	24	F	14 D	2003	30	E	20 D



Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoce	Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoce
2004*	21	DC	11 D	2040*	11	AG	1 D
2005	6	B	27 B	2041	31	F	21 D
2006	26	A	16 D	2042	16	E	6 D
2007	18	G	8 D	2043	8	D	29 B
2008*	2	FE	23 B	2044*	27	CB	17 D
2009	22	D	12 D	2045	19	A	9 D
2010	14	C	4 D	2046	4	G	25 B
2011	34	B	24 D	2047	24	F	14 D
2012*	18	AG	8 D	2048*	15	ED	5 D
2013	10	F	31 B	2049	28	C	18 D
2014	30	E	20 D	2050	20	B	10 D
2015	15	D	5 D	2051	12	A	2 D
2016*	6	CB	27 B	2052*	31	GF	21 D
2017	26	A	16 D	2053	16	E	6 D
2018	11	C	1 D	2054	8	D	29 B
2019	31	F	21 D	2055	28	C	18 D
2020*	22	ED	12 D	2056*	12	BA	2 D
2021	14	C	4 D	2057	32	G	22 D
2022	27	B	17 D	2058	24	F	14 D
2023	19	A	9 D	2059	9	E	30 B
2024*	10	CF	31 B	2060*	28	DC	18 D
2025	30	E	20 D	2061	20	B	10 D
2026	15	D	5 D	2062	5	A	26 B
2027	7	C	28 B	2063	25	G	15 D
2028*	26	BA	16 D	2064*	16	FE	6 D
2029	11	C	1 D	2065	8	D	29 B
2030	31	F	21 D	2066	21	C	11 D
2031	23	E	13 D	2067	13	B	3 D
2032*	7	DC	28 B	2068*	32	AG	22 D
2033	27	B	17 D	2069	24	F	14 D
2034	19	A	9 D	2070	9	E	30 B
2035	4	G	25 B	2071	29	D	19 D
2036*	23	FE	13 D	2072*	20	CB	10 D
2037	15	D	5 D	2073	5	A	26 B
2038	35	C	25 D	2074	25	G	15 D
2039	20	B	10 D	2075	17	F	7 D



Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoce	Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoce
2076*	29	ED	19 D	2112*	27	CB	17 D
2077	21	C	11 D	2113	12	A	2 D
2078	13	B	3 D	2114	32	G	22 D
2079	33	A	23 D	2115	24	F	14 D
2080*	17	GF	7 D	2116*	8	ED	29 B
2081	9	E	30 B	2117	28	C	18 D
2082	29	D	19 D	2118	20	B	10 D
2083	14	C	4 D	2119	5	A	26 B
2084*	5	BA	26 B	2120*	24	GF	14 D
2085	25	G	15 D	2121	16	E	6 D
2086	10	F	31 B	2122	8	D	29 B
2087	30	E	20 D	2123	21	C	11 D
2088*	21	DC	11 D	2124*	12	BA	2 D
2089	13	B	3 D	2125	32	G	22 D
2090	26	A	16 D	2126	24	F	14 D
2091	18	G	8 D	2127	9	E	30 B
2092*	9	FE	30 B	2128*	28	DC	18 D
2093	22	D	12 D	2129	20	B	10 D
2094	14	C	4 D	2130	5	A	26 B
2095	34	B	24 D	2131	25	G	15 D
2096*	25	AG	15 D	2132*	16	FE	6 D
2097	10	F	31 B	2133	29	D	19 D
2098	30	E	20 D	2134	21	C	11 D
2099	22	D	12 D	2135	13	B	3 D
2100	7	C	28 B	2136*	32	AG	22 D
2101	27	B	17 D	2137	17	F	7 D
2102	19	A	9 D	2138	9	E	30 B
2103	4	G	25 B	2139	29	D	19 D
2104*	23	FE	13 D	2140*	13	CB	3 D
2105	15	D	5 D	2141	5	A	26 B
2106	28	C	18 D	2142	25	G	15 D
2107	20	B	10 D	2143	10	F	31 B
2108*	11	AG	1 D	2144*	29	ED	19 D
2109	31	F	21 D	2145	21	C	11 D
2110	16	E	6 D	2146	13	B	3 D
2111	8	D	29 B	2147	26	A	16 D



Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoce	Rok	Číslo kalendáře	Nedělní písmena	Velikonoce
2148*	17	GF	7 D	2176*	10	GF	31 B
2149	9	E	30 B	2177	30	E	20 D
2150	22	D	12 D	2178	15	D	5 D
2151	14	C	4 D	2179	7	C	28 B
2152*	33	BA	23 D	2180*	26	BA	16 D
2153	25	G	15 D	2181	11	G	1 D
2154	10	F	31 B	2182	31	F	21 D
2155	30	E	20 D	2183	23	E	13 D
2156*	21	DC	11 D	2184*	7	DC	28 B
2157	6	B	27 B	2185	27	B	17 D
2158	26	A	16 D	2186	19	A	9 D
2159	18	C	8 D	2187	4	C	25 B
2160*	2	FE	23 B	2188*	23	FE	13 D
2161	22	D	12 D	2189	15	D	5 D
2162	14	C	4 D	2190	35	C	25 D
2163	34	B	24 D	2191	20	B	10 D
2164*	18	AG	8 D	2192*	11	AG	1 D
2165	10	F	31 B	2193	31	F	21 D
2166	30	E	20 D	2194	16	E	6 D
2167	15	D	5 D	2195	8	ED	29 B
2168*	6	CB	27 B	2196*	27	CB	17 D
2169	26	A	16 D	2197	19	A	9 D
2170	11	G	1 D	2198	4	G	25 B
2171	31	F	21 D	2199	24	F	14 D
2172*	22	ED	12 D	2200	16	E	6 D
2173	14	C	4 D	2201	29	D	19 D
2174	27	B	17 D	2202	21	C	11 D
2175	19	A	9 D	2203	13	B	3 D



## 9.27 Cisiojány

Zde je uveden pouze v českých zemích nejrozšířenější latinský cisioján, cisioján Pražského kostela, resp. cisioján Behaimův, s variantami jeho hlavních redakcí. Aby bylo možno v tomto cisiojánu, podle něhož se v českých zemích nejčastěji datovalo, snáze vyhledat datum, je k němu připojen abecední soupis slabik, zahrnující i slabiky uvede-  
ných variant. Pro přesnou identifikaci jsou v soupisu uvedeny zpravidla také dvě slabiky následující (podobně jako při datování).

Pouze informativně jsou uvedeny neznámější cisiojány české: nejstarší *Oktáva robstva*, dále *Ochráb* a Korandův cisioján *Nové léto*, někdy nazývaný „husitský“. Protože datování podle českých cisiojánů není známo a pravděpodobně se ani nepoužívalo, bylo od soupisů slabik, stejně jako od tabulkové úpravy, u českých cisiojánů upuštěno.

Tabulka byla sestavena podle následujících prací: G. Friedrich, *Rukověť*, s. 128; V. Hrubý, *Úvod*, s. 224–258; K. Doskočil, *Vývoj cisiojánu*; J. Nováková, *Počátky cisiojánu*; táž, *České cisiojány*.

Texty dalších cisiojánů s příslušnými informacemi je možno nalézt v literatuře citované v kapitole 6.2.1.4.3.



## 9.27.1 Latinský cisioján

(cisioján Pražského kostela s variantami příbuzných cisiojánů)



605

	leden	únor	březen	duben	květen	červen	červenec	srpen	září	říjen	listopad	prosinec	
1	Gr	Ber	Mar	A	Phi <sup>15</sup>	Na	Ju	Pr	E	Re	O	De	1
2	u	Put	cu	pel	Sig <sup>16</sup>	Mar	Pro	Serph	g	no	me <sup>17</sup>	cem	2
3	u	Blas	in	in	Cruz	Mar	tes	tes	g	que	No	ber	3
4	Ju	ses	Tras	Am	Flo	ro <sup>18</sup>	Pro	pro <sup>11</sup>	us	fra	tem	Ber	4
5	nos	Ag	la	bro	Got <sup>13</sup>	Bo	rog <sup>8</sup>	On <sup>7</sup>	Sep	ca	ber	la	5
6	E	Doc	u	u	Jo	ni <sup>19</sup>	re(lia) <sup>7</sup>	Se	ha	cu	Le	No	6
7	p	Fe	o <sup>1</sup>	i	han	dat	Wil	Do	ba	Nu	on <sup>16</sup>	co	7
8	u	bru	de	le	Sa	ya	Ku	Co	ben	cu	Qua	Cap	8
9	u	Ap	re	ma <sup>12</sup>	no <sup>14</sup>	Pro	h	Ro	Gu	Da <sup>6</sup>	The	cep	9
10	ven	Scho <sup>1</sup>	re	u	E	mi	Fra	Lau	gon	Ger	Lud <sup>4</sup>	er	10
11	de	la	na	vat	pi	Ba	Be	Ti <sup>24</sup>	Pro	ze	Mu	al	11
12	rat	vo	Ger	io	ne	Co <sup>28</sup>	ne	her	Jo	re	Fra <sup>4</sup>	na	12
13	ox <sup>1</sup>	ca	go	que	er	ro	Mu	Hyp <sup>25</sup>	o <sup>18</sup>	que	Bri	ro	13
14	Fr	va	n	Ti	et	ne	gar	Cruc	Cruc	Cal	ti	li	14
15	la	lent	Loa <sup>3</sup>	bra	Seph	Vj	A	Ne	Ne	Hrd <sup>26</sup>	is	a	15
16	Mar	Ja	Can <sup>9</sup>	ci	Ma	u	pon	o <sup>14</sup>	Lud <sup>8</sup>	Gal	Oth <sup>11</sup>	ur	16
17	An	h	Gen	et	ys	que	Al	o	Le	le	pas	ras	17
18	Pro	con	trud <sup>10</sup>	Ve	us	Mar	Ap	A	ber	Lu	har	ab	18
19	ca	jun	Jo	let	in	Pro	no	g	tr	tas	E	is	19
20	Fab	ge	seph <sup>11</sup>	van	se	us <sup>23</sup>	lis	je	que	Fel <sup>17</sup>	Et <sup>16</sup>	de	20
21	Apr <sup>2</sup>	mar	Be	co	ri	Al	Pro	u	Mat	End	ta	Pro	21
22	Vis	Pr	ne	que	e	De	Mag	Ti	Mu	re	Ce <sup>21</sup>	mas	22
23	em	trian	jun	Ge	ter	cem <sup>27</sup>	Ap	mo	Se	Se	Ce	ro	23
24	Tin <sup>4</sup>	Ma	cu	se	net	Jo	Chri <sup>22</sup>	Ber	u <sup>11</sup>	ve	Cyr <sup>26</sup>	do	24
25	Pau	thi	Ma	Mar	Us	ba <sup>29</sup>	Ja	tho	us	Gre	Co	na	25
26	Po	an	n	e	han	Jo	co	et	y	the <sup>1</sup>	Seph	26	
27	to	in	a	que	in	Dor <sup>24</sup>	be	Da <sup>10</sup>	er	n	Jo	27	
28	bi	de	g	V	pe	Le	que	Vro <sup>3</sup>	Si	n	Pho	28	
29	le	.	pr	u	de	Pr	Sa <sup>30</sup>	Col	ao	su	Tho	29	
30	ku	.	o	u	Cr	Paul <sup>25</sup>	Ab	Ace	ao	zu	the	30	
31	men	.	ve	.	Paul <sup>11</sup>	.	don	Ti	.	Quis	Sil	31	

Variety příbuzných cisiojánů (jsou-li změny v několika po sobě následujících slabkách, jsou uvedeny pod jedním číslem):

<sup>1</sup>ia, <sup>2</sup>oct, <sup>3</sup>Ag, <sup>4</sup>Ti, <sup>5</sup>Sc, <sup>6</sup>u, <sup>7</sup>A-dri-a-Per, <sup>8</sup>o, <sup>9</sup>Cr, <sup>10</sup>Ged-rud, <sup>11</sup>Al-ba; Ab-ba, <sup>12</sup>Fes-tis, <sup>13</sup>Phi, <sup>14</sup>lip, <sup>15</sup>Got-Flo, <sup>16</sup>Ja-ün, <sup>17</sup>Can, <sup>18</sup>ce-He, <sup>19</sup>Vin, <sup>20</sup>Ce, <sup>21</sup>Proth-Ox, <sup>22</sup>san-cti, <sup>23</sup>han, <sup>24</sup>Do, <sup>25</sup>Pau, <sup>26</sup>U-dal, <sup>27</sup>pi, <sup>28</sup>Brax, <sup>29</sup>Cris, <sup>30</sup>Sin, <sup>31</sup>proth, <sup>32</sup>pro-to; pro-tho, <sup>33</sup>Gi; Cyr, <sup>34</sup>Ty, <sup>35</sup>Yp; Ip, <sup>36</sup>ci; pci, <sup>37</sup>Au, <sup>38</sup>Pro-li-que, <sup>39</sup>Eu, <sup>40</sup>per, <sup>41</sup>ci, <sup>42</sup>Sia, <sup>43</sup>Wen, <sup>44</sup>Jer; ger, <sup>45</sup>Dy, <sup>46</sup>Ca-lix; Ka-lix, <sup>47</sup>Vel, <sup>48</sup>nis, <sup>49</sup>Om-ne, <sup>50</sup>Le-o, <sup>51</sup>The-o, <sup>52</sup>Mart-in, <sup>53</sup>Bri-c-i-que, <sup>54</sup>ly, <sup>55</sup>Coe, <sup>56</sup>Cris, <sup>57</sup>Ka-te, <sup>58</sup>Sath, <sup>59</sup>An; Andr.



## 9.27.1.1 Abecední soupis slabik latinského cisiojánu

Pro přesné určení jsou v závorce uvedeny zpravidla dvě následující slabiky. Hvězdička (\*) odkazuje na varianty příbuzných cisiojánů uvedené pod tabulkou. – V datování nejsou rozlišována majuskulní a minuskulní písmena.

### A

a ( <i>A dri a</i> ) <sup>*</sup>	4. březen
A ( <i>A ga pi</i> )	18. srpen
a ( <i>a ge ni</i> )	26. březen
a ( <i>a Per de</i> ) <sup>*</sup>	6. březen
A ( <i>A post Al</i> )	15. červenec
A ( <i>A pril in</i> )	1. duben
a ( <i>a san ctus</i> )	15. prosinec
ab ( <i>Ab ba Be</i> ) <sup>*</sup>	19. březen
ab ( <i>Ab don Pe</i> )	30. červenec
ab ( <i>ab in de</i> )	18. prosinec
Ag ( <i>Ag Dor Fe</i> )	5. únor
Ag ( <i>Ag Vin cen</i> ) <sup>*</sup>	21. leden
Agn ( <i>Agn Vin cen</i> )	21. leden
Al ( <i>Al Ar nol</i> )	17. červenec
Al ( <i>Al ba Be</i> ) <sup>*</sup>	19. březen
Al ( <i>Al de cem</i> ; <i>Al sanc ti</i> )	21. červen
Al ( <i>al ma Lu</i> )	11. prosinec
Am ( <i>Am bro si</i> )	4. duben
am ( <i>am in de</i> )	26. únor
An ( <i>An De cem</i> ) <sup>*</sup>	30. listopad
And ( <i>And De cem</i> )	30. listopad
Andr ( <i>Andr De cem</i> ) <sup>*</sup>	30. listopad
Ant ( <i>Ant Pris ca</i> )	17. leden
ap ( <i>Ap Chris/Cris Ja</i> )	23. červenec
Ap ( <i>Ap Scho/Sco la</i> )	9. únor
Ar ( <i>Ar nol fus</i> )	18. červenec
ar ( <i>ar te que</i> )	11. říjen
at ( <i>at que Ti</i> )	12. duben
Au ( <i>Au Col Auc</i> ) <sup>*</sup>	28. srpen
Auc ( <i>Auc Ti E</i> )	30. srpen
Aug ( <i>Aug Col Auc</i> )	28. srpen

### B

Ba ( <i>ba Be ne</i> ) <sup>*</sup>	20. březen
Ba ( <i>Ba Ci ri</i> ; <i>Ba Ce ri</i> )	11. červen
ba ( <i>ba Ni co</i> )	5. prosinec

ban ( <i>ban in pe</i> )	26. květen
Bar ( <i>Bar ba Ni</i> )	4. prosinec
Bar ( <i>Bar tho lo</i> )	24. srpen
Be ( <i>Be ne jun</i> )	21. březen
Be ( <i>Be ne Mar</i> )	11. červenec
ber ( <i>ber Bar ba</i> )	3. prosinec
bet ( <i>bet Nar Gor</i> )	7. září
ber ( <i>ber te que</i> )	18. září
bi ( <i>bi le lu</i> )	28. leden
bi ( <i>bi que Sim/Sin</i> )	27. červenec
bi ( <i>bi ven di</i> )	9. leden
Bla ( <i>Bla sus Ag</i> )	3. únor
Bo ( <i>Bo ni dat</i> ; <i>Bo Vin dat</i> )	5. červen
Brax ( <i>Brax Mag Ap</i> )	21. červenec
bre ( <i>bre Le on/o</i> )	5. listopad
Bri ( <i>Bri Pur Bla</i> )	1. únor
Bric ( <i>Bric ti/ci us/i</i> )	13. listopad
bro ( <i>bro si i</i> )	5. duben
bru ( <i>bru Ap Scho/Sco</i> )	8. únor
bur ( <i>bur ci et</i> )	15. duben
bur ( <i>bur Hyp/Yp/lp</i> <i>Eus</i> )	12. srpen

### C

Ca viz réz Ka	
ca ( <i>ca Fab Agn</i> )	19. leden
Ca ( <i>Ca lix Gal</i> ) <sup>*</sup>	14. říjen
Ca ( <i>Ca the/te ri</i> )	25. listopad
ca ( <i>ca Va lent</i> )	13. únor
Cal ( <i>Cal Hed Gal</i> )	14. říjen
Can ( <i>Can Nic Mar</i> ) <sup>*</sup>	31. květen
cas ( <i>cas Fel/Vel Und</i> )	19. říjen
cat ( <i>cat oc/oct Fe</i> )	12. leden
ce ( <i>ce A pril</i> )	31. březen
Ce ( <i>Ce Cle Chrys/Cris</i> )	22. listopad
Ce ( <i>Ce ri ni</i> ) <sup>*</sup>	12. červen
cel ( <i>cel le Bo</i> ) <sup>*</sup>	3. červen
cem ( <i>cem ber Bar</i> )	2. prosinec

**cem** (*cem Jo ha;*  
*cem San cti*) 23. červen  
**cen** (*cen Tim/Ti Pau*) 23. leden  
**cep** (*cep et at*) 9. prosinec  
**ces** (*ces Pro cop;*  
*ces U dal*) 3. červenec  
**ci viz též ti**  
**ci** (*ci a san*) 14. prosinec  
**ci** (*ci Crux Nic*) 13. září  
**ci** (*ci et Va*) 16. duben  
**ci** (*ci i que*)\* 14. listopad  
**ci** (*ci o a*)\* 16. srpen  
**ci** (*ci que Vi*) 26. duben  
**Ci** (*Ci ri ni*) 12. červen  
**Ci** (*Ci Ro Lau*)\* 8. srpen  
**Ci** (*Ci si o*) 1. leden  
**Ci** (*ci us et*)\* 24. září  
**Cir viz též Cyr**  
**Cir** (*Cir Ger trud;*  
*Cir Ged rud*)\* 16. březen  
**cis** (*cis cus Mar*) 5. říjen  
**Cle** (*Cle Chrys/Cris Ca*) 23. listopad  
**co** (*co Con cep*) 7. prosinec  
**co** (*co ra tur*) 9. březen  
**Coe** (*Coe Cle*  
*Chrys/Cris*)\* 22. listopad  
**Col** (*Col Auc Ti*) 29. srpen  
**Con** (*Con cep et*) 8. prosinec  
**con** (*con jun ge*) 18. únor  
**cop** (*cop oc/Hus Wil;*  
*cop pi Wil*) 5. červenec  
**Cris** (*Cris Ca the/te*)\* 24. listopad  
**Cris** (*Cris Pan Nic;*  
*Cris Can Nic*) 30. květen  
**Cris** (*Cris Ja co*)\* 24. červenec  
**Cris** (*Cris pi ni/nis*) 25. říjen  
**Crux** (*Crux Nic Lud;*  
*Crux Nic Eu*) 14. září  
**Crux** (*Crux Flor Gor;*  
*Crux Got Flo*) 3. květen  
**Cta** (*cta Ma ri*) 24. březen  
**Cti** (*cti Jo ha/han*)\* 23. červen  
**cti** (*cti que Ge*) 21. duben  
**ctus** (*ctus ab in*) 17. prosinec  
**cus** (*cus Mar cus*) 6. říjen  
**cus** (*cus Di/Dy Ger*) 8. říjen  
**Cy** (*Cy Ro Lau*) 8. srpen  
**Cyr** (*Cyr Ro Lau*)\* 8. srpen

**Cyr** (*Cyr Ger trud;*  
*Cyr Ged rud*) 16. březen

## D

**Da** (*Da Ven Mich;*  
*Da Wen Mich*) 27. září  
**dal** (*dal oc Wil;*  
*dal pi Wil*)\* 5. červenec  
**dat** (*dat jun Pri*) 7. červen  
**De** (*De cem ber*) 1. prosinec  
**De** (*De cem Jo*) 22. červen  
**de** (*de co ra*) 8. březen  
**de** (*de Cris Pan;*  
*de Cris Can*) 29. květen  
**de** (*de Mar ci/ti*) 28. únor  
**de** (*de Tho mas*) 20. prosinec  
**di** (*di cat oc/oct*) 11. leden  
**Di** (*Di Ger ar*) 9. říjen  
**di** (*di um Sep*) 3. září  
**Do** (*Do Cy/Ci Ro*) 7. srpen  
**Do** (*Do Le Pe*)\* 27. červen  
**do** (*do Nat Steph*) 24. prosinec  
**don** (*don Pe Steph*) 31. červenec  
**Dor** (*Dor Fe bru*) 6. únor  
**dor** (*Dor Le Pe*) 27. červen  
**dri** (*dri a Per*)\* 5. březen  
**Dy** (*Dy Ger ar*)\* 9. říjen

## E

**E** (*E gi di*) 1. září  
**E** (*E li/ly sa*) 19. listopad  
**E** (*E pi Nc*) 10. květen  
**E** (*E pi si*) 6. leden  
**E** (*E ras Bo*) 3. červen  
**e** (*e te net*) 22. květen  
**et** (*et al ma*) 10. prosinec  
**et** (*et Da Ven/Wen;*  
*et Sta Ven/Wen*) 26. září  
**et** (*et Soph Ma*) 14. květen  
**et** (*et Va ler*) 17. duben  
**Eu** (*Eu Lam ber/per*)\* 16. září  
**Eus** (*Eus Sum ti/ci/pci*) 14. srpna

## F

**Fab** (*Fab Agn/Ag Vin*) 20. leden  
**Fe** (*Fe bru Ap*) 7. únor  
**Fe** (*Fe li Mar*) 14. leden  
**Fe** (*Fe stis o*) 8. duben



607

9. CHRONOLOGICKÉ TABULKY:  
 POKYNY K PŘEVADĚNÍ DAT



**Fel** (*Fel Und se*)  
**fes** (*fes tis o'*)  
**Flo** (*Flo Jo han'*)  
**Flor** (*Flor Got Jo*)  
**Fra** (*Fra Be ne*)  
**Fra** (*Fra Bric ti*)  
**Fran** (*Fran cis cus*)  
**fus** (*fus Prax/Brax*  
*Mag*)

**G**

**ga** (*ga pi ti*)  
**Gal** (*Gal le Lu*)  
**gar** (*gar A post*)  
**ge** (*ge ni tri*)  
**ge** (*ge tunc pe*)  
**Ge** (*Ge or Mar*)  
**Ged** (*Ged rud Jo'*)  
**Ger** (*Ger ar te*)  
**Ger** (*Ger Re mi'*)  
**Ger** (*Ger trud Jo*)  
**gi** (*gi di um*)  
**go** (*go ri Lon; go ri o*)  
**gon** (*gon Prot Ja;*  
*gon Pro ti*)  
**Gor** (*Gor gon Prot*)  
**Got** (*Got Flo Jo'*)  
**Got** (*Got Jo han*)  
**Gre** (*Gre go ri*)

**H**

**ha** (*ha bet Nat*)  
**ha** (*ha Jo Dor/Do*)  
**hac** (*hac se ri*)  
**han** (*han Jo Dor/Do'*)  
**han** (*han Sta nis;*  
*han la tin*)  
**hec** (*hec E li/ly*)  
**Hed** (*Hed Gal le*)  
**Hier** (*Hier Re mi*)  
**Hus** (*Hus Wil ki*)  
**Hyp** (*Hyp Eus Sum*)

**CH**

**Ch** viz též **C**  
**Chris** (*Chris Ja co*)  
**Chrys** (*Chrys Ca*  
*the/te*)

20. říjen  
 8. duben  
 5. květen  
 4. květen  
 10. červenec  
 12. listopad  
 4. říjen  
 20. červenec

19. srpen  
 16. říjen  
 14. červenec  
 28. březen  
 20. únor  
 23. duben  
 17. březen  
 10. říjen  
 30. září  
 17. březen  
 2. září  
 13. březen  
 10. září  
 9. září  
 4. květen  
 5. květen  
 12. březen

6. září  
 25. červen  
 19. květen  
 25. červen

7. květen  
 18. listopad  
 15. říjen  
 30. září  
 6. červenec  
 13. srpen

24. červenec  
 24. listopad

**I**

**I** viz též **J**  
**i** (*i fes tis; i fe stis*)  
**i** (*i que post'*)  
**ia** (*ia nus e'*)  
**in** (*in Am bro*)  
**in** (*in de Mar*)  
**in** (*in de Tho*)  
**in** (*in hac se*)  
**in** (*in pe de*)  
**Ip** (*Ip Eus Sum'*)

**J**

**Ja** (*Ja ci Crux*)  
**Ja** (*Ja co bi*)  
**Ja** (*Ja nus E*)  
**Jer** (*Jer Re mi'*)  
**Jo** (*Jo Dor/Do Le*)  
**Jo** (*Jo ha/han Jo*)  
**Jo** (*Jo han Sta*)  
**Jo** (*Jo Pu Tho*)  
**Jo** (*Jo seph Be*)  
**Ju** (*Ju li con*)  
**Jul** (*Jul Pro ces*)  
**jun** (*jun cia Ma*)  
**jun** (*jun ge tunc*)  
**jun** (*jun Pri mi*)  
**jus** (*jus in hac*)

**K**

**Ka** viz též **Ca**  
**Ka** (*Ka lix Gal'*)  
**Ka** (*Ka te ri'*)  
**Ki** (*Ki li Fra*)

**L**

**la** (*la sti ca*)  
**la** (*la tin E'*)  
**la** (*la ti o*)  
**Lam** (*Lam ber/per te*)  
**Lau** (*Lau Ti bur*)  
**le** (*le Bo ni'*)  
**le** (*le Lu cas*)  
**le** (*le lu men*)  
**Le** (*Le on/o Qua*)  
**Le** (*Le Pe Paul/Pau*)  
**lent** (*lent Ju li*)

7. duben  
 15. listopad  
 4. leden  
 3. duben  
 27. únor  
 19. prosinec  
 18. květen  
 27. květen  
 13. srpen

12. září  
 25. červenec  
 4. leden  
 30. září  
 26. červen  
 24. červen  
 6. květen  
 27. prosinec  
 19. březen  
 16. únor  
 1. červenec  
 23. březen  
 19. únor  
 8. červen  
 17. květen

14. říjen  
 25. listopad  
 8. červenec

11. únor  
 8. květen  
 5. březen  
 17. září  
 10. srpen  
 4. červen  
 17. říjen  
 29. leden  
 6. listopad  
 28. červen  
 15. únor

<b>ler</b> ( <i>ler san cti</i> )	19. duben	<b>ml</b> ( <i>mi que Fran</i> )	2. říjen
<b>li</b> viz též <b>ly</b>		<b>Mich</b> ( <i>Mich Hier Re;</i> <i>Mich Jer/ger Re</i> )	29. září
<b>li</b> ( <i>li con jun</i> )	17. únor	<b>mne</b> ( <i>mne No vem</i> )	2. listopad
<b>li</b> ( <i>li Fra Be</i> )	9. červenec	<b>mo</b> ( <i>mo Bar tho</i> )	23. srpen
<b>li</b> ( <i>li Mar Ant</i> )	15. leden	<b>mo</b> ( <i>mo do Nat</i> )	23. prosinec
<b>li</b> ( <i>li sa Ce</i> )	20. listopad	<b>mo</b> ( <i>mo nis Quin</i> )	29. říjen
<b>lip</b> ( <i>lip Crux flor</i> )'	2. květen		
<b>lis</b> ( <i>lis Phil/Phi Sig;</i> <i>lis Phil/Phi lip</i> )	30. duben	<b>N</b>	
<b>lix</b> ( <i>lix Gal le</i> )'	15. říjen	<b>na</b> ( <i>na Sat And;</i> <i>Na Sath An/Andr</i> )	28. listopad
<b>lo</b> ( <i>lo Ruf Aug/Au</i> )	26. srpen	<b>Nat</b> ( <i>Nat Gor gon</i> )	8. září
<b>Lon</b> ( <i>Lon Cyr/Cir</i> <i>Ger/Ged</i> )	15. březen	<b>Nat</b> ( <i>Nat Steph Jo</i> )	25. prosinec
<b>Lu</b> ( <i>Lu cas Fel/Vel</i> )	18. říjen	<b>ne</b> ( <i>ne jun cta</i> )	22. březen
<b>lu</b> ( <i>lu men Bri</i> )	30. leden	<b>ne</b> ( <i>ne Mar gar</i> )	12. červenec
<b>Lu</b> ( <i>Lu ci a</i> )	13. prosinec	<b>ne</b> ( <i>ne No vem</i> )'	2. listopad
<b>Lud</b> ( <i>Lud Lam ber/per</i> )	16. září	<b>Ne</b> ( <i>Ne Ser et</i> )	12. květen
<b>Lud</b> ( <i>Lud Mar Fra</i> )	10. listopad	<b>net</b> ( <i>net Ur ban</i> )	24. květen
<b>ly</b> viz též <b>li</b>		<b>Ni</b> ( <i>Ni co Con</i> )	6. prosinec
<b>ly</b> ( <i>ly sa Ce/Coe</i> )'	20. listopad	<b>ni</b> ( <i>ni dat jun</i> )	6. červen
		<b>ni</b> ( <i>ni Si mo</i> )	27. říjen
<b>M</b>		<b>ni</b> ( <i>ni tri ce</i> )	29. březen
<b>Ma</b> ( <i>Ma jus in</i> )	16. květen	<b>ni</b> ( <i>ni Vi ri</i> )	14. červen
<b>ma</b> ( <i>ma Lu ci</i> )	12. prosinec	<b>Nic</b> ( <i>Nic lud/Eu Lam</i> )	15. září
<b>Ma</b> ( <i>Ma ri a</i> )	25. březen	<b>Nic</b> ( <i>Nic Mar E</i> )	1. červen
<b>Ma</b> ( <i>Ma thi am</i> )	24. únor	<b>nis</b> ( <i>nis E pi</i> )	9. květen
<b>Mag</b> ( <i>Mag Ap Chris;</i> <i>Mag Ap Cris</i> )	22. červenec	<b>nis</b> ( <i>nis Qui O</i> )	30. říjen
<b>Mar</b> ( <i>Mar Ant Pris</i> )	16. leden	<b>nis</b> ( <i>nis Si mo</i> )'	27. říjen
<b>Mar</b> ( <i>Mar ci que</i> )	25. duben	<b>no</b> ( <i>no bi le</i> )	27. leden
<b>Mar</b> ( <i>Mar ci us</i> )	1. březen	<b>No</b> ( <i>No vem bre</i> )	3. listopad
<b>Mar</b> ( <i>Mar cus Di;</i> <i>Mar cus Dy</i> )	7. říjen	<b>nol</b> ( <i>nol fus Prax/Brax</i> )	19. červenec
<b>Mar</b> ( <i>Mar E ras;</i> <i>Mar cel le</i> )	2. červen	<b>nus</b> ( <i>nus E pi</i> )	5. leden
<b>Mar</b> ( <i>Mar Fra Bric;</i> <i>Mar tin Bric</i> )	11. listopad	<b>Q</b>	
<b>Mar</b> ( <i>Mar gar A</i> )	13. červenec	<b>O</b> ( <i>O mne No</i> )	1. listopad
<b>Mar</b> ( <i>Mar Pro tas;</i> <i>Mar Proth Os</i> )	18. červen	<b>o</b> ( <i>o Qua The</i> )'	7. listopad
<b>Mas</b> ( <i>mas mo do</i> )	22. prosinec	<b>o</b> ( <i>o Cyr/Cir Ger</i> )'	15. březen
<b>Mat</b> ( <i>Mat Mau ri</i> )	21. září	<b>o</b> ( <i>o Ja/ia nus</i> )	3. leden
<b>Mau</b> ( <i>Mau ri ti;</i> <i>Mau ri ci</i> )	22. září	<b>o</b> ( <i>o vat ar</i> )	10. duben
<b>me</b> ( <i>me Sil</i> )	30. prosinec	<b>o</b> ( <i>o Mar Fra;</i> <i>o Mar tin</i> )'	10. listopad
<b>men</b> ( <i>men Bri Pur</i> )	31. leden	<b>o</b> ( <i>o A ga</i> )	17. srpen
<b>mi</b> ( <i>mi Ba Ci;</i> <i>mi Ba Ce</i> )	10. červen	<b>o</b> ( <i>o de co</i> )	7. březen
		<b>oc</b> ( <i>oc Fe li</i> )	13. leden
		<b>oc</b> ( <i>oc Wil Ki</i> )	6. červenec
		<b>oct</b> ( <i>oct Fe li</i> )'	13. leden
		<b>Om</b> ( <i>Om ne No</i> )'	1. listopad
		<b>on</b> ( <i>on Que The</i> )	7. listopad



or (or Mar ci)	24. duben
Os (Os al de)*	20. červen
Os (Os Six Do)	5. srpen
Oth (Oth post hec)	16. listopad

**P**

Pan (Pan Nic Mar)	31. květen
Pau (Pau Jul Pro)*	30. červen
pau (Pau Po no)	25. leden
Paul (Paul Jul Pro)	30. červen
pci (pci o A)*	16. srpen
pe (pe de Cris)	28. květen
Pe (Pe Paul/Pau Jul)	29. červen
Pe (Pe Steph Steph)	1. srpen
Pe (Pe trum Ma)	22. únor
Per (Per de co)*	7. březen
per (per te que)*	18. září
Phi (Phi Sig Crux; Phi lip Crux)*	1. květen
Phil (Phil Sig/lip Crux)	1. květen
pi (pi Wil Ki)*	6. červenec
Pi (pi ni si; pi nis si)	26. říjen
pi (pi Ne Ser)	11. květen
pi (pi si bi)	7. leden
pi (pi ti Ti)	20. srpen
Po (Po no bi)	26. leden
post (post Al Ar)	16. červenec
post (post hec E)	17. listopad
Prax (Prax Mag Ap)	21. červenec
Pri (Pri mi Ba)	9. červen
Pril (pril in Am)	2. duben
Pris (Pris ca Fab)	18. leden
Pro (Pro ces Pro/U)	2. červenec
Pro (Pro cop oc/pi/Hus)	4. červenec
pro (Pro tas Al)	19. červen
Pro (Pro ti que)*	11. září
pro (pro to/tho Six)*	4. srpen
Prot (Prot Ja ci)	11. září
prot (prot Os Six)	4. srpen
Proth (Proth Os Al)*	19. červen
proth (proth Os Six)*	4. srpen
Pu (Pu Tho me)	28. prosinec
Pur (Pur Bla sus)	2. únor

**Q**

Qua (Qua The Lud/o)	8. listopad
que (que Cal Hed; que Ca lix)	13. říjen

que (que Crux Nic)*	13. září
que (que Fran cis)	3. říjen
que (que Ge or)	22. duben
que (que post hec)*	16. listopad
que (que Mar Pro/Proth)	17. červen
que (que Mat Mau)	20. září
Que (Que Sim/Sin Ab)	28. červenec
que (que Ti bur)	13. duben
que (que Vi ta)	27. duben
Quin (Quin O mne; Quin Om ne)	31. říjen

**R**

Ra (ra rur Gre)	10. březen
ras (ras Bo ni)	4. červen
Re (Re mi que)	1. říjen
ri (ri a ge)	26. březen
ri (ri e te)	21. květen
ri (ri Lon Cyr/Cir; ri o Cyr/Cir)	14. březen
ri (ri na Sa/Sarh)	27. listopad
ri (ri ti/ci us)	23. září
ri (ri ni Vi)	13. červen
Ro (Ro Lau Ti)	9. srpen
rud (rud Jo seph; rud Al ba)*	18. březen
Ruf (Ruf Aug/Au Col)	27. srpen

**S**

sa (sa Ce/Coe Cle)	21. listopad
san (san cri Jo)*	22. červen
san (san cti que)	20. duben
san (san ctus ab)	16. prosinec
Sat (Sar And/An/Andr de)	29. listopad
Sath (Sath And/An/Andr de)*	29. listopad
Sco (Sco la sti)*	10. únor
Se (se ri e)	20. květen
se (se Se ve)	22. říjen
se (Se ve Cris)	23. říjen
Sep (Sep ha ber)	5. září
seph (seph Be ne)	20. březen
Ser (Ser et Soph)	13. květen
Scho (Scho la sti)	10. únor
si (si bi ven)	8. leden
si (si i fe/fes)	6. duben

si (si o Ja/ia)	2. leden
si (Si mo nis)	28. říjen
Sig (Sig Crux Flor)	2. květen
Sil	31. prosinec
Sim (Sim Ab don)	29. červenec
Sin (Sin Ab don)*	29. červenec
Six (Six Do Cy/Ci)	6. srpen
Soph (Soph Ma jus)	15. květen
Sta (Sta nis E)	8. květen
Sta (Sta Ven/Wen Mich)*	27. září
Steph (Steph Jo Pu)	26. prosinec
Steph (Steph prot/proth Os; Steph pro to)	3. srpen
Steph (Steph Steph prot/proth)	2. srpen
sti (sti ca Va)	12. únor
stis (stis o var)	9. duben
Sum (Sum ti/ci/pci o)	15. srpen
sus (sus Ag Dor)	4. únor

**T**

ta (ta lis Phil)	29. duben
tas (tas Al De)	20. červen
te (te net Ur)	23. květen
te (te que Cal)	12. říjen
te (te que Mat)	19. září
te (te ri na)*	26. listopad
the (the ri na)	25. únor
tho (tho lo Ruf)	25. srpen
Tho (Tho mas mo)	21. prosinec
Tho (Tho me Sil)	29. prosinec
tho (tho Six Do)*	5. srpen
ti viz též ci	
Ti (Ti bur ci)	14. duben
Ti (Ti bur Hyp/Yp/Ip)	11. srpen
Ti (Ti E gi)	31. srpen
t (ti o A)	16. srpen
ti (ti o de)	6. březen
Ti (Ti Pau Po)*	24. leden
ti (ti que Crux)*	12. září
ti (ti que Mar)	16. červen
t (ti Ti mo)	21. srpen
t (ti us et)	24. září
t (ti us Oth)	14. listopad
t (ti us Trans)*	2. březen

Ti (Ti mo Bar)	22. srpen
Tim (Tim Pau Po)	24. leden
tin (tin Bric ti)*	12. listopad
tin (tin E pi)*	9. květen
tis (tis o var)*	9. duben
to (to Six Do)*	5. srpen
Trans (Trans la ti)	4. březen
tri (tri ce A)	30. březen
trud (trud Jo seph; trud Al ba)	18. březen
trum (trum Ma thi)	23. únor
tunc (tunc Pe trum)	21. únor
tur (tur Gre go)	11. březen
Ty (Ty bur Hyp/Yp/Ip)*	11. srpen

**U**

U (U dal oc)*	4. červenec
um (um Sep ha)	4. září
Und (Und se Se)	21. říjen
Ur Ur ban in)	25. květen
us (us et Da; us et Sta)	25. září
us (us Oth post)	15. listopad
us (us Trans la)	3. březen

**V**

Va (Va lent Ju)	14. únor
Va (Va ler san)	18. duben
vat (vat ar que)	11. duben
ve (ve Cris pi)	24. říjen
Vel (Vel Und se)*	20. říjen
vem (vem bre Le)	4. listopad
ven (ven di cat)	10. leden
Ven (Ven Mich Hier/Jer/ger)	28. září
Vi (Vi ta lis)	28. duben
Vi (Vi ti que)	15. červen
Vin (Vin cen Tim/Ti)	22. leden
Vin (Vin dat jun)*	6. červen

**W**

Wen (Wen Mich Hier/Jer/ger)*	28. září
Wü (Wü Ki li)	7. červenec

**Y**

Yp (Yp Eus Sum)*	13. srpen
------------------	-----------





## 9.27.2 České cisiojány

### 9.27.2.1 Oktáva rodstva (13. stol.)

Podle J. Novákové, *Počátky českého cisiojánu*, s. 28. (Druhý verš pro červen a téměř celý první verš pro červenec v obou známých rukopisech chybí.)

<i>leden:</i>	Oktáva Rodstva. Svátek svatý prvý, den osmý na službu tajny. Seb. Ag. Vincen. Tim. Pavel byl za tři dni slep.
<i>únor:</i>	Čsti Hrom. Blažej. Agatě v temnicu mči lék apoštol. Buď had živ. Vesna. Dal Petr na Matěje vražu.
<i>březen:</i>	Marce lútého hrózy, sluh <o> věrný Gregorí, zbav ny. Gertrut. Opat Bene. Anjel s Marijů čini viecé.
<i>duben:</i>	Květ zemi, pláči nebu, květ ten dáje slávu Tiburců. Slavný kněz, náš otec Vojtěch. Mark velí kříž nésti.
<i>květen:</i>	Filip. Kříž. Flori. <J>an, stráž knieně, královny nebeské. Zoka měsiecé chce se čstíti Urban. Po něm tři svárky.
<i>červen:</i>	Mučenník boží Vincenci. Po něm Bar. <apoštol.>
<i>červenec:</i>	----- apoštol. Hriešnici čstná Máří. Čstný Jakob, syn Zebedei.
<i>srpen:</i>	Petr tmu. Ščep. nalezen. Podjímá Laurenc othead. Maria juž na nebe děte Bartolo. Hlavu Jan othead.
<i>září:</i>	Ek <idi> zvéfa dojí. Máří porozena. Kříž. Nik. L<u>. Lamberta. Čsti Mat., Mauricia. Praha Ven. Michal.
<i>říjen:</i>	Remea čsti službu s dvěma: Dionys, papa Kalixt. Galla, Luky. Čsti děvic v Kolíně. Boží s Simonem hlas.
<i>listopad:</i>	Vše svatě. Brzo Lenart. Bohu pól Martin dal pláččé. Potom pak Elzabet, Ce., Kliment, Kateřina, vsled Ond.
<i>prosinec:</i>	Tři dierky vzkřiesil Nikolaj. Stojí tvrdo Lucja. Rány božie maká Tomáš. Svaté Rodstvo neděfu vsu čsti!

### 9.27.2.2 Ochtáb dal prvý křest (2. redakce, okolo r. 1320/1340)

Podle K. Doskočila, *Vývoj cisiojánu*, s. 121; opraveno podle J. Novákové, *České cisiojány*, s. 34n.

<i>leden:</i>	Ochtáb dal prvý křest, tu se nám všem stala chvála i čest; Anton a Šeb s Nětů vrtie Pavlem pod boží přetú.
<i>únor:</i>	Již Hrom, Blažej, Hát šli spolkem do školy zpievar; Valentin tu bieše, drže Petr stuol, Macka učešé.
<i>březen:</i>	Do Prahy Vaňka nesú, volajícé Řehofo z lesu; Kedrutě šel Ben orat a Máří šel daru dávat.
<i>duben:</i>	Pravdě ny Ambrož učí, tomuť jest rád svary Tiburcí; všichni lidé chválé Jiřie, Marka i Vitale.





<i>květen:</i>	Filip kříž vyhřebl, Jana v Staňkově oleji pohřebl; máj z fioly vyniká, protoť Urban rád děje lýka.
<i>červen:</i>	Biskup Erazm, Bonifác šla v jahody, a s nima Vitác; ten přišed z vedra kúpe Jana, Burjana, Petra.
<i>červenec:</i>	Června, ty Prokope, puol vyjda, sec sěna Marhoť apoštol; žať chodila Manda, cný Jakub ovoce nám dá.
<i>srpen:</i>	Petr vězí tam, Domin zří, pyče Vavřík, Klara i Maří; čas běše ten nastal, pan Bartholoměj ijal, Jana sfal.
<i>září:</i>	Jilješ oves požal a Maře rod do nebe kříž dal; šel pisat svarý Mat, Mauric msty pie rád; Dam Ven Mich Jer.
<i>říjen:</i>	Jeď v říji, Francišku, tam jal Dionis vlk a lišku; Havel k Luce jel, Uršule pověděl, že Šimon otjel.
<i>listopad:</i>	Vše svate každý vidal, také Lud Mar pět Brikcie let znal; znal jest Bětu slon, Ci, Klimše, Kateřinu znal On.
<i>prosinec:</i>	Žaluje Barbě Mikul, prosinec se na Luciji rozdul; Za pana Tomáše z sěkl rod Stěp Jan Mla Tomě Sil.

### 9.27.2.3 Nové léto (1472)

Podle K. Doskočila, *Vývoj cisiojanu*, s. 150n.; doplněno a opraveno podle J. Novákové, *České cisiojány*, s. 51.

<i>leden:</i>	Nové léto nám křest dalo, mnoho se dobrého stalo; Ant. Pryška, Fab s Anežkú, znám Pavel Janu Zlatému.
<i>únor:</i>	Šel hrom Blažej i Dorora do školy, svarý Vala; čas podletie nastal, Petroň Maréje přijal.
<i>březen:</i>	Za března Václav přivezen a Římě Rehoť pohřben; s Gedrutú puost Beneš měl a Mariji poslán anjel.
<i>duben:</i>	Za dubna s Ambrožem svět ctí, zelenú trávu Tiburci; ptáci zpěvají nám, Jíra, Marek zavítal k nám.
<i>květen:</i>	Phil Zig s křížem, květoň hrá, Stankovi kvietie rozdává; maj od fioly se béše, pan Urban kdež lýka děje.
<i>červen:</i>	Června Eraz Bonifác šli v jahody v lerní čas; Vit když přišel, trápi s vedra též Jana, Buryana, Petra.
<i>červenec:</i>	Července Prokop Hus žat vyšli, bratří se s Machnú rozešli; k stodole vuoz Manda dá, Jakub ovoce vydá.
<i>srpen:</i>	Petroň v žaláři, Sikstus mře před Vavru, přijata Maře; v podzim bude začatý Bartoloměj, Aug. Jan stáry.
<i>září:</i>	Jiljiš voves dokonal, matky Boží rod nám kříž dal; Lidmila, hrozny Matúš bral, mest načíná Vác, Michal.
<i>říjen:</i>	Remiš a Franěk šli vorat, Diviš semen rozsevat; Havel, Lukáš i Uršula topie kamna Šimonova.
<i>listopad:</i>	Všech svarých za listopada, husy Martin Brychtovi dá; z ledu Alžběta má brod, u Kateřiny znám Ond.
<i>prosinec:</i>	Požehnal Báry Mikuláš, prosince v dar Lucí dáš; vepře domácie Tomáš zbil, k nám rod Stěp Jan děti nosil.



# 9.28 Francouzský revoluční kalendář

614

## 9.28.1 Přehled let

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

	I 1792 II 1793 III 1794 V 1796 VI 1797 VII 1798	IV 1795	VIII 1799 IX 1800 X 1801 XI 1802 XIII 1804 XIV 1805	XII 1803					
Vendémiaire Brumaire Frimaire Nivôse*	22. září 22. říjen 21. list. 21. pros.	O L K G	23. září 23. říjen 22. list. 22. pros.	Q P O L	24. září 24. říjen 23. list. 23. pros.	Q P O L	S R Q P	Vendémiaire Brumaire Frimaire Nivôse*	
*J Nivôse přesa- huje podle na- leho počítání do následují- cího roku	I 1793 II 1794 III 1795 V 1797 VI 1798 VII 1799	IV 1796  únor o 29 dních	VIII 1800 IX 1801 X 1802 XI 1803 XIII 1805	XII 1804  únor o 29 dních	*J Nivôse přesa- huje podle na- leho počítání do následují- cího roku				
Pluviose Ventôse Germinal Floréal	20. leden 19. únor 21. březen 20. duben	E H G F	21. leden 20. únor 21. březen 20. duben	G I G F	21. leden 20. únor 22. březen 21. duben	G M L K	L N L K	Pluviose Ventôse Germinal Floréal	
Prairial Messidor Thermidor Fructidor	20. květen 19. červen 19. červenec 18. srpen	E D C B	20. květen 19. červen 19. červenec 18. srpen	E D C B	21. květen 20. červen 20. červenec 19. srpen	G F E C	G F E C	Prairial Messidor Thermidor Fructidor	
	I 1793 II 1794 IV 1796 V 1797 VI 1798	III 1795 VII 1799 6 jours complé- mentaires	VIII 1800 IX 1801 X 1802 XII 1804 XIII 1805	XI 1803  6 jours complé- mentaires					
Jours complément.	17. září	A	17. září	A	18. září	B	18. září	B	Jours complément.

## 9.28.2 Dny v měsíci


**615**
**9. CHRONOLOGICKÉ TABULKY:  
POKYNY K PŘEVADĚNÍ DAT**

Franc. den měsíce	Dny v měsíci podle našeho počítání																	Franc. den měsíce	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	L	M	N	O	P	Q	R		S
1	17	18	19	19	20	20	21	19	20	21	22	20	21	22	23	23	24	24	1
2	18	19	20	20	21	21	22	20	21	22	23	21	22	23	24	24	25	25	2
3	19	20	21	21	22	22	23	21	22	23	24	22	23	24	25	25	26	26	3
4	20	21	22	22	23	23	24	22	23	24	25	23	24	25	26	26	27	27	4
5	21	22	23	23	24	24	25	23	24	25	26	24	25	26	27	27	28	28	5
6	22	23	24	24	25	25	26	24	25	26	27	25	26	27	28	28	29	29	6
7	-	24	25	25	26	26	27	25	26	27	28	26	27	28	29	29	30	30	7
8	-	25	26	26	27	27	28	26	27	28	29	27	28	29	30	30	31	1	8
9	-	26	27	27	28	28	29	27	28	29	30	28	29	30	31	1	2	2	9
10	-	27	28	28	29	29	30	28	29	30	31	1			2	3	3	10	
11	-	28	29	29	30	30	31	1			2			3	4	4	11		
12	-	29	30	30	31	1		2			3			4	5	5	12		
13	-	30	31	1		2		3			4			5	6	6	13		
14	-	31	1		3		4			5			6	7	7	14			
15	-	1	2	3		4			5			6			7	8	8	15	
16	-	2	3	4		5			6			7			8	9	9	16	
17	-	3	4	5		6			7			8			9	10	10	17	
18	-	4	5	6		7			8			9			10	11	11	18	
19	-	5	6	7		8			9			10			11	12	12	19	
20	-	6	7	8		9			10			11			12	13	13	20	
21	-	7	8	9		10			11			12			13	14	14	21	
22	-	8	9	10		11			12			13			14	15	15	22	
23	-	9	10	11		12			13			14			15	16	16	23	
24	-	10	11	12		13			14			15			16	17	17	24	
25	-	11	12	13		14			15			16			17	18	18	25	
26	-	12	13	14		15			16			17			18	19	19	26	
27	-	13	14	15		16			17			18			19	20	20	27	
28	-	14	15	16		17			18			19			20	21	21	28	
29	-	15	16	17		18			19			20			21	22	22	29	
30	-	16	17	18		19			20			21			22	23	23	30	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	
V dolní části tabulky pokračuje následující měsíc!																			



## 9.29 Juliánské datování

616

Podle: J. Brož, V. Voskovec, M. Valouch, *Fyzikální a matematické tabulky*, Praha 1980, s. 194n.

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

L	počet dní $N_1$					l	počet dní $N_2$		měsíc	Počet dní $N_3$ rok	
	0	20	40	60	80		I	II		ob- čejný	pře- stupný
0	1 721 058	28 363	35 668	42 973	50 278	0	0	0	I	0	0
100	57 583	64 889	72 193	79 498	86 803	1	366	365	II	31	31
200	1 794 108	*01 413	*08 718	*16 023	*23 328	2	731	730	III	59	60
300	1 830 633	37 938	45 243	52 548	59 853	3	1 096	1 095	IV	90	91
400	67 158	74 463	81 768	89 073	96 378	4	1 461	1 460	V	120	121
500	1 905 683	10 988	18 293	25 598	32 903	5	1 827	1 826	VI	151	152
600	40 208	47 513	54 818	62 123	69 428	6	2 192	2 191	VII	181	182
700	76 733	84 038	91 343	98 648	*06 953	7	2 557	2 556	VIII	212	213
800	2 013 258	20 563	27 868	35 173	42 478	8	2 922	2 921	IX	243	244
900	49 783	57 088	64 393	71 698	79 003	9	3 288	3 287	X	273	274
1 000	86 308	93 613	*00 918	*08 223	*15 528	10	3 653	3 652	XI	304	305
1 100	2 122 833	30 138	37 443	44 748	52 053	11	4 018	4 017	XII	334	335
1 200	59 358	66 663	73 968	81 273	88 578	12	4 383	4 382			
1 300	95 883	*03 188	*10 493	*17 798	*25 103	13	4 749	4 748			
1 400	2 232 408	39 713	47 018	54 323	61 628	14	5 114	5 113			
1 500	88 933	76 238	83 543	90 848	98 153	15	5 479	5 478			
1 600	2 305 448	12 753	20 058	27 363	34 668	16	5 844	5 843			
1 700	41 973 <sup>1)</sup>	49 277	56 582	63 887	71 192	17	6 210	6 209			
1 800	78 497 <sup>1)</sup>	85 801	93 106	*00 411	*07 716	18	6 575	6 574			
1 900	2 415 021 <sup>1)</sup>	22 325	29 630	36 935	44 240	19	6 940	6 939			
2 000	51 345	58 650	66 155	73 460	80 765						

Od 15. 10. 1582  
do 31. 12. 1599  
je třeba odečíst  
10 dní

<sup>1)</sup> Léta 1700, 1800, 1900 jsou roky obyčejné.

\* = před číslu patří dvojnásobek a) na následujícím řádku.

$N_1$  = počet dnů od počátku juliánské éry do poledne 1. ledna roku L (tj. prvního roku příslušné dvacetileté periody)

$N_2$  = počet dnů od začátku dvacetileté periody do začátku příslušného roku l této periody (v periodách 1700–1719, 1800–1819, 1900–1919 je nutno  $N_2$  zmenšit o L, tj. platí sloupec II)

$N_3$  = počet dnů od počátku roku do prvního dne příslušného měsíce

$N_4$  = počet dnů od počátku měsíce (tj. občanské datum zmenšené o 1)

Juliánské datum JD udává počet dnů od 1. ledna roku 4713 př. n. l. Začíná vždy v poledne světového času (tedy o 12 hodin později než občanské datum). Do roku 1581 n. l. se dny počítají podle juliánského kalendáře, takže každý čtvrtý rok je přestupný. Po provedení gregoriánské reformy (4./15. října 1582) jsou celá století přestupná pouze tehdy, jsou-li beze zbytku dělitelná 400.

Juliánské datum se pomocí tabulky určí jako součet  $JD = N_1 + N_2 + N_3 + N_4$

Jeli určité datum vyjádřeno v juliánské periodě číslem JD, lze podle zbytku Z při dělení JD sedmi stanovit den v týdnu, neboť zbytku Z = 0, 1, 2, ..., 6 přísluší pondělí, úterý, středa, ..., neděle.

# 10. SOUPISY SVĚTSKÝCH A CÍRKEVNÍCH PŘEDSTAVITELŮ VE STŘEDNÍ EVROPĚ



617

10. SOUPISY SVĚTSKÝCH A CÍRKEVNÍCH  
PŘEDSTAVITELŮ VE STŘEDNÍ EVROPĚ

**Soupisy byly sestaveny na základě následujících pramenů a literatury:**

- Annuario pontificio per l'anno..., Città Vaticana  
Bartoš F. M., České dějiny II, 6–8, Praha 1947–1966  
Beumann H., Die Ottonen, <sup>2</sup>Stuttgart–Berlin–Köln 1987  
Die Bischöfe der deutschsprachigen Länder 1785/1803 bis 1945. Ein biographisches Lexikon, hg. von Erwin Gatz, Berlin 1983  
Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches 1448 bis 1648. Ein biographisches Lexikon, hg. v. E. Gatz unter Mitwirkung v. C. Brodtkorb, Berlin 1996  
Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches 1648 bis 1803. Ein biographisches Lexikon, hg. v. E. Gatz unter Mitwirkung v. M. Janker, Berlin 1990  
Boshof E., Die Salier, Stuttgart–Berlin–Köln–Mainz 1987  
Cappelli A., Cronologia, Cronografia e Calendario perpetuo. Dal principio dell'era cristiana ai nostri giorni. Settima edizione riveduta, corretta e ampliata a cura di M. Viganò, Milano 1998  
Czeike F., Historisches Lexikon Wien in 5 Bänden, Wien 1992nn.  
Čechura J., Mikulec J., Stellner F., Lexikon českých panovnických dynastií, Praha 1996  
Dobosz J., Jaskulski J., Jurek T., Kamieński A., Michalski M., Serwański M., Słownik władców polskich, Poznań 1997  
Dola K., Katalog arcybiskupów i biskupów rezydencjonalnych metropolii i diecezji polskich obrządku rzymskokatolickiego do czasów współczesnych, in: Historia kościoła w Polsce, Tom II, Cz. 2, 1918–1945, red. B. Kumor, Z. Obertyński, Poznań–Warszawa 1979, s. 255–303  
Dworzaczek W., Genealogia, Warszawa 1959  
Engels O., Die Staufer, <sup>4</sup>Stuttgart–Berlin–Köln–Mainz 1989  
Eubel K., Hierarchia catholica medii aevi I, 1198–1431, Münster 1898, <sup>2</sup>1913, II. 1431–1503, Münster 1901, III. od 1503 Münster 1923 (V. van Gulik, K. Eubel), IV. (1592–1667), Münster 1935  
Fiala Z., Předhusitské Čechy, <sup>2</sup>Praha 1978  
Fiala Z., Přemyslovské Čechy, <sup>2</sup>Praha 1975  
Friedrich G., Kristen Z., Šebánek J., Dušková S., Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae, 1–5, Praha 1904–1993  
Friedrich G., Rukověť křesťanské chronologie, Praha 1934  
Gams P. B., Series episcoporum ecclesiae catholicae quotquot innotuerunt, Regensburg 1873, Supplement 1885  
Grotfend H., Taschenbuch des deutschen Mittelalters und der Neuzeit, <sup>5</sup>Hannover 1922, Nachdruck Berlin 1984

- Hamann B. (Hg.), Die Habsburger. Ein biographisches Lexikon, Wien 1988; česky: Habsburkové. Životopisná encyklopedie, Praha 1996
- Hrejsa F., Dějiny křesťanství v Československu II–VI, Praha 1947–1950
- Hrubý V., Úvod do archivní teorie i praxe, Praha 1930
- Krieger K.-F., Die Habsburger im Mittelalter. Von Rudolf I. bis Friedrich III., Stuttgart–Berlin–Köln 1994
- Lexikon für Theologie und Kirche, 1–10, Freiburg im Breisgau 1930–1938
- Lexikon für Theologie und Kirche, 1–10 + Register, Freiburg im Breisgau 1957–1967
- Matz K.-J., Wer regierte wann? Regententabellen zur Weltgeschichte. Von den Anfängen bis zur Gegenwart, München 1994
- Müller H., Krieger K. F., Vollrath H., Dějiny Německa, Praha 1995
- Novotný V., Šusta J., Bartoš F. M., Urbánek R., České dějiny I–IV, Praha 1912–1962
- Österreichisches biographisches Lexikon 1815–1950, hg. unter der Leitung v. L. Santifaller, bearb. v. E. Obermayer-Marnach, Wien 1993nn.
- Piastowie. Leksykon biograficzny, red. S. Szczur, K. Ożóg, Kraków 1999
- Pokorný P. R., Biskupové Čech, Moravy a Slezska po roce 1918 a jejich znaky, Ostrava 1992
- Pražští arcibiskupové 1344–1991, in: Pražské arcibiskupství 1344–1994, Praha 1994, s. 295–350
- Quirin H., Einführung in das Studium der mittelalterlichen Geschichte, Braunschweig 1964
- Schieffer R., Die Karolinger, Stuttgart–Berlin–Köln 1992
- Schragl F., Geschichte der Diözese St. Pölten, St. Pölten–Wien 1985
- Smrčková V., Konsistoř podobojí na přelomu 16. a 17. století a její písemnosti, netištěná dipl. práce, FF UK Praha 1973
- Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu, 1–15, Praha 1877–1930
- Szentpétery, I., A Kronológia Kézikönyve. A Chronologia és az Oklevéltani naptár összevont, javított és bővített kiadása, A szerző hagyatékának felhasználásával sajtó alá rendete Gazda I., kiegészítette Érszegi G., Raj T., Szögi L., Budapest 1985
- Tomek V. V., Dějepis města Prahy 1–12, Praha 1892–1901
- Třeštík D., Počátky Přemyslovců, Praha 1981
- Włodarski B., Chronologia polska, Warszawa 1957
- Zimmermann H., Das Papsttum im Mittelalter, Stuttgart 1981

**Studie k důležitým problematice, případně použité prameny, jsou uvedeny v poznámkovém aparátu.**

Údaje týkající se představitelů dalších evropských i mimoevropských států poskytuje především:

- Morby John E., Dynasties of the World. A Chronological and Genealogical Handbook, Oxford–New York 1989
- Truhart P., Regents of Nations. Systematic Chronology of States and Their Political Representatives in Past and Present. A Biographical Reference Book, I–III, München–New York–London–Paris 1984–1988 (kvalita údajů závisí na použitých předlohách)

–, International Directory of Foreign Ministers. 1589–1989, München–New York–London–Paris 1989

Lentz Harris M., Heads of States and Governments. A Worldwide de Encyclopedia of over 2,300 Leaders. 1945 through 1992, Jefferson, North Carolina and London 1992



Soupisy biskupů a arcibiskupů pro období novověku (hlavně druhou polovinu 19. a pro 20. století) zpracoval Pavel R. Pokorný, soupisy rakousko-uherských kabinetů a soupisy vlád České a Československé republiky zpracoval Miloslav Martinek, který rovněž doplnil soupisy představitelů států ve 20. století.

Uspořádání tabulek odpovídá specifickým poměrům doby a země, resp. diecéze, a zjistitelným informacím. Jména jsou uváděna v české podobě, pokud je tato forma běžná.

**Soupisy panovníků jsou sestaveny především s ohledem na data, od nichž panovníci počítali léta panování.**

Pokud panovníci vládli ve více zemích nebo byli korunováni či vztahovali královský nebo císařský titul k některé z dalších zemí, je tato země jmenována v příslušném sloupci u data korunovace.

Soupisy jsou dovedeny do konce roku 2000.

Odsazeně tištěná jsou jména panovníků, kteří nepatří do příslušné dynastie.

Použité zkratky:

ca = circa, přibližně

cf. = potvrzen

cs. = vysvěcen

el. = zvolen

intr. = nastolen

inv. = investován

nom. = jmenován

post. = postulován, vyvolen  
kapitulou

prov. = provize

rez. = rezignoval

tr. = přenesen

† = zemřel



## 10.1 Panovníci a představitelé státu a katolické církve v České republice a v jejích historických zemích

### 10.1.1 Panovníci a přestavitelé státu

#### 10.1.1.1 Panovníci Staré Moravy

jméno	vládl		zemel	poznámka
	od	do		
Mojmír I.	okolo 830 (?)	846	846 (?)	písemné doložení poprvé k r. 833; není zřejmé, zda r. 846 zemřel, nebo zda byl sesazen
Rostislav	srpen 846	květen 870	?	synovec Mojmirů I., v květnu 870 zajat Svatoplukem a poslán východofranskému králi Karlomanovi, v listopadu obviněn z porušení věrnosti, oslepen a uvězněn; zemřel v některém bavorském klášteře
Vláška Engelbalk } markrabě východní	po květnu (?) 870	léto (?) 871	léto (?) 871	správce Moravy dosazení východofranským králem Karlomanem
Svatopluk	květen (?) 870 <sup>1)</sup>	jaro (?) 871		synovec Rostislavův, do r. 870 úřední kníže nitranský; asi na jaře 871 uvězněn, obžalován z porušení věrnosti východofranské říši a uvězněn
Slavomír/Slavomir	krátce jaro/léto (?) 871			příbuzný Svatoplukův, ustaven Moravany po Svatoplukově zajetí; po Svatoplukově návratu mu předal vládu
Svatopluk	léto (?) 871	894	894 (v první polovině roku)	
Mojmír II.	894	906 (?) nebo krátce předtím <sup>2)</sup>	906 (?)	
Svatopluk II. (?) – společně s Mojmírem II. (?) <sup>3)</sup>	894 (?)	898 (?)	?	stať spoluvládce Mojmirů II., nebo úřední kníže nitranský



## POZNÁMKY:

- <sup>11</sup> Postavení Svatoplukova za franské správy není jasné. Fakt, že si po jeho zajetí Morava ustavila nového vládcu (Slavibora), nasvědčuje tomu, že Svatopluk zastával vedoucí postavení, i když možná pod „dohledem“ franských správců, nebo si udržel moc alespoň v části moravského území.
- <sup>12</sup> Pád Mojmirů II. a konec Staré Moravy je nejasný. Skutečnost, že účast Moravanů v bitvě u Bratislavy v roce 907 není zmíněna v žádném z četných pramenů, svědčí o tom, že Morava v té době již neexistovala. Její konec je obvykle kladen do roku 906. V nedávné době vyslovil I. Panic, Ostatní léta Velikých Morav, Katowice 2000, zvl. s. 161–163 a 196n., hypotézu, že velkomoravský stát zanikl v roce 902, Morava však nějaký čas (snad do poloviny 10. století) existovala v omezeném územním rozsahu pod správou Mojmirových synů a pod svrchovaností Maďarů.
- <sup>13</sup> Otázka nástupnictví, případného podílu obou Svatoplukových synů, Mojmirů a Svatopluka, na vládě nebyla dosud spolehlivě rozřešena (prameny hovoří o Svatoplukových synech v plurálu). Obvykle se předpokládá, že Mojmir II. byl ústředním vládcem, zatímco Svatopluk měl úřad v Nitransku. Do roku 898, kdy mezi nimi vypuklo otevřené nepřátelství, však není vytoučena ani společná vláda.

### 10.1.1.2 Knížata a králové čeští

jméno	naroz.	vlád. od (přijal)	koncovka	srstn. období	trvání	poznámka
<b>PŘEDMYSLOVCI</b>						
Bolhoj <sup>11</sup>	852–853 (?)	po 867–868 (?)			před 890 (888–889 ?) <sup>12</sup>	
Svatopluk Monemský		před 890 <sup>12</sup>			894	
Spyrtiliev I.	875 (?)	894 (?)			905/915 <sup>13</sup>	
Vratislav I.	888 (?)	905/915 <sup>13</sup>			13. února 921	po Vratislavově smrti poražená vláda kněžny Drahobny
Václav I.	907 (?)	922/924 <sup>11</sup>			28. září 929/935 <sup>13</sup>	
Boleslav I.	?	28. září 929/935 <sup>11</sup>			15. července 967/972 <sup>11</sup>	
Boleslav II.	?	po 15. červenci 967/972		7. února 999		
Boleslav III.	?	po 7. únoru 999		po dobu 1002		seznen (Zvěstí)
Vladislav	?	po dobu 1002			zač. roku 1003	přijal Čechy v líce od Jindřicha II. v listopadu 1002 <sup>14</sup>



622

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

jméno	narozen	václav od (přijal)	korunován	sesazen, abdikoval	zemřel	poznámka
Jaromír	?	zač. roku 1003		koniec ledna/ zač. února 1003		sesazen (třetím)
Bolislav II.	?	koniec ledna/ zač. února 1003		hlazen (?) 1003	1037	sesazen podrobně
Bolislav Otob- řiv Přemovc		hlazen (?) 1003		zač. led. až 1004	17. června 1025	kašp. od 1025 král poľský, sesazen
Jaromír	?	před 8. zář. 1004		12. dubna 1012		asi 8. zář. 1004 přijal od Jindřicha II. Čechy v líno; 12. dubna 1012 hlazen (řádu a vyhazen ze země, v zář. začal Jindřichem II.
Oldřich	?	12. dubna 1012		podzim 1013		v zář. 1012 snad obd- řel Čechy v líno od Jindřicha II. <sup>11</sup> ; sesazen, poslána do vyhnanství v říj.
Břetislav I.	před pod- zimem 1002 <sup>12</sup>	podzim 1033		14. dubna 1034		zastupoval otcu
Jaromír		14. dubna 1034		kašp. po 14. dubna 1034	4. listopadu 1035	spoluvládce Oldřichův, sesazen po třetí (na- pen a umřel v lýt.)
Oldřich		14. dubna 1034			9. listopadu 1034	spoluvládce Jaromíra <sup>11</sup>
Jaromír		kašp. po 9. lis- topadu 1034		zač. r. 1035		abdikoval ve prospěch Břetislava I.
Břetislav I.		zač. r. 1035 <sup>13</sup>			31. ledna 1055	v polovině října (104) obd- řel přibližně Jindřichem II.
Spyšský II.	1031	po 10. lednu 1055			28. ledna 1061	zač. hlazen 1055 snad povrazen Jindřichem III. <sup>14</sup>
Vratislav II.	?	po 28. lednu 1061	20. dubna 1065/ 15. června 1066 <sup>15</sup>		14. ledna 1092	
Konrád I. Brabantský	?	20. ledna 1092			6. zář. 1092	
Břetislav II.	?	14. zář. 1092			22. prosince 1100	
Bořivoj II.	okolo 1064 <sup>16</sup>	25. prosince 1100		před 34. květnem 1107		po Velikonočních 1098 obd- řel Čechy v líno od Jindř- cha IV., sesazen



jméno	uznan	věk od: (přijal)	konsekce	rezum. abbátovi	zemřel	poznámka
Sveopluk	?	14. května 1107			21. září 1109	
Vladislav I.	?	konec (26-?) září 1109 <sup>MI</sup>		24. prosince 1109		sestane
Bolvoj II.		24. prosince 1109		zač. ledna 1110		sestane podruhé
Vladislav I.		ledna 1110		prosinec 1117 (?)		dosazen Jindřichem V.; předal vládu Bolvoji - spokojil <sup>MI</sup>
Bolvoj II. (?)		prosinec 1117		16. srpna 1120	2. <sup>MI</sup> února 1124	spokojil se Vladislavem V.; sestane poštěl
Vladislav I.		16. srpna 1120			12. dubna 1125	
Soběslav I.	?	16. dubna 1125			14. února 1140	po 18. únoru 1126 přijal Čechy v léno od Lothara III.
Vladislav II.	?	17. února 1140	11. ledna 1158	konec roku 1172	18. ledna 1174	na počátku dubna 1140 přijal Čechy v léno od Kon- ráda II.; vzdal se mláde ve prosopěk syna Frdricha
Fředřich (Bořilich)	?	konec rku 1172		září 1173		sestane (dvakrát)
Soběslav II.	1128 (?)	září 1173		prosinec (?) 1178	29. ledna 1180	v září 1173 udělal Frdrich I. Čechy v léno mladšímu bratru Gšřilichovi, který postoupil Soběslavu II.; vypuzen
Fředřich (Bořilich)		prosinec (?) 1178		červenec/ srpen 1182		v červnu 1178 přijal Čechy v léno od Frdricha I.; vypuzen
Konrád II. Otta	po 1134 <sup>MI</sup>	červenec-srpen 1182		konec září 1182		sestane
Fředřich (Bořilich)		konec září 1182			25. března 1189	
Konrád II. Otta		po 25. březnu 1189			9. září 1191	v březnu 1189 přijal Čechy v léno od Frdricha I.
Václav (II.)	1137	září-lipen 1191		zář. roku 1192	po 1192 (?)	sestane, zemřel v zajetí v Mělně
Přemysl Otakar I.	okolo 1155	zář. roku 1192 <sup>MI</sup>		květen před 25. prosince 1193		sestane Jindřichem VI. v červnu 1193
Jindřich Břetislav	?	prosinec 1193			15. června 1197	Jindřich VI. ne udělal Če- chy v léno v červnu 1193; bojovník prabýl od 1182



jméno	narozen	vládl od (přítel)	korunován	sesazen, zbl. konal	zemřel	poznámka
Vladislav Jindřich	?	22 června 1197		6 prosince 1197	12 srpna 1222	vzdal se trůnu, markrabě moravský 6. prosince 1197
Przemysl Otakar I.		6 prosince 1197	8 září/zářek října 1198, 24 srpna 1200 <sup>71)</sup>		15. prosince 1230	léta panování počta od roku 1198
Václav I.	1205	po 15. prosinci 1230	6. února 1228		22 září 1253	1216 zmlou s biskupem Plněným, 1238 zmlou s králem
Przemysl Otakar II.	1233	17. října 1253	25. prosince 1261		26 srpna 1278	markrabě moravský 1247, zmlou s králem 31. 7. 1247, sv. voda rakouský 23. 11. 1251
Václav II.	27 září 1271	24 května 1283	2. června 1297		21 června 1305	od října 1278 do května 1283 poručnická vláda Oty V. Douchého, manžel bratří (1. 23. 7. 1298), Václav II. králem polským od konce srpna nebo zač. září 1300
Václav III.	6 října 1289	21 června 1305			4 srpna 1306	král uherský 27. 8. 1301-1305; léta panování počta od nastoupení
Jindřich Korutanský	1265	zářek/září 1306		října 1306		vypověz (důrazně); léta panování počta od volby
Rudolf I. Habsburský	okolo 1282	16 října 1306 <sup>72)</sup>			5. 14. <sup>71)</sup> července 1307	vévoda rakouský (Rudolf III.), léta panování počta od volby
Jindřich Korutanský		15. srpna 1307		3. prosince 1310	4. dubna 1335	vypověz
<b>LUXEMBURGOVÉ</b>						
Jan	10. srpna 1296	3. prosince 1310	7. prosince 1311		26 srpna 1346	
Karel (IV.)	14. května 1316	26. srpna 1346	2. září 1347		29. listopadu 1378	markrabě mor. lidem 1234; král český 11. 7. 1346; císař 5. 4. 1355; léta panování v Čechách počta od Janovy smrti; léta císařství od Mešské křižácké 1355
Václav IV.	26. února 1361	30. listopadu 1378	15. června 1363		16. srpna 1419	král český 6. 7. 1376; sesazen 20. 8. 1400
Zikmund	14. února 1368	16. srpna 1419/14. srpna 1435	28. července 1420		9. prosince 1437	král uherský 31. 3. 1387; král český 20. 9. 1410; císař 31. 5. 1433; po smrti Václava IV. nastoupil v Čechách přímý, dostal k tomu až po



jméno	narození	středí od: (přijal)	konaním	střezem, středil	ze stáří	poznámka
<b>Aldrich I. Habsburský</b>	30 srpna 1397	26 prosince 1437 <sup>21)</sup>	29 června 1438		27. října 1439	přehledných a rukověť 5. 6.-5. 7. 1436  věnoval rakoušský král Urban IV. 1. 1. 1438, král římský 18. 3. 1438, též pasovník v Čechách počátkem srpna ledna 1438  24. dubna 1452 evanj. zprávy zpráva ze správy Jilho z Poděbrad
<b>Ladislav Polský</b>	22. února 1440	1. března 1453 <sup>21)</sup>	28. října 1453		23. listopadu 1457	král uherský 21. 4. 1440; Ladislav se stal králem na podzim 1457, do té doby zeměpisný správce Jil z Poděbrad
<b>Jiří z Poděbrad</b>	23. dubna 1420	2. března 1458	7. května 1458		22. března 1471	1452-1457 zeměpisný správce
<b>Maryál Huzar- di (Korvák)</b>	1440	3. května 1469			6. dubna 1490	král uherský 24. 1. 1458; za Frída krále zvolen kancléřem opozice <sup>21)</sup>
<b>JAGELLONCI</b>						
<b>Vladislav II.</b>	1456	27. května 1471	22. srpna 1471		13. března 1516	král uherský 15. 7. 1490
<b>Ladislav</b>	1. července 1506	13. března 1516	11. března 1509		29. srpna 1526	král uherský 13. 3. 1516; též pasovník počátkem Vladislavovy smrti
<b>HABSBURKOVÉ</b>						
<b>Ferdinand I.</b>	10. března 1503	23. října 1526	24. února 1527		25. července 1564	král uherský 16. 12. 1526; král římský 5. 1. 1531, císař 24. 2. 1556, též pasovník počátkem války
<b>Maximilián<sup>20)</sup></b>	31. července 1527	19. února 1549 <sup>21)</sup>	20. září 1562		12. října 1576	král uherský 8. 9. 1563; král římský 24. 11. 1562; též pasovník počátkem války přelom 19. 2. 1549
<b>Rudolf II.</b>	18. července 1552	12. října 1576	22. září 1575	20. května <sup>20)</sup> 1611	20. ledna 1612	král uherský 25. 9. 1572; král římský 27. 10. 1575, cí- sař 12. 10. 1576; středil
<b>Matyáš</b>	24. února 1557	23. května 1611	23. května 1611		20. března 1619	25. 6. 1608 přijal za „Johanna“ českého krále; středil ve vědeckých zemích; král uherský 26. 6. 1608; císař římský 13. 6. 1612



jméno	narození	stáhl od (příslu)	korunován	sesazen, abdikoval	zemřel	poslední
Ferdinand II.	9 července 1578	20 března 1619 <sup>21</sup>	29 června 1617	26 srpna 1619		zvolen 9. 6. 1617, vlády se ujal po Maryškové smrti; 1619 byl sesazen, král švédský 1. 7. 1618, zvolení císař (světský) 28. 8. 1619
Fřídřich Falcký	16 srpna 1596	26 srpna 1619	4 listopadu 1619	8 listopadu 1620	29. listopadu 1632	vypuzen
Ferdinand II.		8 listopadu 1620			15. února 1637	
Ferdinand III.	13. července 1608	15 února 1637	26. listopadu 1627		2. dubna 1657	král švédský 8. 12. 1625, řevský 22. 12. 1636, císař 15. 2. 1637
Ferdinand IV.	8. září 1623		5 srpna 1646		9. července 1654	král švédský 16. 6. 1647; král římský 24. 5. 1653; vlády se neujal, zemřel dříve ve vězení jako předseda úřadu
Leopold I.	9 června 1640	2. dubna 1657	14. září 1656		5. března 1705	král švédský 27. 6. 1655; zvolení císař římský 18. 7. 1658
Josef I.	26. července 1678	5. března 1705			17. dubna 1711	král švédský 9. 12. 1687; král římský 24. 1. 1690, císař 5. 5. 1705
Karel VI.	1. října 1685	17. dubna 1711	5. září 1723		20. října 1740	král švédský 22. 5. 1712, zvolení císař římský 12. 10. 1711
Marie Terezie	13. března 1711	20. října 1740	12. března 1743		29. listopadu 1780	královna švédská 25. 6. 1741
<b>DYNASTIE HABSBUŘSKO-LOTŘIŇSKÁ</b>						
Josef II.	13. března 1741	29. listopadu 1780			20. února 1790	král švédský 20. 11. 1780; král římský 27. 3. 1764, císař 18. 8. 1765
Leopold II.	5. března 1747	20. února 1790	6. září 1791		1. března 1792	král švédský března 1790, císař římský 30. 9. 1790
Franzisk II.	12. února 1764	1. března 1792	9. srpna 1792		2. března 1835	král římský 5. 7. 1792-6. 8. 1806, král švédský 1. 3. 1792; císař rakouský 11. 8. 1804
Ferdinand V.	19. dubna 1793	2. března 1835	7. září 1836	2. prosince 1848	29. června 1875	císař rakouský; král švedský, vrátil se vlády se prospekty synovce Františka Josefa I.



jméno	narozne	vlád od: (přijal)	korunováno	sesazen, abdicoval	zemřel	poznámka
Pravětick Jozef I.	18 srpna 1830	2. prosince 1848			21. listopadu 1916	císař rakouský; král uherský
Karel	17. srpna 1887	21. listopadu 1916		11. listopadu 1918 se stal s Karlem vládnoucími zvláště některými zeměmi	1. dubna 1922	císař rakouský; král uherský
Den 14. listopadu 1918 byl na území jejího Nástupce zhraněného (rakousko-uherského) Habsburkovi prohlášen za sesazený a úřad a byla vyhlášena republika. <sup>109</sup>						

Nemluvíme o Jozefu I. (1830–1916), který vládl od 18. srpna 1848 do 21. listopadu 1916. Od Jozefa I. počal prarodič od skutečného nastoupení vlády po smrti nebo přechodu.

## POZNÁMKY:

- <sup>11</sup> Data týkající se prvních českých knížat (do smrti knížete Václava) podávám věrně podle D. Třeštíka, *Počátky*, s přihlédnutím k V. Novotnému, *ČD I,1*. Vzhledem k téměř naprosté absenci dochovaných pramenů jsou tyto údaje pouze relativní.
- <sup>12</sup> Srv. V. Novotný, *ČD I,1*, s. 406, pozn. 1. D. Třeštík, *Počátky*, s. 87 datuje 888/889.
- <sup>13</sup> Svatopluk se ujal přímé vlády v Čechách nejspíše po Bořivojově smrti.
- <sup>14</sup> Trv. Letopisy české uvádějí mylně rok 805 (omyl vznikl asi vynecháním jednoho C v římské číslici), jiné prameny (Auctuarium Mellicense, Beneš Minorita) rok 915. V. Novotný, *ČD I,1*, s. 446, zvl. pozn. 4, přijímá rok 905; D. Třeštík, *Počátky*, s. 94, rok 915.
- <sup>15</sup> Srv. V. Novotný, *ČD I,1*, s. 459. D. Třeštík, *Počátky*, s. 94, klade Václavovo uchopení vlády mezi léta 922 a 925.
- <sup>16</sup> Spolehlivé je doloženo denní datum, k roku Václavova zavraždění, srv. V. Novotný, *ČD I,1*, s. 475n., pozn. 4; nověji Z. Fiala, *Dva kritické příspěvky ke starým dějinám českým*, *SbH 9*, 1962, s. 5–65. Srv. též D. Třeštík, *Počátky*, s. 94.
- <sup>17</sup> Srv. V. Novotný, *ČD I,1*, s. 576 a pozn. 2.
- <sup>18</sup> Srv. tamtéž, s. 674.
- <sup>19</sup> Podle Dětmar Merseburského, *Die Chronik des Bischofs Thiemar von Merseburg und ihre Korveier Überarbeitung*, hg. v. R. Holtzmann, MGH SRG NS 9, Berlin 1956, VII,23, s. 182, přijal Oldřich Čechy „darem a zadarmo“. Srv. též Z. Fiala, *Vzťah českého státu k německé říši do počátku 13. století (Podle kritiky pramenů)*, *Sborník historický 6*, 1959, s. 60n.
- <sup>20</sup> Srv. B. Krzemienska, *Břetislav I.*, Praha 1986, s. 104.
- <sup>21</sup> Srv. tamtéž, s. 153.
- <sup>22</sup> Srv. tamtéž, s. 161.
- <sup>23</sup> K oedže případného potvrzení a přijetí léna srv. V. Novotný, *ČD I,2*, s. 81 a pozn. 1; poněkud nadnesenou zprávu *Annales Altahenses* malores zpochybnul Z. Fiala, *Vzťah*, s. 62 a pozn. 37.
- <sup>24</sup> 20. dubna 1085 byl Vladislav korunován v Mohuči, 15. června 1086 v Praze. Srv. V. Novotný, *ČD I,2*, s. 246nn., zvl. pozn. 2; R. Nový, *Královská korunovace Vratislava II.*, *Numericko-číselný listy 43*, 1988, s. 129–144, zvl. s. 142.
- <sup>25</sup> Srv. V. Novotný, *ČD I,2*, s. 233.
- <sup>26</sup> Nastolení Vladislava I. datuje Kosmas (III,28, s. 197) *sole morante in nona parte Libre*, což podle kalendářů 12. století odpovídá 25. září, podle moderních výpočtů 24. září. Vzhledem k časovému souvislostem však k němu mohlo dojít nejdříve 26. září, spíše o několik dnů později. K darování srv. P. Zaoral, *O darování*, s. 41.
- <sup>27</sup> Tak alespoň lze nejspíše interpretovat Kosmovo tvrzení, že Bořivoj po převzetí vlády



... eratque fratri suo licet iuniori in omnibus obediens et semper honore eum preveniens nihil sine suo consilio gessit (srv. Kosmas III,43, s. 218). K darování srv. V. Novotný, *ČD* I,2, s. 525n., pozn. 1.

- <sup>191</sup> Srv. Kosmas III,54, s. 227 a pozn. 3. Některé prameny uvádějí datum 1. února, podle V. Novotného, *ČD* I,2, s. 532, mylně.
- <sup>192</sup> Srv. J. Žemlička, *K osobnosti knížete Konráda II. Ory*, in: *Český stát na přelomu 12. a 13. století*, Opava 1993, s. 18.
- <sup>201</sup> Srv. V. Novotný, *ČD* I,2, s. 1128n., pozn. 1.
- <sup>211</sup> V září 1198 povýšil Přemysla na krále římský král Filip (příslušné privilegium bylo vydáno nejspíše 8. září) a pravděpodobně začátkem října byl korunován v Boppardu (srv. V. Novotný, *ČD* I,3, s. 228 a pozn. 2); 24. srpna 1203 byl potom v Otově táboře před Merseburkem korunován papežským legátem. Srv. V. Novotný, *ČD* I,2, s. 256; J. Žemlička, *Přemysl Otakar I.*, Praha 1990, s. 95.
- <sup>223</sup> K daru volby Rudolfa I. Habsburského srv. J. Šusta, *ČD* II,1, s. 704, pozn. 1. Rudolf zemřel v noci ze 3. na 4. července.
- <sup>231</sup> Albrecht Habsburský byl na sněmovní schůzi 26. prosince 1437 zvolen prorakouskou stranou v Čechách, volba byla oznámena 30. prosince (srv. R. Urbánek, *ČD* III,1, s. 265–270). Do Prahy však přijel až 8. června 1438, neboť se stavové dříve nedohodili na jeho přijetí.
- <sup>241</sup> Nároky (čtyřletého) Ladislava Pohrobka na český trůn uznal zemský sněm 31. ledna 1444. 1. května 1453 vydal Ladislav list, jímž vyhověl žádostem českých stavů, 24. října 1453 přijel do Prahy.
- <sup>251</sup> Matyáš Korvín dobyl pouze Moravu, Slezsko a Lužici, v Čechách se neprosadil ani po Jiřkově smrti. Olomouckou smlouvou 1478 se vzájemně uznali s Vladislavem II. Jagellonským a rozdělili si vládu podle skutečného stavu (Vladislav vládl v Čechách, Matyáš ve vedlejších zemích). Po Matyášově smrti měly být vedlejší země vráceny České koruně za 40 000 uherských zlatých.
- <sup>261</sup> Habsburkové byli od Maxmiliána korunováni za života svého předchůdce. Tím se stávali titulárními králi, ale podle korunovačního reversu nemohli vládnout. Vlády se ujímali, když zemřel předchůdce.
- <sup>271</sup> Srv. *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu*, II, 1546–1557, Praha 1880, č. 206, s. 578.
- <sup>281</sup> Rudolf II. byl vyzván k abdikaci českými stavy 12. dubna 1611, příslušný dokument však podepsal až v den Matyášovy korunovace 23. května 1611. Srv. J. Janáček, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 1987, s. 491n.
- <sup>291</sup> Titulárně byl Ferdinand II. českým králem od korunovace v roce 1617. Po Matyášově smrti však nebyl v Čechách uznán. Fakticky se ujal vlády až po birvě na Bílé hoře v roce 1620.
- <sup>301</sup> Srv. F. Soukup, *28. říjen 1918. Předpoklady a vývoj našeho odboje domácího v Československé revoluci za státní samostatnost národa*, Praha 1928, II, s. 1123.

### 10.1.1.3 Prezidenti Československé republiky

jméno	zvolen	abdikoval, ukončil činnost	zemřel	poznámka
Tomáš Garrigue Masaryk	14. listopadu 1918	14. prosince 1935		abdikoval
Edvard Beneš	18. prosince 1935	6. října 1938		abdikoval; 9. 7. 1940 vyvozlil v Londýně exilovou vládu a ujal se v ní funkce prezidenta republiky;





jméno	zvolen	abdikoval, ukončil činnost	zemřel	poznámka
Emil Hácha	30. listopadu 1938	15. března 1939		setrval v ní v osvobozeném Československu do 7. 6. 1948
Klement Gottwald	14. června 1948		14. března 1953	funkce prezidenta zanikla v souvislosti s vyhlášením Protektorátu Čechy a Morava
Antonín Zápotocký	21. března 1953		13. listopadu 1957	
Antonín Novotný	19. listopadu 1957	28. března 1968		
Ludvík Svoboda	30. března 1968	29. května 1975		činnost ukončena zákonem z 29. 5. 1975
Gustáv Husák	29. května 1975	10. prosince 1989		abdikoval
Václav Havel	29. prosince 1989	20. července 1992		abdikoval
Jan Stráský, <i>předseda vlády</i>				zastával některé pravomoci prezidenta do 31. 12. 1992, kdy Česká a slovenská federativní republika zanikla

#### 10.1.1.4 Státní prezident Protektorátu Čechy a Morava

jméno	nastoupil	rezignoval	zemřel	poznámka
Emil Hácha	16. března 1939	5. května 1945	27. června 1945	státní prezident

#### 10.1.1.5 Prezident Slovenského státu (republiky)

jméno	zvolen	rezignoval	zemřel	poznámka
Jozef Tiso	26. října 1939	3. dubna 1945	18. dubna 1947	prezident



## 10.1.1.6 Prezident České republiky

jméno	zvolen	nastoupil úřad
Václav Havel	26. ledna 1993	2. února 1993

## 10.1.1.7 České kněžny a královny

jméno	manžel	narození	zasnoubena	prována	korunována	zemřela	poznámka
Lucieba ze Plevna	Boleslav	okolo 660 <sup>(1)</sup>	?	674-675		15. září 929	
?	Spyšský	?	?	?		?	
Drahomíra ze Slezska	Vratislav I.	?	?	asi 906		po 929-935	
Dagota (?) <sup>1)</sup>	Boleslav I.	?	?	?		?	
Emma (Kostant), Kuzka 1) <sup>2)</sup>	Boleslav II.	?	?	asi 969 <sup>(1)</sup>		1005/1006	svatá dívka manželka
Božmilda, dcera člověka zvaného Luce Dobronína	Boleslav Chrabry	?		988-990		1017	3 manželka
?	Oldřich						první zmi. datum svátosti a úmrtí první Oldřichovy manželky není známo
Bolesla	.-.	?		před pod- mírem 1002		1052	2 manželka
Justa (Zita) ze Schweinfurtu	Měřstev I.	před 1003		?		2. srpna 1058	
Hiláda (Ida) Wenzelská	Spyšský II.	?		?		?	
?	Vratislav II.	?		?		ca 1055/56	1. manželka
Adelgys Uherská	.-.	okolo 1040		ca 1056/ 1057		27. ledna 1062	2. manželka
Strana Polská	.-.	asi 1044 a 1048, spíše 1046-1048		konec roku 1063	15. června 1086	1. srpna 1126	3. manželka
Wizyta (z Taug- laga?)	Konrad Brněnský	?		?		?	



jméno	střední	naroz. na	zuzoc/bena	provdita	koranovita	travila	pozitrka
Lutgarde (Lutbars) a Bogusa	Brictlav II	okolo 1075		okoli 1094		21. prosace ncandného roku	
Heryck (Gerytra) Babenberki	Bohvoj II	?		18. října 1100		13. července 1142	
Kichem (Kichem) a Beza	Vladislav I.	?		?	(před 1100)	27. sah 1125	
Adrya Uberski	Soběslav I	1105/1107		okolo 1123		15. okli 1140	
Gerruda Baben- berki	Vladislav II	?		okolo 1140		4. srpna 1150	1. marcbika
Judis Doryski	..	?		1152 <sup>6</sup>		9. okli nezna mno roku (po 1174)	2. marcbika, od 1158 kálkovou
Albřita Uberski	Fedrich			1147		12. ledna, snad 1190	
Albřita (Dřik) Polak	Soběslav II	okolo 1152		1173/1174		2. dubna 1209	2. marcbik, Konrad Doišo- kclarký (sn 1190, 1 6. 5. 1210)
Halka a Witalo- bocku	Konrad Ota			před 1176		po 1214	
Hedvika <sup>12</sup>	Vladislav Jedřich	?		?		neznamného data po 27. dubna 1218	
Adřita Měšcká	Přemysl Otakar I	?		asi 1178 <sup>6</sup>		2. února 1211	1. marcbika; rozvedena as v první pololetí mlá 1199 <sup>6</sup>
Konstantie Uberski	..	okolo 1180		as v pololetí roku 1199 <sup>6</sup>		1240, as 6. prosince <sup>6</sup>	2. marcbika
Kamila Švedská	Václav I.	okolo 1200	list / pros. 1207	1228	6. února 1228	13. okli 1240	
Marbta Baben- berki	Přemysl Otakar II	okolo 1200		1252		2. října 1263 <sup>6</sup>	1. marcbika; rozvedena 1261; 1. marcbik, Jedřich VI, král Hm. (1 12. 2. 1240)
Bertram Halcká	..	okolo 1246		25. října 1261	25. prosace 1261	9. okli 1265	2. marcbika; 2. marcbik Záviš s Falkenberga (2. 6. 1284)
Gum (Alba) Habsburki	Václav II.	13. března 1271	1279	4. července 1287	2. února 1297	18. června 1297	1. marcbika



prince	manžel	narození	uznání	prohlášení	koronace	země	poslední
Bylka-Alžběta (EMŠA, Rajčůva) Polská	Václav II.	1 září 1288	před 25. červenem 1300	26 května 1303	26 května 1303 <sup>1)</sup>	19 října 1335	2 manželé: 2 manželé: Rudolf I. Habsburský
Václav-Alžběta <sup>1)</sup> Těšínská	Václav III.	okolo 1291		5 října 1305		21. září 1317	2 manželé: Petr z Rožmberka (1306)
Ana Přemyslovna	Jedliha Korvantský	15 října 1290		13. února 1306		3 září 1313	dcera Václava II.
Bylka-Alžběta	Rudolf I. Habsburský			16 října 1306			1 manželka: Rudolfa Habsb. - Marka Francouz- ská (1305)
Alžběta (EMŠA) Přemyslovna	Jen Lucina berský	20 ledna 1292		1 září 1310	7 února 1311	28 září 1330	dcera Václava II. 1 manželka
Beatrix Bourbonská	..	?		prosinec 1334	18 května 1337	23 prosince 1343	2 manželka
Blanka z Valois	Karel IV.	1336	15 května 1323	12 června 1334	2 září 1347	1 srpna 1348	1 manželka
Ana Polská	..	1329		4./11. 13 <sup>1)</sup> května 1349	1. listopadu 1349	2 února 1353	2 manželé: 26. 7. 1349 koronována na královnu francouzskou
Ana Svédská	..	okolo 1339		27 května 1353	28 července 1353	11 července 1362	3 manželé: 9. 2. 1354 koronována na královnu, 5. 4. 1355 na císařovnu francouzskou
Alžběta (EMŠA) Pomořanská	..	1345/1347		21. května 1363	18 června 1363	14 února 1393	4 manželé: 1. 11. 1368 koronována na císařovnu francouzskou
Johanna Bavorská	Václav IV.	1356	13 června 1370	29 září 1370	17 listopadu 1370	31. prosince 1386	1 manželka
Žofie Bavorská	..	1376		2 května 1389	15 března 1400 <sup>1)</sup>	26 září 1425	2 manželka
Barbara Česká	Zikmund	1390/1395		1408	11 února 1437	11 července 1451	2 manželé: 1406 koronována na královnu eber- dovu, 8. 11. 1414 na královnu francouzskou, od 1433 císařovnu; 1. manželka Zikmundova: Marie Uherská (* 1371, provd. 15. 11. 1385, † 17. 5. 1395)
Alžběta	Alžběta Habsburská	asi 1409	1421	19. dubna 1422		19 prosince 1442	dcera Zikmunda Lucembur- ckého a Barbory



jméno	manžel	narození	zaměstnání	provázka	konuovka	uzavřela	pozdřela
Johana z Rodanillo	Jiří z Podřbrad	?		1450	8. března 1458	12. listopadu 1475	2. manželka; 1. manželka Jiřího z Podřbrad; Kuzka ze Surobítka († 14. 10. 1449)
Anna z Poří a Ondřej	Vladislav II. Jegerovský <sup>20</sup>	okolo 1480	23. března 1502	16. zář. 1502 <sup>21</sup>		26. července 1506	29. 9. 1502 konuovka na královu sberkou
Marie Habekovská	Ludvík Jegerovský	17. zář. 1505	22. července 1515	11. července 1521	1. června 1522	18. října 1558	11. 12. 1521 konuovka na královu sberkou
Anna Jegerovská	Ferdinand I.	23. července 1503	20. března 1515	26. března 1521	25. února 1527	27. ledna 1547	1527 konuovka na královu sberkou <sup>2</sup>
Marie Španilová	Maximilán II.	21. června 1528	24. dubna 1547	13. zář. 1548	21. zář. 1562	26. února 1603	1562 konuovka na královu sberkou, 1563 římskou
Anna Tyrolská	Maryša	4. října 1585		4. prosince 1611	10. ledna 1616	15. prosince 1618	16. 6. 1612 konuovka v Římě
Alžběta Staurerova	Fridrich Faichý	19. srpna 1596	27. prosince 1612	24. února 1613	4. listopadu 1619	23. února 1662	
Eleonora Manovská	Ferdinand II.	23. zář. 1598		2. února 1622	21. listopadu 1627	27. června 1655	2. manželka, 1625 konuovka na královu sberkou; 1. manželka Ferdinanda II.; Marie Anna Bavorská (* 8. 12. 1574, provd. 23. 4. 1600, 1. 8. 1605)
Marie Anna Španilová	Ferdinand III.	18. srpna 1606		26. února 1631		13. března 1646	1. manželka; 21. 1. 1637 konuovka v Římě
Marie Leopoldína Tyrolská	-	6. dubna 1632		2. července 1648		7. srpna 1649	2. manželka
Eleonora Manovská	-	18. listopadu 1630		30. dubna 1651	11. zář. 1656	6. prosince 1686	3. manželka; 4. 8. 1653 konuovka v Římě, 6. 6. 1655 na královu sberkou
Marieba Marie Terézie Španilová	Leopold I.	12. července 1651		25. dubna 1666		12. března 1673	1. manželka
Klementína Tyrolská	-	30. března 1653	15. srpna 1673	15. října 1673		8. dubna 1676	2. manželka
Eleonora Magdalena Peško-Medovská	-	6. ledna 1655		14. prosince 1676		19. ledna 1720	3. manželka; 9. 12. 1681 konuovka na královu sberkou, 19. 1. 1690 v Římě



634

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

prince	manžel	narození	zasnoubena	provdána	korunována	zemřela	poznámka
Anaštie Vládkva Bavarská	Josef I.	21 dubna 1673	23 listopadu 1698	24 srpna 1699		10 dubna 1742	
Alžběta Kristýna Bavarská	Karel VI.	28 srpna 1691		1 srpna 1708	6 září 1723	21 prosince 1756	
Marie Amálie	Karel VII. Al- bert Bavorský	22 října 1701		5 října 1722		11 prosince 1756	
Marie Terézie	František Lodovik <sup>1)</sup>	13 května 1717		12 srpna 1736	12 května 1743	29 listopadu 1780	25. 11. 1741 korunována na královnu uherskou, jako manželka Františka I. „císařovna“  obě manželky Josefa II., Marie Isabella z Parmy ( <sup>1)</sup> 21. 12. 1741, provd. 6. 10. 1760, + 27. 11. 1763) a Marie Josefa Bavorská ( <sup>1)</sup> 30. 3. 1739, provd. 23. 1. 1765, + 28. 5. 1767), zemřely před jeho nastou- pením na trůn.
Marie Ludvíka Španělská	Leopold II.	24 listopadu 1745		5 srpna 1765	12 září 1791	15 května 1792	
Marie Terézie Saská	František II.	6 června 1772		19 září 1790		13 dubna 1807	2. manželka, 1. manželka Františka II., Alžběta Václava Württemberská ( <sup>1)</sup> 21. 4. 1767, provd. 6. 1. 1788, + 18. 2. 1790), zemřela před jeho nastou- pením na trůn.
Marie Ludvíka (Cisá) Bavorska Modenská	-.	14. prosince 1797		6 ledna 1808		7 dubna 1816	3. manželka
Karoline Augusta Bavorská	-.	8 srpna 1792		10 listopadu 1816		9 srpna 1873	4. manželka, 1. manžel. Vilém I., 1816–1864 král Württemberský – napre- dena
Marie Antie Sardin- ská (Savojská)	Ferdinand V. (I.)	19 září 1803		27 srpna 1831	7 září 1836	4 května 1884	
Alžběta Bavorská	František Josef I.	24. prosince 1837		24 dubna 1854		10 září 1898	
Zim Pamáží	Karel I.	9 května 1892		21 října 1911		14 března 1989	

## POZNÁMKY:

- <sup>11</sup> K datu narození a sňatku kněžny Ludmily srv. D. Třeštík, *Počátky*, s. 94.
- <sup>12</sup> Původ kněžny Biagoty je nejasný. Její jméno je známo pouze z popisu mincí *Biagota couix* (správně asi *coniunx*). Není však zřejmé, zda šlo o manželku Boleslava I. nebo druhou choť Boleslava II. Srv. V. Novotný, *ČD I,1*, s. 660. W. Hahn, *BIAGOTA CONIUNX* a *EMMA REGINA – einige Randbemerkungen zu den ältesten böhmischen Herzogsmünzen*, *Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschichte* 28/29, 1978/1979, s. 66n., považuje Biagotu za první manželku Boleslava II. (k případnému druhému sňatku Boleslava II. srv. též následující poznámku).
- <sup>13</sup> Rovněž o původu kněžny Emy není nic známo. Někteří badatelé (především J. Hásková, *Emma Regina in the Numismatic and Historical Sources*, *Acte du 9<sup>ème</sup> Congrès International de Numismatique*, ed. T. Hackens, R. Weiller, Luxembourg 1982; podobně P. Hilsch, *Zur Rolle der Herrscherinnen: Emma regina*, in: *Westmitteleuropa – Ostmitteleuropa*, *Festschrift für F. Seibt*, München 1992, s. 81–89) ji považují za dceru Lotara Italského a Adelaidy Burgundské, později manželky Oty 1., vdovu po Lotarovi Západofranském. Měla by být druhou manželkou Boleslavovou. Z tohoto manželsví mohl pocházet Boleslavův syn Oldřich, zatímco ostatní děti by se narodily v prvním Boleslavově manželsví. Pokud by manželkou Boleslava II. byla skutečně tato Ema, pak by denním datem jejího úmrtí byl 2. listopad. Jiná hypotéza (P. Radoměský, *Emma Regina*, *ČNM* 122, 1953, s. 157–203) spojuje Emu s anglickou princeznou Elfgifou, další (M. Vytlačková, *Denár s názvem Predslava civ(itas) v historických sůvlastiích*, *Numizmatika* 12, 1994, s. 3–19) dokonce s manželkou anglického krále Ethelreda II. a potom dánského krále Knuta Silného.
- <sup>14</sup> Srv. P. Hilsch, *Die Bischöfe von Prag in der frühen Stauferzeit. Ihre Stellung zwischen Reichs- und Landesgewalt von Daniel I. (1148–1167) bis Heinrich (1182–1197)*, Warnsdorf 1969, s. 74.
- <sup>15</sup> Ve starší literatuře bývá jako manželka Vladislava Jindřicha uváděna jakási Kunhuta nebo Anežka. Jméno Hedviky je spolehlivě doloženo pečetí na listině Vladislava Jindřicha z 27. dubna 1218, což je také jediné datum, které se k ní vztahuje. Srv. V. Novotný, *ČD* 1,3, s. 554, pozn. 2.
- <sup>16</sup> K datu sňatku srv. V. Novotný, *ČD* 1,2, s. 1128, 1,3, s. 238. Kanonický proces o neplatnosti sňatku Přemysla s Adlétou vedl biskup Daniel II. asi v letech 1198–1199. Spor před papežskou kurií se táhl do Adlétiny smrti. Srv. V. Novotný, *ČD* 1,43, s. 240n. a 290n.
- <sup>17</sup> Srv. V. Novotný, *ČD* 1,3, s. 241.
- <sup>18</sup> K dennímu datu srv. V. Novotný, *ČD* 1,3, s. 750, pozn. 1.
- <sup>19</sup> Srv. V. Novotný, *ČD* 1,4, s. 105.
- <sup>20</sup> Srv. J. Šusta, *ČD* II,1, s. 621. Od korunovace užívala Rychaa v úředních písemnostech jméno „Alžběta“.
- <sup>21</sup> Jméno „Alžběta“ užívala Viola Těšínská po vzoru své macechy Rykay-Alžběty od svatby.
- <sup>22</sup> K dennímu datu srv. J. Spěváček, *Karel IV.*, s. 215.
- <sup>23</sup> Srv. J. Spěváček, *Václav IV.*, 1361–1419, Praha 1986, s. 308n.
- <sup>24</sup> Vladislav Jagellonský uzavřel v roce 1476 svatební smlouvu s Barborem Hlohovskou, ke svatbě však nedošlo. V roce 1490 si vyměnil manželský slib s vdovou po Matyášovi Korvínovi Beatricí. K svatbě však opět nedošlo. Srv. J. Macek, *Jagellonský věk v českých zemích (1471–1526)*. 1. *Hospodářská základna a královská moc*, Praha 1992, s. 207–212.
- <sup>25</sup> J. Macek, *Jagellonský věk* 1, s. 216, uvádí datum 6. října, ale to není v souladu s jeho předchozími údaji.
- <sup>26</sup> Panovníci v dědičných habsburských zemích byla Marie Terezie; František Lotrinský byl naopak císařem římským.



635

10. SOUPISY SVĚTSKÝCH A CÍRKEVNÍCH PŘEDSTAVITELŮ VE STŘEDNÍ EVROPE



## 10.1.1.8 Údělná knížata a markrabí moravští

(♁ = naroupil úřed, \* = narodil se; † = zemřel)

Olomouc	Brno	Znojmo
Vratislav ♂ 1054-55; 1055 vypuzen Svatým ěnem II., 1058, po 20. září mu byl úděl vrácen, 1061 knížetem českým; † 14. ledna 1092	<b>Břetislav</b> ♂ pravděpodobně 1021 <sup>11</sup> -1034 <b>Konrád</b> ♂ 1054-55, zbaaven údělu; od 1061 měl kníže znojemský; † 6. září 1092	<b>Ota I.</b> ♂ 1054-55, zbaaven údělu; od 1061, po 28. lednu, kníže olomoucký; † 9. června 1087
<b>Ota I.</b> (dříve kníže znojemský) ♂ 1061, po 28. lednu; † 9. června 1087	<b>Konrád Brošský</b> ♂ 1061, po 28. lednu; † 6. září 1092	
Vratislav II., kníže český, spravoval úděl od 1087 přímo, později jeho syn	<b>Oldřich</b> ♂ 1092, po 6. září; 1097 uvězněn, před 1099 z vazby unikl, v květnu 1099 vřelka Břetislava II. proti němu a jeho bratra Luitoldovi; v létě 1099 oba bratři uprchli	<b>Luitold</b> ♂ 1092, po 6. září; v létě 1099 uprchl s bratem Oldřichem před Břetislavem II. z Moravy
<b>Bolislav</b> ♂ asi 1090-záč. roku 1091; † 11. srpna 1091	<b>Bohvoje</b> , syn Vratislava II. ♂ v létě 1099; 25. prosince 1100 se stal knížetem českým; † 2. února 1124	
<b>Svatopluk</b> } smrtě Oty I. ♂ po <b>Ota II. Čerňý</b> } 11. srpna 1091 Svatopluk se 14. 5. 1107 stal knížetem českým; † 21. září 1109	<b>Oldřich (po druhé)</b> ♂ zač. roku 1101; † 1113, asi 27. března (po smrti Luitoldové byl pravděpodobně také pánem Znojemska)	<b>Luitold (po druhé)</b> ♂ zač. roku 1101; † 15. března 1112 <b>Oldřich Brošský (7)</b> ♂ po 15. březnu 1112; † asi 27. března 1113
<b>Ota II.</b> 15. července 1110 uvězněn Vratislavem I.; v prosinci 1113 byl propuštěn a ujal se knížectví	<b>Soběslav (I.)</b> vešel pro nezletlost dědiců správu obou údělů od července 1115 <sup>11</sup> do roku 1123; v březnu 1123 byl vypuzen českým knížetem Vratislavem I.	
<b>Ota II. (Čerňý) Olomoucký</b> , v březnu 1123 čmzal také Břetenskú; koncem října 1125 mu bylo odtčeno; odešel z Moravy; † 18. února 1126	<b>Vratislav</b> , syn Oldřichův ♂ konec října 1125; 1129 zbaaven údělu a vypovězen Soběslavem I., 1130 povolán zpět; † 1156, snad 21. září nebo 16. srpna <sup>11</sup>	<b>Konrád II.</b> , syn Luitoldův, ♂ březnu 1123; 1128 uvězněn Soběslavem I., před 3. červnem 1134 propuštěn a vráćeno mu knížectví; poslední zpráva o něm je k roku 1161
<b>Václav (Křídřich)</b> , syn Svatoplukův * 1107, ♂ 1126; † 1. března 1130	<b>Konrád (II.) Znojemský</b> ♂ snad srpen/září 1156 <sup>11</sup> - pravděpodobně mu bylo pánství rozděleno i na Břetensko	
<b>Soběslav I.</b> , kníže český, 1130-1135 spravoval úděl pro středním knížecím komary		
<b>Lapold</b> , syn Bohvoje II. ♂ 1135; 1137 zbaaven údělu a vytřán z Moravy; poslední zpráva o něm je k roku 1143		
<b>Vratislav</b> , syn Soběslava I. ♂ 1137, po 14. únoru 1140 zbaaven knížectví		
<b>Ota III. Dědic</b> , syn Oty II. ♂ 1140; † 12. května 1160		





Olomouc	Brno	Znojmo
<p><b>Vladislav II.</b>, král český, od 1160 spravoval Olomoucko přímo</p> <p><b>Fridrich (Jindřich)</b>, syn krále Vladislava II. ♂ snad po smrti Konráda II. Znojemského někdy po roce 1161, před 1163; koncem roku 1172 se stal knížetem českým, † 25. března 1189</p> <p><b>Ottřich</b>, syn Soběslava I. * 1134; ♂ 1173/74, zač. roku 1177 uvězněn Soběslavem II.; † 18. října 1177</p> <p><b>Václav</b>, syn Soběslava I. * 1137; ♂ 1177, koncem roku 1178 (?) uprchl, zůstal v říjnu 1191 – zač. roku 1192 kníže český; † po 1192</p> <p><b>Přemysl (Otašar I.)</b> ♂ 1179 markrabí moravský<sup>91</sup>, do 1182 (?); 1192 kníže český</p>	<p><b>Konrád Ota</b>, syn Konráda II. Znojemského, ♂ asi 1173 (možná dříve), bezpečně držel Brněnsko 1174</p> <p>♂ někdy po 1161, deště dobu před 1168, včetně 1182 zvolen knížetem českým, koncem září sesazen; 1182 dostal celou Moravu</p>	
<p><b>Konrád Ota Znojenský</b> od září 1182 spravoval celou Moravu<sup>92</sup>; po 25. březnu 1189 kníže český; † 9. září 1191</p>		
<p><b>Vladimír</b> } synové Oty III. <b>Březislav</b> } Olomouckého ♂ 1189 nebo 1190 (1190 dosvědčení na Moravě) z mládeži Konráda Oty <b>Vladimír</b> * 1145; † 10. prosince, snad 1220 <b>Březislav</b> * ?; † někdy před 1201</p>		
<p><b>Vladislav III. (Jindřich)</b> ♂ začátek roku 1192<sup>93</sup> s titulem markrabě moravský; 1194 ztraven vlády</p>		
<p><b>Vladimír</b> } připomínají se opět <b>Březislav</b> } od roku 1195; snad tu zůstali od dřívějška</p>	<p><b>Spytkotín</b> } synové Oty III., Olomouckého <b>Svatopluk</b> } ♂ snad 1194 Spytkotín asi 1198 oslepen; asi brzy zemřel Svatopluk † asi 5. června neznámého roku</p>	
<p><b>Vladislav III. (Jindřich)</b> ♂ 6. prosince 1197, markrabí moravský<sup>94</sup>; † 12. srpna 1222</p> <p><b>Přemysl Otašar I.</b>, první vláda 1222–1224</p>		
<p><b>Vladislav</b>, syn Přemysla Otašara I. * 1207; ♂ asi 1224, markrabí moravský; † 18. února, snad 1227</p>		
<p><b>Přemysl</b>, syn Přemysla Otašara I. * 1209; ♂ asi 1227/28, markrabí moravský; † 16. října 1239<sup>95</sup></p>		
<p><b>Václav I.</b>, první vláda 1239–1246</p>		
<p><b>Vladislav</b>, syn Václava I. ♂ asi 1246; † 3. ledna 1247</p>		
<p><b>Přemysl Otašar (II.)</b> * 1213; ♂ mezi 3. lednem a 27. březnem 1247; 1253 král český 1253–1330 první vláda českého krále</p>		
<p><b>Karel (IV.)</b> * 14. května 1316; ♂ asi leden 1334<sup>96</sup> markrabí moravský; 26. srpna 1346 král český</p>		



Olomouc	Brno	Znojmo
26. srpna 1346–1349 přímo vláda českého krále		
Jan Jindřich, syn Jana Lucemburského * 1322, † 1349, markrabě moravský, † 12. listopadu 1375		
Joh. syn Jana Jindřicha * 1351, † 1375, markrabě moravský, † 18. ledna 1411		
jeho bratr Jan Soběslav * asi 1355, † 12. října 1394		
Prokop * po 1355, mladší markrabě moravský 1375–1405, † 24. září 1405		
od 19. ledna 1411 přímo vláda českého krále		

Kromě tří hlavních údělů existoval na Moravě od roku 1237 také úděl břeclavský, který spravoval synovec českého krále Václava I. a syn Bernarda Korutanského, Oldřich ze Spohnheimu. Roku 1256 se stal vévodou korutanským, i 27. října 1269.<sup>111</sup> Existence břeclavského údělu ve starší době (po smrti Lutoldové 1112 měl prý být udělen Břetislavovi, synovi Břetislava II.) není spolehlivými prameny doložena.<sup>112</sup>

V historické literatuře se objevuje rovněž údaj o existenci jemnického údělu, který měl spravovat syn Bořivoje II. Jaromír († před 1135 ?). Tento údaj se však nezakládá na spolehlivých pramenech.<sup>113</sup>

## POZNÁMKY:

<sup>111</sup> Datum, kdy se Břetislav ujal správy na Moravě, závisí na době, kdy byla Morava dobyta. G. Dobner a podle něho řada dalších historiků kladou dobytí Moravy do roku 1029. Podle novějších výzkumů došlo k této události dříve, snad již roku 1019. Srv. B. Krzemienská, *Břetislav I.*, Praha 1986, s. 77. Podle Kosmovy zprávy (I, 40, s. 75) se Břetislav odebral na Moravu po únosu Judity, což Kosmas klade do roku 1021. Moderní historiografie toto datování přijímá (srv. B. Krzemienská, tamtéž, s. 73).

<sup>112</sup> Srv. V. Novotný, *ČD I, 2*, s. 520.

<sup>113</sup> Srv. V. Novotný, *ČD I, 2*, s. 873n. a pozn. 3.

<sup>114</sup> Srv. V. Novotný, *ČD I, 2*, s. 873.

<sup>115</sup> Srv. V. Novotný, *ČD I, 2*, s. 1065n.; J. Kejř, *O tzv. bezprostřední podřízenosti Moravy k říši*, SAP XXVIII, 1978, s. 244.

<sup>116</sup> Srv. V. Novotný, *ČD I, 2*, s. 1069. K problematice markrabského titulu Konrádova a vztahu Moravy a Čech v této době srv. J. Kejř, *O tzv. bezprostřední podřízenosti*, s. 233–291; rovněž též, *Böhmen und das Reich unter Friedrich I.*, in: Friedrich Barbarossa. Handlungsspielräume und Wirkungswesen des staufischen Kaisers, hg. v. A. Haverkamp, Sigmaringen 1992 (= *Vorträge und Forschungen* 40), s. 264–273.

<sup>117</sup> Srv. V. Novotný, *ČD I, 2*, s. 1129, pozn. 1.

<sup>118</sup> Vladislav Jindřich zpočátku vládl asi pouze v jihomoravských údělech, zatímco Olomoucko spravoval Přemysl Otakar I. přímo. Srv. J. Kejř, *O tzv. bezprostřední podřízenosti*, s. 256.

<sup>119</sup> Asi v polovině roku 1237 za konfliktu s Přemyslem uprchl do Uher a nějaký čas pobýval mimo Moravu. Vrátil se ještě před koncem roku, ale bylo mu vráceno pouze Olomoucko a Opavsko. Asi v téže době získal Břeclavsko Oldřich ze Spohnheimu. Srv. V. Novotný, *ČD I, 3*, s. 669n.; J. Kejř, *O tzv. bezprostřední podřízenosti*, s. 275n.

<sup>120</sup> Srv. J. Spřávek, *Karel IV., Život a dílo (1316–1378)*, Praha 1978, s. 106.

<sup>121</sup> Srv. V. Novotný, *ČD I, 3*, s. 669n.; J. Kejř, *O tzv. bezprostřední podřízenosti*, s. 275n.

<sup>122</sup> Srv. V. Novotný, *ČD I, 2*, s. 520, pozn. 2, 542, pozn. 1.

<sup>123</sup> Srv. V. Novotný, *ČD I, 2*, s. 621n., pozn. 2.

## 10.1.2 Vlády a jejich představitelé 1848–2000

### 10.1.2.1 Kabinety rakouského císařství 1848–1918



639

10. SOUPLISY SVĚTSKÝCH A CÍRKEVNÍCH  
PŘEDSTAVITELŮ VE STŘEDNÍ EVROPĚ

I. ústavní ministerstvo (17. 3. - 18. 7. 1848)	
předseda ministerstva	Antonín hr. Kolowrat-Libštejnský (do 31. 3. 1848) Karl Ludwig hr. Ficquelmont (do 4. 5. 1848) Franz sv. p. Pillersdorf
ministři financí	Karl sv. p. Kubeck (do 3. 4. 1848) Philipp sv. p. Krauss
občy, obchodu a živnosti spravedlnosti	Anson sv. p. Dobřihoff-Dier (od 11. 5. 1848) Ludwig hr. Taaffe (20. 3. - 22. 4. 1848) Franz sv. p. Sommaruga
války	Peter Zanini (3. 4. - 30. 4. 1848) Theodor hr. Baillet-Latour
veřejného vyučování	Ludwig hr. Taaffe (správce) (do 20. 3. 1848) Franz sv. p. Sommaruga
veřejných prací vnitřní zahraněčních záležitosti a císařského domu	Andreas sv. p. Baumgartner (od 11. 5. 1848) Franz sv. p. Pillersdorf (od 20. 3. 1848) Karl Ludwig hr. Ficquelmont (do 3. 6. 1848)
prezident Generálního účetního ředitelství	Johann Philipp sv. p. Wessenberg-Ampringen Friedrich hr. Wulczek
II. ústavní ministerstvo (18. 7. - 21. 11. 1848)	
předseda ministerstva	Johann Philipp sv. p. Wessenberg-Ampringen
ministři financí	Philipp sv. p. Krauss
občy, obchodu a živnosti spravedlnosti	Friedrich Theodor ryt. Hornbostel (do 6. 10. 1848) Alexander sv. p. Bach
války	Theodor hr. Baillet-Latour (do 6. 10. 1848)
veřejného vyučování	Anron sv. p. Dobřihoff-Dier (správce) (do 12. 10. 1848)
veřejných prací	Ernst Schwarzer (do 25. 9. 1848) Friedrich Theodor ryt. Hornbostel (správce)
vnitřní zahraněčních záležitosti a císařského domu prezident Generálního účetního ředitelství	Anron sv. p. Dobřihoff-Dier (do 12. 10. 1848) Johann Philipp sv. p. Wessenberg-Ampringen Friedrich hr. Wulczek
III. ministerstvo (22. 11. 1848 - 5. 4. 1852)	
předseda ministerstva	Felix kn. Schwarzenberg
ministři financí	Philipp sv. p. Krauss (do 26. 12. 1851) Andreas sv. p. Baumgartner
kultura a vyučování	Josef Alexander sv. p. Helfert (do 28. 7. 1849) Leo hr. Thun-Hohenstein



<p>obchodu, živnosti a veřejných staveb</p> <p>orby a hornáctví spravedlnosti</p> <p>války</p> <p>vnitřní</p> <p>zahraničních záležitostí a císařského domu prezident Generálního úředního ředitelství ministra bez portfeje</p>	<p>Karl Ludwig ryt. Bruck (do 23. 5. 1851) Andreas sv. p. Baumgartner Ferdinand v. Thinnfeld Alexander sv. p. Bach (do 23. 1. 1851) Philipp sv. p. Krauss Franz sv. p. Cordon (do 2. 6. 1849) Franz hr. Gyulay (do 16. 7. 1850) Anton sv. p. Csonich de Monte-Creso Franz Seraphin hr. Stadion-Warthausen (do 28. 7. 1849) Alexander sv. p. Bach Felix kn. Schwarzenberg Friedrich hr. Wilczek Franz hr. Kulmer (od 2. 12. 1848) Franz Seraphin hr. Stadion-Warthausen (od 28. 7. 1849)</p>
<p>IV. ministerstvo (12. 4. 1852–20. 10. 1860)</p>	
<p><i>Předsednictví ministerska převzal po smrti Felixe Schwarzenberga osobně císař, který se nechal při zasedáních ministerské rady zasupovat předsedou ministerských konferencí.</i></p>	
<p><b>předseda ministerských konferencí</b></p> <p><b>ministři</b></p> <p>financi</p> <p>kultu a vyučování námořní vojenské velitelství obchodu, živnosti a veřejných staveb (do 21. 8. 1859)</p> <p>orby a hornáctví policie (1. 6. 1852–21. 8. 1859) <i>Nejvyšší policejní úřad</i></p> <p>spravedlnosti</p> <p>ministerstvo války (do 1. 6. 1853)</p> <p><b>Nejvyšší armádní velitelství (od 12. 5. 1853)</b></p> <p>vnitřní</p> <p>zahraničních záležitostí a císařského domu</p> <p>generální pobočník císaře prezident Generálního úředního ředitelství (od 27. 3. 1854 <i>Nejvyšší úřadní kontrolní úřad</i>)</p>	<p>Karl Ferdinand hr. Buol-Schauenstein (do 17. 5. 1859) Johann Bernhard hr. Rechberg</p> <p>Andreas sv. p. Baumgartner (do 10. 3. 1855) Karl Ludwig ryt. Bruck (do 23. 4. 1860) Ignaz v. Plener (správce) Leo hr. Thun-Hohenstein arcivévoda Ferdinand Maximilian (od 5. 8. 1856)</p> <p>Andreas sv. p. Baumgartner (do 7. 3. 1855) Georg ryt. Toggenburg Ferdinand v. Thinnfeld (od 17. 1. 1853)</p> <p>Johann sv. p. Kempen v. Fichensamm (1. 6. 1852–21. 8. 1859) Alexander sv. p. Hubner Philipp sv. p. Krauss (do 18. 5. 1857) Franz hr. Nádesdy-Fogaras Anton sv. p. Csonich de Monte-Creso (do 10. 2. 1853) Josef sv. p. Bamberg (správce) arcivévoda Wilhelm (1. 3. 1857–30. 5. 1859) August sv. p. Eymatten (do 13. 8. 1859) arcivévoda Wilhelm Alexander sv. p. Bach (do 21. 8. 1859) Agenor hr. Goluchowski Karl Ferdinand hr. Buol-Schauenstein (do 17. 5. 1859) Johann Bernhard hr. Rechberg Karl Ludwig hr. Grünne (17. 2. 1857–21. 8. 1859)</p> <p>Friedrich hr. Wilczek (do 27. 5. 1860) Philipp sv. p. Krauss</p>



ministr bez portfeje	Franz hr. Kulmer (do 22. 7. 1852) Temesi Anton hr. Szecsen Josef ryt. Lasser
<b>V. (skláň) ministerstvo (20. 10. -13. 12. 1860)</b>	
<b>předseda ministerských konferencí ministrů</b> financi námořní velitel obchodu, živnosti a průmyslových staveb policie spravedlnosti správní (fakulticky zastával funkci předsedy ministerské rady) války zahraničních záležitostí a císařského domu prezident Nejvyššího účetního kontrolního úřadu sedmihradský dvorský kancléř uherský dvorský kancléř ministr bez portfeje	<b>Johann Bernhard hr. Rechberg</b>  Ignaz v. Plener (správce) arcibiskup Ferdinand Maximilian Georg ryt. Toggenburg Adolf sv. p. Thierry Josef ryt. Lasser  Agenor hr. Goluchowski August Franz hr. Degenfeld Schönburg Johann Bernhard hr. Rechberg  Philipp sv. p. Krauss Siegmund sv. p. Kemény Nicolaus hr. Vay Temesi Anton hr. Szecsenyi
<b>VI. (skláň) ministerstvo (13. 12. 1860-27. 3. 1865)</b>	
<b>předseda ministerské rady</b>  <b>ministrů</b> financi obchodu a národního hospodářství námořnictví (do 26. 1. 1862 námořní vrchní velitel)  policie spravedlnosti (od 4. 2. 1861)  správní (od 4. 2. 1861) skláň války  zahraničních záležitostí a císařského domu  prezident Nejvyššího účetního kontrolního úřadu	<b>Johann Bernhard hr. Rechberg (do 4. 2. 1861)</b> arcibiskup Raiser (do 26. 6. 1865) Alexander hr. Mensdorff-Pouilly  Ignaz v. Plener Mathias hr. Wickenburg (4. 2. 1861-20. 10. 1863) Josef sv. p. Kalkberg  arcibiskup Ferdinand Maximilian (do 26. 1. 1862) Mathias Konstantin hr. Wickenburg (správce) (do 30. 8. 1862) Friedrich Moritz sv. p. Burger Karl sv. p. Mecséry de Tsóór  Adolf sv. p. Prasobvera-Wiesborn (do 18. 12. 1862) Franz ryt. Hein  Josef ryt. Lasser Anton ryt. Schmerling August Franz Degenfeld-Schönburg (do 19. 2. 1864) Karl ryt. Franck Johann Bernhard hr. Rechberg (do 27. 10. 1864) Alexander hr. Mensdorff-Pouilly  Philipp sv. p. Krauss (do 3. 2. 1862) Franz X. hr. Mercadin

<p>chorvatsko-slavonský dvorský kancléř (od 20. 11. 1861) sedmhradský dvorský kancléř</p> <p>uherský dvorský kancléř</p> <p>ministři bez portfeje</p>	<p>Ivan Mažuranić Siegmund sv. p. Kemény (do 7. 11. 1861) Franz Seraphin hr. Nádasdy-Fogarasz (do 26. 6. 1865) Nicolaus hr. Vay (do 18. 7. 1861) Anton hr. Forgách (do 22. 4. 1864) Hermann hr. Zichy (do 26. 6. 1865) Georg hr. Majláth de Szekély Moritz hr. Esterházy (od 19. 7. 1861) Josef ryt. Lasser (do 4. 2. 1861) Franz Seraphin hr. Nádasdy-Fogarasz (od 7. 11. 1861) Temeni Anton hr. Szecsenyi (do 18. 7. 1861)</p>
<p>VII. (státní) ministerstvo (22. 7. 1865–7. 2. 1867)</p>	
<p><b>předseda ministerské rady</b> ministři financi</p> <p>obchodu a národního hospodářství</p> <p>spravedlnosti státní války</p> <p>zahraněčních záležitostí a císařského domu</p> <p>prezident Nejvyššího ústředního kontrolního úřadu chorvatsko-slavonský dvorský kancléř</p> <p>sedmhradský dvorský kancléř uherský dvorský kancléř ministři bez portfeje</p>	<p><b>Richard hr. Belcredi</b></p> <p>Johann hr. Larisch-Moerich (do 21. 1. 1867) Franz sv. p. Becke (správce) Franz Seraphin v. Blumenfeld (správce) (do 23. 9. 1865) Bernhard sv. p. Wüllerstorff-Urbair Emmanuel Heinrich ryt. Komers v. Lindenbach Richard hr. Belcredi Karl ryt. Franck (do 6. 10. 1866) Franz sv. p. John (správce) (do 30. 10. 1866) Alexander hr. Mensdorff-Pouilly (do 30. 10. 1866) Friedrich Ferdinand sv. p. Beust</p> <p>Franz X. hr. Mercadin Ivan Mažuranić (do 1. 11. 1865) Emil sv. p. Kussevich (proz. kancléř) Franz hr. Haller (proz. kancléř) (od 27. 7. 1865) Georg hr. Majláth de Szekély Moritz hr. Esterházy (do 30. 10. 1866)</p>
<p>VIII. (státní) ministerstvo (7. 2.–30. 12. 1867)</p>	
<p><b>předseda ministerské rady</b> ministři financi kulturu a vyučování obchodu a národního hospodářství</p> <p>spravedlnosti</p> <p>státní války vnitra (od 2. 3. 1867) zahraněčních záležitostí a císařského domu</p>	<p><b>Friedrich Ferdinand sv. p. Beust</b></p> <p>Franz sv. p. Becke Anton ryt. Hye (správce) Bernhard sv. p. Wüllerstorff-Urbair (do 18. 4. 1867) Franz sv. p. Becke (správce) Emmanuel Heinrich ryt. Komers v. Lindenbach (do 27. 6. 1867) Anton ryt. Hye Friedrich Ferdinand sv. p. Beust (do 2. 3. 1867) Franz sv. p. John Eduard hr. Taaffe (správce) (od 7. 3. 1867) Friedrich Ferdinand sv. p. Beust</p>

## 10.1.2.2 Společná ministerstva rakousko-uherské monarchie



643

10. SOUPISY SVĚTSKÝCH A CÍRKEVNÍCH  
PŘEDSTAVITELŮ VE STŘEDNÍ EVROPE

Ministerstvo financí	
od 24. 12. 1867	Franz v. Becke (do 15. 1. 1870)
21. 5. 1870	Melchior hr. Löwyay
15. 1. 1872	Ludwig sv. p. Holzgethan
14. 8. 1876	Leopold Friedrich sv. p. Hofmann
8. 4. 1880	Josef Szálvy-Okány
4. 6. 1882	Benjamin Kállay († 13. 7. 1903)
14. 7. 1903	Agénor hr. Goluchowski (správce)
24. 7. 1903	Stephan hr. Burian
20. 2. 1912	Leon ryt. Biliński
7. 2. 1915	Ernst v. Körber
28. 10. 1916	Stephan hr. Burian (správce)
2. 12. 1916	princ Konrad Hohenlohe-Schillingsfürst
22. 12. 1916	Stephan hr. Burian (od 16. 4. 1918 jako správce)
7. 9. 1918	Alexander v. Spitzmuller
Ministerstvo války	
od 24. 12. 1867	Franz sv. p. John
18. 1. 1868	Franz Xaver sv. p. Kuhn
14. 6. 1874	Alexander sv. p. Köller
20. 6. 1876	Arthur hr. Bylandt-Rheydt
16. 3. 1888	Ferdinand sv. p. Bauer
24. 7. 1893	Rudolf sv. p. Merkl (správce)
23. 9. 1893	Edmund v. Kneghammer
19. 12. 1902	Heinrich ryt. Piereich
24. 10. 1906	Franz sv. p. Schönaich
20. 9. 1911	Moritz ryt. Auffenberg-Komarow
12. 12. 1912	Alexander sv. p. Krobatin
12. 4. 1917	Rudolf Stöger-Steiner
Ministerstvo zahraničních věcí a císařského a královského domá	
od 24. 12. 1867	Friedrich Ferdinand sv. p. (hr.) Beust
6. 11. 1871	Julius hr. Andriassy (I.)
8. 10. 1879	Heinrich Karl sv. p. Haymerle
14. 10. 1881	Benjamin Kállay (správce)
21. 11. 1881	Gustav Siegmund hr. Kálnoky-Köröspatak
16. 5. 1895	Agénor hr. Goluchowski
24. 10. 1906	Alois Lesa hr. Aehrenthal
17. 2. 1912	Leopold hr. Berchtold
13. 1. 1915	Stephan hr. Burian
22. 12. 1916	Ottakar hr. Czernin z Chudenic
16. 4. 1918	Stephan hr. Burian
24. 10. 1918	Julius hr. Andriassy (II.)



Prezident Nejvyššího ústředního dvora (pro Rakousko-Uhersko - společně)	
od 9. 4. 1868 20. 4. 1871 3. 11. 1877 12. 10. 1879 10. 7. 1895	Karl sv. p. Hock (do 2. 1. 1869) Josef ryt. Preletner Leopold ryt. Wieser Wilhelm Toth de Zekely Ernst v. Plener
(pro Předlitavsko)	
od 24. 12. 1867 6. 11. 1877 15. 2. 1879 18. 1. 1885 17. 5. 1899 1. 1. 1905 2. 5. 1906 28. 6. 1911 3. 2. 1915 3. 12. 1915	Franz X. hr. Mercadin Ignaz ryt. Kaiser (správce) Adolf kn. Auersperg Karl Siegmund hr. Hohenwart Paul sv. p. Gausch v. Frankenshurn Eugen sv. p. Hauenschild-Bauer Paul sv. p. Gausch v. Frankenshurn Eugen sv. p. Hauenschild-Bauer princ Konrad Hohenlohe-Schillingsfürst Max Vladimír sv. p. Beck

### 10.1.2.3 Vlády pro království a země na říšské radě zastoupené (tzv. Předlitavsko, 1867–1918)

30. 12. 1867–1. 2. 1870	
<b>předseda ministerstva</b>	Karl Wilhelm kn. Auersperg (do 24. 9. 1868) Eduard hr. Taaffe (do 17. 4. 1869 jako prozatímní předseda (do 15. 1. 1870) Ignaz v. Plener (prozatímní)
<b>ministři</b>	
financí	Rudolf Bressi
kultu a vyučování	Leopold ryt. Hasner v. Artha
obchodu a národního hospodářství	Ignaz v. Plener
obvy (od 11. 1. 1868)	Alfred hr. Potocki
spravedlnosti	Eduard Herbst
vnitra	Karl Giskra
zemské obrany a veřejné bezpečnosti (od 18. 1. 1868)	Eduard hr. Taaffe (správce)
ministři bez portfeje	Johann Nepomuk Berger
1. 2. 1870–11. 4. 1870 (přechodně)	
<b>předseda ministerstva</b>	Leopold ryt. Hasser v. Artha
<b>ministři</b>	
financí	Rudolf Bressi



kultura a vyučování obchodu spravedlnosti vnitra zeměbrany	Kari v. Sreimayr Ignaz v. Plemer Anton v. Banhans Eduard Herber Karl Giska Johann ryt. Wagner
<b>12. 4. 1870–4. 2. 1871</b>	
předseda ministerstva ministrů financí  kultura a vyučování obchodu orby  spravedlnosti vnitra zeměbrany  ministrů bez portfeje	<b>Alfred hr. Potocki</b>  Karl sv. p. Distler (správce) (do 6. 5. 1870) Ludwig sv. p. Holzgethan (správce) (do 30. 6. 1870, poté ministr) Adolf Ignaz ryt. Tschabuschnigg (správce) (do 30. 6. 1870) Karl von Sreimayr Sisinio sv. p. Depressi-Cagnodo (správce) Alfred hr. Potocki (správce) (do 6. 5. 1870) Alexander sv. p. Petrino (správce) (do 30. 6. 1870, poté ministr) Adolf Ignaz ryt. Tschabuschnigg Eduard hr. Taaffe Eduard hr. Taaffe (správce) (do 6. 5. 1870) Victor sv. p. Widman-Sedlnitzky (do 28. 6. 1870) Alfred hr. Potocki (správce) Ludwig sv. p. Holzgethan (6. 5.–30. 6. 1870) Alexander sv. p. Petrinó (6. 5.–30. 6. 1870)
<b>4. 2. 1871–30. 10. 1871</b>	
předseda ministerstva ministrů financí kultura a vyučování obchodu orby spravedlnosti vnitra zeměbrany polský ministr-krájan	<b>Karl Siegmund hr. Hohenwart</b>  Ludwig sv. p. Holzgethan Josef Jireček Albert Schaeffle Albert Schaeffle (správce) Karel Haběcisek Karl Siegmund hr. Hohenwart Heinrich sv. p. Scholl Kazimierz ryt. Grocholaki (od 11. 4. 1871)
<b>30. 10.–25. 11. 1871 (přechodně)</b>	
předseda ministerstva ministrů financí kultura a vyučování obchodu orby spravedlnosti vnitra	<b>Ludwig sv. p. Holzgethan</b>  Ludwig sv. p. Holzgethan Karl Fiedler (správce) Otto ryt. Wiedenfeld Ludwig sv. p. Posinger Peter sv. p. Mitis (správce) August sv. p. Wehli (správce)



zeměbrany polský ministr krájan	Heinrich sv. p. Scholl Kazimierz ryt. Grocholski
25. 11. 1871–15. 2. 1879	
<b>předseda ministerstva ministrů financi</b>  kultu a vyučování obchodu  orbý  spravedlnosti vnitra  zeměbrany polský ministr krájan ministr bez portfeje	<b>Adolf kn. Auersperg</b>  Ludwig sv. p. Holzgethan (správce) (do 15. 1. 1872) Sotnio sv. p. Depretis-Cagnodo Karl v. Stremayr Anton v. Banhans (do 19. 5. 1875) Johann ryt. Chlumecky Johann ryt. Chlumecky (do 19. 5. 1875) Hieronymus Ferdinand hr. Colloredo-Mansfeld Julius Glaser Josef sv. p. Lasser (do 5. 7. 1878) Adolf kn. Auersperg (správce) Julius v. Horst (do 23. 7. 1872 jako správce) Florian Ziemiakowski (od 21. 4. 1873) Josef Unger
15. 2.–10. 8. 1879 (přechodně)	
<b>předseda ministerstva ministrů financi</b>  kultu a vyučování obchodu orbý spravedlnosti vnitra zeměbrany polský ministr krájan	<b>Karl v. Stremayr</b>  Sotnio sv. p. Depretis-Cagnodo Karl v. Stremayr Johann ryt. Chlumecky Hieronymus Ferdinand hr. Colloredo-Mansfeld Julius Glaser Eduard hr. Taaffe Julius v. Horst Florian Ziemiakowski
12. 8. 1879–11. 11. 1893	
<b>předseda ministerstva ministrů financi</b>  kultu a vyučování  obchodu   orbý	<b>Eduard hr. Taaffe</b>  Emil ryt. Cherek (správce) (do 16. 2. 1880) Adolf sv. p. Kriegsau (do 26. 6. 1880) Julian ryt. Dumajewski (do 2. 2. 1891) Emil Steinbach Karl v. Stremayr (do 16. 2. 1880) Siegmund sv. p. Conrad-Eybesfeld (do 5. 11. 1885) Paul sv. p. Gautsch v. Frankenhurn Karl sv. p. Korb-Weidenheim (do 26. 6. 1880) Alfred ryt. Kremer (do 14. 1. 1881) Felix sv. p. Pino-Fredenthal (do 16. 3. 1886) Karl sv. p. Pusswald (do 26. 6. 1886) Olivier markýz Barquehem Julius hr. Falkenhayn



spravedlnosti  vnitra zeměbrany  český ministr krajan zeměcký ministr krajan polský ministr krajan	Karl v. Sreemayr (do 26. 6. 1880) Moritz sv. p. Streu (do 14. 1. 1881) Alois Pražák (správce) (do 11. 10. 1888) Friedrich hr. Schonborn Eduard hr. Taaffe Julius v. Horst (do 26. 6. 1880) Zeno hr. Weberheimb Alois Pražák (do 14. 1. 1881) (11. 10. 1888–4. 8. 1892) Gandolf hr. Kuenburg (23. 12. 1891–8. 12. 1892) Florian Ziemiałkowski (do 11. 10. 1888) Filip ryt. Zaleski
<b>11. 11. 1893–19. 6. 1895</b>	
předseda ministerstva ministerů financí kultu a vyučování obchodu orbý spravedlnosti vnitra zeměbrany polský ministr krajan	Alfred kn. Windischgritz  Ernst v. Piener Stanislaw ryt. Madeský-Poraj Gundacker hr. Wurrobrand Julius hr. Falkenhayn Friedrich hr. Schonborn Olivier hr. Bacquehem Zeno hr. Weberheimb Apollinar ryt. Jaworski
<b>19. 6.–30. 9. 1895 (třídenní, přechodné)</b>	
předseda ministerstva ministerů financí kultu a vyučování obchodu orbý spravedlnosti vnitra zeměbrany polský ministr krajan	Erich hr. Kielmaasegg  Eugen ryt. Bohm-Bawerk Eduard Ruttner (správce) Heinrich ryt. Winek (správce) Ferdinand v. Blumenfeld Karl ryt. Krall (správce) Erich hr. Kielmaasegg Zeno hr. Weberheimb Apollinar ryt. Jaworski
<b>30. 9. 1895–28. 11. 1897</b>	
předseda ministerstva ministerů financí kultu a vyučování obchodu orbý spravedlnosti vnitra zeměbrany železnic (od 15. 1. 1896) polský ministr krajan ministr bez portfeje (od 17. 1. 1896)	Kasimir hr. Badeni  Leon ryt. Bilirski Paul sv. p. Gausch v. Frankenthurn Hugo sv. p. Glanz-Eicha Johann hr. Ledebour-Wicheln Johann hr. Gleispach Kasimir ryt. Badeni (správce) Zeno hr. Weberheimb Emil ryt. Gumenberg Leon ryt. Bilirski Eduard Ruttner



28. 11. 1897–5. 3. 1898	
<b>předseda ministerstva ministrů</b> financi kultura a vyučování obchodu orbý spravedlnosti vnitra zeměbrany železnic polský ministr krajan ministr bez portfeje	<b>Paul sv. p. Gautsch v. Frankenthurn</b>  Eugen ryt. Bohm Bawerk Vinzenz hr. Baillet-Latour Ernst v. Koerber Arthur hr. Bylandt-Rheydt Ignaz v. Ruber Paul sv. p. Gautsch v. Frankenthurn Zeno hr. Weiserheimb Heinrich ryt. Witek Hermann sv. p. Loebli (od 16. 12. 1897) Eduard Rinner
7. 3. 1898–2. 10. 1899	
<b>předseda ministerstva ministrů</b> financi kultura a vyučování obchodu orbý spravedlnosti vnitra zeměbrany železnic polský ministr krajan	<b>Franz hr. Thun-Hohenstein</b>  Josef Kaizl Arthur hr. Bylandt-Rheydt Josef Mana Baernreuther (do 3. 10. 1898) Josef sv. p. di Pauli (od 6. 10. 1898) Michael sv. p. Kasl Ignaz v. Ruber Franz hr. Thun-Hohenstein (správce) Zeno hr. Weiserheimb Heinrich ryt. Witek Adam ryt. Jedrzejowicz
2. 10.–21. 12. 1899 (čtrnáctičl)	
<b>předseda ministerstva ministrů</b> financi kultura a vyučování obchodu orbý spravedlnosti vnitra zeměbrany železnic polský ministr krajan	<b>Manfred hr. Clary-Altringen</b>  Severin ryt. Kniazolucki (správce) Wilhelm ryt. Hazel (správce) Franz Stribal (správce) Manfred hr. Clary-Altringen Eduard ryt. Kindiger Ernst v. Koerber Zeno hr. Weiserheimb Heinrich ryt. Witek Kazimierz ryt. Chledowski
21. 12. 1899–18. 1. 1900	
<b>předseda ministerstva ministrů</b> financi kultura a vyučování obchodu	<b>Heinrich ryt. Witek</b>  Adolf sv. p. Jorkasch-Koch (správce) Alfred ryt. Bernd (správce) Franz Stribal (správce)



orby spravedlnosti vnitra zeměbrany železnice polský ministr krajan	Ferdinand sv. p. Blumenfeld (správce) Ferdinand ryt. Schron (správce) Josef Strummer (správce) Zeno hr. Weberheimb Heinrich ryt. Wittek Kazimierz ryt. Chledowski
18. 1. 1900–31. 12. 1904	
předseda ministerstva ministrů financí  kultu a vyučování obchodu orby  spravedlnosti  vnitra zeměbrany železnice český ministr krajan  polský ministr krajan	Ernst v. Koberger  Eugen ryt. Böhm-Bawerk (do 26. 10. 1904) Mansuet Kosef Wilhelm ryt. Harzel Quido sv. p. Call Karl sv. p. Giovannelli (do 26. 10. 1904) Ferdinand hr. Buquoy Alois sv. p. Spens-Boden (do 16. 10. 1902) Ernst v. Koberger (správce) Ernst v. Koberger (správce) Zeno hr. Weberheimb Heinrich ryt. Wittek Antonín Rezek (do 10. 7. 1903) Antonín ryt. Randa (od 26. 10. 1904) Leonard Pietak
1. 1. 1905–2. 5. 1906	
předseda ministerstva ministrů financí kultu a vyučování  obchodu  orby spravedlnosti vnitra zeměbrany  železnice  český ministr krajan polský ministr krajan	Paul sv. p. Geunach v. Frankenshurn  Mansuet Kosef Wilhelm ryt. Harzel (do 11. 9. 1905) Richard sv. p. Bienerth (správce) Quido sv. p. Call (do 11. 9. 1905) Leopold kn. Auersperg (správce) Ferdinand hr. Buquoy Franz Klein Arthur hr. Bylandt-Rheydt Zeno hr. Weberheimb (do 11. 3. 1905) Franz sv. p. Schönaich Heinrich ryt. Wittek (do 1. 5. 1905) Ludwig Wrba Antonín ryt. Randa Leonard Pietak
2. 5.–2. 6. 1906	
předseda ministerstva ministrů financí kultu a vyučování	princ Konrad Hohenlohe-Schillingfürst  Mansuet Kosef Richard sv. p. Bienerth



650

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

<p>obchodu orbý spravedlnosti vnitra zeměbrany železnice český ministr krajan poľský ministr krajan</p>	<p>Leopold kn. Auersperg (správce) Ferdinand hr. Buquoy Franz Klein princ Konrad Hohenlohe-Schillingsfürst Franz sv. p. Schonaich Ludwig Wiba Antonin ryt. Randa Leonard Pretak</p>
<b>2. 6. 1906–15. 11. 1908</b>	
<p><b>předseda ministerstva ministrů</b> financí kultu a vyučování obchodu  orbý  spravedlnosti vnitra veřejných prací (od 27. 3. 1908) zeměbrany  železnice český ministr krajan  německý ministr krajan  poľský ministr krajan</p>	<p><b>Mat Wladimír sv. p. Beck</b>  Witold ryt. Korytowski Gustav Marchetti Josef Fohr (do 9. 11. 1907) František Fiedler Leopold kn. Auersperg (do 9. 11. 1907) Alfred Ebenhoch Franz Klein Richard sv. p. Bienerth Albert Geszmann Franz sv. p. Schonaich (do 28. 10. 1906) Ludwig sv. p. Latscher (do 1. 12. 1907) Friedrich v. Georgi Julius ryt. Derschama Bedřich Pacák (do 9. 11. 1907) Karel Prálek Heinrich Prade (do 9. 11. 1907) Franz Peschka (130. 4. 1908) Heinrich Prade (od 6. 5. 1908) Wojciech hr. Dzieduszycki (do 9. 11. 1907) Dawid ryt. Abrahamowicz</p>
<b>15. 11. 1908–10. 2. 1909</b>	
<p><b>předseda ministerstva ministrů</b> financí kultu a vyučování obchodu orbý spravedlnosti vnitra veřejných prací zeměbrany železnice český ministr krajan poľský ministr krajan německý ministr krajan</p>	<p><b>Richard sv. p. Bienerth</b>  Adolf sv. p. Jorkasch-Koch (správce) Josef ryt. Kanera (správce) Viktor Maraja (správce) Josef ryt. Pop (správce) Robert ryt. Holzknacht-Hort (správce) Guido sv. p. Haerdl Max hr. Wickenburg Friedrich v. Georgi Zdenko ryt. Forstner (správce) Jan Žáček Dawid ryt. Abrahamowicz Gustav Schreiner</p>



10. 2. 1909–9. 1. 1911	
<b>předseda ministerstva ministrů</b> financi kultura a vyučování obchodu orbý  spravedlnosti veřejných prací vnitř zeměbrany železnic český ministr krajan německý ministr krajan polský ministr krajan	Richard sv. p. Bismarck  Leon ryt. Bihirski Karl hr. Stürgkh Richard Weisskürchner Albin Brál (do 1. 11. 1909) Josef ryt. Pop (správce) Viktor ryt. Hochenburger August ryt. Rint Quido sv. p. Haendel Friedrich v. Georgi Ludwig Wrba Jan Žatek (do 1. 11. 1909) Gustav Schreiner (do 22. 2. 1910) David ryt. Abrahamowitz (do 9. 3. 1909) Ladislav ryt. Duřeba
9. 1.–28. 6. 1911	
<b>předseda ministerstva ministrů</b> financi kultura a vyučování obchodu orbý spravedlnosti veřejných prací vnitř zeměbrany železnic polský ministr krajan	Richard sv. p. Bismarck  Robert Meyer Karl hr. Stürgkh Richard Weisskürchner Adalbert sv. p. Widmann Viktor ryt. Hochenburger Karel Marek Max hr. Wickenburg Friedrich v. Georgi Stanislaw Gląbinski Wacław ryt. Zaleski
28. 6.–3. 11. 1911	
<b>předseda ministerstva ministrů</b> financi kultura a vyučování obchodu orbý spravedlnosti veřejných prací vnitř zeměbrany železnic polský ministr krajan	Paul sv. p. Gotsch v. Frankenburg  Robert Meyer Karl hr. Stürgkh Viktor Matja (správce) Adalbert sv. p. Widmann Viktor ryt. Hochenburger Karel Marek Max hr. Wickenburg Friedrich v. Georgi Viktor sv. p. Roll Wacław ryt. Zaleski
3. 11. 1911–31. 10. 1916	
<b>předseda ministerstva</b>	Karl hr. Selegkh (1 21. 10. 1916)



<p>ministři financí</p> <p>kultu a vyučování obchodu</p> <p>orbý</p> <p>spravedlnosti veřejných prací vnitra</p> <p>zeměbrany železnic polský ministr krajan</p>	<p><b>Ernst v. Koerber</b> (proz. 21.–31. 10. 1916)</p> <p>Robert Meyer (do 19. 11. 1911) Wacław ryt. Zaleski (do 8. 10. 1913) August sv. p. Engel (správce do 21. 10. 1914) (ministr do 30. 11. 1915) Karl ryt. Leth Max ryt. Hussarek v. Heinlein Moritz Rössler (do 20. 9. 1912) Rudolf sv. p. Schuster-Bonnot (do 30. 11. 1915) Alexander v. Spitzmüller u. Hammersbach Wacław ryt. Zaleski (správce do 19. 11. 1911) Albin Beál (t. 7. 1912) Karl sv. p. Heinold-Udyński (správce do 20. 9. 1912) František Zenker Viktor ryt. Hochenburger Otokar Trnka Karl sv. p. Heinold-Udyński (do 30. 11. 1915) princ Konrad Hohenlohe-Schillingsfürst (do 27. 8. 1916) Erasmus sv. p. Handel (do 23. 10. 1916) princ Konrad Hohenlohe-Schillingsfürst Friedrich v. Georgi Zdenko ryt. Forster Ladislav Długosz (do 26. 12. 1913) Zdzisław ryt. Morawski Dzierżykraj (správce od 1. 1. 1914) (ministr od 30. 1. 1914)</p>
<b>31. 10.–20. 12. 1916</b>	
<p><b>předseda ministerstva</b> ministři financí kultu a vyučování obchodu orbý spravedlnosti veřejných prací vnitra zeměbrany železnic polský ministr krajan</p>	<p><b>Ernst v. Koerber</b></p> <p>Karl Marek (II.) Max ryt. Hussarek v. Heinlein Franz Stribel Heinrich hr. Ciam-Martink Franz Klein Otokar sv. p. Trnka Erwin sv. p. Schwartzemau Friedrich v. Georgi Ernst Schaible Michal Bobrzyński</p>
<b>20. 12. 1916–23. 6. 1917</b>	
<p><b>předseda ministerstva</b> ministři financí kultu a vyučování obchodu orbý</p>	<p><b>Heinrich hr. Ciam-Martink</b></p> <p>Alexander v. Spitzmüller u. Hammersbach Max ryt. Hussarek v. Heinlein Karl Urban Heinrich hr. Ciam-Martink (správce do 1. 6. 1917) Ernst ryt. Seidler</p>



spravedlnosti veřejných prací vnitra pro výživu obyvatel (od 10. 10. 1916) zeměbrany železniz politický ministr krajan ministr bez portfeje	Josef sv. p. Schenk Otakar ryt. Trnka Erasmus sv. p. Handel Anton Hofer (od 5. 1. 1917) Friedrich v. Georg Zdenko ryt. Foester Michal Bobrzyński Josef Maria v. Baernreiter
23. 6.–30. 8. 1917	
předseda ministerstva ministrů financí kultura a vyučování obchodu otby spravedlnosti veřejných prací vnitra pro výživu lidu zeměbrany železniz	Ernst rytřil Seidler  Ferdinand sv. p. Wimmer (správce) Ludwik Cwikliński (správce) Viktor Mataja (správce) Moritz Ertl (správce) Hugo ryt. Schauer (správce) Emil ryt. Homann-Herimberg (správce) Friedrich hr. Toggenburg Anton Hofer Karl v. Czapp Karl sv. p. Banhans (správce)
30. 8. 1917–25. 7. 1918	
předseda ministerstva ministrů financí kultura a vyučování obchodu otby sociální péče (od 7. 10. 1917) spravedlnosti veřejných prací vnitra  pro výživu lidu  zeměbrany železniz ministři bez portfeje	Ernst rytřil Seidler  Ferdinand sv. p. Wimmer Ludwik Cwikliński Friedrich sv. p. Wieser Ernst hr. Syha-Taroucca Viktor Mataja (od 22. 12. 1917) Hugo ryt. Schauer Emil ryt. Homann-Herimberg Friedrich hr. Toggenburg (do 11. 6. 1918) Edmund ryt. Gayer Anton Hofer (do 26. 2. 1918) Ludwig Paul Karl v. Czapp Karl sv. p. Banhans Jan Horbaczewski (do 22. 6. 1918) Viktor Mataja (do 22. 12. 1917) Juliusz Twardowski-Skrzypca (do 22. 6. 1918) Ivan Žolger (do 6. 5. 1918)
25. 7.–27. 10. 1918	
předseda ministerstva ministrů financí	Max ryt. Hussarek v. Heintke  Ferdinand sv. p. Wimmer

<p>kulturní a vyučovací lidového zdravotnictví (od 24. 11. 1917) obchodu orbý sociální péče spravedlnosti veřejných prací vnitra pro výživu lidu zeměbrany železnic ministr bez portfeje</p>	<p>Georg ryt. Madeyski-Poraj Jan Horbaczewski (od 30. 7. 1918) Friedrich sv. p. Wieser Ernst hr. Sylva-Taroucca Viktor Maraja Hugo ryt. Schauer Emil ryt. Homann-Herimberg Edmund ryt. Gayer Ludwig Paul Karl v. Czapp Karl sv. p. Banhans Kazimierz ryt. Galecki Jan Horbaczewski (do 30. 7. 1918)</p>
<p>27. 10.–11. 11. 1918 (léhvidáček)</p>	
<p><b>předseda ministerstva</b> ministrů financí kulturní a vyučovací lidového zdravotnictví obchodu orbý sociální péče spravedlnosti veřejných prací vnitra pro výživu lidu zeměbrany železnic ministr bez portfeje</p>	<p><b>Heinrich Lammasch</b>  Josef Redlich Richard v. Hampe Jan Horbaczewski Friedrich sv. p. Wieser Ernst hr. Sylva-Taroucca Ignaz Seipel Paul v. Vucellii Emil ryt. Homann-Herimberg Edmund ryt. Gayer Ludwig Paul Friedrich sv. p. Lehne (správce) Karl sv. p. Banhans Kazimierz ryt. Galecki</p>

### 10.1.2.4 Vlády Československé republiky 1918–1938

<p><b>I vláda (14. 11. 1918–6. 7. 1919)</b></p>	
<p><b>předseda vlády</b> ministrů financí národní obrany pošt, telegrafů a telefonů průmyslu, obchodu a živnosti sociální péče spravedlnosti</p>	<p><b>Karel Kratochvíl</b>  Alois Ráin Václav Klofák Jiří Seifert Adolf Srámský Lev Wuzer František Soukup</p>



<p>pro správu Slovenska (od 10. 12. 1918) školení a národní osvěty veřejných prací vnitřní vojenská výchovy lidu zahraničních věcí zdravotnictví zemědělství železnic bez pontife</p>	<p>Vavro Šrobár Gustav Habrman František Ščaněk Antonín Švehla Milan Rasistav Štefánik (14. 5. 1919) Bohuslav Vrbenký Edvard Beneš Vavro Šrobár Karel Práček Ludor Zahradník Mořic Hruban</p>
<b>II. vláda (8. 7. 1919–25. 5. 1920)</b>	
<p><b>předseda vlády</b> <b>ministr</b> financí  národní obrany pošta a telegrafů průmyslu, obchodu a živnosti pro sjednocení zákonů a organizace správy (od 6. 12. 1919) sociální péče spravedlnosti pro správu Slovenska školení a národní osvěty veřejných prací vnitřní výchovy lidu  zahraničních věcí zdravotnictví zemědělství železnic</p>	<p>Vlastimil Tusar  Cyril Horáček (do 9. 10. 1919) Karel Šonjág Václav Klofáč František Ščaněk Ferdinand Heidler  Milan Hodža Léon Winter František Veselý Vavro Šrobár Gustav Habrman Antonín Hampl Antonín Švehla Fedor Houdek (do 30. 3. 1920) Karel Šonjág (správce od 1. 4. 1920) Edvard Beneš Vavro Šrobár Karel Práček Jiří Švihovský (do 17. 9. 1919) Emil Franke (správce)</p>
<b>III. vláda (25. 5.–15. 9. 1920)</b>	
<p><b>předseda vlády</b> <b>ministr</b> financí národní obrany  pošta a telegrafů průmyslu, obchodu a živnosti pro sjednocení zákonů a organizace správy sociální péče spravedlnosti pro správu Slovenska</p>	<p>Vlastimil Tusar  Karel Engliš Vlastimil Tusar (správce do 16. 7. 1920) Ivan Markovič František Ščaněk Karel Šonjág Vavro Šrobár Léon Winter Alfred Meissner Ivan Déret</p>



školská a národní osvěty veřejných prací vnitřní pro zahraniční obchod (od 24. 6. 1920) zahraničních věcí zdravotnictví a tělesné výchovy zemědělství  pro zásobování lidu železnic	Gustav Haberman Bohuslav Vrbenský Antonín Švehla Rudolf Horowitz Edvard Beneš Vavro Šrobár Karel Prášek (do 24. 6. 1920) Kuneš Šontag (správce) Václav Johánis Jiří Sříbřný
<b>IV. vláda (15. 9. 1920–26. 9. 1921)</b>	
<b>předseda vlády</b> <b>ministr</b> financí  národní obrany pošt a telegrafů průmyslu, obchodu a živnosti pro sjednocení zákonů a organizace správy sociální péče spravedlnosti pro správu Slovenska školská a národní osvěty veřejných prací vnitřní pro zahraniční obchod zahraničních věcí pro zásobování lidu  zdravotnictví a tělesné výchovy zemědělství železnic	<b>Jan Černý</b>  Karel Engliš (správce do 21. 3. 1921) Vladimír Hanačík Ota Kar Husák Maximilián Fatka Rudolf Horowitz Vladimír Fajnor Josef Gruber Augustin Popelka Martin Mičura Josef Šuma František Kovařík (od 21. 9. 1920) Jan Černý Rudolf Horowitz (správce) Edvard Beneš Leopold Přída (do 24. 1. 1921) Vladimír Brdliík (správce do 25. 4. 1921) Ladislav Procházka Ladislav Procházka Vladimír Brdliík Václav Burger
<b>V. vláda (26. 9. 1921–7. 10. 1922)</b>	
<b>předseda vlády</b> <b>ministr</b> financí národní obrany pošt a telegrafů průmyslu, obchodu a živnosti pro sjednocení zákonů a organizace správy sociální péče spravedlnosti pro správu Slovenska školská a národní osvěty veřejných prací	<b>Edvard Beneš</b>  Augustin Novák František Udřížal Antonín Srba Ladislav Novák Ivan Déer Gustav Haberman Josef Dolanský Martin Mičura Vavro Šrobár Alois Tučný

vnitra pro zahraniční obchod (zrušeno 19. 1. 1922) zahraničních věcí pro zásobování lidu zdravotnictví a tělesné výchovy zemědělství železnic	Jan Černý Ladislav Novák Edvard Beneš Antonín Šeba Bohuslav Vrbenský František Staněk Jan Šrámek
<b>VI. vláda (7. 10. 1922–9. 12. 1925)</b>	
<b>předseda vlády</b> <b>ministři</b> financí národní obrany pošt a telegrafů průmyslu, obchodu a živnosti pro sjednocení zákonů a organizace správy sociální péče spravedlnosti pro správu Slovenska školství a národní osvěty veřejných prací vnitra zahraničních věcí pro zásobování lidu zdravotnictví a tělesné výchovy zemědělství železnic	Antonín Švehla Alois Rašín (1. 18. 2. 1923) Bohdan Bečka (od 24. 2. 1923) František Udílal Alois Tužnják (do 18. 2. 1924) Emil Franke (správce) Ladislav Novák Ivan Markovíč Gustav Habrman (do 28. 3. 1925) Lev Winser Josef Dolanský Josef Kállay Rudolf Bechyně (do 3. 10. 1924) Ivan Markovíč (správce) Antonín Šeba Jan Malypetr Edvard Beneš Emil Franke Jan Šrámek Milan Hodža Jiří Šebirový (do 20. 7. 1925) Emil Franke (správce)
<b>VII. vláda (9. 12. 1925–18. 3. 1926)</b>	
<b>předseda vlády</b> <b>ministři</b> financí národní obrany pošt a telegrafů průmyslu, obchodu a živnosti pro sjednocení zákonů a organizace správy sociální péče spravedlnosti pro správu Slovenska školství a národní osvěty veřejných prací vnitra	Antonín Švehla Karel Engliš Jiří Šebirový Jan Šrámek Jan Dvořáček Lev Winser (správce) Ivan Déber (od 5. 1. 1926) Lev Winser Karel Vilhošťský Josef Kállay Otakar Srdínko Rudolf Múkoš František Nosek



658

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

<p>zahranických věcí pro zásobování lidu zdravotnictví a tělesné výchovy zemědělství železnic</p>	<p>Edvard Beneš Josef Dolanský Alois Tučný Milan Hodža Rudolf Bechyně</p>
<b>VIII. vláda (18. 3. 1926–12. 10. 1926)</b>	
<p><b>předseda vlády</b> <b>ministři</b> financí národní obrany pošt a telegrafů průmyslu, obchodu a živnosti pro sjednocení zákonů a organizace správy sociální péče spravedlnosti pro správu Slovenska školsství a národní osvěty veřejných prací vnitra zahranických věcí pro zásobování lidu zdravotnictví a tělesné výchovy zemědělství železnic</p>	<p>Jan Černý  Karel Engliš Jan Syrový Maximilián Faika František Peroutka Juraj Slávik (správce) Josef Schierszl Jilí Hausmann Josef Kállay Jan Krémál Václav Roubůk Jan Černý Edvard Beneš Jilí Hausmann (správce) Josef Schierszl (správce) Juraj Slávik Jan Růha</p>
<b>IX. vláda (12. 10. 1926–1. 2. 1929)</b>	
<p><b>předseda vlády</b> <b>ministři</b> financí  národní obrany pošt a telegrafů průmyslu, obchodu a živnosti  pro sjednocení zákonů a organizace správy  sociální péče spravedlnosti pro správu Slovenska (do 28. 6. 1928) školsství a národní osvěty veřejných prací vnitra zahranických věcí pro zásobování lidu zdravotnictví a tělesné výchovy  zemědělství železnic</p>	<p>Antonín Švehla  Karel Engliš (do 25. 11. 1928) Bohumil Vlasák (správce) František Udříal František Nosek František Peroutka (do 28. 4. 1928) Ladislav Novák Milan Hodža (správce do 15. 1. 1927) Marek Gažák Jan Šrámek Robert Mayr-Haring Josef Kállay (do 15. 1. 1928) Milan Hodža Franz Spina Jan Černý Edvard Beneš Jan Černý (správce) Jan Šrámek (správce do 15. 1. 1927) Josef Tiso Oskar Srdínko Josef Václav Najman</p>



X. vláda (1. 2.–7. 12. 1929)	
předseda vlády ministrů financí národní obrany  pošta a telegrafů průmyslu, obchodu a živnosti pro sjednocení zákonů a organizace správy  sociální péče spravedlnosti školsví a národní osvěty  veřejných prací vnitřní zahraničních věcí pro zásobování lidu zdravotnictví a tělesné výchovy  zemědělství železnic	Franzšek Udrtal  Bohumil Vlasák Franzšek Udrtal (do 16. 9. 1929) Karel Vítkovský Franzšek Nosek Ladislav Novák Marek Gažák (do 27. 2. 1929) Ludovít Labaj (do 8. 10. 1929) Anton Štefánek (správce) Jan Šrámek Robert Mayr-Haring Milan Hodža (do 20. 2. 1929) Anton Štefánek Franz Spina Jan Černý Edvard Beneš Jan Černý (správce) Josef Tiso (do 8. 10. 1929) Jan Šrámek (správce) Orsakar Srdínko Josef Václav Najman
XI. vláda (7. 12. 1929–29. 10. 1932)	
předseda vlády ministrů financí  národní obrany pošta a telegrafů průmyslu, obchodu a živnosti pro sjednocení zákonů a organizace správy sociální péče spravedlnosti školsví a národní osvěty veřejných prací vnitřní zahraničních věcí pro zásobování lidu zdravotnictví a tělesné výchovy zemědělství železnic	Franzšek Udrtal  Karel Engliš (do 16. 4. 1931) Karel Trapl Karel Vítkovský Emil Franke Josef Maroulek Jan Šrámek Ludwig Czech Alfréd Meissner Ivan Dérer Jan Dostálék Juraj Slovák Edvard Beneš Rudolf Bechyně Franz Spina Bohumír Bradáč Rudolf Mlčoch (do 9. 4. 1932) Josef Hlída
XII. vláda (29. 9. 1932–14. 2. 1934)	
předseda vlády ministrů financí	Jan Malypotr  Karel Trapl



660

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

národní obrany pošt a telegrafů průmyslu, obchodu a živnosti pro sjednocení zákonů a organizace správy sociální péče spravedlnosti Školství a národní osvěty veřejných prací vnitřní zahraničních věcí pro zásobování lidu (zrušeno 12. 7. 1933) zdravotnictví a tělesné výchovy zemědělství železnic	Bohumír Bradáč Emil Franke Josef Maoudek Jan Šrámek Ludwig Czech Alfréd Meissner Ivan Déřer Jan Dostálek Jan Černý Edvard Beneš Jan Malypetr (správce) Franz Spina Milan Hodža Rudolf Bechyně
<b>XIII. vláda (14. 2. 1934–4. 6. 1935)</b>	
předseda vlády ministrů financí národní obrany pošt a telegrafů průmyslu, obchodu a živnosti pro sjednocení zákonů a organizace správy sociální péče spravedlnosti Školství a národní osvěty veřejných prací vnitřní zahraničních věcí zdravotnictví a tělesné výchovy zemědělství železnic	Jan Malypetr  Karel Trápil Bohumír Bradáč Emil Franke Jan Dostálek Jan Šrámek Alfréd Meissner Ivan Déřer Jan Krčmář Ludwig Czech Josef Černý Edvard Beneš Franz Spina Milan Hodža Rudolf Bechyně
<b>XIV. vláda (4. 6.–5. 11. 1935)</b>	
předseda vlády ministrů financí národní obrany pošt a telegrafů průmyslu, obchodu a živnosti pro sjednocení zákonů a organizace správy sociální péče spravedlnosti Školství a národní osvěty veřejných prací vnitřní zahraničních věcí zdravotnictví a tělesné výchovy	Jan Malypetr  Karel Trápil František Macháček Emil Franke Josef Václav Najman Jan Šrámek Jaromír Nečas Ivan Déřer Jan Krčmář Jan Dostálek Josef Černý Edvard Beneš Ludwig Czech





zemědělství železnice ministr bez portfeje	Milan Hodža Rudolf Bechyně Franz Spina
<b>XV. vláda (5. 11.–18. 12. 1935)</b>	
<b>předseda vlády</b> ministr financí národní obrany pošta a telegrafů průmyslu, obchodu a živnosti pro sjednocení zákonů a organizace správy sociální péče spravedlnosti školská a národní osvěty veřejných prací vnitřní zahraněčních věcí zdravotnická a tělesná výchova zemědělství  železnice ministr bez portfeje	<b>Milan Hodža</b>  Karel Trapl František Machník Emil Franke Josef Václav Najman Jan Šrámek Jaromír Nečas Ivan Déřer Jan Krčmář Jan Dostálek Josef Černý Edvard Benel Ludwig Czech Milan Hodža (do 9. 11. 1935) Josef Zádina Rudolf Bechyně Franz Spina
<b>XVI. vláda (18. 12. 1935–21. 7. 1937)</b>	
<b>předseda vlády</b> ministr financí  národní obrany pošta a telegrafů  průmyslu, obchodu a živnosti pro sjednocení zákonů a organizace správy sociální péče spravedlnosti školská a národní osvěty  veřejných prací vnitřní zahraněčních věcí  zdravotnická a tělesná výchova zemědělství železnice ministr bez portfeje	<b>Milan Hodža</b>  Karel Trapl (do 17. 3. 1936) Emil Franke (správce do 28. 3. 1936) Josef Kalfus František Machník Emil Franke (do 23. 1. 1936) Alois Tučný Josef Václav Najman Jan Šrámek Jaromír Nečas Ivan Déřer Jan Krčmář (do 23. 1. 1936) Emil Franke Jan Dostálek Josef Černý Milan Hodža (do 29. 2. 1936) Kamil Krofta Ludwig Czech Josef Zádina Rudolf Bechyně Franz Spina Erwin Zajicek (od 2. 7. 1936)



XVII. vláda (21. 7. 1937–22. 9. 1938)	
<b>předseda vlády</b> <b>ministrů</b> financi  národní obrany pošt a telegrafů propagandy (od 16. 9. 1938) průmyslu, obchodu a živnosti  pro sjednocení zákonů a organizace správy sociální péče spravedlnosti školení a národní osvěty veřejných prací vnitřní zahraničních věcí zdravotnictví a tělesné výchovy  zemědělství železnic ministr bez portfeje	<b>Milan Hodža</b>  Emil Franke (správce) Josef Kalfus (od 2. 10. 1937) František Machník Alois Tučný Hugo Vavrečka Josef Václav Najman (14. 12. 1937) Rudolf Mlčoch (od 13. 12. 1937) Jan Šelmeč Jaromír Nečas Ivan Dérer Emil Franke Jan Dostálek Josef Černý Kamil Krofta Ludwig Czech (do 11. 4. 1938) Ivan Dérer (správce do 10. 5. 1938) František Ješek Josef Zašima Rudolf Bechyně Franz Spina (do 23. 3. 1938) Erwin Zajček (do 24. 3. 1938) František Ješek (19. 3.–10. 5. 1938)
XVIII. vláda (22. 9.–4. 10. 1938)	
<b>předseda vlády</b>  <b>ministrů</b> financi národní obrany pošt a telegrafů průmyslu, obchodu a živnosti pro sjednocení zákonů a organizace správy sociální péče spravedlnosti školení a národní osvěty veřejných prací vnitřní zahraničních věcí zdravotnictví a tělesné výchovy zemědělství železnic ministrů bez portfeje	<b>Jan Syrový</b> (od 26. 9. pověřen vedením Nejvyššího hospodářského úřadu)  Josef Kalfus Jan Syrový Karel Dušonovský Jan Janáček Josef Fritz Bedřich Horák Vladimír Fajnor Engelbert Šubert František Nosál Jan Černý Kamil Krofta Stanislav Mentl Eduard Reich Jedlička Kamenický Hugo Vavrečka Stanislav Bukovský Petr Zenkl Imrich Karvaš (od 24. 9. 1938) Matuš Černák (od 24. 9. 1938)

## 10.1.2.5 Vlády tzv. druhé republiky 1938–1939



663

10. SOUPISY SVĚTSKÝCH A CÍRKEVNÍCH  
PŘEDSTAVITELŮ VE STŘEDNÍ EVROPĚ

I. vláda (4. 10.–1. 12. 1938)	
<p><b>předseda vlády</b></p> <p><b>ministři</b> financi národní obrany pošta a telegrafů průmyslu, obchodu a živnosti pro sjednocení zákonů a organizace správy</p> <p>sociální péče spravedlnosti</p> <p>školsví a národní osvěty veřejných prací vnitřní zahraničních věcí zdravotnictví a tělesné výchovy zemědělství železnic ministři bez portfeje</p>	<p>Jan Syrový (do 11. 10. pověřen řízením Nejvyššího hospodářského úřadu)</p> <p>Josef Kalfus Jan Syrový Vladimír Kajdoš (správce) Imrich Karvad Vladimír Fajnor (správce do 14. 10. 1938) Ladislav Fejerabend (správce) Petr Zenkl Vladimír Fajnor (správce do 14. 10. 1938) Ladislav Fejerabend (správce) Stanislav Bukovský (správce) Karel Husárek Jan Černý František Chvalkovský Petr Zenkl (správce) Ladislav Fejerabend Vladimír Kajdoš Hugo Vavrečka (pověřen vedením záležitostí propagandy) Stanislav Bukovský Ivan Parkányi (do 14. 10. 1938)</p>
II. vláda (1. 12. 1938–15. 3. 1939)	
<p><b>předseda vlády</b></p> <p><b>ministři</b> dopravy (od 11. 12. 1938) financi národní obrany pošta a telegrafů (do 11. 12. 1938) průmyslu, obchodu a živnosti sociální péče (do 11. 12. 1938) sociální a zdravotní správy (od 11. 12. 1938) spravedlnosti školsví a národní osvěty veřejných prací vnitřní zahraničních věcí zdravotnictví a tělesné výchovy (do 11. 12. 1938) zemědělství železnic (do 11. 12. 1938) ministři bez portfeje</p>	<p>Rudolf Bernas</p> <p>Alous Eliáš Josef Kalfus Jan Syrový Alous Eliáš (správce) Vlastimil Šádek Vladislav Klumpar Vladislav Klumpar Jaroslav Krejčí Jan Kapras Dominik Čípera Ottakar Fischer František Chvalkovský</p> <p>Vladislav Klumpar (správce) Ladislav Fejerabend Alous Eliáš Mili Havelka Karel Sidor (do 14. 3. 1939)</p>



## 10.1.2.6 Slovenské autonómie vlády 1938–1939

<b>I. slovenská autonómia vláda (od 7. 10.–1. 12. 1938)</b>	
<b>předseda vlády</b> <b>ministři</b> financi, obchodu, veřejných prací a zemědělství pošta a železnice spravedlnosti, sociální péče a zdravotnictví školení vnitřní	<b>Jozef Tiso</b>  Pavol Teplanský Ján Lichner Ferdinand Ďurčanský Mariš Černák Jozef Tiso
<b>II. slovenská autonómia vláda (1. 12. 1938–20. 1. 1939)</b>	
<b>předseda vlády</b> <b>ministři</b> dopravy a veřejných prací financi, obchodu a zemědělství sociální péče a zdravotnictví spravedlnosti školení vnitřní	<b>Jozef Tiso</b>  Ferdinand Ďurčanský Pavol Teplanský Jozef Tiso Mikol Vančo Mariš Černák Jozef Tiso
<b>III. slovenská autonómia vláda (20. 1.–9. 3. 1939)</b>	
<b>předseda vlády</b> <b>ministři</b> dopravy a veřejných prací financi hospodářství spravedlnosti školení a národní osvěty vnitřní	<b>Jozef Tiso</b>  Ferdinand Ďurčanský Pavol Teplanský Mikuláš Pružinský Mikol Vančo Jozef Sivák Jozef Tiso
<b>IV. slovenská autonómia vláda (9.–11. 3. 1939)</b>	
<b>předseda vlády</b> <b>ministři</b> dopravy a veřejných prací financi hospodářství spravedlnosti školení a národní osvěty vnitřní	<b>Jozef Sivák</b>  Jozef Sivák Pavol Teplanský Jozef Sivák Jozef Sivák Jozef Sivák Jozef Sivák
<b>V. slovenská autonómia vláda (11.–14. 3. 1939)</b>	
<b>předseda vlády</b> <b>ministři</b>	<b>Karol Sidor</b>



dopravy a veřejných prací financi průmyslu, obchodu a živnosti spravedlnosti školsví a národní osvěty vnitra zemědělství	Július Szano Alexander Hrnčiar Peter Zařko Gejza Fritz Jozef Svrák Martin Sokol Peter Zařko
--	---

### 10.1.2.7 Autonomní vlády Podkarpatské Rusi 1938–1939

<b>I. autonomní vláda Podkarpatské Rusi (11.–28. 10. 1938)</b>	
<b>předseda vlády</b> ministři dopravy hospodářství školsví vnitra vládní tajemníci pro justiční správu pro zdravotní a sociální péči	Andrej Bródy  Julian Révay Štefan A. Fencik Andrej Bródy Edmund Bačinský  Ivan Pječak Augustin Vološin
<b>II. autonomní vláda Podkarpatské Rusi (28. 10.–1. 12. 1938)</b>	
<b>předseda vlády</b> ministři dopravy a veřejných prací financi, obchodu a zemědělství vnitra zdravotnictví a sociální péče	Augustin Vološin  Julian Révay Augustin Vološin Edmund Bačinský Julian Révay
<b>III. autonomní vláda Podkarpatské Rusi (1. 12. 1938–6. 3. 1939)</b>	
<b>předseda vlády</b> členové vlády	Augustin Vološin Julian Révay Lev Prchala (od 16. 1. 1939)
<b>IV. autonomní vláda Podkarpatské Rusi (6. 3.–15. 3. 1939)</b>	
<b>předseda vlády</b> ministři dopravy a financí spravedlnosti a školsví vnitra zemědělství, veřejných prací, zdravotnictví, průmyslu, obchodu a živnosti	Augustin Vološin  Lev Prchala Augustin Vološin Lev Prchala  Štefan Kločurak



## 10.1.2.8 Vlády Protektorátu Čechy a Morava

<b>I. vláda (16. 3.–27. 4. 1939)</b>	
<p><b>předseda vlády</b>  <b>ministři</b>  dopravy  financí  národní obrany  průmyslu, obchodu a živnosti  sociální a zdravotní správy  spravedlnosti  školství a národní osvěty  veřejných prací  vnitra  zahraničních věcí  zemědělství  ministr bez portfeje</p>	<p><b>Rudolf Berns</b>   Alois Eliáš  Josef Kalhus  Jan Syrový  Vlastimil Šádek  Vladislav Klumpar  Jaroslav Krejčí  Jan Kapras  Dominik Čepera  Otokar Fischer  František Chvalkovský  Ladislav Feierabend  Jiří Havelka</p>
<b>II. vláda (27. 4. 1939–19. 1. 1942)</b>	
<p><b>předseda vlády</b>  <b>náměstek předsedy vlády</b>   <b>ministři</b>  dopravy   financí  průmyslu, obchodu a živnosti   sociální a zdravotní správy  spravedlnosti  školství a národní osvěty  veřejných prací  vnitra   zemědělství</p>	<p><b>Alois Eliáš (do 27. 9. 1941)</b>  <b>Jiří Havelka (do 3. 2. 1940)</b>  <b>Jaroslav Krejčí (od 28. 9. 1941 úřadující předseda vlády)</b>   <b>Jiří Havelka (do 25. 4. 1941)</b>  Jindřich Kamenický  Josef Kalhus  Vlastimil Šádek (do 3. 2. 1940)  Jaroslav Kratochvíl  Vladislav Klumpar  Jaroslav Krejčí  Jan Kapras  Dominik Čepera  Alois Eliáš (pověřen řízením do 1. 7. 1939)  Josef Ješek  Ladislav Feierabend (do 26. 1. 1940)  Jaroslav Krejčí (pověřen řízením do 3. 2. 1940)  Mikuláš z Bubna a Lutic</p>
<b>III. vláda (19. 1. 1942–19. 1. 1945)</b>	
<p><b>předseda vlády</b>  <b>náměstek předsedy vlády (od 12. 3. 1942)</b>  <b>ministři</b>  dopravy a techniky  financí  hospodářství a práce  lidové osvěty  (15. 1.–25. 6. 1942 Úřad lidové osvěty)  spravedlnosti</p>	<p><b>Jaroslav Krejčí</b>  <b>Richard Biener</b>   Jindřich Kamenický  Josef Kalhus  Walter Bertsch   Emanuel Moravec  Jaroslav Krejčí</p>



školsví a národní osvěty (od 15. 6. 1942 ministerstvo školsví) vnitra zemědělství a lesnictví	Emanuel Moravec Richard Bienert Adolf Hrubý
<b>IV. vláda (19. 1.–5. 5. 1945)</b>	
<b>předseda vlády</b> <b>náměstek předsedy vlády</b> <b>ministři</b> dopravy a techniky financi hospodářství a práce lidové osvěty spravedlnost školsví vnitra zemědělství a lesnictví	Richard Bienert Jaroslav Krejčí  Jindřich Kamenický Josef Kalfus Walter Bertsch Emanuel Moravec Jaroslav Krejčí Emanuel Moravec Richard Bienert Adolf Hrubý

### 10.1.2.9 Vlády Slovenského státu 1939–1945

<b>I. vláda Slovenského státu (14. 3.–27. 10. 1939)</b>	
<b>předseda vlády</b> <b>náměstek předsedy vlády</b> <b>ministři</b> dopravy a veřejných prací financi hospodářství národní obrany spravedlnost školsví a národní obrany vnitra  zahranických věcí léf propagandy	Jozef Tiso Vojtech Tuza  Július Stano Mikuláš Pružinský Gejza Medrický Ferdinand Čatloš Gejza Fritz Jozef Sivák Karol Sidor (od 15. 3. 1939 na dovolené, demise 18. 4. 1939) Jozef Tiso Ferdinand Ďurčanský Alexander Mach
<b>II. vláda Slovenského státu (27. 10. 1939–5. 9. 1944)</b>	
<b>předseda vlády</b> <b>náměstek předsedy vlády</b> <b>ministři</b> dopravy a veřejných prací financi hospodářství národní obrany	Vojtech Tuza Alexander Mach (29. 7.–17. 8. 1940)  Július Stano Mikuláš Pružinský Gejza Medrický Ferdinand Čatloš



668

spravedlnost školsství a národní osvěty vnitřní zahraničních věcí	Gejza Přítz Josef Sivák Alexander Mach Ferdinand Duřanský (do 20. 7. 1940) Vojtech Tuča
III. vláda Slovenského národu (5. 9. 1944–4. 4. 1945)	
předseda vlády ministrů dopravy a veřejných prací financí hospodářství národní obrany spravedlnosti školsství a národní osvěty vnitřní zahraničních věcí	Štefan Tiso  Ludovít Ležnár Mikuláš Prutinský Gejza Medrický Štefan Haškák Štefan Tiso Aladár Kočíš Alexander Mach Štefan Tiso

## 10.1.2.10 Československé vlády v emigraci 1939–1945

Československý národní výbor (ustaven v Paříži 17. 11. 1939)	
	Edvard Beneš Sergej Ingr Štefan Osuský Eduard Ouzrata Hubert Ripka Juraj Slávik Jan Srámek, úřadující místopředseda Rudolf Vierl
I. československá vláda v emigraci (21. 7. 1940–12. 11. 1942)	
předseda vlády ministrů financí  pro hospodářskou obnovu (od 27. 10. 1941) národu občany sociální péče vnitřní zahraničních věcí státní ministrů	Jan Srámek  Eduard Ouzrata (do 27. 10. 1941) Ladislav Feierabend Jaromír Nečas Sergej Ingr Praněšek Němec Juraj Slávik Jan Masaryk  Ladislav Feierabend (do 27. 10. 1941) Jaromír Nečas (do 27. 10. 1941) Štefan Osuský (do 31. 3. 1942)





<p>státní tajemníci (do 27. 10. 1941) v ministerstvu národní obrany v ministerstvu sociální péče v ministerstvu zahraničních věcí</p>	<p>Ján Lichner Ján Bečko (pověřen vedením Nejvyššího kontrolního úřadu) (od 27. 10. 1941) Eduard Outrata (pověřen agendou ministerstva průmyslu, obchodu a živnosti) (od 27. 10. 1941) Hubert Ripka (od 27. 10. 1941) Rudolf Viesť (od 27. 10. 1941) Jaroslav Stránský (pověřen agendou ministerstva spravedlnosti) (od 27. 10. 1941)</p> <p>Rudolf Viesť Ján Bečko Hubert Ripka</p>
<p><b>II. československá vláda v emigraci (12. 11. 1943–5. 4. 1945; Londýn)</b></p>	
<p><b>předseda vlády</b> <b>ministrů</b> financí hospodářské obnovy národní obrany</p> <p>průmyslu, obchodu a živnosti</p> <p>sociální péče spravedlnosti školství a národní osvěty vnitra zahraničních věcí zdravnictví a tělesné výchovy zemědělství a veřejných prací státní ministři v ministerstvu národní obrany v ministerstvu zahraničních věcí</p>	<p><b>Jan Šrámek</b></p> <p>Ladislav Feserabend František Němec Sergej Ingr (do 19. 9. 1944) Rudolf Viesť (pověřen vedením, ale v době Slovenského národního povstání byl 3. 11. 1944 zajat a na jaře 1945 popraven nacisty) František Němec (pověřen vedením do 3. 8. 1944) Václav Majer Ján Bečko Jaroslav Smrtný Juraj Slávik (pověřen vedením) Juraj Slávik Jan Masaryk Ján Bečko (pověřen vedením) Ján Lichner</p> <p>Rudolf Viesť (do 19. 9. 1944) Hubert Ripka</p>

### 10.1.2.11 Vlády Československé republiky 1945–1960

<p><b>I. vláda (5. 4.–6. 11. 1945)</b></p>	
<p><b>předseda vlády</b> <b>náměstkové předsedy vlády</b></p>	<p>Zdeněk Pírlinger Josef David Klement Gottwald Vilém Široký Jan Šrámek Ján Urasly</p>



<p> <b>ministrů</b>  dopravy  financí  informací  národní obrany  ochrany práce a sociální péče  pošt  průmyslu  spravedlnosti  školské a osvěty  vnitřní  vnitřního obchodu  výživy  zahraničního obchodu  zahraničních věcí  zdravotnictví  zemědělství  státní tajemníci  v ministerstvu národní obrany  v ministerstvu zahraničního obchodu  v ministerstvu zahraničních věcí </p>	<p> Antonín Hasal  Vavro Šrobár  Václav Kopecký  Ludvík Svoboda  Josef Solrász  František Hála  Bohumil Laušman  Jaroslav Stránský  Zdeněk Nejedlý  Václav Nosek  Ivan Pietor  Václav Mayer  Hubert Ripka  Jan Masaryk  Adolf Procházka  Julius Duriš </p> <p> Mikuláš Ferjenčík  Ján Lichner  Vladimír Clementis </p>
<b>II. vláda (6. 11. 1945–2. 7. 1946)</b>	
<p> <b>předseda vlády</b>  <b>náměstkové předsedy vlády</b> </p> <p> <b>ministrů</b>  dopravy  financí  informací  národní obrany  ochrany práce a sociální péče  pošt  průmyslu  spravedlnosti  školské a osvěty  vnitřní  vnitřního obchodu  výživy  zahraničního obchodu  zahraničních věcí  zdravotnictví  zemědělství  státní tajemníci  v ministerstvu národní obrany  v ministerstvu zahraničního obchodu  v ministerstvu zahraničních věcí </p>	<p> <b>Zdeněk Fierlinger</b>  <b>Klement Gottwald</b>  Jaroslav Stránský  Vilém Široký  Jan Šrámek  Ján Urday </p> <p> Antonín Hasal  Vavro Šrobár  Václav Kopecký  Ludvík Svoboda  Josef Solrász  František Hála  Bohumil Laušman  Prokop Drtina  Zdeněk Nejedlý  Václav Nosek  Ivan Pietor  Václav Mayer  Hubert Ripka  Jan Masaryk  Adolf Procházka  Julius Duriš </p> <p> Mikuláš Ferjenčík  Ján Lichner  Vladimír Clementis </p>



## III. vláda (2. 7. 1946–25. 2. 1948)

**předseda vlády**  
**náměstkové předsedy vlády**

Klement Gottwald  
Zdeněk Fierlinger (do 25. 11. 1947)  
Štěpán Kočvara (25. 11. 1947–20. 2. 1948)  
Václav Široký  
Jan Šrámek (do 20. 2. 1948)  
Famíliek Týsnel (25. 11. 1947–20. 2. 1948)  
Ján Ustáry (do 25. 11. 1947)  
Petr Zenkl (do 20. 2. 1948)

**ministři**

dopravy  
financi  
informaci  
národní obrany  
ochrany práce a sociální péče  
pošt  
průmyslu

Ivan Pietor (do 20. 2. 1948)  
Jaromír Dolanský  
Václav Kopecký  
Ludvík Svoboda  
Zdeněk Nejedlý  
František Hála (do 20. 2. 1948)  
Bohumil Laudman (do 25. 11. 1947)  
Ludmila Jankovcová

spravedlnosti  
školařství a osvěty  
techniky (od 18. 7. 1946)

Prokop Drtina (do 20. 2. 1948)  
Jaroslav Stránský (do 20. 2. 1948)  
Alois Voňahůk (18. 8. 1946)  
Jan Kopecký (28. 8. 1946–20. 2. 1948)  
Václav Nosek

vnitřní  
vnitřního obchodu

Antonín Zmrhal (do 3. 12. 1947)

pro sjednocení zákonů  
výživy  
zahraničního obchodu  
zahraničních věcí  
zdravotnictví  
zemědělství  
bez portéje

Alexej Čepička  
Mikuláš Franek (do 20. 2. 1948)  
Václav Majer (do 25. 2. 1948)  
Hubert Ripka (do 20. 2. 1948)  
Jan Masaryk  
Adolf Procházka (do 20. 2. 1948)  
Jülhus Ůršt  
Alois Voňahůk (do 18. 7. 1946)

státní tajemníci  
v ministerstvu národní obrany  
v ministerstvu zahraničních věcí

Ján Lichner (do 20. 2. 1948)  
Vladimír Clementis

## IV. vláda (25. 2.–15. 6. 1948)

**předseda vlády**  
**náměstkové předsedy vlády**

Klement Gottwald  
Bohumil Laudman  
Václav Široký  
Antonín Zápotocký

**ministři**

dopravy  
financi  
informaci  
národní obrany  
pošt  
průmyslu  
pro sjednocení zákonů

Alois Petr  
Jaromír Dolanský  
Václav Kopecký  
Ludvík Svoboda  
Alois Neuman  
Zdeněk Fierlinger  
Vavro Šrobár



672

<p>sociální péče spravedlnosti školství a ověry techniky vnitřní vnitřního obchodu výživy zahraničního obchodu zahraničních věcí</p> <p>zdravotnictví zemědělství právní (zeměnní) v ministerstvu národní obrany v ministerstvu zahraničních věcí</p>	<p>Evžen Erban Alexej Čepička Zdeněk Nejedlý Emanuel Šlechta Václav Nosek František Krayřir Ludmila Janjkovcová Antonín Gregor Jan Masaryk († 10. 3. 1948) Vladimír Clementis (od 18. 3. 1948) Josef Plojhar Július Durd</p> <p>Ján Ševčík Vladimír Clementis (do 18. 3. 1948)</p>
<p>V. vláda (15. 6. 1948–12. 12. 1954)</p>	
<p><b>předseda vlády</b></p> <p><b>první náměstkové předsedy vlády</b></p> <p><b>náměstkové předsedy vlády</b></p> <p><b>ministři</b></p> <p>dopravy</p> <p>energetiky (31. 1.–14. 9. 1953)</p> <p>financi</p> <p>hutního průmyslu a rudných dolů (od 7. 9. 1951)</p> <p>chemického průmyslu (od 7. 9. 1951)</p>	<p>Antonín Zápotocký (do 21. 3. 1953) Václav Široký Václav Kopecký (25. 10. 1949–25. 4. 1950) Alexej Čepička (od 14. 9. 1953) Jaromír Dolanský (od 14. 9. 1953) Karel Bacilek (31. 1.–14. 9. 1953) Rudolf Barák (24. 3.–14. 9. 1953) Oldřich Beran (24. 3.–14. 9. 1953) Alexej Čepička (31. 1.–14. 9. 1953) Jaromír Dolanský (21. 12. 1951–14. 9. 1953) Zdeněk Fierlinger (do 14. 9. 1953) Václav Kopecký (31. 1.–14. 9. 1953) Josef Kyselý (6. 6. 1952–31. 1. 1953) Zdeněk Nejedlý (31. 1.–14. 9. 1953) Antonín Novotný (31. 1.–14. 9. 1953) Rudolf Slánský (8. 9.–24. 11. 1951) Ladvík Svoboda (25. 4. 1950–8. 9. 1951) Ján Ševčík (do 30. 5. 1952) Václav Široký (do 21. 3. 1953) Jindřich Uher (od 31. 1. 1953)</p> <p>Alois Pez (do 22. 12. 1951) Antonín Pospíšil Bohumil Šrámek Jaromír Dolanský (do 5. 4. 1950) Jaroslav Kabel (do 14. 9. 1953) Július Durd</p> <p>Jan Bílek (do 24. 3. 1953) Josef Rezmajer Josef Půček (do 21. 12. 1951) Otakar Šimůnek (do 22. 6. 1954) Josef Půček</p>



informací (do 31. 1. 1953)	Václav Kopecký
kultury (od 14. 9. 1953)	Václav Kopecký
lehkého průmyslu (od 20. 12. 1950)	Josef Jonáš (do 8. 9. 1951)
	Alois Málek
lesů a dřevařského průmyslu (od 7. 9. 1951)	Marek Smída (do 31. 1. 1953)
	Július Duňb (do 14. 9. 1953)
	Marek Smída
misijního hospodářství (od 14. 9. 1953)	Josef Kysely
národní bezpečnosti (23. 5. 1950-14. 9. 1953)	Ladislav Koptiva (do 23. 1. 1952)
	Karol Bacilek
národní obrany	Ludvík Svoboda (do 25. 4. 1950)
	Alexej Čepička
paliv a energetiky (od 7. 9. 1951; ministerstvo paliv od 31. 1. 1953; ministerstvo paliv a energetiky od 14. 9. 1953)	Václav Pokorný (do 14. 9. 1953)
	Josef Jonáš
	Alois Neuman
pošt (od 30. 5. 1952 ministerstvo spojů)	
průmyslu (od 20. 12. 1950 ministerstvo těžkého průmyslu, od 8. 9. 1951 ministerstvo těžkého strojírenství; od 14. 9. 1953 ministerstvo strojírenství)	Gustav Klímek (do 1. 8. 1952)
	Július Maurer (do 31. 1. 1953)
	Karel Poláček
	Vavro Šrobár († 6. 12. 1950)
pro sledování zákonů (do 6. 12. 1950)	
sociální péče (od 11. 5. 1949 práce a sociální péče, od 7. 9. 1951 ministerstvo pracovních sil)	Eržen Erban (do 8. 9. 1951)
	Jaroslav Havelka (do 14. 9. 1953)
	Václav Nosek
	Alexej Čepička (do 25. 4. 1950)
	Štefan Rais (do 14. 9. 1953)
	Václav Škoda
	Karol Bacilek (do 23. 1. 1952)
	Jan Harus (do 14. 9. 1953)
	Oldřich Beran
	Marek Smída
státní kontroly (od 7. 9. 1951)	
	Emanuel Šiecha
	Josef Kysely
státních statků (31. 1. 1953-14. 9. 1953)	
stavebního průmyslu (od 20. 12. 1950; od 14. 9. 1953 ministerstvo stavebnictví)	Zdeněk Nejedlý (do 31. 1. 1953)
stavebních hmot (31. 1. 1953-14. 9. 1953)	Ernest Sýkora (do 14. 9. 1953)
školská, věd a umění (od 31. 1. 1953 ministerstvo školství a osvěty; od 14. 9. 1953 ministerstvo školství)	Ladislav Štefl
	Emanuel Šiecha
	Václav Nosek (do 14. 9. 1953)
	Rudolf Barák
	František Krajčír
technický (do 20. 12. 1950)	
vnitra	
vnitřního obchodu všeobecného strojírenství (7. 9. 1951-14. 9. 1953)	Josef Jonáš
výkupu (od 28. 5. 1952)	Josef Krosnář



<p>vysokých škol (31. 1. -14. 9. 1953) výšiny (od 20. 12. 1950 ministerstvo poradizaňského průmyslu) zahraničních věcí</p> <p>zahraničního obchodu</p> <p>zdravotnickí zemědělství</p> <p>železnice (1. 8. 1952-14. 9. 1953) předsedové Státních výborů ministr-předseda Státního úřadu plánovacího (od 5. 4. 1949)</p> <p>ministr-předseda Státního úřadu pro kulturní styky se zahraničím (31. 1.-14. 9. 1953) ministr-předseda Státního úřadu pro věci umění (31. 1.-14. 9. 1953) ministři bez portfeje</p>	<p>Ladislav Štoll</p> <p>Ludmila Jankovcová Vladimír Clementis (do 14. 3. 1950) Vilém Široký (do 31. 1. 1953) Václav David Antonín Gregor (do 2. 12. 1952) Richard Dvořák Josef Plojhar Július Durní (do 14. 9. 1951) Josef Nepomucký (do 14. 9. 1953) Jindřich Uher Josef Pospíšil</p> <p>Jaromír Dolanský (do 21. 12. 1951) Josef Půhík (do 22. 6. 1954) Ottakar Šimůnek</p> <p>Josef Urban</p> <p>Jiří Tauler Július Maurer (od 31. 1. 1953) Zdeněk Nejedlý (od 14. 9. 1953)</p>
<p><b>VI. vláda (12. 12. 1954-31. 7. 1960)</b></p>	
<p>předseda vlády první náměstkyně předsedy vlády</p> <p>náměstkyně předsedy vlády</p> <p>ministři</p> <p>automobilového průmyslu a zemědělských strojí (15. 10. 1955-15. 10. 1958) dopravy</p> <p>energetiky (od 10. 5. 1955; od 1. 4. 1958 ministerstvo energetiky a vodního hospodářství)</p> <p>financi hutiho průmyslu a rudných dolů</p> <p>chemického průmyslu kultury (do 16. 6. 1956) lehkého průmyslu (od 16. 6. 1956 ministerstvo spotřebního průmyslu)</p>	<p>Vilém Široký Alexej Čepička (do 25. 4. 1956) Jaromír Dolanský (od 12. 12. 1954) Rudolf Barák (od 6. 3. 1959) Ludmila Jankovcová Václav Kopecký Karel Poláček (14. 10. 1955-15. 10. 1958) Ottakar Šimůnek (od 6. 3. 1959) Václav Štoda (do 16. 6. 1956)</p> <p>Emil Zachoukal Antonín Pospíšil (do 8. 1. 1958) František Vlasák</p> <p>František Vlasák (do 8. 1. 1958) Antonín Pospíšil Július Durní Josef Reitmajer (do 1. 8. 1957) Václav Černý Josef Půhík Ladislav Štoll</p> <p>Alois Málek (do 16. 6. 1956)</p>



lesí a dřevařského průmyslu (do 16. 6. 1956)	Božena Machatová-Dostálová
mišního hospodářství (do 1. 4. 1958)	Josef Kromád
národní obrany	Josef Kysely
paliv a energetiky	Alexej Cepička (do 25. 4. 1956)
(od 30. 5. 1955 ministerstvo paliv)	Bohumir Lomský
potravinářského průmyslu (od 16. 6. 1956)	Josef Jonáš (1 22. 4. 1960)
ministerstvo potravinářského průmyslu	
a výkupu zemědělských výrobků)	
pracovních sil (do 31. 7. 1957)	Jindřich Uher
pišného strojírenství	Václav Nosek (1 22. 7. 1955)
(15. 10. 1955–15. 10. 1958)	Josef Tesla (od 15. 10. 1955)
spojá	
spravedlnosti	Václav Ouzký
státní kontroly	Alou Neuman
	Jan Bartuška (do 16. 6. 1956)
státních praců (16. 10. 1955–16. 6. 1956)	Václav Šboda
stavebnictví	Oldřich Beran (do 15. 10. 1955)
strojírenství (od 15. 10. 1955 ministerstvo	Michal Bakula (do 16. 6. 1956)
těžkého strojírenství)	Josef Kromád
	Marek Smida
Školství (od 16. 6. 1956 ministerstvo	Emanuel Šlechta (do 16. 6. 1956)
školského a kultury)	Oldřich Beran
vůza	Karel Poláček (do 15. 10. 1955)
vnitřního obchodu	Jan Bukal (do 1. 8. 1957)
všeobecného strojírenství (od 15. 10. 1958)	Josef Reimajer
výkupu (do 16. 6. 1956)	František Kahuda
zahraničního obchodu	Rudolf Barák
zahraničních věcí	František Krajčír (do 17. 1. 1959)
zdravotnictví	Ladislav Brabec
zemědělství (od 16. 6. 1956 ministerstvo	Karel Poláček
zemědělství a lesního hospodářství)	Božena Machatová-Dostálová
	Richard Dvořák (do 17. 1. 1959)
ředitelství Státních výborů	František Krajčír
ministr-předseda Státního úřadu plánovacího	Václav David
ministr-předseda Státního výboru pro rozvoj	Josef Plojhar
techniky (od 9. 2. 1959)	Marek Smida (do 15. 10. 1955)
ministr-předseda Státního výboru	Václav Krutina (do 16. 6. 1956)
pro výstavbu (15. 10. 1955–17. 3. 1960)	Michal Bakula (do 6. 3. 1959)
	Lubomir Šerougal
	Ortakr Šimůnek
	Václav Ouzký
	Oldřich Beran (do 16. 6. 1956)
	Emanuel Šlechta



676

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

ministr předseda Vládního výboru  
pro zvelebení zemědělského, lesního  
a vodního hospodářství (od 15. 10. 1958)  
ministra bez portfeje

Josef Kyselý  
Július Maurer (do 16. 6. 1956)  
Zdeněk Mejdič  
Václav Ouzký (15. 10. 1958–9. 2. 1959)  
Josef Tešák (31. 7. 1957–6. 3. 1959)

## 10.1.2.12 Vlády Československé socialistické republiky 1960–1968

I. vláda (11. 7. 1960–19. 9. 1963)	
<b>předseda vlády</b> místopředseda vlády	Vilém Široký Rudolf Barák (do 9. 2. 1962) Jaromír Dolanský Ludmila Jenkovicová Václav Kopecký (15. 8. 1962) František Krájčír (od 7. 1. 1963) Jan Piller (od 9. 2. 1962) Rudolf Serechaj (12. 7. 1962) Oskar Šimůnek
<b>ministři</b> dopravy a spojů (od 5. 1. 1963 dopravy)	František Vlasák (do 5. 1. 1963) František Vokáč Július Duriš
financi biznisního průmyslu a rudných dojí	Miroslav Šmolk (do 10. 3. 1962) Josef Krejčí Josef Pičák Bohumír Lomský
chemického průmyslu národní obrany paliv a energetiky (od 5. 1. 1963 ministerstvo paliv)	Oldřich Černák Jindřich Uher (do 23. 6. 1961) Josef Krosnář Božena Macháčová-Dosudlová Alois Neuman
potravinářského průmyslu	Josef Krosnář (do 23. 6. 1961) Pavel Majling (od 27. 6. 1961) František Kahuda Josef Reitmajer (do 5. 1. 1963) Josef Pešl
spotřebního průmyslu spravedlnosti státní kontroly (od 23. 6. 1961 Ústřední úřad státní kontroly a statistiky v čele s ministrem-předsedou)	Rudolf Barák (do 23. 6. 1961) Lubomír Štrougal Ladislav Brabec (do 23. 6. 1961) Jindřich Uher
školení a kultury těžkého strojírenství	
vnitra	
vnitřního obchodu	



<p>všeobecného strojírenství výstavby</p> <p>zahraněčního obchodu</p> <p>zahraněčních věcí zdravotnictví zemědělství, lesního a vodního hospodářství</p> <p>ministr předseda Státní plánovací komise</p> <p>ministr předseda Státního výboru pro rozvoj techniky</p> <p>ministr předseda Ústřední správy energetiky (od 5. 1. 1963)</p> <p>ministr předseda Vládní komise pro národní výbory (13. 7. 1961–5. 1. 1962)</p> <p>ministři bez portfeje</p>	<p>Karel Poláček Oldřich Beran (do 9. 2. 1962) Josef Korčák (do 5. 1. 1963) Samuel Takáč František Krajčír (do 5. 1. 1963) František Hamouz Václav David Josef Plojhar Lubomír Šrougal (do 23. 6. 1961) Vratislav Krutina Otakar Šimůnek (do 11. 7. 1962) Alois Indra</p> <p>Václav Ouzký</p> <p>Josef Korčák</p> <p>Rudolf Barák Vasil Biľak (do 5. 1. 1963) Pavol Majling (do 27. 6. 1961) Zdeněk Nejedlý (19. 3. 1962) Stanislav Vlna (do 11. 7. 1962)</p>
<p><b>II. vláda (20. 9. 1963–8. 4. 1968)</b></p>	
<p><b>předseda vlády</b> <b>ministr předseda vlády</b></p> <p><b>ministři</b> dopravy financí</p> <p>hutního průmyslu a rudných dolů (do 11. 11. 1965)</p> <p>černého průmyslu</p> <p>kulturní a informací (od 23. 1. 1967)</p> <p>lesního a vodního hospodářství (od 23. 1. 1967)</p> <p>národní obrany</p> <p>patř (od 11. 11. 1965 ministerstvo hornictví)</p> <p>potravinářského průmyslu (do 23. 1. 1967)</p> <p>spotřebního průmyslu</p> <p>spravedlnosti</p> <p>zdravotnictví</p> <p>školský a kultury (od 23. 1. 1967 ministerstvo školství)</p>	<p>Josef Lemr Oldřich Černík František Krajčír Josef Krejčí (od 11. 11. 1965) Jan Piller (do 11. 11. 1965) Otakar Šimůnek</p> <p>Alois Indra Richard Dvořák (do 23. 1. 1967) Bohumil Surharda</p> <p>Josef Krejčí Josef Pušik (do 11. 11. 1965) Václav Valet Karel Hoffman</p> <p>Josef Smrkovský Bohumír Lomský Josef Odvárka (do 11. 11. 1965) František Pesp Vratislav Krutina Božena Machačová-Dostálová Alois Neuman Samuel Takáč</p> <p>Čestmír Císař (do 11. 11. 1965) Aři Hájek</p>



těžkého strojírenství (od 11. 11. 1965  
ministerstvo těžkého průmyslu)

vnitra

vnitřního obchodu  
všeobecného strojírenství (do 11. 11. 1965)  
zahraničního obchodu  
zahraničních věcí  
zdravotnictví  
zemědělství, lesního a vodního hospodářství  
(od 11. 11. 1965 ministerstvo lesního  
a vodního hospodářství; od 23. 1. 1967  
ministerstvo zemědělství)

ministr předseda Slovenské národní rady  
ministr-předseda Státní komise pro finance,  
ceny a mzdy (od 11. 11. 1965)  
ministr-předseda Státní komise pro  
hospodářskou a vědeckotechnickou  
spolupráci (od 11. 11. 1965)  
ministr-předseda Státní komise pro investiční  
rozvoj (od 11. 11. 1965)  
ministr-předseda Státní mzdové komise  
ministr-předseda Státní plánovací komise  
ministr-předseda Slovenské plánovací komise

ministr-předseda Státní komise pro rozvoj  
a koordinaci vědy a techniky (od 11. 11.  
1965 Státní komise pro techniku)  
ministr-předseda Ústřední komise  
lidové kontroly a statistiky  
ministr-předseda Ústřední správy energetiky  
ministr-předseda Ústřední správy pro rozvoj  
místního hospodářství  
ministr-ředitel Ústřední správy vodního  
hospodářství (od 11. 11. 1965  
do 23. 1. 1967)  
ministři bez portfeje

Josef Peší (do 11. 11. 1965)  
Josef Křečí  
Lubomír Štrougal (do 26. 4. 1965)  
Josef Kudrna (do 15. 3. 1968)  
Jindřich Uher  
Karel Poláček  
František Hamouz  
Václav David  
Josef Plojhar

Jiří Bunan (do 12. 4. 1967)  
Karel Mestek  
Michal Chudík (do 11. 11. 1965)

Bohumil Sucharda

Oskar Šimůnek

Jan Pšiler  
Jaromír Dolanský  
Oldřich Černík  
Vincenz Krahulec (12. 3. 1966)  
František Barbírek (od 20. 4. 1966)

František Vlasák

Pavol Majling (do 23. 1. 1967)  
Josef Korčák

Štefan Gadparik

Josef Smrkovský  
Ján Marko (od 11. 11. 1965)  
Karel Poláček (11. 11. 1965–23. 1. 1967)

III. vláda (8. 4. 1968–31. 12. 1968)

předseda vlády  
ministr-předseda vlády

Oldřich Černík  
Peter Colotka  
František Hamouz  
Gustáv Husák  
Ota Šik (do 3. 9. 1968)  
Lubomír Štrougal

ministři  
dopravy  
financi

František Řehák  
Bohumil Sucharda



<p>hornictví chemického průmyslu kultury a informací lesního a vodního hospodářství národní obrany plánování (do 30. 4. 1968 ministr předseda Státní plánovací komise) práce a sociálních věcí (od 30. 4. 1968) spotřebního průmyslu spravedlnosti stavebnictví školsví techniky (do 30. 4. 1968 ministr předseda Státní komise pro techniku) těžkého průmyslu vnitra</p> <p>vnitřního obchodu zahraničního obchodu zahraničních věcí</p> <p>zdravotnictví zemědělství a výživy ministr-předseda Státního cenového úřadu (od 30. 4. 1968) ministr pověřený řízením Ústřední správy energetiky ministrů bez portfeje</p>	<p>František Penc Seanaslav Ráel Miroslav Galuška Július Hanus Martin Dzur</p> <p>František Vlasák Michal Štancef Božena Machačová-Dostálová Bohuslav Kučera Jozef Trokan Vladimír Kadlec</p> <p>Miloslav Hruškovit Josef Kreyčí Josef Pavel (do 31. 8. 1968) Jan Peinář Oldřich Pavtovský Václav Vařel Jiří Hájek (do 19. 9. 1968) Oldřich Černík (pověřen řízením) Vladislav Vlček Josef Borůvka</p> <p>Václav Hůla</p> <p>Josef Korčák Václav Hůla (do 30. 4. 1968) Michal Štancef (do 30. 4. 1968)</p>
---	--

### 10.1.2.13 Pověřenci SNR 1944–1968

I. sbor pověřenců Slovenské národnej rady (1.–4. 9. 1944)	
pověřenci pro dopravu a veřejné práce	Štefan Váňovský Jozef Štyk
pro finance	Viliam Pauliny Karol Markovič
pro věci hospodářské a zásobovací	Ján Páll Ján Uršiny neobsazeno
pro národní obranu pro sociální péči	Franzšek Kubač Fedor Thurzo
pro spravedlnost	Jozef Soltész
pro školství a ověřu	Ivan Pietor Alexander Boharinský Jozef Lettrich



pro věci vnitřní pro zdravotnictví	Gustáv Husák Ivan Štefánik Daniel Petelen Iľja Pauliny-Tóth
<b>II. sbor pověřenců Slovenské národní rady (5. 9.–23. 10. 1944)</b>	
pověřenci financi hospodářství a zásobování národní obrany pošta a telegrafů sociální péče soudnictví školařství a národní osvěty veřejných prací vnitřní zdravotnictví železnice zástupci pověřenců financi hospodářství a zásobování národní obrany pošta a telegrafů sociální péče soudnictví školařství a národní osvěty veřejných prací vnitřní zdravotnictví železnice	Vilham Pauliny Ján Ursiny (do 7. 10. 1944) Jozef Stanek Mikuláš Fejerdák Ján Ševčík František Kubač Jozef Šoltész Jozef Lettrich (do 7. 10. 1944) Ladislav Šimkovič Jozef Stryk Gustáv Husák Pavol Fendi Štefan Vidloňovský Karol Marikovič Ján Püll Karol Šmidke (asi do 15. 10. 1944) Anton Rašľa (asi od 15. 10. 1944) Mikuláš Stryk Alexander Bahurinský Fedor Thurzo Ivan Pieter Ondrej Pavlík Samuel Takáč Ivan Štefánik Iľja Pauliny-Tóth Pavol Bláho
<b>III. sbor pověřenců Slovenské národní rady (7.–21. 2. 1945)</b>	
pověřenci dopravy financi pošta a telegrafů průmyslu, živnosti a zásobování spravedlnosti sociální péče školařství a osvěty vnitřních věcí zdravotnictví pro zemědělství a pozemkovou reformu	Kornel Filko Tomáš Tvarožek František Komzala Peter Zaňko Ivan Štefánik Felix Vačečka Vavro Šrobár Ján Püll Štefan Kočvara Viliam Thurzo Ján Ursiny

IV. sbor pověřenců Slovenské národní rady (21. 2.–11. 4. 1945)	
pověřenci financi pošt a telegrafů průmyslu, živnosti a zásobování sociální péče soudnictví školsví a osvěty veřejných prací vnitřních věcí vojenských věcí zdravnictví pro zemědělství a pozemkovou reformu pro železnice zástupci pověřenců průmyslu, živnosti a zásobování vnitřních věcí vojenských věcí pro zemědělství a pozemkovou reformu	Tomáš Tvarozek František Komzala Peter Zarfko Felix Válečka Ivan Štefánik Ondrej Pavlík Jozef Sýk Gustáv Husák Mikuláš Ferjenčík Viliam Thurzo Ján Urminy Kornel Fillo  Ján Püll Ivan Pietor Anxon Rašla Vladimír Slávik Michal Palfán
V. sbor pověřenců Slovenské národní rady (11. 4.–18. 9. 1945)	
pověřenci dopravy a veřejných prací financi informaci pošt průmyslu a obchodu sociální péče spravedlnosti školsví a osvěty vnitřních věcí výživy a zásobování zdravnictví pro zemědělství a pozemkovou reformu	Kornel Fillo Tomáš Tvarozek Michal Chorváth Ján Ševčík Ján Püll František Komzala Ivan Štefánik Ladislav Novomeský Gustáv Husák Michal Pállas Viliam Thurzo Mária Kvetko
VI. sbor pověřenců Slovenské národní rady (18. 9. 1945–14. 8. 1946)	
předseda pověřenci dopravy a veřejných prací financi informaci pošt průmyslu a obchodu sociální péče spravedlnosti školsví a osvěty vnitřních věcí	Karel Šmidke  Gustáv Husák Matej Josko Samuel Belluš Kornel Fillo Ján Püll František Komzala Ivan Štefánik Ladislav Novomeský Július Váňory



<p>výživy a zásobování zdravotnictví pro zemědělství a pozemkovou reformu</p>	<p>Rudolf Fraňecký Ján Ševčík Martin Kvetko</p>
<p>VII. sbor pověřenců Slovenské národní rady (16. 8. 1946–19. 11. 1947)</p>	
<p><b>předseda</b> <b>místopředseda</b> pověřenci dopravy financi informaci pošt průmyslu a obchodu sociální péče spravedlnosti školský a osvěty technický vnitřní výživy a zásobování zdravotnictví zemědělství</p>	<p><b>Gustáv Husák</b> <b>Rudolf Pražický</b></p> <p>Kazimír Bezek Marej Josko Samuel Belluš Jozef Lukačovič Ján Püll Jozef Šoltész Ivan Štefánik Ladislav Novomeský Jozef Sýk Mikuláš Ferjenčík Kornel Fallo Emanuel Böhm Martin Kvetko</p>
<p>VIII. sbor pověřenců Slovenské národní rady (18. 11. 1947–5. 3. 1948)</p>	
<p><b>předseda</b> <b>místopředseda</b> pověřenci dopravy financi informaci pošt průmyslu a obchodu sociální péče spravedlnosti školský a osvěty technický vnitřní výživy zdravotnictví zemědělství</p>	<p><b>Gustáv Husák</b> <b>Milan Polák (do 21. 2. 1948)</b></p> <p>Kazimír Bezek Marej Josko (do 21. 2. 1948) Ján Bečko Jozef Lukačovič (do 21. 2. 1948) Ladislav Novomeský Pavol Blaho Jozef Šoltész Ján Püll Andrej Buza (do 26. 2. 1948) Ladislav Novomeský Ivan Štefánik (do 21. 2. 1948) Pavol Blaho Mikuláš Ferjenčík (do 26. 2. 1948) Martin Kvetko (do 21. 2. 1948) Jozef Šoltész Ján Bečko Jozef Sýk (do 21. 2. 1948) Gustáv Husák</p>
<p>IX. sbor pověřenců Slovenské národní rady (6. 3.–13. 6. 1948)</p>	
<p><b>předseda</b> <b>místopředseda</b></p>	<p><b>Gustáv Husák</b> <b>Jozef Mjartan</b></p>



683

pověřenci dopravy financi pošt	Kazimír Bezek Ján Püll Pavol Blaho (do 4. 6. 1948) Kazimír Bezek Jozef Šoltész František Zupka Július Viktorý Ladislav Novomeský Jozef Lukačovič Daneš Okáli Michal Chudík Ján Beško Michal Falán
průmyslu a obchodu sociální péče spravedlnost školská a osvěty techniky vnitřní výživy zdravotnictví zemědělství a pozemkové reformy	
<b>X. sbor pověřenců Slovenské národní rady (13. 6. 1948–17. 12. 1954)</b>	
<b>předseda</b>	<b>Gostiv Husák (do 5. 5. 1950)</b> <b>Karol Bacilek (do 11. 9. 1951)</b> <b>Július Dzuril (do 31. 1. 1953)</b> <b>Rudolf Strečanj</b>
<b>1. místopředseda</b>	<b>Ján Püll (5. 5. 1950–3. 8. 1954)</b> <b>Michal Bakuša (od 21. 9. 1954)</b>
<b>místopředsedové</b>	<b>Jozef Mjartan (do 5. 3. 1953)</b> <b>Anzon Nedvied (5. 3. 1953–30. 8. 1954)</b> <b>Štefan Šebesta (od 3. 8. 1954)</b>
pověřenci dopravy	Kazimír Bezek (do 9. 5. 1949) Karol Bacilek (do 5. 5. 1950) Jozef Gireš
financi	Ján Püll (do 5. 5. 1950) Jozef Hojč (do 5. 3. 1953) Pavol Majling (do 3. 8. 1954) Ján Marko
informací (od 7. 10. 1948 do 31. 1. 1953 informací a osvěty)	Ondrej Pavúk (do 14. 12. 1950) Karol Bacilek (do 30. 1. 1951) Ondrej Kľokoč Ondrej Kľokoč
kultury (od 24. 9. 1953) lesů a dřevářského průmyslu (od 11. 9. 1951) místního hospodářství (od 11. 9. 1953) obchodu (od 30. 1. 1951)	František Tupák Jozef Gajdošák Jozef Šoltész (do 20. 9. 1951) Ján Balzanič Alexander Horák
pošt (od 8. 4. 1952 spojů) průmyslu (od 30. 1. 1951; od 1. 9. 1951 lehkého průmyslu)	Samuel Takáč (do 5. 3. 1953) Štefan Gažik (do 11. 9. 1953) Samuel Takáč Jozef Šoltész (do 9. 5. 1949) Samuel Takáč
průmyslu a obchodu (do 30. 1. 1951)	



<p>sociální péče (od 11. 5. 1949 práce a sociální péče, od 7. 9. 1951 pracovních sil)</p> <p>spravedlnosti (do 31. 1. 1953)</p> <p>stavebních hmot (31. 1. 1952–11. 9. 1953)</p> <p>školsví a ověty (od 11. 9. 1953 školsví)</p> <p>techniky (od 30. 1. 1951 stavebního průmyslu; od 11. 9. 1953 stavebnictví)</p> <p>vnitra</p> <p>výžvy (od 30. 1. 1951 poravnátského průmyslu)</p> <p>zdravotnictví</p> <p>zemědělství a pozemkové reformy (od 14. 10. 1949 zemědělství)</p> <p>předseda Slovenského výboru pro věci církevní (od 1. 11. 1949)</p> <p>předseda Slovenského úřadu plánovacího (od 28. 4. 1949)</p> <p>předseda Slovenského výboru pro tělovýchovu a sport (od 23. 7. 1949)</p> <p>předseda Slovenského úřadu pro věci umění (5. 3.–11. 9. 1953)</p>	<p>František Zupka (do 2. 7. 1950)</p> <p>Emília Janečková-Murínová (do 5. 3. 1953)</p> <p>Jozef Hojč</p> <p>Július Viktorý (do 3. 7. 1952)</p> <p>Rudolf Strechaj</p> <p>Jozef Gajdošík (od 5. 3. 1953)</p> <p>Ladislav Novomeský (do 5. 5. 1950)</p> <p>Ernest Sýkora (do 5. 3. 1953)</p> <p>Ondrej Klókoč (do 24. 9. 1953)</p> <p>Ernest Sýkora</p> <p>Jozef Lukačovič</p> <p>Daniel Okáli (do 30. 1. 1951)</p> <p>Jozef Lietavec</p> <p>Michal Chudík (do 9. 5. 1949)</p> <p>Jozef Šoltész (do 30. 1. 1951)</p> <p>Ján Bužniak (do 20. 9. 1951)</p> <p>Peter Marušiak</p> <p>Milan Polák (do 2. 8. 1951)</p> <p>Jozef Kyselý (do 3. 6. 1952)</p> <p>Vojtech Torok</p> <p>Michal Falán (do 20. 9. 1951)</p> <p>Marek Čulen (do 24. 9. 1953)</p> <p>Štefan Gažák</p> <p>Gusáv Husák (do 4. 4. 1950)</p> <p>Ladislav Holdo (do 5. 6. 1951)</p> <p>Štefan Gažák (do 5. 3. 1953)</p> <p>Karol Fajnor</p> <p>Július Bránik (do 3. 8. 1954)</p> <p>Pavol Majling</p> <p>Július Viktorý</p> <p>Ludovít Bakol</p>
<p>XI. zbor pověřenců Slovenské národní rady (17. 12. 1954–2. 8. 1956)</p>	
<p>předseda</p> <p>1. místopředsedové</p> <p>místopředsedové</p> <p>pověřenci</p> <p>dopravy</p> <p>financi</p>	<p>Rudolf Strechaj</p> <p>Michal Bakula (do 14. 10. 1955)</p> <p>Michal Chudík (od 14. 10. 1955)</p> <p>Oskar Jeled</p> <p>Štefan Šebesta</p> <p>Jozef Gireth (do 25. 11. 1955)</p> <p>Karol Fajnor</p> <p>Ján Marfo</p>





kultury (do 24. 7. 1956) lehkého průmyslu (od 24. 7. 1956 spotřebního průmyslu)	Ondrej Klokoč  Samuel Takáč (do 6. 7. 1955) Mikol Hrušovský František Tupík Jozef Gajdošík (do 6. 7. 1955) Alexander Horák Ján Bužniak
lesů a dřevařského průmyslu (do 24. 7. 1956) místního hospodářství	
obchodu potravinářského průmyslu (od 24. 7. 1956 potravinářského průmyslu a výkupu zemědělských výrobků)	Ján Marcelly Jozef Hojč (do 6. 7. 1955) Jozef Gajdošík Alexander Horák (do 6. 7. 1955) Jozef Lukačovič
pracovních sil	Ján Sebk Jozef Lukačovič (do 6. 7. 1955) Samuel Takáč
spojů	Juraj Uhrin Ernest Sýkora Oskár Jeleň Vojtech Török
státních statků (15. 10. 1955–24. 7. 1956) stavebnictví	Štefan Gažák (do 14. 10. 1955) Michal Chudík Pavol Majling
spravedlnosti školské (od 24. 7. 1956 školství a kultury) vnitřní	
zdravotnictví zemědělství (od 24. 7. 1956 zemědělství a lesního hospodářství)	
předseda Slovenského plánovacího úřadu	
<b>XII. sbor pověřenců Slovenské národní rady (2. 8. 1956–11. 7. 1960)</b>	
předseda 1. místopředseda místopředsedové	Rudolf Strechaj Pavol Majling Ján Marko Štefan Šebena (do 13. 1. 1958) Ján Šumal (od 13. 1. 1958)
pověřenci dopravy financi	Karol Fajoor Ján Marko (do 13. 3. 1959) Ján Marcelly L'udovít Benada (do 23. 6. 1958) Alexander Paulovít Alexander Horák
lidové kontroly (od 1. 1. 1957)	Štefan Krčmárik (členem sboru pověřenců od 18. 12. 1956) Ján Bužniak (do 25. 4. 1957) L'udovít Boriel
místního hospodářství (do 21. 2. 1958) místních podniků a nářtového průmyslu (od 1. 1. 1957)	
obchodu	Ján Marcelly (do 13. 3. 1959) Jozef Gajdošík Jozef Gajdošík Jozef Lukačovič
potravinářského průmyslu a výkupu zemědělských výrobků (od 1. 7. 1959 potravinářského průmyslu)	
pracovních sil (do 31. 8. 1958) spojů	



spoločného priemyslu spravedlnosti	Miloslav Hrušovský Juraj Uhrin (do 18. 12. 1956) Mikuláš Kapušňák (do 13. 3. 1959) Ladislav Gešo Samuel Takáč Ernest Sýkora (do 8. 12. 1958) Vasil Biľák Oskár Jeleň Vojtech Tórek
stavebníctvi školská a kultúry	Michal Chudík Pavel Majling
vnútra	Alexander Horák
zdravníctvi	
zeměděľstvi a lesného hospodárstvi (od 1. 7. 1959 zeměděľstvi)	
předseda Slovenské plánovací komise	
předseda Slovenského výboru pro výstavbu (od 1. 4. 1958)	
<b>Pověřenci SNR (14. 7. 1960–28. 6. 1964)</b>	
<b>předseda SNR</b>	Rudolf Struchaj (1. 28. 7. 1962) Jozef Lenárt (od 31. 10. 1962 do 23. 9. 1963) Michal Chudík
<b>mínopředseda SNR</b>	Pavel Majling (do 29. 6. 1961) Michal Sabočík (28. 9. 1961–23. 9. 1963) Vincenc Krahulec
pověřenci financi spravedlnosti	Jozef Gajdošík Ladislav Gešo (do 5. 4. 1963) Peter Cokotica (od 27. 6. 1963)
státní kontroly (do 28. 9. 1961) školská a kultúry	Alexander Paulovč Vasil Biľák (od 7. 2. 1963) Matej Lúčan
výstavby	Samuel Takáč (do 25. 1. 1963) Ladislav Kompš (od 5. 4. 1963)
zdravníctvi	Vojtech Tórek
zeměděľstvi	Michal Chudík (do 23. 9. 1963) Koloman Boča
předseda Slovenské komise pro investiční výstavbu (od 17. 10. 1963)	Ján Marjo
předseda komise lidové kontroly a statistiky	Ján Štencel (od 5. 4. 1963)
předseda Slovenské plánovací komise	Pavel Majling (do 29. 6. 1961) Ján Štencel (pověřen do 3. 9. 1961) Michal Sabočík (28. 9. 1961–23. 9. 1963) Vincenc Krahulec
<b>Pověřenci SNR (29. 6. 1964–31. 12. 1968)</b>	
<b>předseda SNR</b>	Michal Chudík (do 14. 3. 1968)
<b>mínopředseda SNR</b>	Ondrej Klókoč (od 27. 6. 1968) Vincenc Krahulec (1. 2. 3. 1966) František Barbtrek (od 30. 3. 1966)
pověřenci financi	František Hagara (do 17. 2. 1967) Jozef Gajdošík



kulturní a informační (od 17. 2. 1967) lesního a vodního hospodářství (od 17. 2. 1967) potravinářského průmyslu (do 17. 2. 1967) obchodu stavebnictví školství a kultury (od 17. 2. 1967 školství) spravedlnosti	Štefan Brezňák (od 26. 7. 1967) František Hagara Jozef Gajdošák Petronella Vláhrovová Ladislav Kompš Matej Lúčan Peter Colotka (do 8. 4. 1968) Felix Valček (pověřen vedením) Vladimír Zvara
zdravotnictví zemědělství (od 5. 4. 1967 zemědělství a výživy) předseda Slovenské komise pro investiční výstavbu předseda Slovenské komise lidové kontroly a statistiky předseda Komise pro rozvoj místního hospodářství předseda Komise pro národní výbory (od 21. 6. 1967) předseda Komise pro rozvoj vědy a techniky (do 16. 12. 1965) předseda Slovenské komise pro techniku (od 16. 12. 1965) předseda Komise pro vodní hospodářství (30. 6. 1966–17. 2. 1967)	Koloman Boča Ján Marko Ján Štencel Štefan Fábry Anton Ťažký Miloslav Hruškovič Ján Marko Emil Chlebec

### 10.1.2.14 Vlády Československé socialistické republiky (po přijetí zákona o federálním uspořádání ČSSR) a České a Slovenské federativní republiky (1968–1991)

I. vláda (1. 1.–27. 9. 1969)	
předseda vlády mínopředsedové vlády	Oldřich Černík Peter Colotka (do 30. 1. 1969) Samuel Faltnér František Hamouz Karel Laco (od 30. 1. 1969) Václav Valeš
ministři financí národní obrany plánování	Bohumil Sucharda Martin Džur František Vlasák



688

HISTORICKÁ  
|  
CHRONOLOGIE

<p>práce a sociálních věcí vnitř zahraničního obchodu zahraničních věcí předseda výboru pro ceny předseda výboru pro dopravu předseda výboru pro pošty a telekomunikace předseda výboru pro průmysl předseda výboru pro technický a imesační rozvoj předseda výboru pro tisk a informace předseda výboru pro zemědělství a výživu státní tajemníci v ministerstvu financí v ministerstvu národní obrany v ministerstvu plánování v ministerstvu práce a sociálních věcí v ministerstvu vnitra v ministerstvu zahraničního obchodu v ministerstvu zahraničních věcí ministři bez portfeje</p>	<p>Michal Štancef Jan Peřináf Ján Tabaček Ján Marko Jiří Typolt František Řehák Milan Smolka Josef Krejčí</p> <p>Miloslav Hruškovič Jaroslav Havelka Koloman Boda</p> <p>Josef Gajdošik Václav Dvořák Ján Kraus Vlasta Brabcová Ján Májor Ludvík Ubl Václav Pleskot Bohuslav Kučera Jan Parůž</p>
<p><b>II. vláda (27. 9. 1969–28. 1. 1970)</b></p>	
<p><b>předseda vlády</b> <b>mínopředsedové vlády</b></p> <p><b>ministři</b> financí národní obrany plánování práce a sociálních věcí vnitř zahraničního obchodu zahraničních věcí předseda výboru pro ceny předseda výboru pro dopravu předseda výboru pro pošty a telekomunikace předseda výboru pro průmysl předseda výboru pro technický a imesační rozvoj předseda výboru pro zemědělství a výživu státní tajemníci v ministerstvu financí v ministerstvu národní obrany v ministerstvu plánování</p>	<p><b>Oldřich Černík</b> Peter Colotka František Hamouz Miloslav Hruškovič Václav Hůla Josef Kempaný Karel Laco</p> <p>Rudolf Rohlíček Martin Džár Václav Hůla Michal Štancef Jan Peřináf František Hamouz Ján Marko Ignác Rendek Jaroslav Křižka Karel Hoffmann Josef Krejčí</p> <p>Miloslav Hruškovič Koloman Boda</p> <p>neobsazeno Václav Dvořák Karel Marunka (od 6. 10. 1969)</p>



v ministerstvu práce a sociálních věcí v ministerstvu vnitra v ministerstvu zahraničního obchodu v ministerstvu zahraničních věcí ministři bez portfeje	Vlasta Brablcová Ján Majer Andrej Barčák sr. Karel Kurka (od 20. 10. 1969) Bohuslav Kučera Jan Pauly
<b>III. vláda (28. 1. 1970–9. 12. 1971)</b>	
<b>předseda vlády</b> <b>ministropředsedové vlády</b>	Lubošlav Štrougal Petr Colotka Ján Gregor (od 3. 1. 1971) František Hamouz Mikoláš Hruščovič (do 26. 6. 1970) Václav Hůla Josef Kortáň Karel Laco Mareš Lídaň (od 26. 6. 1970) Jindřich Zahradník
<b>ministři</b>	
dopravy (do 1. 1. 1971 předseda výboru pro dopravu)	Jaroslav Knížka (do 3. 1. 1971) Štefan Šurka Rudolf Rohlíček Marrin Dstír
financi	Jindřich Zahradník (do 3. 1. 1971) Josef Šumos
národní obrany	Jaromír Marušek (od 3. 1. 1971)
humánní a strojírenství (do 1. 1. 1971 předseda výboru pro průmysl)	Michal Štanceľ
paliv a energetiky (od 1. 1. 1971)	Karel Hoffmann (do 24. 5. 1971) Vlastimil Chalupe
práce a sociálních věcí	Oldřich Čermák (do 23. 6. 1970) Ladislav Šupka
spojů (do 1. 1. 1971 předseda výboru pro pošty a telekomunikace)	Radko Kasík Andrej Barčák sr. Ján Marko
pro technický a investiční rozvoj (do 1. 1. 1971 předseda výboru pro technický a investiční rozvoj)	Bohuslav Veteša
vnitra	Ignác Rendek
zahraničního obchodu	Drahomír Koldr
zahraničních věcí	Václav Hůla
zemědělství a výživy (do 1. 1. 1971 předseda výboru pro zemědělství a výživu)	Karel Martinka
předseda Federálního cenového úřadu (do 1. 1. 1971 předseda výboru pro ceny)	Bohuslav Kučera
předseda Výboru lidové kontroly (od 1. 1. 1971)	
předseda Státní plánovací komise (do 1. 1. 1971 ministerstvo plánování)	
ministropředseda Státní plánovací komise (od 1. 1. 1971)	
ministři bez portfeje	



690

	Karol Martinka (do 3. 1. 1971) Jan Pauly (do 3. 1. 1971)
IV. vláda (9. 12. 1971–10. 11. 1976)	
předseda vlády místopředsedové vlády	Lubomír Štrougal Peter Colotka Vlastimil Ehrenberger (14. 12. 1973–2. 12. 1974) Ján Gregor (do 14. 9. 1976) František Hamouz (do 14. 9. 1976) Václav Hlída Josef Korčák Karel Laco Marek Lóčm Rudolf Rohlíček (od 14. 12. 1973) Josef Šimon (od 2. 12. 1974) Jindřich Zahradník
ministři dopravy	Štefan Šutka (do 21. 11. 1975) Vladimír Blažek Rudolf Rohlíček (do 14. 12. 1973) Leopold Lér Marin Džúr
financi	Josef Šimon (do 2. 12. 1974) Zdeněk Půček Jaromír Maroček († 26. 9. 1974) Vlastimil Ehrenberger (od 2. 12. 1974)
národní obrana hutnictví a strojírenství (od 14. 12. 1973 hutnictví a těžkého strojírenství)	Michal Štancef Vlastimil Chalupa Ladislav Šupka Radko Kaska († 28. 2. 1973) Jaromír Obtina (od 30. 3. 1973) Pavol Bahyl Andrej Barták st. Bohuslav Chloupek Bohuslav Vežela (do 14. 9. 1976) Josef Nágr
paliv a energetiky	Michal Šaboičík Václav Hlída Karol Martinka (do 11. 12. 1972) Pavol Bahyl (25. 1.–14. 12. 1973) Vladimír Janza Drahomír Kolder († 20. 8. 1972) Josef Machačka (30. 10. 1972–6. 2. 1976) František Ondřích
práce a sociálních věcí spoje pro technický a investiční rozvoj vnitř	
všeobecného strojírenství (od 14. 12. 1973) zahraničního obchodu zahraničních věcí zemědělství a výživy	
předseda Federálního cenového úřadu předseda Státní plánovací komise místopředseda Státní plánovací komise	
předseda Výboru lidové kontroly	
V. vláda (11. 11. 1976–17. 6. 1981)	
předseda vlády místopředsedové vlády	Lubomír Štrougal Peter Colotka



<p>ministr dopravy elektrotechnického průmyslu (od 13. 12. 1979) financí hutnictví a těžkého strojírenství</p> <p>národní obrany paliv a energetiky práce a sociálních věcí spoje pro technický a investiční rozvoj vnitra všeobecného strojírenství zahraničního obchodu zahraničních věcí zemědělství a výživy předseda Federálního cenového úřadu předseda Státní plánovací komise mispředseda Státní plánovací komise předseda Výboru lidové kontroly</p>	<p>Václav Hlída Josef Korčák Karel Laco Matej Lúčan Rudolf Rohlíček Josef Šimon Jindřich Zahradník</p> <p>Vladimír Blažek</p> <p>Milan Kubík Leopold Lér Zdeněk Páček (do 13. 12. 1979) Ladislav Gerle Martin Duár Vlastimil Ehrenberger Michal Šrancef Vlastimil Chalupa Ladislav Šupka Jaromír Obzina Pavol Bahyl Andrej Barčák st. Bohuslav Chřtoupek Josef Nágr Michal Sabořík Václav Hlída Vladimír Janza František Ondřík</p>
<p>VI. vláda (17. 6. 1981–16. 6. 1986)</p>	
<p>předseda vlády mispředsedové vlády</p> <p>ministr dopravy financí</p> <p>elektrotechnického průmyslu hutnictví a strojírenství národní obrany paliv a energetiky</p>	<p>Libomír Štrougal Peter Colotka Ladislav Gerle Václav Hlída (13. 4. 1983) Josef Korčák Karel Laco Matej Lúčan Jaromír Obzina (od 20. 6. 1983) Svetozár Posač Rudolf Rohlíček</p> <p>Vladimír Blažek Leopold Lér (do 4. 10. 1985) Jaromír Žák (od 29. 11. 1985) Milan Kubík Eduard Šeul Martin Duár (do 12. 11. 1985) Milan Václavík Vlastimil Ehrenberger</p>



práce a sociálních věcí	Michal Štancef (do 20. 6. 1983) Mikolav Boda Vlastimil Chalupa
spojů pro technický a investiční rozvoj (od 1. 11. 1983 předseda Státního výboru pro vědeckotechnický a investiční rozvoj)	Ladislav Šupka (do 20. 6. 1983) Jaromír Obzina Jaromír Obzina (do 20. 6. 1983) Vratislav Vajnar Pavel Bahyl Bohumil Urban Bohuslav Chloupek Josef Nágr (do 20. 6. 1983) Miroslav Toman
vnitřní	Michal Sabokčík Svatopluk Pořáč Vladimír Janza František Ondříček
všeobecného strojírenství zahraničního obchodu zahraničních věcí zemědělství a výživy	
předseda Federálního cenového úřadu předseda Státní plánovací komise místopředseda Státní plánovací komise předseda Výboru lidové kontroly	
VII. vláda (od 16. 6. 1986–21. 4. 1988)	
předseda vlády 1. místopředseda vlády místopředseda vlády	Libomír Štrougal Rudolf Roblíček Ladislav Adamec (od 20. 3. 1987) Peter Colotka Ladislav Gerle Pavel Hřivnák Josef Koříček (do 20. 3. 1987) Karel Laco Matej Lóčan Jaromír Obzina Svatopluk Pořáč Miroslav Toman
ministři	
dopravy	Vladimír Blažek
elektrotechnického průmyslu	Milan Kubát
financí	Jaromír Žák
hutnictví a těžkého strojírenství	Eduard Šaul
národní obrany	Milán Vláclavík
paliv a energetiky	Vlastimil Ehrensberger
práce a sociálních věcí	Mikolav Boda
spojů	Ali Jira
vnitřní	Vratislav Vajnar
všeobecného strojírenství	Ladislav Luňový
zahraničního obchodu	Bohumil Urban (do 21. 12. 1987) Jan Štěpba (od 28. 12. 1987)
zahraničních věcí	Bohuslav Chloupek
zemědělství a výživy	Miroslav Toman
předseda Federálního cenového úřadu	Michal Sabokčík





předseda Státní plánovací komise místopředseda Státní plánovací komise předseda Státní komise pro vědeckotechnický a investiční rozvoj předseda Výboru lidové kontroly	Svatopluk Poříč Vladimír Janča  Jaromír Obzina František Ondřích
<b>VIII. vláda (od 21. 4.–12. 10. 1968)</b>	
předseda vlády 1. místopředseda místopředsedové  ministr dopravy a spojů financi hutnictví, strojírenství a elektrotechniky národní obrany paliv a energetiky práce a sociálních věcí vnitřní zahraničního obchodu zahraničních věcí zemědělství a výživy předseda Státní komise pro vědeckotechnický a investiční rozvoj předseda Státní plánovací komise ministr pověřený řízením Federálního cenového úřadu ministr-předseda Výboru lidové kontroly ministr	Lubomír Štrougal Rudolf Rohlíček Ladislav Adámec Petr Colotka Marek Láčan Jaromír Obzina Svatopluk Poříč  Vladimír Blažek Jaromír Žák Ladislav Gerle Milán Vlček Vlastimil Elzenberger Mikoláš Boda Vraoslav Vajnar Jan Štěrba Bohuslav Chloupek Miroslav Toman  Jaromír Obzina Svatopluk Poříč  Pavel Hrivnák František Ondřích Marian Čalfa
<b>IX. vláda (od 12. 10. 1968–10. 12. 1969)</b>	
předseda vlády  1. místopředseda  místopředsedové	Ladislav Adámec (do 7. 12. 1969) Marian Čalfa (pověřen řízením federální vlády od 7. 12. 1969) Marian Čalfa (od 3. 12. 1969) Pavel Hrivnák (do 19. 6. 1969) Marek Láčan (19. 6.–3. 12. 1969) Bohuslav Urban Pavel Hrivnák (od 19. 6. 1969) Josef Hronováčka (od 3. 12. 1969) Karel Jiráň (do 3. 12. 1969) Ivan Koztek (do 19. 6. 1969) Marek Láčan (do 19. 6. 1969) Jaromír Obzina (do 3. 12. 1969) Petráček Pitra



<p>           mládeži            dopravy a spoji            financí            humiciv, strojírenství a elektrorechniky            národní obrany            paliv a energetiky            práce a sociálních věcí            vnitra            zahraničního obchodu            zahraničních věcí            zemědělství a výživy            předseda Státní plánovací komise            předseda Státní komise                pro vědeckotechnický a investiční rozvoj            ministr pověřený řízením Federálního                cenového úřadu            ministr-předseda Výboru lidové kontroly            ministři         </p>	<p>           Ladislav Vodráčka (od 19. 6. 1989)            Jaromír Žák (od 19. 6. 1989)            František Podlena            Jan Štejskal            Karel Juliš (do 19. 6. 1989)            Ladislav Vodráčka            Milán Václavík (do 3. 12. 1989)            Miroslav Vacek            Antonín Krumník            Milošlav Boda (do 3. 12. 1989)            Alfréd Šebek            František Kincl (do 3. 12. 1989)            František Pinc            Jan Štěrba (do 3. 12. 1989)            Andrej Barták ml.            Jaromír Johanes            Jaromír Algayer            Bohumil Urban (do 19. 6. 1989)            Jaromír Žák            Pavel Hrivnák (do 19. 6. 1989)            Karel Juliš (do 3. 12. 1989)            Jaromír Žák (do 19. 6. 1989)            Alfréd Šebek (do 3. 12. 1989)            Ladislav Dvořák            František Ondřích (do 3. 12. 1989)            Kvetoslava Kolínková            Marián Čalfa (do 3. 12. 1989)            František Reichel (od 3. 12. 1989)            Viliam Roth (od 3. 12. 1989)         </p>
<p>X. vláda (10. 12. 1989–27. 6. 1990; od 27. 3. 1990 I. vláda České a Slovenské federativní republiky)</p>	
<p>           předseda vlády            I. místopředsedové            místopředsedové         </p>	<p>           Marián Čalfa            Ján Čarnogurský (do 6. 4. 1990)            Václav Komárek (do 6. 4. 1990)            Oldřich Burský (do 6. 4. 1990)            Milan Čt' (od 12. 12. 1989)            Ján Čarnogurský (od 6. 4. 1990)            Armin Delong (od 6. 4. 1990)            JH Dienstler (od 6. 4. 1990)            Vladimír Dlouhý            Josef Hromádka            Václav Komárek (od 6. 4. 1990)            Petr Píhant (od 6. 2. 1990)            František Píra (do 6. 2. 1990)            František Reichel (do 6. 4. 1990)            Václav Valet (od 6. 4. 1990)         </p>



<b>ministři</b> dopravy a spojů (od 16. 2. 1990) financí hazardní, strojírenství a elektrotechniky  národní obrany paliv a energetiky  práce a sociálních věcí spojů (od 16. 2. 1990) vnitra  zahraničního obchodu zahraničních věcí zemědělství a výživy  ministr pověřený řízením Federálního cenového úřadu ministrně-předsedkyně Výboru lidové kontroly předseda Státní plánovací komise předseda Státní komise pro vědeckotechnický a investiční rozvoj  ministři	František Podlena Václav Klaus Ladislav Vodrážka (do 13. 2. 1990) Slavomír Strašár Miroslav Vacek František Pinc (do 13. 2. 1990) Jaroslav Šova Petr Müller Róbert Martinko neobsazen (do 31. 12. 1989 je <i>hláši předseda vlády</i> a oba 1. místopředsedové) Richard Sacher Andrej Barčák ml. Jiří Dienstbier Oldřich Burský (do 12. 5. 1990) Rudolf Kunar  Ladislav Dvořák  Květoslava Kofinková Vladimír Dlouhý  František Reichel (do 6. 4. 1990) Armin Delong Róbert Martinko (do 16. 2. 1990) Vladimír Prikazský (13. 2.-12. 5. 1990 pověřen řízením Federálního úřadu pro tisk a informace) Richard Sacher (do 31. 12. 1989) Karel Havlík (od 12. 5. 1990)
<b>XI. vláda (od 27. 6. 1990-2. 7. 1992)</b>	
<b>předseda vlády</b> <b>místopředsedové</b>          <b>ministři</b> dopravy financí hospodářství (od 19. 7. 1990) hazardní, strojírenství a elektrotechniky (do 19. 7. 1990) národní obrany  paliv a energetiky (do 19. 7. 1990) práce a sociálních věcí	<b>Miroslav Čalín</b> <b>Jiří Dienstbier</b> Pavel Hoffmann (od 3. 10. 1991) Václav Klaus (od 3. 10. 1991) Josef Málková Pavel Rychený Václav Valčík (do 17. 9. 1991)  Jiří Nezval Václav Klaus Vladimír Dlouhý  Vladimír Dlouhý (pověřen) Miroslav Vacek (do 17. 10. 1990) Luboš Dobrovský (od 19. 10. 1990) Vladimír Dlouhý (pověřen) Petr Müller



<p>spojú</p> <p>pro strategické plánovanie (od 19. 7. 1990)</p> <p>vnitra</p> <p>zahraničného obchodu</p> <p>zahraničných vecí</p> <p>zemědělství a rybníků (do 19. 7. 1990)</p> <p>životního prostředí (od 19. 7. 1990)</p> <p>ministr pověřený řízením Federálního cenového úřadu (do 19. 7. 1990)</p> <p>předsedkyně Výboru lidové kontroly (od 19. 7. 1990 ministryně kontroly)</p> <p>předseda Státní plánovací komise (do 19. 7. 1990)</p> <p>předseda Státní komise pro vědeckotechnický a investiční rozvoj (do 19. 7. 1990)</p> <p>předseda Federálního výboru pro hospodářskou soutěž (od 18. 1. 1991)</p> <p>ministryň</p>	<p>Theodor Petrík (do 19. 4. 1991)</p> <p>Emil Ehenberger</p> <p>Pavel Hoffmann</p> <p>Ján Langoš</p> <p>Slavomír Stračár (1 21. 8. 1990)</p> <p>Václav Valášek (pověřen 23. 8. 1990-25. 1. 1991)</p> <p>Jozef Bakday</p> <p>Jiří Dienstber</p> <p>Vladimír Dlouhý</p> <p>Josef Vavroušek</p> <p>Václav Klaus</p> <p>Květoslava Kofníková</p> <p>Pavel Hoffmann (pověřen)</p> <p>Josef Vavroušek</p> <p>Imrich Flasiák</p> <p>Vladimír Dlouhý (do 19. 7. 1990)</p> <p>Pavel Hoffmann (do 19. 7. 1990)</p> <p>Josef Vavroušek (do 19. 7. 1990)</p>
<p>Při jmenování vlády 27. 6. 1990 došlo k proskolární chybě, když k jejímu jmenování a přísaze došlo dříve, než se ustavilo Federální shromáždění. Vláda proto podala 29. června 1990 demisi a byla jmenována téhož dne prezidentem ve stejném složení.</p>	
<p><b>XII. vláda (od 2. 7. 1992-31. 12. 1992)</b></p>	
<p>předseda vlády</p> <p>1. místopředseda</p> <p>místopředsedové</p> <p>ministři</p> <p>dopravy</p> <p>financí</p> <p>hospodářství</p> <p>kocary</p> <p>obrany</p> <p>práce a sociálních věcí</p> <p>spojú (do 29. 10. 1992)</p> <p>pro strategické plánování (do 29. 10. 1992)</p> <p>vnitra</p> <p>zahraničného obchodu (do 29. 10. 1992)</p> <p>zahraničních věcí</p> <p>předseda Federálního úřadu pro hospodářskou soutěž (do 29. 10. 1992)</p> <p>předseda Federálního výboru pro životní prostředí</p>	<p>Jan Stráský</p> <p>Rudolf Filkuš</p> <p>Antonín Baudyš</p> <p>Milan Číž</p> <p>Miroslav Macek</p> <p>Antonín Baudyš</p> <p>Jan Klak</p> <p>Jaroslav Kubečka</p> <p>Rudolf Filkuš (pověřen)</p> <p>Imrich Andrejčík</p> <p>Miroslav Macek (pověřen)</p> <p>Antonín Baudyš (pověřen)</p> <p>Jaroslav Kubečka (pověřen)</p> <p>Petr Čermák</p> <p>Jan Stráský (pověřen)</p> <p>Josef Moravčík</p> <p>Milan Číž (pověřen)</p> <p>Miroslav Macek (pověřen)</p>

## 10.1.2.15 Vlády České socialistické republiky a České republiky



697

10. SOUPISY SVĚTSKÝCH A CIRKEVNÍCH  
PŘEDSTAVITELŮ VE STŘEDNÍ EVROPE

I. vláda (8. 1.–29. 9. 1969)	
předseda vlády místopředsedové vlády	Stanislav Rázl Ladislav Adamec Antonín Červinka
ministři	
dopravy	Josef Stary
financi	Leopold Léř
kultury	Miroslav Galuška (do 10. 7. 1969)
lesního a vodního hospodářství	Mikolav Brůžek
pro mládež a tělovýchovu	Ladislav Hrušík
obchodu	Emanuel Bosák
plánování	Miroslav Kohoutek
pošt a telekomunikací	Drahomír Dvořák
práce a sociálních věcí	Růžena Urbánková
průmyslu	František Toman (I)
spravedlnosti	František Čihák
stavebnictví	Václav Hrabal
školsví	František Toman (II)
vnitřní	Vilhelm Bezdiček (do 27. 8. 1969)
výstavby a techniky	Jaromír Hrbek
zdravotnictví	Josef Grösser
zemědělství a výživy	Karel Lobb
ministr bez portfeje	Vladislav Vlček
	Josef Černý
	František Jaska
II. vláda (29. 9. 1969–28. 1. 1970)	
předseda vlády místopředsedové vlády	Josef Kumpný Ladislav Adamec Antonín Červinka Stanislav Rázl
ministři	
dopravy	Josef Stary
financi	Leopold Léř
kultury	Mikolav Brůžek
lesního a vodního hospodářství	Ladislav Hrušík
obchodu	Štěpán Horník
plánování	Stanislav Rázl
pošt a telekomunikací	Růžena Urbánková
práce a sociálních věcí	Emilián Hamerník
průmyslu	Josef Šimon
spravedlnosti	Jan Němec
stavebnictví	František Toman (II)
školsví	Jaromír Hrbek
vnitřní	Josef Grösser



výstavby a techniky zdravotnictví zemědělství a výživy	Karel Lobl Vladislav Vlček Josef Černý
<b>III. vláda (28. 1. 1970–9. 12. 1971)</b>	
<b>předseda vlády</b> <b>místopředsedové vlády</b>	<b>Josef Korbík</b> <b>Ladislav Adamec</b> <b>Antonín Červinka (do 3. 1. 1971) (do 16. 4. 1970 řídil</b> <b>ministerstvo pro mládež a tělesnou výchovu)</b> <b>Stanislav Rázl</b>
<b>ministři</b>	
dopravy (do 22. 12. 1970)	Josef Skarý
financí	Leopold Léř
kultury	Miloslav Brůžek
lesního a vodního hospodářství	Ladislav Hružík
obchodu	Štěpán Horník
plánování (od 1. 1. 1971 předseda České plánovací komise)	Stanislav Rázl
pošty a telekomunikací (do 22. 12. 1970)	Růžena Urbánková
práce a sociálních věcí	Emilián Hamersůk
průmyslu	Josef Šimon (do 3. 1. 1971) Oldřich Svačina
spravedlnosti	Jan Němec
stavebnictví	František Toman (II) (do 16. 4. 1970) František Šrámek
školský	Jaromír Hrbek (do 8. 7. 1971)
vnitra	Josef Havlín
výstavby a techniky	Josef Grösser (do 23. 10. 1970)
zdravotnictví	Josef Jung
zemědělství a výživy	Karel Lobl Vladislav Vlček (do 11. 2. 1971) Jaroslav Prokopec
předseda Výboru lidové kontroly	Josef Černý († 3. 1. 1971)
ministři bez portfeje	Václav Svoboda (od 11. 2. 1971) Josef Machačůka (od 3. 1. 1971) Antonín Pospíšil (od 11. 2. 1971) Josef Skarý (22. 12. 1970–3. 1. 1971) Růžena Urbánková (22. 12. 1970–3. 1. 1971)
<b>IV. vláda (9. 12. 1971–4. 11. 1976)</b>	
<b>předseda vlády</b> <b>místopředsedové vlády</b>	<b>Josef Korbík</b> <b>Ladislav Adamec</b> <b>Štěpán Horník</b> <b>Stanislav Rázl</b>
<b>ministři</b>	
financí	Leopold Léř (do 17. 12. 1973) Jaroslav Tlapák
kultury	Miloslav Brůžek (do 8. 5. 1973) Milan Kvasák



lesního a vodního hospodářství obchodu práce a sociálních věcí průmyslu spravedlnosti stavebnictví školsství vnitřní výstavby a techniky zdravotnictví zemědělství a výživy předseda České plánovací komise předseda Výboru lidové kontroly ministr bez portfeje	Ladislav Hruzič Josef Trávníček Emilián Hamerník Oldřich Svačina Jan Němec František Srámek Josef Havlín (do 8. 10. 1975) Milan Vondruška Josef Jung Karel Lobl Jaroslav Prokopec Josef Négr (do 14. 9. 1976) Miroslav Petřík Stanislav Rázl Josef Machačka (do 3. 11. 1972) Vlastimil Svoboda Rostislav Pešera
<b>V. vláda (5. 11. 1976–18. 6. 1981)</b>	
předseda vlády místopředsedové vlády  ministři financí kultury lesního a vodního hospodářství obchodu práce a sociálních věcí průmyslu  spravedlnosti stavebnictví školsství vnitřní výstavby a techniky zdravotnictví zemědělství a výživy předseda České plánovací komise předseda Výboru lidové kontroly ministři bez portfeje	Josef Kořálík Ladislav Adámec Štěpán Hozník Stanislav Rázl  Jaroslav Tlapák Milan Klusík Ladislav Hruzič Antonín Jakubík Emilián Hamerník Oldřich Svačina (do 19. 5. 1978) Bohumil Urbán Jan Němec Karel Polák Milan Vondruška Josef Jung František Srámek Jaroslav Prokopec Miroslav Petřík Stanislav Rázl Vlastimil Svoboda Karel Lobl Rostislav Pešera (12. 7. 1980) František Tožman (11. 10. 1980)
<b>VI. vláda (18. 6. 1981–18. 6. 1986)</b>	
předseda vlády místopředsedové vlády	Josef Kořálík Ladislav Adámec Zdeněk Krč (od 20. 6. 1983) Stanislav Rázl



700

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

<p>ministrů financí kultury lesního a vodního hospodářství obchodu práce a sociálních věcí průmyslu spravedlnosti stavebnictví školsví vnitra výstavby a techniky (od 31. 10. 1983 předseda České komise pro vědeckotechnický a investiční rozvoj) zdravnictví zemědělství a výživy předseda České plánovací komise předseda Výboru lidové kontroly ČSR manuší bez portfeje</p>	<p>František Šrámek (od 20. 6. 1983) Zdeněk Zúška († 17. 12. 1982)</p> <p>Jaroslav Tlapák Milan Klusák Ladislav Hrušík († 12. 4. 1982) František Kalina (od 27. 4. 1982) Antonín Jakubík Emilián Hamerník Miroslav Kapoun Antonín Kalpar Karel Polák Milan Voendruška Josef Jung</p> <p>František Šrámek Jaroslav Prokopec Miroslav Toman (do 20. 6. 1983) Vladislav Třeška Stanislav Rázl (do 20. 6. 1983) Zdeněk Krč Vlastimil Svoboda Ladislav Koptiva (od 17. 12. 1981) Karel Lóbl František Toman († 20. 9. 1981)</p>
<p>VII. vláda (18. 6. 1986–5. 12. 1989)</p>	
<p>předseda vlády 1. místopředseda vlády místopředsedové vlády ministrů financí (od 21. 4. 1988 financí, cen a mezd) kultury lesního a vodního hospodářství (od 21. 4. 1988 lesního a vodního hospodářství a dřevopracujícího průmyslu) obchodu (od 21. 4. 1988 obchodu a cestovního ruchu)</p>	<p>Josef Kordák (do 20. 3. 1987) Ladislav Adamec (do 12. 10. 1988) František Pitra Ladislav Adamec (do 20. 3. 1987) Miroslav Toman Bohumil Urban (21. 12. 1987–12. 10. 1988) Rudolf Hegensbarth (od 8. 5. 1987–21. 4. 1988) Zdeněk Hordák (20. 3. 1987–21. 4. 1988) Zdeněk Krč (do 21. 12. 1987) František Šrámek (do 8. 5. 1987) Jaroslav Tlapák</p> <p>Jiří Nukodým Milan Klusák (do 21. 4. 1988) Milan Kymlička</p> <p>František Kalina (do 10. 12. 1988) Jaroslav Boček</p> <p>Josef Ráb (do 28. 3. 1989) Karel Erbes</p>





<p>práce a sociálních věcí (do 21. 4. 1988) průmyslu spravedlnosti stavebnictví (od 21. 4. 1988 výstavby a stavebnictví)</p> <p>školská (od 21. 4. 1988 školství, mládež a tělovýchovy)</p> <p>vnitra (od 21. 4. 1988 vnitřní a životního prostředí)</p> <p>zdravotnictví (od 21. 4. 1988 zdravotnictví a sociálních věcí) zemědělství a výživy předseda České komise pro vědeckotechnický a investiční rozvoj (do 21. 4. 1988)</p> <p>předseda České plánovací komise (od 21. 4. 1988 České komise pro plánování a vědeckotechnický rozvoj)</p> <p>předseda Výboru lidové kontroly ministrů bez portfeje</p>	<p>Nasťa Baumruková Petr Hojer Antonín Kalpar</p> <p>Karel Polák (do 8. 5. 1987) Jaroslav Vávra</p> <p>Milan Vondruška (do 8. 5. 1987) Karel Juliš (do 12. 10. 1988) Jana Syntková</p> <p>Josef Jung (do 21. 4. 1988) Václav Jireček</p> <p>Jaroslav Prokopec Ondřej Vaněk</p> <p>František Šrámek (do 8. 5. 1987) Rudolf Heigenbarth</p> <p>Zdeněk Kač (do 21. 12. 1987) Bohumil Urbán (do 12. 10. 1988) Miroslav Toman Jan Močí Karel Lobl Vladimír Šimek (do 12. 10. 1988) Erich Sýkora (od 12. 10. 1988)</p>
<b>VIII. vláda České socialistické republiky (5. 12. 1989–6. 2. 1990)</b>	
<p>předseda vlády 1. místopředseda místopředsedové</p> <p>ministři</p> <p>financí, cen a mezd kultury lesního a vodního hospodářství a dřevozpracujícího průmyslu (od 1. 1. 1990 lesního hospodářství a dřevozpracujícího průmyslu) obchodu a cestovního ruchu průmyslu spravedlnosti školská, mládež a tělovýchovy vnitřní a životního prostředí (od 1. 1. 1990 vnitřní) výstavby a stavebnictví zdravotnictví a sociálních věcí</p>	<p>František Pitra Miroslav Toman Antonín Baudyš Petr Mlýnský</p> <p>Jiří Nukodým Milan Lukeš</p> <p>Jaroslav Boček Vlasta Štěpová Petr Hojer Dagmar Burešová Milan Adam</p> <p>Antonín Hrazdila Ludvík Motýčka Pavel Křeser</p>



zemědělství a výživy živního prostředí (od 1. 1. 1990) předseda České plánovací komise předseda Výboru lidové kontroly ministr bez portfeje	Jan Vodehnal Bedřich Moldan Miroslav Toman Stanislav Kukurál (do 8. 1. 1990) Bedřich Moldan (do 31. 12. 1989)
<b>IX. vláda České socialistické republiky (6. 2.–29. 6. 1990; od 6. 3. 1990 I. vláda České republiky)</b>	
<p><b>předseda vlády</b> I. místopředsedové</p> <p><b>místopředsedové</b></p> <p><b>ministři</b> financí, cen a mezd kultury lesního hospodářství a dřevotřepacického průmyslu obchodu a cestovního ruchu průmyslu spravedlnosti školství, mládeže a tělovýchovy vnitřní výstavby a stavebnictví zdravotnictví a sociálních věcí zemědělství a výživy životního prostředí předseda České komise pro plánování a vědeckotechnický rozvoj předsedkyně Výboru lidové kontroly</p>	<p><b>Petr Píchar</b> Antonín Hrazdírka František Vlasák Antonín Baudyš Petr Mlýnský</p> <p>Jiří Nikodým Milan Lukeš</p> <p>Jaroslav Boček Vlasta Štěpová Petr Hoyer Dagmar Burešová Milan Adam Antonín Hrazdírka Ladvík Moryčka Pavel Klener Jan Vodehnal Bedřich Moldan</p> <p>František Vlasák Jiřka Zetková</p>
<b>II. vláda České republiky (29. 6. 1990–2. 7. 1992)</b>	
<p><b>předseda vlády</b> místopředsedové</p> <p><b>ministři</b> financí kultury obchodu a cestovního ruchu pro hospodářskou politiku a rozvoj (od 20. 7. 1990) práce a sociálních věcí průmyslu pro správu národního majetku a jeho privatizaci (od 20. 7. 1990) spravedlnosti</p>	<p><b>Petr Píchar</b> Antonín Baudyš Milan Lukeš Jan Stráský (od 22. 5. 1991) František Vlasák (do 22. 5. 1991)</p> <p>Karel Špaček Milan Ušde Vlasta Štěpová</p> <p>Karel Dyba Milan Horálek Jan Vrba</p> <p>Tomáš Ježek Leon Richter (do 2. 1. 1992) Jiří Novák (od 24. 1. 1992)</p>



<p>státní kontroly (od 20. 7. 1990)</p> <p>strojírenství a elektrotechniky (20. 7.-31. 12. 1990)</p> <p>školsství, mládeže a tělovýchovy vnitř</p> <p>výstavby a stavebnictví (do 31. 12. 1990)</p> <p>zdravotnictví</p> <p>zemědělství</p> <p>životního prostředí</p> <p>předseda České komise pro plánování a vědeckotechnický rozvoj (do 20. 7. 1990)</p> <p>předseda Výboru lidové kontroly (do 20. 7. 1990)</p> <p>ministr bez portfeje</p>	<p>Bohumil Tichý (do 27. 2. 1991)</p> <p>Igor Němec</p> <p>Miroslav Grégr</p> <p>Petr Vopěnka</p> <p>Tomáš Hradilka (do 15. 11. 1990)</p> <p>Tomáš Sokol (od 27. 11. 1990)</p> <p>Ludvík Moryčka</p> <p>Martin Bojar</p> <p>Bohumil Kubát</p> <p>Bedřich Moldán (do 24. 1. 1991)</p> <p>Ivan Dejmal (od 20. 2. 1991)</p> <p>František Vlasták</p> <p>Bohumil Tichý</p> <p>Karel Dyba (do 20. 7. 1990)</p> <p>Miroslav Grégr (do 20. 7. 1990)</p> <p>Tomáš Ješek (do 20. 7. 1990)</p> <p>Jaroslav Šabara</p>
<p>III. vláda České republiky (2. 7.-31. 12. 1992; od 1. 1. 1993 pokračovala jako vláda samostatné České republiky)</p>	
<p>předseda vlády</p> <p>ministři</p> <p>dopravy (od 30. 12. 1992)</p> <p>financí</p> <p>pro hospodářskou politiku a rozvoj (od 31. 10. 1992 hospodářství)</p> <p>pro hospodářskou soutěž (od 31. 10. 1992)</p> <p>kultury</p> <p>mezinárodních vztahů</p> <p>obchodu a cizovního ruchu (do 31. 10. 1992)</p> <p>obranu (od 30. 12. 1992)</p> <p>práce a sociálních věcí</p> <p>průmyslu (od 31. 10. 1992 průmyslu a obchodu)</p> <p>spravedlnosti</p> <p>pro správu národního majetku a jeho privatizaci</p> <p>státní kontroly</p> <p>školsství, mládeže a tělovýchovy vnitř</p> <p>zdravotnictví</p> <p>zemědělství</p> <p>životního prostředí</p> <p>ministr bez portfeje</p>	<p>Václav Klaus</p> <p>Jan Kalvoda</p> <p>Ivan Kočírník</p> <p>Josef Lux</p> <p>Jan Stráský</p> <p>Ivan Kočírník</p> <p>Karel Dyba</p> <p>Stanislav Bělehrádek</p> <p>Jindřich Kabát</p> <p>Josef Zeleniec</p> <p>Vladimír Dlouhý</p> <p>Antonín Baudyš</p> <p>Jindřich Vodička</p> <p>Vladimír Dlouhý</p> <p>Jiří Novák</p> <p>Jiří Štálichý</p> <p>Igor Němec</p> <p>Petr Piča</p> <p>Jan Ruml</p> <p>Petr Lom</p> <p>Josef Lux</p> <p>František Benda</p> <p>Stanislav Bělehrádek (do 31. 10. 1992)</p>



## 10.1.2.16 Vlády Slovenské socialistické republiky a Slovenské republiky

I. vláda Slovenské socialistické republiky (2. 1.–4. 5. 1969)	
<p><b>předseda vlády</b> <b>místopředsedové vlády</b></p> <p><b>ministři</b> dopravy, pošt a telekomunikací financí kultury lesního a vodního hospodářství obchodu plánování práce a sociálních věcí průmyslu spravedlnosti stavebnictví školství vnitra výstavby a techniky zdravotnictví ministr</p>	<p>Štefan Sádovský Július Hamus Jozef Zrak</p> <p>Štefan Šebesta Karol Martinka Miroslav Vlček František Hagara František Barbírek Jan Ferienc Mária Sedláková Stanislav Lupták Felix Vaelečka Ladislav Komprd Marej Lúčan Egyd Pepich Milan Hladký Vladimír Zvara László Dobos</p>
II. vláda Slovenské socialistické republiky (4. 5. 1969–8. 12. 1971)	
<p><b>předseda vlády</b> <b>místopředsedové</b></p> <p><b>ministři</b> dopravy, pošt a telekomunikací (do 3. 1. 1970) financí kultury lesního a vodního hospodářství obchodu plánování (od 3. 1. 1971 předseda Slovenské plánovací komise) práce a sociálních věcí průmyslu</p>	<p>Peter Colofca Herbert Ďurkovič (od 28. 4. 1970) Július Hamus Štefan Sádovský (do 14. 12. 1970) Jozef Zrak (do 5. 2. 1970)</p> <p>Štefan Šebesta (do 3. 10. 1969) Štefan Šuika Karol Martinka (do 3. 10. 1969) Jozef Gajdošák (do 28. 4. 1970) František Mišlej Miroslav Vlček František Hagara František Barbírek (do 9. 2. 1971) Detzider Goga</p> <p>Ján Ferienc (do 28. 4. 1970) Herbert Ďurkovič Mária Sedláková (do 28. 4. 1970) Detzider Krocsmay Stanislav Lupták (do 3. 10. 1969) Václav Vačok (do 28. 4. 1970) Ján Gregor (do 3. 1. 1971) Alojz Kusalík</p>



<p>spravedlnost</p> <p>stavebnictví</p> <p>školařství</p> <p>vnitřní</p> <p>výstavba a techniky</p> <p>zdravotnictví</p> <p>zemědělství a výživa</p> <p>předseda Výboru lidové kontroly</p> <p>ministr</p>	<p>Felix Vašečka (do 3. 12. 1970)</p> <p>Pavol Király</p> <p>Ladislav Kompf</p> <p>Matěj Lúčan (do 26. 6. 1970)</p> <p>Štefan Chochol</p> <p>Egyd Pepich</p> <p>Milan Hladký (do 3. 10. 1969)</p> <p>Štefan Sebesta (do 9. 7. 1970)</p> <p>Juraj Buša</p> <p>Vladimír Zvara</p> <p>Ján Janovic</p> <p>Ján Paško (od 9. 2. 1971)</p> <p>László Dobos (do 28. 4. 1970)</p>
<p><b>III. vláda Slovenské socialistické republiky (8. 12. 1971–5. 11. 1976)</b></p>	
<p>předseda vlády</p> <p>ministrpředsedové</p> <p>ministři</p> <p>financi</p> <p>kultury</p> <p>lesního a vodního hospodářství</p> <p>obchodu</p> <p>práce a sociálních věcí</p> <p>průmyslu</p> <p>spravedlnosti</p> <p>stavebnictví</p> <p>školařství</p> <p>vnitřní</p> <p>výstavba a techniky</p> <p>zdravotnictví</p> <p>zemědělství a výživa</p> <p>předseda Slovenské plánovací komise</p> <p>předseda Výboru lidové kontroly</p>	<p>Peter Colotka</p> <p>Herbert Ďurkovič (do 11. 12. 1972)</p> <p>Ján Gregor (od 15. 9. 1976)</p> <p>Július Hanus</p> <p>Karol Martinka (od 11. 12. 1972)</p> <p>Václav Vačok (11. 12. 1972–15. 9. 1976)</p> <p>František Mišeje</p> <p>Miroslav Vilek</p> <p>František Hagara</p> <p>Dezider Goga</p> <p>Dezider Krocšány</p> <p>Aljož Kusalík</p> <p>Pavol Király</p> <p>Július Hanus (pověřen do 20. 4. 1972)</p> <p>Ján Brádka</p> <p>Štefan Chochol (do 16. 7. 1976)</p> <p>Juraj Buša</p> <p>Egyd Pepich (do 11. 7. 1973)</p> <p>Štefan Lazar</p> <p>Juraj Buša (do 16. 7. 1976)</p> <p>Július Hanus (do 15. 9. 1976)</p> <p>Václav Vačok</p> <p>Emil Marešiček</p> <p>Ján Janovic</p> <p>Herbert Ďurkovič (do 11. 12. 1972)</p> <p>Karol Martinka</p> <p>Ján Paško</p>
<p><b>IV. vláda Slovenské socialistické republiky (5. 11. 1976–18. 6. 1981)</b></p>	
<p>předseda vlády</p> <p>ministrpředsedové</p> <p>ministři</p> <p>financi</p> <p>kultury</p>	<p>Peter Colotka</p> <p>Ján Gregor</p> <p>Július Hanus</p> <p>Karol Martinka</p> <p>František Mišeje</p> <p>Miroslav Vilek</p>



706

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

<p>lesního a vodního hospodářství obchodu práce a sociálních věcí průmyslu spravedlnosti stavebnictví školsví vnitra výstavby a techniky zdravotnictví zemědělství a výživy předseda Slovenské plánovací komise předseda Výboru lidové kontroly</p>	<p>Vladimír Margetin Dezider Goga Dezider Krociny Alojz Kusálík Pavol Király Ján Bröska Juraj Buša Štefan Lazar Václav Vačok Emil Matejíček Ján Janovic Karol Martinka Ján Paľko (1 27. 2. 1978) Štefan Ferenczi (od 23. 3. 1978)</p>
<b>V. vláda Slovenské socialistické republiky (18. 6. 1981–18. 6. 1986)</b>	
<p>předseda vlády 1. místopředseda místopředsedové</p> <p>ministři financi kultury lesního a vodního hospodářství obchodu</p> <p>práce a sociálních věcí</p> <p>průmyslu</p> <p>spravedlnosti</p> <p>stavebnictví školsví vnitra výstavby a techniky (od 1. 11. 1983 předseda Slovenské komise pro vědeckotechnický a investiční rozvoj)</p> <p>zdravotnictví zemědělství a výživy předseda Slovenské plánovací komise</p> <p>předseda Výboru lidové kontroly</p>	<p>Peter Colotka Július Hanzo Ján Gregor (do 8. 12. 1983) Jaroslav Kanářík (od 8. 12. 1983) Pavol Hrivnák (od 12. 10. 1984) Karol Martinka (do 12. 10. 1984) Václav Vačok</p> <p>František Midej Miroslav Válek Vladimír Margetin Dezider Goga (do 30. 11. 1982) Jaroslav Zelka Dezider Krociny (do 8. 12. 1983) Kazimír Nagy Alojz Kusálík (do 30. 11. 1982) Pavol Hrivnák (do 12. 10. 1984) Štefan Urban Pavol Király (do 30. 11. 1982) Ján Pječák Dušan Miklánek Juraj Buša Štefan Lazar</p> <p>Václav Vačok Emil Matejíček Ján Janovic Karol Martinka (do 12. 10. 1984) Pavol Hrivnák Štefan Ferenczi</p>
<b>VI. vláda Slovenské socialistické republiky (18. 6. 1986–12. 12. 1989)</b>	
<p>předseda vlády</p>	<p>Peter Colotka (do 12. 10. 1988) Ivan Koztek (do 23. 6. 1989)</p>



707

10. SOUPISE SVĚTSKÝCH A CÍRKEVNÍCH  
PŘEDSTAVITELŮ VE STŘEDNÍ EVROPE

**I. místopředseda (do 21. 4. 1988)**  
**místopředsedové**

**ministři**

financi (od 20. 4. 1988) financí, cen a mezd)  
kultury

lesního a vodního hospodářství (od 20. 4. 1988) lesního a vodního hospodářství  
a dřevozpracujícího průmyslu)  
obchodu (od 20. 4. 1988) obchodu  
a cestovního ruchu)

práce a sociálních věcí (do 20. 4. 1988)  
průmyslu  
spravedlnosti

stavebnictví (od 20. 4. 1988) výstavby  
a stavebnictví)

školské (od 20. 4. 1988) školství, mládeže  
a tělovýchovy)

vnitra (od 20. 4. 1988) vnitra a životního  
prostředí)

zdravotnictví (od 20. 4. 1988) zdravotnictví  
a sociálních věcí)

zemědělství a výživy  
předseda Slovenské komise pro  
vědeckotechnický a investiční rozvoj  
(do 20. 4. 1988)

předseda Slovenské plánovací komise  
(od 20. 4. 1988) Slovenská komise pro  
plánování a vědeckotechnický rozvoj)

předseda Výboru lidové kontroly

Pavol Hrivnák  
Milán Hanzus  
Pavol Baňý (do 12. 4. 1989)  
Jaroslav Kamský (do 21. 4. 1988)  
Vladimír Leza (od 12. 4. 1989)  
Štefan Márta (od 21. 4. 1988)  
Milan Ruščák (do 21. 4. 1988)

František Mišje  
Miroslav Vlček (do 20. 12. 1988)  
Pavel Koyš

Vladimír Margetin

Jaroslav Zelka (do 21. 4. 1988)  
Kazimír Nagy  
Kazimír Nagy  
Štefan Urban  
Ján Pješťak (do 21. 4. 1988)  
Milan Čič

Dušan Miklánek (do 12. 10. 1988)  
Ivan Štejs

Ludovik Kildár

Štefan Lazar

Eva Tokélyová (do 12. 10. 1988)  
Anton Molnár  
Július Varga

Milan Ruščák

Pavol Baňý (do 12. 4. 1989)  
Vladimír Leza  
Štefan Ferenczi

VII. vláda Slovenskej socialistickej republiky  
(od 1. 3. 1990 I. vláda Slovenskej republiky) (12. 12. 1989–27. 6. 1990)

**předseda vlády**  
**I. místopředsedové vlády**

**místopředsedové**

**ministři**

financi, cen a mezd  
kultury

Milan Čič  
Vladimír Leza  
Jozef Martuš  
Vladimír Ondruš  
Alexander Varga

Michal Kováč  
Ladislav Chudák (do 28. 2. 1990)



<p>lesního a vodního hospodářství a dřevozpracujícího průmyslu obchodu a cestovního ruchu průmyslu spravedlnosti školařství, mládeže a tělesné výchovy vzrua a životního prostředí</p> <p>výstavby a stavebnictví zdravotnictví a sociálních věcí</p> <p>zemědělství a výživy předseda Slovenské komise pro plánování a vědeckotechnický rozvoj předseda Výboru lidové kontroly</p> <p>ministryně</p>	<p>Jozef Markuš (pověřen do 29. 3. 1990) Ladislav Snopko</p> <p>Ivan Veselý Marej Rolko Ján Ducky Ladislav Kožba Ladislav Kováč (do 12. 1. 1990 řízeno předsedou vlády a oběma místopředsedy) Vladimír Mečiar (od 12. 1. 1990) Ivan Štejs Jozef Markuš (pověřen do 12. 1. 1990) Stanislav Novák Miroslav Belanský</p> <p>Vladimír Lexa Mária Kolaříková (do 12. 1. 1990) Súveser Minarovič Mária Kolaříková (od 12. 1. 1990)</p>
<p>II. vláda Slovenské republiky (27. 6. 1990–23. 4. 1991)</p>	
<p>předseda vlády 1. místopředseda místopředsedové</p> <p>ministři</p> <p>financi, cen a mezd (od 29. 8. 1990 finansi) hospodářství (od 29. 8. 1990 pro hospodářskou strategii)</p> <p>kultury kontroly (od 29. 8. 1990) lesního a vodního hospodářství mezinárodních vztahů (od 29. 8. 1990) plánování (do 29. 8. 1990) práce a sociálních věcí průmyslu spravedlnosti pro správu a privatizaci národního majetku (od 29. 8. 1990) školařství, vědy, mládeže a sportu (od 29. 8. 1990 školařství, mládeže a sportu)</p> <p>vnuira</p> <p>výstavby a stavebnictví zdravotnictví zemědělství</p>	<p>Vladimír Mečiar Ján Čarnogurský Jozef Ružerák Vladimír Ondruš Gábor Zelená</p> <p>Michal Kováč</p> <p>Jozef Belicák (do 29. 8. 1990) Rudolf Filkus Ladislav Snopko Marín Hvozdiák Viliam Oberhauser Milan Kňazko Rudolf Filkus Rudolf Novák Ján Holčík Ladislav Kožba</p> <p>Augustín Marián Huska</p> <p>Ladislav Kováč (do 6. 9. 1990) Ján Pšút Annoz Andrál (2. 11.–22. 11. 1990 řídili ministerstvo vnitra společně předseda a 1. místopředseda vlády) Ladislav Pinner (od 22. 11. 1990) Jozef Dubnička Alojz Rakús Michal Džurko</p>





<p>předseda komise pro životní prostředí předseda úřadu pro privatizaci a správu národního majetku (do 29. 8. 1990) předseda Výboru lidové kontroly ministr</p>	<p>Ivan Tirpák  Augustín Marián Huska Martin Hvozdič Milan Kňažko (do 29. 8. 1990)</p>
<b>III. vláda Slovenské republiky (23. 4. 1991–24. 6. 1992)</b>	
<p><b>předseda vlády</b> <b>1. místopředseda</b> <b>místopředsedové</b></p> <p><b>ministři</b> dopravy a spojů (od 28. 8. 1991) financi</p> <p>pro hospodářskou strategii</p> <p>kontroly kultury lesního a vodního hospodářství mezinárodních vztahů</p> <p>obchodu a cestovního ruchu</p> <p>práce a sociálních věcí průmyslu spravedlnosti</p> <p>pro správu a privatizaci národního majetku školský, mládeže a sportu vnitřní výstavby a stavebnictví</p> <p>zdravotnictví zemědělství a výživy předseda Slovenské komise pro životní prospech</p>	<p>Ján Čarnogurský Martin Porubjak (od 6. 5. 1991) Vladimír Ondruš Anton Vavro (od 6. 5. 1991) Gábor Zlátník</p> <p>Vladimír Pavle Michal Kováč (do 17. 5. 1991) Anton Vavro (pověřen do 21. 7. 1991) Jozef Dandó Rudolf Filkus (do 6. 5. 1991) Jozef Belcák Martin Hvozdič Ladislav Štopko Viliam Oberhauser Ján Čarnogurský (do 6. 5. 1991 pověřen) Pavol Demes Jozef Chren (do 1. 11. 1991) Jozef Belcák (do 18. 2. 1992 pověřen) Jana Kotová Helena Wolčková Ján Holčík Marián Poshuch (do 18. 2. 1992) Ivan Šimko Ivan Mikšoš Ján Pšiba Ladislav Pitrner Jozef Belcák (do 6. 5. 1991 pověřen) Jozef Bútora Alojz Rátnik Jozef Kúlek</p> <p>Ivan Tirpák</p>
<b>IV. vláda Slovenské republiky (24. 6.–31. 12. 1992; pokračovala jako vláda samostatné SR)</b>	
<p><b>předseda vlády</b> <b>místopředsedové</b></p> <p><b>ministři</b> dopravy a spojů (od 25. 9. 1992 dopravy, spojů a veřejných prací) financi hospodářství kontroly (do 25. 9. 1992)</p>	<p>Vladimír Mečiar Milan Kňažko Roman Kováč</p> <p>Roman Hofbauer Július Tóth Eudorín Černák Roman Kováč (pověřen)</p>



<p>kultury lesního a vodního hospodářství (do 25. 9. 1992) mezinárodních vztahů (od 1. 10. 1992 zahranických věcí) obchodu a cestovního ruchu (do 25. 9. 1992) práce a sociálních věcí (od 1. 10. 1992 práce, sociálních věcí a rodiny) průmyslu (do 25. 9. 1992) spravedlnosti pro správu a privatizaci národního majetku školství, mládeže a sportu (od 25. 9. 1992 školství a vědy)</p> <p>vnitra výstavby a stavebnictví (do 25. 9. 1992) zdravotnictví zemědělství a vlivy (od 25. 9. 1992 půdního hospodářství) předseda Slovenské komise pro životní prostředí</p>	<p>Dušan Slobodník</p> <p>Peter Baco (pověřen)</p> <p>Milan Kňažko Ludovít Černák (pověřen řízením)</p> <p>Olga Kešelová Ludovít Černák (pověřen) Katarína Tóthová Lubomír Dolgop</p> <p>Dušan Slobodník (do 16. 9. 1992 pověřen) Mareš Kučera Jozef Tuctyňa Roman Hofbauer (pověřen) Viliam Soboda</p> <p>Peter Baco</p> <p>Jozef Zlocha</p>
---	---

## 10.1.2.17 Vlády České republiky 1993–2000

(1. 1. 1993–4. 7. 1996)	
<p>předseda vlády mimořádně</p> <p>ministři</p> <p>dopravy</p> <p>financí pro hospodářskou soumě hospodářství kultury</p> <p>obezny</p> <p>práce a sociálních věcí spravedlnosti pro správu národního majetku a jeho privatizaci státní kontroly (do 1. 7. 1993) školství, mládeže a tělovýchovy</p> <p>vnitra zahranických věcí</p>	<p>Václav Klaus Jan Kalvoda Ivan Kočárník Josef Lux</p> <p>Jan Stráský (do 10. 10. 1995) Vladimír Budínský Ivan Kočárník Stanislav Běheřádek Karel Dyba Jindřich Kabát (do 17. 1. 1994) Pavel Tignál (od 19. 1. 1994) Antonín Baudyš (do 21. 9. 1994) Vilém Holák (od 22. 9. 1994) Jindřich Vodička Jiří Novák</p> <p>Jiří Skalický Igor Němec Petr Piňha (do 27. 4. 1994) Ivan Pilip (od 2. 5. 1994) Jan Ruml Josef Zelenec</p>



zdravotnictví	Peer Lom (do 22. 6. 1993) Luděk Rubáš (do 10. 10. 1995) Jan Sráský
zemědělství životního prostředí ministr	Josef Lux František Benda Igor Němec (od 1. 7. 1993)
<b>2. vláda ČR (4. 7. 1996–2. 1. 1998)</b>	
<b>předseda vlády</b> <b>místopředsedové vlády</b>	Václav Klaus Jan Kaňvoda (do 7. 1. 1997) Ivan Kočárník (do 2. 6. 1997) Josef Lux Jiří Škalický (od 20. 6. 1997) Josef Zeleniec (do 23. 10. 1997)
<b>ministři</b> dopravy (od 11. 10. 1996 dopravy a spojů) financí	Martin Říman Ivan Kočárník (do 2. 6. 1997) Ivan Pilip
pro hospodářskou soutěž (do 30. 10. 1996) hospodářství (do 11. 10. 1996) kultury obranu	Václav Klaus Jaromír Schneider Jaromír Tališ Mikoláš Výchový
práce a sociálních věcí	Jindřich Vodička (do 8. 11. 1997) Stanislav Volák
pro místní rozvoj (od 11. 10. 1996)	Jaromír Schneider (do 2. 5. 1997) Tomáš Kvapil (od 12. 5. 1997)
průmyslu a obchodu	Vladimír Dlouhý (do 2. 6. 1997) Karel Kuhl
spravedlnosti	Jan Kaňvoda (do 7. 1. 1997) Vlasta Parkanová
školení, mládeže a tělovýchovy	Ivan Pilip (do 2. 6. 1997) Jiří Gruda
vnitra	Jan Ruml (do 8. 11. 1997) Jindřich Vodička
zahraničních věcí	Josef Zeleniec (do 23. 10. 1997) Jaroslav Šedivý (od 8. 11. 1997)
zdravotnictví zemědělství životního prostředí ministr bez portfolia	Jan Sráský Josef Lux Jiří Škalický Pavel Braninka
<b>3. vláda ČR (2. 1.–22. 7. 1998)</b>	
<b>předseda vlády</b> <b>místopředsedové vlády</b>	Josef Tošovský Josef Lux Jiří Škalický (do 20. 2. 1998)
<b>ministři</b> dopravy a spojů financí kultury obranu	Peter Moos Ivan Pilip Martin Šropný Michal Lobkowicz



<p>práce a sociálních věcí pro místní rozvoj průmyslu a obchodu spravedlnosti školsví, mládeže a tělovýchovy vnitřní zahraničních věcí zdravotnictví zemědělství životního prostředí</p> <p>ministr bez portfeje a předseda Legislativní rady vlády ministr bez portfeje mluvčí vlády</p> <p>Josef Tošovský byl předsedou vlády jmenován prezidentem republiky 17. 12. 1997. Protože nebyl odvolán dosavadní premiér, působil vedle sebe až do 2. 1. 1998 dva předsedové vlády.</p>	<p>Sranislav Volák Jan Černý Karel Kuhlí Vlasta Parkanová Jan Sokol Cyril Svoboda Jaroslav Šedivý Zuzana Roithová Josef Lux Jiří Skalický (do 20. 2. 1998) Martin Bursík (od 27. 2. 1998)</p> <p>Miloslav Výchový Vladimír Mlýnský</p>
<p><b>4. vláda ČR (od 22. 7. 1998)</b></p>	
<p><b>předseda vlády</b> <b>ministrpředsedové vlády</b> pro bezpečnosti a zahraniční politiku</p> <p>pro lidská práva a legislativu pro ekonomickou politiku pro sociální politiku <b>ministři</b> dopravy a spojů</p> <p>financí</p> <p>kultury obraný práce a sociálních věcí pro místní rozvoj</p> <p>průmyslu a obchodu spravedlnosti</p> <p>školsví, mládeže a tělovýchovy vnitřní</p> <p>zahraničních věcí zdravotnictví</p> <p>zemědělství životního prostředí bez portfeje</p>	<p><b>Miloslav Zeman</b></p> <p>Egon Lánský (do 1. 12. 1999) Jan Kavan (od 10. 12. 1999) Pavel Rychetský Pavel Mertlík Vladimír Špidla</p> <p>Antonín Pelcram (do 26. 4. 2000) Jaromír Schling Ivo Svoboda (do 20. 7. 1999) Pavel Mertlík Pavel Doštal Vladimír Vetchý Vladimír Špidla Jaromír Čisal (do 26. 4. 2000) Petr Lachnit Miroslav Gočgr Pavel Rychetský (do 1. 8. 1998) Otakar Moxej (do 16. 10. 2000) Pavel Rychetský (úřad.) (do 2. 2. 2001) Jaroslav Bureš Eduard Zeman Věclav Grulich (do 4. 4. 2000) Stanislav Gross Jan Kavan Ivan David (do 9. 12. 1999) Vladimír Špidla (úřad.) (9. 12. 1999–9. 2. 2000) Bohumil Fíler Jan Fencí Milod Kuzvan Jaroslav Balta (do 23. 3. 2000) Karel Březina</p>

## 10.1.3 Představitelé katolické a kališnické církve v českých zemích

### 10.1.3.1 Arcibiskupové a biskupové Staré Moravy



jméno	jménován	vysvěcen na biskupa	vysvěcen na arcibiskupa	rezignoval sesazen	zemel	poznámka
<b>Konstantin</b> Filozof <sup>1)</sup> (Cyril)		mezi 3. březnem a 17. dub- nem 868			14 února 869	vysvěcen v Římě, vsou- pil do kláštera, kde nedlouho před smrtí přijal jméno Cyril; na Moravu se již nevrátil
Meroděj, arcibiskup panonský, od 880 moravský <sup>2)</sup>		snad 869 <sup>3)</sup>	870 <sup>4)</sup>		6. dubna 885	od léta/podzimu 870–874 v zajetí v Bavorsku
Wiching, biskup nitranský <sup>5)</sup>		880		893		
Gomzd	duben 885			po 6. dubnu 885		určen za nástupce Merodějem; nedlouho po Merodějově smrti sesazen papežem <sup>6)</sup>
Wiching, arcibiskup moravský <sup>7)</sup>	885			893		opustil Moravu; 894 biskupem pasovským, 899 rezignoval
Jan, arcibiskup moravský	899/900			900/907		
Benedikt, biskup	899/900			900/907		
Demiel, biskup	899/900			900/907		
77, biskup <sup>8)</sup>	899/900			900/907		

#### POZNÁMKY:

<sup>1)</sup> Notae de episcopis Pataviensibus, ed. G. Waitz, MGH SS 25, s. 623n., zmiňují jako „bis-  
kupa Moravanů“ (episcopus Moravorum), pasovského biskupa Reginhara (818–838),  
který v roce 831 pokřtil Moravany. Reginhard byl tehdy zřejmě misijním biskupem pro  
Moravu. Srv. J. Steinhübel, *Die Grossmährische Bisümer zur Zeit Mojmir's II.*, Bohemia  
37, 1996, s. 2n.

<sup>2)</sup> Srv. J. Kadlec, *Die sieben Suffragane des hl. Methodius in der Legende des sogenannten  
Christian*, in: *Methodiana. Beiträge zur Zeit und Persönlichkeit, sowie zum Schicksal*



und Werk des hl. Method, Wien-Köln-Graz 1976 (= Annales Institutii Slavici, hg. v. F. Zagiba, Bd. 9), s. 67.

<sup>31</sup> Srv. V. Novotný, *ČD I, 1*, s. 330-332

<sup>40</sup> Srv. tamtéž, s. 345n.

<sup>51</sup> J. Kadlec, *Die sieben Suffragane*, s. 69n., předpokládá v době Metodějově na Moravě několik, maximálně však čtyři sufragánní biskupství. (Legenda tzv. Kristiána uvádí sedm Metodějových sufragánů, což však je málo pravděpodobné - srv. tamtéž, s. 70.)

<sup>60</sup> Srv. CDB I, č. 27, s. 28.

<sup>70</sup> Srv. J. Kadlec, *Die sieben Suffragane*, s. 66.

<sup>80</sup> Srv. střížný list bavorského episkopátu z roku 900, CDB I, č. 30, s. 29-33. Jméno třetího biskupa není dochováno. Falzum pasovského biskupa Pilgrima ze druhé poloviny 10. století sepsané na jméno papeže Evžena II. (824-827) jmenuje v oblasti Staré Moravy čtyři biskupství s biskupy Rathfredem, Metodějem, Alkuinem a Annonem. Zřejmě jde o ohlas papežské listiny z roku 900. Jména jsou však smyšlená. O lokalizaci moravských biskupství se naposledy pokusil J. Steinhübel, *Die grossmährischen Bistümer, passim* (s. 2-22). Srv. též J. Kadlec, *Die sieben Suffragane*, s. 67-70.

## 10.1.3.2 Biskupové, arcibiskupové a administrátoři pražské arcidiecéze

### 10.1.3.2.1 Praha

#### Biskupové

jméno	zvolen	investice potvrzen	vyšlechl	rezignoval	zemřel	poznámka
Ditmar (Dodonar, Thimmar)	973	973	zahřelk ledna 976 <sup>11</sup>		2. ledna, pravdě- podobně 982 (983) <sup>12</sup>	
Vojtěch (Adalbertus) Svatobor	19. února 982 <sup>13</sup>	3. června 983	29. června 983	994-996 <sup>14</sup>	23. dubna 997	poprvé opouští die- cézi a sídlí ušed 988-992
Krištof/Svatobor Plasytlov	996 <sup>15</sup>	996	konec roku 996		konec roku 996 (přibližně)	
Thiading (Thindig)	pravděpod. 997		7. července 998		10. června 1017	
Elthard			4. listopadu 1017		8. srpna 1023	
Hito (Himo)			29. prosince 1023		30. ledna 1030	
Šebř (Sewer)	únor (?) 1030		29. června 1031		9. prosince 1067	
Jaroslav (Gebrhardus) Plasytlov	11. června 1068 <sup>16</sup>	1068, asi 30. června <sup>17</sup>	1068, asi 6. července <sup>18</sup>		26. června 1090 <sup>19</sup>	
Koman	4. března 1091 <sup>20</sup>	4. ledna 1092	12. března 1094		30. prosince 1098	



jméno	zveřejn.	umístování pověření	vyměření	rozpočet	zveřejn.	poznámka
Hefman	28 února 1099	po 19. dubnu 1099	8. dubna 1100		17. září 1122	
Menzert	1122, po 17. září				3. července 1124	
Jos I.	29. září 1134	poč. února 1135	17. února 1135		8. srpna 1139	
Silvestr	29. září 1139			po 17. únoru 1140, před vyměřeníem.	10. února 1161	
Ota	27. února 1140		26. března 1140		10. července 1148	
Daniel I.	29. července 1148	prosinec 1148	31. prosince 1148		9. srpna 1157	
Gospald	na polovině února 1160				10. března 1169	† před vyměřeníem
Peřibich (soud z Puzindorfu)	po 30. březnu 1159				31. ledna 1179	
Václav (Václ)	1180	1180	1180		1182, snad 6. února	
Jedličků šlechticů Přezpýtlav	25. března 1182	března 1182	23. března 1182		15. června 1197	od prosince 1193 také také šlechtě
Daniel II. (Měkk)	1. listopadu 1197	1. listopadu 1197 (český hademec, 1198- 1212 přešlo právo investice- ry na české krále			4. dubna 1204 <sup>11</sup>	
Ondřej	1214		22. listopadu 1215		30. července 1222 <sup>12</sup>	† ve vyhnanství v Caracare
Petr (Petráček)	mezi 30. čer- vemcem a 1. říjnem 1223		před 1. říjnem 1223 <sup>13</sup>	lozem roku 1225/částečně roku 1226	8./25. ledna 1240	
Buděj (Budějov, Budějov)	před červcem 1226		červen 1226		10. července 1226 <sup>14</sup>	dosazen šlechtě papírem
Jan B. z Dražic	30. dubna 1227		19. prosince 1227		17. srpna 1236	
Bernard	30. září 1236		10. března 1237		13. září 1240	
Miloslav z Újezd <sup>15</sup>	1240		29. března 1241 <sup>16</sup>		17. ledna 1258	
Jan III. (soud z Dražic) <sup>14</sup>	1. února 1254 <sup>17</sup>		12. března 1258		21. října 1278	
Teobald z Buzova	15. listopadu 1278		26. února <sup>18</sup> 1279		1. března 1296	



jméno	zvoleno	zmenován potvrzeno	vystřena	rezignoval	zemřel	poznámka
Řehoř z Valdeka	po 1. březnu 1296		12. června 1296		6. září 1301	
Jan IV. z Dětlic	říjen 1301		10. prosince 1301 <sup>66</sup>		5. ledna 1343	
Arnošt z Pardubic	14. ledna 1343		3. března 1343	30. dubna 1344 jmenován arcibiskupem pražským		

## Arcibiskupové

jméno	jmenován, zvolen	rezignoval	zemřel	poznámka
Arnošt z Pardubic	nom. 30. dubna 1344		30. června 1364	biskup pražský
Jan V. (I.) Očko z Vlaštiny	nom. 23. srpna 1364 <sup>261</sup> (uveden 15. října 1364)	20. října 1378 <sup>261</sup> ve prospěch svého synovce Jana z Jemčejna	14. ledna 1380	biskup olomoucký; 17. září 1378 kardinál titulu baziliky Dvanácti apoštolů
Jan VI. (II.) z Jemčejna	nom. 20. října 1378 <sup>271</sup>	koncem roku 1395/ začátek 1396 ve prospěch svého synovce Olbrama ze Štvořce	17. června 1400	biskup míšeňský
Olbram (Volfram) ze Štvořce	nom. 31. ledna 1396 cs. 2. července 1396		1. května 1402	
Měnkviš Puchmiz <sup>23</sup>	el. 26. července 1402		19. září 1402 před vysvěcením	zvolen a potvrzen
Zbyněk Zajíc z Házmburka	nom. 29. listopadu 1402		28. září 1411	
Zikmund Albík z Uničova	el. 29. října 1411 el. 25. ledna 1412	koncem roku 1412	27. července 1426 <sup>261</sup>	po rezignaci titulárním biskupem v Cesareji
Konrád z Vechy	pap. provize 20. února 1413	suspendován 21. prosince 1425	24./26. prosince <sup>261</sup> 1431	1402 biskup verdenský, 1408 biskup olomoucký; arcibiskupský úřad korpil od Al- břika z Uničova, <sup>261</sup> 21. dubna 1421 se připojil ke ruané pod obojí



jméno	zvolen, jmenován	ukončil úřad	zemřel	poznámka
Jan Železný, biskup olomoucký	nom. 21. čerence 1421		9. října 1430	
Jan z Kralovic		1431	1430	do roku 1434 fakticky řídil diecézi
Jan z Dubé		1431		
Šimon z Nymburka				
Konrád (Koneš) ze Zvole, biskup olomoucký	1431		4. srpna 1434	
Šimon z Nymburka, arcijáhen boleslavský	el. 1434	1444		do 1436 v Žitavě, 1436-44 v Praze
Jan z Dubé, děkan pražský	el. 1434		1442	
Jiří z Prahy, scholastik pražský	el. 1442	1446	1451	
Prokop z Kladrub, děkan pražský	el. 1446		1453	v Praze, od 1448 v Plzni
Václav Hněvín z Krumlova, děkan pražský	el. 1453	1458		v Plzni, od 1453 v Praze
Mikuláš z Krumlova, arcijáhen bechyňský	el. 1453	1458		
Václav Hněvín z Krumlova, děkan pražský	nom. 1458		1460	jmenován papežem
Mikuláš z Krumlova, děkan pražský	el. 1461		1461	
Hilarius Litoměřický, děkan pražský	el. 1461	1462		zvolen po smrti Mikuláše z Krumlova
Jan z Krumlova, arcijáhen pražský	el. 1461	1462		
Martin Terra ze Strahova, arcijáhen pražský a píteřský	1462			
Hilarius Litoměřický, děkan pražský	1462		31. prosince 1468 <sup>72</sup>	jmenován papežem
Jan (Hámuš) z Kolovrat	nom. 1468	1481		jmenován papežem; v Plzni, od 1478 v Praze
Jan z Krumlova, děkan pražský	el. 1468	1481		



jméno	zvolen, jmenován	ukončil úřad	zemřel	poznámka
Václav z Písně, arcijáhen pražský	el. 1481	1484	1488	
Pavel Pouček z Talmberka, probost zderazský	nom. 23. října 1484		1496	jmenován papězem
Ambrož Chrt z Písně, děkan pražský	el. 1498		1510	
Blažej Kremer z Písně, arcijáhen litoměřický	el. 1498	1501/1502	1531	
Jan Žák, děkan, pak probost pražský	el. 1511	1525	30. dubna 1534	
Ambrož ze Šleisic, probost pražský	el. 1525	1544	6 února 1548	
Valentín Haho ze Sčibera, scholastic, pak děkan pražský	el. 1544	1557	4. listopadu 1557	
Jan Podhradský z Pouchova, arcijáhen plzeňský, pak pražský	el. 1544	1554	1554	
Jindřich Pšiek, Scribonius, z Hordovického Týna, probost pražský	el. 1554	1561	13. ledna 1586	

Organizace církevní podoby<sup>271)</sup>

jméno	úřad	zvolen (jmenován)	ukončil úřad	zemřel	poznámka
Prokop z Písně	} "Jedzetei a správni kněžstva"	4. června 1421	14. listopadu 1421		
Jan Pšibram		..	14. listopadu 1421		
Jakoubek ze Sčibera		..	1422		
Jan Želivský		..		9. března 1422	
Petr Payne, Engliš		14. listopadu 1421	1422		



jméno	úřad	zvolen (jmenován)	ukončil úřad	zemřel	poznámka
Jan Rokycana	správe knězstva	16. dubna 1427			spolu s radou z prabských kněží
Jan Rokycana	starší kněz	1428			na Starém Městě
Jakub Vít	..		6. května 1434		na Novém Městě prabském
Jan Kardinál	..				na Novém Městě prabském
Jan Kardinál	arcibiskupský oficiál				
Jan Rokycana	„vicarius in spiritualibus“	říjen 1429			na podzim 1431 zřízena konsinof
..	„director cleri“	mezi 1. a 6. lednem 1432			
Jan Rokycana	arcibiskup	21. října 1435		22. února 1471	volba arcibiskupa a dvou sufragán- ních biskupů byla vyhlášena na zem- ském sněmu kons- něm 29. února- -3. března 1436, potvrzena císař- ským majestátem z 13. července 1436; papežská kurie ji ovšem neuznala <sup>20)</sup>
Martin Lupáč z Chrástce	biskup	..	1468		
Václav („Vimák“) z Chocně, kazatel ve Vysokém Mýstě <sup>20)</sup>	biskup	..			

## Administratoři

jméno	zvolen (jmenován)	ukončil úřad	zemřel	poznámka
M. Křížan z Prachatic	zvolen 24. května, ustaven 16. června 1437		1439	
M. Jan Pšobem	1439	1448		v Praze
M. Prokop z Písně	1439	1448		..
M. Jan z Rokycan	1441	1448		v Hradci Králové



720

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

jméno	zvolen (jmenován)	ukončil úřad	zemřel	poznámka
M. Jan z Rokycan	6 září 1448	1471		ujal se úřadu v Praze
M. Václav Koranda ml. z Plzně	24. dubna 1471	1497	1. února 1519	administrátor
M. Jakub ze Střelce, „Hořub“	1497		1499	
M. Pavel ze Žatce	mezi 11. a 14. březnem 1500		4. července 1517	
Matěj Korumbus z Třebče (z Chavovic)	konec roku 1517/ před 3. lednem 1518	20. dubna 1520		
M. Václav Šimáček z Litomyšle	20. dubna 1520		1523	
M. Havel Cabera ze Žatce	24. srpna 1523	2. února 1524		
M. Jan Kulata z Přebíic Jindřich z Loup	..- ..- ..-	..- ..- ..-		
Jan z Českého Brodu	..-	..-		
M. Havel Cabera ze Žatce	2. února 1524	5. srpna 1529	12. dubna 1545	vypovězen Ferdinandem I. z Čech
M. Vavřinec Třebošský Václav Unbošský	3. října 1529 ..-		4. června 1531	
Václav Unbošský	11. června 1531	28. května 1537		znovu zvolen jako jediný administrátor; vzdal se úřadu
M. Martin Klamovský	11. května 1539	1541		vzdal se úřadu
M. Jan Zahradka (Hortensius)	květen 1541	1. května 1542		vzdal se úřadu
Jan Mlýnský	..-	4. října 1555		vzdal se úřadu
M. Jan Kolínský M. Matěj z Hájky (Dapollit Curier)	4. října 1555 ..-	září 1562 ..-	23. března 1583	



jméno	zvolen (jmenován)	ukončil úřad	zemřel	poznámka
Jan Mýstopol	22. září 1562		1568	22. září 1562 byl zvolen Matěj Louvský, ale císař Maximilián ho nepovrdil
Martin Mělnický	-	1571		
Jindřich Dvořský (Carius) z Helfenburka	červenec 1571	12. prosince 1581	15. září 1582	
Václav Benešovič	12. prosince 1581	14. července 1591		
Fabián Rezek z Gelsbochu (Strakonický)	14. července 1591	29. dubna 1594		přestoupil od strany pod jednou; 1591 odvolal „bludy husitské“, ale podporoval protestanty <sup>22)</sup>
Václav Dečický	29. dubna 1594	podzim 1604		sesazen a arcibiskupem pražským uvězněn
Jan Benedikt	8. června 1605	začátek roku 1609		
Tomáš Soběšlavský	23. ledna 1609	30. července 1609		ukončena působnost konsistoře
Eliaš Šád ze Semanfa	7. října 1609	29. května 1614		
Zikmund Cizius	16. června 1614		16. června 1619	
Jiří Dikmanus Milřkovský	19. září 1619	před Vánocemi 1621		odešel do vyhnanství
Samuel Martinus z Drážova	1631 za saského vpádu		7. února 1639	† zemřel ve vyhnanství v Perle

Vedle toho v Čechách dočasně působili biskupové:

Augustin Lucian de Bessarria, biskup Santorinský  
2. dubna 1482 - † 27. září 1493

Pilp de Villa Naova, cirulární biskup sidonský  
květen 1504 - 14. června 1506 odešel do Kutné Hory, † 20. října 1507

## Arcibiskupové

jméno	jméno (zrození) (dův roků 1918 jméno novin (zařazen, po roce 1918 papírem)	1/ povznesen papérem 2/ vysvěcen 3. nasazen	rezignoval povyšen	zemřel	poznámka
<b>Antonín Brus z Mohelnic</b>	5. září 1541	1/ 9. září 1561 2/ 9. února 1561		28. srpna 1580	biskup včelenský, velmistř klášterníků s červenou hvězdou
<b>Martin Medek z Mohelnic</b>	15. ledna 1581	1/ 17. dubna 1581 2/ 8. října 1581 3/ 8. října 1581		2. února 1590	velmistř klášterníků s červenou hvězdou
<b>Zbyněk II. Berk z Dubé</b>	14. prosince 1592	1/ 22. května 1593 2/ 10. října 1593		6. března 1606	velmistř klášterníků s červenou hvězdou
<b>Karel Lasberg</b>	14. října 1606	1/ 14. května 1607 2/ 7. října 1607 3/ 7. října 1607		18. září 1612	velmistř klášterníků s červenou hvězdou
<b>Jan III. Lobel (Lobelius)</b>	30. dubna 1612 (koadjutor) 18. září 1612 (arcibiskup)	1/ 8. prosince 1612 2/ 3. srpna 1603		2. listopadu 1622	světský biskup pražský
<b>Arnolt Vojtěch Harnack</b>	9. listopadu 1622*	1/ 9. února 1623 (6. srpna 1623 „a ko- nečně platnosti“) 2/ 22. ledna 1624 3/ 2. dubna 1624		25. října 1667	11. 1. 1626 kardinal sv. S. Maria Angello- rum in Theriacis, 1644 u sv. Praaedy, 1667 u sv. Vavřince; 1665–67 současně biskupem v Třebíči
<b>Jan Vilém Libštejnský z Kolovrat</b>	6. prosince 1667	1/ 28. ledna 1668 2/ nebl		31. května 1668	velmistř klášterníků s červenou hvězdou
<b>Menzel Ferdinand Sobek (Zoubek) z Březberka</b>	10. června 1668	1/ 11. března 1669 2/ 15. března 1665 3/ 4. května 1665		29. dubna 1675	biskup královéhradecký
<b>Jan Bedřich z Valdštejna</b>	15. května 1675	1/ 2. prosince 1675 <sup>1)</sup> 2/ 4. března 1674 3/ 15. března 1694		3. června 1694	biskup královéhradecký
<b>Jan Josef Breuner</b>	17. prosince 1694	1/ 4. července 1695 2/ 1671 3/ 6. listopadu 1695		20. března 1710 <sup>2)</sup>	světský biskup olomoucký
<b>Franzisk Ferdinand Klitzburg</b>	10. dubna 1710	1/ 11. května 1711 2/ 1701 3/ 5. dubna 1714		7. srpna 1731	biskup tebelský
<b>David Josef Mayer z Meyera</b>	4. listopadu 1731	1/ 7. května 1732 2/ 9. října 1712 3/ 7. září 1732		10. dubna 1733	světský biskup pražský



jméno	jméno (zvoles <sup>n</sup> ) (do roku 1918 jiné novlini číselní, po roce 1918 papírem)	1/ povrzení papírem 2/ vysvěcen 3/ nastolen	rezignoval povyžen	zemřel	pouzdruka
Jan Adam Wrasidler z Muzovic	5 května 1733			2. června 1733	biskup kroměřický; 1 před papířským povrzením
Jan Mořic Gustav Manderscheid Bismarckstein	22 června 1733	1/ 18 prosince 1733 2/ 3/ 12. září 1734		26 října 1763	biskup ve Vídenském Novém Městě
Augustin Petr Pflckovský z Pflckovic	26 října 1763	1/ 19. prosince 1763 2/ 19. listopadu 1752 3/ 13. května 1764		14. dubna 1793	biskup královéhradecký
Václav Florentin Saln-Salzo	1 května 1793	1/ 23. září 1793 2/ 20. května 1776 3/ 2. května 1794		14. září 1810	biskup v Touneau
Václav Leopold Chlud- šanský z Chludšan a Převorův	30. prosince <sup>11)</sup> 1814	1/ 15. března 1815 2/ 28. září 1795 3/ 14. května 1815		14. června 1830	světskí biskup pražský, 1801 biskup kromě- řický
Alou Josef Kralovský z Kolenče	31. srpna 1830	1/ 28. února 1831 2/ 1. března 1801 3/ 17. dubna 1831		28. března 1833	světskí biskup císařský, biskup královéhradecký
Ondřej Alois Šarabek Anzovic z Poselovic	31. května 1833	1/ 30. září 1833 2/ 15. srpna 1815 3/ 16. února 1834		26. března 1838	arcibiskup litovský 25. srpna 1814
Alois Josef Schrenk z Mělníku	20. června 1838	1/ 17. září 1838 2/ 25. března 1838 3/ 4. listopadu 1838		5. března 1849	kanovník obecnouj. světskí biskup
Bedřich Josef Schwarzenberg	13. prosince 1849	1/ 20. května 1850 2/ 1. května 1836 3/ 15. srpna 1850		27. března 1885	arcibiskup salcburský; 24. ledna 1842 kardinál in o. sr. Augustina
Franzisk de Paula Schleiborn-Borchheim- Wollmal	21. května 1845 <sup>11)</sup>	1/ 27. července 1885 2/ 18. listopadu 1883 3/ 15. srpna 1885		25. června 1899	biskup českobudějovický, 24. května 1889 kardinál in o. sr. v sv. Janě a Pavla
Lev Stržemský z Hřibův	15. září 1899 <sup>11)</sup>	1/ 14. prosince 1899 2/ 6. ledna 1900 3/ 14. ledna 1900	5. května 1916 arcibiskup ob- ecnouj	24. prosince 1938	15. dubna 1901 kardi- nál in o. sr. Sěpána na Cělu
Pavel Hays	4. října 1916	2/ 26. června 1904 3/ 8. prosince 1916	4. září 1919	4. října 1946	biskup kroměřický; po 28. říjnu 1918 opustil Prahu
Franzisk Kordal	16. září 1919	2/ 26. října 1919 3/ 26. října 1919	13. čer- vence 1931	26. dubna 1934	



jméno	jménován (zvolení) <sup>1)</sup> (do roku 1918 jme- nován: csařem, po roce 1918 papírem)	1/ poručení papírem 2/ svěřením 3/ nastolen	rezignoval povýšen	zemřel	poznámka
Karel Boromejský Kalper	22 října 1931	2/ 11. dubna 1920 3/ 15. listopadu 1931		21. dubna 1941	světský biskup králové- hradecký; 16. prosin- ce 1935 kardinál trůnu u sv. Vítaše
Josef Berna	4 listopadu 1946	2/ 8. prosince 1946 3/ 8. prosince 1946	od 7. břez- na 1951 mimo úřad	17. května 1969	22. února 1965 kardi- nál trůnu u sv. Klíbe na Florenciu  18. února 1965–11. března 1978 spravoval diecezi František To- mášek jako apoštolský administrátor
František Tomášek	30 prosince 1977	2/ 14. října 1949 3/ 26. března 1978	27. března 1991	4. srpna 1992	světský biskup olomoucký; 24. května 1976 kardinál in pec- torate; 27. června 1977 kardinál trůnu u sv. Vítaše
Miloslav Vlk	27 března 1991	2/ 31. března 1990 3/ 1. června 1991			biskup českobudjo- vický; 26. listopadu 1994 kardinál trůnu u sv. Klíbe jeruzalém- ského

## POZNÁMKY:

- <sup>1)</sup> Srv. A. Hauck, *Kirchengeschichte III*, s. 988. Z. Fiala, *Přemyslovské Čechy*, Praha 1974, s. 146, pozn., uvádí dobu mezi 3.–16. lednem. V. Novotný, *ČD I,1*, s. 594, klade Dětmárovo svěcení na konec roku 975, ale to je, vzhledem k argumentům citovaným Hauckem, nepravděpodobné.
- <sup>2)</sup> Denní datum uvádí Kosmas I,24, s. 46, ale se zjevně chybným rokem 969. Analista Saxo uvádí rok 982. To také přijímá V. Novotný, *ČD I,1*, s. 601, zvl. pozn. 1. Hauck, *Kirchengeschichte III*, s. 988, klade smrt Dětmárova vzhledem k nástupu Vojtěchovu do biskupského úřadu do roku 983.
- <sup>3)</sup> Na denním datu se shodují prameny. Rok vyplývá z týdenního dne uvedeného Canaperiem (neděle). Hauck, *Kirchengeschichte III*, s. 988, však na základě Canaperiova vyprávění považuje za vyloučené, aby mezi Vojtěchovou volbou a vysvěcením uplynul více než rok. Proto klade volbu do roku 983 a přizpůsobuje mu i datum na 18. únor.
- <sup>4)</sup> Vojtěch opustil Čechy pravděpodobně 994, 996 byl i v Čechách odmítnut. Srv. V. Novotný, *ČD I,1*, s. 638n., 654n.
- <sup>5)</sup> Nejstarší pramen, Kosmas (I,30, s. 55), jmenuje syna Boleslava II., jenž prý byl zvolen po Vojtěchově odchodu z Čech. Strachkvas. Pozdějšími kronikáři byl ztotožněn s mnichem Kristiánem jmenovaným ve svatovojtěšské legendě Bruna z Querfurtu. Identifikace není tedy zcela spolehlivá, ale i samotná postava biskupa Strachkvasa/Kristiána bývá považována za fikci. Srv. např. R. Nový, *Slavníkovci ve středověkém písemnictví*, Praha 1987, s. 79. – Časové zařazení Kristiánovy volby je nejasné. Snad spadá do roku 996, kdy



- bylo definitivně rozhodnuto o tom, že se Vojtěch do Čech nevrátí. Srv. V. Novotný, *ČD I,1*, s. 656-658.
- <sup>61</sup> V literatuře se traduje datum 15. června. Jediný pramen (Kosmas II,24, s. 117) však datuje *sole intrante vigesimam quintam partem Geminorum*. Protože okolo roku 1100 vstupovalo podle středověkých kalendářů Slunce do znamení Bliženců 18. května (srv. tabulka 9.23.1; ve skutečnosti to bylo 15. května – srv. 9.23.2) odpovídá 25. srpeň podle středověkých kalendářů, jimiž se Kosmas nejspíše řídil, 11. červnu (podle skutečného stavu by to bylo 8. června). Srv. též P. Zaoral, *O datování*, s. 41.
- <sup>71</sup> Kosmas datuje udělení investitury v úterý 26. června a svěcení v neděli 2. července, což ovšem není v roce 1068 možné. Proto R. Kopke v edici Kosmovy kroniky MGH SS IX, s. 82, opravil Kosmovy údaje na zde uvedené, což je obecně přijímáno. Srv. V. Novotný, *ČD I,2*, s. 132, pozn. 2; G. Friedrich, *Rukověť*, s. 237.
- <sup>61</sup> Do roku 1090 klade Jaromírovu smrt Kosmas, II,41, s. 146, a domácí tradice (s výjimkou Neplacha, který má rok 1091). Analista Saxo, MGH VI, s. 726, a podle něho někteří moderní historikové, včetně F. Palackého, uvádějí rok 1089. Srv. V. Novotný, *ČD I,2*, s. 291, pozn. 2.
- <sup>91</sup> Rok Kosmovy volby závisí na roku smrti Jaromírovy (srv. předchozí pozn.). Pravděpodobněji je asi rok 1091. Srv. též V. Novotný, *ČD I,2*, s. 294, pozn. 1.
- <sup>801</sup> Denní datum 4. dubna uvádí Nekrologium podlažické. Nekrologium doksanské má datum 29. března. Srv. V. Novotný, *ČD I,3*, s. 323, pozn. 1.
- <sup>111</sup> Nekrologium doksanské má denní datum 29. července. Druhé pokračování Kosmovo (FRB II, s. 284) a Series episc. Prag. (SS rerum Boh. II, s. 438) uvádějí rok 1224 (podle nich též G. Friedrich, *Rukověť*, s. 237), ale toto datum je zjevně chybné, protože již 1. října 1223 byl biskupem Pelhřím (srv. CDB II, č. 252, s. 241-242). Srv. V. Novotný, *ČD I,3*, s. 532n., pozn. 5.
- <sup>121</sup> Dne 1. října 1223 vydal, již jako biskup pražský, listinu pro klášter ve Vilémově. Srv. CDB II, č. 252, s. 241n.
- <sup>120</sup> V některých pramenech uváděná odlišná data (12., 13. nebo 4. července) jsou zjevně chybná. Srv. V. Novotný, *ČD I,3*, s. 540n., pozn. 5.
- <sup>140</sup> K. J. Erben, RBM I, rejstřík, ho omylem nazval z „Riesenburka“, což přešlo do obou starších příruček chronologie (J. Emler, *Rukověť*, s. 53; G. Friedrich, *Rukověť*, s. 237) a odtud také do některých historických prací. K tomu srv. V. Novotný, *ČD I,3*, s. 749., pozn. 1.
- <sup>151</sup> Srv. CDB IV,1, č. 5, s. 64n. Druhé pokračování Kosmovo, FRB II, s. 285, uvádí chybný rok 1240; rovněž V. Novotný, *ČD I,3*, s. 749 (chyba je rovněž v RBM I, č. 1040).
- <sup>160</sup> Srv. Z. Hledíková, *Biskup Jan IV. z Dražic*, Praha 1991, s. 20.
- <sup>171</sup> Datum uvádí Druhé pokračování Kosmovo; jeho Muzejní rukopis má datum 30. ledna.
- <sup>180</sup> Srv. Druhé pokračování Kosmovo, FRB II, s. 338.
- <sup>190</sup> Srv. Kronika Františka Pražského, ed. J. Emler, FRB IV, s. 366.
- <sup>200</sup> Kapitulu na žádost Karla IV. postulován 12. července 1364. Srv. D. Žofák, *Jan Očko z Vlašimě (1364-1379)*, in: *Pražské arcibiskupství 1344-1994*, Praha 1994, s. 301.
- <sup>210</sup> Srv. D. Žofák, *Jan Očko*, s. 301.
- <sup>221</sup> Srv. R. Hanařík, *Jan z Jenštejna (1379-1396)*, in: *Pražské arcibiskupství*, s. 302.
- <sup>231</sup> Srv. F. M. Bartoš, *ČD II,6*, Praha 1947, s. 269.
- <sup>240</sup> Naposledy doložen jako pražský arcibiskup 22. listopadu 1412. Srv. I. Hlaváček, *Konrad von Vechta. Ein Niedersachse im spätmittelalterlichen Böhmen*, in: *Beiträge zur Geschichte der Stadt Vechta*, Vechta 1974, s. 19. Rok úmrtí zjistil V. V. Tomek, *Dějepis města Prahy 9*, s. 72, pozn. 62, na základě úmluvy mezi vykonavatelí Albíkovo pozůstalosti z 20. listopadu 1426 (SUA, Archiv kolegiální kapituly vyšehradské, Listiny, inv. č. 348, sign. XI.91). Srv. též G. Gellner, *Jan Černý*, s. 116 a M. Říhová, *Dvorní lékař posledních Lucemburků*, Praha 1999, s. 24. Cregurius a podle něho i další autoři kladli chybně Albíkovo úmrtí na 23. červenec 1427.
- <sup>250</sup> G. Friedrich, *Rukověť*, s. 238, uvádí datum 25. prosince.
- <sup>260</sup> Srv. F. M. Bartoš, *ČD II,6*, s. 363. Paladium obdržel 15. dubna 1413. Srv. I. Hlaváček,



Konrad von Vechta, s. 19 a 32, pozn. 68. Od pozdního podzimu 1412 vystupuje Konrád jako administrátor pražské arcidiecéze.

<sup>271</sup> Podle Pražské arcibiskupství, s. 309n.

<sup>281</sup> Srv. J. Hejnic, M. Polívka, *Plzeň v husitské revoluci*, Praha 1987, s. 15.

<sup>291</sup> Přehled spravy církve pod obojí se oprá především o práci F. Hrejsy, *Dějiny křesťanství v Československu II–VI*, Praha 1947–1950.

<sup>301</sup> A. Hauck, *Kirchengeschichte V*, s. 1131, považuje Martina Lupáče za biskupa olomouckého a Václava z Mýta za biskupa litomyšlského. Prameny (zápis o volbě, Archiv český III, s. 436n., Zikmundovo povržení, tamtéž, s. 445n., Staré letopisy české, in: Dílo F. Pa-lackého II, s. 90n., ed. F. Šimek, s. 69) však hovoří výslovně o arcibiskupovi a dvou biskupech či sufragánech, aniž by se zmiňovaly o diecézích. (V Olomouci byl od roku 1434 biskupem Pavel z Miličína.)

<sup>311</sup> Srv. Staré letopisy české, ed. F. Šimek, s. 69; Archiv český III, s. 436n., 445n.

<sup>321</sup> Srv. J. Maroušek, *Kurie a boj o konsistoř pod obojí za administrátora Rezka*, ČČH 37, 1931, s. 28.

<sup>331</sup> Srv. P. Kalita in: Pražské arcibiskupství, s. 320.

<sup>341</sup> Srv. J. F. Hammerschmid, *Prodromus gloriae Pragenae*, Praha 1723, s. 523.

<sup>351</sup> Srv. J. Vyháček in: Pražské arcibiskupství, s. 330.

<sup>361</sup> Srv. V. Slámečka in: Pražské arcibiskupství, s. 337.

<sup>371</sup> Srv. J. Pechar in: Pražské arcibiskupství, s. 338.

### 10.1.3.2.2 Litomyšl

jméno	zvolen převzat	1/ svněm 2/ ustanoven	rezignoval povýšen	zemřel	pozámka
Jan I.	11. listopadu 1344	21. listopadu 1344		leden–červen 1353	biskupství získal 30. dubna 1344
Jan II. ze Salsby	9. října 1353	mezi 12. a 22. prosince 1353 <sup>31</sup>	23. srpna 1364 biskup olomoucký	23. <sup>32</sup> prosince 1380	
Miloslav	1364			6. srpna 1364	nebyl ustanoven
Albrecht ze Šternberka	srpen 1364	23. srpna 1364	9. června 1368 arcibiskup magdeburský		biskup zvěřinský (Schwaria)
Petr Jetřib	9. června 1368		od 13. října 1371 arcibiskup magdeburský	12. června 1387	1356–1368 biskup durinský; v létě 1381 rezignoval na arcibi- skupství magdeburské a přelétl do Olomouce
Albrecht ze Šternberka	13. října 1371			14. ledna 1380	1371 rezignoval v Magdeburku a přelétl zpět do Litomyšle
Hynek Kláš z Klášova	20. června 1380		před 15. červnem 1387 emigroval do Anglie	po 15. červnu 1387	protektor přemova- ný Klementem VII.



jméno	zvolen jmenován	1/ vypřecen 2/ ustanoven	rezignoval povýšen	zemřel	pozámka
Jean III. Soběslav	1380		po 12. únoru 1387 biskup olomoucký	12. října 1394	markrabě moravský, biskupem olomouckým únor-prosinec 1387
Jean IV. Železný <sup>11</sup>	v létě 1388	28. dubna 1389	21. září 1416 poru- čová do Olomouce, 14. února 1420 převlečen z papě- ské pravomoci	9. října 1430	do jmenování Alexe z Březí vedl obě bi- skupství, v květnu 1426 kardinálem sv. Cyna- ka, brátra předstíral biskupem ve Vácu
Alex (Albrecht) z Březí	13. května 1420			1441	
Matěj Kačka	před červencem 1441 <sup>11</sup>	1/ 1441		1449 <sup>12</sup>	nebyl povznesen pape- žem; 1444 přezemo- ván na faru v Českých Bodvovicích
Benedikt (Benel), administrátor					převor mstavský; připomínán 28. října 1453
Benedikt a Jan, administrátoři					připomínáni 16. srpna 1457 a 21. října 1458 <sup>11</sup>
Blahůž Čoch (Sach), administrátor					farář v Jindřichově Hradci; připomínán 1468 <sup>11</sup>
Jean V. Bavor	10. února 1474	1/ 16. listopadu 1474 2/ 11. prosince 1474			
Blahůž Čoch, administrátor					jako administrátor vypisuje v letech 1478-1492 <sup>11</sup>
Lukáš, administrátor					připomínán 1525
Wolfgang, administrátor				1554 <sup>11</sup>	

## POZNÁMKY:

<sup>11</sup> Srv. M. Bláhová, *Život a dílo Jana ze Slezdy*, in: *Studia z dziejów Środy Śląskiej, regio-  
nu i prawa Średzkiego*, red. R. Gładkiewicz, Acta Universitatis Wratislaviensis 980, His-  
toria LXX, Wrocław 1990, s. 87.

<sup>12</sup> Srv. pozn. 18 k biskupům olomouckým.



<sup>30</sup> V literatuře jsou někdy, pod vlivem G. Friedricha, *Rukověť*, s. 241, rozlišováni dva litomyšlští biskupové, Jan IV. Železný, který měl být biskupem v letech 1388–1391, a Jan V. Bucek z Prahy, 1392–1418, kdy odešel do Olomouce. S největší pravděpodobností však jde o jedinou osobu. srv. Z. Hledíková, *Litomyšlský biskup Jan IV. a jeho vizitace*, *StR* XXI, 1982, s. 115–139, zvl. s. 117.

<sup>41</sup> Srv. R. Urbánek, *ČD* III,1, s. 699n., zvl. pozn. 2 na s. 700.

<sup>42</sup> Srv. R. Urbánek, *ČD* III,1, s. 716.

<sup>43</sup> Srv. J. Šebanek, *Archivy zrušených klášterů moravských a slezských I, Inventář pergamenů z let 1078–1471*, Brno 1932, s. 303n., 306. (Údaje odtud do konce tohoto soupisu doplnil P. R. Pokorný.)

<sup>47</sup> Nikoli 1462, jak uvádí G. Friedrich, *Rukověť*, s. 242; v roce 1462 byl farářem v Laticích.

<sup>48</sup> Srv. P. R. Pokorný, *Knihovna Eliáše Čecha*, *Bibliotheca Strahovensis* 2, 1996, s. 131–135.

<sup>49</sup> Srv. Dlabačovy opisy litomyšlských listin a zápisů „Litomisslensia Diplomata“, Strahovská knihovna DL III 17.

### 10.1.3.2.3 Litoměřice

jméno	jitřenoán (do 1918 panovníkem, pak papežem)	1/ poručán papežem 2/ vysvěcen 3/ nastolen	retignoval povřten	zemel	poznámka
Maximilián Rudolf Schleissner	11. prosince 1647	1/ 3 červec 1655 2/ 9 červec 1655 3/ 25. března 1656		13. října 1675	
Jaroslav Ignác ze Šternberka	30. října 1675	1/ 22. června 1676 2/ 1676 3/ 13. září 1676		12. dubna 1709	
Hugo Franziskel Klädgneck	6. srpna 1709	1/ 26. ledna 1710 2/ 7. června 1711 3/ 11. října 1717		6. září 1720	
Jan Adám Wratzlaw z Mitrovic	9. ledna 1721	1/ 24. září 1721 2/ 14. června 1731 3/ 3. května 1722	5. května 1733 arcibiskup pražský	2. června 1733	biskup hradecký
Mohr Adolf Karol Saský	4. červec 1733	1/ 1. října 1733 2/ 27. srpna 1730 3/ 7. prosince 1733		20. června 1759	biskup hradecký
Basaniel Anzolt z Valkeřova	12. červec 1759	1/ 28. ledna 1760 2/ 1756 3/ 19. března 1760		7. prosince 1789	svědci biskup pražský
Ferdinand Kriegermann von Schütten	31. ledna 1790	1/ 1. dubna 1790 2/ 4. červec 1790 3/ 10. října 1790		25. března 1801	
Václav Leopold Chlambouřský z Chlambouř a Přezvok	16. října 1801	1/ 29. března 1802 2/ 28. září 1795 3/ 30. června 1802	30. prosince 1814 arcibiskup pražský	14. června 1830	svědci biskup pražský



jméno	jménováno (do 1918 pasováním, pak papírem)	1/ povýšen papírem 2/ vysvěcen 3/ nastolen	rezignoval porýšen	zemřel	poznámka
Josef Franzšek Herdlíček	17. června 1815	1/ 18. prosince 1815 2/ 18. února 1816 3/ 19. března 1816	27. února 1822 rezignoval	27. prosince 1833	
Vincenz Eduard Mühl	16. ledna 1823	1/ 6. května 1823 2/ 13. července 1823 3/ 28. září 1823	27. prosince 1831 arcibiskup vídeňský	14. března 1853	
Augustin I. Bartoloměj Müller	31. prosince 1831	1/ 2. července 1832 2/ 16. září 1832 3/ 7. října 1832		26. dubna 1865	
Augustin II. Pavel Vabala	16. září 1865	1/ 8. ledna 1866 2/ 8. dubna 1866 3/ 15. dubna 1866		10. září 1877	
Antonín Ludvík Prindl	25. dubna 1879	1/ 15. května 1879 2/ 8. června 1879 3/ 22. června 1879		28. října 1881	
Emmanuel Jan K. Schäbel	30. dubna 1882	1/ 3. července 1882 2/ 6. srpna 1882 3/ 15. srpna 1882		28. listopadu 1909	
Josef Gross	18. března 1910	1/ 18. dubna 1910 2/ 22. května 1910 3/ 5. června 1910		20. ledna 1931	
Antonín Alois Weber	22. října 1931	2/ 22. listopadu 1931 3/ 6. prosince 1931	28. ledna 1947 rezignoval	12. září 1948	
Štěpán Marie Troczka	27. září 1947	2/ 16. listopadu 1947 3/ 23. listopadu 1947		6. dubna 1974	od 23. dubna 1952 do 1. září 1966 mimo úřad; 28. dubna 1969 kardinál „in pen- sione“; 5. března 1973 usnul u sv. Jana Bosty
1974–1989 volací neobstaven					
Josef Kosák	26. července 1989	2/ 27. srpna 1989 3/ 27. srpna 1989			

## POZNÁMKY:

- <sup>1)</sup> Jmenovací bula je chybně datována „duodecimo Kal. Maii“ (20. dubna). V jejím německém překladu v ordinariátním listě i v Acta apostolicae Sedis je však datum 18. dubna (srv. též P. R. Pokorný, *Biskupové*, s. 24).



## 10.1.3.2.4 Hradec Králové

jméno	zpracován (do 1918 pasovníkem, pak papírem)	1/ potvrzen papírem 2/ vymezen 3/ nastolen	stágoval povýšen	zemel	poznámka
Miroslav Ferdinand Sobek (Zoubek) z Blázkovky	24. prosince 1659	1/ 10. listopadu 1664 2/ 15. března 1665 3/ 29. července 1665	10. června 1668 arcibiskup pražský	24. dubna 1675	
Jan Bedřich z Valdštejna	16. června 1668	1/ 27. listopadu 1673 2/ 4. března 1674 3/ nebyl	2. prosince 1675 arcibiskup pražský	3. června 1694	
Jan František Kryštof z Talamberka	15. ledna 1676	1/ 19. října 1676 2/ 3. ledna 1677 3/ 24. října 1677		3. dubna 1698	
Bobrušský Kaspian ze Světlava	23. září 1698	1/ 18. května 1699 2/ 28. června 1699 3/ 31. srpna 1699		16. listopadu 1701	
Tobášek Jan Becker	24. listopadu 1701	1/ 3. dubna 1702 2/ 14. května 1702 3/ 27. května 1702		11. září 1710	
Jan Adam Wratšlav z Mítrovic	12. listopadu 1710	1/ 12. května 1711 2/ 14. června 1711 3/ 8. září 1711	9. ledna 1721 biskup luzeňský	2. června 1733	
Václav František Karel Kolbořský z Kolboř	9. ledna 1721	1/ 1. prosince 1721 2/ 8. února 1722 3/ 28. září 1722		26. září 1731	
Mohr Adám Karel Sotý	8. října 1731	1/ 3. března 1732 2/ 27. srpna 1730 3/ 3. června 1733	4. července 1733 biskup luzeňský	20. června 1759	teodární arcibiskup
Jan Josef Wratšlav z Mítrovic	6. července 1733	1/ 18. prosince 1733 2/ 7. března 1734 3/ 6. června 1734		11. září 1753	
Azucola Petr Pšickovský z Pšickovic	18. října 1753	1/ 19. února 1754 2/ 19. listopadu 1752 3/ 19. března 1754	26. října 1763 arcibiskup pražský	14. dubna 1793	světící biskup pražský
Háňza Hrabův z Blázkovky	1763	1/ 9. dubna 1764 2/ 27. května 1764 3/ 15. srpna 1764		17. října 1774	
Jan Ondřej Kasper z Kaspera	2. května 1775	1/ 12. července 1775 2/ 13. dubna 1760 3/ 15. října 1775		5. května 1776	světící biskup pražský



jmeno	jmennost (do 1918 pasovníkem, pak papírem)	1/ potvrzen papírem 2/ vysvěcen 3/ saazím	rezignoval povýšil	zemel	poznámka
Josef Adam Arco	17. května 1776	1/ 10. čerence 1776 2/ 1764 3/ 25. srpna 1776	6. dubna 1780 biskup sekonský	3. června 1802	mrtví biskup pasovský
Jan Leopold Hay	29. července 1780	1/ 11. prosince 1780 2/ 11. března 1781 3/ 8. dubna 1781		1. června 1794	
Maria Thaddej Trenmannsdorf	10. srpna 1794	1/ 1. června 1795 2/ 8. září 1795 3/ 4. října 1795	26. listopadu 1811 arcibiskup olomoucký	20. ledna 1819	
Alain Josef Kolowrat Krbavský	6. ledna 1812	1/ 15. března 1815 2/ 1. března 1801 3/ 13. srpna 1815	31. srpna 1830 arcibiskup pražský	28. března 1833	mrtví biskup olomoucký
Karel Bornstejnský Hanl z Kirchbergu	25. října 1831	1/ 24. února 1832 2/ 6. května 1832 3/ 10. června 1832		7. října 1874	
Josef Jan Evangelista Hain	27. května 1875	1/ 5. července 1875 2/ 25. července 1875 3/ 8. srpna 1875		27. října 1892	
Edvard Jan N. Rzysoch	21. prosince 1892	1/ 9. ledna 1893 2/ 25. března 1893 3/ 25. března 1893		20. listopadu 1902	
Josef Doubrava	9. února 1903	1/ 22. června 1903 2/ 29. června 1903 3/ 12. července 1903		20. února 1921	
Karel Bornstejnský Kulpar	13. června 1921	2/ 11. dubna 1920 3/ 29. června 1921	22. října 1931 arcibiskup pražský	21. dubna 1941	mrtví biskup brněnský
Matej Pícha	22. října 1931	2/ 22. listopadu 1931 3/ 6. prosince 1931		12. listopadu 1956	od 16. října 1950 cizno úřad
1954-1989 mrtví arcobiskup					
Karel Ořezalník	21. prosince 1989	2/ 30. dubna 1990 3/ 27. ledna 1990	rezignoval 6. června 1998		mrtví biskup brněnský s fakul- tami státního biskupa od 1956; úřad nemohl vy- konávat; 24. září 1998 jmenován titulárním arc- biskupem
Dominik Jerolam Dula O.P.	6. června 1998	2/ 26. září 1998 3/ 26. září 1998			



## 10.1.3.2.5 České Budějovice

jméno	jméno a číslo panovníkem, pak papírem	1/ pozemní papírem 2/ vysvěcení 3/ narození	muzical povýšen	zeměl	postudka
Jan Prokop Schafgotsch	18. dubna 1784	1/ 26. září 1785 2/ 11. prosince 1785 3/ 26. února 1786		8. května 1813	
Aroněk Konstantin Růžička	15. června 1815	1/ 2/ 25. srpna 1816 3/ 22. září 1816		18. března 1845	
Josef Ondřej Lindauer	22. září 1845	1/ 25. listopadu 1845 2/ 18. ledna 1846 3/ 2. února 1846		4. června 1850	
Jan Valerius Jirák	25. března 1851	1/ 5. září 1851 2/ 19. října 1851 3/ 1. listopadu 1851		23. února 1883	
Karel Proszlík Přibich	25. května 1883		1. srpna 1883 rezignoval před papírovým potvrzením	24. října 1883	
Proszlík de Paula Schlöbner-Buchbender- Wolfski	22. srpna 1883	1/ 28. září 1883 2/ 18. listopadu 1883 3/ 25. listopadu 1883	27. července 1885 arcibiskup pražský	25. června 1899	
Martin Josef Říša	7. července 1885	1/ 27. července 1885 2/ 6. září 1885 3/ 6. září 1885		7. února 1907	
Josef Antonín Hůlka	4. prosince 1907	1/ 16. prosince 1907 2/ 6. ledna 1908 3/ 6. ledna 1908		30. února 1920	
Šimon Bíroš	16. prosince 1920	1/ 20. února 1921 3/ 20. února 1921		2. května 1940	
1940-1947 stolec neobuzen					
Josef Hložek	25. června 1947	2/ 15. srpna 1947 3/ 7. září 1947		10. června 1972	1952-1968 v internaci
1972-1990 stolec neobuzen					
Miloslav Vlk	14. února 1990	2/ 31. března 1990 3/ 31. března 1990	27. března 1991 arcibiskup pražský		
Aroněk Látka	28. srpna 1991	2/ 11. června 1988 3/ 9. listopadu 1991			světitel biskup pražský



### 10.1.3.2 Plzeň



733

jméno	jméno a zvoleo	2/ vysvěcen 3/ narozen	rezignoval povyšen	zemřel	poznámka
Provděk Radkovič	31. března 1993	2/ 7 dubna 1990 3/ 10. července 1993			refúzi biskup pražský

### 10.1.3.3 Biskupové a arcibiskupové olomoucké arcidiecéze

#### 10.1.3.3.1 Olomouc

##### Biskupové

jméno	zvoleo *jménem	inveceoval	1/ potvrzen 2/ vysvěcen 3/ narozen	1/ rezignoval 2/ povýšen	zemřel	poznámka
Jan I.	1063				25. listopadu soud 1065 <sup>1)</sup>	
Veselí	soud po 1088				soud 1091	
Ondřej I.	1091	4. ledna 1092	2/ 12 března 1094		22. března 1096	
Petr I.	'				3. července 1104 <sup>1)</sup> 2)	
Jan II.	1104				21. února 1126	
Abdřich Záh	22. března 1126	1126	2/ 3. října 1126		25. června 1150	
Jan III. syn Ondřeje	po 25. červnu 1150		2/ 21. července 1150		19. února 1157	
Drahos	po 19. únoru 1157			1/ po 19. únoru 1157		vzdal se úřadu po ne- laskavosti drahů <sup>1)</sup>
Jan IV.	29. září 1157	říjen 1157	2/ 20. října 1157		1. dubna 1172	
Dědřich	po 1. dubnu 1172		2/ 1174 <sup>1)</sup> 2)		4. listopadu 1181	
Polibita	leden 1181/1182	března 1182	2/ 23. března 1182		2. března soud 1184	
Keln	30. července 1186 <sup>1)</sup>				13. ledna 1194	
Engelbert	1194		2/ po 30. září 1194		17. prosince 1199	



734

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

jméno	zvláštní poznámky	investiční	1/ potvrzení 2/ vysvěcení 3/ nakořten	1/ vztaženo 2/ pozvěno	země	poznámka
Jan V. Bavor	po 17 prosinci 1199	1198-1212 předla investice na česko- břežsko krále			6. října (?) 1201	
Robert	po 6. října 1201		2/ 21. dubna 1202 3/ 23. června 1202	1/ leden 1240	12. října 1240	převzetí k reorganizaci
Václav pozdější	po 17. října 1240, před 16. lednem 1241			1/ před 20. zářím 1245		
Kazimír z Přiměř- berka	po 16. lednu 1241 <sup>10</sup>		2/ po 16. lednu 1241	1/ sesazen v zářím 1245, před královnou 1247 odboje		
Brano ze Schwan- berku <sup>11</sup>	20. zářím 1245		2/ po 6. červenci 1247 <sup>12</sup>		(7 <sup>13</sup> ) úhora 1281	
Děchov z Hrochova	28. března 1281		2/ před 11. květnem 1281		10. října 1302	
Jan VI. z Václavova	po 10. října 1292				7. října 1311	
Petr II. (Amalrich, „bratřiček“)	po 7. října 1311		2/ po 13. červenci 1312 <sup>14</sup>		7. června 1316	
Kazimír I.	po 13. červenci 1316		2/ 1317		8. srpna 1326	
Jadřich (Hynek) šah z Dukle	8. srpna 1326 <sup>15</sup>		2/ 26. zářím 1326		29. prosince 1333	
Jan VII. Vojta	27. března 1334 <sup>16</sup>				27. zářím 1351	v lednu 1334 vysvěcení na krále
Jan VIII. Ota z Václava	17. listopadu 1351 <sup>17</sup>			2/ 23. srpna <sup>18</sup> 1364 arcibiskup pražský	14. ledna 1380	
Jan IX. ze Štoly	23. srpna 1364 <sup>19</sup>				23. prosince 1380 <sup>20</sup>	1353-1364 biskup brnoštický
Petr III. Adám	květen 1381				12. února 1387	1356-1368 biskup český; 1368-1371 brnoštický; 1371-1381 arcibiskup magdeburský



jméno	zvolen *přesován	inventariz.	1/ potvrzen 2/ zrychlen 3/ namířen	1/ rezignoval 2/ porýlka	zrušil	poznámka
Jan X. Soběslav, markrabě moravský**	po 12. únoru 1387			2/ 27 listopadu 1387 potvrzena zhruběly	12 října 1394	1380-1387 backup lesnýčský
Mikuláš z Rýns- burka	před 4. květnem 1388		2/ 26. března 1390		6 (9.) června 1397	1383-1388 backup kostrečský
Jan XI. Měls			2/ 20. července 1397		před červnem 1403	1392-1397 backup kubetický (Lubus)
Ladislav (Ladok) z Krasa			2/ 2. června 1403		1408	
Konrád D. z Veselý	1408		2/ 9. června 1418	2/ 20. února 1413 arcibiskup pražský	24./26. prosince 1421	1401-1402 backup verdenský
Václav Křížák z Buřana			2/ 1413		12 září 1416	po říšské assemblý: od podzimu 1412 administrátor
Aléš z Břestka	3. října 1416					Kostrečský kotel ná- bu zrušil a ustanovil Jana Želazného
1416-1419 sedlácká						
Jan XII. Želazný	21. září 1416 (postaroval)		14. února 1420 převlehl z papri- šlád přemoci		9. října 1430	backup lesnýčský; 21. července 1421 admini- strátor pražský; v letech 1426 kardinál vře- la u v. Cynka, brácha před smrtí přemovl biskupem ve Váru
Konrád (Krasel) ze Zvole	1420		2/ 18. března 1431		4. srpna 1434	
Pavel z Mělník	3. října 1434		2/ 25. března 1435		2. března 1450	
Jan XIII. Háš			2/ 8. července 1450		19. března 1454	
Bobulek ze Zvole			2/ 16. srpna 1454		31. července 1457	
Prokop (Tas) z Čestá Hory			2/ 27. července 1459		24./25. srpna 1482	
Jan Filipac z Přemyslova**	1484(?)			1/ 15. března 1492 odešel do kláštera	červen 1509	backup varadinský, zvolen kapitulou; ovuzelní papírem
Jan z Olomouce - administrátor	1486			1487		děkan olomoucký
Alžběta z Mělník - administrátor	1486			1487		kanovní olomoucký



jméno	rodné jméno a mesto	inverzia	1/ pomren 2/ vystúpenie 3/ nastolenie	1/ rezignoval 2/ povýšen	zemel	poznámka
Jan XIV. Vlast <sup>21</sup>	4. februára 1487				3. februára 1489	bežup sírskej; uznanova papierom
Artidino de la Papa <sup>22</sup>	5. listopadu 1490			uladu se nezajl. rezignoval 1492	4. února 1493	9. března 1489 kardi- nál sírsku u sv. Jana a Pavla, uznanova papierom
Boluzler Hazi- Bejduđy a Lohlovic	po 4. února 1493					rvien kapitulou, nezatán papierom
Jan XV. Borgia <sup>23</sup>	8. února 1493			uladu se nezajl. rezignoval 1497		bežup monrátskej, patronača cafrárad- ský, uznanova papierom
Guaziler I. Thauru	*30. ledna 1496		2/ 30. března 1497		17. dubna 1540	
Bernard Zoubek ze Záhřeva	17. března 1540				12. <sup>24</sup> března 1541	1 před povzržením
Jan XVI. a Dou- bravský (Dobrovica)	30. dubna 1541		1/ 27. června 1541 2/ 2. ledna 1542 3/ 2. března 1542		9. září 1553	
Marek Klauz	6. října 1553		1/ 22. prosince 1553		10. února 1565	
Vilém Prátorovský a Vichova	9. března 1565		1/ 13. dubna 1565		16. června 1572	
Jan XVII. Grodecký	16. července 1572		19. listopadu 1572		16. ledna 1574	
Tomeš Albiš z Holštejnska	8. března 1574		1/ 8. října 1574		10. března 1575	
Jan XVIII. Mělník	13. února 1576		1/ 4. března 1576		6. února 1578	
Stanislav II. Per- lovský a Pavlovic	11. června 1579		1/ 26. srpna 1579 2/ 10. ledna 1580 3/ 25. března 1580		2. června 1598	
Prostředek Surof a Dierickhojns	26. března 1599		1/ 26. března 1599 2/ 1. září 1599		19. září 1636	3. března 1599 kardi- nál sírsku u sv. Si- móna, 1623 u sv. Marie na Těbce
Jan XIX. Arzubi Plaza a Plasencia	12. listopadu 1636				21. srpna 1637	1 před povzržením
Lepold I. Vilém, arcibiskup rolomský	16. listopadu 1637		1/ 28. září 1638 2/ anbyl 3/ anbyl		20. listopadu 1662	1626–1662 bežup pastovský, úradovní a kařbamadský; 1639–1662 referát



jméno	zvolen *jmenován	investován	1/ potvrzen 2/ vysvěcen 3/ nastolen	1/ rezignoval 2/ porýl	zrušen	postavení
Karel I. Josef, arcibiskup salzburk	15 února 1663		1/ 23. dubna 1663 2/ nebyl 3/ nebyl		27. ledna 1664	Německých rytířů 1656-1662 biskup vraclavský 1662-1664 biskup pasovský, vévoda Německých rytířů 1663-1664 biskup vraclavský
Karel II. Lidmi- slav Coudruc	12. března 1664		1/ 11. srpna 1664 2/ 3/ 28. října 1664		23. září 1695	
Franzisk Anton Lorenz	17. dubna 1690		1/ 17. června 1690		6. června 1692	koadjutor
Karel III. Josef Episkop, vévoda toronský	13. září 1694		1/ 20. listopadu 1694 2/ nebyl 3/ nebyl	2/ 6. března 1711 arcibiskup trévírský	4. prosince 1715	koadjutor; úřadu se opř. 23. září 1695
Wolfgang Hasel Schrambach	15. září 1711		1/ 23. prosince 1711 2/ 3/ 1712		23. července 1738	25. května 1712 ka- milarát u N. Marro
Jakub Anton Lichtenberg Coudruc	11. října 1738		1/ 26. ledna 1739 2/ 14. března 1738 3/ 1. května 1740	2/ 3. března 1745 arcibiskup salzburk	12. června 1747	biskup sedovský
Ferdinand Julius Troyer z Troyer- stein	9. prosince 1745		1/ 28. března 1746 2/ 2. května 1746 3/ 27. srpna 1746		5. února 1758	91. dubna 1747 Ludvík
Leopold II. Bedřich Episkop z Hagen- schie	27. dubna 1758		1/ 2. října 1758 2/ 19. listopadu 1758 3/ 16. září 1759		15. prosince 1760	
Martinik Hasel	4. března 1761		1/ 17. srpna 1761 2/ 27. září 1761 3/ 22. srpna 1762		31. října 1776	

## Arcibiskupové

jméno	zvolen *jmenován	1/ potvrzen 2/ vysvěcen 3/ nastolen	rezignoval	zrušen	postavení
Antonín Theodor Collredo-Walden- fels	6. října 1777	1/ 30. března 1778 2/ 17. května 1778 3/ 11. července 1779		12. září 1811	21. ledna 1800 Ludvík



jméno	zvolm *jmenočin	1/ potvrzen 2/ vysvěcen 3/ nastolen	uzugoval	zemel	poznámka
<b>Martin Tadeáš Trosznowski</b>	26 listopadu 1811	1/ 15 března 1814 2/ 8 září 1795 3/ 2. října 1814		20 ledna 1819	biskup králověhradecký 13 listopadu 1811 kardinál
<b>Rudolf Jan, arcibiskup olomoucký</b>	24 března 1819	1/ 4. června 1819 2/ 24. března 1819 3/ 9 března 1820		23. července 1831	4. června 1819 kardinál stolů u sv. Petra in Monte Auro
<b>Marie Ferdinand Černík</b>	19 října 1831	1/ 24. února 1832 2/ 1. června 1817 3/ 13. května 1832		5. září 1836	světící biskup olomoucký
<b>Micuzilín Josef Sommerer-Besckh</b>	21 listopadu 1836	1/ 19. května 1837 2/ 18. června 1837 3/ 29. června 1837		31. března 1853	30. září 1850 kardinál
<b>Bedřich Písnzberg</b>	6 června 1853	1/ 27. června 1853 2/ 4. září 1853 3/ 8. září 1853		20 srpna 1892	12. května 1879 kardinál stolů u sv. Chrysozona
<b>Theodor Kaba</b>	8 listopadu 1892	1/ 16. ledna 1893 2/ 5. února 1893 3/ 12. února 1893	1/ 14. března 1904	3. prosince 1915	
<b>Provozká Sňěnký Bauer</b>	*13. května 1904	2/ 15. srpna 1882 3/ 19. července 1904		25. listopadu 1915	biskup brněnský, 27. listopadu 1911 kardinál stolů u sv. Jeronýma
<b>Lev Štrobanský z Hříběl</b>	18. ledna 1916	1/ 5. května 1916 2/ 6. ledna 1900 3/ 2. července 1916	1/ 29. září 1920	24. prosince 1938	15. dubna 1901 kardinál stolů u sv. Štěpána na Celně
<b>Antonín Cyril Štejn</b>	*10. března 1921	2/ 3. dubna 1921 3/ 3. dubna 1921		29. září 1923	
<b>Leopold Prečan</b>	*10. listopadu 1923	2/ 30. prosince 1923 3/ 30. prosince 1923		2. března 1947	
<b>Karel Josef Matzka</b>	*23. března 1948	2/ 2. května 1948 3/ 2. května 1948		2. listopadu 1961	od 29. března 1952 svatoříšský biskup
1961 - 1973 svatec neobsazen					
<b>Josef Vyma - apoštolský administrátor, církvní biskup</b>	*19. listopadu 1973	2/ 4. března 1973		30. listopadu 1987	



jméno	zvolen *jmenován	1/ potvrzen 2/ vysvěcen 3/ sasolen	řádoval	zemřel	poznámka
František Vašíček	*21. prosince 1909	2/ 26. června 1989 3/ 17. března 1990		14. září 1991	26. července–21. prosince 1989 apoštolský administrátor
Jan Grewbauer	*28. září 1992	2/ 7. dubna 1990 3/ 1. listopadu 1992			svěcení biskup olomoucký

Na moravské synodě roku 976 byl prý přitomen také jakýsi moravský biskup. V odborné literatuře bývá ztotožňován s biskupem Vracenem, který prý byl podle Kosmova kroniky biskupem na Moravě před časy Šebela vymi a o němž nic bližšího rovněž není známo.<sup>271</sup>

## POZNÁMKY:

- <sup>13</sup> Srv. V. Novotný, *ČD* 1,2, s. 257.
- <sup>22</sup> O něm srv. V. Novotný, *ČD* 1,2, s. 289 a 311. Olomoucká tradice tohoto biskupa nezná. Srv. Granum catalogi praesulum Moraviae a Augustini Olomucensis Series episcoporum Olomucensium, in: Katalog moravských biskupů, arcibiskupů a kapitul Staré i nové doby, Olomouc 1977.
- <sup>39</sup> Srv. V. Novotný, *ČD* 1,2, s. 378n.
- <sup>40</sup> Srv. V. Novotný, *ČD* 1,2, s. 866 a 877.
- <sup>51</sup> Datum uvádí Granum catalogi, není možno zjistit jeho spolehlivost. Srv. V. Novotný, *ČD* 1,2, s. 996.
- <sup>61</sup> Granum catalogi má rok 1188. K tomu V. Novotný, *ČD* 1,2, s. 1072n., pozn. 1.
- <sup>71</sup> Srv. V. Novotný, *ČD* 1,3, s. 751n.
- <sup>81</sup> Srv. V. Novotný, *ČD* 1,3, s. 754, pozn. 2 ze s. 753.
- <sup>91</sup> Srv. V. Novotný, *ČD* 1,3, s. 777n., pozn. 4.
- <sup>101</sup> Srv. M. Kouřil, *Nový pramen k období olomouckého biskupa Bruna*, in: Sborník k šedesátinám L. Hosáka, Olomouc 1968, s. 36n. na základě nekrolgia kroměřížské kolegiální kapituly ze 13. století; rovněž B. Dudík, *Dějiny Moravy*, Praha 1880, s. 35, pozn. 2. Ve starší literatuře včetně obou českých příruček je datum 18. února. J. Šusta, *ČD* II,1, s. 317 uvádí, ovšem bez dokladů, 11. únor.
- <sup>111</sup> Probošt v Lubecku a v Magdeburku; do Olomouce přišel asi v únoru 1247. Srv. V. Novotný, *ČD* 1,3, s. 770 a 778, pozn. 4.
- <sup>121</sup> Srv. J. Šusta, *ČD* II,2, s. 166, pozn. 2. Petr Andělův byl probošt vysehradský aj.; všechna obročl si ponechal i jako biskup olomoucký.
- <sup>131</sup> Biskupství získal provizi papeže Jana XXII. Srv. J. Šusta, *ČD* II,2, s. 419; K. Eubel, *Hierarchia* I, s. 376.
- <sup>141</sup> Biskupství získal 27. března 1334 provizi papeže Jana XXII. Teprve v květnu 1334 byl Jan Volek vysvěcen na kněze. Srv. J. Šusta, *ČD* II,3, s. 146; rovněž K. Eubel, *Hierarchia* I, s. 376.
- <sup>151</sup> Srv. K. Eubel, *Hierarchia* I, s. 376.
- <sup>161</sup> Srv. tamtéž, s. 408; Pražské arcibiskupství, s. 301.
- <sup>171</sup> Srv. Srv. K. Eubel, *Hierarchia* I, s. 376; M. Bláhová, *Život a dílo*, s. 88.
- <sup>181</sup> Asi na počátku roku 1380 byl zvolen arcibiskupem vratislavským, ale vysvěcení se nedočk (srv. M. Bláhová, *Život a dílo*, s. 89). Přesné denní datum úmrtí Jana ze Středy, které bylo v historické literatuře uváděno ke 14. lednu, 20. nebo 24. prosinci, zjistila B. Kopiczková na základě zápisu v rukopisu olomoucké kapituly C O 206, fol. 45<sup>v</sup>–46<sup>r</sup> (srv. B. Kopiczková, *Příspěvek k dynastické politice posledních Lucemburků v Olomouci*, VVM 32, 1980, s. 21–28). Strahovské nekrologium ze 17. století (Strahovská knihovna DT III



33a, fol. 64<sup>r</sup>) uvádí úmrtí Jana ze Středy k 23. lednu. Pravděpodobně byla předloha tohoto zápisu datována římským způsobem k lednovým kalendám a pisář se dopustil obvyklé chyby (srv. výše v textu, kapitola 6 2.1.1, zvl. pozn. 155) a zapsal Janovo úmrtí do měsíce ledna, mistro k těmž dni v prosinci. (Za upozornění na tento pramen děkuji dr. P. R. Pokornému.)

- <sup>191</sup> Ažkoli olomoučtí kanovníci volili Jana Soběslava již v lednu 1381, stal se prý nyní biskupem proti vůli kapituly a nebyl papežem povrzen; proto podle olomoucké tradice není počítán. Srv. Katalog, s. 67. (Cislování následujících biskupů téhož jména je proto oproti Katalogu posunuto.)
- <sup>201</sup> K poměrům na biskupském stolci v Olomouci po smrti Protazie z Černé Hory a k životním osudům Jana Filipce z Prostějova srv. J. Macek, *K dějinám Olomouce na konci 15. století (Spory o olomoucké biskupství)*, Okresní archiv v Olomouci 1986, s. 53–63. – Podle této studie jsou upravena data následujících biskupů (po Stanislava Thurza).
- <sup>211</sup> Jmenován papežem, úřad nenastoupil. Srv. J. Macek, *K dějinám*, s. 54n.
- <sup>221</sup> Neujal se úřadu. Srv. J. Macek, *K dějinám*, s. 61.
- <sup>231</sup> Úřadu se rovněž neujal. Srv. J. Macek, *K dějinám*, s. 61.
- <sup>241</sup> Srv. A. Roubic, *Olomoucké biskupství k roku 1541*, in: Sborník prací k sedmdesátinám L. Hosáka, s. 39.
- <sup>261</sup> Srv. P. R. Pokorný, *Biskupové*, s. 39 (mnohdy uváděné datum 28. února je nesprávné).
- <sup>271</sup> Srv. V. Novotný, *ČD* 1,12, s. 609; 1,2, s. 121; B. Bretholz in: *Die Chronik der Bohmen des Cosmas von Prag*, s. 113, pozn. 3. Naopak B. Zlámal v *Přehledu olomouckých biskupů a arcibiskupů, Biskupové doby velkomoravské*, in: Katalog, vyznačil dva biskupy.

### 10.1.3.3.2 Brno

jméno	jménován (do r. 1918 cisárem, pak papežem)	1/ potvrzen 2/ vysvěcen 3/ nastolen	1/ rezignoval 2/ povýšen	zemřel	poznámka
Matěj Protaziek Cherinský	18. května 1777	1/ 15. prosince 1777 2/ 16. října 1769 3/ 22. února 1778		30. října 1786	světský biskup královéhradecký
Jan Křtěl Lechensbacher	11. listopadu 1786	1/ 29. ledna 1787 2/ 22. února 1787 3/ 23. května 1787		22. února 1799	
Václav Josef Schrennebach	13. června 1800	1/ 11. srpna 1800 2/ 6. července 1777 3/ 11. listopadu 1800		25. května 1816	biskup lavantský
Viktor Urban Stauffer	20. listopadu 1816	1/ 27. července 1817 2/ 28. září 1817 3/ 28. září 1817		24. května 1831	
Protaziek Anselm Gladl	16. listopadu 1831	1/ 3. července 1832 2/ 22. června 1831 3/ 9. září 1832	2/ 2. srpna 1841 biskup křuhý (potvrzen)	24. října 1841	světský biskup olomoucký





jméno	jméno (do r. 1918 číslem pak papěstem)	1/ pozvání 2/ vyvolán 3/ nastolen	1/ rezignoval 2/ povýšen	zemel	poznámka
Agnola Ansoik Schaffgotsche	15. července 1841	1/ 27. ledna 1842 2/ 20. října 1839 3/ 5. května 1842		31. března 1870	světský biskup olomoucký
Karel Hösig	17. srpna 1870	1/ 29. listopadu 1870 2/ 8. ledna 1871 3/ 22. ledna 1871		14. ledna 1882	
František Sáleský Bauer	30. dubna 1882	1/ 3. července 1882 2/ 15. srpna 1882 3/ 26. září 1904	2/ 13. května 1904 arcibis- kup olomoucký	25. listopadu 1915	
Pavel Hays	17. dubna 1904	1/ 14. května 1904 2/ 26. června 1904 3/ 3. září 1882	2/ 4. října 1916 arcibis- kup pražský	1. října 1946	
Norbert Jan Klein	19. října 1916	1/ 7. prosince 1916 2/ 28. ledna 1917 3/ 11. února 1917	1/ 4. ledna 1926	9. března 1933	
Josef Kupka	22. října 1931	2/ 7. září 1924 3/ 8. prosince 1931		20. června 1941	světský biskup brněn- ský; 31. května 1926 -21. listopadu 1931 apostolský administrá- tór
1941-1946 stolec neobsazen					
Karel Skoupý	3. dubna 1946	2/ 30. června 1946 3/ 30. června 1946		22. února 1972	19. května 1953 - 15. května 1966 me- no úřad
1972-1990 stolec zaneprázdněn					
Vojtěch Čížek	14. února 1990	2/ 31. března 1990 3/ 31. března 1990			

### 10.1.3.3.3 Ostrava – Opava

jméno	jméno	2/ vyvolán 3/ nastolen	rezignoval povýšen	zemel	poznámka
František Lobkowicz	30. května 1996	2/ 7. dubna 1990 3/ 31. srpna 1996			světský biskup pražský



## 10.2 Panovníci a představitelé států a katolické církve s působností ve středoevropských zemích

### 10.2.1 Soupisy panovníků a představitelů států

#### 10.2.1.1 Franská říše

(Království v Galii od konce 5. století, mnohokrát děleno. Za Karlovičů v 8. a 9. století přední evropská mocnost, od roku 800 měli panovníci císařskou hodnost. Od 843 rozděleno na tři části, říši západofranskou, východofranskou a Lotharingo spojené s císařským titulem.)

jméno	králem od:	císařem od:	konec vlády zemřel	poznámka
<b>MEROVÉNCI</b> v Austráli				
Chlodevích I.	460		481	
Chlodvík I.	481/482		podzim 511	pokřtěn 496
Theuderich I. (Remi)	podzim 511		konec r. 533	syn Chlodvíkův
Chlodomer (Orléans)	podzim 511		524	—
Childebert I. (Paříž)	podzim 511		23. prosince 558	—
Chlotar I. (Soissons)	podzim 511		listopad/prosinec 561	—; sám vládl od 23. pro- since 558
Theudebert I.	konec r. 533		konec r. 547	
Theudowald (Theudebald)	548		listopad/prosinec 555	
Charibert I. (Paříž)	listopad/prosinec 561		zima 567	syn Chlocara I.
Guntram (Burgundsko)	listopad/prosinec 561		28. března 592	—
Sigbert I.	listopad/prosinec 561		před 8. prosincem 575	—



jméno	králem od:	císařem od:	konec vlády zemel	poznámka
Chilperich I. (Neustrie)	listopad/prosinec 561		podzim 584	syn Chlorara I.
Childebert II.	25. prosince 575		595/596	
Therudebert II.	595/596		po květnu 612	
Theruderich II.	595/596		po 23. srpnu 613	
Sigibert II.	po 23. srpnu 613		613	
Dagobert I.	zač. r. 623		19. ledna 629	sám vládl od podzimu 629
Charibert II. (Akvitánie)	630		před 8. dubnem 632	spoluvládal
Sigibert III.	633/634		1. února 656	spoluvládal
Dagobert II.	2. února 656		660/661	sesazen; srv. níže
Childebert adoptivus	660		662	syn Grimoalda I., adopt. Sigebertem III.
Childerich II.	662		podzim 675	sám vládl od 673
Dagobert II.	676		23. prosince 679	podruhé
Chlotar (Chlotar- char) IV.	717 (718?)		719	
<i>v Neustrii</i>				
Chilperich I.	listopad/prosinec 561		podzim 584	syn Chlorara I.
Chlodar II.	podzim 584		podzim 629	sám vládl 613–623
Chlodvík II.	20. ledna 639		podzim 657	
Chlotar III.	podzim 657		zač. r. 673	
Theruderich III.	zač. r. 673 a od podzimu 675		691	sám vládl od 24. prosince 679
<i>v celé IIII</i>				
Chlotar II.	613		623	srv. Neustrie
Dagobert I.	629		19. ledna 639	srv. Austrie



jméno	králem od:	císařem od:	konec vlády zemel	poznámka
Chloutar III.	661/662(?)			srv. Neustine
Childerich II.	673		podzim 675	srv. Austine
Theuderich III.	24. prosince 679		691	srv. Neustine
Chlodvík III.	690		konec r. 694	
Childebert III.	konec r. 694		před 2. březnem 711	
Dagobert III.	před 2. březnem 711		715/716	
Chalperich II.	715/716		721	
Theuderich IV.	721		zač. r. 737	
<i>Interregnum 737-743</i>				
Childerich III.	únor/březen 743		prosinec 751	sesazen
<b>KARLOVCI</b>				
Pipin	listopad 751		24. září 768	majordom v Neustri 741, v Austri 747
Karloman	9. října 768		4. prosince 771	
Karel I. Veliký	9. října 768; zač. června 774 Langobardie	25. prosince 800	28. ledna 814	sám vládl od 4. prosince 771
Ludvík I. Zbožný	15. dubna 781 Akvitanie	28. ledna 814	20. června 840	
Lothar I.		20. června 840; od července 817 spoluvládá; 843 dostal „Střední řádu“ od Nizozemí po Itálii	29. září 855	léta panování počítá v ka- pirulanicích od zač. r. 820, v listinách většinou od listo- padu 822, od července 833 <i>anni in Francia I.</i> , in Itálie <i>XIII</i> (misto <i>XII</i> ), od 835 uvádí <i>anni imp.</i> , ale nespo- lehlivě; od 20. června 840 také <i>anni in Francia</i>
Ludvík II.		6. dubna 850 Itálie	12. srpna 875	



jméno	králem od:	časem od:	konec vlády zemřel	poznámka
Lothar II.	29. září 855 Lothnsko		8. srpna 869	
Karel	29. září 855 Provence		24. ledna 863	
<i>Východofranská říše</i>				
Ludvík Němec	20. června 840; květen 826 Ba- vorsko. 833 Východní Franky		28. srpna 876	roky uvádí rovněž podle in- dické (se změnou 24. září)
Ludvík III. Mladší	28. srpna 876 král východofranský		20. ledna 882	
Karloman	28. srpna 876 Ba- vorsko, podzim 877 Itálie		22. března 880	
Karel III. Tlustý	28. srpna 876 Franky, listopad 879 Itálie	12. února 881	13. ledna 888	jediniým panovníkem ve východofranské říši od května 882; sesazen 887; od 884 počká léta panování od 28. srpna 876
Arnulf	konec listopadu 887; 894 Itálie	konec února 896	8. prosince 899	
Zwentibold (Svatopluk)	pokojna května 895 Lothnsko		13. srpna 900	
Ludvík IV. Dítě	4. února 900		24. září 911	
Konrád I.	10. listopadu 911		23. prosince 918	
<i>Západofranská říše</i>				
Karel II. Holý	20. června 840	25. prosince 875	6. října 877	
Ludvík II. Kolkavý	6. října 877		10. dubna 879	
Ludvík III.	10. dubna 879		5. srpna 882	
Karloman	10. dubna 879		12. prosince 884	
Karel (III.) Tlustý	zač. r. 885		13. ledna 888	



jméno	králem od:	císařem od:	konec vlády zemel	poznámka
Odo Pařížský, Kapetovec	29. února 888		1. ledna 898	
Karel III. Prostýběk	28. ledna 893; 1. ledna 898		sesazen 30. června 922; † 7. října 929	
Robert I. Kapetovec	30. června 922		15. června 923	
Rudolf Burgundský	13. července 923		14. ledna 936	
Ludvík IV.	19. června 936		10. září 954	
Lothar	12. listopadu 954		2. března 986	
Ludvík V.	8. června 979		22. května 987	

### 10.2.1.2 Italské království

(Zprvu franské podkrálovství, od 888 samostatné království v severní a střední Itálii; od 951/961/1004 spojeno s římskou říší.)

Jméno	králem od	císařem	konec vlády zemel	poznámka
Berengar I. Prinský	leden 888	konec r. 915	7. dubna 924	
Wido Spolecký	16. února (?) 889	21. února 891	podzim 894	
Lambert	1. května 891	30. června 892	15. října 898	
Ludvík III.	říjen 900	únor 901	5. června 928	římský císař 901; král dolnoburgundský 890
Rudolf (II.)	zač. r. 922		vzdal se v dubnu 926; † 13. července 937	král dolnoburgundský 912-937; dolnobur- gundský 933-937
Hugo z Vienne	červenec 926		10. dubna 948	
Lothar	931; vládce nad celým územím 10. dubna 948		22. listopadu 950	



Jméno	králem od	císařem	konec vlády země	poznámka
Berengar II. z Ivrei	15. prosince 950		sesazen 23. září 951, nadále „podkrál“ do 961; 16. srpna 966	
Arduin z Ivrei	15. února 1002		sesazen 14. května 1004; 14. prosince 1015	

### 10.2.1.3 Římskoněmecká říše

(Po roce 900 regnum Theotoriconum, od roku 951 připojena Itálie, 1033 Burgundsko. Od roku 962 spojováno panovnícká hodnost s římským císařstvím. Zprvu označována pouze imperium, od konce 10. století Romanum imperium, od 12. století Sacrum imperium, ve 13. století se prosadilo označení Sacrum Romanum imperium, od 15. století *Römisches Reich deutscher Nation*.)

jméno	králem od:	císařem od:	konec vlády země <sup>1)</sup>	poznámka
<b>SASKÁ DYNASTIE (OTONI, LIUDOLFINGOVĚ)</b>				
Judřich I.	12. května 919		2. července 936	
Oto I. Veliký	8. srpna 936; 21. září 951 Itálie	2. února 962	7. května 973	
Oto II.	26. května 961	25. prosince 967	7. prosince 983	skutečně nastoupil vládu 7. května 973
Oto III.	25. prosince 983	21. května 996	23./24. ledna 1002	od 991 poručnická vláda jeho matky Teofanu, pak do 994 babičky Adelaidy
Judřich II.	7. června 1002; 15. května 1004 Lombardie	14. února 1014	13. července 1024	
<b>SÁLSKÁ DYNASTIE</b>				
Konrád II.	8. září 1024; 2. února 1033 Burgundsko	26. března 1027	4. června 1039	



jméno	králem od:	císařem od:	konec vlády zemle <sup>1)</sup>	poznámka
Jindřich III.	4. června 1039; korunován 14. dubna 1028	25. prosince 1046	5. října 1056	
Jindřich IV.	5. října 1056/ 29. března 1065; korunován 17. července 1054	31. března 1084	sesazen 31. prosin- ce 1105, † 7. srpna 1106	do 1062 poručnická vláda jeho marky Anež- ky, pak do 29. března 1065 arcibiskupů Anona Kolínského a Adalberta Brémského
Rudolf z Rhein- feldenu (Švábský) – protikrál	15. března 1077		15./16. října 1080	
Heřman ze Salmu (Lucemburský) – protikrál	26. prosince 1081		rezignoval 1088; † 28. září 1088	
Konrád, syn Jindřicha IV. – protikrál	30. května 1087		sesazen 1093; † 27. července 1101	1087 spolukrál, od 1093 protikrál
Jindřich V.	5. ledna 1106; korunován 6. ledna 1099	13. dubna 1111	23. května 1125	
Lothar III. ze Supplimburku, vévoda saský	30. srpna 1125; korunován 13. září 1125	4. června 1133	3./4. prosince 1137	
<b>ŠTAUFSKÁ DYNASTIE</b>				
Konrád III.	18. prosince 1127 (protikrál), král 13. března 1138; tráhe 11. června 1128		15. února 1152	jako protikrál se poddal Lotarovi III. na podzim 1135
Jindřich Berengar, syn Konráda III.	30. března 1147		duben/květen 1150	
Fřidrich I. Barbarossa	zvolen 4. břez- na, <sup>2)</sup> korunován 9. března 1152; 30. července 1178 Burgundsko	18. června 1155	10. června 1190	
Jindřich VI.	15. srpna 1169; 25. prosince 1194 Sicílie	15. <sup>3)</sup> dubna 1191	28. září 1197	skutečně nastoupil vlá- du 10. června 1190



jméno	králem od:	císařem od:	koner vlády zemel <sup>1)</sup>	poznámka
<b>Filip Švábský</b>	8. března 1198, korunován 5. září		21. června 1208	Filip byl zvolen 6. března, 8. 3. byl veřejně prohlášen za budoucího císaře. <sup>4)</sup> Léta panování počítá větrnou od března 1198.
<b>Oto IV. z Brun- schweigu (Welf)</b>	9. června 1198; znovu zvolen 11. listopadu 1208	4. října 1209	19. května 1218	
<b>Fridrich II.</b>	9. prosince 1212, znovu 23. čer- vence 1215, 17. kvě- tna 1198 Sicílie	22. listopadu 1220	13. prosince 1250	na krále korunován dvakrát; 9. listopadu 1225 si přisvojil titul krále jeruzalémského
<b>Judith VII., syn Fridricha II.</b>	8. května 1222; březen 1212 Sicílie		sesazen 2./4. čer- vence 1235; † 12. února 1242	
<b>Judith Raspe - prokřtřil</b>	22. května 1246		16. února 1247	
<b>Konrád IV.</b>	únor 1237/13. prosince 1250; Sicílie 1250		21. května 1254	od února 1237 rex electus, skutečně se ujal vlády 13. prosince 1250
<b>PANOVNÍCI Z RŮZNÝCH RODŮ</b>				
<b>Vilém Holandský</b>	1. listopadu 1248		28. ledna 1256	prokřtřil, uznán po květnu 1254, léta pa- nování počítá také od volby 3. října 1247
<b>Richard Corwallský</b>	17. května 1257		2. dubna 1272	
<b>Alfonso Kastilský</b>	zvolen 1. dubna 1257		4. dubna 1284	léta panování nepočítá (vlády se prakticky neujal)
<b>Rudolf Habsburský</b>	zvolen 1., koruno- ván 23. října 1273		15. července 1291	
<b>Adolf Nassavský</b>	zvolen 5. května 1292		sesazen 23. června, † 2. července 1298	
<b>Albrecht I. Habsburský</b>	zvolen 27. čer- vence, korunován 24. srpna 1298		1. května 1308	léta panování počítá střídaně od volby a od korunovace



jmeno	králem od:	císařem od:	konec vlády země <sup>1)</sup>	poznámka
<b>LUCEMBURSKÁ DYNASTIE</b>				
Jindřich VII.	zvolen 27. listopadu 1308, korunován 6. ledna 1309; 6. ledna 1311 Itálie	29. června 1312	24. srpna 1313	léta panování počítá od korunovace, předtím rex electus
Fridrich (III.) Stýřf Habsburský	25. listopadu 1314		13. ledna 1330	uznán jako spolukrál 5. září 1325
Luďvík Bavor (Wimslbach)	25. listopadu 1314; 31. května 1327 Lombardie	17. ledna 1328	11. října 1347	
Karel IV.	11. července 1346 26. srpna 1346 Čechy; 6. ledna 1355 Lombardie; 4./18. června 1365 Burgundsko	Velikonoční neděle (5. dubna) 1355	29. listopadu 1378	uznán od října 1347; léta císařství počítá od Velikonoce
Günther ze Schwarzburga - pronikral	30. ledna 1349		zlekl se 24. května 1349; † 14. června 1349	
Václav	zvolen 10. června, korunován 6. července 1376; 15. června 1363 Čechy		sesazen 20. srpna 1400; † 16. srpna 1419	skutečně nastoupil vládu 29. listopadu 1378
Ruprecht Palcký (Wimslbach)	zvolen 21. srpna 1400, korunován 6. ledna 1401		18. května 1410	
Jošt Moravský	1. října 1410		18. ledna 1411	markrabí moravský
Záruand	20. září 1410; 31. března 1387 Uhry; 28. července 1420 Čechy; 25. listopadu 1431 Lombardie	31. května 1433	9. prosince 1437	

jméno	králem od:	číslem od:	konec vlády země <sup>1)</sup>	poznámka
<b>HABSBURSKÁ DYNASTIE</b>				
<b>Albrecht II.</b>	18. března 1438; 1. ledna 1438 Uhry; 29. června 1438 Čechy		27. října 1439	
<b>Fridrich III.</b>	6. dubna 1440; 16. března 1452 Itálie; 4. března 1459 Uhry	19. března 1452	19. srpna 1493	
<b>Maximilián I.</b>	9. dubna 1486; 1477 Burgundsko; 4. dubna 1490 Uhry	zvolený císař 10. února 1508	12. ledna 1519	na císaře nebyl korunován
<b>Karel V.</b>	28. června 1519; 1516 Španělsko; 22. února 1530 Lombardie	zvolený císař 26. října 1520; císař 24. února 1530	abdikoval 23. srpna 1556; 1 21. září 1558	léta panování počítá od královské volby
<b>Ferdinand I.</b>	5. ledna 1531; 16. prosince 1526 Uhry; 24. února 1527 Čechy	24. února 1556 <sup>2)</sup>	25. července 1564	od 5. dubna 1531 spolokrál
<b>Maximilián II.</b>	24. listopadu 1562; 19. února 1548 (20. září 1562) Čechy; 8. září 1563 Uhry	25. července 1564	12. října 1576	
<b>Rudolf II.</b>	27. října 1575; 25. září 1572 Uhry; 22. září 1575 Čechy	12. října 1576	20. ledna 1612	
<b>Matyáš</b>	26. června 1608 Uhry; 23. května 1611 Čechy	13. června 1612	20. března 1619	
<b>Ferdinand II.</b>	29. června 1617 Čechy; 1. července 1618 Uhry	28. srpna 1619	15. února 1637	
<b>Ferdinand III.</b>	22. prosince 1636; 8. prosince 1625 Uhry; 27. listopadu 1627 Čechy	15. února 1637	2. dubna 1657	





jmeno	králem od:	císařem od:	koniec vlády země <sup>1)</sup>	poznámka
<b>Ferdinand IV.</b>	24. května 1653; 5. srpna 1646 Čechy, 16. června 1647 Uhry		9. července 1654	
<b>Leopold I.</b>	27. června 1655 Uhry, 14. září 1656 Čechy	18. července 1658	5. května 1705	
<b>Josef I.</b>	24. ledna 1690; 9. prosince 1687 Uhry, 5. května 1705 Čechy	5. května 1705	17. dubna 1711	
<b>Karel VI.</b>	17. dubna 1711 Čechy, 22. května 1712 Uhry	12. října 1711	20. října 1740	
<b>Karel VII. Bavorský Witelsbach</b>		24. ledna 1742	20. ledna 1745	
<b>HABSBURSKO-LOTŘIŇSKÁ DYNASTIE</b>				
<b>Franzisk I. Štěpán</b>		13. září 1745	18. srpna 1765	
<b>Josef II.</b>	27. března 1764; 29. listopadu 1780 Čechy a Uhry	18. srpna 1765	20. února 1790	
<b>Leopold II.</b>	18. srpna 1765 Toskánsko, 20. února 1790 Čechy a Uhry	30. září 1790	1. března 1792	
<b>Franzisk II.</b>	1. března 1792 Čechy a Uhry	5. července 1792	zemřel se 6. srpna 1806; 1 2. března 1835	11. srpna 1804 císař ra- kouský

**POZNÁMKY:**

- <sup>1)</sup> Jediné datum znamená datum úmrtí; při rezignaci nebo sesazení jsou uvedena dvě data (datum rezignace nebo sesazení na prvním, datum úmrtí na druhém místě).
- <sup>2)</sup> Srv. E. Moll, *Der Tag der Königswahl Friedrichs I.*, in: *ryčl.*, Die Datierung der Geschichtsschreibung, Exkurs, s. 149–153.
- <sup>3)</sup> Jindřich VI. byl korunován na Velikonoční pondělí 1191, tj. 15. dubna. Srv. např. O. Engels, *Die Straufer*, s. 131.
- <sup>4)</sup> Srv. V. Novotný, *ČD* 1,3, s. 222.
- <sup>5)</sup> Od Ferdinanda I. je datum císařské volby a korunovace totožné. Panovníci používají titul „zvolený římský císař“.

## 10.2.1.4 Německo

(srv. též 10.2.1.3 Římskoněmecká říše)

### 10.2.1.4.1 Německá říše

jméno	zastával úřad		zeměl
	od:	do:	
<b>HOHENZOLLERNOVÉ</b>			
Vilém I. regent Pruska král pruský císař	9. října 1855 2. ledna 1861 18. ledna 1871		9. března 1888
Bedřich (Průdřich)	9. března 1888		15. června 1888
Vilém II.	15. června 1888	abdikoval 9. listopadu 1918, formálně rezignoval 28. listopadu 1918	4. června 1941
<b>ŘÍŠTÍ PREZIDENTI</b>			
Friedrich Ebert	11. února 1919	28. února 1925	28. února 1925
Paul von Hindenburg	12. května 1925	2. srpna 1934	2. srpna 1934
<b>VŮDCI NACIONÁLNĚ SOCIALISTICKÉ DICTATURY</b>			
Adolf Hitler, vůdce a říšský kancléř	2. srpna 1934	30. dubna 1945	30. dubna 1945
Karl Dönitz	2. května 1945	23. května 1945	24. prosince 1980

### 10.2.1.4.2 Spolková republika Německo

#### 10.2.1.4.2.1 Spolkoví prezidenti

jméno	zastával úřad	
	od:	do:
Theodor Heuss	12. září 1949	12. září 1959
Heinrich Lübke	13. září 1959	30. června 1969
Gustav Heinemann	1. července 1969	30. června 1974
Walter Scheel	1. července 1974	30. června 1979
Karl Carstens	1. července 1979	30. června 1984
Richard von Weizsäcker	1. července 1984	30. června 1994
Roman Herzog	1. července 1994	30. června 1999
Walter Rau	1. července 1999	



753

10. SOUPISY SVĚTSKÝCH A CÍRKEVNÍCH  
PŘEDSTAVITELŮ VE STŘEDNÍ EVROPĚ

**10.2.1.4.2 Spolkoví kancléři**

jméno	zastával úřad	
	od:	do:
Konrad Adenauer CDU	20. září 1949	15. října 1963
Ludwig Erhard CDU	16. října 1963	30. listopadu 1966
Kurt Georg Kiesinger CDU	1. prosince 1966	20. října 1969
Willy Brandt SPD	21. října 1969	7. května 1974
Helmut Schmidt SPD	16. května 1974	1. října 1982
Helmut Kohl CDU	1. října 1982	27. října 1998
Gerhard Schröder SPD	27. října 1998	

**10.2.1.4.3 Německá demokratická republika****HLAVY STÁTU**

jméno	zastával úřad	
	od:	do:
Wilhelm Pieck SED	11. října 1949	7. září 1960
Walter Ulbricht SED	12. září 1960	1. srpna 1973
Willi Stoph SED	3. října 1973	29. října 1976
Erich Honecker SED	29. října 1976	18. října 1989
Egon Krenz SED	24. října 1989	6. prosince 1989
Manfred Gerlach LDPD	6. prosince 1989	10. dubna 1990
Sabine Bismuth-Pohl CDU	10. dubna 1990	3. října 1990

## 10.2.1.5 Polsko

(Od 960 vévodství, 1025–1033, 1076–1079, 1295–1306 a od 1320 království. 1795 a 1815 rozděleno mezi Rusko, Prusko a Rakousko. 1807–1812 Velkovévodství varšavské. Od 14. listopadu 1918 opětvolná republika, 1939–1945 obsazeno Německem a Ruskem. 1945 obnovena republika.)



755

### 10.2.1.5.1 Knížata a králové polští

jméno	kníže, senor od / od 1383 zvolen/a	na kníže/královu korunován/a	abdikal. sezase	zemel/a	použití
<b>PIASTOVCI</b>					
Siemowit (?)				poč. 10. stol (?)	doklad pouze historické tradici
Leszek (?)	poč. 10. stol (?)			930–940 (?)	doklad pouze historické tradici
Siemowit	930–940 (?)			okolo 960 (?)	
Měšek I.	okolo 960			25. května 992	pokřtěn 966
Bolko I. Chrobry	992	1025, saad o Velko- sacích (18. dubna)		17. června 1025	
Měšek II. Lambert	1025, po 17. červnu	1025, po 17. červnu	červenec 1033 re- ignoval na krá- lovskou hodnost	30./11. května 1034	
Kazimír I. Obnovitel, Málek (Kana)	1034, po 10./11. květnu			19. března 1058	
Bolko II. Šedý (Sindylf)	1058, po 19. března	25. prosince 1076	po 11. dubna 1079	2./3. dubna 1082	vyhnán
Vladislav I. Hal- sán	1079			4. června 1302	
Zbyslav	1102, po 4. červnu		1107	po roce 1113	sezase
Bolko III. Přivo- děj	1102, po 4. červnu			28. října 1138	
Vladislav II. Vy- kazec	1138, po 28. říjnu		srpen 1146	30. května 1159	vévoda krakovský a slezský; vypuzen
Bolko IV. Kade- řej	1146			5. ledna 1173	vévoda mazovský, lužanský a krakovský
Měšek III. Starý	1173, po 5. lednu		1177	vůz ríše	vévoda velkopolský a krakovský, sezase



756

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

jméno	kněž. sevor od. / od 1383 zvolen/a	na krále/královnu koroubovan/a	abd/koval sestaven	zemle/a	poznámka
Kazimír E. Spovullivý	1177			5. května 1194	vévoda sandoměřský, krakovský, havarský a mazovský
Měšek III. Starý	1198/1199			13./14. března 1202	podruhé
Vladislav III.	1202		1202/1206	viz níže	vévoda poznaňský, lesztudzanský a krakovský, spory o úřad
Leszek I. Bílý	1202/1206		(1210)	viz níže	vévoda sandoměřský a krakovský, spory o úřad
Měšek IV.	1210			16. května 1211	
Leszek I. Bílý	1211			23. listopadu 1227	podruhé
Vladislav III.	1227		1229	3. listopadu 1231	podruhé
Konrad I. Mazovský	1229		1232	viz níže	kníže mazovský, ku-gavský, krakovský a lesztudzanský
Jindřich I. Bradavý	1232			19. března 1238	vévoda slezský
Jindřich II. Zbrojový	1238, po 19. březnu			9. dubna 1241	vévoda slezský
Konrad I. Mazovský	1241, po 9. dubna		25. května 1242	31. srpna 1247	podruhé
Boleslav V. Sychovský	1243, po 25. květnu			7. prosince 1279	vévoda krakovský a sandoměřský
Leszek II. Černý	1279, po 7. prosinci			30. září 1288	vévoda lesztudzanský, slezský, krakovský a sandoměřský
Jindřich IV. (III.) Právý, Pobožný (Probus)	srpen 1289			24. června 1290	vévoda vraněvský, klášterský, krakovský, saský
Przemysł II. Velkopolský	1290, po 24. červnu	26. června 1295		8. srpna 1296	vévoda poznaňský, velkopolský, krakovský a pomoranský, zabe
Integrace 1296-1300					



jméno	kněž. senec od / od 1383 zvolen/a	na králo/královně korunován/a	abdikoval, sesazen	zrahlé/a	poznámka
<b>PŘEMYSLOVCI</b>					
Václav (II.)	1291/1292	srpen (konec srpna /září) 1300		21. června 1305	král český 1283; o zlikvidaci pobýhých a zemi usloven od konce 80. let
Václav (III.)	1305, po 21. června			4. srpna 1306	král český a pobýhý, 1301 - 1305 král český
<b>PIASTOVCI</b>					
Vladislav I. Lokýš	1296/1306	20. ledna 1320		2. března 1333	vévoda lenčický, ka- jovský, sestrádcý a kuzovický; namo- pil po smrti Přemysla II., ale seprossadil se proti Václavovi II.; zaovru se ujal vlády po smrti Václava III.
Kazimír III. Veliký		25. dubna 1333		5. listopadu 1370	
<b>ANJOUOVCI</b>					
Ludivít I. Veliký	5. listopadu 1370	17. listopadu 1370		30. (11.?) září 1382	král uherský 1342
Hedvika		15. října 1384		17. července 1399	17. srpna 1386 se vdala za Vladislava Jagellovského
<b>JAGELLOVCI</b>					
Vladislav II.	14. srpna 1385	4. března 1386		31. května/ 1. června 1434	manžel a spoluvlá- dc Hedviky
Vladislav III. Varnsdůt	14. července 1434	25. července 1434		10. listopadu 1444	
Kazimír IV. Ouděh	23. dubna 1445	25. června 1447		7. června 1492	
Jan I. Albert	27. srpna 1492	30. září 1492		17. června 1501	
Alexander	19. srpna 1501	12. prosince 1501		19. srpna 1506	
Zikmund I. Starý	8. prosince 1506	25. ledna 1507		1. dubna 1548	
Zikmund II. Aageus	18. prosince 1529/ 1. dubna 1548	20. února 1530		7. července 1572	zvolen a korunován za člena císaře, vlá- dy se ujal po jeho smrti 1. dubna 1548



757

10. SOUPISY SVĚTSKÝCH A CÍRKEVNÍCH  
PŘEDSTAVITELŮ VE STŘEDNÍ EVROPĚ



jméno	králové, sesazení od / od 1383 zvolen/a	na krále/královnu korunován/a	abdikoval, sesazen	zemřel/a	poznámka
<b>VOLENÍ KRÁLOVÉ Z RŮZNÝCH DYNASTIÍ</b>					
Jiřích z Valois	11 května 1573	21. února 1574	18./19. června 1574	2. srpna 1589 (zavražděn)	30. května 1574 král francouzský; v noci z 18. na 19. června 1574 odjel tajně do Francie; bezvládní v Polsku trvalo do prosince 1575
Štěpán Báthory	13./15. prosince 1575	1. května 1576		12. prosince 1586	
Zikmund III. Vasa	19. srpna 1587	27. prosince 1587		30. dubna 1632	král švédský 1592-1600
Vladislav IV. Vasa	8. listopadu 1632	6. února 1633		20. května 1648	ruský car 1610-1612, ale fakticky nevládl
Jan II. Kazimír Vasa	20. listopadu 1648	17. ledna 1649	16. září 1668	16. prosince 1672	
Michał Korybut Wiśniowiecki	19. června 1669	29. září 1669		10. listopadu 1673	
Jan III. Sobieski	21. května 1674	2. února 1676		10. června 1696	
August II. Sileský Saský	27. června 1697	15. září 1697	30. listopadu 1706	viz níže	kurfiřt saský (Frédéric August I.), rezignoval
Stanisław Leszczyński	12. července 1704	4. listopadu 1705	srpen 1709	viz níže	rezignoval
August II. Saský	16. dubna 1710			1./2. února 1733	podruhé
Stanisław Leszczyński	12. září 1733		utekl na kosočervna 1734, abdikoval 26. ledna 1736	23. února 1766	podruhé; utekl do Královců; 1736 vévoda lotyšský
August III. Saský	5. října 1733	17. ledna 1734		5. října 1763	kurfiřt saský (Frédéric August II.)
Stanisław II. August Pruskowski	7. září 1764	25. listopadu 1764	25. listopadu 1795	12. února 1798	abdikoval
<b>KONEC EXISTENCE SAMOSTATNÉHO POLSKÉHO STÁTU</b>					
Frédéric August (III.) Saský, velkovévoda vavřinecký	8. července 1807		1812/1815	5. května 1827	1826 král saský; sesazen

### 10.2.1.5.2 Hlavy státu Polské republiky a Polské lidové republiky



759

10. SOUPISY SVĚTSKÝCH A CÍRKEVNÍCH  
PŘEDSTAVITELŮ VE STŘEDNÍ EVROPE

jméno	funkce	od:	do:	poznámka
<b>Polská republika</b>				
Józef Piłsudski	béf polského státu	14. listopadu 1918	9. prosince 1922	† 12. května 1935
Gabriel Narutowicz	prezident	14. prosince 1922	16. prosince 1922	zavražděn 16. prosince 1922
Stanisław Wojciechowski	prezident	20. prosince 1922	15. května 1926	rezignoval; † 1953
Ignacy Mościcki	prezident	1. června 1926	18. září 1939	rezignoval, když bylo Polsko poraženo ve válce s Německem; † 1946
Bolesław Bierut	předseda Zemské národní rady	21. července 1944	5. února 1947	
-.-	prezident	5. února 1947	20. listopadu 1952	† 12. března 1956
<b>Polská lidová republika</b>				
Aleksander Zawadzki	předseda Státní rady	20. listopadu 1952	7. srpna 1964	† 7. srpna 1964
Edward Ochab	předseda Státní rady	12. srpna 1964	8. dubna 1968	† 1. září 1989
Marian Spychalski	předseda Státní rady	11. dubna 1968	23. prosince 1970	† 7. června 1980
Józef Cyrankiewicz	předseda Státní rady	23. prosince 1970	28. března 1972	† 20. ledna 1989
Henryk Jablonski	předseda Státní rady	28. března 1972	6. listopadu 1985	
Wojciech Jaruzelski	předseda Státní rady	6. listopadu 1985	19. července 1989	
<b>Polská republika</b>				
Wojciech Jaruzelski	prezident	19. července 1989	22. prosince 1990	
Lech Wałęsa	prezident	22. prosince 1990	23. prosince 1995	
Aleksander Kwaśniewski	prezident	23. prosince 1995		



## 10.2.1.6 Rakousko

(Zprvu Východní markta. Od počátku šedesátých let 10. století měli panovníci titul markrabí. Od 1156 vévodství, 1453 arcivévodství, 1804 císařství rakouské – do 1806 byly rakouské země ve svazku se Svatou říší římskou. Roku 1918 se Rakousko stalo republikou, 1838–1945 bylo součástí Německé říše, 1945 opět republikou.)

### 10.2.1.6.1 Markrabí, vévodové, arcivévodové a císaři rakouští

jméno	nastoupil	abdikoval, sesazen	zemřel	poznámka
Burhard	okolo 960/962	976	okolo 980	markrabí Východní marky
<b>BABENBERKOVÉ</b>				
Liutpold I.	976, před 21. červencem		994	
Jindřich I.	994		1018	
Adalbert	1018		26. května 1055	
Arnolt Udáčný	1055		9. června 1075	
Liutpold II.	1075		12. října 1095	
Liutpold III. Svrstý (Leopold III.)	1095		15. listopadu 1136	
Liutpold IV. (Leo- pold IV.)	1136		18. října 1141	
Jindřich II. Jasmínový	1141		14. března 1176	vévodou rakouským 8. září 1156
Liutpold V. (Leo- pold V.)	1176		31. prosince 1194	
Fridrich I.	1195		16. dubna 1198	
Liutpold VI. (Leo- pold VI.)	1198		28. července 1230	
Fridrich II. Svatý	1230		15. června 1246	
<b>ZÁHRINGOVÉ</b>				
Helfman (VI.)	14. září 1248		4. října 1250	

jméno	nastoupil	abdikoval, sesazen	zemřel	poznámka
Fřidrich (I.) <b>PŘEMYSLOVEC</b>	4. října 1250		29. října 1268	řádkovský nevládl
Přemysl Otakar (II.) <b>HABSBURKOVÉ</b>	16. listopadu 1251	3. prosince 1276	26. srpna 1278	1253 král český
Albrecht I.	27. prosince 1282		1. května 1308	1298 král římský
Rudolf II.	27. prosince 1282	1. června 1283	10. května 1290	
Rudolf III.	1298		3. července 1307	1307 král český
Friderik Štěpán	1298		13. ledna 1330	v Rakousku, 1314 král římský
Leopold I.	1298		28. února 1326	v Předních zemích
Albrecht II.	13. ledna 1330		20. července 1358	vévoda rakouský
Ota	13. ledna 1330		26. února 1339	
Rudolf IV. Zakla- dání	20. července 1358		27. července 1365	
Albrecht III.	27. července 1365		29. srpna 1395	
Leopold III.	27. července 1365		9. července 1386	od 25. září 1379 vládl pouze ve Švýcarsku, v Koruzanech, Tyrolích a v Předních zemích
<b>Rakousy</b> <b>HABSBURSKO-ALBERTINSKÁ LINIE</b>				
Albrecht IV.	29. srpna 1395		14. září 1404	
Albrecht V.	14. září 1404		27. října 1439	pinoleň 24. dubna 1411; král uherský 1. ledna 1438, římský 18. března 1438, český 29. června 1438
Ladislav Pohrobek	22. února 1440		23. listopadu 1457	arcivévoda 6. ledna 1453; král uherský 15. května 1449, český 28. října 1453





jméno	nastoupil	abdikoval, sesazen	zeměl	poznámka
<b>Štýrsko, Korutany, Tyroly a Přední země HABSBURSKO-LEOPOLDOVSKÁ LINIE</b>				
Vilém	9. července 1386		15. července 1406	od 1395/96 ve Štýrsku, Korutanech, Kraňsku a Friaulu
Leopold IV.	9. července 1386		3. června 1411	od 1395/96 v Tyrolsku a v Předních zemích, 1406-1411 regentem v Rakousku
Amoň I. Železný	1402/1411		10. června 1424	1402 ve Štýrsku, od 1411 také v Korutanech, Kraňsku a Friaulu
Přibřich IV.	1406		24. června 1439	v Tyrolsku a v Předních zemích
<b>Rakouský dům HABSBURSKO-LEOPOLDOVSKÁ LINIE</b>				
Přibřich V.	10. června 1424/ 27. října 1439		19. srpna 1493	ve vnitřních zemích; 6. ledna 1453 arcivévoda; 3. srpna 1458 nastoupil v dědicvi albertinské linie v Rakousku; císař římský (Frédřich III.)
Albrecht VI.	1446		2. prosince 1463	v Předních zemích; 6. ledna 1453 arcivévoda; 1458 získal Horní, 2. prosince 1462 Dolní Rakousy
Zikmund	1446	1490	4. března 1496	v Tyrolsku; 1475 arcivévoda
Maximilián I.	19. srpna 1493		12. ledna 1519	arcivévoda; tento titul užívali nadále všichni rakouští panovníci do roku 1804; král a císař římský
Karel	2. ledna 1519	28. dubna 1521	21. září 1558	1519-1556 král a císař římský (Karel V.), 1516-1556 král španělský
Ferdinand I.	28. dubna 1521		25. července 1564	1556 císař římský, 1527 král český, 1526 uherský
Maximilián II.	25. července 1564		12. října 1576	1562/1564 král a císař římský, 1548 král český, 1563 uherský
Rudolf	12. října 1576	24. června 1608	20. ledna 1612	1576 král a císař římský, 1575-1611 král český, 1572-1608 uherský

jméno	nastoupil	abdikoval, sesazen	zemřel	poznámka
<b>Maryša</b>	24. června 1608		20. března 1619	1612 císař římský, 1611 král český, 1608 uherský
<b>Tyrolsko HABSBURKOVÉ</b>				
<b>Ferdinand (II.)</b>	25. července 1564		24. ledna 1595	arciběvoda (stejný titul užíval též jeho nástupci)
<b>Maximilián III.</b>	1602		2. listopadu 1618	
<b>Leopold V.</b>	1625		13. září 1632	vládcem v Tyrolsku 1619
<b>Ferdinand Karel</b>	13. září 1632		30. prosince 1662	
<b>Zülmuođ Prutické</b>	30. prosince 1662		25. června 1665	
<b>Štýrsko HABSBURKOVÉ</b>				
<b>Karel II.</b>	25. července 1564		10. července 1590	arciběvoda (stejný titul užíval též jeho nástupci)
<b>Ferdinand II.</b>	10. července 1590			20. března 1619 nastoupil v hlavní linii - viz níže
<b>Rakouský dům HABSBURKOVÉ</b>				
<b>Ferdinand II.</b>	20. března 1619		15. února 1637	arciběvoda rakouský; od 10. července 1590 arciběvoda tyrolský; 1619 císař římský, 1617 král český, 1618 uherský
<b>Ferdinand III.</b>	15. února 1637		2. dubna 1657	1637 císař římský, 1627 král český, 1625 uherský
<b>Leopold I.</b>	2. dubna 1657		5. května 1705	25. června 1665 sjednotil všechny rakouské državy; 1658 císař římský, 1656 král český, 1655 uherský
<b>Josef I.</b>	5. května 1705		17. dubna 1711	1690/1705 král a císař římský, 1705 král český, 1687 uherský
<b>Karel III. (VI.)</b>	17. dubna 1711		20. října 1740	1711 císař římský, král český, 1712 uherský, atd.
<b>Marie Terezie</b>	20. října 1740		29. listopadu 1780	1743 královna česká, 1741 uherská, atd.





764

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

jméno	nastoupil	abdikoval, sesazen	zemřel	poznámka
<b>DYNASTIE HABSBURSKO-LOTŘINSKÁ</b>				
Josef II.	29. listopadu 1780		20. února 1790	1764/1765 král a císař římský, 1780 král český a uherský
Leopold II.	20. února 1790		1. března 1792	1790 císař římský, král český a uherský
František I.	1. května 1792		2. března 1835	14. srpna 1804 císař rakouský - tento titul užíval i následující panovníci; 1792-1806 císař římský; 1792 král český a uherský, atd.
Ferdinand I.	2. března 1835	abdikoval 2. prosince 1848	29. června 1875	1835-1848 císař rakouský, král český a uherský
František Josef I.	2. prosince 1848		21. listopadu 1916	1848 císař rakouský, král český a uherský
Karel I.	21. listopadu 1916	abdikoval 11. listopadu 1918	1. dubna 1922	1916-1918 císař rakouský, král český a uherský

### 10.2.1.6.2 Spolkoví prezidenti

jméno	zastával úřad		zemřel
	od:	do:	
Karl Seitz	4. března 1919	9. prosince 1920	1950
Michael Hainisch	9. prosince 1920	9. prosince 1928	1940
Wilhelm Miklas	10. prosince 1928	13. března 1938	1956
13. 3. 1938 bylo Rakousko násilně připojeno k Německu. Samostatnost Rakouska byla proklamována znovu 27. 4. 1945.			
Karl Renner	20. prosince 1945	31. prosince 1950	31. 1. 1950
Theodor Körner	27. května 1951	4. ledna 1957	4. 1. 1957
Adolf Schärf	23. května 1957	28. února 1965	28. 2. 1965
Fritz Jonek	9. června 1965	24. dubna 1974	24. 4. 1974
Rudolf Kirchschläger	8. července 1974	8. července 1986	
Kurt Waldheim	8. července 1986	8. července 1992	
Thomas Klestil	8. července 1992		



## 10.2.1.7 Slovenská republika

jméno	zvolen	nastoupil úřad	odstoupil
Michal Kováč funkce neobsazena	15. února 1993	2. března 1993	2. března 1998
Rudolf Schuster	29. května 1999	15. června 1999	

## 10.2.1.8 Uhry; Maďarsko

(Od konce 9. století knížectví, od roku 1000 království. 1918 republika, 1920 monarchie, od roku 1946 opět republika, 1949-1989 lidová republika.)

### 10.2.1.8.1 Uherští králové

jméno	nastoupil	koncován	abdikoval, sesazen	zemřel	poznámka
<b>ARPÁDOVCI</b>					
Gejza	972			997	
Štěpán (pr.)	997	25. prosince 1000		15. srpna 1038	
Petr	1039		1042		vypuzen
Samuel Aba	1042			5. července 1044	
Petr	1044			1046	
Oudřej I.	září 1046			prosinec 1060	
Bele I.	6. prosince 1060			konec roku 1063	
Šalamoun	konec roku 1063			14. března 1074	
Gejza I.	polovina března 1074			24. dubna 1077	
Leislav (pr.)	1077			29. července 1095	
Koloman	1095			3. února 1116	
Štěpán II.	únor 1116			1. března 1131	
Bele II.	28. dubna 1131			13. února 1141	
Gejza II.	16. února 1141			31. května 1162	
Štěpán III.	polovina října 1162			4. března 1172	
Leislav II.	polovina roku 1162			14. ledna 1163	

jméno	narození	korunován	abdikoval, sesazen	zeměl	postřehka
Štěpán IV.	27. ledna 1163			11. dubna 1165	
Bela III.	březen 1172	13. ledna 1173		23. dubna 1196	
Emerich	polovina roku 1196	16. května 1182		září 1204	
Ladislav III.	září 1204	26. srpna 1204		3. května 1205	
Ondřej II.	29. května 1205			21. září 1235	
Bela IV.	14. října 1235			3. května 1270	
Štěpán V.	květen 1270			6. srpna 1272	
Ladislav IV.	3. září 1272			10. července 1290	
Ondřej III.	23. července 1290			14. ledna 1301	
Ladislav V. (Václav)		27. srpna 1301	polovina srpna 1304	4. srpna 1306	Václav III., král český, než postřehl do srpna 1305
Ota Dolnoob- rovský		6. prosince 1305	1308	9. září 1312	vyprozen, tená sberdělho krále postřehl do 9. září 1312
<b>ANJOUOVCI</b>					
Karel I. Robert	17. listopadu 1308	20. srpna 1310		16. července 1342	
Ladislav I. Veliký		21. července 1342		10. září 1382	17. 11. 1370 král polský
Marie	17. září 1382			březen 1395	15. 11. 1385 se vdala za Žilavského Lucem- burského
Karel II. Neapolský	31. prosince 1385			24. února 1386	
<b>PANOVNÍCI Z RŮZNÝCH RODŮ</b>					
Zilavský Lucem- burský		31. března 1387		9. prosince 1437	20. 9. 1410 král římský; 31. 5. 1433 císař, 28. 7. 1430/1436 král český
Albrecht Hab- sburský	1. ledna 1438			27. října 1439	1. 1. 1438 král římský; 29. 6. král český
Alžběta	27. října 1439			1440	
Vladislav Varnetický	8. března 1440	17. července 1440		10. listopadu 1444	25. 7. 1434 král polský
Jan Husyady, zrostlý správce	6. června 1446		leden 1453		
Ladislav V. (Přiborův)	4. září 1452	21. dubna 1440		23. listopadu 1457	28. 10. 1453 král český

jmeno	zastoupil	korunován	abdikoval, sesazen	zemřel	poznámka
Maryši Korvín <b>JAGELLONCI</b>	24. ledna 1458	25. března 1464		6. dubna 1490	3. 5. 1469 král český
Vladislav II. Jagellovský	15. července 1490	21. září 1490		13. března 1516	27. 5. 1471 král český
Ludvík II. Jagellovský	13. března 1516			29. srpna 1526	13. 3. 1516 král český
Jan Zápolský, vévoda slezský a hradecký	10. listopadu 1526	11. listopadu 1526		21. července 1540	přijal za krále části uherští a Bochy
<b>HABSBURKOVÉ</b>					
Ferdinand I. Habs- burský	16. prosince 1526			25. července 1564	král římský, císař, král český
Maximilián II.	25. července 1564	8. září 1563		12. října 1576	-.-
Rudolf	12. října 1576	25. září 1572	26. června 1608	20. ledna 1612	-.- (Rudolf II.)
Maryši II.	26. června 1608			20. března 1619	-.-
Ferdinand II.	20. března 1619	1. července 1618		15. února 1637	-.-
Ferdinand III.	15. února 1637	8. prosince 1625		2. dubna 1657	-.-
Ferdinand IV.		16. června 1647		9. července 1654	vřídka přemastoupi
Leopold I.	2. dubna 1657	27. června 1655		5. května 1705	král římský, císař, král český
Jan II.	5. května 1705	9. prosince 1687		17. dubna 1711	-.-
Karel III.	říjen 1711	22. května 1712		20. října 1740	-.- (Karel VI.)
Marie Terezie	20. října 1740	25. června 1741		29. listopadu 1780	-.-
<b>DYNASTIE HABSBURSKO-LOTŘINSKÁ</b>					
Jan II.	30. listopadu 1780			20. února 1790	-.-
Leopold II.	března 1790	15. listopadu 1790		1. března 1792	-.-
Franzisk I.	1. března 1792	6. června 1792		2. března 1815	-.- (Franzisk II.) císař rakouský
Ferdinand V.	2. března 1815	1830	2. prosince 1848	29. června 1875	císař rakouský; král český; abdikoval
Lajcha Kozmuth - správce	14. dubna 1849		11. srpna 1849		





jméno	nastoupil	korunován	abdikoval, sestaven	zemřel	poznámka
František Josef I.	2. prosince 1848	8. června 1867		21. listopadu 1916	-.-
Karel IV.	21. listopadu 1916	30. prosince 1916	13. listopadu 1918	1. dubna 1922	-.-; sestaven

### 10.2.1.8.2 Maďarsko

jméno	funkce	od:	do:	poznámka
<b>Maďarská lidová republika (od 16. listopadu 1918)</b>				
Mihály Károlyi	prezident	16. listopadu 1918	21. března 1919	rezignoval
<b>Maďarská republika rad (od 22. března 1919)</b>				
Sándor Garbai	předseda	21. března 1919	6. srpna 1919	svržen
<b>Království maďarské (od 1. března 1920)</b>				
Josef Habsburg	líškový správce - regent	6. srpna 1919	24. srpna 1919	abdikoval
Miklós Horthy de Nagybánya	-.-	1. března 1920	16. října 1944	svržen a internován
Ferenc Szálasi		15. října 1944	4. dubna 1945	
<b>Maďarská republika (od 1. února 1946)</b>				
Zoltán Tildy	prezident	1. února 1946	30. července 1948	rezignoval
Árpád Szakasits	-.-	3. srpna 1948	18. srpna 1949	
<b>Maďarská lidová republika (od 15. srpna 1949)</b>				
Árpád Szakasits	předseda prezidia	18. července 1949	24. dubna 1950	
Sándor Rónai	-.-	24. dubna 1950	14. srpna 1952	
Imre Dobi	-.-	14. srpna 1952	14. dubna 1967	
Pál Losonczi	-.-	15. dubna 1967	25. června 1987	
Károly Németh	-.-	25. června 1987	29. června 1989	
Brunó F. Straub	-.-	29. června 1989	18. října 1989	
Mátyás Szűrös	prezident	18. října 1989	2. května 1990	(prozatímní)
Árpád Göncz	-.-	2. května 1990	4. srpna 2000	
Ferenc Mádli	-.-	4. srpna 2000		

## 10.2.2 Představitelé katolické církve

### 10.2.2.1 Papežové



jméno	vlastní jméno	zvolen	posvěcen (koronován)	rozpuštěn	tržní
Petr		ca 30			ca 64, nebo 29 červen 67
Lion		67			76
Akadri I. (Clerus)		76			88
Klement I.		88			97
Evaristus		97			105
Alexandr I.		105			115
Sixtus I.		115			125
Telephorus		125			136
Hyginus		136			140
Pius I.		140			155
Anicetus		155			166
Soter		166 (?)			174 (7)
Eleutherus		175			189
Viktor I.		189			199
Zephyrianus		199			217
Kalixt I.		217			222
Hippolyt <i>protapapef</i>		217			235
Urban I.		222			230
Pontianus		21. července 230			28. září 235
Anastas		21. listopadu 235			3. ledna 236
Pelagius		10. ledna 236			20. ledna 250
Cornelius I.		března 251			červen 253
Novatianus <i>protapapef</i>		251			268
Ludus I.		25. června 253			5. března 254



770

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

jméno	vlastní jméno	zrozen	posvěcení (kronovník)	rezignoval	zemřel
Štěpán I.		12. května 254			2 srpna 257
Stano II.		30. srpna 257			6. srpna 258
Dionýsios		22. července 259			26. prosince 268
Felix I.		5. ledna 269			30. prosince 274
Euryklesos		4. ledna 275			7. prosince 283
Gajus		17. prosince 283			22. dubna 296
Marcellinus		10. června 296			25. října 304
Sevě vacare					
Marcellin L.		27. května (26. června) 308			16. ledna 309
Evsebios		18. dubna 309			17. srpna 308/ 309/310
Melchianés (Miltiades)		2. července 311			11. ledna 314
Silvestr I.		31. ledna 314			31. prosince 335
Marek		18. ledna 336			7. října 336
Julian L.		2. února 337			12. dubna 352
Liberius		17. května 352			24. září 366
Felix II. <i>prospapeť</i>		355			22. listopadu 365
Damasus I.		1. října 366			11. prosince 384
Ursinus (Ursicinus) <i>prospapeť</i>		366			367
Stichus		15./22./29. pro- sine 384			26. listopadu 399
Anastasio I.		27. listopadu 399			19. prosince 401
Inocenc I.		22. prosince 401			12. března 417
Zosimus		18. března 417			26. prosince 418
Basilik I.		28./29. prosince 418			4. září 422
Eulalius <i>prospapeť</i>		27./29. prosince 418			419
Colentio I.		10. září 422			27. července (?) 422



jméno	vlastní jméno	zveřejněno	poručeno (kurátorem)	registrační	zveřejněno
Steno III.		31. července 432			19. srpna 440
Lev I. (Veliký)		29. září 440			10. listopadu 461
Hilario		19. listopadu 461			29. února 468
Simplicio		3. března 468			10. března 483
Felix III. (II.)		13. března 483			1. března 492
Gelasio I.		1. března 492			21. listopadu 496
Anastasio II.		24. listopadu 496			19. listopadu 498
Syzachio		22. listopadu 498			19. července 514
Laurencio protopapst		498/501			505
Hormisio		20. července 514			6. srpna 523
Jan I.		13. srpna 523			18. května 526
Pela IV. (III.)		12. července 526			22. (*) září 530
Bonifacio II.		22. září 530			17. října 532
Dionorcio protopapst		22. září 530			14. října 530
Jan II.	Mercurio	31. prosince 532	2. ledna 533		6. května 535
Agapio I.		13. května 535			22. dubna 536
Silverio		1. června 536			11. (?) března 537
Vigilio		29. března 537			7. června 535
Prisilio I.		16. dubna 536			4. března 561
Jan III.		17. července 561			13. července 574
Bonifacio I.		2. června 575			30. července 579
Prisilio II.		26. listopadu 579			7. února 590
Agapio I. (Veliký)		3. září 590			12. března 604
Sabiniano		13. září 604			22. února 606
Bonifacio III.		19. února 607			12. listopadu 607
Bonifacio IV.		15. srpna 608	25. srpna 608		8. května 615
Aleodoro I. (Dionodoto)		19. října 615			8. listopadu 619
Bonifacio V.		23. prosince 619			25. října 625



772

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

jméno	vlastní jméno	zvoleno	posvěcen (koronován)	rezignoval	zemřel
Historian I.		27. října 625			12. října 638
Sede vacante					
Severin		28. května 640			2. srpna 640
Jan IV.		24. prosince 640			12. října 642
Theodor I.		24. listopadu 642			14. května 649
Martin I.		červenec 649		17. června 653 (deportován)	16. září 655
Brice I.		10. srpna 654			2. června 657
Vitalis		30. července 657			27. ledna 672
Adolar II.		11. dubna 672			17. června 676
Donus (Domnus)		2. listopadu 676			11. dubna 678
Agatho		27. června 678			10. ledna 681
Lev II.		17. srpna 682			3. července 683
Severin II.	Severin	26. června 684			8. května 685
Jan V.		23. července 685			2. srpna 686
Enaco		21. října 686			21. září 687
Theodor proutapeš		po 21. září 687		konec r. 687 (poddal se Sergovi I.)	?
Panchalio proutapeš		říjen 687		po října 687 přinucen rezignovat a zavřen do kláštera	ca 692
Sergius I.		15. prosince 687			8. září 701
Jan VI.		30. října 701			11. ledna 705
Jan VII.		1. března 705			18. října 707
Stabdas		15. ledna 708			4. února 708
Konstantin		25. března 708			9. dubna 715
Isidor II.		19. května 715			11. února 731
Isidor III.		18. března 731			listopad 741
Zachariáš		10. prosince 741			22. března 752



jméno	vlastní jméno	zvožen	posvácen (korunováno)	rezignoval	zemřel
Štěpán (II.)		22./23 (?) března 752			26./25 (?) března 752 (+ 4. den po včelbě)
Štěpán II. (III.)		lovec března (26 ?) 752			26. dubna 757
Pavel I.		duben 757	29. března 757		28. června 767
Konstantin II. protopapež		18. června 767	2./5. července 767		768
Přip protopapež		31. července 768		vycházel se hezď po včelbě	
Štěpán III. (IV.)		1. srpna 768	7. srpna 768		24. ledna 772
Hedvíka I.		1. února 772	9. února 772		25. prosince 795
Lev III.		26. prosince 795	27. prosince 795		12. června 816
Štěpán IV. (V.)		22. června 816			24. ledna 817
Fructalin I.		25. ledna 817			11. února 824
Erben II.		únor 824	března 824		17. srpna 827
Václav		srpen 827			září 827
Řehoř IV.		prosinec 827	5. ledna 828		25. ledna 844
Jan protopapež		leden 844			
Sergius II.		leden 844			27. ledna 847
Lev IV.		leden 847	10. dubna 847		17. července 855
Benedikt III.		17. července 855	29. září 855		17. dubna 858
Anastasio Sábalo- sékál - protopapež		srpen 855		vycházel 24. září 855	ca 880 (879?)
Mikuláš I. (Velký)		24. dubna 858			13. listopadu 867
Hedvíka II.		14. prosince 867			14. prosince 872
Jan VIII.		24. prosince 872			16. prosince 882
Martin I. (Martino- se II.)		16. prosince 882			15. března 884
Hedvíka III.		17. března 884			září 885
Štěpán V. (VI.)		září 885			14. září 891
Fozzianus		6. října 891			4. dubna 896





jméno	vlastní jméno	zvolen	posvěcen (koronován)	retiroval	zemřel
Božislav VI.		11. dubna 896			26. dubna (úmrtím?) 896
Štěpán VI. (VI.)		květen 896		sesazen 20. v červenci 897	srpen 897
Romanus		srpen 897			ledopád 897
Teodor II.		prosinec 897			prosinec 897/leden 898 (ponež kár urval 20 dnů)
Jan IX.		leden 898			březen 900
Božislav IV.		květen/červen (leden/únor?) 900			červenec/srpen 900
Lev V.		červenec 900		září 900	900
Kryštof (Christophorus) někdy psávan jako protospasit		září (?) 900		svržen a zavřen do káňkera (snad i zavřítěn) v lednu 904	leden 904 (?)
Sergius III.		29. ledna 904			14. dubna 911
Anastasio III.		duben (?) 911			červen (?) 913
Leudo		červenec (srpen?) 913			únor (březen?) 914
Jan X.	Johannes de Tognano	březen/duben 914		sesazen a uvě- zěn květen/ červen 928	květen/červen 928 (kázán po uvězlení)
Lev VI.		květen 928			prosinec 928
Štěpán VII. (VIII.)		prosinec 928			únor 931
Jan XI.		únor/březen 931			prosinec 935/leden 936
Lev VII.		3. ledna 936			13. července 939
Štěpán VIII. (IX.)		14. července 939			říjen 942
Martin II. (Martin II.)		30. října 942			květen 946
Agapit II.		10. května 946			prosinec 955
Jan XII.	Octavianus	16. prosince 955		sesazen 4. pro- sincem 963	14. května 964
Lev VIII. protospasit		4. prosince 963	6. prosince 963	březen 965	1. srpna 965

jméno	vlastní jméno	zvolen	posvěcen (koronován)	rezigoval	zemřel
Benedikt V. Gramatík		22. května 964		sesazen 23. června 964	4. července 965
Jan XIII.		1. října 965			6. září 972
Dionis II.		973			
Benedikt VI.		19. ledna 973			červenec 974
Benedikt VII. <i>procpapež</i>	Francis Ferruci	červen 974		červenec 974	viz níže
Benedikt VII.		lžien 974			10. července 983
Jan XIV.	Petr z Pavie	prosinec 983			20. srpna 984
Benedikt VII. <i>procpapež (podruhé)</i>	Francis Ferruci	srpen 984			červenec 985
Jan XV. (XVI.)	Johannes de Gallina Alba	srpen 985			březen 996
Štefán V.	Bruno Koruánský	3. května 996			18. (?) února 999
Jan XVI. (XVII.) <i>procpapež</i>	Johannes Filagathos	duben 997		sesazen v únoru 998	
Silvestr II.	Gerbert d'Aurillac	2. dubna 999			12. května 1003
Jan XVII.	Sizzo	červen (16. května?) 1003			prosinec (6. listopad?) 1003
Jan XVIII.	Fasano	25. prosince 1003 (leden 1004?)			červen (červenec?) 1009
Sergius IV.	Pietro Bocadiporo	31. července 1009			12. května 1012
Benedikt VIII.	Theofylakt	18. (21.?, 29.?) května 1012			9. dubna 1024
Štefán <i>procpapež</i>		červen 1012		sesazen na konci roku 1012	po 1013
Jan XIX.	Romanos	červen (?) (duben/květen?) 1024			červen (?) (20. října/6. listopadu?) 1032
Benedikt IX.	Theofylakt	27. srpna/3. září(?) 1032		vyháněn v září 1044	viz níže
Silvestr III. <i>procpapež</i>	Johannes	20. ledna 1045		vyháněn 30. prosince, formalně sesazen 20. prosince 1046 (30. února 1045?)	? (1063?)





jméno	vlastní jméno	zvolen	posvěcen (koronován)	uznával	zemřel
<b>Benedikt IX. (podřevé)</b>	Theophylakt	březen (10 dubna?) 1045		1 května 1045 posvěcen / korunován za římského náhradu Řehoře VI., v prosinci 1046 formálně sesazen	viz zde
<b>Řehoř VI.</b>	Johannes Gratianus	1. května 1045		sesazen 20. prosince 1046	ca listopad 1047
<b>Kliment II.</b>	Sutgerus von Montebon und Hornburg	24. prosince 1046	25. prosince 1046		9. října 1047
<b>Benedikt IX. (pořevé)</b>	Theophylaktus	8. listopadu 1047		vyhlášen 17. července 1048	konec roku 1055 (1056?)
<b>Damasus II.</b>	Poppon	25. prosince 1047		17. července 1048	9. srpna 1048
<b>Lev IX.</b>	Bruno von Eggenheim-Dagsburg	prosinec 1048		12. února 1049	19. dubna 1054
<b>Viktor II.</b>	Gebhard von Dolde-seu-Hirschberg	září 1054		16. dubna 1055	28. července 1057
<b>Štěpán IX. (X.)</b>	Friedrich von Lothringen	2. srpna 1057		3. srpna 1057	29. března 1058
<b>Benedikt X. (protipapež)</b>	Johannes Mincio	5. dubna 1058		sesazen 24. ledna 1059	po 1073
<b>Mikuláš II.</b>	Gerhardus	prosinec 1058		24. ledna 1059	27. července 1061
<b>Alexandr II.</b>	Arselino di Bagno	1. října 1061			21. dubna 1073
<b>Honorius II. (protipapež)</b>	Cadalus	28. října 1061		sesazen 16. května 1064	1072
<b>Řehoř VII.</b>	Hildebrandus	22. dubna 1073		30. června 1073	25. května 1085
<b>Kliment III. (protipapež)</b>	Wibertus	25. června 1080		24. března 1084	8. září 1100
<b>Viktor III.</b>	Dasilino (Dendericus)	24. května 1086		9. května 1087	16. září 1087
<b>Urban II.</b>	Odon de Lagery	12. března 1088			29. července 1099
<b>Paschal II.</b>	Raziero di Binda	13. srpna 1099		14. srpna 1099	21. ledna 1118
<b>Theodorich (protipapež)</b>		září 1100		vyhlášen v prosinci 1100	1102
<b>Albert (protipapež)</b>		únor 1102		sesazen v březnu 1102	?

jméno	vlastní jméno	zvolen	poněkteré (konvence)	resignoval	zemřel
Svatý IV. protopapež	Magnífus	18. listopadu 1105		sesazen 12. dub na 1111	?
Calisto II.	Giovanni Caetani	24. ledna 1118	10. března 1118		29. ledna 1119
Řehoř VIII. protopapež	Mirandus Burdinus	8. března 1118		sesazen 1121	po 1137
Kalixt II.	Guido	2. února 1119	9. února 1119		13./14. prosince 1124
Calisto II. protopapež	Thebaldo Buccapiscus	15. prosince 1124		volán se 16. pro sace 1124	1126 (?)
Henrich II.	Lambertus de Fagnano	16. prosince 1124	21. prosince 1124		13. února 1130
Isidor II.	Gregorio Patapichu	14. února 1130	23. února 1130		24. září 1143
Anastasi II. protopapež	Pietro Pierleoni	14. února 1130	23. února 1130		25. ledna 1138
Viktor IV. (V.) protopapež	Gregorius Costi	15. března 1138		volán se 29. kvě na 1138	
Calisto II.	Guido de Carullo	26. září 1143	3. října 1143		8. března 1144
Lucas II.	Gerardo Caccagnemici	12. března 1144			15. února 1145
Střeva III.	Bernardo Paganello	15. února 1145	18. února 1145		8. července 1153
Anastasi IV.	Conradus de Subarna	12. července 1153			3. prosince 1154
Hadrlik IV.	Nicolaus Breslaper	4. prosince 1154	5. prosince 1154		1. září 1159
Alexandr III.	Rolando Bandeselli	7. září 1159	20. září 1159		30. srpna 1181
Viktor IV. protopapež	Ostasio de Moni cello	7. září 1159	4. října 1159		20. dubna 1164
Pačchal III. protopapež	Guido de Crema	22. dubna 1164	26. dubna 1164		20. září 1168
Kalixt III. protopapež	Giovanni Sirena	září 1168		volán se 29. srp na 1178	?
Isidor III. protopapež	Lando Salsus	29. září 1179		zajal v lednu 1180	?
Lucas III.	Ubaldo Allucingotti	1. září 1181	6. září 1181		25. listopadu 1185
Urban III.	Uberto Crivelli	25. listopadu 1185		1. prosince 1185	20. října 1187
Řehoř VIII.	Alberto de Morra	21. října 1187	25. října 1187		17. prosince 1187



jméno	vlastní jméno	zvolen	posvěcen (korunován)	rezignoval	zemřel
Kliment III.	Paolo Sestari	19. prosince 1187	20. prosince 1187		lozec března 1191
Celestín III.	Guarino Bobone	30. března (?) (nepotřeba 30. dubna) 1191	14. dubna 1191		8. ledna 1198
Isidor III.	Lotbano di Segni	8. ledna 1198	22. února 1198		16. července 1216
Honorius III.	Cencio Savelli	18. července 1216	24. července 1216		18. března 1227
Řehoř IX.	Ugoano di Segni	19. března 1227	21. března 1227		22. srpna 1241
Celestín IV.	Goffredo Casignora	25. října 1241	28. října 1241 (?)		10. listopadu 1241
Sede vacante					
Isidor III.	Sisalberto Fieschi	25. června 1243	28. června 1243		7. prosince 1254
Alexandr IV.	Rinaldo di Segni	12. prosince 1254	20. prosince 1254		25. března 1261
Urban IV.	Guacomo Pantaléon	29. srpna 1261	4. září 1261		2. října 1264
Kliment IV.	Guido Fulco di Grosses	5. února 1265	15. února 1265		29. listopadu 1268
Sede vacante					
Řehoř X.	Tebaldo Visconti	1. září 1271	27. března 1272		10. ledna 1276
Isidor V.	Pietro di Tarantasia	21. ledna 1276	22. února 1276		22. června 1276
Hadrián V.	Osobono Fieschi	11. července 1276			18. srpna 1276
Jan XX.	Pedro Iuliani (španěl)	15. září 1276	20. září 1276		20. března 1277
Mikuláš III.	Giovanni Gaetano Orsini	25. listopadu 1277	26. prosince 1277		22. srpna 1280
Martin IV. (II.)	Simone de Brion	22. února 1281	23. března 1281		28. března 1285
Honorius IV.	Guacomo Savelli	2. dubna 1285	20. března 1285		3. dubna 1287
Mikuláš IV.	Girolamo Masci	15. února 1288	22. února 1288		4. dubna 1292
Celestín V.	Pietro dei Morrone	5. července 1294	29. srpna 1294	abdikal se 13. pro- since 1294	19. března 1296
Bonifác VIII.	Benedetto Caetani	24. prosince 1294	23. ledna 1295		11. října 1303
Benedikt XI.	Niccolò Boccasini	22. října 1303	27. října 1303		7. července 1304



jméno	vlastní jméno	zvolen	poměrce (konstancia)	rezignoval	zemřel
<b>V Arignonu</b>					
Kliment V. Sede vacante Jan XXII. Mikuláš V. přopapež	Bernard de Got  Jacques Duise Pietro Rainalducci	5. června 1305  7. srpna 1316 12. května 1328	14. listopadu 1306  5. září 1316  před 18. květnem (súd 15. 5.) 1328	   vzdal se 25. čer- vence 1330 v Pi- se, 25. srpna a 6. září 1330 v Arignonu	20. dubna 1314  4. prosince 1334 16. října 1333
Benedikt XII.	Jacques Fournier	20. prosince 1334	8. ledna 1335		25. dubna 1342
Kliment VI.	Pierre Roger	7. května 1342	19. května 1342		6. prosince 1352
Isidor VI.	Stephen Aubert	18. prosince 1352	20. prosince 1352		12. září 1362
Urban V.	Guillaume de Gramont	28. září 1362	6. listopadu 1362		19. prosince 1370
Řehoř XI.	Pierre Roger de Beau- fort	30. prosince 1370	5. ledna 1371		27. března 1378
Kliment VII. přopapež	Roberto de Genevois	20. září 1378	31. října 1378		16. září 1394
Benedikt XIII. přopapež	Pedro de Luna	28. září 1394	11. října 1394	5. června 1409 sesazen koncilem v Pise, 26. čer- vence 1417 kon- cilem konstáncijským	23. května 1423
<b>V Římě</b>					
Urban VI.	Bartolomeo Prignano	8. dubna 1378	18. dubna 1378		15. října 1389
Bonifác IX.	Pietro Tomacelli	2. listopadu 1389	9. listopadu 1389		1. října 1404
Isidor VII.	Cosma Migliorari	17. října 1404	11. listopadu 1404		6. listopadu 1406
Řehoř XII.	Angelo Correr	30. listopadu 1406	19. prosince 1406	5. června 1409 sesazen koncilem v Pise, 4. červen- ce 1415 v Konstanci	18. října 1417
<b>V Pise</b>					
Alexandr V. přopapež	Petrus Philargus	26. června 1409	7. července 1409		3. května 1410
Jan XXIII. přopapež	Baldassare Cosca	17. května 1410	25. května 1410	29. května 1415 sesazen koncilem konstáncijským	22. prosince 1419



jméno	vlastní jméno	zvolen	posvěcen (korunován)	rezignoval	zemřel
V Římě					
Martin V.	Oddone Colonna	1. listopadu 1417	21. listopadu 1417		20. února 1431
Klément VIII. protopapež	G. Sannes Muñoz	10. června 1423		vzdal se 26. července 1429	28. prosince 1447
Benedikt XIV. protopapež	Bernard Garnier	12. listopadu 1425			1430
Grigor IV.	Gabriele Condulmer	3. března 1431	11. března 1431	25. června 1439 sesazen katolíkem basilejským	23. února 1447
Felix V. protopapež	Aznarés VIII., vévoda savojský	5. listopadu 1439	24. července 1440	vzdal se 7. dubna 1449	7. ledna 1451
Mikuláš V.	Tommaso Parentucelli	6. března 1447	19. března 1447		24. března 1455
Kalixt III.	Alonso de Borja	8. dubna 1455	20. dubna 1455		6. srpna 1458
Piň II.	Enea Silvio Piccolomini	19. srpna 1458	1. září 1458		15. srpna 1464
Pavel II.	Pietro Barbo	30. srpna 1464	16. září 1464		26. července 1471
Sixtus IV.	Francesco della Rovere	9. srpna 1471	25. srpna 1471		12. srpna 1484
Inocenc VIII.	Giovanni Battista Cibo	29. srpna 1484	12. září 1484		25. července 1492
Alexandr VI.	Rodrigo de Borja	11. srpna 1492	26. srpna 1492		18. srpna 1503
Piň III.	Francesco Todeschini Piccolomini	22. září 1503	1. října 1503; korunován 8. října 1503		18. října 1503
Jedus II.	Giuliano della Rovere	1. listopadu 1503	26. listopadu 1503		20. února 1513
Lev X.	Giovanni de' Medici	9. března 1513	19. března 1513		1. prosince 1521
Hadrlik VI.	Adrian Florens van Tromes	9. ledna 1522	31. srpna 1522		14. září 1523
Klément VII.	Giulio de' Medici	19. listopadu 1523	26. listopadu 1523		25. září 1534
Pavel III.	Alessandro Farnese	13. října 1534	1. listopadu 1534		10. listopadu 1549
Julius III.	Giovanni Maria Ciocchi del Monte	7. února 1550	22. února 1550		23. března 1555



jméno	vlastní jméno	zvolen	posvěcen (doktorování)	rezignoval	zemřel
Marcel II.	Marcello Cervini	9. dubna 1555	10. dubna 1555		30. dubna 1555
Pavel IV.	Gian Pietro Caraffa	23. května 1555	26. května 1555		18. srpna 1559
Pius IV.	Giovanni Angelo de' Medici	25. prosince 1559	6. ledna 1560		9. prosince 1565
Pius V.	Antonio (Michele) Ghisleni	7. ledna 1566	17. ledna 1566		1. května 1572
Řehoř XIII.	Ugo Buoncompagni	13. května 1572	25. května 1572		10. dubna 1585
Sixtus V.	Felice Peretti	24. dubna 1585	1. května 1585		27. srpna 1590
Urban VII.	Giovanni Battista Castagna	15. září 1590			27. září 1590
Řehoř XIV.	Niccolò Sfondrati	5. prosince 1590	8. prosince 1590		16. října 1591
Inocenc IX.	Giovanni Antonio Facchinetti	29. října 1591	3. listopadu 1591		30. prosince 1591
Klement VIII.	Ugoletto Aldobrandini	30. ledna 1592	2. února 1592		5. března 1605
Lev XII.	Alessandro de' Medici	1. dubna 1605	10. dubna 1605		27. dubna 1605
Pavel V.	Camillo Borghese	16. května 1605	29. května 1605		28. ledna 1621
Řehoř XV.	Alessandro Ludovisi	9. února 1621	12. (14.?) února 1621		8. července 1623
Urban VIII.	Maffeo Barberini	6. srpna 1623	29. září 1623		29. července 1644
Inocenc X.	Giambattista Pamphili	15. září 1644	4. října 1644		7. ledna 1655
Alexander VII.	Fabio Chigi	7. dubna 1655	28. (18.?) dubna 1655		22. května 1667
Klement IX.	Girolamo Rospigliosi	20. června 1667	27. (26.?) června 1667		9. prosince 1669
Klement X.	Emilio Altieri	29. dubna 1670	11. května 1670		22. července 1676
Inocenc XI.	Benedetto Ottagioli	21. září 1676	4. října 1676		12. srpna 1689
Alexander VIII.	Pietro Ottoboni	6. října 1689	16. října 1689		1. února 1691
Inocenc XII.	Antonio Pignatelli	12. července 1691	15. července 1691		27. září 1700
Klement XI.	Giuseppe Francesco Albani	23. listopadu 1700	18. prosince (30. listopadu) 1700		19. března 1721
Inocenc XIII.	Micheleangelo dei Conti	8. května 1721	18. května 1721		7. března 1724



781

10. SOUPISY SVĚTSKÝCH A CÍRKEVNÍCH  
PŘEDSTAVITELŮ VE STŘEDNÍ EVROPĚ



jméno	vlastní jméno	zvolen	posvěcen (korunován)	retirovaní	zemel
<b>Benedikt XIII.</b>	Pietro Francesco Onorati	29 května 1724	4. června 1724		21. února 1730
<b>Kliment XII.</b>	Luorenzo Corsini	12. července 1730	16. července 1730		6. února 1740
<b>Benedikt XIV.</b>	Prospero Lambertini	17 srpna 1740	25. (22.?) srpna 1740		3. května 1758
<b>Kliment XIII.</b>	Carlo Rezzonico	6. července 1758	16. července 1758		2. února 1769
<b>Kliment XIV.</b>	Giovanni Vincenzo Antonio (Luorenzo) Gangarossi	19. května 1769	4. června 1769		22. září 1774
<b>Pius VI.</b>	Giuseppe Angelo Braschi	15. února 1775	22. února 1775		29. srpna 1799
<b>Pius VII.</b>	Gregorio Barnaba Chiaramonti	14. března 1800	21. března 1800		20. srpna 1823
<b>Lev XII.</b>	Alessandro della Genga	28. září 1823	5. (25.?) října 1823		10. února 1829
<b>Pius VIII.</b>	Francesco Saverio Castiglione	31. března 1829	5. dubna 1829		30. listopadu 1830
<b>Řehoř XVI.</b>	Benedetto Alberto (Marco Cappalini)	2. února 1831	6. února 1831		1. června 1846
<b>Pius IX.</b>	Giuseppe Maria Mastai Ferretti	16. června 1846	21. června 1846		7. února 1878
<b>Lev XIII.</b>	Giacchino Pecci	20. února 1878	3. března 1878		20. července 1903
<b>Pius X.</b>	Giuseppe Saraceni	4. srpna 1903	9. srpna 1903		20. srpna 1914
<b>Benedikt XV.</b>	Gaetano della Chiesa	3. září 1914	6. září 1914		21. ledna 1922
<b>Pius XI.</b>	Achille Ratti	6. února 1922	12. února 1922		10. února 1939
<b>Pius XII.</b>	Eugenio Pacelli	2. března 1939	12. března 1939		9. října 1958
<b>Jan XXIII.</b>	Angelo Giuseppe Roncalli	28. října 1958	4. listopadu 1958		3. června 1963
<b>Pavel VI.</b>	Giuseppe Battista Montini	21. června 1963	30. (23.?) června 1963		6. srpna 1978
<b>Jan Pavel I.</b>	Albino Luciani	26. srpna 1978	3. září 1978		28. září 1978
<b>Jan Pavel II.</b>	Karol Wojtyła	16. října 1978	22. října 1978		

## 10.2.2.2 Arcibiskupové a biskupové

### 10.2.2.2.1 Mohuč (Mainz)

arcibiskupství 747; od 1802 je Mohuč pouze sídlem biskupství

jméno	úřad zastíval		poznámka
	od	do (není-li uvedeno jinak, 1)	
Bucelinus	747	5. června 754	vynulova 30. 11. 722
Lulbu (Lullio)	ca. 760-762	16. října 766	
Bisulf	ca. 4. března 787	9. srpna 813	
Hainulf	813	leden 826	
Ogze	826	21. dubna 847	
Hrabuo (Hrabuuus Märoua)	ca. 26. června 847	4. února 856	
Karl	ca. 12. března 856	5. června 863	syn Pippiiua Aquianstého
Ludbert (Ludbert)	ca. 30. listopadu 863	17. února 889	
Sundarold	ca. před 6. červencem 889	26./28. června 891	
Hatto I.	nom. 891	15. března 913	
Hariger	913	1. prosince 927	
Hilobert	prosinec 927	31. března 937	
Fridrich	nom. 937	25. října 954	ca. 9. července 937
Vilho (syn Oty I.)	el. 17. prosince 954	2. března 968	ca. 24. prosince 954
Hatto II.	nom. leto 968	18. ledna 970	ca. 28. listopadu 968
Rudbert (Rupert)	970	13. ledna 975	ca. 8./15. března 970
Willigis	leden 975	23. února 1011	
Erchenbold (Eichenbold)	ca. 1. dubna 1011	17. srpna 1021	
Arlio	září 1021	6. dubna 1031	ca. 1. října 1021
Bardo	inv. 30. března 1031	10. června 1051	ca. 29. června 1031
Liupold	1051, před 31. čer- vencem	7. prosince 1059	
Stegfried I. z Bippesheimu	inv. 7. ledna 1060	16. února 1084	
Wernher (Wernze)	nom. září/zář. října 1084	6. srpna 1088	
Ruthard	nom. 25. července 1089	2. března 1109	



783

10. SOUPISY SVĚTSKÝCH A CÍRKEVNÍCH  
PŘEDSTAVITELŮ VE STŘEDNÍ EVROPE



jméno	úlad zastával		poznámka
	od	do (osmí-li uvedeno jinak, 1.)	
Adalbert I. ze Saarbrücku	nom. 1109	23. června 1137	sv. 15. srpna 1111; cs. 25. prosince 1115
Adalbert II. ze Saarbrücku	el. mezi 17. a 23. dubnem 1138	17. července 1141	cs. 29. května 1138
Matthäi	cs. před 1. zářím 1141	9. června 1142	
Jindřich I.	cs. 27. září 1142	sesazen 7. června 1152, † 2./5. září 1153	
Arnold ze Seckelbohen	el. po 14. červnu 1153	zavražděn 24. června 1160	cs. před 12. říjnem 1153
Konrád I. z Witezhachu	nom. 19. června 1161	sesazen v létě 1165	cs. 18. prosince 1165 (po sesazení)
Krištof I. z Bude	el. 19.-24. září 1165	25. srpna 1183	cs. 5. března 1167
Konrád I. z Witezhachu	listopad 1183	20. října 1200	počrnut
Ljopold (Lopold) z Scheinfeldu	el. konec r. 1200	vyhnán 1208	
Siegfried II. z Eppensheimu, probošt	el. konec r. 1200	9. září 1230	cs. 30. září 1201
Siegfried III. z Eppensheimu	el. 1220	9. března 1249	cs. pravděpodobně 19. ledna 1221
Krištof II. z Wolzenau	el. po 4. květnu 1249	odstroupan v červenci 1251, † 21. listopadu 1253	cs. před 5. srpnem 1249
Gerhard I. z Desso a Kiburgu	1251, pravděpodobně v červenci	25. září 1259	cs. 24. března 1252
Werner z Eppensheimu	el. konec září/zář. října 1259	2. dubna 1284	cs. říjen/listopad 1260
Jindřich II. z Iazy	tr. 15. května 1266 (z Basleje)	17. (18.) března 1288	
Gerhard II. z Eppensheimu	el. 1288, po 18. březnu	25. února 1305	el. 6. března 1289, cs. 30. března 1289
Petr z Aspeltu	tr. 10. listopadu 1306 (z Basleje)	5. června 1320	
Maryša z Buzbechu	prov. 4. září 1321	9. září 1328	cs. 3. července 1323
Jindřich III. z Virenbuergu	prov. 11. října 1328	sesazen 7. dubna 1346; † 21. prosince 1353	
Gerlach z Hezova	prov. 7. dubna 1346	12. února 1371	



jméno	úřad zastíval		poznámka
	od:	do: (pokud-li uvedeno jinak, t.)	
Jan I. z Lucemburgu-Ligny	tr., prov. 28. dubna 1371 (z Štrasburku)	4. dubna 1373	
Ludvík III. Šlejský	tr., prov. 28. dubna 1374 (z Bamberku)	seznam 28. dubna 1381, † 17. února 1382	
Adolf I. z Nassau	18. dubna 1379	6. února 1390	
Konrad II. z Weisbergu	el. 27. února 1390	19. října 1396	cs. 10. dubna 1391
Jan II. z Nassau	16. ledna 1397	13. září 1419	
Konrad III. z Daxu	el. 30. října 1419	10. června 1434	cs. 15. prosince 1419
Děplich (Theodoricus) I. Schenk z Erbenho	el. 6. července 1434	6. května 1459	
Dietrich z Isenburgu- Möllingen	4. ledna 1460	seznam 21. srpna 1461	
Adolf z Nassau-Wiesbaden- Idstein	prov. 21. srpna 1461	6. září 1475	
Dietrich z Isenburgu	5. dubna 1476	6. května 1482	poříšší
Adalbert Senky, kancléř	12. ledna 1481	5. května 1482	
Adalbert Senky, administrátor	6. května 1482	1. května 1484	
Bernold z Hohenbergu- Rieschbüchel	20. září 1484	21. prosince 1504	
Jakob z Liebenauzenu	el. 30. prosince 1504	15. září 1508	cs. 31. března 1505
Udal z Gemmingen	27. září 1508	9. února 1514	
Albrecht II. Brauburský	18. srpna 1514	24. září 1545	
Sebastian z Hertensteinu	el. 20. října 1545	17. března 1555	cs. 27. ledna 1546
David Brendel z Homburgu	el. 18. dubna 1555	22. března 1582	cs. 23. srpna 1555
Wolfgang Gessner (z Dal- bergu?)	3. září 1582	5. dubna 1601	
Jan Adam z Niburga	27. srpna 1601	30. ledna 1604	
Jan Schwellbard z Kneis- burgu	2. srpna 1604	17. září 1626	
Wilhelm Friedrich z Gwaldbachu	20. října 1626	6. července 1629	
Arzelm Ketzler z Winstfeld	5. srpna 1629	9. října 1647	
Jan Filip z Schönbachu	19. listopadu 1647	12. února 1673	



jméno	úřad zastíval		poznámka
	od	do: (neú-li uvedeno jinak, 1.)	
Lothar Friderik z Memmrichu	12. února 1673	3. června 1675	
Daniel Hartard z Leyesu	3. července 1675	6. prosince 1676	
Karel Josef z Memmrichu	9. ledna 1679	26. září 1679	
Antonín Franzšek z Lipel- leina	7. listopadu 1679	30. března 1695	
Lothar Franzšek z Schön- bornu, <i>kněz</i>	3. srpna 1694	30. ledna 1729	
Franzšek Ludvík Rýnský	tr. 7. dubna 1729 (z Treviru)	18. dubna 1732	
Filip Karel z Elzu	9. června 1732	20. března 1743	
Jan Friderik Karel z Omsleu	22. dubna 1743	4. června 1763	
Emmerich Josef z Breid- bachu	5. července 1763	11. června 1774	
Friderik Karel Josef z Erlsbu	18. července 1774	rez. 4. července 1802, 1. 25. července 1802	poslední ročníkový arc- biskup
Karel Theodor z Dalbergu, <i>kněz</i>	5. / 13. června 1787	tr. 25. února 1805 (do Řezna), 1. 10. února 1817	

### 10.2.2.2.2 Salzburg (Salzburg)

archidiecéze/ okolo 700

jméno	úřad zastíval		poznámka
	od	do: (neú-li uvedeno jinak, 1.)	
Jan		10. června neznámého roku	
Virgil	cs. 15. června 767	27. listopadu 784	
Arn	cs. 11. června 785	24. ledna 821	
Adalwin	cs. 821	4. ledna 836	
Lampert	cs. 836	14. srpna 873	
Adalwin	zmiňn 20. listopadu 860	14. srpna 873	
Theozar	cs. 13. září 873	907, zrad 21. července	
Pilgrin	zmiňn 908	24. září 923	
Adalbert (Udalbert)	září 923	14. listopadu 935	



jméno	úřad zastával		poznámka
	od:	do: (není-li uvedeno jinak, 11)	
<b>Agilolf</b>	935	22. srpna 939	
<b>Hierold ze Seibeyera</b>	před 29. květnem 940	odstoupil 958	
<b>Průběř z Chiemgau</b>	cs. 18. dubna 958	1. května 991	
<b>Hartwig</b>	cs. 8. listopadu 991	5./6. prosince 1023	
<b>Gueder z Mühl</b>	cs. 26. ledna 1024	1. listopadu 1025	
<b>Ditzmar II.</b>	cs. 21. prosince 1025	28. července 1041	
<b>Baldewig</b>	cs. 25. října 1041	8. dubna 1060	
<b>Gabibard</b>	uv. 11. června 1060	15. června 1088	cs. 30. července 1060
<b>Thiemo z Meßburgu</b>	el. 25. března	podzim 1101	cs. 7. dubna 1090
<b>Konrad I.</b>	uv. 7. ledna 1106	8./9. dubna 1147	cs. 21. října 1106
<b>Eberhard I.</b>	el. duben 1147	21./22. června 1164	cs. 11. května 1147
<b>Konrad II.</b>	el. 1164	28. září 1168	
<b>Vojtěch (Adalbert) Časť</b>	el. říjen 1168	sesazen 26. května, odstoupil v srpnu 1174	ryt Vladislava II. Čáslavko; cs. 16. března 1169; papež Alexandr III. sesazení neznačil, sv. ržbě
<b>Jindřich</b>	el. 27. května 1174	odstoupil v srpnu 1177	schvázen
<b>Konrad III. z Wieselbache, arcibiskup mohučský</b>	1177	v listopadu 1183 se vrátil do Mohuče	
<b>Vojtěch (Adalbert) Časť podruhé</b>	znovu zvolen 19. listopadu 1183	7. dubna 1200	
<b>Eberhard II.</b>	el. před 28. květnem 1200	30. listopadu 1246	
<b>Burhard z Ziegenbagen</b>	nov. 25. února 1247	před 7. říjnem 1247	
<b>Přip z Ortenburgu</b>	nov. 7. října 1247	sesazen 5. září 1257	uvolněn 25. května 1249
<b>Oldřich</b>	uv. 5. září 1257 (ze Seckau)	rev. 1. září 1265	29. listopadu 1265 opět do- stane do Seckau; diecézi po magnaci Hád oikom. biskup Bruno ze Schaumburku
<b>Vladislav (Ladislav) Slezský, zvolený biskup pasovský</b>	prov. 10. listopadu 1265	27. dubna 1270	cs. 11. června 1267
<b>Průběř II. z Weichen</b>	prov. 28. dubna/20. října 1270	7. dubna 1284	cs. 7. května 1273



jméno	úřed zastával		poznámka
	od	do: (ne-li uvedeno jinak, 1 1)	
Rudolf z Holenšpurgu	prov. 21. dubna (?) 1284	3 srpna 1290	cs. 10. března 1285
Konrád IV. z Pokauchofa	st. 3. ledna 1291 (z Lanauva)	29. června 1312	
Wolfgang z Polbitzku	prov. 31. března 1312	6 října 1315	cs. 12. srpna 1312
Frédéric III. z Leibalet	prov. 24. října 1315	30. března 1338	
Judith z Pilsbrunnu	el. 1338, po 30. březnu	29. července 1343	cs. 21. září 1338
Otoř z Weinsiedlu	el. po 29. červenci 1343	11./13. srpna 1365	cs. 1. prosince 1343
Přigrin (Peregrin) II. z Puchleinsu	el. po 11. září 1365	5. dubna 1396	cs. pravděpodobně před 27. lednem 1366
Reinolf Schanzl z Osterwitz	el. 10. dubna 1396	9. května 1403	prov. 2. června 1396
Eberhard III. z Neuhartu	el. 22. května 1403	18. ledna 1427	
Eberhard IV. ze Starhen- bergu	el. po 18. lednu 1427	9. února 1429	prov. 11. dubna 1427
Jan II. z Reibergu	el. po 9. únoru 1429	30. září 1441	prov. 22. dubna 1429
Frédéric z Enzenbergu	1441	4. dubna 1452	
Zikmund (Sigismundus) z Veckartsberku	9. června 1452	3. listopadu 1461	
Burkhard z Weisbrunnu	23. ledna 1462		
Bernard z Roder	21. dubna 1466	ret. neznámě kdy, 131. března 1487	
Jan Peckenschlager	st. 20. prosince 1464 (z Ouhlbom)	15. prosince 1489	
Frédéric ze Schauenbergu	3. března 1490	4. října 1494	
Zikmund (Sigismundus) z Hebecku	15. prosince 1494	3. července 1495	
Leonard z Kesselschachu	13. listopadu 1495	3. června 1519	
Maryši Lang	1. října 1512	30. března 1540	
Arnolt Bavarň	st. 21. května 1540 (z Passau)	ret. 16. července 1554, 17. prosince 1560	el. 1540; cs. 9. dubna 1549
Michael z Kamsbergu	29. října 1554	17. listopadu 1560	el. 21. července 1554
Jan Jahn z Kams(-Betany)	15. ledna 1561	4. května 1586	el. 28. listopadu 1560
Jiří z Kamsbergu, kněz/uvor	7. listopadu 1580	25. ledna 1587	





jméno	úřad zastíval		poznámka
	od:	do: (ne-li uvedeno jinak, †)	
Dědřich (Theodericus) z Raizenau	20. dubna 1587	rez. 7. března 1612, † 16. ledna 1727	
Marcus Sitticus z Hohenems	18. března 1612	9. října 1619	
Paris z Landronu	13. listopadu 1619	15. prosince 1653	
Guidoheald z Thurnu	3. února 1654	1. června 1668	
Micromilla Gaudolf z Kaes- burgu	ca. 30. července 1668 (ze Seckau)	3. května 1687	
Jean Arnolt z Thurnu	ca. 13. ledna 1745 (ze Seckau)	20. dubna 1709	
Francisšek Antonín z Harzachu	ca. 1705 (z Vídně)	18. července 1727	
Leopold Antonín Eberthaus z Pirnsau	ca. 4. října 1727 (ze Seckau)	22. října 1744	
Jakob Arnolt z Lichtenbergu	ca. 13. ledna 1745 (z Olomouce)	12. června 1747	
Ondřej Jakob z Ditzschbergu	ca. 10. září 1747	6. ledna 1753	
Zikmund Kryštof z Schramm- bachu	ca. 5. dubna 1753	16. prosince 1771	
Jeromejno Francisšek z Collo- rada	ca. 14. března 1772 (z Gurbu)	20. května 1812	

### 10.2.2.2.3 Řezno (Regensburg)

historický úřezno 739

jméno	úřad zastíval		poznámka
	od:	do: (ne-li uvedeno jinak, †)	
Gesheald	zmíněn 743	23. prosince nezn. roku	
Sigirich			
Stadper	ca. 756	29. září 791	
Adelwiz	ca. 792, před 22. čer- vencem	4. října, pravděpodobně 817	
Rechartich	ca. 817	12. ledna 847	
Erchembold	ca. 848	1. srpna 864	



790

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

jméno	úřad zastíral		poznámka
	od:	do (ne-li uvedeno jinak, 1.)	
Ambricho (Embricho)	cs. stud 858	14. čerence 891	
Aspert	cs. 890	12. března 894	
Tuo	cs. 894	10. lipna 930	
Ungarin	pravděpodobně 930	5. února 940	
Gunther	940/941	8. října 940/941	v úřadu byl půl roka
Michael	nom. pravděpodobně 940/941	23. září 972	
Wolfgang	om. 25. prosince 972	31. lipna 994	
Gebehard I.	nom. 994	27. března 1023	
Gebehard II.	nom. 1023	16./17. března 1036	
Gebehard III.	nom. 1036	2. prosince 1060	
Ota	koniec 1060 nebo zač. 1061	6. čerence 1089	
Gebehard IV.	nom. 1089	14./15. čerence 1105	zamřel
Oldřich	nom. 1105	vypuzen 1105	zavražden Jindřichem IV., vypuzen Jindřichem V.
Hartwich	nom. v létě 1105	3. března 1126	
Kmo I.	el. před 16. květnem 1126	19. května 1132	
Jedřich z Wolframsauzen	el. před 19. srpem 1132	10. května 1155	
Harwig II. ze Spitzberin-Lavonn	áno 1155	22. srpna 1164	
Berhard	1165	24. srpna 1167	
Kmo II. z Rottenburga	1167	11. čerňa 1185	
Gottfried	el. 18. čerňa 1185	odstoupil 19. února 1186	
Konrád III.	el. 3. března 1186	25. dubna 1204	
Konrád IV. z Proschwauzen	1204	duben 1226	
Siegfried	červen 1227	19. března 1246	
Berthold z Bierenstein	el. 1246	odstoupil zřejmě před 1246	
Albert z Pienngau	1246	odstoupil 1259	
Albert II. z Bollenstein	prov. 5. května 1260	rev. 1262, po 26. února	imr. 30. března 1260



jméno	úřad zastával		poznámka
	od	do (se-li uvedeno jinak, 1.)	
Lev Thadearer	prov. 1262, po 28. únoru	12. čerence 1277	cnf. 11. května, c. po 17. čerenci 1262
Judřich II. z Rochesecku	prov. 1277, před 18. srpnem	26. čerence 1296	c. 18. srpna 1277
Konrád V. z Lapporgu	prov. 1. srpna 1296	26. ledna 1313	
Mikuláš z Jase	el. 22. února 1313	11. října 1340	prov. 4. dubna 1313
Frdrich I. Holzmöðer	el. 13. listopadu 1340	1365, cca duben	prov. 8. března 1342
Konrád VI. z Heimbürgu	el. před 29. únorem 1368	31. čerence 1381	prov. 4. prosince 1368
Dietrich z Abensbergu	el. 1381, cca srpna	5. listopadu 1383	
Jan I. z Mouchburgu	el. před 5. prosincem 1384	25. dubna 1409	
Albert III. Stauff ze Stauffen- bergu	el. 1409, před 7. květnem	10. čerence 1421	el. 24. čerence, c. po 27. čerenci 1409
Jan II. ze Struburgu	el. 18. čerence 1421	1. dubna 1428	el. 24. září 1421, c. 1422
Konrád VII. ze Sonna	prov. 16. června 1428	10. května 1437	
Frdrich II. z Pamburgu	28. června 1437	28. února 1450	
Frdrich III. z Blankenfelde	23. března 1450	24. května 1457	
Rupert z Mouchachu, administrator	4. září 1457	1. září 1465	
Judřich IV. z Ab(en)bergu	3. ledna 1466	26. čerence 1492	
Ruppert II. ze Schemza (ze Sponheimu)	12. listopadu 1492	19. dubna 1507	
Jan III., administrator	27. října 1507	3. února 1538	
Proccasus ze Staunhofenu	el. 15. listopadu 1538	24. čerence 1548	
JH z Pappenhelmu	5. října 1548	10. prosince 1563	
Vik z Prunzbergu	21. června 1564	21. ledna 1567	
David Koelbner z Bergstalle	el. 6. února 1567	22. června 1579	
Přib Václav Buravský	1579	18. května 1598	
Zikmund Frdrich z Pappergu	28. října 1598	5. listopadu 1600	
Wolfgang II. z Hamenu	1600	3. září 1613	
Albert IV. von Thüring	el. 22. října 1613 el. 17. února 1634 c. 20. dubna 1614	12. dubna 1649	



jméno	úřad zastával		poznámka
	od:	do: (nezi-li uvedeno jinak, 1.)	
<b>Franz Wilhelm von Wartenberg</b>	cs. 8. prosince 1656 (Minden)	1. prosince 1661	biskup v Minden, kardinál 5. dubna 1660
<b>Johann Georg Herberstein</b>	cf. 9. dubna 1663 cs. 27. května 1663	12. června 1663	
<b>Adam Lovisa Toerring-Stein</b>	el. 2. srpna 1663 cf. 11. února 1664 cs. 14. dubna 1664	16. srpna 1666	
<b>Guidobald Thun</b>	8. října 1666 cs. 24. září 1654 (Salz- burg)	1. června 1668	1654–1668 arcibiskup v Salzburku; kardinál 7. března 1667
<b>Albert Sigismund Bevovský</b>	el. 30. července 1668 cf. 30. června 1669	5. listopadu 1685	
<b>Joseph Ottavio Bevovský</b>	1685 cs. 1. května 1707	11. prosince 1723	
<b>August Klancz Bevovský</b>	26. března 1716	2. července 1719	
<b>Jean Theodor Bevovský</b>	el. 29. července 1719 cf. 14. října 1721 cs. 1. října 1730	22. ledna 1763	
<b>Klement Wenzelský Sestý</b>	el. 27. dubna 1763 cf. 4. května 1763	než. 20. srpna 1768, 1. 27. července 1812	1768–1802 arcibiskup trévinský
<b>Anton Ignác Pogner-Glötzer</b>	el. 18. ledna 1769 cf. 12. června 1769 cs. 17. září 1769	15. února 1787	
<b>Max Prokop Töring-Jensen- bach</b>	el. 20. dubna 1787 cf. 28. září 1787 cs. 28. října 1787	30. prosince 1789	
<b>Josef Konrad Schrollenberg</b>	nom. 30. března 1790 cf. 21. června 1790 cs. 22. srpna 1790	24. dubna 1803	
<b>Karl Theodor Dalberg</b>	cs. 31. srpna 1788 administrátor 15. července 1803 arcibiskup cf. 1. února 1805	10. února 1817	arcibiskup
<b>Johann Nepomuk Wolf</b>	nom. 13. září 1821 cs. 15. ledna 1789 iner. 1. ledna 1822	23. srpna 1829	vysvěcen jako světský bis- kup ve Fressing; arcibiskup, následující opátí biskupové
<b>Johann Michael Sailer, knězeživot</b>	cs. 27. září 1822	20. května 1832	vysvěcen jako světský bis- kup v Řezně



jméno	úřad zastával		poznámka
	od:	do: (ne-li uvedeno jinak, 1.)	
Georg Michael Witzmann	nom. 25. července 1832 cs. 28. června 1829	8. března 1833	vysvěcen jako světitel biskup v Řezně, zemřel před pa- pežským povzrčením
Franz Xaver Schindl	nom. 17. března 1833 cf. 15. dubna 1833 cs. 26. května 1833 intr. 1. června 1833	12. července 1841	
Valentin Riedl	nom. 12. září 1841 cs. 13. března 1842 intr. 17. dubna 1842	6. listopadu 1857	
Ignaz Semetovský	nom. 27. ledna 1858 cf. 18. března 1858 cs. 2. května 1858	16. srpna 1906	
Franz Anton Henle	nom. 18. října 1906 cf. 4. února 1907 cs. 16. června 1901	11. října 1927	
Michael Buchberger	nom. 19. prosince 1927 cs. 20. ledna 1924 intr. 12. března 1928	10. června 1961	od 1950 arcibiskup
Rudolf Graber	nom. 28. března 1962 cs. 2. června 1962	1962	
Mandred Müller	tr. 16. června 1962 cs. 25. března 1972		

#### 10.2.2.2.4 Pasov (Passau)

biskupství číselno od 738

jméno	úřad zastával		poznámka
	od:	do: (ne-li uvedeno jinak, 1.)	
Vrtilo	cca 723	20. února 745	
Basso	745	748	
Silvanus	zmiěn 754	756	
Archiele	756	20. března 765	
Walarich		mezi 26. září 770 a 14. srpnem 774	
Waldrich	před srpnem 774	22. srpna 804/805	



794

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

jméno	úřed zasedání		poznámka
	od	do: (jestli-li uvedeno jinak, 1.)	
Ulřif		14 srpna 806	
Hazo	první zmíněn 15. prosince 806	pravděpodobně 8. prosince 817	
Reginar	první zmíněn 1. ledna 820	smad 837/838 (poslední zmínka 16. února 836)	
Hartarik	pravděpod. 837	864/865 (poslední zmínka 864)	
Ernoerich	cs. konec 865/zač. 866 (první zmíněn 867)	26. prosince 874	
Englmar	první zmíněn 7. ledna 887	899	
Wiching	894 <sup>3</sup>	sesazen 899	
Ričar	cs. 899	16. září 902	
Purhard	první zmíněn 12. srpna 903	10. října 915	
Gundrik	914	12. května, pravděpodobně 930	
Gerhard	první zmíněn 14. ledna 932	3. ledna, pravděpodobně 946	
Adalbert	pravděpodobně 946	15. června 971	první zmíněn 948
Přigrin	971	20. května 991	první zmíněn 972
Křtislán	pravděpodobně 991	20./21. září 1013	první zmíněn 27. ledna 993
Beringer	1013	14. července 1045	
Englibert	pravděpodobně 1045	17. května 1065	
Altmann	nom. pravděpodobně v létě 1065	8. srpna 1091	
Helfran, proboštop	1085	1087	
Thietso, proboštop	1987	1092	
Oldřich	cs. 16. května 1092	6. srpna 1121	
Reginmar	1121	30. září 1138	
Reginbert	1138	10. listopadu 1147 (ev. 1148)	
Kozděl	1147	tr. 1164 (arob. sáčekurský)	
Rupert	červenec 1164	5. listopadu 1165	
Alto	el. 11. listopadu 1165	sesazen 1169	



jméno	úřad zastíval		poznámka
	od:	do: (aeré-li uvedeno jinak, †)	
Jindřich I. z Bergu	eř. 4. srpna 1169	odmroupl 1173	
Dietbold (Theobald) z Bergu	eř. únor/března 1172	3. listopadu 1190	
Wolfiger z Erty	eř. 11. března 1191 cs. 9. června 1191	tr. 1204 (patriarcha aquilóský)	† 23. ledna 1216
Poppo	přel. 15. října 1204	pravděpodobně 17. února 1206	
Masegald	1206	9./10. června 1215	
Odtřich II.	1215	31. října 1221	cs. 1216
Gebhard z Fleins	1222	odmroupl nebo sesazen přel. 21. srpna 1232	
Rudiger z Radebna	noř. 27. června 1233	sesazen 1249	
Konrad Slezský	eř. podzim 1248		syn Andřicha Zbořského; 28. ledna 1249 a později užíval titul „rex rex. Pass.“; ale 20. března 1250 se ob- stal; v Pasově nikdy nebyl
Bernold z Pörlachu a Signo- ringen	noř. 1250	10. dubna 1254	od 15. února 1249 adre- nariátor u sporů; povržen 1. října 1250, úm. 1. června/července, cs. 1. dubna 1251 v Praze
Ota z Lokazovic	eř. po 10. dubna 1254	9. dubna 1265	cs. 26. července 1254
Vladislav (Ladislav) Dobro- slavský	eř. po 10. dubna 1265		zvočen z popudu Přemysla Otakara II.; papěžské listy sebyl povrzen
Petr	prov. 24. listopadu 1265	1. března 1280	„prodygogus“ Vladislava Dobroslavského; cs. přel. 11. červnem 1267
Wichard z Polbitau	eř. cca března 1280	18. prosince 1282	cs. 5. března 1280
Gottfried I. z Otzelsberka	eř. 10. února 1283	26. dubna 1285	cs. 7. března 1283
Beroldard (Wernhard) z Frensbacha	eř. květen 1285	28. července 1313	
Gebhard z Wulau	eř. po 28. července 1313	1315, snad 12. června	prokřesťanské Albrechta Ra- kouňského; úřad nenasoupl
Jindřich, drahobín vlašský	prov. 3. června 1317	tr. 5. května 1319 (do břez)	



796

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

jméno	úřad zastával		poznámka
	od	do (osetř li uvedeno jinak, †)	
Albrecht Saský	prov. 14. června 1320 cs. 14. června 1321	19. května 1342	
Gotfried II. z Weissenecku	prov. 3.–6. srpna 1342	16. září 1362	
Albrecht III. z Winkelsu (Winklers)	el. 1363, po 25. květnu	1380, po 31. březnu	prov. 29. ledna 1364
Jan I. z Scharffenbergu	prov. před 29. březnem 1381	3. února 1387	
Heinrich Digi	el. 1387, po 3. února	rez. po lednu 1388	protikandidát Rupprecha z Bergu
Rupprecht z Bergu	prov. 11. května 1387	st. 15. března 1389 (do Paderbornu)	
Jiří z Hohenlohe	prov. 1389, cca 18. června	8. srpna 1423	
Leonard z Leynhaaga	prov. 10. ledna 1424	24. června 1451	
Otměk Nandorfer	4. listopadu 1454	2. září 1479	
Jiří Hesler	28. ledna 1480	21. září 1482	
Friedrich Maunfurchauer	4. listopadu 1482	22. listopadu 1485	el. září 1479
Friedrich z Oettingen	15. února 1486	3. března 1490	el. 2. prosince 1485
Kryštof z Schwabmu	26. června 1490	3. ledna 1500	
Wigandus Protcheit z Martoll	29. dubna 1500	6. listopadu 1516	
Arnold Bavorický, koadjutor	28. ledna 1517	tr. 21. května 1540 (do Sale burku); † 7. prosince 1560	
Wolfgang ze Selze	18. února 1541	5. prosince 1555	
Wolfgang z Cinsenu	12. června 1556	7. srpna 1561	
Urban z Treuzbachu	19. listopadu 1561	9. srpna 1596	
Leopold arcibiskup rakouský, koadjutor	1595	rez. únor 1625, † 13. září 1632	
Leopold II. Vilem arcibí- skup rakouský, koadjutor	el. 1. února 1626	21. listopadu 1662	svěcen nebyl
Karel Josef arcibiskup Ra- kovský	koadjutor 13. dubna 1662 biskup 2. listopadu 1662	27. ledna 1664	
Václav z Trauzu	el. 27. března 1664 el. 12. ledna 1665 cs. 20. dubna 1664	8. ledna 1673	
Sebastian Pötting	cs. 24. dubna 1665 st. 25. září 1673	19. března 1689	vysvěcen jako biskup v La- varu





jméno	úřed. zastřhal		poznámka
	od:	do: (není-li uvedeno jinak, t.)	
<b>Johann Philip Lenzberg</b>	cs. 1690	20. října 1712	kardinal 21. června 1700, tr. u sv. Salvátora
<b>Kayser Ferdinand Rabem</b>	el. 18. ledna 1713 cf. 18. září 1713	25. října 1722	
<b>Josef Dominik Lenzberg</b>	el. 2. ledna 1723 tr. 15. března 1723 (ze Seckau)	30. srpna 1761	kardinal 20. prosince 1737, tr. San Pietro in Montorio
<b>Josef Maria Thun-Hohenstein</b>	cs. 18. února 1742 el. 19. listopadu 1761 cf. 29. března 1762	15. června 1763	vysvěcen jako biskup v Gurku
<b>Leopold Ernst Finsino</b>	cf. 29. září 1763	13. března 1783	kardinal 14. prosince 1772
<b>Josef Franz Anton Auzersperg</b>	el. 19. května 1783 cf. 25. června 1784	21. srpna 1795	kardinal 30. března 1789
<b>Thomas Johann Caspar Thun Hohenstein</b>	cs. 19. ledna 1777 el. 4. listopadu 1795 cf. 18. prosince 1795	6. října 1796	vysvěcen jako světský biskup
<b>Leopold Leonhard Thun Hohenstein</b>	el. 13. prosince 1796 cf. 24. července 1797 cs. 27. srpna 1797	22. října 1826	
<b>Karl Joseph Riccabona</b>	rom. 25. prosince 1826 cf. 9. dubna 1827 cs. 25. dubna 1827 lat. 17. května 1827	25. května 1839	
<b>Heinrich Hofbauer</b>	rom. 6. července 1839 cf. 23. prosince 1839 cs. 25. února 1840 ang. 17. března 1840	12. května 1875	
<b>Josef Franz Weitzer</b>	rom. 4. října 1875 cf. 28. ledna 1876 cs. 24. dubna 1876	13. března 1889	
<b>Anton Thoma</b>	rom. 27. května 1889 cs. 28. července 1889	tr. 23. října 1889 (arcib. Minikow-Freising), † 24. listopadu 1897	
<b>Michael Baumf</b>	rom. 8. prosince 1889 cf. 30. prosince 1889 cs. 11. května 1890	23. března 1901	
<b>Franz Anton Henle</b>	rom. 3. dubna 1901 cf. 18. dubna 1901 cs. 16. června 1901	tr. 18. října 1906 (do Řezna), † 11. října 1927	



jméno	úřad zastíval		poznámka
	od	do (neml-li uvedeno jinak, ?)	
Sigmund Feitz Ow-Feldorf- Wachendorf	cs. 24. února 1902 neml. 18. října 1906 zeml. 6. března 1907	11. května 1936	vystředeno jako zvláštní biskup v letech
Simon Konrad Landendorfer	neml. 11. září 1936 cs. 28. října 1936	rez. 27. října 1966, 1 21. července 1971	
Anton Hofmann	cs. 26. listopadu 1961 žijící/uzor 27. října 1968	1984	
Franc Xaver Eder	žijící/uzor 26. ledna 1984 nastoupil 15. října 1984		

### 10.2.2.2.5 Vídeň (Wien)

biskupství stálo 18. ledna 1469; od 14. února 1723 arcibiskupství

jméno	úřad zastíval		poznámka
	od	do (neml-li uvedeno jinak, ?)	
Lev Spauer	el. 16. prosince 1471	1479	nebyl nasazen (kvůli pro- středím pesorského biskupa Ottolicha III. mohlo být bi- skupství obsazeno až po je- ho smrti roku 1479)
Jan Bedenkauer (Pock- schlagler, administrátor)	1480-1482	11. 14. listopadu 1482 (Salzburg)	
Bernard Rohr, administrátor	20. prosince 1484	21. března 1487	
Urban Dörzy, administrátor	1488	1490	
Maryál Sebek, administrátor	1490	1493	
Jan Vitek, administrátor	1492	1499	
Bernhard Polleisin, administrátor	18. března 1500	13. ledna 1504	
Provdělk Balaen, administrátor	1504	1509	
Jiří ze Slatinice	12. srpna 1513	26. dubna 1522	neml. květen 1513; první biskup
Petr Rosocco	7. února 1523	1523	
Jan Rovelli	el. 29. listopadu 1523 6. dubna 1524	1530	
Jan Fabri	5. prosince 1530	rez. 1539; 1 21. května 1541	



jméno	vřad zastával		poznámka
	od	do (země-ú uvedeno jinak. †)	
<b>Fridrich Nissen z Weissenfeldu</b>	19. března 1539	6. února 1552	
<b>Kryštof Wertwein, administrátor</b>	13. února 1552	20. března 1553	
<b>Petr Caninius, administrátor</b>	3. listopadu 1554	ret. 1555	
<b>Antonín Brnr z Molekátu</b>	1558	tr. 5. září 1561 (Praha)	1. 28. srpna 1580
<b>Urban Ražnoský, administrátor</b>	1563	ret. 1568	
<b>Kalper Neubock z Preiburgu</b>	el. 27. září 1574 4. února 1575	28. srpna 1594	
1594–1602 stolec neobsazen			
<b>Melchior Kibel</b>	19. ledna 1602	18. září 1630	el. 1598; cs. 1614
<b>Antonín II. Waldtrub</b>	26. března 1631	1. dubna 1639	
<b>Pilp Fridrich Breuser</b>	cs. 5. září 1635 nom. 3. června 1639 el. 5. září 1639 int. 26. prosince 1639	25. února 1669	vystředěn jako světící biskup olomoucký
<b>Wilhelm Waldendorf</b>	nom. 28. června 1669 el. 19. srpna 1669 cs. 29. září 1669	4. září 1680	
<b>Emerich Johann Anton Sionil OFM Cap.</b>	nom. 1. října 1680 el. 3. března 1681 cs. 4. března 1681	25. února 1685	
<b>Ernst Travenca</b>	nom. 23. března 1685 el. 10. září 1685 cs. 28. října 1685 int. 11. listopadu 1685	7. ledna 1702	
<b>Prusa Anton Harlach</b>	koadjutor 2. července 1791 arcibiskup 7. ledna 1702	tr. 1705 (Salzberk), † 18. července 1727	koadjutor m. v. Salsburku 19. října 1705
<b>Prusa Ferdinand Rammel</b>	cs. 29. července 1696 nom. 11. dubna 1706 el. 4. října 1706 int. 12. prosince 1706	15. března 1716	
<b>Slávkonrad Kolowatsch</b>	nom. 16. dubna 1716 el. 1. července 1716	arcibiskup 1. června 1722	hurdinál 26. listopadu 1727, tit. u sv. Petra a Markéšana Pasovský ordinarius Lambert propustil duchovní a věřící formálně ze staré diecéze až 12. března 1729; 15. března 1729 se vídeňský arcibiskup oficiálně ujal držby nového území arcidiecéze



jméno	úřad zastával		poznámka
	od	do (sem-li uvedeno jinak, 1.)	
<b>Arcibiskupství</b>			
<b>Sigmund Kolomož</b>	1. června 1722	12. dubna 1751	
<b>Johann Josef Trautson</b>	hozdýnár 8. září 1750 cs. 25. prosince 1750 arcibiskup 12. dubna 1751	10. března 1757	kardinál 1756
<b>Christoph Bartholomäus Anton Migazzi</b>	cs. 10. srpna 1751 nom. 15. března 1757 cf. 23. května 1757	14. dubna 1803	vysvěcen jako hozdýnár arcibiskupa v Michels
<b>Sigmund Anton Habermant</b>	cs. 23. srpna 1791 nom. 29. dubna 1803 cf. 20. června 1803	30. června 1820	vysvěcen jako biskup v Ternu
<b>Leopold Maximilian Firmian</b>	cs. 24. července 1797 nom. 25. ledna 1822 cf. 19. dubna 1822	29. listopadu 1831	vysvěcen jako světící biskup v Passově
<b>Vincenz Eduard Mühl</b>	cs. 13. července 1823 nom. 31. prosince 1831 cf. 24. února 1832 intr. 31. března 1832	14. března 1853	vysvěcen jako světící biskup v Lutrechích
<b>Josef Othmar Rauscher</b>	cs. 15. dubna 1849 nom. 20. března 1853 cf. 27. června 1853 intr. 15. srpna 1853	24. listopadu 1875	vysvěcen jako biskup v Se- las; kardinál 1855, titul u S. Maria della Vittoria
<b>Johann Rudolf Kutschker</b>	cs. 7. dubna 1862 nom. 12. srpna 1876 cf. 3. dubna 1876 intr. 30. dubna 1876	27. ledna 1881	vysvěcen jako světící biskup všecký; kardinál 1877, tit. u sv. Eusebia
<b>Celestin Josef Ganglbauer</b>	nom. 23. března 1881 cf. 4. srpna 1881 cs. 28. srpna 1881 intr. 11. září 1881	14. prosince 1889	kardinál 1884, tit. u sv. Eusebia
<b>Anton Josef Grusch</b>	cs. 28. dubna 1878 nom. 24. ledna 1890 cf. 23. června 1890 intr. 6. července 1890	5. srpna 1911	vysvěcen jako vojenský biskup; kardinál 1891, tit. S. Maria degli Angeli
<b>Peter Karer Nagl</b>	cs. 15. června 1902 arcibiskup 5. srpna 1911 intr. 24. září 1911	4. února 1913	vysvěcen jako biskup v Ternu-Capodunurc; kardinál 27. listopadu 1911
<b>Friedrich Gustav Pelzl</b>	nom. 1. dubna 1913 cf. 2. května 1913 cs. 1. června 1913 intr. 8. června 1913	21. dubna 1932	kardinál 13. března 1933; tit. u sv. Marka



jméno	úřad zastával		poznámka
	od:	do: (až-li uvedeno jinak, †)	
<b>Theodor Isidor</b>	nom. 19. září 1932 cs. 16. října 1932 intr. 30. října 1932	9. října 1952	kardinal 13. března 1933, tit. u sv. Chrysostosa
<b>Prinz König</b>	nom. 10. ledna 1956 cs. 31. srpna 1952 intr. 17. června 1956	ret. 16. září 1985, † 1986	kardinal 15. prosince 1958, tit. u sv. Eusebia
<b>Klaus Hermann Greer OSB</b>	nom. 15. července 1986 cs. 14. září 1986	ret. 14. září 1995	kardinal 28. června 1988, tit. u sv. Jilkytina a Anny
<b>Christoph Schönbora</b>	cs. 29. září 1991 koadjutor 13. dubna 1995 arcibiskup 14. září 1995		kardinal 21. února 1998

### 10.2.2.2.6 Linz (Linz)

biskupství zřízeno 21. ledna 1784

jméno	úřad zastával		poznámka
	od:	do: (až-li uvedeno jinak, †)	
<b>Ernst Johann Nepomuk Herberichs</b>	nom. 15. března 1783 cf. 14. února 1785 cs. 16. února 1787 intr. 1. května 1785	17. března 1788	rynský jako světský biskup ve Fritzing
<b>Josef Anton Gall</b>	nom. 12. května 1788 cf. 15. prosince 1788 cs. 8. února 1789 intr. 1. března 1789	18. června 1807	
<b>Sigismund Ernst Hohenwart</b>	nom. 13. ledna 1809 cf. 17. prosince 1814 cs. 7. května 1815 intr. 15. května 1815	22. dubna 1825	
<b>Gregor Thomas Ziegler</b>	nom. 16. dubna 1827 (tr. z Tarnova) cf. 25. června 1827 cs. 19. dubna 1822 (Tyniec/Tarnów) intr. 9. září 1827	15. dubna 1852	1822–1827 biskupem v diecézi Tyniec/Tarnów
<b>Prinz Josef Stadlger</b>	nom. 19. prosince 1852 cf. 10. března 1853 cs. 5. června 1853 intr. 12. června 1853	20. listopadu 1884	



802

jméno	úřad zastával		poznámka
	od	do: (ne-li uvedeno jinak, 1.)	
<b>Bras Maria Müller</b>	nom. 17. února 1885 cf. 27. března 1885 cs. 26. dubna 1885 amer. 3. května 1885	28. září 1888	
<b>Prasz Doppelbauer</b>	nom. 17. prosince 1868 cf. 11. února 1889 cs. 10. března 1889 kost. 5. května 1889	12. února 1908	
<b>Rudolf Hitznair</b>	nom. 17. března 1909 cf. 14. dubna 1909 cs. 1. května 1909	5. března 1915	
<b>Johann Maria Giffert</b>	nom. 16. července 1915 cf. 19. srpna 1915 cs. 18. října 1915	3. června 1941	
<b>Josef Flesser</b>	nom. 11. května 1946 cf. 22. srpna 1946 cs. 11. května 1941 amer. 6. října 1946	rez. 1. ledna 1956, 1. 12. června 1960	vysvěcen jako svatící biskup v Linzu
<b>Prasz Zauner</b>	cs. 15. srpna 1949 koadjutor 1. ledna 1956	1980	
<b>Martinilino Aichern OSB</b>	nom. 15. prosince 1981 cs. 17. ledna 1982		

**10.2.2.2.7 Svätý Hippolyt (Sankt Pölten)**

biskupství od roku 21. ledna 1785

jméno	úřad zastával		poznámka
	od	do: (ne-li uvedeno jinak, 1.)	
<b>Heinrich Johann Kerres</b>	cs. 21. ledna 1770 amer. 8. května 1785	26. listopadu 1792	vysvěcen jako biskup v Roumouřích
<b>Sigismund Anton Holzner</b>	cs. 23. října 1791 amer. 10. ledna 1794 cf. 12. září 1794 amer. 16. listopadu 1794	29. dubna 1803 promován arcibiskupem ve Vídni	vysvěcen jako biskup v Ternu
<b>Gottfried Josef Cretz von Cretz</b>	nom. 14. března 1806 cf. 26. července 1806 cs. 5. října 1806 amer. 19. října 1806	5. dubna 1815	
<b>Johann Nepomuk Dankner</b>	cs. 8. listopadu 1807 nom. 30. června 1816 cf. 23. září 1816 amer. 24. listopadu 1816	20. června 1823	vysvěcen jako svatící biskup vídelský



jméno	úřad zastávil		poznámka
	od:	do (nezí-li uvedeno jinak, 1)	
Joseph Christmann Pezlar	cs. 2. srpna 1919 rom. 10. listopadu 1823 cf. 3. května 1824 intr. 13. června 1824	19. prosince 1826	vysvěcen jako vojenský biskup
Jakob Petz	rom. 2. ledna 1827 cf. 9. dubna 1827 cs. 4. června 1827 intr. 15. července 1827	11. října 1834	
Johann Michael Lanzbard	cs. 11. ledna 1829 rom. 20. února 1835 cf. 6. dubna 1835	roz. 19. listopadu 1835; † 19. ledna 1863	vysvěcen jako světský biskup viděti dle
Michael Joachim Wagner	cs. 8. září 1833 rom. 16. listopadu 1835 cf. 1. února 1836 intr. 24. dubna 1836	23. října 1842	vysvěcen jako vojenský biskup
Anton Alois Beckenmayer	cs. 24. května 1835 rom. 28. prosince 1842 cf. 30. ledna 1843 intr. 30. dubna 1843	2. září 1851	vysvěcen jako světský biskup viděti dle
Gustav Peterle	rom. 2. prosince 1851 cf. 15. března 1852 cs. 25. dubna 1852	27. září 1863	
Josef Pezlar	cs. 18. května 1862 rom. 23. září 1864 cf. 27. března 1865 intr. 30. dubna 1865	25. dubna 1872	vysvěcen jako světský biskup ve Feldkirchu
Mathias Josef Blaser	rom. 7. října 1872 cf. 23. prosince 1872 cs. 9. února 1873	14. srpna 1893	
Johann Bapt. Böhm	rom. 5. ledna 1894 cf. 30. dubna 1894 cs. 10. června 1894 intr. 13. června 1894	4. ledna 1927	
Michael Mennelauer	rom. 18. dubna 1927 cs. 26. května 1927 intr. 31. května 1927	30. září 1961	
Franz Žak	cs. 30. prosince 1956 konduktor 30. září 1961	roz. 11. července 1991	
Karel Krasa	cs. 26. dubna 1987 iz. 11. července 1991		



804

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

## 10.2.2.2.8 Míšeň (Meißen)

biskupství dříve 968; zrušeno 1581

jméno	úřad zastával		poznámka
	od	do (není-li uvedeno jinak, 1.)	
Burchard	cs. Vánoce 968	969	
Wolbold		23. srpna 992	
Eil	992	20. prosince 1015	
Agilnoth	cs. 18. března 1016	23. dubna 1022	
Hugrecht	Vánoce 1023	27. března 1024	
Thiaderich	zrušeno 1027 a 1029		
Aizo	zrušeno 1040		
Bruno	zamíněn 1058	před 30. srpnem 1063	
Reginbert	cs. před 30. srpnem 1063	1066	
Knut	1066	1066	zemřel kráze po uvedení
Bazon	1066	1106, údajně 16. června	
Felix, proboštup	1085		
Herwig	cs. mezi 28. květnem a 24. únorem 1107	údajně 27. června 1119	
Godebold	první zmíněn v listopadu 1122	31. srpna 1140	
Meinward (Reinward)	1140	1. července neznámého roku	
Albert	mezi 3. květnem a 30. červencem 1150	3. srpna 1152	
Geroing	1152	20. listopadu 1170	
Martin	1170	1190	
Dětřich (Theodericus)	mezi 29. dubnem a 21. červencem 1191	29. srpna 1208	
Bruno II.	1209	31. října 1228	
Jedřich	pravděpodobně 1230	24. června 1240	
Konrad I.	1240	6. ledna 1258	
Albert II. z Meisibona (Alotzova)	první zmíněn 27. července 1259	2. srpna 1266	
Vlček (Wingo) z Wuar	el., cs. před 12. prosincem 1266		





jméno	období zastíval		poznámka
	od	do (nemí-li uvedeno jinak, 1.)	
Bernard Vosta z Kapfenberku	el. po 6. březnu 1293	12. října 1296	první zmíněn 12. listopadu 1293
Albert III. z Leinspitzu	el. pravděpodobně 1296, cca 26. října	2. března 1312	cs. před 10. březnem 1297
Václav (Wibego) II. z Koldic	el. 1312, před 5. dubnem	26. července 1342	
Jan I. z Elmsbergu	el. 1342, před 23. říjnem	4. ledna 1370	
Dědřich z Schönbürgu	el. 1370, po 4. ledna	11. června / 31. října 1370	prov. 20. května 1370
Konrad II. z Wulzhausen (z Kirchbergu)	el. 1370	25. května 1375	prov. 13. listopadu 1371
Jan II. z Ansbachu	prov. 4. července 1375	tr. 19. března 1379 (arcibiskup pražský)	
Miloslav	tr. před 19. březnem 1379 (z Lubetku)	11. února 1392	
Jan III. z Koldic	tr., prov. 1392, cca 2. září (z Lubetky)	ret. ve prospěch synovce Tibury z Koldic mezi 11. květnem a 1. prosincem 1398	do Milosla uvedení mezi 2. únorem a 4. březnem 1392, regalie obdržel 4. července 1393
Tibur z Koldic	prov. 1398, před 1. prosincem	26. prosince 1410	
Rudolf z Plánky	el. 9. ledna 1411	23. května 1427	prov. 11. března, cs. 31. května, intr. 8. června 1411
Jan IV. Hoffmann ze Světláka	el. 6. června 1427	12. dubna 1451	prov. 10. září 1427
Kalpar ze Schönbürgu	el. 30. dubna 1451	31. května 1463	prov. 9. června 1451
Dědřich (Theodericus) ze Schönbürgu	el., prov. 18. srpna 1463	12. dubna 1476	
Jan z Wunschbecku	el. 26. dubna 1476	1. listopadu 1487	prov. 19. června 1476
Jan ze Salhausen	el. před 12. listopadem 1487	10. dubna 1518	prov. 8. února 1488
Jan ze Schleichitzu	5. července 1518	ret. 1524, 1 13. října 1537	žádost o potvrzení volby 30. dubna 1518
Jan z Mělník, Jurdývor	16. prosince 1534	30. listopadu 1549	
Milaněk z Karlovic	14. července 1550	1555	
Jan z Hanzowitzu	25. října 1555	ret. v říjnu 1581 (1 26. května 1595)	



## 10.2.2.2.9 Naumburg (původně Žižč)

beisepvní střízno 2. ledna 968; zuzklo 1564

806

HISTORICKÁ  
CHRONOLOGIE

jméno	úřad zastával		poznámka
	od	do (nem: li uvedeno jinak, ?)	
Hug I.	cs. Vánoce 968	979	
Prátrich I.	zmíněn 981		
Hug II.	? (po 981)	naposledy zmíněn 1002	
Hilthward	první zmíněn 1004	3. srpna 1030	
Colatus	před 16. listopadem 1030	1045	
Eppo	nom. 1045	1079	
Guzber	el. 1079, po 8. srpna	1. dubna 1090	
Prátrich II.	el. 1090		v prosinci 1090 ho hadilch IV odmítl povrdit
Walram	nom. konec : 1090/zal : 1091	12. dubna 1111	
Dietrich	první zmíněn 16. června 1112	27. září 1123	zavražděn
Richvio	1123	11. dubna 1125	
Udo	1125	září 1148	utročil
Widmann	před 1. dubnem 1149	tr. 1152 (arcibiskup magdeb.)	úřadoval do zal. r. 1154
Bernold I.	1154	zal. r. 1161	
Uto II.	1161	2. dubna 1186	
Bernold II.	před koncem srpna 1186; cs. neta koncem srpna a 28. listopadem 1186	ret. 19. dubna 1206	
Egghard	konec r. 1206	4. dubna 1242	
Theodorich II.	pos. 1242	22. září 1272	
Melcher z Neuenburgu	el. 1272, po 22. září	1280	první zmíněn jako biskup 9. května 1273, naposledy 22. března 1278
Ludolf (ze Schwabens?)	první zmíněn 4. ledna 1281 („electus“), biskup 4. dubna 1281	pokřtěn 8. srpna 1285	
Bruno z Langensalzeno	el. 18. srpna 1285	1. února 1304	první jako biskup zmíněn 25. prosince 1285



jméno	cítid zastával		poznámka
	od:	do (zastitil uvedeno jinak, 1)	
Oldřich I. z Kaldic	el. po 1. únaru 1304	7. září/26. listopadu 1316	první zmíněn 7. března 1304
Jindřich I. z Gräfenberga	el., ca. před 4. červencem 1317	naposledy zmíněn 11. října 1335	
Vítok I. z Otzova (Otzowice)	první zmíněn 6. ledna 1336	17./24. října 1348	
Jan z Mělník	první zmíněn 1. ledna 1349 el., prov. 4. července 1351	23. prosince, asi 1351	
Milčovník z Lucemburka	prov. 7. ledna 1349	ur. 22. října 1350 (Aquisgr.), † 29. července 1358	levoboček Jana Lucemburského
Rudolf Schenk ze Saxecku (z Nelby)	první zmíněn 22. srpna 1352	pravděpodobně 12. ledna 1359	zvořel kapucína povzrzen a vysvěcen magdeburským arcibiskupem
Jan ze Svitavy	prov. 36. února 1352	ur. 7. října 1353 (Luomyki)	
Gerhard ze Schwartzenburka	el. po 12. ledna 1359	ur. 6. října 1372 (Wurzburg)	prov. 13. května 1359, ca. mezi 9. červnem 1365 a 30. květnem 1366
Vítok (Wodego, Wittich) II. z Wollrasendorfu	prov. 6. října 1372	snad 17./24. října 1381	naposledy zmíněn 28. srpna 1381, pohřben 1381
Karva (Christen) z Witzlebena	první zmíněn 11. září 1383	1394	
Oldřich II. z Rosenfeldu	prov. před 27. lednem 1395	16. března 1409	
Gerhard II. z Gochu	el. po 16. března 1409	15. května 1422	
Jan ze Schletaua	el. po 15. květnu 1422 prov. 17. července 1422	30. listopadu 1434	
Petr z Hainzwicku	prov. 6. září 1434	1. října 1463	
Jiří z Hainzwicku	1463 (19. září?)		
Dědřich z Burgdorfu	el., prov. 25. května 1464	9. března 1466	
Jindřich II. ze Saxecku	el., prov. 2. června 1466	24. března 1480	
Dědřich (Theodoricus) IV. ze Schaumburga (Schönberga)	el., prov. 27. června 1481	rez. 1483; † 15. března 1492	
Jan ze Schaumburga (Schönberga)	koadjutor 2. června 1483 biskup 1492	26. září 1517	
Pilp Plynč	koadjutor 17. září 1512 biskup 1517	5. ledna 1541	
Julius Pflig	6. listopadu 1542	3. listopadu 1564	1546–1547 vypraven



## 10.2.2.2.10 Hnězdno (Gniezno)

archiepisupeví zřizeno roku 1000

jméno	bukupem			poznámka
	od:	do:		
	1/ jmenován 2/ zvolen 3/ postulován 4/ povržen, vyhlášen v konsistoh; ev. papežský souhlas s kumulací hodnosti	1/ vypřecen 2/ přeložen 3/ ujal se úřadu 4/ nastolen	1/ rezignoval 2/ povýšen, přeložen 3/ zemřel	
Radim-Gundezius	4/ 999	3/ 1000	3/ 1011	
Hipolit		3/ okolo 1011	3/ 1027	
Štěpán-Bořeta		3/ 1027	3/ 1028	
Bohumil (?)		3/ 1076	1/ 1080 3/ 1092	
Jindřich (z Weisen- burgy?)		3/ krátce po 1080	3/ okolo 1092	
Martin		3/ okolo 1092	3/ 1124–1127	
Jelmb ze Žřina		3/ 1124	3/ 1148	
Jan („Janík“)		2/ 1149 (z Vranislavi	3/ 11./12. března 1167	
Zdislav		3/ okolo 1170	3/ 1180	
Petr		3/ okolo 1180	3/ 20 srpna 1198	
Jedřich Kienticz	4/ 1199	3/ mezi 23. březnem a 25. prosincem 1199	3/ 22. března 1219	
Vincencius s Nialka	2/ po 13. květnu 1220 4/ 5. října 1220		3/ začátkem r. 1232	
Peřka	2/ začátkem r. 1232 4/ před 18. květnem 1232		3/ 5. dubna 1258	
Jezub	2/ 20. května 1258 4/ 1. března 1259		3/ mezi 26. srpcem a 20. září 1271	
Martin Polák z Opavy		1/ 22. června 1278	3/ 1279	úřad nena- stoupil



jméno	biskupem		poznámka
	od:	do:	
	1/ jmenován 2/ zvolen 3/ postulkován 4/ potvrzen, vyhlášen v konsistoři; ev. paprský souhlas s kumulací hodností	1/ vysvěcen 2/ přeložen 3/ ujal se úřadu 4/ nastolen	1/ rezignoval 2/ povýšen, přeložen 3/ zemřel
Jakub Svídka	2/ pravděpodobně 23. dubna 1283 4/ 30. července 1283	3/ před 18. prosincem 1283	3/ 4. března 1314
Bořislav	2/ 1. května 1314 4/ 15. ledna 1317		3/ 1317 úřad nena- soudil
Juzialav	4/ 7. listopadu 1317	3/ 1318	3/ 4. prosince 1341
Jeroslav Bogoria Skotnicki	4/ 8. července 1342	3/ srpen 1342	1/ 1371 3/ 17. září 1376
Jemul Sachwilk	4/ 28. dubna 1374	3/ 3. července 1374	3/ 5. dubna 1382
Bodzanna	4/ 9. května 1382	3/ 22. září 1382	3/ 26. prosince 1388
Jen „Kropidlo“, kníže opolický		2/ 19. března 1389 (z Włocławku)	2/ 27. března 1394 (Kamień)
Dobrogost Nowo- dworski		2/ 26. ledna 1494 (z Poznaň)	3/ 14. září 1402(?)
Mikimil Krowicki		2/ 23. ledna 1402 (z Włocławku)	3/ 7. září 1411
Mikimil Traba	3/ 28. prosince 1411	2/ 30. dubna 1412 (z Halle) 4/ 7. září 1412	3/ 4. prosince 1422
Vojtěch Jastrzebiec	3/ na jaře 1423	2/ 9. července 1423 (z Krakova) 3/ koncem r. 1423	3/ 2. září 1436
Vincencius Kot	2/ 29. října 1436 4/ 15. března 1437	4/ 4. srpna 1437	3/ 14. srpna 1448
Vladislav Oporowski	3/ 27. října 1448	2/ 15. června 1449 (z Włocławku) 3/ 8. září 1449	3/ 11. března 1453
Jen Sprowicki	2/ 27. května 1453 4/ 15. října 1453	3/ 15. listopadu 1453	3/ 14. dubna 1464

jméno	biskupem		poznámka	
	od:	do:		
	1/ jmenován 2/ zvolen 3/ posuzován 4/ povzrzen, vyhlášen v konsistoř: ev. papežský souhlas s kumulací hodnosti	1/ vysvěcen 2/ přeložen 3/ ujal se úřadu 4/ nastolen	1/ rezignoval 2/ povýšen, přeložen 3/ zemřel	
Jan Gruszczyński	3/ 3. července 1464	2/ 19. října 1464 (z Krakova) 3/ 2. prosince 1464	3/ 8. října 1473	
Jakub Sierotki	3/ 27. prosince 1473	2/ 17. prosince 1473 (z Włocławku) 3/ 8. června 1473	3/ 4. října 1480	
Zygmunt Oleśnicki	3/ 28. prosince 1480	2/ 12. října 1481 (z Włocławku) 3/ 21. prosince 1481	3/ 4. února 1493	
Průdřich Jagellovský, biskup krakovský	3/ 24. dubna 1493 4/ 2. října 1493	3/ 21. listopadu 1493	3/ 14. března 1503	ponechal si oba úřady
Ondřej Boryszewski	3/ 14. června 1503	2/ 18. prosince 1503 (ze Lvova) 3/ 28. února 1504	3/ 20. dubna 1510	
Jan Laski, koadjutor	4/ 17. září 1508	3/ 8. května 1510	3/ 19. května 1531	
Maryša Drzewicki	1/ 12. června 1531 3/ 7. července 1531	2/ 4. srpna 1531 (z Włocławku) 3/ 11.–17. září 1531	3/ 22. srpna 1535	
Ondřej Krzycki	1/ 3. října 1535 3/ 29. října 1535	2/ 27. října 1535 (z Plocku) 3/ 3. prosince 1535	3/ 10. května 1537	
Jan Łaski	1/ červen/červenec 1537 3/ 12. července 1537	2/ 17. srpna 1537 (z Krakova) 3/ okolo 15. září 1537	3/ 29. srpna 1540	
Petr Gamrat, biskup krakovský	1/ listopad/prosinec 1540 3/ 17. prosince 1540 4/ 28. ledna 1541	3/ 23. května 1541	3/ 27. srpna 1545	ponechal si oba úřady
Mikolaj Dzierzgow- ski	1/ okolo 10. října 1545 3/ 20. října 1545	2/ 19. února 1546 (z Włocławku) 3/ 1. května 1546	3/ 18. ledna 1559	



jméno	běžupem			poznámka
	od:	do:		
	1/ jmenován 2/ zvolen 3/ posulován 4/ povzřen, vyhlášen v konsistoři, ev. papežský souhlas s kumulací hodností	1/ vysvěcen 2/ přeložen 3/ ujal se úřadu 4/ narolen	1/ rezignoval 2/ povýšen, přeložen 3/ zemiel	
<b>Jan Przerabki, koadjutor</b>	1/ květen 1556 4/ 4. listopadu 1558	3/ 20. února 1559	3/ 12. ledna 1562	
<b>Jakub Uchański</b>	1/ leden 1562 3/ 9. května 1562	2/ 31. srpna 1562 (z Włocławku) 3/ 7. října 1562	3/ 5. dubna 1581	
<b>Stanisław Karnkowi- ski</b>	1/ 15. března 1581 (koadjutor) 2/ 17. dubna 1581	2/ 7. srpna 1581 (z Włocławku) 3/ 29. ledna 1582	3/ 8. června 1603	
<b>Jan Tietzowski</b>	1/ 18. října 1603 3/ 30. října 1603	2/ 29. března 1604 (z Włocławku) 3/ 3. května 1604	3/ 14. září 1604	
<b>Bernard Maciejowski</b>	1/ 16. dubna 1605 3/ 24. dubna 1605	2/ 4. srpna 1606 (z Krakova) 3/ 15. září 1606	3/ 19. ledna 1608	
<b>Vojtěch Baranowski</b>	1/ 18. května 1608 3/ 9. června 1608	2/ 28. července 1608 (z Włocławku) 3/ 20. října 1608	3/ 23. září 1615	
<b>Vavřinec Gembicki</b>	1/ 12. října 1615 3/ 21. října 1615	2/ 14. března 1616 (z Włocławku) 3/ 16. května 1616	3/ 10. února 1624	
<b>Jindřich Pirlej</b>	1/ 6. března 1624 3/ 25. dubna 1624	2/ 1. září 1624 (z Plocku) 3/ 12. prosince 1624	3/ 25. února 1626	
<b>Jan Weżyk</b>	1/ 23. září 1626 3/ 21. října 1626	2/ 26. března 1627 (z Poznaň) 3/ 12. května 1627	3/ 27. května 1638	
<b>Jan Lipki</b>	1/ 26. června 1638 3/ 27. července 1638	2/ 20. prosince 1638 (z Chelmna) 3/ 26. března 1639	3/ 13. května 1641	
<b>Marytál Lubieński</b>	1/ 18. června 1641 3/ 11. července 1641	2/ 27. listopadu 1641 (z Włocławku) 3/ 16. ledna 1642	3/ 28. srpna 1652	



jméno	biskupem			poznámka
	od:	do:		
	1/ jmenován 2/ zvolen 3/ postulován 4/ povzrzen, vyhlášen v konsistoř; ev. papežský souhlas s kumulací hodnosti	1/ vysvěcen 2/ přeložen 3/ ujal se úřadu 4/ nastolen	1/ rezignoval 2/ povýšen, přeložen 3/ zemřel	
<b>Ondřej Leszczyński</b>	1/ 11. září 1652 3/ 1. října 1652	2/ 8. ledna 1653 (z Chełma) 3/ 20. února 1653	3/ 16. dubna 1658	
<b>Václav Leszczyński</b>	3/ 5. května 1658	2/ 27. ledna 1659 (z Warmie) 3/ 8. dubna 1659	3/ 1. dubna 1666	
<b>Mikuláš Pražmowski</b>	1/ 30. dubna 1666 3/ 6. května 1666	2/ 11. října 1666 (z Lučku) 3/ 22. listopadu 1666	3/ 15. dubna 1673	
<b>Kazimír Florian Czaroryski</b>	1/ 16. dubna 1673 3/ 26. dubna 1673	2/ 27. listopadu 1673 (v Włocławku) 3/ 2. ledna 1674	3/ 15. května 1674	
<b>Ondřej Obzowski</b>	1/ 20. června 1674 3/ 25. června 1674	2/ 26. listopadu 1674 (z Chełma) 3/ 8. ledna 1675	3/ 29. srpna 1677	
<b>Jen Sędzian Wydęga</b>	1/ zač. října 1677 3/ 22. října 1677	2/ 17. července 1679 (z Warmie) 3/ 16. října 1679	3/ 6. září 1685	
<b>Michal Radziejowski</b>	1/ 21. května 1687 3/ 26. června 1687	2/ 17. května 1688 (z Warmie) 3/ 23. července 1688	3/ 13. října 1705	
<b>Stanisław Szembek</b>		2/ 7. června 1706 (z Włocławku) 3/ 29. července 1706	3/ 3. srpna 1721	
<b>Theodor Ondřej Potocki</b>	1/ 6. prosince 1722 3/ 8. ledna 1723	2/ 22. listopadu 1723 (z Warmie) 3/ 30. prosince 1723	3/ 13. listopadu 1738	
<b>Kryštof Antonin Szembek</b>	1/ 12. ledna 1739 3/ 5. února 1739	2/ 22. června 1739 (z Włocławku) 3/ 1. srpna 1739	3/ 6. července 1748	
<b>Adam Ignác Komo- rowski</b>	1/ 8. července 1748 2/ 8. srpna 1748 4/ 22. září 1749	3/ 6. listopadu 1749	3/ 2. března 1759	





jméno	biskupem			poznámka
	od:		do:	
	1/ jmenován 2/ zvolen 3/ postulován 4/ potvrzen, vyhlášen v konsistoři; ev. papežský souhlas s kumulací hodností	1/ vysvěcen 2/ přeložen 3/ ujal se úřadu 4/ nastolen	1/ rezignoval 2/ povýšen, přeložen 3/ zemřel	
Vladislav Lubiecki	1/ 11. března 1759 3/ 29. března 1759	2/ 9. dubna 1759 (ze Lvova) 3/ 2. května 1759	3/ 21. června 1767	
Gabriel Podolski	1/ 24. června 1767 2/ 11. července 1767 4/ 31. srpna 1767	3/ 23. září 1767	3/ 3. dubna 1777	
Antonín Kazimír Ostrowski	1/ 19. dubna 1777 3/ květen 1777	2/ 23. června 1777 (z Włocławku) 3/ 1. září 1777	3/ 26. srpna 1784	
Michal JH Pozi- rowski	1/ 9. října 1784 3/ 15. října 1784	2/ 14. února 1785 (z Płocku) 3/ 31. března 1785	3/ 12. srpna 1794	
Ignác Krasicki	1/ 26. února 1795 3/ 13. dubna 1795	2/ 18. prosince 1795 (z Warme) 3/ 17. března 1796	3/ 14. března 1801	
Ignác Raczyński	1/ 29. ledna 1805 3/ 19. března 1805	2/ 26. srpna 1806 (z Poznaň) 3/ 10. prosince 1807	1/ 9. července 1818 3/ 19. února 1823	

### 10.2.2.2.11 Vratislav (Wrocław)

biskupství zřízeno roku 1000; 13. srpna 1930 povýšeno na arcibiskupství

jméno	biskupem			poznámka
	od:		do:	
	1/ jmenován 2/ zvolen 3/ postulován 4/ potvrzen, vyhlášen v konsistoři; ev. papežský souhlas s kumulací hodností	1/ vysvěcen 2/ přeložen 3/ ujal se úřadu 4/ nastolen	1/ rezignoval 2/ povýšen, přeložen 3/ zemřel	
Jan		1/ 1000		
Jerzyjm		3/ 1046	3/ 1062	

jméno	běžupem		poznámka
	od:	do:	
	1/ jmenován 2/ zvolen 3/ postulován 4/ potvrzen, vyhlášen v komisiích; ev. papěský souhlas s kumulací hodností	1/ vysvěcen 2/ přeložen 3/ ujal se úřadu 4/ nastolen	1/ rezignoval 2/ povýšen, přeložen 3/ zemřel
Jan		3/ 1063	3/ 1072
Petr		3/ 1073	3/ 1111
Žiroslav	1/ 1112		3/ 1120
Heimo (Imislav)		3/ 1120	3/ 1126 (31. března?)
Robert		3/ 1127	2/ 1142 (Krákov)
Robert		3/ 1142	3/ 1146 (12. dubna?)
Jan („Janík“)		3/ 1146	2/ 1149 (Hnězdno)
Walter Zadora	1/ 1149		3/ 28. ledna 1169
Žiroslav		3/ 1170	3/ 30. dubna 1198
Jaroslav, kníže opolský		3/ 1198	3/ 22. března 1201
Cyprján	3/ 1201	2/ 22. listopadu 1202 (z Lubče)	3/ 25. října 1207
Vavřinec Dořeva	2/ 1207	1/ před 25. říjnem 1208 3/ před 25. říjnem 1208	3/ 28. června 1232
Tomáš I. Kozłowar- ga, kníže wawřinecký	2/ před 31. říjnem 1232	3/ 1232	3/ 30./31. května 1268
Vladislav, kníže wawřinecký	3/ 1268 (ze Salcbur- ku) 4/ 1268		3/ 24. dubna 1270
Tomáš II. Zarembo	2/ před 20. září 1270	3/ 1270	3/ 12. března 1292
Jan Rozka	2/ 24. dubna 1292		3/ 19. listopadu 1301
Jindřich z Vrbova	2/ leden 1302	1/ před 19. březnem 1302	3/ 23. září 1319



jméno	biskupem			poznámka
	od:	do:		
	1/ jmenován 2/ zvolen 3/ posulován 4/ potvrzen, vyhlášen v konsatoři; ev. papežský souhlas s kumulací hodností	1/ vysvěcen 2/ přeložen 3/ ujal se úřadu 4/ nastolen	1/ rezignoval 2/ povýšen, přeložen 3/ zemřel	
Manzer de Orta		2/ 1. října 1326 (z Krakova)	3/ 8. dubna 1341	
Přechlav z Pohořelce	2/ 5. května 1341 4/ 28. ledna 1342	1/ 17. března 1342	3/ 5. dubna 1376	
Dědřich (Theodorik) z Klatov	2/ 27. dubna 1376 4/ 8. listopadu 1378		3/ před 8. březnem 1387	potvrzen proti- papežem; úřad nenastoupil
Jan ze Salsby	2/ zač. r. 1380		3/ 23. prosince 1380	biskup olo- moucký; úřad nenastoupil
Václav, kníže lehnický	3/ leden 1381	2/ 19. dubna 1382 (z Lubče) 3/ asi 15. ledna 1381	1/ 2. března 1418 3/ 6. října 1419	
Konrád, kníže oleš- nický	4/ 17. prosince 1417	1/ 22. ledna 1418	3/ 10. srpna 1447	
Petr II. Novák	2/ 5. září 1447 4/ 7. června 1448		3/ 6. února 1456	potvrzen 10. října 1447
Jožik z Rožmberka	2/ 8. března 1456 4/ 9. června 1456	3/ 11. června 1457	3/ 5. prosince 1467	
Rudolf z Rádes- helmu	3/ 20. ledna 1468	2/ 27. dubna 1468 (z Lavantu) 4/ 24. června 1468	3/ 17. ledna 1482	
Jan IV. Roth	3/ 16. února 1482	2/ 4. března 1482 (z Lavantu) 4/ 17. července 1492	3/ 21. ledna 1506	
Jan V. Thurno, koadjutor	4/ 21. července 1503	3/ 22. března 1506	3/ 2. srpna 1520	
Jakub Salza	2/ 1. září 1520 4/ 7. července 1521	1/ 1. září 1521	3/ 25. srpna 1539	
Baltazar z Promicze	2/ 18. září 1539 4/ 21. dubna 1540		3/ 20. ledna 1562	



jméno	biskupem			poznámka
	od:	do:		
	1/ jmenován 2/ zvolen 3/ postulován 4/ povýšen, vyhlášen v konsistoři; ev. papežský souhlas s kumulací hodností	1/ vysvěcen 2/ přeložen 3/ ujal se úřadu 4/ nastolen	1/ rezignoval 2/ povýšen, přeložen 3/ zemřel	
<b>Kašpar z Lagova</b>	3/ 16. února 1562	2/ 17. dubna 1562 (z Vídeňského Nového Města) 3/ 12. května 1562	3/ 4. června 1574	
<b>Martin Geyermann</b>	2/ 1. července 1574 4/ 1. září 1574	3/ 25. září 1574	3/ 23. května 1585	
<b>Ondřej Jerin</b>	2/ 1. července 1585 4/ 9. září 1585	1/ 9. února 1586	3/ 5. listopadu 1596	
<b>Pavel Albrecht</b>	2/ 5. května 1599 4/ 19. srpna 1599	3/ 7. září 1599	3/ 6. května 1600	
<b>Jan Sioch</b>	2/ 18. července 1600 4/ 24. ledna 1601	3/ 21. února 1601	3/ 25. dubna 1608	
<b>Karel Habsburk</b>	2/ 7. července 1608 4/ 2. září 1608	4/ 14. prosince 1608	3/ 28. prosince 1624	
<b>Karel Ferdinand Waza</b>	2/ 3. května 1625 4/ 1. října 1625		3/ 9. května 1655	
<b>Leopold Vilém Habs- burk</b>	3/ 3. srpna 1655 4/ 21. ledna 1656		3/ 20. listopadu 1662	biskup žerauburský, pasovský aid.
<b>Karel Jozef Habsburk</b>	3/ 23. února 1663 4/ 23. dubna 1663		3/ 27. ledna 1664	biskup pasovský a olomoucký
<b>Sebastian Rostock</b>	2/ 21. dubna 1664 4/ 12. ledna 1665	1/ 12. dubna 1665	3/ 9. června 1671	
<b>Fridrich Hessensko- -Darmstadtský</b>	2/ 3. září 1671 4/ 16. října 1671	4/ 29. září 1676	3/ 19. února 1682	
<b>František Ludvík Němčanský</b>	2/ 3. července 1683 4/ 26. srpna 1683	4/ 21. ledna 1685	3/ 18. dubna 1732	
<b>Filip Sinzendorf</b>	3/ 14. července 1732	2/ 3. září 1732 (z Rábu)	3/ 28. září 1747	



jméno	biskupem			poznámka
	od:		do:	
	1/ jmenován 2/ zvolen 3/ postulován 4/ potvrzen, vyhlášen v konsistoři; ev. papežský souhlas s kumulací hodností	1/ vysvěcen 2/ přeložen 3/ ujal se úřadu 4/ nastolen	1/ rezignoval 2/ povýšen, přeložen 3/ zemřel	
<b>Pilip Gotthard Schaffgotsch</b>	1/ 5. října 1747 4/ 5. března 1748	1/ 1. května 1748	3/ 5. ledna 1795	od 1766 mimo diecézi
<b>Jozef Krizmián Hohenlohe, koadjutor</b>	2/ 12. listopadu 1787 4/ 4. září 1788	3/ 27. srpna 1795	3/ 21. ledna 1817	
<b>Emanuel Schimonaki</b>	2/ 16. října 1823 4/ 3. května 1824	3/ 26. srpna 1824	3/ 27. prosince 1832	
<b>Leopold Sedlmický</b>	2/ 25. prosince 1835 4/ 11. července 1836		1/ 25. prosince 1840 3/ 25. března 1871	
<b>Jozef Knauer</b>	2/ 27. září 1841 4/ 27. ledna 1843	1/ 23. dubna 1843	3/ 16. května 1844	
<b>Melchior Diepen- trock</b>	2/ 15. ledna 1845 4/ 21. dubna 1845	4/ 27. července 1845	3/ 20. ledna 1853	
<b>Kadřich Poerster</b>	2/ 19. května 1853 4/ 12. září 1853	1/ 18. října 1853	3/ 20. říjen 1881	
<b>Robert Herzog</b>	4/ 30. března 1882	1/ 21. května 1882	3/ 26. prosince 1886	
<b>Jiří Kopp</b>		2/ 9. srpna 1887 (z Puldy) 4/ 20. října 1887	3/ 4. března 1914	
<b>Adolf Bertram</b>	3/ 27. května 1914	1/ 15. srpna 1906 2/ 8. září 1914 (z Hildesheimu) 3/ 28. října 1914		
<b>Arcibiskupství</b>				
<b>Adolf Bertram</b>			3/ 6. července 1945	
<b>Boleslav Kominek</b>	1/ 26. června 1951 4/ 28. června 1972	1/ 10. října 1954 3/ 16. prosince 1956 4/ 28. srpna 1972	3/ 10. března 1974	26. června 1951 apol. administrátor
<b>Henryk Gulbisowicz</b>	4/ 15. prosince 1975	3/ 12. ledna 1976		



## 10.2.2.2.12 Krakov (Kraków)

biskupství zřízeno roku 1000

jméno	biskupem			poznámka
	od:	do.		
	1/ jmenován 2/ zvolen 3/ postulován 4/ potvrzen, vyhlášen v konsistoři; ev. papežský souhlas s kumulací hodností	1/ vysvěcen 2/ přeložen 3/ upal se úřadu 4/ nastolen	1/ rezignoval 2/ povýšen, přeložen 3/ zemřel	
Poppo		1/ 1000	3/ 1023 (?)	
Gompo		3/ 1023 (?)	3/ 1032 (?)	
Rachellin		3/ 1032 (?)	3/ 1044	
Aron		3/ 1046	3/ 9. října (nebo 15. května) 1059	
Lambert-Suln		3/ 1061	3/ 1071 (25. listopadu?)	
Stanislav		3/ 1072	3/ 11. dubna 1079	
Lambert		3/ 1082	3/ 1101 (25. září?)	
Baldwin (-Čalav?)	1/ 1101	3/ 1103	3/ 1109 (9. září?)	
Maurus		3/ 1110	3/ 1117	
Radoz		3/ 1117	3/ 1141 (19. ledna?)	
Robert		2/ 1142 (z Vranislavi)	3/ 1144	
Maryál		3/ 1143	3/ 18. října 1166	
Geřko		1/ 19. června 1167	3/ 20. října 1185	
Peřka Lis		1/ 1186	3/ 11. září 1207	
Vincencius „Kadimbek“	2/ 1207 4/ 28. března 1208	1/ 1208 (po 24. květnu)	1/ 1218 3/ 8. března 1223	
Ivo Odrowař	2/ 1218 4/ 28. září 1218		3/ 21. července 1229	
Wslaw z Kostece	2/ 1229	1/ 1231	3/ 15. března 1242	
Jan Prandoz		1/ 25. května 1242	3/ 20. září 1266	
Pavel z Přemankova	2/ 9. října 1266	1/ 28. října 1266	3/ 29. listopadu 1292	



jméno	biskupem		poznámka
	od:	do:	
	1/ jmenován 2/ zvolen 3/ postulován 4/ potvrzen, vyhlášen v konsistoři; ev. papežský souhlas s kumulací hodností	1/ vysvěcen 2/ přeložen 3/ ujal se úřadu 4/ nastolen	1/ rezignoval 2/ povýšen, přeložen 3/ zemřel
Prokop Ruzin		1/ 1293	3/ 1294
Jan Munkacs	2/ 1294/95	3/ před 20. červnem 1295	3/ 7. února 1320
Nesker	2/ 3. března 1320	3/ před 2. říjnem 1320	2/ 1. října 1320 (Vra- tislav)
Jan Grot	4/ 1. října 1326	1/ 18. června 1327	3/ 5. srpna 1347
Petr „Mik“ z Falko- wa	2/ 12. prosince 1347		3/ 6. června 1348
Bodzanin	4/ 13. června 1348		3/ 12. prosince 1366
Florian Molzani	2/ 2. února 1367 4/ 16. srpna 1367	3/ 6. února 1380	
Závila z Kurozwok	2/ 1360 4/ květen 1381	3/ 12. ledna 1382	
Jan z Radlice	2/ před 5. únorem 1382		3/ 12. ledna 1392
Petr Wysz	4/ 4. prosince 1392		2/ 9. srpna 1412 (Poznaň)
Vojtěch Jastrzebiec		2/ 9. srpna 1412 (z Poznaně)	2/ 9. července 1423 (arcib. hrnědzenský) 3/ 2. září 1436
Zbytnév Gielnicki	4/ 9. července 1423	1/ 19. prosince 1423	3/ 1. dubna 1455
Tomáš Strzemiński	2/ 25. května 1455 4/ 25. září 1455	1/ 25. ledna 1456	3/ 22. září 1460
Jakub Sieniński	4/ 24. listopadu 1460	1/ 31. května 1461	1/ 7. ledna 1462
Jan Gruszczyński	1/ 1460	2/ 6. června 1463 (z Włocławku)	2/ 19. října 1464 (arcib. hrnědzenský) 3/ 8. října 1473

4. listopadu  
1385 získal  
servitium  
commune

servitium 19.  
prosince 1392



jméno	biskupem		poznámka	
	od	do		
	1/ jmenován 2/ zvolen 3/ postulován 4/ potvrzen, vyhlášen v konsistořích; ev. papežský souhlas s kumulací hodností	1/ vysvěcen 2/ přeložen 3/ ujal se úřadu 4/ nastolen	1/ rezignoval 2/ povýšen, přeložen 3/ zemřel	
Jan Lukeš z Brzezia		2/ 19. října 1464 (z Włocławku) 4/ 26. května 1465	3/ 21. května 1471	
Jan Rzeszowski	2/ 15. srpna 1471 4/ 13. listopadu 1471	1/ 19. ledna 1472	3/ 28. února 1488	
Fričrich Jagellovský	2/ 13. dubna 1488 4/ 2. května 1488		2/ 2. října 1493 (arcib. hnězdenský) 3/ 14. března 1503	ponechal si oba úřady
Jan Kozarčík	1/ 18. dubna 1503 2/ 13. června 1503 4/ 21. července 1503	4/ 10. září 1503	1/ 6. dubna 1524 3/ 3. dubna 1525	
Petr Tomicki, koadjutor		2/ 9. prosince 1523 (z Poznaň) 3/ 6. dubna 1524	3/ 29. října 1535	
Jan Łazalski	3/ 3. února 1536	2/ 15. března 1536 (z Poznaň) 3/ 19. května 1536	2/ 17. srpna 1537 (arcib. hnězdenský)	
Jan Chojeński	1/ 14. července 1537	2/ 17. srpna 1537 (z Płocku)	3/ 11. března 1538	
Petr Gzowski		2/ 29. července 1538 (z Płocku) 4/ 26. října 1538	2/ 28. ledna 1541 (arcib. hnězdenský) 3/ 27. srpna 1545	ponechal si oba úřady
Samuel Maciejowski	2/ 15. října 1545	2/ 19. ledna 1546 (z Płocku)	3/ 26. října 1550	
Ondřej Zdobychowski		2/ 25. února 1551 (z Włocławku)	3/ 25. května 1560	
Filip Padziński		2/ 17. července 1560 (z Przemysłu)	3/ 12. dubna 1572	
František Krasicki	1/ duben 1572 4/ 2. června 1572	3/ 10. července 1572	3/ 16. března 1577	





jméno	biskupem		poznámka
	od:	do:	
	1/ jmenován 2/ zvolen 3/ postulován 4/ potvrzen, vyhlášen v konsistoh; ev. papežský souhlas s kumulací hodností	1/ vysvěcen 2/ přeloben 3/ ujal se úřadu 4/ nastolen	1/ rezignoval 2/ povýšen, přeložen 3/ zemřel
Petr Myszkowski		2/ 5. července 1577 (z Pločku)	3/ 3. dubna 1591
Jiří Radziwiłł		2/ 9. srpna 1591 (z Vílna)	3/ 21. ledna 1600
Bernard Maciejowski		2/ 23. května 1600 (z Łucka) 4/ 12. srpna 1600	2/ 31. července 1606 (arcib. hnězdenský) 3/ 19. ledna 1608
Petr Tybicki		2/ 15. ledna 1607 (z Włocławku)	3/ 13. července 1616
Marcin Szymkowski		2/ 17. října 1616 (z Pločku)	3/ 30. dubna 1630
Ondřej Lípka		2/ 2. prosince 1630 (z Włocławku) 4/ 28. dubna 1631	3/ 4. září 1631
Jan Ołbracht Waza		2/ 20. listopadu 1632 (z Warmie) 4/ 27. února 1633	3/ 29. prosince 1634
Jakub Zadzik		2/ 17. září 1635 (z Chełma) 4/ 2. února 1636	3/ 17. března 1642
Petr Gembicki		2/ 10. listopadu 1642 (z Przemysłu)	3/ 14. července 1657
Ondřej Trzebicki		2/ 25. února 1658 (z Przemysłu)	3/ 28. prosince 1679
Jan Malachowski		2/ 12. května 1681 (z Chełma)	3/ 20. srpna 1699
Stanisław Dembalski		2/ 30. března 1700 (z Włocławku)	3/ 15. prosince 1700 úřad nena- stoupil
Jiří Albrecht Dombhoff		2/ 9. května 1701 (z Przemysłu) 4/ 9. října 1701	3/ 16. března 1701

jméno	biskupem			poznámka
	od:		do:	
	1/ jmenován 2/ zvolen 3/ postulován 4/ potvrzen, vyhlášen v konsistoři; ev. papežský souhlas s kumulací hodností	1/ vysvěcen 2/ přeložen 3/ ujal se úřadu 4/ nastolen	1/ rezignoval 2/ povýšen, přeložen 3/ zemřel	
Kazimír Lubicefski		2/ 7. května 1710 (z Chełmna) 4/ 15. března 1711	3/ 11. května 1719	
Felicjan Konstantin Szasiewski		2/ 3. července 1720 (z Włocławku)	3/ července 1732	
Jan Alexandr Lipcki		2/ 19. prosince 1732 (z Lucku)	3/ 20. února 1746	
Ondřej Semislav Zakucki		2/ 2. května 1746 (z Chełmna) 4/ 9. května 1747	3/ 16. prosince 1758	
Kajetan Soltyk		2/ 12. února 1759 (z Kyjeva)	3/ 30. července 1788	od 13. prosince 1767 do 1773 mimo diecézi; diecézi spravoval do 1782
Felix Pavel Turcki		2/ 29. listopadu 1790 (z Lucku)	3/ 31. března 1800	
Ondřej Gawroński	1/ 30. srpna 1803 4/ 24. září 1804	4/ 5. května 1805	3/ 7. dubna 1813	

### 10.2.2.2.13 Ostřihom (Osztergom)

arcibiskupství zřízeno po roce 1000

jméno	arcibiskupem		poznámka
	od:	do:	
Domaček	1000	1002	
Šebestián	1002	1007	
Amantžius (Auziák)	1007	okolo 1036	
Bezedeň	1046 (*)	1055	



jméno	arcibiskupem		poznámka
	od:	do:	
Desiderius	okolo 1067	1075	
Neomilas	1075	1077	
Štěpán	před 1094		
Acha	okolo 1094		
Serafin	1095	1104	
Vavřinec	1105	po 1116	
Marcel	před 1124		
Felicián	1127	1139	
Makarius	1142	1146	
Kökényes	1150		
Martyrius	1151	1157	
Lukáš Bónffy Getheted	1158	1181	
Miklós	1181	1183	
Job	1185	1203	
Ugrin Csák	1204		
Kalán	1204	1205	
Jen	1205	1222	
Tomáš	1224		
Robert	13. března 1226	2. listopadu 1239	
Maryšál Rácz	listopad 1239	11. dubna 1241	
Štěpán Bálcza	červenec 1243	červen 1253	
Benedikt	1253	2. června 1261	
Pilip Túrje	leden 1262	18. prosince 1272	
Miklós Kán	únor 1273	květen 1273	
Benedikt	únor 1274	listopad 1276	
Miklós Kán	listopad 1276	1. června 1278	podruhé
Lodomer	červen 1279	konec prosince 1297	
Řehoř Biskai	leden 1298	7. září 1303	



jméno	arcibiskupem		poznámka
	od:	do:	
Michael B0	listopad 1303	před 1. listopadem 1404	zvolený biskup
Tomáš	před 31. červencem 1305	po 5. lednu 1321	
Boleslav Pisan	únor 1321	konec roku 1328	
Mikuláš Dörögdi	únor 1329	vzdal se 1329	
Canoald (Chanadinus) Telegdi	před začátkem 1330	prosince 1349	
Mikuláš Váskri	před 11. lednem 1350	před 29. srpnem 1358	
Mikuláš Prankó	před 8. říjnem 1358	před 2. prosincem 1366	
Tomáš Telegdi	začátek roku 1367	po 1. prosinci 1375	
Jan Lipóci de Surdis	leden 1376	1378	
Demeter Vaaskud	16. srpna 1378	20. února 1387	
Jan Kanizsi	před 9. říjnem 1387	30. května 1418	
Jiří z Hohenlohe, apo- stolský administrátor	22. prosince 1418	10. července 1423	
Jiří Pálóci	říjen 1423	konec června 1439	
Dionýsius Szécsi	před 15. únorem 1440	1. února 1465	
Jan Vitéz	před 16. únorem 1465	8. srpna 1472	
Jan Beckensloer (Peckenschlager)	15. března 1474	13. února 1476	
Jan Aragozský	únor 1480	17. října 1485	
Hippolit Este	1. dubna 1486	vzdal se 20. prosince 1497	
Tomáš Balócz	20. prosince 1497	16. června 1521	
Jiří Szatmári	před 5. květnem 1522	7. dubna 1524	
Ladislav Szalkai	před 6. květnem 1524	29. srpna 1526	
Pavel Várday	po 10. listopadu 1526	2. října 1549	
Augustin Sberdellaci, kapitulní probost	1549	1552	
Jiří Práber Martonuzzi	před 20. říjnem 1551	17. prosince 1551	
Mikuláš Omib	20. března 1553	14. června 1568	

jméno	arcibiskupem		poznámka
	od:	do:	
<b>Antoni Veronics</b>	17. října 1569	15. června 1573	
<b>Mikuláš Telegdy, apošt. administrátor</b>	1573	1586	1573–1596 stolec neobsazen
<b>Jan Kutassy, apošt. administrátor</b>	1587	1592	
<b>Jan Cherebďy, apošt. administrátor</b>	1592	1596	
<b>Štěpán Pejerkúvy</b>	17. června 1596	listopad 1596	jménovaný biskup
<b>Jan Kutassy</b>	22. ledna 1597	září 1601	
<b>Štěpán Szabay, apošt. administrátor</b>	1602	1605	1602–1607 stolec neobsazen
<b>František Forgách</b>	4. července 1607	16. října 1615	
<b>Petr Pázmány</b>	28. září 1616	19. března 1637	
<b>Emerich Lócy</b>	14. května 1637	7. listopadu 1642	
<b>Jiří Lippay</b>	18. listopadu 1642	3. ledna 1666	
<b>Jiří Szalepcányi</b>	15. ledna 1666	14. ledna 1685	
<b>Jiří Széchényi</b>	21. března 1685	18. února 1695	
<b>Leopold Koltonich</b>	14. července 1695	20. ledna 1707	
<b>Kristián August Saský</b>	6. března 1707	23. srpna 1725	
<b>Emerich Esterházy</b>	31. srpna 1725	6. prosince 1745	1745–1751 stolec neobsazen
<b>Mikuláš Csáky</b>	20. června 1751	31. května 1757	1757–1761 stolec neobsazen
<b>František Barkócy</b>	13. května 1761	18. června 1765	1765–1775 stolec neobsazen
<b>Josef Barthyány</b>	15. ledna 1776	23. října 1799	1799–1808 stolec neobsazen
<b>Karel Ambróž d'Este</b>	25. ledna 1808	2. září 1809	1809–1819 stolec neobsazen
<b>Alexandr Rudnay</b>	12. července 1819	13. září 1831	1831–1838 stolec neobsazen
<b>Josef Kopyay</b>	20. prosince 1838	18. září 1847	
<b>Jan Hám</b>	25. června 1847	vzdal se 21. července 1849	





jméno	arcibiskupem		poznámka
	od:	do:	
Jan Scitovský	21. července 1849	19. října 1866	
Jan Šimer	13. ledna 1867	23. ledna 1891	
Klément Vassary	27. října 1891	vzdal se 31. prosince 1912	
Jan Csernoch	1. ledna 1913	25. července 1927	
Justinján Sérédi	30. listopadu 1927	29. března 1945	
Josef Minulovský	16. srpna 1945	26. prosince 1948	(1973), † 6. května 1975
Ondřej Hamras, apošt. administrátor	1951	1956	
Michael Endrey, spec. delegatus	1957	1958	
Artur Schwarz-Eggen- boffer, apošt. administrátor	1959	1969	
Emerich Szabó, apošt. administrátor	1969	1971	
Emerich Kiserik, apošt. administrátor	1971	1974	
Ladislav Lékař, apošt. administrátor	2. února 1974	10. února 1976	
Ladislav Lékař, biskup-přemys	10. února 1976	1987	
Ladislav Paškai	1987		

### 10.2.2.2.14 Jager (Eger)

biskupství zřízeno okolo roku 1009; roku 1804 povýšeno na arcibiskupství

jméno	úřad zastával (event. doložen)		poznámka
	od:	do: (není-li uvedeno jinak, †)	
Catapaus (Catapraus)	1009		
Bonifacius	1019	1037(?)	(připomíná se)
Baldus		24. září 1037	



jméno	úřad zastával (event. doložen)		poznámka
	od:	do: (není-li uvedeno jinak, †)	
Petr	1048	okolo 1096	
Prokop	1102		
Vavřinec	1104	tr. 1105 (Ostřihom)	
Martin	okolo 1106	1111	(připomíná se)
Volferius	1111	1113	(připomíná se)
Clerus	1114	1131	(připomíná se)
Oudřej	1132		
Bertrius	1135		
Martyrius	1143	tr. 1151 (Ostřihom)	
Lukáš Blahý	el. 1156	tr. květen 1161 (Ostřihom)	
Chama (Serus)	okolo 1161	1166	
Mikuláš	1169	tr. 1181 (Ostřihom) († 1183)	
Petr	1183	1195	(připomíná se)
Caspius	1198	cca 1216	
Tomáš	el. 1217	1224	(připomíná se)
Clerus	1225	1242	(připomíná se)
Lambertus	1243	1275	(připomíná se)
Oudřej	1275	1304	(připomíná se)
Martin	el. 1307	1321	(připomíná se)
Conrad (Chandrian) Telegli	1322	tr. 17. září 1330 (Ostřihom)	
Mikuláš	prov. 17. září 1330	1362	(připomíná se)
Michael Salcotay	prov. 28. listopadu 1362 (tr. z Více)	1377	(připomíná se)
Emerich Zadar	tr. 2. října 1377 (z Varadina)	tr. 1384 (Imola?)	



jméno	úřad zastával (event. doložen)		poznámka
	od.	do (není-li uvedeno jinak, 1.)	
Jan Kaniža	prov. 27 srpna 1384	tr. 25. října 1387 (Ostřihom)	
Štěpán Chyžo (Zyko)	18. ledna 1388	1399	(připomíná se)
Tomáš Ludný	23. března 1400	vyhnan okolo 1402-03	(připomíná se)
Ošbor (Stoborius) ze Ošborice (Šoborice)	čl. 13. srpna 1410	srpen 1420	(připomíná se)
Tomáš Ludný	1421	1428	(připomíná se)
Petr Rozgony	23. května 1425	1437	(připomíná se)
Dionýsius Szécsi	tr. 5. června 1439 (z Nory)	tr. před 15. únorem 1440 (Ostřihom)	
Šimon Rozgony	tr. 15. února 1440 (z Vespřimu)	10. listopadu 1444	
Ladislav Hedevár	20. prosince 1447	1467	(připomíná se)
Jan Beckenlaer (Pechenschlager)	tr. 13. června 1467 (z Varadina)	tr. 15. března 1474 (Ostřihom)	
Gabriel Rangoni	24. dubna 1475	1486	post. 1474
Urban Dóczy (Nagy-Lucbe)	tr. 24. dubna 1475 (z Rábu)	okolo 1490	1488-1490 administrátor ve Vídni
Roderico Borgia	okolo 1491		
Ascanio Sforza	31. srpna 1492	rez.	
Tomáš Bahócz Erdőd	tr. 1493 (z Rábu)/ 9. června 1497	tr. 20. prosince 1497 (Ostřihom)	
Hypolytus d'Este, administrátor	tr. 20. prosince 1497 (z Ostřihomi)	3. září 1520	
Július Medici	12. září 1520	rez.	
Ladislav Szálai	tr. 18. června 1523 (z Vácu)	tr. 6. května 1524 (Ostřihom)	
Pavel Várday	tr. 1524 (z Vespřimu)	tr. 10. listopadu 1526 (Ostřihom)	





jméno	úřad zastával (event. doložen)		poznámka
	od:	do: (nemí-li uvedeno jinak, t.)	
Tomáš Szabály	tr. 3. února 1529 (z Vespřimu)	1537	
Franzšek Frangipani	čf. 30. května 1539	21. února 1543	nepovrzen; zároveň arcibiskup kalabý
Múnik OMB	tr. 4. července 1550 (ze Záhiebu)	tr. 20. března 1553 (Ostřihom)	
Franzšek Wilacki (Ujakk)	tr. 3. srpna 1554 (z Rabu)	1. února 1555	
Jiří Bódy, administrator	1556	1557	
Arnold Vernacici	tr. 17. července 1560 (z Pétikosteli)	tr. 17. října 1569 (Ostřihom)	
Štěpán Radetius	tr. 15. května 1573 (z Varadina)	únor 1586	
1586–1594 stolec neobsazen			
Demetrius Napriky	1594	1596	
Jan Cseródy (Cserédy)	17. června 1596	4. srpna 1597	
Štěpán Szuhay	tr. 1600 (z Vácu)	tr. 5. října 1607 (Kalocza)	
1608–1631 stolec neobsazen			
Jan Erdódy	1616	okolo 1625	nepovrzen
Jan Pyber	čf. 7. dubna 1631	tr. říjen 1633 (Varadin)	nom. 25. prosince 1625
Imre (Emerich) Lócy	tr. 1633 (z Varadina)	tr. 14. května 1638 (Ostřihom)	
Jiří Lippey	tr. 1. května 1637 (z Vespřimu)	tr. 18. listopadu 1642 (Ostřihom)	
Jiří Jehanich	tr. 21. listopadu 1642 (z Vespřimu)	21. listopadu 1647	
Benedikt Kiny	tr. 2. února 1648 (z Varadina)	22. června 1660	
Tomáš Pálffy	tr. 1660 (z Vácu)	tr. 1670 (Nitra)	



jméno	úřad zastával (event. doložen)		poznámka
	od:	do: (není-li uvedeno jinak, †)	
František Szegedy	tr. 23. září 1669 (z Vácu)	12. září 1675	cf. 1672
Jiří Bárnoy	13. prosince 1676	tr. 18. ledna 1678 (Varadin)	
Ferdinand Pálffy	tr. 1678 (z Csanádu)	31. října 1680	
Petr Korompcy	nom. 28. prosince 1681	tr. 1687 (Nitra)	
Jiří Fejesy	tr. 12. května 1687 (z Csanádu)	4. března 1699	
Štěpán Telekesy	tr. 15. června 1699 (z Csanádu)	3. března 1715	
Gabriel Aaronin Erődy	1715	1744	
František Bartóczy	tr. 10. května 1745 (Tanagra)	tr. 13. května 1761 (Ostihom)	
Karel Emerházy z Galánthy	tr. 19. dubna 1762 (z Vácu)	15. března 1799	
<b>Arcibiskupství</b>			
František Xaverius Fuchs	tr. 20. srpna 1804 (z Nitry)	27. června 1807	
Štěpán Fischer	tr. 18. září 1807 (ze Szathmaru)	4. července 1822	
Jan B. Ladislav Pytker	tr. 9. dubna 1827 (z Benátek)	3. listopadu 1847	
Vojtěch Bartakovics	tr. 30. září 1850 (z Rožňavy)	30. května 1873	
Josef Szemsa	18. června 1873	20. srpna 1912	
Ludvík Szarvasznyi	20. srpna 1912	1943	
Július Czapik	1943	1956	
Pavel Breznanóczy	1969	1972	
Josef Blák	2. února 1974	rez. 27. ledna 1975	
Ladislav Kádár	2. března 1978		

### 10.2.2.2.15 Nitra

O počátcích biskupství nejsou spolehlivé zprávy; první biskup doložen k roku 880; biskupství bylo znovu zřizeno na počátku 12. století.



831

jméno	úřad zastával (event. doložen)		poznámka
	od:	do: (není-li uvedeno jinak, †)	
Wiching <sup>1)</sup>	880	rez. 893	899 biskupem pasovským, ale volba byla zrušena. Srv. též 10.1.3.1.
Gervasius	před 1115		(doložen)
Mikuláš I.	1134		(připomíná se)
Jan I.	1156		(připomíná se)
Eduard	1183	1198	(doložen)
Jan II.	1204	1210	(doložen)
Jakub	1213	1239	(doložen) - pravděpodobně padl v bitvě s Tataři v dubnu 1241
Adem	1242	1252	
Mikuláš II.	1252	1255	
Vincenc	1255	1269	
Flip	1272		(připomíná se)
Vincenc	1279		(připomíná se)
Petr	1280		
Paschaerius	1289		(připomíná se)
Jan	1302	1328	(připomíná se)
Měšek (Michael)	1328	tr. před 11. květnem 1334 (Vesprim)	
Vít de Castro Perro	prov. 11. května 1334	okolo 1347	
Mikuláš Monoziló	prov. 23. května 1347	tr. 1. ledna 1350 (Záhřeb)	

10. SOUPLIVY SVĚTSKÝCH A CÍRKEVNÍCH PŘEDSTAVITELŮ VE STŘEDNÍ EVROPE



jméno	úřad zastával (event. doložen)		poznámka
	od:	do (není-li uvedeno jinak, †)	
Štěpán de Iarula	prov. 11. ledna 1350	tr. 10. února 1367 (Kalocza)	
Ladislav Demjén	26. února 1367	tr. 27. října 1372 (Vesprim)	
Dominik de Novo loco	27. října 1372		
Demetrius	el. 1387	tr. 25. října 1387 (Vesprim)	
Řehoř	24. října 1388	1392	(připomíná se)
Michal	10. března 1393	1399	(připomíná se)
Petr	el. 16. června 1399	1403	(připomíná se)
Hynek (Jedlých)	el. 1404	1427	(připomíná se)
JH Berzenoze	1. června 1429	1437	(připomíná se)
Dionysius Széchy	21. dubna 1438	tr. 5. června 1439 (Jager)	
Ladislav Bebek Coemek	1440	1447	(připomíná se)
Miklós	15. ledna 1449	1456	(připomíná se)
Albrecht Hangács Vemes	1458	tr. 16. června 1458 (Vesprim)	
Eliaš	1460	1463	(připomíná se)
Tomáš Debrezbe	13. ledna 1463	tr. 1480 (Záhleb)	(připomíná se)
Řehoř	prov. 1. října 1484	1492	(připomíná se)
Antonián Sándorvá	2. ledna 1493	1500	(připomíná se)
Miklós Báchka	tr. 5. června 1501 (z Mitrovce)	tr. 21. června 1503 (Erdel)	
Zikmund Thurzó	4. srpna 1503	tr. 15. listopadu 1504 (Erdel)	
Štěpán Szomáry	9. prosince 1505		
Štěpán Podmanický	22. října 1512	1530	(připomíná se)



jméno	úřad zastával (event. doložen)		poznámka
	od:	do: (není-li uvedeno jinak, T.)	
František Thurzó	4. července 1550	1556	
Pavel Abazemius (Bormemizza)	17. července 1560	1579	
Zachariáš Mosóczy	tr. 7. října 1593 (z Váru)	10. dubna 1586	
Štěpán Fejerkövy	tr. 19. prosince 1588 (z Vespřimu)	tr. 17. června 1596 (Ostřihom)	
František Forgách Ghymes	tr. 2. dubna 1596 (z Vespřimu)	tr. 4. července 1607 (Ostřihom)	
Štěpán Szuhaj (Szuhaj)	1607	tr. 1607 (Kaloča)	
Valemtin Lópes	6. prosince 1608	tr. 1619 (Kaloča)	
Jan Telegdy	tr. 1619 (z Varadína)	1644	
Štěpán Bosnyák	tr. 13. září 1644 (z Vespřimu)	1644	
Jan Pósky	1605	1648	
Jiří Szalepchényi	1648	tr. 1658 (Kaloča)	
Leopold Koltonich	1666	červen 1670	
Tomáš Pálffy	tr. 1670 (z Jageru)	7. května 1679	
Jan Gubašóczy	tr. 1680 (z Váru)	tr. 1686 (Kaloča)	
Petr Korompay	tr. před květnem 1687 (z Jageru)	12. května 1690	
Jakub Haniko	1690	rez. 1691	
Blasius Miklós Elefáth	tr. 1691 (z Kninu)	1696	
Ladislav Maryaszovszky	nom. 21. června 1696	10. května 1705	
Ladislav Adam Erdődy	1706	12. května 1736	
Jan Arnošt Hamrach	1736	1739	
Emerich Esterházy Gálfnóda	nom. 7. prosince 1740	18. listopadu 1763	

jméno	úřad zastával (event. doložen)		poznámka
	od:	do (není-li uvedeno jinak, †)	
Jan Gosztyński	18. listopadu 1763	1777	
Antonín Révay	tr. 18. září 1780 (z Rožňavy)	1783	
František Fuchs	cf. 10. března 1787	tr. 20. srpna 1804 (Jager)	
Josef Kluch	cs. 28. srpna 1808	31. prosince 1826	
Josef Vurum	tr. 17. září 1827 (z Varadína)	2. května 1838	
Emerich Palugyay	tr. 13. února 1839 (z Kolče)	24. července 1858	
Augustin Roškovičny	tr. 15. dubna 1859 (z Vácu)	24. února 1892	
Emerich Bende	21. června 1893	26. března 1911	
Vilém Bartholý	26. března 1911	rez. 23. listopadu 1923	30. listopadu 1904 koadjutor
Karel Kmeřto	nom. 13. listopadu 1920	22. prosince 1948	cs. 13. února 1921; 11. května 1944 arcibiskup ad personam
Eduard Nécsy, apošt. administrátor	nom. 1949	19. června 1968	cs. 16. května 1943
Ján Pásztor	nom. 19. února 1973	8. listopadu 1988	cs. 3. března 1973
Ján Chryzostom Korec	nom. 6. února 1990		cs. 24. srpna 1951; 28. června 1991 kardinál

*Seznam nejstarších nitranských biskupů (do poloviny 13. století) je podán podle: R. Marsina, Nitrianské biskupstvo a jeho biskupi od 9. do polovice 13. století. Historický časopis 41, 1993, s. 529-542.*

## POZNÁMKY:

- <sup>11</sup> Wiching je prvním spolehlivě doloženým nitranským biskupem (srv. též 10.1.3.1 Arcibiskupové a biskupové Staré Moravy). Údaje starší literatury o existenci nitranského biskupství ve starší době jsou nevěrohodné. Srv. R. Marsina, *Nitrianské biskupstvo*, s. 529nn.

### 10.2.2.2.16 Banská Bystrica

biskupství zřízeno 13. března 1776



835

10. SOUPISY SVĚTSKÝCH A CÍRKEVNÍCH  
PŘEDSTAVITELŮ VE STŘEDNÍ EVROPE

jméno	jmenování/zvolení/ přeložení/nazolen	vysvěcen	zemřel/resignoval/ přeložen	poznámka
Franzisek Berchtold	28. října 1776		14. srpna 1793	
Gabriel Zerdahelyi	16. srpna 1800		5. října 1813	
Antonín Makay	25. března 1819		tr. 24. listopadu 1823 (Vesprím)	
Josef Belánszky	24. listopadu 1823		3. ledna 1843	
Josef Rudnykowszky	intr. 16. července 1845		rez. 14. března 1850	
Štěpán Moyzes	17. února 1851		5. července 1869	
Zikmund (Sigismundus) Szuppan	27. června 1870			rez. před vysvěcením
Arnold Ipolyi-Soummer	23. září 1871	14. dubna 1872	tr. 1886 (Varadin)	
Emerich Bende	8. listopadu 1886		tr. 21. června 1893 (Nitra)	
Karel Rimely	23. května 1893	27. srpna 1893	13. ledna 1904	
Wolfgang Račnai	6. dubna 1904		1920	
Marianus Blaha	13. listopadu 1920	13. února 1921	1943	
Ondřej Štrábišk	1943		1950	
Josef Feranec	19. února 1973		rez. 14. února 1990	
Rudolf Baláž	el. 14. února 1990	19. března 1990		

### 10.2.2.2.17 Rožňava

biskupství zřízeno 13. března 1776

jméno	jmenování/zvolení/ přeložení/nazolen	vysvěcen	zemřel/resignoval/ přeložen	poznámka
Ján Galgóczy	15. listopadu 1776		5. dubna 1776	zemřel před uzrlostí
Antonín Révay	15. ledna 1776		tr. 18. září 1780 (Nitra)	



jméno	jménován/zvolen/ přeložen/nastolen	vysvěcen	zemřel/resignoval/ přeložen	poznámka
<b>Anatolín Andrášy</b>	18. září 1780	17. prosince 1780	15. listopadu 1799	
<b>Franzisek Száryi</b>	smr. 1. března 1802		29. března 1810	
<b>Ladislav Eszterházy</b>	6. dubna 1811		11. září 1824	
<b>Franzisek Lajcsák</b>	27. června 1825	21. srpna 1825	tr. 17. září 1827 (Varadín)	
<b>Ján Sczinovszki</b>	20. dubna 1828		tr. 17. února 1839 (Pétekofeti)	
<b>Dominik Zichy</b>		18. dubna 1841	tr. 23. května 1842 (Vesprim)	
<b>Vojtěch Bartakovics</b>	17. srpna 1844		tr. 30. září 1850 (Jäger)	
<b>Štěpán Kolbářcsik</b>	30. září 1850		18. července 1869	
<b>JM Schopper</b>	17. ledna 1872		10. dubna 1895	
<b>Ján Frankovics</b>	22. listopadu 1896		rez. 15. října 1904	
<b>Ludvík Balša</b>	17. října 1905		18. září 1920	
1920–1925 stolec neobsazen				
<b>Michael Bubník,</b> apošt. administrátor biskup	31. října 1925	8. prosince 1925		
	19. července 1939		22. února 1945	
<b>Robert Pobožný,</b> apošt. administrátor	25. července 1949	14. srpna 1949	9. června 1972	
1972–1990 stolec neobsazen				
<b>Edvard Kojnok</b>	14. února 1990	18. března 1990		

### 10.2.2.2.18 Spiš

biskupství zřízeno 13. března 1776

jméno	jménován/zvolen/ přeložen/nastolen	vysvěcen	zemřel/resignoval/ přeložen	poznámka
<b>Karel Sulbeck</b>	16. září 1776		15. června 1787	
<b>Ján Antonín Révay</b>	7. dubna 1788		9. ledna 1806	



jméno	jménován/zvolen/ přeložen/nastolen	vysvěcen	zemitel/resignoval/ přeložen	poznámka
Michael Brigido	23. března 1807		23. července 1816	
Jan B. Ladislav Pyrker	18. dubna 1819		tr. 2. října 1820 (pariář. benediktý)	
Josef Běhík	24. listopadu 1823		5. března 1847	
Vincenc Jekelfaluwy	1848		rez. 1849	
Ladislav Záborský	25. května 1851		11. září 1870	
Josef Samassa	26. června 1871		18. června 1873	
Jiří Galenka	28. února 1874		27. října 1891	
Pavel Szurecsanyi	1. prosince 1891		tr. 1903 (Varadin)	
Alexandr Pírvy	6. dubna 1904		24. března 1919	
Jan Vojtěchík	13. listopadu 1920	27. února 1921	4. srpna 1965	
Franzšek Tondra	26. července 1989	9. září 1989		

### 10.2.2.2.19 Košice

biskupství zřízeno 10. srpna 1804

jméno	jménován/zvolen/ přeložen/nastolen	vysvěcen	zemitel/resignoval/ přeložen	poznámka
Ondřej Szabó	20. srpna 1804	18. listopadu 1804	27. září 1819	
Štěpán Caech	8. ledna 1821		4. června 1831	
Emerich Palugyay	24. února 1832	6. května 1832	tr. 17. listopadu 1838 (Nitra)	
Antonín Ócsay	18. února 1839	18. srpna 1839	13. září 1848	
Josef Kunzt	20. května 1850	25. srpna 1850	tr. 14. května 1851 (Kaloča)	
Ignác Páby	27. září 1852	30. listopadu 1852	26. června 1867	
Jan Perger	13. března 1868	28. června 1868	5. dubna 1876	
Konstantin Schuster	6. května 1877	23. září 1877	tr. 17. března 1877 (Vác)	



jméno	jménován/zvolen/ přeložen/nasolen	vysvěcen	zemfel/rezignoval/ přeložen	poznámka
Zikmund Bubics	30. května 1887	20. listopadu 1887	22. května 1907	
Augustin Fischer- Colbrie		12. března 1905	25. května 1925	
Josef Čížský, apošt. administrátor	12. listopadu 1925	14. června 1925	11. března 1962	
Štefan Maradez	19. července 1939	24. srpna 1939	8. srpna 1948	nasolen 16. září 1939, státním biskupem za maďarské okupace; 20. ledna 1945 eskortován do Maďarska; úřadu se potom ujal Čížský
1962-1990 biskupství neobsazeno				
Alois Tkáč	14. února 1990	17. března 1990		

### 10.2.2.2.20 Trnava

apoštolská administratura, od 30. prosince 1977 arcibiskupství, od 31. března 1995 arcibiskupství bratislavsko-trnavské

jméno	jménován	vysvěcen	zemfel	poznámka
Pavol Jancausch, apošt. administrátor	29. května 1922	14. června 1925	2. července 1947	
Ambrúg Lazík, apošt. admi- nistrátor	6. července 1947	14. srpna 1949	20. dubna 1969	
Jánus Gábrík, apošt. admi- nistrátor	19. února 1973	3. března 1973	13. listopadu 1987	
Ján Sokol - apošt. adminis- trátor	19. května 1988	12. června 1988		
- arcibiskup	26. července 1989	nasolen 10. září 1989		

# 11. ABECEDNÍ SOUPIS SVÁTKŮ A ODBORNÝCH CHRONOLOGICKÝCH TERMÍNŮ



Soupis svátků vychází ze soupisu Friedrichova (*Rukověť*, s. 282–339). Byl revidován a doplněn tak, aby odpovídal současnému stavu poznání a byl použitelný pro středoevropské prameny v širším okruhu (především prameny německých oblastí římskoněmecké říše, Polska a Uher). Kromě klasického, dosud nepřekonaného soupisu H. Grotefenda, *Zeitrechnung* I, II,2 byly k doplnění a upřesnění údajů použity následující práce: L. Franke, *Kalender der Jahre 1000–2100*; O. Wimmer, *Handbuch der Namen und Heiligen*; O. Wimmer, H. Melzer, *Lexikon der Namen und Heiligen*; B. Włodarski, *Chronologia*; H. Wasowicz, *Kalendarz*; I. Szentpétery, *A kronológia*; I. Vondruška, *Kalendarium svaných s ukazateli životopisů*; sborník *Bohemia sancta*; *Calendarium Romanum* z roku 1969; český národní kalendář pro diecéze v Čechách a na Moravě z roku 1983 (*Český misál*, Praha 1983) s přihlédnutím k pozdějším úpravám (*Změny v kalendáři pro diecéze pražské a olomoucké církevní provincie schválené Kongregací pro bohoslužbu a dohled nad udělováním svátostí*, Prot. CD 575/91, od církevního roku 1991/1992). Jednotlivosti byly doplněny a opraveny též na základě pramenů a nepublikovaných soupisů – soupis svátků J. J. Klausera ve fondu Archivní registratura SÚA, V. Klecandy v pozůstalosti v Ústředním archivu AV ČR, sign. III a – a podle dochovaných středověkých kalendářů české provenience, které zpracoval M. Dragoun v nepublikované diplomové práci *Česká středověká kalendária*, FFUK Praha 2000 a v dalších pracích téhož autora citovaných v seznamu literatury.

Svátky a chronologické termíny jsou uváděny v jazycích, v nichž jsou běžně psány prameny k dějinám českých zemí, především písemnosti uložené v českých a moravských archivech a knihovnách, tedy v latině, češtině a němčině. Přitom bylo přihlédnuto i k některým termínům v dalších evropských jazycích, pokud se vztahují k textové části příručky. Základní údaje jsou uvedeny u české formy jména, na niž je také odkazováno. Pouze u jmen, která nemají adekvátní českou formu nebo nejsou v češtině běžná, jsou údaje uvedeny přímo. Pokud je datum svátku jednoznačné, je uvedeno v závorce i při odkazu, aby uživatel nemusel zbytečně listovat v seznamu; není-li datum uvedeno, znamená to, že existuje více možností nebo interpretace vyžaduje



komentář, který je uveden u základního hesla. Jména svátků jsou uváděna v genitivu, tak jak jsou používána v datovacích formulích pramenů i ve všech starších a některých současných kalendářích. Ačkoli byl tento soupis oproti soupisu G. Friedricha podstatně rozšířen, nemůže zachytit všechny svátky uváděné v evropských křesťanských kalendářích. Pro eventuální podrobnější informaci týkající se vzdálenějších oblastí lze doporučit speciální pomůcky, především výše zmíněný svazek příručky Grotefendovy, případně soupisy svátků či kalendáře teritoria, odkud by pocházelo příslušné datování.

Některé svátky bývají v jednotlivých kalendářích uváděny u různých dat, případně se datum časem mění. Pro soupis byly vybrány běžnější varianty, užívané především ve středoevropském prostředí. Pravidelně je upozorňováno na odlišnosti, případně změny dat v českých zemích a v diecézích, které měly užší vztah k českému státu (především Slezsko). V soupisu je zachycen vedle středověkých svátků i současný stav všeobecného a českého církevního kalendáře. Pro převádění dat přirozeně platí údaje vztahující se k době, do níž datum náleží, zpravidla tedy svátek středověký nebo raně novověký. Pokud je bylo možno zjistit, jsou uvedeny i roky nebo alespoň rámcové časové údaje změn či zavedení nových svátků. Přívlastky „sv.“ u osobních jmen byly z praktických důvodů vynechány; pokud není uvedeno jinak („bl.“), jde u osobních jmen zpravidla o světce (kromě několika českých profánních jmen, která do soupisu zařadil již G. Friedrich). Současný občanský kalendář svátků nebyl brán v úvahu, neboť pro datování nemá význam a celý soupis by neúměrně zatížil. U některých ojediněle se vyskytujících dat svátků je uváděn pramen, přičemž A.S. = Acta Sanctorum Bollandiana; D. = Dupont, *Liste générale des Saints* (Annuaire historique publié par la Société d'Histoire de France 1857, 1858, 1860); G.F. = G. Friedrich, *Rukověť*; H.G. = H. Grotefend, *Zeitrechnung* II, 2; R.D. = Reinsberg-Düringsfeld, *Festkalender aus Böhmen*, Prag 1862; O.W. = O. Wimmer, *Handbuch*.

Svátky jsou fazeny podle české formy s latinským ekvivalentem. U německých označení a eventuálních méně běžných odlišných pojmenování jsou uvedeny odkazy na český název. U stálých svátků jsou při odkazech uvedena data v závorce, u pohyblivých svátků nebo ve složitějších případech je nutno se obrátit k základnímu (českému) heslu. Svátky a termíny, které určují konkrétní den v roce, jsou na rozdíl od obecných chronologických termínů sázeny tučně.



## Seznam použitých zkratk:

ab. = abbas, abbatissa, abatyše  
 aep. = archiepiscopus  
 ap. = apoštol  
 b. = biskup  
 bl. = blahoslavený  
 cf. = confessor  
 dominik. = dominikán, dominikánka  
 ep. = episcopus  
 erem. = eremita  
 ev. = evangelista  
 im./cís. = císař, císařovna  
 kanon. = kanonizován(a)  
 k. = král  
 kn. = kněz  
 m. = martyr, mučedník, mučednice  
 mm. = mučedníci, mučednice

mon. = monachus  
 Okt. = Oktáv  
 op. = opat  
 p./P. = panna  
 pb. = presbyter  
 poust. = poustevník  
 pp. = papa, papež  
 proph. = propheta  
 Qq. = Quinquagesima  
 ř. = řeholník, řeholnice  
 s. = sanctus, sancti  
 sv. = svatý  
 v. = virgo  
 vd. = vdova  
 vid. = vidua  
 vyzn. = vyznavač  
 Ž. = Žalm

## A

**Arona m., Aaronis m.** 1. července  
**Abachuch proph. viz Habakuka proroka** (15. ledna)  
**Abachuch (Abacuc, Habakuk), m. viz Maria a Marty** (19. ledna)  
**Abdona m., Abdona a Sennena mm., Abdon et Sennen mm.** 30. července  
**Abela, syna Adamova** 9. prosince  
**Abela, arcib. remešského, Abellis aep. Remensis** 5. srpna  
**Abend, abint, abunt, abont, předvečer viz vigilia**  
**Abend des abendes, previgilia, předpředvečer**  
**Abend heiliger, Štědrý den, večer** 24. prosince  
**Abendimiss = večere (denní doba) viz str. 285**  
**Aberest, aberoll viz Abrellen**  
**Abitus ad patrem (Joh. 16,5) neděle Cantate** (4. po Velikonocích)  
**Ablasswoche viz antlasswoche**  
**Abrahama, Izáka a Jakuba, patriarchů, Abram, Isaac, Jacob patr.** 6. října

**Abrahama z Kiduny, poust.** 16. března (ve vých. církvi 29. října)  
**Abrellen, abrello, abrilla, abrulle, aberest, aberoll, měsíc duben**  
**Abrenunciacio (Luk. 11,14) viz Oculi** (3. neděle postní; 4. před Velikonocemi)  
**Absolutionis dies viz Dies absolutio nis**  
**Accensio cerei paschalis, večer na Bílou sobotu**  
**accensio lune, novoluní**  
**Accipite iocunditatem (Ž. 77,1), úterý po sv. Duchu**  
**Aciskla a Viktorie, mm., Aciscil et Victorie mm.** 17. listopadu  
**Ackermond, měsíc březen**  
**acte tag viz achte tag**  
**Actentag, Agetentag viz Háty** (5. února)  
**Ada, Adona, arcib. ve Vienne, Adonis aep. Viennen. cf. 16. prosince**  
**Adalbalda (Adalbolda), knížete, Adalbaldi ducis** 2. února; O.W. 4. února



**Adalbera**, b. würtzburškého, **Adaiberonis ep. Wirziburgen.** cf. 6. října (Pasov, Lambach)

**Adalberta**, arcib. magdeb., **Adalberti aep. Magdeburgen.** 20. června

**Adalberti ep. Pragensis viz Vojtěcha** (23./24. dubna)

**Adalberta vyzn., Adalberti cf. Trev.** 25. června

**Adalgara**, **Adalgera**, b. brémsko-hamburského, **Adalgari ep. Bremensis** 9. května; O.W. 29. dubna

**Adalharda** (**Adalhard**, **Edelhard**), op. v Corbie, **Adalhardi abb. Corbejen.** 2. ledna; v Gentu 9. února

**Adalpreti ep. Trident.** m. 27. března  
**Adalricha** (**Adelricha**, **Alaricha**), f. v Einsiedeln, **Alarici m.** 29. září; od 1970 28. září (Einsiedeln)

**Adama a Evy** 24. prosince

**Adamstag**, Popeleční středa  
**adaperiat Dominus cor vestrum** (respons.), neděle po 27. září

**Adaucti**, **Adaucta viz Šťastného a Zbožného** (30. srpna)

**Adelara b., m., Adelarii ep. m.** 20. dubna (Mohuč, Erfurt)

**Adelgundy**, **Aldegundy p., Adelgundis**, **Adlegundis v.** 30. ledna

**Adelheidis imp. viz Adléty císa.** (16./17. prosince)

**Adelheidis z Scharbeke** (**Alice**, **Alix**) 12. června; od 1970 11. června

**Adelphi**, **Adolphi**, ep. viz **Adolfa**, b. metského (29. srpna)

**Adeltrudy ab. (v Mauberge)**, **Adeltrudis ab.** 25. února

**adiectioes lune viz str.** 241

– **solares viz str.** 236

**Adély**, ab. v Pfälzel, **Adele ab.** 24. prosince

**Adiutorium nostrum in nomine Domini** (Ž. 123,8), začátek bohoslužby na Popeleční středu

**Adléty císařovny**, **Adelheidis imp.** 16. prosince (v magdeburské diecézi 17. prosince)

**Adolfa**, b. metského, **Adelphi**, **Adolphi**, ep. Meten. 29. srpna

**Adolfa**, b. osnabrückého, **Adolfi ep. Osnabr.** 11. února; od 1970 30. června (v osnabrucké diecézi 13. února)

**Adolfa kn. (v Utrechru)**, **Oduľfi pb.** 12. června

**Adolphi viz Adolfa**

**Adorate Dominum (deum) omnes angeli** (Ž. 96,8) 3. neděle po Třech králich. (V 16. stol. tak bývá nazývána i 2. neděle po Třech králich.)

**Adorate secundum ard. viz Domini-ca adorate Deum**

**Adoratio crucis**, na Velký pátek  
– **magorum**, **regum viz Tří králů** (6. ledna)

**Adoratus dies viz Dies adoratus**

**Adriana m. viz Hadriana** (3. září)

**Adriana** (z Nikomedie) a spol. viz **Hadriana** (7./8./18. září)

**Ad te levavi animam meam viz Dominica ad te levavi** (1. neděle adventní)

**Adventus Domini I, II, III, IV; viz Dominica**

– **Spiritus sancti**, neděle svatodušní, Letnice, tj. 7. neděle po Velikonocích; v některých starších kalendářích též jako stálý svátek připadající na 15. květen (v *darování užíván svátek pohyblivý*)

**Ad vincula Pauli viz Pavla v okovech** (8. ledna)

– – **Petri viz Petra v okovech** (1. srpna)

**Ady**, ab., **Ade ab.** 28. července

**Aegidii abb. cf. viz Jiljtho** (1. září)

**Aegyptiaci dies**, dny nešťastné viz str. 355

**aera hispanica**, španělská éra viz str. 321

**aera martyrum**, éra mučedníků viz str. 321

**Aetentag**, **Agehentag viz Háty** (5. února)



Afend, afint, předvečer viz vigilia  
**Aferntag, Afruntag** viz Afry p. (7./5. srpna)  
**Afferstag, Afferstag** viz Nanebevstoupení Páně  
Affermontag, úterý  
Affersonntag, pondělí  
**Aflat** někde neděle Rogate (5. neděle po Velikonocích – Braunschweig, Dortmund), jinde *Misericordias Domini* (2. neděle po Velikonocích – Hildesheim), nebo *Cantate* (4. neděle po Velikonocích – Hannover, Mecklenburg)  
**Afry p., m., Afry a Donata, Afre v. m., Afre et soc.** 7. srpna; v některých diecích (Lutych, Verdun, Langres, Senlis, Përikosteli) 5. srpna – obrácení, *conversio* 26. října  
**Afry vd., m., Afre vid. m.** 24. května  
**Agapita jáhna** 6. srpna  
**Agapita m., Agapiti m., Agapientag** 18. srpna  
**Agathe v., m.** viz Háty p. (5. února)  
**Agatimbra** viz Rufa a Agatimbra (11. května)  
**Agatona m., Agathonis m.** 17. prosince  
**Agatona pp., Agathonis pp.** 10. ledna – smrt, obitus 1. prosince  
**Agáty p., m.** viz Háty (5. února)  
**Agerika, b. verdun., Agerici ep.** Vir-dunen. 1. prosince  
agst, agst, měsíc srpen  
**Agethentag, Agthentag, Agtuntag, Actentag** viz Háty (5. února)  
**Agilolfa, arcib. kolmského, m., Agilolfi aep. Colonien. m.** 9. července  
**Agnes viz Anežky**  
**Agneten-, Agnitentag, Agnetentag** nach wynachten viz Anežky p., m. (21. ledna; oktáv 28. ledna)  
**Agnetis secundo, octava Agnetis** viz Anežky p. m. oktáva (28. ledna)  
**Agnetis de Bohemia** viz Anežky abatyše, Anežky České, p. (6. března, od 1991/92 13. listopadu)  
**Agnetis de Monte Politano, dominik.** 20. dubna

**Agricia, arcib. trevírského, Agritii aep. Treviren.** 13. ledna  
**Agrikoly a Vitališe** viz Vitalise a Agrikoly (4./27. listopadu)  
Agst viz Agest (měsíc srpen)  
**Aháty p., m.** viz Háty (5. února)  
**Achacia a společníků (Deseti tisíc rytířů), Achacii et sociorum** 22. června, v krakovské diecézi 23. června  
**Achillea m.** viz Nerea, Achillea a Pankracia; Felcís (12. května)  
**Achtet, am achteden abend, předvečer Nového roku**  
Achternoens, odpoledne  
**Achte tag, achter, acrintag, actentag, achtiste tag, achter, achtede, achtode, achtente tag, achtodentag, achtoste tag, octava, ochtáb** viz s. 350; jako achtende tag bývá označena zejména oktáva Vánoc  
**Achte Tag unsers Her(r)n, Achte tag** zu wyhenachten, **Achte Tag** nach Weihnachten 1. ledna  
**Achtzehnte Tag** (zu wynachten, zu Weihnachten) 13. ledna  
**Achztag** viz Achacia a spol. (22./23. června)  
**Aigulfa, op. v Lérins, Aygulphi ab.** 3. září; v pařížské diecézi 4. září  
**Aindlefte tag** 6. ledna  
**Aischtag, středa před nedělí Invocavit** (6. před Velikonocemi)  
**Aitentag** viz Háty (5. února)  
**Akacia kněze a m.** 27. listopadu  
**Alaricha, Alarici** viz Adalricha (29. září; od 1970 28. září)  
**Alba paschalia, albe, paschales, týden po Velikonocích**  
**Albana m., Albani m.** 21. června  
**Albericha, o. v Citeaux, Alberici ab.** 26. ledna  
**Alberta Vel., b. fezenského, Alberti Magni ep. Ratisb.** 15. listopadu  
**Alberta, b. lutyjského, Alberti ep. Leodien.** 23. listopadu (Lutych), někdy 24. listopadu  
**Albertus, Adalbertus** viz Vojtěch



**Albina m., Albini m.** 22. června  
**Albina, b. angerského, vyzn., Albini**  
ep. Andegav. cf. 1. března  
**Albina b., Albini ep.** 6. září (Miseň)  
**Albina brit., Albini in Brit.** v pražské  
diecézi 23. března  
**Albrecht viz Adalbert, Albert**  
**Albuina, b. v Säben-Brixenu, Albuini**  
ep. Sabionen. 5. února (společně  
s Ingenuinem)  
**Albuina (Witty), b. v Buraburgu** 26.  
října  
**Albus dies Jovis, Zelený čtvrtek**  
**Aldebranda, b. ve Fossombrone, Al-**  
**dobrandi ep. Foro-Sempronien.** 1.  
května  
**Aldegundis v. viz Adalgundy p.** (30.  
ledna)  
**Aldemara, f. v Monte Cassinu, op.**  
v Capuy, **Aldemari ab.** 24. března  
**Aldetrudis abb. v.** 25. února  
**Aldhelma, op. v Malmesbury, b.**  
**šerbornského (jv. Anglie)** 25.  
května  
**Alef dach** 12. června (Utrecht)  
**Aleichsentag viz Alexia** (17. červen-  
ce)  
**Aleizentag viz Alžběty** (19. listopa-  
du)  
**Aleke viz Adléty** (16. prosince)  
**Alexandra (I.) pp.** 3. května  
**Alexandra, patriarchy alexandrijské-**  
**ho, vyzn., Alexandri ep. Alexand-**  
**rini** cf. 26. února; od 1970 18.  
dubna  
**Alexandra a Kaja mm., Alexandri et**  
**Gali mm.** 10. března  
**Alexandra b. Jeruzalémského, vyzn.**  
**a m., Alexandri ep. Jerus.** ve větši-  
ně diecézi včetně pražské 18.  
března; Rád německých rytířů 19.  
března; Compostela 20. března  
**Alexandra, syna Felicity, m., Alexan-**  
**dri et soc. mm.** (jednoho ze Sedmi  
bratří) 10. července  
**Alexia (z Edessy), vyzn., Alexii, Alex-**  
**is** cf. 17. července; v Čáchách  
a v Utrechtu též 17. června, v Milá-

ně 20. července, v Compostele  
6. dubna, v Toledu 16. července  
**Alexia a druhů, f.** 17. února  
**Alfonse Maria di Liguori, b.** († 1787,  
kanon. 1839; v římském misálu od  
1839) 2. srpna; od 1970 1. srpna  
**Alheide viz Adléty** (16. prosince)  
**Allatio quinque fratrum viz Uvítání**  
**ostatků Pěti bratří v Praze** (25.  
srpna)  
– **reliquiarum Pragam (prima)**  
v pražské diecézi 2. ledna  
– – **s. Thomae et aliorum (secunda)**  
v pražské diecézi 8. ledna  
**Allehsentag viz Alexia** (17. červen-  
ce)  
**Alleluja claudere, dimittere, sepeli-**  
**re, Alleluja niederlegung, neděle**  
**Devitník (Septuagesima) nebo so-**  
**bota před ní**  
**Aller Apostel(n) Tag viz Rozeslání**  
**apoštolů** (15. července)  
– **gläubigen seelentag viz Dušiček**  
(2. listopadu)  
– **gots heiligentag, aller heil. tag, Al-**  
**lerheiligen viz Všech svatých** (1.  
listopadu)  
– **Heiligen (Fest) viz Všech svatých**  
(1. listopadu)  
– **heiligen mond, měsíc listopad**  
– **Christen Seelentag, Almes viz Du-**  
**šiček** (2. listopadu)  
– **kindlein tag viz Mláďátek** (28. pro-  
sine)  
– **mann vassnacht, 1. neděle postní**  
(Invocavit)  
**Allerseelentag, aller seelen geda-**  
**echtssttag, seltag viz Dušiček**  
(2. listopadu; připadá-li na neděli,  
překládá se na 3. listopad.)  
**Aller zwölfbotentag viz Rozeslání**  
**apoštolů** (15. července)  
**Almachii m. viz Telemacha m.** (1.  
ledna)  
**Aloise Gonzagy, f.** (v Missale Roma-  
norum od 1842) 21. června  
**Altatio crucis viz Povýšení sv. Kříže**  
(14. září)





**Alte vassnacht**, neděle *Invocavit*

altera die, nazíří

**Altonis** cf. 9. února

**Alžběty (Elisšky) vd.**, landkraběnky durynské, „Uherské“, *Elisabeth vid.* (regine de Hungaria) 19. listopadu

– přenesení, *translatio*, *elevatio* 2. května; v halberstadtské diecézi 1. května

**Alžběty Uherské, F., Elisabeth Hungare** 6. května (v darování nedoloženo); od 1970 31. října, v současném českém misálu 17. listopadu

**Alžběty, král. portugal.**, *Elisabeth reginae* 4. července, od 1694 8. července; od 1970 opět 4. července

**Alžběty, ab. v Schönau**, *Elisabeth ab.* 18. června; v Limburku 19. června

**Alžběty, matky Jana Křtitele** 5. listopadu

– navštívení viz *Navštívení Panny Marie* (2. července)

**Am achteden Abend** večer před Novým rokem (31. prosince)

**Amadea (Gottlieba, Bohumila), b. lausann.**, *Amadei ep. Lausannen.* 28. ledna; od 1970 27. srpna

**Amálie, Amalberg vd. (p.)**, *Amalberge vid.* 10. července; v Braniborsku, rovněž G.F. 26. září

**Amancia, b. a vyzn.**, *Amantii ep.* (Rutenen.) cf. 4. listopadu

**Amanda, b. utrechtského viz Vedasta a Amanda** (6./7. února)

**Amanda, b. štrasburského, Amandi ep. Argentoraten.** 26. října (často zaměňován s Amandem Utrechtským)

**Amantii ep. Ruthen.** cf. 4. listopadu

**Amarini m.** 25. ledna

**Amata, b. sion., Amati ep. Sedunen.** cf. 13. září (A.S.); též 19. října (Cambrai, Tournai)

**Ambrože b. milánského, vyzn., Ambrosii ep. Mediolanen., Ambrosientag, Ambrositag** 4. dubna; v některých diecézích (např. Akvileia,

Trident, Milán) 7. prosince; od 1970 7. prosince

– *ordinatio, translatio* 7. prosince

**Ammona jáh. a čtyřceti panen mm.** 1. září

**Ammona egypt.** 4. října

**Amona, Aimona, b. toulského, Aimonis ep. Tullen.** 23. října

**Amoris diac.** cf. 8. října

**Amose** 31. března

**Anakleta pp., Anacleti pp.** většinou 13. července; v lutyšské diecézi 12. července, v churské 26. dubna

**Anania (Ananiáše), Azaria (Azariáše) a Misaela, tři mláďenců, Ananie, Azarie et Misahel (Ismael) trium puerorum** 16. prosince; v lubecké diecézi 15. prosince

**Anastasia (I.) pp., Anastasii (I.) pp.** 27. dubna

**Anastasia b., m., Anastasii ep. m.** (v diecézích kolínských a paderbornských) 26. srpna

**Anastasia se 70 tovaryši, mm., Anastasii et soc., mm.** 22. ledna; ve vratislavské diecézi 23. ledna

**Anastasia viz též Athanasia**

**Anastasio p., m., Anastasio v. (vid.)** 25. prosince; v braniborské diecézi 15. ledna

– *commemoratio* 29. ledna v diecézi augšpurské

– *translatio* 5. července

**Anburtung Mariae viz Obětování Panny Marie** (21. listopadu)

**andag, andaegh, oktáva viz str. 350**

**ander augst, měsíc září**

– **herbst, měsíc říjen**

**anderer tag, andertag, nazíří**

**Andělů strážných, Angelorum custodum, festum angeli custodis** svátek slaven od 16. stol., původně 29. září společně se svátkem sv. Michala. V roce 1608 byl přeložen na první volný den po sv. Michalu. Býval však slaven také 1. března, 14. března, 13. července. 1667 položen na první neděli v září, kdy je



také slaven v některých diecézích; 1670 pro celou církev stanoven na 2. říjen, kde je také dodnes uveden v římském misálu.

**Anděly Mericiové, p., Angely Merici, z Brescie** od 1861 31. května, od 1956 1. června, v českém misálu od 1991/92 27. ledna

**Andinsinges dach** viz **Dionysia** (9. října)

**Andochia, Tyrsa a Felixe** 24. září (především v cisterciáckých kalendářích)

**Andree apost., Andreis, Andres, Andristag** viz **Ondřeje** (30. listopadu)

**Andreae (Zoerardi) et Benedicti erem. (Polonorum) num.** viz **Ondřeje a Benedikta** (16. července v diecézi hnězdenské; 17. července v diecézích olomoucké a ostřihomské)

**Andresmond, měsíc prosinec**

**Anežky ab., Agnetis de Bohemia, v. ord. s. Clarae** 6. března; od 1970 2. března; v českém misálu od 1991/92 13. listopadu

**Anežky p., m., Agnetis v. m.** 21. ledna; **oktáva** 28. ledna (**Agnetis secundo**)

**angang monats, angeender monat, začátek měsíce**

**angariae, suché dny; angariae cinerum, pentecostes, crucis, post Luciae (ante nativitatis Domini), suché dny postní, letniční, podzimní, adventní** viz str. 268n.

**angeendes jar, nové léto (přídavek k datům 1. ledna nebo krátce po něm i před nim)**

**Angela m. (Karmelitána)** 5. května  
**Angelorum festum** viz **Michaela archanděla** (29. září)

**Angelorum custodum** viz **Andělů strážných**

**Angely (Merici, z Brescie)** viz **Anděly Mericiové** (od 1861 31. května, od 1956 1. června)

**Angilberta (Engelberta) op. (v St-Riquier), Angilberti, Engilberti ab.** 18. února

**Angnesentag, Angnetentag, Anglesentag** viz **Anežky m.** (21. ledna)

**Aniana b. orléanského, Aniani ep. Aurelianensis** 17. listopadu

**Aniceta pp., m., Aniceti pp. m.** 17. dubna

**animarum dies, animarum omnium dies, commemoratio** viz **Duňček** (2. listopadu; v Uhrách též 16. srpna a 30. září)

**Anne matris Marie** viz **Anny** (26. července)

**Anni a nativitate** viz str. 327

- **ab origine mundi** viz str. 322nn.

- **ab Urbe condita** viz str. 320

- **confusionis** viz str. 87

- **consularis** viz str. 316

- **creationis** viz str. 318

- **Diocletiani** viz str. 321

- **Domini nostri Iesu Christi** viz str. 325

- **embolismales** viz str. 239

- **evangelici** viz str. 328

- **incarnationis** viz str. 327

- **pontificatus** viz str. 317

- **regni** viz str. 317

- **salutis** viz str. 327

- **secundum evangelium** viz str. 328

- **trabeationis** viz str. 327

- **verbi incarnati** viz str. 327

**Annona, arcib. kolín., Annonis aep. Colonien.** 4. prosince, také 5. prosince

**Annuntiatio Marie, Annuntiatio Domini, Dominica** viz **Zvěstování Panně Marii** (25. března)

**Annunziata („Zvěstovaná“ – ital.)** viz **Zvěstování Panně Marii** (25. března)

**annus bissextus** viz str. 86

- **correctionis** r. 1582, str. 113

- **embolismalis, rok hrudný**, str. 239

- **jubilee** viz str. 339

- **vagus** viz str. 82

**Anny, matky P. Marie, vd., Anne**



**matris Marie** (od 12. stol., 1568 zrušen, 1584 znovu zapsán do římského kalendáře; od 1970 **Jáchyma a Anny**) 26. července

**An olympique** viz str. 319

**Ansaldo op.** (v Prámu), **Ansbaldi** ab. 12. července

**Ansberta, arcib. rouenského, Ansberti aep. Rothomagen.** 9. února

**Anselma, arcib. canterburského, Anselmi aep. Cantuarien.** 21. dubna

**Anselma, b. luckého, vyzn., Anselmi ep. Lucen. cf.** 18. března

**Ansgara (Anscharii, Osgera, Oskara), b. hambursko-brémského, Anscharii, Ansgarii, ep. Bremen.** 3. února (depositio)

**Anscharii ep.** 3. února

– **translatio** 9. září

**Answera op. a spol., Answeri ab. et soc.** 15. července (v Lübecku, Osnabrücku aj. 18. července)

**antag, antagh, antdag, octava, ochtáb**

**antecenium, doba jídla kolem nšpor, 4. nebo 5. hodina odpolední antelucanum, 4. vigilie noční (před východem slunce)**

**ante pascha, poznámka u některých roků začínajících Velikonocemi (při opakování dat) srv. str. 336**

**anteprofestum, předpředvečer**

**antevigilia, předpředvečer**

**Anthelma z Chignin, b. v Bellej, Anthelmi ep. Bellicen.** 26. června

**Anthima, b. Nikomedijského m.** 27. dubna

**Antipascha, v záp. církvi neděle po Veliké noci**

**antdag, oktáv**

**Anclasstag, Zelený čtvrtek**

**antlasswoche, der antlass, ablasswoche, velký týden, tj. týden před Velikonocemi**

**Antonina op., Antonii ab. cf. viz Antonína op.** (17. ledna)

**Antonia viz též Antonína**

**Antonie m.** 29. dubna

**Antonína (Antonia) op., vyzn., poust., Antonii ab. etc., Antonientag nach obersten** 17. ledna

– **přenesení, translatio** 9. června

**Antonína m., Antonini, Antonii, m.** 2. září; v některých diecézích (Chur, Havelberg, Kostnice, Würzburg, Osířihom) 3. září; ve Vratislavi 2. nebo 4. září

**Antonína z Padovy, kn., Antonína vyzn., Antonia, Antoše Pat., Antonii cf. (pb., mon., de Padova, Lusitani)** 13. června

– **přenesení, translatio** 15. února (svátek franziškánského řádu)

**Antonína, arcib. florent., Antonini aep. Florentini** 10. května; od 1970 2. května

**Antonína Marie Klareta, b. od 1960** 23. října; od 1970 24. října

**Antonína Marie Zaccarií** 5. července (od 1897); od 1970 6. července

**Antoše m. viz Antonína m.** (2. září)

**Anzelma viz Anselma**

**Apoleny p., Apolloniae v. m.** 9. února

**Apolináře, b. ravennského, Apolináře m., Appollinaris ep. Ravenat., m.** 23. července

**Apollonia kn., Apollonii pb.** 10. dubna

**Apollonia Senátora, m., Apollonii senatoris m.** 18. dubna

**Apollonie p. m. viz Apoleny** (9. února)

**Apollonie a Leoncia mm.** 19. března

**Apostelscheidung, aposteltheilung, Apostolorum divisio viz Rozeslání apoštolů** (15. července)

**Aposteltag bez dalšího přídavku viz Petra a Pavla** (29. června); **aller apostel tag, dies omnium apostolorum viz Rozeslání apoštolů** (15. července)

**Apostolorum dies nebo festum viz Petra a Pavla** (29. června)

**Apoštolů rozeslání viz Rozeslání apoštolů** (15. července)



Apparitio Domini, písklad z Epiphania, Zjevení Páně (Božho) 6. ledna  
– Michaelis 8. května  
Apparuit stella (antif.) 6. ledna  
Appolinaris ep. viz Apolináře b. (23. července)  
Apri ep. Tullensis 15. září  
Apri pb. cf. 4. prosince  
Apuleje viz Marka a Apuleje (7. října)  
Aqua sapientiae, introit v úterý po Velikonocích  
Aquilina kn., m., Aquilini pb. m. 29. ledna  
Arbogasta, b. štrasburského, Arbogasti ep. Argentoraten. 21. července; Chur, Mohuč. Worms 20. července  
Aredia, Arigia, Harida, op. v Attane, Aredii ab. 25. srpna  
aren, arne, eren, erne, žně (2. polovina července a srpen)  
Archealai m. 23. srpna  
Archippa, průvodce sv. Pavla 20. března  
architriclinus, Dominica architriclini (ev. Jan. 2,1–11) druhá neděle po Třech králich  
Arialda, Harald, m., Arialdi diac. et Herlembaldi mm. 27. června  
Ariana b., Ariani ep. 17. listopadu  
Arimala vyzn., Arimalis cf. 9. října  
Arkadia m. 12. ledna  
Armorum Christi festum, den Svátosti, pátek po neděli průvodní  
Armonat, měsíc srpen  
Arnolda (z Arnoldsweileru), vyzn., Arnoldi cf. 18. července  
Arnolda b., Arnoldi ep. 28. března  
Arnolfa viz Arnulfa  
Arnošta m. (v Římě), Ernesti m. 12. ledna  
Arnošta, op. ve Zwiefaltenu, Ernesti ab. 7. listopadu  
Arnošta z Pardubic, arcib. pražského, bl. 30. června  
Arnulfa, b. metského, Arnulfi (Arnoldi), ep. Meten. 16. srpna; O.W. 19. srpna

– přenesení, translatio 18. července  
Arnulfa b., vyzn. Arnulfi (Arnoldi) ep. cf. 18. července; v českých zemích je Arnulfa, b. a vyzn., event. m., Arnulfi ep., nejčastěji 18. července  
Arnulfa, b. soisson., Arnulfi ep. Sueslonen. 15. srpna; O.W. 16. srpna  
Arnulfa, b. tourského, Arnulfi ep. Turonen. 18. července  
Arsacia op., Arsatii ab. 19. července  
Arsenia op., vyzn., Arsenii ab. cf. 19. července  
Artemia, b. clermont., Arthemii ep. Claramenten. 24. ledna  
Artemia s přibuznými, Artemii cum familia m. 6. června  
Artura m., bl. 15. listopadu  
Artzetag viz Drei artzetag  
Ascendente Jhesu in navi (evang.) 4. neděle po Třech králich  
Ascensio Domini, Ascensio dominica, Ascensio salvatoris, Ascensionstag viz Nanebevstoupení Páně (čtvrtek po Křížové neděli). V některých středověkých kalendářích je svátek Ascensio Domini uveden též jako stálý svátek 5. května (viz Ascensionis Dominicae commemoratio); v *datování je zpravidla míněn svátek pohyblivý!*  
Ascensionis dominice commemoratio 5. května  
Aselly p., Aselle v. 6. prosince  
Aschtag, Aschertag, Aschermittwoch, ascheriger mittwoch, stěda před 1. nedělí postní (Invoc.), Popeleční středa  
Asciens a longe, první neděle adventní (podle responsoria první lekce breviáře)  
Assumpta est Maria in coelum, offeritorium ve svátek Nanebevzetí Panny Marie, 15. srpna  
Assumptio domine, dei genitricis viz Nanebevzetí P. Marie (15. srpna)  
– domini viz Nanebevstoupení Páně (čtvrtek po 5. neděli po Velikonocích)



- **Johannis ep.** viz **Jana ep.** (27. prosince)
- **Marie v., Assumptio Glorioso Christicolae** viz **Nanebevzeť P. Marie** (15. srpna)
- **Domini (Ascensio)** viz **Nanebevstoupení Páně** (čtvrtek po 5. neděli po Velikonocích)
- astroláb** viz str. 290
- Asterioli m.** 18. srpna
- Aswolcztag** viz **Osvalda** (5. srpna)
- Atanáše, Atanazia, b. alexandrijského, Athanasii ep. Alexandrini cf.** 2. května
- Athanasia b. alexandrijského, Athanasii ep. cf.** 2. května
- Athanasia b., Athanasii ep.** 13. října
- atomi** viz str. 303
- Atta (Attona, Azzona), b. v Pistoji, Attonis, ep. Pistorien.** 22. května
- Attala, Athaly, op. v Bobbiu, vyzn., Attall (Attale) ab. cf.** 9. nebo 10. března
- Ataly ab., Athale v.** 3. prosince
- Atily, Atilana b. v Zamoře, Atiliani ep. Zamoren. cf.** 5. října
- ater dles** viz **Dies ater**
- aubend, aubund, aubet, předvečer, vigilia**
- Aucti (Felicis et Adaucti)** viz **Felixe a Adaukra** (30. srpna)
- Auctoris ep. Trever., cf.** 20. srpna
- Audentii cf.** 25. listopadu
- Audifaxe m. viz Maria, Marty, Audifaxe a Abakuka** (19. ledna)
- Audivit Dominus** (Ž. 29,11) intr. v pátek a sobotu před 1. nedělí postní (Invocavit)
- Audomara, b. v Maurienne, Audomari ep. Morin. cf.** 9. září (Flandry, Arras, Cambrai), 25. srpna (Trondhem)
- Auferstehung Christi, Velikonoce** viz str. 222nn.
- Auffartstag, auffertstag unsers hern** viz **Nanebevstoupení Páně**
- Auffart unser frauen** viz **Nanebevzeť P. Marie** (15. srpna)
- Augenstanstag** viz **Augustina** (28. srpna)
- Augst der erste, měsíc červenec**
- **zweite, měsíc srpen**
- Augtentag** viz **Háry** (5. února)
- Augull, Augulli ep. m.** 7. února
- August, Augustus, agst, ouwes, owest, ougst, měsíc srpen**
- Augustina, b. v Hipponu, vyzn., Augustini ep. cf. (doctoris)** 28. srpna
- **obrácení, conversio** 5. května
- **přenesení, translatio** ve většině diecézí (včetně pražské) 11. října, někdy (Halle, augustiniáni poust., křižovníci) 28. února
- Augustina, b. z Canterbury, vyzn., Augustini aep. Cantuarien., Angl. cf.** 26. května, od 1882 28. května, od 1970 27. května
- Auktora, Auctora, b. meckského, Auctoris ep. Meten.** 10. srpna; v Metách 9. srpna
- Auktora, b. trevírského, Auctoris ep. Treviren.** 20. srpna
- Aurea b. a jeho sestry Justiny, mm., Aurel ep. et Justine sororis eius** 16. června
- Aurea dominica** viz **Dominica**
- Aurelia, b. armén., Aurelii ep.** 9. listopadu
- Aureliana m., Aureliani m.** 22. května
- Aureliana, b. v Arles, vyzn., Aureliani ep. Arelaten.** 16. června
- Aurelie p. m., bl., Aurelie v. m.** 15. října
- aureus numerus, Zlaté číslo** viz str. 240
- ausgeender mond, monat, mensis exiens, druhá polovina měsíce při bononském datování; viz str. 347**
- Auspicii, ep. Trever.** 8. července
- Ausheilung der zwölfboten, Rozeslání apoštolů, 15. července**
- Austreberly p., Austreberte v.** 10. února
- auswärts, jaro**



**Autberta** (Otberta), b. v Cambrai, Autberti ep. Cameracen. 13. prosince  
**autumnus**, podzim; též jako jméno měsíce září  
**Auwest**, aux, měsíc srpen; viz též *august*  
**Ave Maria** (zvonění) viz str. 285  
**Ave praeclara**, oktáva Nanebevzetí, 22. srpna  
**Avent**, avont, předvečer, vigilia

babi léto, měsíc září a počátek října  
**bacchanalia** masopust; *bacchanalia clericorum, dominorum* Masopustní neděle (Quinquagesima)  
**Baccha** (Bacha) viz *Sergia a Baccha mm.* (7. října; od 1961 8. října)  
**Balbiny p., m.,** *Balbina* v. m. 31. března  
**Baldomera** vyzn., *Baldomerii* cf. 27. února  
**balntag**, Květná neděle  
**Baltasara krále, Balthasari regis** viz *Tří králů* (6. ledna)  
**bannfasten**, půst, zvláště půst před velkými svátky; proto tak bývá označován také den před velkými svátky (vigilia)  
**Banti** cf. 31. července  
**Baptismus Christi** (Mat. 3,13) 13. ledna (okráv Tří králů)  
**Baptista necatus, Stěti sv. Jana Křtitele** 29. srpna  
**Baptisty** viz *Jana Křtitele* (24. června)  
**Barbare v. m.** viz *Barbory p., m.* (4. prosince)  
 – *translatio* v utrechtské diecézi 8. července, v pasovské 2. září  
**Barbata, b. benevent., Barbatii ep. Benevent.** 19. února  
**Barbory p., m., Barbare v. m.** 1. prosince (v Ženevě a v některých francouzských diecézích 16. prosince)  
**Bardona, arcib. (b.) mohuč., Bardonis ep. Moguncini** 10. června

**Aviana b., Aviani ep.** 17. listopadu  
**Avita kn., vyzn., Aviti presb. cf.** 17. června; v Metách 23. června  
**Aytentag, Ayt maid und martyrín** viz *Háty p.* (5. února)  
**Azariáše** viz *Anania, Azaria a Miscela* (16. prosince)  
 azyma, týden před Velikonocemi  
**azymorum dies** (den nekvašeného chleba, den pšenic), Zelený čtvrtek; *azymorum festum*, Velikonoce

## B

**Barmherzigkeit des Herrn, Misericordia Domini**, 2. neděle po Velikonocích  
**Barnabáše ap., Barnabe ap. m.** 11. června  
**Barnarda** viz *Bernarda*  
**Bartoloměje apoštola, Bartholomei ap., Barthel, Bartilmis, Bartilmes** 24. srpna  
**Basilea a Jovina** 2. března  
**Basilea, Basilia, Velikého, b., Basilii** (Magni) ep. cf. 14. června; v tridentské diecézi a v některých fáddech (augustiniani-poustevníci, někteří benediktini, karmelitáni) 1. ledna  
**Basilida, Cyrina, Nabora a Nazaria mm., Basilidis, Cyrini, Naboris (et Nazarii) mm.** 12. června (v některých diecézích byl k tomuto dni připojen též svátek Nazaria a Celsa)  
**Baslissy m.** viz *Juliana a Basilissy* (9. ledna)  
**Basily p. m., Basille v. m.** 20. května  
**Basina b. trevr., Basini ep. Trev.** 4. března  
**Basola kn. vyzn., Basoli pb. cf.** 15. října  
**Bastian, Bastianstag, Šebestiána** viz *Fabia a Šebestiána* (20. ledna)  
**Bathildy královny, Batildis, Bathildis regine v. (non. m.)** 30. ledna  
**Bavona vyzn., Bavonis cf.** 1. října  
 bdění, vigilia, předvečer



**Beaty (Benedikty) p., m., Beatae v. m.** 29. června  
**Beata vyzn., Beati cf.** 9. května  
**Beata vyzn. trevir., Beati cf. Trev.** 26. července  
**Beatrice, Beatrix, m.** viz **Felixe, Simplicia, Faustina a Beatrice** (29. července)  
**Beatrice p., b. Beatricis Atestine sanctimon.** 10. května  
**Bedibunge viz Frauentag**  
**Bedy kn., vyzn., Bedy Ctihodného kn., Bede presb. cf., Bedantag** 26. května; někde (Hamburk, Utrecht, Worms) 27. května; v diecézi vratislavské (aj.) 28. května; v římském kalendáři zapsán od 1899 na 27. květen, od 1970 25. května  
**Bedeglocke, večerní zvonění po západu slunce**  
**Beggy vd., Begge vid.** 7. července  
**Benedicta s. Trinitas, introit o sv. Trojici**  
**Benedicti viz Benedicta**  
**Benedictio aque, baptismatis, fontium, Bílá sobota**  
 – **avene** (na sv. Štěpána) 26. prosince  
 – **candelarum, luminum** 2. února  
 – **ceret, Bílá sobota**  
 – **cineris, Popeleční středa**  
 – **herbarum** 15. srpna  
 – **palmarum, Květná neděle**  
 – **pomorum** 15. srpna  
 – **uvarum** 6. srpna  
**Benedikta z Aniane, op., Benedicti abb. Anianen.** 11. (A.S. 12.) února; v Cáchách 12. února  
**Benedikta z Nursie, op. b. a vyzn., Benedicti (de Nursia) ab. ep. (Casinensis) cf.** 21. března; od 1965 11. července  
 – **commemoratio** 11. července  
 – **přenesení, translatio** 11. července  
**Benedikta a spolučinnů, Benedikta, Jana, Matouše, Izáka a Kristina**

**mm., (Benedicti et soc. m.), Quinque fratrum** 12. listopadu; od 1970 v českém misálu 25. srpna (původně **Allatio Quinque fratrum**)  
**Benedictio cineris et cilicii, Popeleční středa**  
**Benedikty viz Beaty p.** (29. června)  
**Benigna op., m., dijonského, Benigni m. Divion.** v Augšpurku 2. listopadu (ve franc. diecézích většinou 1. listopadu, někdy 2. listopadu)  
**Benigna m., Benigni m.** 1. května (Magdeburg)  
**Benigna b., m., Benigni ep. m.** 28. června (Utrecht)  
**Benigny p., Benigne v.** 18. srpna (Hnězdno); 20. června (Vratislav)  
**Benigny (Dobrotivé?)** 13. února; v českých středověkých kalendářích 22. října  
**Benjamina jáhna m.** 31. března  
**Bennona, b. mšeňského, vyzn., Bennonis ep. Misnen. cf.** 16. června  
**Berchtag, Berchtentag viz Perchty** (6. ledna)  
**Berlindy p., Berlendis v.** 3. února (A.S.); 17. března (Amiens)  
**Bernadetty (Bernardy) Soubirous viz Marie Bernardy** (18. února; od 1970 16. dubna)  
**Bernarda op. (z Clairveaux), Bernardi ab. Clarevalensis** 20. srpna; v braniborské diecézi 12. srpna, v agramské a ostráhomské 21. srpna, v havelberské 25. srpna  
 – **přenesení, translatio** 14. listopadu  
**Bernarda, b. viennského, vyzn., Bernardi ep. Viennen. cf.** 23. ledna  
**Bernharda viz Bernarda**  
**Bernhardina Realino (kanon. 1947)** 3. července; od 1970 2. července  
**Bernardina, Bernardina Slenského, kn., vyzn., Bernardini Senen. pb. cf.** 20. května  
 – **přenesení, translatio** 17. května  
**Bernulfa, b. utrechtského, Bernulfi ep. Ultrajectani** 19. července



- Bernwalda** (Berwalda, Berwarda, Bernwarda), b. hildesheimského, vyzn., Berwardi (etc.) ep. Hildes. cf. 20. listopadu  
– přenesení, translatio 16. srpna
- Berlmeestag, Berthel** viz **Bartoloměje** (24. srpna)
- Bertholda**, viz **Bertolda**
- Bertily** (Berthildy) ab., Bertille ab. 5. listopadu
- Bertina**, op. v Sithlu, Bertini ab. Audomaropolitani 5. září
- Bertolda** op. v Garsten, Bertoldi (Bertholdi) abb. Garstensis, cf. 27. července
- Bertolda** z Kalábrie, karmelitána 29. března
- Bertrama**, b. v Le Mans, Bertranni (Bertrandi, Bertchrammi) ep. Cenoman. 30. června (překládal se na 3. července); častěji 6. června (translatio)
- Bertranda**, patriarchy akvilejského, m., Bertrandi patr. Aquilejen. m. 6. června
- Bertuina** b. vyzn., Bertuini ep. cf. 11. listopadu
- Bertulfa**, op. v Bobbiu, Bertulfi ab. Bobbien. 19. srpna
- Berty** z Avenay, ab., Berthe uxoris Gunilberti regis (ab. Avennaci) 1. května
- Berty** z Blangy, ab., Berthe vid. ab. Blangiacen. 4. července
- Beschneidung unsers Herrn, Obřezání Páně** (1. ledna)
- Besuchung Marie** 2. července
- Berwoche, betwoche, betfartswoche, bethtage, bitrwoche, křížové dny, křížový ryden** (po 5. neděli po Velikonocích)
- Bewerunge, canonisatio**
- Bíblany** (Vivliany) p., m., Bibiane (Viviane) v. m. 2. prosince
- Bílá neděle** viz **neděle Bílá** (1. po Velikonocích)
- Bílá sobota** viz **sobota Bílá** (sobota před Velikonoční nedělí)
- Bühildy** ab. (v Mohuči), Bühildis ab. 27. listopadu
- Bilientag** viz **Sibythy** (10. září)
- Birgitte, Birgity** viz **Brigity** (1. února; 7. října)
- Bitrwoche, křížové dny, křížový týden**
- Blandina** m., Blandini m. 1. května
- Blandiny** m., Blandine v. 2. června
- Blanky, král. franc.** 1. prosince
- Blasentag, Blasii** ep., m. viz **Blažeje** b., m. (3. února)
- Blau ostertag** místo: blumostertag, blumostertag; Květná neděle
- Blauer dinstag, montag, úterý a středa** v rydnu před Velikonocemi
- Blažeje, b. v Sebaste** m., Blasii ep. Sebast. m. (v pražské a olomoucké diecézi cf.), Blesentag, Wlasentag 3. února  
– přenesení, translatio 18. července
- Blindgeborene** (evang.), středa po 4. neděli postní (Laetare)
- Blodesdag** viz **Blutstag**
- Bluomostertag, Květná neděle**
- Blutstag, des hilligen bludes dag, Božího Těla**
- Bodenschaft Gottes** 25. března
- Bohuslava** 17. dubna
- Bolaigentag, Bolayentag** viz **Pelagia** z Aemony (28. srpna)
- bona quinta feria, Zelený čtvrtek**  
– sexta feria, Velký pátek
- Bonaventury** b., vyzn., Bonaventure ep. card. Albanen. cf. (kanon. 1482) svátek druhou nedělí v červenci, od 1568 14. července; od 1970 15. července  
– přenesení, translatio 14. března
- Bonifáce** (Winfrida, Wonofacidach), b. mohučského, m., Bonifaci ep. Moguntini et soc., m. 5. června  
– ordinatio 30. listopadu  
– přenesení, translatio 1. listopadu
- Bonifáce** m. (v Tarsu), Bonifaci m. 14. května (obitus)  
– inhumatio 25. května





- Bonifáce (I.) pp., Bonifacii (I.) pp.** 4. září  
**Bonifáce (IV.) pp., Bonifacii (IV.) pp.** 8. května  
Bononiensis consuetudo, bononské datování viz str. 347n.  
**Bonosia, b. trevir., Bonosii ep. Trev.** 17. února  
**Bonosy** viz **Eutropia, Zosimy a Bonosy** (15. července)  
**Bony p., Bone v.** 29. května  
**Bortfest der Juncfrauen** viz **Narození Panny Marie** (8. září)  
**Bort Christi** viz **Narození Páně** (25. prosince)  
**Bort Marien** viz **Narození Panny Marie** (8. září)  
**Botulfa op. vyzn., Botulfi ab. cf.** 17. června  
**Božho křtění** 6. ledna; též oktáva Tři králů podle evang.  
**Boží moudrosti** 17. prosince  
**Božho Těla, čtvrtek** po sv. Trojici  
**Brac** viz **Brikccho**  
Brachmonat, brache, brachet, brachot, braemaend, braymant, měsíč červen  
**Brandana op. vyzn., Brandani ab. cf.** 16. května  
**Bratesonntag, Masopustní neděle** (Estomihi)  
**Bratří pěti** viz **Pěti bratří** (12. listopadu)  
– **sedmi** viz **Sedmi bratří** (10. července)  
**Braxedis v., Braxedy** viz **Praxedy p.** (21. července)  
**Bray** viz **Brikccho**  
**Brehentag, Brechen-, Brechttag, Perchttag** viz **Perchty** (6. ledna)  
**Breiden, Breidentag, Bridentag** viz **Brigity p.** (1. února)  
**Briccentag, Briczentag, Briccii (Brixii), ep., Briczentag** viz **Brikccho** (13. listopadu)  
**Brigide v. m.** viz **Brigity p. m.** (1. února)  
**Brigidenmonat, měsíc únor**  
**Brigity (Brigide) z Kildare, p., Brigide (Brigite) v. (non m.)** 1. února  
**Brigity (Birgitty) vd., král. švédské, Brigitte (Birgitte) vid.** (†1373, kanon. 1391) 7. října, 1628 přeložen na 8. října; v diecézi hrnězdenské 20. července, v krakovské 24. července, v mohučské 23. července (úmrtní den), Ratzenburg 27. července; od 1970 23. července  
– **přenesení, translatio** v pražské diecézi 28. května  
**Brikccho b. tourského, vyzn., Briccii ep. Turonen. cf.** 13. listopadu  
**Brikccho b. spoletského vyzn., Briccii ep. Spoletani cf.** 9. července, v mišenské diecézi 11. července (patron)  
**Briscondach** viz **Příšky** (18. ledna)  
**Britonis aep. Trev. cf.** 5. května  
**Brodeweche** týden po neděli Septuagesima (9. před Velikonocemi)  
**Brosek, Brozi, Brosientag** viz **Ambrože** (4. dubna)  
**Brosen, Brosentag** viz **Ambrože** (věšinou 4. dubna)  
**Brüder kirchweih, Portiuncula** viz **Dedicatio ecclesiae v Assisi** (2. srpna)  
bruma, zima  
Brumaire viz str. 134  
**Bruna, arcib. kolínského, Brunonis aep. Colonien.** 11. října  
**Bruna kn., vyzn., Brunonis cf.** 6. října  
**Bruna z Querfurtu, b., m., Brunonis ep. m.** 14. února; od 1970 9. března  
**Bruna, b. würzburgského, Brunonis ep. Herbipolen.** 17. května; od 1970 27. května  
březen, třetí měsíc, Martius  
**Burdilini dies** viz **Dies burdilini**  
**Burcharda (Burkharda) z Beinwill** 18. května; O.W. 27. června  
**Burcharda (Burkharda), b. würzburgského, Burchardi ep. Herbipol.** 14. října v diecézi würzburgské, eich-



státské, bamberské, salcburské a mišenské; 11. října v mohučské; 18. října v basilejské; v pražské diecézi 13. října; od 1970 2. února

Caesarův rok viz str. 86

**Cala** viz **Gaia**

**Caiphasfreitag** (evang.), pátek po 5. neděli postní

**Calculus Florentinus** viz str. 335

- **Pisanus** viz str. 335

**Calendae** viz str. 343

**Calendarium novum** viz str. 126

- **vetus** viz str. 126

**Calicis dies natalis**, Zelený čtvrtek

**Calixti pp.**, **Calyccesdag** viz **Kalixta** (zprav. 14. října)

**Callisti et soc.** viz **Kalista** a spol. (16. dubna)

**Cananea**, neděle **Reminiscere** (podle evangelia)

**Candelaria**, **candelatio**, **candele**, **festum candelarum** viz **Hromnic** (2. února)

**Candelmess** viz **Frauentag**

**Candide v.** viz **Kandidy p.** (1. prosince)

**Candidi ep.** viz **Kandida** (1. prosince)

**Caniculares dies** viz **pá** dny

**Canite tuba**, 4. neděle adventní

**Cannentag** viz **Kandida** (1. prosince)

**Canones paschales** viz str. 227

**Canonicae horae** viz str. 284

**Cantate Domino** (**canticum novum**), 4. neděle po Velikonocích

**Canti**, **Cantiani**, **Cantianille m.** viz **Kancia m.** (31. května)

**cantus gallorum**, doba po půlnoci, viz též str. 281, 285

**Capitlavium**, **Capelavium**, Květná neděle (o které se umývaly hlavy těch, kteří se chtěli dát pokřtít)

**Caprasii m.** viz **Kaprasla m.**

**Caput**, obecně začátek některého období

**Burthemín** viz **Bartoloměje ap.** (24. srpna)

byzantská indikce viz str. 340

- éra od stvoření světa viz str. 323n.

### C (viz též K)

**Caput adventus**, začátek adventu

- **calendarum**, totéž co **Calendae** (tj. in capite mensis)

- **jejunii**, Popelční středa a dni po ní

- **quadragesimae**, totéž **Dominica in capite quadragesimae**, neděle **Invocavit** (1. postní)

- **vigiliarum**, začátek noci

**Carena**, **quadragesima**, čtyřicetidení půst před Velikonocemi

**Carissimi et Dulcissimi m.** 19. dubna

**Caritatis m.** viz **Žofie** (15. května)

**Caritas dei diffusa est in cordibus vestris** (Řím. 5,5), introit v sobotu suchých dní před sv. Trojicí

**carnisprivium**, **carnisprevium**, **carnis levamen**, **carnivora**, **laxatio carnis**, dny od soboty před nedělí

**Estomihi** (**Quinquagesima**) do úterka po ní

- **clericorum**, **dominorum**, Masopustní neděle, **Estomihi** (**Quinquagesima**)

- **magnum** 1. neděle postní (**Invocavit**)

- **minus**, čtvrtek před Masopustní nedělí

- **novum**, Masopustní úterý (po neděli **Estomihi**)

- **sacerdotum**, neděle **Quinquagesima**

- **venus**, 1. neděle postní (**Invocavit**)

- **carnivora** viz **carnisprivium**

**Caroli** viz **Karla**

**Caroli Magni imperatoris** viz **Karla Velikého** (28. ledna)

**Carpophori et Abundi m.** 10. prosince

**Casarie**, **Cesarie v.** ve vratslavské a lubušské diecézi 9. prosince; v mohučské 8. května; ve vрати-



slavské diecézi (vedle 9. 12.) 4. února  
**Castilde v. viz Kasildy p.** (9. dubna)  
**Castimiri regis viz Kazimíra Polského** (4. března)  
**Cassia, Florentia a Malusia m., Cassiani et Florentii et Malusii cf.** 10. října  
– přenesení, translatio 2. května  
**Cassiana b.** (z Imoly), **Cassiani ep.**, 13. srpna  
**Castoris pb. cf.** v trevírské diecézi 13. února, v kolínské 4. února  
**Castuli, Castulli m. viz Haštala** (26. března)  
**Catelinendag viz Kateřiny p.** (25. listopadu)  
**Catena Petri, Petra v okovech** 1. srpna; v řecké církvi se tento svátek slavil 16. ledna  
**Catharine, Catherine v. m., Catreitag viz Kateřiny** (25. listopadu)  
**Cathedra Petri (Antiochiae) viz Petra stolce, stolování** (22. února; 18. ledna)  
**Cecilie p. m., Cecilie v. m.** 22. listopadu  
**Cecus natus** (ev. Jan. 9.1) středa po 4. neděli postní (Laetare)  
**Celesta b. metiského, Celestis ep. Met.** 14. října  
**Celestina (Coelestina I.) pp. m., Celestini (Coelestini, I.) pp.** 6. dubna  
**Celestina (V.) pp., Celestini (IV.) pp.** 19. května  
**Celsa, b. trevírského, Celsi ep. Trever.** 23. února  
**Celsa m., Celsi pueri** 28. července; ve špýrské diecézi 27. července  
celý orloj viz str. 294  
cena, coena, večere  
**Cena domini, cena pura, Zelený čtvrtek**  
– magna (ev. Luk. 14,16–24) 2. neděle po sv. Trojici  
**Carbonia b., Carbonii ep. cf.** 10. října; v ostrňohomské diecézi 14. října

**Cerealis Mariae dies viz Hromnic** (2. února)  
cerei benedictio, Bílá sobota  
cereus paschalis viz str. 248  
**Cervais, Cirvais, Cirbis, Servatius, Servacia viz Serváce** (13. května)  
**Cesaria, m. (v Terracině), Cesarii m.** 1. listopadu  
**Cesaria, arcib. v Arles, Cesarii aep. Arelat.** 27. srpna  
**Cesarie viz Casarie**  
**Cibavit eos, introit mše v pondělí po sv. Duchu a v den Božího Těla**  
**Cineres, cinerum dies, Popelec**  
**Cipriana viz Cypriana**  
**Cirbis, viz Cervais**  
**circulus decemnovennalis viz str. 239**  
– magnus paschae viz str. 229  
– solaris viz str. 233  
**Circumcisio Domini viz Obřezání Páně** (1. ledna)  
**Circumdederunt me gemitus mortis** (Ž. 17,5,6), introit neděle Devítník  
**Cirici (Quirici) et Julitte (matris eius) m.** 16. června, v Ženevě a Tridentu 15. července, v Augšpurku 17. července  
**Cirvais viz Serváce** (13. května)  
cisiojánus viz str. 352–355  
Cinstag, úterý  
**Claestag, Clausag viz Mikuláše** (6. prosince)  
**Clamaverunt iusti** (Ž. 33,18), introit o svátku **Marcellina a Petra** (2. června)  
**Clare v. viz Kláry p.** (12. srpna)  
– translatio 2. října  
**Clari viz Klára**  
**Claudiani, Claudii viz Klaudia**  
**Clausum pasche** 1. neděle po Velikonočích  
– pentecostes 1. neděle po Letnicích  
**Clavesdach viz Mikuláše b.** (6. prosince)  
clavis terminorum viz str. 252  
clavium locus viz str. 252



**Clavorum dies, clavorum Domini, clavorum festum** viz den Svátosti (pátek po neděli průvodní)  
**Clementini, Clementis (I.) pp.** viz Klimenta (23. listopadu)  
**Cleophe disc.** viz Kleofáše (25. září)  
**Cledi, Clientag, Cleti et Marcellini pp. mm.** 26. dubna; v lutyšské diecézi 12. července, v trevírské 12. října  
**Clibelmess** 25. března  
**Clotildis** viz Kloryldy (3./4. června)  
**Coelestini pp. m.** viz Celestina (I.) pp., m. (6. dubna)  
**Coena Domini** viz Cena  
**Colety (Nicoletty) p., Colette Boilet v.** († 1447; kanon. 1807) 6. března  
**Colomanni m.** viz Kolomana m. (13. října)  
**Columbani** viz Kolumbána  
**Columbe** viz Kolumby (31. prosince)  
**Commemoratio adventus Spiritus sancti**, 15. května  
– **allationis s. Viti, s. Adalberti** 25. srpna  
– **animarum** viz Dušičky (2. listopadu)  
– **ascensionis dominicae** 5. května  
– **omnium fidelium defunctorum, Dušiček** 2. listopadu  
– **Pauli ap.** 30. června  
– **passionis dominicae**, 25. března  
– **resurrectionis dominicae** 27. března  
**Commendatio Marie, Compassio Marie** viz Marie Sedmibolestné  
**Commovisti (domine) terram**, 8. neděle před Velikonocemi (Sexagesima)  
**Communes (sc. feriae), Communis septimana**, týden následující po sv. Michalu  
**Compassio b. Marie v., commendatio Marie, festum septem dolorum Marie** viz Marie Sedmibolestné  
**completorium, complezeit**, kanonická hodinka spadající do doby před setměním, viz str. 284

**Conceptio Domini** viz Početí Pána Krista (25. března)  
– **Johannis Baptiste** viz Početí Jana Křtitele (24. září)  
– **b. Marie v. (in adventu)** viz Početí P. Marie (8. prosince); ve starší době = **Annuntiatio**  
**Concordie v.** viz Konkordie p. (18. února)  
**concurrentes, konkurenty** viz str. 236–238  
**conductus paschae**, 1. neděle po Velikonocích (Quasimodogeniti), a někdy i týden před ní  
**conductus pentecostes**, neděle sv. Trojice; někdy i týden před ní  
**Confessio et pulchritudo** (Ž. 95,6), introit mše ve čtvrtek po Invocavit  
**Conradi ep. Constantien. cf.** viz Konráda, b. kostnického (26. listopadu)  
**Conradi** viz Konráda  
**Consecratio crismatis** viz Zelený čtvrtek  
**consilium Judeorum** (evang. Mat. 27,1), pátek po neděli Judica  
**Constantii ep.** viz Konstantina b. (29./30. ledna)  
**Constantini** viz Konstantina (21. ledna; 29. ledna)  
**Constantis** viz Konstace a Alexandra (5. října)  
**consuetudo Bononiensis** viz str. 347n.  
**contempora**, suché dni viz str. 268n.  
**conticinium (noctis)**, začátek noci  
**Conversatio = Conversio**  
**Conversatio Afre** viz Afre conversio (26. října)  
– **s. Magdalene, Marie Magdalene** čtvrtek po 5. neděli postní; v diecézi pražské 23. března; v hildesheimské 1. března; v augšpurské 10. března; v salcburské 1. dubna  
– **Pauli** 25. ledna  
**Corbiniani ep.** viz Korbiniána b. (8. září)  
**Cordule v. m.** viz Korduly p. m. (22. října; v olomoucké diecézi též 21. října)



- Cornelii pp.** viz **Kornélia pp.** (14./16./17. září)
- Corona Domini spinea, Corona spinea Domini** viz **Festum corone spinee** (nejčastěji 4. května)
- Coronatorum** viz **Čtyř korunovaných** (8. listopadu)
- Crescentie** viz **Vita (Modesta a Krescencie)**
- Corone v.** viz **Korony p.** (20. února/14. května), **réž Viktora a Korony** (14. května)
- Corporis Christi festum, Corpus Christi, Božího Těla, čtvrtek po sv. Trojici**
- Correctio fraterna** (evang. Mat. 18,15), úterý po 3. neděli postní (Oculi)
- Cosme et Damiani mm.** viz **Kosmy a Damiána** (27. září; od 1970 26. září)
- Cras festi, nazití, den po svátku**
- Crastinus dies, nazití, den po svátku** – crastini, pozití
- crepusculum, crepusculum noctis, soumrak; crepusculum matutinum, svitání**
- Crescentis et soc.** viz **Krescencia m.** (27. června)
- Crhy a Strachoty** vyzn. viz **Cyrila a Metoděje** (9. března, od 1880 5., od 1897 7. července, od 1970 14. února)
- Crispini et Crispiniani m.** viz **Kryšpína** (25. října)
- cromme mittwoch, škaredá středa**
- Crucis, crucen, crucedage, křížové dny** (od 5. neděle po Velikonocích do úterka)
- Crucifixo Domini, Velký pátek**
- Crucis exaltatio** viz **Povýšení sv. Kříže** (14. září)
- Crucis inventio** viz **Nalezení sv. Kříže** (3. května)
- Crucis** bez přídavků bývá zpravidla **Povýšení sv. Kříže** (14. září)
- Cum clamarem ad Dominum** (Ž. 54,17), introit 10. neděli po sv. Trojici, též ve čtvrtek po Popeleční středě; srv. **Dum clamarem**
- Cum sanctificatus fuero** (Ezech. 36) introit mše ve středu po 4. neděli postní
- Cuniberti ep.** viz **Kuniberta b. kolín.** (12. listopadu)
- Cunratstag** viz **Konráda b. kostn.** (26. listopadu)
- Cuthberta b. v Lindisfarne, Cuthberti ep. Lindisfamen.** viz **Guberta** (20. března)
- cycli paschales** viz str. 227
- cyclus decemnovennalis, devatenáctiletý kruh** viz str. 239
- **paschalis** viz str. 229
- **solis (solaris)** viz str. 233
- Cynxen, chinxen** viz **Letnice**
- Cypriána, b. v Kartagu** viz **Kornélia a Cypriána** (14./16./17. září)
- Cypriana (Antiošského), b., a Justiny p., mm., Cypriani ep. et Justine v. mm.** 26. září; v krakovské a vratislavské diecézi též 25. září, v hnězdenské 25. září
- Cypriana a Felixe** 12. října (ojedinelé)
- Cyriaka m., Cyriaka, Larga a Smaragda mm., Cyriaci, Largi et Smaragdi mm.,** 8. srpna, v některých diecézích, mj. v mohušské, pražské, olomoucké a trevírské, též 16. března
- **přenesení, translatio** 8. srpna
- Cyrila, patriarchy alexandrijského, vyzn., Cyrilli ep. Alexandrini cf.** 27. června
- Cyrila b. antiošského, Cyrilli ep. Antiocheni** 22. července
- Cyrilli ep. et soc.** 9. července
- Cyrila, b. jeruzalémského** 18. března (od 1862)
- Cyrila m. a Metoděje b., vyzn., Cyrilli et Methodii (Methudii) ep. cf., Crhy a Strachoty** (slaveni v českých zemích od osmdesátých let 14. století) 9. března v pražské a hnězdenské arcidiecézi; v Krakově též 8. března; 1863 přeložen



na 5. července; 1890 přeložen na 7. července (v Čechách a na Moravě stále 5. července); od 1970 14. února (výroční den Cyrilova úmrtí); v českých zemích nadále 5. července (v kalendářích východní církve je svátek Cyrila, učitele slovanšského jazyka, 14. února, Cyrila

čas letní viz str. 300–302

– německý viz str. 295

– pásmový viz str. 296–299

– pravý sluneční viz str. 282

– střední sluneční viz str. 282, 296

– středoevropský viz str. 297, 298

– světový viz str. 296n.

– zemský viz str. 296

– zimní viz str. 302

– železniční viz str. 296

časová rovnice viz str. 281

**černá neděle**, Judica, 5. neděle postní červen, nyní 6. měsíc, Iunius, dříve (ještě v 15. století) Julius; viz str. 272

červenec, nyní 7. měsíc, Julius, dříve, do 15. století, též Junius

**Česlava, bl., a Hyacinta, kn.**, apoštolů Slezska 26. července, v českém misálu od 1970 17. července

**Čtrnácti pomocníků, Quatuordecim auxiliatorum** 8. srpna; v halberstadtské diecézi 14. listopadu; „pomocníci“ byli světci, kteří měli pomáhat, a proto byli vyzýváni v dobách nouze a útlaku; uctívání Čtrnácti pomocníků, Achacia (Achatius) – 22. června, Barbory (Barbara) – 4. prosince, Blažeje (Blasius) – 3. února, Kryštofa (Christoforus) – 25. července, Cyriaka (Cyracus) – 8. srpna, Divise (Dionysius) – 9. října, Erasma – 2. června, Eustacha (Eustachius) – 2., event. 3. či 4. listopadu, Jiřího (Georgius) – 23., ev. 24. dubna, Kateřiny (Katherina) – 25. listopadu, Markéty (Margareta) –

filozofa a Metoděje 14. června nebo 6. dubna)

**Cyrilli** cf. 6. března

**Cyrina, Basilida, Nabora a Nazaria mm., Basilidi, Cyrini, Naboris et Nazarii mm.** 12. června

**Cyrini m.** viz **Quirina m.** (30./29. dubna /24. března)

## Č

13./20. července, event. i jiná data, Pantaleona (Pantaleon) – 28., event. 27. července, Vítu (Vitus) – 15. června, Jiljího (Egidius) – 1. září, se rozšířilo ve 14. století v dobách morové epidemie a sociální bídě hlavně v bavorských diecézích bamberské a fezenské, v 15. století proniklo i do dalších oblastí, zvláště do Uher a do Itálie

**čtvrtek tučný**, čtvrtek po neděli Sexagesima

– **Veliký, Zelený čtvrtek**, čtvrtek před Velikonocemi

čtvrti Měsíce viz str. 73

**Čtyř korunovaných, Quatuor coronatum** 8. listopadu; někde 7. listopadu (Halberstadt a Merseburk vedle 8. 11., Hildesheim); 9. listopadu (Schwerin); 10. listopadu (dominikáni); 14. listopadu (Compostela)

čtyřicetidenní půst (předvelikonoční) viz str. 91n.

**Čtyřicetí rytířů mučedníků, Čtyřicetí mučedníků, Quadraginta (militum) martyrum** 9. března, od Innocence X. (1644–1655) 10. března; v diecézi pražské, hnězdenské, krakovské někdy také 11. března (vedle 9. 3.)

**Čtyřicetí sedmi mučedníků, Quadraginta septem mm.** 14. března

**Čtyř panen m., Quatuor virginum m.** (Eufemie, Dorothee, Thecle et Erasme) 19. září; v Akvileji 3. září

**Čtyř tisíc mučedníků, Quatuor milia mm.** 12. října



- Dagoberta, krále austrijského** 23. prosince; H.G. uvádí též 10. září (Verdun)
- Dalmacia b., m., Dalmati ep. m. 5.** prosince (Milán)
- Dalmacia m., Dalmati m. 10.** září (Hnězdn)
- Damasa (I.) pp., Damassi pp. cf. 11.** prosince (s odchylkami v některých diecézních a řádových kalendářích)
- Damiána viz Kosmy a Damiána** (27./26. září)
- Daniela proroka, Danielis proph. 21.** července
- Daniela Styliry 11.** prosince
- Daniela a společníků, mm., Danielis et soc. mm. 13.** října
- Da pacem Domine sustinentibus te** (Eccli. 36,18), 18. neděle po sv. Trojici
- Darathe, Darathentag viz Doroty p.** (6. února)
- Dartientag, dartiendedag, dertdentag, druttiende dag, druzehende dag, drutzeyn misse, Třetí králů, 13.** den od Narození Páně, 6. ledna
- Davida krále (někdy proroka), Davidis regis (Judee) 30.** prosince (např. Vratislav, Brixen, Halberstadt, Hamburk, Kolín, Lübeck, Mohuč, Utrecht), též 29. prosince (např. Salcburk, Basilej, Brémy, Krakov); v českých zemích byla ve středověku užívána obě data
- Davida z Menevie (z Walesu), Davidis ep. Meneven. 1.** března
- Décade viz str. 133n.**
- Decem milium militum (crucifixorum) mm., Deseti tisíc rytířů m. 22.** června (viz též Achala a spol.)
- Decollatio s. Johannis viz Jana Křtitele Svatého** (29. srpna)
- Dedicatio basilicae, ecclesiae, templi viz Posvěcení chrámu**
- **altaris S. Vlti (Praha) 27.** září
- , **In dedicatione archbasilicae Sanctissimi Salvatoris** (od 1970) 9. listopadu
- **Basilicae Lateranensis viz Posvěcení lateránské baziliky** (9. listopadu)
- **basilicae s. Marie ad nives, In Dedicatione basilicae S. Mariae ad nives** (od 1970 *In dedicatione basilicae B. M. V.*) 5. srpna
- , **In dedicatione basilicarum Ss. Petri et Pauli viz Posvěcení římských bazilik svatých apoštolů Petra a Pavla** (18. listopadu)
- **capellae s. Wenceslai, posvěcení kaple sv. Václava** 10. září
- **ecclesiae Olomucensis** 30. června; od r. 1349 neděle po oktavě Božského Těla
- **ecclesiae Pragensis** 30. září; od r. 1385 1. října
- **ecclesiae (basilicae) s. Petri et Pauli** 18. listopadu
- – **S. Mariae Angelorum (v Assisi); Portiuncula** 2. srpna (minorit.)
- – **Salvatoris** (9. listopadu)
- **s. Marie ad martyres** 13. května
- Dedite cesari, 23.** neděle po sv. Trojici
- de fontanis dominica, 4.** neděle postní
- Defunctorum fidelium (commemoratio) 2.** listopadu
- de lignis orditis, 1.** neděle postní
- Delinge aller Apostel viz Rozeslání apoštolů** (15. července)
- Demetria m. 8.** října (Ženeva, Halberstadt, Lutych, Mety, Špýr, Trevír), 26. října (Agram, Pěukostel, Ostřihom, karmelitáni); v českých středověkých kalendářích jsou střídavě uváděna obě data
- Demon mutus, neděle Oculi** (podle evangelia Luk. 11,14)
- den viz str. 72, 278n.; části dne viz str. 279nn.



- Hromnic 2. února
- hrudný viz též přestupný
- hvězdný viz str. 72
- občanský viz str. 72
- odpustkuov, Zelený čtvrték
- přestupný, hrudný viz str. 78, 86
- sluneční viz str. 72
- Svátosd, armorum festum, reliquiarum dies, clavorum festum, dies lanceae Domini, pátek po neděli průvodní (1. po Velikonocích)
- světlý viz str. 72, 278n.
- svěček, Svieček 6. ledna
- vložení Krista pána 25. března
- vyvržený = nešťastný, dies egyptiacus viz str. 355
- De necessitatibus meis eripe me Domine**, pátek po neděli Invocavit (tj. po 1. neděli postní; podle introitu, ž. 24,17)
- Dengentag** viz Antonína op. vyzn. (17. ledna; Alsasko)
- Denistag** viz Dionýsia (9. října) denní doby viz str. 279n.
- De nomine Jesu** viz Festum de nomine Jesu
- Deocari, Deochari, ab.** viz Deokara op. (7. června)
- Deodata, b. v Nevers, Deodati ep. Nivernen.** 20. června (v Nevers 19. června); od 1970 19. června
- Deokara op., Deocari, Deochari ab.** (Bohumila, Gottlieba) 7. června
- de passione dominica**, 5. neděle postní; v Mišni 15. listopadu
- Depositio**, den úmrtí některého světce
  - Marie, 15. srpna
- Deseti tisíc rydlů, Decem milium milium** mm. 22. června (viz též Achacia a spol.)
- Desideria, b. v Langres, m., Desiderii ep. Lingonen., m.** 23. května
  - translatio 19. ledna
- Desideria, arcib. viennského, m., Desiderii ep. Viennen., m.** 11. února; od 1970 23. května

- Desideria, b. z Rennes, a Reginfrida arcijáhna, mm., Desiderii ep. Redonen. et Regnifridi archidiac.** 18. září; od 1970 17. září
- Desponsatio Marie** viz Marie P. zasnoubení (22./23. ledna/18. července)
- Deus cum egredieris** (ž. 67,8), introit ve středu po Letnicích
- Deus in adiutorium meum intende** (ž. 69,1), introit v 12. neděli po sv. Trojici a ve čtvrték po 2. neděli postní (Reminiscere)
- Deus in loco sancto suo** (ž. 67,7), introit o 11. neděli po sv. Trojici
- Deus in nomine tuo** (ž. 53,3), introit v pondělí po Laetare
- Deus omnium exauditor est**, neděle po oktávě Božího Těla (podle sponsoria první lekce breviáře)
- Deus venie largitor**, introit 18. září (Tricenarium solemne cisterciáků)
- De ventre matris mee**, introit 24. června
- Devětnák viz neděle Devětnák**
- Diaboli recessio a domino**, 1. neděle postní
- Diany vd., bl., Diane víd.** 10. června, od 1892 9. června; od 1970 opět 10. června
- Dicit Dominus** poslední neděle po sv. Trojici viz str. 93
- Didaci cf.** 12. listopadu; od 1671 13. listopadu; od 1970 opět 12. listopadu
- Die ipso**, v den svátku
- Didymus viz Tomáše ap.** (21. prosince)
- Dies absolutionis, d. absolutus, Zelený čtvrték**
  - adoratus, Velký pátek
  - (Veneris) adoratus, Velký pátek
  - altera, nazitří
  - animarum, Omnium animarum viz Duřiček (2. listopadu); ve starých Uhrách se Dies animarum slavil také 16. srpna a 30. září





- **apostolorum** (vztahuje se na Petra a Pavla) 29. června; ale **Dies omnium apostolorum** je **Rozeslání apoštolů** (15. července)
- **archidieciální** druhá neděle po Třech králich (podle ev. Jan. 2,1-10)
- **artificialis** viz str. 278
- **ascensionis dominice** viz **Nanebevstoupení Páně**
- **ater** viz **Popeleční středa**
- **bissextus** viz str. 86n.
- **Burdilini**, dvě první neděle po 1. neděli postní
- **caniculares** viz psi dny
- **carismatis**, **Letnice** (7. neděle po Velikonocích)
- **cene dominice**, **Zelený čtvrtek**
- **cinerum**, **Popelec** (středa před 1. neděli postní)
- **civilis**, světlý den a noc viz s. 72
- **corporis Domini, corporis et sanguinis Christi, Božího Těla** (čtvrtek po sv. Trojici)
- **crastinis**, nazítří po svátku
- **dominicus**, neděle vůbec; zvláště Velikonoční neděle. - **Jednotlivé neděle viz Dominica a neděle**
- **duodecimus** („Dvanáctý den“ od Vánoc) 6. ledna
- **egyptiaci**, egri, atri, dny nešťastné viz str. 355n.
- **embolismalis**, den přestupný, hrudný viz str. 78
- **felicissimus**, **Velikonoční neděle**
- **ferialis, feriatius**, všední den
- **florum et ramorum**, **Květná neděle** (6. postní)
- **focorum**, 1. neděle postní
- **Hossan(n)a**, **Květná neděle** (6. postní)
- **ilucescens**, ranní úsvit
- **incarnationis Domini**, den vrčení Páně, 25. března neb 25. prosince
- **indulgentie**, **Zelený čtvrtek** (čtvrtek před Velikonocemi)
- **innocentium** viz **Mláděček** (28. prosince)
- **integer** viz str. 278
- **intercalaris**, den přestupný viz str. 78, 86
- **Johannis luminis** viz **Jana a Pavla** (26. června)
- **Johannis parvi, in dolio** viz **sv. Jana v oleji** (6. května)
- **Jovis**, čtvrtek
- **Jovis albus, absolutus, Zelený čtvrtek**
- **iudicii extremi**, pondělí po neděli **Invocavit** (1. postní)
- **lamentationum**, poslední tři dny před Velikonoční nedělí
- **lancee et clavorum**, pátek po průvodní neděli (1. po Velikonocích)
- **lavationis**, sobota před Velikonocemi
- **legitimus** viz str. 278
- **littinarium**, **křížové dny**
- **humaniarium** viz **Hromnic** (2. února)
- **Lune**, pondělí
- **lustrationis, křížové dny** (pondělí až středa po 5. neděli po Velikonocích)
- **magne domine** (v Uhrách) viz **Nanebevzetí P. Marie** (15. srpna)
- **magne festivitatis**, **Zelený čtvrtek**
- **magni scrutiniū**, středa po neděli **Laetare** (4. neděle postní)
- **magnus sabbati**, **Bílá sobota**
- **Veneris**, **Velký pátek**
- **Maiialis, Maii** 1. květen
- **mandati**, **Zelený čtvrtek**
- **Marie cerealis** viz **Hromnic** (2. února)
- **Martis**, úterý
- **Mercurii**, středa
- **media**, poledne
- **miri** = **Zelený čtvrtek, Velký pátek a Bílá sobota**
- **mysteriorum**, **Zelený čtvrtek**
- **natalis**, den smrti mučednickovy viz str. 90
- **Nativitatis (Domini)** 25. prosinec; též celé svátky vánoční
- **naturalis** viz str. 72, 278



- neophytorum, týden po Velikonocích
  - novi anni, 1. ledna
  - omnium animarum viz Dušiček (2. listopadu)
  - ossana viz neděle Květná
  - palmarum, Květná neděle
  - paschales, velikonoční sváteční dny
  - paschalis, Velikonoční neděle
  - paschalis sabbati, sobota před Velikonocemi
  - passionis lugubris, dolorosus, Velký pátek
  - penitentiales viz pašijový týden
  - pentecostes, neděle letniční
  - penultimus, předposlední den (u bononského datování) viz str. 347
  - primus mundi 18. března
  - prior; die priore = pridie
  - pinguis, poslední tři dny v masopustu
  - posterus, nazítří
  - profestus, předvečer
  - proximus, zítřek (není-li jiné poznámky)
  - puerorum viz Mláďátek (28. prosince)
  - quadragesime viz Popelečná středa
  - ramorum viz neděle Květná
  - reconciliationis viz Zelený čtvrtek
  - reliquiarum viz den Svátosti (pátek po neděli průvodní; 1. po Velikonocích)
  - resurrectionis, Velikonoční neděle
  - rogationum viz dny křížové (ponděli až středa po 5. neděli po Velikonocích)
  - rosarum, ve středověkých Uhrách 6. února
  - sabbati, sabbatinus, sobota
  - sacramenti viz Božího Těla
  - sacratissimus, Boží hod velikonoční, Velikonoční neděle
  - Salvatoris, sv. Trojice
  - sanctus, Velikonoční neděle, je-li uveden týdenní den, pak příslušný den v týdnu před Velikonocemi
  - Saturni, sobota
  - scrutiny magni, viz Dies magni scrutiny (středa po 4. neděli postní)
  - secundus, d. sequens, nazítří, den po svátku
  - sex sanctissimi, týden před Velikonoční neděli
  - Solis, neděle
  - strenarum, Nový rok, 1. ledna
  - tertius po svátku je pozítří (podle středověkého počítání, při němž se počítá včetně dne, od něhož se vychází)
  - Trinitatis, neděle po Letnicích
  - ultimus viz str. 347
  - unicus (post festum), nazítří, den po svátku
  - Veneris, pátek
  - - benedictus, magnus, sanctus, Velký pátek
  - vicesimus 13. leden
  - virginum, tj. Jedenácti tisíc panen viz Voršůly p. (21. října)
  - viridium, Zelený čtvrtek nebo snad Květná neděle
- Diet- viz Theo-, Deo-  
Digne et Merite v. 23. září  
Dignus es Domine, neděle Misericordia (2. neděle po Velikonocích, podle responsoria)  
Diligentag viz Jiljího (1. září)  
diluculum, svítání  
Dimissio apostolorum, Divisio ap. viz Rozeslání apoštolů (15. července)  
Dinstag fetter, feister, úterý před Popelcem  
Dinstedag, dinxschedag, úterý  
Diocletiani anni viz str. 321  
Diomeda a Juliána, mm. 2. září  
Dionýsia b. a druhů mučedníků, Dionýsi ep., Dionysentag, Dionýsia, Rustika a Eleutheria mm., Dionýsi, Rustici et Eleutherii mm. 9. října  
Dioskura m. (v Egyptě), Dioscoridis m. 18. května



Disibodi ep. cf. 8. září  
 Dispersio, disgregatio, apostolorum viz Rozeslání apoštolů (15. července)  
 dies malus, 1. neděle po sv. Trojici (2. po Letnicích, podle evang. Lukášova 16,19n.)  
 Divisio apostolorum viz Rozeslání apoštolů (15. července)  
 Divisatio Marie viz Navštívení P. Marie (2. července)  
 dixit Rebecca filio suo Jacob, sobota po neděli Reminiscere dne dělení viz str. 279nn.  
 dny nešťastné viz str. 355  
 dny křížové: dny od Křížové neděle (Rogate; 5. po Velikonocích) do Nanebevstoupení Páně (tj. pondělí, úterý a středa po Křížové neděli)  
 dobroschken viz drauschkenmontag (pondělí po neděli průvodní, tj. 1. po Velikonocích)  
 Dobrotivé (?) viz Benigny (13. února; 23. října)  
 Dolores (= Marie dolorum septem) viz Marie Sedmibolestné  
 Domiciána, b. maastrichtského, vyzn., Domitiani ep. cf. 7. května  
 Domine in tua misericordia speravi (Ž. 12,6), introit 1. neděle po sv. Trojici  
 - ne in ira tua, 2. neděle po Třech králích (podle responsoria v breviáři)  
 - ne longe facias auxilium tuum, Květná neděle (podle introitu Ž. 21,20)  
 - refugium factus es nobis (Ž. 89,1), úterý po 1. neděli postní (Invocavit)  
 Domini apparitio viz Zjevení Páně (6. ledna)  
 - ascensio (někdy mylně assumptio) čtvrtek po Křížové neděli (tj. 5. neděle po Velikonocích); v některých starších kalendářích též jako stálý svátek 5. května (viz str. 226)

- circumcisio viz Obřezání Páně (1. ledna)  
 - corona spinea viz Festum corone spinee (nejčastěji 4. května)  
 - eductio (reductio) ex Aegypto (Aegypto), 11. ledna; v braniborské diecézi 19. února  
 - epiphania viz Zjevení Páně (6. ledna)  
 - inductio in Aegyptum, 11. února  
 - inventio in templo, 21. února  
 - lancee viz den Svátosti (pátek po neděli průvodní; první po Velikonocích)  
 - nativitas, Narození Páně, 25. prosince  
 - nominis festum, Festum de nomine Jesu viz Jména Ježíš  
 - quinque vulnera, pátek po týdnu Božího Těla  
 - resurrectio viz Vzdříšení Páně (Velikonoční neděle)  
 - sanguinis festum (Domini sanguinis adventus, reportatio, susceptio, veneratio) v mohučské diecézi 16. března, v basilejské a kostnické 19. června, v hildesheimské 3. června, v ostřihomské 8. srpna  
 - transfiguratio 6. srpna; v míšeňské diecézi 17. března, v pasovské 26. srpna, v halberstadtské 3. září, v merseburské 31. července  
 Dominica (dies), neděle  
 Dominica abrenunciacionis, 3. neděle postní (Oculi; dle ev. Luk. 11,14-28)  
 - ad carnes levandas, Masopustní neděle (7. před Velikonocemi)  
 - adorate deum, 2. neděle po oktávě Tří králů; v 16. století bývá tak nazývána i 2. neděle po Třech králích; d. adorate secundum, tertium, quartum, další neděle následující po neděli po Třech králích až po neděli Devítník  
 - ad te levavi (Ž. 24), 1. neděle adventní



- **adventus Domini I, II, III, IV, 1., 2., 3., 4.** neděle adventní; **dominica IV. adventus Domini** též: **dominica proxima ante Nativitatem Domini**, 4. neděle adventní
- **albis depositis**, 1. neděle po Velikonocích
- **alleluja qua clauditur, dimittitur**, neděle Devitník (9. před Velikonocemi)
- **ante candelas**, neděle před 2. únořem
- **ante caput jejuniorum**, Masopustní neděle
- **ante ingressum septuagesimae**, poslední neděle po Třech kráľích
- **ante natale Domini I, II, III, IV, 1., 2., 3., 4.** neděle adventní
- **architriclini**, druhá neděle po Třech kráľích (podle ev. Jan 2.1-11)
- **aspiciens a longe**, 1. neděle adventní
- **aurea**, neděle po suchých dnech
- **benedicta sit**, neděle sv. Trojice (podle introitu)
- **Cananee** (podle ev. Mat. 15,22-29), 2. neděle postní (Reminisce-re)
- **cantate Domino** (Ž. 97), 4. neděle po Velikonocích
- **capitulavii**, **Květná neděle** (neděle před Velikonocemi; 6. postní)
- **carnisprivii**, Masopustní neděle (Estomihi; 7. před Velikonocemi)
- **circumdede runt me** (Ž. 17), neděle Devitník
- **competentium**, **Květná neděle**
- **conducus Pasche**, neděle průvodní (1. po Velikonocích)
- **Corporis Christi**, neděle po Božím Těle
- **cum clamarem**, 10. neděle po sv. Trojici
- **da pacem domine**, 18. neděle po sv. Trojici
- **dedite cesari**, 23. neděle po sv. Trojici
- **de fontanis**, 4. neděle postní (Laetare)
- **de lignis orditis**, 1. neděle postní
- **de modicum**, 3. neděle po Velikonocích (podle evang.)
- **demon murus**, 3. neděle v postě (podle ev. Luk. 11,14-28)
- **de panibus**, 4. neděle postní
- **de passione**, 5. neděle postní (Judica)
- **de ramis palmarum**, **Květná neděle** (neděle před Velikonocemi; 6. postní)
- **de rosa, rose**, 4. neděle postní (Laetare; 3. před Velikonocemi)
- **deus in adiutorium**, 12. neděle po sv. Trojici
- **deus in loco sancto**, 11. neděle po sv. Trojici
- **deus omnium**, neděle po oktávě Božého Těla
- **dicit Dominus ego cogito**, 23. a 24. neděle po sv. Trojici, nebyl-li opakován introit Si iniquitates. Je-li více nedělí po sv. Trojici, nazývají se takto (s přídavkem *secundum* atd.) všechny další neděle až do adventu; viz str. 93
- **Domine in tua misericordia**, 1. neděle po sv. Trojici (po okřávě Letnic)
- **Domine ne longe**, **Květná neděle**
- **Dominus fortitudo**, 6. neděle po sv. Trojici
- **Dominus illuminatio mea**, 4. neděle po sv. Trojici
- **dum clamarem ad Dominum**, 10. neděle po sv. Trojici
- **dum medium silentium**, neděle po Vánocích, v oktávě Narození Páně
- **duplex**, neděle sv. Trojice
- **ecce deus adjuvat me**, 9. neděle po sv. Trojici
- **estatis**, neděle po Letnicích; viz str. 93
- **esto mihi, Estomihi**, **Masopustní neděle** (Quinquagesima, 7. před Velikonocemi)



- **exaudi** (I.), neděle v oktávě Nanebevstoupení Páně čili 6. neděle po Velikonocích
- **exaudi** (II.), 5. neděle po sv. Trojici
- **exorcismi**, neděle Oculi (podle evangelia)
- **exsurge**, 8. neděle před Velikonocemi (**Sexagesima**)
- **factus est**, 2. neděle po sv. Trojici
- **focorum**, 1. neděle postní
- **gaudete in Domino**, 3. neděle adventní
- **hebdomadationis**, neděle po sv. Michalu
- **Hierusalem**, 4. neděle postní
- **Hossana**, Květná neděle
- **in albis** (**in albis depositis**), 1. neděle po Velikonocích
- **in capite quadragesime**, 1. neděle postní
- **inclinā Domine aurem**, 15. neděle po sv. Trojici
- **indulgentie**, Květná neděle
- **in excelso throno**, 1. neděle po Třech králich; v kalendářích 16. století neděle před Třemi králi
- **infra**, tj. **infra octavum Circumcisionis Domini**, neděle mezi 1. a 6. lednem
- **in media quadragesima**, 4. neděle postní
- **in passione**, 5. neděle postní
- **in ramis palmarum**, Květná neděle
- **in resurrectione**, Velikonoce
- **invocavit**, 1. neděle postní
- **in voluntate tua**, 21. neděle po sv. Trojici
- **isti sunt dies**, 5. neděle postní
- **Jerusalem**, viz **Domínica letare Hierusalem** (4. neděle postní; 3. před Velikonocemi)
- **jubilare omnes**, 3. neděle po Velikonocích
- **judica me deus**, 5. neděle postní
- **justus es domine**, 17. neděle po sv. Trojici
- **lavantium capita**, Květná neděle
- **letare Hierusalem**, 4. neděle postní (3. před Velikonocemi)
- **mapparum albarum**, 2. neděle po Velikonocích
- **mediana**, **medie quadragesime**, 4. neděle postní (**Octava dominice mediane**, neděle Judica)
- **memento nostri Domine**, 4. neděle adventní
- **mensis pasche**, d. **mensis paschalis**, 4. neděle po Velikonocích (**Cantate**)
- **miserere mei**, 16. neděle po sv. Trojici
- **misericordias Domini**, 2. neděle po Velikonocích
- **misere domini alleluja**, 1. neděle po Velikonocích
- **modicum**, 3. neděle po Velikonocích (podle ev. Jan. 16,16–23)
- **munera oblata quesumus** viz **neděle svatodušní**
- **nigra**, 5. neděle postní
- **oculi**, 3. neděle postní
- **oliviarum**, Květná neděle
- **omnes gentes**, 7. neděle po sv. Trojici
- **omnia que fecisti**, 20. neděle po sv. Trojici
- **omnis terra (creatura)**, 1. neděle po oktávě Tří králů; je-li jen jediná neděle po oktávě Tří králů, nazývá se i **Omnis terra et Adorate insimul**; v 16. stol. též 1. neděle po Třech králich
- **Ossana et oliviarum**, Květná neděle
- **palmarum**, Květná neděle
- **panum**, 4. neděle postní (podle evangelia)
- **paracleti**, 6. neděle po Velikonocích (ev. Jan. 15,26–16,4)
- **paralytici**, 19. neděle po sv. Trojici (20. po sv. Duchu)
- **paschalis**, **pasche**, **Velikonoční neděle**
- **pasche floride**, Květná neděle
- **passionis**, 5. neděle postní (**Judica**)
- **pastor bonus**, 2. neděle po Velikonocích (ev. Jan. 10,11)



- *penosa*, Květná neděle
  - *pentecostes*, Letnice
  - *pinguis*, Masopustní neděle (7. před Velikonocemi)
  - *populus Sion*, 2. neděle adventní
  - *post albas (in albis)*, 1. neděle po Velikonocích
  - *post cineres*, 1. neděle postní
  - *post focos, post ignes*, 2. neděle v postě
  - *post natale Domini*, neděle mezi Vánočním božím hodem a Novým rokem
  - *post novum annum*, neděle mezi 1. a 6. lednem
  - *post octavam Epiphanie*, 2. neděle po Třech králich
  - *post strenas*, neděle mezi 1. a 6. lednem
  - *prima, que est caput jejuniorum, d. prima in capite jejunii*, 1. neděle postní
  - *protector noster*, 14. neděle po sv. Trojici
  - *publicani et pharisei* (evang. Luk. 18,9-14), 11. neděle po sv. Trojici
  - *qua alleluja clauditur, neděle Devítník* (9. před Velikonocemi)
  - *quadagesima*, 1. neděle postní
  - *quadagesime*, bez dalšího přídavku = 1. neděle postní; jinak je *dominica quadagesimalis* některá z neděl postních
  - *quadagesime medie*, 4. neděle postní
  - *quasi modo geniti*, 1. neděle po Velikonocích
  - *quingagesime*, 7. neděle před Velikonocemi
  - *quinque panum*, 4. neděle postní
  - *quintana*, Masopustní neděle
  - *ramis palmarum*, Květná neděle
  - *reddite cesari que sunt cesaris*, 23. neděle po sv. Trojici (ev. Mat. 22,15-21)
  - *remiscere miserationum* (Ž. 24), 2. neděle postní
  - *repositus*, 5. neděle v postě
  - *respice Domine (respice secundum)*, 13. neděle po sv. Trojici
  - *respice in me*, 3. neděle po sv. Trojici (letní)
  - *resurrexi, d. resurrectionis, Velikonoční neděle*
  - *rogate, rogationum*, Křížová neděle, 5. neděle po Velikonocích
  - *rose, rosata, de rosa*, 4. neděle postní (3. před Velikonocemi)
  - *salus populi*, 19. neděle po sv. Trojici
  - *Samaritani*, 14. neděle po sv. Duchu (ev. Luk. 10,23-37)
  - *sancta*, Velikonoční neděle
  - *septuagesime, Devítník*, 9. neděle před Velikonocemi
  - *sexagesime*, neděle po Devítníku, 8. neděle před Velikonocemi
  - *si iniquitates*, 22. neděle po sv. Trojici
  - *si iniquitates II, III, IV atd.*, 23., 24., 25. atd. neděle po sv. Trojici (letní); *srv. str. 93*
  - *Spiritus Domini viz neděle svato-dušní*
  - *suscepimus deus*, 8. neděle po sv. Trojici (letní)
  - *suscipe Domine fidelium preces*, 5. neděle po Velikonocích
  - *transfigurationis*, 2. neděle postní, *Remiscere*; evangelium *Transfiguratio* (Mat. 17,1-9) připadá na sobotu před nedělí *Remiscere*
  - *Trinitatis*, 1. neděle po sv. Duchu
  - *vacans*, neděle mezi Vánoce a Novým rokem a mezi Novým rokem a Třemi králi, protože nemají vlastní officium. Rovněž se tak nazývají ty neděle po sv. Trojici, kdy se opakuje officium předešlé neděle; *viz str. 93*
  - *voce m jucunditatis*, 5. neděle po Velikonocích
- Dominicus dies viz **Dominica** a **neděle Dominika kn.**, **vyzn.**, **Dominici cf.** (zakladatele dominik. řádu; ka-



non. 1234), svátek 5. srpna; v diecézi hnězdenské, krakovské aj. také 4. srpna; od 1568 4. srpna; od 1970 7. srpna, v českém misálu 8. srpna

– přenesení, translatio 24. května

**Dominika Savia** (kanon. 1954) 9. března

dominika, neděle

**Dominika ze Silu, op. vyzn., Domini-  
ci de Silos ab. cf.** 20. prosince

**Dominus dixit ad me filius meus es** (Ž. 2,7), introit 1. mše o Vánocích (in nocte in gallicantu)

– fortitudo plebis sue et protector (Ž. 27,8), 6. neděle po sv. Trojici

– illuminatio mea et salus mea (Ž. 26,1), 4. neděle po sv. Trojici (podle introitu)

**Domitiani ep. Trajecten. cf.** viz **Domiciána b. vyzn.** (7. května)

**Domitilly p., m., Domitille v. m.** 7. května; na přelomu 16. a 17. stol. přeložen na 12. květen

**Domnia b. solušského, Domnii, Domnionis ep. Salonitani** 11. dubna

– přenesení, translatio 7. května

**Donaciana a Rogaciana mm., Donatiani et Rogatiani mm.** 24. května

**Donata, b. v. Arezzu, vyzn., Donati ep. Aretini** 7. srpna (též **Donata a Hilariana**)

**Donata a Polyceuta** (nesprávně **Donata b.**, jako v českém kalendáři z konce 15. století) 21. května

**Donnerstag groszer, grüner, guter, passionis, Zelený čtvrtek**

– **gumpete**, tučný čtvrtek

– **weisser, witte donresdach, Zelený čtvrtek**

**Donstig, čtvrtek**

**Dorendage, dorledage**, pondělí a úterý masopustní

**Dormientium septem** viz **Sedmi usnulých**

**Dormitio Marie** viz **Nanebevzetí P. Marie** (15. srpna)

**Dorntag, dorndag, dorstag, čtvrtek**

**Doroty p., m., Dorothee v. m., Dorohentag, Dorthentag** 6. února

**Doroty (= Eufemie, Doroty, Tekty a Erasmy)** viz **Čtyř panen** (zpravidla 19. září)

**Drauschkenmontag, drauschkenwoche, dobroschken**, ve Slezsku pondělí po neděli průvodní a celý týden po této neděli; **drausken-sonntag** neděle průvodní

**Drei artzetag, drey nägel tag** snad 28. července, svátek Pantaleona, Nazaria a Celsa

**Dreifaltigkeitssonntag**, neděle po sv. Trojici

**Drei Könige, Dreikönigstag** viz **Tři králové** (6. ledna)

**Dreinägeltag, den Svátostí, pátek** po neděli průvodní (1. po Velikonocích)

**Dreissigste (tag) unser Frauen**, 30. den po Nanebevzetí Panny Marie, 13. září

**Drei weisen tag** viz **Tři králové** (6. ledna)

**dreizehente tag nach dem oster heiligen tage** viz **den Svátostí** (pátek po neděli průvodní (1. po Velikonocích))

**dreizehente tag (dag), druttende dag, der druttende dag, druzientach** viz **Epiphania** (6. ledna)

**Drifalticheit, sv. Trojice**

**Druthmara, op. korvejského, Druthmarí ab. Corbejen**. 15. února

**družební neděle** viz **neděle družební** (4. postní)

**Dryfaltigkeitssonntag**, neděle sv. Trojice

duben, čtvrtý měsíc v roce, **Aprilis Ducentorum LXII mm.** viz **Dvou set šedesáti dvou mm.** (17. června)

**Ducha svatého, viz Letnice**

**Dulcissimi et Carissimi m.** 19. dubna

dult (něm., odvozeno od indulgentia), svátek vůbec

**Dum clamarem ad Dominum exau-**



divit vocem meam (Ž. 54,17-23),  
introit 10. neděle po sv. Trojici

**Dum** medium silentium tenerent  
omnia (Sap. 18,14), introit neděle  
v oktávě Narození Páně

**Dum** sanctificatus fuero in vobis  
(Ezech. 36,23), introit mše ve  
středu po 4. neděli postní

**Duodecim fratrum m.** 1. září  
**Duorum Ewaldorum m.** 3. října  
**duplex dominica**, viz *Dominica duplex*  
**durnstag**, čtvrtek

**Eadbury** viz *Edburgy*

**Ebba**, **Ebbona**, b. v Sens, **Ebbonis ep.**  
**Senonensis** 27. srpna

– přenesení, *translatio* 15. února

**Ebby p.**, ab. v Coldingham, **Ebbe v.**  
(non m.), ab. 25. srpna (Aberdon  
23. srpna)

**Ebdomada**, týden viz *hebdomada*  
**ebenweihtag**, **ebenwichtag**, **eb-**  
**wichtag** viz *Nový rok* (1. ledna)

**Eberharda (I.)**, arcib. salcburského,  
**Eberhardi ep. Salisburgen.** 22.  
června; od 1970 21. června

**Eberharda**, op. v Einsiedeln, bl.,  
**Eberhardi ab. Einsiedlen.** 14. srp-  
na

**Ebrulfa**, op. v Saint-Évroult v Ouche,  
vyzn., **Ebrulfi ab. Uticen.**, cf. 29.  
prosince

**Ecce advenit dominator dominus**  
(Mal. 3), introit 6. ledna (Tři krá-  
lé) a 13. ledna (oktáva Tři králů)

**Ecce deus adjuvat me et Dominus**  
**susceptor est anime mee** (Ž. 53,6),  
introit 9. neděle po sv. Trojici

**Ecce nunc tempus acceptabile**, 1. ne-  
děle postní (podle epištoly)

**Edburgy**, **Eadbury**, ab. v Minsteru  
na ostrově Thanet v Kentu, **Ead-**  
**burge de Thanet**, ab. 13. prosince

**Edburgy**, **Eadbury p.**, **Eadburge v.**  
15. června

– přenesení, *translatio* 18. července

**dustermette** viz *finstermette*

**Dušíček**, **Omnium animarum**, **Omnium**  
**fideliū defunctorum**, **Memo-**  
**ria omnium animarum** 2. listopa-  
du (připadá-li 2. listopad na  
neděli, slaví se církevně Dušíček 3.  
listopadu; v datování se však počítal  
vždy 2. listopad); ve středověkých  
Uhrách se slavilo Dušíček také  
16. srpna a 30. září.

**Dvou set šedesáti dvou mm.**, **Ducentorum**  
**LXII mm.** 17. června

## E

**Ediltrudis v.** 23. června

**Edmunda**, arcib. canterburského vyzn.,  
**Edmundi ep. Cantuarien.** cf. 16.  
listopadu; ve vratislavské a hnězdenské  
diecézi 15. listopa-  
du

– přenesení, *translatio* 9. června

**Edmunda Kampaňna**, kn., m. 1. pro-  
since

**Edmunda**, krále východní Anglie,  
**Edmundi regis m.** 20. listopadu

– přenesení, *translatio* 29. dubna

**Eduardi regis** viz *Edvarda*

**Eductio Christi (Domini) ex Egypto**,  
viz *Domini eductio*

**Eduxit dominus populum suum**, so-  
bota po Velikonocích

– **eos Dominus in spe**, pátek po Veli-  
konocích

**Edvarda**, krále angl., vyzn. († 1066),  
**Eduardi regis** cf. 5. ledna; od 1680  
13. října

– přenesení 13. října

**Edvarda**, krále anglického (978 m.),  
**Eduardi regis m.** 18. března

**Edwina**, krále northumbrijského,  
**Edwini regis** 12. října (Hampson  
uvádí 4. října)

efektivní léta panování viz str. 317

**Efréma Syrského**, **Effremi (Ephremi)**  
**diac.** cf. 9. července; od 1920 18.  
června; od 1970 9. června

**Egberta kn.**, b. v Irsku, **Egberti presb.**  
**Hyen.** 24. dubna





**Egberta krále, Egberti regis** 20. srpna  
**Egesippi** cf. 7. dubna  
**Egidii** viz Jiljího (1. září)  
**Ego autem in Domino sperabo** (Ž. 30,8), středa po 3. neděli postní (podle introitu)  
**Ego autem in iusticia** (Ž. 16,15), pátek po 2. neděli postní (podle introitu)  
**Ego clamavi** (Ž. 16,6), úterý po 3. neděli postní (podle introitu)  
**Ego sum pastor bonus**, 2. neděle po Velikonočích (podle ev. Jan. 10,11)  
**Egredimini et videte filie Syon** (Cantic. 3,11), introit v den Početí P. Marie (8. prosince)  
**Egressio Noe ex arca** 28. dubna  
**Egwina, b. ve Worcesteru, Egwini ep. Wigornien.** 11. ledna; podle D. a Gamse, rovněž od 1970 30. prosince  
**echter tag, eychter tag, oktáva** viz s. 350  
**Eilftausend Meyde (Maide, Meyde), Jedenácti tisíc děvic** viz Voršily (21. října)  
**Einbete, Worbete, Vilbete** v. 16. září  
**Eelstag, eischtg, Popelec**  
**Eleonora** 21. února  
**Eleonora, královny angl.** 25. června  
**Eleutera, pp.** viz Eleutheria (26. května)  
**Eleut(h)eria m., Eleutherii m.** 24. listopadu  
**Eleutheria b. m., Eleutherii ep. m.** 18. dubna; v salcburské diecézi 19. dubna  
**Eleutheria, b. v Tournai, Eleutherii ep. Tornacen.** 20. února  
**Eleutheria, Eleutera, pp., m., Eleutherii pp. m.** 26. května  
**Eleut(h)eria a Ancie, jeho matky, mm., Eleutherii et Ancie matris ejus mm.** 18. dubna  
– přenesení 19. července  
**Elfriedy, královny angl.** 20. května

**Elfriedy, m. v Caestre** 8. prosince  
**Elftausend Jungfrauen** viz Voršily (21. října)  
**Elghen dag** viz Jiljí (1. září)  
**Eliaše proroka, Elie proph.** 20. července  
**Elifia m., Eliphii m.,** 16. října  
**Eligia (Elogia), b. v Noyon, Eligii ep. Noviomagen.** 1. prosince  
– přenesení, translatio 25. června  
**Eliodora** viz Heliodora (27. října)  
**Eliphii** viz Elifia m. (16. října)  
**Elisabeth vid. (regine), de Hungaria** viz Alžběty Durynské (19. listopadu; translatio (2./1. května)  
**Elisabeth** viz Alžběty  
**Elisea proroka, Helsei prophetis** 14. června  
**Elogia (Eulogia) b.** 25. června  
**Eloy** viz Eligia  
**Elschewettag, Elsebentag, Elšky** viz Alžběty (19. listopadu)  
**Elzearia hraběte, Elzearii comitis Ariani** cf. 27. září  
– přenesení, translatio 16. června  
**embolismus** viz str. 78n.  
**Emanuela m., Emmanuelis m.** 26. března  
**Emanuela, Emanuele** 25. prosince  
**Emerenciany, p. a m., Emmerenciane, Emerentiane** v. m. 23. ledna  
**Emerici, Emericha, knížete slavonského, Emerici ducis Slavonie** 4. listopadu; v Uhrách 5. listopadu  
– depositio 2. září  
**Emerity p., m., Emerite** v. m. 4. prosince  
**Emila, Emilia, op. v Lagny, Emmiliani** ab. Latiniacen. 10. března  
**Emilia Cocullata, poust., op., Emilianii** ab. 12. listopadu  
**Emilie p., Emiliane** v. 5. ledna  
**Emilie Wilhelmíny Marie de Rodat** († 1852; kanon. 1950) 19. září  
**Emmanuela (Immanuela) m.** viz Emanuela (26. března)  
**Emmerami ep.** viz Jitrama b. (22. září)



**Emmy, Hemmy, Emy, král bavor,** bl., Hemme reg. 31. ledna  
**Emmy, Emy z Gurku, vd., Hemme** vid. 28. června; O.W. 27. června  
**Empfängnis Marie,** viz Početí P. Marie (8. prosince)  
endecas, hendekas viz str. 240  
**Endrestag, Endris** viz Ondřeje (30. listopadu)  
**Engelberta (I.), Engilberta,** arcib. kolín., m., Engelberti ep. Coloni-en., m. 7. listopadu  
**Engelweihe, Engelweihtag** viz Michala arch. (29. září)  
**Entscheidung, Entscheidung, erscheinung unsers Herrn** viz Zjevení Páně (6. ledna)  
**Eobani ep. m.** 26. července  
epactae lunares, minores viz str. 241  
– maiores viz str. 236n.  
– solares viz str. 238  
epakty gregoriánské neboli Liliovy viz str. 243–245; epakty juliánské viz str. 241n.  
**Epifania, b. a m., Epiphanií ep. m.** 7. dubna  
**Epifania, b. pavijského, Epiphanií ep. Ticinen.** 21. ledna  
**Epimacha m., Epimachi m.** viz Gordiana a Epimacha (10. května)  
**Epiphania Domini, salvatoris** viz Zjevení Páně, TĚ králů 6. ledna  
**Epiphanií** viz Epifania  
**Episcopatus puerorum** (tj. „školní biskup“ podle toho, že žáci volili „biskupa“, který měl napodobovat chování církevního hodnostáře a obvykle s ním procházeli městem – *episcopum conducere in domus*; v některých diecích, mj. v pražské, se tak dělo na sv. Mikuláše (6. prosince), jinde na sv. Řehoře (12. března), v den Mláďátek (28. prosince), někde 4. dubna  
epocha = doba, od níž se počítaly některé časové jednotky; srv. str. 318

epochy (začátky) roku viz str. 332nn.  
– (začátky) dne viz str. 278n.  
**Epularum festum** viz Stolování sv. Petra (22. února)  
**Era (Aera)** viz letopočet  
**Eracliani ep. cf.** 24. října  
**Erasma, Erasima, b., m., Erasmi (Herasmi) ep. m.** ve většině diecích 3. června, v akvilejské, tridentské, merseburské, cichstattske a dalších, rovněž v minoritském a augustiniánském řádu 2. června, v pětikostelské 7. června, v mohušké 20. července; v pražské diecézi, v křižovnickém řádu a v Řádu německých rytířů, rovněž v některých anglických diecích 3. června; v některých kalendářích výjimečně též 1. listopadu a 25. listopadu  
**Erasmý (= Eufemie, Doroty, Tekly a Erasmý) viz Čtyř panen m.** (zpravidla 19. září)  
**erbesonntag, neděle Invocavit**  
**Eremberta, b. toulouského, Eremberti ep. Tolosani** 14. května  
**Erharda, Erharta, b. fezenského, Erhardi ep. Ratisb. cf.** 8. ledna  
– přenesení 8. října; v Erfurtu 20. října  
erchtag, eritag, erichtag, eritag, úterý  
**Erika (Plovpenninga), krále dánského, Erici regis** 10. srpna; O.W. 9. února  
**Erika (D. Jedvardsona) krále švéd., Erici regis** 18. května  
**Erintrudy p., Erintrudis v.** 30. června  
– přenesení, translatio 4. září  
**Erkenwalda (Erkonwalda), b. londýnského, Erkenwoldi ep. Londinen.** 30. dubna (depositio), 14. listopadu (translatio); od 1970 30. dubna  
**Ermenfreda, Ermenfrida, f., op. v Cusance, Ermenfredi, Hermenfredi ab.** 25. září  
**Ermina, op. v Lobbes, Erminonis ab.**



25. dubna, v lutyšské diecézi 26. dubna  
 erne, eren, žně  
 Ernemonat, erntemond, měsíc srpen  
 Ernesti viz Arnošta  
 Erscheinung unsers Herrn viz Zjevení Páně (6. ledna)  
 Erster augst, měsíc srpen  
 – herbst, měsíc září  
 erster tag, dag, nazítí viz s. 350  
 ertag viz vrchtag (úterý)  
 Erweißsonntag, neděle Invocavit  
 Eschtag, eschermittwochen, eschri-  
 ge mittweken, Popeleční středa  
 estas media viz sv. Jana Křtitele (24. června)  
 Esto mihi in deum protectorem;  
 Estomihl (Ž. 30,3), introit o Maso-  
 pustní neděli (7. neděle před Veli-  
 konocemi, Quinquagesima)  
 Etenim sederunt principes viz Štěpána  
 (26. prosince)  
 Ethelberta, krále Kentu, Etlberti re-  
 gis Cantuarior. 24. února  
 Ethelberta, krále východní Anglie,  
 Ethelberti regis 20. května  
 Ethelburgy, ab. v Barkingu, Ethel-  
 burge ab. 11. října  
 Ethelreda, krále angl., Ethelredi re-  
 gis 4. května  
 Ethelredy p., ab. v Ely, Ethelrede v.  
 (non m.) 23. června  
 – translatio 17. října, v aberdonské  
 diecézi 16. října  
 Etona (Zettona), b. v Belgii, Etonis  
 ep. 10. července  
 Euarista viz Evarista (26. října)  
 Euegillil ep. m. 24. října  
 Eufemie p., m., často společně Eufe-  
 mie, Lucia a Geminiana mm., Eu-  
 femie v. m., Eufemie, Lucii et Ge-  
 miniani mm. 16. září  
 Eufemie p., m., Eufemie v. m. 13.  
 dubna  
 Eufemie, Doroty, Tekly a Erasmy p.  
 m., Eufemie, Dorothee, Thecie et  
 Erasme v. m. viz Čtyř panen m.  
 (zpravidla 19. září)

Eufrazie p., Euphrasie v. 13. března  
 Eufroziny, p. m., Euphrosyne v. m.  
 11. února  
 Eufroziny, Roziny p., Euphrosyne v.  
 13. března  
 Eufroziny a Florencie v., Euphrosyne  
 et Florentie v. 7. července  
 Eugel regis 29. července  
 Eugendi ab. cf. 1. ledna  
 Eugenia viz Evžena  
 Eugenie viz Evžena  
 Eucharía, b. v Tongern, m., Eucharii  
 ep. Tungren. 20. února  
 Eucharía, b. trevir., Eucharii ep. Tre-  
 ver. 8. prosince; v halberstadtské  
 a utrechtské diecézi, rovněž v mo-  
 derní době 9. prosince  
 Eucharistia viz Božho Těla  
 Eulalie (Eulagie) p., m. v Barceloně,  
 Eulalie v. m. 12. února, v diecézi  
 utrechtské a milánské 13. února,  
 ve vratslavské 4. února  
 Eulalie z Méridy, p., Eulalie Emeri-  
 tensis 10. prosince  
 Eulogia viz Elogia  
 Euph- viz Euf-  
 Eupli diac. m. 12. srpna  
 Eusebia kn., vyzn., Eusebii pb. cf. 14.  
 srpna; v krakovské diecézi také  
 12. září  
 Eusebia m., Eusebii m. 30. října  
 Eusebia z Kremony, kn., Eusebii Cre-  
 monen. („m.“) 5. března  
 Eusebia, b. ve Vercelli, Eusebii ep.  
 Vercellensis 1. srpna, v lausann-  
 ské diecézi též 2. srpna; od 1602  
 15. prosince (ordinatio), od 1728  
 16. prosince; od 1970 2. srpna  
 Eustacha s tovaryši, mm., Eustachii et  
 soc. mm. většinou 2. listopadu; ve  
 vratslavské, hnézdenské, erfurt-  
 ské, braniborské, mišeňské, merse-  
 burské aj. diecézích také 3. listopa-  
 du; ve verdenské a tournaiské  
 4. listopadu; v akviejské a trident-  
 ské diecézi, rovněž od 1970 20. září  
 Eustacha m., Eustachii, Eustochii m.  
 20. února



Eustacha, Eustasia, op. z Luxeuil 29. března (v Čechách v 15. stol.)  
Eustochia m., Eustochii m. 20. září  
Eustochia, b. v Tours, Eustochii ep. Turonen. 19. září  
Eutrophia, b. v Saintes, m., Eutropii ep. Santonen., m. 30. dubna  
Eutrophia, Zosimy a Bonosy mm., Eutropii, Zosime, Bonose mm. 15. července  
Ewaldů dvou, mm., Ewaldorum duorum, mm. 3. října  
Evarista pp., Evaristi, Euaristi pp. 26. října  
evenmaend (odv. z avena), měsíc září  
Eventia m., *správně* Alexandra, Eventia a Teodora 3. května  
Evarcii ep. Aurelian. cf. 7. září  
Evy pramáti viz Adama a Evy (24. prosince)  
Evžena m., Eugenii m. (pařč.) 15. listopadu  
Evžena (I.) pp., Eugenii pp. 2. června  
Evžena (III.) pp., bl., Eugenii pp. 8. července  
Evžena, arcib. toledského, Eugenii aep. Toletani 13. listopadu  
Evžena b. milánského, vyzn., Eugeni ep. Mediolanen. cf. 30. prosince  
Evženie, p. m., Eugenie v. m. 11. nebo 12. září  
Evženie p. m., Eugenie v. m. 25. prosince, v Brémách 23. prosince  
Evženie, abat. z Hohenburgu, Eugenie ab. 16. září  
Ewaldi duo fr., mm. 3. října  
ewenweihtag, ebenweihtag viz Nový rok (1. ledna)  
ewigtag, Nový rok, ewigabend, předvečer Nového roku (31. prosinec)

Fabia, Fabiana m., Fabiani, Fabii m. 31. července  
Fabiána pp., m., a Šebestiána m., Fabiani pp. et Sebastiani m. 20. ledna

Exaltatio (s.) Crucis viz Povýšení sv. Kříže (14. září)  
Exaudi deus orationem meam (Ž. 54,2), introit v úterý po 4. neděli postní (Laetare)  
Exaudi Domine vocem meam qua clamavi ad te alleluja; Exaudi (Ž. 26,7), introit 6. neděle po Velikonocích, tj. neděle před Letnicemi (Exaudi ante penthecosten)  
– secundum, 5. neděle po sv. Trojici, která má rýž introit, jenže místo allelujah přidává ze Ž. 26,9: *adjutor meus esto*  
– nos Domine, Popeleční středa  
Exaudivit de templo (Ž. 17,7), introit v pondělí a úterý po Křížové neděli  
Exclamaverunt ad te Domine (Esdr. 11,9,27), introit 1. května  
Ex ore infantium et lactentium (Ž. 8,4), introit 28. prosince  
Exspecta Dominum (Ž. 26,14), introit v úterý po 5. neděli postní  
Exspectatio Mariae, Oběkávání se Panny Marie 18. prosince  
Exsultabunt deo sancti in gloria, Exultabunt sancti, introit 2. února (Hromnic)  
Exsultate deo, adjutori nostri (Ž. 80,2), introit ve středu o suchých dnech podzimních (po sv. Kříži)  
Exsultet jam angelica turba celorum, hymnus při svěcení paškálu na Bílou soboru  
Exsurge quare obdormis Domine; Exsurge (Ž. 43,23), introit 8. neděle před Velikonocemi  
Eychter tag viz echtertag, oktáva  
Ezechiela proroka, Ezechielis proph. 10. dubna

## F

Fabioly vd., Fabiole vid. 27. prosince  
Fac mecum Domine signum in bono (Ž. 85,17), introit v pátek po 3. neděli postní (Oculi)

- Factus est Dominus protector meus** (Ž. 17,19), introit 2. neděle po sv. Trojici
- Faisten, faisdag** viz **Letnice**
- Fary, abat. ve Faremoutiers, Fare ab.** 7. prosince
- Fara, Farona, b. v Meaux, Pharonis ep. Melden.** 28. října
- Fasangtag, faschangtag, vassangtag, vaschang, vasching,** úterý masopustní (po neděli Quinquagesima)
- Fassnacht, vassnacht, vasnacht, vasmacht,** úterý masopustní
- Fassnacht, vasmacht alte,** 1. neděle postní (Invocavit)
- **gemeine,** úterý masopustní
- **grosse,** 1. neděle postní (Invocavit)
- **der herren, der pfaffen,** Masopustní neděle (Quinquagesima); **dienstag der herrenfassnacht,** úterý po Masopustní neděli
- **junge, letzte, rechte,** úterý masopustní
- **welbervassnacht,** tučný čtvrtek (před nedělí Quinquagesima)
- Fastelabend, vastabend, vastelabend,** název večerů od tučného čtvrtku až do masopustního úterý
- **grosser, vasabend grosser,** Masopustní neděle
- **kleiner,** pondělí po Masopustní neděli
- **letzter,** pondělí, a zvláště úterý po Masopustní neděli
- **lütker,** tučný čtvrtek
- Fasten, vasten, püst;** doba od Popeleční stědy do Velikonoc
- **aller manne, mannvasten,** 1. neděle postní
- Fasten, vier tage zu angehenden vasten,** čtyři dny od Popelce až po 1. neděli postní
- **zehn tage in der vasten,** deset dní od Popelce až do 2. neděle postní
- Fauste** viz **Fausty** (20. září)
- Faustina b., m., Faustini ep. m.** 11. července, v uherských diecézích 5. října
- Faustina m., Faustini m.** (společně se Simpliciem a Beatrix) 29. července
- Faustina kn. a Jovity, mm., Faustini pb. et Jovite mm.** 15. února
- Faustina, Timothea a Venusta, mm., Faustini, Timothei et Venusti mm.** 22. května
- Fausty p., Fauste v.** 20. září
- feister phincztag,** tučný čtvrtek, čtvrtek před nedělí Quinquagesima
- Felicitag vor Antoni** viz **Felixe kn.** (14. ledna)
- Felicien- und Gemerentag** viz **Felixe a Adauka** 30. srpna
- Feliciána b. m., Feliciani ep. m.** 20. října
- Feliciána** viz **Prima a Feliciána** (9. června)
- Felcis (II.) pp. et Simplicii, Faustini et Beatrix m.** viz **Felixe** (29. července)
- Felcis in pincis, pb. cf.** 14. ledna
- Felcis** viz **Felixe**
- Felicissima m.** 6. srpna; od 1970 7. srpna
- Felicissimus dies,** Velikonoční neděle
- Felicity m., matky sedmi bratří, Felicitatis m.** 23. listopadu; Augšpurk, Hildesheim, Halberstadt 10. července (viz též **Sedmi bratří**)
- Felicity a Perpetuy mm., Felicitatis et Perpetue** 7. března
- Felixe, m. milánského, Felcis m.** 12. července
- Felixe kn. vyzn., Felcis (in pincis) pb. cf.** 14. ledna (viz též **Šťastnébo**)
- Felixe vyzn.** 26. února (o jediné v pražské a olomoucké diecézi)
- Felixe kn., vyzn.** 5. listopadu (v českých diecézích)
- Felixe (I.) pp., Felcis (I.) pp.** 30. května



Felixe (II.) pp., tj. Simplicia, Faustina a Beatrice, Felicis (II.) pp. et Simplicii, Faustini et Beatrice 29. července

Felixe, b. metského, vyzn., Felicis ep. Meten. cf. 21. února

Felixe, b. v Nole, vyzn., Felicis ep. Nolani cf. 15. listopadu (ambroziáni 16. listopadu)

Felixe, b. trevírského, Felicis ep. Treveren. 26. března

Felixe b., vyzn., Felicis ep. cf. 27. července (v krakovské diecézi)

Felixe vyzn., někdy též b., m., Felicis cf. v pražské a olomoucké diecézi 24. října, v krakovské 27. října

Felixe m., Felicis m. (cum sociis suis) 26. února (v krakovské diecézi)

Felixe a Adauka mm., Felicis et Adaucti mm. 30. srpna (viz též Šťastného a Zbožného)

Felixe a Fortunata viz Fortunata a Felixe (23. dubna)

Felixe a Reguly mm., Felicis et Regule mm. 11. září

Felixe z Valois 4. listopadu, od 1694 20. listopadu

Felixe viz Nabora a Felixe (12. července)

femtosekunda (tisícina pikosekundy) viz str. 304

Ferdinanda (III.), krále Léonu a Kastilie, Ferdinandi (III.) regis Castelle 30. května; v starších českých kalendářích 30. března, později 19. ledna

Feria I, II, III atd. viz str. 276

Feria ad angelum, suché dny adventní, jmenovitě středa

– **bona quarta**, středa před Velikonocemi; **quinta**, Zelený čtvrtek; **sexta**, Velký pátek

– **occi nati**, středa po 4. neděli postní

– **introduxit nos dominus**, pondělí po Velikonocích

– **judicii extremi**, pondělí po 1. neděli postní (Invocavit)

– **largum sero**, Štědrý den 24. prosince

– **magna quinta**, Zelený čtvrtek

– **magnificet**, čtvrtek po 3. neděli postní

– **quarta**, středa viz str. 276

– **quarta in capite jejuniu**, Popelec

– **quinta salus populi**, čtvrtek po 3. neděli postní

– **sancta IV, V, VI**, středa, čtvrtek, pátek před Velikonocemi

– **sexta bona**, **sexta magna**, Velký pátek

– **statuit**, **Stolování sv. Petra**, 22. února

Ferie communes, týden následující po sv. Michalu

Ferreola, b. v Limoges, m., Ferreoli ep. Lemov. m. 18. září

Ferreola a Ferucia m., Ferreoli et Ferruti m. 16. června

Ferruta m, Ferruti m. 28. října (Mohuč, 29. října (Würzburg))

Fervidor viz str. 205

fest, festum, svátek viz str. 349

Festivitas magna, Zelený čtvrtek

Festum angelorum viz Michaela (29. září)

– **apostolorum** viz Petra a Pavla (29. června)

– **architriclini**, 2. neděle po Třech králich

– **armorum Christi** (od r. 1354) viz **den Svátosti** (pátek po neděli průvodní; 1. po Velikonocích)

– **azymorum**, Přesnice, Zelený čtvrtek

– **baculi** 13. ledna (Xanten)

– **candelarum**, Hromnic 2. února; může však znamenat také 6. leden

– **clavorum** viz **den Svátosti** (pátek po neděli průvodní; 1. po Velikonocích)

– **compassionis Marie**, **Sedmibolestné P. Marie** viz **Marie Sedmibolestné**

– **corone spinee** 4. května; dominikáni tento svátek slavili 7. května;



- cisterciáci 11. srpna; v diecézi mišeňské 2. září
- **corporis Christi** viz **Božího Těla**
  - **de nomine Jesu** viz **Jména Ježíš** (v různých termínech, od 1913 neděle mezi 2. a 5. lednem, event. 2. ledna není-li v uvedeném termínu neděle)
  - **duodecim apostolorum** 15. července
  - **epularum** viz **stolování sv. Petra** (22. února)
  - **expectationis** viz **Marie P. očekávání** (18. prosince)
  - **herbarum** viz **Marie P. kofenné** (15. srpna)
  - **Christi** 25. prosince
  - **incathedraionis b. Petri** 22. února
  - **innocentum** viz **Mládátek** (28. prosince)
  - **lancee et clavorum Dominum** viz **den Svátostí** (pátek po neděli průvodní; 1. po Velikonocích)
  - **luminum** viz **Hromnic** (2. února)
  - **magorum** viz **Tří králů** (6. ledna)
  - **Marie nivis** 5. srpna; v pasovské diecézi 12. srpna; v mišeňské 31. srpna
  - **natalicium (Domini)** 25. prosince
  - **nivis, Marie nivis** 5. srpna; v pasovské diecézi 12. srpna; v mišeňské 31. srpna
  - **nominis Jesu** viz **festum de nomine Jesu**
  - **occursus** viz **Hypapante**
  - **oliviarum** viz **neděle Květná**
  - **paschale** viz **Velikonoce**
  - **Pentecostes** viz **Letnice**
  - **s. Petri epularum** 22. února
  - **presentationis Domini nostri, Obětování Páně** 2. února
  - **principum apostolorum** 29. června
  - **puerorum innocentum** viz **Mládátek** (28. prosince)
  - **quinque vulnerum Christi** pátek po oktávě Božího Těla (v mohučské diecézi)
  - **reliquiarum et armorum** viz **den Svátostí** (pátek po neděli průvodní; 1. po Velikonocích)
  - **rosarii, rosarii Marie** 7. října
  - **sacramenti, sanguinis** viz **Božího Těla**
  - **scapularis Marie** 16. července
  - **septem dolorum Marie** viz **Marie P. Sedmibolestné**
  - **gaudiorum Marie**, 23. září; v mišeňské diecézi 24. září
  - **spasmi Marie** viz **Marie P. Sedmibolestné**
  - **sancti Spiritus** viz **Letnice**
  - **stelle, Tří králů** 6. ledna
  - **translationis Domini** 7. ledna
  - **fetter dinstag** viz **úterý masopustní Fey, Fie** viz **Zofie** (15. května)
  - **Fiakra, Fiacria** vyzn., **Fiacri** cf. 30. srpna
  - **Fibicia arcib. trevírského, Fibicli aep. Trever.** 5. listopadu
  - **Fidei, Spei et Caritatis** vv., mm. 1. srpna (Pafiz, Řím), též 1. července (Lurych, Minden, Salcburk)
  - **Fidela** ze **Sigmaringen, kn., m.** († 1622; kanon. 1746) 24. dubna (od 1771)
  - **Fidy p., Fidei (Fides), Fidentag** 6. října
  - **Filemona a Apollonia** mm., **Philemonis et Apollonii** mm. 8. března
  - **Filiberta, op. v Jumièges, Philiberti ab. Gemeticen.** 20. srpna
  - **Filipa ap., Filipa a Jakuba (menšího) ap., Philippi et Jacobi** ap. 1. května; od 1956 11. května, od 1970 3. května
  - **Filipa, b. a m., též vyzn., Philippi ep. m.** 13. září (Codex Gigas 22. října)
  - **Filipa jáhna, Philippi diac.** 6. června
  - **Filipa b., vyzn., Philippi ep. cf.** 11. dubna (v českých diecézích, rovněž v krakovské diecézi)
  - **Filipa Benitia (Benizi), vyzn., Philippi Benitii** cf. ord. servorum (kanon. 1671) 23. srpna (od 1694)
  - **Filipa Nerého, kn., vyzn., Philippi Neri** cf. († 1595; kanon. 1622) 26. května (od 1625)



- der hinderen, hindersten 8. září
- der chündung viz Zvěstování P. Marii (25. března)
- der intragung in den tempel 21. listopadu (v některých německých diecézích v jiné dny). viz Marie P. obětování
- der jungeren viz Marie P. narození (8. září)
- kerzmesse, kerzweihe, so man die kerzen weihet, Hromnic 2. února
- kleiner 8. září
- der klübeln (kleiben) 25. března
- der krutwinge, Marie P. kofenné 15. srpna
- ze der kündung 25. března
- der lattern, letzteren 8. září
- lichtmesse, lichtfewer, lichtweih 2. února
- die mittelmesse, der mustmesse 8. září
- zu mittenwinter, 8. prosince
- zu mitterfasten 25. března
- der offerung 21. listopadu
- zen den parnfart (pödenfart) 8. září
- zer pelzmesse 25. března
- der potschaft 25. března
- processia genant 2. července
- der purd 8. září
- der reichen 8. září
- reinigung 2. února
- in der rokkensat, in der saat 8. září
- der scheidung, als sie verscheiden ist 15. srpna
- der sneefeyer 5. srpna
- der sokincghe 2. července
- im sommer 15. srpna
- der stilen 25. března
- zu sungwicht 2. července
- als sie in den tempel quam 21. listopadu
- der uffart 15. srpna
- der vandinge 2. července
- der verkündung 25. března
- der wandelung ins gebirge 2. července
- der worczwyunge, der wurtzwihe 15. srpna

- freitag gekrönter viz den Svátostí (pátek po neděli průvodní; 1. po Velikonocích)
- groener, Velký pátek
- goldener, pátek o suchých dnech
- guter stiller, Velký pátek
- Fredegaudi ep. cf. 17. července
- Frederici viz Fridricha, b. utrecht-ského (18. července)
- Frenentag, Vrenentag der heil. mayde viz Vereny (1. září)
- Friczentag viz Fridricha, b. utrecht-ského (18. července)
- Fridach, pátek
- Fridolina (ze Säckingen) vyzn., Fridolín cf. 6. března
- pñenesen (translatio) 25. června (Basilej, Kostnice)
- Fridolina b., vyzn., Fridolini ep. cf. 14. listopadu (Paderborn)
- Fridricha, Friedricha, b. utrecht-ského, Friderici ep. Ultrajecten. m. 18. července
- Primaire viz str. 134
- Fritag, frytach, Venusdag, pátek
- Frominia, b. metského, Frominii ep. Met. 27. července
- Fronfasten, suché dni viz str. 268n.
- fronleichnamstag, čtvrtek po sv. Trojici, den Božeho Těla
- Frontag, dies Dominica, neděle
- Fructidor viz str. 134
- frühe imbiss = snídání (denní doba) viz str. 283n.
- Frühmette = matutinum viz str. 284
- frühmesse = jitřní mše viz str. 285
- Frumentia m., Frumentii, Furmenil m. 23. března
- Frumentia, b. v Etiopii, Frumentii ep. 27. října
- frytach, pátek
- Fulgentia, b. v Ruspe, Fulgentii ep. 1. ledna
- fulmaent, volmaneyd, měsíc září
- Fünf Brüder Tag viz Pěti bratří (12. listopadu)
- Fursei ep. cf. 9. února





- Gabriela archanděla, Gabrielis archangeli** 18. března, v diecézi Le Mans 15. března, v tarassonské 17. března, v krakovské 23. března, v českých zemích 24. března; od 1921 24. března; od 1970 29. září spolu s Michaelem a Rafaelem
- Gabriela Possenti, Gabriela od P. Marie Bolesné** († 1862, kanon. 1920) 27. února
- gailer montag, pondělí masopustní** (po neděli Quinquagesima)
- Gaja (Gaius), Caia pp. a Sothera, Gaji pp.** m. 22. dubna; v bamberské diecézi 1. července
- Gallentag des h. pischof, Galli ab., cf.** viz Havla (16. října)
- gallicanus, gallicinium**, čas po půlnoci, od půlnoci asi do tří hodin ráno; viz str. 285
- Galli ab. cf.** viz Havla (16. října)
- Gallikana m., Gallicani m.** 25. června
- Gangolfa** viz Gengolfa
- gangwoche, gangtage** viz týden křížový, dny křížové
- garaus** viz str. 295
- gartag** viz Velký pátek
- Gaudeamus omnes in Domino**, introit mše o mariánských svátcích 15. srpna, 8. září, 8. prosince, 2. července, 21. listopadu a některých jiných svátcích
- Gaudencia arcib. hnězdenského, Gaudenti aep. Gnesnen.** viz Radima (12. října/29. října/23. dubna/5. ledna/29. května/15. neděle po Letnicích)
- přenesení, *translatio ramtéž* (25. srpna)
- Gaudencia b. v Churu m., Gaudenti ep. Curien. m.** v Churu 2. srpna, v Miláně (ambroziáni) 3. srpna, v Ostřihomi 4. srpna
- Gaudencia b. z Rimini, Gaudenti ep. Ariminen.** 14. října
- Gaudete in Domino semper iterum dico gaudete** (Fil. 4,4), introit mše 3. neděle adventní
- Gaudia Marie** 23. září
- Gaugerika b. v Cambrai vyzn. m., Gaugerisi ep. Cameracen. cf. m.** 11. srpna
- Gebharda (II.), b. kostnického, Gebhardi ep. Constantien.** 27. srpna
- gebundene zeit, doba od neděle Devětíniku až po Velikonoční neděli**, podle některých až po neděli průvodní
- Geburt Christi, geburt unsers Herrn** viz Narození Páně (25. prosince)
- Marie viz Marie P. narození (8. září)
- Gedechtniss aller glaubigen seelen** viz Dušiček (2. listopadu)
- s. Pauli apostels 30. června
- Gedechtnistag unser lieben frauen schindung nach Bartholomei, Gedechtnuss unser frawen schidung nach Bartholomaei** 40. den po Nanebevzetí P. Marie, 23. září
- Gedenke widder sontag** (gedencke widderumb herre deiner barmherzigkeit – Ž. 24,6) 2. neděle postní (Reminiscere)
- Gedingzeichen** viz indikce (str. 339–343)
- Gedrauten-, Gedrutentag, Gedruty, Kedruty** viz Gertrudy p. (17. března)
- Gehügnütz** viz Gedechniss
- Geller montag, pondělí masopustní** (pondělí po neděli masopustní, 7. před Velikonocemi)
- zinstag, úterý po Letnicích
- Gellentag, Gelligendag, Gelisdag** viz Jiljí (1. září)
- Geisttag heiliger** viz Letnice
- Gelasta (I.) pp. vyzn., Gelasi (I.) pp.** cf. 19. listopadu, O.W. 21. listopadu
- Gelasia m., Gelasii m.** 4. února



- Geleriustag** viz **Hilaria** (13./15. ledna)  
**Gelisdag, Gelistag** viz **Jiljí** (1. září)  
**Gemeine fassnacht**, úterý po Estomihi  
**Gemeine Woche**, týden po sv. Michalu  
**Gemerentag, (Adaucti), Seligen und Gemergen** viz **Felixe a Adaukta** (30. srpna)  
**gemeine fassnacht**, úterý po neděli  
**Quinquaginta** (Estomihi)  
– **mess** viz **missa aurea**  
– **woche** viz **hebdomada communis**  
**Geminiana m.** viz **Eufemie, Lucia a Geminiana** (16. září)  
**Geminiana, b. v Modeně, vyzn., Geminiani ep. Mutinen.** cf. 31. ledna  
**Geminorum m.** 17. ledna  
**Genesis m. (v Římě), Genesii m.** 25. srpna  
**Genesis m., Genesii m.** 20. dubna  
**Gennarius, genner**, měsíc leden  
**Gengolfa m., Gengolfstag, Gengulfa, Gengulphi m.** 11. května; v moravské, pražské a olomoucké diecézi 13. května, ve würzburské 14. května, v utrechtské 9. května  
**Genofefy, Genofevy p.** viz **Jenověfy** (3. ledna; event. 9. ledna)  
**gentaculum**, dopolední snidaně kolem 9.–10. hodiny  
**Georgen-, Georien-, des h. ritters** viz **Jiljího** (23. nebo 24. dubna)  
**Georgie m., Georgine v.** 15. února  
**Georgii** viz **Jiljího** (23. nebo 24. dubna)  
**Geperchentag, Perchentag** viz **Perchty** (6. ledna)  
**Geralda, op. (v Mayo), Geraldí ab.** 13., též 12. března  
**Geralda arcib. v Braze, Geraldí oep. Bracharen.** 5. prosince  
**Gerarda, b. toulského, Gerardi ep. Tullen.** 23. dubna  
**Gerarda, b. v Csanádu, Gerardi ep. Csanaden.** 24. září  
– **přenesení, translatio** 23. února (v Benátkách)  
**Gerarda, op. v Brogne, Gerardi ab. Bronien.** 3. října  
**Gerarda Majelly** († 1755; kanon. 1904) 16. října  
**Gerderendach, Gerdendach** viz **Gertrudy p. ab.** (17. března)  
**Gereona a Viktora, Gereonis et soc. m.** 10. října  
**Gergen-, Gerientag** viz **Jiljího** (23./24. dubna)  
**Gerharda** viz **Gerarda**  
**Gerici ep. Meten.** cf. 19. září  
**Gerlacha poust., Gerlaci erem.** 5. ledna  
**Germana, b. v Auxerre, Germani ep. Autssiodoren.** 31. července  
**Germana, b. pařížského, Germani ep. Parisien.** 28. května  
– **přenesení, translatio** 25. července  
**Germana, op. v Moutier-Grandval, Germani ab. Grandivallen.** 21. února  
**Germany Cousin** († 1601; kanon. 1867) 15. června  
**Germani, op. ve Flay, vyzn., Gernari ab. Flaviacen.** cf. 24. září; od 1970 30. prosince  
**Germinal** viz **str.** 134  
**Gerolda poust., Geroldi erem.** 19. dubna; od 1970 10. dubna  
**Geronimi doctoris** viz **Jeronyma** (30. září)  
**Gerontí ep. m.** 9. května  
**gerstmaend**, měsíc září  
**Gertrudy, Kedruty p., ab. v Nivelles, Gertrudis v. (non m.), Gertrawden-, Gertruden-, Gerdrawentag** 17. března  
**Gertrudy kněžny, ab. v Tzebnici, Gertrudis ducisse ab. Trebnicen.** 30. prosince  
**Gertrudy Veliké z Helfty, p., Gertrudis v.** 12. listopadu; od 1738 15. listopadu; od 1932 16. listopadu; od 1970 17. listopadu  
**Gervasia a Protasia mm., Gervasii et Prothasii mm.** 19. června



**Geschworener montag**, pondělí ustanovených roků soudních; pondělí po Třech králich  
**Getulii m.** 10. června  
**Ghurghenstag** viz Jifho (23./24. dubna)  
**Gilberta** (ze Sempringhamu), op. a vyzn., Gilberti ab. cf. 4. února  
**Gilberta**, převora v Neuffontaines, Gilberti ab. Novem Fontium 6. června – přenesení, translatio 1. října  
**Gildarda**, b. rouenského vyzn., Gildardi ep. Rotomag. cf. 8. června  
**Gilgen-, Gilges-, Giling-, Gillisag** viz Jifho (1. září)  
**Gisely**, bl., uh. královny, Gisele víd., regine Hungarie 7. května  
**Gislara kn., Gislarii pb.** (Chunjaldi et Gislarii pb.) 24. září; od 1970 28. září  
**glaenz, glaenzen, glenz**, jaro  
**Glaristag, Gleristag** viz Hilaria (13./15. ledna)  
**Gleitag, Glof-** viz Eligia (1. prosince) nebo také Elogia (25. června)  
**Glodesindis** viz Chlodesindis v. (25. července)  
**Gnadenreiches Jahr**, milostivé léto viz s. 339  
**gnómon** (sluneční hodiny) viz str. 281, 286n.  
**Goara vyzn., poust., Goaris** cf. 6. července  
– přenesení, translatio 25. května  
**Godeberty p., ab.** v Noyonu, Godeberte v. 11. dubna  
**Godefrieda** (Gottfrieda), b. v Amiensu, Godefridi ep. Amblanensis 8. listopadu  
**Godehardi** viz Gotharda (4./5. května)  
**Godens-, goenstag**, středa  
**Goede weke** týden před Velikonoceni (v Nizozemí)  
**Goldene messe, goldenes ampt**, sobota v týdně po sv. Michalu  
**Goldenes Jahr**, milostivé léto viz str. 339

**Golden sonntag** viz Dominica aurea (neděle po suchých dnech)  
goldfasten, suché dni viz str. 268n.  
**Gondulfa a Minulfa b. vyzn., Gondulfi et Minulfi ep.** cf. 16. července  
**Gorazza a druhů** (v českém misálu) 27. července  
**Gordia m.** (v Kappadokii) 3. ledna  
**Gordiana a Epimacha mm., Gordiani et Epimachi mm.** 10. května  
**Gorgen-, Görgen-, Görn-, Goeristag** viz Jifho (23./24. dubna)  
**Gorgonia, m.** (v Římě), též Gorgonia a Dorotea, Gorgonii m., Gorgonii et Dorothei m. 9. září  
**Gorgonia, m.** v Nikomedii 11. března  
**Gosbert, b.** v Osnabrücku, Gosberti ep. Osnabrugen. 13. února  
**Gotharda** (Hotarta), b. v Hildesheimu, Godehardi ep. Hildesemen. cf. obvykle 5. května; v diecézích erfurtské, hildesheimské a merseburské též 4. května (vedle 5. května) – přenesení, translatio 4. května (1132; slavilo se v pražské, bamberšské, erfurtské, hildesheimské, mišeňské a merseburské diecézi)  
**Gots auffarttag, gots himmelfart** viz Nanebevstoupení Páně  
**Gots geburt** viz Narození Páně (25. prosince)  
**Gotsleichnam-, Gotzleichnamtag** viz Božho Těla  
**Gotszufe** 13. ledna (viz Křtění božho)  
**Gottfrieda, b.** v Amiensu viz Godefrieda (8. listopadu)  
**Gottfrieda z Cappenbergu, Godefridi comitis de Cappenberg** 13. ledna (O.W. 14. ledna)  
**Gottfrieda z Gorkumu kn., m.** († 1572; kanon. 1867) 9. července  
**Gotharda, Gotharda, b. hildesheimského** viz Gotharda (5. května)  
**Gotschalka, knížete Slovanů, m., Gotscalci** (Epponis et Gotscalci) 7. června; od 1970 14. června  
**Gotsäuferstag** viz Jana Křtitele (24. června)



Goychkentage, nejspíše týden po neděli průvodní nebo neděle průvodní sama

Grasmaent, měsíc duben

Gregoriánský kalendář viz str. 112nn.; věčný viz str. 250

Gregorii viz Řehoře

Gregorii pp., cf. (doctoris), Gregorien-, Gregorm-, Grejorgen-, Gregurgentag des h. Ierers viz Řehoře Velikého (12. března)

Grevermarkt 24. listopadu

Grigorientag viz Řehoře Velikého (12. března)

Grisogoni m. 24. listopadu

Grosse litaney viz sv. Marka (25. dubna)

– mitwoche, škaredá středa

– woche, týden před Velikonocemi

Grosser donnerstag, Zelený čtvrtek

– frauentag, Nanebevzdě P. Marie 15. srpna

– maitag 1. května

Grosses neujahr, TH králů 6. ledna

Groznate m. viz Hrozňary m. (14. července)

gruden (slov.), měsíc prosinec, listopad

grudzień, měsíc prosinec viz str. 306

grüne Woche, pašijový týden

Gründonnerstag, grüner donnerstag, Zelený čtvrtek

– sonntag, Květná neděle

Gualteri, Gualteri viz Waltera

Guberta, Kutberta (Guthberta, Guberta, Guperta, Gumperta), Cuthberti, ep. Lindisfarnen. 20. března

Guduly p., Gudule v. 8. ledna

– přenesení ostatků 6. července

Guiberta (Wigberta) z Darnau, op. v Gembloux, Wigberti ab. Gemblacen. 23. května

Guiberta viz též Wigberta

Guidonis viz Gvidona

Guillelmi viz Viléma

Guillelmi ducis viz Viléma Akvitského (28. května)

Gula Augusti 1. srpen

Gumberti, Gumperti cf. viz Gumperta (15. července)

Gumberti ep. Colon. viz Kuniberta b. kolínského (12. listopadu)

Gumberti ep. Lindisfarnen. viz Guberta (20. března)

Gummara (Guntmara) z Nivesdonku, Gummari cf. 11. října

Gumperta vyzn., Gumperti, Gumberti, cf. 15. července

– obitus 11. března

gumpete donnerstag viz tučný čtvrtek

Gundolfa m., Gengulphi m. 11. května

Gunegundis viz Kunhuty p. (3. března)

Gunk, měsíc červen (v Lotrinsku)

Gunthera poust., Günthera, Guntheri viz Vintře (9. října)

Gunthildy p., ab. v Ohrdrufu, Gunthildis v. ab. 28. září; v Durynsku 8. prosince

Gunthildy p. (ze Suffersheimu), Gunthilde v. 22. září

Gummara viz Gummara (11. října)

Guntrama, krále burgundského, Guntrammi regis Burgundie 28. března

Gustava, b. v Agramu, vyzn., Augustini ep. 3. srpna, někde 8. srpna

Gustava, poust. (švédského) 10. března

Gute mittwochen, středa před Velikonocemi

Gute Woche, týden po sv. Michalu

Gutentag, guter Tag, středa

Guter Donnerstag, Zelený čtvrtek

– Freitag, Velký pátek

– Montag, pondělí po Nejsvětější Trojici

Guthberti, Guperti viz Guberta

Gvidona, op. v Pompose, Guidonis ab. 31. března; ve špýrské a wormské diecézi 4. května

Gvidona z Anderlechtru, vyzn., Guidonis cf. 12. září

Gylius viz Jiljí (1. září)



**Habakuka proroka, Abachuch**  
 proph. 15. ledna

**Habakuka m.** viz **María a Marty, Audifaxe a Abakuka** (19. ledna)

**Haberschnitt**, doba měsíců srpna a září (v rakouských zemích do takto nazvaného období spadá i svátek sv. Jakuba 25. července)

**Haberougst**, měsíc září  
**haberweihe, haferweihe** viz **benedictio avenae**

**Habundi et Hiereni m.** 26. srpna

**Hadelní** cf. 3. února

**Hadrána, Adriana (z Nikomedie), m., Adriani m.** většinou 8. září, někdy 6. září (Compostela), 7. září (Vratislav vedle 8. září, Hnězdo), 9. září (Akvileja, Milán), 10. září (Cambrai), 18. září (Brani-borsko); od 1970 8. září. *Protože se nejčastěji datum tohoto svátku, 8. září, kryje se svátkem Narození P. Marie, je v datování většinou užíváno svátku 4. března (viz následující).*

**Hadrána, Adriana m., Adriani m.** 4. března

**Hadrána, op. z Canterbury, Adriani**  
 ab. 9. ledna

**Hadwina, b. v Le Mans, Haduindí ep. Cenomanen.** 20. srpna (A.S., O.W. 20. ledna)

**Hagelfeier** v severním Německu pátek po Nanebevstoupení Páně, v jižním Německu 26. června

**Haibramstag** viz **Jimrama** (22. září)

**halbe Uhr**, hodiny podle polovičního orloje viz str. 295n.

**Halbfasten** viz **Quadragesime media**

**Halbmaerte** 16. března

**Halwarda, Hallwarda m., Halvardi**  
 m. 15. května (A.S., O.W. 14. května)

**Harthumara, b. v Paderbornu, Hathumari ep.** 9. srpna

**Hartmaend, hardmaind, harremand,**

pojmenování měsíce ledna, někdy i prosince

**Hartmanna, b. v Brixenu, Hartmanni ep. Brixinen.** 23. prosince

**Hartwiga, arcib. salcburského, Hartwici ep. Salisburgen.** 5. prosince

**Haštala m., Castuli m.** 26. března; v hnězdenské diecézi 27. března

**Hathumari ep.** viz **Harthumara b.** (9. srpna)

**Háty, Agáty p., m., Agathe v. m.** 5. února

**Havermaent**, měsíc září

**Havla op. vyzn., Galli ab. cf.** 16. října

**Haymbranstag (Emmerama) viz Jimrama** (22. září)

**hebdomada, hebdomas, septimana,**  
 týden viz str. 273

**hebdomada absolutiois, velikonoční týden** viz str. 92

- **alba, albaria, in albis**, týden po Velikonocích

- **authentica**, týden před Velikonocemi

- **carnisprivii**, týden po Masopustní neděli

- **communis**, týden po sv. Michalu

- **crucis**, týden o křížových dnech (po neděli Rogate)

- **duplex**, týden po sv. Trojici

- **expectionis**, týden před sv. Duchem

- **ferialis**, týden před Velikonocemi

- **indulgentiae**, týden před Velikonocemi

- **lamentationum**, týden před Velikonocemi

- **lucrosa**, týden před Velikonocemi

- **magna, maior**, týden před Velikonocemi

- **muta**, týden před Velikonocemi

- **nigra**, týden před Velikonocemi

- **penosa**, týden před Velikonocemi

- **sancta**, týden před Velikonocemi

- **mediana**, týden po 4. neděli postní (Laetare)

- **natalis Domini**, týden po Vánocích



- nova, týden po Velikonocích
- paschalis, pasche, týden po Velikonoční neděli
- passionis, týden po 5. neděli postní (Judica)
- pentecostes, týden po Letnicích
- prima jejuniarum, týden po 1. neděli postní
- - maior ante pascha, týden mezi párou a šestou nedělí postní
- quadragesima prima, týden po neděli Invocavit
- rogationum, křížový týden (po 5. neděli po Velikonocích)
- sacra, sancta, pašijový týden
- ultima, pašijový týden, týden před Velikonocemi
- Hedvika, vévodkyně slezské (polské), královny, vd., f., Hedwigis ducisse Pol. vid. 15. října; od 1680 17. října; od 1929 16. října
- oktav 22. října
- přenesení (translatio), da sie erho-ben ist 25. srpna; v lubušské diecézi 26. srpna
- Hegesippi cf. 7. dubna
- heiligerabend, Štědrý večer 24. prosince
- heiliger Nontag viz Nanebevstoupení Páně
- heiligmond, heligmond, helmaent, měsíc prosinec
- Heilthumsfest, den Svátostí, pátek po neděli průvodní
- Heimerami viz Jimrama (22. září)
- Heimsuchung Marie viz Marie P. navštívení (2. července)
- Heinrici viz Jindřicha
- Heleny královny, císařovny, Helene regine (imperatricis auguste, matris Constantini), Helenstag 18. srpna; v diecézi bavorské, bavorské, braniborské, vratislavské, hnězdenské, magdeburské, mohučské, štrasburské, wormské, würzburské, ostríhomské aj. 8. února; v diecézi frisinské, kostnické, salcburské, pětikostelské 15.

dubna; v diecézi akvilejské, bavorské, hamburské, kostnické, pasovské aj. 22. května; v pražské diecézi a v benediktinském řádu v českých zemích většinou 21. května, v olomoucké a v premonstrátském řádu většinou 22. května, ojediněle v českých diecézích též 7. února, 8. února, 15. dubna, 20. května, 18. srpna

Heleny p., Helene v. 15. dubna (často zaměňován za svátek Heleny královny); v tridentské diecézi 8. února, v utrechtské 22. května  
Heleny (Elin) ze Skövde, vd., m., Helene vid. 31. července  
Heliodora, b. v Altinu, Heliodori ep. Altinensis 3. července  
Helisei proph. viz Elisea proroka (14. června)

Helpermarkt, im Mai první pondělí v květnu (Lucembursko)

Hemme, Hemmy viz Emmy hendekas viz str. 240

Henrici viz Jindřicha

Herakliana, Eracliana, b., vyzn., Heracliani ep. cf. 24. října

Herbarum festum viz Festum herbstmonat, měsíc září, ale také říjen a listopad. V posledních případech se obvykle uvádí: der zweite h., der dritte h.

Herculani viz Herkulana

Herculiani viz Herkuliana

Heriberta, arcib. kolín., Heribert aep. Colonien. cf. 16. března

Herkulana, b. v Perugii, m., Herculaní ep. Perusini m. 7. listopadu; v Halle 5. listopadu; v Brandenburg, Havelbergu a Magdeburku 6. listopadu

- přenesení 1. března

Herkulana m., Herculaní militis m. 25. září

Herkulana a Taurina, mm., Herculaní et Taurini mm. 5. září

Herkuliana a Viktorina m., Herculaní et Victorini m. 5. září



**Herma, Hermese m., Hermetis m.**  
28. srpna  
– přenesení, *translatio* 1. července  
**Hermagora a Fortunata, Hermagore, Herrmachore et Fortunati mm.**  
12. července  
**Hermelindy p., Hermelindis v.** 29. října  
**Hermenegilda krále, m., Erminigildis regis m.** 13. dubna  
**Hermenfredi, Hermenfridi viz Ermenfreda op.** (25. září)  
**Hermese, Hermetis viz Herma m.** (28. srpna)  
**Hermolai pb. m.** 27. července  
**Herremisse viz Mauricia** (22. září)  
**herrnassnacht, Masopustní neděle (Quinquagesima)**  
**hermesse, hermisse viz Mauricia s tovaryši** (22. září)  
**heumon, hawmonat, houmanot, hoimaent, hoemanot, měsíc července**  
**heuwet, heuet, hoewat, howet, houwet, čas sklizení sena**  
**Heyrantstag (Emmerama) viz Jimrama** (22. září)  
**Hiacinthi viz Hyacinta** (16. srpna)  
**Hiacinthi et Proci viz Prota a Hyacinta** (11. září)  
**hiemps, zima viz str. 266–268**  
**Hidolfa arcib. trevírského vyzn., Hildolfi aep. Trev. cf.** 11. července  
**Hidulfi ducis viz Hildulfa** (23. června)  
**Hieronis m.** 17. srpna  
**Hieronými cf., Hieronymustag viz Jeronýma** (30. září)  
**Hierusalem viz Dominica**  
**Hiesel viz Matěje** (24., v přestupném roce 25. února)  
**Hilaria, b. v Poitiers, vyzn., Hilarij ep. Pictaviens. cf., Ylariantag** 13. ledna; od 13. století v Římě 14. ledna, v krakovské diecézi též 11. ledna, v pražské 13. (též Hilaria a Remigia) nebo 15. ledna (1406 zařazen k 15. 1. mezi *festas fori*), ve vratislavské diecézi 12. ledna,

v ostříhomské 7. ledna; v římském misálu uveden od 1851 s datem 14. ledna; 1969 přeložen na 13. leden  
**Hilaria, b. akvílejského, m., Hilariónis ep.** 16. března  
**Hilarie a společníci, mm. (v Augšpurku), Hilarie et soc.** 12. srpna  
**Hilarina m., Hilarini, Hilarinii m.** 16. července  
**Hilariona (z Gazy) op. vyzn., Hilariónis ab. cf.** 21. října  
**Hildegardy, Hilgardy, z Bingenu, ab., Hildegardis v. ab. montis Ruperti (Bing.)** 17. září  
**Hildegrima, b. v Châlons-sur-Marne, Hildegrimi ep. Catalaunen.** 19. června  
**Hildegundy (z Münchaurachu) p., Hildegundis v.** 14. října  
**Hildulfa (Hidulfa) z Lobes, Hidulfi ducis** 23. června  
**Hildy p., ab. v Streaneshalchu, Hilde ab.** 17. listopadu  
**Himeri, Imeri, solit cf.** 12. listopadu  
**Himmelfahrt Christi viz Nanebevstoupení Páně** (čtvrtek po 5. neděli po Velikonocích)  
– Marie viz Marie P. nanebevzetá (15. srpna)  
**hinderster tag, poslední den měsíce**  
**Hippoliti viz Hypolita**  
**Hirenei et Habundi m.** 26. srpna  
**hirsemontag, pondělí po Invocavit hod, velký svátek, zasvěcený svátek viz str. 349**  
**Hodie sciens quia veniet Dominus et salvabit nos** (2. Mojž. 16,6), introit o Štědrém dnu 24. prosince  
**hodinky (kanonické) viz str. 283–285**  
**hodiny české viz str. 294**  
– italské (vlašské) viz str. 294  
– mechanické viz str. 291  
– německé viz str. 295  
– ohňové viz str. 289  
– podle celého orloje viz str. 294  
– podle polovičního orloje viz str. 295n.



- přesýpací viz str. 290
- sluneční (gnómon) viz str. 281, 283, 286n.
- vlášské, iralské viz str. 294
- vodní (klepsydry) viz str. 288
- Hogera arcib. hambursko-brémského, Hogeri ep. Bremen.** 20. prosince
- hohe messe, velká mše viz str. 285
- hofer donnerstag, Zelený čtvrtěk**
- **samstag, Bílá sobota**
- Hohes Neujahr, TĚ králů, 6. ledna** (ve Slezsku)
- Hochleichs chrewtze viz Povýšení sv. Kříže** (14. září)
- hochmesse = velká mše (denní doba) viz str. 285
- hochmittichen, der hohe mittche,** středa po Letnicích
- hochimmet, snídaně (denní doba) viz str. 285
- hochtid, hochzeir, hochgezire = hod, velký svátek, zvláště Vánoce, Velikonoce, Letnice, Zvěstování (Vtělení Páně), Nanebevzetí Panny Marie
- hochzeir verbieten, neděle Septuagesima**
- Honoraty p., Honorate v. 11. ledna** hora bassa, h. incensi, h. serotina, večer
  - completorii viz str. 284
  - quadrans viz str. 302
  - quarta viz str. 302
  - tertiarum viz str. 284
  - vesperarum viz str. 280, 284
- horae aequinoctiales, aequales viz str. 287
- canonicæ viz str. 283-285
- inaequales viz str. 281
- temporales viz str. 281, 286
- horner, hornung, horenmond, měsíc únor
- horologium, orloj viz str. 291
- Hossana filio David, Hossana, hossana dies viz Dominica Ossana** (Květná neděle)
- Hostimil viz Ivan poust.** (25. června)

- Hotarta viz Gotharda**
- Hrabana Maura, arcib. mohučského viz Rabana Maura** (4. února)
- Hromnic** 2. února
- Hroznaty vyzn., bl., Groznate, Roznate cf.** (v českých zemích) 14. července
- Hrubá (mše) viz str. 285**
- Hruden, 13. měsíc, přestupný; mensis embolimalis viz str. 78**
- hruden (slov.), měsíc září, prosinec
- Huberta (Hucberti, Humberti), b. v Maastrichtu a Lutychu, vyzn., Huberti (Hucberti, Hupert, Huguberti, Humperti) ep. Leodien.** cf. 3. listopadu
- Hugona, b. v Grenoblu, Hugonis ep. Gratianopolitani** 1. dubna
- Hugona, b. v Lincolnu, vyzn., Hugonis ep. Lincolnien.** 17. listopadu
- Hugona, arcib. v Rouenu, Hugonis ep. Rothomagen.** 9. dubna
- Hugona, op. clunyjského, Hugonis ab.** 29. dubna; od 1970 28. dubna
- přenesení, translatio 13. května (Cluny)
- Humbalda, b. v Auxerre, Humbaldi ep. Autissiodoren.** 20. října
- Hugona b. v Grenoblu vyzn., Guginis ep. Gratianopolitani** cf. 1. dubna
- Humberta, op. v Maroilles** (podle pozdní legendy b.), **Humberti ab.** (ep.) 25. března
- hundemaen, měsíc červenec
- hundstage viz psi dny
- Huprechtstag viz Huberta** (3. listopadu)
- Husa, M. Jana Husa (Husi)** 6. července
- Hyacinta viz Česlava a Hyacinta** (26. července, v současném českém misálu 17. července)
- Hyacinta m., Hyacinthi m.** 11. srpna
- Hyacinta, kanovníka krakov., Hyacinthi, Jacincti, Jacincti cf.** ve vratislavské diecézi 16. srpna, v hnězdenské 26. srpna, v krakovské 15.





srpna (obitus); obecně od 1625  
16. srpna, od 1913 17. srpna; od  
1970 15. srpna; Berlin a Gurk -  
Klagenfurt 17. srpna  
**Hyacinta (římského) a Prota** viz Pro-  
ty a Hyacinta (11. září)  
**Hyacinta a Zothika** viz Zothika et  
soc. (10. února)  
**Hyacinty (Clarissa Mariscotti)** †  
1640; kanon. 1807) 30. ledna  
**Hygina pp. m., Hyginii pp. m.** 11.  
ledna  
**Hylaria** viz Hilaria

**Hypapante, Hypapanti Domini Fes-  
tum occurus** (Setkání Simeona  
s P. Marií v chrámě) viz Marie P.  
očistování (2. února)  
**Hypolita (římského) kn., m., s tova-  
ryši, Hippolyti et soc. mm., Ypoli-  
tentag, Hypolita a Caslána**, od  
1970 Ponciána a Hyppolita 13.  
srpna  
**Hypolita z Porta (u Říma), m. b.,  
Hippolyti ep.** 22. srpna (ve skuteč-  
nosti identický s Hypolitem říms-  
kým)

## CH

*Některá německá slova začínající tímto písmenem jsou uvedena pod písmenem K*

**charfreitag, Velký pátek**  
**Charitas del, sobota po sv. Duchu**  
(podle introitu)  
**charwoche, ryden před Velikonocemi**  
**Cheris, Cherist** viz Kristus  
**Chindelentag, Chundeltag** viz Mlá-  
ďátek (28. prosince)  
**Chlarentag** viz Kláry p. (12. srpna)  
**Chlodesindis, Glodesindis v. (ab.  
v Metách)** 25. července  
**Chlodulfa, b. meetského, Chlodulfi  
ep. Meten.** 8. června  
**Chlodwalda, kn. a poust.** 7. září  
**Chlot(h)ildis, Chrotildis** viz Klotyldy  
král., vd. (3./4. června)  
**Cholmannstag** viz Kolomana (13. říj-  
na)  
**Chorfreitag (= Karfreitag), Velký  
pátek**  
**chotember, chotemmer, suché dni**  
Chreuz- viz Kreuz-  
**Christabend, Štědrý večer,** 24. pro-  
sinec  
**Christi** viz Domini  
- **baptismus, Božího křtění,** 6. ledna  
- **corporis festum** viz Božího Těla  
- **eductio ex Egypto** 7. ledna, jindy  
11. ledna  
- **vulnera quinque, pátek po oktávě  
Božího Těla**  
**Christiany z Flander, p., Christiane**  
v. 26. července

**Christiani ep. Autissiodoren.** viz  
**Kristiána b.** (22. listopadu)  
**Christine v., m.** viz Kristiny z Bolzeny  
**Christine mirabilis** viz Kristiny Bel-  
gické  
**Christini et soc., Kristina s bratřmi**  
viz Pěti bratří (12. listopadu)  
**christmond, měsíc prosinec**  
**Christophori m.** viz Kryštofa m. (25.,  
event. 27. července)  
**Christag, Narození Páně** 25. prosince  
**Christus, Christi** viz Kristus  
**Chrodeganga, b. meetského, Chrode-  
gangi ep. Meten.** 6. března  
**chronogram, chronostichon, chro-  
nostych** viz str. 327-328  
**chronoi** viz str. 302  
**Chrotildis reg.** viz Klotyldy (3. června)  
**Chrysanta a Darla mm., Chrysanti et  
Darle mm.** 25. října  
**Chrysogona m., Chrysogoni m.** 24.  
listopadu  
**Chrysostomus tj. Johannes Chryso-  
stomus** viz Jana Zatoústého (27.  
ledna/13. září)  
**Chuermisse** viz Zvěstování P. Marii  
(25. března)  
**Chundeltag** viz Mláďátek (28. pro-  
sinec)  
**Chunegundis, Chunigund, Chungen**  
viz Kunhuty p. (3. března)  
**Chunradi** viz Konráda



**Ide** vid. viz **Idy** z **Hersfeldu**, vd. (4. září)

**Idubergy** z **Nivelles**, vd., **Iduberge** vid. 8. května

**Idus** viz str. 343

**Idy** z **Hersfeldu**, vd., **Ide** vid. 4. září

**ieiunium** (půst) viz **jejunium**

**Iginii pp.** m. 11. ledna

**Ignacia** (**Ignáce**), b. **antiochijského**, m., **Ignatii ep.**, m. 1. února; v polských diecézích, také v havelberské a utrechtské, 31. ledna (ve vratslavské rovněž 1. února); od 1970 17. října

– **přenesení, translatio** 17. prosince; Halle 16. prosince

**Ignáce** z **Loyoly**, **Ignatii de Loyola** († 1556, kanon. 1626) 31. července

**Iigen-, Yigen-, Ylientag** viz **Jiljího op.**, (1. září)

**Ilariustag** viz **Hilaria** (13./15. ledna)

**Illatio Mariae** viz **Marie Panny obětování** (26. listopadu); v halberšatské a mindenské diecézi 21. listopadu

**illuxerunt coruscationes tue** (Ž. 76,19) viz **Proměnění Páně**

**Ilsebeen, Ilzebeen, Ilsebeten, Ilse, Ilsebetentag** viz **Alžběty** (19. listopadu)

**imbiss, immet**, oběd (denní doba) viz str. 285

**Imerti** viz **Himerii** (12. listopadu)

**Immaculata, Neposkvřněné početí P. Marie** viz **Marie P. početí** (8. prosince)

**Immolabit edum** viz **Božského Těla** (čtvrtek po sv. Trojici)

**Impressio stigmatum Francisci** viz **Františka z Assisi stigmatizace** (17. září)

**in albis dominica** viz **Dominica in albis**

**Incarnatio Domini, Vtělení Páně**, buď **Početí Páně** (25. března), nebo **i Narození Páně** (25. prosince)

**Incathedratio Petri** viz **Petra stolování** (22. února)

**incensio cerei paschalis** Bílá sobota – lune, novoluní; **incensio lunae paschalis** viz str. 264, p. 81

**incensum**, hora incensi, začátek noci **Inclina domine, aurem tuam ad me** (Ž. 85,1), introit 15. neděle po sv. Trojici

**In deo laudabo verbum** (Ž. 55,5), introit v pondělí po 3. neděli postní indikce viz str. 339–343

**Inductio Domini in Egyptum**, 11. února

**Indulgentie dies, Zelený čtvrtek – dominica, Květná neděle**

**In dedicatione archibasilicae Sanctissimi Salvatoris** (od 1970 – **Basilicae Lateranensis**), **Posvěcení lateránské baziliky** 9. listopadu

– **basilicae S. Mariae ad Nives** (od 1970 **In dedicatione basilicae B. M. V.**) 5. srpna

– **basilicarum Ss. Petri et Pauli** viz **Posvěcení římských bazilik svatých apoštolů Petra a Pavla** (18. listopadu)

**In excelso throno** (Isai. 6,1), introit 1. neděle po Třech králich; v kalendářích 16. stol. neděle před Třemi králi (podle introitu)

**Infantium, Infantum festum, infantum dies** viz **Mládětek** (28. prosince)

**Infirmus XXXVIII annorum** (ev. Jan. 5,1), pátek po 1. neděli postní **infra octavam**, v oktavě, v oktávu viz str. 350

**ingehenden monats, angenenden monats**, od začátku měsíce

**Ingenuini et Albuini ep.** 5. února – **přenesení, translatio** 13. května **Ingwina**, b. v Sāben, **Ingenuini et Albuini, ep. Sablonens.** 5. února

**Initium redemptionis** viz **Zvěstování P. Marii** (25. března)



**In medio ecclesie aperuit os eius** (Ecl. 15,5), introit v den sv. Jana Evangelisty (27. prosince) a sv. Jana v oleji (6. května)

**Innocentii (I.) pp.** cf. 28. července; od 1970 12. března

**Innocentium (infantum) m.** viz **Mláďátek** (28. prosince)

**In nomine Domini omne genu flectatur** (Fil.2,8), introit ve středu po Květné neděli

**Innumerabilium m.** Trev. 6. října

**In praesentatione Domini** viz **Uvedení Páně do chrámu** (2. února)

**intempustum**, doba před půlnoci viz str. 280

**Inter duo carnisprivia** (tj. inter carnisprivium novum et vetus), čas mezi Masopustní nedělí a 1. nedělí postní (Invocavit)

intervalové datování viz str. 352

**Intret oratio mea in conspectu tuo** (Ž. 87,3), introit v sobotu po 1. neděli postní

**Introduxit vos Dominus** (2. Mojž. 13,5), introit v Pondělí velikonoční

introitus mensis viz str. 347

- misse viz str. 90

- pasche, Květná neděle

**Inventio capitis s. Johannis Baptiste** viz **Jana Křtitele hlavy nalezení** (24. února)

- crucis viz **Nalezení sv. Kříže** (3. května)

- Domini in templo 21. února

- protomartyris Christi viz **Štěpána prvom. nalezení** (3. srpna)

- pueri (Jesu) v mišeňské diecézi čtvrtek po Exsurge (8. neděle před Velikonocemi); ve vratislavské diecézi 21. února

**In virtute tua Domine** (podle Ž. 20,2), introit mše různých mučedníků

**Invocavit me et ego exaudium eum**, **Invokavit** (Ž. 90,15), introit 1. neděle postní

**In voluntate tua Domine universa sunt posita** (Esth. 13,9), introit 21. neděle po sv. Trojici

**Ioseph Opificis** viz **Jozefa Dělníka**

**Ipapanti** viz **Hyppapanta**

**Ipolyvi m.** viz **Hypolita m.** (13. srpna)

**Ireneje, b. lyonského, m., Irenei ep. Lugdunensis** 28. června; od 1960 3. července; od 1970 opět 28. června

**irctag, irrtag, útery**

**Irmgardy císařovny, Irmgardis imp.** 20. května

**Irmgardy z Kolína, p., Irmgardis v. 4.** září

**Irmhildy vd., ab. v Ely** 13. února

**Irmine v. Trev.** 24. září

**Isaac mon. cf.** viz **Izáka mn. vyzn.** (11. dubna)

**Isidora** viz **Izidora**

**Isidori agricolae, cf.** viz **Izidora Rolníka** (10./15. května)

**Isidori m.** viz **Izidora m.** (15. května)

**Isti sunt dies.** Responsorium I. lekce breviáte o 5. neděli postní

**iterum**, před začátečními slovy introitu některé neděle znamená neděli následující po té neděli, již uvedený introit náleží

**Ivana poust. (Hostimila), Ivani solit.** 25. června (Praha; až po 1616); A.S. 24. června

**Ivetry (Jutry) vd.** viz **Jutte recl.** (13. ledna)

**Ivona, b. v Chartres, Ivonis ep. Carnoten.** 23. prosince

**Ivona (Yves) Hélorý, kn. (v Tréguier), Ivonis pb. Trecorien.** 19. května; v hnězdenské diecézi 18. května

- přenesení, translatio 27. října

**Izajáše proroka** 6. července

**Izáka mn. vyzn., Isaac mon. cf.** 11. dubna

**Izáka** viz **Abrahama, Izáka a Jakuba** (6. října)

**Izáka Joguese, kn.** viz **Jana de Brébeuf a Izáka Joguese**

**Izidora, arcib. sevillského, vyzn., Isti-**



dori ep. Hispalen. cf. 4. dubna; v paderbornské, utrechtské a milánské diecézi 7. ledna  
– přenesení 22. prosince  
Izidora, kn. vyzn. (v Alexandrii), Isidori pb. cf. 15. ledna

Jacinta, Hyacinta a Proty viz Hyacinta

Jacobi ap. (maioris), Jacobstag des groteren, mereren viz Jakuba Většího (25. července)

Jacobi ap. minoris (Alpei) viz Filipa a Jakuba (1. května)

Jacobi intercesi m. viz Jakuba Rozřezaného (27. listopadu)

Jahr der Gnade, milostivé léto viz s. 339

Jahre nach Geburd Christi, nach der Geburd Christi unsers Seligmachers, unseres Heilands, nach Gottes Geburd, označení let křesťanského letopočtu viz s. 325–328

Jahrstag, Nový rok; často znamená také výroční den, anniversarius (dies)

Jáchyma, otce P. Marie, Joachimi patriarche, avi domini, patris Marie ve vých. církvi 9. září, v záp. od 1584 20. března, v krakovské diecézi 22. března, v Halle a Magdeburku 2. září, v mohučské, kostnické, basilejské aj. diecézích 9. prosince; 1738 přeložen na neděli po Nanebevzetí P. Marie; 1913 na 16. srpen; od 1970

Jáchyma a Anny, rodičů P. Marie 26. července

Jakuba Menšího (Mladšího) viz Filipa a Jakuba (1. května)

Jakuba ap. Většího (Staršího), Jacobi ap. maioris 25. července

Jakuba z Voragine, arcib. janovského, bl., Jacobi de Voragine 13. července

Jakuba z Markey, minority, Jacobi de Marchia 28. listopadu

Izidora m. (na ostrově Chios), Isidori m. 15. května

Izidora Rolníka (u Madridu), vyzn., Isidori agricole cf. (i 1130, kanon. 1622) 10. května; od 1970 15. května

## J

Jakuba Rozřezaného m., Jacobi intercesi m. 27. listopadu

Jana Almužníka b., patriarchy akvilejského, vyzn., Johannis elemosynarii 28. ledna

– přenesení 11. listopadu (Bratislava), 14. listopadu (Hnězdno, Krakov – bez uvedení translace)

Jana ap. a evangelisty, Jana miláčka Božího, ap., Johannis ap., ev. 27. prosince

– u latinské brány, Johannis ante portam latinam 6. května

– v oleji, Johannis in oleo 6. května

Jana (I.) pp., Johannis (I.) pp. 27. května; v brémské, churské, krakovské a vratislavské diecézi 28. května; od 1970 18. května

Jana z Boha, vyzn., Johannis de Deo cf. († 1550, kanon. 1690) 8. března

Jana Boska, kn., Joannis Bosco († 1888, kanon. 1934) 31. ledna

Jana de Brébeuf a Izáka Joguese, kn., a druhů, mm., Joannis de la Lande et Isaaci Jogues mm. (v Severní Americe; † 1647, kanon. 1930) 19. října

Jana Buriana a Pavla viz Jana a Pavla (26. června)

Jana z Damašku, kn., Joannis Damasceni v Byzanci 4. prosince (v fímském misálu od 1890 do 1969 27. března)

Jana Eudese, kn., Joannis Eudes († 1680, kanon. 1925) 19. srpna

Jana Fisbera b. v Rochesteru, m., Johannis Fisher card. ep. Roffen. m. 22. června; ve všeobecném fímském kalendáři od 1970 společně



- s **Tomášem Morem**, m. († oba 1535; kanon. 1935); **Tomáše Mora** dříve 6. července
- Jana Gualberta**, op. ve **Vallombrose** (u **Camaldoli**), **Johannis Galberti** 12. července
- Jana Husa** (a **M. Jeronýma**) 6. července (od 1416)
- Jana Kapistránského**, **Johannis de Capistrano** († 1456; kanon. 1690) 23. října; od 1890 28. března; od 1970 23. října
- Jana Kentského**, **Johannis Cantii** (Każy v Polsku), kn. († 1473, kanon. 1770) 20. října, v krakovské diecézi 24. prosince; od 1970 23. prosince
- Jana Kříže**, m., **Johannis a Cruce** m. († 1591, kanon. 1726) 14. prosince
- Jana Křtitele**, **Jana narození**, **Johannis Baptiste** 24. června
- – **hlavy nalezení**, **Johannis capitis inventio** 25. února, D. 24. února (**Horologium Olomucense** 24. února)
- – **početí**, **Johannis decollatio** 24. září
- – **střed** 29. srpna
- – **umučení** 29. srpna
- Jana Křtitele de la Salle**, kn., **Joannis Baptistae de la Salle** († 1719, kanon. 1904) 7. dubna
- Jana Leonardího**, kn., **Joannis Leonardí** († 1609, kanon. 1938) 9. října
- Jana Marie** (**Jean-Baptiste-Marie Vianney**, **Joannis Mariae Vianney**) († 1859, kanon. 1925), v římském kalendáři od 1928 9. srpna; od 1960 8. srpna; od 1970 4. srpna
- Jana Nepomuckého**, kn., m., **Johannis Nepomuceni** m. (kanon. 1729) 16. května
- Jana Nepomuka Neumanna**, b. († 1860; kanon. 1977) 5. ledna; v současném českém misálu 19. června
- Jana Ogilvie**, kn., m. 10. března
- Jana Sarkandra** (**Fleischmanna**), kn., m. († 1620, kanon. 1995) 17. března; v současném českém misálu 6. května
- Jana Zlatoušého**, b., **Johannis Chrysostomi** ep. 27. ledna (výroční den přenesení); od 1970 13. září (syrští křesťané slavili 13. září, byzantští a koptští 13. listopadu)
- Jana a Pavla mm.**, **Johannis et Pauli** mm. 26. června
- Jana Buriana a Pavla** viz **Jana a Pavla** (26. června)
- Janstag** viz **Jana**
- Januária**, b. **beneventského**, m., a spol., **Januarii** ep. **Beneventani** et soc. m. 19. října, v trevirské, brémské, hnězdenské a kaminské diecézi 19. září
- **přenesení**, **translatio** 19. října
- **přenesení ostatků**, **Translatio reliquiarum** v pražské diecézi 10. července
- Jany z Arku**, z **Orléansu** (kanon. 1920) 30. května
- Jany z Lestonnaku** († 1640; kanon. 1949) 2. února
- Jany z Valois**, **Johanne Valesie** regine († 1505; kanon. 1742) 4. února
- Jany Františky** (**Jeanne-Françoise Frémyot de Chantal**, vd., **Johanne Franciscie Fremiot de Chantal** vid. († 1641, kanon. 1767) 13. prosince, od 1769 21. srpna; od 1970 12. prosince
- Jaroslava**, **Jeroslava** 21. března (v datování doloženo v **Táboře** v r. 1586; srv. V. Svěrák, **Korespondence mezi Tábořem a Jihlavou v předbělohorské době**, **Táborský archiv** 9, 1999, č. 18 a 19, s. 147, 149)
- Jaroslava kněžka** 21. května (srv. **Vondruška**, s. 144)
- Jaroslava**, **Veriana** viz **Sekundiana**, **Marceliana** a **Veriana** (9. srpna)
- Jedenácti tisíc děvic** viz **Voršily p.** (21. října)



jejunium, půst vůbec, zvláště pak čtyřicetidenní půst před Velikonoce (jejunium longum)

– **autumnale, brumale, hiemale, vernum, estivum** viz **suché dny**

– **clericorum**, Masopustní neděle

– **medium**, 4. neděle postní (Laetare)

**Jellesdach** viz **Jiljho** (1. září)

**Jener, jenner**, měsíc leden

**Jenověfy (Genověfy) p., Genověfy v.**

(non m.) p. 3. ledna; ve vřatlavské diecézi 8., rovněž 9. ledna, v krakovské 9. nebo 22. ledna

**jentaculum**, dopolední snídaně, okolo 9.–10. hodiny

**Jereon (et Victoir)** viz **Gereona** (10. října)

**Jergentag** viz **Jiljho**

**Jerónýma kn., vyzn., Jeroními (Hieronymi) pb.** cf. 30. září

– **oktáv** 7. října

**Jerónýma mistra a Jana Husa** viz **Jana Husa** (6. července)

**Jerónýma Emilianiho, vyzn., Jeroními Emiliani** cf. († 1537, kanon. 1767) 8. února; od 1769 20. července; od 1970 8. února

**Jerusalem** viz **Dominica Jerusalem**

**Jheronymí** viz **Jerónýma kn.** (30. září)

**Jiljho poust., op.** v **St. Gilles, Aegidii, Egidii** ab., cf. 1. září

**Jimrama, b. fezenského, m., Emmerami (Hemmerami, Heimrami) ep., m.** 22. září

**Jindřicha (II.) císaře, Heinrich imp. (regis)** 13. července; v diecézi pražské, hrnězdenské, mohučské, trevírské, magdeburské, merseburské a vřatlavské 14. července, v diecézi augšpurské 18. července; od 1668 v římském misálu 15. července; od 1970 13. července

**Jindřicha, b. v Uppsale, m., Heinrich ep. Upsalen.** 19. ledna; ve Finsku 20. ledna

**Jiljho m., Jiljho rytíře m. (Jiljho z Kappadokie), Georgii (militis)**

**m. obecně** 23. dubna; v některých diecézích 24. dubna; v churské diecézi 25. dubna; v pražské diecézi do roku 1622 23. dubna, od roku 1624 24. dubna (v některých misálech klášterů pražské diecéze 24. dubna již ve 14. století)

**Jitky** viz **Judity**

**Jména Ježíš, Festum de nomine Jesu, nominis Jesu** 1530 pro františkány sranoven na 14. leden (předtím např. v mišeňské diecézi 15. března, v mohučské 16. března, v hildesheimské 3. června, v basi-

lejské a kostnické 19. června, Salisbury a v Yorku 7. srpna, v ostřihomské 8. srpna, v Compostele a v cisterciáckém řádu 8. ledna, v dominikánském řádu 15. ledna); 1721 rozšířen na celou církev a položen na druhou neděli po Zjevení Páně (6. ledna), 1913 na neděli mezi Obřezáním a Zjevením Páně, tj. od 2. do 5. ledna, není-li v uvedeném termínu neděle, pak 2. ledna

– **P. Marie** neděle po Narození P. Marie; od 1911 12. září; viz též **Marie Panny jména**

**Jochimí** viz **Jáchyma**

**Jobst, Jobs** viz **Jošta kn., vyzn.** (13. prosince)

**Jodoci presb. cf.** viz **Jošta kn., vyzn.** (13. prosince)

**Joderstag** viz **Theodola** (16. srpna)

**Jodoci, Joest** viz **Jošta**

**Johannes in captivitate**, 3. neděle adventní (ev. Mat. 11,2–10)

**Johannis ap. ev.** viz **Jana ap., ev.** (27. prosince)

– **ante portam Latinam, in dolio, in oleo, Johannis parvi** 6. května

**Johannis Baptiste** viz **Jana Křtitele** (24. června)

– **capitis inventio** viz **Jana Křtitele hlavy nalezení** (24. února)

– **conceptio (sanctificatio)** viz **Jana Křtitele početí** (24. září)



-- decollatio viz Jana Křtitele stěd (29. srpna)  
 -- nativitas viz Jana Křtitele narození (24. června)  
**Johannis elemosynarii ep. cf.** viz Jana Almužníka (28. ledna)  
 -- translatio 11. listopadu (Bratislava), též 14. listopadu (Hnězdnó, Krakov)  
**Johannis Chrysostomi ep. cf.** viz Jana Zlatoušého (27. ledna)  
**Johannis et Pauli mm.** viz Jana Pavla mm. (26. června)  
**Johannstag, Johannstag** (bez přívlastku) viz Jana Křtitele (24. června)  
**Johannstag nach des h. Cristus tage** viz Jana Evangelisty (27. prosince)  
 -- minne 27. prosince  
 -- in den winachten (wynachten) 27. prosince  
 -- vorm guldein thor, vor der latinschen porten 6. května  
 -- in dem olye, vor phinchsten 6. května  
**Johannstag des baptisten** viz Jana Křtitele (24. června)  
 -- zu mitten sommer 24. června  
 -- ze sonnwenden 24. června  
 -- als er enthauptet war 29. srpna  
 -- in der ernte 29. srpna  
 -- des gotsteuffers 24. června  
**Johannstag mit dem guldin munde** viz Jana Zlatoušého (27. ledna)  
**Johannstag des lichten, Johannis et Pauli** viz Jana a Pavla (26. června)  
**Johannes und Paulus die lichten** viz Jana a Pavla (26. června)  
**Johanny p., Johanne** v. 24. května  
**Johanny viz též Jany**  
**Jolany p. m., Jolane** v. m. 17. ledna  
**Jordansfest** viz Božho křtění (6. ledna)  
**Jorgen-, Jorgs-, Jorentag, Joring-** viz Jifho (23./24. dubna)  
**Jorris, Jorich** viz Jifho (23./24. dubna)  
**Jorstag** 1. leden

**Josafata Kuncevicze, arcib.** v Plocku, m. 12. listopadu  
**Josephi viz Jozefa**  
**Josephi nutricii Domini, sponsi Marie** viz Jozefa Pěstouna (19. března)  
**Josfa kn., vyzn., Jodoci presb., cf.** 13. prosince; ve Flandrech 9. ledna  
 -- přenesení, translatio 24. července (Bamberk), 25. července (Brixen), 26. července (Utrecht), 16. října (Salcburk), 11. června (Basilej), 10. června (Lübeck)  
**Josfa op. vyzn., Jodoci ab. cf.** 10. června  
**Jozefa Benedikta Cottolengo, kn.** († 1842; kanon. 1934) 29. dubna; od 1970 30. dubna  
**Jozefa Cafasso, kn.** (kanon. 1947) 23. června  
**Jozefa Dělníka, Ioseph Opificis** (zavedl papež Pius XII. od roku 1956 na přání italských pracujících míst svátku Jozefa Ochránce) 1. května  
**Jozefa Kalasanského, z Calasanzy, kn.** († 1648; kanon. 1767) 27. srpna; od 1970 25. srpna  
**Jozefa z Kopertina kn.** († 1663; kanon. 1767) 18. září  
**Jozefa Pěstouna, Jozefa, snoubence P. Marie, Josephi nutricii Domini** 19. března (sv. Jozef byl r. 1654 českým zemským sněmem přijat za zemského patrona)  
**Jozefa Ochránce, patrona církve** (v římském misálu od 1847) 3. neděle po Velikonocích, 1914 přeložen na třetí středu po Velikonocích; naposledy slaven 1955  
**Jovis dies, čtvrtek**  
 -- albus, Zelený čtvrtek  
**Jubilate (deo) omnis terra** (Ž. 65,1), introit 3. neděle po Velikonocích  
**Jubileum** viz str. 339  
**Judeorum consilium** viz consilium Judeorum



Jude, Judy viz Šimona a Judy (28. října)  
 Judassamstag, Bláá sobota  
 Judica ante palmas, Judica, Judika 5. neděle postní (2. před Velikonoce)  
 Judica domine nocentes mihi (Ž. 34,1), introit v pondělí po Květné neděli  
 Judica me deus et discerne causam meam (Ž. 42,1), introit o 5. neděli postní  
 Judicium extremum (ev. Mat. 25,31–46), pondělí po 1. neděli postní  
 Judity a družek, Judite et soc., mm. 6. května  
 Judity, Jitky, vd., Judithe vid., Judent, Judith 5. prosince  
 Judity z Niederalteichu, Judithe viz Salome a Judity (29. června)  
 Judy viz Šimona a Judy (28. října)  
 Julia (I.) pp., Julii (I.) pp. cf. 12. dubna  
 Julia kn. vyzn., Julii presb. cf. 31. ledna  
 Julia a Juliána vyzn., Julii et Juliani cf. 31. ledna  
 Juliána m., Juliani m. 28. srpna  
 Juliana, b. v Le Mans, vyzn., Juliani ep. Cenomanen. 27. ledna; cisterciáci 29. ledna; němečtí rytíři 28. ledna  
 – přenesení, translatio 25. července  
 Juliana, b. viennského, Juliani ep. Viennen. 22. dubna  
 Juliana b., vyzn., Juliani ep. cf. (ve vratslavské diecézi) 30. ledna  
 Juliana levity m., Juliani levite m. (cf.) 22. června  
 Juliana m., Juliana a Basilissy, mm., Juliani et Basillisse mm. 9. ledna  
 Juliana, m. v Alexandrii, Juliani m. 27. února, v osnabrucké diecézi 20. února, ve vratslavské 13., 17. nebo 19. února, v pétikostelské 8. února  
 Juliana m. s tovaryši, Juliani et soc., m. 12. srpna

Juliana a Publia mm. 19. února  
 Juliánský kalendář viz str. 85–88  
 Juliany p., m. (v Nikomedii), Juliane v. m., Julianentag 16. února  
 Juliany z Falconieri, p., Juliane de Falconeris v. 19. června  
 Juliany z Lutychu, Juliane priorisse Montis Corneliu 5. dubna  
 Julie (z Korsiky), p. m., Julie v. m. 22. května  
 Julie z Troyes, m., Julie m. 21. července  
 Julitty (Julie), m. (v Caesarei), Julitte m. 30. července  
 junge vassnacht viz fassnacht  
 Jungfrauen eilftausend, jedenácti tisíc děvic viz Voršily a družek (21. října)  
 Jungfrauentag der geburt viz Marie Panny narození (8. září)  
 Juniána poust., Juniani erem. cf. 16. října  
 Jurgen-, Juriens-, Jurigenstag viz Jiřího (23./24. dubna)  
 Justa m. v Auxerre, Justi m. Bellov. (Autiss.) 10. října  
 Justa (Justina), b. lyonského, vyzn., Justi ep. Lugdunen cf. 2. září; od 1970 14. října  
 – transitus 14. října  
 Justa, arcib. canterburského, Justi ep. Cantuarien. 10. listopadu  
 Justa, rytíře a m. 14. července  
 Justa vyzn., Justi cf. Treveren. (Bituricen.) 14. července, v premonstrátském řádu 13. července  
 Justa a Klimenta b. vyzn., Justi et Clementi ep. cf. 31. srpna  
 Justa, Arthemis a Honesty m., Justi, Arthemi et Honeste m. 11. října  
 Juste viz Justy  
 Justificatio Pauli 25. května  
 Justina m., Justini m. 14. dubna; v byzantské církvi 1. června; 1969 přeložen i v římskokatolické církvi na 1. červen  
 Justina kn., m., Justini pb. m. (cf.) 4. srpna





**Justiniana poust., m., Justiniani erem.** m. 23. srpna  
**Justiny p. m., Justine v. m.** 7. října (Trident)  
**Justiny p. (a Cypriana m.) viz Cypriana b. a Justiny p., mm.** (26./25. září)  
**Justus es Domine et rectum iudicium tuum** (Ž. 118,137) 17. neděle po sv. Trojici (podle introitu)

## K (viz též C, CH)

**Kaiphafreitag, Velký pátek**  
 kaiserliche Zahl, indikce viz str. 339–342  
**Kajetána z T(h)iene, kn., Gaetani de Thiena** († 1547; kanon. 1671) 7. srpna  
 kalendae, volánky, kündigung, první den v měsíci viz str. 343  
 Kalendář francouzské republiky viz str. 131–136  
 – gregoriánský viz str. 112–118; věčný kalendář gregoriánský viz str. 250  
 – juliánský viz str. 85–88, věčný kalendář juliánský viz str. 248–250  
 – římský viz str. 83–85  
**Kalixa a spol., Callisti et soc. m.** 16. dubna  
**Kalixa (I.) pp., m., Calixti pp.** 14. října; ve Švýcarsku 3. března  
**Kallentag viz Havla** (16. října)  
**Kamilla de Lellis, kn., Camilli de Lellis** († 1614, kanon. 1746) 18. července (od 1767); od 1970 14. července  
**Kancia m., Cantii, Cantiani et Cantianille m.** 31. května  
 – přenesení ostatků, Reliquiarum adventus 1. dubna (Hildesheim)  
**Kandida b., m., Candidi ep. m., Candentag** 1. prosince; v brémské diecézi 2. prosince  
 – přenesení, translatio 23. května  
**Kandidy p., Candide v.** 1. prosince  
**Kanndellmess, Hromník** 2. února  
**Kanuti viz Knuta**

**Justy a Rufiny pp., mm., Juste et Rufine vv. mm.** 17. července, v met-ské diecézi 19. července  
**Jutry (Ivetty) vd., Jutte (Ivette) rec-luse** 13. ledna  
**Juvenala m., Juvenalis m.** 7. května  
**Juvenala, b. v Narni, Juvenalis ep. Narnien.** 3. května (bývá zaměňo-ván s předchozím)

**Kaprasia m., Caprasii m. (non ep.)**  
 20. října; v bamberské a met-ské diecézi 6. října, v premonstrátském řádu 19. října  
**Karfreitag, Karfridag, charfreitag, carenfreitag viz Velký pátek**  
**Karitas dei, sobota suchých dnů po Letnicích**  
**Karla Boromejského, arcib. milánské-ho, Caroli Boromei ep. Mediolan.** († 1584, kanon. 1610) 4. listopadu  
**Karla Lwanga a druhů, mm., Caroli Lwanga et soc. (v Ugandě; † 1886, kanon. 1964)** 3. června  
**Karla Spínoly, kn., m. v současném českém misálu** 10. září  
**Karla Velikého, Caroli Magni imp. (regis; kanonizován 1164 pro Ně-mecko)** 28. ledna; v Mindenu 27. ledna, v Halle 5. března  
 – přenesení, translatio v trevírské a lutyšské diecézi 27. července, v halberstadtské 4. srpna  
**Karmen viz Marie z hory Karmel** (16. července)  
**Karsamstag viz Bílá sobota**  
**Karst, Kristus; Karstesavent, Karstes-nacht viz Narození Páně** (24. pro-since)  
**Karstag viz Narození Páně** (25. pro-since)  
**Karwoche, pašijový týden, týden před velikonoce**  
**Kasildy p., Casilde v.** 9. dubna  
**Kasimiri regis viz Kazimíra Polského** (4. března)



**Kastrulli** viz **Haštala** (26. března)  
**Kašpara** viz **TH králů** (6. ledna)  
**Kašpara z Bufala, Gaspere del Bufalo**  
(i 1837; kanon. 1954) 29. prosin-  
ce; od 1970 28. prosince  
**Kateřiny (z Alexandrie) p., m., Catharine v. m., Katrein, der heil. nothelferin, Catrein** 25. listopadu  
– **adventus digiti** (Magdeburk) 14. září  
– **přenesení, translatio** 5. července  
**Kateřiny Janovské (Fieschi-Adorno), vd., Catharine Flisce Adurne vid.**  
(i 1510; kanon. 1737) 15. září  
**Kateřiny Labouré, Catharine Labouré** (i 1876; kanon. 1947) 31. prosince  
**Kateřiny Sienské, p., Katharine de Senis** 29. dubna; od 1597 30. dubna; od 1970 29. dubna  
**Kateřiny Švédské, Katharine, filie Birgitte** 24. března  
**Kathedra Petri, Kathedratio Petri (Antiochie) viz Petra stolování** (22. února)  
**kattermer, kattertemper, suché dny Kazimíra Polského, Casimiri regis** 4. března  
**Kedrawtentag, Kedrutry viz Gertrudy p.** (17. března)  
**Kerst avent viz Štědrý večer** (24. prosince)  
**Kerstdag** 25. prosince  
**Kerzweihe, Kerzmesse, Kerztag** 2. února; též **Bílá sobota, benedictio cerei paschalis**  
**Ketrawtten, Ketraudentag, Kedrutry viz Gertrudy p.** (17. března)  
**Kette, Ketterhin, Ketterlein viz Kateřiny** (25. listopadu)  
**Kettenfeier, Kettenlose viz Petra v okovech** (1. srpna)  
**Killána, b. würzburgského, s tovaryši, m., Killani et soc. m.** 8. července  
**Kindertag nae mitwinter, aller kindleintag, unschuldiger kindertag, chindlintag viz Mláďátek** (28. prosince)

**kirchweihstag, kirchmess, kirmess viz posvícení**  
**Kirs, Kirst viz Kristus**  
**Kirsavent, předvečer vánoční, Štědrý den,** 24. prosince  
**Kirsdag viz Narození Páně** (25. prosince)  
**Klára kn. m., Klari pb. m.** 4. listopadu  
**Klára op. viennského vyzn., Clari ab. Vienn. cf.** 2. ledna  
**Klára z Assisi, p., Clare v. ord. s. Francisci** 12. srpna; od 1970 11. srpna  
– **přenesení** 2. října  
**Klaudia m., Claudii m.** 12. srpna  
**Klaudia, b. v Besanconu, vyzn., Claudii ep. Bisuntini cf.** 6. června  
**Klaudia a Maxima mm. viz Maxima, Klaudia a spol.** (18. února)  
**Klaudia a spol., Claudii et soc. (Nicostrati) m.** 7. července (v pařížské diecézi 8. července)  
**Klaudia a Smplicia; Klaudia, Nikostrata, Symphoriana, Castoria a Smplicia; Klaudia a Čtyř korunovaných, Claudii Nicostrati, Symphoriani, Castorii et Smplicii** 8. listopadu  
**Klaudie m.** 20. března  
**kleiner Frauentag, kleiner Marien- tag** 8. září  
**Klementa viz Klimenta**  
**Kleofáše, Cleophe discipuli domini m.** 25. září  
**klepsydry, vodní hodiny viz str. 288**  
**Kleta a Marcellina, pp. a mm., Clete et Marcellini pp., mm., Anacleti et Marcellini mm.** 26. dubna; v Braniborsku 27. května  
**klibeltag Marie viz Zvěstování P. Marii** (25. března)  
**kličé roků viz str. 252**  
**Klimenta (I.) pp. m., Clementis pp.** 23. listopadu; v Akvileji 26. listopadu  
**Klimenta Marie Hofbauera, kn.**



- († 1820, kanon. 1909) 15. března; v českém misálu od 1991/92 20. května
- Korylydý král.**, vd. (nesprávně p.), **Chloildis, Chloildis, Chroildis**, reg. 3. června; v lausanské, ženevské a fribourgské diecézi 4. června
- Knoblauchsmittwoch**, středa po Letnicích
- Knoblochstag viz Pantaleona** (28./27. července)
- Knuta, Knuda (IV.), kr. dánského, Kanuti regis m.** 10. července; v římském misálu od 1670 19. ledna; od 1970 10. července
- Knuta, Knuda, Lavarda, vévody švédského, Kanuti Lavardi, ducis, m.** 7. ledna
- **translatio** 25. června
- Kochmont**, měsíc srpen
- Kolda Pawel viz Obrácení sv. Pavla** (25. ledna)
- kolela**, většinou den 26. prosince, ale též doba od 26. prosince do Tří králů
- Kolomana, Kolmana m.** (ve Stockerau), **Colomanni m., Kollmannstag** 13. října
- Kolumbána b., Columbaní ep.** 24. října
- Kolumbána, op. v Luxeuil, později v Bobbiu, Columbaní ab. Bobbien.** cf. 23. listopadu; v řadě diecézí mj. Kolín, Kostnice, Mohuč, Mety, Trevír, Vratislav, Krakov 21. listopadu; Hnězdno a Ostřihom 20. listopadu; ve Flandrech 18. září; v římském misálu 23. listopadu
- Kolumbána z Hy, vyzn., Columkille abb Hyen.** cf. 9. června
- Kolumby p. (v Sieně) m., Columbe v. Senon.** m. 31. prosince
- Königstag** 6. ledna
- Konkordie p., Concordie** v. 18. února konkurenty viz str. 236–238
- Konráda, b. kostnického, Conradi ep. Constantien.** cf. 26. listopadu
- Konráda (I.) arcib. trevírského, Chunradi, Cononis, aep. Treveren.** 1. června
- Konráda z Parzhamu** (kanon. 1934) 21. dubna, v Rakousku od 1938 20. dubna
- Konstance a Alexandra mm., Constantis et Alexandri mm.** 5. října
- Konstantina, b. v Perugii, m., Constantij ep. Perus., m.** 29. ledna; v halberstadtské diecézi také 30. ledna
- konzulská léra viz str. 316**
- Korbiniána b., Corbiniani ep., cf.** 8. září; ve vratislavské diecézi též 7. září, v lubušské 9. září
- **přenesení (translatio)** 20. listopadu
- Korduly p., Cordule** v. 22. října; v olomoucké diecézi od 1349 též 21. října
- Kornélia pp., m., Cornelli pp.; Kornélia (pp.) a Cypriána mm., Cornelii (pp.) et Cypriani mm.** původně 14. září, Řehoř IX. (1370–1378) přeložil svátek na 16. září, kdy je i nyní v římském kalendáři; v současném českém misálu 17. září
- Korony m., Corone m., správně Viktora a Korony** (v kalendářích české provenience uvádění často samostatně Viktor nebo Korona) 14. května (ostatky mučednice Korony přivezl Karel IV. z Čách do Prahy, proto byl kult v Čechách poměrně rozšířen); viz též **Viktora a Korony**
- Korony p., Corone** v. 20. února; v krakovské diecézi také 14. května
- Korunovaných čtyř viz Čtyř korunovaných** (8. listopadu)
- Kosmy a Damiána mm., Cosme et Damiani mm.** 27. září; v diecézích krakovské, kolínské a vratislavské 26. nebo 27. září; od 1970 26. září
- Kottemer, suché dny viz str. 268–269**
- Krautweihle** 15. srpna



Krescencia m.; vlastně: Crescentis et soc. 27. června  
 Krescencie viz Víta, Modesta a Krescencie (15. června)  
 Kreuzanfindung viz Nalezení sv. Kříže (3. května)  
 Kreuzaufnehmen viz Kreuzerheben  
 Kreuzerfindung, kreuzestag, als er gefunden ward viz Nalezení sv. Kříže (3. května)  
 Kreuzerheben, Kreuzaufnehmen noc z Bílé soboty na Velikonoční neděli  
 Kreuzerhebung viz Povýšení sv. Kříže (14. září)  
 Kreuzerhöhung, als er gehöht war viz Povýšení sv. Kříže (14. září)  
 Kreuzgang viz dny křížové  
 Kreuztag, obvykle Povýšení sv. Kříže (14. září), často také Nalezení sv. Kříže (3. května)  
 – im Mai, chreuzestag nach Ostern, Crucis inventionis 3. května  
 – der hebunge, kreuztag im herbst, vor Michaelistage 14. září  
 – investiones viz Nalezení sv. Kříže (3. května)  
 Kreuztage, kreuzwoche, chreutzfahrt, crucen, kreuzen viz dny křížové  
 Krist viz též Christ  
 Krista pána narození, Domini natiuitas 25. prosince  
 – – proměnění, Domini transfiguratio 6. srpna  
 – – vtělení, Domini incarnatio 25. března  
 Kristeinstag viz Kristiny (24. července)  
 Kristiána, b. auxer., Christiani, ep. Autissiodoren. 22. listopadu  
 Kristina s bratřmi, Christini et soc. viz Pěti bratří (12. listopadu)  
 Kristiny (z Belgie), Christine Mirabilis 23. července; v lutyšské diecézi 24. července; od 1970 24. července  
 Kristiny (z Bolzenu), p. m., Christine v., m. 24. července; v augšpurské, frinské a paderbornské diecézi

19. července; Milán (ambroziáni)  
 25. července; kamaldulští 10. května; v Compostele 8. dubna  
 Kristiny, perské m. 13. března (G.F.)  
 kruh devatenáctiletý, měsíční viz str. 239  
 – písmen nedělních viz str. 234–236  
 – sluneční viz str. 233  
 – velikonoční (circulus magnus paschae) viz str. 229  
 krumme mittwochen, středa před Velikonoce  
 Kryšpína b. pavijáského, Crispini ep. Ticinen. 7. ledna  
 Kryšpína, m. v Soissons, Crispini et Crispiniani mm. 25. října  
 – přenesení, translatio 20. června, v meteské diecézi 27. června  
 Kryštofa m., Christophori m. 25. července; často přesunuto na 26. července (např. Augšpurk, Havelberg, Kolín) nebo 27. července (Vratislav, Hnězdno, Kolín, Krakov, Lubuš, Magdeburk, Míšeň, Naumburk, Řezno); od 1970 24. července  
 Sv. Kříže nalezání 3. května  
 – povýšení 14. září  
 Křížová neděle viz neděle Křížová  
 křížové dny viz dny křížové  
 křížový týden viz týden křížový  
 Křtění božho 6. ledna, též oktáv Tří králů (13. ledna)  
 Kummernis viz Starosty (20. července)  
 Kündigung, kündigung, Frauentag der chündigung viz Zvěstování Panně Marli (25. března)  
 Kündigung = Kalendae  
 Kunhury, Kunky p., cisařovny, Kungundis, Kunigundis v., imp., Kuni-gunde, Chunegundis (depositio) 3. března  
 – přenesení (translatio) 9. září; v krakovské, vratislavské a pražské diecézi 10. září, ve vratislavské rovněž 12. září, v bamberské diecézi 29. března

**Kuniberta**, b. kolínského, vyzn., Cuniberti (Gumberti) ep. Colonien. cf. 12. listopadu  
**Kunigstag** viz **Tří králů** (6. ledna)  
**Kunigundis** v. viz **Kunhuty** p. (3. března)  
**Kunrata**, **Kuntz**, **Kuno** viz **Konráda** b. (26. listopadu)  
**Kurina** viz **Quirina** m.  
**kvartál** viz str. 268  
**květen**, **Maius**, páry měsíc (v polštině kwiecień čtvrtý měsíc, Apri-

lis, duben) viz str. 272, 306–307, p. 32

**Květná neděle**, **květnice**, na květy viz **neděle Květná** (6. neděle postní, neděle před Velikonocemi)  
**Kvirina** b. viz **Quirina** (30./29. dubna/24. března)  
**Kvirina** b. **Pannonského** viz **Quirina**, b. v **Sicilii** (4. června)  
**kýchavá neděle** viz **neděle kýchavá Kyliána**, b. **würzburgského** viz **Kyliána** (8. července)

## L

**Ladislava (L)** krále uherského vyzn., **Ladislai regis** cf. 27. června; od 1970 29. července  
– **depositio** 29. července; v zářevské diecézi 30. července  
**Laetare Jerusalem**, **Laetare** viz **Dominica Laetare Hierusalem**  
**Lamberta**, **Lamperta**, b. **maastrichtského** (lutyšského), m., **Lamberti**, **Lamperti** ep. **Trajecten**. (**Leodien.**), **Lambercz.**, **Lambrecz.**, **Lampertstag** 17. září; v hnézdenské diecézi 18. září; od 1970 18. září  
– **přenesení** 28. dubna (v lutyšské diecézi)  
– **triumphus de Stephea** 13. října (v lutyšské diecézi)  
**Lamberta**, **Lamperta**, **Lantperta**, b. **frisinského**, **Lamberti**, **Lamperti**, ep. **Frising**. 19. září  
**Lamentationum dies** viz **Dies lamentationum**  
**Lancee Domini dies** viz **den Svátostí**  
**Landelina** m., **Landelini** m. 21. září  
**Landelina** b. m., **Landellini** ep. m. 28. listopadu (**Paderborn**)  
**Laudulfa** (**Laudulfa**), b. v **Évreux**, **Laudulfi** ep. **Ebroicen**. 13. srpna  
**lanz**, **laenczen** (**Lenz**), jaro  
**Larenczentag**, **Larenczendach** viz **Vavřince** (10. srpna)  
**Larga** viz **Cyriaca**, **Larga** a **Smaragda** (8. srpna)

**Largum sero** viz **Štědrý den** (24. prosince)

**Larremisse** 24. srpna  
**lasmand**, **lasmaend**, měsíc leden  
**die Lateiner** 11. května **Mamert**, 12. května **Pankrác**, 13. května **Servác**  
**later**, **posledni**; **laterer dag**, **latern dag**, **des lateren dages**, **nazitří**, **dies crastinus** viz s. 350  
**laubreise**, **laubrost**, podzim, zvláště měsíc říjen  
**laudes matitune**, **laudes metten**, **bohosluzba** čtvrté **vigilie** **noční**, před **rozedněním**

**Laudulfa** viz **Landulfa** (13. srpna)  
**Laumaend**, **laumond**, **louwmaend**, měsíc leden  
**Laupreisemont**, měsíc říjen  
**Laurencia**, **Laurenczen.**, **Larenczentag**, **Laurenti** m. viz **Vavřince** m. (10. srpna)  
– **reliquiarum adventus** 15. listopadu (**Merseburk**)

**lavantium capita** viz **Dominica lavantium capita**  
**lavationis dies** viz **Dies lavationis**  
**laxatio carnis** viz **carnisprivium**  
**Lazara** b. v **Marseille** m., **Lazari** ep. **Massil.** m. **zpravidla** 17. prosince; v **Halle** 15. prosince; v **křížovnickém řádu** 10. listopadu; v **brixen**. a **mohuč**. diecézi 31. srpna; v **met-ské** a **utrechtské** diecézi 1. září; v **pražské** a **míšeňské** diecézi 4. září





**Lazara, b. milánského, Lazari ep.** Mediolanen. 14. března  
**Lazlaw viz Ladislava** (27. června)  
**Leandra, arcib. sevillského, Leandri aep.** Hispalen. 13. března  
**Leandra, b. trevírského, Leandri ep.** Treviren. 27. února (někdy zaměňován s předchozím)  
**Leandra a Fortunata mm., Leandri et Fortunati mm.** 27. února  
**Lebulni ep. viz Livina b.** (12./13. listopadu)  
leden, první měsíc našeho roku, Januarius  
**Lee vid. viz Ley vd.** (22. března)  
**Leguntia b. metského, Leguntii ep.** Metensis 18. února  
**Leguncia, b. trevírského, Leguntii ep.** Treviren. 19. února  
**Leichnamstag, leichnamstag unsers Herrn viz Božího Těla**  
Leichtag, pátek  
**Lene, Leneke viz Heleny**  
Lenzmonat, březen  
**Leodegaria, Leodegara b. v Aurunu, Leodegari ep.** Augustodunen. 2. října  
**Leonarda, Leonharda, Leonhardi viz Linharta** (6. listopadu)  
**Leonharda z Porto Maurizio** († 1751, kanon. 1867) 26. listopadu  
**Leonis viz Lva**  
**Leopolda (III.), markraběho (vévodý) rakouského, Leopoldi marchionis Austrie** 15. listopadu  
– přenesení 15. února (Pasov)  
das Lesen, doba česání, vinobraní, zvláště v září  
**Léta nového viz Nového léta**  
– panování viz str. 316–318  
Letania major viz Iritania  
**Letare Hierusalem** (Is. 66,10), 4. neděle postní (podle introitu)  
**Letetur cor quentium Dominum** (Ž. 104,3), čtvrtěk po 4. neděli postní a pátek o suchých dnech podzimních (podle introitu)

**Letnice, sv. Ducha, 7. neděle po Velikonocích**  
letopočet (éra) viz str. 318–319  
– alexandrijský viz str. 323  
– byzantský viz str. 323–324  
– Diokleciánův viz str. 321  
– Dionysiův (křesťanský) viz str. 325–328  
– kapitolský (Catonův) viz str. 320  
– křesťanský viz str. 325–328  
– od srvoření světa viz str. 322  
– od založení Říma viz str. 320  
– Sexta Julia Afrikana viz str. 322  
– španělský viz str. 321–322  
– Velikonoční kroniky (Chronicon Paschale) viz str. 323  
– židovský viz str. 324  
**letzte fassnacht, letzter vastelavent, úterý masopustní, úterý po Masopustní neděli (Estomihi)**  
**Letzter Frauentag** 8. září  
**Lex Domini Irreprehensibilis** (Ž. 18,8), sobota po neděli Reminiscere (podle introitu)  
**Ley vd., Lee vid.** 22. března  
**Liberata op., m. v Kartágu, Liberati (et soc.) m.** 17. srpna  
**Liberator meus de gentibus iracundis** (Ž. 17,48), středa po 5. neděli postní (podle introitu)  
**Liberia poumňka viz Oliveria** (27. května)  
**Liboria b. v Le Mans vyzn., Liborii ep. Cenomanen.** cf. 23. července; v braniborské diecézi též 1. března; v Le Mans 9. června; v Havelbergu 20. července  
– přenesení (translatio) 28. dubna (Paderborn)  
– reliquiarum adventus 28. května (Paderborn)  
**Lidmily viz Ludmily** (16. září; do roku 1245 15. září)  
– přenesení ramrěz (10. listopadu)  
**Lifarda, kn. vyzn., Liphardi (Limp-hardi) pb.** cf. 3. června  
**Lichamen-, lichnam-, lyghames-, leychamentag viz Božího Těla**

**Licht, liecht; Johannes und Paulus die Lichten** viz Jana a Pavla (26. června)

**Lichtmess, Lichtmesse, Lichtweihe** viz Hromnic (2. února)

**Lina pp. (m.), Lini pp. m.** ve středověku většinou 26. listopadu, v brémské, halberstadtské, štrasburské, milánské, pětikostelské aj. diecích 23. září, v pařížské 24. listopadu, v braniborské 15. listopadu; O.W. 23. září

**Linharta, Leonarda, op. v Limoges, vyzn., Leonardi, Leonhardi ab. cf.** 6. listopadu, v magdeburské diecézi 5. listopadu, ve wüzburgské 7. listopadu

**Lioby p., ab. v Tauberbischofshelmu, Liobe v.** 28. září

lipiec (polsky) – sedmý měsíc, červenec (Iulius)

listopad – v češtině a v polštině jedenáctý měsíc (November)

**Litania maior, Gregoriana, letania** viz sv. Marka (25. dubna)

**Litaniarum dies** viz dny křížové

**Litanie minores, triduanae** viz dny křížové

littera annalis viz str. 248

– dominicalis viz str. 234–236

– lunaris viz str. 247–248

– martyrologii viz str. 246–247

– paschalis viz str. 248

– tabularis viz str. 248

**Ljudgara b. viz Ludgera** (26. března)

**Livaria b. metského m., Livarii ep. Metensis m.** 25. listopadu

**Livina b., Leubini ep.** 12. listopadu; v mohučské diecézi 13. listopadu

– přenesení, translatio 28. června

**Loce ev. viz Lukáše** (18. října)

**Loctendag viz Lucie** (13. prosince)

locus clavium viz str. 252–253

– concurrentium viz str. 236–238

**Loicentag viz Lukáše** (18. října)

**Longina rytyře, m., Longini militis m.** 15. března; v některých misálech pražské diecéze též 1. prosince;

občas (např. v diecézi vratslavské) 2. prosince

**Lorencztag viz Vavřince m.** (10. srpna)

**Lotara, Lothara, b. v Séez, Lot(h)arli ep. Sagien.** 15. června

**Loytag, Gloitag viz Eligia, Elogia Lubencia kn., Lubentii pb. (Trev.)** 13. října

**Lucen-, Luxen-, Luchsntag, Lukesdag des h. ewang. viz Lukáše** (18. října)

**Lucia (l.) pp., Lucii pp.** 4. března; od 1970 5. března

**Lucia vyzn.,** mylně „kráče“, **Lucii regis cf.** 3. prosince

**Luciána kn. m. a spol. (Juliána a Maximiána), Luciani pb. m. et soc. (Julliani et Maximiani)** 8. ledna

**Lucie p., m. v Syrakusách, Lucie v. m., Lucien-, Lucein-, Luczntag** 13. prosince

**Lucie a Geminiana mm., Lucie (Lucii) et Geminiani mm.** 16. září

**Lucie Filipplni († 1732; kanon. 1930)** 25. března

**Ludgera, Ludgera, b. v Münsteru, Ludgeri (Ludgeri) ep. Mimigardforden.** 26. března; v Münsteru rovněž 24. dubna; v Braniborsku 24. března

– depositio 24. dubna (Münster)

– přenesení, translatio 3. října (Münster)

**Ludmily (Lidmily) m., vd., Ludmily České, Ludmille m. (vid.)** v Čechách 16. září; do r. 1245 15. září; v současném římském kalendáři 15. září; ve vratslavské a hnězdenské diecézi 10. listopadu (tj. translatio)

– přenesení, translatio (též Lidmily před sv. Martinem) 10. listopadu (ve vratslavské a hnězdenské diecézi translatio není uváděno)

**Ludolfa, b. v Ratzenburgu, Ludolfi ep. Racheburgen.** 29. března

**Ludvíka (Dk., Svatého), krále fran-**





couzského, Ludovici regis cf. 25. srpna  
**Ludvíka, arcib. toulouského, Ludovici ep. Tolosani** 19. srpna  
 – přenesení, *translatio* 8. listopadu  
**Ludvíka Grigniona z Monfortu** (misionář, † 1716, kanon. 1947) 28. dubna  
**Ludvíka Bertran(d)a, vyzn., Ludovici Bertrandi** cf. († 1581, kanon. 1671) 10. října; od 1970 9. října  
**Luisy de Marillac** († 1660; kanon. 1934) 15. března  
**Luitburgy, Luitberg p., Liutberge v.** 30. prosince  
**Luitgardy, Lutgardy z Tongern, později Aywières, ab., Lutgardis v. ab. Aquirie** 16. června; v pařížské diecézi 13. června  
**Lukáše ev., Luce ev.** 18. října  
**Lukrécie p., m. (v Cordóbě), Lucrecie v. m.** 15. března  
**Lulla, arcib. mohuč., vyzn., Lulli aep. Moguntini, cf.** 16. října  
**Lumina sancta, luminum festum viz Hromnic** (2. února)  
 luna (staří měsíce), luna ipsius diei viz str. 241  
 – *quartadecima* viz str. 223; luna XIV. paschalis str. 250  
 lunatio, lunace, synodický měsíc (časový interval mezi dvěma po

sobě následujícími identickými fázemi Měsíce) viz str. 239

**Lune dies, ponděli**  
**Lupa b. v Sens vyzn., Lupi ep. Senonensis** cf. 1. září; v pařížské diecézi 3. září, v tridentské 5. září  
 – přenesení, *translatio* 23. dubna  
**Lupa, b. v Troyes, Lupi ep. Treacen.** 29. července  
**Lutgardy p. viz Luitgardy** (16. června)  
 lutker vastelavent fastelavent, večery od čtvrtka před Masopustní nedělí do masopustního úterý  
**Lutrudis v. 22. září**  
 luty (polsky), měsíc únor  
**Lutwina, arcib. trevírského, Lutwini aep. Trever.** 29. září  
**Lux Domini (dei), neděle**  
 – *fulgebit hodie super nos* (Isai. 9,2), introit druhé mše o vánocích 25. prosince (in aurora, primo mane)  
**Lva (I., Velikého) pp., Leonis pp.** 11. dubna (v Římě v 8. stol. 28. června); od 1970 10. listopadu  
**Lva (II.), pp., vyzn., Leonis pp. cf.** 28. června  
**Lva (III.), pp., Leonis pp.** 12. června  
**Lva (IV.), pp., Leonis pp.** 17. července  
**Lva (IX.) pp. vyzn., Leonis pp. cf.** 19. dubna  
**Lydie** 3. srpna

## M

**Macarii ep. viz Makaria b.** (10. dubna)  
**Macedonia kn.** 13. března  
**Madalberty, Mathalberty, ab. v Maubeuge, Mathalberte v.** 7. září  
 madius, magius, měsíc květen  
**Maerzmesse viz Zvěstování P. Marii** (25. března)  
**Magdalenen-, Magdalentag, Magdaleny, Majdaleny viz Marie Magdalény** (22. července)  
**Magdalény obrácení, Magdalene conversio** čtvrtek po 5. neděli postní; v diecézi pražské 23. března; v hildesheimské 1. března,

v augšpurské a magdeburské 10. března, v salcburské 1. dubna  
**Magius, Maius, páry měsíc** (květen)  
**Magna m., Magni m. (non ep.)** 19. srpna  
**Magna m., vyzn., Magni m. cf.** 15. února  
**Magna op., vyzn., Magni ab. cf.** 6. září  
**Magna feria quinta, magna feria sexta; viz feria**  
 – *festivitas, Zelený čtvrtek*  
 – *missa viz missa*  
**Magne domine dies viz Dies magne domine** (15. srpna)





**Magnificet te Domine**, kolekta ve čtvrtek po 3. neděli postní  
**Magorum adoratio**, Trium m. festum viz TH králů (6. ledna)  
**Macharia**, Machari viz Makaria  
**Mainarda** (Meinharda), b. livonského, Mainardi (Magenardi) ep. 14. srpna  
**Mainarda viz též** Meginharda (21. ledna)  
máj v češtině, maj v polštině, pátý měsíc (Maius)  
**Majola**, op. v Cluny, Majoli ab. cf. 11. května  
**Makaria**, b. antiochského, Macarij ep. Antiocheni 10. dubna  
**Makaria** (Skoca), m., Macharij m. (cf.) 23. ledna  
**Makaria op.**, Macharij ab. 9. května  
**Makaria (op.) vyzn.**, Macharij (ab.) cf. 15. ledna  
**Makkabejští bratři viz** Sedmi makabejských bratří (1. srpna)  
**Malachiáše arcib. z Armaghu**, vyzn. (Malachias O Morgair), vyzn., Malachie ep. Armaghen. cf. v kolínské a mohučské diecézi 20. srpna; v cisterciáckém řádu 5. listopadu, D. 2. listopadu (obitus), 3. listopadu (inhumatio); od 1970 3. listopadu  
**Malus dives (ev.)**, 2. neděle po Letnicích  
**Mamerta**, b. ve Vienne, Mamerti ep. Viennen. 11. května  
Mand, manen, mond, měsíc  
Mandag, pondělí  
mane, ráno asi v 8–9 hodin; primo mane, summo mane, časné ráno  
**Mannfasten viz** masopust mužský (1. neděle postní)  
**Mansueta**, b. toulského, vyzn., Mansueti ep. Tullen. cf. 3. září  
**Manuela viz** Emmanuela (26. března)  
**Mapparum albarum dominica viz** Dominica mapparum albarum (2. neděle po Velikonocích)

**Marcela (I.) pp.**, Marcelli pp., Marcellentag 16. ledna  
**Marcela m.**, Marcelli m. 4. září  
**Marcela a Petra**, chybné místo Marcelina a Petra (2. června)  
**Marcela viz též** Marka pp. (7. října)  
**Marcela a Apuleia mm.**, Marcelli et Apulei mm. 7. října; v hnézdenské diecézi 8. října  
**Marceliana m. viz** Marka a Marceliana (18. března)  
**Marcelina pp.**, Marcellini pp. 26. dubna; od 1970 16. ledna  
**Marcelina pp. a Cleta**, Marcellini pp. et Cleti 26. dubna  
**Marcelina a Petra mm.**, Marcellini et Petri mm. 2. června; v datech se často tento den uvádí pouze s jménem Marcela, takže může vzniknout pochybnost, jak datum převést  
– přenesení, translatio 20. října  
**Marcellinstag** buď Marcela pp. (16. ledna) nebo Marcelina a Petra (2. června)  
**Marcely vd.**, Marcelle vid. 31. ledna  
**Marci viz** Marka  
**Margarete**, Margarite viz Markéty  
**Margarethe v.**, m. viz Markéty p. (13. července)  
**Marchentag**, Marchsentag viz Marka evangelisty 25. dubna  
**Maria a Marty mm.** (Maria, Marty, Audifaxe a Abakuka mm.), Marii et Marthe (cum pueris) 19. ledna  
**Marie ad martyres dies natalis (zasvěcení kostela)** 13. května  
**Marie Angelorum (Marie P. Andělské)** 2. srpna  
– **annuntiatio viz** Zvěstování P. Marii (25. března)  
– **annuntiatiois commemoratio** 14. prosince  
– **assumptio, ascensio viz** Marie P. nanebevzetí (15. srpna)  
– **betrübnis viz** Compassio b. Marie v.  
– **candelarum, cerealis dies viz** Hromnic (2. února)



- compassio viz Marie P. Sedmibolestné
- conceptio, početí P. Marie 8. prosince
- conceptio immaculata viz Marie P. neposkvrněného početí (8. prosince)
- de monte Carmelo viz Marie Karmelské (16. července)
- de pietate viz Marie P. Sedmibolestné
- de victoria viz Marie P. Vítězné
- desponsatio viz Marie P. zasnoubení (22./23. ledna)
- dolorum septem viz Marie P. Sedmibolestné
- dormitio viz Assumptio Marie v. (15. srpna)
- expectatio (partus) viz Marie P. očekávání (18. prosince)
- illatio, v některých diecézích německých 26. listopadu, jinak = Obětování P. Marie (21. listopadu)
- nativitas viz Marie P. narození (8. září)
- neposkvrněného srdce, - immaculati cordis viz Marie P. neposkvrněného srdce
- nivis viz Marie P. Sněžné (5. srpna)
- pausatio, viz Marie P. nanebevzetí (15. srpna)
- presentatio viz Marie P. obětování (21. listopadu)
- purificatio viz Marie P. očišťování (2. února)
- redemptionis captivorum, vykopení zajatců 24. září
- requies, Marie P. nanebevzetí 15. srpna
- rosarii festum viz Marie P. Růžencové (7. října)
- salutatio 18. prosince
- sanctificatio (v dominikánském řádu toréž co conceptio) viz Marie P. početí
- septem gaudia, sedmi radostí Panny Marie 24. září
- transfixio 7. června; tež patek, jinde sobota po Božím Těle
- visitatio, Navštívení Panny Marie 2. července
- Marientang viz Frauentag
- Marie Egyptiace viz Marie Egyptské, poust.
- Marie Panny Andělské, Marie Angelorum 2. srpna
- Bolestné v římském kalendáři od 1814 třetí neděle v září; od 1913 15. září
- jména (nejprve, od 1513, ve Španělsku v diecézi Cuenca, od 1683 obecně) neděle po Narození Panny Marie; od 1911 12. září, 1969 zrušen
- kofenné = Nanebevzetí P. Marie (15. srpna)
- královny od 1955 31. května; od 1970 22. srpna
- Lourdské (zaveden 1908) 11. února
- mateřství 11. října
- Matky Boží (od 1970) 1. ledna
- Matky jednoy křesťanů (v současném českém misálu) 18. ledna
- nanebevzetí, Marie assumptio, ascensio 15. srpna
- narození, Marie nativitas 8. září
- navštívení, Marie visitatio (zaveden 1389) 2. července; od 1970 31. května
- neposkvrněného početí, Marie conceptio immaculata 8. prosince
- neposkvrněného srdce, Marie immaculati cordis (ve Francii od 1688, v římském misálu od 1944) 22. srpna; 1969 svátek přeložen na sobotu po svátku Srdce Ježíšova, tj. na sobotu po Božím Těle
- obětování, Marie presentatio 21. listopadu
- očekávání, Marie expectatio (partus) 18. prosince
- očišťování, Marie purificatio 2. února
- početí, Marie conceptio, sanctificatio 8. prosince



- postní, v postě viz Marie P. zvěstování v postě (25. března)
- prostřednice všech milostí (v současném českém misálu) 8. května
- Růžencové, Slavnost Růžence P. Marie, Marie rosarii festum, Rosarii festum od 1573 první neděle v říjnu, 1716 rozšířen na celou církev; 1913 přeložen na 7. říjen a spojen se svátkem Marie P. Vítězné
- Sedmibolestné, Marie compassio 1423 v kolínské diecézi v pátek po neděli Jubilate (3. po Velikonocích), od 1727 v pátek před Květnou nedělí; v diecézích halberstadtské, mišeňské (v 15. stol.) a merseburské 18. července, jinde 19. nebo 20. července (od 1960 není svátkem); servité zavedli druhý svátek 15. září, 1814 byl rozšířen na celou církev, je zachován i v současném římském kalendáři
- Semenné 8. září
- Sněžné (S. Maria Maggiore), Marie nivis 5. srpna
- Veliké 15. srpna
- Vítězné, Marie de victoria (od 1571) 7. října; viz též Marie P. Růžencové
- vykoupení zajatců, Marie redemptionis captivorum 24. září
- zasnoubení, Marie desponsatio 22. ledna; v římském kalendáři od 1416 23. ledna, také v českých kalendářích 16. stol. 23. ledna; v rakouských zemích od 17. století 23. ledna; v olomoucké diecézi 18. července
- zasvěcení basiliky v Jeruzalémě 21. listopadu
- zelené 15. srpna
- zvěstování v postě, Marie annuntiatio 25. března; připadá-li tento den na Velikonoční neděli, přesouvá se na 27. březen
- Karmelské, z hory Karmel, de monte Carmelo, Carmen 16. července
- Marie Bernardy (Bernardette Soubirous; † 1879; kanon. 1933) 18. února; od 1970 16. dubna
- Marie Bertilly Boscardin († 1922; kanon. 1961) 22. října; od 1970 20. října
- Marie Crucifixy di Rosa († 1855; kanon. 1954) 15. prosince
- Marie Egyptské, poust., Marie Egyptiace, Marienitag von Egypten 9. dubna; ve vratislavské, hnězdenské a krakovské diecézi 2. dubna; v braniborské 27. dubna; v kolínské a trevírské 7. srpna
- Marie Gorettiové († 1902; kanon. 1950) 6. července
- Marie Josefy Rossello († 1880; kanon. 1949) 3. října; od 1970 7. prosince
- Marie a Marty, Marie et Marthe 19. ledna
- Marie Magdalény, Maří Magdalény, (tj. Marie z Magdaly), Marie Magdalene 22. července
- obrácení, čtvrtek po 5. neděli postní; v diecézi pražské 23. března; místní odchylky viz Magdalene conversio
- přenesení, translatio 19. března; v Halberstadtu a v Halle 6. listopadu
- Marie Magdalény de' Pazzi († 1607; kanon. 1669) 25. května, od 1728 27. května, od 1899 29. května; od 1970 25. května
- Marie Magdalény Postel († 1846; kanon. 1925) 17. července; od 1970 16. července
- Marien Berggang, Berchgang, Besuchung viz Marie P. navštívení (2. července)
- Empfängnis viz Marie P. početí (8. prosince)
- Engelgruss viz Zvěstování P. Marii (25. března)



- **Geburt** viz Marie P. narození (8. září)
- **Helmsuchung** viz Marie P. navštívení (2. července)
- **Himmelfahrt** viz Marie P. nanebevzetí (15. srpna)
- **Lichtmess** viz Marie P. očistování, Hromnic (2. února)
- **Ohnmachtfeier** viz Marie Sedmiboletné
- **Opferung** viz Marie P. obětování (21. listopadu)
- **Reininge** viz Marie P. očistování (2. února)
- **Tempelopfer** viz Marie P. obětování (21. listopadu)
- **vandinge, visiteringe** viz Marie P. navštívení (2. července)
- Marien Magdalenenstag, da sie bekehrd ward** viz Marie Magdalény obrácení
- Marienschneefeiher, als der schnee fiel** viz Marie P. Sněžné (5. srpna)
- Marien-** viz též Frauentag
- Marina rytfe, m., Marini (et Astari)** m. 3. března
- Marina a Aniana mm., Marini et Aniani** 15. listopadu
- Mariny p. m., Marine v.** 17. července; v erfurtské diecézi 17. června, v pařížské 18. června; v milánské 14. července
- Marka ev., Marci ev.** 25. dubna
- **přenesení, translatio** 31. ledna
- Marka pp., vyzn., (Marcela, Apuleje, Sergia a Bacha), Marci pp.** cf. 7. října
- Marka b. Jeruzalémského m., Marci ep. Hierosol. m.** 22. října
- Marka a Marcelliana mm., Marci et Marcelliani mm.** 18. června
- Marka a Marciána m., Marci et Marciani m.** 4. října
- Markéty, Markiety p., m., Margarete, Margarete v. m.** v řecké církvi od starověku 13. července; v západní církvi 13. července, od 12.

století též 20. července, s odchýlkami: v milánské diecézi 5. července; v brixenské, frisinské, hildesheimské (vedle 13. 7.), pasovské, fezenské, salcburské, v benediktském řádu 12. července; v hamburské a merseburské 12. července (vedle 13. 7.); v basilýjské, churské, kostnické, lausanské (vedle 19. 7.) a štrasburské 15. července; v lausanské (vedle 15. 7.), suttenské, lyonské 19. července; v akvilejské a ženevské diecézi, rovněž ve Skandinávii 20. července; - v českých zemích od nejstarších dob pravidelně 13. července; 1969 zrušen

- **přenesení, translatio** 14. října (Štrasburk)

**Markéty z Cortony, Margarete de Cortona** 22. února

**Markéty Marie Alacoque, p.** († 1690; kanon. 1920) 17. října; od 1970 16. října

**Markéty z Rosküde, Margarete v.** 25. října

**Markéty Skotské, král., Margarete regine Scotie** 16. listopadu; od 1673 10. června; od 1970 16. listopadu

**Markéty Uherské, p., Margarete Hungarice v.** 18. ledna; v ostřihomské diecézi 28. ledna

**Marteinstag** viz Martina b. (11. listopadu)

**Marthe** viz Marty

**Marthe hospite Christi (sororis Lazari) viz Marty z Bethanie** (29./27./28. července)

**marterwoche, martirweken, mertelweke, mertelweken, ryden pfd Velikonocemi**

**Martina b. tourského, Martini ep. Turonen. cf., Martini pontificis** 11. listopadu

- **přenesení, translatio** 4. července

- **capitis translatio** 1. prosince (Utrecht)



**Martina** (I.) pp., **Martini** pp. věstí-  
nou 10. listopadu; někde (např.  
v benediktinském či františkán-  
ském řádu) 12. listopadu; později  
se prosadil 12. listopad; od 1970  
13. dubna

**Martin-, Martens-, Morteins-, Mer-  
teinstag, Mertynsdach, Martis-  
dach im herbst, im winter** viz **Mar-  
tina** b. (11. listopadu)

**Martina de Porres**, f. († 1639, kanon.  
1962) 3. listopadu

**Martiniana** viz **Processa a Martinia-  
na** (2. července)

**Martinsmant.** měsíc listopad

**Martinus aestivalis** viz **Martina** b.  
přenesení (4. července)

– **brumalis, hiemalis** viz **Martina** b.  
(11. listopadu)

**Martis dies,** úterý

**Marty z Bethanie, p., Marthe sororis  
Lazari** 29. července; v basilejské,  
salcburské, wurzburské a vratis-  
lavské diecézi také 27. července,  
v krakovské 28. nebo 29. červen-  
ce; v brémské, brixenské, kolín-  
ské, lutyšské, salcburské, trevirské  
a utrechtské diecézi 17. října  
(*správné translatio*); v českých ze-  
mích se objevují všechna čtyři da-  
ta

– přenesení, *translatio* 17. října

**Marty** viz **María a Marty** (19. ledna)

**Marxtag** viz **Marka** (25. dubna)

**Marzanasontag,** smrtelná neděle (ve  
Slezsku)

**Marzec** (polsky), měsíc březen

**Märzmesse** 25. března

**Máří Magdalény** viz **Marie Magdalé-  
ny** (22. července)

**masopust,** doba 28–62 dní od Tří  
králů do Popeleční středy (v star-  
ších dobách začínal masopust mís-  
ty již 26. prosince a trval do soboty  
před *Invocavit*) viz též **neděle  
masopustní**

– **mužský,** 1. neděle postní (*Invoca-  
vit*)

**Masopustní neděle** viz **neděle Maso-  
pustní** (*Quinquagesima, Estomi-  
hi*)

**Mater noctium, Vánoce**  
**materna b. milánského, Materni ep.  
Mediolanen.** 18. července

**Materna, b. trevírského (kolínského,  
tongernského), Materni ep. Tre-  
veren.** cf. 13. září; v trevirské die-  
cézi 14. září (*depositio*); v krakov-  
ské, kaminské a lubušské diecézi  
12. září, v halberstadtské a lutyš-  
ské 19. září

– přenesení (*translatio*) 23. října

**Matewesdag im herbst** viz **Matouše**  
ap. ev. (21. září)

**Matěje ap., Marthie ap.** 24., v pře-  
stupném roce 25. února; 1969  
přeložen na 14. květen

**Mathias, Mathies, Mathels** viz **Matě-  
je** (24. února); někdy omylem  
místo **Matouše**

**Mathias-, Matheistag in der vasten,  
vor (zu) vaschang** viz **Matěje** (24.  
února)

**Mathiestag, Matheistag im herbst**  
viz **Matouše** (21. září)

**Mathildis** viz **Maryldy** (14. března)

**Matildy** viz **Maryldy**

**Matky Boží** viz též **Marie**

**Matky Boží kořenné** 15. srpna

– přes hory jítie viz **Marie P. navští-  
vení** (2. července)

– **Semenné** 8. září

– **Spězné; Matky Boží, jenž slove  
spězná slavnost** 5. srpna

– **Velké** 15. srpna

– v postě (**Zvěstování P. Marii**) 25.  
března

– **vzetí na nebe** 15. srpna

**Matouše, ap. a ev., Matthei ap. ev.,  
Matheustag, Mathiestag im herbst**  
21. září

**Marthie ap.** viz **Matěje** (24. února)

**matutinum, matutine laudes,** po  
půlnoci viz str. 284

**matutinum tenebrosum** viz **tene-  
bre**



**Matyldy král.** (mylně p.), **Mathildis regine** Germ. 14. března  
**Maura op.,** vyzn., **Mauri ab.** 15. ledna  
**Mauricia m. s** tovaryši, **Mauriti et soc.,** **Mauricientag,** **Maurisdag,** **Mawrisse** 22. září  
– **reliquiarum adventus** 25. února  
**Mauritii** viz **Mauricia m.** (22. září)  
**Maurilia, b. v Angers,** **Maurilii ep.** **Andegav.** 13. září  
**Maurských mučedníků 360 (300),** **Maurorum mm.** CCC(LX), **Maurus m.** 15. října  
**Maury z Troyes, p.,** **Maure v.** 21. září  
**Maxima m.,** **Maximini m.** 19. října; v braniborské diecezi 20. října  
**Maxima kn. m.,** **Maximi pb. m.** 19. listopadu  
**Maxima m.** viz **Tiburcia, Valeriana a Maxima mm.** (14. dubna)  
**Maxima vyzn.,** **Maximi cf.** 13. srpna  
**Maxima (Maximina) b. trevírského,** **Maximini ep. Trever., cf.** 29. května  
– **depositio** 12. září  
– **přenesení, translatio** 29. března (Trevír), 14. října (Mohuč)  
**Maxima, Klaudia a spol. m.,** **Maximi, Claudii et soc. mm.** 18. února; v trevírské a utrechtské diecezi 12. září  
**Maximiana** viz **Valeriana a Maximiana** (15. prosince)  
**Maximiliana** viz **Maxmiliána**  
**Maximina b. trevír.,** vyzn. viz **Maxima** (29. května)  
**Maximina b. vyzn., též Maxima a Maximiana, Maximini ep. cf. (Maximi et Maxiniani)** 15. prosince  
**Maxmiliána, m. z Antiochie** 21. srpna  
**Maxmiliána (z Cilli) b., Maximiliani de Celeia ep.** 12. října  
**Maxmiliána b. v Lorchu m., Maximiliani ep. Laurec. m.** 12. října  
**Maxmiliána Marie Kolbeho, kn., m.** 14. srpna

**Medarda, b. v Noyonu, Medardi ep. Noviomen.** 8. června  
**Media quadragesima** viz **quadragesima**  
**Mediana dominica,** 4. neděle postní – octava, 5. neděle postní  
**Meditatio cordis mei in conspectu tuo** (Ž. 18,15), introit v pátek po 4. neděli postní  
**Medium emsis,** střed, polovina měsíce  
**Meginrada, Meginharda, z Reichenau, poust., Meginhardi erem.** 21. ledna  
– **přenesení, translatio** 6. října  
mechen, střed  
**Meide verbuten** viz **Alleluja claudere**  
**Meindentag** viz **missa aurea** (sobota po sv. Michalu)  
**Meinden, meindwoche, meinweken,** týden po sv. Michalu  
**Meintag, pondělí**  
**Meintweke** viz **Meinden** (týden po sv. Michalu)  
**Meirtinstag** viz **Martina** (11. listopadu)  
**Melania b. v Rennes vyzn., Melanii ep. Redon. cf.** 6. listopadu  
**Melanie p., Melanie v.** 31. prosince  
**Melchiada, Miltiada, pp. a m., Melchiadis pp. m.** 10. prosince  
**Melichara, Melchioris** viz **TH králů** (6. ledna)  
**Melichara Grodeckého, kn., m. (z Košic), b. († 1619; blahověčen 1904)** 7. září  
**Melitty m. (z Markianopolis), Melitte m.** 15. září  
**Memento nostri domine in beneplacito populi tui** (Ž. 105,4), introit 4. neděle adventní  
**Memoria omnium animarum** viz **Omnium animarum, Dušiček** (2. listopadu)  
**Memmi, Menni ep. Catalaun. cf.** 5. srpna  
**Menase m. egyptského, Menne m.** 11. listopadu

**Menata** **poust. vyzn., Mennatis**  
**erem. cf.** 11. listopadu  
**mendeltag**, Zelený čtvrtek  
Mendweken viz Meinden  
mensis embulsmalis, měsíc přestup-  
ny, hrudny, hruden viz str. 78  
exiens, mense exeunte viz str. 347  
tenalis, měsíc červenec  
intrans, introiens viz str. 347  
lunaris, synodický měsíc viz str. 73  
magnus, měsíc červen  
messionum, měsíc srpen  
paschalis, mensis pasche, 4. neděle  
po Velikonočích (Canrate)  
Plutonis, měsíc únor  
purgatorius, měsíc únor  
testans, stans viz str. 347  
- venustus, měsíc duben  
Mentag, meintag, pondělí  
**Mentem sanctam** viz **Háty** (5. února)  
**Mercedes, Maria Mercedonia, Marie**  
**redemptionis captivorum** viz **Ma-**  
**rie vykoupení zajatců** (24. září)  
**Mercurij m.** viz **Merkuria m.** (26./27.  
listopadu)  
Mercurij dies, středa viz str. 275  
merenda (*latinsky*), německy mo-  
rend, svačina odpoledne před ne-  
pory  
**Mereste Kreuzgang** 25. dubna  
**Merkuria m., Mercurij m.** v mohu-  
ské diecézi 26. listopadu, ve wurz-  
burské 27. listopadu  
**Merteinstag, Merryndach** viz **Marti-**  
**na** (11. listopadu)  
Mertelweke, týden před Velikonoce-  
mi  
Messidor viz str. 134  
Messtag, sváteční den  
Metach, metchen, středa  
**Metoděje, Methodij ep. cf.** viz **Cyrila**  
**a Metoděje** (9. března; 7./5. čer-  
vence)  
**Metropolij ep. Treverensis m.** 8. října  
Mette = matutinum viz str. 284  
**Mexlianstag** viz **Maxmiliána** (12. říj-  
na)  
**Meyde eilftausend, Jedenácti tisíc**

**děvic** viz **Vorhily a družek** (21. říj-  
na)  
měsíc hrudný viz str. 78  
- měsíční (synodický) viz str. 73  
- přestupný viz str. 78  
- sídnicí viz str. 74  
- synodický viz str. 73  
měsíce čtvrti viz str. 73  
- skok viz str. 241  
- stáří viz str. 241  
měsíců jména viz str. 270–273  
Midechen, středa  
Midfasten, mittfasten, středoposti  
viz str. 92  
**Midsommer** 24. června  
Midwinter, zimní slunovrat  
**Michaely, Marie Michaely Desmai-**  
**sières** († 1865; kanon. 1934) 24.  
srpna  
**Michaela, Michala archanděla, Mi-**  
**chaela, Gabriela a Rafaela, ar-**  
**chandělů, Michaelis archang., Mi-**  
**chelstag im herwest, zu dem licht**  
29. září  
- **apparitio, revelatio, victoria, Mi-**  
**chelstag vor pfingsten** 8. května  
michten, středa  
mikrosekunda (miliontina sekundy)  
viz str. 304  
**Mikuláše, b. v Myte, Nicolai ep. My-**  
**rensis** 6. prosince  
- **přenesení, translatio Nicolai, Nico-**  
**lai aestivalis** 9. května (většinou);  
v halberstadtské diecézi 10. kvě-  
tna, v brixenské, salcburské, fris-  
ské, pasovské a řezenské 9. čer-  
vence  
**Mikuláše (I.) pp., Nicolai pp.** 13. lis-  
topadu  
**Mikuláše z Tolentina kn., vyzn., Ni-**  
**colai Tolentini** 10. září  
**Mikuláše Löwenburgers von der**  
**Flüe („Bruder Klaus“), poust.**  
(† 1487; kanon. 1947) 25. září  
**Mildredy, Mildrady, ab. v Münsteru**  
**na ostrově Thanet, Mildrade,**  
**Mildrede, Mildride ab.** 13. červen-  
ce





**Miltiada pp.** viz **Melchiada pp.** (10. prosince)  
mindere zahl, menší počet viz str. 327  
minuta viz str. 302n.

**Misahela** viz **Mládenců tří, tež Anania, Azaria a Misahela** (16. prosince)

**Miserere mei (míh) Domine quoniam ad te clamavi in tota die** (Ž. 85,3), šestnáctá neděle po sv. Trojici (podle introitu)

--- **quoniam conculcavit me hostis** (Ž. 55,2), introit v pondělí po 5. neděli postní (**Judica**)

--- **quoniam tribulor** (Ž. 30,10), introit v pátek (a někde i v sobotu) po 5. neděli postní

**Misereris omnium Domine propter penitentiam** (Moudr. 11,24), Popelční středa (podle introitu)

**Misericordia Domini plena est terra** (Ž. 32,5), introit 2. neděle po Velikonocích

**missa aurea, gemeine mess, meidentag**, sobota po sv. Michalu (Hildesheim)

- **bassa**, tichá mše časné ráno

- **magna**, velká mše viz str. 285

- **matutina**, ranní mše (o primě) viz str. 285

**missus est angelus**, středa suchých dnů adventních (podle evangelia)

**Mittach**, středa

**Mittfasten, mitterfasten, midfasten, middevasten**, viz **středopost** (jako den neděle Laetare, jako časový úsek týden před neděli Laetare); **suntag zu mitterfasten, nach mitterfasten**, neděle Laetare

**Mittichen**, středa

**Mittsommer**, letní slunovrat

**Mittweken**, středa

**mittwinter, midwinter**, zimní slunovrat

**Mittwintertag** 25. prosince

**Mittwoche grosse, gute, hohe, krumme** viz **středa šikaredá**

**Mláďátek mm., Innocentium mm.** 28. prosince

**Mládenců, Innocentium (infantum)** 28. prosince

- **tří, Trium puerorum** viz **Anania, Azaria a Misahela, tří mládenců** (16. prosince)

**Modesta** viz **Víta m. s tovaryši** (15. června)

**Modesty p., ab. v Trevíru, Modeste v. ab.** 4. listopadu

**Modicum et non videbitis** (evang. Jan. 16,16-23), 3. neděle po Velikonocích (**Jubilate**)

**Moisis** viz **Mojžíše**

**Mojžíše proroka, Moysis proph.** 4. září

**Mojžíše kn. m., Moisis pb. m.** 25. listopadu

**Mojžíše Etiopského, Loupežníka**, 28. srpna

momenta viz str. 302n.

**Moniky vd., matky Augustinovy,**

**Monice vd.** 4. května, v premonstr. řádu 5. května, v havelberské a braniborské diecezi 25. února; v Halle 26. února; v římském kalendáři od 1970 27. srpna

- **přenesení (translatio)** 9. dubna (v řádu augustiniánu poustevníků)

**montag an der fassnacht, m. de gaille**, pondělí masopustní (po neděli Estomihi)

- **kopseliger, kopsaliger, kopshillige**, pondělí masopustní (po neděli Estomihi)

**Monulfa (a Gondulfa), b. v Maastrichtu, Monulphi et Gondulphi ep. Triecten.** 16. července

**Moranda vyzn., Morandi cf.** 3. června  
mornende, mornendes, mornens, mornetz, nazití, crastino die

**Morentag, Maurus martyr** viz **maurských mm.** 360 (15. října)

morgens, mornendes, nazití, den po některém svátku

**Moricíi** viz **Mauricia m.** (22. září)





**Morteinstag, Mörrtentag** viz **Martina** b. (11. listopadu)

**mos Coloniensis** viz str. 338

**Gallicanus** viz str. 336

**Venetus** viz str. 334

**Moudrosti Boží** 17. prosince. (Podle jedné ze sedmi vánočních antifon „O sapientia, que mihi indicat navitatem Domini“, která se zpívala místo Magnificat některý den mezi 12. a 17. prosincem.)

**Moysis** viz **Mojžše**

**Mulier adultera**, sobota před nedělí Laetare (podle ev. Jan. 8,1)

– **Samaritana**, pátek po neděli Oculi (podle ev. Jan. 4,5n.)

**Munera nostra quesumus**, druhá mše o Vánocích (podle 1. oratio secreta)

– **oblata quesumus**, neděle svatodušní

**Munus quod tibi Domine**, pondělí po třetí neděli postní (podle 1. oratio secreta)

**muta septimana**, týden před Velikonoce

**mužský masopust**, 1. neděle postní

**Mysteriorum dies**, Zelený čtvrtek

## N

**Nabora a Felixe mm.**, **Nabori et Felicis mm.** 12. července

– **přenesení, translatio** 23. července (Kolín)

**Nabora a Nazaria mm.**, **Naboris et Nazarii mm.** 12. července (v kolínské diecézi) viz též **Basilida, Cyrina**, **Nabora a Nazaria mm.** (12. června)

**Naegeltag, Naegelfest**, den Svatosti, pátek po neděli průvodní nachste, nachstkunfuge (něm.) = (nejbliže) příští

**Nacht**, noc; znamená často totéž co den

**Na kvěry** viz **neděle Květná**

**Nalezení sv. Kříže**, 3. května

– **sv. Štěpána** 3. srpna

**namenloser sonntag**, 5. neděle postní (Judica)

**Namen Jesufest** viz **Jména Ježíš**

**Nanebevstoupení Páně, Ascensio Domini** čtvrtek po Křížové neděli

**Nanebevzetí P. Marie** 15. srpna nanosekunda (miliardtina sekundy) viz str. 304

**Narcissa, Narciska**, b. jerusalémského, **Narcisci ep. Hierosolym.** 29. října

**Narození svatého Jana Křtitele** 24. června

– **Páně, Krista pána** 25. prosince

– **Matky Boží, Panny Marie** 8. září **narrenkirchweih**, Masopustní neděle (Estomihi); také pondělí a úterý po ní

**Nastolování svatého Petra** viz **Petra stolování** (22. února)

**Natale, natalicus dies, natalis dies, nativitas**; v církvi den úmrtí svatého; někdy ale „natale“ znamená narození

– **Domini, Narození Páně** 25. prosince

– **natalis Petri** 29. června

**Natalie, manželky Hadriana z Nikomedie, m.**, **Natalie uxoris Adriani m.** 4. března; v tridentské diecézi 1. prosince (O.W. 1. prosince)

**Natalis dies calicis** Zelený čtvrtek – **infantum, innocentum, Mláďátek** 28. prosince

– **Marie ad martyres** 13. května

**Nativitas Domini, narození Páně** 25. prosince

– **Johannis baptiste** nebo **precursoris Domini** viz **Narození sv. Jana Křtitele** (24. června)

– **Marie** viz **Narození P. Marie** (8. září)

**Navštívení P. Marie, Navštívení Alžběry, Visitatio Marie (Elisabeth)** 2. července

**Nazaria a Celsa mm.**, **Nazaril et Cel-**



si mm. 28. července; viz též Basilida  
nazejtří. crastinum, den po některém svátku: bývá tak pojmenován také den, po němž následuje jistý svátek. Např. nazejtří den památný Očšť. P. M. 1. februarii 1597; v středu nazejtří sv. Víta 1600 = 14. června (viz G. Friedrich, Rukověř, s. 320)

Ne autem gloriari, správně: Nos autem viz tam

neděle = 1/ den Páně; 2/ týden

- **Bůá**, 1. neděle po Velikonocích (v Anglii a ve Skandinávii neděle letniční)

- **černá**, Judica, 5. postní

- **Devítník**, Septuagesima, 9. před Velikonocemi

- **po Devítniku**, Sexagesima, 8. před Velikonocemi

- **družebná**, Laetare, 4. postní

- **Křížová**, Rogate, 5. po Velikonocích

- **Květná**, květnice, na květy, Palmarum, neděle před Velikonocemi (6. postní)

- **kýchavá**, kýchavná, Oculi, 3. postní

- **Laetare**, Letare (družebná), 4. neděle postní (3. před Velikonocemi)

- **liščí**, 1. neděle postní

- **Masopustní**, Quinquagesima, Estomihí, 7. neděle před Velikonocemi

- **masopustní první**, druhá atd., neděle mezi Zjevením Páně (6. ledna) a Popeleční středou

- **pokladná**, Masopustní (Quinquagesima, Estomihí)

- **postní**, I.-VI., šest neděl před Velikonocemi (1. neděle postní = 6. před Velikonocemi)

- **pražná**, 1. postní (Invocavit)

- **prosebná**, lépe **Křížová**; viz tam

- **provodní**, průvodní, Quasimodogeniti, Bůá, 1. po Velikonocích

- **smrtá**, Judica, 5. postní

- **středopostní**, Laetare, 4. postní

- **svatodušní**, Letnice (7. po Velikonocích)

- **Veliká**, Velikonoce

- **veselá**, Laetare

**Ne derelinquas me** (Ž. 37,22), introit ve středu po 2. neděli postní

**Nejsvětější Trojice**, Trinitas sanctissima, neděle po Letnicích

**Ne necessitatibus meis**, správně: De necessitatibus, pátek po neděli Invocavit

**Neophite**, Neophyte v. 4. února

**Neophytorum dies**, týden po Velikonocích

**Nerea**, Achillea a Pankracia mm., Nerei, Achillei et Pancratii mm. 12. května

nešpory, vespere viz str. 284

**Ne timeas Zacharia** 23. června (předvečer Jana Křtitele)

neuer Kalender, neuer Stil, nový počet, tj. gregoriánský kalendář viz str. 112

**Neujahr** viz Nového léta

- **grosses**, hohes, zweites, Tří králů 6. ledna

**Neujahrsabend** 31. prosince

**Nevíňátek**, Innocentium mm. 28. prosince

new, neue, znamená často nový měsíc, novoluní

**Nětiše** viz Anežky p. (21. ledna)

**Nicasii**, ep. Remen. viz Nikasia (14. prosince)

**Niceta**, b. trevírského, Nicetii ep. Treverensis l. řijna

**Niclastag in sommer** viz Mikuláše b. přenesení (9. července)

**Nicolai** viz Mikuláše b. (6. prosince)

- **estivalis** viz Mikuláše b. přenesení (9. července)

**Nichlas**, Nyclos, Niclastag vor weihnachten nebo ze weihnachten viz Mikuláše b. (6. prosince)

**Nicomedis** viz Nikomeda

**Nikasia**, b. remešského, Nicasii ep. Remen. 14. prosince; ve Flandrech 2. dubna



**Nikodema m., Nicomedis m., Nico-medistag** (zu ingendem brachot)

1. června, řídčeji 15. září; ve vratislavské diecezi též 18. září

**Nivarda, arcib. remešského, Nivardi ep. Remen.** 1. září

**Nivóse** viz str. 134

**nona aurea** viz Nanebevstoupení Páně

**nona hora, nonenzit, doba** asi od 14–15h odpoledne SEČ, později přesunuto na poledne viz str. 284n.

**Nontag als unser erloser gen himmel fur, nontag der heilige, nontag, schönontag, schönnonetag, Nanebevstoupení Páně**

**Norberta (z Xantenu), arcib. magdeburského, Norberti aep.** 6. června – přenesení, translatio 24. dubna

– triumphus 11. července

**Nos autem gloriari oportet** (Galat. 6,14), introit v úterý a ve čtvrtek po Květné neděli, Nalezení sv. Kříže (3. května) a Povýšení sv. Kříže (14. září)

**Notburgy vd., Notburgis vid.** 26. ledna

**Notburgy p., Notburgis, Noitburgis** v. 31. října

**Notburgy služky, Notburge ancille** 14. září

**Nothbelfer vierzehn** viz Čtrnácti pomocníků (8. srpna/14. listopadu)

**Notkera Kokravého, bl., mnich ve Sv. Havlu, Notkeri Balbuli monachi** 6. dubna, O.W. 8. dubna

**nov = nový měsíc; viz str. 73**

**Novacia vyzn., Novati cf. (non ep.)** 20. června

**Nový rok, Nového léta** 1. ledna

**nox** znamená často vigilia, předvečer před velkými svátky, viz str. 350

– **Domínica, noc před Narozením Páně** 24. prosince

– **passionis, noc ze Zeleného čtvrtku** na Velký pátek

– **sacra, noc před Velikonoční nedělí**

– **sancta, Vánoce** vůbec, ale hlavně noc před Narozením Páně

**Numerana arcib. trevírského vyzn., Numerani aep. Trever. cf.** 5. července

**Numerus aureus, Zlaté číslo** viz str. 240, tabulka č. 9.5.

**Nunc scio vere** viz Petra a Pavla (29. června); *řád Petra v okovech* (1. srpna)

**Nuwe, novoluní**

**Nymfy p., m. viz Trifona, Respicie a Nymphy** (10. listopadu)

**Nýty Panny** (v českém kalendáři 16. stol.) viz Marie P. zasnoubení (23. ledna)

## O

**Obdormitio Marie** viz Nanebevzed P. Marie (15. srpna)

**Obend, obint, předvečer, vigilia** viz str. 350

**Oberster, obrister Tag** viz Božšho křtění (6. ledna)

**Obětování P. Marie, Presentatio, Illatio Marie, oblatio Marie in templo** 21. listopadu; v diecezi mohučské, hildesheimské a verdunské **Illatio Marie** 26. listopadu; v brémské a hamburské v neděli po Martinovi, v osnabrúcké v neděli po Všech svatých

– **Páně** 2. února

**Oblata munera nova, třetí mše o Vánocích** (podle první oratio secreta)

**Oblatio Marie** viz Marie P. obětování (26. listopadu)

**Obrázení sv. Magdalény** viz Magdalény obrázení

– **sv. Pavla** 25. ledna

**Obristabend** 5. ledna

**Obrister Tag** viz Oberster tag

**Obřezání Páně, Obřezání Božšho, Circumcisio Domini** 1. ledna

**octava, ochtáb, oktáv** viz str. 350



- apostolorum, oktáv sv. Petra a Pavla 6. července  
 - Domini natiuitatis 1. ledna  
 - mensis Pasche, neděle Vocem iudiciditatis  
 - octavorum, quindena, patnáctý den po svátku *srv. str. 350*  
 Octavianii viz Oktaviána kn. (3. září)  
 Oculi mei semper ad Dominum (Ž. 24,15), introit 3. neděle postní (4. před Velikonocemi)  
 Occursus seu hypapantes festum viz Hypapante  
 Očekávání se P. Marie 18. prosince  
 Očišťování P. Marie, Marie purificatio 2. února  
 Odalrici, Odelrici ep. viz Oldřicha b. (4. července)  
 Ode, Odde viz Ody  
 Odericha z Pordenone, f. (minorit.), Odorici, Orderici monachi 14. ledna  
 Odestag, Odenstag, středa  
 Odgera viz Otgera (10. září)  
 Odila, op. v Cluny, Odilonis, Odilions, ab. Cluniac. 2. ledna  
 Odilie v. viz Otylie p. (13. prosince)  
 Odon, arcib. canterburského, Odonis ep. Cantuariensis 4. července  
 Odon, b. v Urgelu, Odonis ep. Uralitani 30. června, O.W. 7. července  
 Odon, op. v Cluny, Odonis ab. 18. listopadu  
 Odorici viz Odericha z Pordenone (14. ledna)  
 Odulfa kn., vyzn., Odulfi, Odalphi 12. června  
 Ody z Amay, vd., Ode vid. 24. října, v luryšské diecézi 23. října  
 Ody ze Sint Oden-Roey (Sint-Oedenrode) p., Ode v. 27. listopadu  
 Oegeste, měsíc srpen, někdy i září  
 Offenbarung unsers Herrn viz Zjevení Páně (6. ledna)  
 Offersdag unsers Herren viz Nanebevstoupení Páně  
 officium tenebrarum viz tenebre  
 Offimia, Offmey, Offmia viz Eufemie p. m. (16. září)  
 ogdoas viz str. 240  
 ochtáb, octava, osmý den po svátku viz str. 350  
 Okazování svátostí viz den Svátostí  
 Okendach viz Aucti m. (30. srpna)  
 Oktaviána kn., poust., Octavianii presb. erem. 3. září  
 Okuli viz Dominica oculi (4. neděle před Velikonocemi)  
 Olafa (II. Haraldssóna), Olava krále, Olavi regis 29. července; od 1970 10. července (společně s Knutem a Erikem)  
 Oldřicha, b. augšpurského, Udalrici ep. Augustani, Olricksdag, Wlrichstag, 4. července  
 Oldřich z Cella Vilmaris, f. v Cluny, Udalrici prioris 11. července; v kostnické diecézi 10. července; od 1970 14. července  
 Oliveria poust., Liberii erem. 27. května  
 Olivy p., m., Olive v., m. 10. června  
 Olympiada a Maxima mm., Olympiadis et Maximii mm. 15. dubna  
 Olympiady vd., Olympiade vid. 17. prosince  
 Olympiády viz str. 319-320  
 omirent (něm.) = kolem, okolo  
 Omnes de Saba venient 6. ledna  
 - gentes plaudite manibus (Ž. 46,1), 7. neděle po sv. Trojici (podle introitu)  
 Omnes sancti viz Všech svatých (1. listopadu)  
 -- ord. Bened., Cisterc. 13. listopadu  
 --- Praedic. 9. listopadu  
 Omnia que fecisti nobis Domine in vero iudico fecisti (Dan. 3,31), 20. neděle po sv. Trojici (podle introitu). Tyž introit připadá také na čtvrtek po neděli Judica (5. postní).  
 Omnis terra adoret te deus et psallat tibi (Ž. 65,4), 1. neděle po oktávě



- Tří králů (podle introitu). V darování tak bývá v 16. století nazvána první neděle po Třech králich.
- Omnium animarum, Omnium fidelium defunctorum commemoratio, Vzpomínka na všechny věrné zemřelé viz Dušiček** (2. listopadu) – **sanctorum** 1. listopadu
- Ondřeje ap., Andree ap.** 30. listopadu – přenesení 9. května
- Ondřeje Avellina, Andree Avellini cf.** († 1608; kanon. 1712) 10. listopadu
- Ondřeje (Svorada) a Benedikta poustevníků, mm. viz Svorada a Benedikta** (16. července/17. července)
- Onufria, poust., vyzn., Onofrii, Onuphrii cf.** v pražské, štrasburské, bamberské a hamburské diecézi 10. června, v basilejské, frisinské a wormské 11. června, v kostnické a mohučské 13. června
- Opferung Marie viz Marie P. obětování** (21. listopadu, v některých německých diecích 26. listopadu)
- Opportunity ab. v Séez, Opportune ab. Sagien.** 22. dubna
- Optata, b. v Auxerre, Optati ep. Autissiodoren.** 27. listopadu (v trevirské diecézi)
- Orbanstag viz Urbana (I.) pp.** (25. května)
- Orderici viz Odericha z Pordenone** (14. ledna)
- Orgla Bacchi, masopustní úterý** (úterý po Masopustní neděli – Quinquagesima, Estomihi, před Popeleční středou)
- Orlanda, Rolanda, Medici, Orlandi de Medicis cf.** 15. září
- Ormisda pp. vyzn., Ormisde pp. cf.** 5. srpna
- Orthiendach viz Doroty p. m.** (6./12. února)
- Ortrudy p. viz Rotrudy** (22. června)
- Ortus dei genitricis viz Narození P. Marie** (8. září)
- O sapientia que mihi indicat civitatem Domini, první ze sedmi vánočních antifon, která připadá na 17. prosinec**
- Osgera, Oskara viz Ansgara b.** (3. února)
- Osmunda, b. saliburského, Osmundi ep. Saresberien.** 4. prosince
- Ossana, Květná neděle**
- Ostensio reliquiarum, festum reliquiarum, Den svátostí, párek po neděli průvodní (Quasimodo) ostentum (část sekundy) viz str. 303**
- Osterbluemtag, Osterag der blauen, Květná neděle**
- Osterfest, Ostern, oistern, paschen, paischen viz Velikonoce**
- Ostergutentag, Pondělí velikonoční ostermonat, měsíc duben**
- Ostern, Velikonoce viz str. 222–226**
- Ostertag des pelchtrages, Zelený čtvrtek**
- Osterwoche, týden po Velikonocích**
- Osvalda, krále northumbrijského, Oswaldi regis m., Oswaldestag als der sne fil, Ouschwalds des h. künigs tag** 5. srpna
- Otberta viz Authberta** (13. prosince)
- Otgera vyzn., Othgeri, Odgeri cf.** 10. září
- Otilie viz Otýlie** (13. prosince)
- Otmara, op. svatohavelského, vyzn., Ochmarí ab. cf.** 16. listopadu
- Oty, Oty, b. bamberského, vyzn., Ottonis, Odonis, ep. Babenb. cf. ve většině diecézi 2. července, v bamberské a hildesheimské 30. června (L. Franke uvádí pro Bambersk 30. září); od 1970 30. června – přenesení (translatio) v diecézi bamberské a eichstátské 30. září, v jezenské 1. července, v kaminské 1. října, v mišeňské 7. října**
- Otýlie p. (nikoli m.), Otilie, Otilie, Odille, v. (non m.)** 13. prosince; v diecézi braniborské 16., 17. nebo



27. února, v mišeňské 29. ledna, v havelberské 14. března, v lutyšské 17. července

- padolist, měsíc listopad  
**Paeschen, paischen, paisken, paschen, Velikonoce**  
**Pachomia** f. 14. května  
**palben-, palm-, palmen-, palmostertag, als man die palmen wibet, usdeit** viz neděle Květná (6. neděle postní, neděle před Velikonoce-mi)  
**Palmacia a druhů m., Palmatii proconsulis et soc. m.** 5. října  
**Palmarum dominica, dies** viz neděle Květná (6. neděle postní, neděle před Velikonoce-mi)  
**Památka sv. Pavla** 30. června  
**Památka za duše** 2. listopadu  
**Pancratii** viz Pankráče  
**Panes (quinque)** 4. neděle postní (podle ev. Jan. 6,1)  
**Pankráče, Pankracia m., Pancratii m., Pangreczen-, Pangratzentag** 12. května (většinou spolu s Nere-m a Achileem)  
**pannfast, předvečer**  
**panování léta** viz str. 316–318  
**Pantaleona m., Pantaleonis (Panthaleymonis) m., Panthileons-, Pan-teleymonistag des ritters** 28. července; v tridentské diecézi, ve Flandrech, u augustiniánů-poustevníků, benediktnů, karmelitánů a minoritů 27. července, u kamaldulských 26. července, O.W. 27. července; v pražské a olomoucké diecézi včetně řádových kalendářů v českých zemích 28. července  
**Parasceve, Parasceven Domini** viz Velký pátek  
**pars (část hodiny)** viz str. 303  
**Partelmestag** viz Bartoloměje ap. (24. srpna)  
**Pascala** viz Paschala (11. února; 14. května)

Owand, owend, předvečer, vigilia  
 Owest, ouwest, měsíc srpen, někdy i září

## P

- Pascha (genitiv: pasche, paschatis), paschen, paischen, paeschen, paisken, Velikonoce, zvláště Velikonoční neděle**  
 – bonum, carnosum, Velikonoční neděle  
 – clausum, správně clausum pasche, 1. neděle po Velikonocích  
 – communicans, Velikonoční neděle  
 – competentium, Květná neděle  
 – Domini, Velikonoce  
 – epiphanie 6. ledna  
 – floridum, florum, Květná neděle  
 – de Madio (Majo), di Madio, Letnice  
 – magnum, major, Velikonoční neděle  
 – medium, středa po Velikonocích  
 – novum, sobota před Velikonoce-mi (bilá)  
 – pentecostes, Letnice  
 – petium, Květná neděle  
 – primum, 22. března  
 – resurrectionis Dominice, Boží hod velikonoční  
 – rosarum, neděle svatodušní, Letnice  
 – ultimum, 25. dubna; někde sobota po Křížové neděli  
**Paschala, Paschallse (I.) pp., Pachtalis (I.) pp.** 11. února; též 14. května  
**paschavend, Bilá sobota**  
**Pasche conductus, 1. neděle po Velikonočích**  
**Passionis dominica** viz Dominica de passione (5. neděle postní)  
 – dies lugubris, Velký pátek  
**Pastor bonus, 2. neděle po Velikonočích (podle ev. Jan. 10,11)**  
**Pastora kn. vyzn., Pastoris pb. cf.** 26. července



pašijový ryden, ryden před velikono-  
cemi  
**Patefactio Domini, Transfiguratio  
Domini** viz Proměnění Páně  
**Pátek velký, pátek před Velikonocemi**  
**Paterna, b. z Avranches, Paterni ep.,  
Abrincen.** 16. dubna; v diecézi Le  
Mans a Pafíž, rovněž D. 23. září  
**Patricia, Patrika, b. v Armaghu,  
apoštola Irska, Patricii ep. Armag-  
hen, cf. 17. března**  
**Patienta b. metského, Patientis ep.  
Meten.** 8. ledna  
**Patricia a Gertrudy p., Patricii et  
Gertrudis v. 17. března**  
**Patrokla m. (v Troyes), Patrocli m.**  
21. ledna  
**Paule, Pauline** viz Pavty, Pavlíný  
**Pauli viz Pavla**  
**Pauli ad vincula** viz Pavla v okovech  
(8. ledna)  
**Pauli conversio** viz Pavla obrácení  
(25. ledna)  
**Pauli primi eremite** viz Pavla první-  
ho poustevníka (10. ledna)  
**Paulsabend** 24. ledna  
**Pauls gedechtniss, gehugnutz,  
dechtnisse** viz Pavla památka (30.  
června)  
**Paulstag, bez předavku je zpravidla  
Obrácení sv. Pavla** 25. ledna  
– *becherung, kerung, des bekehrers,  
des wecherers, Pauls kertag; vor  
lichtmessen* viz Pavla obrácení  
(25. ledna)  
– *commemorationis* viz Pavla pa-  
mátka (30. června)  
– *nach weihnachten, in dem herde-  
maende, snad Obrácení sv. Pavla*  
(25. ledna) nebo Pavla poustevní-  
ka (10. ledna)  
**Paulstag des einsiedlers** viz Pavla  
poustevníka (10. ledna)  
– *des Gedächtnisses* viz Pavla památ-  
ka (30. června)  
**Pausatio, úmrtní den**  
**Pausatio Marie, Requies Marie** viz  
Marie P. Nanebevzetí (15. srpna)

**Pavacia b. v Le Mans, Pavacii ep. Ce-  
noman.** 24. července  
**Pavla ap.** viz Petru a Pavla (29. červ-  
na)  
– *obrácení, Pauli conversio* 25. ledna  
– *památka, Pauli memoratio, com-  
memoratio* 30. června  
– *v okovech, Pauli ad vincula* 8. ledna  
**Pavla m.** viz Jana a Pavla (26. červ-  
na)  
**Pavla prvního poustevníka, Pauli  
primi eremite** 10. ledna  
**Pavla b. narbonského, Pauli ep.  
narbonn.** 22. března  
**Pavla b. verdunského vyzn., Pauli  
ep. Verdun. cf. 8. února**  
**Pavla od Kříže kn., Pauli a Cruce**  
(† 1775, kanon. 1869) 19. října  
**Pavla Mikláša a druhů f. (prvomu-  
čedníci Dálného východu; † 1597,  
kanon. 1862) 6. února**  
**Pavla z Théb, „otce mnichů“ (od  
1722) 15. ledna**  
**Pavlina b. trevírského, Paulini ep.  
Trever., Paulinstag des hl. bisch.**  
31. srpna  
**Pavlina b. v Nole, Paulini, ep. Nola-  
ni, cf. 22. června**  
**Pavlina patr. aquilejského, Paulini  
patr. Aquilejen.** 1. ledna  
**Pavlíný, Pauline recluse** 14. března  
**Pavly p., Paule v. 17. června**  
**Pavly vd., Paule vid. (někdy mylně  
p.) 26. ledna**  
pazderník, měsíc říjen  
**Peccatrix penitens (ev. Luk. 7,36n.),  
pátek o suchých dnech podzim-  
ních (tak Grotefend; Pilgram in-  
terpretuje jako čtvrtek po 5. nedě-  
li postní, tj. neděli Judica)**  
**Pedilavium, Zelený čtvrtek**  
**Pelagia (z Aemony) m., Pelagii m.**  
28. srpna; v augšpurské, pader-  
bornské a würzburgské diecézi 27.  
srpna; v krakovské a v Bratislavské  
diecézi 30. srpna, ve v Bratislavské  
též 5. září; v lubušské 31. srpna;  
od 1970 1. září

**Pelagia** (z Córdoba) m. 26. června  
**Pelagie p.**, m. 19. října; v Horologiu  
olomouckém 8. října

**Pentecoste**, Letnice

– **clausum**, neděle po Letnicích

– **media**, středa po sv. Duchu

**Perdelmestag**, **Pertelmistag** viz **Bar-  
toloměje** (24. srpna)

**Peregrina**, b. auxerrského, m., **Pe-  
regrini ep.** Autissiodoren. m. 16.  
května

**Peregrina Latiosi**, **Peregrini Latiosi**  
ord. servorum b. Marie († 1345;  
kanon. 1726) A.S. 30. dubna, Du-  
pont 1. května, O.W. 2. května (od  
17. stol. uctíván zvláště v rakous-  
kých alpských zemích)

**Pergentina** a **Vavřince m.**, **Pergentini**  
**et Laurentii** m. 3. června

**Perch-**, **Perchten-**, **Percht-**, **Perich-**,  
**Prech-**, **Prechen-**, **Prehentag**,  
**Perchtmachten** viz **Perchty** (6. led-  
na)

**Perchtolzzag** viz **Bertolda op.** (27.  
července)

**Perpetue et Felicitatis mm.**, **Perpe-  
tuy a Felicity mm.** 7. března

**Pertelmestag** viz **Bartoloměje** (24.  
srpna)

**pervigilium**, předvečer

**Peter Paulstag** viz **Petra a Pavla** (29.  
července)

**Peternel der junkfrouentac**, **Peter-  
nellentag** viz **Petronelly p.** (31.  
května; od 1970 31. března)

**Peterstag**, **Petri**, buď **Petra v okovech**  
(1. srpna) nebo **Petra a Pavla** (29.  
června)

– **ad cathedram**, **Peter gnant stuellfe-  
yer**, **als he pawes war**, **als he up**  
**den stol quam** viz **Petra stolování**  
(22. února)

– **ad vincula** viz **Petra v okovech** (1.  
srpna)

– **als er Bischof ward** viz **Petra stolo-  
vání** (22. února)

– **als er gesetzt wart auf den stuel zu**  
**Rom** zpravidla 22. února, neboť

nastoleni v Antiochii (22. února)  
rozdílejí od nastoleni v Římě (18.  
ledna) misály některých němec-  
kých diecézí teprve v 15. století,  
ačkoliv oba svátky rozlišoval již  
rany středověk

– **als he in den banden sat** viz **Petra**  
**v okovech** (1. srpna)

– **als er entpunden ward** viz **Petra**  
**v okovech** (1. srpna)

– **als er gestült ward** viz **Petra stolo-  
vání** (22. února)

– **als er gekrönt war** viz **Petra stolo-  
vání** (22. února)

– **als er gemartelt war** viz **Petra**  
**a Pavla** (29. června)

– **als man meerrettig weihet** viz **Petra**  
**stolování** (22. února)

– **als man der plog utwerpet** viz **Petra**  
**stolování** (22. února)

– **als he in dem kerker sat** viz **Petra**  
**v okovech** (1. srpna)

– **als dem korn die wurzel bricht** 29.  
června

– **als man das kruet wihet** viz **Petra**  
**v okovech** (1. srpna)

– **in dem buwede** viz **Petra v okovech**  
(1. srpna)

– **in der fasten**, **im lenzen**, **im winter**  
viz **Petra stolování** (22. února)

– **kettenfeier**, **kettenlose** viz **Petra**  
**v okovech** (1. srpna)

– **des kreuterstag** viz **Petra v okovech**  
(1. srpna)

– **im lenzen** viz **Petra stolování** (22.  
února)

– **des reichen**, **im snit** viz **Petra v oko-  
vech** (1. srpna)

– **am stul**, **stulfeier** viz **Petra stolová-  
ní** (22. února)

– **nach sunwenden**, **zu sunegicht** viz  
**Petra v okovech** (1. srpna)

– **seiner bende**, **ad vincula**, **vinkel-  
stag** viz **Petra v okovech** (1. srpna)

– **ter coudermesse** viz **Petra stolová-  
ní** (22. února)

– **vogelgeniste** viz **Petra stolování**  
(22. února)





- in zelle, selle, zullen viz Petra stolování (22. února)  
- des hl. zwelfboten viz Petra a Pavla ap. (29. června)  
Peters- und Paulstag, Petra a Pavla ap. 29. června  
Petra ap., pp. (a Pavla), Petri apostoli pp., Petri et Pauli 29. června  
- jeti viz Petra v okovech (1. srpna)  
- v okovech, Petra z okovov propuštění (vyvedenie), Petri ad vincula 1. srpna  
- nastolování, stolce, stolování, ježto se ptačí poznává viz Petra stolování (22. února)  
- v postě viz Petra stolování (22. února)  
- stolce, stolování, Petri cathedra, Peterstag ad cathedram apod. 22. února  
- vězení 1. srpna  
- a Pavla apoštolů, Petri et Pauli ap. 29. června  
Petra m., Petri m. 2. června  
Petra m., Petra z Milánu (dominikána), Petri m. 29. dubna; v cisterciáckém řádu 30. dubna; od 1970 6. dubna  
- přenesení, translatio 7. května (dominikáni přeložili v 16. století na 4. červen)  
Petra a Celestina pp., Petri de Morono cf. (Celestini) 19. května  
Petra (I.), b. alexandrijského, Petri Alexandrini ep. 26. listopadu  
Petra b. cf., Petri ep. Tarantasiens. cf. 8. května  
Petra Chanela, kn., m., Petri Chanel († 1841 v Polynésii, kanon. 1954) 28. dubna  
Petra Orseola, dóžete benátského, Petri Urseoli, ducis Venetorum 14. ledna  
Petra Damianiho, b. ostijského, vyzn., Petri Damiani card. ep., cf. 22. února; od 1828 23. února; od 1970 21. února  
Petra Chrysologa, arcib. ravennského, Petri Chrysologi aep. Ravennatis 2. (3.) prosince; od 1729 4. prosince; od 1970 30. července  
Petra Kanisia, kn., Petri Canisii († 1597; kanon. 1925) 27. dubna; od 1970 21. prosince  
Petra a Marcellina mm. viz Marcellina a Petra (2. června)  
Petri apost., pp. viz Petra ap., pp. (29. června)  
- ad vincula viz Petra v okovech (1. srpna)  
- catenati viz Petra v okovech (1. srpna)  
- cathedra; ad cathedram (Antiochie), Petri cathedrae viz Petra stolování (22. února)  
- cathedra (Rome) 18. ledna; viz Petra stolování (22. února)  
- epularum festum viz Petra stolování (22. února)  
- et allorum m. 24. října  
- et Pauli ap. viz Petra a Pavla (29. června)  
- successi m. 9. prosince  
- incathedratio viz Petra stolování (22. února)  
- in gula Augusti viz Petra v okovech (1. srpna)  
Petri novi m. (de Mediolanio, ord. Praed.) viz Petra z Milánu (29. dubna)  
Petronelly, Petronilly, p., Petronille v. 31. května  
Petronia b. vyzn., Petronii ep. cf. 27. února (Hnězdno)  
Petronia b. boloňského vyzn., Petronii ep. Bonon. cf. 4. října  
Pět bratří, Pět bratří poustevníků, Quinque fratrum, Quinque fratrum heremitarum (Benedikta, Jana Izáka, Matouše a Kristýna) 12. listopadu; viz též Kristina s bratřími  
- přenesení, Translatio s. Adalberti, Gaudenti et Quinque fratrum (správně uvitání ostatků v Praze) 25. srpna



**Pěti mučedníků františkánů**, *Quinque m. ord. minorum (Berardi de Carbo, Petri de s. Geminiano, Accursii, Adjuti, Ottonis pb.)* 16. ledna (minorité a klarisky)

**Pěti svatých mučedníků (Bartoloměje ap., Polykarpa, Feliciána m., Aldegundy a Juliány p.)**, *Quinque sanctorum mm. (Bartholomei ap., Polycarpi, Feliciani m., Aldegundis et Juliane v.)* 17. června

**Pfaffenfastelabend, Pfaffenvassnacht, Masopustní neděle** (7. před Velikonocemi)

**Pfeffertag** 28. prosince

**pferdstag grosser** 26. prosince

**pfincztag, čtvrtek**  
– *des heiligem antlass tag, Zelený čtvrtek*

**Pfingstabend, sobota před Letnicemi**

**Pfingsten, Pfingstag der weichen, Letnice**

**Pfingstwoche, týden po Letnicích**

**Pharonis ep. viz Fara b.** (28. října)

**Philiberti viz Filiberta** (20. srpna)

**Philippi viz Filipa**

**Philippi et Jacobi ap. viz Filipa a Jakuba** (1. května)

**phinztag, čtvrtek**

**Pia (I.) pp., m., Pii pp. m.** 11. července

**Pia (V.) pp., kn., vyzn., Pii pb. cf.** 5. května; od 1970 30. dubna

**Pia (X.) pp. († 1914. kanon. 1954)** 3. září; od 1970 21. srpna

**pikosekunda (biliontina sekundy)** viz str. 304

**Pineweke, pašijový týden (týden před Velikonocemi)**

**pingues dies, poslední tři dny v masopustu**

**Pinosy p., Pinose v.** 28. února

**Pirminia, Pirmina, b., vyzn., Pirminii ep. cf.** 3. listopadu

**Pisanus calculus, písánský počet** viz str. 335

**Placida m., Placida a Eventia, Placidi et Eventii mm., Placidi et soc.** 5. října

**Placida m., Placida m. a Sigisberta vyzn., Placidi m. et Sigisbertis cf.** 11. července

**Plaesentag viz Blažeje** (3. února)

**Platona op. v Symbolai** 4. dubna

**Plaesentag viz Blažeje** (3. února)

**Plehelma b. vyzn., Plehelmi ep. cf.** 15. července

**Plogmariendach** 25. března

**plumostertag, plumoestersonntag, pluomostern, plumostern, Květná neděle**

**Pluiose viz str. 134**

**poberuh (slovinsky), měsíc září počet novy, gregoriánský kalendář – starý, juliánský kalendář – zlatý viz Zlaté číslo (str. 240)**

**Početí sv. Jana Křtitele** 24. září

**– Pána Krista, – Páně** 25. března

**– P. Marie** 8. prosince

**podletí (jaro) viz str. 268**

**Poelten-, Poltentag viz Hypolita** (13. srpna)

**pohyblivých svátků přehled**, 9.16

**Polalgen-, Poleygentag viz Pelagia z Aemony** (28. srpna)

**Polieuwta m., Poliecti m.** 10. ledna

**Polychronia b. m., Polychronii ep. m.** 17. února

**Polykarpa, b. ve Smyrně, Polycarpi ep. Smyrnen.** 26. ledna; od 1970 23. února

**Polykarpa vyzn., Polycarpi cf.** 27. října

**pomlázka, ponděli, někde úterý velikonoční**

**Pomocníků čtrnácti viz Čtrnácti pomocníků**

**Poncía jáhna, Pontii (= Potentiani) diac.** 8. března (Krakov)

**Ponciána m., Pontiani m.** 14. ledna; v magdeburské diecézi 19. ledna

**Ponciána pp. m., Pontiani pp. m.** 19. listopadu

**Ponciána pp. a Hypolita kn., mm., Pontiani pp. et Hippolyti pb. m.** 13. srpna



- Ponciány p. m., Pontiane v. m. viz Potenciány p. (19. května)
- Pondělí rozpustilý, pondělí po neděli Estomihi
- Ponralionendach viz Pantaleona (28. července)
- Pontiane, Pontiani viz Ponciány, Ponciána
- pontifikátu léta viz str. 316n.
- Popelec, Popelečná středa viz středa Popeleční
- Poppona, op. ve Stablo, Popponis ab. Stabulen. 25. ledna
- Populus Sion ecce Dominus veniet ad salvandas gentes (Isai. 30,19), 2. neděle adventní (podle introitu)
- Portatio sacramenti 2. pátek po Velikonocích (Kolín)
- Portiuncula viz Dedicatio ecclesiae (v Assisi) (2. srpna)
- Posesora a Firmina, b. verdunských, Possessoris (et Firmini) ep. Verdun. 4. prosince
- post consulationum anni viz str. 316
- pascha viz str. 92
- postridie, nazejtří, následující den po svátku
- Posvěcení chrámu pražského od roku 1143 do roku 1385 vždy 30. září; od 1385 1. října
- kaple sv. Václava 10. září
- kostela olomouckého 30. června; od roku 1349 v neděli po oktávu Božího Těla
- lateránské baziliky, In dedicatione archibasilicae Sanctissimi Salvatoris (od 1970 In dedicatione Basilicae Lateranensis) 9. listopadu
- římské baziliky P. Marie, In dedicatione Basilicae B. M. V., *dhive* In Dedicatione basilicae S. Mariae ad Nives 5. srpna
- římských bazilik svatých apoštolů Petra a Pavla, In dedicatione basilicarum Sa. Petri et Pauli 18. listopadu
- posvěcení = výroční slavnost na památku posvěcení místního chrámu
- Potatio Stephani, pitka na den sv. Štěpána (26. prosince)
- Potenciána b., Potentiani ep. 20. listopadu
- Potenciány p., m., Pontiane, Potentiane, Pudentiane, v. m. 19. května
- Pottschaft unser frawen viz Zvěstování Panně Marii (25. března)
- Povýšení sv. Kříže, Altatio crucis, Crucis exaltatio 14. září
- Praesentatio Domini, In praesentatione Domini viz Uvedení Páně do chrámu (2. února)
- Prangtag viz Božího Těla
- Prairial viz str. 134
- prandium, oběd (kolem poledne), viz str. 285
- prasinec viz prosinec
- Praxedy p., Praxedis v., Praxen-, Praxedellentag 21. července
- Precisientag viz Obřezání Páně (1. ledna)
- Precursor Domini (Johannes Bapt.) viz Jana Křtitele (24. června)
- prech-, prechen-, prehentag, perchtag viz Tři králů (6. ledna)
- Preidendach viz Brigity
- Preidentag, Preims- und Felicianstag, Primastag viz Prima a Feliciána (9. června)
- Presentatio domini Jesu Christi in templo 2. února.
- Marie, Illatio Marie, oblatio Marie in templo 21. listopadu, v diecích hildesheimské, paderbornské a verdunské 26. listopadu (illatio); v brémské a hamburské v neděli po Martinu, v osnabrúcké v neděli po Všech svatých
- Previgilia, předpředvečer viz str. 350
- Priczentag viz Příšky (18. ledna)
- pridie, den před svátkem viz str. 344
- Prima (hora) viz str. 284n.
- Prima a Feliciána mm., Primi et Feliciani mm. 9. června
- primzit = hora prima viz str. 284n.



**Prisce v. viz Příšky** (18. ledna)  
**Příška a Malcha mm., Prisci, Malchi**  
(et Alexandri) mm. 28. března  
**Příšky p., Prisce v. m., Prischken-,**  
**Prissen-, Priczentag** 18. ledna  
privicarium viz *carnisprivium*  
**Probelsonntag**, neděle průvodní (1.  
po Velikonocích)  
**Processa a Martiniana mm., Processi**  
**et Martiniani** mm. 2. července  
**Processio Marie (in montana), processio**  
**unser liben frauen** viz *Návštěvení P. Marie* (2. července)  
**Procisien** viz *Precisien*  
**profestum, předvečer**, totéž co *vigilia*  
**Prokopa, op. sázavského, Procopii**  
ab. 4. července (především v pražské,  
hnězdenské a míšeňské diecézi);  
ve vratislavské diecézi 5. července,  
ve wormské, würzburské a ostřihomské  
diecézi 9. července, v dominikánském řádu  
11. července; podle D. 1. dubna, R.D. 25.  
března; od 1970 25. března, v současném  
českém misálu 4. července  
– **přenesení** 29. května (podle D. 4.  
července, podle R.D. je 4. července  
*Canonisatio*)  
**Proměnění Krista Pána, Proměnění**  
**Páně, Transfiguratio Domini** 6.  
srpna, v míšeňské diecézi 17. března,  
v sionské 26. července, v merseburské  
31. července, v lutyšské, wormské a  
pěrikostelské 5. srpna, v pasovské 26.  
srpna, v halberstadtské 3. září; v některých  
francouzských diecézích 27. července  
**Prope esto Domine** (též: *Prope es tu*  
*Domine*, ž. 118, 151), *introit* v pátek  
po 3. neděli adventní (pátek o suchých  
dnech adventních)  
**Prosdocina b. pasovského, Prosdoci-**  
**ni ep. Patav.** 7. listopadu  
**prosebná neděle** viz *neděle Křížová*  
prosinec, prasinec, česky dvanáctý  
měsíc, December  
**Prospera Tira z Alcvitanie** 25. června  
(O.W. 7. července)

**Prota a Hyacinta (Jacinta), mm.,**  
**Proti (Prothi) et Hyacinthi (Jacincti)**  
mm. 11. září  
**Protasia m.** viz *Gervasia a Protasia*  
mm. (19. června)  
**Protasia, b. lausannského, Protasii**  
**ep. Lausannen.** 6. listopadu  
**Protector noster aspice deus** (ž. 83,10),  
14. neděle po sv. Trojici (podle *inroitu*)  
**Protomartyrum S. Romanae ecclesiae**  
viz *Prvomučedníků římských* (30. června)  
přod, průvod, průvodní neděle viz  
neděle průvodní  
**Prudencie p., Prudentie v.** 6. května  
průvodní neděle viz neděle průvodní  
**Prvomučedníků římských, Protomartyrum**  
**S. Romanae ecclesiae** 30. června  
předpředvečer, *previgilia* viz *vigilia*  
*vigilie*; viz též str. 350  
předvečer viz *vigilia*; viz též str. 350  
**Přemysla** 15. prosince  
**Přenesení sv. Ludmily** viz *Ludmily*  
*přenesení* (10. listopadu)  
– sv. **Prokopa** viz *Prokopa přenesení*  
(29. května)  
– sv. **Václava** viz *Václava přenesení*  
(4. března)  
**přesnice, den přesnic** (nekuvašeného  
chleba), Zelený čtvrtek  
**psí dny, dies caniculares, hundstage**  
dny letního vedra, od 22. července  
do 22. srpna, někdy od 6. července  
do 5. srpna, jinde od 14. července  
do 15. srpna, jinde i do 5. září. V  
některých velmi starých kalendářích  
doba od 15. července do 5. září; *srv.*  
též str. 269  
**Proloomea (Ptolemaia) a Lucia mm.,**  
**Protolomei (Tolomei) et Lucii** mm.  
19. října  
**Publicani et pharisei** (ev. Luk. 18,10),  
11. neděle po sv. Trojici  
**Pudentiany p.** viz *Potenciany* (19.  
května)

**Puer annorum XII**, první neděle po Třech králich (podle ev. Luk. 2,41n.).

**Puer natus est nobis** (Isai. 9,6), introit třetí mše o Vánocích (in die) a o Novém roce (jako octava Domini)

**Puerorum, Puerorum innocentum** viz Nevidátek (28. prosince)  
- **episcopatus, episcopatus puerorum** viz Mikuláše b. (6. prosince)

**Quadragesima**, buď 1. neděle postní nebo celý půst od Popelce do Velikonoc (viz str. 91)

- **assumptionis Marie** (23. září)

- **intrans**, Popelečná středa

- **major**, předvelikonoční půst

- **Martini, quadragesima minor**, doba od 14. listopadu do Vánoc nebo i čas adventní

- **media, mediana**, 4. neděle postní (Laetare); od 16. století také čtvrtek mezi 3. a 4. nedělí postní; není-li miněn určitý den, znamená celý týden mezi 3. a 4. nedělí postní nebo přibližně střed postní doby  
- **parva**, advent

**Quadragesima martyrum** viz Čtyřicet mučedníků (9./10./11. března)

**Quadragesima milites mm.** (apud Sebastien) viz Čtyřicet rytířů (9./10./11. března)

**Quadragesima septem martyrum** viz Čtyřicet sedmi mučedníků (14. března)

**Quarentana**, totéž co Quadragesima

**Quargedienstag**, úterý po Estomihi (7. neděli před Velikonocemi)

**quartadecima luna**, úplněk; viz str. 241

**quartale**, kvartál (doba mezi dvojitými suchými dny) viz str. 268n.; viz též quatermber

**quartarium anni**, čtyři části roku podle ročních dob viz str. 268n.

**Quarti et Quinti m.** 10. května

**pulsus serotinus**, večerní klekáni viz str. 284n.

**Pulcherie Aelie císařovny východořímské** 10. září

**punctum** viz str. 303

**Purificatio, purgatio, Marie** viz Očistování P. Marie (2. února)

**Purtelmestag** viz Bartoloměje (24. srpna)

**Pusinne v.** 23. dubna

**půst předvelikonoční** viz str. 91

## Q

**Quasi modo geniti (infantes)**, neděle provodní (1. po Velikonocích)

**quatermber, quartertemper, quatermber, chotember, quartal, cotember**, suché dny viz str. 268-269

**Quatuor coronatorum m.** viz Čtyř korunovaných (většinou 8. listopadu)

**Quatuordecim auxiliatorum** viz Čtrnácti pomocníků (většinou 8. srpna)

- **noctes**, druhá októva svátku viz str. 350

**Quatuor milia martyrum (Quatuor millia nongenti sexaginta sex martyrum)** viz Čtyř tisíc mučedníků (12. října)

**Quatuor v. m.** viz Čtyř panen m. (19./3. září)

**quatuor tempora**, suché dny viz str. 268n.

-- **intret**, suché dny postní

-- **caritas dei**, suché dny leuční

-- **venite adoremus**, suché dny v září

-- **rorate celi**, suché dny adventní

**quindena**, patnáctý den po některém svátku čili druhá októva *srv.* str. 350

**Quinquagesima**, Masopustní neděle, Estomihi, 7. před Velikonocemi

**Quinque fratrum heremitarum (Polorum; Christini, Benedicti, Johannis, Marthei et Isaac)** viz Pět bratří 12. listopadu; kamaldulští



923

11. ABECEDNÍ SOUPIS SVÁTKŮ  
A ODBORNÝCH CHRONOLOGICKÝCH TERMÍNŮ



16. listopadu; v českém misálu uvedena 25. srpna místo **Allatio quinque fratrum**

– **allatio** viz **Pěti bratří uvítání ostatků** (25. srpna)

– **translatio** někdy nesprávně místo **allatio** (25. srpna)

**Quinque martyrum ordinis minorum** viz **Pěti mučedníků franciskánů**

**Quinque panes** (ev. Jan. 6,1n.), neděle Laetare (4. postní, 3. před Velikonocemi)

**Quinque sanctorum mm.** viz **Pěti svatých mučedníků** (17. června)

**Quinque vulnerum Christi**, pátek po okřevě Božího Těla

**Quintana**, totéž co **Quinquagesima**  
**Quintilis**, měsíc Julius, červenec; viz str. 83

**Quintina**, m. (v Amiensu), **Quintini**

**Rabana** (Hrabana, Rhabana) Maura, arcib. mohučského, Hrabani (Rabani) Mauri, aep. Moguntinů 4. února

**Radboda b. utrechtského vyzn.**, **Radbodi ep. Trajecten.** cf. 29. listopadu – přenesení, **translatio** 25. června

**Radegundy Durynské, královny, Radegundis v. regine** 13. srpna; Fulda 12. srpna; Salcburk 11. srpna

**Radima, Gaudencia, arcib. hnězdenského** 12. října; též 29. října; v Horologiu olomouckém 23. dubna (vedle Vojtěcha aj.), v benediktinských kalendářích 5. ledna nebo 29. května; R.D. 15. neděle po Letnicích; v českém misálu od roku 1973 12. října

– přenesení, **translatio** (Přenesení sv. Vojtěcha, **Radima a Pěti bratří mučedníků**) 25. srpna (od 1973 v českém misálu změněn na památku Benedikta, Jana, Matouše, Izáka a Kristýna)

**Radulfa (Rudolfa), arcib. z Bourges, Radulfi aep. Bituricen.** 21. června

m. 31. října; ve vrauslavské diecézi též 30. října (vedle 31. 10.)

**Quiriaci m.** 17. června

**Quiriaci pb. cf. (Trever.)** 6. dubna

**Quiriaci ep. Hierosl. m.** 4. května, v Halle 15. dubna, ve Flandrech 19. prosince

**Quiriaci ep. Trever. cf.** 20. září

**Quirina (Cyrina), m., Quintini (Cyrini) (ep.) (militis) m.** 30. dubna; v pražské diecézi 29. dubna; v diecézích salcburské a kolínské 24. března

**Quirina z Neußu) m., Quirini m.** 30. března

– **translatio** 30. dubna

**Quirina, Kurina, Kvirina, b. v Siscii, pannonského, m., Quirini ep. Pannonie** 4. června

**Quiterie v. m.** 22. května

## R

**Rafaela archanděla, Raphaelis archang.** ve středověku slaven jen občas při různých datech, od Benedikta XV. (1914–1922) zaveden v celé církvi na 24. říjen; od 1970 29. září (spolu s Michaelem a Gabrielem)

**Ragneberta m. viz Ramberta** (13. června)

**Raimunda Nonnata, vyzn., Raymundi Nonnati cf.** 31. srpna

**Rainalda, b. v Nocefe, Raynaldi (Ragenaldi) ep. Nucerni** 9. února

**Rainalda (Reinholda, Rinalda), arcib. z Ravenny, bl., Rainaldi aep. Ravenn.** 18. srpna

**Rainera, arcib. splitského, Raynerii aep. Spalaten.** 4. srpna

**Rajmunda z Peñafortu, kn., Raymundi de Pennaforti** († 1275; kanon. 1601) 7. ledna

**Ramberta, Ragneberta, Ragneberti, Ramberti m.** 13. června

**Rami palmarum, rami olivarum, ramorum dies**, Květná neděle; **srv. též sabbatum**



- Rasemstag** viz **Erasma** (2./3. června)
- ratschtag** (= „řehtací dny“), dny od Zeleného čtvrtku do Bílé soboty, protože se v katolických kostelích řehtá místo zvonění
- Rebmonat, Redmonat**, měsíc únor
- Recessio diaboli a Domino, Invocavit** (1. neděle postní, 6. před Velikonocemi; podle ev. Mat. 4,1–11)
- Recollectio ossium s. Venceslai** viz **Václava kosti sebrání** (27. června)
- Reconciliationis dies**, Zelený čvrtek
- Reddite cesari que sunt cesaris** (ev. Mat. 22,15–21), podle středověkých misálů 23. neděle po sv. Trojici
- Redime me Domine et miserere mei** (Ž. 25,11), pondělí po Reminisce-re (podle introitu)
- Reductio Domini ex Egypto** viz **Domini educio** (11. ledna/19. února)
- Regenfredis (Ragenfredis, Reimfredis)** ab. v. v kolínské diecézi 20. listopadu; ve Flandrech 8. října
- Reges** viz **Tři králů** (6. ledna)
- Reginy p., m., Regine** v. m. 7. září; v hnězdenské diecézi 8. září; v krakovské 7. nebo 8. září
- Reginy p., Regine** v. 20. června; v Čechách ojedinele též 30. ledna – (rkp. NK ČR I F 40) – běžně je v kalendářích české proveniencce Reginy 20. června a 7. září
- Reginwidis, Reginswindis**, v. m. 15. července
- Reginy** viz též **Sereny a Reginy** (16. srpna)
- Reginfr(e)da, Regnifrida** m. viz **Desideria a Regnifrida** (18./17. září)
- Regula, b. v. Senlis**, vyzn., **Reguli ep. Silvanecten.** 23. dubna; v amienská, senliská a troyeská diecézi 30. března (*správné translato*), v merseburské, pražské, olomoucké a krakovské 31. března, ojedinele 30. března
- Reguly m., Regule m.** viz **Felixe a Reguly** (11. září)
- regulares lunares mensium** viz str. 245
- paschae viz str. 252
- solares mensium (regulares feriales) viz str. 238
- Regum trium** viz **Tři králů** (6. ledna)
- Reichartstag** viz **Richarda krále angli.** (7. února)
- Reimberti** viz **Rimberta** (11. června)
- Reineldy p., m., Reineldis v., m.** 16. července
- rechte vasmacht**, úterý po Masopustní neděli (Estomihi)
- Reinhildy ab., Relindis, ab.** v **Alden-Eyk** 13. února; od 1970 22. března
- Reinigung Marie** viz **Marie P. očištvání** (2. února)
- Reinsidia, Rensidia** v. m. 15. července
- Relindis** viz **Reinhildy** (13. února)
- Reliquiarum allatio** viz **Allatio reliquiarum**
- Reliquiarum dies, festum** viz **den Svátostí**
- Remakia, b.** v **Maastrichtu**, vyzn., **Remacki ep. Trajecten.** cf. 3. září
- Remberti** viz **Rimberta** (11. června)
- Remedia, Romedia**, poust., **Remedii (Romedii) erem.** 15. ledna
- Remeismaint**, měsíc říjen
- Remigia, b. remešského**, vyzn., **Remigii ep. Remen.** cf., **Remigen, Reimeistag** 13. ledna; v kolínské, münsterské, toulské a trevírské diecézi, rovněž v českých, polských a uherských diecích 1. října (*správné translato*); v premonstrátských a cisterciáckých kalendářích v českých zemích 13. ledna – **přenesení (translato)** 1. října
- Reminisce-re miseracionum tuarum Domine** (Ž. 24,6), introit 2. neděle postní (5. před Velikonocemi) a ve středu suchých dní po 1. neděli postní
- Renata, b. v. Sorrentu a v. Neapoli,** **Renati ep. Surrentini** 6. října



**Reinsidis viz Reinsidis** (15. června)  
**Reparate v. m.** 8. října  
**Repletur os meum laude tua** (Ž. 70,8). *introit* v pátek po sv. Duchu  
**Requies Marie, Pausatio Marie** (úmrtní den) 15. srpna  
**Respice Domine in testamentum tuum** (Ž. 73,20). *introit* třinácté neděle po sv. Trojici; nazývá se též **Respice secundum**  
– **in me et miserere mei Domine** (Ž. 24,16), též **Respice primum**, 3. neděle po sv. Trojici (podle *introitu*)  
**Respicia m. viz Trifona, Respicia a Nymfy** (10. listopadu)  
**Resurrectio Domini, resurrectio dominica, Vzkříšení Páně, Velikonoční neděle** (v některých starších kalendářích též jako stálý svátek 27. března – v datování se neuzívá)  
**Resurrexi et adhuc tecum sum** (Ž. 138,18). Velikonoční neděle (podle *introitu*)  
**Resuscitatio Lazari**. pátek po neděli Laetare  
**Revelatio Domini** 6. ledna  
– **Michaelis viz Michaelis apparitio** (8. května)  
– **septem dormientum viz Sedmi usnulých** (27. června)  
**Rex dierum, Velikonoční neděle**  
– **dominicarum**, sv. Trojice (Grotefend nesprávně vztahuje na Velikonoce)  
**Rigoberta, arcib. remešského, vyzn., Rigoberti sep. Remensis cf.** 4. ledna; též 8. ledna (Paříž, Tours)  
– **přenesení, translatio** 14. června  
**Richarda, „kráľe Anglosasů“, Richardi regis Anglie** 7. února  
**Richarda, b. z Chichesteru, Richardi ep. Cicestren.** 3. dubna  
**Richardy císařovny, p. Richardis imperatricis** v. 18. září (O.W. 25. září)  
**Richtrudy vd., abat. v Marchiennes-Ville** 12. května; Tournai 27. října, Paříž, A.S., D. 5. května

**Rimberta (Reimberta) arcibisk. brémsko-hamburského, vyzn., Reimberti (Rimberti) ep. Bremensis cf.** 11. června  
– **přenesení, translatio** 4. února  
*rinnsonntag, der rinne sonntag*. Masopustní neděle (Estomihi; 7. před Velikonoce)  
**Rity z Cascie, vd., Ritte (vlastně Margeritte) vid.** 22. května  
**Roberta, op. v Casa Dei, Roberti ab. Case Dei** 24. dubna  
**Roberta, op. v Molesme, vyzn., Roberti ab. Molismen.** 29. dubna  
**Roberta, op. v Newminsteru, Roberti ab. Novj monasteri** 7. června  
**Roberta Bellarmina, b., Roberti Bellarmino** († 1621; kanon. 1930) 13. května; od 1970 17. září  
roční doby viz str. 266–268  
ročních dob začátky viz str. 268  
**Rodericha kn., Rodericha a Salomona, mm. v Cordóbě, Roderici pb. et Salomonis mm.** 13. března  
**Rodewalda, b.** 26. února  
**Rodulfa, Rudolfa, b. v Gubbio, Rodulfi ep. Eugubini** 17. října  
**Rodulfa poust., Rodulfi erem.** 29. října  
**Rogate** (podle ev. Jan. 16,24: *Rogate et accipietis*) 5. neděle po Velikonočních  
**Rogatiani et Donatiani m.** 24. května  
**Rogationes, rogationum dies, křížové dny, pondělí až středa po 5. neděli po Velikonočních**  
**Rogationum dominica = Rogate** (5. neděle po Velikonočních)  
– **septimana, týden po Křížové neděli (Rogate)**  
**Rogera, op. v Élan, Rogerii ab.** 4. ledna  
**Rocha z Montpellier, vyzn., Rochi, Rochonis cf.** 16. srpna  
rok církevní, liturgický viz str. 90–95  
– **hrudní viz přestupný** (str. 78, 82, 84)





- lunisolární viz str. 79  
 - měsíční viz str. 77-79  
 - - pohyblivý viz str. 77n.  
 - přestupný viz str. 78, 82, 84  
 - sluneční viz str. 80-82  
 - starofinský viz str. 83-85  
 - velikonoční viz str. 250-252  
 roku epochy (začárky) viz str. 332nn.  
 - dělení viz str. 266nn.  
**Rolanda, op. v Chézery 15. července**  
**Rolanda Medici viz Orlanda (15. září)**  
**Romana m., Romani (militis) m. 9. srpna**  
**Romana (z Caesareie), m. 18. listopadu; od 1970 17. listopadu**  
**Romana arcib. v Rouenu, Romani aep. Rotomagen. 23. října**  
**Romana b. metského, Romani ep. Meten. 13. dubna**  
**Romana op. v Condat vyzn. (a Lupicina), Romani ab. cf. 28. února, v přestupném roce 29. února**  
**Romana Meloda, kn. 1. října**  
**Romana m., Romana a Baruly, Romani (et Barule) m. 18. listopadu**  
**Romarika vyzn., Romarici cf. 8. prosince**  
**Romedla viz Remedia b. (15. ledna)**  
**Rómerzinszahl, indikce viz str. 339-342**  
**Romuakda, op. v Camaldoi, vyzn., Romualdi ab. cf. 19. června, od 1595 7. února; od 1970 19. června**  
**Rorate celi desuper et nubes pluant iustum (Isai. 45,8), introit ve středu suchých dní adventních a pak přeneseno na 4. neděli adventní**  
**Rosae, de rosa dominica, Rosen-sonntag viz Dominica de rosa**  
**Rosalie viz Rozálie**  
**Rosarii festum viz Marie P. Růžencové (7. října)**  
**Roseliny viz Rozeliny**  
**Rosine viz Eufroziny (13. března)**  
**Rosy z Límy, Rosae de Lima viz Růženy z Límy (30./23. srpna)**  
**Rosy z Viterba, Rose v. (tertií ord. s.**

**Franc.) 4. září (translace); od 1970 6. března**  
**Rotrudy, Ortrudy, p., Rotrudis v. 22. června**  
**Rozálie z Palerma, p., Rosalie v. 4. září; od 1970 15. července (den nalezení ostatků - 1624)**  
**rozdielek viz str. 343**  
**Rozeslání apoštolů, Dimissio (Divisio) apostolorum 15. července**  
**Roziny p. viz Eufroziny p. (13. března)**  
**Rozeliny, p., Rosseline v. ord. Cartusian. 17. ledna; O.W. 11. června (den přenesení - 1334); od 1970 17. ledna**  
**Roznate cf. viz Hroznaty (14. července)**  
**Rudberta viz Ruperta (27. března)**  
**Rudolfa chlapce, Rudolphi pueri a Judels occisi 17. dubna; od 1666 v kalendářích 18. dubna**  
**Rudolfa viz též Radulfa, Rodulfa**  
**Rufa m., Rufi m. 27. srpna; ve würzburské diecézi, rovněž v Čechách ve 13. století 26. srpna**  
**Rufa, m. římského, Rufi m. 21. listopadu**  
**Rufa, b. metského, vyzn., Rufi ep. Mettensis 27. srpna; 7. listopadu**  
**Rufa a Agatimbra b., Rufi et Agatimbri ep. Meten. 11. května**  
**Rufa a Valeria mm. v Soissons, Rufi et Valerii, též Rufina a Valeria (Valeriána) 14. června; v diecézi Le Mans 13. června**  
**Rufa a Zosima vyzn., Rufi et Zostimi cf. 18. prosince**  
**Rufina a Justa mm., Rufini et Justi mm. 12. února (v některých kalendářích zaměněno za Rufiny a Secundy)**  
**Rufiny p. m., Rufine v. m. 19. července**  
**Rufiny a Secundy pp., mm., Rufine et Secunde v. mm. 10. července**  
**Rufiny a Justy pp. mm. viz Justy a Rufiny (17./19. července)**



Rumolda, Romualda, b. v Dublinu, m., Rumoldi, Rombaldi ep. Dublín. m. 1. července; v lutyšské diecézi také 27. října; Exeter 3. listopadu

Rumpelmette, mše o Velkém pátku  
Ruperta, Ruprechta, Rudberta, b. salcburského, vyzn., Ruperti, Rudberti, ep. cf., Ruprechtstag in der vasten 27. března; někdy 24. září – viz přenesení; od 1970 24. září

– přenesení, *translatio* Ruperti, Ruprechtstag in dem herbst, in dem lesen 24. září (přenesení nebývá vždy uvedeno)

– *renovatio* 31. srpna (v salcburské diecézi)

Rupi sunt fontes abyssi (začátek potopy podle 1. Mojž. 7,11) v někte-

řích kalendářích 12. dubna, v jiných 17. dubna

Rusticiani m. 17. října

Rustika m., Rustici m. 14. června

Rustika, b. trevírského, Rustici ep. Trever. 14. října

Rustika m., Rustika, Dionýsia a Eleutheria, Rustici m. 9. října

Rustika a Florencia m., Rustici et Florencia m. 25. července

růžen (česky), měsíc červen

Růžencová slavnost viz Marie P. Růžencové

Růženy, Rosy, z Limy, p., Rosae v Lima, de Lima († 1617, kanon. 1671; 24. a 26. srpna; od 1727 30. srpna; od 1970 23. srpna

Russtag viz Velký pátek

Rytdřů čtyřiceti viz Čtyřiceti rytdřů (9./11. března)

## Ř

Řehoře (I., Velikého) pp., Gregorii (I.) pp. 12. března; od 1970 3. září

Řehoře (II.) pp., Gregorii (II.) pp. 11. února; Fulda 12. února

Řehoře (III.) pp., Gregorii (III.) pp. 28. listopadu

Řehoře (VII.) pp., Gregorii (VII.) pp. 25. května

Řehoře Zázračného, Thaumaturga, b. 17. listopadu

Řehoře b., Gregorii ep. (v diecézi pražské a frisinské) 11. ledna

Řehoře, b. v Langres, Gregorii ep. Lingonensis 4. ledna

– *translatio* 6. listopadu

Řehoře, b. nazianského, Gregorii

Nazianzení ep. 9. května; od 1970 2. ledna

Řehoře b. spoletského, Gregorii ep. Spoletani pb. m. v kolínské diecézi 22. prosince, v trevírské 23. prosince

Řehoře, b. tourského, Gregorii Turo-nensis ep. 17. listopadu

Řehoře b. utrechtského, Gregorii ep. Trajekt. 25. srpna

Řehoře maurského knížete a druhů, Gregorii ducis Maurorum et soc. m. 15. října

říjen (staročesky řujen), kdysi měsíc devátý, September, ale od 15. století desátý (October)

## S

Sabauda b. trevírského vyzn., Sabaudi ep. Trever. cf. 26. listopadu

Sabbathstag, sobota

Sabbati dies magnus, Bílá sobota sabbatum, feria sabbati, sabbata, sobota. Často se nazývá podle neděle po ní následující, např.: sabba-

tum in ramis palmarum je sobota před Květnou nedělí.

– in albis, sobota před nedělí průvodní (1. po Velikonočích)

– *audivit Dominus* (Ž. 29,11), sobota před Invocavit (podle introitu)

– *caritas dei*, sobota po Letnicích (podle introitu)



- **carnisprivii**, sobota před nedělí Quinquagesima (7. před Velikonocemi)
- **duodecim lectionum**, sobota suchých dní
- **flūī prodigi**, sobota po 2. neděli postní (podle ev. Luk. 15,11-32)
- **intret**, sobota po 1. neděli postní (podle introitu)
- **luminum et magnum**, Bílá sobota (sobota před Velikonoční nedělí)
- **mediane quadragesime**, sobota po 4. neděli postní
- **pasce**, sobota po Velikonocích
- **in passione**, sobota po 5. neděli postní
- **pentecostes**, sobota po Letnicích
- **quo alleluja clauditur**, sobota před nedělí Devítníkem (9. před Velikonocemi)
- **sanctum**, s. sanctum pasche, s. paschale, Bílá sobota (sobota před Velikonoční nedělí)
- **sidentes venite ad aquas**, sobota po 4. neděli postní (podle introitu)
- **Trinitatis**, sobota před sv. Trojicí
- **vacans**, sobota před Květnou nedělí
- Sabby, Saby, op. v Mar Saba, Sabbe** ab. 5. prosince
- Sabina b. m., Sabini ep. m.** 9. července
- Sabina, b. v Piacenze, Sabini ep. Piacent.** 11. prosince; též 17. ledna
- Sabina a Exuperancia m., Sabini et Exuperantii m.** 30. prosince
- Sabina, Juliana, Maxima, Makrobia, Kassia, Pavla a jiných deseti mm.** 20. července
- Sabina, Latina a Exuperancia m., Sabini, Latini et Exuperantii m.** 1. prosince
- Sabiny p., m., Sabine v. m.** 29. srpna (v datování se nepoužívalo, protože se překrývá se Stětím Jana Křtitele)
- Sabiny p., m. (v Troyes), Sabine v. m.** 29. ledna; v toulské diecézi 31. ledna
- Sabiny p., Sabine v.** 31. března

- Sabiny vd., Sabine vid.** 30. ledna
- Sabiztag, sobota**
- Sacerdotes tui Domine induantur** (Ž. 131,9) 31. prosince
- Sacramenti festum, Sacramentstag, Božího Těla**
- Salabergy, ab. kl. sv. Jana v Lyonu, Salaberge ab.** 22. září
- Salax dies lune**, pondělí masopustní
- Salome, vévodkyně sandoměřské, Salomes ducisse Sandomirien.** 27. listopadu (v krakovské diecézi)
- Salome z Niederalteichu, p., Salome a Judity, Salomes v. et Judite vid.** 29. června
- Salomonis viz Šalamouna**
- salvus lune viz str. 239**
- Salus populi ego sum** (srv. Ž. 3,9), čtvrtek po neděli Oculi (3. postní) nebo 19. neděle po sv. Trojici (podle introitu)
- Salutatio Marie** 18. prosince
- Salvatorstag, neděle sv. Trojice (neděle po Letnicích)**
- Salvatora z Horty, vyzn., b. Salvatoris de Horta cf.** († 1567; kanon. 1938) 18. března
- Samaritana** (ev. Jan. 4,5-42), pátek po 3. neděli postní
- Samaritanus**, 13. neděle po sv. Trojici (podle ev. Luk. 10,23)
- Sambeztag, sammiztag, sobota**
- Samstag der alten vassnacht, sobota před Invocavit** (1. neděle postní; 6. před Velikonocemi)
- **schmalziger**, sobota před Masopustní nedělí
- **der hohe**, Bílá sobota
- Samuela proroka** 21. srpna (Horologium olomoucké 20. srpna); od 1970 20. srpna
- Sancta dies in hebdomade paschatos, Velikonoční neděle**
- **dominica viz Dominica** (neděle před Velikonocemi)
- Sanctificate jejuniun Domini, pátek po neděli průvodní** (1. po Velikonocích)



**Sanctificatio Johannis bapt.** viz Jana Křtitele počť (24. září)  
 – Marie viz Marie P. počť (8. prosince)  
**Sanctorum omnium** viz Všech svatých (1. listopadu)  
**Sanctorum 60 Jungfrauen** 14. února  
**Sanctorum 70 Märtyrer** 21. února  
**Sanguinis Domini festum**, Božího Těla (čtvrtek po sv. Trojici); jako stá-  
 lý svátek v basilejské diecézi 19.  
 června, v mohuťské 26. března  
**Sapientie festum** viz Boží moudrosti  
 (17. prosince)  
**sarcophaga festa**, dni masopustní  
 saterdag, satersdag, Saturni dies, so-  
 bora  
**Saturnina m. (b.)**, Saturnina a dru-  
 hů, Saturnini et soc. mm. 29. listo-  
 padu  
**Saturnina b.**, Saturnini ep. 11. ledna  
 (Flandry)  
**Saturnina**, Tyrsa a Viktora 31. ledna  
**Saturniny p. m.**, Saturnine v. m. 20.  
 ledna  
**Sauwels bekerunghen tag** viz Pavla  
 na víru obrácení (25. ledna)  
**Satyra m.**, Satyri m. 12. ledna  
**sazometná středa**, středa po Květné  
 neděli  
**Scapullerfest** 16. července  
**Scolastekentag** viz Školastky p. (10.  
 února)  
**scrupula prima**, secunda, tertia viz  
 str. 303  
**Scrutinii magni dies** viz Dies magni  
 scrutinii (středa po neděli Laeta-  
 re)  
**Sebalda** poust. (u Norimberka) (ka-  
 non. 1425) 19. srpna  
**Sebastianstag**, **Sebastiana m.** viz Fa-  
 biana a Šebestiana (20. ledna)  
**secunda vespera** viz vespera secunda  
**Secundi**, **Secundini** viz Sekunda, Se-  
 kundina  
**sečen**, v Čechách měsíc červenec, na  
 Moravě a na Slovensku měsíc sr-  
 pen

**Sederunt principes** (podle graduálu,  
 ž. 118,23) viz Štěpána (26. pro-  
 sence)  
**sedes concurrentium** viz str. 236  
 – epactarum viz str. 242  
**Sedmi bratř m.** (Felicity a synů:  
 Januaria, Felixe, Filipa, Silvana,  
 Alexandra, Vitalise a Marsiála)  
 10. července  
**Sedmi bratř františkánů m.**, **Septem**  
**fratrum ordinis minorum m.** (Da-  
 nielis, Samuelis, Angeli, Domni,  
 Leonis, Nicolai, Hugolini) 13. října  
**Sedmi makabejských bratř**, **Septem**  
**Machabeorum** 1. srpna  
**Sedmi panen**, **Septem virginum**  
 9. dubna  
**Sedmi usulých (spalův)**, **Septem**  
**dormientium** 27. července, též 27.  
 června; v některých diecézích (ve  
 střední Evropě pouze v Uhrách)  
 27. července; v diecézi pasovské  
 a žezenské 28. června; v krakov-  
 ské, hnězdenské a vratslavské  
 28. července; v Akvileji, Krakově  
 (vedle 28. července), Pasově  
 a Salcburku (vedle 27. června) 13.  
 září; v Řezně 12. září; v českých  
 kalendářích 27. června  
**Segolene** vid. 24. července  
 sekunda viz str. 303  
**Sekunda a Alexandra m.**, **Secundi et**  
**Alexandri m.** 26. srpna; v brémské  
 diecézi 28. srpna  
**Sekundina m.**, **Secundini** m. 15. lis-  
 topadu  
**Sekundy p.**, m., **Secunde v. m.** viz  
 Rufina a Sekundy (10. července)  
**Seligen und Gemergen**, **Seligen und**  
**Merentag** viz Felixe a Adauka  
 (30. srpna)  
**Seitag**, Dušiček 2. listopadu  
**Senesil m.** 20. dubna  
 – translatio 9. dubna  
**Sennena m.** viz Abdon a Sennena  
 (30. července)  
**Septem dolorum festum** viz Marie P.  
 Sedmibolestné

– dormientium viz Sedmi usnulých  
 – fratrum Rome viz Sedmi bratři (10. července)  
 – fratrum ordinis minorum (Franciscanorum) viz Sedmi bratři františkánů (13. října)  
 – gaudia Marie, – gaudiorum festum viz festum septem gaudiorum Marie (23./24. září)  
 – panes, 7. neděle po sv. Trojici (podle ev. Mar. 8,1–9)  
 – virginum viz Sedmi panen (9. dubna)  
 septimana, hebdomada, týden viz str. 273–278  
 – communis viz communis septimana  
 – paschalis, septimana pasche, týden po Velikonocích  
 Septuagesima, Devítník; 9. neděle před Velikonocemi  
 Sequani (Signi) ab. Lingon. cf. 19. září  
 Serafina f., Seraphini a Monte Granario († 1604; kanon. 1767) 12. října  
 Serapie p. m., Seraphie v. m. 3. září  
 Serapiona, b. Antiošského, Serapionis ep. Antiocheni 30. října  
 Serapiona m., Serapionis m. 14. listopadu (Flandry)  
 Sereny p., Serene v. 29. ledna  
 Sereny (a Reginy), Serene et Regine 16. srpna (Codex Gigas)  
 Sergia a Baccha mm., Sergii et Bacchi 7. října, v hnězdenské, vratislavské (vedle 7. října), krakovské a lubušské diecézi 8. října; v Goslaru 6. října; 1961–1969 8. října; viz též Marka pp.  
 Servacia, Serváce, b. v Tongern, vyzn., Servatii ep. cf., Servacien-, Servaczen-, Servaistag 13. května  
 – přenesení, translatio 7. června  
 Severa b. ravennského, Severi ep. Ravennatis cf. 22. října; ve vratislavské, krakovské a halberstadt-ské diecézi též 23. října, v mohuč-

ské, utrechtské a tridentské 1. února; od 1970 1. února  
 – obitus 1. února  
 – translatio 22. října  
 Severa vyzn. (Trevír), Severi cf. 15. února  
 Severina pp., Zephirini pp. 26. srpna  
 Severina op. 8. ledna; v pasovské a salcburské diecézi 5. ledna; od 1970 všude 8. ledna  
 Severina, b. kolínského, Severini ep. Colon. cf., Severinstag, 23. října; ve vratislavské diecézi též 24. října; v krakovské též 22. a 24. října  
 Severina, Exuperia a Feliciána m., Severini, Exuperi et Feliciani m. 19. listopadu  
 Severstag viz Severa b. (22. října)  
 Severy p., ab. v Trevíru, Severe v. Trever. 20. července; v paderbornské diecézi 25. června  
 Sexagesima, neděle po Devítniku, 8. neděle před Velikonocemi  
 Sexaginta duo martyrum viz Šedesáti dvou mučedníků (17. července)  
 Sexta (hora), Sextezit, okolo 11.–12. hodiny polední, viz str. 284n.  
 schaffdonnerstag, čtvrtek po Popelci  
 Scheidung, Schiedung der heil. zwölf boten viz Rozeslání apoštolů (15. července)  
 – unser lieben frauen viz Nanebeveztí P. Marie (15. srpna)  
 Schlachtmond, měsíc listopad, říj-  
 čejí prosinec  
 schmalziger samstag, sobota před Masopustní nedělí  
 Schnitt, doba žní  
 Scholastiky, Školastiky, p., Scholastice, Scolastice v. (non m.), 10. února  
 schönnonntag, schönmontag viz nona aurea  
 schurtag, schürtag snad Popelec  
 Schutzengelstfest viz Andělů strážných (2. října)  
 Schwarzer sonntag, 5. neděle postní (Judica)





*Si- viz též Sy-*

**Sibenden** (= sonnwende), letní slunovrat (24. června)

**Sibyly** (Sibily), Sibylle (Biscosi) 19. března

**Sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum** (Ž. 122,2), introit v pondělí po 1. neděli postní (Invocavit)

**Si(e)gfrida b., apoštola Švédů, Sigfridi ep. Vextonen.** 15. února

**Si(e)gfrida, op. ve Wearmouth, Sigfridi ep. Würemuthen.** 22. srpna

**Siebenbrudertag viz Sedmi bratří** (10. července)

**Sighildy p., Sighilde v.** 22. června

**Sigi(s)balda, b. meškého** 26. října

**Sigi(s)berta (III.), krále franského** 1. února

**Sigisberta viz Placida a Sigisberta** vyzn. (11. července)

**Sigismunda, Sigmunda, krále burgundského, m., Sigismundi reg. viz Zikmunda** (1./2. května)

– depositio viz přenesení (v pražské diecézi 27. září)

**Si(e)glindy p., Sigilinde v.** 30. srpna

**Siglindy vd., ab. v Troclaru** 24. července

**Sigrady vd., ab. v Soissons** 4. srpna

**Si iniquitates observaveris Domine** (Ž. 129,3), podle středověkých misálů introit o 22. neděli po sv. Trojici

**Sile, Silee ap.** 28. listopadu (ve francouzských diecézích 13. července)

**Silveria pp., Silverii pp.** 20. června; od 1970 2. prosince

**Silvestra (I.) pp., Silvestri pp.** cf. 31. prosince

**Silvestra Guzzolini, op., Silvestri Ganzolini** 27. listopadu; od 1890 26. listopadu

**Silvie, matky Řehoře Velikého, Silvie matris Gregorii** 3. listopadu

**Silvina b., Silvini ep.** 17. února (v ně-

kterých francouzských diecézích 15. února)

**Simberta (Simperta), b. augšpurského, Simperti (Sindberti) ep. Augustani** cf. 13. října

**Simeona f., vyzn., Simeonis Srylite** mon. 5. ledna

**Simeona, b. jeruzalémského viz Šimona, bratra Páně** (18. února)

**Simeona b. meškého, Simeonis ep. Meten.** 16. února (Mery)

**Simeona b., m., Simeonis ep. Seleucie, m.** 21. dubna

**Simeona, b. trevirského, Simeonis ep. Trevir.** 1. června

**Simeona f. (benedikt.), Simeonis mon.** 26. července; v hamburské diecézi 27. července (rovněž rkp. NK ČR VII A 12)

**Simeona v chrámu, Simeona proroka, Simeonis iusti,** cf. 8. října

**Simeonis, Simonis viz též Šimona Simonis et Jude (Tathe), Simonstag viz Šimona a Judy** (28. října)

**Simonis pueri** m. 24. března

**Simperii ep.** cf. 13. října

**Simplicia pp., vyzn.** 2. března; od 1970 10. března

**Simplicia b. vyzn., Simplicii, Simplacidis, ep. Viennen.** cf. 11. února

**Simplicia b. veronského vyzn., Simplicii ep. Veron.** cf. 19. listopadu

**Simplicia a Faustina mm. viz Felixe, Simplicia, Faustina a Beatrice** (29. července)

**Sindulfi ep. Viennen.** cf. 10. prosince

**singhten viz sonnwende**

**Sintreneysdach viz Remigia b.** (1. října)

**Sirici pp.** cf. 26. listopadu

**Sisinnii, Matyrii et Alexandri** m. 29. května

**Sisinnii et soc.** m. 14. června

**Sitientes venite ad aquas doctrine et bibite cum letitia** (Isai. 55,1), introit v sobotu po 4. neděli postní

**Sitta (L.) pp., Sitti pp.** 6. dubna



**Sixta** (II.) pp. a druhů, mm., **Sixti** pp. et sociorum, **Sixttag** des heiligen paweses, **Xysti** II. et sociorum 6. srpna; od 1970 5. srpna, v českém misálu 7. srpna

**Sixti** et **Sinnici** cf. 1. září

skok měsíce viz str. 244

sluneční hodiny viz str. 303

- minuty viz str. 303

- sekundy viz str. 303

**Smaragda** m. viz **Cyriaka**, **Larga** a **Smaragda** (8. srpna)

**smrtná neděle** viz **neděle smrtná** (5. postní)

**Snit**, **Schnitt**, doba žni

**sobota Bílá**, **sobota** před **Velikonoční** nedělí

- **velká**, totéž co **Bílá sobota**

**Sofie** viz **Žofie** (15. května/30. září)

**Sofronia** patriarchy **Jeruzalémského** 11. března

**Solennitas solennitatum**, **Velikonoce** **Solstitium** **brumale**, **hiemale** 25. prosince

**Solstitium estivale**, **estivum** 24. června

**Soly** F., **Sole** cf. **v. yzn.** 3. prosince; O.W. 5. prosince

**Sommer**, **Sommermond**, měsíce červen, červenec, srpen

**Sommersonntag**, **sommertag**, ve Slezsku a Lužici 4. neděle postní (**Laetare**)

**sommerquartal**, suché dny letniční **sonnabend**, **sobota**

- **der veiste**, **sobota** před **Masopustní** nedělí

**sonntag**, **als sich unsers herrn zuchunft anhebt**, 1. neděle adventní

- **barmherzigkeit des herrn**, 2. neděle po **Velikonocích**

- **domine in der vasten**, **Květná** **neděle**

- **gedenke widder**, 2. neděle postní (**Reminiscere**)

- **der grüne**, **Květná** **neděle**

- **der guldene**, **neděle** sv. **Trojice**, a vůbec **neděle** po suchých dnech

- **Jerusalem**, 4. neděle postní

- **namenloser**, 5. neděle postní

- **schwarzer**, 5. neděle postní

- **der todte** viz **Todsonntag**

**sonnwenden**, **sonnabenden**, **sunnabenden**, **sunewentag**, **sunwende**, **sunstede**, **sunghten**, **singhten**, **sunniiich**, **letní slunovrat** 24. června

**sonnwende der ander in der vasten**, **jarní rovnodennost**, 21. březen

**Sophie** viz **Žofie** (15. května/30. září)

**Sophroni** viz **Sofronia**

**Sopje** viz **Žofie**

**Sotera** a **Gaja** pp., **Sotheris** pp. cf. 22. dubna

**Sotery** p. m., **Sotheris** v. m. 10. února, ve vřatislavské a lubušské diecézi 11. února

**Spalŕv sedmi** viz **Sedmi usnulých** (27./28. června / 27./28. července)

**Spasni Marie festum** viz **Compassionis festum** (**Marie P. Sedmibolestné**)

**Speciose** v. 15. října (Hildesheim, Minden)

**speerfeier**, **speerfreitag**, **dies Lancee Domini**, **den Svátost**, pátek po neděli **Quasimodo**

**Spelumaent**, měsíc září

**Sperati** et **soc. m.** 17. července

**Spiridiona** viz **Spyridiona**

**Spiritus Domini** (**Spiritus sancti**) **adventus**, viz **Adventus spiritus sancti** (neděle **svatodušní**, **Letnice**)

- **Domini replevit orbem terrarum** (**Moudr. 1,7**), **introit** **neděle svatodušní**, také čtvrtku po neděli **svatodušní**

**Sporkel**, **spurkel**, **sporkelmaent**, měsíc únor

**Spyridona**, **Spyridiona**, **Spiridiona** b. v **Trimithu** (na **Kypru**) 12. prosince; od 1970 14. prosince

**Srdce Ježíšova** v pátek po **Božím Těle**



srpen, osmý měsíc v roce, Augustus srípan (staročesky), měsíc srpen, Augustus

**Stanislava, b. krakovského, Stanislai ep. Cracovien m.** 8. května; 1594 přeložen na 7. května, ale v Čechách slaven až do poloviny 17. stol. zpravidla 8. května; v Polsku 8. května; od 1970 ve všeobecném kalendáři 11. dubna

– **přenesení, translatio** 27. září; v ostřihomské diecézi 6. října

– **zavraždění, occisio** 11. dubna (Kra-kov)

**Stanislava Kostky, Stanislai Kostka cf.** († 1568; kanon. 1726) 13. listopadu

**Starosty, Kümmernis, Wilgefortis** 20. července (1969 byl zrušen)

**Statuit ei Dominus testamentum pacis** (Eccles. 45,8), introit ve svátek Stolování sv. Petra 22. února (též na svátek sv. Mikuláše a jiných biskupů a vyznavačů různě podle místních zvyků)

**Steffanis in der wynachten** viz Štěpána m. (26. prosince)

**Stelle festum** viz Tří králů (6. ledna)

**Stenczlawen-, Stenczels-, Stenzelin-, Stenczilstag** viz Stanislava b. (8./7. května)

**Stenczilstag im herbst** viz Stanislava přenesení (27. září)

**Stephani protomart., Stephanstag des ersten mertelers, Steffanis in der wynachten** viz Štěpána prvo-mučedníka (26. prosince)

– **invento reliquiarum, Stephanstag** (Strefanstag) als er erfunden wart, **Stephanstag als er funden war, Stephanstag als er derhebt ist worden** viz Štěpána nalezení (3. srpna)

– **translatio** viz Štěpána přenesení (7. května)

**Stephani pp. m.** viz Štěpána pp. (2. srpna)

**Stephani regis Ungariae** viz Štěpána

**Uherského** (20./21. srpna; od

1687 2. září; od 1970 16. srpna)

– **dextre inventio** 30. května

– **depositio** 15. srpna

– **elevatio** 20. srpna

**Stephanstag (Stefanstag) in der arne, im August, zwischen der snyten, im schrydtag, im Schnitt, als er funden war** viz Štěpána prvo-mučedníka nalezení (3. srpna)

**Stephanstag zu Weihnachten** 26. prosince

**Sted sv. Jana** 29. srpna

**Stiller freitag, Velký pátek**

**stille woche, týden před Velikonocemi**

**stilus antiquus** viz str. 112

– **Coloniensis** viz str. 338

– **Francicus** viz str. 337

– **novus** viz str. 112

– **Pragensis** viz str. 339

– **Treverensis** viz str. 335

**Stolování (Nastolování) svatého Petra** viz Petra stolce, stolování (22. února)

**Storstag, sobota**

**Strachoty** viz Cyrila

**Strena, strenna, strene, Nový rok,** 1. leden; **post strenas dominica,** viz Dominica

**středa Popeleční, středa** před 1. nedělí postní

– **sazometná, škaradá, středa** před Velikonocemi

**středopostí** – od 16. století čtvrtěk mezi 3. a 4. nedělí postní; v kalendářích od roku 1666 středa po 3. nedělí postní (Oculi)

**Sturma, op. fuldského, Sturm ab Fulden.** 17. prosince

**styczeń, v polštině** měsíc leden

**suché dny, církví** předepsané postní dny, středa a tři po ní následující týdenní dny, zprvu třikrát, od konce 11. století čtyřikrát do roka (před nedělí Reminiscere, před nedělí Trinitas, po Povýšení sv. Kříže a po sv. Lucii); viz str. 268n.





**Sultberta** viz **Svitberta**  
**Sulpicia**, arcib. v Bourges, vyzn., Sulpicii, ep. Bituricen. cf. 17. ledna  
**Sulpicia a Serviliani m.**, Sulpicii et Serviliani m. 3. října  
 sungihten, suniich, sunnbenden, sunstede, letní slunovrat (24. června)  
 sunnavend, sunnobint, sobota  
**Surdus et mutus** (ev. Mar. 7,31-37), 12. neděle po sv. Trojici  
**Susanne** viz **Zuzany**  
**Suscipimus deus misericordiam tuam** (Ž. 47,10), introit 8. neděle po sv. Trojici  
**Suscipe Domine fidelium preces**, 5. neděle po Velikonocích  
 svátků pohyblivých přehled viz *tabulka 9.16*  
**svatodušní neděle**, 7. po Velikonocích  
**Svátostí, den Svátostí**, pátek po neděli provodní (1. po Velikonocích)

## Š

**Šalamouna m.**, Salomonis m. 8. února  
**Šalamouna krále uherského pous-  
tevníka**, Salomonis regis Hungariae erem. 28. září  
**Šebestiana m.** viz **Fabiana a Šebestiana** (20. ledna)  
**Šedesáti dvou mučedníků, Sexaginta duo mm.** 17. července  
**Šimona ap.** (Zelota) viz **Šimona a Judy** (28. října)  
**Šimona a Judy (Tadeáše) ap.**, Simonis et Jude (Thaddei) ap., Zimen und Juda 28. října  
**Šimona, bratra Páně, Simeona, b. Jeruzalémského, Simeoni ep.** Hierosolymitaní 18. února  
**Šimona Poustevníka, Simonis erem.** 17. září  
**Šimona „Stock“**, gener. převora karmelit. 16. května  
**Šimona** viz též **Simeona**  
**Škaredá středa** viz **středa škaredá** (středa před Velikonocemi)

**svěcení** viz **benedictio**  
**Svitberta, Swiberta, b. verdunského, Suiberti, Suitberti, Sviberti ep.** Verden. 1. března  
 – přenesení, translatio 6. července  
 – reliquiarum adventus 9. května  
**Svorada (Ondřeje) poust. a Benedikta, m., Zoerardi (Andree) et Benedicti** 16. července; v uherských diecích a v olomoucké 17. července  
**Svíček, Svíček** 6. ledna  
**Swiberti, Swiberti, ep.** viz **Sviberta**  
**Symforiana m.** (v Aurunu) 22. srpna; viz též **Timochea a Symforiana**  
**Symforosy (a jejich sedmi synů) mm.**, Symphorose cum septem filiis mm. 18. července  
**Syra b., Syri ep.** cf. 26. listopadu  
**Syra a Juvencia, Syri et Juvencti (Eventii, Inventii) mm.** 12. září

**Školastiky p.** viz **Scholastiky** (10. února)  
**Šťastného (Felixe) kn.**, vyzn. 14. ledna  
**Šťastného a Zbožného, mm.** viz **Felixe a Adauka** (30. srpna)  
**Štědrý den, večer** 24. prosince  
**Štěpána (I.) pp.**, **Stephani pp.** 2. srpna  
**Štěpána prvom., Stephani proto-mart.** 26. prosince  
 – nalezení 3. srpna (do 1960)  
 – přenesení, translatio 7. května; v haberstadtské diecézi 9. května  
 – reliquiarum adventus 9. května (Halbestadt)  
**Štěpána, krále uherského, Štěpána Uherského, Stephani regis Ungarie** 20. srpna (v uherských a ve většině polských diecích, v pražské a bamberské); v brixenské diecézi 19. srpna; v lubušské a olomoucké 21. srpna; v římském kalendáři od 1687 2. září; od 1970 16. srpna



- inventio dextre 30. května (Záhřeb)  
**Štěpána Mladšího**, op. v Cařihradu  
 28. listopadu  
**Štěpána Staršího**, op. v Cařihradu  
 14. ledna

Tabulae paschales, velikonoční ta-  
 bulky viz str. 226-230

**Tadeáše ap.** (vlastně Jude Thaddeí)  
 28. října (viz též **Šimona a Judy**)

**tag des jares, Nový rok**, 1. ledna

**Tagetentag** viz **Háry** (5. února)

tagzeit, die 7 t. = septem hore cano-  
 nice

**Tamans-, Thamanstag** viz **Tomáše**  
 (21. prosince)

**Tarsicia m., Tharsicii acolyti** 15. srp-  
 na

**Tatiani et soc.** 16. května

**Taufe Christi, die heylige tauffe** viz  
**Božho křtění** (6. ledna)

**taufsamstag**, sobota před Velikono-  
 cem

**Teiburcen-, Teyburzentag** viz **Ti-  
 burcia m.** (14. dubna nebo 11. srp-  
 na)

**Tein (Teyn) dusent merterem dag**  
 viz **Deseti tisíc rytů** (22. června)

**Tekly p., Tecele, Thecele**, v. 23. září;  
 v augšpurské diecézi 24. září

**Tekly, ab.** v **Kitzingenu, Thecele ab.**  
 15. října

**Tekly (= Eufemie, Doroty, Tekly  
 a Erasmy)** viz **Čtyř panen m.**  
 (zpravidla 19. září)

**Telefora pp., Telesphori pp.** m. 5.  
 ledna

**Telemacha m., Telemachi, Almachii,**  
 m. 1. ledna

tenebre, matutinum tenebrosum,  
 jitřní mše škaradé středy, Zelené-  
 ho čtvrtku a Velkého pátku, kona-  
 ná předchozí večer za tmy místo  
 následujícího dne

**Teo** viz **Theo**

tercie (část sekundy) viz str. 303

**Terezie od Dítěte Ježíše, p., Teresia**

**Štěpána, b. lyonského, Stephani ep.**  
**Lugdunensis** cf. 13. února

**Štěpána Hardinga, op. v Citeaux** 16.  
 července, v cisterciáckém řádu 17.  
 dubna, D. též 28. března

## T

**a Jesu v.** († 1897, kanon. 1925)  
 3. října; od 1970 1. října

**Terezie od Sv. srdce Ježíšova (Redi),**  
 († 1770, kanon. 1934) 11. března

**Terezie z Avily, p., Terezie od Ježíše,**  
**Teresie a Jesu, Theresie, Therese**

v. († 1582, kanon. 1622) 15. října

terminus paschalis viz str. 243, 250  
 - neděle závislých na Velikonocích  
 str. 264, p. 88

**Terribilis est locus iste**, introit mše  
 o posvěcení chrámu

tertia, hora tertiarum, terzenzeit,  
 doba od 8. nebo 9. hodiny ranní  
 do 11.; viz str. 284n.

**Tertulina kn. m., Tertul(i)ni pb. m.,**  
**Tertulenstag**, 4. srpna

**Tertulina m., Tertulini m.** 31. čer-  
 vence (v pražské diecézi neobvyk-  
 lé; doložen v teplickém klášteře)

**Teyn dusent merlete dach** viz **Deseti  
 tisíc rytů** (22. června)

**Těla Božho** viz **Božho Těla** (čtvrtek  
 po sv. Trojici)

**Teobalda arcib. viennského, Theo-  
 baldi ep. Viennen.** 21. května

**Teobalda z Provins, poust., Theobal-  
 di erem.** 1. července

**Teodarda, b. v Tongern-Maastrich-  
 tu, Theodardi ep.** 10. září

**Teodechilďy král., Theodechildis re-  
 gine** 28. června

**Teodgara vyzn., Theodgari** cf. 30.  
 října

**Teodola b. vyzn., Theodoli ep. Sedu-  
 nen.** cf. 16. srpna; ve Flandrech  
 1. dubna

**Teodora m. (z Euchaity), Theodori**  
 m. 9. listopadu

- **umučení, passio** 18. května

**Teodora vyzn., Theodori** cf. 19. září



- Teodora, b. v Octoduru (Martigny),**  
Theodori ep. 16. srpna
- Teodora Grapta** 27. prosince (ve východní církvi 28. prosince)
- Teodoricha, b. v Orléansu, Theodorici ep. Aurelianen.** 27. ledna
- Teodoricha, op. v St.-Thierry, Theodorici ab. Montis I.** července
- Teodoricha kn. m., Theodorici pb. m.** 23. října
- Teodory p., m., Theodore v. m.** 1. dubna
- Teodory Soluňské** 5. dubna; od 1970 29. srpna
- Teodosia Koinobiarcha op., Theodosii Koinob. ab.** 11. ledna
- Teodosie p., m. (v Caesarei), Theodosie v. m.** 2. dubna; v kolínské diecézi a ve Flandrech 3. dubna, v brixenské diecézi 1. dubna
- Teodosie p., Theodosie v.** 22. července
- Teodula m. (v Římě), Theoduli m.** 3. května (v českém kalendáři z roku 1583 20. července)
- Teodulfa kn. (v Trevíru), Theodulfi pb.** 28. dubna
- Teodulfa op. v Lobbes, Theodulfi ab.** 24. června
- Teofila b. v Antiochii vyzn., Theophilii ep. Antioch. cf.** 13. října
- Teofila b. v Caesarei, Theophili ep. Palestine** 5. března
- Teofreda m., Theofredi m.** 19. října
- Teophania totéž co Epiphania, Božeho křtění** (6. ledna)
- Thaddei, Thaddenstag viz Tadeáše ap.** (28. října)
- Tharsicii viz Tarsicia m.** (15. srpna)
- Thecle viz Tekly** (23. září nebo 15. října)
- Theo- viz též Theo-**
- Theoderici viz Teodoricha**
- Theresie viz Terezie**
- Thermidor viz str. 134**
- Thienysii viz Dionysia** (9. října)
- Thomas tag viz Tomáše** (bez přívlastku je vždy 21. prosince)
- des heil. zwölfborten viz **Tomáše apoštola** (21. prosince)
- vor weihnachten viz **Tomáše apoštola** (21. prosince)
- Thomas genannt Didymus viz Tomáše apoštola** (21. prosince)
- Thomas tag des bischofs von Kantelberge (Kanzelberg) viz Tomáše Becketa** (29. prosince)
- ze weihnachten, in weinachtsfeiertagen 29. prosince
- Thorathendach, Thoratentag viz Dorothy** (6. února)
- Ti- viz též Ty-**
- Tibi dixit cor meum, quesivi vulntrum** (Ž. 26,8), introit v úterý po 2. neděli postní
- Tiburcia m., Tiburtii m. Teiburczen-, Teyburczen tag** 11. srpna
- Tiburcia, Valeriana a Maxima mm., Tiburcii, Valeriani et Maximi, Tiburcii et sociorum** (někdy pouze Tiburcia) 14. dubna
- Tiburcia a Zuzany m., Tiburtii et Susanne m.** 11. srpna
- Tiburciana m. viz Tiburcia** (11. srpna)
- Tiburciana a Valeriana mm. viz Tiburcia, Valeriana a Maxima** (14. dubna)
- Tiburcien-, Tiburczen-, Teyburczen tag viz Tiburcia m.** (14. dubna nebo 11. srpna)
- Tilemanni, Tillonis ab. cf.** 7. ledna
- Timoteje, Timothea ap., Timothei ap. m.** 24. ledna; od 1970 26. ledna (viz **Timoteje a Tita**)
- Timoteje a Apolináše m., Timotei et Apollinaris m.** 23. srpna
- Timoteje a Tita bb.** (od 1970) 26. ledna
- Timothea a Symforiana mm., Timothei et Symphriani mm.** (22. srpna) tinstag, tistag, úterý
- Tirsi viz Tyrse**
- Tita m., Titi m.** 29. dubna
- Tita b., m., Titi ep. m.** 4. ledna
- Tita jáhna, Titi diaconi** 16. srpna



Tita b. na Krétě 6. února; od 1970 26. ledna (společně s Timotejem)  
**Tobiáš**, *Tobie patris* 12. září; od 1970 13. září  
**Todsonntag, Todtensonntag, Totensonntag**, neděle Laetare: v českých zemích snad neděle Judica  
**Tolomei et Lucii** viz **Ptolomea a Lucia** (19. října)  
**Tomáše apoštola, Thome ap.** 21. prosince; od 1970 3. července  
 – **přenesení (translatio)** 3. července, v krakovské a vatislavské diecézi též 12. července  
**Tomáše Akvinského, z Aquina, vyzn., Thome de Aquino, cf.** 7. března; od 1970 28. ledna  
 – **přenesení, translatio** 28. ledna  
**Tomáše Becketa, arcib. v Canterbury, m., Thome aep. Canturien. m.** 29. prosince  
**Tomáše Mora, m., Thome Mori cancellarii** († 1535; kanon. 1935) 6. července; od 1970 v římském kalendáři společně s Janem Fisherem 22. června  
**Tookendach (Adaukta) viz Štastného a Zbožného** (30. srpna)  
**Torahentag** viz **Doroty p.** (6. února)  
**Torbanistag** viz **Urbana pp.** (25. května)  
**Torkeltage**, pondělí a úterý masopustní  
**Traditiones** (ev. Mat. 15,1–11), středa po 3. neděli postní  
**Transfiguratio Domini** viz **Proměnění Páně** (6. srpna, v míšeňské diecézi 17. března); viz též **Dominica transfigurationis**  
**Traci, Probi et Andronici m.** 11. října  
**Transfixio Marie** 7. června  
 traven (česky), *genitiv* travna, měsíc květen (Maius)  
**Treme, tremeđi, trestime** viz **Tří králů** (6. ledna)  
**Tres reges** viz **Tří králů** (6. ledna)  
**Treutel** viz **Gertrudy** (17. března)  
**Trifona, Tryfona, a společníků, Tri-**

**fona, Respicia a Nymfy mm., Tryphonis (Tryphonis), Respicii et Nymphe mm.** 10. listopadu  
 trigintalium, trigintanarium, třicátý den po smrti (lhůta smuteční)  
**Trinitas sanctissima** viz **Nejsvětější Trojice** (neděle po Letnicích)  
**Trium puerorum** viz **Mláďenců tří**  
**Triumphus corporis Christi, Božího Těla**  
**Trium regum sapientium** viz **Tří králů** (6. ledna)  
 – **obitus terti regis** 11. ledna  
 trnopak (česky), měsíc květen  
**Trofima m., Trophimi m. Antioch.** 18. září  
**Trojice svatá, nejsvětější, Trinitas sancta, sanctissima, neděle po Letnicích**  
**Trophimi** viz **Trofima** (18. září)  
**Trudonis pb. cf.** 23. listopadu  
**Trudperta m., Trudberti m.** 26. dubna  
**Tryfona, Tryphonis m.** viz **Trifona** (10. listopadu)  
**Tří králů, Trium regum, Epiphania Domini** 6. ledna  
 – **přenesení, translatio** 23. července (Kolin)  
**Tří mláďenců (v Babylonu) Anania, Azaria a Misahela mm.** (16. prosince)  
**Tří set (šedesát) maurských mučedníků** viz **Maurských mučedníků 360** (15. října)  
 tučný čtvrtek, čtvrtek před Masopustní nedělí  
 tult, znamená větší svátky, odpovídá českému „hod“  
**Turbanstag** viz **Urbana pp.** (25. ledna)  
**Turibia, b. v Astorze, Turibii ep. Astor.** 16. dubna  
**Turibia (Alfonse Mongroveja), b. v Limě** († 1606, kanon. 1726) 23. března  
**Turibia a spol., Turibii et soc.** 24. července; v Paderbornu 25. srpna



Twelf aposteldach viz Rozeslání apoštolů (15. července)  
 Twölftentag viz Zwölfte tag (6. ledna)  
 Ty- viz též Tý-  
 týden křřžový, týden po 5. neděli po Velikonocích

Tylyghendag, Tyligentag viz Jiljí (1. září)  
 Tyrsa kněžete a druhú m., Tirsí ducis et soc. m. 4. října  
 Tyrsa (Saturnina) a Viktora mm., Tirsí, (Saturnini) et Victoris mm. 31. ledna

## U

Ubalda, b. v Gubbiu, Ubaldi ep. Eugubini 16. května  
 Überster tag viz Tý králů, Božho křřtění (6. ledna)  
 Überherbst viz Herbstmonat  
 Udalrici ep. Augusciani, cf. viz Oldřicha b. augšpurského (4. července)  
 Uffarts-, ufferts-, ufvarstag viz Nanebevstoupení Páně  
 – unser Heben Frauen viz Nanebevzetí P. Marie (15. srpna)  
 Ufferle, uffrele, měsíc duben  
 Ulrichstag im hewet, Ulreichstag nach sunnewenden viz Oldřicha b. augšpurského (4. července)  
 um (něm.) = kolem, okolo  
 Umučení Jana Křřtitele viz Jana Křřtitele umučení (29. srpna)  
 uncie viz str. 303  
 Undecim milium v., Ursule et sodalium viz Jedenácti tisíc panen, Voršily m. (21. října)  
 undern, doba jídla asi mezi 3.–4. hodinou odpolední (svačina)  
 únor, druhý měsíc roku, latinsky Februarius  
 Unschuldiger, Unnosel, kindertag viz Mláďátek (28. prosince)

## V (viz též W, F)

Václava, kněžete („krále“) českého, m., Wenceslai, Veneslai, regis m. 28. září  
 – přenesení, translatio 4. března; ve vřatislavské diecézi někdy 5. března  
 – kosti sebrání, recollectio ossium 27. června (Praha)  
 Sv. Václava kaple posvěcení 10. září

unsinniger donnerstag, tučný čtvrtek  
 úplněk velikonoční viz str. 225  
 Urbana (I.) pp., Urbani pp., 25. května  
 – přenesení, translatio 22. ledna  
 Urbana (V.) pp., bl. 19. prosince  
 Urbicii ep. Meten. 20. března  
 Ursa a Viktora mm., Ursi et soc., Ursi et Victoris mm. 30. září  
 Ursicini cf. 20. prosince  
 Ursuari ep. cf. 18. dubna  
 Urstende, ufdirstendunge unsirs herren Jesu Christi, Vzkřššení Páně; Velikonoce  
 Ursule et sodalium m., Uršuly p. viz Voršily a družek (21. října)  
 usgeender monat, mensis exiens, druhá polovina měsíce při bononském datování (viz str. 347)  
 Usnulých sedmi viz Sedmi usnulých (27. června)  
 úterý masopustní viz str. 92  
 Utrilje v. m. viz Otrýlje (13. prosince)  
 Uvedení Páně do chrámu, Praesentatio Domini 2. února  
 Uvítání ostatků Pěti bratří v Praze, Allatio quinque fratrum 25. srpna

Vašo ad eum, 4. neděle po Velikonocích (podle ev. Jan. 16. Sn.)  
 Valenta m., Valentis m. 21. května  
 Valentina, Valentýna, Foltýna m. (snad b. v Terní, m.), Valentini pb. m. ep. Interamnen. 14. února (v magdeburské a havelberské diecézi bývá vedle tohoto svátku další Valentin 13. února,



- v Brandenburku a v Halle 15. února)
- Valentina kn., m., Valentini pb. m.** 14. dubna
- Valentina, b. v Raetii (pasovského), Valentini ep. Pataven. cf. 7. ledna** – přenesení, **translatio** 4. srpna
- Valentina, Valentini** 4. listopadu (v magdeburské diecézi **Valentina m.**, v salcburské **Valentina b. vyzn.**); **Valentini ep. cf. 4. listopadu** (Salcburk); v Čechách doloženo in: *Kniha soudní Ústí nad Labem 1438–1514. fol. 18<sup>r</sup>, k roku 1454 (actum f. VI post Valentini von des roßincranz freunden)*
- Valentina a Hilaria m., Valentini et Hilarii m.** 3. listopadu; v magdeburské arcidiecézi též 4. listopadu
- Valentins-, Valten-, Valenteins-, Valteinstag**, bez přídavku zpravidla **Valentina m.** (14. února)
- **des marterers** 14. února
- **in dem hornung, nach der lichtmesse, vor der rumben, vor dem vassang** 14. února
- Valentins des heiligen bischofs viz Valentina b. (7. ledna)**
- **nach dem obristen, nach dem heil prebenstage, in der weihenachten feiertagen viz Valentina b. (7. ledna)**
- Valeria, b. trevirského, Valerii ep. Trever.** 29. ledna; též 21. května a 12. prosince (ve Flandrech)
- Valeriana m. viz Tiburcia, Valeriana (a Maxima mm.)** (14. dubna)
- Valeriana b., m. (vyzn.), Valeriani ep. m. (cf.)** 15. prosince
- Valeriana a Maximiana** 15. prosince
- Valeriana, Valeriana a Valeria, bb. v Auxerre, Valeriani et Valerii ep. Autissiodoren.** 6. května; od 1970 7. května
- Valerie p. m. (v Limoges), Valerie v. m.** 9. prosince
- Walpurgy, Walpurgy p., Walburgis v. (bez přívlastku)** 1. května (*den prvního přenesení ostatků do Eichstättu*); v eichstátské diecézi, kde je patronkou, 25. února (*úmrtní den*)
- **přenesení, translatio** 12. října (končné uložení ostatků)
- **úmrť, obitus** též **přenesení** 25. února, v přestupném roce 26. února (Praha, Mohuč, Salcburk, Münster)
- Vandinghe unser Frauen vandinghe unser lieben vrawen viz Marie P. navštívení** (2. července)
- Varleichnam, Warleichnam viz Božicho Těla**
- Vánoce** 25. prosince
- vasangtag, vaschang, vasching, vasschantag viz fasangtag**
- vassnacht, vassnacht, vassnacht, vastelavend viz fassnacht**
- vasten, vastenwoche ganze viz fasten, půst
- Vavřince (jáhna) m., Laurentii m.** 10. srpna; v Merseburku 15. listopadu (Reliquiarum adventus)
- Vavřince z Brindisi, kn., Laurentii de Brundisio** († 1619, kanon. 1881) 21. července
- Vavřince Justiniana, patriarchy benátského, Laurentii Justiniani** († 1455; kanon. 1690) 5. září; v Benárkách 8. ledna (obitus); od 1970 8. ledna
- večer, vigilia, den před svátkem viz str. 350
- večeře, doba denní viz str. 285
- Večer šedý** 24. prosince
- Večeře Páně, Zelený čtvrtek** věčný kalendář viz str. 248n.
- – gregoriánský viz str. 250
- – juliánský viz str. 248n.
- Vedasta (b. v Arrasu a Cambrai) a Amanda (b. v Utrechtu), Vedasti et Amandi ep. b.** 6. února; Brandenburk, Vratislav (vedle 6. 2.), Hnězdno, Halle, Hamburk a další 7. února
- Veicztag, Veychstag, Veits-, Veichst-, Veytstag viz Víta** (15. června)



**veister sonnabend, sonntag, dienstag**, totéž co *fetter sonnabend*, sobota, neděle, úterý masopustní  
**Veliká noc**, Velikonocce  
– (hrubá) mše viz str. 285  
**Velký (Veliký) čtvrtek, feria quinta magna**, čtvrtek před Velikonocemi  
– pátek, pátek před Velikonocemi  
**Veltens-, Veltinstag** viz **Valentina** (14. února)  
**Venancia m.** (z *Camerina*), **Venantil m.** 18. května  
**Vendelina, Wendela poust., vyzn., Wendalini cf.** 21. října; v mišeňské diecézi 3. února; v mohučské 24. dubna; ve štrasburské a trevírské 5. července; v současné době 20. října  
**Vendémiaire** viz str. 134  
**Veneris dies, Venustag, pátek**  
**Veni et ostende nobis faciem tuam Domine** (Ž. 79,4), introit v sobotu suchých dnů po 3. neděli adventní  
**Venite adoremus deum** (Ž. 94,6), introit v sobotu suchých dnů podzimních  
**Venite benedicti patris mei** (Mat. 25,34), introit ve středu po Velikonocích  
**Ventose** viz str. 134  
**Venustus mensis**, měsíc duben  
**Verba mea auribus percipe** (Ž. 5,2), introit v sobotu po 3. neděli postní  
verboten zeit, doba od neděle Devítník do Velikonoc  
**Veremunda op.** v *Hirache* 8. března  
**Vereny p.** (ze *Zurzachu*), **Verene v.** 1. září; v halberstadtské diecézi 31. srpna, v paderbornské 2. září  
verkorener, verschworener montag, dinstag atd., pondělí, úterý atd. ustanovené k soudu  
**Verkündigung Marie** viz **Zvěstování P. Marii** (25. března)  
**Veroniky p., Veronice vid.** 4. února  
**Veroniky Giuliani** († 1727; kanon. 1839) 9. července

verpunden zeit viz *verboten zeit*  
**vesper, vespera** (gen. *vesperis, vespere*), východ večernice, doba od západu Slunce do setmění  
**Vesper largus** viz **Štědrý večer** (24. prosince)  
**Vespera, vespere, hora vespertina, h. vesperorum, h. vesperarum**, nešpory, zprvu církevní hodinky na konci dne, od 6. století bylo na jejich místo položeno completorium a vespera posunuta více do odpoledne (asi od 4. nebo 5. hodiny odpolední); viz str. 284  
**Vespera prima, Vespere prime**, slavnostní bohoslužby v podvečer před velkým svátkem, jimiž svátek začínal; v datování zpravidla den před příslušným svátkem (totéž co *vigilie*)  
**Vespera secunda, Vespere secunde**, bohoslužby na konci dne svátku, jimiž svátek končil; v datování zpravidla den svátku (někdy bývá, ovšem bez přesvědčivých důkazů, vespera secunda ztotožňována s completorium, tedy s bohoslužbou konanou rovněž večer před svátkem, ale později nežli vespera prima)  
vesperzeit, vespera viz nešpory  
**Veychstag, Veytstag** viz **Víta** (15. června)  
**Vicelina, b.** v *Oldenburgu*, **Vicelinii ep. Aldenburg.** 12. prosince  
**Victorini** viz **Viktorina**  
**Victoris** viz **Viktora**  
**Victoris (I.) pp. (ep.)** viz **Viktora (I.) pp.** (20. dubna; v českém kalendáři z 15. století 28. března)  
**Victoris (Mauri) m.** viz **Viktora m.** (8. května)  
**Victoris et Corone m.** viz **Viktora a Korony** (14. května; v některých diecích jen *Corone*)  
**Victoris, Thyrai et Saturnini mm.** viz **Tyrsa, Saturnina a Viktora** (31. ledna)



**Victoris et Victorini mm.** viz **Viktora a Viktorina** (25. února/6. března)  
**Victricem manum tuam Domine laudaverunt** (podle Moudr. 10,20), introit ve čtvrtěk po Velikonočních  
**Vier gekrönte merteler viz Čtyř korunovaných** (8./7./9./10. listopadu)  
**Vier Tage unser lieben Frauen** 2. únor, 25. březen, 15. srpen, 8. září  
**Vidua Naim** (ev. Luk. 7,11-17). 16. neděle po sv. Trojici  
**vierzehen nacht, quindena, druhá oktáva svátku** *srv.* str. 350  
**Vierzeiten, veerdden, suché dny**  
**Vierzig Märtyrer viz Čtyřicet mučedníků** (9. března)  
**vierzig tage = quadragesima, půst**  
**Viganda** 30. května  
**Vigilia, b. trident. m., Vigili ep. Tridentini m.** 31. ledna; v tridentské diecézi 26. června  
**vigilia, bdění, původně půst před svátkem, pak den před svátkem vůbec.** Případně-li vigilie na neděli, koná se její církevní oslava v sobotu. V darování listin se toto přeusnutí zpravidla neuplatňuje. Např.: v neděli u vigilii sv. Šimona a Judy 1504 (27. 10., arch. Mus.). Ale: 1416 sabbato in vigilia Epiphanie = 4. ledna (II. kniha půhonná str. 255), anno etc. LIIII sab. in vig. Johannis bapt. (22. 6. 1454, Desky dvorské). *Srv.* G. Friedrich, *Rukověť*, s. 336.  
- **nativitatis Domini, Christ, vigilie Vánoc, Štědrý den** 24. prosince  
- **Noremii, vigilie sv. Vavřince**  
- **vigiliae, den před vigilii, předpředvečer; viz též** str. 350  
**Viktora (I.) pp., Victoris (I.) pp.** 20. dubna (Brémy, Krakov, Strassburg, Praha aj.; v rkp. Brno Mk 116 19. dubna), v minoritských a augustiniánských kalendářích české provenience 28. července  
**Viktora m. (v Miláně), Victoris (Mauri) m.** 8. května, též 14. květ-

na; v českých zemích vedle 8. května ojedinelé též 5. května; v trevírské diecézi 21. května, ve Flandrech 6. března  
- **translatio** 14. května (ambroziáni); často též v kalendářích české provenience bez uvedení translace (*srv. též* **Viktora a Korony**)  
**Viktora m., Victoris m.** 30. března (Brémy, Merseburg, premonstráti a minorité v českých zemích); v lübecké diecézi 29. března; v českém kalendáři 15. století 28. března, ve středověkých kalendářích české provenience ojedinelé 16. dubna  
**Viktora m. (v Solothurnu), Viktora a Ursa, Victoris et Ursi mm.** 30. září (též **Ursa a Viktora**)  
**Viktora a Inocence pp. m., Victoris et Innocentii pp. m.** 28. července  
**Viktora a Korony mm., Victoris et Corone** 14. května (v kalendářích české provenience uveden často uveden samostatně **Viktor** nebo **Korona** - viz: **Viktora m. pfenesení**); ambroziáni 26. dubna  
**Viktora a Ursa m., Victoris et Ursi m.** 30. září  
**Viktora a Viktorina mm., Victoris et Victorini mm.** 25. února (v kalendářích české provenience **Victoris et Victoriani**); v brémské, lübecké utrechtské diecézi, rovněž v českých zemích (vedle 25. února) 6. března  
**Viktora a Vincencia mm.; Victoris et Vincentii mm.** v premonstrátských kalendářích české provenience 25. února  
**Viktora m. a Zuzany p., Victoris et Susanne** 9. února  
**Viktora a druhů mm., Victoris et soc. mm.** 10. října; v trevírské diecézi 21. července  
- **pfenesení** 31. října (Kolín; rovněž rkp. NK Praha XII C 5 bez uvedení translace)





- Viktoriána m. vyzn., Victoriani m. cf.** 23. března
- Viktorie p. m., Victorie v. m.** 23. prosince
- Viktorina m., Victorini m.** 7. března
- Viktorina, b. v Como, m., Victorini ep. Comen.** 5. září  
– přenesení, *translatio* 20. října
- Viktorina a Florianá mm., Victorini et Floriani mm.** 2. listopadu
- Viktorina a Herkulana b. m., Victorini et Herculani** 5. září
- Vilbete v. viz Einbete, Worbete, Vilbete v.** 16. září
- Viléma knížete (Akvitanského), vyzn., Guillelmi ducis cf.** 28. května
- Viléma arcib. v Bourges, Guillelmi aep. Bituricen.** 10. ledna
- Viléma Velikého z Malavalle, poust., Guillelmi Magni erem. cf.** 10. února (bývá zaměňován s Vilémem Akvitanským)
- Viléma op. v Roskilde, Guillelmi ab. Roskild. cf.** 16. června
- Viléma poustevníka vyzn., Guillelmi eremite cf.** 10. února
- Viléma Fitzherberta, arcib. v Yorku, Guillelmi (Wilhelmi) aep. Eboracen. cf.** 8. června
- Viléma z Verelli, op. na Monte Vergine, vyzn., Guillelmi ab. de Monte Vergine cf.** 25. června; od 1970 24. června
- Vilgefortis viz Starosty**
- Vilibalda, Willibalda, b. v Eichstättu, Willebaldi ep. Eistetten.** 7. července
- Vilibrorda, Willibrorda, Vilebroda, Vilibroda, b. utrechtského, ap. Frisū, Willebrordi ep. Utrajecten.** 7. listopadu; v augšpurské, štrasburské a würzburské diecézi 6. listopadu; v premonstrátském řádu 9. listopadu; v českých zemích obvykle 7. listopadu, někdy 6. listopadu; v krakovské diecézi 6. a 7. listopadu
- přenesení, *translatio* 19. října
- Vincence Ferrerského, kn. vyzn., Vincentii Ferreri, de Valencia, pb. cf.** 5. dubna; v krakovské diecézi 6. dubna
- Vincence Palotti († 1850; kanon. 1963)** 22. ledna
- Vincence z Paula, kn., Vincencii a Paulo pb. († 1660; kanon. 1737)** 27. září (Wimmer, Handbuch, 19. července)
- Vincencia, Vincence (ze Saragosa), jáhna, m., Vincentii (levite) m. (bez přídavku)** 22. ledna
- Vincencia, Vincence, b. m., Vincentii ep. m. (cf.), Vincentii ep. m. nach Pflingsten** (v některých kalendářích české provenience, rovněž v A.S. Vincencia a Benigna) 6. června; ve vratislavské diecézi 3. listopadu
- Vincencia m., Vincentii m.** 19. dubna (v hamburské, často v pražské a olomoucké diecézi)
- Vincencia m., Vincentii m.** 24. května
- Vincencia op., vyzn., Vincentii ab. cf.** ojedine v českých kalendářích 5. listopadu
- Vincencia a Benigna viz Vincencia b. m. (6. června)**
- Vincencia a Peregrina b.; Vincentii et Peregrini ep.** v pražské a olomoucké diecézi 16. května (viz Peregrina, b. auxer.)
- Vincencia a druhů, Vincentii et aliorum (= Vincenti, Sabine et Christidis)** 27. října
- Vincencia a Viktora viz Viktora a Vincencia (25. února)**
- Vincencitag bez přívlastku zpravidla** 22. ledna
- Vincencitag nach weihnachten viz Vincence jáhna (22. ledna)**  
– der neste nach pflingsten 6. června
- Vincula Petri viz Petra v okovech (1. srpna)**
- Vincenzitag alz sich die vöglein zwayend, snad** 22. ledna (Grotefend uvažuje rovněž o 6. červnu)



Vindani cf. ve štrasburské diecézi 15. listopadu; v churské 14. listopadu

Vinicole (ev. Mat. 21,33–46), pátek po 2. neděli postní

Vintře, Gunthera (z Niederalteichu), poust., Guntheri erem. 9. října; G.F. 28. listopadu

Virgilia (vlastně: Vigilia, b. tridentského, přenesení) 31. ledna

Virgilia, arcib. salcburského, Virgillii ep. Salisburgensis cf. 27. listopadu

– nalezení (inventio) 15. (16.) února (v českých pramenech nezachycen)

– přenesení (translatio, elevatio) 26. září

Virginum viz Voršily p. (21. října)

Viri Galliei quid admiramini (Akt. 1,11), introit Nanebevstoupení Páně a jeho oktávy

Visitatio apostolorum viz Rozeslání apoštolů (15. července)

– Marie, Visitatio Marie Elizabeth, Visitatio Elizabeth per virginem sanctam viz Navštívení P. Marie (2. července)

Víta m. s tovaryši, Víta, Modesta a Krescencie, Viti, Modesti et Crescentie mm. 15. června

– přenesení (translatio) 10. března

Víta b. viennského vyzn., Viti ep. Vienn. cf. 5. dubna

Vitalise, b. salcburského, Vitalis ep. Juvavien., cf. 20. října

Vitalise (Vitalise) a Agrikoly mm., Vitalise et Agricole mm. 4. listopadu; v pražské a olomoucké diecézi většinou 27. listopadu; minorité a augustiniáni-eremité v českých zemích, rovněž ve Flandrech 4. listopadu

Vitalise a Kryšpína m., Vitalis et Crispini m. 20. června

Vitalise a Pamphila mm., Vitalis et Pamphili, Vitalstag, Vitaelsdach 28. dubna (v českých kalendářích uváděn pouze Vitalis)

Vitalise a druhů, Vitalis et soc. (Zenonis, Felicole) 14. února

Vites-, Vitztag viz Víta (15. června)

Viviane v. m. 2. prosince

Vičenec. Vičí měsíc, měsíc prosinec, někdy i leden

Vocem jucunditatis, introit 5. neděle po Velikonocích (Rogate)

Vojtěcha, b. pražského, m., Adalberti ep. Prag. 23. dubna; v salcburské diecézi, od 16. stol. často i v Čechách, 24. dubna; v olomoucké diecézi též 22. dubna (vedle 23. dubna)

– inventio corporis v pražské a olomoucké diecézi 12. října

– přenesení, translatio v českých zemích 25. srpna, ojedinele 24., event. 26. srpna (pokud nejde o omyl); v lubušské diecézi 25. srpna; v krakovské a vratislavské diecézi 26. srpna; v hnězdenské, krakovské a dalších polských diecézích 20. října; v ostříhomské a pétikostelské 6. listopadu – podle Kosmovy kroniky (II,5) se přenesení stalo 1. září

volánky, kalendae viz str. 343

Volborn, měsíc únor; někdy též leden

volmand, fulmann, měsíc září

vorabend, vorfest, vorhochtid, vigilie, předvečer viz str. 350

vorfirabend, předpředvečer, vigilia, vigilie

vornontid, dopoledne

Voršily p. a družek, mm., Ursule et sodalium, Jedenácti tisíc panen (děvic) 21. října

– přenesení, translatio v erfurtské diecézi 11. února, v kostnické 3. března

vortag, předvečer viz str. 350

Vratislava 17. září

Vrawentag, viz Prauentag

Vrenentag der h. maide viz Vereny p. (1. září)

Vřesen (česky), měsíc srpen, někdy asi září (např. Archiv český II,

406: Stalo se 1. Septembris jináč  
Vřesně 1571 – srv. G. Friedrich,  
Rukověť)  
**Vstoupení Páně na nebe** viz Nanebevstoupení Páně (čtvrtek po Křížové neděli)  
**Vstoupení Páně na horu Tábor** 6. srpna  
**Všech svatých** 1. listopadu  
**Všech věrných dušiček** 2. listopadu (připadá-li 2. listopad na neděli, překládá se svátek na 3. listopad; v datování se však tento zvyk neuplatňoval)  
**Vtělení Pána Krista, Vtělení Páně viz Zvěstování Panně Marii** (25. března)  
**Vulmara, op. v Samer, Vulmari ab. Šilviac.** 20. července

**Vzeří Matky Boží na nebe** viz Nanebevzeří P. Marie (15. srpna)  
**Vzkříšení Páně, Vzkříšení Krista Pána** slavná památka, Resurrectio Domini, Velikonoční neděle, tj. neděle po cyklicky vypočítaném prvním jarním úplňku (viz str. 225); jako stálý svátek ve starých kalendářích někdy 27. března (viz str. 226)  
**Vzpomínka na všechny věrné zemřelé, Omnium animarum, Omnium fidelium defunctorum, Memoria omnium animarum** viz Dušiček (2. listopadu; připadá-li 2. listopad na neděli, pak 3. listopadu); ve starých Uhrách také 16. srpna a 30. září  
**Vztoupení** viz Vstoupení

## W (viz též W)

**waldenpfincztag, Zelený čtvrtek**  
**Walpurgis, Walpurgy** viz Valpurgy (1. května)  
**Walburgen-, Walpern-, Wilbirgentag, Walborghendach, Wolbrestesdag** bez přídatku je Valpurgy p. (1. května)  
**Walperta b. vyzn., Waperti ep. cf.** 2. května  
**Waltera, Walthera** 14. července  
**Waltera op. v Pontoise, Gualterii ab. Pontisare** cf. 8. dubna; od 1970 25. března  
**Waltinstag** viz Valentína m. (14. února)  
**Waltraudy ab., Waldetrudis v. 3.** února; A.S. 9. dubna  
**Wandregisela, op. ve Fontenelle (St. Wandrille), Wandregisill ab.** 22. července  
**Warleichnam** viz Božího Těla  
**Wartolomestag des heil. zwölfbotten** viz Bartoloměje (24. srpna)  
**wasten** viz fasten, půst  
**weibervassnacht, tučný čtvrtek**  
**weibermonat, měsíc únor**  
**Weihnachten, wynachten, winch-**

**ten, wingichten, Vánoce** (25. prosince)  
**weihenpfincztag, Zelený čtvrtek**  
**weihnachtsabend, Šedý večer** (24. prosince)  
**weihung erste, asi 5. nebo 6. hodina ranni**  
**weicher pfincztag, Zelený čtvrtek**  
**weichfasten, wichfasten, suché dni**  
**Weinmond, měsíc říjen**  
**weisser donnerstag, Zelený čtvrtek – sonnabend, Bílá sobota**  
**– sonntag, 1. neděle postní (Invocavit); od pozdního středověku 1. neděle po Velikonocích (Dominica in albis)**  
**Weitestag, Weitztag** viz Víta (15. června)  
**weke, woche, týden**  
**Wenceslai** viz Václava (28. září)  
**– recollectio ossium** viz Václava kostí sebrání (27. června)  
**– translatio** viz Václava přenesení (4./5. března)  
**Wendalini** viz Vendelína  
**Wendelmaent, prosinec**  
**wenigere zahl, menší počet, zname-**



ná, že jsou v letopočtu vynechána století viz str. 327

**Wenzels-, Wenczels, Wenczeslabstag** viz Václava (28. září)

- **in der vasten** viz přenesení sv. Václava (4. března)

**Weomadi ep.** 8. listopadu

**Werenfrida kn., vyzn., Werenfridi pb.** cf. 14. srpna

**Werenhardintag** viz Bernarda b. (20. srpna)

**werfeier, den Svátostí, pátek** po 1. neděli po Velikonocích

**Wenera m. (v Oberwesel), Wernerl pueri (a Judeis occisi)** 19. dubna (O.W. 18. dubna)

**Wetterfreitag, pátek** po Nanebevstoupení Páně

**Wetterherren** viz Jana Buriana a Pavla (26. června)

**Wiborady p., Wiborade v.** 2. května (O.W. 12. května)

**Wicberti** viz Wigberta op. (13. srpna)

**Wigberta, b. augšpurského, Wicberti, Wigberti, ep.** 18. dubna

**Wigberta, op. ve Fritzlaru, Wicberti, Wigberti, ab.** 13. srpna

- přenesení 15. května

**Wigberta (z Darnau) viz Guiberta** (23. května)

**Wihenachten, winachten, winchten, wungichten** viz Vánoce (25. prosince)

**Wichfasten** viz weichfasten

**Wilbirgentag** viz Valpurgy (1. května/25. února)

**Wilbroedsdach, Wilfertstag** viz Willibrorda b. (7. listopadu)

**Wilfrida, b. v Yorku, Wilfridi ep. Eboracensis** cf. 24. dubna; od přenesení v Canterbury 12. října (deposito)

- přenesení 24. dubna

**Wilhelmi** viz Viléma

**Willibaldi ep. Eistettensis** viz Willibalda, b. v Eichstättu (7. července)

**Willehaldi ep. Bremensis** cf. 8. listo-

padu; v brémské diecézi 13. července (správně ordinatio)

**Willibrorda, b. utrechtského, Willibrordi ep. Ultraject.** cf. viz Willibrorda (7./6./9. listopadu)

**Willigise, arcib. mohučského, Willigisi aep. Moguntini** 23. února

wimmer, vinobraní

**Winfri(e)da, ap. Německa** viz Bonifáce (5. června)

**Winfridy p., m., Wenefrede v. m.** 3. listopadu

**Winnebaldi ep.** cf. 18. prosince

**Winmond, měsíc říjen**

**Winter, měsíce listopad, prosinec a leden**

**Wintermond, wintermonat, někdy měsíc listopad, častěji prosinec; Wintermond der erste je listopad, der zweite nebo der andere znamená prosinec**

**Wirona b., vyzn., Wironis ep.** cf. 8. května

**wischweihe též Frauentag der wurtzweihe** viz Nanebevzed P. Marie (15. srpna)

**witte dornstag, Zelený čtvrtek**

**Wiwermond, olle wiwermand, měsíc únor**

**Wlasy-, Wlasentag** viz Blažeje (3. února)

**Wlreichstag, Wulreichstag** viz Oldřicha (4. července)

**Wodens-, wuons-, woenstag, středa**

**Woche grosse, týden před Velikonocemi**

- **nach Ostern, paschen, týden po neděli průvodní**

**Wolborghen-, Wolporgs-, Woltbrestestag** viz Valpurgy (1. května nebo 25. února)

**Wolfganga, b. fezenského, Wolfgangi ep. Ratisbon.** cf. 31. října; v hnézdenské, kostnické a naumburské diecézi, rovněž podle olo-mouckého misálu 30. října; v míšeňské diecézi 29. října

- **přenesení, translatio** 7. října



**Wolfharda** *poust.* 30. dubna; v augšpurské diecézi 27. října  
**Wolfhelma**, *op.* (v Gladbachu, Siegburgu a Brauweileru), **Wolfhelmi** *ab.* Brunwilden. 22. dubna  
**Wolfmond**, **wolflmaen**, **wolfmanot**, **wolfsmond**, pojmenování měsíců listopadu, prosince a ledna  
**Wolframa**, *arcib.* v Sens, **Wulfranni** *aep.* Senonen. 20. března  
**Wonafaciag** *viz* **Bonifáce** (obvykle 5. června)  
**Wonesdach**, *středa*  
**Worbete** *v.* *viz* **Einbete**, **Worbete**, **Vilbete** (16. září)  
**Worlechnam**, **Božiu Těla**  
**wortemisse**, **wurzelweihe**, **Frauentag der wurzweihe** *viz* **Marie P. kořeně** (15. srpna)

**wrzesień** (polsky), *měsíc srpen*  
**Wulfhildy** *ab.* v Barkingu, **Wulfhildis** *ab.* 9. září  
**Wulfeika** *poust.* 21. října  
**Wulframmi**, **Wulfranni**, *ep.* *viz* **Wolframa** b. (20. března)  
**Wulreichstag** *viz* **Oldřicha** (4. července)  
**wunentag**, *středa*  
**wungichten**, **Vánoce**, 25. prosince  
**Wunnebalda**, **Wunilbalda** *op.* v Hildesheimu, **Wunnebaldi** *ab.* Hildesh. (Eichst.) 18. prosince  
**wunneinanot**, *měsíc květen*  
**wurzelweihe**, **wurzwyje**, **worzumesse**, **wortemisse** *viz* **Marie p. kořeně** (15. srpna)  
**wynachten** *viz* **Weihnachten**  
**wynatwoche**, *doba do okrávy Vánoc*

## X

**Xantipy** a **Polyzeny** *pp.* *mm.*, **Xantippe** et **Polyzene** 23. září  
**Xaveria** *viz* **Franciška Xaveria** (3.

*prosince*)  
**Xysti** II. et **sociorum** *viz* **Sixta** II. *pp.* a **druhů** (6./5./7. srpna)

## Y

**Ylariantag** *viz* **Hilaria** (13./15. ledna)  
**Ylgen-**, **Ylentag** *viz* **Jiljí** (1. září)

**ymbiss** *viz* **prandium**  
**Ypapanti** *viz* **Hypapanta** (2. února)  
**Ypolitentag** *viz* **Hypolita** (13. srpna)

## Z

**Zachariáše** *pp.*, **Zacharie** *pp.* 14., D. a *současný římský kalendář* 15. března  
**Zachariáše proroka**, **Zacharie** *proph.* 6. září  
**Zachariáše** a **Alžběty**, **rodičů Jana Křtitele**, **Zacharie** et **Elisabeth** 5. listopadu  
**Zachei** *ep.* Hierosol. *cf.* 23. srpna  
**zaichen** *viz* **indikce**  
**Zaphle** *viz* **Žofie** (15. května)  
**září** (staročesky: **záríe**, **zafuj**), *devátý měsíc*, *latinsky* September  
**Zasmoubení P. Marie** *viz* **Marie Panny zasmoubení** 22./23. ledna, *event.* 18. července  
**Zasvěcení P. Marie v Jeruzalémě** *viz*

**Marie P. zasvěcení baziliky v Jeruzalémě** (21. listopadu)  
**zaterdag**, *sobota*  
**zatmění Slunce a Měsíce** *viz* *str.* 73  
**Zbožného** *viz* **Šťastného a Zbožného** (30. srpna)  
**Zdeňka rytče** 22. prosince  
**Zdislavy** 30. května; v *dominikánském řádu* 3. ledna  
**zehen tage in der vasten**, *doba postu od Popeleční středy do neděle Reminiscere* *vyjma neděli Invocavit*  
**Zehntausend rittertag**, **teyndussent merteler** *viz* **Deseti tisíc rytčů** (22. června)  
**zeichen**, *zaichen* *viz* **indikce**  
**Zeinstig**, **Zinstag**, **Zistag**, *úterý*



zejtří, nazejtří, nazítří, následující den po svátku

**Zelentag, Selendach, Zielentag** 2. listopadu

**Zelený čtvrtek**, čtvrtek před Velikonoce

Zelle, selle, měsíc únor

**Semperstag, Semperstag**, čtvrtek před Estomihi (7. před Velikonoce)

**Zenona m., Zenonis m.** 9. července

**Zenona b. vyzn., Zenonis ep. cf.** v salcburské diecézi 9. prosince; v churské 2. září

**Zenona, b. veronského, Zenonis ep. Veronen.** 12. dubna

**Zenona a druhů, mm., Zenonis et soc. mm.** 22. června

**Zephyrind pp.** viz Severina pp. (26. srpna)

**Ziknunda, Sigismunda, Sigmunda, krále burgundského, m., Sigismundi regis m.** 1. května; v Čechách, Polsku, Uhrách, v akvilejské, salcburské, tridentské, braniborské a některých dalších diecích 2. května

- přenesení, depositio v pražské diecézi 27. září

**Zimen und Judy** viz Šimona a Judy (28. října)

zistag, zinstag, úterý

**Zity p., Zite v., ancille** 27. dubna; od 1970 17. dubna

**Zjevení Páně, Zjevení Božího, Epiphania Domini** 6. ledna

Zlaté číslo, zlatý počet, numerus aureus viz str. 240

**Zoerardi et Benedicti** viz Svorada a Benedikta (16./17. července)

**Zoili m.** 6. října

**Zothici et soc. (Hierenei, Jacincti et Habundi) mm.** 10. února

**Zosima mn. vyzn., Zosimi mon, cf.** ve špýrské diecézi 16. října; v kolínské 18. prosince

**Zosimy** viz Eutroptia, Zosimy a Bonosy (15. července)

**Zukunft unsers Herren**, advent  
**Zuzany Římské, p., m., Susanne v. m.** 11. srpna

**Zuzany a Marty, mm.** 20. září  
**Zuzany p.** viz Viktora a Zuzany (9. února)

**Zuzany Babylonské p., Susanne de Babylonia** 25. ledna

**zwanzigstertag, der zwanzigste tag** 13. ledna

der zweite tag, nazítří viz str. 350  
**zweites neujahr, TH králů,** 6. ledna

zweifte viz zwölften

zwölfter tag nach dem ostertag, den Svátosti

**Zvěstování Panně Marii, Annunciatio Marie** 25. března; viz též Marie P. zvěstování v postě

- Pána Krista, Zvěstování Páně 25. března

**Zwischen den zwei Frauentagen,** mezi 15. srpnem a 8. září

**Zwölf Apostel** viz Rozeslání apoštolů (15. července)

**Zwölfboten Teilung, theilung, aushellung, scheidung, zwölfboten tag, zwölfherren tag** viz Rozeslání apoštolů (15. července)

**Zwölften Abend** 5. ledna

**Zwölften, zwölfte tag, zwelfte tag, twelffte, twölftentag, twölfften** 6. ledna; **zwölften** může být i doba mezi Vánoce a Těmi králi

## Ž

**Žofie p. m., Sophie, Sope v. m.** 15. května; v mindenské a verdunské diecézi 3. září; v karmelitánském řádu 23. března

**Žofie vd. a dcer, Sophie vd. et filia-**

**rum m. (Fidei, Spei et Caritatis)** 15. května; ve Frisinkách, Mindenu a Sitten 1. července; ve Špýru 10. května; od 1970 30. září